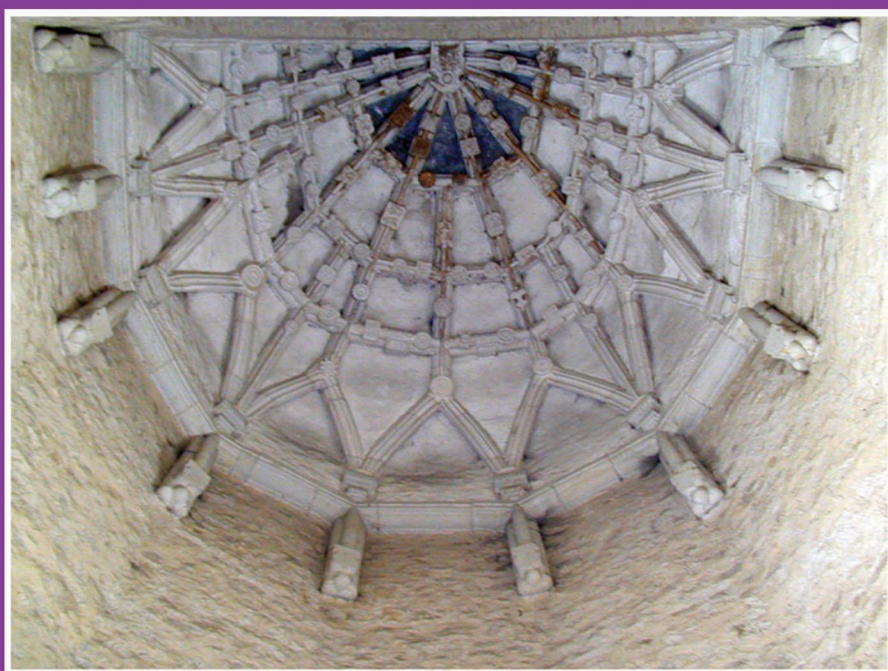


**MINISTERUL CULTURII
ȘI
PATRIMONIULUI NAȚIONAL**

**CRONICA
CERCETĂRIILOR
ARHEOLOGICE
DIN
ROMÂNIA**

CAMPAȚIA 2009



Această publicație apare cu sprijinul financiar al **Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, Direcția Patrimoniu Cultural**

Copyright © autorii textelor și cImeC

Editori: **Mircea Victor Angelescu, Carmen Bem, Irina Oberländer-Târnoveanu, Florela Vasilescu**

Hărți: **Ionuț Șandric**

Traducere în limba engleză: **Anca Doina Cornaciu**

A mai colaborat: **Emilian Gamureac**

Versiunea pe Internet a *Cronicii Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2009*: <http://archweb.cimec.ro>

Acest volum este publicat pe CD-ROM în versiune extinsă și cu ilustrații.

Coperta I, IV: Mănăstirea Dragomirna – jud. Suceava

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SESIUNEA ANUALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE

(44; 2010; Suceava)

Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2009: [prezentată la] a XLIV-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2010 / ed. Mircea Victor Angelescu, Carmen Bem, Irina Oberländer-Târnoveanu, Florela Vasilescu – București: Muzeul Național de Istorie a României, 2010.

p. 398; cm: 21x29,5

Bibliogr.

ISBN 978-973-7930-29-3

I. Angelescu, Mircea Victor (ed.)

II. Bem, Carmen (ed.)

II. Oberländer-Târnoveanu, Irina (ed.)

III. Vasilescu, Florela (ed.)

Volum îngrijit de:

Institutul de Memorie Culturală – CIMEC

Piața Presei Libere 1, C.P. 33-90

013701 București

ROMÂNIA

www.cimec.ro

Tel: (+40) 21 317 90 72

Fax: (+40) 21 317 90 64

e-mail: cimec@cimec.ro

Volum editat de:

Muzeul Național de Istorie a României

Calea Victoriei 12

030026 București

ROMÂNIA

www.mnir.ro

Tel: (+40) 21 315 82 07

Fax: (+40) 21 311 33 56

e-mail: direct@mnir.ro

Tiparul executat la: S.C. C.N.I. Coresi S.A.

ISBN 978-973-7930-29-3

MINISTERUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL

**COMISIA NAȚIONALĂ DE
ARHEOLOGIE**

DIRECȚIA PATRIMONIU CULTURAL

COMPLEXUL MUZEAL „BUCOVINA“ SUCEAVA

**CRONICA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE
DIN ROMÂNIA**

CAMPANIA 2009

**A XLIV-a SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE
SUCEAVA, 27 – 30 MAI 2010**

**MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI
2010**

Cuprins

Lista abrevierilor	/ 5
Lista siturilor arheologice – cercetări sistematice	/ 9
Rapoartele de cercetare arheologică sistematică	/ 13
Lista siturilor arheologice – cercetări preventive	/ 211
Rapoartele de cercetare arheologică preventivă	/ 215
Lista siturilor arheologice – evaluări de teren	/ 325
Rapoartele de evaluare de teren	/ 327
Anexe	/ 331
Indici	
Indice de localități	/ 353
Indice cronologic	/ 357
Indice de tipuri de sit	/ 361
Indice de instituții	/ 365
Indice de persoane	/ 371
Date statistice ale Direcției Patrimoniu Cultural	/ 385
Harta cercetărilor arheologice din 2009	/ 387

LISTA ABREVIERILOR

ASPJ Constanța	Autoritatea de Sănătate Publică Județeană Constanța
CCA București	Centrul de Cercetări Antropologice „Francisc J. Rainer”, București
CCB Iași	Centrul de Cercetări Biologice, Academia Română, Filiala Iași
cIMeC	Institutul de Memorie Culturală - CIMEC, București
CM Arad	Complexul Muzeal Arad
CMB Suceava	Complexul Muzeal Bucovina, Suceava
CMIA Bacău	Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
CMJ Bistrița	Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud
CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra-Neamț
CMNM Iași	Complexul Național Muzeal „Moldova”, Iași
CNMCD Târgoviște	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște
DAI - Eurasien Abteilung, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung, Berlin
DAI - Orient Abteilung, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Orient Abteilung, Berlin
DCCPCN Alba	Directia Județeană pentru Cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Alba
DCCPCN Harghita	Directia Județeană pentru Cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Harghita
DCCPCN Hunedoara	Directia Județeană pentru Cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Hunedoara
DCCPCN Mehedinți	Directia Județeană pentru Cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Mehedinți
DCCPCN Prahova	Directia Județeană pentru Cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Prahova
FGGB	Facultatea de Geografie și Geologie București
FIB	Facultatea de Istorie București
FU Berlin	Freie Universität, Berlin
IA Iași	Institutul de Arheologie Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
INMI	Institutul Național al Monumentelor Istorice, București
ISER	Institutul de Speologie „Emil Racoviță”, București
ISSEE București	Institutul de Studii Sud-Est Europene, București
M Brăila	Muzeul Brăilei
M Gheorghieni	Muzeul „Tarisznyás Márton”, Gheorghieni
M Huși	Muzeul Municipal Huși
M Odorheiu Secuiesc	Muzeul „Haáz Rezső”, Odorheiu Secuiesc
M Vrancei	Muzeul Vrancei, Focșani
MA Mangalia	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia
MAE Corabia	Muzeul de Arheologie și Etnografie Corabia
MB Timișoara	Muzeul Banatului, Timișoara
MBM Reșița	Muzeul Banatului Montan, Reșița
MCC Hunedoara	Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
MCG Oltenița	Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița
MCPN	Ministerul Culturii și Patrimoniului Național
MDJ Călărași	Muzeul Dunării de Jos, Călărași
MG Năsăud	Muzeul Grăniceresc Năsăudean
MI Galați	Muzeul de Istorie Galați
MI Turda	Muzeul de Istorie Turda
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș
MJ Buzău	Muzeul Județean Buzău
MJ Gorj	Muzeul Județean Gorj
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița
MJ Mureș	Muzeul Județean Mureș
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Teleorman	Muzeul Județean Teleorman
MJ Vâlcea	Muzeul Județean Vâlcea
MJERG Caransebeș	Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță
MJI Brașov	Muzeul Județean de Istorie Brașov

MJIA Maramureș	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Zalău
MJTA Giurgiu	Muzeul Județean de Istorie „Teohari Antonescu”, Giurgiu
MM București	Muzeul Municipiului București
MM Tecuci	Muzeul Mixt Tecuci
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNCR	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României
MNIT	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj
MNUAI	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
MO Craiova	Muzeul Olteniei, Craiova
MRPF Turnu Severin	Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta - Turnu Severin
MSC Miercurea Ciuc	Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc
Muzeul BNR	Muzeul Băncii Naționale Române
OSPA Iași	Oficiul pentru Studii Pedologice și Agrochimice Iași
SC RMGC SA	Societatea Comercială Roșia Montană Gold Corporation SA
U București	Universitatea din București
UAIC Iași	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
UAIM București	Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”, București
UBB Cluj	Universitatea „Babeș - Bolyai”, Cluj-Napoca
UBB Cluj, filiala Sfântu Gheorghe	Universitatea „Babeș - Bolyai” Cluj-Napoca, filiala Sfântu Gheorghe
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București
UDJ Galați	Universitatea Dunării de Jos, Galați
UEM Reșița	Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița
UKSW Varșovia	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Varșovia
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
Univ. Adam Mickiewicz Poznań	Universitatea „Adam Mickiewicz”, Poznań
Univ. Alba Iulia	Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Univ. Augsburg	Universitatea din Augsburg
Univ. Boemiei de Vest Pilzen	Universitatea Boemiei de Vest, Pilzen
Univ. Craiova	Universitatea din Craiova
Univ. Eötvös Lóránd Budapesta	Universitatea „Eötvös Lóránd”, Budapesta
Univ. Exeter	Universitatea din Exeter
Univ. Lille	Universitatea din Lille
Univ. Petroșani	Universitatea din Petroșani
Univ. Salzburg	Universitatea din Salzburg
Univ. Torun	Universitatea din Torun
UO Constanța	Universitatea „Ovidius” Constanța
UȘtM Suceava	Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
UV Târgoviște	Universitatea „Valahia”, Târgoviște
UV Timișoara	Universitatea de Vest, Timișoara

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ SISTEMATICĂ

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI SISTEMATICE)

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani] Punct: Cetate	13
2. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum] Punct: Cetatea Alba Carolina - Ravelinul Sf. Francisc de Paola. Sectorul de SE al așezării civile (canabae) a castrului legiunii XIII Gemina	24
3. Albești, com. Albești, jud. Constanța Punct: Cetate	26
4. Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara Punct: Cetățuie	28
5. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum] Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – Sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii	30
6. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud Punct: Băile Figa	32
7. Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș Punct: Grind	35
8. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu Punct: Pod, Pădure	36
9. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița Punct: Pochină	38
10. Bumbesti-Jiu, jud. Gorj Punct: Gară	39
11. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava] Punct: Cetate	40
12. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum] Punct: Zidina	50
13. Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău Punct: Cetățuie	51
14. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj Punct: Casa Cepleanu, Valea Satului	52
15. Cheia, com. Grădina jud. Constanța Punct: Vatra satului, Peștera La Izvor, Peștera La Baba, Peștera X	54
16. Cioroiu Nou, com. Cioroiu, jud. Dolj	57
17. Corabia, jud. Olt [Sucidava] Punct: Celei	58
18. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău Punct: Cetățuie	60
19. Desa, com. Desa, jud. Dolj Punct: Castravița	61
20. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți Punct: Schela Cladovei - Canton (km. 854)	63
21. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud Punct: La Gâța	64
22. Gheorghieni, jud. Harghita Punct: Bothvar	65
23. Gheorgheni, jud. Harghita Punct: Pricske	66
24. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova Punct: Școala generală	67
25. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci] Punct: Grindurile nr. 1 și nr.6	68
26. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia] Punct: Dealul Grădiștii (Piciorul Muncelului)	69

27. Hârșova, jud. Constanța [Carsium] Punct: Cetate, str. Cetății	70
28. Hunedoara, jud. Hunedoara Punct: Grădina Castelului – Platou	72
29. Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin [Tibiscum] Punct: Traianu	73
30. Isaccea, jud. Tulcea Punct: Suhat	74
31. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum] Punct: Cetate, sector SE	76
32. Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași Punct: Balta Popii	79
33. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]	81
34. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum] Punct: Pomet - zona centrală, forum	95
35. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum] Punct: Dealul Pomet, Dealul Ursoieș	103
36. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum] Punct: Capul Dolojman	105
37. Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș Punct: Podanc	111
38. Limba, com. Ciugud, jud. Alba Punct: Șesu Orzii, Bordane, Văraia, Vărar, În Coastă, La Coliba Barcului	118
39. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea Punct: Cetățuia	119
40. Mangalia, jud. Constanța [Callatis] Punct: Colțul de NV al Cetății	121
41. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova Punct: La Mornel	122
42. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila Punct: Mănăstire	122
43. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin Punct: Cetate	124
44. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu Punct: Petriș	124
45. Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu Punct: Malu Roșu, Conacul lui Palade	126
46. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]	128
47. Negriștii, com. Negriștii, jud. Galați Punct: Curtea Școlii	129
48. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța Punct: Capul Dealului	131
49. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum] Punct: Ferma 4	132
50. Ostrov, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara Punct: Villa rustica (proprietatea Ion Predoni)	136
51. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]	137
52. Pănade, com. Sâncel, jud. Alba Punct: Sărături	138
53. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj Punct: Cheile Turzii - Peștera Ungurească, Peștera Binder	138
54. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu Punct: Gorgana	140
55. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău Punct: Gruiu Dării	142
56. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău	145

Punct: Castru, Așezarea civilă est, Edificiul cu hipocaust / therme	
57. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	152
Punct: Platoul Hagieni - Valea Babii	
58. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău	153
Punct: Dealul Ghindaru	
59. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	154
Punct: Piatra Detunată (Durduia)	
60. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	157
Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi	
61. Rapoltu Mare, Uroi, com. Rapoltu Mare, oraș Simeria, jud. Hunedoara	158
Punct: Măgura Uroiului	
62. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	159
Punct: Castru (100 m SV de gara Răcari)	
63. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	162
64. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]	163
Punct: Grădiște, Erdenburg	
65. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov	164
Punct: La Pârâuț	
66. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	165
Punct: Dealul Drăghici	
67. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	166
Punct: Orașul roman	
68. Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad	169
Punct: Cetățuie	
69. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași	170
Punct: Dealul Bodești/La nuci	
70. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara	171
Punct: Dealul Țapului	
71. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]	173
Punct: Cetatea Fetei	
72. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	176
Punct: Malu-Roșu	
73. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	178
Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)	
74. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	178
Punct: Observator	
75. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	180
Punct: Cetate	
76. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	181
Punct: Uliu cel Mic	
77. Șoimeni – Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita	182
Punct: Dâmbul Cetății	
78. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila	186
Punct: Popină	
79. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău	187
Punct: Piatra cu liliaci	
80. Târgu Mureș, jud. Mureș	189
Punct: Cetate	
81. Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța	192
Punct: Peștera La Adam	
82. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	193
Punct: Celic Dere	
83. Turda, jud. Cluj [Potaissa]	195
Punct: Dealul Cetății	
84. Turnu Măgurele, jud. Teleorman	196
Punct: Cetate	

85. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud Punct: La Dâmburi	198
86. Unip, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș Punct: Dealu Cetățuica	199
87. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova Punct: Budureasca-Puțul Tătarului (Bud.4), sector N	203
88. Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin Punct: Pustă	204
89. Veșel, com. Veșel, jud. Hunedoara [Micia] Punct: SE Amfiteatru	204
90. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman Punct: Măgurice	205
91. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița Punct: Popina Blagodeasca	206
92. Zimnicea, jud. Teleorman Punct: Câmpul Morților (str. Cetății - prelungire)	208

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Punct: Cetate

Cod sit: 60892.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 39/2009
Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (IAB, FIB)

Sector A – la N de Basilica A

Adriana Panaite – responsabil sector (IAB), Corina Pană, Adrian Bucurei, Ionuț Cerveanu, Monica Dragostin (studenți și masteranzi FIB)

Cercetarea arheologică a zonei aflată imediat la N de Basilica A are ca scop identificarea anexelor acesteia dar și a tramei stradale și a altor construcții din această parte a cetății. În campania 2009 (iulie-august) au fost trasate două secțiuni (SXXV – SXXXII) în zona aflată la N de *narthex*-ul și *atrium*-ul Basilicii A și parțial în zona unde se află strada *cardo* (o secțiune care este perpendiculară doar pe o parte din aceasta). Secțiunile au dimensiuni și orientări diferite, acestea fiind impuse de configurația terenului.

Primele secțiuni trasate au fost SXXV, dimensiuni 5 x 3 m și SXXV P, dimensiuni 3 x 1 m, cu martor de 1 m între ele, ambele orientate N - S. La adâncimea de -0,30 m, lângă zidul Basilicii A, a fost identificat în SXXV P nivelul ultim de călcare din această zonă reprezentat de lut galben cu pietricele mărunte, foarte bine bătătorit. Același nivel apare și în SXXV, unde, în plus, avem și un mic rest de dărâmtură.

Am trasat SXXVI, dimensiuni 2 x 3,70 m (impuse de topografia locului), orientată E - V, perpendiculară pe zidul care pleacă din colțul de NV al Basilicii A și merge spre N, cunoscut deja din literatura de specialitate. Apoi am trasat SXXVII – paralelă cu SXXVI și cu aceleași dimensiuni, cu martor de 1 m între ele; la adâncimi care variază de la -0,35 m la -0,45 m avem, și în aceste două secțiuni, același nivel de călcare amintit mai sus. Ceea ce se remarcă este lipsa construcțiilor în toată această zonă. Următoarea secțiune, SXXVIII este paralelă cu celelalte (SXXVI, XVII), orientată E - V, și de aceleași dimensiuni. Între toate aceste secțiuni, perpendiculare pe zidul ce se îndreaptă spre N, martorii au grosimea de 1 m. În interiorul SXXVIII a fost identificată o linie de zid, mai precis fața nordică a acestuia, orientată E-V, îngrijit lucrată, cu blocuri de calcar de dimensiuni aproape identice (cca. 0,35-0,45 m). Sub asiza cu blocuri de calcar apare o asiză de regularizare din

fragmente de cărămizi sparte. Nu am mers mai în adâncime deoarece și aici apare același nivel de călcare, identificat în celelalte secțiuni deja deschise. Din această cauză, zidul a fost dezvelit doar pe înălțimea de 0,35-0,40 m. Ulterior o parte a martorului a fost desființată și așa s-a putut observa că zidul acesta are grosimea de 0,60 m și este lucrat în tehnica parament emplecton, dar folosind ca liant pământul. Altă observație făcută aici privește zidul care pornește din colțul de NV al basilicii și merge spre N: acesta este adosat basilicii, rupe zidul identificat între SXXVII și SXXVIII și este vizibil (la suprafața solului și parțial dezvelit) pe o lungime cca. 11 m. Dincolo de acest zid, spre V, am deschis încă o secțiune: SXXXIX; 5 x 2 m, orientată V-E, cu aceeași lățime ca și SXXVIII.

În SXXXIX a apărut o structură circulară din piatră, peste care vine zidul de N al anexei *atrium*-ului, deja cunoscută, din literatura de specialitate. Construcția circulară are ziduri din piatră legate cu pământ, cu o grosime ce variază între 0,40 și 0,60 m, iar spre V pare că este adosată unui zid din piatră, cu blochete de mai mari dimensiuni. Diametrul interior este de 1,50 m. Astfel de construcții circulare sunt cunoscute - au mai fost identificate nu numai în cetate ci chiar în acest sector și este foarte probabil că acestea reprezentau mici depozite pentru cereale.

Lăsând un martor de 1 m, am trasat SXXX spre *cardo*, 1,50 x 5 m orientată E-V. În colțul de NV al secțiunii a fost identificat colțul unui edificiu lucrat foarte frumos din piatră legată cu pământ, iar pe latura sudică a apărut fața nordică a zidului anexei *atrium*-ului. Zidul anexei a fost dezvelit pe o înălțime de 0,80 m fiind vizibile patru asize cu blochete mari. Construcția din colțul de NV are ziduri masive, colțul este întărit cu pietre mari fasonate, iar restul zidului are asize cu pietre nefasonate și de mici dimensiuni, înălțimea pe care a fost dezvelit este de 0,70 m. Nivelul pe care ne-am oprit pare a corespunde cu cel ultim de călcare în imediata apropiere a străzii principale *cardo*.

La V de anexa *atrium*-ului se afla pământ depus din săpături mai vechi. Acesta a fost mutat manual și s-a procedat apoi la rectangularizarea săpăturii, suprafața astfel obținută având dimensiunile 4,20 x 8,20 m și primind denumirea convențională de SXXXI. Cu această ocazie, s-a putut observa că zidul vestic al anexei nu este continuu, pare mai degradat un zid despărțitor, nu unul de susținere, ceea ce nu se știa până acum.

La N de SXXXI am început SXXXII cu dimensiunile 1,50 x 5 m. Secțiunea este perpendiculară pe „cardo”, dar nu acoperă decât o mică parte din lățimea ei. Cele două monede (de bronz, ilizibile în momentul descoperirii dar bine păstrate) descoperite în această campanie au fost găsite în această secțiune, una în stratul vegetal iar cea de-a doua într-un strat de dărâmtură, la -0,65 m. Cercetarea în această zonă nu este încheiată.

Cu sprijinul unei echipe de studenți ai Facultății de geologie, masteranzi și doctoranzi ai FIB, coordonată de Dan Ștefan, în zona sectorului A au fost făcute cercetări geomagnetice care au cuprins zonele aflate în cercetare din Sectorul A al cetății, precum și mare parte din zona cuprinsă între cele două. Mai mult, s-a realizat ridicarea topografică atât a noilor edificii identificate, dar și a unora mai vechi, pentru a se realiza un plan cât mai amănunțit al zonei aflate în cercetare.

Ceea ce am putut observa în campania de anul acesta (mai clar, și în continuarea observațiilor din anul

precedent) este că la N de Basilica A, în jumătatea vestică, avem un spațiu liber de construcții, poate o curte, un spațiu de adunare care, foarte probabil, aparținea basilicii, fiind delimitat cu un zid. Din această curte, se intra într-un culoar de trecere, care nu este blocat de vreo construcție, și care asigură libera circulație pe lângă edificiul de cult.

Materialul arheologic rezultat în urma cercetării este reprezentat de ceramică, oase de animale, în cantitate mai redusă fragmente de sticlă și obiecte de metal și monede. Cu excepția acestora din urmă, aduse la IAB, tot materialul este depozitat la Muzeul din Adamclisi, unde a început să fie prelucrat.

Abstract:

During this summer the excavations continued on the Sector A, North from the Basilica A in order to identify the annexes of the Basilica and other constructions near by. We opened nine new sections North of the basilica and its atrium. There are no constructions in this area and we supposed that it could be a large courtyard near the basilica. An annex was also identified on the northern wall of the atrium and also the corner of another construction next to the Cardo Street.

Străzile ABV IV și AV 2'.

Mihai Severus Ionescu – responsabil sector, Filica Drăghici, studenți FIB

În campania iulie-august 2009 am continuat cercetarea străzii ABV IV, axă de circulație ce traversează întreaga suprafață nordică a cetății târzii, precum și a străzii AV2', perpendiculară pe prima. Dezvelirea suprafeței cercetate până acum a început în anul 2003, ca sondaj, urmărindu-se corelarea unor studii magnetometrice cu planimetria structurii urbane târzii din sectorul menționat.

În acest an cercetarea acestui sector a urmărit: dezvelirea unei noi porțiuni din vestul străzii ABV IV, deschiderea unei secțiuni în strada menționată pentru lămurirea stratigrafiei acesteia (prin corelarea cu datele obținute anul trecut din secțiunea S2') și a stratigrafiei străzii AV2' (blocată la un moment dat), desființarea marilor dintre secțiunile trasate anul trecut pentru a surprinde cea mai mare parte din edificiul A9, conservarea primară a edificiilor cercetate anterior, precum și un studiu magnetometric al întregului sector (aria săpată și nesăpată) pentru a degreva cercetările viitoare.

Campania a început prin deschiderea unei secțiuni, denumite S9, perpendiculară pe strada ABV IV (11 x 3 m). Imediat după îndepărtarea stratului vegetal au apărut în Nul și sudul secțiunii două ziduri orientate E-V, late de 0,65 m (cel nordic) și 0,70 m (cel sudic). Ele reprezintă prelungirea spre V a edificiilor ce flanchează la N și la S strada, A9 și A10. Zidurile sunt realizate din blocuri de piatră, relativ regulate, legate cu pământ și se încadrează ca aspect în structura edificiilor de care aparțin. Pe măsură ce săpătura a avansat în adâncime au apărut și două trotuare corespunzătoare celor două ziduri.

Primul, corespunzător edificiului A9, a apărut la S de acesta, are lățimea de 0,80 m și corespunde planimetric cu cealaltă porțiune de trotuar dezvelită în anii anteriori. De remarcat însă lățimea variabilă a acestui trotuar ce se îngustează progresiv de la V la E, de la 0,80 m la 0,45 m, corectând față de stradă abaterea de la axa E-V a zidului edificiului. La 0,70 m de limita vestică a secțiunii, a apărut un bloc paralelipipedic de piatră, lat de 0,35 m și lung de 0,80 m,

perpendicular pe trotuar, ce părea să marcheze limita vestică a unei intrări. Imediat la S, și la același nivel cu trotuarul mai sus menționat, se află un altul (?), ce se delimitează vizual de primul și corespunde planimetric cu zidul ce refolosește fusul de coloană pentru îngustarea străzii AV2' (situație clarificată de cercetările anterioare). În stradă, săpătura a continuat până la 0,75 m (ajungându-se pe ultimul nivel de călcare al acesteia) iar în Nul secțiunii (în interiorul edificiului A9), până la 1 m, adâncime la care a apărut marginea estică a unui chiup. Acesta avea diametrul de 1,30 m și grosimea peretelui de 0,05 m. El s-a păstrat pe o înălțime de 1 m și se află amplasat la 1,40 m de limita vestică a secțiunii S9. Această descoperire ridică la trei numărul chiupurilor amplasate în interiorul încăperii A9a.

Al doilea trotuar, corespunzător edificiului A10, a apărut la N de acesta, la 1,50 m de limita vestică a secțiunii S9, pe o porțiune lungă de 0,85 m și lată de 0,90 m. El re apare în profilul estic al acesteia și este mai lat cu 0,30 m decât trotuarul găsit în anul 2006 în fosta secțiune S6. În interiorul edificiului A10 săpătura a continuat până la adâncimea de 1,20 m.

Un alt obiectiv al campaniei a fost desființarea marilor ce delimitau la S secțiunile S7 și S8, pentru a dezveli în suprafață cele două încăperi ce compun deocamdată edificiul A9 (A9a și A9b) precum și a marilor dintre secțiunea S9, nou săpată și strada ABV IV. Eliminarea acestora a adus câteva elemente noi. Astfel, desființarea ultimului a pus mai clar în evidență strada ABV IV, cele două edificii mai sus menționate, precum și o nouă intrare (lată de 1,10 m) în edificiul A9, dinspre stradă. În ceea ce privește desființarea marilor dintre S8 și restul străzii ABV IV putem să aducem alte elemente noi. El suprapunea intrarea în edificiul A9, dinspre strada AV 2', un pavaj din dale de piatră aflat în interiorul anexei estice a edificiului, precum și o porțiune din canalul pluvial aflat între zidul anexei și zidul vestic al edificiului A8.

Cercetarea desfășurată pe strada AV 2' a clarificat toate problemele controversate apărute în urma cercetărilor anterioare. Astfel, în urma adâncirii în spațiul delimitat la E și V de edificiile A8 și A9 (deci în stradă), a apărut un zid, un prag de fapt, lat de 0,75 m, compus din blocuri rectangulare de piatră, ce pleacă din zidul sudic al edificiului A8 (la 0,15 m N de colțul clădirii) și ajunge în trotuarul sudic al edificiului A9. Constructiv nu face parte din cele două edificii și reprezintă probabil un prag, ce nu permitea apelor pluviale din strada ABV IV să ajungă în strada AV 2'. Acesta are în partea centrală o scurgere, lată de 0,30 m, ce permitea deversarea apelor pluviale de la N la S, în strada mare.

La N de prag apare un pavaj, compus din lespezi mari de piatră, ce coboară în pantă ușoară spre intrarea în A9. De remarcat faptul că în compunerea pavajului se află un fost teasc, refolosit. Acesta are forma pătrată, cu dimensiunile de 1,05 x 1,05 m, foștii pereți niveleți lați de 0,10 m, precum și o scurgere amplasată în colțul nord-vestic al acestuia. Pavajul suprapune o parte din spațiul interior al anexei edificiului A9, de la zidul estic al acestuia până la zidul estic al anexei și de la pragul străzii până aproape de limita nordică a intrării în A9. În restul spațiului rămas rezervat anexei, pavajul re apare sporadic, fiind probabil scos ulterior.

Săpătura a lămurit și rolul coloanei („porticului”), ce corespunde planimetric cu zidul anexei. La nivelul la care ajunsese cercetarea din anii trecuți, coloana părea înconjurată de un ring circular de piatră. Situația se prezintă de fapt astfel: aceasta făcea parte inițial din pavajul găsit acum, în care este implantată. Nu știm ce rol a avut la început, dar sigur a fost

preluată ca element funcțional de către zidul anexei edificiului A9, atunci când este blocată strada AV2'. Aceasta a avut două faze de funcționare: una când în spațiul delimitat de edificiile A8 și A9 se circula liber și o a doua, când accesul pe stradă a fost închis de construirea anexei edificiului A9. Prima corespunde pavajului găsit și coloanei implantate în el, iar a doua când zidul anexei suprapune pavajul și închide strada. Și anexa are la rândul ei două faze, una când funcționează împreună cu pavajul și alta mai târzie, situată la 0,30 m deasupra acestuia, când zidul anexei este refăcut rudimentar, iar coloana este nivelată spre V pentru a o încadra estetic în fața zidului. Cel puțin această ultimă refacere este contemporană cu interpluvium-ul dintre zidul anexei și zidul vestic al edificiului A8. Acest mic interval rămas între cele două clădiri, cu panta ascendentă spre N, permitea apelor pluviale să ajungă în strada principală. Extinderea cercetării la S de pragul ce delimitează strada AV2' de strada ABV IV a dus la descoperirea, la suprafața solului, a unei abside (un bazin, de fapt), orientate spre S, compusă din fragmente de cărămidă.

Astfel a fost deschisă o nouă secțiune în strada ABV IV. Ea are lățimea de 1,80 m, lungimea de 5,10 m și a fost denumită S4', deoarece suprapune parțial fosta S4. În urma efectuării acestuia au fost emise următoarele concluzii:

Absida este formată din asize regulate de cărămidă (zece asize la E ce descresc progresiv, ajungând trei la V) atent aranjate. Acestea suprapun două asize de blocuri de calcar neregulate, lutuite, ce stau la rândul lor pe un pat de lutuală arsă. Întreaga construcție stă pe primul nivel de călcare al străzii (surprins pe o suprafață de 1,80 x 1,95 m), realizat dintr-o șapă de mortar, groasă de 0,10-0,15 m, cu fragmente de cărămidă. Ea este situată la adâncimea de 0,60 m față de nivelul pragului străzii AV2' și corespunde probabil nivelului N4, observat anul trecut în sondajul S2' la adâncimea de 0,75 m. Aceasta înseamnă că panta antică corespunzătoare acestui nivel al străzii avea un traseu descendent, de la V la E. La adâncimea de 0,30 m față de ultimul nivel de călcare al străzii apare un alt nivel (surprins pe o suprafață de 1,80 x 2,20 m), ce corespunde probabil nivelului N2 (strat galben-brun cu cărămidă și piatră), situat la adâncimea de 0,28 m în fostul sondaj S2'. Ultimul nivel de călcare al străzii ABV IV, compus din fragmente litice de 0,20 x 0,20 m, a fost surprins sporadic pe o suprafață de 1,80 x 1 m și corespunde probabil nivelului N1, din sondajul A2'.

Absida, cu baza amplasată pe nivelul N4, se păstrează pe o porțiune de 1,90 m și este întreruptă pe o porțiune de 0,10 m, acolo unde ea ar fi trebuit să se unească cu edificiul A8 (porțiunea lipsă este completată într-o altă fază cu blochete de calcar). Spre V nu este întreruptă, ci este limitată de un fragment de calcar (probabil de sarcofag). În interiorul absidei se află un pat de mortar gros de 0,10-0,15 m, cu câteva urme de scoatere (perforații), situat la adâncimea de 0,60 m față de nivelul pragului străzii AV2'. Acest nivel este suprapus de un altul, cu 0,20 m mai sus (-0,40 m), pe care se aflau două tegulae, trei fragmente mari ale unei amfore romane târzii și un fund de chiup. Luând în calcul modul de construcție (cărămizile și blochetele lutuite și arse, ce stau pe un pat de lut ars împiedicând scurgerea apei) probabil absida, bazinul de fapt, avea rolul de colectare a apelor pluviale provenind din canalul care separa anexa edificiului A9 de zidul vestic al edificiului A8. Existența acestuia se justifică în condițiile lipsei de apă din oraș (apeductele rămase probabil nu asigurau întregul necesar de apă), aceasta fiind depozitată oriunde era posibil.

De asemenea, s-a realizat conservarea primară a întregului edificiu A10 (atât cât a fost dezvelit). Deoarece zidurile acestuia s-au păstrat foarte bine, ele au fost conservate doar cu mortar, pentru a păstra aspectul original al clădirii. Au mai fost a precum și zidul nordic al anexei. Acest edificiu a fost înălțat în întregime cu două asize față de nivelul găsit în urma cercetării.

Campania s-a încheiat cu o prospecțiune geomagnetică, efectuată pe toată suprafața dezvelită a sectorului, precum și la S, N, V și E de ea (studiu efectuat de Dan Ștefan). Au fost identificate astfel traseele nesăpate ale edificiilor, degrevând, în urma datelor obținute, cercetările viitoare.

Abstract:

In this archaeological campaign we continued the investigation of the ABV IV street, axis of movement which crosses the entire northern area of the late city, also the AV Street 2' (perpendicular to the first one). The excavations began in 2003, as survey, linking magnetometric studies with planimetry of the late urban structures in this area. This year we excavated a new portion of the West Street ABV IV, initiating street sections to clarify its stratigraphy, by correlation with data obtained last year in the section S 2', and the stratigraphy of the AV Street 2' (blocked at some point), dismantling the witness between sections drawn last year to capture most of the building A9. We also performed the primary conservation of the buildings previously investigated, and a magnetometry survey of the whole sector (the excavated and not excavated areas). Some data found in section S 2' have been reconfirmed and we uncovered the two levels of the street surface. We found a tank to collect rainwater in that place, and a wine press reused as pavement of the street AV 2'.

Sector B

Colectiv: Emilian Gămureac – responsabil sector (MCPN), Nicolae Adrian Ionescu (masterand FIB)

Cercetarea arheologică din sectorul B de la Tropaeum Traiani în 2009 a avut ca principal obiectiv demontarea martorilor păstrați în campaniile precedente (2005-2008) în vederea realizării conservării primare a edificiului B1.

Având în vedere faptul că tehnica de cercetare a fost reprezentată de trasarea de casete și secțiuni de dimensiuni variabile, în funcție și de natura sitului ori de descoperirile din teren, dimensiunile martorilor sunt variabile, păstrându-se în principiu lățimea de 1 m între secțiuni.

Doi dintre martorii de pământ și anume M.S1-S2 și M.S6-S7 au fost păstrați, pentru eventuale cercetări ulterioare și corelarea stratigrafică cu situația inițială a cercetării.

Demontarea celorlalți martori de pământ a început de la V spre E, prin decaparea acestora exclusiv cu mijloace manuale.

Au fost demontați următorii martori de pământ:

- M.C8-C9 orientat E - V cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C9-C10 orientat E - V cu dimensiunile 4 x 2 m;
- M.C7-C1 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C2-C8 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C8-C6 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C9-C5 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C4-C10 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;
- M.C3-C10 orientat N - S cu dimensiunile de 4 x 1 m;

- M.S4-C1, C2, C6, C5, C4, cu dimensiunile de 17,5 x 1 m;

- M.S4-S3 cu dimensiunile de 2 x 1 m;

- M.C3-S3 cu dimensiunile de 3 x 1 m;

- M.S4-S6 cu dimensiunile de 17,5 x 1 m.

Ca urmare a demontării acestor martori, toată partea de V a Edificiului B1 a fost decopertată complet, reprezentând aproape 50% din suprafața totală a edificiului și deschizându-se astfel posibilitatea conservării primare a zidurilor deja cercetate în campaniile precedente, aflate în stare precară de conservare.

Având în vedere faptul că cercetările arheologice precedente s-au oprit la primul context arheologic descoperit (ultimul nivel de locuire databil în sec. VI p.Chr.) la adâncimea variabilă de cca. ± 1 m, martorii de pământ prezintă aceeași înălțime, și sunt formați din următoarele elemente stratigrafice: sol vegetal variabil (răscolit de cercetări sec. XIX), strat de dărâmătură și nivelul de locuire din interiorul edificiului B1.

Ca urmare a demontării martorilor, a devenit evident faptul că interiorul edificiului B1 (au fost afectate suprafețe din încăperile A, B și C) era pavat cu dale rectangulare din piatră de mari dimensiuni. Acest pavaj a fost dezafectat într-o epocă foarte veche, posibil încă din antichitate și doar câteva dintre aceste dale de piatră au rămas pe loc; câteva dintre aceste pietre de pavaj au fost deranjate de la locul lor, în vederea mutării, dar din motive necunoscute au fost abandonate în poziții nefirești (acest aspect a fost constatat în S4, C3 și C9).

Un alt aspect important este faptul că dalele de piatră din pavaj (acum dispărute) erau fixate pe un pat de așteptare din lut galben. Pe acest nivel din lut au fost descoperite urme destul de puternice de incendiere (M.C5-C9 sau M.C4-C10) confirmând observațiile din campania 2008 când, în caseta C18, au fost descoperite urme substanțiale de cenușă și cărbune.

Această observație denotă faptul că suprastructura din lemn a Edificiului B1 a fost incendiată și a ars pe podea, la o dată ulterioară demontării pavajului din dale de calcar. Urmele unui incendiu sunt verificate și prin descoperirea de fragmente de chirpic ars secundar în suprafețele cercetate și în martori și dovedește faptul că structura din lemn a acoperișului a ars accidental sau nu, întărind pe alocuri elevația din chirpic crud a edificiului.

Ca urmare a demontării martorilor au fost degajate două intrări, astfel: un prag din piatră cu trei trepte în încăperea C a edificiului, pe latura de S către exterior, precum și un alt prag cu două trepte ce făcea legătura între încăperea A și încăperea C. Acest prag este evident refolosit prin practicarea unei scobituri în partea superioară a acestuia, în vederea transformării intrării cu două uși batante într-o intrare cu o singură ușă. Îngustarea acestei intrări indică faptul că pragul a fost refolosit, adus din alt edificiu sau cel puțin folosit pentru o altă fază constructivă a edificiului B1. Îngustarea pragului denotă, de altfel, și modificarea stilului de construcție în sec. VI p.Chr. pentru unele edificii de la Tropaeum Traiani, prin ridicarea unei elevații din chirpic întărit la soare peste o fundație din piatră legată cu pământ; acest stil înlocuiește pe cel anterior definit prin ridicarea unor elevații integral din piatră legată cu mortar.

Două fragmente ce fac parte dintr-un alt prag au fost descoperite în campaniile precedente în zona încăperii C din Edificiul B1; în această campanie ele au fost măsurate, fotografiate și așezate la S de edificiul B1, considerând că ele nu fac parte din structura acestui edificiu; este posibil ca aceste fragmente de prag de intrare să fi fost depozitate în această zonă în timpul cercetărilor din sec. XIX de la Tropaeum Traiani.

Dintre obiectele descoperite în timpul cercetării, remarcăm câteva baze de coloană aduse probabil din alte edificii ale cetății și refolosite ca material de construcție fiind încastrate în ziduri; astfel, unele din fețele acestor baze de coloană sunt aplatizate prin cioplire, pentru a forma o față de zid.

Bazele de coloană descoperite în campania 2009 în Edificiul B1 (au fost descoperite trei baze de coloană prin demontarea martorilor) se alătură celorlalte fragmente arhitecturale descoperite în anii precedenți (piese de antablament (?), baze de coloană și două capiteliuri aparținând unor stiluri diferite) se pot clasifica cel puțin în trei tipuri.

Unul dintre tipuri este o bază de coloană relativ complexă, având următoarele caracteristici: plinta patulateră, torul de jos este circular cu diametrul exterior înscris la nivelul plintei, semicircular în secțiune, bagheta de jos semicirculară în secțiune, scotia este convexă echilibrată, bagheta superioară este identică cu cea inferioară iar tamburul superior este identic baghetei superioare.

Celelalte două tipuri de baze de coloane sunt mult mai simple, corespunzând posibil unor perioade constructive târzii.

Alte descoperiri din timpul cercetărilor arheologice sunt ilustrate de fragmente ceramice diverse (amfore orientale Carthage/Berenice Late Roman 1 și 2, fragmente de amfore pontice târzii, fragmente de oale de bucătărie provinciale vest-pontice, fragmente de câni și cânițe precum și fragmente de ulcioare romano-bizantine).

Descoperirea unor fusaiole din lut (doar în zona vestică a Edificiului B1 până acum) sunt indiciul unor activități casnice: cu toate acestea apreciem că edificiul B1 nu avea o funcționalitate de locuință, forma și caracteristicile sale indicând mai curând o funcționalitate publică sau economică (posibil un depozit de produse perisabile sau mai puțin probabil un atelier). Ca ipoteză, fusaiolele din lut, folosite pentru torsul lânii puteau ajunge în acest context odată cu materialul textil din lână prelucrat cu ajutorul acestora.

Dintre obiectele de metal se remarcă piroanele pătrate în secțiune cu floarea conică fabricate prin forjare, o fibulă târzie din bronz și două monede (ilizibile, ce urmează a fi restaurate).

Au fost descoperite și numeroase fragmente de oase de animale, împrăștiate atât la nivelul străzii ABV4 cât și în dărâmătura din Edificiul B1.

Sector C I

Gabriel Talmațchi – responsabil sector, Vitalie Bodolică (MINAC)

Cercetările arheologice din sectorul CI de la Tropaeum Traiani (aflat la aproximativ 50 m distanță S de *basilica forensis*) din campaniile anilor 2008-2009 și-au propus continuarea cercetării ansamblului de locuire romano-bizantină târzie din zona de S a cetății.

În cursul campaniei din anul 2008 au fost finalizate săpăturile din secțiunile Cs12, Cs13 și Cs14 cu dimensiunile de 15 x 3 m. Adâncimea la care s-a ajuns este cuprinsă între 1,30 și 1,50 m, existând și o cădere de nivel destul de importantă de la un capăt la altul al secțiunilor, de 0,25 m din cauza pantei accentuate. În perimetrele lor, după un foarte subțire nivel vegetal (0,10 m) a fost degajat un amplu nivel de dărâmătură (de aproximativ 0,90/1 m), compus din foarte multă cenușă, sticlă topită, material litic fragmentar, bucăți mai mari sau mai mici de chirpic, țigle, olane, sfărâmături de cărămizi, dar și fragmente ceramice. S-a remarcat individualizarea unui

important edificiu, orientat N - S, fără ca latura de N a acestuia să fie încă descoperită. Lățimea acestuia este de 9,50/9,60 m, iar lungimea actuală este de 10,50 m.

Latura de E este bine păstrată și este realizată în tehnica *opus mixtum* și a fost surprinsă pe o lungime de 7 m, iar înălțimea sa este de 1,30 m. Blochetele de calcar tăiate neregulat sunt de dimensiuni mici și mijlocii, fiind legate cu pământ negricios. Latura de S este și aceasta bine păstrată pe o lungime de 9,50 m și o lățime de 1,20 m, fiind realizată în aceeași tehnică *opus mixtum*. De aceasta, în Cs12, este adosat în capătul de E un alt zid foarte asemănător ca tip de construcție, având o lățime tot de 1,20 m. Latura de V este mult mai slab păstrată (pe o lungime de 7 m și o lățime de 1,40 m), puternic demantelată restul zidului fiind probabil lucrat în aceeași tehnică. Singurul loc mai bine păstrat se păstrează în secțiunea Cs12, la locul de îmbinare în unghi drept cu latura de S.

În interiorul clădirii, în colțul de SV, am identificat o mică cămăruță (cu dimensiunile de 1,5 x 1 m), creată probabil pentru depozitarea anumitor materiale sau produse, apoi o curte interioară (*atrium*) cu dimensiunile aproximative de 7 m în lungime și 5 m în lățime. În interiorul acesteia au fost descoperite două baze de coloană din calcar (dintre care una pe loc – Cs13, cea de a doua semirăsturnată – Cs14), acestea cu diametrul tamburului superior de 0,45 m, un capitel din calcar (Cs12) și patru fusuri de coloană sparte tot din calcar (Cs13 și Cs14). Atrium-ul prezintă un pavaj realizat din dale mari și mijlocii din calcar, tăiate regulat (mai ales în Cs13) dar și neregulat (mai ales în Cs 14), îmbinate cu mortar. Pe pavaj, spre partea sa de E, a apărut un *folles* extrem de distrus (și foarte puternic incendiat) care, totuși, ar putea să aparțină lui Iustin al II-lea (fără a mai putea preciza de data aceasta monetăria și anul de emisie). Remarcăm și descoperirea pe același pavaj (Cs 13) a două opaițe fragmentare databile în sec. V-VI (a doua sa jumătate) p.Chr. În apropierea laturii de V și paralel cu aceasta apare un posibil canal (lat de 0,45 m) delimitat spre curte de o bordură și latura de V și N a edificiului pe o lungime de aproximativ 5 m (paralelă cu latura de V) și o lățime de aproximativ 3,5 m (paralel cu latura de N). Revenind la monedă, descoperirea acesteia ar sugera o posibilă locuire a clădirii măcar până în finalul perioadei lui Iustin al II-lea (maxim 578 p.Chr.), sau, de ce nu, poate chiar mai târziu până la invazia avară din 586 p.Chr., fiind de altfel singurul indiciu cert de date. Rămânerea în perioadă romano-bizantină în circulație a unor sau a unei monede încă aproximativ 10 ani după decesul împăratului (sau chiar mai târziu în anumite cazuri) este un fapt banal, des atestat în lumea imperială rurală și chiar urbană.

Edificiul pare să fi deținut până în acest moment al cercetării cinci intrări, dintre care una pe latura de E (cu o lățime de minim 0,80 m, care prezintă și aspectul unui scurt pasaj), două pe latura de V (una largă cu o lățime de 1,90 m și o a doua cu 1 m, una pe latura de S și probabil una pe latura de N (cu o lățime de 1 m). Aceasta din urmă rămâne de verificat dacă nu cumva ceea ce am găsit în acest moment nu reprezintă de fapt o trecere spre un alt compartiment al edificiului, spre N. De altfel nu am surprins încă latura de N a construcției și de asemenea nici capetele dinspre aceeași direcție geografică ale laturilor de E și V. Cea de pe latura de S (de aproximativ 2 m lățime) pare a fi fost la un moment dat blocată rudimentar din rațiuni care, până în acest moment, până nu deschidem mai larg aria locuințelor, nu o putem explica. Acest fapt pare a se fi

petrecut posibil în ultima sa fază de locuire. Cu excepția celor de S și eventual de N, celelalte intrări prezintă trepte spre exterior (păstrate sub forma unor lespezi de calcar fie două, fie trei) care dădeau probabil în stradele, dar neidentificabile faptic în teren.

Remarcăm pe latura de E o cameră cu lungimea de aproximativ 6 m și lățimea de 2 m care prezintă o podea lutuită de culoare galben-cenușie. Zidul care închide pe interior această cameră este realizat ulterior dării în folosință edificiului, fiind adosat perpendicular pe zidul de compartimentare dinspre N. Deoarece în componența sa se observă prezența în partea superioară a unor blochete mai mari de piatră, iar în cea inferioară bucăți mai mici din același material. De asemenea remarcăm re folosirea a două baze de coloane în acest zid apărute în Cs 13 și în Cs 14. Aceeași refacere pare a fi fost observată și în colțul de SV al construcției, la punctul de îmbinare între latura de S și cea de V unde apar pe lângă blocuri mai mici de piatră și bucăți de lipitură cu lut, chirpic și țigle sparte, totul îmbinat și tasat cu pământ. Pe suprafața podelei din încăperea, în imediata apropiere a zidului de compartimentare, a fost descoperit un *folles* de la Iustinian, emis la Thessalonik în anii XX/XXI de domnie, adică 563-564 p.Chr. Și acest fapt este un argument în favoarea realizării compartimentării menționate și a reparațiilor la zidurile exterioare în perioada respectivului împărat, confirmându-se încă odată activitatea constructivă și reparatorie desfășurată în prima jumătate a secolului al VI-lea. Între această cameră și curtea interioară se făcea legătura printr-o intrare orientată spre E - V de la care se mai păstrează un prag. Revenind la ampla dărâmătură constatată deja, putem presupune realizarea părții superioare a edificiului din structuri de chirpic, iar acoperișul pare să fi avut o structură de lemn învelită cu olane.

Ca material ceramic, majoritar spre absolut, menționăm fragmente de amfore cu striuri mărunte și ușor ondulate, specifice secolelor V-VI p.Chr.

Obiectivul central al campaniei din anul 2009 l-a reprezentat înlăturarea a doi martori aflați între carourile Cs13 și Cs14 cu scopul de a avea o imagine de ansamblu a complexului descoperit în anii anteriori. Cu acest prilej a fost descoperit (ca și în restul săpăturii) un amplu nivel de dărâmătură compus din foarte multă cenușă, sticlă topită, material litic fragmentar, bucăți mai mari sau mai mici de chirpic, țigle, olane, sfărâmături de cărămizi, dar și fragmente ceramice. Pe lângă descoperirea în anul anterior pe același pavaj (în Cs13) a două opaițe fragmentare databile în sec. V-VI (a doua sa jumătate) p.Chr, remarcăm alte șase (dintre care doar unul întreg), datate în aceeași perioadă. Mai adăugăm un alt *folles* ce aparține tot lui Iustin al II-lea, plus un fus și trei baze de coloană. Se remarcă prin extinderea Cs14 cu 1 m, pe întreaga sa lungime, apariția unei probabile stradele, realizată din blocuri mijlocii de piatră, neregulate, foarte bine fasonate și îmbinate care ar putea conduce spre ieșirea/intrarea de pe probabila latură nordică. Totodată această stradelă ar putea intersecta, perpendicular, *via secundaris* aflată la o distanță de aproximativ 10 m. Din capătul de NV a laturii de V a clădirii s-a individualizat un zid fragmentar, realizat din piatră bine fasonată, legat cu pământ. Păstrat pe o lungime de 1,40 m și cu o lățime de 0,70 m, zidul pare a fi fost demantelat puternic la o dată necunoscută. Descoperirea sa poate sugera eventual identificarea în cadrul campaniilor următoare a unor camere anexă, probabil destinate păstrării unor produse necesare vieții cotidiene.

Ca material ceramic recoltat, majoritar dacă nu chiar absolut, menționăm fragmente de amfore cu striuri mărunte și ușor ondulate, specifice secolelor V-VI p.Chr. Remarcăm și două fragmente ceramice care ar putea data din perioada secolelor X-XI, eventual specifice culturii generic numite „Dridu” (respectiv fragmente aparțin unor ulcioare).

Pentru moment, în general, sărăcia materialului arheologic mai concludent ne împiedică de la afirmații categorice privind destinația clădirii. Totuși, după părerea noastră, acest edificiu ar putea fi considerat eventual un *domus*, aparținând probabil unui aristocrat (cu alte cuvinte excludem pentru moment o destinație comercială). Aceasta și pentru că era construit într-o zonă care, probabil, pare să nu fi avut deschidere directă spre o stradă principală sau importantă, oricum circulantă. Un alt *domus* a fost descoperit în cursul săpăturilor arheologice desfășurate în anul 1971 nu departe de cel identificat de către noi, ca și alte locuințe, printre care una prevăzută cu *hypocaust*. Edificiul de față are o primă fază de construcție și o a doua de recompartimentare și reparație. Prima pare să aparțină cronologic secolului al V-lea p.Chr. (materialul ceramic cu precădere), poate de la sfârșitul secolului al IV-lea dacă am lua în calcul o serie de observații făcute de A. Panaitescu privind unele locuințe din acest sector lucrate acum aproape 30 de ani, pe când cea de a doua secolului al VI-lea p.Chr., mai precis epocii iustinianee.

Sector Bazilica extra-muros

Gheorghe Papuc – responsabil sector (MINAC)

În campania arheologică din anul 2009 săpăturile la bazilica extra-muros de la poarta de V s-au axat pe rezolvarea căii principale de acces în lăcașul de cult. Situația era îngreunată de operațiunile de scoatere a pietrei în deceniul al treilea al secolului XX, o dată cu venirea unor coloniști ardeleni în localitatea Adamclisi. Demantelarea a fost posibilă datorită faptului că bazilica de care ne ocupăm era situată la peste 150 m de poarta de V care fusese cercetată la începutul șantierului Cetatea Tropaeum Traiani în anii 1892-1893. Sunt cazuri în care demantelarea a mers către talpa temeliei bazilicii. În urma cercetărilor au fost descoperite mai multe blocuri de talie mare care fuseseră scoase de la locul lor, fasonate pe toate fețele, unele se pare că proveneau de la trepte iar altele au fost folosite ca baze de coloane.

Zidul vestic al bazilicii are capetele legate organic de laturile de N și respectiv de S ale bazilicii – pe porțiuni de cca. 3,70 - 3,80 m. În zona centrală au apărut, în groapa de demantelare urmele a patru fundații late de 60 m, cu lungimea variind de la 0,80 m la 1,60 m, realizate din piatră uscată. Avem de-a face cu fundații peste care erau așezate blocuri mai mari, festonate, pe care erau montate coloane, în acest fel se făcea intrarea în pronaosul bazilicii care avea forma unei încăperi dreptunghiulare, cu lățimea de 3,80 m iar lungimea de 15,50 m. În zona centrală a pronaosului era prevăzută cu cel puțin două rânduri de trepte necesare pentru a se pătrunde în naosul trinaț.

În urma sondajelor din anii trecuți, dar și a sondajelor executate în anul 2009, putem să punctăm evoluția în timp a obiectivului de care ne-am ocupat, astfel.

Inițial aici a existat o bazilică cu o singură navă, având zidul estic absidat.

Aceasta este faza I-a a bazilicii extra-muros de la poarta de V. Nava bazilicii avea dimensiunile interioare de 14,30

m lungime (V - E) și 7,50 m lățime. Spre răsărit, nava se învecina cu altarul delimitat de un zid absidat. Lățimea altarului era de 5 m (N - S), iar adâncimea era de 4,5 m. În exterior, la data construcției, bazilica avea 21 m lungime și o lățime de 8,5 m.

În faza a II-a bazilica cu o singură navă a fost transformată în bazilică trinațată, având însă pe latura nordică, pe capătul estic al acesteia există o încăpăre care comunică cu nava nordică printr-o intrare lată de 1,5 m. Se pare că avem de-a face cu diaconicon-ul bazilicii lung de 4,5 m și lat de 3,10 m. Acest lucru a fost pus în vedere de modul în care se țin zidurile. Acestei faze îi aparține și pronaosul pe care l-am prezentat mai sus. În această fază bazilica are lungimea de 25,5 m iar lățimea de 17 m, care spre E, prin adăugarea diaconicon-ului, se mai lungește cu 3,80 m (zidul nordic al acestuia are grosimea de 0,70 m).

A II-a fază a bazilicii noastre constă în adăugarea unei încăperi pe latura sudică a acesteia. Zidul estic al încăperii dublează zidul estic al bazilicii pe o lungime de 1,5 m. Încăperea este lungă de la E spre V, de 5,30 m și lată de 4,60 m, la acesta se mai adaugă grosimea zidului de 0,80 m, fapt ce determină o lățime a bazilicii pe latura estică de 26,2 m. Încăperea de mai sus are intrarea din afară, pe latura vestică, lângă zidul navei sudice a bazilicii. Se pare că avem de-a face cu un *prothesis*.

Datarea bazilicii pe baza materialelor și analogiilor este următoarea:

- Faza I, sfârșitul secolului al IV-lea, până în al 2-lea deceniu al secolului al V-lea.
- Faza II, din al doilea sfert al secolului al V-lea, până la începutul secolului al VI-lea.
- Faza III, începutul secolului al VI-lea, până la atacul avaro-slav de la 586-587.

Abstract:

The 2009 archaeological investigation solved the problem of the entrance into the basilica. The demolitions from the beginning of the 20th century had destroyed the eastern and the northern side of the basilica. We came to the conclusion that the entrance in the pronaos was made through many columns supporting the southern side of the establishment's roof and that the evolution of this monument had three phases. Phase no. 1 is a basilica with a single nave and an apse altar; phase no. 2 is a basilica with three naves and „diaconicon” on the northern side and in the 3rd phase, on the southern side, a room, probably “prothesis”, is added, with an entrance coming from the outside. This basilica functioned from the end of the 4th century until the Avars and Slavs's attack.

Sector C

Robert Constantin – responsabil sector, Nicolae Alexandru, Alexandru Alexiu (MA Mangalia), Răzvan Plederer, Alina Mușat, Alexandra Dolea

Scopul proiectului a constat în completarea informațiilor planimetrice și stratigrafice precum și corelarea cronologică a secvențelor constructive ce preced și succed basilica C. Cercetările începute în 1904 de Gr. Tocilescu au stabilit planimetria edificiului paleocreștin, cercetările ulterioare conducând la identificarea unor elemente constructive ce aparțin unor faze urbane distincte, faze ce pot fi încadrate cronologic între sec. III-VII p.Chr.

Din punct de vedere geologic, amplasamentul face parte din podișul dobrogean, pentru zonă fiind caracteristice formațiunile cuaternare reprezentate prin loessuri macroporice de origine eoliană, prafuri argiloase și argile loessoide. La data efectuării cercetărilor nivelul pânzei freatice nu a fost întâlnit în forajele geo, fiind situat în zonă sub adâncimea de 6 m. Zona nu se evidențiază prin fenomene fizico-geologice active (alunecări sau prăbușiri). Situl este situat la cca. 2 km NV de com. Adamclisi, jud. Constanța și are cotele altimetrice cuprinse între +54 m și +67 m față de cota Mării Negre.

Pentru a face legătura cu cercetările anterioare efectuate în zonă, s-a început prin a se face o curățenie generală în spațiul dintre basilica C și curtea de V a orașului târziu.

A fost curățat pavajul *atrium*-ului (NIII conform arh. M. Mărgineanu), nivelul de călcare constituind reperul de nivelment pentru cercetarea efectuată (cota 0 = + 59,194 m). Pavajul a cărui legătură cu nava centrală a fost ruptă de cercetările antebelice, se păstrează pe o suprafață de 4,20 x 3 m, păstrat pe cinci rânduri de dale de calcar, cu dimensiunile aproximative: 0,60 x 0,60 m.

În acest spațiu au fost trasate, în campania din 2009, șapte secțiuni, orientate E-V, cu martori stratigrafici de 1 m între ele, după cum urmează:

- SI, de 10 x 2 m, este delimitată la S de pavajul *atrium*-ului și la 4,5 m V de zidul basilicii C;
- SII, de 5 x 2 m, la S de SI, este delimitată la E de zidul unei locuințe târzii;
- SIII, în prelungirea SI, de 13,5 x 2 m, trasată până în zidul de incintă;
- SIV, la N de SI, de 10 x 2 m;
- SV, la N de SIV, de 10 x 2 m;
- SVI, în continuarea lui SIV, trasată spre V, cu dimensiunile de 8,5 x 2 m, până în zidul de incintă;
- SVII, la S de SII, de 7 x 2 m, delimitată la E de locuința târzie amintită mai sus.

La sfârșitul cercetării, după înregistrare, au fost desființați martorii, dintre SI și SII, respectiv dintre SII și SVII, extinzându-se spre S cu încă 1 m cercetarea.

SI. În capătul de E, la -1,02 m (față de cota „0” de mai sus), pe o lungime de 1,72 m, a fost curățat și identificat zidul cisternei, care a fost construit în cofrag, din fragmente de calcar înecate într-un mortar alb cu praf de cărămidă. Lipit de zidul cisternei, continuă spre V, până în capătul secțiunii, un pat de mortar, pe alocuri deteriorat, cu o grosime de 0,05 m, pe care se păstrează în negativ urmele unui dalaj.

Stratigrafia s-a conservat doar sub pavajul *atrium*-ului, unde s-a observat un strat galben brun, ce a constituit umplutura pe care a fost construit edificiul paleocreștin. În dreptul pavimentului se păstrează, la -0,82 m, negativul unei dale de calcar cu lățimea de 0,92 m, ce constituia, împreună cu dalele de calcar descoperite la N de pavajul basilical, un traseu de dale păstrate în formă de L, cu deschiderea spre V. În componența acestui pavaj, la N de S V, a fost cercetată și o cărămidă de 0,36 x 0,36 m.

SII. La -0,72 m, a fost cercetat un pavaj din dale de calcar, care intră la E sub un zidul unei locuințe târzii. Zidul are o lățime de cca. 0,70 m (este cartat pe planuri mai vechi), și este construit din blochete de calcar legate cu pământ. Materialul numismatic descoperit pe pavaj, datează funcționalitatea acestuia după sec. IV p. Chr.

SIII. În capătul de E, pe o lungime de 2,5 m, a fost cercetat același pavaj descoperit în SII, la -0,80 m. Aici s-a observat mai bine cum dalele pavajului se așează pe patul de mortar descris în SI. La 8,5 m față de capătul de E al secțiunii reapare nivelul șapei de mortar, la -1,43 m, nivel rupt pe o lățime de 0,54 m de cercetările lui Gr. Tocilescu; astfel, nu se mai păstrează legătura stratigrafică cu zidul de incintă.

A fost efectuat un sondaj până la -2,30 m, unde s-au surprins limitele sudice ale unei gropi ovale, cu lățimea de 1,20 m, care continuă și în SVI, având o lungime de 2,50 m.

SIV. La 0,5 m față de capătul de E, în martorul dintre SI și SIV, a fost identificată o bază de coloană, cu soclu înalt, dimensiunile în plan ale soclului, 0,54 x 0,54 m. Baza se încadrează în tipul 1.2¹, raza suprafeței circulare de 0,26 m, orificiul de montare circular cu diametrul de 0,13 m.

În urma cercetării acestei secțiuni, sub vegetal, a fost identificat un nivel de dărâmtură, la -1,08 m, compusă din blocuri de calcar. Aici a fost descoperit un capitel corintic din calcar, suprafața de contact cu fusul are diametrul de 0,46 m, se păstrează pe o înălțime de 0,45 m; decorat cu frunze de acant dispuse în două registre. G. Murnu, considera acest tip de capitel drept post-theodosian². Pe suprafața de contact au fost identificate axele radiale de trasaj care împarte registrele decorului, realizate prin incizii.

În stratul de dărâmtură au mai fost descoperite un fragment de puiă și un opaiț întregibil de sec. VI p. Chr. Nivelul de dărâmtură precedat de patul de mortar, cercetat spre capătul de V al secțiunii, a fost descoperit la -1,20 m.

SV. La cca. -1,10 m, au fost identificate urmele șapei de mortar, între m. 0 – 2, 5,8 – 6,8 și 7,7-8,2 față de capătul de E. În nivelul de dărâmtură, identificat și în SIV, a fost descoperit un fragment al unei piese de antablament fasciată și cu denticuli.

SVI. În c.1-2, într-un strat de pământ galben, a fost cercetată groapa identificată și în SIII. Groapa are pereții verticali, lățimea de 1,30 m și o profilatură circulară spre N. Cercetarea s-a oprit la -2,50 m, din interiorul gropii recuperându-se fragmente ceramice, țigle (*tegulae bipedales*), fragmente litice, fără a se atinge fundul gropii. Groapa este căpăcuită de un strat de lut galben, grosime 0,15 m, pe care este așezat un fragment de bloc de parament (0,44 x 0,51 m) din calcar cu bosaj; blocul de parament se află la adâncimea de -1,85 m. Nivelul de lutuală, care căpăcuieste groapa, continuă spre V până în dreptul unui zid din piatră legată cu pământ. Zidul intră în martorul de S, la -1,55 m, are orientare NV-SE, lățimea 0,50 m și se păstrează pe o lungime de 1,40 m. În c.3 - 4, la -1,45 m, s-a cercetat șapa de mortar peste care au fost descoperite resturile unor amenajări rudimentare din piatră și chirpici. În capătul de V al secțiunii, patul de mortar este tăiat de compartimentarea târzie ce se adosează zidului de incintă. Șanțul efectuat de Gr. Tocilescu, pentru a dezveli zidul de incintă, taie, pe o lățime de cca. 0,50 m, legătura dintre compartimentarea târzie cu șapa de mortar de zidul de incintă.

În profilul de S, în profunzime, începând cu -0,80 m față de nivelul de călcare actual, se observă cum șapa de mortar se leagă de plinta zidului de incintă. Cercetările din această secțiune au dus la recuperarea a numeroase materiale ceramice de epocă romană-timpurie, precum și a unor fragmente ceramice preistorice rulate.

SVII. A continuat, la S de SII, dezvelirea pavajului de la V de cisternă care și aici este suprapus de locuințele târzii. Pavajul este constituit din dale mari de calcar, cu forme oarecum regulate, dimensiunile de cca. 0,60 x 0,60 m. Limita pavajului la

S este pe linia zidului cisternei din această parte, ceea ce confirmă amenajarea unei deschideri de acces mai largă la V de cisternă, măcar pentru sec. IV p.Chr.³ După curățarea și identificarea materialului numismatic, vom fi în măsură să oferim repere cronologice mai stricte.

Pe baza rezultatelor cercetărilor din anul 2009, sector C, putem oferi o succesiune de faze constructive și stratigrafice (începem de la ultima faza).

Faza V: zidurile edificiilor târzii ce suprapun pavajul din SII și SVII, compartimentarea ce se leagă de zidul de incintă și taie șapa de mortar din SVI; amenajarea cu chirpic din SVI; nivelul de dărâmtură din SIV și SV.

Faza IV: nivelarea și umplutura din SI și SIV; nivel construcție atrium basilică; pavajul stradal la N de SV.

Faza III: nivel construcție cisternă, șapa de mortar cu pavajul din SI, SII, SIII, SIV, SV și SVI; pavajul păstrat în formă de L amintit mai sus la descrierea SI; zidul de incintă.

Faza II: nivelul de lut din SVI, pe care stă zidul legat cu pământ din c.3 și blocul de parament căzut.

Faza I: groapa de formă ovală din SIII și SVI, în care au fost descoperite *tegulae bipedales*, fragmente ceramice și blochete de calcar.

A fost curățată și reînregistrată caseta efectuată la S de zidul cisternei, cu această ocazie au fost cercetate două gropi care conțineau și resturi menajere.

În perioada 15-21.07.2009, la S de basilica-cisternă, a fost reluată o săpătură de sondaj mai veche în C1, cu scopul de a înregistra profilele. La adâncimea de cca. -2 m secțiunea fost împărțită în jumătate de la E la V și ne-am adâncit în partea de S, peretele de E având lungimea de 1,5 m, iar cel de V 1,47 m. În partea de E, pământul a devenit foarte tare, fiind amestecat cu dărâmtură de cărămizi. La -2,5 m a fost identificat un nivel de lut. Adâncimea maximă atinsă a fost de -2,63 m, fiind surprinse 3 gropi menajere, 2 pe profilul de E, una pe cel sudic, cu ceramică romană târzie până la timpurie, oase de animale, zgură, fier, și un posibil fragment de ceramică Latène (pastă gri, grosieră).

A fost conservat edificiul adosat zidului de incintă, lângă turnul porții de V, acesta are următoarele caracteristici: este realizat din blochete de calcar legate cu pământ, se păstrează pe 2-3 asize, cu o lățime de 0,70 m; latura de S a cărei legătură cu zidul de incintă a fost ruptă de cercetările anterioare, are o lungime de 6,25 m; latura de E cu lungimea de 5,18 m; latura de N se păstrează pe o lungime de 2,37 m.

În momentul curățării zidurilor, a fost descoperită, între pietrele zidului de pe latura de S, o monedă de bronz, care urmează a fi curățată și identificată. Latura de S a compartimentării se situează la 5,5 m de intrarea în turn și 14,85 m până la limita sudică a porții de V.

Pietrele au fost repositionate pe linia zidului și întărite într-un miez de mortar pentru consolidare; peste s-a adăugat pământ.

Note:

1. vezi *Tropaeum...* p. 135.
2. *Tropaeum...*, p. 142.
3. *Tropaeum...*, p. 123.

Résumé:

Les recherches commencées en 1892 par Gh. Tocilescu ont établi l'opération de planimétrie de l'édifice paléochrétien. Les fouilles ultérieures ont conduit à l'édification de certaines

éléments constructifs qui appartiennent à des phases urbaines distinctes, qui peuvent être datées du point de vue chronologique entre le III^e siècle et le VII^e siècle après J-C. Au cours de la campagne de 2009, sous la direction de M.le prof. Al. Barnea, on a effectué au Sud-Ouest de la citerne, sept sections orientées vers Est-Ouest. On y a découvert une succession de phases constructives et stratigraphiques, comme suit:

La phase V: les murs des édifices tardifs qui superposent le pavage de SII et de SVII, la compartimentation qui se lie du mur de l'enceinte et coupe la chape du mortier du SVI; le niveau des ruines du SIV et SV. La phase IV: le nivelage et le remplissage de SI et de SIV, le niveau de la construction atrium basilique; le pavage des rues au N du Sud-Ouest. La phase III: le niveau de la construction citerne, la chape du mortier avec le pavage de SI, SII, SIII, SIV, SV et SVI, le pavage garde en forme de L précise susmentionne à la description SI, sur le mur de l'enceinte. La phase II: le niveau de la glaise du SVI, sur lequel il y a le mur lie à la terre du 3^e carreau et du bloc de parament tombe. La phase I: la fosse en forme ovale de SIII et SVI, où l'on a découvert *tegulae bipedales*, fragments céramiques et blocs de calcaire.

Sector Poarta de N

Ioana Bogdan Cătănciu – responsabil sector (IAIA Cluj)

În perioada 4-18 sept. 2009 am efectuat cercetarea programată pentru studierea elementelor de fortificație la poarta de N în fazele inițiale de construcție.

Cercetările în sectorul A (11), poarta de N au început în 1994 și numai pentru că soarta săpăturilor arheologice la noi este imprevizibilă, cercetarea nu s-a finalizat, fiind întreruptă ani la rând¹ deoarece nu s-a mai acordat fond de săpături IAIA Cluj și nu s-a considerat necesară finalizarea unei cercetări pentru descoperirea porții de pe latura de N a cetății și a fazelor ei de existență, deși am publicat în afara rapoartelor anuale din Cronică (regret că în Cronică săpăturilor din 2007 a apărut raportul contabil și nu cel științific) și două studii preliminare².

Mijloacele materiale la dispoziție, atunci când le-am avut, nu au acoperit nevoile specifice unei cercetări pe incintă, cu adâncirea la cota -6 m și cu îndepărtarea unei cantități mari de dărâmtură și de blocuri mari de piatră din paramentul cetății.

Cercetarea a pus în evidență o poartă care a funcționat din sec. IV până la părăsirea cetății. Sondajul stratigrafic din interiorul incintei a dezvelit și un nivel databil în epoca romană timpurie marcat de un pavaj de mortar pe întreaga suprafață a sondajului, la -2,15 m adâncime.

În campania 2007 am dezvelit în întregime spre N fundația structurii de piatră pe care o considerăm a fi ori un turn de poartă, ori doar formă de consolidare – surprinzătoare și ne mai întâlnită la Adamclisi - a zidului de incintă de pe latura de N.

Structura a fost construită într-o groapă dreptunghiulară, săpată de la nivelul anterior străzii pavate ce ieșea din cetate și amenajată peste pământul viu probabil decapat ca să îi facă suport. Fundația este constituită din piatră de carieră de dimensiuni medii, așezată cu grijă. O primă talpă lată de 0,20-0,50 m reduce lățimea fundației, urmează apoi o nouă talpă la 0,20 m mai sus; Peste această a doua talpă se află partea propriu-zisă a „turnului” constituit din blocuri mari paralelipipedice, unul poate chiar o piesă arhitecturală refolosită. Turnul a fost demantelat cu o groapă bine pusă în

evidență pe profilul de V al suprafeței. Groapa a fost umplută cu pământ și mortar cu piatră mărunță atunci când s-a început construcția unei noi incinte (cea constantiniană).

Demantelarea s-a făcut astfel că ne-a parvenit o structură „în trepte”. Din punct de vedere stratigrafic este o structură anterioară construirii primei faze de existență a incintei romano-bizantine, iar prin material arheologic ne putem raporta la sfârșitul secolului II - începutul secolului III. Nivelul de folosire al acestei faze este marcat de un strat de pământ cu multă cenușă și arsură de culoare brună.

Fundația incintei romano-bizantine folosește această parte de „turn” demantelat, dar modul de construcție și aspectul fundației târzii este cu totul altul decât al ceea ce fusese construit anterior. Fundația romano-bizantină este făcută din piatră de carieră de mici dimensiuni și nu este deosebit de îngrijită.

Și fundația incintei constantiniene a fost concepută mult mai largă decât elevația astfel încât sunt evidente două asize în *opus incertum* cu mult mortar, pe o adâncime de cca. 1 m. Interesant este că la extremitatea de N a suprafeței săpate a apărut la - 5,50 m piatră de calcar de dimensiuni relativ mici.

Cercetarea urmează să mai urmărească câteva întrebări: care a fost traseul incintei în faza municipală; ne aflăm în fața unui turn sau bastion ieșit în faza incintei municipale cu cca. 3 m.; dacă există turnul exterior, unde se afla pandantul lui și unde poarta municipiului. Toate aceste întrebări vor trebui lămurite prin extinderea cercetării.

Ca urmare a faptului că săpăturile în campania 2007 s-au încheiat fără ca structura fortificației de la poarta de N să poată fi integral cercetată, am programat continuarea cercetărilor. Pentru a avea câmp de lucru s-a impus eliminarea pământului depus în anii trecuți și a marii cantități de blocuri de parament scoase din zona cercetată. Din păcate singurul utilaj existent în zona Adamclisi a putut veni să răspundă solicitării noastre, la sfârșitul campaniei. Dacă în 2007 cercetarea efectuată la colțul dintre incintă și turnul T4 a pus în lumină doar existența unui moment de construcție a fundației cu piatră de carieră de mari dimensiuni și foarte îngrijit pusă în operă, cercetarea din campania 2008 a permis atingerea pământului viu la exteriorul turnului de incintă T4, ajungându-se nivelul fundației și observându-se modul de edificare a acesteia. La bază, pe o adâncime de 0,90 m fundația este din piatră de carieră de diferite dimensiuni, aruncate în groapa săpată în pământul viu. Fundația are o talpă (lată de cca. 0,25 m) care se desfășoară în trepte spre S, în funcție de panta naturală în care a fost construit turnul. Peste nivelul tălpii, în funcție de aceste „trepte” s-a depus piatră și mortar în cofrag de lemn, căci fața fundației sub nivelul de călcare în faza de construcție este lisă, deși și această parte a fundației este tot din piatră brută de carieră.

Peste fundația astfel construită s-au introdus blocurile de parament care au alcătuit o nouă talpă mai lată cu 0,10-0,15 m decât elevația cu blocuri de parament păstrată pe o înălțime de 1,20 m (trei rânduri de blocuri). Această talpă este ușor adâncită față de nivelul de călcare din sec. IV p.Chr.

Din cercetările efectuate anii trecuți a fost pusă în evidență o structură din blocuri ecarisate, unele piese arhitectonice refolosite ca piatră de construcție. În acest an s-a trecut la cercetarea fundației acestei structuri. S-a atins cota - 5,70 m și la acest nivel s-a constatat că spre N se întinde un strat de piatră de carieră fără legătură de mortar.

Deoarece excavatorul a venit doar la sfârșitul campaniei de săpătură, nu la început cum am fi vrut, am considerat necesar să conservăm ceea ce s-a descoperit până în acest moment prin acoperirea cu pământ, ca să nu se degradeze ca urmare a cumulării apelor pluviale la așa mare adâncime.

S-a conservat prin acoperire cu pământ *cardo maximus* în interiorul cetății și fundațiile turnului T4 la V, spre drumul din afara cetății. S-a acoperit parțial și „turnul” de la V de drum, care oricum era cel mai expus degradării.

Cu excavatorul s-a curățat pământul în V și N suprafeței A 11 SIII exterior, pentru a se avea câmp de lucru pentru cercetările din 2009. S-au adunat blocurile de parament de mari dimensiuni scoase din săpăturile de anii trecuți, mult prea grele pentru a fi mutate manual; s-a dus la Muzeul din sat inscripția descoperită în 2007.

În campania 2009, am început a extinde cercetarea la V și la N de suprafața abordată anterior, cu scopul de a înțelege ce anume reprezintă aceste fundații - resturile unui turn de poartă ca cel din E sau doar o consolidare a incintei. În funcție de posibilitățile materiale vom termina cercetarea și vom pregăti pentru restaurare acest element al incintei de la Adamclisi.

În funcție de numărul redus de muncitori avut la dispoziție - ca urmare a faptului că cei mai mulți nu au mai venit la lucru, nemulțumiți că lucrau din iulie și nu li s-a plătit nici un avans - am putut face doar parțial programul propus.

S-a trasat o secțiune SIV, A11 de 15,50 m lungă și 3 m lată, orientată N - S peste latura de N a incintei, la 3 m V de suprafața SIII, A11a a cărei cercetare s-a finalizat în 2008.

Scopul cercetării este stabilirea traseului incintei pe latura de N în faza traiană a orașului roman, investigarea existenței unui pendant al structurii exterioare descoperite în SIII, A11, exterior,

Cercetarea a atins adâncimea de 2 m, fără să depășească însă în exterior stratul de dărâmtură produs de demontarea blocurilor de parament.

În interiorul incintei am înlăturat depunerile arheologice până la talpa zidului de incintă. Latura interioară a zidului de incintă s-a păstrat în condiții bune până la -0,40 m de nivelul actual, sub humus. La 0,40 m fața interioară a zidului prezintă urma unei intervenții constructive evidențiată ca o „talpă” lată de 0,05-0,08 m.

Stratigrafic am avut un strat gros de depuneri provenind din săpături din sec. XIX și XX, aflate în vestul secțiunii și recurățite pe 5 x 3 m (SV, A11, interior).

Primul strat arheologic descoperit este caracterizat de culoarea sa roșie, rezultat al unui incendiu. Interesant de subliniat că deasupra acestui strat nu se află nici o urmă de dărâmtură așa cum firească ar fi trebuit să fie, ceea ce ne face să considerăm că la un moment dat au fost îndepărtate depunerile de deasupra acestui strat de pământ roșiatic, care lângă zid lipsește, fiind însă de grosime maximă în capătul sudic al secțiunii (0,67 m).

În vecinătatea zidului se află lut galben adus, foarte consistent, corespunzând ieșindului din structura zidului - evidențind un moment de intervenție constructivă.

Cel de al doilea strat de cultură este format din pământ gri afânat, căzut pe o pantă formată din straturi succesive de lut compact adus în zona incintei. La nivelul tălpii inferioare a zidului în interior s-a descoperit o monedă ce urmează a fi curățită și identificată. În capătul de S al secțiunii s-a păstrat un strat de pământ galben-brun.

Cum am spus, latura exterioară a incintei a fost distrusă până la nivelul la care s-a săpat, încă nu am ajuns la partea cu blocuri de parament *in situ*.

Am curățat în SV A11 pe o lungime de 5 m săpătura veche ce se vedea ca o groapă lungă de cca. 30 m spre S de incintă, cu scopul de a recupera date ce nu ne-au fost transmise despre ceea ce s-a descoperit aici; am avut șansa de a descoperi partea interioară a unui canal de scurgere a apelor din interiorul cetății, prin zidul de incintă, în afara ei. Este prematur să afirmăm rostul acestui canal de scurgere tocmai aici și nu sub faza târzie a străzii care ieșea pe poarta de N. Interesant este raportul între canalul care pătrundea prin incintă de sub un pavaj de piatră și un bazinet patrulater (1,24 x 1,18 m) de piatră și cărămidă (pentru orizontalizare) pavat cu cărămizi întregi (31 x 44 x 3 cm).

În perioada, 9-12 septembrie s-a efectuat un sondaj - SGVII pentru a se controla rezultatul prospecțiunilor magnetometrice efectuate în zona bornelor 12-13 de către dr. Florin Scurtu. S-au pus în evidență faze de la construcții de diferite epoci; construcții târzii cu ziduri fără o fundație adâncă, probabil doar baze ale unor construcții de cărămidă nearsă (arsă secundară, așa cum se poate deduce din resturile înregistrate într-o secțiune executată anterior); construcții din piatră legată cu pământ ce modifică prin adausuri un edificiu de mai mari dimensiuni construit cel mai târziu în sec. III din piatră legată cu mortar. Cercetarea s-a limitat la un nivel aflat la -0,70 m. Materialul descoperit este sărac și constă din fragmente ceramice romano-bizantine de uz comun.

S-a descoperit un fragment de pieptene bilateral. Nu consider posibil să se efectueze în continuare astfel de sondaje, fără ca un arheolog să preia întreg sectorul, existând riscul ca să se piardă, necorelate, datele din diferitele secțiuni efectuate pe parcursul anilor.

Note:

1. Cercetări 1993-1999 în turnul T4; 1999 descoperirea porții de N; 2000-2002 cercetarea porții de N; 2007-2008 reluarea cercetărilor în suprafața de 12 x 15 m din exteriorul incintei.
2. Pontica 33-34, 2001, 415-424 și *Tropaeum Traiani cetatea*, clMeC, 2003, (e-book, www.cimec.ro).

Bibliografie:

- I. Bogdan Cătănciu, Pontica 33-34, 2001, p. 415 - 424 ;
 Idem, *Tropaeum Traiani cetatea*, clMeC, 2003, (e-book, www.cimec.ro)
 Idem, *The enceinte of civitas Tropaeensium (Municipium Tropaeum Traiani), the 7-th century AD*, în Limes 20, A. Morillo, N.Hanel, E. Martin (ed.), Madrid, 2009, vol II, 705- 718.

Résumé:

Les recherches pour l'étude de la porte sur la côté de N de la ville constantinienne que nous avons découvert en 1999 ont trénué car il a manqué le financement nécessaire. Ce rapport se réfère aux résultats des campagnes 2007- 2009 car, regrettable, nos contributions pour la Recherches arheologique des années 2007 et 2008 ne sont pas apparues. La porte de N a été ouverte dans l'enceinte refaite aux IV siècle ap. Chr. a l'extrémité Nique du *cardo maximus* vers une vois pavée des grands plaques de calcaire, partiellement restées *in situ*. Les fouilles ont déterminé l'existence des restes d'une construction démentelée. L'intérêt pour les phases d'existence de l'enceinte s'est concentré aussi sur l'étude du tour T 4 a

l'est de la porte, en examinant le mode de construction des fondations.

Pour comprendre la signification de la construction démentelée découverte a l'ouest de la porte en 2009 nous avons commencé une section N - S sur l'enceinte, a 3 m distance des fouilles finalisée auparavant et aussi nous avons recommencé de fouiller une vieille section (fin du XIX siècle), trouvée dans ce secteur. Les recherches faites en 2009 ont été restreinte car nous n'avons eu des ouvriers, ainsi on peut esperer que la Fortune va être plus favorable en 2010, pour terminer cette recherche extrêmement importante, pour l'histoire de la ville de Tropaeum Traiani.

Verificarea arheologică a unor zone anormale geofizice

Florin Scurtu (GEI PROSECO)

Având în vedere că după realizarea secțiunilor de verificare SG4 (în anul 2006) și SG5 (în anul 2007), orientate N - S, la E de *basilica de marmură*, într-o zonă anomală cu dimensiunile de cca. 50 m (pe direcția V - E) pe cca. 15 m (pe direcția N - S), s-a pus în evidență prezența unui edificiu de mari dimensiuni, eventual cu caracter oficial, construit din piatră legată cu mortar¹, în acest an am realizat încă o secțiune, de mici dimensiuni (12 x 2 m), pe care am numit-o SG7, paralelă cu SG4 și SG5, situată la 4 m V de SG5. Scopul acestor secțiuni este de a încerca să schițăm imaginea în plan a acestui edificiu, în vederea stabilirii geometriei și eventual a funcției acestuia în cadrul municipiului *Tropaeum Traiani*.

Pentru cercetarea arheologică din acest an au fost utilizați trei muncitori timp de trei zile (în perioada 9-11 septembrie, cu program de lucru prelungit). Lucrările au fost realizate sub supravegherea de specialitate a d-nei arheolog Ioana Bogdan – Cătănciu (IAB), care efectua cercetări arheologice în imediata apropiere.

În planșa anexată sunt prezentate grafic rezultatele săpăturii din secțiunea SG7. Limitele de N și S ale secțiunii sunt notate m.6, respectiv m.18, pentru a putea face o corelație imediată cu secțiunile vecine, SG4 și SG5, care au același tip de notație: punctele notate la fel (să zicem m.10) în diferitele secțiuni se află pe aceeași linie V - E.

Adâncimea finală a secțiunii este cuprinsă între h=-0,7 m (în partea nordică a secțiunii) și h=-0,9 m (în partea sa sudică).

În partea nordică (între m.6 și m.9) secțiunea nu prezintă aproape nici un reper arheologic, ea evidențiind doar 3 blocuri de calcar disparte (situate la adâncimea de 0,30 – 0,50 m) și un capăt timid de zid (la adâncimea de 0,20 m). Conform așteptărilor noastre bazate pe aspectul imaginilor geofizice ale zonei, zona de arsură puternică întâlnită în SG4 și SG5 la S de m.9 nu continuă spre V până în dreptul SG7; prezența a doar câțiva bulgări de chirpic ars sugerează proximitatea acestei zone.

În continuare spre S, în săpătura din SG7 apare, în zona m.10-m.11, la adâncimea de 0,50 m, un fus de coloană culcat, paralel cu marginile secțiunii. Acesta are o lungime de 1,45 m și diametrul de 0,30 m și este aproape orizontal (ușor înclinat spre S, putând eventual indica direcția de răsturnare dintr-o locație aflată imediat la N). Având în vedere faptul că în SG5, în dreptul m.9, apare un fus de coloană în poziție verticală (prins într-un grup de blocuri de calcar pe care nu le-am deranjat în momentul săpăturii, deci nu știm dacă ea stă pe propria sa bază sau este sprijinită de blocurile respective),

aceste două fusuri de coloană s-ar putea să se afle pe același aliniament V – E, deci să facă parte dintr-un sistem.

Pe peretele estic al secțiunii, la m.10, la adâncimea de 0,40 m, apare un singur rând de blocuri de calcar care repauzează pe pământ, colinear cu un zid similar, dar mai consistent, care apare în SG5.

În zona m.13, la adâncimea de 0,10 m, a apărut un zid din blocuri de calcar, cu lățimea de 0,50 m, care traversează întreaga secțiune. El poate reprezenta continuarea spre V a unui zid similar întâlnit în SG5 în zona m.13.

Un zid de importanță deosebită, orientat N - S, a apărut în SG7 între m.13 și m.18, la adâncimea de 0,50 m. El are lungimea de 5 m, lățimea de 0,60 m și înălțimea vizibilă de peste 0,40 m (în capătul sudic, la adâncimea de 0,90 m a apărut o zonă de lut foarte compactat) și este constituit din blocuri de calcar fasonate, paralelipipedice, cu dimensiunile de 60 x 30 x 20 cm fiecare, perfect aranjate și acoperite cu un strat de mortar. Acest fapt arată că zidul aparține într-adevăr unei construcții de interes major pentru *Tropaeum Traiani*, așa cum ne așteptăm să fie demonstrat prin cercetările arheologice viitoare din această zonă.

Din punct de vedere al inventarului mobil, în afară de destul de puține fragmente de ceramică și de sticlă în raport cu SG5, a apărut la m.14, la adâncimea de 0,50 m, un fragment dintr-un pieptene bilateral pe care s-a păstrat și un nit.

Note:

1. vezi CCA 2007.

Studii geofizice în perimetrul și teritoriul orașului romano-bizantin Tropaeum Traiani

Dan Ștefan (FGGB, FIB, SC Digital Domain SRL),
Dumitru Ioane, Florina Chitea, Matei Mezincescu (FGGB)

În urma protocolului de colaborare încheiat între Catedra de Istorie Antică și Arheologie a Facultății de Istorie și Catedra de Geofizică a Facultății de Geologie și Geofizică, din Universitatea București, a fost stabilită colaborarea în cadrul unui proiect interdisciplinar destinat studiilor geofizice în perimetrul sitului arheologic de la Adamclisi, jud. Constanța și a obiectivelor de interes arheologic din teritoriul orașului roman. Proiectul de cercetare este destinat, pe de o parte, să asigure o alternativă non-distructivă în studiul vestigiilor arheologice și, pe de altă parte, să contribuie la formarea profesională a studenților geofizicieni din Facultatea de Geologie și Geofizică, în perioada de practică.

Campania de cercetări din luna iunie 2009 a fost, în mod firesc, destinată înțelegerii în ansamblu a caracteristicilor geomorfologice și a proprietăților fizice specifice mediului natural și a structurilor modelate antropic din situl arheologic studiat. În acord cu aceste investigații preliminare au fost stabilite cele mai potrivite metode de achiziție a seturilor de date geofizice.

Cercetările geofizice au fost derulate în următoarele sectoare ale sitului arheologic: *Basilica Forensis*, *Basilica* cu Transept, Sectorul de NE (Sectorul A), Sectorul de NV (Sector B – *Basilica* de Marmură), *Via Principalis*, *Cardo*. În afara orașului romano-bizantin au fost executate măsurători geofizice în zona necropolei de lângă Fabrica de Diatomită de la Urluia.

În cele mai multe cazuri au fost executate măsurători și au fost colectate seturi de date multiple, prin cel puțin două metode geofizice.

- Metode magnetice - măsurarea câmpului magnetic total, măsurarea gradientului magnetic vertical;

- Metode electrice - tomografie de rezistivitate 2D, 2.5D;

- Metode electromagnetice - măsurarea conductivității și măsurarea susceptibilității magnetice în structuri antropice situate la mica adâncime.

În vederea interpretării datelor magnetice au fost executate măsurători detaliate de susceptibilitate magnetică pe profiluri de sol atât din interiorul orașului antic, cât și din afara acestuia.

Suprafețele cercetate geofizic au fost înregistrate topografic și, în unele cazuri, au fost efectuate măsurători geodezice de detaliu pentru generarea modelelor de elevație ale terenului (DEM) și pentru constrângerea topografică a modelelor geofizice.

Seturile de date colectate sunt în curs de prelucrare.

Abstract:

Since 2009, Adamclisi has become the study object of an interdisciplinary project started as a result of a collaboration protocol established between the Ancient History and Archaeology Chair of the History Faculty and the Geophysics Chair of the Geology and Geophysics Faculty, in the Bucharest University. The project has two objectives: to provide non destructive means of investigating the heritage by using geophysical methods and to contribute to the professional development of students enrolled in the Geology and Geophysics Faculty by offering them the opportunity to undertake their practice session at an archaeological site. This first campaign was used in order to establish the best methods and instruments suitable for the study of this particular site. Several investigations were made with an evaluation purpose. There were used the following methods: magnetic survey, 2D and 3D resistivity tomography, and electromagnetic methods.

Documentarea topografică a săpăturilor arheologice, investigații geofizice și studii asupra relației dintre mediul natural și om în orașul romano-bizantin Tropaeum Traiani

Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, Cătălin Constantin, Monica Constantin, Mirela Nicolae (FIB, SC Digital Domain SRL)

În august 2009, în cetatea romano-bizantină de la Adamclisi, jud. Constanța, au fost desfășurate ample activități de documentare topografică a săpăturilor arheologice precum și investigații geofizice prin metode magnetice. În teritoriul orașului au fost derulate studii asupra relației dintre mediul natural și comunitățile umane din preistorie și antichitate. Prin eforturile din această campanie sunt reluate și continuate la *Tropaeum Traiani* cercetările interdisciplinare inițiate în perioada 2001 – 2004 de către unii membri ai colectivului (Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, Constantin Cătălin).

Documentare topografică

A fost realizată racordarea rețelei de puncte fixe a sitului arheologic la Sistemul Geodezic Național de Referință Stereo 1970 (Local S42). Pentru a asigura compatibilitatea cu sistemul geodezic european și pentru a fi în acord cu noile reglementări legislative (Ordin ANCPI 212/2009) au fost calculate coordonatele și în sistem ETRS89. Pentru aceasta au fost utilizate receptoare GPS geodezice. Corecțiile necesare asigurării unei precizii centimetrice au fost realizate prin post-

procesarea datelor colectate, cu aplicații software specializate, utilizând date colectate sincron în puncte de referință din Rețeaua Națională de Stații GPS Permanente. Transformarea coordonatelor din sistemul geografic de coordonate în cele două sisteme de proiecție (Stereo 1970 – S42 și ETRS 1989) au fost realizate prin transcalcul cu aplicații software aprobate la nivel național. În acest fel, toate măsurătorile desfășurate în sit au fost integrate pe principii spațiale într-un sistem unic de coordonate tridimensionale.

În al doilea rând au fost realizate măsurători cu ajutorul stației totale în următoarele obiective arheologice: sector A - Basilica A, sector A - la N de Basilica A, sector A - străzile ABV IV și AV 2, sector D - Basilica cu transept, sector B – edificiu situat în apropierea intersecției *cardo-decumanus*, basilica *extramuros*. În cadrul acestor obiective s-a înregistrat poziția suprafețelor cercetate arheologic, traseul zidurilor dezvelite, precum și a altor elemente arheologice (pavaje, străzi, trotuar, coloane, etc.). Au fost efectuate măsurători de precizie referitoare la stadiul actual de conservare a monumentelor (cu demantelările, alunecările și distorsionările zidurilor) urmând ca datele înregistrate să fie folosite pentru documentarea arheologică a cercetărilor arheologice și pentru reconstituirea arhitectonică a edificiilor. Atenție deosebită a fost acordată înregistrării nivelmentului structurilor documentate în termeni absoluți și relativi (relația dintre aceste structuri).

Studii geofizice

În Sectorul A al sitului arheologic a fost investigată geofizic o suprafață de 5200 m², prin măsurarea sistematică a gradientului magnetic vertical. În această suprafață s-a dorit o extindere a rezultatelor cercetărilor arheologice aflate în curs, în zona străzilor ABV IV și AV 2 (sectoare conduse de către Adriana Panaite și Severus Ionescu), prin ipoteze interpretative noi asigurate prin mijloace non-invazive, specifice cercetării geofizice. Contrastul magnetic bun dintre zidăria structurilor aflate pe ultimul nivel al sitului și solul înconjurător, precum și avantajul istoric ca acest ultim nivel să nu fi fost deranjat ulterior de ale locuiri și activități umane, face ca investigațiile magnetice să ofere un tablou foarte clar al planului urbanistic din sec. VI al orașului Tropaeum Traiani, prin evidențierea rețelei stradale și amplasamentului clădirilor.

Colectarea datelor a fost făcută cu o densitate foarte mare (4 puncte măsurate pe metru pe axa x și 1, 2 sau 4 puncte pe metru măsurate pe axa y). Echipamentul geofizic folosit a fost Bartington – Grad 601-2. Acesta asigură măsurarea gradientului magnetic vertical cu ajutorul a două unități de măsură, fiecare dintre acestea având în configurație doi senzori magnetici distanțați pe verticală la 1 m. Controlul topografic permanent al analizelor geofizice a permis integrarea rezultatelor studiilor geofizice cu măsurătorile topografice de precizie ale edificiilor și obiectivelor arheologice. În plus, pe suprafețele investigate geofizic au fost realizate măsurători de detaliu ale microreliefului sitului cu ajutorul stației totale, după un grid cu latura de 50 cm. S-a observat în felul acesta cum edificiile și străzile evidențiate în diagrama magnetică urmăresc, în dezvoltarea lor, configurația terenului.

Studii asupra relației dintre mediul natural și comunitățile umane din preistorie și antichitate.

Măsurătorile topografice proprii executate în situl arheologic și în microregiune au fost integrate cu datele cartografice disponibile în planuri și hărți la diferite scări, cu date geodezice furnizate prin misiuni spațiale (SRTM) și cu imagini aeriene ortorectificate disponibile la ANCPI. A fost posibilă în

acest fel construirea unui Sistem Geografic Informațional (GIS) dedicat sitului arheologic și teritoriului adiacent. Folosind acest suport digital a fost conceput un prim set de analize spațiale din sfera arheologiei peisajului (Landscape Archaeology): analize ale pantelor, analize hidrologice și analize de vizibilitate. Aceste analize indică, între altele, existența unui drum de culme aflat la 1 km E de cetate, drum marcat de amplasamentul Monumentului triumfal, de movile funerare cartate pe hărți militare, altele aplatizate vizibile doar în ortofotoplanuri. Drumul mergea spre N, pe o culme înaltă neîntreruptă spre Aliman-Rasova. Drumul a funcționat cel puțin în epoca romană timpurie, dar practicarea sa în alte perioade este, de asemenea, foarte probabilă.

Abstract:

During the summer of 2009, an interdisciplinary team of geophysicists, geodesists and landscape surveyors (representing Digital Domain Bucharest and the History Faculty, Bucharest University) undertook systematic and large-scaled studies within the territory of the Roman city of Tropaeum Traiani.

The major architectural monuments of the site which are currently under study (sector A - Basilica A, sector A - residential area located towards North from Basilica A, sector A - streets ABV IV and AV 2, sector D - Basilica with transept, sector B – large building located at the intersection between *cardo-decumanus*, and basilica *extramuros*) were digitally recorded through specific topographic measurements and integrated in a 3D system. They were precisely located on the site's plan using several projection systems. All the architectural elements of the urban area were placed in spatial relation one with another.

In addition, intensive magnetic surveys were made in the northern half of the city, in the area between Basilica A and AB IV and AV 2 streets. An area of 5,200 sqm was analyzed using a Bartington – Grad 601-2 equipment. The good magnetic contrast between the masonry walls and the surrounding soil concluded in generating suggestive magnetic maps revealing interesting aspects of the Roman city plan.

2. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Cetatea Alba Carolina - Ravelinul Sf. Francisc de Paola. Sectorul de SE al așezării civile (canabae) a castrului legiunii XIII Gemina

Cod sit: 1026.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 6/2009

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, Anca Timofan, Gabriel Bălan (MNUAI), masteranzi, studenți (Univ. Alba Iulia) și elevi: Silviu Popa, Marius Râza, Luminița Sobaru, Daniel Tentiș, Ștefan Prisecaru, Teodor Muntean, Adrian Nemeș, Daniel Bolog, Marius Hârbea, Ioan Voina, Florin Varga

Cercetarea arheologică sistematică a ravelinului Sf. Francisc de Paola contribuie la valorificarea potențialului arheologic și implicit istoric al zonei din jurul castrului legiunii XIII Gemina, în condițiile în care acest areal a fost lipsit de investigații arheologice extinse în scopul restaurării și

conservării vestigiilor de epocă romană. Numeroasele amenajări și intervenții constructive care s-au succedat începând cu perioada medievală și până în prezent, au afectat inevitabil și iremediabil în unele cazuri, clădirile romane. Acolo unde urmele acestora s-au păstrat, este necesară cercetarea și mai ales evidențierea lor prin măsuri de restaurare și conservare *in situ*, ca importante obiective ale patrimoniului arheologic național dar și ca elemente reprezentative de identitate și realitate istorică.

Istoricul cercetărilor arheologice în aria ravelinului *Sf. Francisc de Paola* cuprinde câteva investigații efectuate în anii 60 ai secolului trecut, cu ocazia cărora au fost descoperite urme ale locuirii medievale timpurii (sec. X-XII). Au fost cercetate trei bordeie dintre care unul a fost în întregime cercetat¹.

De asemenea, săpăturile arheologice executate pentru descoperirea fundațiilor Mitropoliei lui Mihai Viteazul au dus la descoperirea unor complexe medievale dar și romane².

Ravelinul *Sf. Francisc de Paola* este amplasat în partea de SSE a cetății Vauban, între bastioanele *Eugeniu de Savoia (Bastionul Bethlen)* și *Sf. Ștefan (Steinvilla)*, la 135 m spre S de *porta principalis dextra* a castrului legiunii XIII Gemina, ocupând o suprafață de cca. 8346 m².

Construirea marii fortificații bastionare de tip Vauban în sec. XVIII, amenajarea șanțurilor cetății în cadrul sistemului de apărare, au avut ca rezultat, din nefericire, și distrugerea vestigiilor romane aflate în jurul castrului. Unele dintre elementele tipice ale fortificației, cum este și cazul ravelinului *Sf. Francisc de Paola*, au fost amenajate prin săparea unui șanț de apărare în jur, masa de pământ rămasă fiind întărită cu ziduri de cărămidă. Având la bază planul lui G. M. Visconti, comandantul general al fortificației a propus lucrări exterioare de tip contragardă terasată în zona ravelinului *Sf. Francisc de Paola*, care va fi transformat în cavalier, într-un sistem de tip lunetă cu două semiluni pe flancuri³.

În acest punct, printre puținele păstrate astfel, am remarcat în profilele rezultate ca urmare a lucrărilor de refacere a zidurilor perimetrice, existența unor complexe de epocă romană (ziduri, resturi de paviment, gropi, tencuială pictată) dar și a unui material arheologic bogat: fragmente ceramice romane, sticlă romană, cuie. Toate acestea demonstrează faptul că, nivelul de locuire roman și fazele constructive, s-au păstrat în interiorul acestui ravelin, unde probabil nu au fost afectate de amenajările austriece chiar dacă în anii 1765-1766 a fost solicitată comandamentul cetății construirea unui reduit pe capitala ravelinului *Sf. Francisc de Paola* care domina Dealul Furcilor.

În altă ordine de idei, amplasarea ravelinului, aspectul și caracterul terenului constituie factori favorabili nu numai efectuării cercetării arheologice dar și a valorificării turistice ulterioare prin conservarea *in situ* a vestigiilor descoperite aflate în imediata vecinătate a obiectivelor istorice prezentate în cadrul *Traseului celor Trei Fortificații*.

Din punct de vedere stratigrafic, zona ravelinului *Sf. Francisc de Paola*, este caracterizată prin prezența mai multor nivele de locuire și amenajare. Cele mai vechi complexe și materiale arheologice aparțin perioadei timpurii a epocii bronzului⁴. Acest nivel este urmat de locuirea romană (sec. II-III p.Chr.) în această zonă de S a castrului legiunii XIII Gemina. Ultima fază de locuire romană este suprapusă și afectată parțial de un nivel medieval timpuriu (sec. X-XII). Forma actuală a ravelinului și amenajările specifice datează ulterior din sec.

XVIII-XIX, când se construiește fortificația de tip Vauban cu elementele ei specifice.

Prima campanie de cercetări arheologice sistematice în acest punct a început în toamna anului 2009, prin investigarea laturii de NV a ravelinului. Au fost practicate două secțiuni S1 și S2 cu dimensiunile de 5 x 12 m și orientarea NV-SE. Între cele două secțiuni a fost păstrat un martor de 0,50 m care ulterior a fost desființat, rezultând o singură suprafață. Adâncimea maximă de cercetare a fost de -1,65 -1,70 m.

În general tehnica și modul de organizare a săpăturii au fost raportate la obiectivele finale ale cercetării și anume restaurarea și conservarea *in situ* a vestigiilor.

Principalul complex arheologic descoperit este o clădire romană orientată VNV-ESE ale cărei ziduri s-au conturat de la -0,40 -0,60 m, după îndepărtarea unui strat consistent de tegulae și cărămizi romane aparținând acoperișului prăbușit. A fost surprinsă latura sa de SSV și câteva camere care prezintă mai multe faze de construcție prin adosarea unor ziduri. Încăperea centrală este mai mare iar în interior au fost descoperite bazele din cărămizi a doi piloni rectangulari (0,50 x 0,50 x 0,30 m și 0,50 x 0,50 x 0,35 m).

Zidurile ale căror elevații se păstrează parțial (înălțimea zidurilor deasupra nivelului de călcare este de 0,50 - 0,70 m) au fost afectate pe alocuri fie de distrugerii din perioada romană, fie de gropi medievale sau moderne. Tehnica de construcție a acestora este *opus mixtum*, asizele din blocuri de calcar și gresie verzuie legate cu mortar fiind urmate de cele din cărămizi.

Unul dintre ziduri păstrează urme de tencuială pictată policrom iar pavimentul amenajat în camera adiacentă a fost realizat din plăci de marmură albă fixate într-un strat consistent și rezistent de *cocciopesto (opus signinum)*.

În exteriorul clădirii romane au fost surprinse două faze de pavaj din plăci mari de gresie verzuie sub care există straturi de amenajare din pietriș, nisip și pământ.

Deasupra celei de a doua faze de pavaj din exterior a fost descoperit un cuptor medieval timpuriu (sec. X-XI) având dimensiunile de 0,70 x 0,75 x 0,50 m. Pentru amenajarea acestuia au fost reutilizate câteva plăci de gresie din pavajul roman iar vatra sa prezintă urme puternice de arsură.

În colțul estic al suprafeței cercetate, la -0,30 m, a fost descoperit un schelet de copil, orientat E - V, așezat în decubit dorsal pe un strat de *tegulae*. Craniul și oasele membrilor inferioare au fost deranjate de intervențiile ulterioare. Inventarul funerar este specific fiind alcătuit dintr-un colan torsadat descoperit în jurul gâtului și mărgelile de forme diverse. Tipul de colier executat din trei sârme din bronz torsadate prevăzute cu sistemul de închidere din două cârlige se datează în sec. X⁵.

Materialul arheologic de epocă romană este foarte bogat constând în cantități considerabile de fragmente ceramice și oase de animale dar și tipuri de artefacte foarte frecvent întâlnite precum ace de cusut, ace de păr, opaițe, piese de bronz dintre care amintim o fibulă în formă de T databilă în prima jumătate a sec. III p.Chr.⁶ Materialul numismatic este bogat cuprinzând monede emise cu precădere în aceeași perioadă: sestert Antoninus Pius, denar *Ilia Maesa* (218 – 224 p.Chr.), denar *Elagabalus* (222 p.Chr.), denar *Salustia Barbia Orbiana* (225 – 227 p.Chr.), denar *Severus Alexander* (233 – 235 p.Chr.), denar *Gordianus III* (241 – 243 p.Chr.), antoninian *Philippus I* (244 – 247 p.Chr.), antoninian *Cornelia Spera* (253 p.Chr.).

Au fost descoperite și numeroase fragmente de statuete de teracotă cu reprezentarea zeiței *Venus* (ipostaza *Pudica*). Prezența acestui tip de teracote în zona castrului poate fi considerată o manifestare a credințelor populare aflate în afara sferei religiei

oficiale și nu neapărat o afirmare a erotismului. Realizarea artistică a pieselor nu este deosebită, acestea fiind produse de serie, cu rol apotropaic, simboluri ocrotitoare și aducătoare de noroc, o expresie a credințelor soldaților romani în puterea dragostei⁷.

Pomind de la aspectele planimetrice, tehnice și stratigrafice ale clădirii descoperite dar și pe baza caracteristicilor materialului arheologic, se poate presupune că este vorba despre o locuință romană aflată în zona civilă de la S de castrul legiunii XIII Gemina, databilă în prima jumătate a sec. III p.Chr. Un aspect important îl constituie orientarea clădirii care corespunde poziției castrului, latura sa de SSV fiind paralelă cu cea a castrului și cu *porta principalis dextra* situată la aprox. 135 m.

Campania desfășurată în anul 2009 în cadrul proiectului de cercetare arheologică sistematică a ravelinului *Sf. Francisc de Paola*, a scos în evidență importanța vestigiilor romane din acest punct al sitului Apulum, dar și necesitatea conservării *in situ* a complexelor în ideea integrării și valorificării lor în cadrul unui parc arheologic.

Cercetarea arheologică va continua în anii următori prin deschiderea unor noi suprafețe, în scopul investigării sitului pe o arie cât mai vastă, ceea ce va face posibilă surprinderea planimetriei așezării, a tramei stradale din exteriorul castrului dar și a sistemelor și tehnicilor de construcție utilizate. Acest proces va fi urmat de măsuri specifice de conservare primară a structurilor descoperite dar și de restaurare și integrare turistică în cadrul complexului *Traseului celor Trei Fortificații*.

În acest context, faza finală a cercetării noastre se va înscrie în rândul acestor acțiuni de valorificare turistică a vestigiilor de epocă romană de la Apulum, reprezentative atât pentru istoria citadină locală, cât și pentru urbanismul provinciei Dacia.

Accesul spre ravelinul *Sf. Francisc de Paula* se poate face în cadrul circuitului turistic al *Traseului celor Trei Fortificații* fie prin intrarea principală a complexului, fie prin șanțul sud-vestic al cetății, dinspre Parcul Unirii.

Este important de menționat că *Traseul celor Trei Fortificații* prezintă singurul obiectiv de epocă romană din Apulum, restaurat și conservat *in situ* și anume poarta de S a castrului legiunii XIII Gemina – *porta principalis dextra*⁸.

Scopul cercetării arheologice sistematice propuse în proiect este de a examina patrimoniul arheologic aflat pe terasa ravelinului *Sf. Francisc de Paola*, cu scopul de a efectua o înregistrare obiectivă a acestui patrimoniu, de a analiza, a interpreta rezultatele și de a le disemina cât mai larg posibil.

Cercetarea arheologică sistematică a ravelinului *Sf. Francisc de Paola* își propune:

- investigarea vestigiilor de epocă romană existente în zona de SE a așezării civile a castrului legiunii XIII Gemina, la numai 135 m de *porta principalis dextra*, în proximitatea drumului roman care asigura accesul în castru;
- cercetarea sistematică și evidențierea complexelor și a structurilor arheologice, analiza sistemelor și tehnicilor constructive ale construcțiilor de epocă romană, cunoașterea planimetriei, caracterului și funcționalității acestora;
- utilizarea unor tehnici specializate de cercetare și înregistrare a complexelor arheologice (prospecții geofizice, ridicări topografice regulate, studii de arhitectură, relevee), realizarea planurilor și hărților digitale în sistem GIS;
- recuperarea, restaurarea, înregistrarea și evidența materialului arheologic prin metode moderne eficiente (fișe de teren, cataloage de evidență, bază de date specializată);
- conservarea *in situ* și restaurarea vestigiilor de epocă romană;
- introducerea în circuit turistic a monumentelor conservate;

- valorificarea arheologică și turistică a ravelinului *Sf. Francisc de Paola* cu elementele sale de fortificație alături de vestigiile de epocă romană;

- materializarea rezultatelor cercetărilor arheologice prin publicații, prezentări, comunicări științifice, expoziții temporare și promovarea publicitară constantă a obiectivului.

Note:

1. G. Anghel, *Noi descoperiri arheologice în legătură cu așezarea feudală timpurie de la Alba Iulia*, Apulum 7,1, 1968, p. 469-483.
2. informații Gheorghe Anghel și I. Șerban (jurnal de săpătură).
3. T. Goronea, *Fortificația bastionară de tip Vauban de la Alba Iulia (prima jumătate a secolului al XVIII-lea)*, Alba Iulia, 2007, p. 71.
4. H. Ciugudean, *O așezare din epoca timpurie a bronzului la Alba Iulia*, Thraco-Dacica 9, 1988, p. 15 – 22.
5. A. Dragotă, S. Oța, G. T. Rustoiu, *Tipuri de colane în secolele IX-XI din spațiul intracarpatic românesc*, Apulum 43,1, 2006, p. 313-314.
6. S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană /The brooches from Roman Dacia*, Cluj-Napoca, 2004, p.150.
7. M. Bărbulescu, *Interferențe spirituale în Dacia romană*, Cluj-Napoca, 1984, p. 102-103.
8. <http://www.apulum.ro/ro/traseu2.htm>.

3. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 60954.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 45/2009

Colectiv: Livia Buzoianu – responsabil, Laurențiu Clianțe, Irina Nastasi (MINAC), Nicolae Alexandru (MA Mangalia), Maria Bărbulescu (UO Constanța)

Cercetarea arheologică din 2009 a avut ca obiect zona de V din sectorul A. S-a urmărit de la S, la N linia carourilor 58-63 (între curtea de S a incintei a III-a și turnul de colț al incintei a II-a); 53-56, 46-47 (spații din interiorul fortificației delimitate de ziduri de locuințe și pavaje) și spre V, c. 66.

SA, c. 58. Adâncimea la care s-a ajuns: -0,65 m. Peste stânca naturală este un strat de piatră mărunță. În colțul de NV al caroului și spre profilul de V – un bloc de calcar ce pare a fi pe linia incintei (dimensiuni: 1,22 x 0,54 m). În colțul de SE apar zidurile unei locuințe (*extra muros*), care continuă în SA c. 51. În colțul de NE – nucleu de pietre (provenite din dărâmătura curții de S a incintei sau din zona de incidență a acesteia cu alte construcții).

C. 59. A fost desființat martorul între SA, c. 52 - SA, c. 59; apare zidul de V al compartimentării din SA, c. 52.

În SA, c. 52 se detașează o încăpăre de 3,18 x 3,30 m delimitată la E de un pavaj și la N de zidul Z.

În SA, c. 59 zidul Z își continuă traseul spre V (Z₁) pe o lungime de 3,28 m cu o deviere însă de 15° pe direcția SV-NE. El este suprapus pe aceeași direcție de un alt zid din blocuri mari de calcar cu aspect mai grosolan, legate cu pământ (I primul zid = 1 m; I zidului superior = 0,80 m). Cele două ziduri pot fi interpretate fie ca plinta și suprastructura aceluiași zid, fie ca două ziduri din etape diferite. Niciunul din cele două

ziduri nu ajunge până la limita de V a caroului. În colțul dintre zidul Z₁ și zidul de V al încăperii din SA, c. 52 se conturează o vatră rectangulară cu lipitură superficială și substructură din piatră și pământ (dimensiuni: 1 x 1,13 m). Zidul Z continuă spre N cu un zid Z₂, cu un traseu și el deviat pe direcția SE-NV, și din care s-au păstrat câteva blocuri mari în c. 53 și 54.

Profilul de S din SA, c. 59 înregistrează: dărâmtură de piatră (0 -0,42/0,60 m); pământ tasat cu sfărâmtură de calcar (până la -0,65 m); fragment de pavaj (la -0,70 m).

Prin desființarea matorului dintre SA, c. 59-60 se creează o suprafață de 5,80 (S - N) x 6 m (V - E); între profilul de S și zidul Z₁ din c. 59 distanța este de 3,85 m. Între zidul Z₁ și zidul de S al locuinței L₆ este un pavaj (zidul locuinței stă peste pavaj); dimensiunile pavajului: 2,79 x 2,50 m.

Zidurile Z (în SA, c. 53), Z₁ (în SA, c. 59) și Z₂ (tot în SA, c. 53) par întreșute (contemporane). Celelalte amenajări – respectiv zidul de V din SA, c. 52 și, mai departe, în SA, c. 60-61 zidurile locuinței L₆ sunt ulterioare.

SA, c. 60-61. Corespunzător c. 60-61 se conturează o încăpere (L₆). Zidul de E al încăperii suprapune spre E zidul Z₂. Zidul de N este mai slab conservat. Încăperea continuă spre V sub mator. Locuinței L₆ îi aparține vatra descoperită în campania 2003. Dimensiunile (interioare) ale încăperii: 4,15 (N - S) x 5,15 (E - V). Dimensiunile zidurilor: S = 5,50 (L), 0,60 (I); 0,50 (h); E = 4,70 (L); 0,55/0,60 (I); N = 5,50 (L); 0,60 (I). Nivelul de călcare al locuinței este un pavaj (care poate fi urmărit și în profilul de V al caroului). Amenajarea locuinței are ca etape: stânca naturală denivelată; strat gros de pământ de egalizare; pavaj din plăci de calcar. Zidurile locuinței sunt din blochete de calcar neprelucrate, așezate pe un strat gros de pământ. Grosimea stratului de pământ variază între -0,20 -0,30/0,35 m.

Profilul de V din SA c. 60 înregistrează: -0,20 -0,35 m – vegetal; -0,35 -0,60 m - dărâmtură de piatră (mai groasă spre N); -0,60 m - placă pavaj – corespunde pavajului (= nivelului de călcare) din locuință; -0,60 -0,85 m strat de nivelare (pământ); -0,85 m stâncă naturală.

Dintre zidurile locuinței cel mai bine se păstrează zidul de E (cu o ușoară deviere SE-NV). De-a lungul lui pe o lungime de 2,70 m este un pavaj din plăci mari de calcar; lățimea păstrată a pavajului este de 0,80 m. Zidul de N al locuinței L₆ se află aproximativ pe linia matorului dintre SA, c. 60-61. Dincolo de zidul de N al locuinței L₆ sunt blocuri mari de calcar care suprapun un nucleu de piatră bine tasată (I nucleului: 0,85 m).

SA, c. 63. S-a reluat cercetarea c. 63. Planul vechi înregistra: un zid apropiat profilului de E, ușor deviat NV-SE; și un alt nucleu de zid, alipit lui spre E.

Săpătura nouă cuprinde: nucleu de zid pe profilul de N, la 1 m de colțul de NV al caroului. Lățimea zidului = 0,83 m; zidul este păstrat pe o înălțime de 0,60 m. Stă pe o tasare de piatră roșcată sub care se află un strat de pământ gros de 0,25 m. În interiorul caroului s-a ajuns la adâncimea de -0,95 m. De-a lungul profilului de E sunt blochete de calcar pe direcția S - N, pe o lungime de 1,75 - 2 m (ele au făcut parte dintr-un pavaj). La 2 m de colțul de SE apare un fragment de zid pe direcția V - E, care intră sub matorul spre SA, c. 56 (și acest zid apare ușor deviat NE-SV). Lungimea lui (în SA, c. 63 + SA, c. 56) este de 4 m; lățimea în SA, c. 56 este de 0,75 m. Pavajul pare să continue în SA, c. 63 până în colțul de NE al caroului. Relația dintre zid și pavaj: cele două amenajări par contemporane.

Profilul de V al caroului înregistrează: strat vegetal; 0,23-0,40 m blochete de calcar; 0,40-0,50 m pământ cu

dărâmtură; 0,52-0,70 m tasare din piatră (de-a lungul profilului); 0,70-0,95 m pământ; -0,95 m nivel de locuire (pământ tasat). În colțul de NV: tasare de cărămidă de la o posibilă vatră. Pe profilul de V tasarea este vizibilă pe o lungime de 0,65 m, iar pe cel de S pe 0,45 m. Tasarea este continuată pe profilul de N de o lentilă de arsură.

Pe profilul de N notăm: -0,55 m pământ cu urme de dărâmtură; 0,55-0,70 tasare (roșie); 0,70-0,85 pământ; 0,85-0,90 linie de cenușă și arsură pe lutuială galbenă; -0,95 m fundul caroului. Această succesiune poate fi urmărită până la zidul care intră în profilul de N (zidul stă pe tasarea roșie și este ulterior zidului din SA, c. 63-56).

Raportate la cele două tasări (superioară - roșie; inferioară - albă) amenajările din SA, c. 63 se prezintă astfel:

- zidul din profilul de N stă pe tasarea superioară (databilă printr-o ștampilă găsită în strat de tasare);

- sub tasarea superioară stau: zidul care intră sub profilul de E; pavajul de-a lungul profilului de E; eventualele amenajări din centrul caroului;

- tasarea inferioară apare în profilul de V și în cel de N; sub ea este stratul de lutuială și arsură.

SA, c. 53-54; locuința L₇. Corespunzător c. 60-61, spre E (spre interiorul fortificației) sunt c. 53-54.

Profilul de V al celor două carouri, urmărit pe lungime de la S la N, înregistrează:

- 0 -2,10 m zidul Z₂ marcat de 3 blocuri de calcar, orientate SE-NV;

- între 2,10-5,70 m: zidul de E al locuinței L₆;

- între 5,70-6,90 m: blocuri de calcar (unele mai mari, pe direcția zidului Z₂, altele mai mici, marcând incidența zidului Z₂ cu zidul dinspre N al locuinței L₇);

- între 6,90-9 m: pietriș bătătorit (tasare).

Spre profilul de E al caroului:

- zidul de E al locuinței (L₇); L = 7,10; înălțimea păstrată (la colțul cu zidul Z) = 0,65 m.

Dimensiunile L₇: 7,10 x 3 m. Vatra înregistrată în campania din 2003 aparține L₇. Zidul de N al locuinței este deviat datorită alunecării terenului; în capătul dinspre V intră sub blocurile de calcar ale locuinței L₆. Din situația înregistrată în acest punct rezultă că L₇ este contemporană cu zidul Z și este anterioară pavajului și amenajării locuinței L₆.

SA, c. 55 În partea de NV a caroului – pavaj. În colțul de NE – zid orientat SV-NE (L = 0,75 m; I = 0,40 m). În profilul de E – linie continuă de pietre de la un eventual pavaj.

Profilul de V – linie de tasare; în colțul de SV, sub tasare, o blochetă de calcar. În profilul de S – pietre amestecate cu pământ. Atât zidul cât și pavajul se află la cote apropiate (+58 și +56 în plan) și pot fi contemporane.

SA, c. 56. S-a curățat profilul de N (cât s-a păstrat) și profilul de V. Profilul de N (înregistrat pe desen) prezintă următoarea succesiune: vegetal/tasare groasă/în negativ locurile în care au fost blochete de calcar/pământ/tasare.

Profilul de V: pământ și pietre din dărâmtură/pavaj (surprins și în SA, c. 55). Pavajul este urmărit pe o lungime de 2,5 m până la zidul orientat NE-SV surprins parțial și în SA, c. 63; pavajul continuă până în colțul de NV al caroului; el corespunde tasării superioare din profil.

În matorul spre SA, c. 55 (și prinsă sub mator) s-a dat de o vatră rectangulară orientată NV-SE. Vatra este susținută de un strat de pământ cu piatră peste care s-au aplicat fragmente ceramice și o lutuială. Vatra este suprapusă de pietrele unui zid (?) între SA c. 55-56.

În condițiile în care pietrele din profil țin de pavajul din colțul de NV al c. 55, vatra ține de zidul deviat din SA, c. 55 (colțul de NE), care se anunța în murtorul din SA, c. 49-56. Aceeași orientare o are și zidul parțial păstrat din SA, c. 56-63. Profilul din zona vetrei prezintă următoarea succesiune: 0 - tasare superioară; -0,45 m – pavaj; -0,60 m – vatră și zidul spre c. 55; -0,90 - fundul caroului. Între vatră și pavaj – cca. 0,15 m; stratul de pământ pe care este amenajată vatra are o grosime de -0,20 m. Dimensiunile vetrei: 0,73 m, linia frontală; 0,64 m lățimea până la murtor.

SA, c. 46. Caroul este limitat la S de zidul Z și spre V de blochete de calcar care dublează zidul locuinței L₇. În partea de NV a caroului-pavaj de dale de calcar (4 dale mari). Spre V s-a degajat zidul de E al locuinței L₆ (zid păstrat pe o înălțime de 0,70 m); intrarea în locuință pare să fi fost amenajată pe această parte; l = 0,60 m; l la prag = 0,85 m. Pavajul din SA, c. 46 corespunde pavajului din SA, c. 53 și a celui din locuința L₆. Dimensiunile pavajului: 1,80 x 2,10 m. Spre interiorul c. 46 zidul de E al locuinței L₇ este dublat de un alt zid pe direcția S-N, lat de 0,50 m. Acesta este zidul unei locuințe (amenajări) ulterioare care stă pe pavaj. Zidul ei poate să fi continuat spre N până în colțul de NV al c. 47 sau să se fi oprit la blochetele de calcar din profilul de V din SA, c. 47 (deci să fi avut aceeași lungime cu zidul locuinței L₆).

Blochetele de calcar din profilul de E din SA, c. 47 stau pe pământ și corespund blochetelor de calcar din profilul de V din SA, c. 54. Ele corespund deci unei amenajări ulterioare față de L_{7(A)}.

Putem presupune o încăpere L_{7A} (mai veche) suprapusă pe aceeași suprafață de L_{7B} (mai recentă). Prima o raportăm la zidul Z și la un posibil spațiu de circulație în dreptul c. 46-47-48. A doua (L_{7B}) o raportăm la pavajul din SA, c. 46, pavajul din SA, c. 53-60 și la locuința L₆. Blochetele de calcar care apar în profilul de E (și de N?) trebuie interpretate în legătură cu amenajările care apar între zidul Z și limita de S a locuințelor L₁-L₃.

SA, c. 47. Profilul de V prezintă un nivel gros de tasare pe direcția S-N suprapus de dărâmtură (dărâmtura poate aparține zidului de E al locuinței L_{7B}). Pe mijlocul profilului apare un nucleu de pietre pe o lățime de 0,70 m, (în dreptul blochetelor de calcar din SA, c. 54). Este posibil ca în murtorul de E din SA, c. 54-47 să fie o amenajare exterioară față de L_{7B} (gen platformă rectangulară) sau o terasare. Ea este clară și în profilul de E din SA c. 54 (dimensiuni: 1,60 x 0,55).

În profilul de S - pietre din dărâmtură (blochete mari și mijlocii) amestecate cu pământ. Aglomerarea este mai mare în colțul de SV al caroului, unde s-au găsit mai multe fragmente ceramice. Pietrele superioare țin probabil de nivelul pavajului din SA, c. 46; cele mai de jos, orientate oarecum semicircular, par anterioare (sau mai degrabă sunt prăbușiri din pavaj). În centrul caroului – stânca naturală amenajată drept pavaj.

SA, c. 66 Situat spre V pe linia carourilor 52-59-66. În plan, caroul prezintă o amenajare care continuă spre V de ziduri din blochete mici de calcar legate cu pământ. Se păstrează zidul de E al amenajării (L = 2,20 m; l = 0,40 m) și parțial zidul de S (L = 1,20 m). Amenajarea este oricum de mici dimensiuni și singura remarcată pe profilul de V al caroului. Între colțul de SV al caroului și zidul de E al amenajării apare un pavaj (linia pavajului apare și în profilul de S al caroului). Spre profilul de E al caroului apare un zid din blocuri mijlocii de calcar pe o direcție ușor deviată SE-NV. Zidul apare la -0,75 m, față de nivelul actual de călcare. Se păstrează pe o lungime de 1,70 m;

l = 0,75 m. Zidul continuă până în profilul de N al caroului. La același nivel, în același profil apar și alte blocuri (unele deranjate).

Nu excludem posibilitatea ca zidul din SA, c. 66 să fie închiderea, spre V, a zidului din SA, c. 52: cele două ziduri păstrează aceeași orientare deviată NV-SE și blocurile din construcție au același aspect.

Între materialele arheologice recuperate - ceramică și obiecte de metal -, selectăm pe cele capabile să ofere și repere cronologice pentru situațiile prezentate.

Notăm o monedă de bronz Macedonia, anii 325-310 a.Chr. (Alexandru III, postumă), aflată în SA, c. 59 la dezafectarea zidului Z₁.

Cu o datare apropiată - a doua jumătate a sec. IV a.Chr. sunt două ștampile de Heraclea Pontică, grupa a III-a târzie aflate în SA, c. 58 și SA, c. 60. Ele sunt urmate, pentru sfârșitul sec. IV – începutul sec. III a.Chr. de o ștampilă de Heraclea Pontică grupa a IV-a (în SA, c. 60-61) și o alta de Sinope grupa II C (în SA, c. 63, la nivelul tasării inferioare). La nivelul vetrei din SA, c. 56 notăm o ștampilă de Heraclea Pontică grupa a II-a târzie și una de Akanthos, ambele databile în a doua jumătate a sec. IV a.Chr. Materialele documentează o locuire deschisă a platoului, spre V, în acord cu alte materiale descoperite, tot spre V în sectorul B, în afara fortificației, urmată de o tasare (1) și de includerea zonei într-un spațiu fortificat. Complexelor de locuire L₆ și L₇ le recunoaștem cel puțin două etape de funcționare marcate prin ștampile de Rhodos perioada II B și Sinope, grupele VI B și D.

Rămâne ca viitoarele cercetări să lămurească problemele de organizare spațială diferită în această parte a așezării atât în privința orientării zidurilor (după axe direcționate SE-NV și NE-SV) cât și a raportării compartimentelor față de zidul Z și locuințele L₁-L₃.

Conservarea primară va avea ca obiectiv locuințele L₆ și L₇ și spațiul dintre zidul Z și curtea de S a incintei a III-a.

Bibliografie:

Albești, com. Albești, jud. Constanța, CCA 2009, p. 71-73.
L. Buzoianu, M. Bărbulescu, Albești. Monografie arheologică. I., Constanța 2008.

Abstract:

The 2009 archaeological investigation followed the western area of sector A. From South towards North we had in view the lines of the small squares nos. 58-63 (between the southern curtain-wall of the third precinct and the corner tower of the second precinct); 53-56; 46-47 (spaces inside the fortifications marking the limits of the dwellings walls and the pavement) and towards West, the small quarter 66. The research works indicate an open dwelling of the plateau towards West, followed by a sinking and the inclusion of the area in a fortified space.

4. Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara

Punct: Cetățuie

Cod sit: 87870.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 114 /2009

Colectiv: Iosif Vasile Ferencz – responsabil, Mihai Cristian Căstăian (MCDR Deva), Cristian Dima (MNIT), Cristian

Ioan Popa (Univ. Alba Iulia), Cristian Constantin Roman (MCC Hunedoara)

Cercetările arheologice la Ardeu au fost reluate de către MCDR Deva, după ce, în perioada 2004-2009 fuseseră întrerupte. În anul 1999 precum și în intervalul 2001-2004 investigația acestui sit a relevat potențialul arheologic și prezența urmelor unor construcții¹.

Obiectivele pe care ni le-am propus, prin Planul anual de management pentru anul 2009, ca parte a Proiectului multianual de cercetare arheologică vizau mai multe obiective:

- prelungirea secțiunii magistrale S5B, în direcția S-V, cu scopul identificării zidului de incintă a cetății în sectorul vestic;
- cercetarea exhaustivă a locuinței identificate în campania din 2004;
- cercetarea exhaustivă a turnului locuință și a stratului rezultat din dărâmarea lui;
- sondaje de control stratigrafic, în diferite puncte ale așezării civile de la poalele dealului;
- continuarea cercetării zonei înconjurătoare prin periegeze;
- prelucrarea primară a materialului arheologic;
- completarea bazei de date a sitului.

Datorită finanțării insuficiente, am trasat o suprafață cu dimensiunile de 5 x 4 m, pentru a cerceta locuința identificată în campania din anul 2004. Alegerea acestui obiectiv s-a datorat eroziunii naturale a terenului în acea zonă. Pentru a putea să trasăm aria care urma să fie exploatată, a fost necesar să îndepărtăm vegetația, reprezentată cu precădere din arbuști, spini și plante agățătoare.

Suprafața, denumită de noi Sp4, a fost trasată de către o echipă de topografi de la PFA Tomuș Raul Bogdan, lăsând un martor pentru control stratigrafic, cu grosimea de 1 m.

Terenul, aflat în pantă accentuată și străbătut de rețeaua de rădăcini, a făcut ca lucrul să fie anevoios, în partea superioară a depunerilor.

Situația stratigrafică identificată pe timpul cercetării unității de cercetare poate fi descrisă ca fiind complexă, chiar dacă nu este complicată. Ținând cont de aspectul celor patru profile, precum și de importanța amănuntelor fiecăruia dintre ele, pentru reconstituirea imaginii de ansamblu a complexului, au fost înregistrate fotografic toate cele patru profile. Grafic au fost înregistrate numai profilele de pe laturile de S, N și E.

Situația identificată pe întreaga suprafață este asemănătoare cu cea surprinsă în 2004, în prelungirea magistralei S5b. Sub nivelul vegetal, de culoare neagră, care are un aspect măzăros și se caracterizează prin prezența a numeroase rădăcini, se observă, pe primii patru metri un strat de culoare cenușiu închis, care are același aspect măzăros. Și acest strat, care are în partea superioară o grosime de cca. 0,30 m și se îngustează spre pantă, este străbătut de numeroase rădăcini. Stratul conține pietre și puține materiale arheologice, aparținând mai multor epoci istorice și este, în fapt, pământul aruncat dintr-un șanț modern, a cărui urmă se poate vedea, la E de Sp4.

Stratul următor are aspect granulos, conține multă piatră și materiale arheologice aparținând mai multor epoci istorice (evul mediu, perioada post romană, dacice și din preistorie). El corespunde unui moment din istoria dealului, în care, cu prilejul unor amenajări pe coama dealului, a fost mutată spre vale o cantitate mare de pământ, cu urmele de locuire aferente.

Locuirii dacice îi corespunde un nivel de pământ de culoare cenușie, prăfos. Acesta suprapune o podea realizată din lut, cu două niveluri de amenajare. În fiecare dintre cele două niveluri a fost identificat câte un cuptor, însă pe profilul sudic se regăsește numai o anexă a cuptorului, între m. 1,20 - 2,40. Menționăm că în campania din anul 2004, pe profilul opus celui din acest an, a fost identificată marginea anexei cuptorului.

Au putut să fie identificate cu claritate, două etape distincte de amenajare a complexului. Pentru a fi organizat spațiul, în funcție de necesitățile avute în vedere de către daci. Stânca a fost îndreptată pe alocuri, fiind amenajată o treaptă cu diferență de nivel de aproape 0,5 m. Pentru a putea fi adusă întreaga suprafață la un nivel apropiat de orizontală, a fost amenajat un nivel din pământ de culoare neagră, conținând numeroase bucăți de piatră mărunță și material arheologic preponderant preistorice. Între ele se numără și puține fragmente ceramice dacice. Peste acest nivel a fost aplicată o lutiială, formând podeaua, și au fost săpate gropi de stâlp, pentru a susține acoperișul. O platformă realizată prin îndreptarea stâncii se găsește în colțul de NV al suprafeței. Aceasta a fost încadrată de două ziduri paralele, care se văd pe podea și se pierd în profilurile de N și de E.

Pe profilul vestic a putut fi observată o bază de zid, realizată din bolovani de dimensiuni mari, întreruptă pe o porțiune de cca. 0,8 m. Credem că este vorba de un zid de susținere a terasei, întrerupt în zona intrării.

Din faza veche a atelierului a fost identificat, în colțul de SV al suprafeței cercetate, un alt cuptor dezafectat odată cu amenajarea unuia nou.

Nu au fost surprinse dovezi care să indice distrugerea violentă a fazei vechi a atelierului, din acest motiv putem presupune că cea de a doua fază a fost amenajată, poate, din rațiuni care țin de necesitatea utilității cu instalații noi, în locul celor uzate.

Pentru amenajarea celei de a doua etape a complexului a fost aplicat un nou strat de lut, peste întreaga suprafață, în care au fost săpate și gropi noi, pentru stâlpii de susținere. Deasemenea, a fost construit un cuptor, având gura de alimentare, probabil, spre S și a cărui parte superioară era deschisă, pentru a putea fi introduse piesele metalice destinate forjării.

Pe suprafața celor două podele au fost descoperite numeroase obiecte din fier, bronz, os și corn, finite sau aflate în diferite stadii de prelucrare. Deasemenea, au fost descoperite unelte și ustensile specifice mai multor ocupații și numeroase bucăți de zgură metalică.

În concluzie, cercetările din vara anului 2009 au evidențiat la Ardeu, pe platoul superior al dealului „Cetățuie” un atelier, având două faze de amenajare și funcționare. Pe baza materialelor descoperite se poate afirma că în acest loc erau confecționate (și reparate) obiecte din fier, din bronz și din os și a funcționat în sec. I a.Chr., precum și în sec. I al erei creștine.

Pentru că suprafața amenajată ca atelier este mai mare decât cea cercetată de noi, pentru campania viitoare ne-am propus extinderea investigațiilor în acest sector. Deasemenea, o serie de alte obiective identificate la Ardeu (turnul locuință, zidul fortificației dacice, fortificația medievală etc.) așteaptă și ele să fie cercetate în întregime.

Note:

1. A. Pescaru, M. Căstăian, C. Herța, *Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, punct Cetățuie*, CCA 2000, p. 15; A. Pescaru, C.

Bodó, M. Căstăian, I. V. Ferencz, *Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, punct Cetățeaua*, CCA 2001, p. 41-43; I. V. Ferencz, M. Căstăian, C. Bodó, C. I. Popa, Șt. Andrei, R. Stăncescu, *Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, punct Cetățeaua*, CCA 2003, p. 40-42.

Abstract:

In the summer of 2009, we proposed to excavate entirely a Dacian house identified in 2004. We marked a surface of 5x4 sqm oriented parallel to S5A section. The excavation proved the presence of a workshop for making and repairing iron, bronze, bones and horn objects.

5. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – Sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii

Cod sit: 1026.19

Autorizație de cercetare arheologică sistematică: nr. 4/2009

Colectiv: Viorica Rusu-Bolindeț - responsabil (MNIT), Constantin Inel (MNUAI), Matei Drâmbărean (DJCPN Alba), Cristian Ioan Popa (Univ. Alba Iulia), Rada Varga, Lavinia Grumeza, Christine Marie Turcu (UBB, FI), Robert Horvath, Silviu Dan Popa, Mihai Bica, Teodor Muntean (Univ. Alba Iulia)

Cercetarea arheologică din campania anului 2009 a avut ca obiective principale finalizarea dezvelirii celor două secțiuni deschise pe laturile de E (SXVII/01), respectiv de S (SXVIII/07) ale complexului arheologic.

Secțiunea SXVII/01

În campania anului 2009, ca urmare a prăbușirii încă o dată a profilelor, secțiunea în discuție a fost lărgită din nou, ajungând acum la dimensiunile de 11,80 x 4,10 m (de la 10,50 x 2,50 m inițial). Nivelul la care se ajunsese în anul 2003 era reprezentat de ultima fază de locuire romană. Aceasta este reprezentată de un colț al unei clădiri romane, situat în extremitatea sudică a secțiunii. Construcția respectivă avea la sfârșitul campaniei precedente dimensiunile dezvelite de 4,30 x 1,10 m. În 2009, ca urmare a lărgirii secțiunii SXVII/01, colțul clădirii menționate a fost mai bine surprins, având dimensiunile de 4,30 x 1,90 m. El aparține unei construcții care continuă sub profilul vestic al secțiunii, în spațiul dintre latura vestică a acesteia și profilul estic al gropii excavate. Cele două ziduri din care este constituit colțul ei nord-estic au fost realizate în două tehnici diferite, ceea ce reprezintă două faze diferite ale clădirii romane surprinse în colțul sud-vestic al secțiunii¹. După poziția stratigrafică, o încadrăm ultimei faze de locuire romană, datate în sec. al III-lea p.Chr. Cercetarea clădirii respective nu a fost încheiată, cu excepția extinderii secțiunii ca urmare a prăbușirii profilelor nefiind făcute săpături arheologice în acest an, datorită fondurilor reduse.

Totodată, în exteriorul colțului clădirii romane amintite mai sus, în jumătatea nordică a secțiunii, au fost identificate atât în suprafață, dar mai ales pe profilul de V, între -0,70 -1,20 m adâncime, straturi succesive de pietriș ce ar putea reprezenta o stradă între două edificii romane sau chiar o curte interioară. Sub acest nivel au apărut câteva porțiuni de arsuri și un strat de lut compact, brun închis, ce anunță un alt nivel de locuire

romană. În secțiunea SXVII/01 s-a ajuns la adâncimea de -1,90 m în această campanie. Cercetarea ei va fi finalizată anul viitor.

Secțiunea SXVIII/07²

Dimensiunile actuale ale secțiunii S XVIII/07 au ajuns în acest an la 11,55 x 4,65 m (de la 10 x 3 m). Profilul vestic s-a păstrat pe o porțiune de 6,85 m, însă a fost casetat pe o lungime de 4,70 m cu 0,45 m spre V, ca urmare a prăbușirii lui în zona în care a existat o groapă contemporană. Secțiunea este orientată N - S și de la adâncimea de -2,80 m, pe care am rămas în anul precedent, s-a ajuns la -3,15 m în campania anului 2009.

Principalele rezultate obținute în anul 2009 în această secțiune sunt legate de dezvelirea a două construcții aparținând ultimei faze de locuire romană a sediului guvernatorului consular al celor trei Dacii (sec. al III-lea p.Chr.), precum și descoperirea de elemente constructive care se încadrează în primele două faze anterioare ale complexului arheologic (mijlocul și a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr.).

Astfel, în jumătatea de S a secțiunii a fost descoperită o clădire romană, ale cărei dimensiuni sunt acum de 6,10 x 3,40 m, restul ei continuând spre E, respectiv V. Este compusă din două camere (denumite convențional camerele 4 și 5), ale căror ziduri, construite în tehnica *opus mixtum* (cu rânduri alternative de pietre și cărămizi prinse cu mortar) sunt foarte bine conservate. Camera 4 a acestei clădiri are acum dimensiunile de 3,10 x 3,50 m, din ea fiind surprins numai colțul nord-estic. În interiorul ei nu a fost găsit nivelul de călcare deocamdată, adâncimea de -2,40 m pe care ne-am oprit în acest an fiind reprezentată de un strat brun-gălbui, relativ compact, amestecat cu pigmenți de mortar și de arsură. În interiorul acestei încăperi a fost descoperit un *praefurnium*, care deservea o încăpăre dotată cu o instalație de *hypocaust* situată spre E³. Din aceasta din urmă a mai fost prinsă o porțiune de 2,20 x 1,10 m lângă profilul estic, fiind constituită deocamdată dintr-o podea de mortar și primele patru cărămizi ce constituiau baza stâlpilor ce o susțineau, restul ei continuând sub profilul estic al secțiunii.

Camera 5 a clădirii romane din jumătatea sudică a secțiunii SXVIII/07, din care cunoaștem deocamdată colțul ei sud-estic, are acum, datorită extinderii secțiunii, dimensiunile de 2,50 x 4,00 m, restul ei continuând spre vest. Are păstrată și o parte a podelei, realizată din mortar amestecat cu bucăți de cărămidă (*opus signinum*) (3,60 x 1,10 m x 0,15 m), precum și *suspensura* care stătea la baza ei. Cercetările arheologice efectuate în acest an au continuat sub nivelul de călcare al acesteia (reprezentat de podeaua din *opus signinum* menționată mai sus) și a fost observată în interior, de-a lungul zidului compartimental al camerei, o crepidă de 0,05-0,10 m grosime, sub care fundația zidului respectiv are o tehnică interesantă de construcție: au fost folosite materiale tegulare și chiar fragmente ceramice, toate așezate înclinat și prinse cu mortar, cu siguranță pentru a asigura o cât mai mare soliditate a acestuia. Ca urmare a adâncirii în suprafață (până la maxim -3,15 m), s-au putut face și observații legate de modalitatea de construire a zidului perimetral al aceleiași clădiri. Astfel, acesta a fost realizat în tehnica *opus mixtum*, pe o înălțime de 0,85 m fiind constituit din rânduri alternative de piatră și cărămizi, țigle prinse cu mortar. Multe dintre materialele tegulare au fost refolosite, ele purtând ștampila legiunii a XIII-a Gemina cu sau fără antroponime. Mai jos, pe o înălțime de 0,45 m, temelia este compusă din multe fragmente de mortar și de *opus signinum* și din bucăți mici de cărămizi prinse cu mortar. Este o modalitate

inedită de construcție, neconstată deocamdată pe situl în discuție.

Construcția romană din colțul nord-estic al secțiunii, denumită convențional camera 3, are deocamdată dimensiunile de 4,50 x 3,30 m. Din ea a fost surprins numai zidul perimetral sudic, restul clădirii întinzându-se înspre N și E. Zidul dezvelit, cu lungimea de 4,50 m și lățimea 0,68 m, este și el construit în aceeași tehnică *opus mixtum* ca și clădirea descrisă mai sus, însă la realizarea lui au fost refolosite foarte multe materiale tegulare fragmentare, unele dintre ele ștampilate. Partea inferioară a temeliei lui este alcătuită numai din pietre de mari dimensiuni prinse cu mortar. Spre bază, până la adâncimea la care s-a ajuns în campania acestui an (-3,15 m), temelia se îngustează cu 0,10 m. Pe latura internă, zidul are un aspect mai îngrijit, fiind realizat din pietre mari de calcar și gresie, prinse cu mortar. El a fost demantelat pe o lungime de 2,40 m de la profilul nordic spre S - E, aici având lățimea maximă de 0,50 m.

Din interiorul acestei camere au fost descoperite câteva fragmente de tencuială pictată policromă, fragmente ceramice și obiecte de sticlă fragmentare, o fibulă cu genunchi fragmentară. Aparține de asemenea ultimului nivel de locuire romană cunoscut al sediului guvernatorului, respectiv secolului al III-lea p.Chr. Adâncimea la care s-a ajuns în interiorul camerei 3 este de -2,55 m, cercetarea ei urmând a fi încheiată în campania viitoare.

În afara clădirilor aparținând ultimei faze a complexului reprezentat de sediul guvernatorului al celor trei Dacii, în campania acestui an au fost descoperite elemente de construcție încadrabile primelor două faze de existență ale acestuia. Astfel, la -2,94 m adâncime, la 0,60 m de fundația zidului perimetral al camerei 5 și având aceeași orientare cu acesta (NV-SE), a fost dezvelită temelia unui zid aparținând primei faze romane a complexului. Fundația respectivă, dezvelită pe lungimea de 5,60 m și având lățimea de 0,60 m, era constituită din pietre de râu, prinse cu mortar și lut galben compact, din care au fost dezvelite deocamdată numai primele două asize. Ea reprezintă zidul perimetral al unei clădiri romane de mari dimensiuni, care a fost suprapusă de fundațiile clădirilor din fazele ulterioare de locuire ale sediului guvernatorului. O posibilă compartimentare a acestei construcții a fost surprinsă la 3,30 m de profilul estic al secțiunii sub forma unei amprente de zid, perpendiculare pe temelia construită din pietre de râu. Are dimensiunile dezvelite de 0,60 x 0,75 m (porțiunea cuprinsă între zidul cu temelia din pietre de râu și zidul perimetral al clădirii romane din jumătatea sudică a secțiunii SXVIII/07), restul ei fiind suprapus de substructurile camerei 5. Construcția romană pe care zidul cu fundație din pietre de râu prinse cu lut și mortar o delimitează aparține primei faze de locuire a complexului arheologic reprezentat de Palatul guvernatorului consular al celor trei Dacii, respectiv celei de-a doua jumătăți a secolului al II-lea p.Chr. Tehnica de construcție a temeliei zidului în discuție este identică cu cea a clădirilor din aceeași fază descoperite la baza gropii excavate.

Pentru faza a II-a de locuire a sitului, au fost descoperite două colțuri de clădiri, care au fost surprinse în apropierea profilelor de E (0,70 x 1 m, între -2,55 și -2,88 m) și V ale secțiunii (0,30 x 0,25 m). Acestea sunt orientate NV-SE, ca și clădirile aparținând ultimei faze romane și continuă spre E și V. Dintre ele, numai cea din apropierea laturii estice a secțiunii este mai bine conturată, fiind constituită din asize succesive de piatră și cărămidă prinse cu mortar. Construcțiile respective suprapun temelia din pietre de râu a clădirii aparținând primei

faze de locuire a complexului arheologic (pe latura vestică), respectiv sunt suprapuse de fundațiile edificiilor romane din ultima fază de locuire a complexului (pe latura estică, zidul perimetral al camerei 3 suprapune colțul de clădire din faza anterioară).

Datele oferite de stratigrafia secțiunii SXVIII/07 vin să completeze informațiile referitoare la stratigrafia complexului arheologic reprezentat de Palatul guvernatorului consular al celor trei Dacii pe latura sudică a zonei supuse cercetării arheologice recente. Așa cum arătam anterior⁴, în această parte a sitului, datorită intensei locuiri de epocă modernă și contemporană, nivele romane se află la adâncimi mult mai mari, fapt ce necesită eforturi suplimentare pentru dezvelirea lor.

Materialele descoperite în această campanie sunt atât de epocă romană, cât și de epocă modernă sau contemporană. Piese romane sunt preponderent constituite din material tegular ștampilat. Ștampilele poartă sigla legiunii a XIII-a Gemina, adesea însoțită de antroponime: *Aurelius Godes*, *Lucretius Aquila*, *Aurelius Mommo*, *Statius Sentianus*, *Aurelius Caius* etc. O categorie aparte de ștampile, specifică sitului excavat, o reprezintă cea cu sigla *pedites singulares* (trupe pedestre speciale, însărcinate cu paza guvernatorului). Acest gen de descoperiri confirmă caracterul oficial al acestui complex, astfel de material tegular nefiind întâlnit în structura locuințelor private. În campania acestui an au fost descoperite 70 de cărămizi, țigle și olane întregi sau fragmentare, care au ștampilă sau semne particulare.

Alte artefacte remarcabile descoperite în această campanie sunt: un ac de cusut roman confecționat din os, o fibulă fragmentară cu genunchi de epocă severică (sfârșitul secolului al II-lea - primele decenii ale secolului al III-lea p.Chr.) și un fragment de opaiț, purtând marca producătorului N-italic *Fortis*. Se adaugă fragmente ceramice aparținând categoriilor fină și de uz comun și câteva fragmente de vase din sticlă.

Dintre artefactele moderne, merită amintite o monedă austriacă de sec. XIX și o figurină zoomorfă metalică (dintr-un aliaj de plumb și cositor), reprezentând un câine. De asemenea, au fost descoperite cartușe de gloanțe din al doilea război mondial, precum și vase ceramice și din sticlă din sec. XX.

Campaniile viitoare vor avea ca scop dezvelirea construcțiilor romane de pe laturile de S și de E ale complexului arheologic, în vederea urgentei lor valorificări din punct de vedere istorico-turistic.

Note:

1. Descrierea detaliată a tehnicilor de construcție ale celor două ziduri descoperite în CCA 2008, p. 70.
2. Detalii legate de elementele constructive dezvelite în această secțiune în campania anului 2008 în CCA 2008, p. 70-71. Diferențele de dimensiuni în ceea ce privește construcțiile menționate se datorează extinderii secțiunii pe toate laturile, ca urmare a prăbușirii profilelor în toamna-iarna anilor 2008-2009.
3. Pentru descrierea elementelor componente ale *praefurnium*-ului vezi CCA 2008, p. 70.
4. Observațiile legate de stratigrafia secțiunii SXVII/07 în CCA 2008, p. 72.

Abstract

The excavations undergone on Str. Munteniei in 2009 continued the research of the previous years: In 2001, a section was opened on the eastern side of the archaeological reservation - SXVII/01- and in 2007, another one, on its

southern part - SXVIII/07. These were the subject of research in 2009.

SXVII/01. Due to the enlargement of the section motivated by the collapse of its edges, the corner of the Roman building previously excavated has been made more visible. So, the different methods of construction come suggest the existence of distinct sub-phases. On the northern half of the section, a gravel structure suggests the existence of an interior courtyard or of a street, as part of the same buildings complex.

SXVIII/07. The main result of this campaign consists in the discovery of construction elements dated from the both inhabitation phases previously delimited in the governor's palace. Another interesting element is a very well preserved *praefurnium* that was destined to heat an eastern room.

Artifacts

The most representative material for this site is the stamped tegular material. The stamps bear the sign of *legio XIII Gemina*, persons' names and – quite often – the stamp of *pedites singulares*, characteristic for this site. Other pieces from this campaign are a bone Roman needle, a Severian knee-brooch, and a fragmentary lamp, with the name of *Fortis*.

Future objectives

- Excavating all the structures from the southern and eastern sides of the site.

- Preserving and restoring the governor's palace, introducing on the main touristic stream, as it is a unique site for Roman Dacia.

6. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: Băile Figa

Cod sit: 32492.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 122/2009

Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea, Adela Mateș, Radu Zăgreanu (MNCR), Anthony F. Harding (Univ. Exeter), Dan Ștefan, Maria Magdalena Ștefan (U București)

Situl se află în nord-vestul Podișului Someșan, la cca. 3 km S de marginea estică a orașului Beclean și cca. 600 m NV de marginea nordică a satului Figa. El ocupă valea unui pârâu cu apă sărată (Pârâul Sărat) care străbate partea inferioară a unei depresiuni ce s-a format deasupra unui zăcămint de sare gemă. Situl cuprinde o suprafață de cca. 500 m (N-S) x 200 m (V-E), cu o concentrare mai consistentă a materialului arheologic la E de Pârâul Sărat.

Situl a fost descoperit în anul 1977 de geologul bistrițean dr. Ioan Chintăuan. Cercetările sistematice au fost efectuate în anii 2006 – 2009. În anul 2008 situl a fost clasat ca monument istoric de grupa A. În anii 2006 – 2008, cercetările au fost efectuate în 20 de secțiuni și sondaje. Au fost descoperite urme a mai multor structuri și obiecte de lemn, precum numeroase ciocane de minerit. Conform datării C14 a cca. 50 de mostre de lemn (laboratoarele din Groningen, Oxford și Heidelberg), s-a putut preciza că aceste urme datează din anii cca. 3.000 cal BC (o singură mostră), 1620 – 1500 cal. BC, 1050 – 950 cal. BC, 250 – 200 cal. BC, 500 – 650 cal. AD, precum și din sec. al XIX-lea. Totodată, ceramica descoperită în sit indica existența unor urme din neo-eneolitic și epoca bronzului timpuriu. Cele mai concludente rezultate au fost

obținute în secțiunile I, III și XV, unde au fost descoperite construcții și instalații de lemn, precum și unelte de minerit de piatră și lemn, toate utilizate la exploatarea sării.

Cercetările din anul 2009 au avut patru obiective: continuarea cercetărilor în secțiunile deschise în anii 2007-2008; prezervarea structurilor de lemn; deschiderea a două secțiuni noi, în punctele cele mai vulnerabile ale sitului; prelevarea noilor mostre de lemn în vederea datării acestora prin metoda C14.

Lucrările de excavație se făceau exclusiv manual. Apa, care în mod constant inunda secțiunile, se evacua cu ajutorul pompelor. Pentru asigurarea prezervării structurilor de lemn, în timpul cercetărilor acestea se mențineau în permanență umede și erau acoperite de folie neagră. Toate activitățile au fost în permanență documentate prin fotografii digitale ce se stocau în baza de date a șantierului. Toate artefactele și elemente de structuri de lemn erau descrise, măsurate și introduse în catalogul descoperirilor. Toate lucrările erau în permanență descrise în jurnalul șantierului. Măsurătorile au fost făcute cu ajutorul stației totale și a nivelei topografice. După finalizarea cercetărilor, secțiunile erau acoperite cu nămol și inundate, în vederea asigurării condițiilor optime de conservare. Obiectele de lemn descoperite se păstrau în casete de lemn umplute cu apă și astfel transportate la laboratorul de conservare.

Întreaga documentație realizată pe teren se află în arhiva MNCR.

SI - ca urmare a descoperirilor realizate în anul 2008 în SI, cercetările din anul 2009 au urmărit elucidarea naturii și funcționalității structurilor descoperite la finalul campaniei din 2008. În acest sector cercetările au fost conduse de prof. univ. dr. Anthony Harding. Lucrările s-au efectuat de o echipă formată din patru muncitori necalificați, patru studenți din Marea Britanie, precum și patru studenți din România. Echipa britanică s-a aflat pe șantier în perioada 7-27 august.

După efectuarea săpăturilor din anul precedent, în vederea protejării vestigiilor descoperite, SI a fost umplută cu sticle de plastic și acoperită cu folie plastică și pământ. Îndepărtarea acestui material a luat o mare parte din timp, având în vedere faptul că primele zece zile din luna august au fost ploioase, iar secțiunea este adâncă. Structura patruleteră de lemn (probabil gura unei mine de sare) aflată în partea estică a secțiunii a supraviețuit iernii în condiții foarte bune, deși bărnele aflate în partea superioară a construcției s-au înmuiat, iar apoi a fost necesar să fie îndepărtate. În general, față de anul 2008, a fost descoperit puțin material, în principal din cauza adâncimii mari la care s-a ajuns în acest sector. În plus, apa izvoara constant din malul estic, solul devenind umed și lipicios.

Secțiunea a fost extinsă cu 2 m spre N și E, iar întreaga suprafață a fost săpată până la nivelul atins în 2008 în zona structurii patruleteră. Nu au fost efectuate lucrări în partea vestică a secțiunii. În zonele noi cercetate au fost descoperite noi grupări de bărne, însă nu au fost observate urme ale altor structuri *in situ*. Unele elemente de lemn descoperite alături de structura patruleteră par să îi aparțină; totodată, nu excludem că acestea făceau parte dintr-o structură anterioară. Alte elemente de lemn este posibil să fi făcut parte din gardul de nuiel, care înconjura structura patruleteră. Acest din urmă gard a fost secționat de structura patruleteră.

Din interiorul structurii patruleteră a fost înlăturată o parte din umplutură. Însă, spațiul de lucru limitat, precum și condițiile umede, nu au permis efectuarea aici a unor cercetări

de proporții. Totuși, am reușit să urmărim și documentăm unele detalii tehnice privind construirea acestei structuri. A fost descoperită și o bârnă cu urme de prelucrare, probabil o scară monoxilă.

Spre sfârșitul campaniei, partea estică a SI a fost cercetată pe o suprafață mult mai mare decât cea din anul precedent. Este evident că structura patruleteră a secționat o construcție din nuiiele mai timpurie, ale cărei urme se observă pe toate cele patru laturi. Bârne de la alte construcții aflate în afara acestei construcții din nuiiele sunt în poziție secundară. La S de structura patruleteră a fost descoperită o mică aglomerare de fragmente ceramice din a doua epocă a fierului (de tip dacic). În pământul din partea estică a secțiunii, în nivelurile de deasupra celui în care se aflau elementele de lemn, în poziție secundară, au fost descoperite alte câteva fragmente ceramice izolate, probabil din epoca bronzului. Au fost prelevate mostre pentru datare C14, însă în lipsa fondurilor necesare acestea nu au fost încă predate la laborator.

SIII a fost deschisă în 2007 în partea nordică a sitului, pe ambele maluri ale Pârâului Sărat. În anul 2008 suprafața cercetată a ajuns la 384 m².

Scopul cercetării din acest an a fost continuarea cercetării structurilor de lemn descoperite anterior. Cercetarea s-a concentrat doar în partea nordică a secțiunii (ușor extinsă), pe o suprafață de 64 m², în c. A-B/2-3-4 și A-α-β/5-6-7.

Adâncimea maximă de la suprafața terenului, la care au ajuns săpăturile din 2009 este de 2,20 m. S-a putut preciza că numeroasele garduri de nuiiele împletite și scânduri masive înfipite în pământ în poziție verticală, descoperite anterior, de fapt, sunt părți ale cel puțin trei complexe.

Cpl. 1 a fost dezvelit integral în anii 2007 și 2008. Pereții acestuia, formați din nuiiele împletite, închideau un spațiu de cca. 10 x 2,5 m; complexul avea acoperișul format din grinzi masive și vreascuri de nuiiele.

Cpl. 2 (15,40 x 7,80 m) este delimitat din SE, E și N de un perete arcoidal alcătuit din nuiiele împletite, iar din N și V, de un perete în forma literei „L”, format din scânduri masive înfipite în poziție verticală în pământ. Capetele nordic și sudic ale complexului se află în albia Pârâului Sărat, în timp ce cea mai mare parte a sa se află pe malul estic al pârâului. Ambii pereți ai complexului 2 se unesc în partea de N a acestuia. În perețele alcătuit din nuiiele au fost introduse patru crăcane lungi de cca. 1,5 - 2 m, în poziție orizontală, cu ramurile spre interior. În partea nordică a complexului, în interiorul acestuia, au fost descoperite două crăcane înfipite în pământ, în poziție verticală. S-a constatat că cpl. 2 este anterior cpl. 1. Acesta din urmă, a secționat și dislocat cea mai mare parte a peretelui vestic al cpl. 2.

Cpl. 3. La V de Pârâul Sărat și în albia acestuia, în colțul nord-estic al SIII, a fost parțial dezvelit cpl. 3 (o parte dintr-un perete arcoidal din nuiiele împletite). Acesta a fost dezvelit pe o lungime de 3,5 m. La E de cpl. 3, în imediata sa vecinătate, la ad. de 1,70 m, pe lungime de cca. 1,5 m, a fost cercetat parțial un gard de nuiiele, acoperit la un capăt de două scânduri poziționate pe cant, bine cioplite și finisate. De-a lungul porțiunii estice a cpl. 3, în afara acestuia, au fost descoperite o serie de bârne groase de 0,15-0,20 m, în poziție orizontală. Din partea nordică, perețele cpl. 3 este străpuns de un par masiv aflat în poziție orizontală.

Între cpl. 2 și 3 a fost descoperită o aglomerare de pari așezați vertical, printre care se afla și o scândură lată, ascuțită spre inferior, cu profil curbat. Aceasta din urmă avea o formă

triunghiulară. Ea a fost cioplită cu grijă pe ambele suprafețe, marginile fiind cioplite și finisate.

Dintre obiectele descoperite menționăm o „furcă” de lemn cu perforații dreptunghiulare pe ambele ramuri, două ciocane din lemn, ciocane din piatră de minerit, cepuri de lemn perforate, o legătură din nuiiele răsucite și altele. La acestea adăugăm numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului timpuriu și din sec. al XIX-lea.

La finalul campaniei au fost prelevate noi mostre pentru datare cu C14. Cercetările din SIII nu au fost încheiate. Din acest motiv, multe detalii legate de complexele descoperite nu au fost încă elucidate, ceea ce nu permite emiterea unor interpretări sigure. Se pare însă că rolul cpl. 2 și 3 era acela de a capta mari cantități de apă sărată. Existența crăcanelor orizontale și verticale sugerează utilizarea cpl. 2 pentru tăbăcirea pieilor. În schimb, cpl. 1, având în vedere acoperișul masiv al acestuia, pare să fi fost folosit pentru conservarea produselor alimentare în apă sărată.

SVII - în această secțiune obiectivul principal a fost cercetarea unui complex adâncit (Bordei 2). Bordeii avea formă ovală (cca. 5 x 3 m), adâncimea maximă de la nivelul stratului steril fiind de 0,25 m. Umplutura era formată din pământ de culoare neagră în amestec cu fragmente ceramice preistorice, după toate aparențele, din epoca bronzului.

Cercetarea în această secțiune nu este finalizată, urmând a fi investigate urmele de gard circular descoperit în malul pârâului.

SXXI - o secțiune mică (5 x 2 m) a fost deschisă la 10 m N de SI cu scopul de a cerceta o serie de stâlpi verticali amplasați transversal pe cursul pârâului, puternic expuși. Datările C14 efectuate anterior, au indicat faptul că stâlpii aparțin celei de-a două epoci ai fierului. După înlăturarea balastului fin din albia pârâului, precum și a nămolului care conținea vreascuri moderne, s-a observat faptul că stâlpii traversează un strat de culoare variată. Singurele piese din lemn observate în plus față de ceea ce se observa înaintea săpăturii, erau de dimensiuni mici, fără importanță deosebită din punct de vedere structural. Stâlpii cercetați nu păreau să formeze o structură de dimensiuni mai mari. Unul dintre stâlpii cercetați prezenta urme de prelucrare, tăieturi realizate probabil cu un topor din fier. Inundarea secțiunii a împiedicat cercetarea în această secțiune, iar după desenarea planului și a profilului, secțiunea a fost reumplută cu pământul rezultat din excavare.

SXXII (12 x 6 m) - a fost deschisă la aproximativ 25 m S de SIII și cuprindea ambele maluri ale Pârâului Sărat. Vestigiile arheologice de aici erau foarte vulnerabile, întrucât periodic în acest loc pârâul era traversat cu diverse vehicule. Terenul era puternic accidentat, atât de cursul Pârâului Sărat cât și de urme de traversare a pârâului cu vehicule grele. A fost păstrat un martor pe direcția N-S. Stratul superior era format din pietriș în amestec cu nisip, iar imediat sub acesta se află, începând cu adâncimea de 0,30 m, un strat de nămol compact. În nivelul superior, pe traseul pârâului, au fost descoperite 5 cepuri de la „troacă”, acestea fiind probabil aduse de apa Pârâului Sărat. În jumătatea estică a secțiunii au fost găsite urmele arheologice cele mai consistente. Acestea erau formate din bârne și trunchiuri despicate, precum și crengi, toate în poziție secundară. Nu au fost observate urme de construcții *in situ*, majoritatea materialului arheologic fiind fie distrus, fie purtat de apă. Totodată, lângă perețele sudic al secțiunii, au fost surprinse urmele unui gard din nuiiele împletite, realizat în aceeași tehnică precum cele din SIII. Printre piesele descoperite, mai

menționăm un baros de lemn realizat dintr-un trunchi tăiat la ambele capete (partea activă) și o ramură (coada), precum și o lopățiță de lemn cioplită.

Studii interdisciplinare

În paralel cu săpăturile arheologice, s-au desfășurat și studii interdisciplinare. Timp de o săptămână, profesorul Tony Brown de la Departamentul de Geografie a Universității din Southampton (Marea Britanie), specialist în geomorfologie și studii de paleomediu, a inspectat situl și imediata vecinătate a acestuia pe o distanță de 2 - 3 km. Tony Brown a prelevat cu ajutorul unui burghiu spiral „Dutch” în diverse locuri probe de sol. Examinarea sitului, precum și a împrejurimilor acestuia, i-au permis construirea unei imagini de ansamblu asupra mediului înconjurător existent probabil în epoca bronzului și a fierului. Traseele Pârâului Sărat și afluenților acestuia, conform opiniei acestui specialist, nu ar fi suferit schimbări semnificative de-a lungul secolelor, însă debitul lor pare să fi fost mai puternic. Prof. Brown a putut să demonstreze că depunerile de nămol în interiorul și în jurul construcției patruleterale din SI au o grosime de încă 2,5 m. Ele se opresc în roca naturală, probabil zăcământ de sare gemă. Astfel, se sugerează că puțul de mină, cărăua îi aparține construcției patruleterale, avea adâncime de 4-5 m.

Situl a fost vizitat și de Dr. Richard Brunning (Somerset County Council) cu scopul studierii tehnicilor de prelucrare a lemnului, atât a celui din teren folosit la construcții cât și a unor artefacte descoperite anterior și aflate în curs de conservare la laboratorul Muzeului Național al Bucovinei. Vizita acestui specialist i-a permis să își creeze o imagine asupra tehnicilor folosite pentru confecționarea „troacelor” și a structurilor *in situ*.

Ziua Porților Deschise

Pentru comunitatea locală am organizat, pentru prima dată, după trei ani de cercetări o primă ediție a evenimentului „Ziua Porților Deschise la șantierul arheologic Băile Figa”, în data de 25 august 2009, astfel încât cetățenii din zonă și localnicii să poată percepe importanța deosebită a descoperirilor efectuate în zonă. La acest eveniment a participat și ministrul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național Theodor Paleologu, alături de personalități culturale și reprezentanții autorităților locale ale județului Bistrița Năsăud și ale orașului Beclean.

Situl arheologic de la Băile Figa păstrează urme materiale ale exploatării sării din diverse epoci. Cele mai timpurii vestigii descoperite în acest sit datează din neo-eneolitic. Acestei perioade îi aparțin câteva fragmente de vase ceramice, izolate, descoperite în afara contextului arheologic relevant, astfel încât în stadiul actual al cercetării nu se pot emite nici un fel de aprecieri cu privire la caracterul urmelor din perioada neo-eneolitică. Urmează apoi vestigiile din faza finală a perioadei timpurii a epocii bronzului. Vestigiile aparținând acestei perioade includ două complexe adâncite, probabil urme ale unor locuințe, precum și numeroase fragmente ceramice. Nu a fost identificată nici o structură de lemn contemporană cu această ceramică. Deși materialul din epoca bronzului timpuriu este reprezentativ și bogat, stadiul cercetării nu permite încă aprecieri cu privire la caracterul ocupării sitului din perioada respectivă. Apoi, situl a fost ocupat în sec. XVII-XIV a.Chr. Vestigiile din această perioadă au fost descoperite în SI, în partea de S a sitului, unde au apărut numeroase vestigii care pun în evidență exploatarea minieră a sării. Totodată, urme izolate ale unor construcții de

lemn datând în jurul anului 1600 a.Chr. au fost descoperite și în albia afluentului principal al Pârâului Sărat, la cca. 100 m E de cursul său principal. Următoarea secvență cronologică surprinsă de cercetările efectuate la Băile Figa cuprinde prima epocă a fierului (cca. 1050 a.Chr. și cca. 950 a.Chr.). Acestei perioade îi aparțin majoritatea construcțiilor și amenajări de lemn descoperite în SIII, precum și troacele descoperite în SXV.

Câteva mostre de lemn izolate au fost încadrate prin metoda C14 celei de-a doua epoci a fierului, mai exact în sec. III a.Chr. Deocamdată, vestigiile din această perioadă au fost depistate doar în partea sudică a sitului.

Elementele de construcții din lemn descoperite sporadic în diverse sectoare ale sitului indică prezența umană în perimetrul acestuia și în perioada post-romană, mai exact sec. V-VI.

Pretutindeni în cuprinsul sitului apar urme materiale din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Acestea includ numeroase fragmente ceramice, urmele unei fântâni și jgheaburi de lemn.

Dincolo de valoarea științifică a sitului de la Băile Figa, acesta are un potențial turistic deosebit, cu atât mai mult cu cât, în vecinătatea sa se construiește o stațiune balneară. Pe de o parte, construirea acestei stațiuni poate constitui un pericol pentru preservarea sitului, iar pe de altă parte, deschide perspective promițătoare de integrare a vestigiilor arheologice de la Băile Figa în sfera serviciilor turistice.

Abstract:

Băile Figa site was discovered in 1977. The systematic excavations were performed in 2006 – 2009. In 2006 – 2008, we opened 20 trenches in this sector. Rich evidence of salt production was found in these trenches consisting in wooden structures and mining tools. C14 dating (laboratories from Groningen, Oxford and Heidelberg) showed the following chronological sequences: 3.000 cal BC, 1620 – 1500 cal BC, 1050 – 950 cal BC, 250 – 200 cal BC, 500 – 650 cal AD, and 19th century AD. The pottery discovered in the site was indicating also the existence of some traces from Neo-Eneolithic period and Early Bronze Age.

In 2009, the works in Trench I and III were continued, and two new trenches were opened: Trench XXI and Trench XXII. Trench I (SI) was extended and deepened. The works were focused on the box-like wooden structure (probably a top of the mining shaft) discovered in 2008. It was established that this structure cut through the wattle fence and dislocated some of wooden structures of an earlier date. So far, no certain indications concerning the age of the above structures are available. Near the box-like structure the Dacian pottery was found. Several Bronze Age sherds were found in different places of the trench.

Trench III (SIII). In 2009, the works were performed in the northern part of the trench. It was established that the wattle fences, timbers and planks discovered earlier are parts of at least three structures. All of them, according to C14 dating, fall in 11th – 10th centuries BC.

The structure 1 (10x2.5 m) has rounded walls made of wattle. The structure has a roof made of massive timbers.

The structure 2 (16 x 8 m) is made of two walls: the eastern one is arch-shaped and it is made of wattle; the western wall is “L”-shaped and it is made of massive vertically placed planks. The southern and northern ends of both of the walls are placed in the Pârâul Sărat stream, while the largest part of the

structure is placed on eastern side of the stream. Both of the walls join only in the northern end of the structure. In the wall made of wattle, four horizontally placed forked limbs were inserted. Inside the northern part of the structure 2, two vertically placed forked limbs were uncovered. It was established that structure 2 is earlier than structure 1.

The structure 3 was discovered in the north-western corner of the trench. Only a part of it was uncovered: the arch-shaped wattle wall. It seems that structure 3 is similar to structure 2.

It is assumed that the above structures were used for collecting and accumulation of brine from the stream. Taking into account that the roof was made of massive timbers, it should be assumed that the structure 1 was used for preserving foods.

Trench VII (SVII). The oval-shaped (5 x 3 m) shallow pit was emptied in this trench. The infill of this pit was formed of blackish earth mixed with Early Bronze Age sherds.

Trench XXI (SXXI). This trench (5 x 2 m) was opened 10 m North from Trench I, in order to research the grouping of vertically placed timbers set up transversal on the stream course. C 14 dating already made indicated that the timbers date from Iron Age (3rd century BC). No relevant context was uncovered.

Trench XXII (SXXII) (14 x 6 m). Trench XXII was opened 25 m South from SIII. It included both sides of the Pârâul Sărat stream. The grouping of branches and massive timbers were found inside the trench. Some of timbers show traces of working. All of wooden objects are replaced and come from destroyed structures. The wattle fence was uncovered *in situ* along the southern bank of the trench. A few artefacts were found in SXXII: a massive wooden hammer, a small wooden shovel and 5 pegs.

In order to preserve the wooden evidence, all the trenches were recovered with mud.

7. Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș

Punct: Grind

Cod sit: 106425.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 69/2009

Colectiv: Ioan Stanciu – responsabil (IAIA Cluj), Marius Ardeleanu, Bogdan Bobîna, Raul Cardoș, Dan Pop, Dorian Ghiman, Zamfir Șomcutean (MJIA Maramureș), Paál Alexandru, Dénes Zsuzsanna (studenți UBB Cluj)

Localitatea Bozânta Mică este situată la 15 km V de Baia Mare și la 5 km NV de drumul european E58, între râurile Someș și Lăpuș. Locul de hotar, numit de localnici „Grind” sau „Grindul Alb”, se găsește în partea nord-vestică a localității, spre Arieșu de Câmp, la cca. 150 m V de malul stâng a Lăpușului și la 1,2 km SE de confluența acestuia cu râul Someș. În acest punct, cu prilejul mai multor cercetări de suprafață, prima dintre ele efectuată de dr. Ioan Stanciu în anul 1992, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice datând din epoca bronzului, epoca romană și medieval timpurie¹.

Trebuie menționat faptul că în această zonă, marcată de confluența râului Săsar cu Lăpușul, respectiv a acestuia din urmă cu râul Someș, sunt cunoscute mai multe situri arheologice cu descoperiri similare celor de pe Grind: Bozânta

Mică „*Mobile*” (epoca bronzului)², Bozânta Mică „*Unchiu Popii*” (epoca bronzului, medieval timpuriu)³, Bozânta Mică „*La huc*” (epocă romană)⁴, Lăpușel „*Ciurgău*” (epoca bronzului, epoca romană și medieval timpuriu)⁵, Lăpușel „*Mociar*” (epoca bronzului, epoca romană și medieval timpuriu)⁶, Lăpușel „*Tedeș*” (epoca bronzului, epoca romană și medieval timpuriu)⁷, Lăpușel „*Hodiștău*” (epoca bronzului)⁸, Bușag „*Pe tog*” (epoca bronzului)⁹, Bușag „*casa familie Zoicaș*” (epoca bronzului și medieval timpuriu)¹⁰, Săsar „*Dâmbu Morii*” (epoca bronzului)¹¹, dintre care doar cele de la Lăpușel „*Ciurgău*” și „*Mociar*” au beneficiat de cercetări arheologice de mai mică sau mai mare amploare.

Proiectul de cercetare arheologică a sitului de la Bozânta Mică „*Grind*” a fost inițiat, în anul 2008, de MJIA Maramureș în colaborare cu IAIA Cluj și are ca principale obiective cercetarea integrală a sitului, salvarea, protejarea, conservarea, restaurarea și valorificarea complexă a rezultatelor toate acestea urmând să contribuie la mai buna cunoaștere a epocii bronzului, epocii romane și perioadei medieval timpurii din bazinul inferior a Lăpușului.

În anul 2008 a fost întocmită documentația tehnică și ridicarea topografică în vederea obținerii autorizației de cercetare arheologică sistematică și au fost întreprinse demersurile, în colaborare cu Primăria comunei Recea, în vederea identificării proprietarilor terenurilor.

Deoarece informațiile legate de acest sit proveneau numai din cercetări arheologice de suprafață, săpăturile arheologice din 2009 au urmărit stabilirea stratigrafiei sitului.

Au fost trasate și cercetate două secțiuni (SI și SII) și două casete (C1 și C2). Astfel, SI/2009, cu dimensiunile de 1,5 x 50 m, a fost trasată pe direcția N-S, aproximativ la mijlocul grindului, în partea sudică în porțiunea unde acesta prezintă înălțimea maximă, coborând pe panta lină spre N. SII/2009, cu dimensiunile de 1,5 x 10 m, a fost deschisă la S de SI, în prelungirea acesteia, între SI și SII păstrându-se un martor stratigrafic de 0,40 m. C1/2009 a fost deschisă pentru cercetarea complexului 6, la V de SI (în dreptul m. 17-19,80), cu dimensiunile de 2,80 x 1,5 m; între SI și C1 a fost păstrat un martor stratigrafic de 0,20 m. C2/2009 a fost deschisă pentru cercetarea cpl.8, la E de SI, cu dimensiunile de 1,80 x 1 m, păstrându-se un martor stratigrafic față de SI de 0,20 m. Suprafața cercetată prin secțiuni și casete este de 96 m².

În cursul cercetărilor arheologice au fost identificate și cercetate șapte complexe arheologice după cum urmează: unul aparținând epocii bronzului (cpl. 7 nu a fost în întregime cercetat din motive financiare), patru epocii romane - *Barbaricum* (sec. II-IV p. Hr. - cpl. 6, cpl. 8-10), un complex aparținând probabil evului mediu timpuriu (cpl. 11) și un complex cu atribuire culturală incertă (șanț), probabil tot de epocă romană - *Barbaricum* (cpl. 4).

Cpl. 004: Șanț (canal?) cu lățimea de 1 m și adâncimea maximă de 0,20 m. A fost identificat la -0,55 m. În grund, conturul său nu este perfect drept, prezintă o ușoară arcuire spre S și formă albiată în secțiune. În umplutura lui de culoare neagră cenușie se găseau câteva fragmente ceramice din epoca bronzului și epoca romană.

Cpl. 006: Groapă de formă ovală cu dimensiunile de 1,60 x 2 m, orientată NV-SE. A fost identificată la -0,60 m dar forma ei a fost conturată cu precizie, datorită intervențiilor cu utilaje moderne, doar la -0,80 m. Adâncimea maximă a complexului, de la nivelul de identificare, este de 1,60 m, pereții drepecți și fundul albiat. În umplutură apar urme de arsură, chirpic, oase de

animal și fragmente ceramice de epocă romană (fine cenușii, inclusiv ștampilate și roșii zgrunțuroase), dar și din epoca bronzului. Tot epocii romane îi aparțin și un cuțit din fier, un ac de bronz și un tipar de piatră fragmentar.

Cpl. 007: Locuință sau groapă de epoca bronzului. S-a conturat la adâncimea de -0,70 m, cu dimensiunile de 2,10 x 0,90 m, sub forma unei pete semicirculare spre V și N având consistență diferită (bucăți mici de cărbune, chirpic și foarte multe fragmente ceramice și vase sparte pe loc), față de pământul din jur, adâncindu-se în pământul viu cu 0,50 m, în secțiune având forma tronconică cu marginile înclinate spre exterior și fundul drept. Complexul continuă înspre E, cercetarea lui nu a fost finalizată din motive financiare. În porțiunea cercetată nu au fost descoperite gropi de stâlpi sau urmele vreunei instalații de încălzit. Inventarul constă exclusiv din ceramică: vase - vatră, străchini, castroane, cești, oale de diferite dimensiuni, parte din ele ornamentate cu striuri sau cu motive incizate-excizate, aparținând culturii Suci de Sus.

Cpl. 008: Groapă de formă circulară identificată la -0,40 m cu diametrul de 1,40 m și adâncimea maximă a complexului, de la nivelul de identificare, de 1,90 m. Se îngustează treptat spre fund, unde există un strat subțire de arsură (0,03-0,04 m) aici groapa având 0,70 m diametru. În umplutura gropii au apărut câteva fragmente ceramice de epoca romană (cenușii fine) și a bronzului, oase de animal, o fusaiolă și un fragment de rășniță.

Cpl. 009: Groapă surprinsă parțial, intră în profilul vestic. Formă probabil circulară, cu diametrul de 0,80 m și adâncimea, de la identificare (-0,70 m), de -0,60 m. Suprapune partea sudică a cpl. 010. Conține câteva fragmente ceramice de epocă romană și epoca bronzului.

Cpl. 010: Groapă probabil circulară cu diametrul de 1,40 m, cercetată parțial deoarece intră în profilul vestic. A fost identificată la -0,80 m, adâncindu-se de la acest nivel până la -1,40 m. În partea superioară a gropii au apărut mai multe bucăți mici de chirpic ars, iar în umplutură câteva fragmente ceramice aparținând epocii romane și epocii bronzului.

Situația stratigrafică în SI/2009 se prezintă în felul următor: sub stratul vegetal subțire, de câțiva centimetri, se află un strat de pământ de culoare gri-maroniu deschis (0,20 m) ce reprezintă stratul de arătură modern. Sub acesta urmează un strat cu o grosime variabilă de 0,25-0,50 m, de culoare gri-maroni, cu tentă gălbuie la baza lui, reprezentând o intervenție mai veche cu un utilaj (probabil scalificator) pentru afânarea pământului. Ca urmare acest strat se prezintă sub formă vălurită, pe aproape toată lungimea secțiunii cu excepția capătului nordic al ei. Adâncimea mare (0,70-0,75 m) până la care s-a ajuns cu aceste intervenții moderne au distrus în totalitate stratul de cultură aparținând Evului mediu timpuriu și parțial pe cel de epocă romană. Stratul de epocă romană (surprins mai bine în zona complexelor 006 și 009) are o grosime de 0,10 m și constă dintr-un pământ nisipos, de culoare maronie, pigmentat cu chirpic și cioburi mărunte. Apare de la adâncimea de 0,30 m. Partea superioară a stratului de Epoca bronzului este distrus de intervenția modernă pentru întoarcerea pământului. Acesta are grosimea de până la 0,50 m și o adâncime maximă de până la 0,90 m de la nivelul de călcare actual. Are culoarea negricioasă, puțin nisipos, puternic pigmentat cu fragmente ceramice, chirpic și, în unele locuri, cărbune. Sub acest strat se află un pământ de culoare neagră amestecat cu nisip fin (gălbui) de 0,30-0,40 m, strat ce reprezintă sterilul din punct de vedere arheologic.

Materialele arheologice și documentația se găsesc la MJIA Maramureș.

Note:

1. C. Kacsó, *Noi descoperiri Suci de Sus și Lăpuș în Nul Transilvaniei*, Marmatia 7/1, 2003, 109 nr.4 a, 135 nr.21, pl. 2/5/14; I. Stanciu, *Descoperiri medievale timpurii din județele Satu Mare și Maramureș. Date noi, observații și opinii referitoare la ceramica medievală*, Marmatia 2003, 257, 279 nr.21/4; A. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p.Chr.) în spațiul nord-vestic al României*, Zalău – Cluj-Napoca 2000, 37 nr.29/47; D. Pop, *Câteva considerații privind stadiul cercetării culturii Suci de Sus și a grupului Lăpuș*, StCom SatuMare 22/1, 2005 (2008), 72 nr.22.
2. C. Kacsó, *op.cit.*, 109 nr.4b; 135 nr.22.
3. C. Kacsó, *op.cit.*, 109 nr.4c; 135 nr.23; I. Stanciu, *op.cit.*, 280, pl.20/1,3-4.
4. A. Matei, I. Stanciu, *op.cit.*, 37 nr.29/46.
5. I. Stanciu, *Așezarea prefeudală de la Lăpușel, jud. Maramureș (Cercetări arheologice din anii 1992, 1993)*, EpemNap 4, 1994, 267-322; C. Kacsó, *Noi date cu privire la prima fază a culturii Suci de Sus*, Apulum 32, 1995, 83-99; D. Pop, *op.cit.*, 61, 65-66, 75 nr.87.
6. C. Kacsó, D. Pop, I. Stanciu, *Lăpușel, com. Recea, jud. Maramureș. Punct: Ciurgău și Moclar*, CCA 2001, 130-132, no. 104-105; D. Pop, *Așezarea din epoca bronzului de la Lăpușel „Moclar”, județul Maramureș*, EpemNap (în pregătire).
7. C. Kacsó, *op.cit.*, 113-114 nr. 15a, 137 no. 92, pl.21.
8. C. Kacsó *op.cit.*, 114 nr. 15b, 137 no. 93.
9. C. Kacsó, *op.cit.*, 109 nr.5a; 135 nr.25, pl.3/1-4.
10. C. Kacsó, *op.cit.*, 109 nr.5b; 135 nr.26.
11. C. Kacsó, *op.cit.*, 117 nr. 26, 139 no. 144, pl.31-33.

Abstract:

The village Bozânta Mică is located at 15 km West of Baia Mare and 5 km North-West of DN 1C, between the Lăpuș and Someș rivers. The site, known in the archaeological literature, has not been excavated until this year. We dug two sections (SI and SII) and two cassettes (C1 and C2). We identified and studied seven archaeological features: one belonging to the Bronze Age (Cpl. 7, not fully investigated for financial reasons), four *Barbaricum* Roman Period (2nd - 4th centuries AD - Cpl. 6, Cpl. 8-10), an archaeological feature probably belonging to Early Middle Ages (Cpl. 11) and a feature with cultural content uncertain (a ditch), probably all of Roman Period - *Barbaricum* (Cpl. 4). This archaeological excavation, particularly important for expanding knowledge about the history of this region, will continue in the coming years.

8. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

Punct: Pod, Pădure

Cod sit: 101387.01-02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 54/2009

Colectiv: Cătălin Bem – responsabil, Cătălin Nicolae, Constantin Haită, Mihai Florea (MNIR), Carmen Bem (CI MeC), Traian Popa (MJTA Giurgiu), Andrei Asăndulesei (UAIC Iași)

S-a urmărit finalizarea cercetării nivelului superior din *tell-ul de La Pod* pe întreaga suprafață, precizarea legăturilor dintre locurile succesive din *tell-uri* și lunca preistorică, dintre mediu și om. De asemenea, ne-am preocupat de identificarea cât mai exactă a limitelor nordice și sudice ale ansamblului de situri Bucșani *Pădure*.

Oportunitățile oferite de identificarea unei finanțări suplimentare (prin proiectul Chronos – cu finanțare PNCDI 2) ne-a permis prelungirea termenului fixat pentru finalizarea cercetării nivelului superior. Astfel, investigații suplimentare vor fi posibile din campania 2010.

Rezultatele esențiale ale cercetărilor din microzona Bucșani se înscriu în cele trei mari obiective propuse încă de la început - evoluția comunităților de pe *tell-ul La Pod*, evoluția cultural-cronologică a microzonei și, nu în ultimul rând, evoluția luncii preistorice. *Tell-ul de La Pod* are trei niveluri de locuire gumelnițeană (separate între ele de depuneri aluviale). Ansamblul de stațiuni Bucșani - *Pădure* ocupă întreaga terasă inferioară a Neajlovului în dreptul satului Bucșani, relevând o succesiune verticală și orizontală Boian-Giulești – Gumelnița – epoca bronzului – Latène – sec. I a.Chr.-I p.Chr. și sec. III-IV p.Chr. – perioadă medievală (sec. XIII-XVIII).

Până în prezent în *tell-ul de La Pod* au fost deschise trei mari suprafețe și efectuat un sondaj (plecând de la un caroiș clasic de 2 x 2 m, peste care se suprapune un caroiș de 8 x 8 m), după cum urmează – S.alfa-906 m², S.beta-216 m², S.gama-66 m², S1-4 m². Totalul suprafeței deschise cercetării este de 1192 m². În campania 2009, cercetarea s-a efectuat numai în suprafața beta.

Cercetarea și înregistrarea microstratigrafică este urmată de o perioadă de analiză postsăpătură, continuată și după încetarea campaniei.

Am continuat și finalizat cercetarea Loc11, nivelul superior din *tell-ul de la Pod* fiind astfel epuizat în suprafețele deschise cercetării. Profilul magistral al martorului dintre suprafețele alfa și beta (desenat și eșantionat pe partea sudică) a fost curățat și pregătit pentru desen. Va fi ultima suprafață cercetată din nivelul superior.

Trierea sedimentelor sitate (în albia Neajlovului) a condus la obținerea unui număr mare de artefacte milimetrice, dar și de resturi osteologice de micromamifere, pești sau moluște și mamifere de talie mică. Ca și în campaniile anterioare, au fost identificate o serie de resturi osteologice de mici rozătoare (arse împreună cu Loc11, incendiată) – una din cele mai vechi dovezi de comensalism din preistoria europeană.

Scanarea geomagnetică a treimii nordice a *tell-ului* a permis observarea contururilor celor două șanțuri de drenare a apei cercetate anterior în suprafața gama (într-o secțiune de 16,5 x 4 m), fiind surprinse pe o lungime de numai 4 m.

Realizarea scanării geomagnetice a jumătății de N a *tell-ului* (70 x 50 m) a permis sesizarea parțială a traseelor necercetate ale ambelor șanțuri. Cu toate problemele determinate de puternicele interferențe datorate gardului de protecție a sitului, stâlpilor de curent din imediata sa apropiere sau resturilor metalice din zona de V, două trasee circulare se suprapun peste cele deja cercetate.

Așadar, cercetarea de la Bucșani (*La Pod*) le confirmă pe cele anterioare de la Teiu și este confirmată de scanarea geomagnetică parțială a *tell-ului*.

Măsurătorile au fost efectuate în modul gradiometru, cu doi senzori așezați orizontal, la distanță de 0,9 m unul față de

altul și la 0,5 m distanță de sol. Rezultatele s-au concretizat în mai multe tipuri de hărți magnetometrice care pot fi analizate în cadrul contextului arheologic al sitului.

Harta scanării geomagnetice a jumătății de N a *tell-ului de la Bucșani Pod*. Conturul celor două șanțuri (marcat cu linii punctate gri), care se confundă în suprafața cercetată și imediat în exteriorul său, este vizibil pe toată circumferința investigată, exceptând spațiul vestic, unde acum mai bine de un deceniu a intervenit un utilaj mecanic pentru îndepărtarea sedimentelor mobile. Vom da o citire rezumativă a hărții, marcând elementele esențiale. Astfel, banda semicirculară de o nuanță închisă de albastru corespunde interferenței stâlpilor de metal ai gardului de protecție a sitului. Zonele roșii, cu diferite nuanțe, din Nul și vestul gardului, corespund interferențelor cauzate de stâlpii și firele de curent. Picurile roșii din zona gardului de protecție corespund unor fragmente metalice sau unor fragmente de chirpic ars provenite din cercetarea de construcții din *tell*. În sfârșit, mica zonă roșie din dreptul metruului sudic 40 corespunde resturilor unei locuințe *in situ*, a cărei cercetare a fost finalizată în campania 2009, și care este datată radiocarbon (UBA-7794).

Diferă ușor dimensiunile celor două șanțuri. Cel dintâi are în suprafața cercetată o deschidere la gură care variază foarte puțin în jurul valorii de 4,50 m, în timp ce pe harta scanării are o lățime de 3,40-4 m. Mai semnificativă este diferența în cazul celui de-al doilea șanț. Dacă în săpătura arheologică el a avut o deschidere de maximum 3,50 m, pe harta scanată se evidențiază având o lățime de 4-4,60 m. Intervalul dimensional este, însă, în cazul ambelor șanțuri, sensibil egal.

În plus prin sondaje succesive au putut fi fixate cu certitudine limitele nordice și, respectiv, sudice ale ansamblului de situri Bucșani *Pădure*.

Evaluarea de teren a acestui ansamblu a inclus atât periegeze repetate, cât și trasarea și cercetarea unor sondaje de informare în zona limitelor sudice (pe proprietatea Nefliu) și, respectiv, nordice (pe proprietatea Rădulescu).

Sondajele realizate în sudul ansamblului de stațiuni – S1 – 8,50 x 7,20 m și S2 – 4,80 x 3,30 m – indică faptul că ne aflăm în zona limitei de maximă expansiune a locuirii. Stratigrafia ambelor sondaje este majoritar naturală. În S1, probabil datorită deselor arături și a acțiunii pluviale, nu mai există nici solul contemporan, puținele fragmente ceramice fiind adăpostite în ceea ce, îndeobște, este steril din punct de vedere arheologic. În S2, nivelul în care se regăsesc materialele Gumelnița (fragmente ceramice și de chirpic ars) este cel al solului actual, care are o grosime ce nu depășește 0,50 m. Indicativele care se regăsesc pe desenele profilelor sunt următoarele:

1. Argilă nisipoasă cenușie cu limită inferioară netă și fisurație prismatică. Conține rare fragmente ceramice și de cărbune.
2. Argilă nisipoasă brună cu limită inferioară netă și fisurație prismatică. Este sterilă din punct de vedere arheologic.
3. Argilă nisipoasă galbenă cu limită inferioară netă și fisurație prismatică. Este sterilă din punct de vedere arheologic.
4. Pietriș în amestec cu nisip într-o matrice argilasă.
5. Sol nisipos brun-negricios cu limită inferioară difuză. Conține fragmente ceramice și de cărbune.

În ceea ce privește sondajul (3,30 x 3 m) din zona nordică, situația nu este cu mult diferită. Și aici stratigrafia este majoritar naturală, materialele arheologice concentrându-se numai în nivelul de sol.

Indicativele care se regăsesc pe desenele profilelor sunt următoarele:

1. Depuneri menajere contemporane.
2. Sediment nisipos brun-cenușiu, organic, cu limită inferioară difuză. Conține fragmente ceramice și de chirpic ars.
3. Argilă nisipoasă brună cu incluziuni rare de pietriș, limită inferioară netă și fisurație prismatică.
4. Argilă nisipoasă galbenă cu rare incluziuni de pietriș și 5% concrețiuni feruginoase, cu limită inferioară netă și fisurație prismatică.
5. Succesiune de lentile de nisip cu intercalări de lentile organice – un bun exemplu pentru ilustrarea deselor inundații ale Neajlovului.
6. Pietriș în amestec cu nisip feruginos, într-o matrice argiloasă.
7. Pietriș într-o matrice argiloasă.

În nici unul dintre sondaje nu am descoperit vreun complex arheologic. Ambele indică faptul că limitele ansamblului de stațiuni trec prin imediată apropiere a lor, confirmând faptul că Bucșani *Pădure* are o suprafață considerabilă. [Cătălin Bem, Andrei Asăndulesei, Cătălin Nicolae]

Abstract:

Essential results of the excavations in the Bucșani micro-region fall into the three main objectives proposed from the beginning - the development of the communities on the tell of *La Pod*, the cultural and chronological evolution of the micro-region, and, not least, the development of the prehistoric floodplain. The tell of *La Pod* has three Gumelnița occupation levels (separated by alluvial deposits). We continued and completed the investigation in Loc11, the upper level in the tell of *La Pod* being thus exhausted in the areas open for investigation.

In addition through successive surveys we could establish with certainty the northern boundaries, and the southern ones, respectively, of all the sites of Bucșani Forest.

9. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița

Punct: Pochină

Cod sit: 93030.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 64/2009

Colectiv: Elena Rența – responsabil, Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Suprafața cercetată în campania arheologică a anului 2009 a fost de cca. 100 m². A fost trasată o singură secțiune paralelă cu secțiunile anilor 2007 - 2008, perpendiculară pe marginea terasei râului Ialomița a cărei albie veche este situată în imediată apropiere. Orientarea acestor secțiuni este pe direcția N - S.

Stratul de pământ arat, gros de cca. 0,25 m, suprapune un strat de pământ de culoare cenușie – negricioasă și granulat, gros de cca. 0,30-0,50 m în care au fost descoperite puține materiale arheologice, unele dintre acestea aparținând perioadei medievale timpurii. Stratul imediat următor, de culoare cenușie-gălbui, de asemenea, sărac în inventar arheologic, are o grosime de cca. 0,25 m și suprapune pământul galben, steril din punct de vedere arheologic. Câteva din fragmentele

ceramice descoperite în acest strat au aparținut primei epoci a fierului.

Așezarea hallstattiană

Pe secțiunea trasată nu au fost descoperite decât câteva gropi menajere de dimensiuni reduse și cu o formă tronconică. Inventarul arheologic descoperit a fost destul de sărac, fapt explicabil deoarece cercetările ultimilor ani s-au desfășurat spre limita estică a acestei așezări. Au predominat materialele ceramice fragmentare de la vase de uz comun, fragmentele de vase lucrate din pastă de calitate bună ocupând o mică pondere.

Ceramica de uz comun este reprezentată de fragmente de vase de tip borcan lucrate dintr-o pastă cu cioburi pisate, arse oxidant incomplet. Suprafața vaselor are o culoare gălbui sau gălbui – cenușie iar miezul este cenușiu-negricios. Cea exterioară prezintă asperități, pe când interiorul, de regulă, este mult mai îngrijit lucrat, de multe ori lustruit. Forma vaselor este tronconică, cu pereții mai dreți sau ușor arcuiți. Unele fragmente au marginea tăiată oblic spre interior. Decorul vaselor de uz comun este simplu. Cele mai multe fragmente indică la partea superioară a vasului un brâu alveolat aplicat, iar câteva fragmente, întreruperea brăului de mici apucători de formă triunghiulară și orientate în sus. Câteva fragmente de vase borcan sunt decorate cu benzi alveolate aplicate dispuse vertical sau oblic.

Din categoria ceramicii semifine au fost descoperite fragmente de vase bitronconice și de străchini. Sunt lucrate tot din pastă amestecată cu cioburi dar mult mai bine mărunțite.

Vasele bitronconice au suprafețele de culoare gălbui sau sunt de culoare neagră la exterior și gălbui sau gălbui-cenușie în interior și sunt lustruite. Unele sunt decorate cu mici proeminente – apucători de formă triunghiulară sau plate iar un fragment prezintă un decor compus din caneluri verticale pe diametrul maxim.

Fragmentele de străchini provin de la forme tronconice cu marginea arcuită spre interior, au o culoare gălbui sau neagră și suprafețele lustruite. Decorul străchinilor este format din caneluri oblice, într-un singur caz verticale, dispuse pe margine.

Tot acestei categorii îi aparține și un vas miniatural, lucrat din pastă cu cioburi pisate, ars oxidant incomplet, de culoare gălbui și bine lustruit. Are o formă tronconică, fundul și pereții dreți iar marginea este rotunjită.

Câteva fragmente de cești aparțin categoriei ceramicii fine și sunt lucrate din pastă cu nisip în compoziție și cioburi mărunț pisate. Sunt arse reducător și au suprafețele bine lustruite. Au corpul de formă bitronconică, gura evazată și sunt de tipul cu toartă supraînălțată.

A mai fost descoperit un fragment de cute din piatră cu urme de folosire pe una din suprafețe.

Așezarea medievală timpurie

Au fost finalizate cercetările în trei dintre cele patru bordeie Dridu descoperite cu un an în urmă. În unul dintre acestea s-au păstrat resturi de la un cuptor situat în partea nordică a locuinței iar în alt bordei, două gropi de pari cu diametre de cca. 0,20 m, amplasate la mijlocul laturilor nord-vestice și sud-estice.

Inventarul arheologic aparținându-i așezării medievale timpurii este compus în marea lui majoritate din materiale ceramice fragmentare descoperite în complexele arheologice. Fragmentele ceramice aparțin în primul rând categoriei vaselor de uz comun lucrate dintr-o pastă amestecată cu nisip și mici

pietricele. Arderea vaselor este oxidantă incompletă, având o culoare gălbuie, gălbuie-cărămizie sau gălbuie cenușie la suprafață și cenușie negricioasă în interior. Multe dintre fragmentele ceramice descoperite prezintă și o ardere secundară pronunțată. Vasele au buza teșită, teșită și trasă în jos, rotunjită sau cu o șanțuire pe mijloc și lătită.

Decorul vaselor de tip borcan este alcătuit din striuri orizontale, striuri în val, benzi de striuri alternând cu striuri orizontale, striuri orizontale întrerupte de mănunchiuri de striuri verticale, striuri orizontale suprapuse de striuri în val.

Ceramica de factură fină este lucrată din pastă cu nisip și deține un procent mic în cadrul materialului ceramic descoperit. Culoarea vaselor este cenușie, sunt lustruite la suprafață și decorate în rețea sau cu linii lustruite verticale.

Résumé:

La surface fouillée pendant la campagne archéologique de l'année 2009 a été d'environ 100 mètres carrés.

Dans l'habitat de la première période de l'époque du fer Bucu - *Pochină*, on a découvert seulement quelques fosses ménagères ayant une forme tronconique et dimensions réduites.

Les matériaux céramiques découverts dans les sites archéologiques et dans la couche de culture ont appartenu à la catégorie de la vaisselle d'usage commun, bitronconique, des pots et des jattes avec des anses surhaussées.

Dans l'habitat du Moyen Âge de début de la culture Dridu on a finalisé les fouilles dans trois des quatre huttes. Dans l'une de ces huttes on a découvert des débris de four et dans une autre, deux trous.

L'inventaire archéologique découvert, surtout de la céramique, a été composé de fragments de vaisselle d'usage commun et de fragments de vaisselle de facture fine, travaillées en pâte ayant seulement du sable en composition.

10. Bumbesti-Jiu, jud. Gorj

Punct: Gară

Cod sit: 79317.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 56/2009
Colectiv: Vasile Marinoiu – responsabil (MJ Gorj)

Castrul roman, cu zid de piatră de la Bumbesti Jiu, punctul „Gară” se află la 2,5 km S de orașul Bumbesti Jiu, județul Gorj și la cca. 1 km E de malul stâng al râului Jiu. El se află amplasat pe un platou, la altitudinea de 430 m, și se întinde pe o suprafață de cca. 20 ha (inclusiv vicusul militar), având următoarele coordonate: latitudine 45° 10', longitudine 23° 23'.

Primele cercetări au avut loc aici în anul 1897, fiind conduse de Grigore Tocilescu, apoi reluate în 1937 de C.S. Nicolăescu-Plopșor, iar din 1956 până în 1981 (cu mici întreruperi) de Grigore Florescu și Exspectatus Bujor, din partea Institutului de Arheologie din București. Din anul 1982 până în 1994 cercetările au fost conduse de col. dr. Christian Vlădescu, de la Muzeul Militar Național, iar după 1994 și în prezent de MJ Gorj, având ca responsabil științific pe dr. Vasile Marinoiu.

Cercetările arheologice din acest an au avut drept scop investigarea căilor de acces din interiorul castrului cu zid de piatră de la Bumbesti-Jiu Gară (*via sagularis*), precum și

eventualele construcții în *latera praetorii*, în zona apropiată barăcii militare de la N de *via praetoria*. Din motive obiective, săpăturile din castrul roman au fost mai restrânse decât am intenționat noi, datorită lipsei fondurilor financiare și drept urmare și a lipsei mâinii de lucru (singurul sprijin fiind acordat de Primăria orașului Bumbesti Jiu, care ne-a pus la dispoziție patru muncitori pe o perioadă de 9 zile). Scopul cercetării a fost și acela de a completa informațiile planimetrice și stratigrafice precum și corelarea cronologică a secvențelor constructive ce preced și succed construcțiile din interiorul fortificației romane. Campania din anul acesta a vizat în continuare *praetentura sinistra* unde s-a trasat o secțiune S₁/2009 cu dimensiunile de 10,5 x 2 m, orientată E-V, perpendiculară pe valul, *aggerul* și zidul de piatră de pe latura de E a castrului și la 4,50 m N față de *hibernacula*, cercetată de Exspectatus Bujor încă din anii 1972-1973.

Astfel, în c.1 și 2, a fost sesizată, în planimetrie orizontală, o platformă – trotuar (*via sagularis*), ușor convexă la mijloc, realizată din balast peste care au fost dispuse cu grijă pietre de râu. În c.3, în imediata apropiere a drumului, a fost descoperită o rigolă pentru scurgerea apelor pluviale. *Via sagularis* are o lățime de peste 2 m (ea continuându-se în profilul ce se prelungește în capătul estic al secțiunii) și o grosime de 0,38 – 0,42 m, iar rigola o lățime de 0,60 m și o adâncime de 0,25 m față de nivelul de călcare al drumului (0,69 m față de nivelul actual de călcare). Ele datează din faza a doua, de refacere a castrului cu zid de piatră, de la începutul secolului al III-lea p.Chr.

În c. 7, 8 și 11 au apărut mai multe pietre de râu, la adâncimea de 0,50 m, ce ar putea proveni de la fundația unei construcții.

Materialul arheologic descoperit constă din fragmente de ceramică de uz comun, fragmente de cărămizi, țigle și olane, fragmente de sticlă, piroane de fier, un cuțit de fier fragmentar, o unealtă de fier (de formă patrulateră, cu tăiș la parte inferioară - probabil răzuitor). Câteva artefacte au completat în mod fericit materialul arheologic descoperit în săpătură; o aplică din bronz, un vârf de sulită din fier, trei vârfuri de săgeată din fier (una cu corpul piramidal, alta foliformă și cui de fixare, iar ultima cu trei muchii și cui de fixare), o bilă de praștie din piatră de râu, un *stilus* din fier, precum și o monedă de bronz etc.

Moneda, un dupondius, a fost emisă de împăratul Septimius Severus în atelierul de la Roma în anul 210 p.Chr. - AE ↓ Av.[S]EVERVS PIVS [AVG] (capul împăratului radiat spre dreapta), Rv. [PMT]RP XVIII...COS III [P.P.] S.C. (zeița Roma spre dreapta ține în mâna dreaptă sulita și cu stânga se sprijină pe *palladium*, diametrul 26 mm, RIC IV/1, nr. 802, p.200).

Materialele arheologice (predominante cele tegulare și ceramice) descoperite au fost spălate, marcate, inventariate și depozitate la MJ Gorj.

Stratigrafia cuprinde, la bază, depozitul de argilă de culoare galbenă, suprapus de o depunere de pământ negru, asociată cu vestigii romane (fragmente tegulare, fragmente ceramice de la vase de uz casnic, arme, monedă, artefacte diverse, etc.) cu o grosime ce variază între 0,30 și 0,69 m, iar la suprafață stratul vegetal actual cu o grosime cuprinsă între 0,08 și 0,12 m.

Cercetările arheologice din castrul cu zid de piatră de la Bumbesti Jiu, punctul „Gară”, din anul 2009, nu au adus elemente majore de noutate, urmând ca în campaniile viitoare

să descoperim noi construcții romane, atât *intramuros* cât mai ales *extramuros* (în *vicus*-ul militar), în vederea realizării unui proiect de conservare-restaurare a acestora și valorificarea lor din punct de vedere istorico-turistic.

Bibliografie:

Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976.

Cr. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova, 1986.

Vasile Marinou, *Romanitatea în Nul Olteniei, Târgu Jiu*, 2004.

Abstract:

The archaeological campaign from 2009 took place on the stone wall castrum of Bumbesti Jiu (Gară/ The Railway Station) and showed the ways of access inside the fortification, North of the *Via praetoria (praetentura sinistra)*. We discovered a part of *Via sagularis* and a ditch drain. Among the archaeological material found we mention: a bronze coin (dupondius - 210 AD) from the reign of Septimius Severus, spear heads, iron tools, fragments of building material (bricks, tiles), vessels, and fragments of glass.

11. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]

Punct: Cetate

Cod sit: 63063.01, 63063.08, 63063.10

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 40/2009

Colectiv: Ioan C. Opreș, Alexandru Rațiu, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu, Daniel Ene, Anișoara Sion, Dan Ștefan, Maria Magdalena Ștefan (FIB), Irina Achim (IAB), Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche, Cătălin Dobrinescu (MINAC), Costin Miron, Zeno Pinter (ULB Sibiu), Claudia Urduzia (MN Brukenthal)

Cercetările arheologice de la Capidava, cât și operațiunile de prelucrare a materialului arheologic rezultat și de alcătuire a rapoartelor de cercetare s-au desfășurat în campania 2009 pe durata lunilor iulie-septembrie (cu măsurători topografice și de actualizare plan arhitectură/relevu/ nivelment concentrate în a doua parte a lunii august și în cursul întregii luni septembrie). Rezultatele obținute în acest an sunt notabile, chiar în condițiile reducerii sensibile a finanțării săpăturilor arheologice și de conservare primară din partea MCC. În ciuda impedimentelor financiare generale, cercetările arheologice s-au desfășurat la Capidava într-un ritm accelerat, acestora adăugându-li-se unele lucrări de conservare primară corespunzătoare, care au drept scop final protejerea și punerea în valoare pentru vizitare a obiectivelor arheologice din cetatea romană și bizantină de la Capidava. Conservarea primară respectivă a constat în rostuirii la ansambluri arhitecturale din sectorul de E și mai ales la paramentul interior al curtinelor din această zonă; a fost turnată, apoi, o șapă solidă pe una dintre laturile scurte ale „Corpului de Gardă” din sectorul III al cetății. Menționăm că obiectivele respective fuseseră deja supuse conservării primare în cursul campaniei 2008 (sectorul de E), respectiv 2006 (Corpul de Gardă din sectorul III al cetății), când, din lipsa timpului necesar, aceste ultime operațiuni nu mai fuseseră realizate. Lucrările s-au desfășurat sub directa

coordonare/supraveghere a arh. Anișoara Sion, cu consultarea coordonatorului științific al șantierului.

Cercetările arheologice propriu zise au continuat, cu sprijinul instituțiilor partenere (UB-FIB, MINAC, UOC, ULB Sibiu) în trei sectoare *intra muros* (sectorul I, sectorul de E, sectoarele III/VI) și alte două *extra muros* (sectorul VIII și X). În GIS-ul deja existent al sitului a fost integrată ridicarea topografică a descoperirilor curente din cetate sau din zona extramurană (rezultate ale campaniilor 2008-2009). Astfel, cercetările arheologice și interdisciplinare în campania 2009 s-au desfășurat, după cum urmează:

Intra muros

Sectorul I – biserica din colțul de NE al cetății

Cercetările s-au desfășurat în anexa de N a bisericii, pe suprafața de la V de aceasta, în caseta A 1 - situată pe flancul sudic al obiectivului, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului de cult și, în sfârșit, în caseta B1, situată și ea pe flancul sudic al bisericii, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului; sectorul I – incinta mediobizantină și spațiul de locuire intramurană adiacent. Incinta mediobizantină (?) de pe curtilele C-D și c.J56, cu microsecțiune pe incintă în c.J 57; sectorul de E (sectoarele II, IV, V). Cercetările arheologice efectuate în sectorul de E s-au concentrat într-un singur obiectiv: încăperea C16, componentă a edificiului romano bizantin din sectorul de E (aflat, conform caroiajului general al cetății în carourile N-O-P 76, adosat curții de SE); sectoarele III/ VI – clădirea C 1/ 1994; *via principalis*. Edificiul C1/1994 (martorul din camera de SV, curățarea și secționarea camerei de E, pe traiectul șanțului castrului târziu); pe *via principalis* c.R-S 73 (4 x 4 m), R-S 72 (4 x 4 m). Demontare de martori în c.R-S 74-75 (4 x 1 m) și R-S 75-76 (4 x 1 m), rezultați în campania 2008.

Extra muros

Sectorul VIII. Pe platoul din partea de S și E a cetății, pe suprafața promontoriului natural al rezervației arheologice. Cercetarea s-a concentrat asupra ultimelor cinci casete deschise în anii anteriori pentru urmărirea zidului de piatră presupus a aparține incintei medievale. Din acestea, în C4 s-au efectuat lucrări de curățire și îndreptare a profilelor și a grundului, afectate după sezonul rece, iar în celelalte, respectiv C3, C5, C6 și C7, au continuat lucrările de adâncire și degajare a amenajărilor descoperite în campaniile precedente; sectorul X. Continuare a campaniei 2008: s-a pornit cu o primă secțiune SI (2 x 10 m), extinsă spre V cu încă 10 m (total suprafață cercetată 20 x 2 m) în campania 2008. În 2009 am continuat cercetările pe platoul situat la cca. 300 m E de intrarea în cetate, extinzând SI cu 10 m spre E și trasând o a doua secțiune de 32 x 2 m, SII, perpendiculară pe prima, orientată N - S, ce ajunge până la marginea platoului, spre Dunăre.

Studii geomagnetice prin măsurători magnetometrice cu ajutorul unui echipament geofizic - magnetometru fluxgate Bartington Grad601-2 - proiectat să măsoare și să înregistreze, cu o înaltă acuratețe, valorile de gradient magnetic vertical la suprafața solului (date suplimentare referitoare la echipamentul folosit și strategia de lucru în teren sunt furnizate în anexă). Măsurătorile geomagnetice au fost derulate în trei dintre sectoarele sitului arheologic: în interiorul incintei, de la curtea de NE, între turnurile 4 și 5, către interior – suprafața de 2.000 m²; în exteriorul incintei la SE de curtea dintre turnurile 6 și 7 – suprafața de 1.600 m²; în zona termelor – suprafața de 2000 m². [Ioan C. Opreș]

Biserica din colțul de NE al cetății romano-bizantine**Sectorul I intra muros**

Irina Adriana Achim, Ioan Carol Opriș, Florentin Munteanu, studenți FIB

Cercetările s-au desfășurat în anexa de N a bisericii, pe suprafața de la V de aceasta, în caseta A - situată pe flancul sudic al obiectivului, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului de cult și, în sfârșit, în caseta B1, situată și ea pe flancul sudic al bisericii, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului.

Biserica paleocreștină din interiorul fortificației romano-bizantine de la Capidava ocupă o poziție periferică, în colțul de NE al cetății, în dreptul turnului nr. 2. Partea de E a monumentului de cult este situată în dreptul intrării în turnul anterior menționat, iar colțul de NV al edificiului se "sprijină" pe paramentul interior al zidului de incintă. Dacă ne raportăm la caroiul general al cetății, atunci putem preciza că biserica se găsește în carourile 51–53 J, K, L, M și N.

Cercetarea întreprinsă în campania 2009 a vizat, pe de o parte, continuarea lucrărilor începute în anul 2008 în anexa de N a bisericii, precum și în aria de la V de monument, și pe de altă parte explorarea flancului sudic al edificiului de cult. Această din urmă zonă a făcut obiectul altor cercetări, coordonate de Grigore și Radu Florescu și, mai nou, de Cristian Matei. În urma campaniilor arheologice efectuate de antecesorii noștri au fost degajate și repertoriile o serie de bordeie medievale care se eșalonează pe tot flancul sudic al bisericii; unul dintre bordeie (nr. 15) suprapune zidul perimetral S al bisericii. Din nefericire, rezultatele cercetărilor anterioare nu au făcut până în prezent obiectul unei publicații detaliate sau a unui raport de săpătură mai amănunțit.

Echipa a fost compusă din patru lucrători și un masterand de la Universitatea din București. Am abordat simultan aria din fața bisericii, la V, și aceasta cercetată de C. Matei, prin suprafața V, anexa de pe latura de N, precum și zona de la S de biserică, prin două casete: caseta A1 și caseta B1. În plus de cercetările întreprinse în acest an am urmărit recuperarea de date arheologice în interiorul bisericii, prin realizarea unui profil magistral N - S în fața absidei. Acest profil a fost realizat de dr. Cristian Matei, în anii 2000, dar nedocumentat.

Anexa N

Este un spațiu de formă trapezoidală situat pe latura de N a bisericii. Dimensiuni: lățime variabilă, între 3,20 m la E și 2,60 m la V; lungime: 2,50 m la N și 3,20 m la S ca și în axul absidolei estice. Încă din campania precedentă am lucrat pe o semisețiune N, cu dimensiunile de 1,80 m/2,18 m lățime pe 2,20 m lungime.

Am continuat cercetarea în adâncime, pornind de la -2,32 m față de intrarea în nivelul superior al turnului nr. 2 sau de -1,88 m la baza profilului sudic al secțiunii. Dată fiind importanța depunere arheologică în această zonă, am ales să continuăm săpătura în adâncime doar până la identificarea bazei fundației absidolei anexei și nu până la pământul viu. După ce sămânța fundației absidolei a fost identificată am continuat săpătura în adâncime până la -2,59 m față de intrarea în turnul nr. 2. Adâncimea maximă atinsă este de cca. -2,18 m față de profilul S al secțiunii, de -2,16 m față de profilul V sau 1,86 m față de profilul E aproape. Fundația absidolei a fost implantată într-un strat de pământ de culoare cenușiu-gălbui, mediu și slab solidificat pe alocuri, cu pigmenți de arsură, pigmenți de lut galben, bogat în materiale de construcție (țigle și olane),

fragmente ceramice și osteologice, precum și în calcare de dimensiuni medii și mici care figurează în grundul din campania 2008.

Suprafața V

Secțiunea este situată la V de fațada occidentală a bisericii, într-o zonă care a făcut obiectul unor cercetări anterioare. Secțiunea este limitată la N de zidul de incintă și la E de zidul vestic al bisericii. La V, limita secțiunii este constituită de un martor de pământ ce subzistă din vechile săpături. Ca și în campania 2008 am lucrat efectiv în semisețiunea N, în vecinătatea zidului de incintă, pe o suprafață ce măsoară 3,20 x 2,70 m, împărțită pe direcție N - S în două carouri, A și B. Cercetarea în această secțiune este în curs și va continua în campaniile următoare. Adâncimea maximă atinsă este de -1,68 m față de nivelul actual de călcare și de -2,88 m față de intrarea în nivelul superior al turnului nr. 2. Zidul de V al bisericii a fost dezvelit pe o înălțime totală de cca. 2,90 m fără să se fi atins limita inferioară a fundației sale. Printre numeroasele materiale descoperite în aria acestei secțiuni se numără o serie de fragmente ceramice africane, din pastă roșie, fină, de foarte bună calitate, cu decor vegetal, ștampilat, ce au apărut în c.B, foarte bogat în astfel de materiale; mâner din os decorat linii incizate orizontale; diverse fragmente de sticlă; o mare cantitate de oase animale, unele prelucrate.

Din campania 2009 am început cercetarea zonei aflate la S de biserica paleocreștină. O serie de casete au fost trasate în această arie încă din vremea lui Radu Florescu, casete în perimetrul cărora a lucrat ulterior și Cristian Matei, la începutul anilor 2000, deși investigarea lor nu fost încheiată. Într-o primă fază am procedat la o curățare a întregii zone, de la V spre E, spre absida bisericii. După aceasta am abordat pe rând primele două casete dinspre V.

Caseta A1

Secțiunea este situată pe flancul sudic al bisericii, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului de cult. Caseta măsoară 6,37 m pe direcție N - S și cca. 3,55 m pe direcție E - V, fără a include în această măsurătoare și martorul estic al casetei. Cercetarea în acest perimetru avut drept scop demontarea martorului estic al casetei și curățarea profilelor vechii secțiuni în vederea redesenării lor. Astfel, am procedat la o curățare a grundului în interiorul casetei, precum și a zidurilor Z1 și Z2 care se află pe latura de E a casetei.

Am săpat în adâncime în interiorul casetei pe cca. 0,15 m, între -0,94 m și -1,08 m, într-un strat cenușos, pulverulent, cu pietre de dimensiuni medii, fragmente ceramice amestecate, rare fragmente osteologice. În jumătatea de N a secțiunii, la N de zidul Z2 am îndepărtat un singur strat, cenușos și puternic solidificat, relativ bogat în materiale ceramice, foarte eterogene, la adâncimi cuprinse între -0,82 m și -1,08 m.

Trei structuri constructive au fost puse în evidență în perimetrul casetei A1:

- Zidul Z1: a fost cercetat doar parțial, dat fiind faptul că nu am investigat această structură în adâncime, până la sămânța fundației; este vorba despre un zid cu traseu rectiliniu, orientat N - S, construit din piatră semifasonată și cărămidă legate cu pământ;

- Zidul Z2: structură constructivă investigată parțial; zidul are traseu rectiliniu, fiind orientat E - V; extremitatea sa vestică pare să fi fost alterată încă din antichitate; a fost realizat din blocuri de calcar și cărămidă, legate cu pământ; zidul se conservă pe o lungime de 2,08 m și are o lățime variabilă, cuprinsă între 0,65 m în elevație și 0,73 - 0,74 m în fundație; împreună cu zidul Z1

descrie colțul nord-estic al unui edificiu ale cărui dimensiuni exacte nu le cunoaștem; extremitatea estică a zidului se conservă pe cca. 1,45 m înălțime, din care 1,25 m reprezintă elevație; un bloc de calcar din asiza nr. 2 traversează toată lățimea zidului (dimensiuni: 0,92 m lungime și 0,34 m lățime); blochetele de calcar din structura zidului sunt semifasonate și au dimensiuni cuprinse între 0,29 m și 0,92 m lungime, precum și 0,22 m și 0,34 m lățime; o asiză de egalizare asigură delimitarea fundației de elevație; fundația zidului este realizată din blochete de dimensiuni mici și medii, piatră lamelară cu pronunțată dimensiune orizontală și rare cărămizi;

- strada alpha: este o structură situată la limita E a casetei A1, pe traseul matorului oriental al casetei; strada lonjează Z1, este orientată N - S, și se conservă pe o lungime de cca. 3,24 m, având o lățime de 1,10 m; un rând de pietre de calcar formează limita de E a străzii, pietre înglobate într-un strat de pământ galben, puternic bățătorit; limita de N a străzii este marcată de două blocuri din calcar *in situ* (cel dinspre E măsoară 0,60 x 0,42 m, iar blocul roșiatic dinspre V măsoară 0,50 x 0,40 m); la V de cele două blocuri deja descrise și pe același aliniament cu acestea se afla un fus de coloană din calcar, fragmentar, cu diametrul de 0,32 m; la N de aceste blocuri, între limita străzii alpha și zidul perimetral sudic al bisericii se află *in situ* un bloc de calcar de dimensiuni mari (0,97 x 1,1,03 m), cu două orificii de montare pe latura de V; blocul este spart în două pe direcție N - S, iar imediat la E de acesta se găsește un alt bloc ce ar putea proveni din precedentul; dată fiind poziția acestui bloc, precum și orificiile de montare, dar și urmele de uzură de pe suprafața sa putem presupune, cu titlu de ipoteză de lucru, că blocul provine de la un acces în biserică sub forma unui prostoon. Sperăm ca cercetările din campaniile viitoare să permită elucidarea acestui aspect.

Caseta B1

Este situată la E de precedentă, în zona mediană a zidului perimetral S al bisericii. Doar matorul E al casetei a făcut obiectul cercetării în această campanie. Matorul oriental a fost demontat până la nivelul bordelelor 15, respectiv un altul nenumărat, situat între bordelele 93 și 91. Demontarea matorului a început de la nivelul +0,52 m față de nivelul intrării în turnul nr. 2 și a ajuns până la adâncimea maximă de -0,15 m față de același obiectiv (intrarea în turnul nr. 2). La limita sudică a matorului E al casetei B1 se găsește bordeiul X. Acesta se află la cca. 4,92 m E de strada alpha și la 3,25 m S de zidul perimetral sudic al bisericii; corespunde carourilor M/L 53/54 din caroiul general al cetății; din structura acestei amenajări medievale se păstrează latura de E pe o lungime de cca. 1,35 m și latura de N pe o lungime de 0,82 m. La V de matorul E se găsea bordeiul 15. Acesta suprapune zona mediană a zidului perimetral S al bisericii, la cca. 4,70 m E de colțul său exterior SV. Bordeiul corespunde carourilor M/L 52/53 din caroiul general al cetății și era delimitat la S și la E de câte un rând de pietre, probabil reutilizate. Latura de E se păstrează pe o lungime de 1,50 m, iar cea sudică pe 1,70 m lungime; latura sudică a bordeiului se găsește la 1,33 m S față de zidul perimetral meridional al bisericii.

În interiorul naosului am procedat la curățarea și înregistrarea profilului transversal din fața absidei. În această zonă cercetarea a fost întreprinsă de Cristian Matei, iar documentația arheologică lipsește cu desăvârșire. Dat fiind faptul că în urma cercetărilor anterioare nu a fost atinsă talpa fundației zidurilor perimetrice N și S ale bisericii se impune continuarea cercetării în campaniile viitoare. Lungimea totală a

profilului, între cele două ziduri perimetrice ale edificiului de cult este de 6,15 m (din aceasta 2,75 m reprezintă lungimea jumătății nordice și 3,40 m lungimea jumătății sudice). Profilul are înălțimea maximă de 1,58 m la N și 1,76 m la S.

Cercetările arheologice din campania 2009 au oferit o primă imagine concludentă a organizării tramei stradale pe latura de S a bisericii paleocreștine din colțul de N - E al cetății târzii de la Capidava. Descoperirea străzii alpha recomandă continuarea investigațiilor de teren în toată aria de la S de biserică, pentru elucidarea aspectelor legate de existența unei căi de acces pe latura de S a monumentului de cult creștin prezentat în acest raport.

În plus de obiectivul deja enunțat, va fi necesară cercetarea exhaustivă a zonei de la V de biserică, pentru dezvelirea fundațiilor zidului occidental al edificiului, dar și în interiorul navei, pentru verificarea fundațiilor zidurilor perimetrice N și S ale bisericii. [Irina Achim, Ioan C. Oprîș]

Résumé:

La recherche menée en 2009 a eu pour but de poursuivre les travaux archéologiques commencés en 2008, aussi bien qu'une nouvelle exploration sur le terrain du flanc sud de l'église. La zone située au sud de l'église paléochrétienne a fait l'objet des recherches archéologiques antérieures, dirigées par Gr. et R. Florescu et, plus récemment, par C. Matei. Suite aux campagnes archéologiques entreprises auparavant une série des habitations médiévales ont été déblayées et répertoriées sur le flanc sud de l'église, dont une (l'habitation n° 15) superposait le mur périmétral sud du monument de culte.

En 2009 le travail s'est poursuivi concurremment à l'intérieur de l'annexe N, devant l'église, à l'ouest (la semi-section N de la superficie ouest), et en deux superficies au sud de l'église (les carreaux A1 et B1). En plus de ces recherches systématiques à l'extérieur du monument chrétien, on a entrepris la récupération des données stratigraphiques du profil transversal N-S pratiqué durant les années 2000 par C. Matei à l'ouest de l'abside, à l'intérieur de la nef.

L'exploration archéologique n'a livrée que de faibles éléments de chronologie pour l'annexe N et pour la zone située devant l'église. En revanche, nous possédons à l'heure d'importantes indications sur la topographie de la zone située au sud du monument de culte. Trois structures constructives ont été dégagées dans le périmètre des carreaux A1 et B1: les murs Z1, Z2 et la rue alpha. Cette dernière était perpendiculaire sur le mur périmétral sud de l'église, longeait à l'est le mur Z1. Cet axe de circulation, fort probablement un héritage de la trame routière d'époque romaine, indique le développement d'un réseau routier qui se croisent perpendiculairement, en se dirigeant vers la muraille d'enceinte.

Les futures recherches archéologiques dans l'aire de l'église paléochrétienne de Capidava seront peut-être en mesure d'élucider la topographie de l'îlot qu'elle occupe à l'intérieur de la fortification paléo-byzantine.

Sector I *intra muros* - Incinta mediobizantină și spațiul de locuire intramurană adiacent acesteia

Daniel Ene, Ioan Carol Oprîș; studenți FIB

Unul din obiectivele principale în acest sector I-a constituit incinta medievală. Astfel, cercetarea propriu-zisă s-a desfășurat în special în c.J56 deoarece în această suprafață a fost surprinsă limita nordică actuală a incintei medievale. Caroul atinge incinta romano-bizantină de aceea s-a curățat de

pământul scurs și de rădăcini de plante inclusiv acest tronson romano-bizantin. A fost surprinsă prima asiză din incinta medievală a paramentului exterior. La momentul cercetării nu se păstrau decât 4 pietre în linie, 0,5 m spre interior față de paramentul exterior romano-bizantin, la aproape 1,5 m spre S paramentul era căzut pe o lungime de aproape 1,5 m, apoi se evidenția iar paramentul exterior, pe un tronson scurt deoarece nu se mai putea curăța, date fiind condițiile de păstrare a incintei medievale (pe incinta romano-bizantină, la peste 3 m înălțime față de nivelul actual de călcare extramuran).

Paramentul exterior al incintei medievale era clar delimitat de emplectonul incintei romano-bizantine prin tehnica de alăturare a pietrelor dar și a liantului folosit. Acesta suprapune direct emplectonul incintei romano-bizantine, primele pietre fiind așezate pe un strat subțire de pământ galben-cenușiu, folosit totodată și ca liant, cu pigmenți foarte puțini de mortar și de alte mici incluziuni, ce denotă faptul că acest pământ a fost adus dintr-o zonă în care era deja alterat de activitățile umane. În suprafața c.J56 a fost cercetată anterior un bordei (Capidava, sector I, bordei 105), aflat la o distanță de 3 m de incinta medievală. S-a realizat o secționare a suprafeței necercetate pentru a putea determina orice complex medieval care se leagă de paramentul interior al incintei medievale. Stratul vegetal aproape că se confundă cu un strat de călcare, subțire, de până în 5 cm grosime, de aceeași culoare și conținut cu liantul folosit la legarea pietrelor din incinta medievală. Acest nivel este caracterizat prin lipsa de materiale arheologice. Cel mai probabil este un nivel de călcare al unui interval lăsat special între incinta medievală și bordeie. La fel a fost surprins și într-o microsecțiune perpendiculară pe incinta medievală realizată în J 57, unde a fost delimitat foarte bine paramentul interior, mai retras, dar prima asiză fiind ridicată direct pe o dărâmtură al unui edificiu romano-bizantin distrus spre sfârșitul sec. al VI-lea sau începutul sec. al VII-lea. Limita dintre dărâmtură și paramentul interior al incintei medievale se delimitează foarte bine. Este surprinsă aceeași tehnică, același tip de liant, fiind surprinse 3 asize ale paramentului interior, iar emplectonul se păstra pe o înălțime de aproximativ 0,80 m. Incinta medievală surprinsă în aceste două carouri, J 56 și J 57, prezintă similitudini cu tronsonul de incintă medievală cercetat în sectorul sudic extramuran. În c.J56, pe o lățime de 4 m și o lungime de 5,60, încercând să obținem orice informație despre un eventual complex sau mai multe complexe care s-ar lega de incinta medievală și, totodată, să aducem terenul la același nivel, ne-am adâncit atingând imediat stratul de dărâmtură al unui edificiu romano-bizantin distrus spre sfârșitul sec. al VI-lea sau începutul sec. al VII-lea.

Specific acestei dărâmături, ca și din alte edificii, este culoarea cărămizie dată de pereții din chirpici arși, căzuți, unii dintre ei descompuși în bucăți sau chiar într-un praf cărămiziu. Praful negru din dărâmtură este dat de suprastructura de lemn a acoperișului arsă aproape în întregime. De aceea s-au descoperit și material tegular din abundență, fragmentat în urma prăbușirii acoperișului. De asemenea au fost descoperite cuie și scoabe oxidate folosite la îmbinarea bânelor de lemn a acoperișului, multe fragmente de sticlă, cea mai mare parte provenind de la geamuri de mici dimensiuni. Alte fragmente de sticlă provin de la păhăruțe de sticlă (inclusiv 3 picioare de cupă întregi, dintre care unul cu bulb). Provenind de la o ușă de lemn a edificiului, a fost descoperită o broască de ușă, aproape întreagă, fragmentată și puternic oxidată, dar observându-se bine orificiul pentru introducerea cheii. În profilul de N a fost

surprins un perete din chirpic căzut, ce a acoperit un număr de 6 vase ceramice, 2 întregi și 4 întregibile, protejându-le totodată de incendiu și de căderea acoperișului. Vasele nu prezintă urme de folosire de nici un fel. Sunt realizate la roata rapidă, au o pastă de foarte bună calitate, fină chiar, culoare cărămizie și par să dateze foarte târziu, spre sfârșitul sec. al VI-lea sau chiar începutul sec. al VII-lea.

Au mai fost descoperite o monedă puternic oxidată, un opaiț databil sec. VI p.Chr., un capac, o căniță de mici dimensiuni (o înălțime de 6 cm), un capac, o fusaiolă din cărămidă reutilizată, fragmente de oase prelucrate ce provin de la baie de pungă, plăsea de cuțit, mâner de găleată, pieptene, etc. Au fost surprinse doar două laturi ale edificiului romano-bizantin, de fapt un fel de picior de piatră legat de pământ peste care se ridica suprastructura din chirpici, pentru a feri perețele de umezeală. Edificiul folosește ca a patra latură, cea de NE, zidul de incintă romano-bizantin. Latura perpendiculară pe incintă, cea dinspre SV, are o lungime de 5,60 m. Latura paralelă cu zidul de incintă nu se păstrează în întregime, fiind tăiată de un bordei. Edificiul era pavat, într-o primă fază, cu dale de cărămidă, groase, dar care au fost scoase la un moment dat (în momentul degajării dărâmăturii, în afară de fragmente de țiglă și olane nu au fost descoperite deloc fragmente de dală de cărămidă) și apoi podeaua din lut galben și fragmente din astfel de dale de cărămidă rămase reamenajate cu o peliculă de pământ galben, petriș pe anume porțiuni. Podeaua este destul de denivelată, datorată cel mai probabil căderii acoperișului. În J57 a fost atins acest nivel de dărâmtură ce provine, cel mai probabil, de la un alt edificiu similar distrus în aceleași condiții. Situație similară se regăsește în sectorul I și în edificiile din c.O 51, P 51, Q 51. [Daniel Ene, Ioan C. Oprîș]

Sectorul de est (sectoarele II, IV, V intra muros)

Zaharia Covacef, Tiberiu Potârnice

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de E s-au concentrat într-un singur obiectiv: încăperea C16, componentă a edificiului romano-bizantin din sectorul de E (aflat, conform caroiului general al cetății în c.N-O-P 76, adosat curții de SE).

Scurta descriere a situației arheologice. Campania de cercetare desfășurată în cetatea romano-bizantină și medievală timpurie Capidava, sectorul de E, din toamna anului 2009, s-a derulat în intervalul 8 – 23 septembrie. Cercetarea și-a propus continuarea săpăturii din anul precedent precum și clarificarea situației din încăperea C.16, parte componentă a edificiului romano-bizantin plasat în sectorul de E. În campania 2008, săpăturile efectuate în această încăpere au oferit un material ceramic bogat, constând în fragmente de amfore, căni și opaițe, numeroase fragmente de sticlă (fragmente de pahare și candelă) precum și o situație arheologică deosebită, distrugerea romano-bizantină fiind acoperită de dărâmtura zidului de incinta. După îndepărtarea resturilor de dărâmtura au fost înregistrate rezultatele mai sus amintite, săpătura finalizându-se la adâncimea de -1,45 m. De la această cotă a debutat campania 2009. În cadrul campaniei din anul 2008, deși săpătura s-a desfășurat în suprafața, pe latura de SE a încăperii C.16 a fost crutată o porțiune dreptunghiulară din ratiuni de conservare a zidului de incinta. La începutul campaniei din acest an am demontat această suprafață, totul reducându-se la un profil stratigrafic. Apoi am realizat săpătura arheologică, secționând încăperea C.16 pe direcția SE-NV până la adâncimea de -1,75 m, adâncime la care nivelul de distrugere

pare a se încheia. După această etapă am efectuat secționarea transversală și în jumătatea de NE a încăperii C.16 obținând pe centrul acesteia un microprofil stratigrafic. În această zonă ne-am oprit la adâncimea de -1,80 m. În colțul sud-est al încăperii se prefigurează existența unui canal de scurgere care va face obiectul investigațiilor din campaniile viitoare. În acest context, din rațiuni de protecție și pentru evitarea riscului de suprapare am preferat ca la sfârșitul campaniei să acoperim total excavația desfășurată în septembrie 2009.

Revenind la situația înregistrată în încăperea C.16, materialul arheologic descoperit în nivelul de distrugere romano-bizantin s-a dovedit extrem de bogat. Au fost recuperate foarte multe fragmente ceramice provenite de la amfore de tip LR1, LR4 precum și amfore de tip pontic. De asemenea, au fost descoperite foarte multe fragmente provenind de la vase de bucătărie (oale cu două torți) câni și fragmente de urcioare. Pe lângă toate acestea un număr însemnat de opaițe (42 de piese) întregi sau fragmentare, în cea mai mare parte de „tip dunărean” precum și multe alte fragmente fără conexiune. De asemenea au fost descoperite și numeroase fragmente de platouri și farfurii aparținând categoriei *African Red Slip Ware*, precum și un fragment dintr-un vas de tipul *Late Roman Unguentaria*. Pe lângă toate acestea un număr deosebit de mare de fragmente de pahare și candelice de sticlă.

Deși campania 2009 s-a finalizat recent iar majoritatea materialului se afla în curs de restaurare și conservare, se pot trage totuși câteva concluzii pertinente, în acest stadiu al lucrării. În primul rând abundența materialului ceramic întregibil ne îndeamnă să credem că avem de-a face cu un posibil depozit/magazin. De asemenea, în absența informațiilor numismatice, încă în curs de verificare, distrugerea în cauză s-ar plasa în linii generale în intervalul 550-600, pe baza fragmentelor ceramice descoperite, în special a celor de tipul *African Red Slip*. Toate acestea reprezintă însă ipoteze de lucru care vor fi validate sau infirmate de valorificarea justă a întregului material arheologic descoperit precum și de viitoarele cercetări. [Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche]

Abstract:

The research campaign carried out in the eastern sector of the Roman-Byzantine and early medieval fortress at Capidava during the autumn of 2009 intended to continue the excavations from the previous year and at the same time to clarify the functional aspects regarding the room C16, which is a component of an important Roman-Byzantine edifice of the sector.

The archaeological digging was executed from the surface down to a depth of 1.75 m and only one stratigraphic microprofile was preserved on the SE-NW direction. The possibility that in the SE corner of the room might have functioned a drainage canal is quite strong.

The archaeological material uncovered within the Roman-Byzantine destruction level was extremely rich. Quite a large number of fragments belonging to the LR 1 and LR 4 amphora types were unearthed together with several other Pontic amphorae. Besides these a significant number of lamps (42 pieces), intact or fragmentary, were also found; most of them belong to the „Danubian type”. At the same time numerous fragments of plates of *African Red Slip Ware* type, as well as a fragment from the *Late Roman Unguentaria* type have been discovered. In addition to these ceramic finds, a large number of glass and glass lamp fragments were also unearthed.

The abundance of reconstructible pottery lets us assume that here possibly functioned a warehouse/ storage facility. Moreover, in the absence of numismatic information, which is currently being verified, the destruction level can be placed roughly in the interval 550 - 600 A.D. on the basis of the ceramic fragments, especially those belonging to the *African Red Slip* type category.

Sector III intra muros, clădirea C1/1994

Ioan Carol Oprea, Alexandru Rațiu, studenți și masteranzi FIB.

Cercetările arheologice din C1/1994 din cadrul campaniei Capidava 2009 s-au concretizat prin două acțiuni principale: demontarea matorului dintre camera de SV a clădirii și prin secționarea camerei de E. În acest fel, săpătura în acest obiectiv este aproape epuizată, urmând ca în campania următoare să mai fie executate câteva sondaje de control pentru stabilirea adâncimii fundațiilor și redactarea unui studiu exhaustiv asupra întregului edificiu.

Matorul lăsat între camera de SV și cea de N a clădirii C1/1994 avea dimensiunile de 3 x 0,5 m și o înălțime de cca. 1,1 m, variabilă datorită condițiilor meteorologice din timpul intervalului de un an în care matorul a stat neprotejat. Demontarea sa s-a făcut prin îndepărtarea pe orizontală a straturi succesive de 0,1-0,15 m de pământ amestecat cu piatră și resturi ceramice. În partea sa dinspre N matorul cuprindea zidul despărțitor dintre camera de SV și cele două camere, cea de N și cea de E. De asemenea, cuprinsă în zid era și intrarea dintre camera de SV și cea de N.

Materialul ceramic descoperit în pământul care corespundea matorului era compus din fragmente de amfore asemănătoare cu cele identificate cu un an în urmă în camera de SV a edificiului (campania din 2008). Pe pragul intrării în cameră a fost descoperit un grup de 34 de monede, *folles* și jumătăți de *folles*, grupate pe o suprafață de cca. 100 cm², grupul descriind un fișic de monede răsturnat, multe dintre piese fiind parțial suprapuse de altele. Monedele erau așezate pe o suprafață de lemn carbonizat, ele însele prezentând urme de ardere. Trebuie menționat faptul că dispunerea în planul clădirii a acestor monede coincide cu un alt grup de monede descoperit în 2008, alcătuit din 16 piese de același tip, aflate în imediata vecinătate a matorului, practic la nici 0,05 m distanță de acest al doilea grup. În concluzie putem presupune că avem de-a face cu un singur tezaur, format din 50 de monede. Prin dispunerea lor și prin nivelul de ardere la care acestea au fost supuse, piesele alcătuiesc un *terminus ante quem* pentru momentul de distrugere al edificiului C1/1994. Tezaurul e databil în sec. al VI-lea, mai precis de la Iustinian I la Tiberiu II Constantin. Cea mai veche monedă se datează 527 p.Chr., iar cea mai recentă e datată 578-582 p.Chr., probabil incendiul a avut loc cândva la începutul anilor '80. În același context arheologic a fost descoperită o amforă întregibilă, în stare foarte bună de conservare, dar care a suferit o masivă ardere secundară, cât și un ulcior întreg.

În cea de-a doua parte a campaniei am încercat să surprindem în secvență stratigrafică relația dintre zidurile de compartimentare ale clădirii și șanțul de apărare aferent valului și zidului fortificației târzii din colțul de S al fortăreței. Șanțul secționează edificiul C1/1994 pe axa SE-NV, paralel cu *via principalis*, și afectează cele două camere dinspre stradă. Pentru a putea delimita în plan traiectul șanțului, ne-am adâncit în toată camera de E cu 0,25 m. După ce am delimitat șanțul, s-a

procedat la golirea umpluturii acestuia. Adâncimea la care s-a ajuns este de cca. 0,6 m față de nivelul de la care s-a început golirea și aproape 3 m față de colțul de S al edificiului, față de care se determină toate adâncimile în această zonă a cetății. Fundul șanțului este albiat, iar în ambele extremități ale camerei au fost surprinse zidurile, prin care a fost săpat șanțul, a căror fundație nu apare încă la această adâncime.

Materialul arheologic descoperit în umplutura șanțului este format din foarte puține fragmente ceramice și dintr-un chiup fragmentar (aflat *in situ* și afectat în momentul practicării șanțului). Ceramica este specifică secolului al VI-lea p.Chr., materialul descoperit cuprinzând în mare măsură amfore fragmentare asemănătoare celor abundent descoperite în cursul campaniilor precedente. [Ioan C. Opreș, Alexandru Rațiu]

Abstract:

The archaeological excavations carried out in C1/1994 during the 2009 campaign in Capidava have been materialized in two main actions: the dismantlement of the baulk from the south western chamber of the building and the sectioning of the eastern chamber.

The baulk left between the south western chamber and the northern one from the building C1/1994 was 3 m wide and 0.5 m thick with a height of approx. 1.1m. In its northern part the baulk covered the wall that separated the south western chamber from the other two rooms from north and east. The entrance between the S-W chamber and the northern one was also covered. At the entrance there has been discovered a hoard of 34 coins, *folles* and halves of *folles* grouped on a surface of approx. 100 cm² in the form of a roll of money spread on the ground, many of the pieces being superposed. The hoard dates from the 6th century, more precisely between the reign of Justinian I and Tiberius II Constantine.

In the second half of the campaign we tried to identify the stratigraphy of the defence ditch C1/1994 on the SE-NW axe, parallel with *via principalis*. The working method was to first excavate the ditch from the eastern chamber on its length reaching thus a maximum depth of 0.60m versus the initial level. The archaeological material found in the ditch consisted in a few ceramic fragments dating from the 6th century and a fragmentary *dolium* found *in situ* and damaged during the initial excavation of the late ditch.

Sector III *intra muros*, *via principalis*

Ioan Carol Opreș, Gabriel Stoian, Florin Munteanu

Obiectivul principal al cercetării stabilit pentru sectorul *Via Principalis* în campania 2009 a fost reprezentat de degajarea traseului străzii romane ce mergea de la *porta principalis* către interiorul fortificației. Degajarea amintită conduce la înțelegerea modului în care edificiile adiacente străzii se articulează față de aceasta, precum și identificarea și înregistrarea potențialelor structuri de locuire succedente nivelului străzii. Nu în ultimul rând, degajarea străzii principale a fortificației urmărește delimitarea unei zone coerente și inteligibile pentru întreaga suprafață de S și E a cetății (sectoarele de est, III, VI și VII *intra muros*), în vederea valorificării culturale a monumentului.

Careul R-S72. Cercetarea în acest careu s-a desfășurat în ultima perioadă a campaniei (dimensiunile suprafeței săpate fiind de 4 x 4 m, în axul străzii și în continuarea carourilor excavate în acest sector în campaniile precedente. În cursul săpăturii, a fost recoltat material ceramic

puternic fragmentar, încadrat cronologic în perioada romană târzie și medievală, precum și resturi osteologice. Săpătura în acest careu nu a putut fi finalizată, urmând a fi reluată în campania de anul viitor.

Careul R-S73. La o adâncime de 1,10 m față de colțul de SV al C1/1994 a fost surprinsă o amenajare, ce inițial a fost interpretată ca reprezentând ceea ce s-a mai păstrat din zidurile perimetrale ale unui bordei, dar care nu a putut fi surprinsă și în profilul sudic al secțiunii. Mai mult, la acest nivel nu a fost localizat nici un nivel de călcare.

În urma săpăturii, a putut fi identificat un zid cu o lungime de 3,80 m, orientat S - N, la o adâncime de 1,12 m față de profilul nordic și 1,06 m față de cel sudic, realizat din piatră legată cu pământ. Pe o lungime de 2,36 m față de profilul nordic, zidul a fost afectat de o intervenție, în urma căreia una dintre fețe a fost demantelat. Ulterior zidul a fost utilizat pentru a alcătui unul dintre pereții perimetrali ai unui bordei medieval, ce nu a putut fi identificat în totalitate, ultimul fiind secționat anterior în timpul săpăturilor realizate anterior în sectorul de E (dr. Zaharia Covacef). Astfel, lungimea bordeiului în careul R-S73 este de 2,5 m, dar limita sa nordică poate fi surprinsă în profilul vestic al suprafeței deschise în sectorul de E la aproximativ 2,25 m față de colțul de NE al R-S73. Coroborând aceste date, rezultă o lungime totală a acestui bordei de cca. 4,85 m. În interiorul bordeiului, cercetările au evidențiat, la o adâncime de 1,12 m față de profilul nordic o amenajare care a servit ca vatră sau cuptor, surprinsă și în profilul de N pe o înălțime de 0,75 m, ce prezenta numeroase fragmente ceramice și de lemn calcinat. La V de zidul identificat, cercetările s-au oprit la o adâncime de 1,06 m față de profilul de N și 1,08 m față de profilul de S, pe un nivel reprezentat de un pământ galben, puternic solidificat, suprapus peste dalajul de piatră al străzii, identificat de altfel și în celelalte secțiuni.

Martor R-S74-75. În urma demontării acestui martor situat perpendicular pe stradă, am putut observa o stratigrafie valabilă pentru întregul traseu al străzii, cu două niveluri principale separate de un pat de piatră, suprapuse pe un nivel de pământ galben, puternic solidificat, identificat la o adâncime de 1,20 m față de colțul de SV al C1/1994 și care sigilează pavajul de piatră.

Martor R-S 75-76. La o adâncime de 0,84 m în raport cu colțul de SV al C1/1994 a fost evidențiat un pat de piatră, cu fragmente de mici dimensiuni, care eventual ar fi putut servi ca substrucție pentru linia de vagoneti utilizată de Gr. Florescu pentru evacuarea pământului. La o adâncime de 1,41 m față de colțul de SV al C1-1994 a fost observat același nivel de pământ galben, compactat, având cca. 0,08 m grosime și care foarte probabil poate fi pus în legătură cu ultimul nivel de locuire romană, databil la sfârșitul secolului VI – începutul secolului VII p.Chr. Din acest nivel au fost recoltate fragmente ceramice și osteologice, sticlă și piroane de fier. După îndepărtarea acestui nivel, s-a ajuns pe dalajul de piatră al străzii și s-a evidențiat cu această ocazie, pe latura estică, rigola (troțuarul) amplasată de-a lungul aliniamentului străzii, realizat din dale de piatră de dimensiuni mari. Din punct de vedere stratigrafic, principalele niveluri surprinse sunt următoarele: un strat de pământ roșiatic, nisipos, cu urme de mortar, fragmente de cărămidă și numeroase fragmente ceramice, urmat de un strat cenușiu, sfărâmbicios, cu fragmente litice de dimensiuni medii. Între cele două niveluri este interpus patul de piatră amintit anterior. [C. Opreș, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu]

Abstract:

The main objective of the excavations carried out in the sector of *Via Principalis* during the 2009 campaign was to uncover the main Roman road that began from *porta principalis* continuing throughout the fortification. This approach helps us understand the manner in which the buildings adjacent to the main road were arranged allowing also the identification and recording of the potential structures of habitation that succeeded the level of the road. Last but not least, the excavation of the main road of the fortification gives us a coherent and intelligible perspective over the entire surface from the south-eastern part of the citadel (eastern sectors, III, VI and VII *intra muros*), in order to allow a cultural exploitation of the fortification.

The excavations were carried out in two squares (R-S 72, R-S 73) each of 4x4m, the baulks R-S 74-75 and R-S 75-76 being also dismantled.

From R-S 72 that was not studied entirely during the 2009 campaign, there have been extracted ceramic fragments dating from the Late Roman period to the Middle Ages as well as bone remains.

In R-S 73 we identified a wall of 3.80 m length, oriented N-S, at a depth of 1.12 m from the northern profile and 1.06 m from the southern one made of stone and earth. On a length of 2.36 m versus the northern profile, the wall was damaged by an intervention following which one of its faces was dismantled. Afterwards the wall was used as a wall for a medieval cottage (4.85m in length) that could not have been totally identified because it had been sectioned during the previous excavations carried out in the eastern sector (dr. Zaharia Covacef). Inside the cottage there has been identified a structure that served as a hearth that could be observed also in the northern profile on a height of 0.75 m, having numerous ceramic fragments and calcified wood.

After the dismantling of R-S 74-75 and R-S 75-76 baulks the stratigraphic sequences were identified as follows: a layer of red earth, sandy, with mortar traces, tile fragments and numerous pottery fragments followed by a grey layer with stone fragments of medium sizes between which was interposed a compact layer of stone.

Sectorul VIII (extra muros) – platoul din partea de S și E a cetății, pe suprafața promontoriului natural al rezervației arheologice

Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia, studenți, masteranzi și doctoranzi ai ULB Sibiu

Cercetarea din acest an s-a concentrat asupra ultimelor cinci casete deschise în anii anteriori pentru urmărirea zidului de piatră presupus a aparține incintei medievale. Din acestea, în C4 s-au efectuat lucrări de curățire și îndreptare a profilelor și a grundului, afectate după sezonul rece, iar în celelalte, respectiv C3, C5, C6 și C7, au continuat lucrările de adâncire și degajare a amenajărilor descoperite în campaniile precedente.

Cercetarea zonei extramurane a sitului de la Capidava a continuat cercetările efectuate în acest perimetru în campaniile 2001, 2002, 2003, 2005, 2006, 2007 și 2008. Campania 2009 s-a desfășurat în perioada 03.08. - 14.08, cu o echipă de cinci studenți, trei absolvenți, un masterand și doi doctoranzi ai Universității "Lucian Blaga" din Sibiu.

În campania 2009 eforturile noastre s-au concentrat pe cercetarea planimetrică a amenajării din piatră legată cu lut

apărută deja în campania 2001 și al cărei traiect părea să înconjoare platoul de la SE de cetate. S-au adâncit în acest sens casetele C3/2007, C5, C6, C7/2008.

În C3/2007 s-a urmărit clarificarea raportului dintre amenajările notate generic A1 și A2. În acest scop, colțul de V al casetei a fost degajat de dărâmătura provenită din prăbușirea celor două amenajări. Săpătura s-a adâncit până la -0,75 m, fără să se surprindă încă talpa fundației zidului medieval de incintă (A1) și nici solul viu. După degajarea dărâmăturii s-a observat atât în plan, cât și în profilul de S, că amenajarea A2 urmează un traseu aproximativ paralel cu A1. A2 are în componență pietre de foarte mari dimensiuni, ce sunt însă mai puțin îngrijit așezate decât cele din A1. În plus un parament clar se conturează doar pe partea de V a acestei amenajări, ceea ce ar putea duce la concluzia că A2 este în fapt un zid de sprijin amenajat pe partea de interior a zidului de incintă (A1).

În C5/2008, la curățarea amenajării, s-a putut surprinde la -0,22 m, paramentul de V al amenajării din piatră legată cu lut, numită generic A1. S-a observat și în acest caz modul de zidire din piatră de talie, aranjată îngrijit și împănată cu pietre mai mici, între care s-a turnat emplecton de piatră înecată în lut galben.

În C6/2008 s-a continuat adâncirea pe latura de NE până la -0,85 m, în timp ce pe restul suprafeței casetei, acoperită de dărâmătura amenajărilor A1 și A2 s-a curățit și s-a degajat piatra căzută, în scopul surprinderii paramenților celor două amenajări. În colțul de S s-a surprins paramentul de E al amenajării A1, ce a putut fi urmărit pe o distanță de cca. 3 m, după care se constată întreruperea întregii amenajări. Această constatare, la care se adaugă surprinderea unui rând de pietre de mari dimensiuni, aliniate aproximativ pe direcția E - V, deci perpendicular pe traiectul zidului de incintă A1, ar putea susține ipoteza existenței în această zonă a unei amenajări de acces.

Caseta C7/2008 a fost adâncită pe jumătatea de SV, până la -0,55 m. Jumătatea de NE a acestei casete a scos la iveală imediat sub solul vegetal același gen de aglomerare de pietre ca în celelalte casete cercetate. Această situație sugerează continuarea, și în această zonă, a zidului medieval de incintă (A1).

Materialul arheologic rezultat în urma cercetărilor din acest sector este reprezentat în special de ceramică fragmentară, databilă în perioada secolelor X-XI. Este vorba de fragmente de vase din pastă cenușie sau neagră, decorate cu benzi de linii incizate, orizontale sau în val, și cu impresiuni sub buză. În trei cazuri au apărut mărci de olar imprimate pe fundul vaselor. Sporadic apare material ceramic de factură romano-bizantină, în special material tegular rulat în emplectonul amenajărilor A1 și A2. În C3, în zona amenajării A2 au apărut mai multe bucăți de zgură, iar în C7 la -0,50 m, în stratul de dărâmătură, a fost descoperită o monedă din bronz de mici dimensiuni, ce nu a fost încă determinată și datată.

Toate obiectivele cercetate au fost documentate prin grunduri și profile, fotografii, desene (inclusiv ale pieselor arheologice rezultate). Coordonatele casetelor și secțiunilor cercetate în 2009 au fost incluse în GIS-ul șantierului arheologic Capidava. [Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia]

Zusammenfassung:

Im Sektor VIII (*extramuros*) wurden in der Zeitspanne 3.09.–14.08.2009 durch Studenten, Masteranden und Doktoranden der „Lucian-Blaga“-Universität Hermannstadt/Sibiu, unter Leitung von Prof. Zeno-Karl Pinter, mehrere

Flächen erforscht. Es handelt sich um die Ausgrabungsflächen C3, C5, C6, und C7. Man legte eine aus Fluss- und Bruchsteinen mit Lehm gebundene Mauer frei, die anscheinend das gesamte östliche Plateau umzog. In der Grabungsfläche C6/2008 wurde eine Unterbrechung des Mauerwerkes festgestellt. Es kann sich wohl um eine Toranlage handeln. Das zutage getretene archäologische Material ist in das 10.–11. Jahrhundert zu datieren. Sporadisch traten auch römische und römisch-byzantinische Fundstücke in Erscheinung.

Sectorul X – Extramuros

Cătălin Dobrinescu, Tiberiu Potârniche, Miron Costin, masteranzi UO Constanța

S-a pornit cu o primă secțiune SI (2 x 10 m), extinsă spre V cu încă 10 m (total suprafață cercetată 20 x 2 m) în campania 2008. În 2009 am continuat cercetările pe platoul situat la cca. 300 m E de intrarea în cetate, extinzând SI cu 10 m spre E și trasând o a doua secțiune de 32 x 2 m, SII, perpendiculară pe prima, orientată N - S, ce ajunge până la marginea platoului, spre Dunăre.

În SII a fost identificat același nivel arheologic de sec. IV p.Chr., fără a mai putea decela cele două secvențe de locuire sesizate în prima secțiune. În capătul de S, spre marginea dinspre Dunăre a platoului locuirea este extrem de redusă, nivelul conținând câteva fragmente ceramice specifice secolului IV p.Chr. în vegetalul antic. La o identificare primară, realizată de colegul G. Talmăchi, cele 18 monede descoperite în această secțiune sunt databile în sec. I-IV p.Chr., ultimele fiind de la Valentinian I. În cei 10 m extinși spre E ai secțiunii SI (30 x 2 m) ceramica și monedele descoperite aparțin secolului IV p.Chr.

În SII au fost identificate două ziduri orientate SV-NE, paralele, distanța dintre ele fiind de 14 m. Sunt realizate din piatră legată cu pământ, au cca. 0,70 m lățime și mai au păstrate două sau trei asize. În aceeași secțiune au fost identificate și două gropi de împrumut, săpate în loess, cu forme neregulate ce aveau în umplutură fragmente ceramice, oase de animale, pietre. În SI a fost descoperită o vatră simplă, cu marginile marcate de un șir de pietre, pe același palier stratigrafic cu pavajului încăperii identificate anul trecut. Acest complex îl atribuim ultimei secvențe de locuire romano-bizantine de pe platou, respectiv sfârșitului secolului IV p.Chr.

Ceramica descoperită este fragmentară și aparține, unor forme tipice secolului IV p.Chr. – amfore și castroane – și acestea în cantități mici, ținând cont de suprafața cercetată. Cele 22 de monede descoperite anul acesta în cele două secțiuni, la care se adaugă alte 30 de monede descoperite anul trecut sugerează abandonul locuirii extramurane la sfârșitul secolului al IV-lea p.Chr., ultimele monede fiind din perioada Valens-Valentinian.

Totodată, campania din acest an a relevat o locuire sporadică spre marginea terasei înalte a Dunării, densitatea materialelor și complexelor arheologice fiind mai mare în partea de NE a platoului, în apropierea șoselei Capidava – Cernavodă.

Obiectivele cercetate au fost documentate prin grunduri și profile, fotografii, desene; coordonatele secțiunilor cercetate în 2009 și obiectivele arheologice identificate au fost incluse în GIS-ul șantierului arheologic Capidava în cea de-a doua parte a lunii august 2009, cu ocazia actualizării anuale a acestuia. Pentru secțiunea SII urmează executarea relevului

(arh. Anişoara Sion); anexăm, în acest sens, un prim relevu realizat în campania precedentă pentru SI și un număr de 5 planșe ilustrative pentru campania arheologică 2009. [Cătălin Dobrinescu, Tiberiu Potârniche, Costin Miron]

Abstract:

Systematic excavations started in 2008 with a first trench - section S1 (2 x 10 m), further extended towards West by 10 meters, which gives a total of 40m² investigated for the first year. Subsequently, in 2009 the investigation of the plateau lying cca. 300 m to the east of the Roman fortress at Capidava continued, by extending S1 with 10 meters and by initiating a second section (S2 – 32 x 2 m), oriented North-South towards the edge of the high plateau along the Danube.

In SII has been observed the same archaeological level dating in the 4th c. A.D., still the two habitation sequences identified in first section couldn't be distinguished. To its Southern limit, the habitation in S II progressively diminishes and just scarce ceramic fragments could be sampled (in contrast to the richer area next to the modern road that links Capidava to Cernavoda). 18 coins have been discovered, dating from 1st to 4th c. (last ones are those of Valentinian I).

Complexes/ archaeological contexts

In SII were identified the traces of two stone walls lined up with earth, SW-NE oriented. In the same section were identified two pits of irregular form, dug in loess of the plateau. Their inventory consisted of pottery sherds, bones and stones. In SI has been observed a simple hearth with the edges bordered by stones, belonging to the same stratigraphic level with that of the building pavement previously discovered in 2008. Those complexes/ contexts indicate the last traces of Roman habitation on the high plateau at the end of the 4th c. A.D.

The pottery sherds confirm the common types and forms for the period – amphoras and bowls – however observed in small amount, compared to the extent of the investigated area. The 22 coins discovered in 2009 (adding to some other 30 that came out during the previous campaign, in 2008) suggested the desertion of extra muros habitation by the end of the 4th c. A.D. Last coins discovered could be dated to the Valens-Valentinian period.

Cercetări interdisciplinare

Cercetările interdisciplinare desfășurate în cadrul sitului arheologic Capidava și în teritoriul adiacent cetății romano-bizantine continuă eforturile din anii anteriori destinate modernizării cercetărilor arheologice din acest important sit dobrogean.

În luna august 2009 au fost desfășurate studii geomagnetice prin măsurători magnetometrice cu ajutorul unui echipament geofizic - magnetometru fluxgate Bartington Grad601-2 - proiectat să măsoare și să înregistreze, cu o înaltă acuratețe, valorile de gradient magnetic vertical la suprafața solului (date suplimentare referitoare la echipamentul folosit și strategia de lucru în teren sunt furnizate în anexă). Măsurătorile geomagnetice au fost derulate în trei dintre sectoarele sitului arheologic:

- în interiorul incintei, de la curtea de NE, între turnurile 4 și 5, către interior – suprafața de 2.000 m²; în exteriorul incintei la SE de curtea dintre turnurile 6 și 7 – suprafața de 1.600 m²; în zona termelor – suprafața de 2.000 m².

Suprafața totală studiată geomagnetic însumează 5.600 m². Densitatea de înregistrare a datelor de gradient magnetic este de 4 înregistrări pe metru în direcția axei x și 1 înregistrare pe metru în direcția axei y. Numărul total de valori înregistrate este de 22.400.

În aceste an au fost continuate eforturile de documentare topografică a cercetărilor arheologice prin măsurători geodezice executate cu ajutorul teodolitului automat – stații totale Leica TCR 850 și Leica TCR 410. Au fost executate măsurători topografice complexe pentru înregistrarea detaliilor de săpătură și a vestigiilor descoperite, în fiecare dintre sectoarele cercetate arheologic în 2009. Tot prin mijloace topografice s-a asigurat corelarea rezultatelor măsurătorilor geomagnetice cu planul general al sitului.

Au fost continuate eforturile de integrare a informațiilor provenite din mai multe surse – planuri de situație și de săpătură provenite din cercetările întreprinse în anii anteriori, imagini aeriene și date furnizate de misiuni spațiale, documentație cartografică de arhivă, seturi de date geofizice etc.

Cercetări geofizice. Bazele teoretice ale metodei magnetometrice

Prezența *câmpului magnetic terestru*, denumit și *câmp geomagnetic*, este cunoscută încă din antichitate și a servit, grație acului magnetic, la orientarea în spațiul geografic. Direcția și valorile normale ale câmpului magnetic terestru (ce își are originea în nucleul planetei) sunt însă modificate de proprietățile magnetice, diferite, ale minereurilor și rocilor ce compun scoarța terestră. Această din urmă sursă de influență se află însă la distanțe mult mai mici în raport cu raza pământului. Prin măsurarea direcției și valorilor câmpului magnetic total, în orice punct de pe suprafața pământului, măsurăm, astfel, cumulat, atât direcția și valoarea normală a câmpului cât direcția și valoarea anormală (sau *anomală*) provenită din surse apropiate. Denumim, prin urmare, *anomalii magnetice*, aceste variații *anormale* ale proprietăților magnetice, ce corespund unor variații structurale ale materialelor din subsol.

În practică, este de multe ori convenabilă măsurarea unui gradient, în loc de valoarea totală a câmpului magnetic terestru. În cazul de față au fost măsurate valorile de gradient magnetic vertical, o metodă ce își are o largă răspândire în cazul studiilor magnetice de mică adâncime și care oferă rezultate foarte bune în cercetarea geofizică a siturilor arheologice. Configurația de măsură folosită permite identificarea anomaliilor magnetice ce provin de la adâncimi de până la 2,5 m.

Prelucrarea și interpretarea datelor geomagnetice

Datele înregistrate sunt redactate sub forma unor hărți (imagini) magnetice. Pentru fiecare valoare înregistrată (sau interval de valori) este asociată o culoare sau o nuanță de gri. Variațiile de culoare sau de nuanțe de gri din imaginile obținute reflectă variațiile proprietăților magnetice ale structurilor naturale și antropice din subsol, permițând astfel identificarea și caracterizarea anomaliilor magnetice.

Pentru cazul studiului geomagnetic al siturilor arheologice, este de așteptat ca o parte din anomaliile magnetice identificate să fie produse datorită materialelor antropice și a structurilor construite de către om.

De cele mai multe ori simpla asociere, printr-o funcție lineară, dintre valorile de gradient magnetic înregistrate și culori, nu permite observarea (tuturor) anomaliilor magnetice din teren

și caracterizarea acestora. De aceea, în procesul de prelucrare sunt utilizate abordări complexe descrise de algoritmi matematici. În baza acestor algoritmi acționăm fie asupra seturilor de date înregistrate din teren (în fapt, copii ale acestora), fie asupra imaginilor anterior obținute.

Imaginile finale sunt referențiate topografic realizând în acest fel corespondența între anomaliile identificate analitic și coordonatele lor reale din teren.

Analiza datelor geomagnetice

Planurile distribuției valorilor de gradient magnetic din cele trei sectoare investigate în 2009 la Capidava sunt redactate sintetic în planșe. Au fost aplicate corecții de egalizare între cele două grupe de senzori și corecții de egalizare între profile. Aceste din urmă corecții, sunt necesare deoarece parcurgerea gridului a fost făcută în zig-zag, strategie care conduce la ușoare diferențe de unghi al sistemului de măsură față de normala la suprafața solului. Domeniul de reprezentare al valorilor a fost restrâns de la valorile maxime înregistrare – uzual între -100 și 100 nT (*nanoTesla*) la un interval util mult mai restrâns – uzual între -6 și 6 nT. În final, imaginile astfel obținute au fost referențiate în Sistemul Național de Referință (Stereo 70) și integrate (GIS și CAD) în ansamblul general. Interpretarea seturilor de date geomagnetice este în curs și ea va face obiectul unui raport geofizic ulterior. [Dan Ștefan, Maria Magdalena Ștefan]

Industria materiilor dure animale

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Cercetările arheologice efectuate în anul 2009 sub conducerea dr. Irina Adriana Achim (IAB) în zona basilicii paleocreștine din sectorul de NE al cetății Capidava (CPD) au permis recuperarea a trei piese aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA), care fac obiectul prezentului raport. Este vorba de: un pieptene descoperit în interiorul basilicii; o pixidă descoperită în afara basilicii, Suprafața V, C. B (piesă menționată ca mâner în raportul de săpătură); o piesă din corn de cerb descoperită în afara basilicii, Caseta A1. Artefactele ne-au fost puse la dispoziție de dr. Irina Adriana Achim (îi exprimăm mulțumiri și cu acest prilej) și se păstrează în colecțiile IAVP București.

Studiul extensiv al IMDA în proveniență de la Capidava a fost început prin analiza unui lot consistent recuperat din vechile săpături și a unor piese descoperite recent¹.

Pieptene

Context: Egl. NE. Interior biserică. Passim. La curățarea profilului E absidă față dinspre V; din jumătatea S a profilului. Mat. Sp. 08.

Tipologie, stare de conservare, materie primă, descriere: pieptene bilateral cu extremitățile profilate în volute. Fragment; suprafețe în stare bună; depuneri aderente de sediment. Corn de cerb. Formă generală inițială dreptunghiulară, cu lungimea de circa 10-11 cm și lățimea de circa 5 cm. Placă terminală păstrată parțial; lipsește cca. 1/4, fracturată recent; extremitate profilată în volute simetrice față de axul longitudinal al piesei, realizate prin modelarea a două porțiuni semicirculare (la extremități) și a două porțiuni triunghiulare contigue (în centru); pe rândul dinților lați se păstrează un singur dinte (inițial probabil trei pe sectorul respectiv); pe rândul dinților înguști se păstrează toți dinții, în număr de 10; în partea centrală s-a rezervat în relief o porțiune dreptunghiulară pentru placa de os îngustă („plăseaua”) cu aceeași formă și dimensiuni, lungă inițial

de cca. 90 mm, care avea rolul de a fixa plăcile; se păstrează circa 2/3 a perforației circulare pentru fixarea nitului de fier, plasată central pe porțiunea în relief, având urme aderente de oxid de fier de culoare maro închis; placa de os avea pe întreaga lungime probabil cinci perforații pentru fixarea plăcilor dințate. Dinții au extremitățile rotunjite și lustruite prin utilizare; aceleași urme, produse în același mod, se observă pe sectoarele nedințate ale plăcii, pe laturile exterioare.

Aspecte tehnologice: analiza urmelor de fabricare cu ajutorul microscopului și analogiile regăsite în literatura domeniului permit propunerea unei reconstituiri a succesiunii etapelor majore ale confecționării pieptenului bilateral („lanțul operator”): realizarea plăcuțelor din fragmente de corn de cerb prelevate de pe ax – țesutul compact; realizarea plăselelor; perforarea plăselelor și a plăcuțelor; asamblarea plăselelor și a plăcuțelor cu ajutorul niturilor metalice (fier); realizarea dinților pe ambele laturi cu ajutorul ferăstrăului; finisarea.

Dimensiuni (în mm): L 21; l 48,5; gros. centrală 4; gros. extremitate 3; dinte lung: L 14; l la bază 2; dinți înguști: L 14; l la bază 0,7-1; L inițială porțiune în relief/placă („plăsea”) 90; l porțiune în relief/placă („plăsea”) 12; L volută 29; diam. perf. pentru nit 5.

Date, analogii, discuții: sec. IV-VI. Pieptenii bilaterali din corn de cerb de tipul celui descoperit la CPD în campania 2009 apar în lumea romană în a doua jumătate a sec. al IV-lea și sunt utilizați la Dunărea de Jos în diferite medii culturale (roman târziu și roman, germanic, turanic)². La CPD au mai fost semnalati piepteni bilaterali (considerați a fi fost confecționați din os): cele mai multe piese publicate provin din cercetările desfășurate în anul 1949 (sector și context neprecizate) – peste 24 plăci diverse și fragmente (între care și trei cu extremități modelate în volute, similare piesei analizate cu ocazia de față), provenind probabil de la cinci piepteni, datați în sec. al IV-lea – al VI-lea³; în urma cercetărilor desfășurate în anul 1992 în Sectorul estic, Complexul romano-bizantin, Piațetă s-a recuperat o placă fragmentară cu extremitate rectilinie, datată în sec. al VI-lea⁴. În Dobrogea mai sunt semnalate descoperiri de piepteni bilaterali la: Histria (necropolă); Ibida; Noviodunum; Piatra Freceței (necropolă); Troesmis; Tropaeum Traiani⁵. Pixidă

Context: Egl. NE. Suprafața V. Carou B. – 1,76-1,92 m. Strat galben-cenușiu puternic solidificat, cu numeroase fragmente ceramice și de oase. Mat. Sp. 16.

Tipologie, stare de conservare, materie primă, descriere: pixidă (cutie) pentru produse cosmetice sau alte preparate. Fragmentară; fracturare axială în vechime pe mai multe planuri; se păstrează întreaga lungime a piesei cu extremitățile, ceea ce permite reconstituirea formei inițiale; suprafețe în stare foarte bună. Fundul și capacul nu se păstrează. Culoare brun-deschisă, sugerând aplicarea tratamentului termic înainte de prelucrare (încălzirea osului la flacără deschisă sau coacere în cenușă fierbinte). Os lung – segment diafizar de secțiune quasi-circulară (tibia, femur, humerus) de mamifer, specie nedeterminabilă (probabil porc, vită, cerb?). Formă generală ușor tronconică (datorită morfologiei anatomice a materiei prime), diametrele extremităților fiind inegale. Extremitatea cu diametrul mic reprezenta partea superioară a cutiei, la nivelul căreia se aplica un capac de lemn sau de os; în acest scop, ea are diametrul îngustat la strung pe suprafața exterioară, pe o lățime de 3 mm; extremitatea cu diametrul mare reprezenta partea inferioară a cutiei, la nivelul căreia se fixa o plăcuță circulară de lemn (fundul). Suprafața exterioară este perfect

netedă și lustruită, fasonată la strung; pe întreaga lungime s-au modelat prin gravare la strung elemente decorative sub forma a trei registre perpendiculare pe axul lung al piesei, separate de spații de 10, respectiv 13 mm; registrele sunt compuse din șanțuri înguste rectilinii paralele, late și adânci de circa 0,5 mm, având secțiune trapezoidală (registrele exterioare) și în V (registrul central), dispuse la distanțe aproximativ egale între ele (1,5-2 mm): un registru cu patru șanțuri spre partea superioară a cutiei, un registru cu trei șanțuri la nivelul părții meziale și un alt registru cu patru șanțuri spre partea inferioară a cutiei. Secțiuni circulare, extremități rectilinii realizate prin tăiere cu ferăstrăul și polizare. Suprafețele interioare ale extremităților au fost fasonate oblic la strung. Interiorul cutiei a fost fasonat axial după strunjire prin îndepărtarea țesutului compact al cavității medulare recurgându-se la operația de grataj dinspre extremități spre partea mezială, utilizându-se vârful rectiliniu lat de cca. 4 mm al unei dălți de fier; urmele paralele suprapuse ale operației sunt clar vizibile pe întreaga suprafață interioară a piesei. Suprafața exterioară este tocită și acoperită de striuri rare, dispuse aleatoriu, toate fiind urme rezultate în urma utilizării.

Aspecte tehnologice: analiza urmelor de fabricare cu ajutorul microscopului permite propunerea unei reconstituiri a succesiunii etapelor în cadrul „lanțului operator” al confecționării cutiei de os: tăiere transversală cu ferăstrăul a segmentului diafizar de os lung; tratament termic aplicat pentru facilitarea prelucrării; fasonare prin polizare (pe gresie sau cu material textil/piele) a extremităților tăiate cu ferăstrăul; fasonare la strung (polizare) a suprafeței exterioare; fasonare la strung a ambelor extremități la interior și a extremității superioare la exterior pentru amenajarea marginii de fixare a capacului; decorare a suprafeței exterioare cu linii gravate la strung dispuse în registre; fasonare prin grataj axial cu vârful unei dălți de fier a suprafeței interioare; fixarea fundului de lemn; aplicarea capacului de os sau lemn.

Dimensiuni (în mm): L tot. 57; diam. partea superioară 29; diam. partea mezială 30,5; diam. partea inferioară 31,5; gros. pereților 3-4; l șanțuri 0,5-1; ad. șanțuri 0,5; distanța între șanțuri 1,5-2; distanța între registre 10-13.

Date, analogii, discuții: probabil sec. II-III. Ca analogii menționăm: o piesă descoperită la Apulum; două piese de lemn cu capac, databile în sec. al II-lea p.Chr., păstrate în colecțiile MINAC, aflate în inventarul unui sarcofag descoperit la Mangalia-Olimp, jud. Constanța; piese provenind de pe teritoriul provinciilor Moesia Superior și Gallia⁶. Piesă din corn de cerb

Context: Egl. NE. Caseta A1 la E de Z1. – 0,19-0,50 m. La curățarea strădelei de la E de Z1 din strat de pământ galben cu urme puternice de chirpic ars, strat care acoperea întreg traseul străzii. Pământ mediu solidificat și slab, cu numeroase materiale de construcție (țigle, cărămizi, olane). Mat. Sp. 22.

Tipologie, stare de conservare, materie primă, descriere: segment de rază de corn de cerb cu urme de prelucrare. Fragmentară; fracturare în vechime la extremități. Stare de conservare precară; piesă arsă puternic, culoare neagră-brună. Depuneri de crustă calcaroasă. Segment distal de rază (R2-3 sau rază de coroană). Prezintă pe fața anterioară o porțiune oblică lisă, lungă actualmente de 36 mm. Pe fața opusă (posterioră) se observă o porțiune lisă pe care s-a amenajat un șanț cu profilul în V, adânc de 3 mm, având extremitatea convexă Artefact probabil neterminat (rebut?) cu rol funcțional neprecizabil.

Aspecte tehnologice: detașarea segmentului distal de rază probabil prin tăiere cu ferăstrăul; realizarea porțiunii oblice prin cioprire cu securea și abraziune cu rășpelul sau pe suprafață litică (gresie); amenajarea unei porțiuni lise prin raclaj cu o lamă metalică; realizarea șanțului prin grataj cu ajutorul unei dălți sau al unui vârf de cuțit.

Dimensiuni (în mm): L 57; diam. maxim 15/13,5; L porțiunii oblice lise 36; L porțiunii lise cu șanț 22; l max. a porțiunii lise cu șanț; 8; L șanț; 18; ad. șanț 3.

Date, analogii, discuții: probabil sec. al IV-lea – al VI-lea. Analogii neprecizabile.

Abrevieri în text: ad. = adâncime; diam. = diametru; gros. = grosime; L = lungime; lăț. = lățime; mat. = materiale; max. = maxim; perf. = perforație; sp. = speciale; tot. = totală.

Note:

1. Florescu, Florescu, Diaconu 1958; Beldiman, Sztancs 2007.
2. Beldiman 1992; Ciugudean 2006; Bounegru, Ota 2006 – cu bibliografia.
3. Matei 1992, p. 274, 440, pl. I/7-9.
4. Covacef 1996, p. 104, 115, pl. IV/6.
5. Matei 1992; Covacef 1996; Ciugudean 2006 – cu bibliografia.
6. Ciugudean 1997, p. 28-29, 163, pl. XIII/6 - cu bibliografia privind descoperirile din Moesia Superior și Gallia; MINAC, nr. inv. 12756, <http://clasate.cimec.ro/detaliu.asp?k=98961E9A4F894AB49E678F1561543FFA>; MINAC, nr. inv. 12760, <http://clasate.cimec.ro/detaliu.asp?k=6264A8C736204870916AD8774BB40A87>; Schenk 2008, p. 105-109, 296, fig. 72, 138.

Bibliografie:

- C. Beldiman, *Piese de toaletă și podoabă din sec. al IV-lea e.n. descoperite în estul Transilvaniei*, SCIVA 43, 1, 1992, p. 71-80.
- C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Capidava. Industria materiilor dure animale*, CCA 2007, p. 108-112.
- G. Bounegru, R. Ota, *Piepteni de os din așezarea postromană de la Alba Iulia-Dealul Furcilor-Monolit*, Apulum 43/1, 2006, p. 297-307.
- D. Ciugudean, *Obiectele din os, corn și fildeș de la Apulum*, Bibliotheca Musei Apulensis V, Alba Iulia, 1997.
- D. Ciugudean, *Observații de paleotehnologie antică ocazionate de restaurarea unor artefacte din os și corn de la Apulum*, Apulum 43/1, 2006, p. 425-439.
- Z. Covacef, *Accesorii vestimentare, de toaletă și podoabe descoperite în Sectorul estic al cetății Capidava*, Pontica 28-29, 1995-1996, p. 95-120.
- Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava. Monografie arheologică*, vol. I, București, 1958.
- Cr. Matei, *Piepteni de os bilaterali de la Capidava*, Istros 6, 1992, p. 273-276, 439-441.
- A. Schenk, *Regard sur la tabletterie antique. Les objets en os, bois de cerf et ivoire du Musée Romain d'Avenches*, Documents du Musée Romain d'Avenches 15, Avenches.

12. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]

Punct: Zidina

Cod: 51038.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Doina Benea, Mariana Balaci, Simona Regep, Călin Timoc (UV Timișoara)

Castrul Tibiscum

Săpăturile arheologice s-au efectuat în timpul practicii de vară a studenților (15 iulie -7 august). Cercetările din anul 2009 au vizat sectorul de NV al fortificației printr-o secțiune de 20 x 1,50 m, caroiaj 1 x 1 m de la N spre S. Secțiunea a fost trasată din colțul de NV înspre colțul corespunzător al principiei castrului mare pentru a surprinde toate amenajările interioare rămase până în prezent necunoscute.

După un strat de depunere antică format din pământ și nisip fin de culoare galbenă, destul de consistent, gros de 0,60-0,80 m a apărut un nivel de dărâmtură antică provenind de la un bordei roman târziu (1,25-1,65 m) executat din bome masive de lemn și chirpic. Patul acestei construcții romane târzii îl formează stratul de distrugere al unei barăci romane din timpul Provinciei, care a apărut la adâncimea de 1,90 m.

În partea de N a secțiunii a fost surprins un segment din *agger* (lat de 0,80 m), care se continuă cu *via sagularis* (lăț de 4,70 m și groasă de 0,15 m) cu o rigolă în partea stângă. Imediat de la limita drumului se observă la adâncimea de 1,90 m amprenta unui stâlp de la o baracă. Ea a fost construită prin așezarea unei baze din piatră de râu fără mortar, din lemn, cu chirpic. Lățimea surprinsă în secțiune este de 4,70 m. Podeaua barăcii era din lut bătut devenit roșu după incendiere. Construirea barăcii se datează atât pe baza monedelor, cât și a unor fragmente de *terra sigillata* în epoca lui Antoninus Pius, ceea ce premerge cu mai mulți ani opinia cunoscută până acum potrivit căreia, castrul mare a fost construit în timpul lui Marcus Aurelius în anul 165 (pe baza unei inscripții descoperite în principia castrului mare).

Baraca a fost distrusă printr-un incendiu care nu poate fi încă precizat cronologic, cândva spre sfârșitul secolului III, după care a avut loc o depunere lentă și apoi pe un strat de lemn nivelator a fost ridicat bordeiul post roman amintit mai sus. Nivelul de locuire post-romană se întinde pe întreaga suprafață a secțiunii uniform și este marcat prin multă ceramică lucrată la roată, mai ales roșie, cu forme însă care se apropie de cele romane târzii.

Vicus militar

Cercetările au continuat la clădirea XI din vicus prin efectuarea unui sondaj de control în interiorul unei încăperi de pe latura de V a casei fiind observate etapele de construcție, modificările structurale. Spre deosebire de alte spații ale casei, materialul arheologic este extrem de sărac și apare clar reprezentat, doar în primul nivel de locuire respectiv în cea de lemn.

În sectorul de NV al vicus-ului militar zona necercetată până acum a fost descoperită a fost trasată o secțiune de control de 30 x 1,50 m, prilej cu care a fost descoperit un strat mare de depunere antică de până la 0,65 m, în care au apărut sporadic urme de locuire romană târzie. Între m. 22-26,5 a apărut un zid de interior al unei clădiri lat de 0,50 m. Nivelul antic a fost de abia atins este bogat în material arheologic. Cercetările vor continua în acest sector.

Zusammenfassung:

Im Jahre 2009, die Forschungen wurden im Römischen Lager und im Kastellvicus durchgeführt.

Im Grossen Lager im N-West-Ecke wurde ein Schnitt von 20 x 1,50 m, mit die Orientierung Nord-West-Süd-Ost

gemacht. Es wurde identifiziert eine Baracke mit die Breite von 4,70 m mit den Boden aus gestumpftes Lehm. *Via sagularis* hat einen Breite von 4,70 m und eine Hohe von 15 cm. Nach eine Zerstörung durch Brand wurde in der Spätromische über die Baracke eine Wohnung entdeckt mit Keramik und eine Münze aus der Zeit der Konstantin.

Im Kastellvicus die Forschungen wurden in einen Raum auf der Westseite des Baues XI durchgeführt. Ein anderen Sondaje wurden im Nord-West des Kastellvicus gemacht in einen Areal was noch nicht geforscht war.

13. Cârloănești, com. Vernești, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

Cod sit: 50148.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 25/2009

Colectiv: Mircea Babeș – responsabil, Despina Măgureanu (IAB), Sebastian Matei, Daniel Costache (MJ Buzău), Maria Magdalena Ștefan, Dan Ștefan (SC Digital Domain SRL)

Cercetările din campania 2009 au avut drept scop epuizarea subarealului V4bN și continuarea cercetării în marginea platoului, pentru a obține date noi privind sistemul de fortificare. Totodată, au mai fost deschise două secțiuni noi (S4 și S5), cu scopul de a verifica existența unor posibile urme de locuire „extramurană”.

Epoca bronzului

În campania arheologică din anul 2009 au fost descoperite 16 complexe aparținând epocii bronzului. Dintre acestea, majoritatea aparțin locuirii timpurii, etapelor Ic3 și Ic2 ale culturii Monteoru.

Astfel, amintim descoperirea unei locuințe incendiate (cpl. 56) de formă probabil rectangulară, surprinsă parțial sub forma unor aglomerări compacte de lipitură arsă, la adâncimea de -1,79/1,84 m. Grosimea stratului de dărâmtură avea pe alocuri peste 0,20 m, nivelul de călcare al locuinței fiind surprins la adâncimea de -2,08/2,10 m. Suprafața cercetată a fost de cca. 5 x 4 m. Fragmentele ceramice precum și raporturile stratigrafice ne îndreptătesc să atribuim locuința primului nivel de locuire de epoca bronzului identificat în arealul V4bN, respectiv etapei Ic3 a culturii Monteoru. Locuința a fost mobilată cu o vatră (cpl. 59) construită pe pat de pietre și cioburi, grosimea crustei fiind de 1,5 - 2 cm. Avea formă relativ ovală cu dimensiunea de 0,50 x 0,60 m. Fragmentele ceramice recoltate din patul ei aparțin etapei Ic3 a culturii Monteoru.

O altă instalație de ardere, de această dată de tip cuptor (cpl. 58), a fost descoperită la N de locuință, relația stratigrafică dintre aceste două complexe nefiind pe deplin lămurită. Cuptorul, puternic afectat de două gropi dacice, avea cupola realizată din lut galben și vatra pe pat de pietre și fragmente ceramice.

În apropierea locuinței, dar într-o poziție stratigrafică superioară se afla o „platformă” rectangulară cu o suprafață de cca. 1,50 x 1,50 m (cpl. 57). Pe suprafața acesteia s-a descoperit o cantitate însemnată de nuclee de silex, resturi provenite de la prelucrarea materialului litic, percutoare, două cuțite curbe din piatră (Krummesser), dintre care unul fragmentar, și un fragment de topor cu gaură de înmănășur.

Alături de acestea au mai fost descoperite fragmente ceramice precum și resturi osteologice.

Alături de complexele amintite menționăm că au fost descoperite mai multe gropi tronconice, cu o umplutură săracă în materiale arheologice. Remarcăm o groapă/alveolare, săpată în pământul viu, din primul nivel de locuire, ce avea umplutura constituită din cenușă și cărbune, iar pereții aveau culoarea roșie. E posibil ca acest complex să fi reprezentat o instalație de ardere, fără a putea spune mai multe în acest sens.

Atât din complexele cercetate cât și din stratul de cultură au fost recoltate mai multe materiale de interes arheologic. Cantitativ primul loc îl ocupă ceramica. Fragmentele ceramice recoltate provin de la cești cu una sau două toate supraînălțate, castroane, boluri, amfore, pixide, capace etc. Acestea sunt decorate cu cercuri concentrice incizate, linii dispuse în zig-zag, triunghiuri incizate sau în relief, brăuri aplicate, cu sau fără alveolări, impresiuni cu degetul în pasta moale, cusături, ghirlande și sururi de împunsături etc., motive aparținând stilurilor ceramice specifice culturii Monteoru. Cel mai bine reprezentată este ceramica lucrată din pastă semifină, cu pietricele și cioburi pisate în compoziția pastei. Formele grosiere aparțin în principal borcanelor și vaselor „sac”.

Dintre obiectele de inventar arheologic amintim cuțitele curbe din piatră întregi sau fragmentare, un pandantiv și bile din piatră, împungătoare din os, jetoane, fusaiole, precum și o roțiță de car miniatural.

A doua epocă a fierului

În subarealul V4bN au fost cercetate integral sau parțial 13 complexe descoperite în campaniile trecute, dar și 6 complexe noi.

Dintre acestea remarcăm cpl. 49, 50 și 55, care constituie, după părerea noastră, un ansamblu unitar, ce reprezintă o locuință (cpl. 55) cu cuptor (cpl. 49) și groapa sa de acces (cpl. 50).

Cpl. 55 reprezintă un complex adâncit de mari dimensiuni, observat parțial pe o lungime de aproximativ 4 m. Are o formă aproximativ ovală, fiind săpat de la adâncimea de -1,10 m față de nivelul actual de călcare. Baza locuinței se afla la -2 m, atingând puțin pământul viu. Acest complex nu a putut fi cercetat integral deoarece o parte importantă din el intra în profilul de E al părții cercetate din subarealul V4bN, fiind de asemenea puternic afectat și de 3 gropi dacice. Materialul ceramic recoltat din umplutura acestuia, destul de sărac, poate fi încadrat fără rezerve în sec. IV-III a.Chr., după cum o demonstrează mai multe fragmente de la un castron specific acestei perioade. Din punct de vedere stratigrafic, acest complex se observă a fi săpat de undeva din stratul de humus antic, format în perioada scursă dintre epoca bronzului și cea dacică „clasică”, reprezentând un argument pentru o datare foarte timpurie. De altfel, această locuință nu este o descoperire singulară. În cursul săpăturilor anterioare au fost descoperite mai multe gropi, cu materiale încadrate aproximativ în aceeași perioadă. Având în vedere unele importuri grecești și celtice descoperite în aceste complexe, putem restrânge datarea locuirii respective, fără îndoială una de scurtă durată și de mică intensitate, doar la sec. III a.Chr.

Cpl. 49 reprezintă un cuptor menajer, construit prin săpare (cotlonire), după care s-a amenajat vatra, cupola fiind lutuită, cu o argilă nisipoasă, fără a se folosi material organic. Forma este ușor ovală cu dimensiunile de 1,24 x 1,14 m. Vatra a fost amenajată pe un pat de pietre plate de râu, așezate una lângă alta. Groapa de acces reprezenta de fapt o ușoară

alveolare, de formă semicirculară, cu un diametru de aproximativ 1,10 m, în care se afla o umplutură cenușiu-negricioasă, puternic pigmentată cu cărbune. Relația stratigrafică cu cpl. 55 a fost surprinsă în grund și s-a putut deduce ca această nișă de acces a fost săpată în peretele de N al locuinței.

În afara acestor complexe, în V4bN au fost cercetate parțial sau integral 16 gropi, toate datate în sec. II - I a.Chr. Majoritatea gropilor au forme cilindrice, sau ușor tronconice, umplutura lor fiind foarte afânată, plină de resturi menajere (fragmente ceramice, bucăți de lipitură arsă sau nearsă, crustă de vatră, oase, cărbune, cenușă, resturi vegetale) sau pietre. Dintre acestea remarcăm gropile cpl. 1 și 51 ce aveau adâncimi față de nivelul de săpare a lor, de 2,50 m, sau cpl. 4 care avea o adâncime de peste 3,25 m și un diametru de 2,25 m spre bază. Din aceste trei gropi au fost recoltate cantități foarte mari de fragmente ceramice și vase întregi sau parțial întregibile (borcane, chiupuri, câni, fructiere, cești opaiț, boluri cu decor în relief, vase în miniatură, ș.a.), precum și piese metalice (cuțite, vârf de săgeată) din lut (fusaiole) sau piatră (cute). Alte săpături au fost executate pe panta vestică a Cetățuii ca o continuare a cercetărilor începute în 2005 în sectorul Terasa 1. Au fost continuate și parțial finalizate secțiunile S2 și S3 (2 x 10 m fiecare), trasate la 1 m distanță, de o parte și de alta a carourilor superioare ale magistralei S1, ce a secționat (2005-2008) printr-un profil lung de 58 m Terasa 1, panta Cetățuii și o mică parte din platoul superior. Extinderea spre S și N față de S1 a săpăturii a fost considerată necesară pentru a verifica anumite ipoteze privind prezența unei palisade în acest sector și lipsa stratului de epoca bronzului pe platou în aceeași zonă.

Totodată, au mai fost deschise două secțiuni noi: S4 (8 x 4 m) la cca. 24 m S de S2, pe o mică proeminență a reliefului, și S5 (2 x 10 m) pe terasa aflată dincolo de viroaga care mărginește Terasa 1 înspre SV. Săpătura în aceste două noi secțiuni s-a oprit la mică adâncime și va fi continuată în campania viitoare. În săpătura de pe panta de V a Cetățuii cele mai importante rezultate au fost înregistrate în secțiunile S2-S3. Coroborând rezultatele de anul acesta, cu contextele identificate în S1 încă din 2007, se poate afirma că platoul superior al Cetățuii, mai ușor accesibil în perioada dacică clasică, a fost împrejmuit cu o palisadă, cel puțin în sectorul vestic. În același timp trebuie să precizăm că anumite detalii (în special legate de perioada de funcționare și simultaneitatea elementelor arheologice descoperite) rămân încă neclare până la efectuarea de noi săpături și prelucrări de material.

Principalul element de fortificație clarificat în această campanie este șanțul dublu – notat cpl. 55 (cu profil în forma literei „w”) descoperit în partea sa inferioară ce străbate toate cele 3 suprafețe investigate (S1, S2, S3). Interpretăm acest șanț dublu ca putând reprezenta fundația unei palisade. Șanțul a fost pus în evidență pe o lungime de 7,70 m, doar în partea sa inferioară. Lățimea sa superioară măsoară cca. 1 m. A fost surprins doar pe o adâncime de 0,30-0,50 m, orientarea fiind NNW-SSE. În exteriorul acestui șanț, în imediata sa apropiere, au fost identificate patru gropi, dintre care două erau câptușite cu lut verde băut.

La E de șanțul în „w” (adică spre platou), la distanțe variabile de acesta, au fost identificate mai multe complexe adâncite dispuse pe un aliniament paralel, ce ar putea fi de asemenea interpretate ca a vând legătură cu sistemul de fortificare al platoului superior. Presupunem că palisada a fost

construită pe pantă, profitându-se astfel de diferența de nivel pentru a se crea o platformă sprijinită de pantă (prin stâlpi).

Pieseile descoperite au intrat în patrimoniul MJ Buzău, unde vor fi restaurate și expuse publicului. Observațiile de săpătură au fost înregistrate în jurnalul de șantier, iar materialul arheologic descoperit, a fost spălat și ambalat. Înregistrarea materialelor arheologice descoperite a fost făcută în Registrul de evidență a pachetelor și pieselor.

În vederea documentării grafice cât mai complete a fost realizat un număr de 20 planuri și 30 de profile, la scara 1:10 și 1:20 (planuri generale și de detaliu), precum și numeroase fotografii.

Bibliografie:

M. Babeș, *Problemes de la chronologie de la culture geto-dace a la lumiere des fouilles de Cârloșnești*, Dacia NS 19, 1975, 125-139.

M. Babeș, *Cârloșnești*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1994, p. 313-314

Cârloșnești, com. Vernești, jud. Buzău, CCA 2002, p. 98-99

Idem, CCA 2003, p. 81-82, pl. 34.

Idem, CCA 2004, p. 76-77, pl. 17.

Idem, CCA 2005, p. 107-109.

Idem, CCA 2006, p. 124-126, pl. 21.

Idem, CCA 2007, p. 117-120, pl. 24.

Idem, CCA 2008, p. 117-121, pl. 24.

Abstract:

During the 2009 archaeological campaign the research aimed: to conclude the excavations of the surface V4bNorth; to continue the investigations of the Cetățuia plateau's western edge in order to obtain additional data about the fortification system. Approximately two thirds of the V4bNorth surface were excavated, resulting in the complete or partial documentation of 16 Dacian pits (2nd-1st centuries BC) which contained a rich and varied inventory. We remind here the discovery of the first known until now dwelling complex from Cârloșnești, dated in the 4th-3rd centuries BC, dug in the soil of the pit-dwelling type. The dwelling included a kiln. The archaeological deposit dated to the Bronze Age period (Monteoru culture) was completely investigated. There were found 16 archaeological features, among which we notice a burnt dwelling, a kiln, a fireplace and several pits with truncated profile.

In the western side of the superior plateau's edge the excavations continued in the S2 and S3 surfaces. New fortification elements belonging to the Dacian period were identified: a palisade ditch and post holes. In addition, new trenches were opened: S4 and S5, which will be completed next year.

14. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj

Punct: Casa Cepleanu, Valea Satului

Cod sit: 81308.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 57/2009

Colectiv: Gheorghe Calotoiu – responsabil, Adina Gabriela Cotorogea (MJ Gorj)

Situl arheologic de la Ceplea, comuna Plopșoru este situat pe DN 67 Tg. Jiu – Craiova la 65 km S de Târgu Jiu pe o terasă a pârâului „Valea Satului”.

Așezarea din epoca bronzului se încadrează cronologic în epoca bronzului mijlociu (cultura Verbicioara faza a 3-a).

Scopul cercetărilor arheologice din anul 2009 a constat în delimitarea cât mai precisă a sitului și cercetarea unor eventuale complexe arheologice. În acest sens în partea de S a pârâului „Valea Satului” pe o terasă a acestuia a fost trasată o secțiune S1/2009 orientată E-V cu dimensiunile de 6 x 2 m, iar la 10 m NE de releul de telefonie a fost deschisă o casetă de 4 x 3,5 m; la 5 m SV de aceasta a fost practică o altă casetă de 3 x 2 m.

Lucrările pe șantierul arheologic au fost efectuate cu persoane puse la dispoziție de Primăria Plopșoru, conform Legii nr. 416/2001, în luna iulie 2009.

Stratigrafia S1/2009 este următoarea: 0 -0,10/0,15 m – strat vegetal; -0,10/0,15 –0,60/0,74 m – strat castaniu cu fragmente ceramice medievale târzii și moderne; -0,60/0,74 –0,97/1,10 m – strat de culoare negricioasă cu vestigii arheologice din epoca bronzului, -0,97/1,10 m – strat steril de culoare gălbuie fără materiale arheologice.

În partea de E în C1 și C2, între -0,73 și -0,89 m au fost descoperite fragmente ceramice de la pereți de vase cu buza dreaptă, din pastă grosieră, de la vase borcan cu brăuri alveolate orizontale organice sau aplicate sub buză, din pastă de culoare cărămidie. Tot în C2 la -0,92 m au fost întâlnite baze late de vase din pastă grosieră și semigrosieră de la diferite tipuri de vase. În C3 la -0,96 m a fost depistat un perete de vas din pastă semigrosieră de culoare cenușie cu buza evazată și marginea rotundă. În C4 la -0,98 m au fost descoperiți pereți de vase din pastă fină cu urme de arsură secundară în exterior. În același c. C4 la -1,03 m a fost descoperit un fragment ceramic de la un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă. Tot în C4 la -0,90 m a fost găsit un capac fragmentar, iar la 0,05 m V de acesta și -1,05 m a fost depistat un fragment ceramic din pastă semifină cenușie de la un castron cu buza dreaptă de culoare cenușie cu urme de arsură secundară. În C5 la -0,96 m au fost găsite două toarte de cănițe mici, una de culoare cenușie și alta cărămidie rotunde în secțiune. Tot în c. C5 la -1,02 m a fost descoperit un perete de vas cu buza crestată din pastă grosieră, în același carou la -1,10 m a fost întâlnit un perete de vas, care are pe exterior linii incizate, circulare, paralele slab pronunțate. În C6 la -0,87 m au fost descoperite fragmente ceramice de la două castroane cu buza dreaptă și marginea rotundă din pastă semifină, cu ușoare urme de arsură secundară. Tot în C6 la -0,93 m s-a găsit un fund de vas inelar din pastă semifină de culoare cărămidie. În același context arheologic la -0,96 m a fost descoperit un perete de vas borcan din pastă grosieră cu buza dreaptă și marginea rotundă, iar sub aceasta, un brâu organic sub formă de șnur cu buza dreaptă de culoare cărămidie din pastă semigrosieră. Tot în C6 la -1,03 m a fost descoperită o toartă în bandă din pastă semifină de culoare cenușie, iar la -1,09 m a fost depistată baza de la un vas de provizii din pastă grosieră.

Caseta Cas 1/2009 (4 x 3,5 m) a fost trasată la 10 m NV de releul de telefonie care se află pe o terasă a pârâului Valea Satului. Stratigrafia Cas C1/2009 este următoarea: 0 –0,10/0,14 m – strat vegetal; -0,10/0,14 –0,55/0,67 m strat castaniu închis cu depuneri menajere moderne și medievale târzii; -0,55/0,67 –0,98/1,15 m – strat cenușiu cu vestigii

arheologice din epoca bronzului; -0,98/1,15 m – strat galben lutos, steril din punct de vedere arheologic.

În partea de E a casetei între -0,86 și -1,94 m adâncime a fost descoperită o ceașcă fragmentară cu fundul plat și buza dreaptă din pastă semifină cenușie, iar în apropierea acesteia a fost găsit un fragment de vas borcan cu buza dreaptă din pastă grosieră cu un brâu alveolat.

În C3 între -0,93 și -1,08 m a fost descoperit un perete de castron din pastă fină de culoare castanie cu buza tăiată drept, cu urme de slip negru pe interior, iar în apropierea acestuia au fost găsite două baze de vase unul din pastă semigrosieră plat de culoare cenușie și un altul din pastă grosieră ușor profilat. În același carou C3 a mai fost descoperită la -0,96 m o toartă în bandă din pastă semigrosieră de la un vas mai mare. Tot în C3 pe latura estică a fost descoperit la -0,98 m un perete de vas mare de provizii cu buza dreaptă și marginea rotundă din pastă semigrosieră cu urme de arsură secundară pe interior. În C1 pe latura vestică la -0,88 m a fost descoperită o bază de vas din pastă grosieră de formă plată de culoare cenușie. Tot în C1 între -0,94 și -1,08 m a fost întâlnit un perete de vas din pastă semigrosieră cu buza dreaptă și un brâu alveolat sub ea, iar în apropierea acestuia a fost găsit un perete și buză invazată de vas și un alt perete cu buza dreaptă cu un brâu alveolat sub ea. În C2 pe aceeași latură la -0,96 m a fost descoperit un fragment ceramic de culoare cenușie semifină de tip „tigaie” pe care l-am întâlnit în anii anteriori în cercetările arheologice de la Vierșani - Jupânești. Tot în C2 la -0,98 m a fost găsit un fragment ceramic de vas de culoare cenușie cu buza lobată. În C3 între -1,04 –1,08 m au fost depistate mai multe fragmente ceramice – pereți și buze de vas cu marginea rotundă din pastă cenușie sau cărămidie cu buza dreaptă sau ușor trasă spre interior. În același context arheologic a fost descoperit un fragment de capac de formă patrulateră din pastă semigrosieră de culoare cenușie. În C4 la -0,94 m adâncime a fost descoperit un fragment de perete și buză ușor evazată cu marginea rotundă. Tot în C4 la -0,94 m adâncime a fost descoperit un fragment de capac cu un orificiu circular și câteva fragmente de pereți de vase cu dimensiuni diferite.

La 8 m NV de releul telefonic a fost efectuată o altă casetă Cas. C2/ 2009 (3 x 2 m) cu următoarea stratigrafie: 0 –0,12/0,15 m – strat vegetal; -0,12/0,15 –0,45/0,56 m – strat castaniu cu depuneri menajere de epocă modernă și medievală târzie; -0,45/0,56 –0,75/0,86 m – strat cenușiu deschis cu fragmente ceramice medievale târzii; -0,75/0,86 –1,10/1,22 m – strat negricios cu fragmente ceramice din epoca bronzului; -1,10/1,22 m – sol galben lutos, steril din punct de vedere arheologic. În C1 la -0,98 m a fost descoperită o măciucă fragmentară din piatră șlefuită de culoare cenușie cu o bordură în partea superioară având un diametru de 5,9 cm. Aceasta a fost ruptă din antichitate (se păstrează jumătate) cu un orificiu de înmănusare. Tot în C1 la -0,99 m a fost descoperit un perete de vas din pastă semigrosieră cărămidie cu buza dreaptă și marginea rotundă iar sub aceasta are un brâu alveolat, organic, în același context arheologic a fost descoperită o bază de vas din pastă grosieră de culoare cenușie. În C2 la -0,94 m a fost găsit un perete de vas din pastă grosieră de culoare cenușie cu buza dreaptă și marginea rotundă. În exterior sub buză are un brâu alveolat aplicat. În același carou la -0,97 m a fost descoperit un perete și o buză invazată cu marginea rotundă de la un castron de culoare cărămidie din pastă semifină. În C3 la -0,96 m a fost găsit un perete de vas cu buza trasă spre interior

și caneluri oblice sub margine; în același context arheologic a mai fost găsită o bază de vas plată de culoare cenușie iar pe un alt fragment ceramic sunt linii incizate circulare. În același context arheologic a fost descoperit un alt perete și buză dreaptă de vas din pastă fină cu urme de arsură secundară sub care este un brâu sub formă de șnur. Tot în C 3 la -0,93 m a fost descoperită baza plată și peretele de vas din pastă grosieră de culoare cenușie. În același carou la -0,98 m a fost găsit un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă, iar sub aceasta un brâu alveolat organic. În același context arheologic a mai fost găsit un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă din pastă cenușie. În același carou la -1,02 m au fost descoperite două baze plate de vase din pastă semigrosieră de culoare cărămizie.

La 100 m SV de pâraul Valea Satului, un sătean a efectuat o casetă Cas. 3 /2009 (2 x 2 m) în scopuri menajere, unde a fost întâlnită următoarea stratigrafie: 0 -0,10/0,14 m – strat vegetal; -0,10 /0,14 m -0,60/0,64 m – strat castaniu cu materiale moderne; -0,60/0,64 -1,05/1,18 m strat de culoare neagră cu fragmente ceramice de epoca bronzului; -1,05/1,18 m - strat galben lutos fără material arheologic. În casetă au fost găsite câteva fragmente ceramice pe latura nordică. În C 3 la -0,98 m a fost descoperită baza de la un vas de culoare cenușie de formă plată, semigrosieră și un perete de vas cu buza dreaptă din pastă cenușie cu un brâu alveolat sub ea și un alt fragment ceramic din pastă grosieră tot de la un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă sub care era un brâu alveolat organic din pastă semigrosieră de culoare cărămizie.

Cercetările arheologice de la Ceplea - Plopșoru au reliefat existența unei așezări specifice bronzului mijlociu, care se încadrează cronologic culturii Verbicioara faza a 3-a.

Bibliografie:

- Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea Culturii Verbicioara în jud. Gorj*, Litua 6, 1994.
 Idem, *Cercetările arheologice de la Vierșani – Jupânești*, jud. Gorj, Drobeta, p. 44-55.
 Gh. Calotoiu, *Așezări traco-geto-dacice în Bazinul mijlociu al Jiului*, Tg-Jiu, 2007, p. 23-29.
 Gh. Calotoiu, N. Mărgineanu, CCA 2004, p. 89-95.
 Idem, *Cercetările arheologice de la Ceplea-Plopșoru*, Drobeta 17, 2007, p. 36-51.
 Idem, CCA 2006, p. 113-114.
 Idem, CCA 2007, p. 100-102.
 Idem, CCA 2008, p. 95-96.

Abstract:

The objective of the 2009 archaeological campaign was the delimitation of the Middle Bronze Age site area. This year we discovered a dwelling and a hearth. The archaeological material mostly consists in ceramics. We mention that the ceramics is fragmentary with no complete vase and it was usually made of a thicker paste. The pottery is specific to the 3rd phase of the Verbicioara culture. The archaeological excavation proved the existence of a settlement specific to the Verbicioara culture, the 3rd phase.

15. Cheia, com. Grădina jud. Constanța

Punct: Vatra satului, Peștera La Izvor, Peștera La Baba, Peștera X

Cod sit: 63018.02; 63018.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 44/2009, autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 363/2009

Colectiv: Valentina - Mihaela Voinea – responsabil, George Neagu (MINAC), Bartłomiej Szmoniewski (Institutul de Arheologie și Etnologie Cracovia), Răzvan Petcu (masterand), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Elek Popa (MNIR), Andrei Soficar (CCA București), Cornelia Cărpuș (SC Medstar2000 Constanța), Leonid Cărpuș (ASPJ Constanța)

Datorită fondurilor modeste, cercetările arheologice desfășurate în punctele de la Cheia au avut un caracter restrâns, secțiunea SH și sondajul SI din așezare, sondajele stratigrafice din interiorul și exteriorul peșterilor La Izvor, La Baba și Peștera „X” vizând identificarea zonelor ce vor fi cercetate în suprafață, sperăm, în campaniile viitoare.

Obiectivele cercetării:

- delimitarea marginii de NE a așezării și identificarea tipurilor de complexe specifice zonei periferice pentru o mai bună înțelegere a modului de organizare a spațiului locuit;
- sondaje stratigrafice în peșterile „La Baba”, „La Izvor” și Peștera „X” pentru stabilirea secvențelor de locuire sezonieră;
- realizarea unui studiu arheozoologic comparativ între materialul faunistic recoltat din așezarea Hamangia III permanentă și cel din secvențele de locuire sezonieră, contemporană, din peșteri;

Pentru delimitarea așezării în zona de NE am realizat secțiunea SH și sondajul SI, în spațiul privat unde am avut acordul proprietarului de teren. Secțiunea SH (3 x 12 m), orientată NE – SV (după limita parcelei private) a fost împărțită în două sectoare de 3 x 6 m, cu martor de 0,30 m între ele.

Stratigrafia secțiunii SH este diferită de cea înregistrată în secțiunile anterioare, plasate în zona centrală a așezării. Astfel, în ultima secțiune au fost surprinse două secvențe de locuire, ambele reprezentând niveluri de locuire exterioară, situate într-o zonă periferică a așezării. De aceea, materialul ceramic s-a păstrat într-o stare de conservare bună, spre deosebire de cel provenit din secțiunile anterioare, situate în zona centrală a așezării, în spații de pasaj unde, datorită presiunii repetate, ceramica a fost puternic fragmentată.

Ultima secvență de locuire (U.S. 3130, st.1; U.S. 3131, st.2), situată la adâncimea -0,30 -0,60 m, conține o cantitate impresionantă de material osteologic provenind, în special, de la indivizi de talie mare (bovine). Materialul ceramic din acest nivel este caracteristic pentru faza clasică a culturii Hamangia (III), cele mai reprezentative fiind străchinile și vasele semisferice cu barbotină și urme de ardere secundară, folosite, probabil, pentru prepararea hranei. Spre deosebire de zonele intens locuite din așezare, în suprafața cercetată, numărul pieselor de silex, piatră, os este modest. De asemenea, figurinele lipsesc.

În prima secvență de locuire (U.S. 3132, st.1; U.S. 3133, st.2), situată la o adâncime variind între 0,60 - 1,20 m, s-a descoperit o mare cantitate de material ceramic alături de fragmente de figurine, piese de silex - finite, în curs de

prelucrare, aşchii şi nuclee – toporaşe şi dălţiţe de piatră, împungătoare de os. În acest moment de locuire s-au săpat trei gropi de extracţie a lutului - C.33 (U.S. – 3137, st.2), C.34 (U.S. – 3138, st.1), C.35 (U.S. – 3139, st. 1) - cu un contur neregulat. Spre deosebire de gropile de extracţie din interiorul aşezării, situate în apropierea locuinţelor, umplute cu resturi menajere în mai multe etape (groapa C8), acestea au o umplutură relativ omogenă, fapt ce sugerează acoperirea lor rapidă, fiind folosite, probabil, de mai multe gospodării.

Sondajul SI (1 x 5 m), realizat la 5 m E de secţiunea SH, orientat perpendicular, pe direcţia NV – SE, ne-a permis identificarea unui complex de mari dimensiuni cu o lungime de aproximativ 2 m şi o depunere stratigrafică de 2,10 m, asemenea unei umpluturi (material arheologic bogat, cenuşă, cărbune), suprafaţa investigată restrânsă făcând, pentru moment, imposibilă determinarea funcţionalităţii lui (groapă/bordei?). Din umplutură au fost recoltate fragmente ceramice (vase întregibile), toporaşe de piatră, piese de silex, un fragment inel de os, material osteologic bogat. Toate aceste elemente, descoperite aproximativ la aceeaşi adâncime (0,80 m), atât în secţiunea SH, cât şi în sondajul SI sugerează existenţa unui spaţiu locuit care, ulterior (secvenţa II), a rămas doar o zonă periferică a aşezării, folosită pentru aruncarea deşeurilor, fără o preocupare a acoperirii lor (situate departe de zonele de pasaj).

Cheile Dobrogei: punctele - Peştera „La Baba”, Peştera „La Izvor”, Peştera „X”

Cercetările de teren întreprinse în zona Cheile Dobrogei ne-au permis să surprindem acţiunile de vandalizare întreprinse deseori de turişti în interiorul grotelor şi peşterilor din zonă. Prin urmare, cercetarea sistematică a acestor situri se impunea cu necesitate, chiar dacă o parte din ele au fost investigate în anii '60. Săpăturile din peşterile „La Izvor” şi „La Baba” au verificat informaţiile din vechile cercetări şi au adus date noi. În Peştera „La Baba” a fost identificată următoarea succesiune stratigrafică: suprafaţa stâncoasă; strat steril cu loess, bucăţi mici de piatră şi fosile; mai multe niveluri cu vetre din perioadă neolitică (culturile Hamangia, Gumelniţa, Cernavoda I); un nivel cu pietre de diferite dimensiuni cu ceramică şi oase de animale (Bronz Târziu, Halstatt: cultura Babadag); nivelul următor care este parţial distrus de gropi medievale şi moderne conţine o vatră cu ceramică romană; nivelurile superioare conţin resturi de complexe arheologice din perioadă medievală şi modernă.

În Peştera „La Izvor” au fost trasate trei secţiuni, două dintre ele înăuntru şi una în exterior, la intrarea peşterii. În prima secţiune (SI) nu au fost găsite artefacte, zona fiind deranjată de un bar existent acolo până în 1990. În a doua secţiune (SII) s-au identificat mai multe vetre din perioadă neolitică (cultura Hamangia). Aici au apărut şi fragmente ceramice elenistice, cu firnis negru. În cea de-a treia secţiune (SIII), trasată în exterior, la intrarea peşterii, au fost identificate niveluri cu urme consistente de locuire din perioadele romană, romano-bizantină şi medievală. Aproape de peretele de stâncă, pese blocuri de piatră s-au descoperit oase şi fragment de craniu de ecvideu, iar în umplutura unei gropi din nivel romano-bizantin au apărut o mandibulă şi un pelvis uman. Tot în această secţiune au fost descoperite fragmente ceramice Saltovo-Majaki şi ceramică albă cu angobă roşie.

În Peştera „X” a fost trasată o secţiune în exterior, în faţa intrării. Profilul stratigrafic prezintă mai multe niveluri de locuire sezonieră, unele cu vetre. În partea centrală a săpăturii

s-a descoperit un craniu uman, în jurul său fiind dispuse pietre plate şi fragmente de amfore romano-bizantine. De asemenea, s-a recoltat ceramică neolitică, dar aflată în poziţie secundară.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- deschiderea unei secţiuni pe latura de S a aşezării, neinvestigată până în prezent;
- cercetarea în suprafaţă a complexului arheologic identificat în sondajul SI;
- cercetarea locuirilor sezoniere din interiorul şi exteriorul peşterilor *La Izvor* şi *La Bursuci* (Cheile Dobrogei).
- analiză ceramologică comparativă pentru fragmente ceramice Boian – Hamangia.

Bibliografie:

- V. Voinea, G. Neagu, *Archaeological research at Hamangia III settlement from Cheia (2004-2008)*, Pontica 41, 2008, p. 9-34.
 B. Szmoniewski, R. Petcu, *Preliminary report from the new excavation in Peştera Baba (Baba Cave), commune Gradina, department Constanţa.*, Pontica 41, 2008, p. 35-47.
 V. Voinea, G. Neagu, V. Radu, *Spondylus shell artifacts in Hamangia Cultures*, Pontica 42, 2009, sub tipar.
 C. Cărpuş, L. Cărpuş, *Analiza unor fragmente de ceramică Boian din aşezările eneolitice de la Cheia şi Atmageaua Tătărască*, Pontica 42, 2009, sub tipar.

Abstract:

Cheia – Vatra satului

The Hamangia communities have lived in this region starting with the early Eneolithic (approximately the middle of the fifth century BC), representing the first agricultural people in this land. The archaeological excavation undertaken in the Hamangia settlement has emphasised new aspects of the economy, of domestic life, but especially of the spiritual complexity of the old communities. Reaching a plateau near the Casimcea River, the new-comers have only built their dwellings after they have carried out founding rituals: large animal pieces (bovine, ovine and caprine, swine) have been laid in the layer of the dwelling's placement, beneath one of the walls. The most consistent part comes from a calf, perhaps not accidentally, if we take into account the fact that the archaeo-zoological research has demonstrated the important role played by the cattle in this community's nourishment. Cheia is also the place where it was seen for the first time that the construction technique is much more evolved than it was believed to be for a long time. The archaeological finds are remarkably abundant and varied: ceramics fashioned on the slow wheel (many of them of fine quality), stone and clay, bone and copper tools. The flint pieces, numerous and very elaborate, have a pronounced microlithic character.

The recent discoveries demonstrate that this ancient civilisation still hides many secrets and is not sufficiently investigated yet. In the present moment, the archaeological site from Cheia represents the only systematic excavation of this culture in Romania. Given the density of the population in the area, we deem it absolutely necessary to draw up an ample interdisciplinary research project that could establish the complete chronology and, implicitly, a clear periodisation, the reconstruction of the archaic environment, of the ceramic and lithic technologies, of some aspects connected to every day life. Only thus, and not intuitively, can the problem of the origin of these communities be solved, communities which are so special in the scenery of the south-eastern European

La Izvor Cave, La Baba Cave, X Cave

In August 2009 the La Izvor and X Caves were excavated. In La Baba Cave excavations continued upper to trench from 2008. The excavations in two points (La Baba and La Izvor Caves) have verified the oldest data and has also yielded new results.

In La Baba Cave in the largest part of the cave was lodged a rectangular trench. The stratigraphy of the excavated part of the cave is as in 2008: the rock bed; culturally sterile deposits of the yellow loess with small stones and fossils; rich in micro levels and the fireplace cultural levels (Neolithic: Hamangia, Gumelnița Cernavoda); under the thick level, the different size stones with pottery and animal bones between were found (Late Bronze Age, Hallstatt; Babadag Culture); the next level which is partly destroyed by the medieval or modern pits, had a fireplace with Roman pottery; the upper levels close to ground surface were composed of thin micro-levels thick which can be dated to late mediaeval and modern times.

In La Izvor Cave three trenches were made (both of them in the cave and one outside). In the first trench no artefacts found; this part was destroyed by bar existed in cave in 1990. In trench two traces of the Neolithic fireplaces were found with Neolithic pottery (Hamangia). On the border with old trench some Greek pottery were observed. In trench 3 outside the cave (in the entrance corridor) the levels with strong human occupation were found (mediaeval, Romano-byzantine, roman). On the rocks in the upper part we found elements of horse skeleton i.e. skull. In the pit located lower part of trench Romano-byzantine observed and human remains – pelvis as well as mandible in upper part. In trench 3 early mediaeval pottery as Saltovo-Majaki and white pottery with red engobe were found.

In X Cave in from of the entrance to cave a rectangular trench were made. The stratigraphy: levels with large fireplaces. In the central place an artificial broken skull was discovered. Around the skull were small flat stones (limestone) and under pieces of the Romano-Byzantine amphorae. In the trench also Neolithic pottery was found but in secondary deposition.

Fauna din aşezarea Hamangia de la Cheia

Adrian Bălăşescu, Valentin Radu

Cercetările arheologice de la Cheia (jud. Constanța) au dus la prelevarea, și anul acesta, a unei cantități mari de faună din care s-au analizat până în prezent cca. 1000 de resturi faunistice dintre care cele mai numeroase sunt cele de mamifere - 97%.

Clasele de animale descoperite la Cheia, și anul acesta, sunt: *Bivalvia* (scoici), *Pisces* (pești), *Reptilia* (reptile) și *Aves* (păsări). Remarcăm prezența somnului (*Silurus glanis*) de mari dimensiuni la Cheia, stațiune situată la câțiva kilometri depărtare de lacul Tașaul, singurul din zonă care ar fi putut adăposti pești de asemenea dimensiuni. Prezența acestuia s-ar putea explica numai dacă presupunem că locuitorii aşezării realizau expediții de pescuit sau existau pescari care să locuiască doar pe perioada estivală pe malul lacului sau, cel mai probabil, prin intermediul schimburilor cu locuitorii aşezărilor riverane.

Lista speciilor de mamifere identificate este destul de lungă și ea numără atât specii domestice (*Bos taurus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Canis familiaris*), cât și sălbatic (*Vulpes vulpes*, *Martes martes*, *Lynx lynx*, *Equus hydruntinus*, *Sus*

scrofa, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus*, *Bos primigenius*, *Lepus europaeus*).

Mamiferele domestice sunt majoritare ca număr de resturi (NR) - 91,58%. În cadrul activității de creștere a animalelor, exploatarea cornutelor mari și mici joacă un rol important, dacă avem în vedere procentajele deținute de acestea. Vârstele de sacrificare ale bovinelor domestice ne arată că acestea erau exploatate atât pentru produsele lor secundare (lapte), cât și pentru carne, iar ovicaprinele erau utilizate mai ales ca producătoare de carne și secundar, dar într-o foarte mică măsură, pentru produsele lor - lapte și, posibil, lână.

Porcul domestic (*Sus domesticus*) este absent în cadrul spectrului faunistic de la Cheia. Acest lucru nu trebuie să ne surprindă, deoarece suinele domestice sunt slab reprezentate în cadrul aşezărilor Hamangia.

Mamiferele sălbatică sunt slab reprezentate ca NR, ceea ce demonstrează că vânătoarea a avut un rol secundar în paleoeconomia animalieră, ea suplimentând și completând rezervele de hrană. Cele mai vânată animale sunt bourul, cerbul, hydruntinul și mistrețul. După cum se observă sunt animale de talie mare și medie, a căror vânătoare implică o serie de riscuri care, însă, erau compensate de cantitatea mare de carne, piei, oase, coarne.

Stațiunea de la Cheia poate fi comparată din punct de vedere arheozoologic, cu alte două stațiuni ale culturii Hamangia, cele de la Techirghiol și Durankulak, cea din urmă prezentând eșantioanele faunistice cele mai apropiate numeric. Aceste aşezări, deși sunt situate în medii geografice diferite, prima în interiorul provinciei – Podișul Central Dobrogean, iar celelalte două în apropierea litoralului Mării Negre, totuși, au același tip de paleoeconomie. Astfel, cornutele mari și mici dețin procentaje aproape egale (ca NR); suinele sunt reduse ca număr, chiar absente la Cheia; vânătoarea joacă un rol secundar.

Fauna sălbatică este extrem de variată din punct de vedere ecologic. Astfel, s-au identificat specii de lizieră - câprior, bour, iepure de câmp; specii de pădure - cerb și mistreț; specii de stepă - hydruntinul, dar și specii ubiquiste - vulpea.

Anul acesta s-au eșantionat 20 de probe dentare de bovine și ovicaprine care vor fi analizate în cadrul proiectului *Stable isotope investigations on the adaptations of Neolithic husbandry to the climate and environmental settings of central, Mediterranean and North-western Europe* (acronim SIANHE) proiect coordonat de către Marie BALASSE - Museum National d'Histoire Naturelle - UMR 5197 Paris. Acest program are ca obiectiv studierea practicilor zootehnice ale crescătorilor de animale din neoliticul european și înțelegerea modalității de adaptare la strategiile de exploatare a turmelor în funcție de particularitățile fiecărei microregiuni. Programul include situri neolitice din Caucaz (Armenia), Europa de Est (Ucraina), Europa Centrală (România și Cehia) și Europa Occidentală (Franța și Marea Britanie).

De asemenea, în 2009 s-au trimis spre studiu paleogenetic cinci probe osoase de hydruntin care vor fi analizate în cadrul proiectului *Paléogénétique, taphonomie moléculaire et domestication au néolithique*, proiect coordonat de Eva Marie Geigl, Institut Jaques Monod – CNRS, Paris.

Fauna din Peștera „La Baba”

Elek Popa, Valentin Radu, Adrian Bălăşescu

Materialul faunistic recoltat din Peștera „La Baba” nu este foarte numeros (321), dar el este extrem de interesant dacă ne gândim că este printre puținele materiale arheozoologice recoltate din astfel de structuri.

Materialul aparține în special mamiferelor, fiind identificate atât specii domestice (vita domestică - *Bos taurus*, oaia - *Ovis aries*, capra - *Capra hircus*, porcul - *Sus domesticus*), cât și sălbatice (cerb - *Cervus elaphus*, cal salbatic ? - *Equus sp.*, iepure de câmp - *Lepus europaeus*, vulpe - *Vulpes vulpes*).

Repartiția pe contexte culturale ne arată ca majoritatea materialului faunistic provine din niveluri neolitice datate ca aparținând culturii Gumelnița (231 resturi – cca. 79% din total). Datorită faptului că fauna nu este atât de abundentă pentru celelalte contexte culturale: medieval (11 resturi), bizantin (1), bronz (22) și cultura Hamangia (5) am considerat că nu este nevoie să facem o discuție pentru acestea.

În cele ce urmează vom prezenta câteva caracteristici ale faunei de mamifere din nivelurile Gumelnița. Cu toate că fauna este bine reprezentată în acest nivel în comparație cu celelalte, fragmentaritatea crescută a determinat determinarea specifică pentru 20% din material. Observăm că resturile de animale domestice predomină (73% din numărul de resturi determinate specific). Sunt prezente atât cornutele mari, cât și cele mici, la care se adaugă și porcul. Vânatul este relativ redus ca număr de specii (4), dar ca pondere are 27%. Cerbul pare animalul cel mai exploatat din punct de vedere cinegetic. Aceste prime rezultate ale analizei arheozoologice sunt extrem de modeste și din cauza eșantionului redus numeric, dar sperăm ca viitoarele cercetări arheologice și arheozoologice din peșteri să aducă noi informații privind exploatarea animalelor în perioadele pre- și protoistorice.

Anexa 1

Bibliografie:

A. Bălășescu, *Considerații cu privire la exploatarea mamiferelor în așezarea Hamangia III de la Cheia*, Pontica 41, 2008, p. 49-56.

V. Radu, *Studiul materialului faunistic (moluște, pești, țestoase și păsări) prelevat din nivelul Hamangia III de la Cheia (Jud. Constanța)*, Pontica 41, 2008, p. 57-64.

16. Cioroiu Nou, com. Cioroiși, jud. Dolj

Cod sit: 71849.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 51/2009

Colectiv: Dorel Bondoc (MO Craiova)

Săpăturile arheologice de la Cioroiu Nou s-au desfășurat în anul 2009, pe proprietatea ONG Alexis Project. Este vorba despre amplasamentul termelor ridicate în colțul de NV al fortificației, de un detașament al legiunii VII Claudia. Pentru identificarea edificiului, în zonă au fost efectuate mai multe secțiuni-sondaje, în anii anteriori. După depistarea edificiului și verificarea stratigrafiei, nu mai rămânea de făcut decât să procedez la dezvelirea sistematică a clădirii. Acest lucru era imposibil de făcut întrucât zona era la vremea respectivă proprietate privată, destinată culturilor agricole. Problema a fost parțial rezolvată la finele anului 2007, când doctorul Adrian Gheorghe (ONG Alexis Project) a achiziționat

parcela în discuție. Din acest moment, terenul a fost scos din circuitul agricol și destinat numai cercetărilor arheologice.

În anul 2009 au fost săpate 16 casete cu dimensiunile de 4 x 4 m, între care au fost lăsați „martori” de pământ cu lățimea de 0,60 m. În anul 2009, acești „martori” au fost desființați, iar casele au fost din nou curățate. Ca urmare, clădirea termală a fost în bună măsură dezvelită și curățată. Întrucât fundațiile sale au fost realizate din pietre zidite cu mortar, am procedat la conservarea lor primară, astfel că județul Dolj are în prezent primul său monument arheologic vizibil.

Clădirea a fost săpată și dezvelită numai parțial, așa că cele ce urmează reprezintă doar o prezentare preliminară. Concret, a fost pusă în evidență o „sală mare”, de formă dreptunghiulară, cu ziduri groase de 0,50 m, din a cărei latură estică au fost restaurați, până în prezent, 15 m. Această lungime lasă loc presupunerii că este posibil ca sala să fi fost împărțită în două sau mai multe camere, dar nu se poate afirma acest lucru cu certitudine, întrucât săpătura sa nu a fost finalizată. Zidurile sunt orientate pe direcția NV-SE. Fundațiile au fost săpate în pământul galben și s-au păstrat până la înălțimea maximă de 1,20 m. Clădirea a fost prevăzută pe latura de V cu o absidă semicirculară cu diametrul de 5 m. Podeaua (*suspensura*) nu s-a mai păstrat decât sub forma unor fragmente dispersate; pe baza acestora am putut stabili că a fost realizată sub forma unui paviment din mortar de var amestecat cu spărturi mici de cărămizi în tehnica *opus signinum*; grosimea acestui paviment era de cca. 0,15 m. Latura nordică a sălii este de 5,20 m, iar lățimea totală (împreună cu absida) este de 7 m. Interiorul său este în bună măsură ocupat cu mici stâlpi (*pilae*) aparținând unei instalații de tip *hypocaustum*. Pe direcția E - V au fost realizate 6 rânduri de pile, iar pe direcția N - S, 7 rânduri. Pilele au fost constituite după observațiile mele, din 6 cărămizi mici (22 x 22 x 6 cm) suprapuse, așezate pe o cărămidă-bază ceva mai mare (32 x 32 x 6 cm); toate acestea au fost lipite cu lut. Uneori, cărămida mare a fost înlocuită cu o piatră rectangulară.

În timpul săpăturilor arheologice, am descoperit fragmente de țigle de hypocaust de tipul *tegula mammata*, precum și tuburi de lut ars, ambele evidente conducând la concluzia că transmisia căldurii se făcea atât la nivelul pavimentului prin tuburi, cât și prin spațiul dintre pereți și țiglele de tip *hammata*. Pentru fixarea acestor accesorii erau folosite niște piroane mari de fier.

Și cărămizile mari din stâlpii (*pilae*) hypocaustului, dar și cele mici au fost șampilate; este vorba despre un singur tip de șampilă, cu legenda LEG VII CL¹. Șampilă este de formă dreptunghiulară (17 x 4 cm), încadrată de un chenar dreptunghiular cu rame duble sus și jos, și de anse curbe la extremitățile laterale. Literele șampilei sunt îngrijit realizate, în relief și au înălțimea de 2,2-2,5 cm. Unele cărămizi prezintă pe margini urme de arsură și funingine.

Nu s-au păstrat toate pilele acestei instalații; pe platforma hypocaustului pot fi observate și urmele altor pile, care au fost demontate sau distruse. Distanța dintre cărămizile bază este de 0,23-0,25 m. Prezența pilor de hypocaust și plasarea absidei pe latura vestică (adică spre punctul cardinal unde apune soarele) dovedesc faptul că în acest spațiu se afla cel puțin un bazin cu apă caldă; o situație similară întâlnim și la termele de la Slăveni.²

Praefurnium-ul a fost identificat pe latura de N, la 1,20 m distanță de colțul de NV al clădirii. Se remarcă printr-o mare cantitate de pământ ars până la vitrifiere, fiind acoperit de o

crustă groasă de mortar, devenită extrem de solidă ca urmare a procesului de ardere. Avea dimensiunile de 2,30 x 1 m. Zidurile sale nu s-au mai păstrat. Lângă *praefurnium* au fost descoperiți bolovani ce prezentau urme puternice de ardere, folosiți probabil pentru producerea aburului prin aruncarea lor în bazinul cu apă rece.

La E de sala mare se găsește adăosată o cameră pătrată, cu fundații de piatră groase de 0,60 m. Dimensiunile sale măsurate la exterior sunt 6,10 x 6,10 m. Pietrele au fost meșteșugit cioplite și zidite în ordine, dispuse pe mai multe asize, din care s-au păstrat maximum 5. Nu am depistat urme de podea; este posibil ca aceasta să fi fost realizată din cărămizi, care au fost scoase într-o epocă ulterioară. O intrare în această încăpere a fost depistată pe latura de E; s-a mai păstrat doar pragul și o mică parte din pereții în care se fixa ușa. Lățimea intrării era de 1,20 m și ușa era realizată din lemn. Spre deosebire de sala mare, această încăpere nu a fost dotată cu instalație de tip *hypocaustum*, fapt care poate sugera și destinația sa. Cel mai probabil este vorba despre un vestiar (*apodyterium*). Foarte interesant, în zidul de N al acestei încăperi, aproape de fundația sa, a fost practică o mică deschidere, creându-se astfel un canal de scurgere. Din acest canal s-a mai păstrat o mică porțiune. Canalul fusese realizat din cărămizi legate cu mortar de var, iar modul de construcție era următorul: la extremitățile cărămizii de jos erau așezate alte două cărămizi în poziție verticală, acoperite cu o altă cărămidă. Se obținea astfel un canal de scurgere care în secțiune avea forma unui pătrat. Dimensiunile cărămizilor folosite la realizarea canalului sunt de 27 x 27 cm. Din umplutura canalului au fost recuperate 3 monede, din care una a fost emisă de Faustina II și una de la Gordian III (?); monedele au fost determinate de Delia Moisil. Întrucât în *apodyterium* nu se găsea nici un bazin de apă, singura destinație a canalului de scurgere era aceea de a deservi o latrină. În acest sens mai trebuie amintit faptul că la 1,70 m distanță N de resturile canalului de scurgere, am depistat o groapă menajeră săpată în aceleași scop.

În stadiul actual al cercetărilor, este dificil de precizat o datare fermă a termelor legiunii VII Claudia de la Cioroiu Nou. Unele monede și fibule datează de la finele secolului II. Ținând seama de circulația monetară, de evidența stratigrafică, de fibulele mai precis databile, precum și de ștampilele de pe cărămizi combinate cu inscripția pusă de speculatorul Germanus³, se poate afirma că termele au fost folosite în prima jumătate a secolului III. Sfârșitul lor s-a petrecut pe cale violentă: un nivel general de dărâmături, combinat cu puternice urme de incendiere a fost sesizat în timpul săpăturilor arheologice. Ipoteză, acest moment se poate identifica cu atacul carpilor din anul 247. Aceste date preliminare vor putea fi nuanțate ulterior, pe măsura avansării cercetărilor.

Note:

1. Bondoc 2000, p. 117-121; Bondoc 2001, p. 177-182; Petolescu 2005, p. 77, nr. 100.
2. cf. Popilian 1971, p. 629.
3. IDR, II, 141; Bondoc 2004, p. 9-11; Petolescu 2005, p. 76-77, nr. 99.

Bibliografie:

- D. Bondoc, *Un detașament din legiunea VII Claudia la Cioroiu Nou, jud. Dolj*, SCIVA 1-2, 51, 2000, p. 117-121.
D. Bondoc, *A Detachment of Legio VII Claudia at Cioroiu Nou (Dolj County, Romania)*, Die Archäologie und Geschichte der

Region des Eisernen Tores zwischen 106-275 N. Chr., Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (1.-4. Oktober 2000). Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores -Archäologische Abteilung- IV, București 2001, p. 177-182.

D. Bondoc, *Inscripții și piese sculpturale. Muzeul Olteniei Craiova / Roman inscriptions and sculptural pieces. The Museum of Oltenia, Craiova*, Craiova 2004.

Inscripțiile Daciei romane, II, Oltenia și Muntenia, București 1977 (ed. Gr. Florescu, C.C. Petolescu).

C.C. Petolescu, *Inscripții latine din Dacia*, București 2005.

Gh. Popilian, *Thermele de la Slăveni*, Apulum 9, 1971, p. 627-641.

Abstract:

The archaeological excavations at Cioroiu Nou were conducted in 2009, on the property of Alexis Project NGO. It is the location of the thermae raised in the northwest corner of the fortification by detachment of the legion VII Claudia. The thermae were used in the first half of the third century. Their end happened violently: a general level of debris, combined with strong traces of firing was noticed during the excavations. Hypothetically, this time can identify with the Carps' attack in 247.

17. Corabia, jud Olt [Sucidava]

Punct: Celei

Cod sit: 125551.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 74/2009

Colectiv: Petre Gherghe – responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Liviu Petculescu (MNIR), Mirela Cojoc, Niculița Ivănuța (MAE Corabia), Onoriu Stoica (Societatea Numismatică Română)

Ultima campanie (numărul 67) de cercetări arheologice sistematice de la Sucidava, cartierul Celei, orașul Corabia, jud. Olt, a avut loc în perioada 29 iunie-10 iulie.

Săpăturile au fost localizate în interiorul fortificației romano-bizantine, mai precis în arealul denumit „Suprafața 2002”, delimitat spre V de clădirea cu hipocaust, la N de bazilica paleocreștină, iar la S de *horreum* și fântâna „secretă”.

Obiectivele urmărite (datorită faptului că numărul studenților care participă la cercetare, prin efectuarea practicii arheologice, a fost mult redus ca urmare a unor modificări survenite în planul de învățământ) s-au rezumat doar la continuarea investigării casetelor C4, C5 și C14, situate spre extremitatea sudică a zonei, unde, în campania anterioară, nu fusese atins același nivel de adâncime cu cel la care se ajunsese în restul casetelor. În plus, am mai realizat un sondaj în caseta C1.

Caseta C4. Cercetările, care au atins adâncimea maximă de -1,20 m, au condus la delimitarea a trei niveluri de locuire.

Cel mai vechi dintre acestea este reprezentat de urmele unui pavaj care iese din profilul sudic al casetei, continuându-se spre N. Amenajarea, surprinsă pe o lungime de 3,90 m și cu o lățimea maximă de 1,45 m, este alcătuită dintr-un strat de cărămizi având ca liant un mortar amestecat cu pietriș fin de râu. Ca aspect, cărămizile sunt de două tipuri: dreptunghiulare (oarecum asemănătoare cu cele din zilele

noastre, cu dimensiunile de 27 x 16 cm și 27 x 13 cm) și aproape pătrate (30 x 27 cm). Pe alocuri, peste cărămizi se păstrează un strat subțire de lutuală arsă la roșu. Acest ultim amănunt ne sugerează o intervenție ulterioară, în urma căreia vechiul pavaj capătă o nouă destinație, fiind poate inclus ansamblului de elemente descoperite de noi în imediata vecinătate, spre N, și care par a aparține unor terme¹.

Al doilea nivel, sesizat la adâncimi cuprinse între -1,10 și 1 m, este atestat de câteva cărămizi izolate și mai ales printr-un aliniament de cărămizi romane și țigle fragmentare, amplasate peste resturile unei podele lutuite. Acestea din urmă apar spre colțul nord-vestic (c. 1b-c) al casei și măsoară în lungime 1,80 m. Spre E, în c. 2-3a, se constată existența unui spațiu lipsit de urmele unor construcții dar în care întâlnim extrem de multă cenușă, fragmente de cărbune și bucăți de zgură. Alături, în c. 1a, a fost sesizată o foarte mică groapă menajeră (diametru aproximativ de 0,30 cm și adâncime similară) care conținea câteva bucăți informe și puternic oxidate din fier, un fragment de la buza unui vas din tablă de cupru, totul amestecat cu multă cenușă și zgură. Toate acestea par a pleda pentru existența, aici, a unui mic atelier folosit pentru scurt timp, probabil pentru reparații ocazionale ale unor piese metalice.

Cel mai recent nivel a fost identificat la o adâncime de aproximativ 0,90 m. În primul rând este vorba de o groapă menajeră (c. 2a) cu formă ovală, care se continuă dincolo de profilul estic al casei. Conținutul său este alcătuit din numeroase bucăți de amforă întregibile, la care se adaugă un fragment de platou acoperit cu smalt verde-oliv, în compoziția căruia au fost pictate cu o nuanță mai deschisă literele XP, continuate de un cerc (aură?) în interiorul căruia par a fi ușor schițați ochii și sprâncenele unui personaj. Opinăm că ne aflăm în fața unei reprezentări artistice cu caracter religios, paleocreștin, textul fiind o abreviere a numelui *Χριστός*. Tot acestui nivel îi poate fi atribuit un aliniament de pietre nefasonate, legate cu pământ, apărut în c. 2b, păstrat pe o înălțime de 0,20 m și o lungime de 0,80 m. Prin tehnica de realizare, poziție în plan și nivel stratigrafic, el pare a constitui o porțiune din ultima asiză a temeliei de pe latura estică a unei construcții (posibil o baracă) dezvelite parțial, în anii anteriori, în casta C5. Dacă supoziția se confirmă, rezultă că latura sudică a clădirii măsoară în total 6,40 m.

În caseta C5, alăturată celei precedente, în c. 2b-c, la adâncimea de -1,50 m, au fost identificate urmele unui cuptor orientat NE-SV, din care se păstrează doar jumătatea nordică. Vatra sa conține multă cenușă și urme de arsură. În colțul nord-vestic al aceleiași casei (c. 1c), la -1,40 m se remarcă trei blocuri de stâncă fasonate, aliniate pe direcția NE-SV, sugerând resturile unui zid, vizibil doar pe o lungime de 1 m.

În caseta C14, c. 1a-b, la adâncimea de -1,50 m au apărut resturi de zid demantelat, fragmente de pavaj realizat din cărămizi așezate pe un strat de pietriș de râu, multă cenușă, urme de mortar și fragmente de oase. Alături, în c. 2a, tot la -1,50 m se delimitează un fragment de zid orientat aproximativ N-S, cu lungimea de 1,50 m și lățimea de 0,40 m, constituit dintr-un singur rând de blocuri mari de calcar. La o distanță de 0,25 m spre V apare un alt aliniament de pietre, paralel cu precedentul.

Din punct de vedere stratigrafic, urmele evidențiate în casele C5 și C14 pot fi atribuite nivelului roman de sec. IV.

În caseta C10, după cum am menționat deja, nu a fost realizat decât un sondaj. Acesta este localizat în colțul sud-vestic al casei, fiind justificat de faptul că pământul foarte

moale de aici se surpa permanent. De altfel, încă din campaniile anterioare, după pata de culoare și consistența solului anticipam aici existența unei gropi menajere. Suprafața sondată este patrulateră, cu dimensiunile de 2,50 x 2,00 m. Actualele cercetări au pus în evidență existența a două gropi.

Prima, denumită Gr.1/2009, este situată spre N și pornește de la -1,60 m. La adâncimea de -2,50 m groapa taie nivelul dacic târziu (sec. I a.Chr. – I p.Chr.) și coboară până la 3,40 m, unde este atins fundul acesteia. Forma gropii este aproximativ ovală, cu diametrul de 1,60 m, pereții sunt ușor albiți iar fundul drept. În interiorul său au fost descoperite foarte multe fragmente de cărămizi romane, unele cu grosimi de peste 7 cm și care păstrează pe una din fețe resturile unui strat de mortar cu grosimea de 2-3 cm, amestecat cu pietriș mărunț, iar pe fața opusă un alt strat, dar subțire, de mortar. Aceste caracteristici sugerează că ele proveneau de la un pavaj defăcut. O altă cărămidă, de tipul celor folosite la construirea puțurilor de fântână², avea formă trapezoidală și măsura în lungime 0,40 m. Pe lângă câteva bucăți de scoabe din fier, cenușă și cărbune, groapa conținea și multe fragmente de ceramică de două tipuri, romană și dacică. Din prima categorie fac parte în special diverse părți provenite de la amfore decorate cu striuri și coaste, un bol cu pereții subțiri, prevăzut cu tortiță, realizat dintr-o pastă fină, un fragment de vas din pastă fină de culoare roșie, angobat cu alb la exterior etc. Ceramica dacică este lucrată cu mâna, dintr-o pastă de proastă calitate dar arsă la roșu pe ambele fețe, și decorată cu butoni aplatați, de la care pornesc brăuri alveolate.

A doua groapă menajeră, denumită Gr.2/2009, a fost cercetată parțial, deoarece se continuă și dincolo de profilul sudic al casei. Ea apare la adâncimea de 1,90 m și are diametrul maxim de 1,25 m. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de 3,60 m. În interiorul său au fost descoperite numeroase fragmente de amforă, un vârf de corn șlefuit și trecut prin foc, oase de pește etc. Se mai remarcă un capăt de curea, din bronz, specific epocii Dominatului³, și o amforă aproape întreagă (lipsește doar una din toarte), caracteristică sfârșitului secolului al V-lea și începutului veacului următor⁴.

În concluzie, cercetările din vara anului 2009, chiar dacă nu au fost de anvergură, au condus la obținerea unor rezultate importante, de natură să completeze informațiile noastre cu privire la spațiul interior al fortificației romano-bizantine de la Sucidava. În campania următoare săpăturile vor fi continuate în toate casele din același areal. [Petre Gherghe, Lucian Amon]

Anexa 2

Note:

1. Petre Gherghe, Lucian Amon, *Corabia, jud. Olt (Sucidava)*, CCA 2009, p. 101-103.
2. Octavian Toropu, Corneliu Mărgărit Tătulea, *Sucidava-Celei*, București 1987, p. 230 semnalează cărămizi asemănătoare, descoperite tot la Sucidava.
3. M.C. Bishop, J.C.N. Coulston, *Roman Military Equipment from the Punic Wars to the fall of Rome*, Londra, 1993, p. 175, fig. 126/10.
4. S. Heath, B. Tekkök (editori), *Greek, Roman and Byzantine Pottery at Ilion (Troia). Roman amphoras*, nr. 27-28, <http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/html/amphoras-r.html>.

Resumé:

Les fouilles archéologiques se sont déroulées dans l'espace des quatre cassettes situées à l'intérieur de la forteresse romano byzantine. Les résultats les plus importants ont été obtenus dans la cassette C5 où l'on a découvert les traces d'un pavage en briques qui appartient au niveau romain (du début du IV-ème siècle jusqu' à la première moitié du V-ème siècle après J.C.) et une fosse ménagère du VI-ème siècle où nous avons trouvé un fragment en céramique avec l'inscription abrégée du nom de *Χριστος*. Dans la cassette C10, nous avons aussi identifié deux fosses ménagères qui coupent le niveau dacique récent (I siècle avant J.C. – I siècle après J.C.) et qui contiennent, parmi d'autres objets, une amphore et un bout de ceinture en bronze.

18. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

Cod sit: 48708.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 23/2009

Colectiv: George Trohani – responsabil, Radian-Romus Andreescu – coordonator proiect, Katia Moldoveanu, Constantin Haită (MNIR), Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Eugen Paveleț (DCCPCN Prahova)

Comuna Podgoria este situată în zona deluroasă din partea de NE a județului Buzău, la cca. 15 km NV de orașul Râmnicu Sărat.

La cca. 2 km NV de marginea satului Coțatcu al comunei Podgoria se află punctul numit de localnici „Cetățuia”. Situl este plasat pe valea pârâului Coțatcu pe un bot de terasă despărțit de restul acesteia prin două văioage adânci. Alunecările de teren au afectat din păcate o mare parte a sitului. În aceste condiții principalul obiectiv al cercetărilor a fost determinarea stratigrafiei prin realizarea unui profil în jumătatea de NE a sitului. Profilul, orientat NV-SE, cu o lungime de 18 m, a fost realizat prin săparea în trepte a marginii sud-estice a tell-ului, cea prăbușită în pârâu.

Campania anului 2009 a avut drept obiective continuarea realizării profilului P1 și cercetarea resturilor locuinței numite provizoriu L8.

Profilul nu a fost încă finalizat deși s-a ajuns la nivelul steril din punct de vedere arheologic. Urmează curățarea întregului profil pentru realizarea de observații microstratigrafice. În stadiul actual au putut fi făcute următoarele observații. Nivelul cultural are o grosime de 3,60-4 m fiind mai gros spre centrul așezării. Au fost identificate cel puțin cinci niveluri de locuire, după cum urmează: primul nivel de locuire (de sus în jos) conține resturile unor locuințe incendiate suprapuse, urmat de un nivel de locuire marcat de urmele unor posibile locuințe neincendiate. Al treilea nivel de locuire corespunde locuinței L8, ce suprapune un alt nivel format din depuneri de culoare cenușiu-albicioasă care pot proveni de la locuințe neincendiate. Ultimul nivel de locuire este semnalat prin apariția dispartă a unor aglomerări de fragmente ceramice. Finisarea profilului va duce la o detaliere a elementelor acestor niveluri de locuire.

Cel de-al doilea obiectiv a constat în cercetarea resturilor locuinței numită provizoriu L8, cercetată în 2008 până la nivelul podelei și conservată prin realizarea unei trepte intermediare. Resturile locuinței se întind pe aproximativ 10 m de-a lungul

profilului, fiind surprinsă cel mai probabil în diagonală, astfel că dimensiunile sale nu pot fi apreciate cu exactitate.

Pentru o mai bună gestionare a situației, suprafața cercetată a fost împărțită în carouri de 2 x 2 m numerotate de la 1 la 10, fiecare dintre acestea împărțite în carouri mai mici de 1 x 1 m, numerotate 1A, 1B, 1C, 1D etc. S-a păstrat un martor intermediar lat de 0,60 m și perpendicular pe profilul magistral (P1, c.7).

Deși suprafața cercetată este relativ îngustă, au putut fi urmărite interesante detalii legate de tehnici și materiale de construcții. Trebuie menționat, de asemenea, faptul că a fost surprinsă doar o parte a locuinței, resturi din ea continuând în profil. Alte părți ale locuinței aflate spre marginea treptei au fost găsite alunecate în poziție secundară, ca rezultat al alunecărilor de teren ce au afectat situl.

Locuința era una masivă, judecând după grosimea stratului de distrugere ce avea în jur de 0,50 m. Distrugerea se prezintă în general sub forma unui amestec de pământ cu chirpici ars în mare parte pulverizat și foarte friabil, în care se găsesc, pe anumite porțiuni ale locuinței bucăți de chirpici de dimensiuni mai mari, puternic arse, uneori până la vitrificare.

După înlăturarea distrugerii, au putut fi identificate unele detalii legate de tehnici constructive și amenajări interioare ale locuinței.

În partea de E a locuinței, în C.7, a fost descoperit un perete în elevație, păstrat pe o lungime de cca. 2,60 m și o înălțime de cca. 0,30 m, care se continuă în profil. Grosimea peretelui făcând pe ambele părți era de 0,10 m. Peretele prezenta două albieri și au fost identificate gropi cu lemn carbonizat ale unor pari cu diametrul de cca. 0,04 m care alcătuiau structura de rezistență a peretelui. Acesta era realizat în tehnica paiantei, fiind identificate amprente și urme carbonizate ale împletiturii de nuiele dintre pari care apoi a fost acoperită cu lut amestecat cu vegetale. Un detaliu mai rar întâlnit este constituit de descoperirea câtorva fragmente de pereți care aveau motive geometrice pictate cu alb-gălbui. Pe unele bucăți se văd urmele unor refaceri ulterioare care au acoperit decorul. Spre marginea suprafeței cercetate peretele prezenta o întrerupere de cca. 1,20 m, probabil un prag.

Podeaua locuinței era realizată din bârne de lemn din care s-au păstrat resturi carbonizate. Bârnelor erau acoperite cu un strat de lut ce păstrează urme de refaceri pe unele porțiuni.

Un alt detaliu constructiv interesant este reprezentat de identificarea în nivelul de distrugere a unor amprente foarte bine conservate de scânduri din lemn cu grosime de până la 0,10 m, acoperite cu lut. Așa cum s-a putut observa și pe profilul locuinței aceste fragmente de chirpici ars formează o linie relativ continuă și prezintă numeroase urme de refaceri. Cel mai probabil provin de la plafonul locuinței.

Ca amenajări interioare, a fost descoperită o vatră, care se continuă în profil, cu dimensiunile păstrate de aproximativ 1,15 m (în lungul profilului) x 0,80 m și cu o înălțime de cca. 0,40 m. Vatra avea două faze de utilizare așezate una peste alta, cu o grosime de 0,01-0,03 m, aflate pe un pat de pietre de 0,05-0,15 m și fragmente ceramice. Aceasta a fost secționată pentru a putea fi urmărit modul de construcție. A fost identificată o structură din șipci din lemn cu dimensiuni de 0,10-0,15 m lățime și 0,02-0,03 m grosime, în interiorul căreia a fost turnată umplutura vetrei. Au fost identificate fragmente de gardină cu urme de pictură. Au fost surprinse patru gropi de pari, două care perforează vatra și două care străpung podeaua

în apropierea vetrei și care ar putea face parte din structura de rezistență a unei locuințe aflată deasupra L8.

În imediata apropiere a vetrei a fost descoperit, lângă profilul magistral, un vas de dimensiuni mari, cu diametrul guri de 40 cm. În această zonă, limita locuinței nu este foarte clară, urme ale distrugerii locuinței mergând până în dreptul c.4.

Alte vase, întregi sau întregibile, împreună cu părți din locuință au fost surprinse alunecate pe pantă. Locuința a fost demontată complet fără a se putea identifica cu certitudine limita vestică a acesteia. Cercetarea locuinței a condus la înregistrarea unor importante detalii de construcție.

În marginea de NV a așezării (c.1), lângă profilul magistral, a fost descoperit la -3,11 m, în nivel Starčevo-Criș, un schelet uman. Nu a putut fi identificată o eventuală groapă de mormânt. Corpul a fost depus în poziție chircită, fiind orientat N - S. Nu a fost descoperit inventar arheologic asociat acestei depuneri funerare.

Materialul arheologic este deosebit de bogat și interesant în special cel descoperit în locuința L8. Materialul ceramic aflat în curs de restaurare și analizare va aduce informații prețioase despre evoluția și contextul cultural în care se plasează așezarea de la Coțatcu.

În ceea ce privește încadrarea cronologică a așezării primele trei niveluri aparțin așa-numitului aspect cultural Stoicani-Aldeni. Aceeași încadrare cronologică pare a fi valabilă și pentru al patrulea nivel, materialul de aici este însă destul de puțin. O descoperire interesantă o constituie atribuirea cronologică a celui de-al cincilea nivel de locuire. Acesta aparține unei faze târzii a culturii Starčevo-Criș (probabil IV), materialul recuperat fiind destul de puțin dar specific acestei civilizații, respectiv funduri inelare sau profilate, fragmente ceramice cu angobă roșie. Un singur fragment este pictat cu alb pe fond roșu. Descoperirea este importantă deoarece pentru prima oară în sudul României la baza unei așezări de tip *tell* se descoperă materiale de tip Starčevo-Criș.

Cercetarea arheologică de la Coțatcu este inclusă în proiectul *Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică*, rod al colaborării dintre MNIR și MJ Buzău. Proiectul face parte din programul de cercetare a neo-eneoliticului din sudul României, *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*.

Desfășurarea ulterioară a proiectului va avea ca obiective principale finalizarea profilului pentru realizarea de observații microstratigrafice și deschiderea unor suprafețe în partea de N a așezării.

Bibliografie:

- Andreescu R., Programul *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*, CCA 2008, p. 333-335.
 Andreescu R., Grigoraș L., Paveleț E., Moldoveanu K., *Raport preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tell-ul neo-eneolitic de la Coțatcu, Com. Podgoria, jud. Buzău, campania 2008*, *Musaio* 12, Buzău, 2007, p. 41-45.
 Grigoraș L., Paveleț E., *Studiul preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tell-ul eneolitic de la Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, *Musaio* 12, Buzău, 2007, p. 7-26.
 Dragomir I. T., *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, Ed. Academiei, București, 1983.
 Trohani G., Andreescu R., Grigoraș L., Paveleț E., *Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, CCA 2008, p.124-125.

Abstract:

The Eneolithic site of Coțatcu, Podgoria Township, lies in the North-Eastern side of Buzău County, at cca. 15 km North-West of Râmnicu Sărat town, in a hilly area on the right side of Coțatcu River terrace.

The excavation objectives were the establishment of the site stratigraphy and chronology, as well as the investigation of the archaeological features undestroyed by the earth flows. The most important archaeological features were the dwellings, from which L8 burnt house stands out by its abundance and diversity of the artifacts. There were discovered pots in situ and fragment of walls painted with white lines. The house had a massive hearth. On the site profile there were identified five habitation levels. They belong to Neolithic period (Starčevo-Criș culture) and to Eneolithic period (Stoicani-Aldeni cultural group).

19. Desa, com. Desa, jud. Dolj

Punct: Castravița

Cod sit: 72043.01, 72043.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 107/2009

Colectiv: Petre Gherghie – responsabil, Marius Cristian Băscăanu (Univ. Craiova), Florin Ridiche (MO Craiova)

În anul 2009, cercetările arheologice sistematice au continuat în sectorul estic al grindului „Castravița” prin deschiderea a două noi suprafețe, C1 și C5¹, aflate la V de construcția romană identificată în campania din anul 2008. De asemenea, a fost definitivată săpătura în suprafețele C3 și C7, începută în anul anterior. În suprafețele C2, C6 dar și în secțiunea SI/2008 s-a urmărit, în acest an, conservarea complexelor arheologice formate din țigle și olane precum și a capetelor pilonilor identificați aici, în general, cercetarea fiind oprită pe nivelul de călcare roman până în momentul când vom identifica resursele financiare necesare restaurării structurilor construcției aflate în cercetare.

Astfel, în suprafața C3 au apărut numeroase fragmente ceramice, începând cu adâncimea de 0,50 m, acestea fiind grupate în partea de SV a suprafeței. La adâncimea de 0,60 m a apărut un cuțitaș de fier, ușor arcuit, cu limbă de înmănușare. Concomitent, în suprafața C7, în colțul nord-vestic al acesteia, a apărut la adâncimea de 1,15 m, o spatulă din bronz. În ambele suprafețe au continuat să apară, între adâncimile de 0,50 m și 0,60 m, îndeosebi în partea estică a acestora, fragmente de țigle și olane de mărimi diferite unele fiind lucrate din pastă albă, acestea din urmă având bune analogii la S de Dunăre. Reține atenția absența aproape totală a resturilor osteologice și a ceramicii din nivelul roman, toate acestea putând constitui un indiciu privitor la destinația construcției aflată în cercetare pe acest grind. Puținele fragmente ceramice găsite provin în general de la vase de uz comun. În suprafața C7, după adâncimea de 1,25 m au apărut sporadic fragmente ceramice din epoca bronzului, cultura Verbicioara, în poziție secundară, dovadă că acestea provin de la vase, deranjate de nivelul hallstattian identificat mai mult în suprafața C3. În această din urmă suprafață, materialele arheologice romane au fost identificate doar până la adâncimea de 0,60 m. În suprafața C7 apare ceramică hallstattiană, la adâncimea de 1,25 m, care constă în fragmente ceramice decorate cu caneluri, situate pe diametrul maxim al vaselor, sau

brăuri crestate, dispuse atât pe pântec cât și pe buză, tipice vaselor de uz comun din cultura Basarabi; formele predominante sunt castroanele și cămile. În suprafața C3, c.1a, la adâncimea de 0,70 m, a fost descoperită o groapă cu dimensiunile de 0,50 m x 0,40 m și adâncimea de 0,60 m, în care au apărut două vase sparte pe loc din vechime, o strachină și o cană bitronconică. Strachina, lucrată cu mâna, are fundul drept, picior înalt, gât scurt și buza dreaptă. Căna, lucrată la roată înceată, are gât scurt, buza trasă spre exterior și subțiată la margine, fund inelar și o toartă lipsă; în ceea ce privește datarea acestora optăm pentru atribuirea lor epocii Latène, (sec. III-II a.Chr.).

Continuând săpătura s-a observat că nivelurile arheologice erau discontinue și telescopate, lucru datorat lucrărilor forestiere relativ recente care au constat în scoaterea, cu ajutorul buldozerelor, a rădăcinilor unor stejari seculari care s-au aflat în această zonă. De asemenea, solul fiind nisipos și omogen din punctul de vedere al culorii și compoziției, nu s-a stabilit clar, nici stratigrafia și nici formele eventualelor gropi. Tot în suprafața C3, la adâncimea de 0,87 m a mai apărut o piesă de bronz, un pandantiv circular cu un mic apendice la partea opusă pedunculului, fragmentar; o piesă similară a fost descoperită în campania din anul 2007, în apropiere, în secțiunea magistrală SI/2007 iar astfel de piese au analogii în depozitul de la Ghidici datat în sec. VII a.Chr.². La aproximativ 1 m E de pandantiv și la adâncimea de 1,05 m, au fost găsite câteva fragmente de la calota craniană a unui copil. Acestea sunt dovezi evidente că și aici s-a aflat o movilă funerară hallstattiană distrusă probabil în antichitate sau de lucrările din epoca modernă. De altfel, la aproximativ 0,20 m de craniu a fost descoperită, la adâncimea de 0,75 m, o cană cu o toartă, lucrată la roata rapidă, datată tot în vremea Latène. În preajma pandantivului și a fragmentelor de craniu au apărut, în pământul răvășit, și câteva fragmente de oase umane puternic calcinate de culoare albastruie care ne semnalează posibilitatea existenței, și aici, a unor morminte de incinerare de tip Verbicioara, distruse de nivelul hallstattian, situație asemănătoare cu cea întâlnită la cercetarea tumulului T3 din partea vestică a grindului „Castravița”³. În preajma pieselor semnalate mai sus, în c.2b, și la 1 m adâncime, la aproximativ 0,50 m distanță de resturile craniului, au fost descoperite, o fusaiolă, și un cercel executat dintr-o sârmă de bronz, groasă de cca. 2 mm, aproximativ rotundă în secțiune. În suprafața C7, în profilul sudic, a fost găsită, la adâncimea de 0,85 m, o groapă circulară cu diametrul de 0,65 m și 0,60 m adâncime față de nivelul antic de călcare, în care se aflau fragmente ceramice provenite de la un vas de mari dimensiuni, decorat cu butoni aplatizați. Peretele vasului, gros de cca. 1 cm, este modelat din pastă compactă, densă, de culoare neagră, lustruită la exterior, și de culoare cărămidie, la interior. Printre fragmentele ceramice a fost descoperit și un os de animal. Vasul, în discuție, se încadrează în Hallstattul timpuriu, cultura Gáva, astfel de vase fiind destul de rare la Dunărea Inferioară, și în premieră, în zona siturilor arheologice de la Desa. În suprafața C7 a fost finalizată săpătura, fiind găsit solul viu la adâncimea de 2 m. Între 1,25 m și 1,90 m, adâncime, au fost găsite sporadic fragmente ceramice de tip Verbicioara, o fază timpurie, care reprezintă indicii a numeroaselor morminte de incinerare date în această perioadă și distruse la momentul ridicării movilelor funerare hallstattiene. În suprafața C3, continuându-se săpătura, a fost descoperită o groapă în profilul estic, la adâncimea de 2 m, care conținea fragmentele de la cinci vase de mari dimensiuni, parțial

întregibile, datate la începutul epocii bronzului. Prin realizarea unei cercetări de suprafață în vecinătatea suprafețelor investigate a fost identificat, chiar în mijlocul drumului de frontieră, care trece pe la N de sit, încă un pilon roman, la aproximativ 15 m spre NE de suprafața C3. Capul pilonului era vizibil datorită eroziunii terenului. Lângă acest pilon a fost descoperită o fibulă cu piciorul întors pe dedesubt, cu resort bilateral, drept și compus din patru spire; acul este ușor curbat și decorat cu două sau trei linii incizate transversal. Piesa este bine conservată, aparține epocii Latène C1, C2, și este specifică tipului Mötschwil, (250 – 180 a.Chr.), încadrare cronologică făcută pe baza datelor C 14 obținute pentru alte piese contemporane, pe grindul „Castravița”.

Ulterior finalizării cercetării în suprafețele C3 și C7 s-a trecut la deschiderea suprafețelor C1 și C5, la V de zidul construcției romane, zid surprins în profilul dintre suprafețele C5 și C6 pe de-o parte și C1 și C2 pe de-altă parte. Astfel, în cele două suprafețe, C1 și C5, a apărut, *in situ*, între adâncimea de 0,35 m și 0,45 m, un complex arheologic unitar format exclusiv din țigle și olane dispus numai în jumătățile vestice ale suprafețelor și aliniat pe partea estică, lucru care sugerează că acestea au alunecat de pe acoperișul unei construcții. În colțul sud-estic al suprafeței C5, chiar lângă zidul construcției, la exterior, și pe nivelul de călcare roman, a fost descoperit un vârf de lance din fier de tipul foliform având lățimea maximă în zona centrală și cu oblicitățile bazei îngustate progresiv. Tubul de înmănușare este conic, partea tăișului și vârful sunt îngroșate iar zona dintre tăiș și tubul de înmănușare este subțiată. Considerăm că și această piesă se încadrează în același orizont cronologic cu depunerea de arme descoperită în anul 2005, în punctul „La Ruptură”⁴, adică sec. IV p.Chr.

În concluzie, putem spune că cercetările arheologice din vara anului 2009 ne-au oferit date noi privitoare la forma construcției romane, mai ales a laturii de V. De asemenea, au fost scoase la lumină artefacte din epoci nedocumentate, până în prezent, în zona siturilor de la Desa cum ar fi materialele de tip Gáva sau cele de la începutul epocii bronzului. În același timp, se conturează o imagine mai clară asupra descoperirilor de epocă La Tène.

Datorită fondurilor insuficiente dar și dorinței de a avansa cu cercetările din punctul „Castravița”, supus distrugerilor anuale provocate de Dunăre, nu ne-am permis continuarea săpăturilor și în punctul „La Ruptură”. Totuși, în urma unor cercetări de suprafață făcute pe plaja Dunării, în zona acestui punct, au fost descoperite două monede romane; una de aramă din timpul împăratului Galba, și o alta, de argint, din vremea împăratului Severus Alexander. Sperăm ca în anul 2010 să avem mai multe fonduri alocate și să putem organiza o cercetare extensivă care se impune a avea caracter de salvare, deoarece Dunărea rupe, și aici, în fiecare an, câte 2 - 3 m din situl arheologic.

Note:

1. Desenele au fost realizate de muzeograf Violeta Stănescu iar prelucrarea grafică a fost asigurată de către ing. Daniela Popescu, cărora le mulțumim.
2. Al. Oancea, *Depozitul de bronzuri de la Ghidici*, SCIV 23, 1972, nr. 4, p. 540 și nota 2.
3. P. Gherghe, Fl. Ridiche, CCA 2005, p. 137-141.
4. *Idem*, CCA 2006, p. 121-123.

Abstract:

In 2009, systematic excavations have continued in the eastern part of the sand bank of Castravița by opening two new areas, C1 and C5¹, located west of the Roman building found in the 2008 campaign. Also, the excavation which began the previous year in areas C3 and C7 was completed. In areas C2 and C6, as well as in section SI/2008 this year we intended to preserve the archaeological features composed of tiling and gutter tiles as well as the heads of the pillars identified here. The archaeological investigations in the summer of 2009 gave us new data on the shape of the Roman construction, especially of the west side. At the same time, we unearthed artifacts of yet undocumented ages, in the Desa area sites, such as the Gáva material or those from the early Bronze Age. Meanwhile, a clearer picture is emerging on the La Tène period finds.

20. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți**Punct: Schela Cladovei - Canton (km. 854)**

Cod sit: 109782.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 70/2009

Colectiv: Roxana Dobrescu - responsabil, Adina Boroneanț - responsabil sector (IAB), Clive Bonsall - responsabil echipa britanică (University of Edinburgh), Nicolae Cătălin Pătroi (DCCPCN Mehedinți), Vasile Boroneanț

Situl arheologic Schela Cladovei- punct Canton (km. 854), Drobeta-Turnu Severin, județul Mehedinți, este localizat pe prima terasă a Dunării, la o înălțime de 3-4 m față de nivelul inițial al fluviului, spre ieșirea în direcția Orșova din municipiul Drobeta Turnu Severin. Elemente de cultură materială au fost identificate pe o lungime de cca 1 km, între șantierul naval și stația de pompare a apei spre uzina de apă grea de la Halânga.

Suprafața sitului este împărțită de un canal colector al izvoarelor de apă din terasa înaltă a Dunării (un fost pârau) în două sectoare: A (stânga) și B (dreapta).

Pentru a evita eroziunea, malul a fost protejat cu un dig cu o lățime de cca. 3-4 m, umplut cu nisip și pietriș și întărit pe malul fluviului cu plăci de beton. Din păcate această protecție va fi de scurtă durată, marginea placată cu beton fiind într-un stat avansat de degradare.

După V. Boroneanț, așezarea mezolitică se întindea numai în zona din dreapta canalului colector (fapt confirmat până în momentul de față și de sondajele efectuate), în timp ce locuire neolitică timpurie, foarte însă, se întindea în ambele sectoare.

Cercetările anterioare de la Schela Cladovei (1992-1996, în cadrul unui prim proiect de colaborare cu Universitatea din Edinburgh, condus tot de prof. Clive Bonsall) au pus în evidență locuiri din epoca mezolitică și neolitică timpurie, situate cronologic între 7000-6300 cal BC, respectiv 6000-5500 cal BC.

Proiectul româno-britanic aflat în desfășurare în momentul de față (și având ca parteneri IAB, Universitatea din Edinburgh, MRPF Turnu Severin) urmărește obținerea unor informații cât mai detaliate referitoare la stilul de viață, arhitectura, tehnologia și practicile de înmormântare ale ambelor tipuri de comunități menționate.

Universitatea din Edinburgh a fost reprezentată în 2009 de o echipă de 12 studenți de conducși prof. Clive Bonsall. Aceștia și-au efectuat pe șantierul Schela Cladovei practica de specialitate arheologică necesară pentru completarea studiilor, ei constituind principala forță de muncă necesară desfășurării activității șantierului. Studenții britanici au participat atât la cercetarea arheologică de teren, cât și la procesarea materialului arheologic rezultat (sortare pe categorii de material, desen și realizare de planuri de șantier, completarea bazei de date a descoperirilor).

S-a redeschis secțiunea denumită SVII, pe proprietatea lui Dragoș Iacob, la dreapta fostului pârau (sector B), acum canalizat.

SVII (dimensiuni 5 x 5 m) este împărțită în carouri de 1 m², numerotate conform caroiului de la 509/513 și de la Q/U (în ordine alfabetică). Fiecare careu este subdivizat la rândul lui în cele patru sferturi, denumite A,B,C,D. Astfel săpătura se efectuează pe suprafețe mici, de 0,50 mp, planarea și colectarea materialului arheologic fiind extrem de precisă iar materialele rezultate din flotare mai ușor de integrat în analiza finală.

În anul 2009 a fost finalizat Unit 5 și cercetate integral Unit 6 și Unit 7 (unități arbitrare, de câte 5 cm grosime) fiind urmărite complexele arheologice F1001, F1006, F1008 F1010, probabil complexe neolitice timpurii de tip Starcevo-Criș și F1002, F1009 deranjamente cu caracter modern (un șanț și respectiv o groapă).

Descrierea complexelor neolitice

F1001: complex neolitic timpuriu deranjat de șanțul modern F1002. Materialul arheologic colectat era reprezentat de fragmente ceramice neolitice timpurii, oase și pietre de mari dimensiuni. El se pierde în colțul de NE al secțiunii SVII.

F1006: zonă cu extrem de multe fragmente de chirpic, unele de dimensiuni mari. În centru se observa o masă de chirpic aproape compact. Nu au fost observate în jur cenușă sau cărbune.

F1008 – fără a avea limitele bine precizate, a fost delimitată pe baza materialului arheologic extreme de dens și abundent (predominant ceramic – fragmente de vase mari, reîntregibile, multe cu decor aplicat), nefiind observabilă a schimbare bruscă a culorii solului de umplutură.

F1010: conținea un număr mare de fragmente ceramice neolitice timpurii, frecvente fragmente de chirpic și numeroase pietre de dimensiuni variabile.

La sfârșitul campaniei de cercetare, la curățarea Unit 8, pe baza concentrației de material arheologic și într-o mai mică măsură pe baza variației culorii solului, au fost delimitate următoarele zone, unele dintre ele posibile complexe arheologice.

A: complex caracterizat de un sol de culoare galben-brun cu foarte puțin material arheologic vizibil. Este probabil continuarea lui F1001 (secționat de șanțul modern F1002)

B: zonă cu sol galben-brun dar cu multe fragmente mici de chirpic și câteva pietre; nu au fost observate fragmente ceramic

C: zonă de culoare galben-brun cu foarte puțin material arheologic (piatră, fragmente ceramice neolitice timpurii și chirpic) care devin mai frecvente în zona de contact cu F1010

D: zonă cu sol galben-brun și pietre de mari dimensiuni

E: zonă cu sol galben-brun închis cu pietre de mari dimensiuni între care și o râșniță. Extrem de frecvent se observă fragmente ceramice de mari dimensiuni (care se reîntregesc) aparținând

neoliticului timpuriu. Limita sa de E (spre F1008) este marcată de un șir de pietre aproape vertical.

F = F1008: considerat drept complex la cercetarea lui Unit 7, conține un număr mare de fragmente ceramic, foarte frecvent chirpic, și pietre. Pe suprafața sa au fost semnalate câteva concentrații (de dimensiuni reduse) de cu mici fragmente de malachit. Pe seama prezenței malachitului (sau poate a cărbunelui) a fost pusă și observarea a patru zone, de formă neregulată, mai închise la culoare pe suprafața lui F1008.

G: zonă de culoare galben-brună, bogată în material arheologic, mai ales ceramic și pietre.

H: zonă de culoare galben-brun, cu câteva fragmente de chirpic și rare fragmente ceramic sau pietre

I: este mai deschisă la culoare decât zona H, având aceeași raritate a materialului arheologic

K: aceeași culoare ca și zona H, ci câteva fragmente ceramic și pietre dar puțin chirpic

L: zonă de culoare gri-brun închis, cu o mare concentrație de fragmente ceramic (neolitic timpuriu), pietre de mari dimensiuni și câteva fragmente de chirpic. Zona denumită N (în interiorul lui L) are o concentrație mare de fragmente de malachit.

M: matricea solului este foarte similară cu cea a lui L, dar fragmentele de malachit sunt răspândite pe întreaga suprafață a lui M.

P: zonă de culoare galben brun, săracă în material arheologic

Q: zonă de culoare galben brun, săracă în material arheologic

Materialele arheologice rezultate reprezentate de fragmente ceramic, obiecte de os și piatră, chirpic, resturi osteologice umane, elemente de faună (oase de mamifere și pești, scoici, cochilii de melci de apă dulce),.

Între descoperirile remarcabile se numără resturile de fabricație ale unor mărgelile de culoare verde, realizate din malachit (descoperite în număr mare și în diverse stadii ale procesului de fabricație, de la materie primă la produsul finit). Acestea apar într-un număr semnificativ de cazuri asociate unor micro-persoane/sfredel (piercers) din silex prebalcanic, folosite probabil la realizarea mărgelilor. Este probabil vorba de un mic atelier local de producere a acestor mărgelile.

Acestea din urmă au formă circulară, de cca. 2 mm, cu o mică perforație în mijloc.

În aceeași zonă cu mărgelile și micro-persoanele apar și numeroase resturi de debitaj provenite din prelucrarea silexului – este posibilă și existența unui atelier pentru producerea acestui tip de unealtă specializată.

Un alt aspect interesant o reprezintă sursa de proveniență a acestui tip de materie primă, postulat ca fiind de origine de la S de Dunăre, din Bulgaria de N.

Din același tip de silex sunt fabricate lame retușate, vârfuri pe lame, gratoare, etc. Prezența obsidianului (prin așchii, fragmente de lame și chiar nuclee) este și ea demnă de menționat.

La fel de importantă (dar mult mai numeroasă) este ceramica neolitică timpurie. Uimește varietatea formelor și decorurilor: impresso, incizii cu motive liniare sau în rețea, ciupituri, benzi aplicate, alveolări, butoni, diverse tipuri de mânere. O mare parte a ceramicii prezintă un slip roșiatic, este bine arsă și lustruită.

Se remarcă un tip de vas, foarte des întâlnit la Schela Cladovei dar până acum observat doar în alte două alte situri (și în număr foarte mic) – vasul de tip cuptor (a mai fost semnalat la Ajmana (Serbia), Ostrovul Banului și la Ostrovul Corbului).

Foarte comune sunt și vasele cu picior și altarele cu patru picioare și recipient circular.

Ceramica pictată este relativ rară, fiind reprezentată anul acesta de fragmente de dimensiuni mici, pictate negru pe un fond roșu, lustruit.

Nu a fost observată plastic antropomorfă.

Proiectul va continua și în anii următori pentru clarificarea problemelor legate de cronologia complexelor neolitice menționate și stabilirea raportului între neoliticul timpuriu din zonă și mezoliticul de Schela Cladovei-Lepenski Vir. [Adina Boroneanț, Clive Bonsall, Roxana Dobrescu]

Abstract:

The archaeological excavation at Schela Cladovei was resumed in 2009, as a joint Romanian-British collaboration project (2007-2012). From Units 5, 6, and 7, the identified Early Neolithic features (F1001, F1006, F1008, F1010) yielded a full range of finds: decorated and painted pot fragments, microlithic flint piercers, beads (fragmented fragments and complete), bead preforms, flint blades, obsidian flakes, blades and cores, bone and antler tools, and human remains.

21. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Gâța

Cod sit: 33701.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 13/2009

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița), Ioana Chira (UBB Cluj)

Săpăturile arheologice s-au desfășurat în intervalul 21-31 iulie 2009, finanțarea fiind asigurată de CMJ Bistrița. Obiectivul campaniei a constat în cercetarea necropolei celtice și delimitarea suprafeței sale. Acțiunea s-a derulat prin deschiderea unei secțiuni principale (S49), cu o lungime de 48 m, orientată SE-NV, și alte cinci perpendiculare, cu lungimi cuprinse între 5,5 și 9,5 m. Lățimea secțiunilor este de 1,5 m. iar a marilor de 0,5 m., rezultând o suprafață verificată de cca. 200 m².

Spre deosebire de campaniile precedente, în anul 2009 nu au fost identificate noi complexe funerare. Singurele vestigii arheologice scoase la suprafață sunt câteva fragmente ceramice preistorice și așchii de silex, găsite sporadic, care pot fi puse în legătură cu o locuire neolitică cunoscută în zonă. Săpăturile vor continua și în 2010, urmând a fi efectuate, în principal, pe o zonă situată la SV față de suprafața cercetată până în prezent.

Reamintim că în perioada 1999-2008 în acest punct au fost dezvelite 29 de morminte celtice (5 - inhumatie, 23 - incineratie în groapă, 1 - incineratie în urnă), materialul arheologic și documentația de șantier păstrându-se la CMJ Bistrița.

Bibliografie:

Dan Lucian Vaida, *Celtic finds in North-East Transylvania (IVth-IIIrd centuries B.S.)*, în *Thracians and Celts (Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006)*, Cluj-Napoca, 2006, p. 295-323.

Dan Lucian Vaida, *Preliminary considerations regarding the Celtic cemetery from Fantanele (the point – La Gafa)*, în *Funerary Practices of the Bronze and Iron Ages in Central and South-Eastern Europe (Proceedings of the 9th International Colloquium of Funerary Archaeology Bistrița, 9-11 May 2008)*, Cluj-Napoca, 2009, p.237-246.

22. Gheorghieni, jud. Harghita

Punct: Bothvar

Cod sit: 83570.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 124/2009

Colectiv: Florin Gogâltan - responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorghieni), Sófalvi András, Nyárádi Zsolt (M Odorheiu-Secuiesc), Botha Zoltán, Zolya Levente (studenți UBB Cluj)

Cetatea Both se află amplasată în partea estică a orașului Gheorghieni, pe un platou stâncos din imediata apropiere a drumului național spre Lacu Roșu. Platoul Cetății are o altitudine de 914 m. Pentru Cetatea Both nu au fost găsite deocamdată izvoare scrise care să ateste momentul construirii sale și de către cine a fost ea ridicată. Conform tradiției locale cetatea s-ar fi aflat în proprietatea lui Both András, fost vice jude regal al Scaunului Ciuc, Gheorghieni și Cașin la sfârșitul secolului al XVII-lea. Tot conform tradiției locale cetatea ar fi fost distrusă de către generalul austriac Akton în 1707, în contextul războiului curut.

Prima menționare și descriere a cetății a fost făcută de către Orbán Balázs în 1868. La vremea sa se vedeau încă zidurile de elevație pe partea nordică a cetății, iar pe partea estică și vestică a zidului de incintă dărâmurile de la două presupuse turnuri. De asemenea mai sunt pomenite două șanțuri de apărare pe partea estică și unul pe partea vestică. În anul 1960 Székely Zoltán și Tarisznyás Márton au efectuat aici o primă săpătură arheologică. Din cercetările lor nu s-a mai păstrat decât un raport preliminar, un articol științific de câteva rânduri, un plan și o reconstituire a cetății. Raportul menționează că cetatea a avut probabil o formă elipsoidală (33 x 18 m) cu axa spre E - V. Zidul a fost construit din piatră de râu, legat cu var stins, având o grosime de 1,50 m. De asemenea fortificația a fost înconjurată de un șanț de 2 m adâncime. Cetatea a fost datată la sfârșitul secolului al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea.

În cursul săpăturilor din 2009 (1-12 septembrie 2009) au fost deschise cinci secțiuni. O secțiune a fost deschisă pe fosta SII din săpăturile anterioare, restul secțiunilor pe presupusul turn locuință identificat în urma cercetărilor geomagnetice.

Sub nivelul actual de vegetație au ieșit imediat la iveală zidurile de fundație pe alocuri și de elevație ale zidului de incintă și ale turnului, iar între ele dărâmătura acestora (pietre amestecate cu mortar și pământ). Sub dărâmătură, pe aproape toată suprafața secțiunilor, în afara zidurilor, exista un nivel de umplutură compus dintr-un pământ de culoare maroniu deschis amestecat cu pietre și puțin mortar. Sterilul din punct de vedere arheologic este reprezentat de un pământ de culoare maroniu și stâncă.

Secțiunea 1 (5 x 5 m) a fost deschisă pe zidul nordic de elevație și de fundație a fortificației de incintă a cetății cu o orientare V - E pe secțiunea anterioară din 1960. Zidul incintei a fost construit la exterior și interior din blocuri mari de micașturi prelucrate. Iar la interior, sub forma unui „emplecton”, au fost folosite micașturi zdrobite, legate cu un mortar dur de culoare alb-cenușiu compus din pietriș amestecat cu var stins și cu puțină cărămidă. Zidul a fost construit pe staturi: pe un șir de piatră a fost turnat mortar, iar după mortar s-a pus iarăși un nivel de pietre. Zidul are o grosime de 1,94-2,20 m, talpa fundației ajungând până la adâncimea relativă de 1,94 m de la punctul Y.

În S2, 3, 4, 5 (S2: 4 x 5 m; S3: 4 x 2,5 m; S4: 4 x 1,5 m; S5: 4 x 2 m) a fost dezvelit zidul de elevație și de fundație a turnului. Zidul turnului a fost construit din blocuri mari de micașturi prelucrate și zdrobite, legate cu un mortar dur de culoare alb-cenușiu, compus din pietriș amestecat cu var stins și cu bucățele de cărămidă. Zidului a fost realizat dintr-un mortar asemănător cu cel folosit la zidul de incintă, numai că tehnica de zidire pe straturi nu a fost aplicată și la construirea turnului. Grosimea zidurilor sunt diferite: zidul vestic are o grosime de 2,10-2,50 m, zidul estic 2 m, zidul nordic 2,30 m, zidul sudic 1,30 m, talpa fundației nordice ajungând până la adâncimea relativă de 1,24 m de la punctul Y. Turnul a fost fondat direct pe stâncă, urmând înclinația și denivelările acesteia. Dimensiunile interioare ale turnului sunt de 6,70 x 3,80 m.

În urma cercetării arheologice sistematice din toamna anului 2009, s-a putut demonstra că pe platoul „Cetății” a existat o incintă fortificată cu zid de piatră și un turn-locuință. În lipsa materialului arheologic nu se poate propune deocamdată o datare sigură, fiind nevoie să apelăm în primul rând la analogiile de arhitectură istorică. După plan și după mortarul zidului (mortarul conține și pigment de cărămizi) cetatea pare a fi fost construită în evul mediu târziu (sec. XV-XVI.)

Abstract:

Both fortress is located in the eastern part of the city of Gheorghieni, on a rocky plateau in the close vicinity of the national road to Lacu Roșu (Red Lake). The plateau of the fortress has an altitude of 914 m. During the excavations in 2009 (1st - 12th of September 2009) we opened five sections. A section was opened on the former SII in the previous excavations, and the remaining sections on the alleged lodging tower identified following geomagnetic research. Under the current humus immediately came to light the foundation walls, and from place to place also the elevation ones of the enclosure wall and of the tower, and among them their debris (stones mixed with mortar and earth).

Following the systematic archaeological investigations in the autumn of 2009 we could show that on the plateau of the “fortress” there was a fortified enclosure with stone wall and a lodging tower. In the absence of archaeological material we cannot yet propose a safe dating, being forced to appeal primarily to historical architectural analogies. After the plan and after the mortar of the wall (the mortar contains also brick pigment) the fortress seems to have been built in the late Middle Ages (the 15th – 16th centuries).

23. Gheorgheni, jud. Harghita

Punct: Pricske

Cod sit: 83570.09

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 125/2009

Colectiv: Florin Gogâltan – responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorghieni), Kosza Antal (DCCPCN Harghita), Puskás Frederic (absolvent Univ. Eötvös Lóránd Budapesta), Elena Cristina Cordoș, Alexandra Găvan, Ana Lucreția Ignat, Király József, Marian Adrian Lie, Andrei Mihai, Cristina Tiuț (studenți UBB Cluj).

Vama Pricske se află amplasată în partea nordică a orașului Gheorgheni, jud. Harghita (aprox. 12 km distanță de oraș), la o altitudine de 1450 m. Datorită poziției sale strategice (de unde se puteau controla intrările și ieșirile din depresiunea Giurgiului spre Moldova) vama este consemnată deja la 14 decembrie 1606. Ulterior, în 1614, principele Gabriel Bethlen donează dreptul de percepere a taxei vamale familiei nobiliare Lázár din Lázarea. Probabil și înaintea construirii vămii, aici a funcționat un loc de trecere, fapt dovedit de paloșul (sec. XII-XIV) găsit în împrejurimi.

Conform izvoarelor scrise, la începutul secolului al XVIII-lea, odată cu sosirea austrieilor în scaunul Gheorgheni sunt construite fortificația de pe vârful Pricske și vama din imediata apropiere. Ultima dată vama apare pe prima măsurare topografică făcută de austrieci între anii 1763-1785. Mutarea definitivă a vămii Pricske la Tulgheș, conform documentelor scrise, a avut loc în 1827.

În toamna anului 2008 au fost efectuate măsurători topografice și documentate urmele a 13 clădiri (descriere de situație actuală, documentație fotografică). Cu acea ocazie am efectuat o periegheză în zonă fiind găsite fragmente ceramică și cahle aparținând sec. al XVIII-lea. Clădirile vama (aprox. 13-15 clădiri) au fost construite cu piatră scoasă la suprafață din șanțul fortificației de pe vârful Pricske.

Obiectivul cercetării arheologice a fost dezvelirea unor clădiri și clarificarea periodizării construcției vămii. Din această cauză secțiunile au fost amplasate în funcție de dimensiunile clădirilor, alegându-se o construcție mai mare și mai complexă și o altă mai mică. Ca metodologie a cercetării arheologice, fiecare clădire a fost împărțită în patru cadrane (suprafețe) fiind săpate numai părțile opuse. În cursul săpăturilor din campania 2009 (27 iulie–10 august) s-au marcat opt suprafețe, din care au fost săpate numai trei, restul (cadranele nesăpate) fiind documentate după urmele de construcții de la suprafață.

În S1 (7 x 3,5 m) sub nivelul actual de vegetație au ieșit imediat la iveală zidurile de fundație și pe alocuri de elevație a unei clădiri. Aceasta prezenta ziduri doar pe partea de V, E și N (cadranele nesăpate), pe partea sudică zidul lipsind. Zidurile au o grosime de 0,46-0,50 m, talpa fundației ajungând până la adâncimea relativă de 0,42 m de la nivelul de călcare actual. Dimensiunile interioare ale încăperii sunt de 5,70 x 4,60 m. Încăperea respectivă a funcționat cu siguranță ca șopron sau remiză, ceea ce explică lipsa zidului din partea de S. Din dărâmătura clădirii au ieșit la iveală fragmente ceramică, fragmente de cahle, cuie forjate, o cremene pentru pușcă, o potcoavă pentru boi și un nasture din os.

În S2 (7 x 3,5 m) sub nivelul actual de vegetație au ieșit imediat la iveală zidurile de fundație a clădiri, iar între ele

dărâmătura acestora. Zidul a fost construit din blocuri mari de sienit cu mortar cenușiu, cu mult var, amestecat cu pietriș. Zidul nordic a fost clădit din pietre mai plate, ceea ce sugerează faptul că elevația a fost din bârne de lemn. La zidul vestic nu s-a putut constata acest lucru. Zidul are o grosime de 0,46-0,52 m, talpa fundației ajunge până la adâncimea relativă de 0,76 m de la nivelul de călcare actual. Dimensiunile interioare ale încăperii sunt de 5,36 x 4,60 m. Din dărâmătura încăperii au ieșit la iveală fragmente de ceramică, fragmente de cahle și o aplică de ușă din fier.

În S5 (9 x 5 m) sub nivelul actual de vegetație au ieșit la iveală zidurile de elevație a unei clădiri cu două tracturi (două încăperi). Zidul a fost fundat într-un pământ compact galben-maroniu, ca mai apoi în șanț să fie turnat mortar compact de culoare cenușie, cu pietriș, cu pigment de var și mică, și ridicată elevația din pietre și cărămidă. Zidul de elevație a încăperilor a fost construit din blocuri mari de sienit amestecate cu bucăți de cărămidă, cu mortar alb-cenușiu, amestecat cu pietriș și mică. Grosimea zidurilor este diferită: zidul din partea estică și zidul sudic, până la cuptorul din încăperea estică, au 0,43-0,45 m grosime, după care zidul se lărgiște obținându-se o grosime de 0,62-0,68 m. Apoi, grosimea zidului se schimbă și adâncimea fundației - talpa fundației zidului de 0,62-0,68 m grosime - ajunge până la adâncimea relativă de 1,55 m, iar fundația zidului de 0,43-0,45 m grosime până la adâncimea de 1,33 m. Pietrele din zidul de elevație sudică sunt dislocate (alunecate spre S). Zidul despărțitor între cele două încăperi a fost construit mai neglijent din pietre cu suprafață plată spre exterior, spăturile în zid fiind umplute cu pietre de dimensiuni mici și cu bucăți de cărămidă. Zidurile au fost tencuite, în dărâmătură fiind găsite bucăți mari de tencuială.

În interiorul încăperii estice nu a existat dărâmătură (ea fiind identificată numai în exteriorul sudic al clădirii), aceasta fiind umplută cu un pământ afânat galben-maroniu cu pete de arsură și cenușă. Având în vedere că în apropiere nu am găsit un pământ asemănător, presupunem că acesta a fost adus și pus intenționat. În această încăpere nu a fost găsit un nivel de călcare din lut, cu mare probabilitate aici existând o pardoseală din scânduri, care au fost scoase odată cu părăsirea vămii (nivelul de călcare este indicat de ultimul șir de cărămizi din cuptor). În partea vestică a încăperii, anexat la zidul sudic și la zidul despărțitor, a fost dezvelit un cuptor de încălzit făcută din mai multe șiruri de cărămidă (dimensiunile cărămizilor: 28 x 14 x 5 cm) legate cu mortar compact galben-cenușiu cu pietriș și cu mică. Cuptorul a fost construit mai neglijent, în mai multe locuri s-a putut observa curgerea mortarului. Dimensiunea cuptorului este de 2,12 x 1,23 m. În dărâmătura cuptorului s-au găsit fragmente de cahle aparținând secolului al XVIII-lea.

În încăperea vestică au ieșit la iveală urmele unui alt cuptor anexat la zidul sudic. Baza cuptorului a fost făcută din pietre amestecată cu cărămidă, peretele de E și V cu cărămidă, iar la colțul NE și NV au fost așezați blocuri mari de sienit. Zidul cuptorului (dimensiunile cărămizilor: 28 x 14 x 4,5 cm) sunt legate cu mortar compact galben-cenușiu cu pietriș, nisip, pigment de cărămizi și cu mică. Peretele exterior este lucrat neglijent, pe partea estică s-a putut observa și urme de tencuială cu vâruială arsă. Dimensiunile sale sunt de 1,73 x 1,23 m.

Pe toate suprafața interioară a încăperii vestice a fost pusă o pardoseală din cărămidă. Cărămizile sunt foarte uzate sau sparte și aproape pe toată suprafața lor sunt înnegrite. Deasupra pardoselii de cărămidă a existat un nivel de pământ

afânat cu funingine și cărbune (pe partea estică), iar pe partea nordică s-a observat un nivel de lut galben compact, amestecat cu mortar cu pietriș, cu pigmenti de cărămizi și cărbune care provin din demontarea cuptorului la părăsirea vămii. În acest nivel s-au găsit fragmente ceramice și fragmente de cahle întregi aparținând secolelor XVII-XVIII, cuie de fier forjat și o aplică din cupru în formă de floare.

În urma cercetării arheologice sistematice din vara anului 2009, s-a putut demonstra că vama Pricke s-a bucurat de maxima sa perioadă de înflorire și dezvoltare în vremea austriecilor. Totodată săpătura a demonstrat că avem de a face de un sistem destul de complex de construcții (elemente de fortificare, depozite, barăci pentru personalul vămii, o clădire a comandamentului etc.) atât de necesare pentru desfășurarea în bune condiții a activităților vamale.

Abstract:

Pricke customs is located in the northern part of the city of Gheorghieni, Harghita county (approx. 12 km away from town), at an altitude of 1450 m. Due to its strategic position (where one could control the entrance to and exit out of the depression of Giurgiu towards Moldavia) the customs is already recorded on 14th of December 1606. Later, in 1614, Prince Gabriel Bethlen donated the right of levying duty to the noble family of Lázár in Lazărea. Probably also before the customs was built, there was a crossing, as evidenced by the sword (the 12th – 14th centuries) found in the area.

According to written sources, in the early 18th century, with the arrival of the Austrians in the seat of Gheorghieni the fortification on the top of the nearby Pricke and the customs are constructed. For the last time the customs appears on the first topographic measurement made by the Austrians between 1763 and 1785. The permanent move of the Pricke customs to Tulgheș, as written in documents, took place in 1827.

In the autumn of 2008 we conducted topographic measurements and documented the remains of 13 buildings (description of current situation, photographic documentation). On that occasion we conducted a survey and found in the area sherds and stove tiles dating to the 18th century. The customs buildings (approx. 13 to 15 buildings) were built of stone uncovered from the trench of the fortification on Pricke peak.

The objective of the archaeological investigation was to uncover buildings and establish the period when the customs was built. Therefore the sections were placed according to the sizes of the buildings, choosing a larger and more complex construction and a smaller one. As an archaeological investigation methodology each building was divided into four quadrants (areas), only the opposite sides being excavated. During the excavations in the 2009 campaign (27th July to 10th August) eight areas were marked, three of which were excavated only, as the rest (unexcavated quadrants) are documented by the remains of the construction at the surface. Following systematic archaeological excavations in the summer of 2009, we could show that Pricke customs enjoyed its period of maximum flourishing and development under the Austrians. At the same time, the excavation showed that we deal with a fairly complex construction system (strengthening elements, warehouses, barracks for customs staff, a headquarters building, etc.) so necessary for the proper functioning of customs activities.

24. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova

Punct: Școala generală

Cod sit: 133438.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Ștefan Olteanu – responsabil (UCDC București), Nina Grigore, Marinela Peneș (MJIA Prahova)

Situl arheologic Gherghița este amplasat în centrul comunei cu același nume din județul Prahova, la 34 km SE de municipiul Ploiești, pe terasa râului Prahova.

Cercetările arheologice efectuate în campania anului 2009, de la Gherghița, punctul „Școala generală”, au avut ca principal obiectiv clarificarea problemelor ce țin de etapele realizării construcției din piatră și cărămidă legate cu mortar, descoperită în campaniile anilor 2000-2002, datată la finele secolului al XVI-lea (epoca lui Mihai Viteazul).

Prin cercetările din anul 2009 am putut identifica date noi legate de etapa primară a construcției amintite mai sus, fiind vorba de o etapă inițială a realizării construcției datată din timpul domniei tatălui lui Mihai Viteazul, Pătrașcu cel Bun, domn al Țării Românești între februarie 1554 – decembrie 1557.

S-a trasat secțiunea S.XIV cu o lungime de 24 m, lățimea 2 m, și o casetă în c. 20-22.

În capătul de N al secțiunii S.XIV în carourile 0-4 s-a conturat o locuință, cu multă arsură rezultată în urma unui incendiu și de la o îndelungată folosință. Arsura este prezentă pe toată lungimea locuinței de 3,60 m. Această locuință avea o instalație de încălzit compusă din cărămizi de sobă cu urme puternice de ardere. Din acest complex au rezultat numeroase fragmente ceramice precum: castroane smălțuite cu decor liniar și floral, întregibile pe jumătate, fragmente de oale, păhăruțe, picior de sfeșnic, câteva fragmente dintr-un vas de sticlă cu toartă; un ciobuleț din acest vas are un decor gravat geometric. Au apărut și câteva fragmente de olane, provenite probabil de la un canal de scurgere.

După analiza inventarului și a stratigrafiei locuinței, aceasta a funcționat în sec. al XVI-lea și probabil la începutul secolului al XVII-lea, fiind părăsită în urma incendiului.

În carourile 6-8 sunt două gropi menajere cu o adâncime maximă de 1,30 m.

În carourile 8-14 este o platformă de mortar din sec. al XVI-lea, contemporană cu prezența lui Mihai Viteazul în Gherghița.

În carourile 14-16 au apărut două morminte de înhumatie: M1 a fost surprins la adâncimea de 1,20 m cu inventar compus din 2 cercei din bronz și un medalion mic din bronz; M2 a fost surprins la adâncimea de 1,35 m, este un înhumat care a perforat pe M1 distrugându-i brațul drept. Din acest mormânt a rezultat o monedă din timpul lui Rudolf al-II-lea (1576-1612).

În carourile 20-22 la o adâncime de 1,35 m a apărut un alt înhumat, M3 (copil) aflat la 0,20 m de fundația lui Pătrașcu cel Bun și la o adâncime 0,18 m sub fundație.

În carourile 20-24 la adâncimea de 1,25 m s-a conturat fundația lui Pătrașcu cel Bun, compusă din bolovani de râu legați cu mortar.

În dreptul caroului 24, la adâncimea de 1,58 m, fundația lui Pătrașcu a interceptat un înhumat, M4, pe care l-a distrus parțial în zona membrelor inferioare.

Cercetările din anul 2009 au interceptat în capătul de S al S. XIV în carourile 20-24 fundația zidului nordic al construcției, fundație realizată din mari bolovani de râu legați cu mortar, alternând la partea superioară cu fragmente de cărămizi de diferite dimensiuni, grosimea fundației depășind, pe alocuri, 1,50 m. Stratigrafia acestei zone arată că fundația zidului avea o înălțime de 2 m de la baza șanțului de fundație până la nivelul

de călcare medieval. Aceiași metodologie arată că, după Pătrașcu Vodă, construcția a fost demantelată, piatra și cărămida fundației (probabil și suprastructura) au fost scoase, fundația originală rămânând pe o înălțime de circa 0,50m. Peste aceste resturi sau depus, în deceniile care au urmat, niveluri culturale din care s-au conservat fragmente ceramice specifice secolului al XVI-lea, perioadă în care s-a efectuat o nivelare masivă a terenului, peste care s-a amenajat o șapă de mortar groasă pe alocuri de circa 5cm, acoperindu-se astfel, spațiul nordic pe o suprafață de aproximativ 10 m de la șanțul de fundație al zidului construcției.

Cercetările din campaniile anilor 2000-2002, au pus deja în evidență fundațiile din piatră și cărămidă, pe alocuri, suprapuneau vechea construcție de Pătrașcu Vodă, lăsând a se înțelege refacerea acesteia de către Mihai Viteazul.

Rămâne ca în campaniile viitoare să se clarifice arheologic, pe cât cu putință, dimensiunile celor două etape constructive din vremea celor doi voievozi Pătrașcu cel Bun și Mihai Viteazul.

25. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]

Punct: Grindurile nr. 1 și nr.6

Cod sit: 93655.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 121/2009

Colectiv: Anca Păunescu – responsabil, Irina Ene (MNIR), Dana Mihai (INMI), Gheorghe Matei (MJ Ialomița)

Obiectivele cercetării:

- grind nr.1- decopertarea și conservarea primară a fundațiilor bisericii nr. 2, cercetată în anii 1976-1978. În acest scop a fost dezvelită o suprafață de 100 m². În același timp au fost continuate lucrările de conservare primară a fundațiilor edificiului cu contraforturi, ale casei cu temelie din piatră și a pavajului atelierului de prelucrat osul. (dr. Anca Păunescu, dr. Gheorghe Matei)

- grind nr. 6- continuarea cercetării complexului cpl.2-2008 în S.008/2008, în G și E și surprinderea limitelor podelei de lut descoperite. (Irina Ene)

Grindul nr. 6

În cursul cercetării arheologice din anul 2008 a fost surprinsă parțial o podea de lut în secțiunile S008, E și G, fără a-i putea stabili limitele. În acest scop, campania din anul 2009 a urmărit verificarea zonei de la V și N de această podea, la S situația arheologică fiind deranjată de gropi mari posterioare acesteia. Astfel, a fost retrasată secțiunea G, care are dimensiunile 4,5 x 9 m și deschise alte suprafețe: H (2 x 9 m) orientată N - S, situată la 0,30 m V de GE și paralelă cu aceasta; I (10 x 3 m) orientată E - V, situată la 0,30 m N de GE și H; J (2 x 9 m) orientată N - S, situată la 0,30 m V de H și K (1 x 3,5 m) orientată N - S, paralelă și fără mortar față de J.

Stratigrafia suprafețelor cercetate se compune astfel: arătura (0,22 m) cuprinde practic nivelul de sec. XVII ce a fost distrus în urma practicării agriculturii pe acest sit înainte de 1990; nivelul de locuire cuprins între 0,22 m și 0,62 m ce include două etape de refacere a podelei din lut și sterilul arheologic surprins la cota de -0,86 m. Cotele au fost măsurate cu ajutorul lunetei, punctul acesteia fiind trecut pe ridicarea topografică.

Suprafața de podea surprinsă în campaniile din anii 2008 și 2009, orientată NE-SV, are 32 m² și nu este compartimentată, dar prezintă un șanț de bărnă cu lemn carbonizat, păstrat pe alocuri, care traversează pe traiectul E-V această podea. Putem presupune că această bărnă susținea un acoperiș în două ape, din olane, ținând cont de numărul mare de fragmente și piese întregi descoperite pe această podea.

Întreaga suprafață este perforată de gropi de pari de dimensiuni mici, iar spre limita nordică și vestică de două gropi menajere G1 (d max.=0,98 m, ad. max.= 1,75 m) și G2 (d max.= 0,95 m, ad. max.= 1,09 m) posterioare. Podeaua este din lut galben, de formă rectangulară, limitele ei fiind determinate de subțierea stratului de pământ și nu de un șanț cu bărnă. Această situație poate fi interpretată în sensul lipsei pereților exteriori. Refacerile succesive ale podelei sunt vizibile, straturile de lut galben fiind foarte subțiri. Există însă două etape mari în care podeaua a fost refăcută consistent. Astfel, a putut fi surprins un fragment de podea, care aparține ultimei mari reamenajări, situat în partea de S de axul bărnei. În ceea ce privește primul nivel ocupațional, acesta este reprezentat de o amenajare plană din cărămidă, a cărei cercetare nu a fost finalizată încă. Aceasta este situată la N de șanțul de bărnă median, este de formă circulară, cu diametru de 1,05 m și se compune din cărămizi și fragmente de cărămidă refolosite (24 x 14 x 3 cm).

În ceea ce privește funcționalitatea acestui complex, considerăm a nu poate fi vorba de o locuință propriu-zisă ci de o amenajare cu două mari reamenajări ale podelei, ce putea avea o destinație comercială, ținând cont și de faptul că suprafața este mare și necompartimentată. Această interpretare este susținută și de inventarul descoperit: cca. 40 de monede, inele, numeroase pipe și foarte puțin material ceramic de uz comun, ars secundar. O analiză preliminară a monedelor indică datarea acestui complex în decursul secolului al XVI-lea.

Materialul arheologic recoltat cuprinde fragmente ceramice ale vaselor de uz nesmălțuite și smălțuite, fragmente ale ceramicii de import, pipe, unelte din fier, cuie, câteva piese de os în diferite faze de prelucrare și un număr foarte mare de monede. Tot acest material urmează să fie restaurat și cercetat în vederea redactării raportului extins al campaniei din anul 2009 [Irina Ene]

Resumé:

En 2009 les recherches archéologiques systématiques ont été concentrées sur les grind no. 1 et 6 de l'aire du site datant du Moyen âge de Orașul de Floci.

Dans le secteur du Grind no. 6 on a continué la recherche des complexes identifiés dans S008/ 2008. A été découvert un pavement en terre glaise qui recouvrait une surface de 32 m.c., orienté NE-SO, perforé de nombreuses fosse de poutres, de petites dimensions. Comme suite de l'inventaire archéologique nous sommes d'avis qu'il s'agit d'un complexe ayant un certain rôle commercial datant de la fin du XVI-e siècle.

D'après le projet de recherche, conservation et mise en valeur des monuments découverts on a fait des ouvrages de conservation pour les fondations de l'église no. 2, de la maison ayant un fondement de pierres, de l'édifice a contrafort set du pavage d'un atelier où on obtenait des objets en os.

26. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

Punct: Dealul Grădiștii (Piciorul Muncelului)

Cod sit: 90397.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 115/2009

Colectiv: Gelu Florea - responsabil, Ioan Glodariu, Liliana Suci (UBB Cluj), Eugen Iaroslavschi, Gabriela Gheorghiu, Răzvan Mateescu, Paul Pupeză (MNIT), Cristina Bodó (MCDR Deva)

Cercetările arheologice au avut ca scop continuarea săpăturilor începute în anul 2008 pe terasa Căprăreăța II din cartierul de E al Sarmizegetusei Regia și reluarea celor de pe terasa a III-a din interiorul fortificației.

Căprăreăța II

În anul 2008 au fost descoperite aici resturile unei construcții incendiate, iar în 2009 cercetarea a continuat prin deschiderea unei suprafețe cu o lungime de 7 m și o lățime de 4 m, orientată NE-SV.

Stratigrafia generală, de sus în jos, se prezintă astfel: pământ vegetal, gros de 0,10 m; nivel de pământ brun cu pigmenți de cărbune și chirpici, cu o grosime de 0,40/0,50 m; urma, până la adâncimea de 0,9/1 m, un strat de lut galben amestecat cu piatră (sfărâmaturi de stâncă); între 0,90 – 1,20 m urma un strat de pământ maroniu cu pigmenți de cărbune; următorul strat, până la adâncimea de 1,55 m, consta în lut galben amestecat cu sfărâmături de stâncă. Se adevărește ipoteza formulată anul trecut, potrivit căreia terasa a fost amenajată/locuită în două etape, așa cum demonstrează cele două straturi de nivelare (lutul galben amestecat cu piatră) și cele două niveluri (nr. 4, respectiv nr. 2) în care au apărut materiale arheologice. Cele mai consistente urme de locuire aparțin fazei a doua și sunt reprezentate de resturile construcției incendiate (bucăți de perete prăbușit, lemn carbonizat, o mare cantitate de fragmente ceramice etc.). Planul său rămâne, deocamdată, incert. De remarcat apariția a încă două șiruri de câte 3 gropi, pe lângă cel din 2008, care aveau pe fund câte o lespede de micașist. Gropile aveau un diametru de cca. 0,80 m și o adâncime cuprinsă între 0,70 – 1 m; pereții lor erau căpușiți cu pietre, iar lespezile susțineau stâlpi de lemn cu o grosime de 0,35-0,40 m. Astfel, până în prezent, au fost descoperite nouă asemenea gropi, dispuse în trei șiruri paralele. Este cert că rolul lor era legat de planul construcției, după cum a confirmat secționarea gropii numite convențional G 6.

Materialul arheologic constă în vase ceramice de bună calitate, în cea mai mare parte reîntregibile, semințe carbonizate, unelte din fier, câteva fragmente de la o piesă din bronz. De amintit, aici, descoperirea unor fragmente ceramice cu ștampilă și semne grafice.

Pe terasa a III-a din perimetrul fortificației s-a decis continuarea săpăturilor pentru obținerea unor detalii stratigrafice și pentru investigarea exhaustivă a acestui obiectiv în vederea publicării lui. Pentru o cât mai bună corelare a datelor a fost trasată secțiunea SI/2009, cu o lungime inițială de 12 m care apoi a fost extinsă cu încă 9 m și cu o lățime de 2 m, paralelă cu SI/2003, între cele două secțiuni păstrându-se un martor de 0,50 m. Menționăm că doar în primii 12 m săpătura a ajuns până la stratul steril, în ceilalți 9 m ai secțiunii lucrările oprindu-

se la adâncimea de -0,65 m, urmând să fie reluate în anul următor.

Stratigrafia (de sus în jos): 1. *humus* vegetal, 2. pământ brun-gălbui cu pigmentație de cărbune și chirpic, 3. pământ galben, 4. stânca nativă. În secțiune au fost identificate mai multe complexe și structuri după cum urmează: între m. 1,75-2,75 a fost cercetată în plan o groapă (G1) elipsoidală, cu lățimea de 0,75 m, din umplutura căreia au fost recuperate fragmente ceramice și o turtă de fier; în m. 4, în apropierea profilului de N al secțiunii s-a conturat o groapă (G3) cu un diametru de 0,35 m surprinsă doar pe jumătate în plan (fără inventar); între m. 4,30-6,55 în jumătatea sudică a secțiunii s-a conturat o platformă de pietre care intră în profilul sudic al secțiunii; între m. 5-7, în jumătatea nordică a secțiunii a fost cercetată o groapă de mari dimensiuni (G2) pe fundul căreia au fost descoperite fragmente de piatră locală și dărâmatură de perete (a fost săpată doar parțial, deoarece continuă în profilul de N); la m. 9-11 a apărut o groapă (G4) care are aspectul unui « șanț » ce pornește dinspre profilul de N (de la m.11) și merge în diagonală față de orientarea secțiunii, complex ce are o lățime de 1,10 m și o lungime de aprox. 1,50 m. (umplutura gropii este formată din micașist sfărâmat amestecat cu pământ brun-gălbui, singurul material arheologic recuperat din acest complex fiind o bucată de cărămidă aflată la baza « șanțului »); între m. 9,20-9,90 a fost cercetată parțial o groapă (G5) conturată în plan pe o suprafață de 0,70 x 1,10m – restul intră în profilul de S al secțiunii (din umplutura gropii au fost recuperate fragmente ceramice, cărbune, mici fragmente de fier). Menționăm că toate complexele coboară din nivelul 2 (pământ brun-gălbui cu pigmentație) și taie nivelul 3 (pământ galben) oprindu-se în acest nivel (G2, G3, G4, G5) sau trecând prin el și oprindu-se pe stânca nativă (G1).

Materialul arheologic este extrem de abundent pe toată suprafața secțiunii, cu o concentrare mare a pieselor în nivelul 2 (pământ brun gălbui) și o relativă sărăcie în nivelul 3. Astfel în nivelul 2 au fost descoperite fragmente ceramice (pereți de vase inclusiv de provizii, buze, torți printre care și una de amforă, un picior de strachină etc.) obiecte de fier (cuie, piroane, țâțâni, o verigă, o pilă, un călcâi de lance, un cuțit, țiște mici de fier etc.), fragmente de sticlă (de la ferestre, dar și de la vase lucrate din acest material), cărămizi, țigle și fragmente de țigle, în timp ce nivelului 3 îi aparțin câteva fragmente ceramice, bucăți informe de fier, două fragmente provenite de la un unguentariu de sticlă etc. Materialul arheologic este atât de factură dacică cât și romană, preponderent fiind cel din urmă.

În vederea valorificării informațiilor arheologice, mai vechi sau datorate unor descoperiri recente, pe lângă studiile de specialitate ce vor fi elaborate în următoarea perioadă, a continuat procesul de introducere în baza de date a unor puncte reper pentru planul general al sitului, prin lucrarea *Servicii informatice pentru înregistrarea datelor topografice – Grădiștea de Munte. Jud. Hunedoara*.

Materialele arheologice descoperite în campania din 2009 au intrat în inventarul MCDR Deva.

Obiectivele cercetării viitoare constau în cercetarea exhaustivă a terasei Căprăreăța II, precum și a terasei a III-a din cetate.

Abstract:

In 2009 the archaeological excavations at the site of Sarmizegetusa Regia were focused on the 3rd terrace inside

the fortification, and the *terrace Căprăreța II* of the eastern district of the civilian settlement.

The discoveries that were revealed in the section located inside the fortification have, once more, confirmed was already known about this terrace. On the other hand, the archaeological material was very rich and various. We found both Dacian and Roman artefacts.

Regarding Căprăreța II, the hypothesis issued last year on the fact that the terrace was displayed/inhabited in two stages is now confirmed. The proof is providing by the two levelling layers (the yellow clay mixed with stones) and the two levels (nos. 4 and 2) in which the archaeological material was found. The most solid traces of habitation belonging to the second phase are represented by the remains of the burnt building (fragments of a falling wall, carbonized wood, and large quantity of pottery fragments etc.). At the moment, the plan of the building is still uncertain. The archaeological material consists of good quality pottery vessels, many of them can be reconstructed; carbonized seeds; iron tools; few fragments from a bronze artefact.

27. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]

Punct: Cetate, str. Cetății

Cod sit: 60810.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 41/2009

Colectiv: Constantin Nicolae - responsabil, Cristina Talmațchi, Constantin-Aurel Mototolea (MINAC), George Dumitru (UO Constanța)

Campania 2009 a urmărit continuarea cercetărilor în cele două sectoare: „Turnul comandantului” și „Sectorul de N”. Descoperirea fortuită, în mod cu totul excepțional, în urma unor lucrări edilitare, a porții de N a cetății romano-bizantine a determinat, în această campanie, - și probabil în următoarele, concentrarea eforturilor și în acest nou sector. Alt obiectiv major al campaniei l-a constituit prezentarea descoperirilor către autoritățile și publicul local, în cadrul manifestării, devenită tradițională, „Ziua porților deschise” din 12 iulie. Actuala ediție, a 10-a, a fost dedicată aniversării a 50 de ani de la descoperirea așezării neolitice și 70 de ani de la primele săpături arheologice din cetatea Carsium. Colectivul a fost implicat și în derularea activităților specifice din Gratul „Introducerea în circuitul turistic a unor cetăți antice dobrogene” derulat de CJConstanța în parteneriat cu autoritățile din regiunea Silistra (Bulgaria). Membrii colectivelor de cercetare de la cetățile Capidava, Ulmetum, Durostorum și Transmarisca, însoțite de oficialități locale, implicate în proiect, din România și Bulgaria, au fost prezenți la Hârșova în cadrul unei conferințe.

Sectorul „Turnul comandantului”

Cristina Talmațchi

Campania de săpătură sistematică arheologică 2009, în sectorul *Turnul Comandant*, a vizat continuarea cercetării în S 1A, scopul acesteia constând în identificarea dovezilor de locuire medievală (sec. XI-XVIII) și lărgirea secțiunii S 1 în vederea decopertării unui edificiu cu absidă (bazilică).

Materialul medieval timpuriu din 2009 provine din nivelul de locuire, în această campanie nefiind identificat nici un complex. Alături de ceramica nisipoasă și cea caolinoidă merită

menționată apariția unor urechi de căldare, o fusaiolă bitronconică decorată cu roțița dințată, dar mai ales aceea a unui ou ceramic smălțuit. Acesta are înălțimea de 4,75 cm, diametrul de 3,60 cm, a fost ars oxidant, prezintă ușoare denivelări ale suprafeței și a fost ornamentat cu smalt galben-verzui pe fond maron-negricios.

În capătul nordic al secțiunii au fost identificate încă două gropi menajere cu material aparținând sec. XVII-XVIII. Una dintre acestea (Gr. 2/2009) este adosată *Turnului Comandant*, ca aceea din campania trecută, iar a doua (Gr. 1/2009) se află la 1,15 m de acesta și la 0,70 m SE de Gr. 1/2008.

Gr. 1/2009 este circulară, prezentând un diametru de 1,08 m și o adâncime de 0,95 m. Umplutura acesteia se constituia din fragmente ceramice arse oxidant, smălțuite sau decorate cu linii din humă albă, ceramică otomană și alte materiale.

Gr. 2/2009 se află la 0,80 m V de Gr. 1/2008 și are o deschidere de 2,20 x 0,50/1,15 m, prezentând, așadar, o formă neregulată. Adâncimea ei maximă este de 1,85 m. Conținutul acesteia consta în resturi de locuință, cenușă și lemn carbonizat, ceramică otomană, ceramică arsă oxidant, smălțuită (farfurie, urcioare, străchini) sau decorată cu linii din humă albă (oale cu toartă, urcioare), obiecte din fier, oase etc.

Adâncimea maximă la care s-a ajuns este de 2,30 m, excepție în gropile menajere Gr. 2/2009, de lângă *Turnul Comandant*, unde este de - 3,25 m., și Gr. 1/2009, unde este de 2,75 m.

Materialul arheologic descoperit în nivelul medieval timpuriu constă în ceramică fragmentară (sec. XI-XII), monede bizantine, obiecte din bronz și de uz casnic (fusaiole, greutăți pentru plasa de pescuit, râșniță etc.), un ou smălțuit etc. În procent mult mai mic, au început să apară artefacte specifice perioadei romane și romano-bizantine.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC.

Sectorul de N

Constantin Nicolae

Aici a fost curățate elementele de arhitectură fortificată descoperite în campania 2008 în S 1³. În mod deosebit s-a insistat pe fundația zidului care are direcția spre N, mai precis, către poartă. În actuala campanie s-a redeschis săpătura, s-au făcut măsurători și s-au prelevat probe de mortar pentru a se putea identifica asemănări cu tipurile folosite la construcția sau refacerea porții de N aflată la cca. 170 m spre N. În același timp au fost urmărite și zidurile din sectorul „incinte vest” unde au fost puse în evidență anumite aspecte (mortar, tehnică de construcție) similare celor descoperite la poartă. Nu este exclus, ca în viitor, să se poată stabili o anumită relație între zidurile din sectorul de N, restul de turn din sectorul incinte-vest și poarta de N descoperită acum.

Sectorul „poarta de N a cetății romano-bizantine”

Constantin Nicolae

Poarta de N a fost identificată pe data de 15 iunie în urma lucrărilor de excavații pentru instalarea unei conducte de canalizare pe strada Unirii, pe partea dreaptă, pe direcția vestică. Obiectivul se plasează în perimetrul cetății, potrivit LMI. Cercetarea s-a făcut în perioada 1 iulie-30 septembrie cu o echipă de 10 muncitori pusă la dispoziție și plătită de Primăria Hârșova. În actuala campanie s-au executat două secțiuni mari, longitudinal, și respectiv, transversal (SI între cele două turnuri

și S II transversal pe acestea), și șapte secțiuni longitudinale pe cele două turnuri, cu matori între ele. Secțiunile sunt de 2 m lățime, iar matorii de 1 m lățime. Cercetarea s-a încheiat în S I C. 3; C 9-6; S II C 9; C 14-13. Săpăturile au relevat existența unei porți de intrare în cetatea romană-bizantină, flancată de două turnuri în forma literei „U”, cu orientarea N-NV, pe direcția vadului de trecere a Dunării de lângă fortificație. Poarta s-a construit pe o colină, cu înălțimea de cca. 30 m, o continuare spre N a Dealului Cetății, care coboară domol spre exterior și este înconjurată, la 2-3 km de terasa înaltă ce mărginește balta Dunării, cu înălțimi care ajung la peste 80 m. Obiectivul se plasează undeva, spre partea centrală a orașului, la 175 m. distanță de ultima incintă de N de pe platoul cetății. În timpul săpăturilor de salvare de pe suprafața unde se află poarta, în anii 1988 și 1989, Gh. Cantacuzino a atins unul din turnurile porții (T2). Acesta a presupus la momentul respectiv că zidul descoperit aparține unui turn cu planul în forma literei „U” alăturat unui incinte care se află sub carosabilul străzii Unirii¹.

În stadiul actual al cercetărilor, fără prelucrarea materialelor și în mod deosebit a monedelor descoperite, este prematur să avansăm un punct de vedere exact cu privire la cronologia porții. Pe baza indiciilor actuale, credem că aceasta poate fi încadrată în limita secolelor IV-VI, nefiind exclusă construcția chiar din a doua jumătate a secolului al III-lea.

T1 (pe stânga intrării pe poartă) este cel mai bine pus în evidență din cauza poziției sale în afara carosabilului pe suprafața cuprinsă între străzile Unirii și Carsium: Grosimea zidurilor este ușor inegală: 2,83 m cel exterior, spre est; 2,95 m cel dinspre interior. Frontul turnului este de 2,87 m. Zidul a fost demantelat de paramentul exterior în toate epocile. Podeaua unei locuințe medievale (turcești după cele două pipe descoperite înăuntru) ce cade peste zidul distrus chiar în poartă, indică faptul că în sec. XVIII-XIX această operațiune era deja încheiată. În S 1 s-au descoperit mai multe gropi umplute cu resturi menajere contemporane facute exact peste nivelul de distrugere a turnurilor pentru a scoate piatra și resturile de cărămizi. Tehnica de construcție este diferită între partea interioară și cea exterioră a turnului. La exterior, se utilizează piatra cioplită pe toate părțile. Unele blocuri de calcar au dimensiuni uriașe la zidul interior: lungime de cca. 1,50 m, iar grosimea de 0,40-0,60 m. Frontul și exteriorul sunt construite din blocuri aproape paralelipipedice (0,60-0,70X 0,40-0,60m). Din păcate demantelarea s-a făcut în majoritatea locurilor până la piatra de fundație sau, în mod excepțional, se mai păstrează primul rând al paramentului. Spre interior se utilizează piatra bolovănoasă, cioplită pe una din fețe și de formă ușor conică. Numărul mare de cărămizi sparte din nivelul de demolare indică utilizarea unei asize din acest material la o anumită înălțime pe care nu o putem ști deocamdată. Avem de-a face cu cărămizi de epocă romană, din pastă tipică, cu dimensiuni aproape egale, cu mai multe linii drepte sau ondulate pe suprafață, executate în pasta crudă, simetric. Pe una din cărămizi sunt desenate animale. Mortarul este executat din nisip și var cu rare fragmente de cărămizi. În anumite porțiuni se observă, în emplecton, în mod atipic, mortar cu cărămidă pisată, ceea ce poate sugera o refacere. În exteriorul turnului T1, la -2,20 m s-a pus în evidență o masă de mortar diferită față de cea utilizată la ridicarea turnurilor porții, de culoare bej. Acest tip de mortar a fost specific unui rest de zid descoperit în campania 2008 în „sectorul de N”, care avea direcția N-S. Este foarte posibil ca între acesta și zidurile descoperite acum să existe o legătură. Preliminar, putem să prezentăm dimensiunile interioare ale

turnului: lățime peste 4 și lungime cca. 7,5 m. În S II, C. 9 a fost cercetat interiorul turnului până la adâncimea de 2,15 m. Stratigrafia, potrivit datelor de pe profilul de N al secțiunii, este următoarea:

N 1 – o nivelare mare (0,15-0,70 m) făcută în scopul acoperirii diferențelor stâncii naturale, din pământ cu pietriș. La partea superioară se remarcă prezența unui mortar de culoare bej, identificat și în exteriorul turnului pe stâncă; N 2 – nivel de pământ castaniu închis cu urme de cărbuni. Aceștia vin de la incendiul care a pus capăt fazei anterioare a fortificației, cea din ziduri din piatră prinse cu mortar din nisip de carieră, var și puțină cărămidă pisată, motiv din care culoarea acestuia este bej;

N 3 – pământ castaniu deschis cu pigmenți de mortar și cu nivelul de construcție corespunzător primei faze a turnului. Acum talpa fundației (plinta) se ridică în interior până la înălțimea de 0,95 m și are o lățime de 0,16 m. În partea superioară se identifică o peliculă de arsură rămasă de la incendiul care încheie prima fază;

N 4 – nivelul de (re)construcție al turnului peste zidurile anterioare. Fundația se ridică peste cea veche cu 0,30 m și are o plintă lată de 0,16 m. În această fază peste nivelul de arsură rămas de la distrugerea anterioară se adaugă o lentilă de pământ pentru fixarea pavajului din turn. Acesta se execută din cărămizi cu dimensiuni de 42 x 31 x 5 cm, așezate cu fața în jos;

N 5 – nivelul de distrugere marcat de depunerea de arsura și cenușă de pe suprafața pavajului cu grosime maximă până la 0,60 m. Lângă zid s-au descoperit fragmente de tegule și olane care au căzut din partea superioară a turnului. Tot aici s-au identificat bucăți de chirpici ars.

T 2 nu a fost încă cercetat în interior. După datele actuale, sunt mici diferențe în ceea ce privește dimensiunea zidurilor acestuia.

Intrarea pe poarta dintre cele două turnuri a fost pavată cu piatră mică prinsă cu pământ. Pavajul a suferit cel puțin două refaceri majore. Poarta propriu-zisă a fost distrusă din vechime. În actuala campanie a fost surprinsă numai partea de E (stângă) pe direcția de intrare. În elevație se păstrează primul rând din două blocuri de calcar ecarisate fin, așezate față în față, cu un canal vertical prin centrul acestora, mai larg în interior și îngust la exterior, prin care urma să treacă tocul de lemn al porții. Deasemeni, se păstrează o placă mare de poartă cu lungimea de 1,65 m și lățimea de 0,47 m. Pe suprafața ei s-a executat o proeminență cu un canal larg, spre interior. În spatele plăcii se poate vedea o altă, mai veche, cu un șanț îngust (probabil urma roților).

În șanțul executat pentru instalarea conductei de canalizare (S III), paralel cu locuințele de pe partea stângă a străzii, au fost identificate ziduri cu alte caracteristici decât cele ale turnurilor porții, între care, cele cu mortar din nisip de carieră (bej), și mortar cu multă cărămidă pisată (roșu). Din cercetarea obiectivului a rezultat o cantitate mare de material ceramic specific secolelor IV-V, obiecte diferite din metal, fragmente de vase din sticlă precum și cca. 80 de monede. Acestea vin din toate nivelele.

Cercetarea viitoare trebuie să aducă lămuriri cu privire la stratigrafia porții, dimensiunile celor două turnuri, să pună în evidență intrarea în fortificație care se poziționează sub strada Unirii, la adâncimi cuprinse între 1,20-1,40 m, și mai ales să evidențieze, în măsura posibilului, situația din spatele turnurilor.

Descoperirea este de o mare importanță pentru cunoașterea exactă a evoluției cetății de la Carsium în perioada

romană și romano-bizantină, schimbă toate datele de până acum și impune revizuirea punctelor de vedere referitoare la planimetria și topografia ei².

Poarta de N descoperită în această campanie trebuie inclusă într-un program de conservare și restaurare pentru a putea fi pusă mai bine în valoare din punct de vedere cultural-turistic și științific.

Note:

1. Gh. I. Cantacuzino, *Cercetări arheologice la fortificațiile de la Hârșova*, BCMI 3, 1992, p. 59.
2. Emil Condurachi, *Neue Probleme und Ergebnisse der Limes Forschung in Scythia Minor*, SMR (1967), p. 162-174; Andrei Aricescu, *Noi date despre cetatea de la Hârșova*, Pontica 4, 1971, p. 351-369; Constantin Nicolae, *Despre topografia anticului Carsium*, Pontica 26, 1993, p. 215-229; Panait I. Panait, Adrian Rădulescu, Aristide Ștefănescu, Daniel Flaut, *Cercetările arheologice de la Cetatea Hârșova, campania 1995*, Pontica 28-29, 1995-1996, p. 121-134.
3. *Hârșova [Carsium]*, CCA 2009, 34,

Abstract:

The systematic archaeological digging of 2009 campaign in the area, aimed to continue the excavation in S 1A, its purpose being to identify the middle age inhabitation conditions (the 11th-18th centuries), inside S1, in order to uncover an edifice with abside (basilica). The early middle age material from 2009 comes from the inhabitation level, during this campaign there hasn't been identified any complex. Beside the sandy ceramics and the kaolin one, there are to be mentioned some bucket ears, a piece in the shape of a truncated cone decorated with the toothed little wheel, but mostly an enameled ceramic egg. This one is 4.75 cm, has the diameter of 3.60 cm, it was oxidizing burnt, has thin changes of level on the surface and it was decorated with yellow-greenish enamel on a brown-blackish background.

On the northern side of the section there were identified other two pits belonging to the house with material belonging to the 17th-18th century. One of these (pit Gr. 2/2009) is situated next to the *Turnul Comandant (Commander's Tower)*, as that one in the last campaign, and the second one (Gr. 1/2009) it is situated at 1.5 m from the tower and at 0.70 m south-west from Gr. 1/2008.

Pit Gr. 1/2009 is circular, presenting a diameter of 1.08 m and 0.95 m in depth. It was filled with oxidizing burnt ceramic fragments, enameled or decorated with white clay lines ceramic, Ottoman ceramic and other materials.

Pit Gr. 2/2009 is situated at 0.80 m west of pit Gr. 1/2008 and has an opening of 2.20 x 0.50/1.15 m, so having an irregular shape. Its maximum depth is 1.85 m. It was filled with remains of the house, ashes and burnt wood, Ottoman ceramic, oxidizing burnt and enameled ceramics (plate, pitchers, dishes or decorated with white clay lines (pots with handles, pitches), objects made of iron, bones etc.

The material has been stored at MINAC.

28. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: Grădina Castelului – Platou

Cod sit: 86829.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 60/2009

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (MN Brukenthal, ULB Sibiu), Dragoș Diaconescu - responsabil sector (MN Brukenthal), Silviu Istrate Purece - responsabil sector (ULB Sibiu), Cristian Constantin Roman, Delia-Maria Roman, Sorin Tincu - responsabili sector (MCC Hunedoara), Valeriu Sîrbu – responsabil sector (M Brăila)

Campania anului 2009 s-a concentrat pe cercetarea integrală a secțiunilor S. XIII (14 mp) și S. XIV (14 mp), plasată spre est, paralel cu secțiunile S. XI și S. XII, cercetate în campaniile 2007, 2008, în scopul surprinderii unor noi complexe pe latura de E a sitului.

În urma acestei campanii au fost făcute observații asupra stratigrafiei zonei estice a acestui sector al sitului, fiind cercetate două mormănte de incinerare aparținând epocii dacice și o depunere cu vas. Celălalte materiale arheologice, restrânse cantitativ, sunt reprezentative pentru Hallstatt-ul mijlociu (cultura Basarabi), Evul Mediu târziu și perioada modernă.

În ceea ce privește mormântul de incinerare (numerotat sub sigla Cpl.74), identificat în S. XIII, c. 4, adâncimea 0,43-0,45 m, remarcăm faptul că oasele incinerate, precum și inventarul conex acestora, au fost acoperite cu un nivel de culoare cenușiu închis, cu grosimea variind între 0,10-0,20 m, cu piatră de dimensiuni mici. Acest nivel de amenajare, care conține material ceramic fragmentar Basarabi și oase nearse de animale, este suprapus de un nivel consistent format din blocuri mari din calcar dolomitic. În centrul caroului 4, s-a evidențiat o aglomerare de blocuri de calcar dolomitic de dimensiuni medii, zonă care corespunde și concentrației maxime a pieselor de inventar (fibulă argint, pandantiv-cui, fragment brățară bronz, piesă cu destinație incertă) din această secțiune. O dată cu practicarea secțiunii S. XIV, precum și a excavării mormântului dintre secțiunea menționată anterior și secțiunea S. XIII, a fost cercetat restul inventarului conținut din piese de sticlă, fier, bronz și argint. După demontarea inventarului complexului, sub acesta, până pe stânca nativă, a fost excavat un nivel subțire (culoare cenușie închisă, granulos ca aspect, cu puțină piatră), aparținând culturii Basarabi. Acest aspect este completat de observațiile din secțiunea S. XIV, conform cărora acest nivel cu materiale Basarabi, are la bază o lentilă subțire, rezultată în urma dezagregării calcarului. Dată complex: 150-51 a.Chr.

Al doilea mormânt de incinerare – în urnă – (numerotat sub sigla Cpl.75), c. 3, adâncimea 0,27 m (partea superioară), 0,47 m (baza urnei), reprezentat de un vas piriform, modelat cu mâna, cu butoni, atât deasupra cât și deasupra diametrului maxim al acestuia. Urna, ce conținea puține oase calcinate, era acoperită de un capac, respectiv o strachină, depusă cu gura în jos. În imediata vecinătate a urnei, au fost descoperite atât oase calcinate și resturi de cărbune de lemn, cât și numeroase piese de metal. Ca și în cazul complexului descris anterior, complexul Cpl. 74 a fost acoperit de un nivel consistent de piatră de dimensiuni medii și mari. Dată complex: sec. II a.Chr.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Inventarul metalic este în curs de restaurare în cadrul MN Brukenthal.

În campania anului 2010 intenționăm cunoașterea întregii zone de E din acest sector de sit, pentru stabilirea marginii platoului ocupat de mormintele de incinerare.

Având în vedere particularitățile sitului, aceste măsuri s-au limitat la conservarea profilelor săpăturii. Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse expoziției de bază, organizată în anul 2007 în cadrul MCC Hunedoara.

Bibliografie:

S. A. Luca et alii, CCA 2003, p.143-144, pl. 64; CCA 2004, p.142-144, pl. 29; CCA 2008, punct 35.

V. Sîrbu et alii, CCA 2005, p.178-179; CCA 2006, p. 176-177;

V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, 2006, *Dacian settlement and children necropolis of Hunedoara. An unique discovery in the Dacian World. Archaeological approach*, pp. 187-207, în ActaTS5.1 2005 (S.A. Luca, V. Sîrbu (ed.), Proceedings of the 7th International Colloquium of Funerary Archaeology, Sibiu, 17-17 October 2005.

V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, N. Cerîșer 2007, *Vestigiile dacice de la Hunedoara*, în BB 12, 195, 196.

V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman 2007, *Tombs of Dacian Warriors (2nd-1st c. BC)*, în ActaTS 6.1 2007, 155-179.

Abstract:

In this archaeological campaign two complexes belonging to the Dacian Period were discovered (cremation tombs with their own grave goods, metal pieces especially). These complexes could be dated, following the stylistically correspondences, between the 2nd and 1st centuries BC.

29. Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]

Punct: Traianu

Cod sit: 53407.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 32/2009

Colectiv: Adrian Ardeț – responsabil, Dimitrie Pavel Negrei (MJERG Caransebeș), Lucia Carmen Ardeț (Liceul Teoretic „Traian Doda” Caransebeș)

Municipiul roman Tibiscum se extinde de-o parte și alta râului Timiș pe o suprafață de aproape 30 ha. Ruinele antice descoperite în punctul „Traianu” reprezintă o parte din oraș, mai precis latura de E, care s-a dezvoltat în jurul drumului (peste castrul care a funcționat în prima jumătate a secolului al II-lea), care odată cu ridicarea la rangul de municipiu a așezării romane de la Tibiscum se transformă în principala arteră comercială a orașului - *Decumanus Maximus* în care am reușit să dezvelim parțial sau integral VIII clădiri.

Cealaltă arteră principală – *Kardo Maximus*, se află pe partea stângă a râului Timiș, în punctul „La Drum” – Zăvoi și s-a dezvoltat peste vicusul militar fondat la începutul secolului al II-lea odată cu ridicarea așezării la rangul de municipiu. Până în prezent aici au fost dezvelite 13 clădiri și o parte din terme.

Până în prezent doar atât cunoaștem din municipiul roman Tibiscum, care datorită revărsărilor râului Timiș a distrus o mare parte din clădiri, piețe și monumente ce cu siguranță au existat aici.

Datorită unor probleme ivite pe parcursul anului 2008, independente de voința noastră nu am publicat rezultatele cercetărilor din campania celui an, așa în cât ne simțim obligați să publicăm atât cercetările din 2008 cât și pe cele din 2009 care de fapt se întrepătrund:

- continuarea dezvelirii clădirii VII descoperită în anul 1998, clădire dispusă la *Decumanus Maximus* având un front stradal de 16 m. În anul 1998 au fost surprinse extremitățile clădirii formate din ziduri din piatră de râu legate cu mortar. Între cele două ziduri a fost descoperită o fundație din lespezi din calcar. Pentru campania din anul 2008 ne-am propus dezvelirea a două suprafețe de 5 x 3,5 m;

- continuarea cercetărilor la secțiunea S1/1997 prin dezvelirea unei părți din Clădirea Nr. VI surprinsă în campania arheologică a anului 2008;

- cercetarea unei porțiuni din drumul roman *Decumanus Maximus* care traversa partea de E a municipiului.

Campania arheologică 2008

Au fost trasate două secțiuni cu dimensiunile de 5 x 1 x 3,5 m. În această campanie au fost surprinse patru niveluri de locuire, două faze de lemn, una de piatră, ultima fiind locuire de sec. IV.

Prima fază de lemn a fost surprins la adâncimea de 1 – 1,10 m și se prezintă sub forma unei pelicule de arsură de culoare neagră-brună. În acest nivel au fost descoperite puține fragmente ceramice, în urma răzuirii acestor suprafețe au fost surprinse fundațiile unor construcții (fundația zidului din faza II de lemn și fundația zidului de piatră), dar cu siguranță acest nivel reprezintă prima etapă a construcției de lemn. Acest prim nivel este acoperit de un strat gălbui cu pigment de arsură. Faza a doua de lemn a fost surprinsă la adâncimea de 0,70 – 1 m, pe mlașul gălbui a fost descoperită fundația zidului, de asemenea au fost descoperite urme de bărne arse. În interiorul locuinței a fost descoperit un cuptor de topit bronzuri. Fragmentele ceramice sunt mult mai numeroase decât în faza I. Peste acest nivel se află un strat de amenajare. Aceste faze de lemn au fost datate în sec. al III-lea cu monedă de la Severus Alexandru.

Peste ambele suprafețe constatăm prezența unui strat de amenajare care are o grosime ce variază între 0,3 și 0,5 m. Acest strat de amenajare de pământ galben cenușiu, amestecat cu lut are în componență fragmente de cărămidă, piatră și urme de mortar.

Zidul a fost descoperit de noi în prima suprafață în marginea de V, zidul este construit din piatră de râu legat cu mortar. Fundația este despărțită de elevație printr-un rând de cărămidă. Fundația zidului este de 0,65 m, acesta ajunge la adâncimea de 1,20 m, tăind cele două faze de lemn. Peste acest nivel se află un strat de dărâmături, format din cărămizi, țigle, materiale ceramice și piatră și mortar. Nivelul de dărâmături din faza de piatră este acoperit de o amenajare din lut cu nisip. În acest nivel au fost descoperite numeroase fragmente ceramice datate de noi la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea.

Campania anului 2009

Pentru realizarea obiectivelor din campania anului 2009 am trasat o casetă orientată N-S, cu dimensiunile de 5 x 7,50 m. Această casetă se află în prelungirea celor două suprafețe cercetate în anul 2008, unde a fost surprinsă curtea interioară a unui interesant atelier de topit bronzuri. Acest atelier desparte clădirea VII aflată la V (cercetată parțial în anul 1998 și 2008) și clădirea VI surprinsă în anul 1997 și cercetată anul

acesta. Cele două clădiri se află o distanță una de cealaltă de 14 m.

Lucrările la clădirea Nr. VI au demarat pe data de 03.08.2009 în zona drumului roman *Decumanus Maximus*. În vederea efectuării lucrărilor propriu zise de cercetare arheologică, datorită vegetației abundente într-o primă etapă am trecut la degajarea terenului printr-o defrișare a unei suprafețe de 150 mp.

Odată înlăturate aceste impedimente, ne-am îndreptat atenția spre cercetarea clădirii nr. VI din care cunoaștem doar o porțiune din zidul de V (numerotat de noi în anul 1997, zidul nr. 12). După mai bine de o lună jumătate de cercetări arheologice am reușit să surprindem o parte din zidul de incintă de pe latura de V, construit din piatră de râu legată cu mortar, o porțiune din coridorul aflat în fața construcției și o mică porțiune din drumul roman. Din punct de vedere stratigrafic, am reuși să surprindem două nivele de călcare ale fazei din piatră. Săpăturile noastre au mers până la adâncimea de 1,20 - 140 m, în unele locuri atingând pământul viu.

Atât în interiorul încăperii cât și în coridor am surprins vatra propriu zisă formată dintr-un strat compact din lut. Pe această vatră am descoperit în unele locuri urmele lăsate de la pavajul efectuat cu cărămidă. Acest nivel corespunde perioadei de refacere a construcției, când coridorul aflat la drum este refăcut din piatră de râu peste care sunt ridicate bârne din lemn și este construit un perete din chirpic. Sub acest nivel, mai precis la adâncimea de 0,60 m am reușit să surprindem primul nivel de călcare a acestei locuințe din piatră atât în interior cât și în coridor, unde sunt vizibile fundațiile din piatră de râu. Cercetările efectuate în campania anului 2009, la Tibiscum – laz, au scos la iveală existența unei construcții de tip magazin aflată la drumul roman, construcție asemănătoare cu cea cercetată de noi în anii '90 și denumită clădirea nr. IV.

În cele două campanii arheologice am reușit să descoperim un impresionant material arheologic reprezentat prin vase ceramice întregibile, monede, amfore de tip *Dressel* 24 și *Keay* 51 datate la începutul sec. IV p.Chr, un foarte frumos fragment de la un cerceț din aur și o camee de carneol cu reprezentarea lui Eros. Materialul a fost în bună măsură prelucrat și se află în depozitului MJERG Caransebeș.

Pentru următoarele campanii arheologice din zona Tibiscum-„Traianu”, ne propunem continuarea dezvelirii clădirii VI și concomitent a clădirii VII. În primul rând se impun urgent lucrări de conservare primară la Clădirea III și IV care sunt dezvelite și nu a fost efectuată până în prezent nicio lucrare de conservare primară. În ce privește protejarea și punerea în valoare a acestor cercetări este iminentă integrarea acestor monumente în aria rezervației arheologice de la Tibiscum care se află amplasată însă pe celălalt mal al râului Timiș.

Bibliografie:

A. Ardeț, Lucia Carmen Ardeț, *Tibiscum. Așezările romane*, Cluj-Napoca, 2004
A. Ardeț, *Tibiscum. Ceramica romană descoperită la laz „Traianu”*, Cluj-Napoca, 2009.

Abstract:

Archaeological campaign in 2008

Two sections were drawn with dimensions of 5x1x3,5 m. in this campaign were surprised IV levels of housing, two phases of wood, one of stone and the last one was a housing dated in the 4th century.

The first phase of wood was surprised at the depth of 1.00 – 1.10 m and it is presented as a film sensation coloured black – brown.

The second phase of wood was surprised at depth of 0.70 to 1.00 m, in the yellow clay was found the wall foundation and also was discovered traces of burned beams. Inside the building was found a furnace for molten bronze. These wood stages were dated in the 3rd century with the use of a coin of Severus Alexander.

The wall was discovered in first surface in the western area, this is built out of river stones bound with mortar. Foundation elevation is separated by a row of bricks.

Level of rubble from stone phase is covered by an arrangement of clay with sand. In this level were found numerous pottery fragments dated by us between the end of 3rd century and beginning of 4th century.

Archaeological campaign in 2009

To achieve the objectives of the campaign of 2009 I drew a box oriented NS, with dimensions of 5x7.50 m

The researches at building IV started in the area where the Roman road *Decumanus Maximus* is located.

On the stratigraphy we manage to catch two levels of treading of stone stage. Our excavations have gone up to 1.20 – 1.40m deep in some places reaching the sterile earth.

Research conducted in the campaign of 200, the Tibiscum – laz revealed the existence of a type storage building located along the Roman road, the construction is similar to those investigated by us in the '90s and is called the building No. IV.

In the two archaeological campaign we manage to discover an impressive archeological material represented by ceramics, coins, amphorae of *Dressel* 24 type and *Keay* 51 dated in the early of the 4th century AD, a very nice piece of an gold earring and a carnelian gem of the representation of Eros.

30. Isaccea, jud. Tulcea

Punct: Suhat

Cod sit: 159696.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 96/2009

Colectiv: Cristian Micu – responsabil; Florian Mihail (ICEM Tulcea), Mihai Florea, Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR)

Obiectivele campaniei 2009 de la Isaccea, punctul *Suhat*, desfășurată în perioada 14 septembrie – 14 octombrie, au fost următoarele:

- continuarea cercetărilor în suprafața S3, sectoarele 13 și 14;
- finalizarea cercetărilor în sondajul Son. 3 aflat în partea de S a așezării neolitice (cultura Boian, faza Giulești)
- prelucrarea materialului arheologic rezultat în urma cercetării;
- Cercetările din suprafața S3. Înainte de cercetarea propriu-zisă a stratului cultural a fost îndepărtat stratul protector de pământ depus în campania precedentă.
- în cadrul sectorului 13 au fost definite și cercetate următoarele realități arheologice:
- US 1223. Reprezintă o unitate stratigrafică aflată în colțul de NE al caroului C13 și colțul de NV al caroului C14. Se individualizează în stratul arheologic ca un sediment compact, brun-verzui, alături de care au fost înregistrate granule și fragmente de chirpici arși și nearși, fragmente ceramice cu

dimensiuni mici și mijlocii (categoriile uzuale din cadrul fazei Boian-Giulești), fragmente de scoici, oase de pești și mamifere, granule de lemn ars (dispuse neuniform pe toată suprafața unității stratigrafice). După finalizarea cercetărilor se poate afirma că US 1223 reprezintă umplutura unei gropi din nivelul neolitic NII.

A fost prelevat un eșantion de 100 l de sediment destinat studiului arheozoologic și carpologic. În acest caz au fost evitate zonele de contact cu complexe contemporane sau anterioare;

- US 1224. Reprezintă amenajarea unei gropi (pentru amplasarea acesteia vezi US 1223) cu formă ovală (D. – 1,48 × 1,28 m) și profil tronconic (h. – 1,30 m);

- US 1225. Cea mai mare parte a acestei unități stratigrafice se află în c. B15. Se regăsește, de asemenea, în colțul de SE al c. A15 și foarte puțin în c. B14, C14 și C15. Se individualizează ca un sol compact, relativ omogen, brun, asociat cu granule de chirpici arși și nearși, puține fragmente ceramice neolitice (cultura Boian, faza Giulești) de mici dimensiuni și postneolitice, fragmente de scoici, oase de pești și mamifere. După finalizarea cercetărilor nu excludem posibilitatea ca US 1225 să reprezinte umplutura unei gropi cu destinație menajeră ce aparține probabil stratului cultural postneolitic. Nu s-a considerat necesară prelevarea unui eșantion de sediment;

- US 1226. A fost identificat în campaniile precedente pe suprafața carourilor A13-A14, B13 și pe limita de N a caroului B14. Se individualizează în cadrul stratului cultural neolitic prin sedimentul său nisipos, cenușiu. Conține numeroase oase de pești, oase de mamifere (unele de mari dimensiuni), cenușă, granule și fragmente de chirpici arși și nearși, granule lemn ars, piese din silex și os cu urme de prelucrare. Aparține nivelului neolitic NII;

- US 1227. A fost identificată în jumătatea de S a caroului C13, într-o zonă în care terenul este înclinat pe direcția SV-NE. Nu excludem posibilitatea ca o situație asemănătoare să se regăsească în sectoarele 10 și 11. Reprezintă un sediment compact, dur, verzui-albicios. Pare mai degrabă distrugerea unei structuri de locuire neolitice (cultura Boian, faza Giulești);

- US 1228. Se individualizează în colțul de SV al C14, într-o zonă în care terenul este înclinat pe direcția SV-NE, ca un sediment friabil, compact, roșiatic. Conține o cantitate semnificativă de granule de chirpici arși, oase de pești, foarte puține fragmente ceramice de mici dimensiuni (cultura Boian, faza Giulești). Separă US 1227 de US 1218;

- US 1243. Este localizată în Nul caroului C15. Sediment brun, compact, omogen. Conține oase de pești, puține fragmente ceramice de dimensiuni mici și mijlocii (cultura Boian, faza Giulești), puține scoici fragmentate. Reprezintă umplutura unei gropi din stratul cultural neolitic. Nu s-a considerat necesară prelevarea unui eșantion de sediment;

- US 1244. A fost localizată pe suprafața carourilor C13-C14. Reprezintă un sediment friabil, compact, brun. Este asociat cu mici fragmente de chirpici arși, oase de pești și mamifere, fragmente de scoici și fragmente ceramice neolitice și postneolitice. Poate reprezenta o acumulare corespunzătoare unui nivel de locuire postneolitic. Ar putea fi echivalent cu US 1016 și US 1017;

- US 1245. Identificată în zona de N a caroului B15. Reprezintă un sediment friabil, brun;

- US 1246. Identificată în zona de SE a c. B15 și în cea de SV a c. B15. Reprezintă un sediment friabil, brun;

- US 1247. Reprezintă amenajarea unei mici gropi (vezi US 1243) cu formă probabil ovală (diametrul în zona cercetată – 0,90 m) și profil tronconic (adâncimea gropii în zona cercetată. – 0,26 m);

În cadrul sectorului 14 au fost identificate următoarele realități arheologice:

- US 1265. A fost identificată pe suprafața c. D13-D15, într-o zonă unde terenul este înclinat pe direcția S-N. Reprezintă un sediment friabil, brun. Este asociat cu mici fragmente de chirpici arși, oase de pești și mamifere (foarte puține), fragmente de scoici și fragmente ceramice (rulate, de mici dimensiuni). Se poate face echivalența cu US 1244 din sectorul 13;

- US 1266. A fost localizată în colțul de NE al c. D13 și în vestul c. D14. Are aceeași compoziție și este echivalentă cu US 1228 din sectorul 13;

- US 1267. A fost localizată pe aproape întreaga suprafață a c. D13. Are aceeași compoziție și este echivalentă cu US 1227 din sectorul 13;

- US 1268. A fost localizată pe mare parte din suprafața caroului D14 și în zona centrală a caroului D15. Se individualizează în stratul cultural prin sedimentul său brun, asociat cu granule de chirpici arși și nearși, oase de pești și fragmente ceramice. Poate reprezenta umplutura unei gropi din nivelul neolitic NII (cultura Boian, faza Giulești)

La finalul campaniei arheologice din acest an întreaga suprafață cercetată a fost acoperită cu o folie de plastic peste care s-a depus un strat protector de pământ.

În sondajul Son. 3 au continuat cercetările pe următoarele realități arheologice:

- US 2303. A fost localizată în colțul de NV al Son. 3, pe o suprafață în care se observă o ușoară înclinare a terenului pe direcțiile V-E și S-N. Se individualizează prin sedimentul său compact, omogen, galben-verzui asociat cu o cantitate mică de ceramică, granule de chirpici arși și nearși, oase de pești și mamifere, fragmente de scoici, fragmente de lemn ars, argilă. Cadrul acestuia din urmă au fost identificate și cercetate numeroase gropi menajere. Reprezintă umplutura unei gropi neolitice (cultura Boian, faza Giulești). A fost prelevat un eșantion de 80 l de sediment destinat studiului arheozoologic și carpologic;

- US 2304. Reprezintă amenajarea unei gropi, cu formă probabil ovală și profil tronconic. Pentru localizarea sa vezi US 2303;

- US 2305. Identificată în zona de NE al Son. 3, se individualizează în suprafață prin sedimentul său fin, omogen, maroniu-cenușos asociat cu o cantitate mică de ceramică, oase de pești și mamifere. Reprezintă etapa finală de umplere a unei gropi cu resturi menajere;

- US 2306. A fost identificată pe aceeași suprafață cu US 2305 cu care se află într-un raport de anterioritate. Față de aceasta se diferențiază prin sedimentul său fin, compact, maroniu-deschis asociat cu o fragmente ceramice, oase de pești și mamifere, fragmente de scoici, o cantitate redusă de chirpici arși. Reprezintă o altă fază de umplere a gropii cu resturi menajere;

- US 2307. A fost identificată în colțul de SV al Son. 3, pe o suprafață în care se observă o ușoară înclinare pe direcțiile S-N și V-E. Este reprezentată de un sediment friabil, brun, asociat cu o cantitate redusă de material arheologic: scoici întregi și fragmentare (în special în partea superioară a depunerii), oase de pești și mamifere, fragmente ceramice (cultura Boian, faza Giulești), granule de lemn ars. Reprezintă umplutura unei gropi neolitice (cultura Boian, faza Giulești);

- US 2308. Reprezintă amenajarea unei gropi, cu formă probabil ovală și profil aproximativ tronconic. Pentru localizarea sa vezi US 2307;

- US 2309. Reprezintă amenajarea unei gropi, cu formă probabil ovală și profil tronconic. Pentru localizarea sa vezi US 2303;

- US 2310. A fost identificată în zona de N a Son. 3. Se individualizează în stratul arheologic ca un sediment friabil, maroniu-deschis, asociat cu scoici întregi sau fragmentare, oase de pești (cantitate apreciabilă) și mamifere (unele cu urme de tăiere) o cantitate redusă de ceramică (cultura Boian, faza Giulești, foarte puțin cultura Hamangia, faza III), granule de chirpici arși, o piatră de mari dimensiuni și granule de lemn ars. Reprezintă umplutura unei gropi neolitice.

Pe toată perioada desfășurării campaniei din acest an materialul arheologic a fost prelucrat în cadrul bazei arheologice Isaccea. În acest context se înscrie și activitatea de sitare sub jet de apă a eşantioanelor de sediment prelevate din complexele arheologice cercetate destinate studiilor de arheozoologie și carpologie.

Abstract:

The objectives of 2009 campaign on Isaccea Suhat site, between the 14th of September and 14th of October, were: a. The continuation of the investigation in Surface S3, sectors 13 and 14; b. The finishing of the excavations in Sounding 3 situated in the southern part of the Neolithic settlement (Boian culture, Giulești phase); c. The processing of the discovered archaeological material.

31. Isaccea, jud.Tulcea [Noviodunum]

Punct: Cetate, sector SE

Cod sit: 159696.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică: nr. 101/2009

Colectiv: Victor Heinrich Baumann – responsabil, Aurel Stăică, Iuliana Costea (ICEM Tulcea), Laurențiu Radu (MA Mangalia); Niculina Dinu, Constanța Vilcu (M Brăila), Dan Aparaschivei; George Bilavski (IA Iași), Luminița Bejenaru, Romeo Cavaleriu (UAIC Iași), Alexandra Teodor (studentă U București)

Campania de săpături arheologice din anul 2009 a început la Noviodunum pe data de 15 iulie, prin acțiuni de pregătire a punctelor de lucru – Turnul Mare, și s-au încheiat în data de 31 august. În perioada 24 august - 31 august s-au desfășurat acțiuni de protejare a zidurilor și a zonelor aflate în curs de cercetare.

Cercetările arheologice, desfășurate prin proiectul *Noviodunum 2000*, urmăresc cercetarea științifică, degajarea și valorificarea eco-muzeală a sectorului de SE al cetății Isaccea [Noviodunum], care cuprinde un segment al fortificației, în care se înscriu trei turnuri romano-bizantine – Turnul Mare (TM) la V; Turnul de Colț (TC) la est; Turnul A (TA) la mijloc, între cele două - cu cele două cortine aferente. Construit la începutul secolului al IV-lea p.Chr., pe latura de SE a cetății, TM de la Noviodunum are o anvergură de 31,40 m și avansează în exterior pe 16,30 m lungime, acoperind o suprafață interioară de 225 mp, cu ziduri de 3,20 m grosime, cu parament din blochete ro-rostuite și elevație în *opus mixtum*.

Turnul A, refăcut de mai multe ori în cele trei secole de istorie romano-bizantină, se prezintă sub forma literei U, ca un bastion rectangular cu frontul rotunjit. Cele două turnuri au suprapus castrul de pământ, construit de romani la începutul secolului I p.Chr. La răsărit, Turnul de Colț, demantelat de-a lungul secolelor de istorie medievală și modernă, se prezintă ca un bastion în formă de evantai, puternic afectat de diversele demantelări practicate de-a lungul mai multor perioade istorice.

În fața incintei, la S, un strat masiv de depuneri din perioada medie-bizantină și medievală ce indică o locuire intensă la Noviodunum și în sec. X-XIV.

Scopul proiectului și al cercetării din anul 2009: Continuarea degajării incintei de SE a cetății romano-bizantine; verificarea reperelor cronologice stabilite prin cercetările anterioare la Turnul Mare și Turnul de Colț și continuarea cercetărilor la segmentul de cortină C1.

Poziția în teren a obiectivelor în curs de cercetare, pe o pantă puternic înclinată - 45°, spre S, a impus desfășurarea unor săpături arheologice prin secțiuni largi, perpendiculare pe incinta romano-bizantină, împărțite în carouri din patru în patru metri. Până în prezent au fost executate 21 de secțiuni cu dimensiuni variabile, între 20 și 60 m, cu adâncimi maxime cuprinse între -1,5 și - 6,5 m: 10 secțiuni au fost efectuate în zona Turnul Mare (TM), notate cu sigla CT; 4 în zona Turnul A, notate cu sigla TA; 5 în zona Turnul de Colț, notate cu sigla TC; 2 în zona cortinei dintre TA și TC, notate cu sigla C1. Materialele arheologice descoperite sunt raportate la topostratigrafia clasică, avându-se în vedere c. cu latura de 4 m. Din anul 2007, monumentele arheologice, descoperite în sectorul de SE al cetății, au fost încadrate în gridul realizat de colegii britanici prin ridicarea topografică efectuată în cadrul proiectului *NAP-2000*.

Turnul Mare

V. H. Baumann, Aurel Stăică, Niculina Dinu, Laurențiu Radu, Iuliana Costea

Cercetările arheologice din acest an de la Noviodunum, au avut următoarele obiective: continuarea săpăturilor prin înlăturarea nivelurilor de distrugere din interiorul Turnului Mare, pentru verificarea unor reperelor cronologice; epuizarea nivelului IV, pentru finalizarea planului interior al turnului.

Cercetările s-au concentrat în trei zone – CT 4, CT 6 și CT 9, care au fost degajate în suprafață până pe nivelul IV.

Secțiunea CT. 6¹. În campaniile precedente (ultima în anul 2005)², secțiunea CT. 6, a fost adâncită până pe nivelul IV, nivel din sec. VI p.Chr., surprins la adâncimea de -3,85 m (în dreptul zidului de incintă). Pe acest nivel, între zidul de incintă și zidul median (stilobatul pe care se află cei patru piloni interiori), se afla un strat gros de 0,10-0,12 m de grâu carbonizat și bărne de lemn arse, care aparține unei construcții, probabil hambar, puternic afectată de un incendiu. Din nivelul de distrugere și din nivelarea arsă de sub acesta au fost scoase fragmente de colonete realizate din piatră, evidențiind o amenajare importantă în dreptul pilonului central, anterioară nivelului IV. Nivelul IV este despărțit de ultimul nivel romano-bizantin - nivelul III, printr-o nivelare de numai 0,20 m grosime, peste care se află un strat de moloz gros de 0,65 m, strat care acoperă resturile pilonului central, a cărei elevație de cărămidă este întâlnită în dărâmătură.

În campania de cercetări din acest an, în jumătatea de N a turnului, pornind din dreptul pilonului 3, au fost înlăturate nivelul

de amenajare al hambarului, care cuprindea o podea din pământ galben, bine tasat, dar și resturi de cereale și bărne carbonizate. Din acest nivel de amenajare a fost recoltată o cantitate apreciabilă de ceramică, din care remarcăm: opaițe și oale în stare fragmentară, fragmente de la vase de sticlă, un număr foarte mare de pastile de sticlă de culoare verde sau albastră, obiecte din fier (lame de cuțit, cuie), obiecte din corn (mâner de cuțit), monede³. De asemenea, se remarcă, spre intrarea în turn o zonă care nu a fost acoperită cu pământ galben, care face parte dintr-o *amenajare/nivelare* anterioară cu pietre și cărămizi, ce reprezenta baza pentru amenajarea hambarului. Din numărul mare de cărămizi descoperite, trei exemplare purtau ștampila CL[assis].FL[avia].M[oesica]; una dintre acestea prezintă urme de mortar, ceea ce indică utilizarea la construcții anterioare. Înlăturarea stratului de pământ galben, ne-a permis constatarea că baza acestei amenajări era alcătuită dintr-un nivel cu multe pietre, cărămizi, bucăți de chirpic și câteva fragmente arhitectonice (o posibilă bază de coloană).

Spre S de pilonul 3, amenajarea era din pământ negru ce conținea resturi de la structura incendiată. Și aici au apărut fragmente ceramice de epocă romano-bizantină, pastile și fragmente de sticlă. Am putut observa că amenajarea de pe nivelul IV, avea o înclinare către zidul de fațadă al turnului, drept pentru care ne-am oprit pe nivelul III, care conține o cantitate foarte mare de material tegular. Suprafața cercetată are o lungime de 9 m, iar lățimea descrește de la 5 la 4 m spre S și ne-am adâncit 0,80 m.

Secțiunea CT. 4. O nivelare masivă, în care se observa un pământ negru, amestecat, cu piatră și bucăți de cărămidă și olană, în porțiunea dinspre zidul de incintă – pe 1,60 m lățime; și o a doua porțiune ce conținea bucățele de mortar și cărămidă spartă – 0,60 m.

Materialul arheologic rezultat este reprezentat de o cantitate apreciabilă de material ceramic, din care remarcam fragmente de amfore, opaițe, o cărămidă cu ștampilă - CL[assis].FL[avia].M[oesica] și monede (sec. IV p.Chr.). În această secțiune ne-am oprit pe resturile unei posibile amenajări cu pietre de mari dimensiuni, printre care se afla și un fragment arhitectonic, posibil dintr-o bază de coloană, așa cum am observat și în secțiunea CT. 6.

Suprafața cercetată are dimensiunile de 3,60 x 6,20 m, cu precizarea că latura de S are doar 1,80 m și ne-am adâncit 1,10 m.

Secțiunea CT. 9. În această secțiune, cercetările s-au concentrat pe înlăturarea stratului gros de arsură ce acoperă podeaua hambarului. Materialul arheologic, la fel ca și în celelalte două secțiuni compus este din ceramică, în special din fragmente de amfore ce pot fi datate în linii mari în sec. VI p.Chr., pietre și bucăți de cărămidă și țiglă. La SV de pilonul 3, au apărut fragmente de vase borcan (datate în sec. al XI-lea), provenite din nivelurile bizantine care s-au suprapus stratului de dărâmtură de pe nivelul III. În campania viitoare vom finaliza și degajarea nivelului de arsură.

Turnul de Colț⁴

Laurențiu Radu, Aurel Stănică

Obiective: clarificarea perioadei de funcționare a TC, prin înlăturarea matorului de pământ, care suprapunea accesul/intrarea în turn. Tot în acest scop a fost degajată zona cuprinsă într-un pilonul central, intrarea în turn și laturile acestuia.

Cu acest prilej am constatat că treptele au fost realizate în grosimea zidului. S-au degajat nouă trepte, fiecare

având lungimea de 1,10 m, lățimea de 0,28/0,30 m și înălțimea de 0,28/0,30 m. Primele patru trepte sunt realizate din blocuri de calcar, care în parte inferioară au plasate cărămizi pentru egalizare; următoarele două trepte, de la 6 până la 8 sunt realizate din cărămizi.

Zona de acces în turn, practică în zidul de incintă, prezintă, din dreptul treptei șase, pereți laterali realizați numai din cărămidă, *rostuite* cu un strat gros de mortar de aceeași grosime cu cea a unei cărămizi. În partea de jos a treptelor s-a descoperit un mic pavaj (1 x 0,37 m), realizat din cărămidă.

Pe latura de E a turnului s-a observat un fragment de inscripție refolosit la construcția acestuia. Pe suprafața de calcar se poate citi două litere: L și C urmat de încă o literă ilizibilă.

Pe treptele turnului au fost descoperite trei fragmente de opaițe diferite, buza fragmentară a unui chiup, multe cărămizi și o monedă de bronz identificată într-un context clar și care ar putea contribui la o mai bună încadrare cronologică a turnului de colț.

Pe lângă materialele descoperite, cercetările din acest an au dovedit faptul că, la sfârșitul epocii romano-bizantine, turnul a fost părăsit, iar ulterior, în epoca medio-bizantină, incinta de pe această latură a avut un traseu diferit de cel al incintei romano-bizantine.

S-a săpat pe o pantă de circa 45°, pe o suprafață de 4 x 3 m (lățimea scărilor, la care se adaugă porțiunea situată la E de scări).

Al doilea obiectiv urmărit în această campanie a fost determinarea fazelor de construcție și de funcționare a TC, prin cercetarea spațiului cuprins între laturile turnului și pilonul central.

Cercetările anterioare au evidențiat existența unei gropi de epocă medio-bizantină observată în ambele profiluri ale ariei susmenționate și am intenționat să epuizăm această groapă pentru a ajunge la nivelele de epocă romano-bizantină.

Într-o primă fază a fost delimitat zidul conturat în campaniile trecute. Investigațiile efectuate au dovedit că acesta este anterior turnului de colț, fiind utilizat, după cum presupuneam în rapoartele anterioare, ca bază pentru realizarea TC de epocă romano-bizantină, și face parte din curtea observată în campania precedentă în secțiunea TC 5 unde menționam o ușoară schimbare de direcție și o modificare a tehnicii constructive a incintei, și avansam totodată ipoteza adăugării ulterioare a TC la o incintă deja existentă, ipoteză confirmată prin cercetările din acest an. Pentru a trasa direcția acestei curte am procedat la demontarea matorului dintre TC 1 și TC 2 în vederea surprinderii raporturilor dintre curtea anterioară, latura estică și pilonul central al TC. Am oprit săpătura pe o zonă de pământ galben, semnificând nivelarea realizată în momentul construirii TC, nivelare surprinsă atât la S de pilonul central cât și la exteriorul laturii de E a TC și am continuat cu săpătura în secțiunea TC 2 pentru a observa relația dintre latura de E a TC și curtea anterioară. Constatarea noastră, care trebuie verificată prin cercetări viitoare, este că această curtină anterioară era prevăzută cu un turn rectangular. Acest turn a fost dezafectat la un moment dat și s-a construit un turn de colț evazat, o formă ce avea rolul de a rezista mult mai bine în fața mijloacelor de asediu. Săpătura a început de la nivelul de cca. -2,5 m față de nivelul pilonului central, și a continuat pe alocuri până la circa -3/3,5 m, pe o suprafață de 8 x 2,5/3 m.

În ceea ce privește aria delimitată de pilonul central și laturile turnului (groapa de epocă medio-bizantină), s-au

descoperit materiale diverse dintre care menționăm în primul rând o verigă de aur, două monede din bronz, probabil de epocă romană, o monedă din bronz, probabil bizantină, un picioruș din bronz provenind de la o mică statueta, fragmente de opaițe, fragmente de sticlă, mult material amforic de epocă romano-bizantină, un fragment de chiup, brățări din sticlă fragmentare, fragmente ceramice smălțuite etc. Se pare că spațiul delimitat de laturile turnului și pilonul central a fost foarte locuit în epoca medievală, dovadă fiind urmele locuințelor medio-bizantine cercetate în primele campanii, iar la un moment dat (probabil sfârșitul secolului XI sau în secolul XII după cele mai noi materiale descoperite), în această zonă a fost adus sol cu multe materiale de epocă romano-bizantină, probabil pentru a nivela terenul în vederea construirii locuințelor. Ne-am oprit pe un strat de sol galben cu multe materiale arheologice, mai ales fragmente amforice, în partea de S și V; la centru și la N pe o zonă cu sol cenușiu aproape lipsit de materiale arheologice iar la E pe un strat de sol galben compact, o amenajare cu multe fragmente ceramice de epocă romano-bizantină. Pe marginea de V, după înlăturarea stratului de sol galben s-a evidențiat o zonă cu multă cenușă și bărne arse. Săpătura a început de la nivelul pilonului și a continuat până la circa 0,5 m pe o suprafață de cca. 5,5 x 3 m.

Principala concluzie desprinsă în urma campaniei din acest an este că turnul a funcționat numai în epoca romano-bizantină. Materialele descoperite în urma cercetării nivelurilor din zona scărilor aparțin exclusiv acestei epoci, la care adăugăm descoperirea unei monede de bronz într-un context stratigrafic bine definit, care în urma identificării ar putea contribui la o mai bună încadrare cronologică a turnului de colț.

Pentru campania viitoare ne propunem demontarea nivelării cu pământ galben din zona pilonului central, demontarea matorului dintre TC 1 și TC 2 și extinderea capetelor secțiunilor TC 2 și TC 3 spre S în vederea delimitării turnului rectangular.

Curtina C 1

Dan Aparaschivei, George Bilavski

Obiectivele stabilite pentru campania din anul 2009 au fost: lămurirea situației complexelor din SC1 și SC2, c. 5-6, clarificarea sistemului de construire a incintei, înlăturarea matorului dintre cele două secțiuni și scoaterea în evidență a unei suprafețe care să ne ofere o imagine de ansamblu a curtinii din partea de SE.

În speranța că vom putea găsi limitele locuinței L1, dar și pentru a vedea care este situația cu complexelor descoperite, campania trecută (L5 și L6), am prelungit săpătura în intramuros, în c. 6, spre N, cu câte un metru, atât în SC1, cât și în SC2.

Noua suprafață prelungită în cele două secțiuni ne-a putut indica o stratigrafie relevantă, pentru zona intramurană a acestei părți a cetății. În primii 0,20 m (stratul vegetal) am identificat material arheologic amestecat, romano-bizantin și medieval, o monedă de sec. IV; până la circa - 0,70 m adâncime ceramica romano-bizantină predomină, pentru ca, de la - 0,70 la - 1,30 m să avem cu precădere materiale medievale timpurii (alături de ceramică în cantități importante, au fost prelevate fragmente de sticlă de geam, oase de animale și brățări de sticlă). O remarcă interesantă ar fi că, stratul de arsură compus din lut ars, înroșit, olane, bucăți de lemn ars, identificat în secțiunea TC5, deschisă anul trecut, la E de SC2, se regăsește la o adâncime de 1-1,25 m în SC2, dar se

prelungeste și în SC1, pe circa 1,50 m către V. Asta ne indică faptul că situația arheologică depistată în TC 5 se află în conexiune cu cea surprinsă în secțiunea noastră. Sub acest strat, marcat de numeroase materiale medievale (sec. XIII), fără a dispune de un nivel de locuire evident corespunzător acestor depuneri, am surprins un prim nivel de locuire efectivă, reprezentat de complexul L1.

În SC1 am ajuns la o adâncime de - 2,35 m înspre profilul de V, investigând, de fapt, o groapă medievală cu material foarte bogat, atât romano-bizantin, antrenat, dar mai ales medieval (sec. XIII), (27 de monede tăiate, o amforetă întreagă, ceramică, brățări de sticlă, piroane de fier, foarte multe oase de animale, obiecte de os și corn, mărgelile din sticlă). Practic, este vorba de o groapă în formă de sac, care a tăiat pereții complexului romano-bizantin identificat de noi ca L1. La E de groapa menajeră, la circa - 0,40 m față de nivelul actual de călcare, a apărut o formațiune de argilă amestecată cu cărămidă și piatră mărunță, care iese din profil și care are dimensiunile de aproximativ 0,90 x 0,80 m. Acest complex nu se leagă de dărâmătura de lut de sub ea, surprinsă în complexul L1; în acest moment fiind în măsură doar să presupunem că este vorba de rămășițe ale unei construcții situate la N de L1 și prăbușită ulterior. La cca. -1,30 m adâncime, se observă un strat de arsură pe care îl regăsim deasupra nivelului de funcționare a L1, pe toată lungimea profilului de N.

Tot în SC1, la limita carourilor 5 și 6, am reușit să profilăm mai bine zidul de fundație (Z2) apărut în campania trecută. În campaniile arheologice anterioare, am evidențiat 1,40 m din acesta, cu patru asize, dintre care două de cărămidă și două de piatră, prinse cu pământ, cu o înălțime de 0,27 m. La cca. 1,60 m de profilul de V, acest zid pare a fi fost demantelat. Din aceste considerente, presupunem că respectivul zid constituia fundația pentru complexul L1, sau pentru o mare parte din el. Ținem să precizăm că, spre E, încă nu am putut găsi închiderea acestui zid, din cauza cantității mari de lut prăbușit din pereți. De altfel, pe întreaga lățime a SC1, și chiar în SC2, avem foarte multă dărâmătură din chirpicii (*mattoni crudi*) din care erau făcuți pereții. În stratul de chirpici de deasupra lui Z2 am surprins două etape succesive de distrugere, sugerate de lentile subțiri de arsură cu cărbune provenind de la bărnele de lemn din structura de rezistență a clădirii.

În SC2, spre profilul de E, lipit de vasul de provizii găsit anul trecut, am mai scos un al doilea *dolium*. Din acest vas am reușit să scoatem doar partea superioară, fără buză, care, la fel ca și în cazul primului, nu se mai păstrează. Chiupul 2 intră, aproape în întregime, în profilul de N, mai puțin de jumătate din diametrul părții superioare putând fi surprins în urma săpăturii din acest an.

La aproximativ 0,60 m de profilul de E, se delimitează peretele acestui complex, reconsiderat de noi, după ultimele elemente, ca fiind un depozit. Către incintă, peretele este prăbușit spre interior, iar în dreptul chiupurilor se vede că este căzut pe acestea. Astfel s-ar putea explica stratul consistent de pământ galben, care se găsește între cele două *dolia* și în jurul lor.

În ideea creării unei imagini cât mai complete și de ansamblu asupra acestui complex intramuran am recurs la înlăturarea matorului dintre SC1 și SC2. Materialele identificate în acest profil, amestecate și variate, de la ceramică, la sticlă și fragmente de fier, oase și corn prelucrat, fragmente de brățări, nu au adus elemente noi în cronologia stabilită anterior.

Am obținut astfel o secțiune, SC, de 8 m lățime și de 18 m lungime (reamintim că s-am trasat secțiunile de 24 de metri lungime, dar în c. 1 nu s-a intervenit încă, iar din c. 6 s-au cercetat doar circa 2 m).

Înlăturarea matorului a clarificat, întrucâtva, și situația zidului Z1. Nu este vorba de un zid care ar tăia pereții complexului, așa cum se credea anterior, ci este o instalație de formă circulară din piatră, legată cu mortar, al cărui rol îl privim destul de rezervat. Se poate presupune că era o bază pentru o structură de lemn sau lut, având în vedere cantitatea mare de lut galben prăbușit peste acest element arhitectural. Dimensiunile sale sunt: 1,10 m diametrul pe direcția N-S, descoperit în totalitate și 0,90 m pe direcția V-E. Spre E nu știm încă limitele pentru că zidul este acoperit de lut. Mai precizăm că la aproximativ 1.10 m, către E, se află primul *dolium* (D1). Acest vas nu a fost golit în întregime nici în acest an, pentru a nu pune în pericol stabilitatea sa *in situ*, și așa destul de precară. În apropierea aceluiasi vas au mai fost descoperite două cărămizi cu ștampila *Classis Flavia Moesica*.

În concluzie, în zona intramurană s-a investigat, cel mai probabil, un depozit de *dolia* care se găsește în legătură directă cu o anexă formată din una sau mai multe camere. Practic, L1 se constituie ca un complex vast, cu mai multe încăperi, surprins pe o lungime de 7,10 m de-a lungul incintei. Până în acest moment, din cauza cantității mari de chirpici dărâmat nu putem reconstitui un plan exact al acestui presupus depozit. Totuși, avem certitudinea că respectiva construcție avea elevația din chirpici și lemn. Cât privește datarea sa, materialul ceramic bogat, dar și monedele ne ajută să menținem aceeași cronologie stabilită încă de la identificarea primelor elemente. Astfel, succesiunea diacronică a locuirii în c. 5-6 ale SC este următoarea: ridicarea clădirii la sfârșitul secolului al V-lea, refacerea complexului în veacul al VI-lea și distrugerea acestuia, cel mai probabil, la începutul secolului al VII-lea. Groapa menajeră găsită în partea de E a secțiunii, dar și materialul medieval abundent, găsit în contexte diverse, fără a dispune de un nivel clar, ne arată că în această zonă nu avem o locuire consistentă pentru perioada medievală, ci doar, cel mult, una periferică. Reamintim că majoritatea complexelor medievale le avem extramuros (L3 și L4).

Un alt obiectiv propus odată cu înlăturarea matorului dintre SC1 și SC2 a fost și identificarea unor eventuale complexe de locuire în SC2, pe același nivel în care am avut locuințele L3 și L4 din SC1. În urma săpăturilor efectuate în SC2 extramuros, unde am ajuns la aceeași adâncime ca în SC1, nu am identificat încă nici un complex clar.

Cât privește incinta medievală, am putut observa faptul că nu prezintă o fundație solidă nici către E. Reamintim că, în campania precedentă, am putut identifica o porțiune de plintă în SC1, doar pe cca. 0,90 m, către profilul de V, restul incintei medievale având ca bază un strat de pământ tasat și un strat subțire de mortar, imediat sub prima asiză.

După înlăturarea matorului și adâncirea la baza incintei, către E, se observă faptul că, deși s-au folosit materiale de construcție destul de grosiere, lucrarea este una destul de solidă. Ruptura care se observă în incintă, către estul secțiunii, ar putea fi legată de conformația terenului sau, poate, de efectele unui cutremur⁵. Oricum, nu este vorba doar de extragerea pietrei de către localnici în perioada modernă, de vreme ce linia incintei, în partea sa intramurană, este evident deplasată către interior.

Ca obiective de atins în campania următoare ar fi: degajarea pereților de lut căzuți în c. 5 și c. 6 intramuros, pentru a structura planul depozitului cu anexe, adâncirea săpăturii extramuros, pentru a identifica noi complexe medievale sau romano-bizantine și începerea unei noi secțiuni, între SC și Turnul A, pentru a încerca degajarea întregii părți de S-E a curții și a avea o imagine completă a locuirii în acest sector al cetății.

Conservare primară

Aurel Stănică, Laurențiu Radu

Ca și în campaniile precedente, și în acest an au fost luate măsuri de protejare a noilor descoperiri și, mai ales, a zidurilor, extrem de afectate de acțiunile antropice din evul mediu și epocă modernă, și, în special, din sec. al XX-lea. S-a procedat la acoperirea cu folie sau carton asfaltat a unor ziduri și niveluri arheologice, au fost consolidate cu proptețe din lemn și saci umpluți cu pământ structuri din piatră sau pământ, aflate într-o stare precară. Aceste acțiuni au vizat Turnul de Colț, Curtina A și TM – *Fossa* castrului roman timpuriu.

Descoperiri arheologice mai importante:

- Monede – 44 piese monetare;
- Obiecte metalice – inel aur, la care se mai adaugă 4 piese (Fe, Bz);
- Obiecte diverse – 40: mărgea cer.smălțuită ; fragment gresie perforată; fusaiole ceramică; bilă praștie; statueta ceramică (probabil preistorică); 3 capace ceramice de amforă; 6 fragmente cer. *terra sigillata*; 4 opaițe întregi și 11 fragmente de opaiț; vas ceramic miniatural; 7 fragmente cărămizi cu ștampila flotei romane de la Dunărea de Jos; 2 mânere os cu decor incizat; opaiț medieval cu toartă laterală; fragmente sticlă; picioruș statueta broz de mici dimensiuni; greutate pentru plasa de pescuit.

În mare parte, obiectele descoperite aparțin perioadei romano-bizantine (sec. IV-VI p.Chr.); câteva dintre aceste provin dintr-o groapă menajeră (sec. XIII).

Note:

1. Pentru rezultatele campaniilor anterioare vezi: <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2002/rapoarte/default.htm>; <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2005/cd/index.htm>;
2. <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2006/cd/index.htm>
3. Materialul numismatic a fost predat pentru determinare d-lui Aurel Vilcu de la IAB
4. CCA 2003, nr. 101; CCA 2004, nr.91; CCA 2007, nr. 122, CCA 2009, nr. 37
5. Sugestia aparține dr. Eugen S. Teodor

32. Isăia, com. Răducăneni, jud. Iași

Punct: Balta Popii

Cod sit: 98710.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 68/2009

Colectiv: Nicolae Ursulescu - responsabil, Felix-Adrain Tencariu, Diana-Măriuca Vornicu, Ion Ignat, Sergiu Enea, Andrei Asăndulesei, Bogdan Venedict, Cristi Nicu, Radu Balaur, masteranzii Radu-Gabriel Furnică, Vlad Rumega, Iulian Lionte (UAIC Iași)

Situl Isaiia- *Balta Popii* (comuna Răducăneni, județul Iași) se află pe un fragment al primei terase neîndubabile din dreapta râului Jijia, aproape de fosta sa confluență cu Prutul. Stratigrafia sitului este destul de bogată, fiind descoperite complexe din diferite perioade: neo-eneolitic (cultura ceramicii liniare; cultura Precucuteni – faza II și trecerea spre faza III), epoca bronzului (perioada timpurie și cultura Noua), începutul epocii fierului (cultura Corlăteni), sec. II-III p.Chr. (o necropolă sarmatică), perioada medievală timpurie (cultura Răducăneni din sec. al XII-lea), precum și complexe de epocă modernă.

Cel mai important nivel arheologic de aici este cel corespunzător unei așezări a culturii Precucuteni, din care au fost cercetate până acum integral opt locuințe (patru dintre ele au cunoscut refaceri totale) și parțial alte două¹.

Scopul principal al campaniei din anul 2009 l-a constituit cercetarea zonei de SE a așezării precucuteniene de aici. Limita de NV a așezării precucuteniene a fost stabilită în urma săpăturilor din anul 2002², iar cea sud-vestică prin campania din anul 2007³.

Pentru aceasta, am continuat, spre SE, secțiunea VI (S VI), cercetată în anul 2002, cu încă 35 de m (m 101-135 în planul general) și o lățime de 1,5 m; S VI este perpendicular pe secțiunile III și IV (pe care le-a intersectat între m. 35-36,5).

Pe traseul șanțului nu am intersectat complexe de locuire din neo-eneolitic sau din altă perioadă. Stratul de cultură precucuteniană este mai slab reprezentat (între 0,25-0,50 m grosime) în acest sector, spre deosebire de restul terasei. Materialul de factură precucuteniană în această parte a terasei este răzleț, fiind reprezentat de fragmente ceramice sporadice tipice pentru faza a II-a a culturii Precucuteni. Dintre acestea se remarcă un fragment din posteriorul unei statuete feminine incizate, ce are același decor și aceeași mărime ca și alte două statuete din aceeași așezare⁴, descoperite în anii precedenți. Descoperirea acestei statuete, cât și faptul că nici una din celelalte două statuete nu prezintă decor decât pe partea dorsală ne fac să credem că cele trei fragmente provin de la vase de tip *Horă*. Din nivelul precucutenian am găsit un singur complex arheologic: groapa nr. 65. Aceasta a fost săpată din nivelul precucutenian inferior (de la - 0,80 m). Avea formă ovală, iar adâncimea sa reală este de 0,75 m. La partea superioară diametrul era de 1,90 m (corespundea cu m. 108-110 de pe S VI), îngustându-se până la 0,80 m la fundul gropii. Materialul cu care a fost umplut groapa este destul de diversificat: fragmente ceramice provenind de la vase și capace tipice Precucuteni II final, material osteologic bogat (ce nu a fost încă determinat), un împungător de os, așchii din silex și un picior de la o măsuță altar.

Utilajul litic cioplit descoperit în acest an în stratul precucutenian este destul de slab reprezentat. Dintre cele 50 de piese, 27 sunt așchii sau spărturi (54%), fără urme macroscopice de utilizare. Dintre acestea, două sunt așchii de decorticare, iar alte trei sunt spărturi din talonul unui nucleu, ce păstrează urme de desprindere. Toate au ca materie primă așa-numitul *silex de Prut*, de culoare cenușie-neagră. Restul de piese este reprezentat de racloare pe așchie (patru la număr: 8%), gratoare unguiforme și ogivale, realizate pe partea distală a lamelor și așchiilor lamelare (cinci la număr: 10%), lame retușate (*appointée*, denticulate și cu *encoche*: 20%) și piese geometrice cu laturile retușate, realizate pe lame trunchiate (8%). Ca dimensiuni, avem de-a face, în cea mai mare parte, cu microlite, des întâlnite în Precucuteni II⁵.

Cu prilejul săpăturilor din acest an am observat că, în această parte a terasei, materialul tipic epocii bronzului și cel caracteristic primei epoci a fierului este din ce mai bogat, straturile arheologice ce cuprind cele două perioade sunt mai consistente cu cât ne îndreptăm tot mai mult spre S. Totodată, între m. 115 și 117 ai S VI, din nivelul de epoca bronzului pornește o groapă (Gr. 64) cu o adâncime reală de 0,60 m și diametrul la gură de 1,10 m. Umplutura sa era constituită din fragmente ceramice grosiere și un vas de provizii, tot din pastă grosieră, parțial întregibil. Încadrarea culturală a materialului e dificilă, deoarece există elemente care ar indica atât spre Costișa, cât și spre Noua.

Materialul arheologic din acest sit este depozitat la Seminarul de Arheologie al Facultății de Istorie, UAIC Iași și este în curs de prelucrare.

Prospecțiuni nedestructive în situl de la Isaiia- *Balta Popii*
Felix-Adrian Tencariu, Andrei Asăndulesei, Diana-Măriuca Vornicu, Bogdan Venedict, Cristi Nicu, Radu Balaur, Radu-Gabriel Furnică

În luna octombrie am revenit în situl de la Isaiia- *Balta Popii* pentru prospecțiuni geomagnetice nedestructive. Pentru o mai bună racordare a săpăturilor cu o posibilă reconstrucție a virtuală a așezării am considerat utilă o scanare laser 3D cu un sistem Leica-GeoSystems HDS, realizată de Bogdan Venedict.

Sistemul HDS este compus dintr-un scanner laser 3D, un PC și software-ul *Cyclone* de scanare, transfer și prelucrare. Sistemul capturează în 3D geometria suprafețelor și structurilor complexe. Geometria completă a suprafețelor expuse este capturată în câteva minute, sub forma unor grupări dense și precise de puncte 3D, denumite "point clouds" (norii de puncte), care pot fi utilizate imediat. Scannerul poate fi rotit sau mutat în jurul obiectivului pentru a captura întreaga scenă. Punctele măsurate pot fi ușor introduse într-un sistem local de coordonate (*Stereo 70* pentru România), pentru a putea fi direct compatibile cu alte proiecte. Dimensiuni precise pot fi obținute direct din norii de puncte sau din obiectele geometrice create. Fiecare punct are coordonate unice N, E și Elevație, care pot fi codate și procesate pentru realizarea de planuri și schițe. Pentru situl de la Isaiia am ales 9 puncte de stație (sau 9 *Scan World*-uri), 53 „point clouds” („norii de puncte”), obținând o bază de date de aproximativ 11 milioane de puncte. Timp de lucru pe teren: 7 ore. Softul folosit pentru scanare este *Leica Scan Station Scan Control Module*, iar softurile folosite pentru prelucrare: *Leica Cyclone (Register, Model etc.)*, *AutoCAD 2009* și *ArcGIS*.

Prospecțiunile geomagnetice au fost realizate cu un magnetometru cu vapori de cesiu *Geometrics G-858* (de către Andrei Asăndulesei) și cu un gradiometru fluxgate *Geoscan Research FM 256* (Diana-Măriuca Vornicu).

Magnetometrul cu vapori de cesiu are o precizie mare, superioară celei a magnetometrelor cu protoni. Câmpul magnetic total poate fi măsurat cu o precizie de 0,05 nT (nanotesla sau gamma); magnetometrul cu protoni atinge o precizie de mai puțin de 0,5 – 1 nT. Suprafața scanată în situl de la Isaiia a fost de 80 x 160 m și s-a efectuat în modul gradiometru (doi senzori aranjați orizontal), pe o direcție aproximativă NE-SV. Intervalul dintre linii a fost stabilit la 2 m, iar distanța dintre senzori de 0,9 m. Scanarea s-a efectuat bidirecțional, paralel cu axa Y (A-B) iar senzorii au fost orientați perpendicular pe sol la o distanță de 0,5 m.

Gradiometrul este o pereche de magnetometre cu bobinele de căutare separate de o distanță fixă (de obicei pe orizontală): citirile celor două bobine sunt comparate pentru a măsura diferențele simțite în magnetism; citirea anomaliilor este mult mai sensibilă. Pentru situl de la Isaiia - „Balta Popii” măsurătorile au fost efectuate pe partea de mijloc a caroului mai sus menționat (adică m 20-60 pe axa Y), rezultând un dreptunghi cu laturile de 160 x 40 m. Această suprafață a fost împărțită în patru carouri, fiecare de 40 x 40 m. Citirile au fost recoltate din metru în metru, la intervale de citire de 0,125 cm, adică opt probe pe metru. Deplasarea s-a făcut pe direcția SE, în funcție de orientarea terasei.

Atât prospecțiunile realizate cu magnetometrul cu vapori de cesiu, cât și cele cu gradiometrul relevă dimensiuni mult mai mici ale așezării de la Isaiia decât cele preconizate, fapt confirmat parțial și de prelungirile secțiunilor S I și S VI. Anomaliile magnetice înregistrate indică clar prezența, în zona sondată, a cel mult două locuințe, de dimensiuni probabil medii. Sunt prezente și alte anomalii, de dimensiuni mai mici, indicând probabil concentrări de materiale supuse arderii (posibil gropi) sau obiecte de metal.

Note:

1. N. Ursulescu, F. A. Tencariu, *Religie și magie la est de Carpați acum 7000 de ani. Tezaurul cu obiecte de cult de la Isaiia*, Iași, 2006, N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2009, <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2009/cd/index.htm>
2. N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2003 <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2003/cd/index.htm>.
3. N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2008 <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2008/cd/index.htm>
4. N. Ursulescu et alii, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2005 <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2005/cd/index.htm>, fig. 8/1
5. Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor din piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 46

Abstract:

The archaeological excavations from Isaiia - Balta Popii 2009 had as a major goal the identification of the south-east limit of the Precucutenian settlement. We chose to explore the prolongation of section VI, between meters 100 and 135. We have not encountered any dwelling or any archaeological complex, except a Precucutenian pit (no. 65). The archaeological record from pit 65 (pottery sherds, a bone point, flint tools, a shrine table's foot) is typical for Precucuteni II-III. A richer archaeological layer is the one belonging to the Bronze and Hallstatt periods (Noua and Corlăteni archaeological cultures), from which we excavated a more pottery sherds. This year we also had some geomagnetic prospectings at our site. The geomagnetic prospecting were done with a Geometrics G-858 cesium magnetometer and a Geoscan Research FM 256 fluxgate gradiometer. The prospectings revealed to us that the Precucutenian settlement from Isaiia is a small one, remaining another two possible dwellings to be excavated in the next archaeological campaigns.

33. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]

Cod sit: 62039.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 120/2009

Colectiv: Alexandru Suceveanu – responsabil (IAB)

Sector Basilica Pârvan

Mircea Victor Angelescu – responsabil sector (IAB), Valentin-Victor Bottez (FIB), Alexandra Neagu (masterand FIB), Elena Raicu (studentă FIB), Silvia Raluca Georgescu (studentă UAIM București)

În campania 2009 am avut două obiective principale: continuarea săpăturilor în S006 (anexa de NE a Basilicii 2) și S022 (secțiunea în strada d₂, la N de Basilica 2); realizarea planului general al sectorului (basilicile, strada d₂, clădirea de la N de stradă, cartierul de la V de basilici și zidurile de incintă).

Continuarea săpăturilor în secțiunile deschise în anii trecuți a urmărit scopuri specifice.

S006 - Această secțiune a fost începută în campaniile precedente, iar anul trecut am extins-o spre E, pentru a dezveli absida Basilicii 2 în exterior și a obține un profil continuu de-a lungul extremităților estice ale S006 și S022, perpendicular pe zidul de incintă roman târziu.

La E de absida Basilicii 2 și imediat la N de incinta romană târzie, odată înlăturat pământul pus pentru a crea terasamentul de vagonetă folosit la săpături în perioada lui V. Pârvan, am identificat un strat de pământ ce conținea material ceramic amestecat (6007; +4,52 m/+4,26 m), probabil apărut în momentul construirii incintei romane târzii; dedesubtul acestuia am identificat ceea ce pare a fi un strat nederanjat (6011/6012; +4,26/+4,06 m până în prezent), datat în perioadă elenistică. Acesta pare să fie același cu 6009, identificat sub anexa de NE a Basilicii 2. Am oprit săpătura la +4,06 m.

În ceea ce privește structurile constructive, am dezvelit pe lungimea de 1 m un zid de epocă greacă (6014, lat de 0,30 m, care apare de la +4,31 m și a fost săpat până la cota de +3,96 m), construit din pietre de șist verde legate cu lut de culoare galbenă, având orientarea E-V; acesta este suprapus de absida Basilicii 2 și ar putea face parte din clădirea grecească nr. 5 (CG5), descoperită în campaniile precedente sub absidele basilicilor creștine. De asemenea, foarte important pentru relația Basilica 2 – zidul de incintă roman târziu, am descoperit în zona intersecției celor două monumente un pinten al incintei (h 0,83 m; l 0,50 m), pandantul celui descoperit în extremitatea SV a absidei, ceea ce demonstrează că basilica a fost construită în grosimea acestui pinten.

S022 - În această secțiune am înlăturat doar un martor de pământ ce suprapunea parțial o structură rectangulară de epocă elenistică (220006). După ce am ajuns la nivelul acesteia (+4,80 m), am descoperit că aceasta a fost parțial distrusă în antichitate, ceea ce ne împiedică să stabilim funcționalitatea exactă a acesteia (baza unui monument? altar?).

Toate cercetările întreprinse până acum în zona Basilicii Pârvan au dus la concluzia că întreaga suprafață a fost grav afectată de săpăturile moderne, neputând fi stabilită o stratigrafie generală care să cuprindă atât perioada greacă, cât și pe cea romană. În foarte puține locuri am descoperit o stratigrafie nederanjată, însă pe suprafețe mici și fără a putea să legăm straturile respective de structuri constructive.

În consecință am hotărât să extragem maximum de informații din structurile constructive existente și din planimetria

pe care acestea ne-o oferă. În acest scop am trecut la realizarea unui relevu precis a întregului sector. Trebuie să menționăm faptul că pe întreaga suprafață în cauză erau vizibile parțial zeci de ziduri, despre care nu știm nimic (atât capitoul dedicat zonei din volumul monografic *Histria I*, cât și informațiile din Marcelle Lambrino, *Les Vases archaïques d'Histria*, 1938 nu ne oferă informații precise).

Într-o primă fază am dezvelit, curățat și desenat o clădire romană târzie (CR3, 5,70 x 6,15 m; gr. zidurilor 0,60 m), situată la NV de Basilica 2, aliniată la prima fază a străzii d, de la care pornește spre N. După aceea am dezvelit și desenat CR4 (10,50 x 5,50 m), o clădire rectangulară ce este adosată fazei B a incintei romane târzii (nivelul roman IIB). Acestea i se adaugă o structură triunghiulară la N, care o aliniază la strada existentă în acel moment. În cele din urmă a fost identificată și desenată o altă clădire romană târzie orientată N-S (CR5; 11 x 4 m) și aliniată aparent la strada d₂.

Un important obiectiv al acestei campanii a fost curățarea și desenarea fazei B a incintei romane târzii, ceea ce a necesitat eforturi importante în special la S, unde zidul de incintă era acoperit cu nisip marin. În timpul acestui demers a fost curățată poterna din zidul de incintă, situată în NV Basilicii 2, putând fi observat faptul că aici incinta s-a folosit de un zid grecesc mai vechi (Z29), pe care l-a suprapus cu zidărie legată cu mortar, în care au fost lăsate canale de scurgere.

Efortul principal în această campanie s-a îndreptat către realizarea planului detaliat al sectorului, obiectiv aproape complet în acest moment. În campania următoare planul va trebui completat cu faza A a incintei romane târzii, ce suprapune traseul incintei de epocă elenistică, iar săpătura se va concentra asupra clădirilor de la V de Basilica 2.

Abstract:

In 2009 we have extended S006 eastwards, which has led to the discovery of a Greek wall (context 6014) that may belong to the Archaic or Classical structure named CG5. Also, the apse of Basilica 2 is flanked by northwards projections of the defense wall, which suggests that the church was built using this mass of masonry as a support. In S022 we have continued our research of the Hellenistic limestone platform identified last year (context 22006) and discovered that it was mostly destroyed in Antiquity, rendering us unable to pronounce ourselves on its precise functionality.

We have managed to lay down an almost complete precise plan of all the structures in the sector, which implied primary research on all structures visible on the surface. This led to the identification of a Roman building (CR3) located north-west of the basilica and aligned to the first phase of the street (d₂), of a second one (CR4), located west the basilica and aligned to the defense wall and a third one (CR 5) located immediately west of the basilica and again aligned to the street.

Sector Sud

Mircea Mihail Dabîca - responsabil sector (IAB), Valentin Victor Bottez (FIB)

Sector Sud Turnul K, Extra-Muros.¹

Obiectivul cercetării aici este continuarea identificării în zona Turnul K extra-muros, a unei posibile ultime amenajări portuare sau punct de acostament de la Histria, probabil din ultima etapă de funcționare a portului histrian, situație surprinsă în campaniile precedente din anii 2006-2008.

În anul 2009, într-o primă etapă a cercetării arheologice în acest punct al Sectorului Sud, am reluat și finalizat cercetarea în secțiunea S 13, deschisă în 2008, (20 x 1,5 m), situată la 5 m V de S 12. În partea de S a secțiunii unde am concentrat cercetarea anul precedent, la o adâncime de - 0,80/- 1,25 m, a apărut doar platforma nr. 2, care se prezenta ca și în restul secțiunilor sub forma unui strat compact de pietre rulate cu o pantă spre S de 12° și acoperită de un strat masiv de nisip. În acest an ne-am concentrat efortul în partea de N a secțiunii, pentru a putea vedea dacă situația din S 10 și S 12 se confirmă și către V. Astfel, după un strat compact de nisip, la 2,50 m spre N de platforma nr. 2, la o adâncime de - 0,70 m, am mai surprins doar un fragment prost păstrat din ceea ce ar fi putut fi platforma nr. 1, acoperită și limitată la N de un strat compact de nisip. Pentru că nivelul apei freatice în acest punct a fost mai scăzut, am putut să ne mai adâncim și în partea de S a secțiunii unde am curățat și săpat cea de-a doua platformă, care este mai bine construită și mai bine pastrată. Aceasta se află în capătul de S al S 13 la o adâncime de - 1,50 m. Printre descoperiri, putem nota alături de cantitatea mare de fragmente ceramice rulate – printre care avem și câteva greutateți de năvoade – descoperirea unui cârlig de pescuit, indicii poate ale funcționalității acestei amenajări portuare.

Am mai deschis și secțiunea S 14, la 5 m V de S 13, (21 x 1,5 m), orientată ca și celelalte N-S, dar poziționată mai la S, până în gardul cetății Histria. Aici, la o adâncime aproximativă de - 0,50 m pe toată lungimea secțiunii, am descoperit mai multe dărâmături, a căror origine ne scapă în acest moment și care după înregistrarea lor au fost scoase. Adâncindu-ne mai mult, am descoperit în partea de S a secțiunii, la o adâncime de - 0,71/- 1 m, platforma nr. 1, iar mai la S, la o adâncime de - 0,85/- 1,23 m, platforma nr. 2. Și acestea se prezintă sub forma unui strat compact de pietre rulate, cu o pantă spre S de 12° (platforma nr. 1) și 17° (platforma nr. 2) acoperite de un strat masiv de nisip, cu foarte multe fragmente ceramice rulate. Între aceste două platforme există un strat de nisip de 0,20 m, o înnisipare destul de mare. Alături de cantitatea mare de fragmente ceramice rulate, romane târzii și timpurii, de pe cele două platforme mai ales, mai notăm descoperirea unei monede de bronz pe prima platformă, (probabil de sec. IV p.Chr. sau V p.Chr., momentele cronologice² corespunzătoare celor convenționale Histria II B (300-378) sau III A / III B (378-450 / 450-491)), o jumătate de greutate de năvod și un fragment de sticlă cu decor în relief.

Situația arheologică din S14 seamănă foarte mult cu cea din S 10 din campaniile trecute, unde aveam foarte clar delimitate cele două platforme, deci un moment de refacere. Faptul că aceste două platforme din S 14 sunt situate mult mai la S față de cele din primele secțiuni din acest punct al Sectorului Sud, confirmă speculațiile în legătură cu cele două – sau mai nou, mai multe – momente de funcționare a acestei amenajări portuare, dar în primul rând confirmă ideea de două sau chiar mai multe linii diferite ale țărmului antic în această parte de S a cetății. Astfel, și de această dată, fără a avea încă o imagine de ansamblu, nu este exclus ca la un anumit moment, după înnisiparea platformei nr. 1, datorită fluctuației nivelului apei și ca urmare a liniei țărmului, pe noua plajă rezultată mai la S să se încerce repararea acesteia, amenajându-se astfel platforma nr. 2, care este posibil ca și ea să fi fost mutată la un moment dat tot din cauza acelorași motive mai la S.

Faptul că pe o lungime de 41,5 m sondată până acum, avem această situație arheologică care se prezintă sub forma unui strat compact de pietre rulate cu o pantă spre S, unde în antichitate știm foarte bine că se găsea apa mării, platformă de pietre care ulterior a fost înnisipată masiv, cu foarte multe fragmente ceramice romane timpurii și târzii rulate găsite în acest strat masiv de nisip, la care adăugăm probabila reparare datorită înnisipării și existenței unei noi linii a țărmului în momentul repunerii în funcțiune, ne fac să credem că nu suntem prea departe de adevăr când ne încumetăm să vorbim despre aceasta ca despre o posibilă ultimă amenajare portuară de la Histria, oricum o limită sudică a cetății identificată arheologic.

Sector Sud, Incinta romană timpurie

În al doilea rând, cercetarea arheologică din acest Sector Sud a avut ca obiectiv din 2008 și reluarea săpăturilor la un monument important din situl arheologic Histria, și anume Incinta romană timpurie, mai exact capătul sudic al acestei incinte.

Faptul că pe o fotografie aeriană inedită și realizată de armată din vremea soților Lambrino (1931), în capătul de S al Incintei Romane Timpurii se vede cum acest capăt nu se pierde în nisip, cum se considera până acum, ci are un sfârșit organizat arhitectonic, care poate fi pus în legătură cu portul cetății Histria de epocă romană timpurie, a făcut posibilă reluarea cercetării arheologice în acest punct, pentru a aduce unele lămuriri în sensul celor spuse mai sus.

Trebuie să spunem că această Incintă Romană Timpurie era cunoscută de familia Lambrino mai ales că au și săpat-o parțial pe partea exterioară, ceea ce face ca denumirea convențională de astăzi a ei drept Incinta Cantacuzino să nu mai aibă o acoperire totală, astfel încât mai corect ar fi să o denumim Incinta Lambrino - Cantacuzino.

La o analiză mai atentă a textului lui Grigore Florescu³, cel care a publicat pentru prima oară Incinta romană timpurie în primul volum din seria monografică *Histria*, rezultă că autorul menționat, fără a cunoaște cu exactitate situația arheologică, nu excludea însă posibilitatea ca acest capăt de S al incintei să se fi terminat acolo unde începea de fapt linia țărmului antic, cu alte cuvinte într-o zonă cu valențe portuare.

- "Pe platoul dinspre V de cetate, la cca 370 m de zidul ei, Vasile Pârvan făcând o secțiune sondaj peste creasta de teren care traversa platoul cam de la NS a descoperit un zid gros cu direcția însăși a acestei creste."

- "Între anii 1927-1944 zidul a fost eliberat de dărâmturi pe fața lui exterioară pe o bună porțiune înspre capătul lui de S. Aici pierzându-se, s-a încercat să i se ia urma pe fața interioară."

- "Săpăturile (începute în 1949) au început de la capătul dinspre S al zidului și i-au dezvelit ambele fețe până la capătul de N, adică pe o lungime de 350 m. Capetele propriu-zise al zidului nu s-au găsit pentru că sunt dărâmate, iar temelia, la N, se pierde în nisipul lacului actual, Sinoe, iar la S, în terenul aluvionar. Încercările de a o urmări n-au izbutit din cauza apei care și la S apare la cca 1,20 m de la suprafața actuală a solului. *E foarte probabil deci că zidul, atât la N, cât și la S, se oprea în marginea apei, pe atunci țărmul mării.*"

- "Începând de la capătul de N, traseul zidului este orientat de la NE spre SV până la turnul L. Aici își schimbă direcția spre S până la turnul C, unde din nou își schimbă direcția apucând spre SE. Aceste schimbări de direcție se explică prin forma terenului, zidul urmând linia mai înaltă a solului."

Astfel, în campania din 2009 am continuat cercetarea în secțiunea S1 deschisă în campania din 2008, (15 x 1,5 m, orientată NE-SV).

În partea de E a acesteia – *intra-muros* – am surprins anul trecut un nivel de dărâmtură la – 0,75 m față de nivelul actual de călcare, dărâmtură despre care însă nu știam prea multe și datorită faptului că cercetările mai vechi efectuate de-a lungul zidului de incintă, atât pe interior cât și pe exterior, au distrus toate legăturile stratigrafice ale monumentului. În privința acestor șanțuri mai vechi, am recurs la săparea lor totală, cercetarea noastră arheologică oprindu-se într-o primă etapă pe nivelul stratului de nisip nederanjat ca, mai apoi, în această campanie să ne adâncim până la nivelul apei freatice (– 1,35 m) pentru a pune mai bine în evidență zidul cu cele două paramente și plintele sale.

În partea de V a secțiunii S1 – *extra-muros* –, la adâncimea de –0,70 m, am descoperit tot un nivel de dărâmtură care, spre deosebire de cel din partea E (*intra-muros*) este mult mai gros și cu o pantă spre V, ceea ce ar putea însemna că aici dărâmtura zidului de incintă romană timpurie – așa cum o identificăm în acest moment – a căzut probabil peste șantul unuia din cele două valuri documentate arheologic⁴ ale incintei. Sub acest nivel de dărâmtură nu avem decât nisip în cantitate apreciabilă, în care apar multe fragmente ceramice romane timpurii, dintre care unele rulate. Aceeași situație a fost surprinsă și către E (*intra-muros*) unde, sub dărâmtura incintei – identificată anul trecut – nu am descoperit nimic în afara unui strat compact de nisip cu foarte multe fragmente ceramice romane timpurii. Acesta poate fi observat până la o adâncime de –1,35 m, cotă unde ne-am oprit și anul trecut, puțin deasupra nivelului pânzei freatice.

Mai trebuie să menționăm că la curățarea profilului N al S1 am descoperit și contrafortul turnului-bastion A cu plinta sa (*extra-muros*), precum și zidul sudic al turnului-bastion A (*intra-muros*). Acestea sunt construite din piatră de șist verde, la fel ca paramentele incintei pe această parte de S, databile în faza a doua a incintei după atacul marcomanilor (170-171 p.Chr.), în cronologia histriană momentul IC (170-250 p.Chr.).

Pentru a verifica și ipoteza propusă încă de anul trecut, am deschis și secțiunea S4 la 2 m SE de S1. Aceasta, orientată NE-SV, are o lungime de 15 m, o lățime de 2 m și este și ea perpendiculară pe capătul S al Incintei romane timpurii.

În cadrul acestei secțiuni s-au urmărit aceleași probleme ca și în cea precedentă, cu toate că un punct central al săpăturii în această secțiune a fost chiar capătul zidului de incintă romană timpurie, care așa cum am avut surpriză să descoperim pare că se termină constructiv, cu o față de parament, construită din piatră de șist verde, atât pe partea stângă cât și pe cea dreaptă (*extra-muros* și *intra-muros*), respectiv momentul cronologic IC (170-250 p.Chr.).

În cadrul secțiunii S4, atât în partea *extra-muros* cât și în cea *intra-muros*, ne-am oprit cu săpătura pe nivelul dărâmturii incintei, la o adâncime de –0,75 m în partea *extra-muros* și –0,95 în partea *intra-muros*. Singura porțiune unde am ajuns la nivelul apei din pânza freatică este partea centrală a secțiunii, zona capătului incintei. În anii următori vom mai sonda cu alte secțiuni paralele această zonă din S Incintei Romane Timpurii, numai și pentru a avea certitudinea clară că acest zid de incintă se termină în această zonă, care în antichitate reprezenta limita țărmului maritim.

Note:

1. Siglele secțiunilor au suportat o schimbare față de cele publicate în raportul de anul trecut. (ex. S 23=S13; S22=S12.)
2. Conform stratigrafiei generale a Histriei realizată de Al. Suceveanu.
3. Gr. Florescu, *Histria. Monografie Arheologică, Volumul I*, Ed. Academiei RPR, București, 1954, p. 285-293.
4. Maria Coja, *Sectorul Z²* (1960, 1961, 1963), *Materiale* 9, 1970, p. 202-209.

Abstract:

In 2009 the archaeological excavations in Sector South at Histria focused as last year on two main objectives. First, we continued investigations in the *extra-muros* area around the Tower K where, during the last years, we have been trying to discover the western limit of what may possibly be the ancient city's last port installation (with its two or recently three phases of functioning during the Late Roman period). This year's excavation has evinced two or possible three different trajectories of the ancient shoreline, on which there were built stone platforms descending southwards. Second, we continued excavation on the southern tip of the Early Roman defense wall, one of Histria's most important archaeological monuments. On an unpublished aerial photograph taken in the '30s we noticed that this portion of the wall did not "disappear" in the sand, as it was believed, but apparently seems to have an architectonically organized extremity for an end. This prompted us to consider its connection with a probable emplacement for Histria's port, as this southern part of the city corresponds with the ancient shoreline. This year's results show that this wall seems to end in this part of the city, namely where the ancient shoreline passed through.

Sector T¹

Alexandru Avram (IAB, Universitatea din Le Mans), Iulian Bîrtescu, Monica Mărgineanu Cîrstoiu, Florina Panait Bîrtescu (IAB), Konrad Zimmermann (Universitatea din Rostock), Virgil Apostol (MNIR), Karen Maurer (Universitatea din Viena), Alexandra Țîrlea (FIB)

Obiective:

- Cercetarea monumentelor grecești suprapuse de basilica din sectorul sudic al „zonei sacre”, în suprafețele A8-C8;
- Cercetarea din zona de la V de templul Afroditiei și de monumentul C.

Subsectorul sud-est (A8-C8)

Principalul obiectiv cercetat la S de templul Afroditiei I-a reprezentat începând din 2007 o construcție sacră (notată din acest an cu litera M) aparținând epocii arhaice. În această campanie am descoperit închiderea vestică și foarte probabil pe cea nordică. Datele de până acum indică un lăcaș de cult de dimensiuni relativ modeste, orientat N – S ca și templele arhaice descoperite până acum în sectorul T. Lungimea acestei construcții este în jur de 11 metri, lățimea sa de circa 6,30 m. Fundațiile, aflate direct pe stâncă, sunt în cea mai mare parte suprapuse de fundațiile basilicii, care evident îngreunează o cercetare completă a construcției M.

La N în A8, închiderea din partea de N a monumentului M a fost descoperită în acest an sub zidul de N al basilicii pe o lungime de 1,20 m (grosime 0,65 m). Între zidul de V al basilicii și monumentul aa a fost trasată o secțiune de 2 x 1,20 m, în scopul de a urmări traseul zidului transversal descoperit în 2007. Aici pământul ars la roșu, surprins pe mare

suprafață în săpăturile anterioare suprapune pe o mică porțiune în estul secțiunii, ceea ce pare un rest de zid (?) din mici dale de șist. Acesta se află pe lătuiala ce acoperă/dezafectează zidul de marmură și gresie al construcției M.

În B8 (6,20 x 3,20 m) am demontat parțial murtorul de lângă zidul de N al basilicii, dintre naos și pronaos. Cel mai bogat ca materiale arheologice și mai omogen strat a fost cel de pământ ars la roșu, în care s-au descoperit fragmente de țigle, chirpic, teracote și ceramică, dintre care o buză de amforă de Chios din al doilea sfert al secolului al V-lea a.Chr.

La 8 august, la S de basilică și la V de caroul deschis anul trecut în C8, a fost deschisă o suprafață de 5,50 x 4 m pentru a cerceta în primul rând nivelul cu țigle arhaice descoperit în anii precedenți, țigle care foarte probabil făceau parte din acoperișul construcției M. Săpăturile au început de la nivelul actual de călcare și s-au oprit anul acesta pe un strat de lut aparținând epocii elenistice. Singurele monumente cercetate aici au fost o încăpăre aparținând insulei romane de sec. VI p.Chr. și două ziduri ale unei case de epocă romană din sec. IV p.Chr. În aceste din urmă ziduri au fost folosite ca spolii numeroase fragmente din marmură, unele deosebit de interesante, cum ar fi o inscripție cu o listă de preoți ai lui Dionysos Karpophoros ("Purtătorul de roade") datată în jurul anului 100 p.Chr. și fragmente de la o statuie de cult monumentală, aparținând tot lui Dionysos, din aceeași epocă.

Subsectorul de la V de templul Afroditiei (suprafețele γ-δ-ε-ζ)

Al doilea subsector în care s-au desfășurat săpăturile din 2008 a fost la NV de templul Afroditiei, având drept scop principal cercetarea monumentelor de la V de templul Afroditiei și de monumentul C, interpretat relativ recent ca aparținând unui propylon. Aici au fost continuate cercetările în patru suprafețe, γ, δ, ε, ζ, fiecare corespunzând unei încăperi a insulei de epocă romană timpurie (sec. II-III p.Chr.). În 2009 săpăturile au fost concentrate în suprafețele δ și ζ, pornindu-se de la un nivel roman târziu. Săpătura a fost oprită în ambele suprafețe pe un nivel elenistic târziu – roman timpuriu.

În suprafața δ, 3,80 (N - S) x 4 m (E - V), aflată la V de pronaosul templului Afroditiei au putut fi cercetate trei nivele ce țin de insula romană timpurie. Cel mai bine păstrat nivel aparține începutului de sec. I p.Chr. Trei opaițe întregi, precum și țigle, probabil de la o casă, păstrate complet au fost recoltate de pe o podea de lut aparținând acestui nivel. Săpătura s-a oprit pe nivelul situat sub această podea. Pe lângă alte descoperiri mici (monede, ceramică, oase, etc) în această suprafață a fost descoperit un fragment de friză elenistică cu bucranii și ghirlande, folosit ca prag în insula de sec. III p.Chr.

În suprafața ζ, aflată la V de monumentul C, a fost cercetată o suprafață de 3,20 (N - S) x 2,30 m (E - V). Aici cercetările noastre le-au continuat pe cele din anii 1957-1959 și 1979. Cunoașterea traseelor a două ziduri orientate N - S, uneori suprapuse, aparținând epocilor elenistică și romană timpurie, au reprezentat principalul obiectiv în această suprafață. Amintim că aceste ziduri fuseseră descoperite în anii precedenți în celelalte suprafețe dezvelite la V de templul Afroditiei, fără a putea fi până în momentul de față interpretate ca aparținând unor monumente de cult sau unor construcții domestice. În suprafața δ anul acesta a fost descoperit un prag, de dimensiuni impresionante (lungime 1,85 m), ce a funcționat cu cel de-al doilea zid, respectiv cel posterior. La V de prag a fost descoperit un fragment de geison (L 0,92 m, I 0,74 m, grosime ca. 0,14 m) de la templul lui Theos Megalos, ce păstrează încă urme de pictură în apropierea muturilor. Un strat

de lut acoperea atât pragul cât și fragmentul de geison. O situație similară a fost surprinsă în anii 50 ai secolului trecut. [Alexandru Avram, Iulian Bîrțescu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Konrad Zimmermann]

Note:

Notațiile sunt aceleași cu cele din rapoartele 1991-2008.

Sector X

Catrinel Domăneantu (IAB)

Notăm adâncimile pe care ne-am oprit în W și Q:

W1 -1,28 m (colt); -1,30 m (țărș).

W2 -1 m (pe TO); -1,28 m jos lângă temelie; -1,25 m (ț); -1,06 m (pe TO din colțul de SE).

W3 -1,40 (ț); -1,14 (pe TO); -1,47 m (jos, lângă TO).

W4 -1,50 (ț); -1,47 (colt).

Q1 -0,70 m (colt); -0,83 m (ț pe TO).

Q2 -0,85 m.

Q3 -0,96 m (ț).

Q4 -0,93 m (ț pe TO); -0,94 (colt).

Anul acesta, având în vedere „criza” și numărul mic de lucrători (6), nu am săpat prea mult, ci am curățat cu spaclu pentru a rafina unele situații descoperite anul trecut. S-au desenat de asemenea trei profile, cel de N din V1-4, cel de N din W1-4 și cel de E din U și V. În W am încercat să verificăm „crucea” din TO așa cum se vedea în suprafață, dar deocamdată fără prea mult succes.

Pe fața de V și E a brațului dintre carourile W2-W3 se observă niște dungi subțiri de lut. El este suprapus de un fragment de zid din pietre de șist orientat E - V. În colțul de SE al lui W2 apare o temelie orientată NE-SV care este surprinsă pe o suprafață foarte mică.

Pe brațul de V al „crucii” va trebui ca anul viitor să coborâm pe fâșia de lut care se observă pe profilul ei de S.

În rest ne-am oprit în W1 și W2 pe un strat de pământ lutos, W3 pe un strat de lut și chirpici arși perforat de o groapă aflată în zona de intersecție dintre brațul de V și cel de S. În W4 ne-am oprit pe un strat cu mulți chirpici arși.

În Q nu am avansat foarte mult. Am recurățat TO paralelă cu malul de est. În rest situația este încă neclară.

Latura de E a TO SD pune mai multe probleme. Ea este perforată de două locuințe: nr 1 la N și nr 2 la S. Nr 1 perfora temelia așa cum s-a văzut încă de anul trecut. Din ea a ieșit o mare cantitate de fragmente de amfore, printre care Chios cu gâtul umflat din sec V a.Ch. Pe mijlocul ei se păstrează o bucată din TO al cărui sens nu-l înțelegem.

Presupusele ziduri de N și S stau pe TO. Se observă însă o diferență privind consistența pământului de o parte și de alta a micuței TO păstrate în centrul locuinței nr 1. La V, de unde a ieșit majoritatea fragmentelor ceramice, pământul este moale, cenușos. La est, deși se delimitează clar de TO, este mult mai tare.

În U-V avem o imensă temelie lată de 4,55m. Ea este tăiată de locuința nr 2, cea cu vasul indigen, fiind foarte clar delimitată la V de zona cu pietriș galben care suprapune latura de S a TO SD. Ca să terminăm cu patruleterul de TO SD, pe latura de V anul acesta nu am lucrat de loc. Subliniem încă o dată că pavajul din pietre din calcar stă pe TO.

Locuința nr. 2 pare a avea două compartimentări și are, în special la V, un pavaj din pietricele și cioburi.

În L și K situația este următoarea: în L2-L3 am lărgit săpătura, intrând și la S. Aici avem două nivele de tasări cu

cioburi și pietre, care ne indică marginea străzii, spre S. Tasarea 1 -0,57 m; tasarea 2 -0,70 m.

S-a curățat mai bine zidul de pietre din calcar cretos, pe care l-am considerat închiderea spre S a zidului VIII. El stă pe o temelie olbiană care face colțul cu alta, orientată N - S. Din păcate numai marginea ei de E este foarte clară. Ne întrebăm acum dacă la V ea nu face corp comun cu cea care intră în malul de V, în K3. De verificat la anul.

Marea temelie olbiană din K4 se închide la N cu o alta care intră pe sub zidul VIII. Ea se observă atât la N cât și la S de zidul VIII.

Trebuie să verificăm la anul dacă în colțul dintre zidul VIII și pavajul din pietre albe este un cuptor.

O ultimă observație: între zidul IX și fântână avem o groapă de nisip. Tot aici am găsit încă o pușculiță (o oenochoe cu fimis negru, caneluri și buza trilobată) și un presupus cuptor.

Sector Basilica cu criptă

Irina Adriana Achim – responsabil sector (IAB), Mihai Dima (Muzeul BNR), Cornelii Beldiman (UCDC București), Florentin Munteanu (masterand FIB), Alexandra Theodora Stănescu (student FIB)

În campania 2009 cercetările din aria basilicii paleocreștine de pe latura de E a Pieței Mari a orașului roman târziu s-au desfășurat în cursul lunii iulie, cu precădere în interiorul basilicii, în nava centrală, precum și în afara monumetului, într-un perimetru de la E de absidă. Lucrările au fost executate cu un efectiv de opt muncitori, un student și un masterand de la Universitatea din București.

Obiectivul major al campaniei 2009 l-a constituit cercetarea complexului închis Bothros 3, identificat încă din campania 2008. În plus de cercetarea exhaustivă a complexului anterior indicat am continuat degajarea în suprafață a diverselor structuri arhitectonice descoperite în interiorul basilicii în campaniile precedente. O analiză complementară a materiilor dure animale a fost realizată pe lotul recoltat în anul 2009, dar și în campaniile 2004–2007 de către conf. dr. Cornelii Beldiman (Universitatea creștină *Dimitrie Cantemir*). Un relevu de arhitectură detaliat a fost realizat în cursul lunii august 2009 de către ing. topograf C. Mehendițeanu (INMI).

Narthexul basilicii (Suprafața N – V narthex)

A fost practică în jumătatea nordică a narthexului, la N de vechea secțiune magistrală E - V, S1. Dimensiunile suprafeței sunt următoarele: 2 x 2,50 m. A fost identificată și cercetată o singură structură constructivă, Z9, cu traseu N – S, care se întinde pe toată lățimea secțiunii. În prezenta campanie am putut face o serie de observații suplimentare privind tehnica de construcție a zidului Z9. Astfel, am putut constata că structura constructivă luată în discuție se așează direct pe stânca nativă. Z9 are un traseu rectiliniu; lungime vizibilă pe direcție N – S: 2 m; lățimea variază între 0,59 m la S și 0,54 m la N; înălțime maximă conservată: 1,24 m. Zidul este realizat din calcar și șist verde de proveniență locală, nefasonate, de dimensiuni medii și mici (predomină dimensiunea orizontală a pietrelor, care au o lungime variabilă între 0,38 m și 0,15 m; lățimea pietrelor variază între 0,17 m și 0,05 m); elementele constitutive ale zidului au fost legate între ele cu mortar alb de var; partea superioară a zidului a fost orizontalizată și sigilată cu o șapă fină de mortar alb. Planurile publicate de Gr. Florescu în

volumul *Histria I*, în 1954, indică faptul că Z9 se încheie la S, în axul basilicii cu un alt zid, Z10, reidentificat în campania 2009.

Cercetarea a fost încheiată în această suprafață în campania 2009. Stânca nativă se situează la adâncimea maximă de aproximativ -2,06 m față de stylobatul N al navei centrale a basilicii. A fost recoltată o cantitate relativ mică de ceramică, foarte eterogenă în straturile superioare (1 și 2), ca urmare a umplerii șanțurilor de intervenție practicate de Gr. Florescu.

La un metru S față de suprafața NV narthex se afla vechea secțiune magistrală E - V, S1, care în această campanie a fost acoperită în zona narthexului. Decizia a fost motivată de starea precară a profilelor N și S, care riscuau să se prăbușească.

Suprafața S - V narthex

Este situată la o distanță de un metru S de vechea secțiune magistrală E - V, S1. Suprafața măsoară 2,80 m pe direcție N - S și 2,50 m pe direcție E - V. Această zonă a suferit o decapare masivă cu ocazia cercetărilor anterioare (Scarlat Lambrino și Gr. Florescu). Succesiunea stratigrafică a fost aproape complet perturbată, cu excepția unui strat de lutuală cu pământ galben, lut amestecat cu spătură de șist verde, nisip și scoică mărunță, care nivela stânca nativă la adâncimi cuprinse între -1,49 m și 1,63 m față de zidul V al navei centrale. Vechile intervenții arheologice au fost reumplute la o dată necunoscută cu pământ negru, afânat, ce conținea unele materiale arheologice, foarte eterogene din punct de vedere cronologic, precum și numeroase calcare și șisturi verzi. Materialele arheologice provenind din pământul de umplutură sunt irelevante pentru cronologia generală a sectorului.

Singura structură constructivă identificată în această secțiune este zidul Z10. Acesta are un traseu ESE. Este vizibil în grund pe o lungime de 2,00 m, iar în profilul N pe circa 2,60 m lungime. Z10 a fost realizat preponderent din șist verde local și rare calcare nefasonate, legate cu mortar alb din var. Z10 se conservă pe o înălțime de circa 0,91 m și se așează pe lutuală cu pământ galben care nivelează stânca. La fel ca și în cazul zidului Z9 din zona N a narthexului, Z10 pare să fi fost orizontalizat și sigilat cu o șapă de mortar alb de var. La E, extremitatea zidului Z10 se pierde sub fundațiile zidurilor de V al navei centrale și al navei laterale S, în timp ce la V traseul său pare să continue cel puțin până la joncțiunea cu zidul de V al narthexului, zid de față al basilicii. Împreună cu Z9 zidul Z10 pare să definească colțul sud-vestic al unei clădiri de mari dimensiuni, poate peribolosul identificat în campaniile precedente la N de basilica paleocreștină.

În nava centrală cercetările s-au axat pe degajarea zonei centrale, arie care a făcut obiectul investigațiilor și în campania 2008. Astfel, în anul 2008 am degajat până la stâncă jumătatea de V a navei centrale, desființând efectiv profilele N și S ale secțiunii magistrale E - V (S1) care traversa toată basilica. Suprafața totală degajată în această arie vestică a basilicii măsoară 5,60 x 3,00 m și atinge adâncimea maximă de -1,75 m.

În campania 2009 am lucrat la E de zona anterior descrisă. Au fost identificate sau reinvestigate mai multe structuri arhitectonice:

- am încercat degajarea laturii de E a zidului Z11, zid legat cu pământ situat în vecinătatea stylobatului N al navei centrale; zidul Z11, cu traseu rectiliniu N - S, se conservă nealterat pe o lungime de cca. 2,05 m, pe o înălțime de 0,58 m și are circa 0,50 m lățime; este realizat din șisturi verzi și calcare

nefasonate de dimensiuni mari și medii, precum și rare cărămizi, legate cu pământ; zidul Z11 continuă probabil spre S pe o lungime de 1,66 m, dar pare că în această zonă a fost afectat de săpăturile întreprinse de Scarlat Lambrino la începutul anilor 1930; la circa 4,00 m spre S față de stylobatul N al navei centrale Z11 pare să fi avut un zid pandant, Z12, împreună cu care descrie colțul unei construcții de mari dimensiuni; din păcate cercetările anterioare din primele decenii ale secolului XX au perturbat iremediabil stratigrafia jumătății de V a navei centrale, astfel încât reconstituirea zidului Z12 rămâne una ipotetică;

- canalul C1, se situează imediat la V de zidul Z11; se compune din două ramuri (una cu traseu N - S, care traversează nava centrală pe aproape toată lățimea sa și are o lungime conservată de 4,30 m; ramura E - V se întinde la mai puțin de un metru N de stylobatul S al navei centrale și se conservă pe o lungime de 2,84 m). Ramura N - S a canalului C1 are o lățime de cca. 0,76 m în suprafață. Pereții canalului sunt realizați din blocuri fasonate de calcar sau șisturi așezate pe cant. Canalul era acoperit cu dale de calcar majoritatea *in situ*, dar de grosimi diferite. Interiorul canalului va face obiectul cercetării în campania viitoare.

- la E de canalul C1 au fost identificate alte două ziduri, Z13 și Z14, care definesc colțul unei clădiri ale cărei dimensiuni exacte nu pot fi precizate în acest stadiu al cercetării arheologice. Zidul Z13 este orientat E - V și se întinde la E până în apropierea criptei basilicii paleocreștine; măsoară 4,30 m lungime, 0,68 m lățime și se conservă pe o înălțime de 0,80 m în zona de deasupra complexului bothros 3; este realizat preponderent din șisturi verzi, locale și rare calcare nefasonate, legate cu pământ; ca și alte structuri constructive din nava centrală Z13 a fost orizontalizat și sigilat cu o lentilă de *opus signinum*; Z13 suprapune latura sudică a bothrosului 3 și se așează peste două nivelări consistente care sigilează și desacralizează complexul bothros 3, cel mai probabil la începutul epocii romane (conform cronologiei propuse de Al. Suceveanu). Zidul Z14 este orientat N - S și se întinde la N până în vecinătatea stylobatului N al navei centrale, zonă unde pare să fi fost demantelat parțial în momentul construirii basilicii paleocreștine; Z14 măsoară 1,50 m lungime, 0,70 m lățime și se conservă în înălțime pe circa 0,90 m; este realizat preponderent din șisturi verzi, locale și rare calcare nefasonate, legate cu pământ; ca și Z13, zidul Z14 a fost nivelat și sigilat cu o lentilă de *opus signinum*.

Tot în interiorul navei centrale am lucrat pe două zone restrânse din secțiunea magistrală N - S (S2) deschisă în anul 2003 și care traversa întreaga basilică și toată zona aflată la N de aceasta. Încă de la începutul cercetării, în anul 2002, a fost conservat *in situ* în centrul navei centrale ceea ce se mai păstra din pavajul de cărămidă al basilicii. Astfel că, pe traseul secțiunii S2 lucrările din campania 2009 s-au concentrat la N, respectiv S de pavajul din cărămidă sus-menționat.

S2 sud

Este situată la S de pavajul de cărămidă anterior evocat. Încă din campania 2008 am lărgit vechea secțiune S2 spre V obținând o suprafață de circa 3,00 x 1,70 m, limitată la S de stylobatul S al navei centrale. O singură structură constructivă a fost identificată în această secțiune: zidul Z15. Acesta are un traseu N - S, traversează secțiunea pe toată lățimea sa și are o lungime de 1,74 m, o lățime de 0,50 m și se conservă pe o înălțime de doar 0,30 m. Este realizat din spoii diverse (un tors de statuetă din marmură albă fragmentară), calcare și șisturi locale fasonate și nefasonate, legate cu

pământ. Ca și zidurile Z13 și Z14, Z15 a fost orizontalizat și sigilat cu o lentilă de *opus signinum*. Adâncimea maximă atinsă în această secțiune este de -1,77 m față de stylobatul S al navei centrale.
S2 N.

Este situată la N de pavajul de cărămidă al navei centrale. Dimensiunile inițiale ale secțiunii erau de 2,00 x 2,25 m, dar vestigiile descoperite în acest perimetru au impus extinderea cercetării spre V, demontarea profilului de V, demontarea profilului sudic și demontarea semisecțiunii E conservate *in situ* în campania 2008. La limita sudică a secțiunii a fost identificat încă din campaniile precedente zidul Z13, structură constructivă descrisă mai sus. Cel mai important complex descoperit în perimetrul secțiunii S2 N îl reprezintă *bothrosul* 3. Cercetarea sa a necesitat decaparea până la stâncă a întregii zone înconjurătoare.

Bothrosul 3 este un complex închis, practicat la circa 2,00 m adâncime față de nivelul actual de călcare din nava centrală, în stâncă nativă. La partea superioară are formă circulară, cu diametrul interior de circa 1,20 m și diametrul exterior (bordură inclusă) de 2,00 m. La V, zona din imediata apropiere a complexului a fost nivelată cu un strat de pământ galben, puternic solidificat, cu numeroase materiale de construcție, fragmente ceramice, fragmente osteologice și pigmenti de arsură. Această nivelare se întindea și deasupra *bothrosului*. La S, zona din jurul *bothrosului* a fost nivelată cu un strat consistent de pământ cenușiu, mediu solidificat, ce conținea scoică mărunțită și întreagă, spărtură de șist, fragmente ceramice. Acest strat se regăsește și la partea superioară a *bothrosului*, în interiorul său, pe circa 0,60 m, amestecată cu scoică mărunțită și fragmente ceramice aflate într-o stare avansată de fragmentare. Partea superioară a *bothrosului* a fost sigilată cu o manta de șisturi verzi, de dimensiuni medii, care prezentau urme puternice de ardere. La suprafață *bothrosul* prezenta o bordură îngrijită din șisturi verzi, așezate în poziție orizontală sau pe cant. Zona de S a *bothrosului* nu a putut fi degajată din faptul că în această arie, deasupra complexului se află zidul Z13. Zona de N a *bothrosului* a fost perturbată de construcția stylobatului N al navei centrale. Peretele nordic al complexului este lis, puternic înclinat spre S. Peretele sudic al *bothrosului* este lis în adâncime, dar prezintă puternice urme de clivaj la partea superioară. Importante clivaje sunt vizibile pe pereții E și V. La partea inferioară *bothrosul* se îngustează.

Umplutura *bothrosului* a fost golită pe nivele convenționale. Între -2,16 m și -3,41 m umplutura *bothrosului* este constituită din pământ cu grad de umiditate moderat, de culoare cenușiu-gălbui sau brun-gălbui, amestecat cu nisip, relativ rare fragmente ceramice rulate, șisturi de dimensiuni medii și mari, rare fragmente osteologice într-o stare avansată de fragmentare, numeroase fragmente ceramice, preponderent amfore. Trebuie remarcat faptul că vasele de transport de capacitate mare, amfore, sunt majoritare în umplutura complexului *bothros* 3. La partea superioară, din strat de culoare brun-gălbui, amestecat cu mult nisip, la adâncimi cuprinse între -2,51 m și 2,61 m au fost recoltate 20 de fragmente dintr-un skyphos decorat cu figuri negre reprezentând personaje înaripate (două recunoscutibile), o cupă cu firnis negru. Între adâncimea de -3,41 m și -3,84 m pământul de umplutură din *bothros* era de culoare galbenă, consistență plastică, amestecat cu nisip, cu pigmenti de arsură și șisturi de dimensiuni medii și mari, și nu conținea practic decât foarte

puține fragmente ceramice sau osteologice. Fragmentele ceramice redevin foarte numeroase la adâncimi cuprinse între -3,84 m și -4,36 m, zonă din care am recoltat în plus de ceramică și proiectile de praștie, cinci fragmente de ceramică attică decorată cu figuri negre, fragmente ceramice rulate, un fragment de marmură cu urme de prelucrare, o amforă fragmentară, rare fragmente osteologice. Între -4,36 m și -4,97 m, adâncimea maximă a *bothrosului*, datorită infiltrărilor de apă din pânza freatică pământul de umplutură prezenta un grad de umiditate foarte mare, consistență de măr; au fost recoltate numeroase fragmente ceramice, rare fragmente osteologice, proiectile de praștie, o amforă fragmentară, o oenochoe din pastă de culoare gri deschis și un ulcior din pastă de culoare gri, parțial reîntregibil. *Bothrosul* are o adâncime totală de 2,80 m. Materialele recoltate din umplutura sa acreditează o datare în epocă arhaică greacă, în ultimul sfert al secolului VI a.Chr. *Bothrosul* 3 devine astfel cel mai vechi dintre cele trei complexe descoperite în aria basilicii cu criptă.

Suprafața NE absidă

Este situată la E de absidă și de nava laterală N și măsoară 3,00 x 3,20 m. Această suprafață a fost practică în campania 2008, iar în campania 2009 a făcut obiectul unei cercetări restrânse, concentrate doar pe jumătatea nordică. Cercetarea va continua în campaniile viitoare.

Suprafața SE absidă

Situată la E de absidă și de nava laterală S a basilicii paleocreștine. Măsoară 4,20 x 3,00 m. Scopul principal al cercetării în această zonă, investigată deja de Gr. Florescu la începutul anilor 1950, a fost acela de a dezveli un zid cu traseu N - S descoperit deja cu ocazia explorărilor arheologice de la jumătatea secolului trecut. Pentru a putea atinge obiectivul propus am practicat o semisecțiune la V, unde am procedat la decaparea depunerilor arheologice (dimensiuni: 2,00 x 1,50 m). La 0,80 m E față de zidul estic al navei laterale S a fost identificat zidul Z17, indicat pe planurile lui Gr. Florescu. Această structură constructivă se întinde pe toată lățimea secțiunii. Z17 este orientat N - S, are un traseu rectiliniu și pare să continue sub fundațiile absidei basilicii. Z17 este construit în manieră grecească, din blocuri de calcar cochilifer și calcar friabil de culoare galbenă, fasonate și perfect îmbinate, cu rosturi de 0,5 cm. Cercetarea nu a fost încheiată în această secțiune și va continua în campaniile viitoare.

Rezultatele obținute în cursul campaniei 2009 justifică și constituie premiza continuării cercetării în interiorul basilicii cu criptă. Vor putea astfel fi cercetate în întregime o serie de structuri arhitectonice parțial degajate și credem că vor putea fi lămurite o serie de aspecte cronologice ale monumentelor anterioare basilicii și pe care aceasta le-a suprapus în sec. al VI-lea. [Irina Achim]

Sector Basilica extra muros

Viorica Rusu-Bolindeț - responsabil sector (MNIT); Alexandru Bădescu (MNIR), Vlad Andrei Lăzărescu, Lavinia Grumeza, Ana-Lucreția Ignat (UBB Cluj)

În campania anului 2009 s-a urmărit atât finalizarea dezvelirii laturii externe a zidului care delimitează cele trei anexe de pe partea sudică a basilicii, cât și continuarea cercetării spre S a celor două necropole cunoscute în zonă.

În campania anului 2009, s-a continuat cercetarea în suprafața a secțiunii S1/2008 și s-au înlăturat, spre N și S, suprafețele rămase de o parte și de alta a casetei C1/S1/08. Astfel, ca urmare a continuării adâncirii în suprafață pe

jumătatea estică a secțiunii S1/2008, în jumătatea sudică a acesteia, între m. 6,35 și 7,40, a apărut o amenajare de pietre și cărămizi puse pe cant, care delimitează un mormânt, denumit convențional M13/09. Acesta pare orientat V - E. Din cista acestuia nu a fost surprinsă decât o porțiune de 0,55 x 1 m, restul continuând spre E. Întrucât mai multe morminte au fost delimitate în jumătatea vestică a aceleiași secțiuni și în suprafața casetei C1/S1/08, am hotărât continuarea cercetărilor arheologice spre V, urmând ca mormântul M13/09 să fie cercetat în viitor, când se va face o extindere spre E.

Spre V, ca urmare a continuării săpăturilor în suprafață pe spațiul amintit mai sus, s-au putut delimita gropile mai multor morminte. Din cele șase gropi de morminte conturate în campania precedentă¹, s-au dovedit sigure mormintele M1/08 și M2/08, care au și fost cercetate exhaustiv, precum și M4/08. Groapa lui s-a conturat foarte clar la adâncirea în suprafață în campania acestui an, atât prin urma de mortar specifică, cât și prin țigle de acoperiș puse pe cant, care s-au dovedit a fi o nișă laterală amplasată pe latura sudică. Mormântul în discuție a apărut între m. 5,40 și 6,50, latura sa estică fiind la 1,15 m S de profilul estic al secțiunii S1/2008. Este orientat V - E. Groapa mormântului a avut în suprafață formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite, având dimensiunile de 2 x 1,10 m. Umplutura ei a fost constituită dintr-un strat de pământ afânat, de culoare gri închisă, fiind amestecat cu mortar. Nișa laterală este constituită din șapte țigle de mari dimensiuni puse pe cant, la extremitatea estică fiind amplasate și două pietre din bazalt. Morminte cu nișă laterală au mai fost descoperite în cadrul primei necropole din zona basilicii *extra muros* (vezi mormântul M20 din tipologia dată de N. Hamparțumian)², acest tip de înmormântări fiind specifice pentru populațiile răsăritene N-pontice, posibil sarmato-alane. Groapa mormântului a atins adâncimea de -1,73 m. Întrucât acest mormânt a fost încadrat la distanțe foarte mici la N și S de alte două morminte (M10/09 și M11/09), cercetarea zonei de la S de nișa laterală din țigle, unde s-ar afla de regulă scheletul defunctului, nu a fost posibilă, dezvelirea acestuia urmând a se face în campania anului viitor.

Mormântul M10/09 a fost parțial suprapus de M1/08. Groapa lui s-a conturat la max. 0,20 m N de M4/09, respectiv în c.3 al secțiunii S1/08, la 0,90 m V de profilul estic al acesteia. Groapa avea forma dreptunghiulară, cu colțurile ușor rotunjite și cu fundul albiat. A avut o amenajare de țigle de acoperiș așezate în dublă pantă, respectiv două perechi de țigle dispuse pe lungimea mormântului, pe direcția V - E. Extremitatea estică a mormântului a fost sigilată cu pietre. Pe marginea gropii de asemenea au fost așezate pietre care delimitau limita exterioară a gropii mormântului. După scoaterea țiglelor, a fost surprinsă și o amenajare de tip cistă, constituită din pietre. La adâncire, în interiorul cutiei, au fost descoperite șase cuie provenind de la un sicriu din lemn. În pământul de umplutură al mormântului au fost descoperite fragmente de sticlă și o mărgea tubulară din pastă de sticlă. Pe fundul mormântului a fost documentată o amenajare de mortar și pietre. Scheletul nu a fost identificat. Acest mormânt este de fapt un cenotaf, gen de mormânt inedit până în acest moment la Histria.

Același tip de amenajare a mormântului – cu țigle de acoperiș în dublă pantă – a fost întâlnită și la mormântul M11/09. Groapa acestuia s-a situat la max. 0,15 m spre S de M4/08 și la 1,50 m V de profilul estic al secțiunii S 1/08. Este tot un mormânt de inhumație, orientat ca și anterioarele, V - E. Spre latura estică, amenajarea respectivă a fost închisă cu ajutorul unor țigle fragmentare și apoi cu pietre. Fragmente de

țigle și pietre apar și pe laturile lungi ale mormântului. În zona capului nu au fost observate astfel de amenajări. Groapa mormântului a fost rectangulară, cu colțurile rotunjite, în secțiune având o formă ușor albiată. Defunctul, un nou născut până la 6 luni, a fost depus în decubit dorsal, cu capul așezat la V³. Avea mâinile îndoite din cot și așezate pe piept, picioarele întinse. Lungimea scheletului este de 0,57 m, lungimea femurului de 0,11 m. În partea dreaptă a scheletului, în afara amenajărilor interioare ale mormântului, au fost descoperite oase de animale depuse ca ofrande alimentare. Fundul mormântului a fost la adâncimea de -1,63 m.

În extremitatea sudică a secțiunii S1/08, ca urmare a scoaterii porțiunii de 1,90 x 1,90 m rămasă datorită realizării casetei C1/S1/08, a apărut groapa unui alt mormânt, denumit convențional M14/09. La conturare (-1 m), mormântul a avut forma rectangulară, cu colțurile rotunjite. Cu 0,40-0,45 m mai jos, pe latura sudică a acestuia, au apărut trei plăci mari din calcar așezate oblic pe cant, cu dimensiunile cuprinse între 0,50-0,60 x 0,20-0,30 cm și cu o grosime ce variază între 3-7 cm. Fundul gropii de săpare a nișei a fost identificată la -1,90 m față de nivelul actual de călcare. Cele trei plăci de calcar reprezintă nișa laterală de pe latura sudică în care a fost depus defunctul. Mormântul a fost orientat V - E. În interiorul lui a fost dezvelit un schelet așezat în decubit dorsal, cu mâinile îndoite pe piept și cu picioarele întinse. Capul este întors spre S, fapt datorat probabil spațiului îngust și a presiunii exercitate de pământul de umplutură. Scheletul aparține unui adult de peste 45 de ani (după dentiție), cu osatură medie, cu înălțimea de 1,65 m. A suferit o deformare fronto-parietală a craniului, însă nu se observă urmele bandajelor care au dus la deformarea acestuia. În zona umerilor au fost descoperite două obiecte din fier (posibil fibule). Pe fundul gropii de săpare a nișei, în apropierea picioarelor, au fost depuse oase de bovine ca ofrande alimentare. De asemenea, a mai fost identificat și un obiect de fier de mari dimensiuni, deocamdată greu de definit.

Mormintele dezvelite în campaniile 2008-2009 ne-au oferit posibilitatea documentării celor două orizonturi cunoscute ale necropolelor din zona basilicii *extra muros*. Astfel, primei necropole, datate în sec. IV-V p.Chr. îi aparțin deocamdată mormintele M4/08, M10/09, M11/09, M14/09. Încadrarea lor primului orizont de înmormântări practicate în zona extramurană se bazează atât pe tipurile de morminte constatate până acum, cât și pe poziția stratigrafică și puținul material arheologic descoperit ca inventar al acestora. Astfel, mormintele M10 și M11, cu amenajări de țigle de acoperiș în dublă pantă, reprezintă tipuri de morminte de tradiție romană târzie, dar care sunt specifice și populațiilor răsăritene. Celelalte două morminte de inhumație, M4/08 și M14/09, cu nișe laterale din țigle puse pe cant sau din piatră, denotă de asemenea sisteme de înmormântare romane preluate de populațiile barbare care au venit în contact sau care s-au stabilit în Imperiul roman. Ofrandele alimentare de oase de animale mari reprezintă de asemenea un obicei barbar. Se adaugă craniul deformat al defunctului din M14/09, modă ce era legată de populațiile sarmato-alane. Poziția stratigrafică a mormintelor cercetate până acum ne-a ajutat în stabilirea celui de-al doilea orizont de înmormântări din zona cercetată. Astfel, mormântul M10/09 a fost suprapus parțial de M1/08, iar mormântul M2/08 a suprapus mormântul M14/09.

Inventarul funerar este, deocamdată, foarte sărac: M4/08 – în zona vestică a gropii mormântului, din umplutura acestuia, a fost descoperit un ac de păr fragmentar din os;

M10/09 – două mărgelă, una din bronz(?), alta din pastă de sticlă de formă tubulară; șase cuie din fier, provenite de la sicriu; M11/09 – pe partea dreaptă a scheletului, în afara amenajărilor interioare ale mormântului, au fost descoperite oase de animale depuse ca ofrande alimentare;

M14/09 – două fibule din fier pe umeri; un fragment de bronz în zona bazinului (posibil de la o cataramă?), ofrande animaliere – oase de bovine mari – în groapa de săpare a nișei, în zona picioarelor; un fragment de fier de mari dimensiuni, nedeterminabil, aflat tot în apropierea ofrandelor.

Situația inventarului mormintelor descoperite pe latura sudică basilicii *extra muros* în campaniile 2008-2009 este similară cu cea constatată și în cazul mormintelor dezvelite până acum pe latura nordică, în interiorul și în curtea edificiului⁴. Secțiunea V - E (= SI)

În campania anului 2009 s-au urmărit două obiective. Primul dintre ele l-a constituit finalizarea cercetării în suprafață ai celor 15 m inițiali ai secțiunii SI, situați în extremitatea vestică a acesteia, în vederea cunoașterii stratigrafiei grecești până la solul steril din punct de vedere arheologic. Al doilea obiectiv l-a reprezentat extinderea acestei secțiuni spre S, pentru a dezveliri clădirea în *opus graecum*, descoperită anterior în c.2-4 ale secțiunii SI, în vederea restaurării și punerii ei în valoare istorico-turistică.

Clădirea în *opus graecum*⁵.

Pentru dezvelirea completă a monumentului, în campania anului 2008 a fost deschisă caseta C1/2008, de 5 x 5 m, amplasată la 1,50 m spre S de secțiunea V - E, astfel încât să surprindă latura estică a clădirii în *opus graecum*. În campania precedentă s-a ajuns la -1,20 m adâncime, la stratul de demantelare al zidului perimetral estic al edificiului în discuție. Acesta a fost extrem de consistent, în el fiind descoperită o cantitate impresionantă de tencuială pictată policromă, provenită de la peretele estic al clădirii în *opus graecum*.

Cercetarea stratului de demantelare din care provine tencuiala pictată a fost continuată în campania anului 2009. Din ea au fost scoase multe fragmente de tencuială pictată policromă, cu același tipuri de motive decorative (geometrice și vegetale), la care se adaugă fragmente din placajul de marmură al pereților edificiului. La adâncimea de -1,25 m, stratul de demantelare a luat sfârșit, sub el fiind prinsă, pe toată suprafața secțiunii, dărâmătura acoperișului clădirii în *opus graecum*. Din stratul de demantelare al zidului perimetral estic al clădirii în *opus graecum* au fost descoperite două monede, ce ne permit o posibilă datare a momentului în care s-a produs scoaterea plăcilor din calcar care îmbrăcau zidul respectiv, implicit dezafectarea clădirii în discuție. Este vorba de un Aurelianian (billon) emis în timpul împăratului Probus (276-282 p.Chr.), precum și de o monedă de bronz de tip Providentia, emisă de Constantin cel Mare în perioada 324-330 p. Chr.⁶

În dărâmătură din țigle și olane fragmentare a clădirii în *opus graecum* a fost descoperită o monedă histriană de bronz din perioada autonomă, bătută de Septimius Severus pentru Iulia Domna (193-211 p.Chr.). Ea a căzut pe o podea din lut galben compact, cu grosimea de 0,10-0,20 m, pe care au apărut și urme de arsură provenită de la cel puțin două vetre, dintre care una a fost de mari dimensiuni (1,90 x 1,70 m), fiind amplasată în colțul sud-vestic al casetei C1/2008. Credem că avem de-a face cu o refolosire a clădirii în *opus graecum* la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al III-lea p.Chr., respectiv până în momentul dărâmării acoperișului și

demantelarea zidului perimetral estic al edificiului. Sub podeaua de lut galben amintită, a fost dezvelit nivelul de călcare al clădirii în *opus graecum*. Acesta era constituit dintr-un strat subțire de mortar, care se afla la baza unei podele compacte de *opus signinum*, din care s-a păstrat grosimea originală numai în imediata apropiere a zidului estic, în zona profilului nordic. Ea a fost spartă către profilul vestic al casetei de o intervenție ulterioară – posibil în timpul refolosirii ei, în a doua jumătate a secolului al III-lea p.Chr.

Sub nivelul de călcare al clădirii în *opus graecum* – au apărut, ca și în secțiunea V - E, cuptoare dezafectate aparținând ultimei faze a atelierului de prelucrare a metalelor. Acestea au tăiat, la rândul lor, un zid din pietre de calcar, bazalt și șist, legat cu lut galben, surprins pe o porțiune de 3,50 m și având grosimea de 0,55-0,60 m. El este paralel cu zidul perimetral estic al clădirii în *opus graecum*, fiind orientat NV-SE. Ar putea fi legat de edificiul căruia îi aparținea porticul elenistic târziu, în această ipostază putând fi un zid compartimental al acesteia.

Cercetarea arheologică în extremitatea vestică a secțiunii SI (c.1-5) a continuat prin adâncirea în suprafață, sub nivelul de călcare al locuinței elenistice L1. În zona de sub coloana nr. 5 a porticului elenistic a fost identificată o vatră de foc, care se pare că ar aparține unei construcții anterioare locuinței menționate anterior. Ca și în anii precedenți, datorită adâncimii mari la care ne aflăm în această parte a secțiunii (-4,10 m) și a intemperiilor, pânza freatică este la un nivel ridicat, fapt ce ne-a împiedicat, deocamdată, să finalizăm cercetarea în această zonă.

Materialele arheologice găsite în cele trei subpuncte în care s-a făcut cercetarea în sectorul *Basilica extra muros* este bogat și variat. Dacă inventarul mormintelor dezvelite în necropolele din zona edificiului a fost destul de sărac (vezi mai sus), în schimb în caseta C1/08 și în secțiunea V - E a fost variat și bogat. În caseta C1/08, pe lângă materiale ceramice și de construcție, sticlărie, obiecte din bronz și fier, a fost găsită o cantitate foarte mare de tencuială pictată policromă, precum și fragmente din placajul de marmură cu care erau decorați pereții clădirii în *opus graecum*. De asemenea, în secțiunea V - E au fost descoperite fragmente de boluri elenistice cu decor în relief, ceramică *West Slope*, opaițe, câteva teracote și vase din sticlă fragmentare. De asemenea, din întregul sector au fost descoperite 17 monede din bronz, aflate acum în curs de restaurare și prelucrare.

În campania anului 2010 săpăturile arheologice vor încerca să finalizeze cercetarea arheologică în extremitatea vestică a secțiunii V - E și în caseta C1/2008 și vor continua dezvelirea mormintelor aparținând celor două necropole din zona basilicii *extra muros*, prin extinderea spre V a secțiunii actuale.

Note:

1. În campania precedentă, cu excepția celor două morminte cercetate exhaustiv (M1 și M2/08), au fost mai fost delimitate gropile mormintelor: M3, M5/08 (prin prezența pe marginile gropilor a urmelor de mortar); M4/08 (prin existența unor materiale de construcție puse pe cant), respectiv M7/08 (prin prezența unor pietre puse pe cant) – vezi V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2008, p. 128.

2. H. Nubar, *Contribuții la topografia cetății Histria în epoca romano-bizantină. Considerații generale asupra necropolei din sectorul basilicii "extra muros"*, p. 203, fig. 2 c.

3. Determinările scheletelor descoperite în campaniile 2008-2009 au fost făcute de drd. Gál Szilárd, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru ajutorul acordat.

4. H. Nubar, *Contribuții...*, p. 203-209, fig. 4-7, 9.

5. Descrierea etapelor successive de dezvelire a acestei clădiri în: CCA 2002, p. 168-170; CCA 2003, p. 157; CCA 2004, p. 198-199; CCA 2005, p. 197; CCA 2006, p. 200-201; CCA 2008, p. 128-129.

6. Identificarea monedelor din sectorul *Basilica extra muros* este făcută de dr. Mihai Dima, căruia îi mulțumim pentru informațiile prețioase oferite în vederea încadrării cronologice a contextelor arheologice descoperite.

Industria materiilor dure animale - Sectorul Basilica cu criptă („Florescu”)

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Săpăturile arheologice efectuate în campania 2002 la Istria în Sectorul *Basilica cu criptă („Florescu”)* (HST-BFL) sub conducerea dr. Irina Adriana Achim (IABi)¹ au condus la recuperarea a două piese speciale (datorită rarității lor și condițiilor excelente de conservare) aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). În anul 2008, respectiv 2009, acestea au fost puse la dispoziția autorului principal al prezentului raport pentru o analiză detaliată, în scopul continuării studiului sistematic al artefactelor din MDA în proveniență din sectorul respectiv al binecunoscutului sit vest-pontic². Ele se adaugă altor cinci obiecte recuperate cu ocazia cercetărilor desfășurate în anul 2008 și deja studiate³. Piesele se păstrează în colecțiile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București. Este vorba de: 1. unealtă (nicovală) din corn de cerb pentru dințarea tăişului secerilor de fier; 2. element receptor (mâner) din corn de cerb, piese recuperate dintr-un context secundar, probabil de abandon, cu datare încă neprecizată de manieră rezonabilă, din motive legate de intervențiile anterioare (cercetări Grigore Florescu) în aria sectorului respectiv; unele indicii se referă la încadrarea în sec. I-II p.Chr., altele la datarea în sec. IV-VI p.Chr.⁴. Primul dintre artefacte (nicovala) a fost prezentată preliminar în comunicarea susținută la sesiunea de rapoarte arheologice de la Târgoviște din anul 2008; anul descoperirii a fost menționat ca fiind 2003; facem aici cuvenita rectificare; al doilea artefact a rămas până acum inedit. Pentru reperele metodologice ale analizei a se vedea articolele și studiile noastre recente⁵.

Nicovală din corn de cerb

În general, sub raport tipologic, după numărul fețelor nicovalelor (părților active) putem distinge subtipurile, stabilite convențional și care reflectă, desigur, stadiul utilizării artefactelor: cu o parte activă (nicovală simplă); cu două părți active (nicovală dublă); cu trei părți active (nicovală triplă); cu patru părți active (nicovală quadruplă); subtip nedeterminabil. Pentru redactarea raportului de față au fost utilizate datele analizei exhaustive a piesei în microscopie optică de mică putere (mărimi 4x – 40x). Artefactele desemnate cu termenul de nicovale⁶, fixate într-un suport de lemn special, pe un banc de lucru, erau utilizate la fasonarea secerilor de fier, respectiv dințarea, prin percuție indirectă, a părții lor active (a tăişului) – amenajare inițială sau reparare/reamenajare. Astfel de piese au fost deja semnalate la Istria, fiind descoperite atât în Sectorul *Basilica extra muros*, cât și în Sectorul *Basilica cu criptă („Florescu”)* și datate în sec. al II-lea p.Chr.⁶

HST/2002-BFL 6: nicovală triplă (trei fețe active) pe segment de ax de corn de cerb, utilizată pentru dințarea tăişului secerilor de fier; a fost amenajată pe o piesă mai veche, reprezentând, probabil, un suport cu perforații la extremități, folosit pentru transportarea pe umăr a obiectelor grele, fixate prin atârnare cu sfoară groasă (suport de tip „cobiliță”). Corn de cerb, exemplar matur, ax stâng, segment bazal (între raza 2 și raza 3); se păstrează bazele razelor. Fețele anatomice au fost fasonate, în prima fază de prelucrare, prin cioprire oblică, în scopul înlăturării reliefului anatomic (canale, perlură); s-au obținut, astfel, pe mai multe planuri, fețe lise (aspect multifacetat). Aceste fețe au fost exploatate în etapa a doua de folosire, ca nicovală; pe fețele posterioară, mediană și laterală ale segmentului de ax se observă serii de impresiuni triunghiulare dispuse în șiruri rectilinii sau ușor curbe, rezultate prin realizarea dinților secerilor de fier prin batere (percuției indirectă) cu ajutorul unei dălțițe (poanson) cu secțiune triunghiulară. Unele suprafețe cu impresiuni de percuție au fost reamenajate prin raclaj axial sau abraziune (a doua etapă de folosire a nicovalei). Nicovalele din materii dure animale sunt realizate pe metapodii epifizate de vită (*Bos taurus*) sau prin utilizarea secundară a altor piese – cazul special al piesei discutate cu ocazia de față, amenajate pe suportul din corn de cerb pentru transportat greutăți; ele au fost obținute prin cioprirea razantă, intensă și precisă, a uneia sau mai multor fețe anatomice, abraziune și raclaj, în scopul obținerii unei suprafețe centrale plane sau convexe. Urmele de utilizare au fost produse prin amenajarea dinților secerilor, lungi de 2-3 mm, prin „crestarea” oblică a tăişului de pe curbura interioară a lamei secerii prin percuție indirectă, utilizându-se o dălțiță sau dorn (poanson) de fier, probabil cu secțiunea triunghiulară și un ciocan cu partea activă îngustă. Șirurile rectilinii sau ușor curbe de alveole (impresiuni) triunghiulare alungite, lungi în medie de cca 2 mm, dispuse transversal sau oblic față de axul longitudinal al nicovalei, rezultă prin operația de percuție cu ajutorul dălțiței. Acoperirea întregii suprafețe a nicovalei cu șiruri de alveole impunea fie amenajarea și utilizarea unei alte suprafețe a nicovalei (se ajungea, astfel, ca o piesă să aibă maximum patru fețe active, corespunzând celor patru fețe anatomice, amenajate și utilizate succesiv), fie reamenajarea suprafeței deja utilizate prin cioprire, abraziune și raclaj cu unelte metalice, ca în etapa inițială.

Nicovalele amenajate pe metapodii, tibia, maxilare, os coxal etc. de bovine și cal au fost semnalate recent pe teritoriul României; este cazul pieselor descoperite la Histria-*Basilica extra muros*, jud. Constanța⁷; Ostrov-Durostorum, jud. Constanța⁸; Chitila-Fermă, jud. Ilfov⁹. Pentru alte regiuni ale Europei și Africa de N, cunoaștem din literatura de specialitate avută la dispoziție zeci de piese, unele dintre ele datate în epoca elenistică și romană (sec. V.a.Chr. – V p.Chr.), descoperite în cetățile grecești din Bazinul Mării Negre (Olbia, Neapolis, Thanagoria), așezările scito-grecești și getice din regiunile N-pontice¹⁰, altele datate între sec. al X-lea – al XVIII-lea, cunoscute în situri din Bazinul Mediteranean (Franța, Spania, Portugalia, Nul Africii)¹¹.

Urmele de utilizare pe care aceste artefacte le păstrează sunt identice sau foarte apropiate morfologic cu/de cele observate pe piesa de la HST-BFL, rezultat al rolului identic de nicovale pentru dințarea tăişului secerilor de fier. Reconstituirea exactă a etapelor de fabricare și utilizare a recurs, în egală măsură, la date etnografice și studii experimentale, care au lămurit definitiv aspectele legate de funcționalitatea pieselor în

discuție¹². Piesa HST/2002-BFL 6 constituie un caz special; ea nu își găsește, deocamdată, analogii în literatura consultată; piese din corn de cerb amenajate inițial și folosite ca nicovale mai sunt, însă, semnalate (dar neavând morfologia și dimensiunile celei de la Istria), atât pe teritoriul României (un exemplar pe segment de ax de la Durostorum)¹³, cât și pe cel al Republicii Moldova (un exemplar pe segment de rază de la Saharna Nouă)¹⁴.

Mâner din corn de cerb

HST/2002-BFL 7: piesă întreagă, păstrată în condiții foarte bune. Realizată din rază de corn de cerb; are formă generală rectilinie tronconică alungită, secțiuni ovale, extremități rectilinii, perpendiculare pe axul longitudinal al piesei; suprafața lisă este puternic lustruită. La partea proximală a fost amenajată o perforație cu secțiune ovală pentru fixat pe sfoară, dispusă oblic. La partea distală a fost amenajată o perforație axială destinată fixării unei piese metalice, probabil o daltă de fier. La partea distală se observă trei fisuri axiale (apărute în timpul utilizării). Etapele probabile ale confecționării mânerului au fost: prelevarea segmentului de rază de corn de cerb prin tăiere transversală cu ferăstrăul; înlăturarea reliefului anatomic prin raclaj și abraziune; realizarea perforației oblice proximale prin rotația unui vârf litic; realizarea perforației axiale distale prin scobirea țesutului spongios (*spongiosa*) și grataj. Urme de utilizare: tocirea și lustruirea suprafeței, a extremităților și a marginilor perforației proximale; fisurarea părții distale. Date neprecizabile: sec. al II-lea sau sec. al IV-lea – al VI-lea. Mânerele confecționate din materii dure animale (os, corn de cerb, fildes) sunt elemente receptoare întâlnite frecvent în instrumentarul antic. Ca analogii putem menționa, deocamdată, descoperirile de la Apulum și Avenches, databile în sec. II-III p.Chr.¹⁵

Lotul artefactelor IMDA din Sectorul *Basilica cu criptă („Florescu”)* augmentat de piesele recuperate în 2002 contribuie, în mod specific, la completarea repertoriului descoperirilor și a datelor referitoare la activitățile complexe aferente etapei de locuire din sec. I-II și probabil al IV-lea – al VI-lea p.Chr. de la Istria, prin documentarea existenței unuia sau mai multor ateliere de prelucrare a materiilor dure animale, ca și a atelierelor de fierărie în care se produceau și se reparau seceri. Această ipoteză este de verificat prin studierea altor loturi de artefacte având aceeași proveniență. Analiza nicovalelor de os și corn de cerb (piese relativ rare, nestudiate sistematic până acum – ne referim la cele provenind din siturile de pe teritoriul României) atinge o problematică unică și complexă privind paleoeconomia și tehnologia antică și interferența diverselor tipuri de industrii – în cazul dat, cea a fierului și cea a materiilor dure animale, respectiv metalurgia fierului, prelucrarea materiilor dure animale și tehnicile agrare de recoltare. Demersul sistematic al analizei IMDA din Sectorul *Basilica cu criptă („Florescu”)*, ca și din celelalte sectoare ale Histriei va trebui continuat prin studii viitoare asupra pieselor provenind din vechile săpături sau din cele recente.

Partea finală a raportului etalează datele extensive privind artefactele analizate: indicativ; coordonate stratigrafice; tip; stare de conservare; descriere; morfometrie (dimensiunile sunt indicate în mm); indicativul este provizoriu.

HST/2002-BFL 6 - S1 Carourile 11-12 –1,15-1,45 m Nr. inv. 3. Nicovală triplă (trei fețe active). Piesă întreagă. Condiții de conservare foarte bune. Amenajată pe segment de ax de corn de cerb; utilizarea secundară a unei piese mai vechi, reprezentând, probabil, un suport cu perforații la extremități,

folosit pentru transportarea pe umăr a obiectelor grele, fixate prin atârănare cu sfoară groasă (suport de tip „cobiliță”). Materia primă: corn de cerb, exemplar matur, ax stâng, segment bazal (între Raza 2 și Raza 3); se păstrează bazele razelor. Fețele anatomice au fost fasonate, în prima fază de prelucrare, prin cioplire oblică, în scopul înlăturării reliefului anatomic (canale, perlură); s-au obținut, astfel, pe mai multe planuri, fețe lise (aspect multifacetat). Aceste fețe au fost exploatate în etapa a doua de folosire, ca nicovală. Urme de utilizare: pe fețele posterioară, mediană și laterală ale segmentului de ax se observă serii de impresiuni triunghiulare dispuse în șiruri rectilinii sau ușor curbe, rezultate prin realizarea dinților secerilor de fier prin batere (percuției indirectă) cu ajutorul unei dălțițe (poanson) cu secțiune triunghiulară. Unele suprafețe cu impresiuni de percuție au fost reamenajate prin raclaj sau abraziune (a doua etapă de folosire a nicovalei). Morfometrie: lungime totală 295; extremitatea proximală la nivelul perforației 61/30; partea mezială 41/32; extremitatea distală la nivelul perforației 62/32; diametrul perforației 10. Date probabile: sec. al II-lea p.Chr.

HST/2002-BFL 7 - S1 Caroul 14 –1,29 m Narthex Nr. inv. 1. Mâner din corn de cerb; piesă întreagă. Condiții de conservare foarte bune. Materia primă: rază de corn de cerb, segment mezo-distal. Formă generală rectilinie tronconică alungită, secțiuni ovale, extremități rectilinii, perpendiculare pe axul longitudinal al piesei; suprafața lisă puternic lustruită. La partea proximală, în țesutul compact (*compacta*) și spongios (*spongiosa*) a fost amenajată o perforație pentru fixat pe sfoară dispusă oblic, de secțiune ovală, cu un capăt la nivelul extremității proximale și altul pe suprafața laterală. La partea distală, în țesutul spongios (*spongiosa*) a fost amenajată o perforație axială, cu secțiunea pătrată, destinată fixării unei piese metalice, probabil o daltă. La partea distală se observă trei fisuri axiale, de lungimi variabile, generate în urma utilizării unelei prin presiunea piesei metalice asupra pereților mânerului. Urme de utilizare: tocirea și lustruirea suprafeței, a extremităților și a marginilor perforației proximale; fisurarea părții distale. Morfometrie: lungime totală 107; diametrul extremității proximale 18/16; diametrul părții meziale 16,5/15,5; diametrul extremității distale 13,5/13; lungimea perforației proximale 22; diametrul perforației proximale la extremitatea proximală 10/7; diametrul perforației proximale la partea proximală (lateral) 12/8; lungimea perforației distale cca 20; perforația distală la extremitatea distală 9/9. Date neprecizabile: sec. al II-lea e.n. sau sec. al IV-lea – al VI-lea p.Chr.

Note:

1. Achim, Dabâca, Băldescu 2004; Achim, Băldescu, Munteanu 2008; Achim, Beldiman, Munteanu 2009.

* Contribuțiile drd. Diana-Maria Sztancs la realizarea prezentului raport (aspecte metodologice ale studiului IMDA; analiza microscopică a pieselor; identificarea și organizarea referințelor bibliografice) se înscrie în programul de pregătire pentru doctorat inițiat în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Doctorală („Investește în oameni! PROIECT FINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN ID proiect: 7706. Titlul proiectului: „Creșterea rolului studiilor doctorale și a competitivității doctoranzilor într-o Europă unită”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, B-dul Victoriei Nr. 10. Sibiu. Uniunea Europeană/ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale AMPOS DRU/ Fondul Social European POS DRU 2007-2013/

Instrumente structurale 2007-2013/ Ministerul Educației, Cercetării și Inovării (OI POS DRU”).

2. Beldiman, Sztancs 2009a; Beldiman, Sztancs 2009b; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.

3. Achim, Beldiman, Munteanu 2009.

4. Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Sztancs 2007b; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008b; Beldiman, Sztancs 2009a; Beldiman, Sztancs 2009b; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.

5. Datele asupra nicovalelor din materii dure animale pentru dîntarea secerilor ne-au fost puse la dispoziție recent de dr. François Poplin (Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris); domnia sa studiază, de peste trei decenii această complexă problemă; îi adresăm mulțumirile noastre și cu ocazia prezentă.

6. Rusu-Bolindeț *et alii* 2006; Rusu-Bolindeț *et alii* 2007; Rusu-Bolindeț *et alii* 2008 – toate cu bibliografia; Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Sztancs 2009a.

7. Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Sztancs 2009a.

8. Elefterescu 2009; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009; Beldiman, Elefterescu, Sztancs 2009.

9. Bălășescu, Radu, Nicolae 2003; Boroneanț 2003; Boroneanț 2004; Boronean 2005; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.

10. Semenov 1970, p. 186-188, fig. 100-102; Peters 1986, p. 162-163, pl. III/1-11; Arnăuț 2007.

11. Briois, Poplin, Rodet-Belarbi 1997; Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Rodet-Belarbi, Esteban Nadal, Forest 2007; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005; Moreno-Garcia, Pimenta, López Aldana, Pajuelo Pando 2007 – toate cu bibliografia; Poplin 2007a; Poplin 2007b.

12. Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005.

13. Elefterescu 2009; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009; Beldiman, Elefterescu, Sztancs 2009.

14. Arnăuț 2007, p. 302, fig. 1/3.

15. Ciugudean 1997, p. 34, 175, fig. XXV/7; Schenk 2008, p. 43-45, 265, 308, 310, fig. 26, 107/383-384 (mânere), 150, 152 (eboșe de mânere din corn de cerb).

Bibliografie:

I. A. Achim, I. Bădescu, Fl. Munteanu, I. A. Achim, I. Bădescu, Fl. Munteanu, *Istria, Sector: Basilica cu criptă („Florescu”), CCA 2008*, p. 168-169.

I. A. Achim, C. Beldiman, Fl. Munteanu, *Istria, Sector: Basilica cu criptă („Florescu”), CCA 2009*, p. 129-131.

I. A. Achim, M. Dabâca, I. Bădescu, *Istria, Sector: Basilica Florescu, CCA 2004*, p. 153-156.

T. Arnăuț, *Data about a category of bone tools with the function of polishing and shaping, Thracia 17*, p. 295-305.

Bălășescu A., Radu V., Nicolae C., *Fauna de la Chitila-„Fermă”. Studiu arheozoologic preliminar*, București. Materiale de istorie și muzeografie 17, p. 3-10.

C. Beldiman, D. Elefterescu, D.-M. Sztancs, *Nicovale din materii dure animale descoperite la Durostorum*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu, 12 (sub tipar).

Beldiman C., Rusu-Bolindeț V., Bădescu A., Sztancs D.-M., *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul Basilica extra muros (II)*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu” Giurgiu 11, p. 117-128.

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Istria - Sectorul Basilica extra muros. Artefacte din materii dure animale descoperite în campaniile 2001-2004*, MCA SN 4, p. 39-61; <http://www.instarhparvan.ro/pagini%20institutimag%20lucru%20pdf/mca2008/03.pdf>.

C. Beldiman, Rusu-Bolindeț V., D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul Basilica extra muros*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 10, p. 181-190.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale*, CCA 2007, p. 200-202.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Capidava. Industria materiilor dure animale*, CCA 2007, p. 108-112.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale*, CCA 2009, p. 129.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica cu criptă („Florescu”). Industria materiilor dure animale*, CCA 2009, p. 131.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Skeletal technologies, metalworking and wheat harvesting: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, în B. Kufel, J. Baron, M. Diakowski (eds.), *7th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, September 1st-7th 2009*, Abstracts, Poster Session, Institute of Archaeology, Wrocław University, Wrocław, p. 3-5; <http://www.wbrg-wroclaw.com/abstrakty.pdf>.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, V. Rusu-Bolindeț, I. A. Achim, D. Elefterescu, A. Bădescu, *Humanizing the animal world by technology in Antiquity: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, în D. Murariu, C. Adam, G. Chișamera, E. Iorgu, L. O. Popa, O. P. Popa (eds.), *Annual Zoological Congress of „Grigore Antipa” Museum, Book of Abstracts*, „Grigore Antipa” National Museum of Natural Sciences, București, p. 124.

V. Boroneanț, *Câteva oșeminte de cal ornamentate descoperite la Chitila-„Fermă”, București. Materiale de istorie și muzeografie 17*, p. 11-25.

V. Boroneanț, *Câteva oșeminte de cal ornamentate descoperite la Chitila-„Fermă”, București. Materiale de istorie și muzeografie 18*, p. 4-19 (articol identic celui publicat în vol. 17).

V. Boroneanț, *Scrierea pe oase – o scriere necunoscută identificată în săpăturile arheologice de la Chitila*, București. Materiale de istorie și muzeografie 19, p. 12-35.

F. Briois, F. Poplin, I. Rodet-Belarbi, *Aguisoirs, polissoirs médiévaux en os (XI^e-XIV^e s.) dans le Sud-Ouest de la France*, *Archéologie du Midi Médiéval* 15, 1995, p. 197-213.

D. Ciugudean, *Obiectele din os, corn și fildes de la Apulum*, *Bibliotheca Musei Apulensis V*, Alba Iulia, 1997.

D. Elefterescu, *Obiecte din os de la Durostorum (II)*, manuscris.
M. Esteban Nadal, E. Carbonell Roure, *Saw-toothed sickles and bone anvils: a medieval technique from Spain*, *Antiquity* 78, 301, p. 637-646.

Moreno-Garcia M., Pimenta C. M., López Aldana P. M., Pajuelo Pando A., *The Signature of a Blacksmith on a Dromedary Bone from Islamic Seville (Spain)*, *Archaeofauna* 16, p. 193-202.

M. Moreno-Garcia, C. M. Pimenta, J. P. Ruas, *Safras en osso para picar foicinhas de gume serrilhado... a sua longa história!*, *Revista Portuguesa de Arqueologia* 8, 2, p. 571-627.

B. G. Peters, *Kostoreznoe delo v antičnyh gosudarstvah Severnogo Pričernomor'ja*, Moskva.

F. Poplin, *Des os supports à denter les faucilles: une longue histoire technologique dans le bassin de la Méditerranée et de la mer Noir*, *Bulletin de la Société des Antiquaires de France*, p. 215-221.

F. Poplin, *Des faucilles de silex sur andouillers de cerf de Çatal Hüyük (Turquie) aux faucilles de fer dentées sur metapodes de boeuf de Montailou (Occitanie): une histoire de longue durée à travers l'espace méditerranéen*, în I. Sidéra, E. David, A. Legrand (eds.), *6th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, August 27th -31st 2007*, Abstracts, Maison de l'Archéologie et de l'Ethnologie René Ginouvès, Université Paris X-Nanterre, Paris, p. 9, rezumatul nr. 20; http://www.wbrg.net/images/stories/abstracts_paris_2007.pdf.

I. Rodet-Belarbi, M. Esteban Nadal, V. Forest, *Des aiguissoirs/polissoirs aux enclumes en os: l'historiographie des os piquetés*, *Archéologie Médiévale* 37, 2007, p. 157-167.

V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, R. Milea, L. Chicoș, *Istria, Sector: Basilica extra muros*, CCA 2006, p. 197-200.

V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, R. Milea, L. Chicoș, *Istria, Sector: Basilica extra muros*, CCA 2007, p. 202-205.

V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, C. Rogobete, O. Toda, M. Turcu Chr., Vl. Lăzărescu, D. Bereteu, Șt. Timofte, *Istria, Sector: Basilica extra muros*, CCA 2008, p. 169-171.

A. Schenk, *Regard sur la tabletterie antique. Les objets en os, bois de cerf et ivoire du Musée Romain d'Avenches*, Documents du Musée Romain d'Avenches 15, Avenches.

S. A. Semenov, *Prehistoric Technology. An Experimental Study of the Oldest Tools and Artefacts from Traces of Manufacture and Wear*, Second edition, Bath-Somerset.

Industria materiilor dure animale - Sector Basilica extra muros

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu, Program Doctoral)

Săpăturile arheologice efectuate în cursul anului 2006 la Istria în sectorul *Basilica extra muros* de către un colectiv sub conducerea dr. Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT)¹ au condus la recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta ne-a fost pus la dispoziție pentru o analiză detaliată de către șefa sectorului respectiv, în vederea continuării studiului sistematic al artefactelor din MDA în proveniență din sectorul respectiv al binecunoscutului sit vest-pontic. Piese se păstrează în colecțiile MNIT, Cluj-Napoca. Adresăm și cu această ocazie mulțumirile noastre dr. Viorica Rusu-Bolindeț pentru colaborarea oferită cu deosebită amabilitate.

Artefactele analizate cu acest prilej fac parte din categoria uneltelor (respectiv, nicovale de os) și formează un lot însumând 13 piese (N total = 13); ele au fost descoperite (după datele avute la dispoziție) în contexte secundare, de abandon, în gropile și din apropierea unor complexe (cuptoare) pentru reducerea minereului de fier, databile în sec. I-II A.D. Pentru detalii a se vedea datele din repertoriul inserat la finalul

raportului. Pentru reperele metodologice ale analizei a se vedea articolele și studiile recente². Identificarea pieselor se face pe baza indicativului (provizoriu) compus din sigla sitului, anul descoperirii, sigla sectorului și numărul de ordine (exemplu: HST/2006-BEM 3). Au fost utilizate datele analizei exhaustive a pieselor în microscopie optică de mică putere (mărimi 4x – 40x); menționăm și faptul că s-a constituit, cu această ocazie, o bază de date imagistice (circa 300 imagini macroscopice și microscopice digitale, cu toate coordonatele necesare), prima de acest gen realizată în România pentru un lot de artefacte aparținând IMDA.

Desemnate cu termenul de „nicovale”, fixate într-un suport de lemn special, pe un banc de lucru, piesele analizate erau utilizate la fasonarea secerilor de fier, respectiv dințarea, prin percuție indirectă, a părții lor active (a tășului) – amenajare inițială sau reparare/reamenajare. După numărul fețelor (părților active) putem distinge subtipurile: cu o parte activă (N = 5); cu trei părți active (N = 1); cu patru părți active (N = 2); materie primă (N = 5). Aceste subtipuri reflectă, desigur, stadiul utilizării artefactelor.

Piese analizate sunt realizate pe metapodii epifizate de vită (*Bos taurus*); au fost obținute prin cioplirea razantă, intensă și precisă, a uneia sau mai multor fețe anatomice ale metapodului, abraziune și raclaj, în scopul obținerii unei suprafețe centrale plane sau convexe; urmele de utilizare au fost produse prin amenajarea dinților, lungi de 2-3 mm, prin „crestarea” oblică a tășului de pe curbura interioară a lamei secerii prin percuție indirectă, utilizându-se o dălțiță sau dorn (poanson) de fier, probabil cu secțiunea triunghiulară și un ciocan cu partea activă îngustă. Șirurile rectilinii sau ușor curbe de alveole (impresiuni) triunghiulare alungite, lungi în medie de cca. 1-2 mm, dispuse transversal sau oblic față de axul longitudinal al nicovalei, rezultă prin operația de percuție cu ajutorul dălțiței. Acoperirea întregii suprafețe a nicovalei cu șiruri de alveole impunea fie amenajarea și utilizarea unei alte suprafețe a nicovalei (se ajungea, astfel, ca o piesă să aibă maximum patru fețe active, corespunzând celor patru fețe anatomice, amenajate și utilizate succesiv), fie reamenajarea suprafeței deja utilizate prin cioplire, abraziune și raclaj cu unelte metalice, ca în etapa inițială. Subțierea țesutului compact al metapodului datorită reamenajărilor repetate facilita fracturarea artefactelor la nivelul părții meziale, datorită forței de impact și presiunii mari aplicate în timpul folosirii; în acest caz, piesa era abandonată sau, dacă lungimea sa păstrată permitea, ea se folosea în continuare.

Analogiile cunoscute din literatura avută la dispoziție, datate în epoca elenistică și descoperite în cetățile grecești din Bazinul Mării Negre (Olbia, Neapolis, Thanagoria), ca și cele datate între sec. X – XVIII, cunoscute în situri din Bazinul Mediteranean (Nul Africii, Portugalia, Spania, Franța) sunt identice sau foarte apropiate morfologic de cele descoperite la HST-BEM și au avut rolul de nicovale pentru dințarea tășului secerilor. Reconstituirea exactă a etapelor de fabricare și utilizare a recurs, în egală măsură, la date etnografice și studii experimentale³.

Lotul artefactelor IMDA din sectorul *Basilica extra muros* analizat cu acest prilej contribuie, în mod specific, la completarea repertoriului descoperirilor și a datelor referitoare la activitățile complexe aferente etapei de locuire din sec. I-II A.D. de la Istria, prin documentarea existenței probabile a unui sau mai multor ateliere de prelucrare a materiilor dure animale, ca și a atelierelor de fierărie în care se produceau și reparau seceri.

Analiza nicovalelor de os (piese relativ rare, nestudiate sistematic până acum – ne referim la cele provenind din siturile pontice) atinge o problemă unică și complexă privind tehnologia antică și interferența diverselor tipuri de industrii – în cazul dat, cea a fierului și cea a materiilor dure animale).

Repertoriul, inserat în continuare, etalează datele extensive relative la piesele analizate (context, descriere, morfometrie).

HST/2006-BEM 1 - S I Caroul 1 -1,40 – 1,65 m Nr. inv. 1 Profilul V Din umplutura cuptorului nr. 1 - Nicovală quadruplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsește partea mezo-proximală, fracturată în vechime; partea activă amenajată pe cele patru fețe; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe toate fețele; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L tot. 115; LPA 70-90.

HST/2006-BEM 2 - S I Caroul 1 -2,60 m La îndreptarea profilului S din umplutura cuptorului nr. 2 Nr. inv. 2 - Nicovală simplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsește partea distală, fracturată în vechime; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L 165; LPA 135.

HST/2006-BEM 3 - S I Caroul 5 -2,25 – 2,30 m La îndreptarea profilului S – din umplutura cuptorului nr. 8 Nr. inv. 3 - Metapod; materie primă; fragmentar, lipsește partea proximală, fracturată în vechime; cioprire razantă superficială la nivelul epifizei distale pe fața anterioară; L 177.

HST/2006-BEM 4 - S I Caroul 5 -2,15 – 2,30 m La îndreptarea profilului S din umplutura cuptorului nr. 15, aflat la E de cuptorul nr. 8 Nr. inv. 4 - Nicovală simplă pe metapod; metapod întreg; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L 200; LPA 125.

HST/2006-BEM 5 - S I Caroul 7 -1,40 m Deasupra dalelor piațetei din faza I C Nr. inv. 5 - Metapod; materie primă; întreg; fără urme de prelucrare; L tot. 210.

HST/2006-BEM 6 - S I Caroul 1 -2,45 m Colțul extrem SE al secțiunii S I, lângă profilul S probabil umplutura cuptorului nr. 3 Nr. inv. 6 - Metapod; materie primă; întreg; pe fețele principale urme de impact transversale și oblice superficiale suprapuse; L tot. 170.

HST/2006-BEM 7 - S I Caroul 1 -2,45 m Colțul extrem SE al secțiunii S I, lângă profilul S probabil umplutura cuptorului nr. 3 Nr. inv. 6 - Nicovală simplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsește partea distală, fracturată în vechime; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L 130; LPA 85.

HST/2006-BEM 8 - S I Caroul 5 -2,10 m La îndreptarea profilului S – din umplutura cuptorului nr. 8 Nr. inv. 7 - Metapod; materie primă; întreg; fără urme de prelucrare; L tot. 183.

HST/2006-BEM 9 - S I Caroul 5 -2,10 m La îndreptarea profilului S – din umplutura cuptorului nr. 8 Nr. inv. 7 - Nicovală simplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsește partea

distală, fracturată în vechime; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; reamenajare prin raclaj axial; L 175; LPA 115.

HST/2006-BEM 10 - S I Caroul 5 -2,52 – 2,60 m Din stratul de bază al cuptorului 8, la curățarea profilului S; Nr. inv. 14 - Nicovală simplă pe metapod; metapod întreg; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L tot. 190; LPA 105.

HST/2006-BEM 11 - S I Caroul 5 -2,15 – 2,30 m Din umplutura cuptorului nr. 8 Nr. inv. 12 - Nicovală triplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsește partea distală, fracturată în vechime; partea activă amenajată pe fața posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L 137; LPA 50-115.

HST/2006-BEM 12 - S I Caroul 1 -1,75 – 1,90 m La îndreptarea profilului V, colțul de SV al secțiunii – din umplutura cuptorului nr. 1 Nr. inv. 15 - Metapod; materie primă; întreg; urme de impact transversale superficiale pe fețele principale; cioprire razantă superficială la nivelul epifizei distale; L tot. 230.

HST/2006-BEM 13 - S I Caroul 4 -2,80 m În exteriorul zidului orientat NE-SV, din pământul căzut din profilul S al clădirii porticului spre N Nr. inv. 19 - Nicovală quadruplă pe metapod; metapod fragmentar, lipsesc partea mezială și partea distală, fracturate în vechime; partea activă amenajată pe toate fețele; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața posterioară; urme de utilizare: impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic; L 75; LPA 15-45.

Abrevieri în text: inv. = inventar; L = lungimea; L tot. = lungimea totală; LPA = lungimea părții active; MP = metapod; N = N; NE-SV = N-est – sud-vest; nr. = număr; PD/C = percuție directă/cioprire; PI = percuție indirectă; S = sud; S I = Secțiunea I; V = vest. [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Notă:

1. Rusu-Bolindeț *et alii* 2007 – cu bibliografia.

2. Beldiman, Achim, Sztancs 2009; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008b; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Sztancs 2009; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.

3. Beldiman, Sztancs 2009; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009 – cu bibliografia.

Bibliografie:

C. Beldiman, I. A. Achim, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria – Basilica cu criptă („Florescu”), Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu, 12 (sub tipar).*

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul*

Basilica extra muros (II), Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 11, 2008, p. 117-128.

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Istria - Sectorul Basilica extra muros. Artefacte din materii dure animale descoperite în campaniile 2001-2004*, Materiale SN 4, 2008, p. 39-61; <http://www.instarhparvan.ro/pagini%20institutimag%20lucru/reviste%20pdf/mca2008/03.pdf>.

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul Basilica extra muros*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 10, 2007, p. 181-190.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Skeletal technologies, metalworking and wheat harvesting: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, în B. Kufel, J. Baron, M. Diakowski (eds.), *7th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, September 1st-7th 2009, Abstracts, Poster Session*, Institute of Archaeology, Wrocław University, Wrocław, p. 3-5; <http://www.wbrg-wroclaw.com/abstrakty.pdf>.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, V. Rusu-Bolindeț, I. A. Achim, D. Elefterescu, A. Bădescu, *Humanizing the animal world by technology in Antiquity: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, în D. Murariu, C. Adam, G. Chișamera, E. Iorgu, L. O. Popa, O. P. Popa (eds.), *Annual Zoological Congress of „Grigore Antipa” Museum, Book of Abstracts*, „Grigore Antipa” National Museum of Natural Sciences, București, p. 124.

V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, R. Milea, C. Rogobete, Cr. Turcu, Puriș M., Timofte Șt., Bereteu D., *Istria, Sector: Basilica extra muros*, CCA 2007, p. 200-202.

34. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Pomiet - zona centrală, forum

Cod sit: 140734.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 135/2009

Colectiv: Alexandru V. Matei - responsabil (MJIA Zalău), Eric De Sena, Robert Wanner, Csok Zsolt

În campania anului 2009, la Porolissum în sectorul municipiului roman, zona centrală *forum*, au fost realizate cercetări arheologice în baza contractului încheiat de către Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău cu Ministerul Culturii și Cultelor și cu sprijinul studenților americani participanți la proiectul internațional *Porolissum Forum Project* (www.porolissum.org). Cercetările au fost realizate pe terasa centrală situată la S, SE de latura *dextra* a castrului mare de la Porolissum.

În două sectoare ale obiectivului *forum*-ul așezării civile municipale Porolissum, sector A. latura nordică și sector B. latura sudică a *forum*-ului municipiului roman Porolissum, în acest an 2009 au fost trasate și realizate un număr de 7 secțiuni de diferite lungimi și un număr de 14 casete. Astfel, numerotarea s-a făcut în continuarea secțiunilor din anul trecut adică cu nr. 20 pentru prima secțiune realizată în zona centrală adică în zona *forum*-ului. O numerotare aparte privind casele realizate separat doar pe suprafața capătului vestic al zonei centrale, au fost notate cu primele litere ale alfabetului: A, B, C,

D, E, F, G, H, I. Aceste casete trasate în sectorul A (capătul vestic la laturii nordice a *forum*-ului) au urmărit decopertarea clădirii târzii identificate aici și studierea condițiilor stratigrafice a nivelelor fortificației militare romane (castru din faza de lemn), fortificație situată pe acest loc precum și nivelele stratigrafice care țin de așezarea premunicipală. În sectorul B pe latura sudică a *forum*-ului au fost realizate 4 secțiuni, iar cu aceleași inițiale A, B, C, D, E, atașate la numărul secțiunii alăturate au fost denumite și casele care au decopertat partea nord-estică a clădirii „băii târzii”, cădire aflată în sectorul B de săpătură adică peste latura sudică a curții și clădirii *forum*-ului.

Sector A - latura nordică a *forum*-ului

Secțiunea SXX – are 13,50 m lungime și 2 m lățime fiind trasată perpendicular peste latura nordică a *forum*-ului, în continuarea zidului de incintă al laturii estice a clădirii *forum*-ului. Secțiunea are m: 0 (zero) pe un zid intermediar care delimitează o cameră de pe latura estică a *forum*-ului, iar la m. 1,60 secțiunea intersectează zidul de incintă spre *porticus*-ul de pe latura nordică a *forum*-ului. Acest zid (A) are 0,80 m lățime și apare imediat sub iarbă. În mijlocul secțiunii apare surprins zidul care continuă zidul de incintă spre *porticus*-ul de pe latura estică. Acest zid (E) are 0,80 m lățime este foarte masiv și bine lucrat din piatră erupțivă bine prinsă cu mortar. La 5 m distanță de la m. 0 al secțiunii apare un alt zid perpendicular pe zidul principal marcând astfel o cameră cu lățimea de 5 m. Acest zid (M) median, pornește din zidul perpendicular descoperit pe mijlocul secțiunii și la cca. 0,20 cm. În acest zid apare un prag lucrat din piatră – din gresie galbenă nisipoasă. Pragul ca și zidul au 0,75 m lățime și se află (pragul) la nivelul de adâncime de -0,80 m. Același tip de prag a fost identificat în zidul descoperit în mijlocul

secțiunii. La 0,30 m distanță de la joncțiunea cu zidul de incintă al laturii nordice apare pragul care marchează o deschidere (ușă) în acest perete.

Pragul (ușa) are 0,80 m lățime și prezintă lateral câte un bloc de gresie fasonată ca uscior lateral, usciori cu grosimea de 0,20 m. Din aceeași gresie galbenă nisipoasă este realizat și pragul propriu-zis. La prag se observă foarte clar cum această clădire a fost folosită – sau refolosită în două faze principale. Inițial realizat la nivelul de - 0,80 m adâncime acest prag apare ca „umplut” și cu zidărie seacă și i se ridică nivelul cu peste 0,40 m – noul nivel de călcare pe prag fiind la doar 0,45 m adâncime. Este un argument arheologic indubitabil al existenței unei faze mai târzii de utilizare și transformare a clădirii *forum*-ului.

În secțiunea XX – zidul omolog (B) de incintă exterioară spre N (al zidului de incintă al laturii nordice spre *porticus*, spre curte), a fost identificat la m. 21,60 – 22,40 m, în fapt SXX secționează perpendicular și pe lățimea latura nordică a *forum*-ului.

La 4,30 m distanță de fața interioară a zidului dinspre *porticus* spre N, în mijlocul laturii nordice a *forum*-ului, apare un zid paralel cu acesta, zid care împarte practic interiorul acestei laturi nordice a *forum*-ului în două părți, fiind în fapt un zid median (M) ce are tot 0,80 m grosime. Astfel, încăperile de pe această latură de N a *forum*-ului au lățimile interioare de 4,30 m, iar zidurile atât exterioare cât și cel median au 0,80 m lățime. În zidul de 0,80 surprins pe lungimea sa în S.XX apare a doua ușă marcată tot de usciori lucrați din gresie galbenă nisipoasă, deschiderea ușii este aceeași de 0,80 m. grosime, usciorii de 0,20 m lățime, iar pragul apare la nivelul de 0,30 – 0,40 m adâncime – fiind supraînălțat pentru faza a doua ca și la ușa identificată pe partea dinspre *porticus* a acestei laturi a *forum*-ului.

Ușa apare la 1,60 m S de zidul nordic al acestei laturi, iar 0,20 m este grosimea ușiorului de piatră, pragul apare cu lățimea de 1,50 m pe care sunt amplasați cei doi usciori fiecare de câte 0,20 m fiecare, deci ușa are deschiderea de 1,10 m. Astfel, ușa de pe această latură apare practică în chiar mijlocul camerei nu spre zid așa cum apare la cealaltă cameră.

Lățimea exterioară a laturii de N a forumului are 11 m. Nivelul de călcare al ultimei faze (care nu este forul), are pragul ridicat cu cca. 0,60 m deci acest nivel târziu de reamenajare a clădirii *forum*-ului apare foarte sus. Pragurile nivelului inițial al *forum*-ului apar mai jos cu cca. 0,60 m. Prin urmare nivelul de călcare în *forum* apare la adâncimea de cca. - 1 -1,10 m adâncime, față de cota actuală a terenului.

Secțiunea S21 are lungimea de 22,60 m și lățimea de 1,50 m, este trasată paralel la 50 m V de SXX și secționează și cca. 2 m din curtea *forum*-ului, zidul *porticus*-ului, zona *porticus*-ului, zidul (A) de incintă spre *porticus*, zidul median (M), zidul exterior spre N (B) și primul zid interior al dublei colonade care înconjoară toată zona centrală a orașului Porolissum, colonadă identificată în campaniile anilor precedenți.

Astfel, în zona m. 0 -2 la adâncimea de 1,60 m apare un strat de piatră nisipoasă (gresie) sfărâmițată (cca. 0,02-0,04 m grosime) care formează nivelul curții *forum*-ului, astfel „bătute”, „pavate” cu acest strat de piatră nisipoasă de culoare gălbuie. În zona m. 1,80-2,20 din S21 – apare un zid de 0,50 m grosime așezat peste nivelul curții fără să aibă fundație, zidul apare ca un zid „târziu” aparținând fazei post *forum* de amenajare a acestei clădiri. Zidul este construit peste traseul zidului ce reprezintă *porticus*-ul, doar că acesta are 0,55 m. grosime. La 3 m zidul *porticus*-ului spre N apare zidul A care are lățimea de 0,70 m. În această zonă zidul A apare refăcut și refolosit pe aceleași fundații dar zidul păstrat în S21 aparține fazei a II-a de amenajare a construcției. Stratigrafic nivelul fundației zidului A, apare la adâncimea de: 1,70 – 1,60 m măsurat exact de la nivelul curții *forum*-ului. În elevație se observă clar că zidul A apare cu 0,80 m grosime, doar refacerea târzie apare cu 0,70 m grosime.

Stratigrafic se observă nivelele de dărâmare și nivelare succesive a două faze principale de piatră și a trei amenajări a fazelor de lemn. La adâncimea de 2,70 m adâncime apare sterilul zonei (cenușiu) în care se observă stâlpii fazei a I-a de lemn.

Zidul median (M) apare la 4,30 m N de fața interioară a zidului A. În secțiunea S21 zidul M apare parțial scos de amenajările fazelor ulterioare de piatră. Între zidul M și zidul B exterior al laturii nordice, între m. 11-15, la adâncimea de 0,80 m nivel ce ar corespunde nivelului refacerii (când efectiv se locuiește în for) fazei a III-a târzie în for, apare amenajat un paviment din cărămizi, țigle și pietre amenajate direct pe acest nivel. Pare să fie nivelul târziu de locuire în această zonă a interiorului laturii nordice a *forum*-ului. În directă legătură cu acest paviment, aparținând unei faze târzii de locuire în for, este amenajarea unui cuptor lângă fața interioară a zidului B între zid și marginea acestui paviment special. Cuptorul circular apare cu fundul plat lucrat din cărămizi și țigle așezate liniar. Și pereții cuptorului sunt la fel lucrați din cărămizi și mai ales din țigle fragmentare așezate circular și prinse între ele cu lut roșu (argilă locală). După forma și înălțimea pereților având și diametrul de 1,15 m. acest cuptor apare ca fiind un cuptor de „copt” pâine sau alt tip de aliment. Fundul drept are multă funingine și urme de cărbune ars. Cuptorul a fost secționat aproape median, cca. 0,40% din el rămânând în profilul estic al

Secțiunii S.21. Cu o fundație extrem de puternică construită din piatră și mortar tip „beton ciclopian” zidul exterior B are 0,80 m în elevație. Nivelul fundației inițiale a acestui zid apare la adâncimea de 3,10 m. În dispunerea succesivă a retragerii umărului fundației se observă cel puțin 3 faze de amenajări ale zidului exterior B. Acest fapt aduce un argument foarte serios legat de cele cel puțin 3 faze principale de amenajare, reamenajare a acestei laturi de N a *forum*-ului. Zidul B apare clar ca zidul și al unei reamenajări ulterioare – pe vechile fundații, el este mai retras spre interior cu cca. 0,50 m. – dar are aceeași grosime 0,80 m. Lângă fundația zidului la baza acesteia, lipită de aceasta spre interiorul construcției apare o groapă mare cu diametrul de cca. 0,50 m care reprezintă urma unui stâlp putrezit *in situ*. Aparține unei faze de lemn inițiale de amenajare a acestui „viitor” zid lucrat din piatră.

În intervalul de 5 m între zidul B și zidul interior al colonadei apare stratigrafic o situație specială. Nivelele de locuire romane atât ale fazelor de piatră cât și a celor din fazele de lemn sunt străpunse de două șanțuri care au pornirea din nivelele romane târzii de locuire a zonei. Pare să fie același șanț ce aparține fazei târzii de amenajare a zonei, dar care a avut două trasee, ultimul tăind parțial pe primul. Este același șanț târziu identificat pe toate laturile zonei centrale a orașului Porolissum, dar care la un moment dat apare umplut cu resturi de diverse materiale și moloz. Un nivel final de umplere al șanțului apare marcat cu un strat continuu relativ subțire de cărbune. Nivelul marcat de acest strat de cărbune apare stratigrafic cam pe întreaga suprafață cercetată și aparține stratigrafic unui nivel mult târziu post roman de locuire în zona *forum*-lui.

Între cele două ziduri (B și cel al colonadei exterioare) sterilul apare la adâncimea de - 3,20 m. Stratigrafic la adâncimea de cca. - 2,80 m. apar urmele unei faze inițiale de piatră – blocuri monolit de beton ciclopian – gen fundații de la o inițială construcție de piatră cu un alt plan. Se pare că și zidul interior al colonadei surprins în această secțiune la distanța de 5,10 m. de zidul B, își are fundația pe o fundație aparținând unei construcții din faza inițială de piatră, fundație ce apare lucrată cu mult „beton roman ciclopian”.

În baza fundației inițiale „ciclopiene” apare acoperită parțial de această fundație, o groapă circulară cu diametrul de cca. 0,55 m. groapă ce aparține unui stâlp de lemn putrezit „in situ”. Acest stâlp masiv de lemn pare să aparțină unei faze inițiale de lemn de amenajare a zonei. În dispunerea fundației și a acestui zid interior al colonadei duble care înconjoară întreaga zonă centrală se observă faptul că în structura sa apar straturile de zidărie astfel: de la 0 la 0,60 m. adâncime fundația mai veche din piatră prinsă cu beton ciclopian, de la 0,60 m. adâncime la 1,60 m. adâncime pe această fundație „ciclopiană”, apar depuse mai multe straturi de piatră neprinse cu mortar, au fost doar așezate pe patul fundației „ciclopiene”. De la 1,60 la 1,80 m. adâncime apar pietrele prinse cu mortar care formează buza, umărul fundației, cu cca. 0,20 m. mai sus în acest zid interior al colonadei apare surprinsă o deschidere, o ușă, blocată apoi cu zidărie. Stratigrafic nivelul de călcare corespunzător umărului fundației acestui zid interior al colonadei, își are corespondent la nivelul umărului fundației zidului B, deci cel care apare ca reprezentând faza de amenajare a *forum*-ului. Merită din nou semnalat că și aceste nivele de călcare sunt „tăiate” de cele două șanțuri târzii identificate în această zonă. O observație stratigrafică se impune, cele două șanțuri „târzii” prezintă urme clare de

acoperire cu moloz mult, iar peste această „acoperire” a șanțurilor târzii, se pot identifica urmele a cel puțin două nivele de locuire.

Secțiunea S 22. La 16 m. lateral V de S.21 a fost executată S.22 cu lungimea de 4,30 m. și lățimea de 1,50 m., secțiune care are aceeași orientare și este paralelă cu S.21. S-a urmărit surprinderea zidului median M, care apare dispus în continuarea zidului similar M din S.21. De o parte și de alta a acestui zid median apare podea de *cocciopesto* fapt care semnalează existența unor încăperi amenajate special cu destinația de baie. Lateral lângă zidul M a fost surprinsă o groapă de par cu diametrul de 0,20 m., groapă care străpunge podeaua de *cocciopesto* a camerei dispusă la S de zidul M.

Se pare că în S.22 a fost surprinsă o parte a unei clădiri care a transformat se pare capătul *forum*-ului într-o clădire târzie încălzită cu sistemul de încălzire de tip *hypocaustum*. În S.21 apare la adâncimea de - 1,40 m. urma unui perete din fazele de lemn surprinse în această zonă. Suprafața dintre S.21 și S.22 și lateral V de S.22 a fost carioată și au fost trasate 9 casete care au marorii de 0,50 m. între ele și au dimensiunile și numerotarea următoare: C.22/A = 5,50 x 4,50 m., martor de 0,20 m. spre C.22/B = 5 m. x 4,50 m. cu martor de 0,35 spre C.22, apoi cu martor de 0,60 m. spre C.22/C = 4,50 x 4,50 m.; cu martor de 0,50 m. spre C.22/D = 4,50 x 4,50 m.; cu martor de 0,50 m. spre C.22/E = 4,50 x 4,50 m.; cu martor de 0,50 m. spre C.22/F = 4,50 x 3,50 m.; cu martori de 0,50 spre C.22/G = 4,50 x 3,50 m. și cu martor spre C.22/H = 4,50 x 3,50 m., iar pentru a stabili capătul *forum*-ului lateral spre N de C.22 A s-a deschis C.22.I = 5 x 4,50 m. În suprafața deschisă de casetele 22 A, 22 i, 22 B, 22 C și 22 H, s-a conturat o construcție ce folosește parțial vechile ziduri ale *forum*-ului dar adaugă și alte ziduri, în special semicirculare obținându-se astfel planul unei clădiri cu două abside exterioare. Întreaga construcție are 5 camere din care două camere sunt cu abside semicirculare exterioare. În toate casetele podeaua intactă realizată din *cocciopesto* se află la același nivel și probabil toate sunt prevăzute cu sistem de încălzire de tip *hypocaustum*.

Caseta C.22/A cu dimensiunile de 4,50 x 4,50 m. a surprins absida semicirculară exterioară a clădirii târzii ce a fost construită peste zidul median M pe care aici această construcție ulterioară nu îl mai păstrează. La fel zidului drept care delimitează în fapt capătul vestic al *forum*-ului îi este folosită doar fundația peste care se ridică în elevație o zidărie nouă care face apoi corp comun cu zidul semicircular al absidei. În încăperea rectangulară amplasată la S de încăperea A sub podeaua de *cocciopesto* s-a surprins instalația de încălzire centrală de tip *hypocaustum*. Au fost surprinse „in situ” șase picioare de cărămidă rectangulară acestea doar în suprafață de cca. 2 mp. cercetată în colțul estic al C.22/A. De semnalat, în interiorul absidei, stratigrafic s-a observat o locuire târzie amenajată în mijlocul dărâmăturii clădirii și a acestei camere absidate. Locuirea târzie a avut nivelul de călcare mai sus cu cca. 20-30 cm. decât nivelul podelei de *cocciopesto*. Lipit de perețele sudic al camerei cu absidă, apare amenajat un cuptor-vatră, circular lucrat din cărămizi și țigle romane dar și bucăți de piatră toate prinse cu lut – argilă. Cuptorul apare amenajat peste un strat de demolare având fundul amenajat cu cca. 30 cm. mai sus decât podeaua de *cocciopesto*. Lateral de cuptor, podeaua de *cocciopesto* apare străpunsă de gropile a doi stâlpi de lemn care probabil sprijineau un acoperiș peste acest cuptor și peste locuirea (colibă în dărâmătură) târzie. În profilul rămas

în perețele nordic al casei C.22/A se observă nivelul de locuire târzie care a nivelat (scos) parțial nivelele romane de dărâmătură ce aparțineau perioadei post romane. Materialul arheologic descoperit în jurul vetrei cuptor și în această casetă C.22/A aparține epocii romane târzii, stratigrafic această locuire trebuie datată într-o epocă post aureliană, poate în sec. IV d.Chr. Sub zidul rectiliniu al camerei sudice apare șanțul castrului din faza de lemn, cu icul la 3,05 m. adâncime.

Caseta C.22/i. cu dimensiunile de 5,50 x 4,50 m. a fost trasată și executată la N de C.22/A și a surprins locuirea târzie în continuare, de asemenea a surprins zidul absidei care se închide semicircular aici, nivelul podelei de *cocciopesto* este același, iar la adâncimea de cca. -1,40 m. sub zidăria semicirculară s-a surprins capătul zidului B peste care se închide absida construită peste nivelele corespunzătoare inițial zidurilor M și B, dovedind că sub același plan ca în S.21 o clădire rectangulară cu latura sa de N cu lungimea de cca. 80 m și cu lățimea de 11 m iar lățimea zidurilor de 0,80 continuă până în C22 / i.

Pe latura de V a C.22. / i apare șanțul castrului din faza de lemn care a fost secționat până la capătul icului. Șanțul avea o deschidere de cca. 5 m. lățime și cca. 3,60 m adâncime. Se observă straturile succesive de umplere a șanțului cu un pământ cafeniu nisipos – rocă locală erodată și cu bucăți și nivele de *caespites* provenite de la demolarea directă a *agger*-ului, umplere realizată odată cu nivelarea zonei pentru locuirea civilă.

Peste capătului zidului B, se suprapune zidul care aparține absidei construite mai târziu, absidă bine păstrată și surprinsă în C.22 / A. Stratigrafia pereților casei S.22 / i, este deosebită, se pot observa succesiunea de podele pietruite cu piatră galbenă sfărâmată și cu nisip cu var și pietricele care corespund unei artere de circulație pietonală între cele două șiruri ale colonadei cercetată în anii precedenți și identificată că înconjoară forumul și toată zona centrală a *municipium*-ului roman Porolissum. Suntem în spațiul exterior spre N al forului. Tăind și distrugând nivelele succesive ale alei pietonale, în jurul zidului exterior al absidei a fost realizat un dren pluvial a cărui poziție stratigrafică arată apartenența sa și a clădirii cu absidă nivelului târziu de locuire romană în această zonă centrală a Porolissumului.

Caseta C.22/B cu dimensiunile de 4,50 x 4,50 m, este plasată la 0,20 m. (martor) spre E de C.22/A. Și aici se surprinde același nivel al podelei de *cocciopesto* care continuă dinspre C.22/A dinspre camera cu absidă care pare să aibă dimensiunile foarte mari: pe lungimea spre mijlocul absidei adică de 7,50 m. iar lățimea de 4,50 m. (dimensiuni măsurate în toate cele 3 casete A, i și B). Aici se surprinde și zidul median M, care pare să nu continue spre V în elevație. Din motive arhitecturale în elevație acest zid pare să fie mutat cu cca. 0,80 m. mai spre S. Construcția nouă, suprapusă *forum*-ului, în această casetă prezintă o ramificație (încrucișare de ziduri) formând începutul la 4 camere. Spre N, zidul prezintă un prag de 1,00 m x 0,80 m. prag lucrat din piatră fasonată și lustruită care prezintă și orificiul pentru fixarea stâlpului de lemn pe care se sprijinea ușa de lemn. De semnalat că în lungul zidului longitudinal spre N lângă zid apar 6 gropi de la stâlpi de lemn cu diametrul între 15-25 cm., stâlpi ce aparțin clar amenajării târzii de locuire într-o colibă amenajată în dărâmături, în jurul cuptorului vatră. Apariția urmelor a 4 pari cu diametrul de cca. 12 cm. amplasați la cca. 0,20 m.- unul de altul în spatele pragului lucrat din piatră fasonată, ne arată că la un moment dat

această uşă a fost blocată cu stâlpi care străpung podeaua de *cocciopesto*. La fel 2 stâlpi care străpung podeaua de *cocciopesto* şi care au diametrul de cca. 0,30 m. apar amplasaţi lângă zidul estic al camerei amenajate spre zidul A. Aceleaşi urme de locuire târzie, contemporane cu amenajarea târzie din nivelele camerelor cu absidă din C.22 / A / i / B, reprezintă dispunerea a trei fragmente de piatră de calcar fasonate (fragmente de monumente romane) dispuse liniar şi la acelaşi nivel care reprezintă pragul de intrare dinspre S în această amenajare (gen colibă amenajată în ruine).

Caseta C.22/C cu dimensiunile de 4,50 x 4,50 m. apare în continuare la 0,60 m. (martorul) spre E a S.22. Aici apare un zid perpendicular pe zidurile A şi B care are tot 0,80 m. grosime. Spre peretele nordic al casetei în zidul acesta apare un prag cu deschiderea de 1,10 m., prag iniţial folosit în fazele de organizare aici a *forum*-ului. Peste nivelul acestui prag şi nivelul

podelei de *cocciopesto* apar straturi succesive de demolare iar mai sus nivele de locuire târzie şi în această încăpere. Un cuptor – vatră similar cu cel realizat şi descoperit în încăperea din caseta C.22/A apare realizat şi în această cameră chiar în zona pragului. Se observă stratul de depunere maronie ce acoperă podeaua de *cocciopesto*, iar apoi pe zidul dezafectat ce continua din prag spre N apare acest cuptor clar amenajat după distrugerea prin ruinare a acestei încăperi şi probabil a întregii clădiri. Din dreptul pragului spre est, iar apoi cotind semicircular spre N, spre peretele B apare un nou zid care se „lipeşte” se ataşează zidului perpendicular cu care nu se „ţese” deci este o amenajare ulterioară. Lăţimea interioară, spre absidă are cca. 2,50 m. Iată deci două amenajări (colibe în dărâmtură) în care s-a locuit, după ruinarea întregii clădiri. Lateral de zidul semicircular, (de fapt lateral de zona zidului median M) spre est, spre C.22 H, în spaţiul dintre zidurile M şi A în caseta C.22.C şi H la cca. 0,70-0,80 m. adâncime apare un „pavaj” lucrat din piatră mărunţă bine compostată şi nivelată, omogenizată, egalizată cu var care formează un fel de curte interioară. De semnalat că la egală distanţă dintre zidul M şi zidul A în caseta C.22, a fost descoperit un pilon de susţinere a unei coloane de piatră. Baza este lucrată din piatră gresie galbenă nisipoasă, are dimensiunile la bază de 0,60 x 0,60 m., iar „coloana” este de 0,40 x 0,40 m. lucrată tot din gresie nisipoasă. Sigur această „bază de piatră” susţinea un acoperiş peste aşa-zisa curte pavată – curte care de fapt se „termină” în dreptul acestei baze. Curtea se întinde pe toată suprafaţa casetei C.22/H. Pentru a urmări stratigrafia acestei zone, pe latura sa sudică se adânceşte cercetarea până la steril la cca. 2,60 m. adâncime. La adâncimea de -1,90 – 2,20 apare în profilul vestic urma unui perete ce aparţine fazei de lemn. Peretele cu 0,40 m. grosime are un traseu paralel cu zidul A faţă de care este dispus la cca. 15 cm. spre S. Acest perete median apare şi continuă şi în C.22/G şi F. Zidul A apare şi în C.22/H şi continuă spre V la nivel de fundaţie. Observaţie foarte importantă legată de planul clădirii mari marcată de zidurile A, cel median M şi zidul B. Aceste ziduri continuă pe aceleaşi aliniamente peste 60 m. Nivelul de dărâmare care ar corespunde demolării parţiale a elevaţiei zidului A în C.22/H, apare acoperită cu un nivel subţire de piatră, gresie galbenă bătută şi nivelată peste tot. Este nivelul curţii corespunzător zonei de sub *porticus*-ul *forum*-ului. Prin urmare construcţia identificată peste capătul vestic al *forum*-ului se edifică distrugând practic arhitectura şi organizarea interioară a *forum*-ului pe această zonă.

Atât în C.22/C cât şi în C.22/H de la cotele de 1,70 m se ajunge la nivelele fazelor de lemn care au fost amenajate iniţial în această zonă. Se continuă adâncirea de la 1,70 m în nivelele fazelor de lemn care au fost surprinse şi în suprafaţa casetelor C22/D, E, F şi G.

Din caseta C.22/C zidul median (M) a fost scos în această zonă până la fundaţii. În suprafaţa din exteriorul absidei spre martorul sudic al casetei C.22/C, la adâncimea de - 2,40 m. apare conturat *agger*-ul fazei de lemn cu *via sagularis* de la castrul din faza de lemn identificat în suprafaţa cercetată. Tot aici a mai fost surprinsă şi urma unui perete de lemn, a unei construcţii de lemn la care i s-a păstrat urma unor pari care susţineau peretele. Urma (traseul) peretelui are aceeaşi orientare ca şi *via sagularis*, probabil acest perete aparţine unei barăci militare, deşi în plan apare prea aproape de *via sagularis* şi *agger*.

Caseta C.22/D. Amplasată la E de C.22/C, are dimensiunile de 4,50 x 4,50. Spre caseta C.22/C în profil şi în săpătură apare un strat gros de dărâmtură pe care este dispus un zid lucrat cu mortar dar cu o fundaţie de doar cca. 70 cm, lucrată parţial din piatră seacă şi care zid are doar cca. 0,45 m grosime în zona spre N. Pe acest zid, dar de fapt lateral de zid – când acest zid era demolat deja, se amenajează din baze de coloane şi mai ales fusuri de coloane (4 buc. fragmentare), o bază şi două fragmente de postamente, toate acestea sunt dispuse liniar în lungul traseului zidului. Prin această dispunere pe două segmente paralele a monumnetelor sculpturate prezentate mai sus, a fost amenajat, credem noi, un mormânt pentru un copil sau tânăr – lungimea „cavoului” nu depăşea 1,30 m. interior şi 0,60 lăţime la mijloc.

De reţinut că această amenajare de monumente dispuse clar pentru a crea aceşti originali pereţi de sarcofag – este aşezată pe un strat de pământ gros de cca. 20 - 25 - 30 cm. depus în timp peste zidul roman târziu. Sigur când s-a amenajat acest „sarcofag” zidul peste care a fost plasat nu se vedea, era acoperit cu pământ deja. Deci ar putea fi un „sarcofag” lucrat din monumente romane adunate din ruinele care încă se mai vedeau pe suprafaţa oraşului roman Porolissum, într-o epocă mult târzie când între aceste ruine nu se mai locuia decât sporadic.

Tot în această casetă C.22/D – apare zidul cu grosimea de cca. 0,90 – 1,00 m. Care are un traseu perpendicular peste zidul median – zid care în această zonă a fost scos aproape în întregime, rămânându-i dar urma („negativul”), conturată pe suprafaţa casetei.

Se pare că acest zid gros ce aparţine clar *forum*ului avea un prag, o uşă – dispusă pe mijlocul său. Zidul cu grosimea de 0,50 m. apare dispus la cca. 2 m. spre E de zidul absidei şi a bazei rectangulare a coloanei de piatră din caseta C.22/C. Stratigrafic zidul reprezintă o ultimă fază de construcţie de zid şi reamenajare pentru locuit a zonei *forum*-ului. O construcţie târzie care nu cunoştea deloc vechiul plan iniţial al *forum*ului se amenajează în această zonă, având un zid de cca. 0,50 m. grosime, care zid nu are o prea mare fundaţie, acesta fiind dispus direct pe nivelul de dărâmare a unui zid despărţitor al planului iniţial al *forum*-ului. Acest zid ar putea reprezenta faza a treia de zid de amenajare aici a zonei care iniţial a fost clădirea *forum*ului.

La adâncimea de - 160 – 180 cm. se ajunge la nivelele fazelor de lemn ce aparţin de castru şi de aşezarea civilă iniţială care stratigrafic apare peste nivelele castrului din faza de lemn. Se observă foarte clar urma unei compartimentări, apariţia unui perete de lemn care are cca. 0,60

cm.grosime, a acestei faze care „taie” stratul de arsură compactă și groasă, strat ce ar aparține unui nivel pendinte de un atelier sau baracă de lemn foarte arsă. Pe mijlocul casetei se observă urma, „patul - negativul” zidului median M scos în întregime, urmă care continuă spre V. Podeaua ce corespunde nivelului de călcare a *forum*-ului este amenajată peste nivelele corespunzătoare fazelor de lemn.

Studierea profilului adiacent arată clar nivelul foarte de sus al bazei (fundației) zidului ce are grosimea de 0,50 m., care este clar mult mai târziu. A fost surprins și nivelul zidului *forum*-ului și nivelele podelelor corespunzătoare acestor faze, nivele care apar acoperite cu câte un strat de argilă roșie care reprezintă atât o nivelare, dar reprezintă și bază pentru podelele fazei următoare, acoperind practic nivelele de arsură sau de distrugere.

Un strat de pământ negru zgrunțuros cu mult cărbune apare între cele două nivelări cu lut, fiind dovada unei distrugerii masive la un moment dat și o refacere de clădiri cu alte nivele de călcare etc. Acest nivel de pământ negru zgrunțuros cu mult cărbune acoperă apoi și șanțurile târzii dovadă stratigrafică că aparțin unei perioade datate după finalul epocii romane.

Caseta C.22/E. Realizată la V, lângă S.21 și la E de S.22/D.

În această casetă a fost surprins un zid care apare ca „scos-demantelat” și acoperit de podelele care aparțin de amenajarea forului. Se pare că acest zid a fost demantelat la un moment dat, după momentul demantelării zidului median (M), dar totuși acesta nu reprezintă o fază de continuitate a planului forului, pentru că podelele „forului” corespunzătoare zidului forului din S.22/C acoperă acest zid demantelat la un nivel foarte jos. Iar zidul apare „nivelat” tocmai pentru a se putea amenaja o podea peste acesta. Zidul apare lucrat îngrijit cu rosturi drepte, deci este zidit drept, dar apare sub sau la nivelul fundațiilor zidurilor groase ale forului deci acestea clar nu pot fi direct contemporane. Poate acest zid aparține unei compartimentări inițiale sau de fapt ar aparține unei clădiri de piatră construită inițial pe acest loc. Dar apare mult prea aproape de celălalt zid al forului, cu care, se pare, ar fi paralel, iar zidăria li se întretaie, deci nu aparțin aceluiași plan de clădire.

Lângă acest zid demantelat apare un alt zid în elevație dispus foarte aproape de cel demantelat, are 70 cm. grosime, cu rosturi drepte, dar se observă că este „folosit” și reconstruit și într-o fază ulterioară. Acest zid face joncțiunea și se „țese” cu zidul forului din S.22 H și el continuă spre S mărginind curtea, este sigur zidul spre curte al laturii vestice a forului. Tehnic la 3 m. spre est, spre curte ar trebui să fie zidul *porticus*-ului.

În această compartimentare nivelul podelei apare foarte jos și este realizată din piatră galbenă bătută ca și la curtea din *poticus* sau din curtea forului. Podeaua aceasta apare la – 1,80 m. adâncime și este lucrată din piatră galbenă bătută.

Ar trebui să acceptăm că zidurile A, B și Median pe traseul – planul lor inițial reprezintă planul forului – plan care la un moment dat este schimbat. În casele C.22/C/D/E și în S.21 acest zid Median este scos la un moment dat – și pe zidurile A și B – se observă refaceri peste aceleași fundații. Zidurile A, B și Median urmează un plan de clădire foarte mare (latura sa nordică are 80 m x 11 m) pentru ca acestea împreună să nu formeze planul *FORUM*-ului – care apoi se transformă, atât în epoca romană târzie, cât și în epoca postromană.

În această casetă C.22/E pe partea ei spre est, la nivelele superioare a apărut – conturându-se un nivel de pământ mai negru care a reprezentat clar o locuire ulterioară epocii romane. În profile și pe plan au apărut urmele a 2 stâlpi ce aparțin acestei locuiri ulterioare. În profil se observă foarte clar cum nivelele „romane” sunt deranjate de o intervenție ulterioară. Se pare că acestei „intervenții” îi corespunde și platforma pavajul de cărămizi și țigle amenajate lângă cuptorul de copt pâine (surprins în zona alăturată spre E din secțiunea S.21) – cuptor care pare să fi aparținut acestei intervenții. Nivelul de la care coboară stâlpii, la care este amenajat pavajul din cărămidă și pietre surprins și în profilul casetei, precum și nivelul de amenajare a unui cuptor din țigle identificat și în C.22 H, este același, adică la 0,80 m adâncime. Este exact nivelul de locuire târzie care este delimitat și recunoscut ca așa-zisul strat „negru cenușos erodat”.pe toate profilele casetelor cercetate în acest an 2009.

Zona din mijlocul casetei (a locuirii) de unde a fost scos zidul Median (M) era mai joasă sau se „lăsa mai jos” datorită pământului mai afânat rămas după scoaterea zidului median. Zona respectivă a fost umplută cu pietre iar straturile de podele succesive de deasupra s-au „îndoit” spre patul zidului Median. Groapa respectivă a fost acoperită cu pământ sfărâmbicios negru cu mult cărbune. Este stratul – nivelul despre care spunem că ar fi distrugerea finală – finalul epocii romane. Apoi s-a nivelat cu un strat de pământ maro compact gros, care a fost bătut ca o bază pentru o podea lucrată din cărămidă sfărâmată, iar peste aceste „podele” de epocă romană apar puși bolovani care egalizează la – 0,80 m adâncime întreaga suprafață a zonei zidului Median M, care a fost scos cândva.

C.22/H. Locuirea târzie a fost surprinsă și în această casetă alăturată. Aici la nivelul adâncimii de – 0,80 m. a fost amenajat un cuptor din țigle (cuptor vatră) cu marginile clădite din fragmente de țigle prinse cu lut roșu la culoare. Totul (vatra cuptor) este amenajat lângă, adică „în unghiul” îmbinării celor două ziduri, a zidului A cu intermediarul care are traseul din C.22/E spre C.22.E Lângă acest zid apare o aglomerare de pietre și o bază de monument de coloană lucrată din piatră din gresie galbenă. Această aglomerare forma în fapt peretele de V a locuirii târzii căreia îi corespunde și amenajarea cuptorului lucrat din țigle și olane așezat pe un nivel de dărâmtură. Înspre porticul forului spre curte și zidul (A) al forumului, stratigrafic se observă foarte clar două nivele foarte solide de dărâmtură de la „distrugerea forului” și de la o altă fază – a treia – a acestui zid care este de fapt zidul exterior spre est, spre curte a laturii vestice a *forum*-ului. Acesta este singurul zid care se „țese” cu zidul târziu și în unghi drept continuă spre S tot cu o grosime de 0,80 cm. Zidul A a fost transformat și refolosit, se pare și în fazele următoare de piatră II și III dar care faze se pare că nu mai aparțin ca funcțiune și plan *forum*-ului construit inițial.

S.22/G. Situată la V de C.22/H, cuprinde intersecția zidului A a forului, cu zidul târziu care are grosimea de 0,50 m. zid care continuă atât spre S cât și spre N, dar cu deviere de câteva grade de la planul inițial al *forum*-ului. În zidul A, apare practică o intrare inițială, (cu lățimea de 1,10 m) intrare care a fost plombată blocată cu zidărie (se observă foarte bine acest fapt în elevația zidului). Continuarea spre V a elevației zidului A a fost tăiată și zidului i s-a făcut o „față” care contribuie la zidul de 0,50 m. zid care continuă apoi atât la stânga spre N cât și dreapta spre S spre curte. Presupunem că acest zid cu grosimea de 0,50 m (al cărui traseu suprapune de fapt un mai vechi zid al forului dar demantelat cândva), acest zid ar

reprezenta o fază târzie de piatră contemporană cu clădirea băii construită peste capătul vestic al laturii nordice a forului pe care o transformă într-o clădire cu abside, și podea de *cocciopesto*.

Urmele pereților din faza de lemn surprinse în S.22/D se continuă și în S.22/G până aproape de zid. Aici se pare că aceste urme cu lățimea de 0,60 m. ar coti spre E și V, fiind surprinse la adâncimea de - 1,55 cm. De semnalat că pe lângă zidul A, această cotire spre V este surprinsă și pe profilul spre S.22/F și pe profilul de sub zidul de 0,50 m. Stratul gros de arsură de cărbune, ce aparține probabil fazei premunicipale de lemn ce a ars este tăiată, adică aceasta (arsura de cărbune) se oprește în urma peretelui de lemn, sigur aparținând aceleiași faze.

De semnalat că în exteriorul zidului A, la cca. -1,90 m – 2,10 m. adâncime apare o altă urmă de perete de lemn ce are cca. 0,50 m. grosime, urmă care are un traseu paralel la cca. 0,50 – 0,30 m. de zidul A al *Forum*-ului. Această urmă a fost surprinsă pe o lungime de cca. 20 m în toate casele H, G, F și F' și chiar în secțiunea IV. din 2002. Lungimea ei și paralelitatea cu zidul exterior A al forumului ne dă dreptul să credem că acesta „poate” să fie „omologul” din faza de lemn a clădirii *forum*-ului și că probabil această clădire cu acest plan a avut inițial și o fază de lemn. Probabil această construcție (forumul) sau alta la fel de mare (aparținând fazei de lemn) a fost edificată în aceeași zonă (cercetările anilor viitori vor aduce noi rezultate în sprijinul concluziei inițiale de acum). Acest perete de lemn, în traseul său „trece” și peste *agger*-ul fazei castrului de lemn. În interiorul peretelui de lemn au fost identificate și urmele unor stâlpi de lemn cu diametrul de cca. 20-30 cm grosime (era un zid exterior !). Se pare că acest perete al fazei de lemn nu corespunde fazei cu arsură și stratului de cărbune gros uniform ce ar ține de un atelier de metalurgie (topit și prelucrat bronzul), poate aparține unei faze a așezării civile premunicipale amplasată deasupra nivelelor castrului de lemn.

C.22 F. Apare realizată la V de S.22 G și pe toată suprafața ei, ca de altfel și până la absida din C.22 C, a fost identificat un nivel de pavaj lucrat din piatră mijlocie prinsă cu sporadice fragmente de var egalizator. Această suprafață, relativ mare, de pavaj bine lucrat apare ca o curte pavată, *atrium* între absidă și zidul de 0,50 m. din S.22/G – chiar depășind zidul A (demantelat acum) spre S. Este o curte pavată care „vine” dinspre V, dinspre zona vechiului municipiu roman și se oprește la nivelul zidului fazei III cel cu grosimea de 0,50 m. Pavajul are cca. 25 – 30 cm. grosime și este uniform egalizat cu var (egalizarea cu var ar putea constitui un argument că acest pavaj ar fi fost protejat de un acoperiș ce se putea sprijini pe baza rectangulară de coloană). Pe baza rectangulară de piatră de tip „gresie galbenă” se sprijinea probabil, o coloană de piatră – poate coloana din gresie galbenă din „sarcofagul” aflat în imediata apropiere ar fi putut să aparțină acestei baze - iar coloana împreună cu zidul absidei și o altă eventuală bază și coloană de piatră puteau susține un eventual acoperiș, deși pe suprafața pavajului nu a apărut un strat prea compact de țiglă. În traseul ei curtea, pavajul, acoperă, parțial și latura sudică a clădirii târzii cu absidă construită peste planul inițial al *forum*-ului. De remarcat că în dispunerea lui acest pavaj are o ușoară alveolare covățită. Pe pavaj la un moment dat s-a adunat multă apă și s-a format un mic „lac - baltă” unde ploile au erodat solul și au format un strat subțire de „nămol” un fel de nisip molit adunat de ape (strat foarte bine surprins pe profilele din casele apropiate, mai ales că pe pavajul de la un moment dat era impermeabil). Sub acel nivel de „nămol” peste tot pe profile

se conturează un nivel de pământ cenușos fin zgrunțuros (caracteristic nivelelor romane târzii). Din caseta S.22/C din acest nivel a apărut un chiup cenușiu de mari dimensiuni.

Stratigrafic începând cu caseta C.22/A,B și continuând spre C.22./C, F' și F se observă că adâncimea acestui pavaj, care acoperă parțial clădirea târzie cu absidă și duce spre zidul și mai târziu ce are grosimea de 50 cm. (și care ar aparține la faza III de amenajare și locuire în for) zid identificat în C.22.H și D. Pe teren se observă că panta pavajului începe în caseta C.22/A la adâncimea de - 0,20 – și coboară progresiv până la 1 m. adâncime în caseta C.22/F. Acest pavaj face legătura cu zona mai înaltă spre V spre terasa relativ mai înaltă decât cea pe care este amenajat *forum*-ul. Și această situație stratigrafică este un argument că pavajul aparține unei faze romane mult mai târzii, din moment ce acoperă o parte a clădirii târzii care a fost și ea construită peste capătul vestic al clădirii forumului al cărui plan inițial în modifică.

Pavajul spre latura nordică a fost secționat și s-a coborât cu cercetarea până la sterilul zonei care apare la adâncimea de - 2,80 m. Facem mai jos o descriere a situației stratigrafice care a apărut în S.22/F pe profilul sudic cu următoarele observații :

- Humusul apare la adâncimea - 20 cm., apoi apare un pământ negru erodat „nămol” , urmează un nivel de locuire târzie pământ cenușos, podeaua din pietre mijlocii egalizate cu var, un nivel subțire de arsură pământ cu pigment de cărbune de fapt nivel de locuire pe o podea pusă pe bolovani și egalizată cu un strat de 2-3-4 cm. de rocă galbenă – care era podeaua fazei a doua a forumului – pentru că această podea din rocă galbenă apare ca depusă peste nivelul foarte gros de distrugere de dărâmare a zidului A – și nivelat pe loc, dar și acesta este nivelat pe o podea care îi corespunde fazei clasice a *forum*-ului urmează un alt nivel de arsură pământ negru amestecat cu cărbune și funingine?! – ce ar corespunde nivelului de *vicus* civil – atelier de bronzuri, cu podeaua sa – apoi apare nivelul castrului din faza de lemn cu *agger* și *via sagularis*, șanțul de colectare a apei de pe *agger* și *via sagularis* cu nivelele care îi corespund castrului – icul șanțului de colectare a apelor pluviale de pe *agger* este surprins la - 3,50 m. adâncime. Aceasta este situația stratigrafică în sectorul A de cercetare în forumul de la Porolissum din campania anului 2009

În C.22/F' care are 3,10 m. lungime și doar 1,20 lățime, stratigrafic (de jos în sus) se surprinde zidul A,, pavajul *via-ei sagularis*, precum și podeaua corespunzătoare *forum*-ului, apoi o altă podea, apoi un strat de pământ cenușos cu cărbune și podeaua din curtea pavată, cu stratul de „nămol” și nivelul pământului cenușos târziu, cu pământul negru erodat și stratul de humus.

C.22 F' – taie *agger*-ul castrului. În S.22 – sub podeaua de *cocciopesto* apare urma unei bârne dispusă în lungimea *agger*-ului și urme de pari lângă această bârnă ? – poate această urmă de bârnă este armătura valului (*agger*-ului) partea de lemn a sa. Dar de la icul șanțului castrului din faza de lemn și până la *via sagularis* sunt 12 m. Teoretic șanțul are cca. 5 m. lățime, cca.0,50 m. este lățimea bermei și 6 m. ar reprezenta lățimea valului a *agger*-ului castrului din faza de lemn.

Sector B „Baia târzie”

Pe latura S estică a forului de la Porolissum cercetările arheologice efectuate în anii precedenți au identificat o clădire de mari dimensiuni care a fost construită peste această latură a clădirii *forum*-ului. După caracteristicile descoperite până în

prezent aici; bazine pentru apă, instalații de încălzire, *praefurnium*-ul de mari dimensiuni avem aici o clădire de baie.

În acest an 2009 în sectorul în discuție au fost deschise următoarele suprafețe de cercetare: S23 – 24 – 12 m x 1.5 m; S25 – 4.5 m x 3.5 m; S26 – 4 m x 6.5 m; S27 – 19 m x 1.5 m; S27/A – 3.5 m x 4.5 m; S27/B – 3.5 m x 4.5 m; S27/C – 3 m x 4.5 m; S27/D – 3 m x 4.5 m; S27/E – 3 m x 4.5 m.

În S.23 – 24 (amândouă) cu dimensiunile de 12 m x 1.5 m și care au orientarea NE – SV, s-a ajuns la adâncimea de -1.20 m, până la nivelul de dărâmtură al fazei inițiale de construcție a forumului. În capătul de NV al secțiunii S. 23, la -0.50 m, a apărut un zid de piatră, cu lățimea de 0.80 m, lucrat cu mortar curat și compact. Zidul este orientat E – V. Perpendicular pe acesta a fost adosat un alt zid, orientat N – S, care se regăsește și în S24, fiind amplasat în paralel cu profilul sudic. De asemenea, în zid se pot observa ca refolosite fragmente de *tegulae* și bucăți de piatră fasonată – prelucrate și refolosite de gresie albă. Este zidul exterior de pe latura vestică a acestei clădiri târzii construite peste latura de S E a forului de la Porolissum. Zidul este lucrat cu o tehnică slabă, se observă clar pietrele de slabă factură refolosite în acest zid, chiar fragmente de monumente refolosite la construcția acestui zid ce aparține construcției edificate ulterior peste această latură a forumului. În zona închisă de acest cot de ziduri, între m 1 – 2.70, la adâncimea de -1.90 m, au apărut 10 *pilae* de la instalația de *hypocaustum*, aliniate în două șiruri. S-a păstrat baza, respectiv cărămida superioară imediat următoare. Din punct de vedere stratigrafic, asistăm la un nivel de dărâmtură până la -2.35 m, care constă în pietre, cărămizi, resturi de construcție și foarte mult mortar, nivel întins până la m. 6.20, unde la adâncimea de -2.35 m, găsim o podea realizată din mortar compact alb-gălbui. Această podea aparține unei faze inițiale de amenajare a forumului a cărui laturi de SE a fost distrusă de amenajarea celei clădiri târzii care a avut destinația de baie.

Între m 3.5 – 4 la adâncimea de -1.55, în exteriorul zidului orientat NE-SV apare un nivel puternic de arsură, închis la m 4 de un șir de cărămizi. Acest aliniament de cărămizi, este dublat de altul, la m 5.30, iar între ele apare un strat de cenușă compactă (-1.35 m). Al doilea aliniament de cărămizi este continuat, la aceeași adâncime de un pat de pietre, înecate în mortar, care prezintă urme puternice de ardere. Ne aflăm la capătul interior al *praefurnium*-ului identificat la V de această porțiune a secțiunii S.23.

S.24 – cu dimensiunile de 4 m x 1.5 m are orientarea NE – SV și după un hiatus (zonă cercetată în anii precedenți) de cca. 3 m a fost trasată și realizată în continuarea S.23. La adâncimea de -1.10 m s-a surprins același nivel de dărâmtură constând din pietre și fragmente de *tegulae*, țigle, mortar și cenușă. În paralel cu profilul sudic se continuă zidul descris mai sus, zid care are lățimea de 0.80 m. La m 3 apare o întrerupere a zidului, unde apare umărul fundației care iese 6 - 7 cm., față de paramentul zidului. Pentru ridicarea acestui element de zidărie s-au folosit blocuri neregulate, dar pe alocuri se pot observa bucăți de piatră fasonată, introduse pentru regularizarea asizelor. La m 2, asistăm la apariția unui alt zid adosat perpendicular pe cel menționat, orientat NE – SV, ce are lățimea de 0.80 m. Elevația acestuia a fost efectuată din pietre nefasonate, lipite cu mortar alb curat și compact, acest zid aparține unei faze intermediare de construcție și a fost refolosită o porțiune în elevația clădirii târzii (pentru o parte a pereților bazinului de apă identificat în această porțiune).

C.25 cu dimensiunile de 4.5 m x 3.5 m și cu adâncimea de doar -0.10 m în porțiunea estică unde, imediat sub iarbă, a fost surprins un contrafort cu dimensiunile de 2,10 m x 2,60 m amenajat din zidărie plină în colțul exterior al absidei. În restul casetei spre est, (adică în S.24), spre interiorul construcției se ajunge la adâncimea de -1,60 m., surprinzându-se urmele unei instalații de *hypocaustum* și a unui zid despărțitor și de sprijinire a podelei superioare, zid lucrat din fragmente de țigle prinse cu mortar. Caseta a fost deschisă pentru a verifica traseul zidului orientat NE – SV identificat în S.24 Elementul de arhitectură (zidul) este întrerupt de țeserea unei abside care apare spre S (-0,50 m), absidă care față de zid are o rază de 2,75 m. Absida (în fapt un bazin semicircular pentru apă) este realizată din pietre cu formă neregulată, prinse cu mortar curat și compact (*opus caementicium*), având zidul cu grosimea de 0,70 m. Baza estică a absidei este țesută cu zidul, pe traseul original descris mai sus. În interiorul absidei observăm o restrângere a acestui element, cu 0,60 m, până la o altă absidă, mai mică. Se observă foarte clar cum absida mare a fost „micșorată” într-o fază și mai târzie, i s-au redus dimensiunile. Între cele două fețe ale absidei mari și a celei mici a fost aplicată o umplutură cu foarte mult mortar curat galben și pietre răzlețe. Zidul absidei mici cu lățimea de 0,40 m s-a construit din cărămizi bine prinse cu mortar, iar în interiorul ei a fost aplicată o tencuială multistrat impermeabilă de tip *cocciopesto* lucrată din fragmente mărunte de cărămizi pisate și mortar foarte omogen. Raza absidei față de paramentul interior al zidului pe care este așezată este de 1,75 m.

C.26 – cu dimensiunile de 4,5 m x 6,5 m

Adâncime -0,1 m – 1,60 m. Caseta a fost deschisă pentru a verifica traseul zidului orientat aproximativ E - V și care a fost demantelat parțial și folosit la amenajarea zidului exterior al absidei. Elementul de arhitectură, acest zid care de fapt aparține unei faze intermediare de amenajare a forumului, este întrerupt de țeserea unei abside exterioare amenajată pe latura sudică a clădirii târzii, absidă (descrisă mai sus la C.25) și care față de zid are o rază de 2.75 m. În partea estică a casetei, la adâncimea de cca. -1,05 m, în umărul de fundare a absidei, spre exterior se poate observa tubul ceramic de evacuare a apei din respectiva absidă care era de fapt un bazin cu apă amenajat în această clădire a băii, tubul de evacuare a apei este direcționat spre V și este „înecat” într-o șapă de mortar care departajează fundația absidei, de elevația acesteia. Diametrul tubului ceramic este de 15 cm.

Umărul de fundare al absidei mari de piatră apare la adâncimea de -1.05 m, unde iese în exteriorul paramentului 10 – 20 cm. Fundația are un aspect neregulat și este lucrată din pietre prinse în mortar gălbui foarte slab și mult pământ. Adâncimea fundației pătrunde în pământ până la adâncimea de -2,20 m.

Pornind din colțul N estic al casetei, m. 5,80 – 6, la adâncimea de -0,87m apare un zid, cu lățimea de 0,60 m, lucrat din piatră așezată relativ neregulat și prinsă cu un mortar gălbui de slabă calitate. Având o foarte ușoară curbura spre interior, acest zid are direcția E – V cu traseul pe sub contrafortul exterior al absidei construit peste acest zid. Paralel cu zidul descris mai sus, între m. 3 – 3,50 ai casetei, apare un alt zid care are un traseu paralel cu cel descris anterior. Acest zid orientat E – V cu lățimea de 0,70 m apare la adâncimea de -0,85 – 0,95 m, are traseul pe sub absida exterioară și parțial este demantelat în această porțiune fiind folosit parțial și ca zid

al acestei abside. Cele două ziduri aparțin stratigrafic unei faze intermediare (mai târzii) de amenajare a forumului

La adâncimea de -1,50 m, la distanța de cca. 0,60 m paralel cu profilul vestic al casetei, apare o fundație masivă (resturi de la o demantelare masivă sistematică), orientată N - S, fundație realizată din pietre neregulate, lipite cu mortar gălbui foarte curat, compact. Peste acest rest de fundație trec, având traseul E - V celelalte două ziduri relativ paralele prezentate mai sus, peste aceste ziduri paralele, este apoi amenajată absida cu clădirea băii târzii și contrafortul absidei construit din zidărie masivă de piatră prinsă cu mortar.

Coborând spre nivelele stratigrafice inferioare, observăm, că la -2,23 m (nivel conturare), apare patul unei canalizări, orientate N - S, șanțuire care aparține nivelului fazelor de lemn. Pe toată lungimea șanțuirii drenajului, asistăm la apariția unor fragmente de *tegulae* și tuburi ceramice, pentru drenaj. Fundul patului șanțuirii canalului este la adâncimea de -2,43 m. Posibil ca acest drenaj să delimiteze zona dintre două barăci ce ar aparține castrului din faza de lemn identificat ca existent în această suprafață unde ulterior se construiește forumul.

S.27. Cu dimensiunile de 19 m x 1,5 m are orientarea E - V și a fost realizată perpendicular pe S24, de care este despărțită doar de un maror de 0,5 m. În paralel cu profilul S, de la m 3, la -0,6 m pornește un zid parțial scos care are lățimea de 0,80 m, care se oprește la m. 7,5 într-un element de zidărie construit cu o lățime de 1,3 m perpendicular pe acesta (pragul despărțitor). Elementele sunt elevate din piatră neregulată, prinsă cu mortar slab. În parament se pot observa bucăți de gresie albă prelucrată, printre care și o jumătate de fus de coloană cu raza de 40 cm. Materiale romane, fragmente de monumente sunt refofolosite la construcția acestor două ziduri identificate în S.27. Între m 7,5 și 9, la -1,40 m adâncime apar *pilae* de hipocaust, formate din cărămizi de 30 x 30 cm, înalte de 70 cm, alinate la distanțe intermediare de 0,50 m, pe o lungime de 2,5 m. Deasupra lor, la -0,60 m se poate observa o suprafață nedistrusă din podeaua de tip *cocciopesto*, podea care are grosimea de 0,20 m, realizată din mortar puternic, omogen, cu fragmente mici de cărămidă pisată în compoziție.

De la m. 9 pornește un alt zid (l = 0,80 m) orientat E - V, cu orientare ușor spre E, în relația cu zidul surprins până la m. 9. Zidul este elevat din pietre neregulate, legate cu mortar curat slab, dar se observă și fragmente de țigle în asize. Înălțimea zidului este inegal păstrată, putând fi observate zone, de unde piatra a fost extrasă de „jefuitorii de piatră” a căror prezență se observă foarte clar în această zonă a băii romane construite peste zona de SE a forului

La m. 17, în compoziția zidului sunt introduse două blocuri de gresie fasonate, (L = 0,8 m, l = 0,35 m), cu muchiile teșite. Ele sunt dispuse treptat, în lățimea zidului (monumente refofolosite în zidul acestei construcții târzii).

La m. 18, zidului surprins pe toată lungimea lui în S.27, i se adosează un alt zid perpendicular, orientat aproximativ N - S (l = 0,7 m), zid interior de compartimentare a clădirii.

La capătul estic al secțiunii S.27 la N de secțiune, au fost trasate cinci casete (A; B; C; D; E) care au decopertat o suprafață din colțul de NE al acestei clădiri târzii.

C.27/A Caseta are dimensiunile de 3,5 m x 4,5 m. La -0,70 m persistă nivelul de dărâmtură, care constă în foarte multă piatră, țigle, cărămizi, fragmente de tuburi de încălzire, toate în sol negru, cenușos, afânat, pigmentat cu mortar. În capătul de

N-E a casetei, pe toată lungimea ei, se poate observa un zid foarte slab, orientat EV (l = 0,7 m), din piatră, lipită cu mortar slab, alb, omogen. De semnalat că în S27 în dreptul casetei C27/A au fost identificate acele 5 picioare de la instalația de *hypocaustum*, sub dărâmtura din această caseta apare podeaua care mai conține resturile instalației de încălzire de tip *hypocaustum*.

C.27/B are dimensiunile de 3,5 m x 4,5 m, iar la adâncimea de -1,10 m, nivelul de dărâmtură continuă. În capătul de N-E a casetei, pe toată lungimea ei, se poate observa un zid foarte slab, orientat E - V (l = 0,7 m), din piatră, lipită cu mortar slab, alb, omogen. Zidul nu are aceeași înălțime peste tot, prezentând două întreruperi bruște, doar partea zidului din zona centrală a casetei rămâne intactă.

S.27/C are dimensiunile de 3 m x 4,5 m. La adâncimea de -0,90 m, în nivelul de dărâmtură se evidențiază la adâncimea de la -0,90 m, lângă profilul de NE - un zid orientat E - V cu lățimea de 0,70 m, foarte slab lucrat și care se adosează la zidul paralel cu profilul vestic și care are lățimea de 0,90 m care este elevat din piatră neregulată, mortar curat și compact, prezentând un aspect foarte stabil. Acest zid pare să fie zidul surprins în capătul nordic al S23 și reprezintă zidul exterior de pe latura de N a acestei băi târzii construite aici peste latura sudică a forului.

S.27/D are dimensiunile de 3 m x 4,5 m. La o distanță de 0,90 m de profilul NE, apare un zid orientat E - V, continuarea celui din S25/B. Între zid și profilul amintit mai sus, la -0,90 m se pot observa urmele unui acoperiș căzut, constând în țigle rămase *in situ*. Pe suprafața amplasată la S de zid, nivelul de dărâmtură continuă, nivel care constă în pietre căzute, cărămizi și țigle, căzute peste podeaua de *cocciopesto* aflată la -0,90 m adâncime. Capătul nordic al zidului surprins în partea estică a casetei pare să continue în profilul nordic al casetei, la fel cum se observă și la zidul paralel cu acesta, zid surprins în C27/C, care și acesta pare să continue spre N.

Investigarea fazelor anterioare acestei clădiri, a atras după sine secționarea podelei, la o distanță de 1,40 m, de la profilul estic.

În secțiunea amintită stratigrafia se prezintă în felul următor. Menționăm, că elementele de arhitectură (zidurile) au fost denumite convențional F1, F2, respectiv F3, în ordine descendentă. Așadar, situația se prezintă în felul următor:

F1 – apare la adâncimea de -1,60, orientat E - V, are lățimea de 0,90 m și este realizat din așezarea neregulată a pietrelor, prinse cu mortar alb-gălbui, foarte curat și compact.

F2 – încălecat de F1, apare la adâncimea de -1,90 m cu orientarea N - S, iese din profilul estic 0,50 m, așadar, nu avem lățimea totală. Fundația este realizată din pietre depuse neregulat, lipite cu mortar gălbui curat și compact (aparține fazei inițiale a forului).

F3 – încălecat de F2, apare la adâncimea de -2,20 m, este orientat N - S, iar partea vizibilă are o lățime de 0,30 m, restul este acoperit de zidul F2, realizat din așezarea neregulată a pietrelor, lipite cu mortar alb-gălbui, foarte curat și compact.

La adâncimea de -2,55 m apare un nivel de sol negru, compact, puternic pigmentat cu mortar alb-gălbui, material ceramic și osteologic, nivel identificat ca aparținând fazei de lemn a locuirii militare (castru din faza de lemn) identificată ca o locuire anterioară amenajării în această suprafață a forumului de piatră din timpul lui Septimius Severus.

C.27/E Caseta a fost trasată în prelungirea suprafeței C.27/D, în direcția N, având dimensiunea de 3 m x 4,5 m, cu un maror de 0,50 m între ele.

La adâncimea de -0,20 m, apare conturat zidul circular al unei abside cu o deschidere de 2 m, care leagă profilele de E și de V. Elementul arhitectural are o lățime de 0,80 m, interiorul acestuia fiind prevăzut cu tencuială multistrat impermeabilă, fiind prevăzută și cu podea de tip *cocciopesto*, podea identificată la adâncimea de -1,47 m. Umplutura absidei a constat în dărâmtură, pietre, mult mortar și cenușă, tencuială căzută. Umărul de fundare apare la adâncimea de cca. -1,45 m. Elevația absidei a fost realizată din pietre neregulate, legate cu mortar alb, curat, compact, pe alocuri, pentru egalizarea asizelor de piatră, au fost introduse și cărămizi. Absida de pe latura aceasta are raza de 2 m, iar zidul semicircular reprezintă zidul exterior al acestei băi pe latura sa nordică, iar cele trei încăperi care se conturează în casetele C27 A, B, C, D, E este prezentă instalația de încălzire de tip *hypocaustum*.

În exteriorul absidei, în partea de ESE a casei, la adâncimea de -1,20 m, apare un nivel al curții exterioare, nivel egalizat cu un strat de gresie galbenă, identificat ca intact pe o suprafață de 2,5 x 1,5 m. Un alt nivel de gresie galbenă (alt nivel al curții) se va regăsi și în partea nordică a casei, dar la adâncimea de -2,30 m, acest nivel aparținând probabil fazei forumului de amenajare a acestei suprafețe.

În capătul nordic al suprafeței de cercetare, în afara absidei s-a practicat o secționare, o adâncire pe o distanță de cca. 2 m pe lângă profilul vestic la C27/E. În această parte, s-a surprins până la adâncimea de -2,85 m desființarea (distrugerea) unui zid, de către un șanț adânc cu ic, șanț care coboară de la nivelul median al elevației absidei, de la adâncimea de -1,67 până la adâncimea de -3,10 m. Sub icul acestui șanț, apare un nivel negru, compact, pigmentat cu cărbune și mult material ceramic, respectiv osteologic, staturi ce aparțin nivelurilor fazelor de lemn (castru din faza de lemn).

Golirea totală de moloz și curățarea și a acestor camere identificate în C.27/ A,B,C,D,E rămâne un deziderat de împlinit pentru campania arheologică a anului 2010, precum și obținerea planului clădirilor anterioare peste care s-a edificat această clădire extrem de târzie sigur într-o perioadă postromană.

Prin urmare în campania anului 2009 în sectorul B. de cercetare s-a reușit obținerea planului integral al acestei clădiri de baie construită în perioada romană târzie peste latura de S a forum-ului de la Porolissum.

În sectorul A. de cercetare al capătului vestic de pe latura nordică a forumului s-a observat că planul inițial al forumului a fost modificat, realizându-se aici, peste capătul inițial construit al forumului, o casă mare pentru locuit, prevăzută cu instalație de tip *hypocaustum*.

Stratigrafic, aceste modificări de plan și de distrugere a planului forum-ului, cu amenajări de construcții noi, aparțin sigur unei ultime faze de locuire de sorginte romană târzie în această zonă centrală a vechiului municipiu roman care a fost orașul Porolissum.

35. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Dealul Pomet, Dealul Ursoieș

Cod sit: 142159.02, 140734.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 136/2009

Sector clădire C3

Nicolae Gudea – responsabil (UBB Cluj, IAIA Cluj), Ágnes Gázdac-Alföldy (UBB Cluj, MNIT), István Bajusz, Szilamér-Péter Pánczél, Lóránt Vass, Dávid Petruț, Koppány-Búlcsú Ötvös (UBB Cluj), Gregor Döhner, Manuel Fiedler, Susanne Jahns, Veit Stürmer (Universitatea Humboldt Berlin), Thomas Fischer, Constanze Höpken (Universitatea Albertus Magnus Köln), Christoph Merzenich (Colegiul Tehnic Erfurt), Zsolt Vasáros (Universitatea Tehnică și de Studii Economice Budapesta), Sorin Cociș (IAIA Cluj), Claudiu Iov, Dan Tamba (MJIA Zalău)¹

Săpăturile din vara anului 2009 întreprinse în cadrul proiectului Porolissum 2009-2011² s-au axat pe cercetarea clădirii C3 din castrul auxiliar de pe dealul Pomet (sector A al complexului arheologic de la Porolissum). Clădirea situată în *latus sinistrum*, în vecinătatea clădirii comandamentului a fost identificată în 1984 prin secțiunile S84 și S85. Încăperea subterană boltită și cu ziduri construite în tehnica *opus incertum* a fost interpretată pe baza analogiilor și a materialului recoltat ca un posibil *mithraeum*. Pe baza vechilor cercetări s-a știut că lățimea externă a clădirii este de aprox. 7,5 m, cea internă de aprox. 5,5 m, iar lungimea trebuie să fie de min. 10 m (distanța dintre S84 și S85).

Proiectul susnumit și-a propus cercetarea clădirii pentru a clarifica funcționalitatea ei și maniera în care structura s-a integrat în ansamblul arhitectural al castrului, în cadrul unui șantier școală interdisciplinar și internațional.

În vara anului 2008 și în primăvara anului 2009 s-au efectuat măsurători magnetometrice și de electrezistivitate a solului în colaborarea cu Institutul de Geofizică a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta, iar pe baza măsurătorilor s-a putut aproxima și lungimea clădirii la 27-28 m.

Pentru a proteja structurile subterane s-a construit o clădire provizorie de protecție de 12 x 20 m deasupra zonei care urma să fie cercetată.

Au fost executate următoarele lucrări:

- În primul rând s-au golit cele două secțiuni din 1984 (S84 și S85) pe o porțiune de 8 m (redenumite G1 și G2) pentru a verifica stratigrafia și starea de conservare a structurilor. În ambele secțiuni s-a păstrat podeaua de cărămizi și o parte din stratul de *opus signinum* folosit la izolarea ei, zidul exterior al clădirii. În G2 s-a constatat prezența unui bloc de gresie pe axa centrală montată în podea (folosit eventual la fundamentarea unui postament).

- În partea către *via principalis*, clădirea C4 și principia s-au trasat mai multe casete, din care s-au executat 4 (B2, C3, D2, E3) de 4x4m pentru a cerceta interiorul clădirii. În toate casetele s-a putut identifica traseul zidului exterior, izolarea externă hidrofugă, c) după îndepărtarea diferitelor straturi de nivelare și umplutură la adâncimi variind între 1,5-2 m provenind de la săpăturile vechi (1943, 1978-1979) de la principia s-a ajuns la d) straturile de dărâmtură aparținând clădirii. Cercetările pe aceste suprafețe vor continua anul viitor.

Fragmentele de *opus signinum* și de tencuială, respectiv restul materialului special provenit din dărâmturile de la principia și din straturile surprinse din templu a fost conservat și restaurat de specialiștii și studenții de la secția de restaurare conservare a Colegiul Tehnic Erfurt. Materialul arheologic va intra în patrimoniul MJIA Zalău.

Paralel cu săpăturile specialiștii și studenții de la secția de arhitectură a Universității Tehnice și de Studii Economice din Budapesta au documentat clădirile conservate din parcul arheologic de la *Porolissum* pentru a pregăti propuneri de reconstrucții 3D.

După încheierea săpăturii în clădirea C3, secțiunile deschise au fost reumplute cu o metodă specială: zidurile surprinse în secțiuni au fost învelite cu un material folosit la izolare, iar deasupra precum și pe toate suprafața secțiunilor deschise am umplut cu baloți de paie acoperite cu folii de nailon și protejate cu un strat subțire de pământ. Sistemul respectiv are menirea de a ușura redeschiderea și continuarea secțiunilor în anul următor.

Sector necropolă:

Nicolae Gudea – responsabil (UBB Cluj, IAIA Cluj), István Bajusz – responsabil sector, Silvia Mustăță, Szilamér-Péter Pánczél, Lőránt Vass, Andreea Drăgan, Ágota Ferencz-Mátéfi, Alexandra Găvan, Koppány-Búlcsú Ötvös, Dávid Petruț, Malvinka Urák (UBB Cluj), Ünige Bencze, Cornel Cumurciuc, Alpár Dobos (Universitatea Eötvös Lóránd Budapesta), Ágnes Găzdac-Alföldy (UBB Cluj, MNIT), Cristian Găzdac (IAIA Cluj), Nickhola Lyons (University College of London)³

Cercetările din primăvara și vara anului 2009 întreprinse în cadrul proiectului Necropolis Porolissensis⁴ s-au axat pe realizarea măsurătorilor geofizice (4 ha), efectuarea periegezei (12 ha) și continuarea săpăturilor.

Pe baza periegezei pe suprafața cercetată (sectorul P al complexului arheologic) s-au identificat 204 puncte (localizate cu coordonate Stereo 70) de unde s-au recoltat 812 artefacte romane.

Săpăturile au fost executate pe dealul Pomet în sector O în caseta L (trasată deja în 2008), orientată spre punctele cardinale și avea dimensiunile de 4 x 4,80 m. Locul se află lângă punctul unde în 1914 s-a cercetat clădirea OL5 de unde s-a recuperat un bogat material roman și medieval, și s-au descoperit morminte de înhumare ulterioare structurilor romane cercetate, interpretate ca romane târzii respectiv medievale. În zona săpată am reușit să surprindem în 2008 o cistă de piatră construită din blocuri de gresie refolosite cu două înmormântări succesive și 19 schelete, iar anul acesta s-au găsit încă 17 înhumări una având în inventar un denar de sec. XII, emis de Ștefan al III al Ungariei. Câteva gropi de morminte au tăiat un zid roman, pe baza monetei și stratigrafiei putem concluda că toate înhumările din această zonă aparțin evului mediu timpuriu.

Materialul arheologic provenit din săpături a intrat în colecțiile MJIA Zalău.

Note:

1. La săpături au participat următorii studenți: Erika Genehr, Monique Wittig, Daniel Mahlack, Moritz Hinsch, Philipp Klepsch, Martin Ronkowski – Berlin; Marie-Hélène Grunwald, Diana Haugrund, Jan Müller, Michael Drechsler – Berlin; Lydia Messerschmidt, Juliane Bausewein, Maike Naumann, Lena Kätzel – Erfurt; Tímea Papp, Bálint Rigó – Budapesta; Emese Hompoth, Enikő Karácsonyi, Mónika Nagy, Szabó Csaba, Norbert Szeredai, Orsolya Varga, Beáta Török, Britta Burkhardt, Lóránd Konyelicska, Hajnalka Márton, Noémi Székely, Mátyás Bajusz, Tamás Balog, Imola Boda, Andrea Elekes, Timea-

Dorottya Kiss, Imre Matka, Kata Sidó, István Májár, Katinka Bajusz, Anna Bajusz – Cluj.

2. În proiect colaborează un consorțiu universitar format din Universitatea Babeș-Bolyai - Cluj, Universitatea Humboldt - Berlin, Universitatea Albertus Magnus, Universitatea Tehnică și de Studii Economice - Budapesta și Colegiul Tehnic Erfurt cu Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj și Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.

3. La săpături au participat următorii studenți și voluntari: Mátyás Bajusz, Tamás Balog, Imola Boda, Andrea Elekes, Kata Sidó- Cluj; Tibor Imreh, Linda Verniers, Cristian Holm, Jasmin Robertson, Gary Manning, Anna Milward, Ashley Simms, Emanuel Sweizer - voluntari.

4. Proiectul este realizat de Universitatea Babeș Bolyai – Cluj în parteneriat cu Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei – Cluj cu sprijinul Universității Eötvös Loránd – Budapesta, Asociației Posta Béla – Cluj și este finanțat prin grantul CNCSIS Idei nr. 516 (Fenomenologia spațiului și a antropologiei funerare în contextul prospecțiunilor arheologice, geofizice și topografice la necropola orașului roman Porolissum), sponsorizări obținute de la Fundația Communitas.

Abstract:

The excavations carried out in the summer of 2009 within the *Porolissum 2009-2011 project* were focused on the research of the C3 building situated inside the auxiliary fort on the hill called Pomet in Porolissum. The C3 building has been partially researched in 1984 with the opening of two trenches (S84-S85), and was considered – on the basis of archaeological finds and the discovery of the remains of a subterranean, arched precinct – to be a mithraeum. The archaeological campaign of 2009 started with the aim of clarifying its proper functionality and structure. Thus we opened four, 4x4 m trenches in total (B2, C3, D2, E3) and the two trenches from 1984 (S84-renamed G1, and S85-renamed G2) were reopened as well. In the new trenches we managed to find the external outline of the precinct wall and after removing the different demolition layers resulting from the destruction of the principia, we identified the demolition of the building itself.

The archaeological research carried out in the Roman cemetery of Porolissum within the Necropolis Porolissensis project proposed to make the cemetery's geophysical survey (4ha), field walking (12ha) and the advancement of the excavations. The excavation was continued in trench L (traced in 2008, having 4 x 4.80 m) in the area called O. The L trench was traced near the archaeological investigation of the OL5 building identified in 1914. Already in 1914 in this area both Roman and Medieval structures and finds came to light as well as graves belonging to a later period cutting a Roman building. The campaign from 2009 delivered further inhumation graves, most of them without grave goods (17). Some of them cut a Roman wall and one of the burials had amongst its inventory a coin dated to the 12th century (issued by Prince Stephen III).

36. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]

Punct: Capul Dolojman

Cod sit: 160653.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 103/2009

Colectiv: Mihaela Mănucu-Adameșteanu – responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Vasilica Lungu (ISSEE București) Florin Topoleanu, Mihaela Iacob, Dorel Paraschiv, Marian Mocanu, Vera Rusu (ICEM Tulcea), Andrei Opaiț (IA Iași), Virgil Apostol (MNIR), Alexandra Dolea, Alina Mușat (masterand FIB) și studenții Carmen Manea (U București, Facultatea de Limbi Străine), Theodor Zavalaș (FIB), Ștefan Honcu (UAIC Iași)

Lucrările de cercetare arheologică și conservare primară din anul 2009 au fost finanțate în totalitate de la bugetul de stat, prin contribuția instituțiilor partenere (Academia Română prin IAB și ISSEE București; Consiliul județean Tulcea prin ICEM Tulcea). Valoarea totală a sprijinului financiar din partea MCCPN a fost de 40.000 lei.

La începutul campaniei întreaga suprafață a sitului era acoperită de vegetația stepică, specifică zonei, care ascundea vestigiile antice. Ca și în anii precedenți, s-a observat avansarea procesului de degradare a monumentelor, cu excepția zonelor în care s-au efectuat intervenții de conservare primară și restaurare. Acest proces este, în mare măsură, natural, fiind favorizat de tehnica zidăriei de piatră legată cu pământ (utilizată în edificarea structurilor antice) și amplificat de condițiile climatice specifice locului (diferențe mari de temperatură și umiditate între anotimpuri, vânturi puternice, teren în pantă accentuată).

În ultimii ani se observă accentuarea componentei antropogene în degradarea monumentelor, cauzată de pătrunderea și circulația nesupravegheată a vizitatorilor ocazionali în interiorul sitului. Situl nu beneficiază încă de protecția minimă asigurată de Ordinul MCC 2237/27 aprilie 2004, nu este delimitat pe teren și nu are trasee de vizitare marcate.

În timpul desfășurării cercetării sistematice, colectivul șantierului a asigurat și supravegherea zilnică a lucrărilor de execuție a DJ 229P (care va sigura accesul direct din localitatea Jurilovca la cetatea Argamum), oferind consultanță și semnalând, atât reprezentanților autorităților locale (administrative și de patrimoniu), cât și executantului, restricțiile impuse de realizarea acestor lucrări în zona de protecție și în interiorul sitului. Ca urmare a acestor demersuri, între ICEM Tulcea și CJ Tulcea, care este beneficiarul investiției, s-a încheiat un contract de cercetare preventivă pentru două amplasamente de pe traseul DJ 229P. Titularul autorizației de cercetare preventivă (Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 308/2009) pentru realizarea acestui contract a fost dr. Mihaela Iacob, membră a echipei șantierului arheologic Orgame/Argamum, responsabil sector *extra muros*, iar rezultatele cercetărilor sale fac parte integrantă din prezentul raport.

În același timp, însă fără nici o consecință cu efect salvator asupra conservării patrimoniului, au fost supravegheate (prin periegeze și recoltări de material dislocat) lucrările agricole desfășurate pe suprafața sitului, în zona necropolei tumulare grecești și a locuirii peri-urbane din epoca romană și

romano-bizantină, unde au fost distribuite, abuziv, loturi individuale, prin aplicarea Legii 18/1991. Aceste lucrări (nivelări, arături adânci, discuiri, debarasarea materialului de construcție antic dislocat de ele – piatră, cărămizi, țigle) contribuie, anual, la ștergerea unor componente importante ale sitului și la distrugerea irecuperabilă a patrimoniului arheologic mobil de pe aproape 50% din suprafața acestuia. Agresiunea - pe care o considerăm deliberată, chiar dacă este provocată de ignoranță - care a debutat în toamna anului 2008, a fost adusă de noi la cunoștința deținătorilor (abuzivi) ai terenului, autorității administrative locale (Primăria Jurilovca) și reprezentanților în teritoriu ai MCCPN (DCCPCN Tulcea), semnalând importanța daunelor aduse și iminența pierderilor definitive de patrimoniu.

Sector Incinta Greacă (SIG)

Mihaela Mănucu-Adameșteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Andrei Opaiț, Virgil Apostol, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Ștefan Honcu

În anul 2009, săpătura arheologică s-a derulat în două sub-sectoare, urmărind completarea unor informații obținute anterior. Amplasamentul celor două sub-sectoare a fost: SIG V 2009 pe latura de V a fortificației, atașată extremității vestice a secțiunii trasate în anul 2008; SIG S 2009 pe latura de S a fortificației, în punctul în care, în 2007 a fost surprins un cuptor adosat incintei grecești.

Secțiunea SIG V 2008 (206 x 2 m), perpendiculară pe zidul fortificației romano-bizantine, a avut drept scop verificarea stratigrafiei în această zonă și identificarea unor eventuale opere defensive de epocă greacă¹. Principalele rezultate ale investigației au fost:

- constatarea absenței oricăror amprente de locuire în spațiul traversat de SIG V 2008, cu excepția unor urme sporadice aparținând probabil sec. VI-VII p.Chr.;
- observarea faptului că două dintre valurile care brăzdează, aproximativ pe direcția N - S, spațiul traversat de SIG V 2008 nu par să fi jucat un rol defensiv, fiind rezultatul unor excavații în stâncă, sub formă de șanț, și depunerii materialului excavat pe latura dinspre E a acestora. Deși lipsa unei stratigrafii explicite și a inventarului corespunzător provoacă dificultăți în stabilirea cronologiei acestor intervenții, înclinăm să le atribuim ultimei etape a vieții antice de la Capul Dolojman;
- este posibil ca șanțul aflat între valul 1 și zidul fortificației romano-bizantine să reprezinte negativul unui zid demantelat, care, prin analogie cu situațiile întâlnite pe latura de S, ar putea fi interpretat ca zid de incintă grecesc;
- valul 3, aflat la cca. 190 m V de zidul de apărare romano-bizantin, prezintă particularități constructive care, alături de dimensiunile conservate (lățimea la bază = 22 m, altitudinea naturală = 31,97 m, înălțimea față de nivelul stâncii native = cca. 2,80 m), îl deosebesc de precedentele și reclamă continuarea cercetării, pentru lămurirea unor aspecte legate de structura și cronologia sa.

SIG S 2009

Cu prilejul amenajărilor pregătitoare intervenției de conservare primară a tronsonului de incintă grecească degajat pe latura de S a cetății, în anul 2007 a fost identificat un cuptor de mari dimensiuni², de formă aprox. circulară în plan (d = 3,70 m), adosat zidului de incintă grec, pe care amenajarea sa l-a afectat vizibil. Din examinarea inventarului arheologic recoltat din umplutură rezultă că perioada de funcționare a cuptorului pare să fi fost cea romano-bizantină. Cercetarea sa nu a putut fi epuizată cu acel prilej, necesitând extinderea suprafeței spre S,

pentru determinarea formei complete și a eventualelor sale anexe funcționale.

SIG V 2009

A fost trasată o casetă cu dimensiunile de 20 x 4 m la N și paralel cu SIG V 2008 (între m. 178-198 ai acesteia), de care o separă un martor cu lățimea de 0,50 m. Totodată, am reluat golirea șanțului de la V de valul 3, în scopul determinării conturului secțiunii și, eventual, a cronologiei acestuia.

Principalele rezultate ale acestor intervenții constau în:

- Confirmarea existenței unui „placă” de piatră pe versantul de E al valului, așa cum apărea și în SIG V 2008. Aflat imediat sub stratul vegetal (cca. -0,30/0,40 m), este realizat din plăci nefasonate de calcar, de dimensiuni mici, dispuse neregulat și urmărește conturul valului, acoperind o stratigrafie (observabilă în pereții SIG V 2008) în care straturile de piatră mărunță alternează cu straturi subțiri, tasate, de pământ.

- Spre creasta valului această „manta” este întreruptă, pe o lățime de cca. 2-2,25 m, de un strat de spărtură mărunță din piatră (cu aspect de griblură) ce se distribuie, paralel cu ceea ce pare a reprezenta rămășițele *in situ* ale unui zid cu orientare aproximativă N - S. Este posibil ca acest strat, cu o grosime variabilă (între 0,15 și 0,30 m, în funcție de pantă) să provină din tasarea și spargerea unor blocuri de piatră dispuse vertical sau oblic, pe o lățime de cca. 1 m, paralel cu aliniamentul zidului.

- Pe creasta valului 3 a fost identificat traseul unui zid cu lățime integrală încă necunoscută (fațada vestică, împreună cu embletonul aferent sunt distruse, fiind parțial recognoscibile între dărâmurile vizibile, la diverse adâncimi, pe panta vestică a valului). Zidul este construit din blocuri de piatră de mari dimensiuni (cca. 0,95 x 0,70 m; 0,60 x 0,40 m; 0,40 x 0,30 m), fasonate sumar sau nefasonate, aliniate pe direcția N - S. Pentru urmărirea acestui traseu, caseta SIG V 2009 a fost extinsă spre N cu încă 3 x 4 m, pornind de la indicațiile unui aliniament de blocuri de piatră sesizabil la nivelul de călcare actual și confirmat încă de la îndepărtarea primului strat vegetal (-0,15 m). Lățimea maximă conservată a acestui tronson de zid este de 1,50 m (N), cea minimă este de 0,55 m (S), iar lungimea pe care a putut fi urmărit în anul 2009 este de 6,70 m. Ținând seama de dispunerea dărâmăturilor sale în teren, lățimea sa integră ar putea fi estimată la cca. 2,20-2,30 m, dimensiune care reclamă, totuși, confirmarea prin măsurarea unui tronson cu lățimea conservată integral. Din păcate, starea de conservare în care a fost descoperit monumentul nu îngăduie, deocamdată, nici un fel de estimări cu privire la datarea sa.

- Șanțul care se află la V de valul 3, așa cum s-a observat încă din campania precedentă, a fost săpat în stâncă, piatra rezultată din excavație fiind aruncată pe latura sa de E. Pentru observarea deschiderii originare și conturului complet al șanțului, la săpare, este necesară prelungirea SIG V 2008 cu cca. încă 10 m, fapt ce nu a fost posibil în campania anului 2009. Umplutura șanțului, pe porțiunea care a fost încadrată în secțiunea SIG V 2008, a fost cercetată până la adâncimea de 1,20-1,40 m, fără a se atinge pretutindeni nivelul stâncii. Din pământul negru măzăros, care formează această umplutură au fost recoltate fragmente sporadice de panse de amfore grecești (sec. IV-III a.Chr.).

Ca urmare a rezultatelor obținute, se ia în calcul oportunitatea continuării cercetării în anul următor. [Mihaela Mănucu-Adameșteanu]

SIG S 2009

A fost deschisă o casetă cu dimensiunile de 12 x 4 m, la S de suprafața SIG 2004/2007, în fața cuptorului Cpt 1, identificat în 2007. Latura scurtă a acestei casete coincide cu latura lungă a suprafeței SIG 2004/2007, fiind ulterior, extinsă spre V cu încă 1 m, rezultând o lungime totală pe această latură de 5 m. Lungimea casetei se desfășoară spre S, în pantă, spre actualul drum de acces spre plaja lacului Razelm.

Principalele observații prilejuite de realizarea acestei intervenții se referă la stratigrafie, la modul de amenajare a cuptorului și la cronologia locuirii în zonă.

Stratigrafia:

Stratul vegetal (a) este mai gros în partea de NV a secțiunii, unde ajunge până la -0,60 m, diminuând către SE, unde ajunge până la -0,25/-0,20 m adâncime. El suprapune un strat de dărâmtură antică (b) ce provine de la zidul de incintă romano-bizantin, aflat în apropiere (cca. 12 m). Dărâmtura atinge 0,80 m grosime, lângă zidul cuptorului, pentru a se subția până la 0,20 m, către extremitatea de S a casetei. Deasupra acestui strat a fost remarcată prezența sporadică a unor cărămizi întregi (cu dimensiuni diferite: 0,34 x 0,34 x 0,04 m; 0,32 x 0,32 x 0,04 m), provenite din zidul de incintă și găsite în poziție aproape orizontală. Printre pietrele din dărâmtură apar fragmente de amfore romano-bizantine (tip LRA 1 și LRA 2) și un fragment de gură de *spatheion* african, ce îngăduie o datare sigură către începutul sec. VII p.Chr. Sub dărâmtura incintei se află ultimul nivel dărâmtură a cuptorului (c), care se prezintă ca un strat (grosime oscilând între 0,40-0,50 m) de culoare gălbui cenușoasă, ce include multe pietre provenind din structura cuptorului, în ultima sa fază de folosire. În acest strat apar fragmente ceramice databile în sec. VI p.Chr., cele mai multe aparținând amforelor de tip LRA 1 și LRA 2, dar și câteva fragmente de amfore pontice, palestiniene (LRA 4) și un fragment egean (LRA 3). Ultimul nivel de funcționare al cuptorului (d), peste care se distribuie dărâmtura descrisă mai sus, se individualizează printr-o anume duritate, atestând în mod clar că s-a călcat pe el și printr-o culoare gălbui-cenușie, deosebită de cenușul dărâmăturii zidului de incintă romano-bizantin. Pe acest nivel a apărut, așezată orizontal, o pansă de amforă LRA 1. Stratul de dărâmtură al nivelului anterior de funcționare a cuptorului (e) este gros de 0,50/0,60 m și diminuează odată cu depărtarea de cuptor. El suprapune un alt nivel (f), ce are aceeași aparență gălbui-cenușoasă, fiind însă mult mai bine tasat și compact. În acest ultim strat apar tot fragmente de amfore de tip LRA 1 și LRA 2, între care și un fragment de gură de amforă tip LRA 2 databil către a doua jumătate a sec. V sau începutul sec. VI p.Chr.

Cuptorul (Cpt. 1)

În campania 2007, când a fost descoperit, interiorul cuptorului a fost degajat până la o adâncime de cca. 1,70/2,30 m, săpătura oprindu-se cu puțin sub plinta de susținere a grătarului camerei de ardere a fazei 2 de funcționare. Erau deja vizibile câteva detalii constructive ale ultimei faze (faza 1), respectiv o refacere din pietre rectangulare, mai groase decât pietrele fazei anterioare, care, probabil, au fost extrase din zidul de incintă de epocă greacă (pe care se sprijină peretele de N al cuptorului), unde se văd pietre de formă și dimensiuni asemănătoare. De asemenea, la cca. -0,50 m față de nivelul de călcare actual, era vizibilă plinta de susținere a camerei de ardere a ultimei faze (faza 1), precum și arcul gurii de alimentare a camerei de foc, realizat din cărămizi și parțial prăbușit. În intervalul scurs de la prima dezvelire (2007-2009) în interiorul cuptorului s-a depus un nou strat de dărâmturi,

antrenat din zonele învecinate, gros de cca. 0,20/0,30 m, care a trebuit să fie îndepărtat înaintea începerii cercetării propriu zise. În 2009, am reluat degajarea cuptorului, la interior, pornind de la nivelul atins în anul 2007. Secționându-l pe direcția N - S, am urmărit atingerea bazei camerei de foc a fazei 2 în jumătatea de E. Cu toate că am coborât cu încă 0,60 m, nu am reușit să atingem acest obiectiv. Totuși, a devenit clar că în momentul construirii ultimei faze a cuptorului (faza 1), atât camera de foc, cât și o parte a camerei de ardere a fazei 2, au fost masiv umplute, pentru a constitui o bază solidă pentru amenajarea camerei de foc a ultimei faze de funcționare a cuptorului (provizoriu numerotată drept faza 1). În această umplutură am găsit o mare varietate de fragmente ceramice, de la amfore elenistice până la amfore romano-bizantine din sec. VI p.Chr. Pragul intrării în camera de foc a ultimei faze este și el ridicat cu câteva lespezi, așezate orizontal.

Mult mai bine păstrate sunt amenajările exterioare, care flancau gura de alimentare a camerei de foc (*praeurnium*), dinspre exterior. Latura de E are dimensiunile de (L) 1,60 x (I) 1 m, iar cea de V de (L) 0,97 x (I) 0,75 m. În umplutura dintre aceste laturi apar tot fragmente de amfore LRA1 și LRA2, puțină ceramică de bucătărie, fragmente de vase de sticlă, toate databile în limitele sec. VI p.Chr., și mai multe oase de animale. Structuri anterioare cuptorului

Așa cum s-a observat și la descoperirea sa, în anul 2007, cuptorul taie structuri anterioare, cum ar fi zidul de incintă din epoca greacă. În actuala campanie, în urma degajării unei suprafețe mai largi în fața cuptorului, numărul acestora a crescut. Astfel, în imediata apropiere a laturii de V a *praeurnium*-ului a apărut un zid (Z1/2009) de perioadă greacă clasică, judecând după fragmentele ceramice ce apar pe nivelul adiacent, surprins la -1 m față de nivelul actual de călcare. La 1,70 m distanță, tot pe partea de V a *praeurnium*-ului, apar resturile unui alt zid (Z2/2009), ce intră în profilul de V al casei și lângă care au apărut fragmente ceramice diverse, atât elenistice, cât și arhaice. Fiind construit la o cotă mult inferioară zidului menționat anterior, nu excludem o datare a acestuia la o dată mult mai veche, probabil în sec. VI-V a.Chr. Fragmente arhaice apar și la extremitatea sudică a secțiunii, la o distanță de cca. 4,50 m față de zidul de S al cuptorului. Aceleași etape de locuire timpurie a zonei îi pot fi, probabil, atribuite și resturile unui alt zid, orientat N - S (Z3/2009), ce intră cu o latură în profilul estic, urmărit pe o lungime de 1,60 m și o lățime de 0,60 m.

Campania anului 2009 a contribuit la precizarea stratigrafiei generale a zonei și a morfologiei cuptorului. Întrucât numai dezvelirea integrală a acestuia și, mai ales, găsirea gropii de deșeuri și eventuale rebuturi pot elucida problemele legate de cronologia și destinația sa, estimăm ca necesară continuarea cercetării în campaniile viitoare. În acest fel s-ar putea îmbogăți substanțial documentarea existenței unei zonei de producere a ceramicii la Argamum, ilustrând atât atelierul cât și locul de uscare a vaselor. Totodată, cercetările din zonă vor aduce la lumină alte vestigii și informații privind perioada preromană din evoluția orașului greco-roman Orgame/Argamum. [Mihaela Mănușu-Adameșteanu, Andrei Opaț]

Sectorul Central (Bazilica 2)

Florin Topoleanu, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Theodor Zavalas

Scopul cercetării: - completarea documentației referitoare la cronologia locuirii din sector, în contextul reorganizărilor urbanistice din sec. V-VII p.Chr.

Sectorul Central este format din structuri urbanistice dispuse în jurul și la V de bazilica 2, a cărei cercetare a constituit punctul de pornire al degajării acestui perimetru, începând din 1981. Din motive obiective, cercetările din ultimele două campanii au fost relativ modeste ca durată și întindere, dar au avut rezultate semnificative privind cunoașterea sistemului constructiv, a organizării urbanistice și a stratigrafiei cetății târzii. Degajat parțial în cursul campaniilor din anii 2000-2003, edificiul E7, amplasat pe latura de SV a străzii care unește poarta de V cu poarta de S a cetății romano-bizantine, ne-a atras atenția prin organizarea specială a spațiului.

În anul 2009 cercetarea sistematică din sectorul Central de la Argamum s-a concentrat asupra edificiului nr. 7 (E7), conturat parțial din anii trecuți. E7 are cinci încăperi, numerotate în ordinea descoperirii cu a-e, aflate în carourile E6-E8 spre N și F5-F7 spre S.

În încăperea a, aflată în partea de NV E7, a fost continuată cercetarea începută în campania trecută prin practicarea unei semiseccțiuni de-a lungul laturii de N. O primă constatare este aceea că pe nivelul cunoscut s-a realizat o re compartimentare, prin dublarea laturilor de N și S în jumătatea de V și închiderea pe axa N - S cu un zid lat de 0,55 m, păstrat parțial. Acest lucru s-a constatat și în semiseccțiune, unde se vede clar că re compartimentare a fost realizată direct pe nivel, fără fundație.

Nivelul 2 apare la -0,15 -0,22 m, deformat de dărâmatură, marcat de o bârnă carbonizată și de lespezi de dimensiuni medii, fixate orizontal, aparținând probabil unui pavaj. La capătul de E al semiseccțiunii, a apărut stânca promontoriului în care este săpată o scobitură cu dimensiunile de aprox. 1,30 m, adâncă de 0,55 m, probabil un locaș pentru chiup.

În încăperea b (5,30 x 2 m), denumită „coridor” în campaniile trecute și în care, în 2008, a fost descoperită o *ampulla* întreagă, a fost identificată o amenajare din plăci subțiri din piatră dispuse vertical sub forma unei case, din care s-au păstrat trei laturi (0,55 x 0,62 x 0,33 m), ce va fi complet cercetată în campania următoare. La capătul „coridorului”, spre V, a fost identificată o ușă cu două praguri, ultimul aflat la nivelul străzii.

În încăperea c, situată în colțul de NE al E7, au fost demantelați marmorii de NV și SV pentru a putea fi cercetată întreaga suprafață (5,90 x 4,55 m). În partea de S a încăperii c sunt cunoscute, din campaniile anterioare, două amenajări circulare din pietre de dimensiuni diferite, probabil suporturi pentru chiupuri, folosite către sfârșitul locuirii în oraș. După demantelarea marmorilor s-a constatat că latura de N, orientată către strada principală, este puternic deformată spre interior, din cauza tasării. Nivelul este marcat aici de o amenajare semicirculară pentru vatră (?), cu fragmente de cărămizi așezate la bază, dar fără urme de arsură.

În sfârșit, în încăperea d a fost demantelat marmorul de NV și parțial cel de NE. Materialul arheologic recoltat constă în cea mai mare parte din fragmente ceramice atipice și doar câteva fragmente de buze de vase de bucătărie, amfore, farfurii, baze ale unor pahare din sticlă, cuie, scoabe și un fragment de opaț.

Ne propunem ca în campaniile următoare să realizăm cercetarea integrală a edificiului E7 din sectorul Central, deoarece este printre puținele din acest perimetru care ar putea

fi complet conturat, fiind încadrat la N, E și V de străzi. [Florin Topoleanu].

Sectorul extra muros (EM)

Mihaela Iacob, Dorel Paraschiv³, Marian Mocanu (ICEM Tulcea)⁴

Campania din anul 2009 a avut în vedere continuarea cercetării secțiunii SVIII, trasată și cercetată parțial – până la adâncimea de -0,30 m (V)/-0,60 m (E) - în anul 2006, precum și demantelarea și cercetarea marilor dintre SIV și SVI, excavate în campaniile 1994-1995.

Cercetarea arheologică sistematică din sectorul *extra muros*, a fost reluată în 1994⁵, întrucât din această zonă pot fi obținute cele mai directe mărturii privind viețuirea din epoca romană timpurie (sec. II-IV p.Chr.) și organizarea spațiului funerar în ultima etapă a locuirii antice de la Argamum (sec. V-VI p.Chr.). În campaniile precedente au fost degajate parțial mai multe edificii datând din epoca romană, fără însă a se putea determina caracterul locuirii. De asemenea, au fost cercetate morminte ale necropolei plane de inhumatie din epoca romano-bizantină, cele mai multe evidențiind schelete depuse dorsal în gropi simple, semnalate prin parapete din lespezi de calcar, sau în camere/sarcofage cu pereții zidiți și capac din plăci de calcar. Majoritatea sunt orientate V - E, iar unele dintre ele prezintă inventar caracteristic epocii. În cadrul sectorului a fost descoperit, în anul 2000, un tezaur de peste 250 monede din bronz din sec. IV-V d.Chr.⁶

Secțiunea SVIII are o lungime de 24 m, lățimea de 2 m și este împărțită în 12 carouri de 2 x 2 m. Cercetarea în SVIII a avut în vedere verificarea stratigrafiei până la stâncă (sau până la solul viu) și cercetarea unor morminte, a căror existență era sugerată de unele amenajări din piatră, specifice. Cercetările anterioare evidențiaseră faptul că acest perimetru se află la "periferia" locuirii sistematice a platoului argamens, într-un spațiu destinat depozitării resturilor menajere în sec. II-III p.Chr. Cel mai devreme spre sfârșitul sec. IV p.Chr. zona a fost afectată necropolei romano-bizantine. Campania din 2006 a permis cercetarea a trei morminte cu scheletele depuse în groapă simplă și a dus la identificarea altora, marcate prin amenajări din piatră. Pentru degajarea a acestora am procedat la extinderea secțiunii cu 2 m, în dreptul c.5 și 6 spre S, 8, respectiv, 12 spre N.

Până la sfârșitul scurtei noastre campanii am reușit să ajungem, în SVIII, la adâncimea de -1,40 m (E), respectiv -1,20 m (V), epuizând, astfel, la capetele secțiunii – liberă de alte amenajări – stratul arheologic. A fost recuperată o cantitate importantă de ceramică și material tegular din perioada romană timpurie, constând din fragmente de vase getice de epocă romană, dar și fragmente de amfore, ulcioare, opaițe, platouri și boluri hemisferice pergameniene, farfurii cu buza arcuită (pontice), castroane. Au fost recuperate și fragmente de vase de sticlă – între care un fund de platou – măgele, *vitrus*.

Amenajările de morminte au fost surprinse în c.5 – 12:

M1/2009 a fost excavat la adâncimea de 0,90 m față nivelul actual de călcare. Defunctul a fost depus în groapă simplă, fără coșciug, decubit dorsal, cu mâinile întinse pe lângă corp, cu orientare V-E; scheletul prezenta o stare de conservare foarte bună; nu au fost identificate piese de inventar. Pe latura dreaptă, groapa mormântului avea o amenajare (parapet) din lespezi de piatră dispuse oblic, pe cant.

M2/2009, situat la o distanță de 2 m V față de M1, era amenajat într-un sarcofag cu dimensiuni exterioare de 1,30 x 0,50 m,

construit din blochete fasonate (două pe latura de N, trei pe latura de S, câte una la cele două capete, toate așezate pe cant). În sarcofag – căruia îi lipsea capacul – era depus un copil. Mormântul a fost găsit răvășit, ca urmare a unei probabile intervenții ulterioare înmormântării: craniul se afla deasupra sarcofagului, iar oasele bazinului erau adunate la capătul de E al acestuia. Mormântul a fost lipsit de orice inventar.

M3/2009 se afla situat la o distanță de 0,50 m N de M 2. Scheletul, orientat V-E, a fost depus în groapă simplă. Întrucât mare parte din schelet intră în profilul de N, M3/2009 nu a fost excavat în această campanie. Ca amenajare, mormântul avea un șir de lespezi oblice dispuse pe latura de S.

M4/2009 se situează pe aceeași linie cu M1 și M5. Este orientat V - E, iar ca semn de mormânt prezenta o amenajare de trei lespezi din piatră dispuse oblic, pe cant, pe latura de N a scheletului. Întrucât și acest mormânt intră în peretele de S al secțiunii, s-a trecut la lărgirea acesteia în direcția indicată; până la sfârșitul campaniei nu am reușit să degajăm suprafața de extindere decât până la nivelul de deasupra mormântului, rămânând ca cercetarea acestuia să se realizeze într-o campanie viitoare.

M5/2009 se situează spre capătul de V al secțiunii, în linie cu M1 și M4. Este orientat E-V. Scheletul a fost depus într-un sarcofag, format dintr-un rând de blochete din piatră fasonată, și a fost acoperit cu lespezi de piatră. Deoarece și acest mormânt se află, în mare parte, în peretele de N al SVIII, am extins secțiunea în această direcție, dar până la sfârșitul campaniei am reușit doar degajarea monumentului sepulcral, nu și cercetarea interiorului acestuia.

M6/2009 este, foarte probabil, puternic deranjat, întrucât noi am găsit doar mandibula și omoplatul spre profilul de N al extinderii secțiunii SVIII.

În interiorul SVIII au mai fost observate și alte câteva amenajări din piatră care ar putea fi puse în legătură cu existența unor morminte, ipoteză ce va trebui verificată în viitor. Densitatea mormintelor într-un spațiu atât de restrâns (14 x 2 m): 3 morminte excavate în 2006, 6 morminte identificate și, în parte, excavate în 2009, orientarea lor pe aceeași direcție (în acest sens: M4, M1 și M5), existența a cel puțin două orizonturi de înhumare, sunt observații care – raportate la datele dobândite din cercetările anterioare în această zonă – conduc la concluzia că ne aflăm într-o zonă centrală și sistematizată a necropolei romano-bizantine.

Cercetarea marilor dintre SIV și SV s-a realizat numai parțial, din cauza duratei scurte a campaniei și a penuriei forței de muncă. Chiar și în astfel de condiții a fost scos la iveală și curățat unul dintre pereții edificiului dezvelit în 1994-1995 (marorul dintre SIV-SV, c.1-12), a fost recoltată ceramică, fragmente de sticlă (între acestea o piesă de joc), o monedă din bronz tip *Gloria Romanorum* (8) (anii 364-378).

Cercetarea arheologică sistematică din sectorul *extra muros* va fi orientată în 2010 spre deschiderea unor suprafețe la N și S de SVIII, dar și spre efectuarea unor sondaje pe platoul argamens pentru delimitarea zonei locuite dincolo de sistemul defensiv al cetății romano-bizantine. [Mihaela Iacob]

Sectorul Necropola tumulară greacă (NT)

Vasilica Lungu, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Carmen Manea, Theodor Zavalas

Campania arheologică 2009 din acest sector a avut ca scop identificarea unor morminte din perioadele încă neatestate în necropola greacă (e.g. a doua jumătate a sec. VI

– sec. V a.Chr.); completarea informațiilor privind organizarea mormintelor în necropolă; verificarea și completarea datelor referitoare la Heroon; completarea cercetării asupra sectorului Basilicii 4 pentru obținerea unor informații de ordin topografic și relațional. În vederea realizării acestor obiective, au fost efectuate mai multe secțiuni de control (însușind 352 m² în jurul unor nuclee funerare identificate anterior.

În perimetrul necropolei tumulare de epocă greacă, se desfășoară, începând din anul 1990, cercetări sistematice care au dus la identificarea mai multor complexe funerare, datând din sec. VII-VI și IV-III a.Chr. Cercetările arheologice au mai arătat că spațiul necropolei grecești este ocupat de morminte tumulare de incinerare, organizate în loturi familiale. Deși complexele deja explorate sunt distribuite în zone diferite ale spațiului funerar, până în prezent nu au putut fi identificate înmormântări din sec. V și II-I a.Chr. Între anii 1995-1997 a fost identificat și cercetat Tumulul-Heroon (TA'95), cel mai vechi mormânt grecesc din bazinul pontic.

Săpăturile arheologice din anul 2009 s-au efectuat în următoarele puncte:

Secțiunea S109, cu dimensiunile de 10 x 2 m, a fost amplasată la 4 m V de mormântul TXIV. Cercetarea acestui nucleu, a cărui exploatare a început în anul 1997, a fost reluată cu scopul de a verifica organizarea tumulului TXIV și aliniamentele paralele din necropolă. S-a săpat până la pământul viu (-0,60/-0,80 m), fără a se identifica alte morminte. Din primele straturi au fost adunate mai multe fragmente de amfore de Thasos și de Chios (sec. IV a.Chr.), antrenate din mormintele din zonă de arături anterioare. În schimb, la -0,30 m, în capătul secțiunii a fost identificat un segment dintr-un posibil ring de la un mormânt, pentru care s-a trasat o nouă secțiune pe direcția E - V.

Secțiunea SII09 (20 x 2 m), orientată E - V, a fost trasată la S de S109. În primii 5 m de la profilul de E s-a degajat o jumătate dintr-un ring și o construcție de piatră cu aspect de mormânt. Până la adâncimea de aproape de -0,80 m construcția a fost degajată parțial, pe latura de N - E; din umplutură au rezultat mai multe fragmente de amfore grecești, în special de Thasos, însă nu există indicii clare pentru prezența unui mormânt. Spre V, în primul strat, gros de 0,25 m, a apărut o piatră mare, fasonată, ce părea purtată de plug de la o construcție amplasată, probabil, la N (încă necercetată). Spre capătul vestic al secțiunii și la cca. 10 m de capătul ei estic a apărut, la adâncimea de 0,20-0,25 m, un ulcior roman (sec. II p.Chr.), spart pe loc, fără vreun context asociat.

Secțiunea SIII09 (10 x 2 m), a fost deschisă la 4 m V de secțiunea magistrală N - S, ce leagă tumulii TXII și TXIV. S-a săpat până la nivelul de pământ galben aflat la -0,40/-0,50 m. La -0,25 m au fost identificate două segmente, slab conservate, din ringul unui mormânt din sec. IV a.Chr., distrus în timpul lucrărilor agricole anterioare anului 1995. Din pământul degajat au rezultat câteva fragmente de amfore de Thasos, de Chios, un fund dintr-o cană locală din argilă bej, fină, precum și o figurină din *terracotta* reprezentând un taur.

Secțiunea SIV09 (10 x 2 m), a fost deschisă la S de TII90. Scopul său a fost de a completa grupajul de morminte construit în jurul acestui tumul. S-a săpat până la -0,30 m, fără a se identifica alte morminte. În schimb, au fost recoltate mai multe pungi de fragmente de amfore grecești, distruse și purtate de plug din zonele învecinate, ocupate de tumuli distruși înainte de anul 1995.

Caseta C1-TXIV (5 x 5 m) a fost deschisă la E de TXIV, pentru a completa cercetarea complexului tumular. Au fost atinse

adâncimi diferite, cuprinse între -0,15 m și -0,72 m, fără a se identifica alte morminte. Din strat au apărut câteva fragmente de amfore grecești, purtate de la alte complexe funerare din jur. În acest fel s-a putut observa că la E de TXIV nu au existat morminte aflate în joncțiune cu acesta.

Caseta C2-TXIV (5 x 5 m) a fost deschisă la N de precedentă, cu scopul de a verifica o zonă marcată, în suprafață, de pietre și fragmente ceramice. La -0,20 m, imediat sub solul arabil, s-au identificat urmele ringului unui mormânt (sec. IV a.Chr.), distrus în proporție de 98% de arăturile efectuate cu mai mulți ani în urmă. Deși s-au atins cote diferite, cuprinse între 0,20-0,40 m, nu au fost găsite alte morminte.

Casetele C1-TXII și C2-TXII (fiecare cu dimensiunile de 5 x 5 m) au fost deschise la E de Tumulul TXII cu scopul de a delimita periferia estică a acestuia și de a verifica cronologia acestei zone din necropolă. S-a săpat până la adâncimea de -0,60 m. În ambele casete au fost identificate două zone cu amenajări de dimensiuni reduse din pietre, dispuse pe un singur rând, care rămăseseră probabil de la alte două morminte cu ring, distruse aproape complet de arăturile anterioare anului 1995.

Tumul Tv09 și TX09

În apropiere de TV07 s-au deschis două noi casete: una la E (dimensiuni: 4 x 2 m) și cealaltă la V, cu scopul de a completa cercetarea tumulului deschis în 2007. În caseta de E, la -0,40 m, a fost identificat un nou mormânt elenistic de incinerare, numerotat TX09. Mormântul este format dintr-un ring de pietre cu diametrul de 3 m în jurul unei suprafețe destinate depunerii resturilor cinerare. Centrul mormântului (-0,70 m) pare să fi fost răvășit din antichitate. Din inventar s-au păstrat fragmente de la o oinochoe în pastă gri locală, fragmente de la vase cu firnis negru și fragmente de amforă, găsite în special pe ring. În caseta de la V a fost degajat complet un mormânt elenistic de incinerare (Tv09) identificat din 2007 prin degajarea unui segment din ringul din pietre. Inventarul recuperat de pe zona centrală, de la -0,35 m adâncime, conține un bol elenistic cu firnis negru, un *lekythos* cu firnis negru, o verigă din fier și un cercel din bronz. Din păcate, datorită amplasării aproape de suprafață, oasele incinerate s-au degradat aproape complet și numai câteva fragmente au fost recuperate. De pe latura sudică a ringului de pietre au fost recuperate mai multe fragmente de la o amforă fragmentară de Chios (sec. IV a.Chr.) și alte fragmente de la amfore de Thasos. Aceste materiale anunță practicarea unor comemorări periodice, însoțite de ofrande și libații.

Complexul tumular TM01-TN01-TO01-TP01-TR01

În apropierea complexului tumular TV07-TX09 spre N - V, au fost deschise trei noi casete pentru a verifica complexul tumular TM01-TN01-TO01-TP01-TR01. În caseta cu dimensiunile de 6 x 4 m deschisă la S de TM01, unde s-a săpat până la -0,63 m, s-a identificat un nou mormânt de incinerare din acest complex suprapus de TM01, din care s-a recuperat un opaiț elenistic întreg, fragmente de la vase cu firnis negru și mai multe fragmente de amfore. Într-o casetă (4 x 4 m) deschisă la V de TO01 s-a degajat complet ringul acestui mormânt și au fost recuperate mai multe fragmente ceramice de la diferite vase de ofrande. Într-o altă casetă (6 x 5 m) situată la E de acest mormânt, s-a degajat un nou mormânt de incinerare (Tn09). Mormântul este alcătuit dintr-un ring exterior de pietre cu diametrul interior de 3,40 m construit în jurul unei gropi în care era depus inventarul mormântului, acoperit cu un strat de pietre cu o formă circulară cu diametrul aproximativ de 1,20 m. Din conținutul acestei gropi s-au recuperat mai multe obiecte

fragmentare: un fish-plate, un cantharos, o cană; mai multe fragmente de amfore elenistice au fost găsite pe ring. La S de acest mormânt, într-o nouă casetă (4 x 6 m), a fost degajat ringul unui alt mormânt de incinerare, cu diametrul de 5 m, identificat la -0,15/0,20 m; s-a săpat până la -0,60 m pe centrul zonei protejate, fără să se identifice alte elemente componente ale mormântului; remarcăm deci absența totală a inventarului din acest mormânt.

Heroon

În sectorul tumulului TA95-Heroon, s-a degajat parțial segmentul estic al ringului (lățimea la bază = 5 m, înălțimea = 1,25 m) păstrat ca martor din anii trecuți și o platformă de piatră atribuită momentului de început al amenajării acestui tumul. Cercetările efectuate în această zonă ne-au permis obținerea unor noi date referitoare la organizarea și funcționarea tumulului-Heroon. [Vasilica Lungu].

Conservarea primară

Scopul lucrărilor de conservare primară executate pe șantierul arheologic Orgame/Argamum este protejarea minimală a vestigiilor descoperite sau/și punerea lor în valoare până la intervenția definitivă printr-un proiect de restaurare și punere în valoare, executat de specialiști atestați în domeniul monumentelor istorice.

În campaniile precedente s-a intervenit asupra unor vestigii romano-bizantine și grecești aflate în sectorul central, în colțul de SE al cetății (extra-muros) și asupra unui tronson al incintei grecești descoperit pe latura de S a cetății.

În continuarea activității din anii trecuți, în anul 2009 s-a efectuat intervenții de conservare primară numai în sectorul Central, intervenindu-se asupra unor edificii din preajma intrării în bazilica 2. Lucrările de consolidare a zidurilor s-au executat în regie proprie, cu muncitori necalificați, localnici, sub îndrumarea Verei Rusu, restaurator I A (arheologie) în cadrul ICEM Tulcea.

Tehnologia folosită la lucrările de conservare primară, în anul 2009, pe șantierul Orgame/Argamum a fost descrisă în rapoartele tehnice anterioare. În urma acestor intervenții conturul monumentelor antice devine lizibil articulându-se în structuri coerente, care oferă publicului o percepție de autenticitate asupra vestigiilor, dar și imaginea unei activități de cercetare finalizate printr-o acțiune de protecție vizibilă.

La sfârșitul campaniei s-au realizat lucrări de protecție și în necropola tumulară greacă, la Tumulul-Heroon, unde s-a intervenit asupra marmorului de profil conservat in situ și asupra platformei din piatră, care au fost acoperite cu folie de carton asfaltat și strat de piatră și pământ. Pentru cuptorul degajat parțial în sectorul SIG S 2004/2007 s-a realizat o protecție cu acoperiș din carton asfaltat pe schelet din lemn. [Mihaela Mănușu-Adameșteanu].

Raport privind cercetarea preventivă efectuată în punctul „Două canale”

Mihaela Iacob – responsabil, Marian Mocanu, Dorel Paraschiv (ICEM Tulcea)

În timpul supravegherii arheologice efectuate la investiția „Execuție drum DJ 229P Cetatea Argamum KM 0+000 – 7+100” în baza Autorizației nr. 113/2009 (titular autorizație dr. Florin Topoleanu), între km 4+800 și 4+900 au fost scoase la suprafață, în urma decapării mecanice a terenului, structuri din piatră, fragmente ceramice și tegulare. Zona respectivă face parte din situl arheologic Orgame/Argamum; în plus, se impunea verificarea terenului pe care urmează a fi amplasată

parcarea (la km 5+000) și a tronsonului dintre punctul în care au fost relevate urme arheologice și parcare

Pentru a cerceta zona în care urma a fi amenajată parcare (între km 4+4950 – km 5+000) au fost trasate două secțiuni stratigrafice (SI și SII), cu dimensiunile de 38 x 1 m, și, respectiv, de 20 x 1 m, care au coborât până la nivelul stâncii (-0,40-0,50 m). Nu au fost descoperite materiale arheologice.

Pentru a verifica situația arheologică în punctul D.J. km 4 + 880 – km 4 + 900 m, cunoscut printre localnici sub denumirea de „Două canale”, au fost executate două secțiuni: SI cu dimensiuni de 12 x 3 m și SII cu dimensiuni de 9 x 1,5 m, orientate N – S, cu un martor stratigrafic de 3 m între cele două suprafețe.

Secțiunea SI

În această zonă fusese identificat un nucleu de locuire de epocă romană, evidențiat și cu ocazia supravegherii arheologice ce a precedat cercetarea noastră. În c.4 (capătul nordic al secțiunii), imediat după înlăturarea stratului vegetal, a apărut un fragment de zid din lespezi de calcar, sumar fasonate, de dimensiuni medii și mari, legate cu pământ. Lungimea pe care se păstrează zidul este de 1,35 m, lățimea de 0,60 m, înălțimea de 0,37 m (6 asize). La N de acest zid au fost surprinse multe lespezi de piatră, în poziție secundară, provenind din zidul descris mai sus. O amenajare din pietre cu aceleași caracteristici ca și cele din zid a fost identificată în c.3, spre profilul de E. Această amenajare este vizibilă pe o lungime de 1,10 m și are lățimea de 1,15 m. Printre pietrele din această zonă se poate observa un fragment dintr-un vas de provizii (chiup). În SI, mai cu seamă în c.3 și 4, am descoperit, pe lângă amenajările menționate, un bogat și variat material ceramic de epocă romană, la care se adaugă și două monede.

Secțiunea SII. Cercetarea s-a concentrat în special în c.2 și 3, unde am descoperit, imediat sub vegetal, un nivel cu pietre (lespezi de calcar identice cu cele din secțiunea anterioară), provenind de la același edificiu identificat în SI. Pe lângă bogatul material ceramic menționăm și două monede din bronz, datate în sec. IV p.Chr.

Pentru a verifica tronsonul de drum situat între Km 4+900 – km 4+950 m a fost trasată o secțiune SIII, orientată perpendicular pe SII și SI descrise la pct. 2, cu dimensiunile de 20 x 1 m, amplasată de-a lungul drumului, la 5 m E de SII, într-o zonă în care nu era vizibilă, la suprafață, stânca. Și în această zonă stânca a apărut la -0,50 m. Cele câteva fragmente ceramice au apărut în capătul de V al secțiunii.

Materialul ceramic. În urma prelucrării primare a materialului ceramic rezultat din cercetarea arheologică preventivă, s-a conturat un eșantion de 204 fragmente ceramice ce pot fi încadrate din punct de vedere tipologic. Acest eșantion se împarte astfel:

- amfore: 61 fragmente, din care: 17 LRA 2; 1 LRA 1; 9 Carrot, 3 fragmente amfore sud-pontice; 2 Kuzmanov 15; 14 amfore de masă; 2 Zeest 72; 12 fragmente neidentificate; 1 fragment cu *dipinto*;
- ceramică de bucătărie: 67 fragmente, din care: 49 fragmente oale; 8 fragmente cratițe; 8 fragmente castroane; 2 fragmente capace;
- ceramică de băut: 34 de fragmente, din care: 1 fragment ulcior elenistic; 27 ulcioare de epocă romană; 6 căni;
- ceramică de masă: 38 de fragmente, din care: 35 fragmente de proveniență pontică; 3 fragmente orientale (*Late Roman C' Ware*, forma *Hayes 1*).

Se mai adaugă 3 fragmente de opaițe, fragmente provenind de la un vas de provizii, o greutate de plasă de pescuit și o fusaiolă.

Materialul numismatic. Cele patru monede descoperite se prezintă astfel:

- emitent neprecizat, tip *Spes Reipublicae*, a. 358-361;
- Valentinianus I, tip *Securitas Reipublicae*, LRBC II, 2109, Constantinopolis, a. 365-375;
- Valens I, tip *Securitas Reipublicae*, LRBC II, 2110, Constantinopolis, a. 365-375;
- Theodosius I, tip *VOT/XX/MVLT/XXX*, LRBC II, 2157, Constantinopolis, a. 383.

Cercetările efectuate pe tronsonul DJ 229P au dus la confirmarea observațiilor anterioare, bazate pe cercetările periegetice, privind suprafața ocupată de locuirea aferentă cetății Argamum, anume întinderea acesteia până la cca. 1 km față de zidul de incintă de perioadă romano-bizantină. De asemenea, s-a confirmat observația conturată în urma cercetării sistematice, potrivit căreia nu avem de a face cu o ocupare omogenă a platoului, ci cu nuclee de locuire, distribuite la o oarecare distanță unul față de celălalt. Nucleul de locuire individualizat în urma acestei cercetări se raportează la un singur nivel stratigrafic, încadrat între al doilea sfert al sec. IV p.Chr. și a al treilea sfert al aceluiași secol, atât în baza materialului ceramic, impresionant din punct de vedere cantitativ pentru dimensiunea cercetării, cât și a celui numismatic. Din păcate, intervențiile antropice contemporane (arătura, amenajarea drumului) au afectat puternic construcțiile din acest punct.

Pentru a protejarea acest nucleu de locuire s-a convenit cu beneficiarul investiției și cu executantul lucrărilor deplasarea drumului județean, în porțiunea cuprinsă între km 4+850 – km 4+950 cu 2 m spre S. [Mihaela Iacob]

Note:

1. Pentru detalii: Mănușu-Adameșteanu Mihaela *et al.*, 42. *Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea (Orgame/Argamum)*, CCA 2009, p. 138-141.
2. Pentru detalii: Mănușu-Adameșteanu Mihaela *et al.*, 88. *Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea (Argamum/Orgame)*, CCA 2008, p. 173-177.
3. Dorel Paraschiv studiază, în vederea publicării, inventarul ceramic din sectorul *extra muros*.
4. Marian Mocanu a făcut parte din echipa ICEM Tulcea, condusă de Mihaela Iacob, care a efectuat cercetarea arheologică preventivă pe traseul DJ 229P.
5. Iacob, Mihaela, *Argamum. Sector extra muros, 1977-1980, 1994-1995*, Materiale SN 1, 1999, București, 2001, p. 175-189; Iacob, Mihaela, *Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Argamum, Orgame], Sector extra muros*, CCA 2001, p. 118 – 119; Mănușu-Adameșteanu, Mihaela *et al.*, 108-109. *Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea (Orgame/Argamum); Insula Bisericuța*, CCA 2003, p. 173-177; Iacob, Mihaela, *Piese romane de bronz descoperite la Argamum*, Peuce SN 2(15), 2004/2005, p. 161-168; Paraschiv, Dorel, *Contribuții privind ceramica romană de la Argamum, sectorul extra muros. I. Amforele*, în Mănușu-Adameșteanu, Mihaela (ed.), *Orgame/Argamum. Suppl. 1. A la recherche d'une colonie. Actes du Colloque International à l'occasion du 40^{ème} anniversaire des fouilles à Orgamé/Argamum, Bucarest-Tulcea-Jurilovca, 3-5 octobre 2005*, București, 2006, p. 285-341.

6. Iacob, Mihaela, *Tezaurul de monede romane târzii de la Argamum (Cap Dolojman, jud. Tulcea)*, în Simpozion de numismatică, Chișinău 24-26 septembrie 2002, București, 2003, p. 113-136.

37. Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș

Punct: Podanc

Cod sit: 108231.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 129/2009

Colectiv: Carol Kacsó (MJIA Maramureș), Carola Metzner-Nebelsick, Michael Peters (LM Univ. München) - coordonatori, Louis D. Nebelsick (UKSW Varșovia), Łukasz Poszpiesny (Univ. Adam Mickiewicz Poznań), Arne Friedmann (Univ. Augsburg), Corina Ionescu (UBB Cluj), Volker Höck (Univ. Salzburg), Anita Peters, Alexandra Knapik, Simone Reuss, Grzegorz Łyszkowicz, Oliver Thiel, John Hodgson, studenți de la LM Univ. München, UKSW Varșovia, ULB Sibiu, Univ. Boemiei de Vest Plzen

Campania de măsurători: 6 - 11 Iulie 2009:

În cadrul acestei acțiuni, care a durat cinci zile, a fost prospectat tumulul 26 și terenul aflat nemijlocit în jurul lui, un tumul încă nesăpat, la E de tumulul 26, precum și arealul unui tumul deja cercetat prin săpături (tumulul 13). Aparatul utilizat a fost un gradiometru Bartington Fluxgate Grad 601-1 (sampling grid 0,25 x 0,5 m). [Łukasz Poszpiesny]

Campania de săpături din vara anului 2009:

Campania s-a desfășurat în perioada 10 august – 7 septembrie. În afară de săpăturile arheologice propriu-zise, efectuate de echipa internațională de arheologi și studenți, precum și de muncitori din localitate, la Lăpuș s-au desfășurat cercetări paleobotanice cu scopul de a studia mediul înconjurător al zonei de săpătură de o echipă formată din Michael Peters, Arne Friedmann și Anita Peters. Au mai fost prezenți pe șantier Corina Ionescu și Volker Höck pentru expertize de ceramică.

Scopul și rezultatele campaniei anului 2009 pot fi formulate în felul următor:

- Continuarea s săpăturilor la tumulul nr. 26, care fuseseră începute în anul 2007 și continuate în 2008.

- Prospekțiunea magnetică efectuată ca acțiune preliminară a campaniei de săpături din anul 2009 a servit drept bază pentru trasarea noilor secțiuni, care urmau să fie deschise. Prospekțiunea avea ca scop recunoașterea structurilor din suprafețele încă necercetate până acum prin săpături din cadrul tumulului. În cadrul prospekțiunii magnetice a fost cercetată în mod suplimentar și zona care înconjoară nemijlocit tumulul 26, precum și tumulul învecinat, la E de tumulul 26, care încă nu a fost investigat.

Scopul de perspectivă:

- săparea completă a tumulului nr. 26 și a perimetrului înconjurător;

Metoda săpării pe straturi, practică deja în prima campanie, a fost utilizată în continuare. Alături de activitatea propriu-zisă de săpătură au fost luate numeroase probe pentru analize ulterioare (vezi mai jos).

În cadrul campaniei anului 2009 a fost folosit pentru măsurători un tahimetru. Paralel cu aceasta, descoperirile au fost documentate prin desenare și prin fotografiere cu ajutorul unui aparat de fotografiat digital Spiegelreflex. Documentarea complexelor și a materialului ieșite în cadrul săpăturilor a fost realizată prin desenare pe hârtie milimetrică și cu creioane colorate la scara de 1:20 sau 1:10 (pentru detalii), precum și în scris cu ajutorul jurnalului de săpătură și a registrelor de descoperiri.

Toate straturile și complexele au fost măsurate – unele chiar tridimensional – și fotografiate.

Au continuat săpăturile în sectoarele BI, BII, BIII, CI și DI, deschise în anul 2008. Pe lângă aceasta, suprafața săpată a fost extinsă în E cu secțiunile CII și DII, iar înspre N cu sectoarele DIV, DIII, AV și AIV.

Complexele din sectoarele BI-BIII, CI și DI, începute în anul 2008:

Sectorul DI – campania din anul 2009:

Sectorul DI, cu o suprafață de 4,50 x 5,85 m, a fost săpat până la solul steril. Pentru ca vechea limită a săpăturii să poată fi recunoscută, secțiunile din anul 2008 au fost acoperite cu o folie de plastic; prin aceasta a fost facilitată reluarea săpăturii.

Aceasta a debutat cu cercetarea ultimului strat descoperit în campania din 2008, de aspect cenușos-ars, și a fragmentelor ceramice depuse în el.

Sub acest strat a ieșit la iveală în centrul suprafeței un pavaj de cioburi, care a putut fi urmărit pe aproximativ două treimi din suprafața sectorului. Fragmentele ceramice, pe alocuri foarte compact orânduite, fuseseră depuse în tumul – la o primă examinare – deja în stare fragmentară. Cioburile se găseau răspândite, într-un lut albicios-cenușiu deschis, direct pe substanța tumulului propriu-zis din prima fază de construcție. În profilul de N s-a putut bine urmări, pe baza dispunerii fragmentelor ceramice care constituiau pavajul, linia care contura prima fază a tumulului. Mantaua de lut a fost construită din material local, pe solul virgin, după îndepărtarea stratului de humus de pe el. În profilul peretelui de V al sectorului DI a fost descoperită o bârnă de lemn, în bucăți, care ținea de fundamentul peretelui unei clădiri centrale din prima fază a tumulului.

Sectorul CI

Racordat spre S și având o suprafață de 4,50 x 5,50 m, sectorul CI a prilejuit – ca și în sectorul învecinat DI – dezvelirea unor structuri din prima fază a tumulului. O bucată de lemn carbonizat, descoperită încă în 2008, dar lăsată *in situ*, s-a dovedit a fi pragul care conducea în interiorul unei clădiri plasate central în tumulul din prima fază. În anul 2009 a putut fi săpată construcția dinspre E a fundamentului acestuia, în sectorul CI. Este vorba de adâncirile semicirculare descoperite încă în 2007-2008 în sectoarele BII și AII și care fuseseră interpretate odinioară drept elemente de construcție ale unui prag; actualmente ele sunt socotite a fi bucăți de lemn înjumătățite din trunchiuri de copaci mai mici. În timpul campaniei din 2009 a devenit limpede că avem de-a face cu construcția din bârne de lemn a unui prag al unei clădiri mai mari, a cărei intrare estică era marcată de mai sus amintitul prag de călcare carbonizat. În mod suplimentar, au putut fi documentate două vanguri ale porții rectangulare ale aceleiași construcții. Direct în fața pragului a apărut depus un obiect de lemn de genul unei cutii. În sectorul nord-estic al secțiunii au ieșit la iveală de asemenea fragmente ceramice izolate ale unei

depuneri de ceramică, ele nefiind dispuse așa de concentrat ca în DI.

În CI a fost atins solul virgin.

Martorul dintre CI și BIII a fost demontat. Cu această ocazie au putut fi săpate straturile inferioare ale vetrei descoperite în 2008. În continuare, prin demontarea matorului, a putut fi terminată investigarea părții estice a mării gropi fără descoperiri, care se afla lângă vatră. Conform interpretării actuale, ea este o groapă de stâlp de mari dimensiuni, care susținea acoperișul unei mari clădiri a fazei de construcție mai recente a tumulului.

Sectorul BIII:

Caseta măsoară 4,50 x 5,50 m și a fost săpată până la solul steril.

În zona de margine a mării gropi centrale în formă de puț și a vetrei s-a conturat un strat subțire, cenușos, pigmentat cu fragmente mici de cărbune de lemn. În partea de NV a putut fi identificată o altă groapă cu totul lipsită de descoperiri, umplută cu lut și care tăia stratul amintit. În zona limitrofă au fost surprinse ultimele ramificații ale unei vetre de foc care aparținea de prima fază de construcție a tumulului și care fusese constatată în anul 2008 în profilul principal de S al sectorului AIII/AII.

Perimetrul sectorului BIII a rămas în mare măsură lipsit de descoperiri.

Sectorul BII:

Caseta BII, măsurând și ea 4,50 x 5,50 m a fost săpată de asemenea până la solul steril.

În sudul casetei a putut fi descoperită o structură identificată și ea ca parte a construcției fundamentului clădirii din prima fază de construcție a tumulului. Ea se găsea în aceeași linie cu presupusa construcție de prag, respectiv de temelie a unui perete de casă, dispusă în două rânduri. În partea de S a casetei a putut fi dovedită – însă doar ca adâncitură – existența structurii unei bârne izolate. A fost încheiată săparea groapii alungite, cu contururi neclare, din partea de E a casetei.

Sectorul BI:

Săpătura casetei BI a fost reîncepută inițial în cadrul suprafeței de 3 x 2 m, trasate deja în anul 2008. Ulterior caseta a fost extinsă înspre N, la o suprafață de 4,5 x 5 m.

Pavajul de piatră, format din mai multe straturi, a putut fi reperat cu această ocazie până la profilul de N al sectorului în întregul areal al casetei. Fostul maror dintre sectoarele BI și BII a fost și el demontat cu excepția unei suprafețe care măsoară în lățime doar 0,20 m. Dedesubtul structurii constituite din pietre de râu de dimensiuni mai mari au fost săpate în etape resturile unei structuri de lemn carbonizate, nefiind însă atins în acest loc solul virgin. În restul suprafeței realizate prin extinderea casetei a fost stabilită existența unui strat de arsură, aflat sub pavajul de piatră. Fragmentele ceramice recoltate au fost relativ numeroase, neputându-se totuși dovedi existența unui pavaj de cioburi.

Sectorul CII

Pe baza situației stabilite cu ajutorul tabloului magnetometric, suprafața de săpătură a fost extinsă în anul 2009 substanțial spre V și spre N.

Suprafața sectorului CII măsoară 5,5 x 15,50 m. În arealul de E al acestuia, chiar imediat sub stratul de humus, au ieșit la iveală pietre de râu mai mici în cadrul unui strat conținând humus, de culoare închisă. Corespunzând imaginii magnetice, a fost descoperită în mijlocul casetei, precum și în

marginea de est, o structură aproximativ pătrată, realizată din pietre de râu de dimensiuni mai mari. Deasupra și în structura care se găsea în centrul casetei au apărut fragmente ceramice. În același timp a putut fi stabilit faptul că lutul mantalei tumulului avea la E de structura de piatră centrală o nuanță mai deschisă decât spre centrul acestuia. Această structură mai gălbuie aparținea probabil încă de mantaua tumulului din prima fază, în vreme ce lutul mai deschis la culoare pare să reprezinte periferia dintr-o fază mai târzie. De-a lungul limitei de N a casetei a putut fi dezvelită, pe o lungime de 13,50 m și o lățime de ca. 1,40 m, o structură formată din pietre de râu mici și de mărime mijlocie, care a fost interpretată ca rampă sau drum pavat în direcția centrului tumulului. Aceeași structură a putut fi urmărită și dincolo de martorul dinspre sectorul DII (vezi mai jos). În arealul vestic al casetei nu au mai fost descoperite în interiorul mantalei din lut gălbui a tumulului nici un fel de structuri care să merite atenție, ci doar acumulări izolate de cioburi.

Sectorul DII

Separat doar de un martor de sectorul CI, sectorul DII, cu dimensiunile de 15,50 x 5,30 m, a fost dezvelit pe același aliniament. S-a constatat o situație parțial comparabilă cu cea din sectorul CII. Nemijlocit dedesubtul stratului de humus a ieșit deja la iveală pavajul de pietriș al unui drum, care ocupa, în sectorul DII, o mare parte din suprafața totală a casetei. La capătul ei vestic, structura măsura doar 0,80 m lățime, extinzându-se mai apoi în formă de trapez și atingând în partea estică a sectorului lățimea de 4,80 m. Acolo a apărut totuși pe același aliniament cu CII un amplasament de piatră, construit din pietre de râu de mai mari dimensiuni, măsurând 4 x 2 m și a cărui limită spre E nu a mai putut fi reperată. Drumul, respectiv rampa de piatră prezenta în ansamblu o formă trapezoidală. În partea de V a casetei au putut fi dezvelite alte două complexe. Imediat la N de drum a fost depistată o pată de culoare, semicirculară, măsurând 3,80 x 2 m. Avem de-a face cu o structură de genul unei gropi, cu o umplutură brun-roșcată, de consistență lutos-humică și care conținea resturi de chirpici puternic ars și o mare cantitate de ceramică. Structura aparține evident unui strat de cioburi constituit din mai multe straturi (vezi mai jos), care se continuă în sectorul DIV, dar care în DII nu poate fi privită ca pereu sau pavaj de cioburi, ci ca umplutură amorfă a unei adâncituri asemănătoare unei gropi. În profilul de V al casetei apare pe o lungime de 3 x 1,20 m o altă structură de genul unei gropi, a cărei umplutură era însă constituită din lut galben. În ea se aflau alături de fragmente ceramice, provenind parțial din vase de mari dimensiuni, și pietre izolate; la o primă examinare a materialului nu s-a remarcat un procentaj de chirpici demn de luat în considerare.

Structurile de piatră din sectorul DII nu au fost nici ele demontate, caseta fiind acoperită cu folie.

Sectorul DIV

Cu o extindere de 4,5 x 10,50 m, DIV este cea mai mică suprafață dintre cele nou amplasate spre N. Dimensiunile ei au fost condiționate de complexele care ar fi fost de așteptat conform tabloului magnetic. În arealul ei nordic s-a conturat imediat sub stratul de humus un amplasament de piatră, identic cu cel din sectoarele BI, CII și DII și care – conform stadiului actual al interpretării – aparține aceleiași faze de construcție; amplasamentul a putut fi urmărit pe mai multe straturi. În cel mai de sus strat se găseau cioburi izolate. Racordându-se imediat la amplasamentul de piatră, care ocupa întreaga lățime a suprafeței (săpate) în arealul ei nordic, se găsea un pavaj de

cioburi constituit din mai multe straturi. S-a clarificat faptul că vasele, aflate deja în stare fragmentară, fuseseră depuse într-un strat de umplutură humic, de culoare roșiatică. Printre altele se aflau – pentru a da doar câteva exemple – părți de vase de culoare negru strălucitor, precum și ceramică roșie, ornamentată cu măturicea. După toate aparențele, în acest loc din interiorul tumulului au fost depuse de preferință vase mari, respectiv vase cu gâtul înalt și de provizii, fragmentate. La limita de SE a suprafeței, depunerea de cioburi avea în straturile superioare o consistență de lut afânat, brun-roșcat, foarte apropiată de cea a unei gropi. Se pare că este vorba de aceeași structură ca în sectorul DII, cu care se învecinează spre S.

Sectorul DIII

Sectorul DIII a fost dezvelit pe o lungime de 16,50 m și pe o lățime de 4,50 m. Un martor lat de 1 metru îl separă de sectorul DIV. După îndepărtarea stratului de humus, a fost surprinsă ramificația vestică a amplasamentului de piatră, care se racorda nemijlocit la DIV. Alături și spre S s-au găsit cioburi formând o concentrare apreciabilă.

În arealul sudic al sectorului s-a conturat la aproximativ 20 cm sub limita superioară a humusului o structură orientată N - S, cu o ușoară deviere oblică, care s-a dovedit a fi o parte din temelia peretelui unei mari clădiri.

Până în momentul de față ea nu a fost săpată, ci doar documentată prin desenare și fotografiere. Cu toate acestea, a devenit deja clar că o serie de pietre izolate, aflate deasupra petei de culoare, au putut servi drept fundament unei construcții de bărne pentru prag.

Între pietre s-au păstrat porțiuni de chirpici puternic ars. Clădirea a fost distrusă prin incendiu. În suprafața interioară din sectorul DIII a fost constatat, în stratul superior, lut ars de culoare roșie. O privire de ansamblu, luând în considerare și sectoarele AV și AIV din imediata vecinătate vestică, ne arată că la această clădire e vorba de o construcție de mari proporții, cu ante în partea ei nordică (lungimea complementară a antelor fiind de 3 m), construcție măsurând pe lățime cca. 11 m, iar pe lungime deocamdată (cât a fost cuprinsă în săpătură) 19 m. O pată de culoare, care până în momentul de față nu a fost săpată, dar care se conturează ca atare și se întinde în direcție E - V, a putut fi identificată drept capătul de N al clădirii. Și aici este vorba de o construcție cu fundație, care constă dintr-o bârnă carbonizată și înjumătățită și care nu a fost însă cercetată în săpătură decât doar în sectorul AV. Fundația peretelui de E al clădirii, amplasat pe direcția N - S, este întrerupt de gropi mai mari de stâlpi, care slujeau probabil la stabilizarea acoperișului. Îndeosebi întreținerea dintre anta de E și colțul casei este marcată de o groapă de stâlp de mai mari dimensiuni. Înspre N, urmând succesiunea straturilor tumulului, a fost săpată mai în adâncime mantaua de lut, fără ca în acest areal să fi ieșit la iveală structuri semnificative.

Sectorul AV:

Sectorul AV, măsurând 16,50 x 4,50 m, constituie aproximativ până la jumătate arealul interior, Nic, al marii clădiri cu ante. Capătul clădirii a putut fi surprins ca fundament sub forma unei bărne de lemn carbonizate. Nu s-a clarificat deocamdată situația intrării.

Stratul lutos, de culoare roșie, din sectorul DIII se continuă și în sectorul AV. În acest context a ieșit la iveală în special pe latura dinspre N, însă aflându-se încă în interiorul clădirii, o concentrare mai accentuată de lut roșcat ars. Spre limita de S a casetei, precum și în partea centrală a arealului ei sudic au putut fi săpate diferite gropi, care trebuie interpretate în

majoritatea lor ca gropi de stâlpi pentru acoperișul clădirii cu ante.

Nici la N de caseta AV nu au putut fi găsite până acum în exteriorul clădirii mari vreuna din structurile conturate în tabloul magnetic. Aici trebuie săpată în continuare mantaua tumulului, a cărei pantă a putut fi bine urmărită. În sectorul AV nu au fost descoperite structuri de piatră.

Sectorul AIV:

Sectorul AIV este – cu suprafața lui de 18,50 x 8 m – cel mai mare sector din cadrul tumulului 26. Partea estică a arealului sudic al suprafeței este ocupată de clădirea cu ante, care se contura sub stratul de humus, în lutul galben. Peretele exterior vestic al clădirii a putut fi atestat cu ajutorul unui fundament, precum și a unor porțiuni prăbușite, din perete, care constau din chirpici puternic ars. De-a lungul peretelui au fost săpate și gropi de stâlpi, mult adâncite, precum și trei dintre ele care se aflau în zona ante-vestice. O suprafață arsă, constituită din lut ars la roșu a putut fi urmărită și în sectorul AIV, ca o continuare a unei structuri amorfă, asemănătoare, din sectorul AV. O groapă puțin adâncită, cu lut bine ars, a fost săpată și la profilul de S, în interiorul clădirii.

În exteriorul clădirii s-au găsit din nou gropi de depunere cu o umplutură arsă, bogată în humus, care conținea îndeosebi fragmente ceramice de mari dimensiuni, chiar și de la vase arse secundar, și bucăți de chirpici. Din cele două gropi aflate în arealul sud-vestic al sectorului, cea dinspre S se găsește pe același aliniament cu gropile dezvelite în anul 2007 la periferia sectorului AI. Nemijlocit spre N se găsea o groapă alungită, care nu a fost cuprinsă în întregime din cauza faptului că a fost atinsă marginea suprafeței; groapa avea o umplutură asemănătoare cu cele de mai sus. În interiorul acesteia a fost descoperită o depunere de bronzuri distruse de foc și resturi de plante calcinate (diferite soiuri de cereale și un sămbure de viță de vie sălbatică) (parteno cysos**). După decopertarea de humus, partea de N a suprafeței a fost lăsată la nivelul planului superior. La acest nivel nu se conturau nici un fel de complexe în mantaua de lut galben a tumulului.

În comparație cu celelalte suprafețe, situația din săpătura anului 2009 se prezintă după cum urmează. În sectoarele BI, CII, DII, DIV și DIII au fost puse în evidență părți ale unei construcții de piatră, printre care un drum, precum și probabil substructii pentru părți de clădire care nu s-au mai păstrat, fiind eventual construite din lemn. Deocamdată nu a fost clarificată în mod mulțumitor relația cronologică cu o anumită fază de construcție a tumulului, care a scos la lumina zilei în principal o mare clădire cu dimensiunile, surprinse deocamdată în săpătură, de 11 x 22 m (inclusiv ale antelor). Construcția având planul de forma unui patrulater alungit posedă ante în partea ei nordică. Pe baza gropilor de stâlpi puse în evidență, acoperișul se cere reconstituit, în stil de construcție cu coamă de acoperiș, ca aparținând unei construcții-hală cu două nave. În interiorul casei distruse prin incendiu s-a găsit în poziție centrală o vatră care a fost săpată în anul 2008 aproape complet în suprafața BIII.

Pe baza construcției cu ante și a vetrei centrale se poate vorbi de o clădire asemănătoare unui megaron. Mai trebuie clarificat un fapt, și anume dacă drumul pavat a dus spre o intrare laterală a clădirii care până acum nu a fost încă reperată.

În exteriorul clădirii au fost efectuate depuneri de ceramică spartă intenționat, iar distribuirea lor în spațiu, de-a lungul pereților lungi ai clădirii, a permis să se recunoască o

structură simetrică. Depunerile de ceramică din faza de construcție cu ante s-au găsit în același areal cu pavajele de cioburi din exteriorul clădirii rectangulare aparținând primei faze a tumulului. [Carola Metzner-Nebelsick].

Probe:

În decursul campaniei de săpături au fost recoltate în total 127 de probe. Dintre acestea, 27 de probe – cele mai multe provenind de la oase calcinate foarte mici – au fost înregistrate separat. Restul sunt probe de lemn și sol precum și câteva macroresturi vegetale, a căror determinare, în mod selectiv, trebuie terminată încă în acest an.

De asemenea au fost luate probe din fiecare din straturile tumulului și din diferitele specii de ceramică în vederea analizelor petrografice cu metoda Electron Microprobe. Scopul propus este cercetarea arheometrică a materialului ceramic din tumulul 26.

Descoperirile:

Principala categorie de material ieșit din săpături o reprezintă ceramica. A fost recoltată în mari cantități atât ceramică obișnuită, cât și ceramică deformată ulterior datorită arderii secundare sau cea a cărei suprafață fusese deteriorată.

Lucrările de restaurare a ceramicii sunt în curs. Primele materiale supuse restaurării sunt cele din complexul notat provizoriu 358 din cadrul sectorului DIV. Toate fragmentele provin de la vase sparte intenționat. Sunt prezente în cadrul depunerii fragmente de la cel puțin cinci vase de mari dimensiuni, așa-numitele vase de provizii de culoare roșie, bine arse, cu pereții groși și cu diametrele gurii și corpului foarte mari, decorate cu striuri. Au fost recoltate, de asemenea, fragmente de la mai multe vase negre în exterior, roșii în interior, decorate cu caneluri. Cele mai multe vase de acest fel aparțin categoriei de vase pântecoase înalte.

Și în campania din 2009 au fost descoperite, în număr mic însă, fragmente ceramice cu decor incizat-excizat.

Mica depunere de bronzuri din sectorul AV constă dintr-o faleră cu urechiușă, deteriorată de foc, precum și din spirale și din două obiecte asemănătoare cu o sulă, lipite prin corodare de faleră. [Carol Kacsó].

Situația cercetărilor în domeniul botanic:

Pentru interpretarea analitică a polenului au fost realizate, în zona muntoasă aflată imediat la N de Bazinul Lăpușului, două profile de turbă cu o lungime de cca. 6 m (în Tăul Negru și în Tăul Chendroaii; 2008).

Din profilul de la Tăul Negru vor fi analizate 120 de probe (luate la fiecare 5 cm); peste 100 de probe au fost deja prelucrate. În momentul de față beneficiem și de cinci datări cu radiocarbon, care îngăduie presupunerea că orizontul corespunzător epocii bronzului se află între 2 și 3 m adâncime. În acest caz trebuie efectuată o numărătoare sub lupă (probele fiind luate la distanțe de 1 cm). Sunt așteptate, în ansamblu, rezultate noi, fundamentale în legătură cu evoluția peisajului și a vegetației în regiune, accentul punându-se pe epoca metalelor.

Din profilul de la Tăul Chendroaii au fost cercetate doar 20 de probe, fiind considerat ca profil de referință. Cu toate acestea se pot recunoaște bine – în linii mari – succesiunile biostratigrafice, orizontul corespunzător epocii bronzului putând fi evaluat în comparație cu profilul de la Tăul Negru. [Michael Peters].

Totalizând rezultatele obținute, se poate spune că au fost verificate observațiile campaniilor din anii 2007 și 2008. În cazul tumulului 26 este vorba de un monument cu mai multe faze și cu structuri edilitare complexe. În faza de construcție

inițială, care până în momentul de față nu a putut fi datată, a fost ridicată o clădire de forma unui patulater alungit, cu fundament de lemn și cu vatră centrală. Pe același aliniament a fost înălțată o construcție de mari dimensiuni cu ante și de asemenea cu vatră centrală, edificiu care ocupă cea mai mare parte a tumulului de formă ovală rotunjită. Ambele clădiri au fost incendiate în mod intenționat. În exteriorul acestora au fost realizate, de fiecare dată, depuneri de ceramică, fiind vorba în ambele faze de ceramică deja fragmentată provenind de la diferite specii de recipiente de lut.

Zusammenfassung:

Vermessungssurvey: 06.- 11. Juli 2009:

Im Rahmen der fünftägigen Prospektion wurde der Hügel 26, sein unmittelbares Umfeld, ein bislang nicht ausgegrabener Hügel östlich von 26 sowie das Areal eines bereits ausgegrabenen Hügels (Tum. 13) mit einem Bartington Fluxgate Grad 601-1 gradiometer (sampling grid 0,25 x 0,5 m) prospektiert. (Łukasz Poszpiesny, Univ. Adam Mickiewicz Poznań).

Ausgrabungskampagne Sommer 2009 (10. August – 7. September):

Die Kampagne wurde mit einem internationalen (aus Deutschland, Rumänien, Polen und Tschechien) Team von Archäologen und Studenten durchgeführt, zudem nahmen als zeitweilige Gäste der Archäologe John Hodgson und seine Frau aus England an der Ausgrabung teil. Das Team der Ausgrabungsarbeiter/innen aus Lăpuș bestand aus 12 Personen sowie einem Nachtwächter.

Als Kooperationspartner fungierten auch Corina Ionescu (Univ. Babeș-Bolyai Cluj-Napoca) und Volker Höck (Univ. Salzburg) um die petrographische Analyse der Keramik durchzuführen, sowie Michael Peters (Univ. LM München), Arne Friedmann (Univ. Augsburg) und Anita Peters um das landschaftliche Umfeld der Fundstelle zu studieren.

Die Ziele und Ergebnisse der Kampagne 2009 lassen sich wie folgt formulieren:

Fortführung der 2007 begonnen und 2008 fortgesetzten Ausgrabung von Hügel 26.

Als Grundlage für die neu eröffneten Schnitte diente eine im Vorfeld der Ausgrabungskampagne 2009 durchgeführte Magnetometerprospektion, die die Strukturen der bislang nicht ergrabenen Flächen innerhalb des Hügels aufzeigen sollte.

Im Rahmen des Magnetsurveys wurde zudem das direkte Umfeld des Hügels 26 untersucht sowie der östlich benachbarte unerforschte Hügel.

Fernziel: komplette Ausgrabung von Hügel 26 und seinem Umfeld.

Wie bereits in der ersten Kampagne wurde die Methode des Ausgrabens nach Schichten beibehalten. Neben der Ausgrabungstätigkeit wurden zahlreiche Proben für weiter reichende Analysen entnommen (s.u.).

Ergebnisse der Grabung in Hügel 26 der Kampagne 2009:

Zur Vermessung wurde im Rahmen der Kampagne 2009 ein Tachymeter verwandt. Parallel dazu wurden die Funde zeichnerisch und mit einer Spiegelreflex- Digitalkamera fotografisch dokumentiert. Für Überblicksaufnahmen wurde ein Kamerakran eingesetzt (Konstruktion Oliver Thiel). Die Dokumentation der ausgegrabenen Befunde und Funde erfolgte zeichnerisch mit Millimeterpapier und Farbstiften im Maßstab von 1:20 oder 1:10 (bei Detailbefunden) sowie schriftlich durch Grabungs- und Fundtagebücher.

Alle Schichten und Befunde wurden vermessen – teils auch dreidimensional – und fotografiert.

Die im Jahr 2008 geöffneten Sektoren BI, BII, BIII, CI und DI wurden mit Ausnahme von BI bis auf den gewachsenen Boden ausgegraben. Zusätzlich wurde die Ausgrabungsfläche im Osten um die Schnitte CII und DII sowie Richtung Nen um die Sektoren DIV, DIII, AV und AIV erweitert.

Befunde der 2008 begonnenen Sektoren BI-BIII, CI und DI: Sektor D I im Jahr 2009:

Sektor D I mit einer Fläche von 4,50 x 5,85 m wurde bis auf den gewachsenen Boden ausgegraben. Um die alte Grabungsgrenze zu erkennen, waren die Schnitte 2008 mit einer Plastikfolie abgedeckt worden. Dadurch wurde das erneute Ausgraben erleichtert.

Als erste Schicht wurde die letzte, am Ende der Kampagne 2008 aufgedeckte aschig-brandige Schicht mit darin deponierten Scherben ausgegraben. Unterhalb dieser Schicht trat ein Scherbenpflaster im Zentrum der Fläche zutage, das sich über ca. zwei Drittel des Sektors verfolgen ließ. Die teilweise sehr dicht gesetzten Scherben wurden nach erster Betrachtung bereits in fragmentiertem Zustand im Hügel deponiert. Die Scherben waren direkt auf den Hügelkörper der ersten Bauphase in einen hell weißlich grauen Lehm gestreut worden. Im Nprofil konnte die Konturlinie der ersten Hügelphase aufgrund der Verteilung der Scherben des Scherbenpflasters gut verfolgt werden. Der Lehmmantel war aus ortsanstehenden Lehm über den von seiner Humusdecke befreiten gewachsenen Boden errichtet worden. In der westlichen Profilwand des Sektors DI wurde ein Holzbalken in Teilen aufgedeckt, der zu dem Wandfundament eines zentralen Gebäudes der ersten Hügelphase gehört.

Sektor C I

Der in südlicher Richtung anschließende Sektor CI mit einer Fläche von 4,50 x 5,50 m erbrachte wie der benachbarte DI Sektor Strukturen der ersten Hügelphase. Ein bereits 2008 aufgedecktes, jedoch in situ belassenes verkohltes Holzstück erwies sich als Schwelle in das Innere eines im Hügel zentral gelegenen Gebäudes der ersten Hügelphase. 2009 konnten in Sektor CI dessen östliche Fundamentkonstruktion ausgegraben werden. Es handelte sich um die bereits 2007/8 in den Sektoren BII und AII aufgedeckten, damals als Schwellenkonstruktion interpretierten halbrunden Vertiefungen, die als halbierte Hölzer kleinerer Baumstämme gedeutet wurden. Während der Kampagne 2009 wurde klar, dass es sich bei der Schwellenkonstruktion um eine hölzerne Schwellbalkenkonstruktion eines größeren Gebäudes handelt, dessen östlicher Eingang durch die erwähnte verkohlte Trittschwelle markiert wurde. Zusätzlich konnten zwei rechtwinklige Torwangen gleicher Konstruktion dokumentiert werden. Unmittelbar vor der Schwelle zeigte sich eine Deponierung eines hölzernen kistenartigen Gegenstandes. Im Nöstlichen Bereich des Schnittes zeigten sich ebenfalls einzelne Scherben einer Scherbendeponierung, nicht jedoch in so dichter Konzentration wie in DI.

Der gewachsene Boden in CI wurde erreicht.

Der Profilsteg zwischen CI und BIII wurde abgetragen. Dabei konnten die unteren Schichten des 2008 entdeckten Herdes ausgegraben. Ferner wurde der östliche Teil der großen fundleeren Grube neben dem Herd durch das Abtragen des Profilsteges zu Ende ausgegraben. Nach derzeitiger Interpretation handelt es sich um eine große Pfostengrube der

Dachkonstruktion eines großen Gebäudes einer jüngeren Bauphase des Hügels.

Sektor B III:

Der 4,50 x 5,50 m messende Schnitt wurde bis auf den gewachsenen Boden ausgegraben.

Im Randbereich der großen zentralen schachtartigen Grube und des Herdes zeichnete sich eine dünne, aschige, mit Holzkohleflittern durchsetzte Schicht ab. Nur als Negativbefund konnte im N Westen eine diese Schicht durchschneidende, weitere gänzlich fundleere Grube identifiziert werden, die mit Lehm verfüllt wurde. Daran angrenzend wurden die Ausläufer einer zur ersten Hügelbauphase gehörenden Feuerstelle erfasst, die 2008 im südlichen Hauptprofil in Sektor AIII/AII festgestellt wurde.

Der Bereich von Sektor BIII blieb weitgehend fundleer.

Sektor B II:

Der ebenfalls 4,50 x 5,50 m messende Schnitt B II wurde gleichfalls bis auf den gewachsenen Boden ausgegraben. Im Süden des Schnittes konnte eine gleichfalls als Teil der Fundamentkonstruktion des Gebäudes der ersten Hügelbauphase identifizierte Struktur aufgedeckt werden. Sie lag in der gleichen Flucht wie die doppelreihige vermeintliche Schwellen- bzw. Fundamentkonstruktion einer Hauswand. Im südlichen Teil des Schnittes konnte die Struktur jedoch lediglich als Vertiefung für einen einzelnen Balken nachgewiesen werden. Die längliche amorphe Grube im Osten des Schnittes wurde zu Ende ausgegraben.

Sektor B I:

Sektor B I wurde zunächst in den Ausmaßen von 2008 mit einer Fläche von 3 x 2 m wieder aufgedeckt. Zudem wurde der Schnitt auf eine Fläche von 4,5 x 5 m in nördlicher Richtung erweitert.

Das mehrlagige Steinpflaster konnte dabei bis an das nördliche Sektorenprofil im gesamten Bereich des Schnittes erfasst werden. Bis auf eine lediglich 20 cm breite Fläche wurde zudem der ehemalige Profilsteg zwischen den Sektoren BI und BII abgetragen. Unterhalb der aus größeren Flussteinen bestehenden Steinpackung wurden Reste einer hölzernen, karbonisierten Struktur in Ansätzen ausgegraben, jedoch wurde der gewachsene Boden an dieser Stelle nicht erreicht. In der übrigen Fläche der Schnitterweiterung wurden Reste einer brandigen Schicht unterhalb der Steinsetzung erfasst. Der Fundeintrag an Keramik war relativ hoch, allerdings konnte kein Scherbenpflaster nachgewiesen werden.

Sektor CII

Aufgrund des Magnetbildbefundes wurde die Grabungsfläche im Jahr 2009 wesentlich nach Osten und nach N erweitert.

Die Schnittfläche von CII beträgt 5,5 x 15,50 Meter. Bereits dicht unterhalb des Humus traten im östlichen Bereich kleinere Kiesel innerhalb der dunkel humosen Schicht zutage. Entsprechend dem Magnetbild wurde in der Mitte des Schnittes sowie an der östlichen Peripherie eine annähernd quadratische Struktur aus größeren Flussteinen aufgedeckt. Oberhalb und zwischen der in der Mitte des Schnittes befindlichen Struktur konnten Scherben lokalisiert werden. Gleichzeitig konnte festgestellt werden, dass der Lehm des Hügelmantels östlich der zentralen Steinstruktur eine hellere Färbung aufwies als in Richtung Hügelzentrum. Diese gelblichere Struktur gehörte vermutlich bereits zum Hügelmantel der ersten Bauphase, während der hellere Lehm die Peripherie einer jüngeren Phase darzustellen scheint. Entlang der nördlichen Schnittgrenze

konnte auf einer Länge von 13,50 Metern und einer Breite von ca. 1,40 Meter eine aus kleinen und mittelgroßen Flusskieseln bestehende Struktur ausgegraben werden, die als Rampe oder gepflasterter Weg in Richtung Hügelzentrum interpretiert wurde. Dieselbe Struktur konnte jenseits des Profilstegs in Sektor DII verfolgt werden (siehe unten). Im westlichen Bereich des Schnittes wurden innerhalb des Hügelmantels aus gelblichem Lehm keinerlei nennenswerte Strukturen jedoch einzelne Scherbenkonstruktionen festgestellt.

Sektor DII:

Durch einen Profilsteg getrennt, wurde Sektor DII in der gleichen Flucht wie CI mit den Maßen von 15,50 x 5,30 Metern aufgedeckt. Es zeigte sich ein in Teilen mit CII vergleichbarer Befund. Das bereits dicht unterhalb der Humusdecke zutage tretende Kieselpflaster eines Weges nahm in DII große Teile des gesamten Schnittes ein. An ihrem westlichen Ende war die Struktur lediglich 0,80 Meter breit und verbreiterte sich dann trapezförmig auf ca. 4,80 Meter am östlichen Rand des Sektors. Dort zeigte sich jedoch in der gleichen Flucht zu CII eine ca. 4 x 2 Meter messende Steinsetzung aus größeren Flussteinen, deren Grenze jedoch nach Osten nicht mehr erfasst werden konnte. In der Gesamtansicht wies der Weg bzw. die steinerne Rampe eine trapezförmige Form auf. Im westlichen Teil des Schnittes konnten zwei weitere Befunde heraus präpariert werden. Unmittelbar nördlich des Weges fand sich eine 3,80 x 2 Meter messende halbrunde Verfärbung. Es handelte sich um eine grubenartige Struktur von rötlich brauner lehmig humoser Konsistenz, die mit Resten von verziegeltem Hüttenlehm und großen Mengen an Keramik verfüllt war. Offensichtlich gehört die Struktur zu einer sich in Sektor DIV fortsetzenden mehrlagigen Scherbenpackung (siehe unten), die jedoch in DII nicht als Packung bzw. Scherbenpflaster, sondern als amorphe Verfüllung einer grubenartigen Vertiefung angesehen werden kann. Am Westprofil des Schnittes zeigt sich auf einer Länge von 3 x 1,20 Metern eine weitere grubenartige Struktur, deren Füllung jedoch aus gelbem Lehm bestand. Darin fanden sich neben Scherben, teil von großen Gefäßen, auch einzelne Steine, nach erster Sichtung der Funde jedoch keine nennenswerten Anteile an Hüttenlehm.

Die Steinstrukturen in Sektor DII wurden ebenfalls nicht abgetragen, sondern der Schnitt mit Folie abgedeckt.

Sektor DIV:

Mit einer Fläche von 4,5 x 10,50 ist DIV der kleinste der in nördlicher Richtung neu eröffneten Schnitte. Seine Maße orientierten sich an den laut Magnetbild zu erwartenden Befunden. In seinem nördlichen Bereich zeichnete sich unmittelbar unterhalb der Humusschicht eine mit den Sektoren BI, CII und DII identische und nach derzeitigem Interpretationsstand der gleichen Konstruktionsphase angehörende Steinsetzung ab, die in mehreren Lagen verfolgt werden konnte. Auf der obersten Lage fanden sich einzelne Scherben. Unmittelbar im Anschluss an die die gesamte Breite des Schnittes in seinem nördlichen Bereich einnehmende Steinsetzung fand sich ein aus mehreren Schichten bestehendes Scherbenpflaster. Es wurde deutlich, dass die Gefäße bereits in fragmentiertem Zustand in einer rötlich humosen Verfüllungsschicht deponiert worden waren. Es fanden sich u.a. Teile von schwarz glänzender Ware sowie rote Besenstrichware, um nur wenige zu nennen. Allem Anschein nach wurden vor allem große Gefäße bzw. fragmentierte Hochhals- und Vorratsgefäße an dieser Stelle innerhalb des

Hügels deponiert. An der südöstlichen Schnittgrenze besaß die Scherbendeponierung in den oberen Lagen eine nahezu grubenartige Konsistenz aus lockerem rötlichbraunem Lehm. Es hat den Anschein, dass es sich um dieselbe Struktur wie im südlich angrenzenden Sektor DII handelt.

Sektor DIII:

Sektor DIII wurde auf einer Länge von 16,50 Metern und einer Breite von 4,50 Metern geöffnet. Ein 1 Meter breiter Profilsteg trennt ihn von Sektor DIV. Nach Abtrag des Humus zeigte sich unmittelbar im Anschluss an DIV der westliche Ausläufer der Steinsetzung. Daneben und südlich davon fanden sich Scherben in dichter Konzentration.

Im südlichen Bereich des Schnittes zeichnete sich ca. 20 cm unter der Humusoberkante eine leicht schräg in Süd-N-Richtung verlaufende Struktur ab, die sich als Teil des Wandfundaments eines großen Gebäudes zu erkennen gab. Sie wurde bislang nicht ausgegraben sondern nur zeichnerisch und photographisch dokumentiert. Dennoch wurde bereits klar, dass einzelne Steine oberhalb der Verfärbung als Fundament einer Schwellbalkenkonstruktion gedient haben können. Zwischen den Steinen sind Teile von verziegeltem Hüttenlehm erhalten geblieben. Das Gebäude wurde abgebrannt. Die Innenfläche in Sektor DIII weist in der oberen Schicht rot verbrannten Lehm auf. Wie sich in der Gesamtansicht mit den westlich angrenzenden Sektoren AV und AIV zeigt, handelt es sich bei dem Gebäude um einen ca. 11 m breiten und bislang auf einer Länge von 19 Metern (ohne Anten) erfassten Großbau mit Anten (Antenlänge zusätzlich 3 Meter) in seinem nördlich Teil. Eine bislang nicht ausgegrabene, sich jedoch als Verfärbung abzeichnende und in ost-westlicher Richtung verlaufende Verfärbung konnte als nördlicher Abschluss des Gebäudes identifiziert werden. Wiederum handelt es sich um eine Fundamentkonstruktion, bestehend aus einem halbierten verkohlten Balken, der jedoch nur in Sektor AV ausgegraben wurde. Das Fundament der in Süd-N-Richtung verlaufenden östlichen Gebäudewand wird durch größere Pfostengruben, die vermutlich zur Stabilisierung des Daches dienten, unterbrochen. Insbesondere der Schnittpunkt zwischen östlicher Ante und Hausecke wird durch eine größere Pfostengrube markiert. In Richtung Nen wurde dem Schichtverlauf des Hügels folgend der Lehm mantel tiefer abgegraben, ohne dass in diesem Bereich nennenswerte Strukturen zutage traten.

Sektor AV:

Der 16,50 x 4,50 messende Sektor AV stellt bis ca. zur Hälfte den nördlichen Innenbereich des großen Antengebäudes dar. Der Gebäudeabschluss konnte als Fundament in Form eines verkohlten Holzbalkens erfasst werden. Eine Eingangssituation ist bislang nicht klar erkannt worden.

Die rot lehmige Schicht in Sektor DIII setzt sich in Sektor AV weiter fort. Dabei zeigt sich insbesondere am nördlichen Rand, jedoch noch im Inneren des Gebäudes eine stärkere Konzentration rötlich gebrannten Lehms. An den südlichen Schnittgrenzen sowie im zentralen südlichen Bereich des Schnittes konnten diverse Grube, die in der Mehrzahl als Pfostengruben einer Dachkonstruktion des Antengebäudes zu deuten sind, ausgegraben werden.

Auch im Nen von Schnitt AV konnten außerhalb des Großgebäudes bislang keine weiteren Strukturen erfasst werden, obwohl sich diese im Magnetbild abzeichneten. Hier muss der Hügelmantel, dessen Gefälle wiederum gut verfolgbar

war, weiter abgegraben werden. Steinstrukturen wurden in Sektor AV nicht entdeckt.

Sektor AIV:

Sektor AIV ist mit 18,50 x 8 Metern Fläche der größte innerhalb von Hügel 26. Der östliche Teil des südlichen Schnittbereichs wird von dem Antengebäude eingenommen, das sich unterhalb der Humusdecke im gelben Lehm abzeichnete. Die westliche Außenwand des Gebäudes konnte durch ein Fundament sowie Wandversturzteile aus verziegeltem Hüttenlehm nachgewiesen werden. Tief eingegrabene Pfostengruben entlang der Wand sowie insgesamt drei im Bereich der westlichen Ante wurden ausgegraben. Eine gebrannte Fläche aus rot verziegeltem Lehm ließ sich als Fortsetzung einer gleichartigen amorphen Struktur aus Sektor AV bis in AIV hinein verfolgen. Auch am südlichen Profil wurde im Inneren des Gebäudes eine flache Grube mit verziegeltem Lehm ausgegraben.

Außerhalb des Gebäudes fanden sich wiederum Deponierungsgruben mit brandig humoser Verfüllung, die vor allem große Gefäßscherben, auch von sekundär gebrannten Gefäßen, und Hüttenlehmteile enthielt. Die südliche dieser zwei Gruben im Südwesten des Sektors befindet sich in einer Flucht zu den 2007 aufgedeckten Gruben an der Peripherie von Sektor AI. In nördlicher Richtung anschließend fand sich eine durch die Schnittgrenzen nicht vollständig in ihrer gesamten Fläche zu erfassende längliche Grube, die eine ähnliche Verfüllung aufwies. Innerhalb dieser wurde eine Deponierung bestehend aus im Feuer versehrten Bronzen und verkohlten Pflanzenresten entdeckt (verschiedene Getreidearten und ein Kern des Wilden Wein).

Der nördliche Teil des Schnittes wurde nach Abtragen der Humusdecke im Stadium des ersten Planums belassen. Es zeichneten sich in dieser Tiefe keinerlei Befunde im gelben Lehm mantel des Hügels ab.

Im Vergleich mit den anderen Schnitten stellt sich der Grabungsbefund 2009 wie folgt dar. In den Sektoren BI, CII, DII, DIV und DIII wurden Teile einer Steinkonstruktion, darunter ein Weg, sowie vermutlich als Substruktionen für nicht mehr erhaltene, eventuell in Holzbauweise errichtete Gebäudeteile nachgewiesen. Bislang noch nicht befriedigend geklärt ist das chronologische Verhältnis zu einer Bauphase des Hügels, die im Wesentlichen ein Großgebäude mit den bislang ausgegrabenen Maßen von 11 x 22 Metern (einschließlich der Anten) erbracht hat. Das längsrechteckige Gebäude besitzt in seinem nördlichen Teil Anten. Das Dach ist aufgrund der nachgewiesenen Pfostengruben in Firstbauweise als zweischiffiger Hallenbau zu rekonstruieren. Im Inneren des abgebrannten Gebäudes befand sich in zentraler Position ein Herd, der 2008 nahezu vollständig in Schnitt BIII ausgegraben wurde.

Aufgrund der Antenkonstruktion und des zentralen Herdes kann von einem megaron-ähnlichem Gebäude gesprochen werden. Es bedarf der Klärung, ob der gepflasterte Weg auf einen bislang nicht erfassten seitlichen Eingang des Gebäudes zugeführt hat.

Außerhalb des Gebäudes wurden Deponierungen von intentionell zerstörter Keramik vorgenommen, die räumliche Verteilung entlang der Längswände des Gebäudes lässt eine symmetrische Struktur erkennen. Die Keramikdeponierungen der Phase des Antenbaus befanden sich im gleichen Areal wie die Scherbenpflaster außerhalb des Rechteckbaus der ersten Hügelphase. (Carola Metzner-Nebelsick).

Proben:

Insgesamt wurden im Lauf der Grabungskampagne insgesamt 127 Proben entnommen. Dabei handelt es sich um 27 Proben zumeist sehr kleinteiliger kalzinierter Knochen, die gesondert archiviert wurden. Die übrigen Proben entfielen auf Holz- und Erdproben sowie einige pflanzliche Makroreste, deren Bestimmung in Auswahl noch in diesem Jahr zu leisten sein wird.

Des Weiteren wurden von den einzelnen Schichten des Hügels und den unterschiedlichen keramischen Warengattungen Proben für eine petrographische Analyse des Electron Microprobe-Verfahrens genommen. Die Analyse wird von Prof. Dr. Corina Ionescu und Volker Höck vorgenommen. Ziel ist eine archäometrische Untersuchung des keramischen Materials von Hügel 26.

Funde:

Das hauptsächliche Fundmaterial stellte Keramik unterschiedlicher Behandlungsarten dar. Sowohl einfach als auch durch sekundären Brand nachträglich verformte oder in ihrer Oberfläche beschädigte Keramik wurde in großem Umfang geborgen.

Erste Restaurierungen der Keramik und ihre zeichnerische Aufarbeitung werden derzeit am Museum in Baia Mare vorgenommen.

Bei den Bronzen der kleinen Deponierung handelt es sich um ein durch Feuer beschädigte Phalere mit Öse sowie daran ankorrodierte Spiralen und zwei pfriemartige Gegenstände. (Carol Kacsó).

Stand der botanischen Untersuchungen:

Zur pollenanalytischen Auswertung wurden 2008 in der Gebirgsregion unmittelbar nördlich des Läpuș-Beckens zwei ca. 6 Meter lange Trofprofile geborgen (Tăul Negru und Tăul Chendroaii).

Vom Profil Tăul Negru werden 120 Proben (Abstand jeweils 5 cm) analysiert; es sind bereits über 100 Proben bearbeitet. Auch liegen schon 5 Radiocarbonatierungen vor, welche vermuten lassen, dass sich der bronzezeitliche Horizont zwischen 2 m und 3 m Tiefe befindet. Insgesamt erwarten wir neue und grundlegende Ergebnisse zur Landschafts- und Vegetationsentwicklung der Region mit dem Schwerpunkt Metallzeiten.

Vom Profil Tăul Chendroaii wurden nur 20 Proben untersucht (Referenzprofil). Trotzdem sind grobe biostratigrafische Abläufe gut erkennbar und auch ist im Vergleich mit dem Profil Tăul Negru der bronzezeitliche Horizont abschätzbar. (Michael Peters).

In der Summe der Ergebnisse konnten die Beobachtungen der Kampagnen 2007 und 2008 verifiziert werden. Bei Hügel 26 handelt es um ein mehrphasiges Monument mit komplexen Baustrukturen. In der Gründungsphase, die bislang noch nicht datiert werden konnte, wurde ein längsrechteckiges Gebäude mit Holzfundament und mit zentraler Feuerstelle errichtet. In der gleichen Flucht wurde in einer jüngeren Hügelbauphase ein Großgebäude mit Anten und ebenfalls zentralem Herd erbaut, das den größeren Teil des längsovalen Hügels einnimmt. Beide Gebäude wurden intentionell abgebrannt. Im Außenbereich der Gebäude wurden jeweils Keramikdeponierungen vorgenommen, wobei es sich in beiden Phasen um bereits fragmentierte Keramik unterschiedlicher Warengattungen handelte.

38. Limba, com. Ciugud, jud. Alba

Punct: Șesu Orzii, Bordane, Vărăria, Vărar, În Coastă, La Coliba Barcului

Cod sit: 1106.01-06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 2/2009

Colectiv: Marius Ciută – responsabil, Cosmin Suciu (ULB Sibiu), Sabin Adrian Luca (MN Brukenthal), Gabriel Rustoiu, Horia Ciugudean, Cristinel Fântâneau (MNUAI), Beatrice Daisa-Ciută, Cristian Florescu (Univ. Alba Iulia)

Campania anului 2009 s-a caracterizat, pentru ansamblul de situri arheologice de la Limba - Oarda de Jos, prin lipsa săpăturilor arheologice sistematice, din motivele pe care le vom enumera mai jos:

- în acest an, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, ca urmare a încetării de mai bine de 8 ani a cercetărilor arheologice efectuate de Univ. din Alba Iulia în acest sit și prin pensionarea și decesul regretabil al Prof. univ. dr. Iuliu Paul, responsabilul științific de șantier a fost desemnat conf. univ. dr. Ciută Marius, de către Comisia Națională de Arheologie - prin intermediul *Autorizației de Săpătură Arheologică nr. 2/2009* emisă în data de 11. 05. 2009. Odată cu transferul responsabilității științifice a fost efectuat și transferul instituțional, instituția organizatoare a cercetărilor devenind, astfel, ULB Sibiu, la care acesta din urmă are calitatea de profesor asociat. Dată fiind data destul de avansată de eliberare a *Autorizației* (mai 2009), respectiv de acordare a acceptului propriu-zis pentru preluarea responsabilității științifice a cercetărilor din acest ansamblu de situri, nu a mai rămas timp suficient pentru alcătuirea unui colectiv de arheologi, pentru accesarea unor fonduri financiare necesare, respectiv pentru definitivarea *Proiectului de cercetare arheologică* și efectuarea primelor săpături arheologice.

- În aceste condiții, în conformitate cu *Standardele și Procedurile din arheologia din România*, ne-am orientat eforturile către rezolvarea unor probleme de ordin logistic, organizațional, legal etc., în vederea definitivării *Proiectului de cercetare arheologică*, avându-se în vedere aplicarea metodelor și tehnicilor moderne, interdisciplinare în cercetarea și valorificarea acestui sit. În acest sens, a fost extinsă ridicarea topografică digitală la întregul areal al siturilor arheologice, s-a luat legătura cu o serie de instituții și persoane fizice în vederea efectuării unor prospecții geo-fizice complementare, s-a luat legătura cu autoritățile locale pentru a le pune în vedere situația nou creată

- Deoarece ansamblul de situri arheologice de la Limba-Oarda de Jos se află în calea unor iminente proiecte de infrastructură (respectiv construirea șoselei rapide Sebeș-Turda dar și a construcției de locuințe familiale) s-a solicitat DCCPCN Alba (prin adresa cu nr. 658 din 27 iulie 2009) includerea tuturor sectoarelor ansamblului de situri de la Limba-Oarda de Jos în *Lista Monumentelor Istorice* (la momentul de față doar sectorul Vărar - acoperit, din păcate, aproape integral de case recent construite - figurează pe această listă, la nr. crt. 66 cod LMI AB-s-B-00035) sau cel puțin includerea lor, în regim de urgență, în zona de protecție, solicitându-se și anunțarea responsabilului științific al cercetărilor (dr. Marius-Mihai Ciută) la efectuarea supravegheților arheologice în perimetru imediat apropiat sectoarelor de sit de către specialiști ai DCCPCN Alba. Deși nu am primit încă nici un răspuns la solicitarea noastră, sperăm ca

organele abilitate să ia măsurile legale ce rezultă din această situație.

- A fost semnat un *Protocol de colaborare* cu MNUAI, în conformitate cu care, responsabilul de cercetare arheologică se obligă să depună la această instituție, integral, materialele rezultate în urma cercetărilor efectuate în situl menționat, precum și documentația rezultată. Specialiști ai acestei instituții au fost cooptați de altfel în colectivul de cercetare arheologică.

- A fost reluată și centralizată întreaga documentație a cercetărilor sistematice din perioada 1995-2001 (arhiva foto, dia, grafică, jurnalele de săpătură și de sector, articolele și studiile publicate și/sau în curs de publicare etc.), în scopul centralizării acesteia, realizându-se astfel punctele de pornire în desfășurarea viitoarelor cercetări arheologice dar și în vederea valorificării informațiilor și datelor existente. Ca punct de pornire, s-a conceput un studiu amplu privind toponimia, topografia, sectorizarea, istoricul cercetărilor și perspectivele cercetărilor din acest ansamblu de situri arheologice, publicat în revista *Apulum* din Alba Iulia (XLVI, 2009, p. 337-362) și în limba engleză în revista *Acta Terrae Septemcastrensensis* din Sibiu (VIII, 2009). Totodată aspecte relevante și rezultate din cardul cercetărilor anterioare (1995-2001) au făcut obiectul mai multor prezentări și comunicări, realizate de responsabilul științific cu ocazia diferitor manifestări științifice din țară.

- În speranța existenței fondurilor financiare necesare derulării cercetărilor viitoare, se are în vedere accesarea unor proiecte naționale sau internaționale de cercetare, precum și asocierea cu instituții de prestigiu din Europa în vederea efectuării săpăturilor sistematice.

39. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea

Punct: Cetățuia

Cod sit: 160699.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 102/2009

Colectiv: Cristian Micu – responsabil, Florian Mihail (ICEM Tulcea), Mihai Florea, Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR), Laurent Carozza (UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse), Michel Maille (UMR 5608 TRACES-CRPPM), Noelle Provenzano (UMR 5140 Lattes)

Campania arheologică din acest an s-a desfășurat în perioada 31 iulie-21 august. Obiectivele fixate de echipa de cercetare au fost următoarele:

- continuarea cercetărilor pe suprafața SI din așezarea-*tell* aflată în punctul *Cetățuia*;
- verificarea rezultatelor cercetării geo-radar realizată în anul 2008 pe terasa aflată pe partea dreaptă a Văii Larga (punctul *Cetățuia*, microzona Luncavița);
- continuarea cercetărilor de suprafață în cadrul microzonei Luncavița;
- continuarea activităților de topografie la nivelul microzonei Luncavița;
- continuarea programului de cercetări în domeniul industriei materiilor dure animale

În campania 2009, în așezarea-*tell* din punctul *Cetățuia* au fost cercetate suprafețele corespunzătoare sectoarelor 3 și 4. În primul dintre acestea atenția noastră s-a

îndreptat asupra zonei de S a locuinței nr. 6. Pe suprafața carourilor G1, H1 și I1 a fost identificat un sediment fin, neomogen, brun, asociat cu pietre de mari dimensiuni, granule de chirpici arși și nearși, fragmente ceramice de dimensiuni medii, oase de mamifere, așchii de silex și plăcuțe de vatră – US 1660. Această unitate stratigrafică pare să reprezinte o fază de acumulare a unor deșeuri menajere, probabil, în cea de-a doua cameră a locuinței nr. 6. US 1660 suprapune o podea aflată într-o avansată stare de degradare, care corespunde US 1865 din sectorul 4, cercetată în campania 2008. În sectorul 4 a fost finalizată cercetarea US 1871, ce corespunde, probabil, unei locuiri exterioare locuinței L6, posterioară distrugerii locuinței L8. Identificată în carourile K1-K3 și L1, această unitate stratigrafică se individualizează prin sedimentul său compact, friabil, neomogen, cenușiu, asociat cu numeroase granule de chirpici arși și nearși, mici fragmente de chirpici nearși, oase de mamifere și pești, fragmente ceramice de mici dimensiuni (unele rulate), produse de debitare din silex, fragmente de lemn ars. Îndepărtarea sa a permis evidențierea unei zone din distrugerea locuinței L8.

Cercetările geo-radar din anul 2008 s-au desfășurat în cadrul proiectului *Cercetări arheologice și prospecțiuni prin mijloace optoelectronice CARPO*, realizat în colaborare cu Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Optoelectronică București (INOE), MNIR și MJ Ialomița. Obiectivul specific acestei activități a fost acela de identificare și definire, cu ajutorul unei tehnologii moderne, a spațiilor din afara așezării - *tell* din punctul *Cetățuia* transformate prin acțiunea factorilor antropici la nivelul perioadei eneolitice. În acest context, a fost aleasă o arie-test, numită convențional *Cetățuia Est*, aflată pe partea dreaptă a Văii Larga, la aproximativ 300 m SE de *tell*, împărțită în cinci suprafețe cu dimensiuni variabile. În total au fost cercetați prin metoda mai sus amintită 1712,5 mp. În funcție de datele puse la dispoziție de INOE pentru patru din cele cinci suprafețe cercetate, pentru a stabili natura neomogenității rezultate, s-a decis trasarea și cercetarea unei secțiuni, notată convențional CE1, și a două suprafețe, notate convențional CE2, respectiv CE3.

Secțiunea CE1. A fost plasată pe suprafața S3 din programul de cercetări geo-radar. Orientarea (NNV – SSE) și dimensiunile (7 × 1 m) sale au fost determinate de dispunerea neomogenităților pe suprafața anterior precizată. CE1 a fost împărțită în patru carouri. În cadrul său au fost identificate următoarele realități stratigrafice:

- sol compact, negru, afectat superficial de rădăcini, asociat cu fragmente de silex și rare fragmente ceramice (probabil cultura Gumelnița) – US 1001. Reprezintă stratul vegetal în secțiunea cercetată;
- sol mai puțin compact în raport cu stratul vegetal, omogen, fin. Această unitate stratigrafică este în fapt un amestec de mai multe tipuri de sediment – verzui, galben, maron. A fost afectat pe întreaga sa adâncime de rădăcini și galerii de animale. Este asociat cu un număr redus de piese de silex (produse de debitaj ?) – US 1002. Reprezintă, probabil, umplutura unei alveolări apărută în c. 2 și 3;
- US 1003 reprezintă alveolarea în care s-a acumulat US 1002;
- sol compact, omogen, fin, maron, afectat superficial de rădăcini. Este asociat cu rare fragmente ceramice de mici dimensiuni (cultura Gumelnița) și câteva piese de silex (una din piese este o lamă retușată) – US 1004. A fost interpretat drept o formațiune naturală;

- sediment compact, dur, relativ omogen, fin, negru, afectat de galeriile săpate de animale. Este asociat cu rare granule de chirpici arși, foarte puține fragmente ceramice rulate (cultura Gumelnița, faza A2) și un număr redus de oase de mamifere. În partea sa inferioară apar concrețiuni calcaroase – US 1005. A fost interpretat drept umplutura unei gropi, notată convențional G1;

- US 1006 reprezintă amenajarea gropii G1. Acest complex arheologic, cu o adâncime maximă de 0,90 m pe suprafața cercetată, a fost identificat în c. 1 al CE1. Forma gropii este, probabil, ovală, iar profilul aproximativ cilindric. Întrucât complexul nu a fost cercetat pe întreaga sa suprafață nu putem preciza o valoare exactă a diametrului;

- US 1007 reprezintă loess-ul cuaternar.

Secțiunea a fost astupată după finalizarea cercetării.

Suprafața CE2. A fost plasată în jumătatea de N a suprafeței S4 din programul de cercetări geo-radar. Și în acest caz orientarea (NE – SV) și dimensiunile (14 × 10 m) sale au fost determinate de dispunerea neomogenităților din zona anterior precizată. CE2 a fost împărțită în carouri de 2 × 2 m. Luând în considerare valoarea finanțării acestei campanii și, prin urmare, timpul avut la dispoziție, am hotărât aplicarea metodei „tablă de șah” în cercetarea suprafeței CE2. Până la sfârșitul campaniei 2009 au fost cercetate carourile A1, A3, A5, B2, B4, C1, C3 și C5. În cadrul acestora au fost identificate următoarele realități stratigrafice:

- sol compact, negru, afectat într-o mică măsură de rădăcinile plantelor (suprafața CE2 este acoperită de o vegetație de stepă), dispus uniform pe întreaga suprafață cercetată a CE2, asociat cu un vârf de săgeată de fier (c. B2), bile de Pb contemporane (carourile A5, B2, B4, C5), cartușe (A1, A3, A5 și B2), un fragment obiect de fier (c. C5) – US 2001. Reprezintă stratul vegetal în CE2;

- sol compact, maron, ce nu prezintă variații semnificative de grosime pe suprafața cercetată. În anumite cazuri a fost afectat superficial de câteva rădăcini. Este asociat cu o așchie de silex ce prezintă retușe pe una din margini (c. A1), un fragment ceramic atribuit culturii Gumelnița (c. A3), o piatră de mici dimensiuni (D. – 10 cm, c. A5), un fragment obiect fier, probabil contemporan (c. B2) și un fragment de topor eneolitic (c. C3). În carourile A1 și A3, la limita dintre US 2001 și US 2002 apar mici fragmente de lemn ars – US 2002. A fost interpretat drept o formațiune naturală ;

- sol compact, neomogen, fin, identificat în colțul de SV al caroului A3. A fost afectat de galerii săpate de animale – US 2004. Ar putea reprezenta umplutura unui mormânt. Posibilul complex arheologic a fost notat convențional G2 ;

- pe suprafața G2 au fost descoperite resturi de oase umane – US 2005. Această unitate stratigrafică ar putea corespunde acțiunii de depunere a unui corp uman;

- US 2003 reprezintă loess-ul cuaternar, în care a fost observat un mic fragment de lemn ars. De altfel, mici fragmente de lemn ars au apărut și la limita dintre US 2002 și US 2003, în c. A5.

După finalizarea cercetării terenul a fost readus la starea inițială.

Suprafața CE3. A fost plasată în jumătatea de S a suprafeței S4 din programul de cercetări geo-radar. Orientarea, dimensiunile și împărțirea în carouri sunt aceleași cu cele precizate în cazul CE2. Constrângerile determinate de valoarea finanțării și timpul avut la dispoziție au împiedicat începerea săpăturilor pe CE3 în campania 2009. Singurele lucrări efectuate au fost cele de curățire a terenului de vegetație.

Cercetările de suprafață din acest an au avut drept obiectiv verificarea unor informații anterioare privind anumite situri arheologice aflate pe Valea Joiței, la SV de localitatea Luncavița.

În acest context a fost avut în vedere un sit aflat în punctul *Puțul Joiței*, amplasat pe o terasă delimitată de două văi, în imediata apropiere a unui izvor. Facem precizarea că în acest loc au fost descoperite, alături de fragmente ceramice atribuite perioadei romane, câteva piese din silex. Descrierea acestora din urmă a fost făcută în lucrarea *Neo-eneoliticul în nordul Dobrogei în lumina cercetărilor de la Isaccea, punctul Suhat și Luncavița, punctul Cetățuia* (teză de doctorat prezentată de Cristian Micu în cadrul Institutului de Arheologie București, 2005). Cu acea ocazie se preciza că piesele respective ar putea aparține epocii neo-eneolitice.

Cercetările din acest an au permis următoarele observații:

- punctul *Puțul Joiței* se află într-o zonă dominată de terase și promontorii. Vegetația actuală este specifică zonei de stepă. Pe Dealul Chitlău, aflat în apropiere, se poate observa cum vegetația de pădure de extinde în defavoarea celei de stepă. Suprafața acesteia din urmă evoluează și în funcție de mărirea ori reducerea suprafeței terenurilor agricole;

- suprafața terasei este afectată permanent de lucrări agricole intensive. Plugul tractoarelor a ajuns în general la 0,25-0,30 m, și foarte rar la 0,40 m adâncime. A fost afectat, se pare, doar stratul vegetal;

- materialul arheologic aflat la suprafața solului apare într-o stare avansată de fragmentare. Unele fragmente ceramice prezintă caracteristicile unui material rulat. Anumite spărturi observate pe materialul litic pot fi rezultatul acțiunii utilajelor agricole;

- în partea de N a terasei, spre izvorul din punctul *Puțul Joiței* se găsesc în special fragmente ceramice aparținând perioadei romane și așchii de silex. Rar, apar resturi faunistice;

- în partea de S a terasei, spre partea sa superioară, numărul fragmentelor ceramice de perioadă romană rămâne constant dar crește numărul pieselor din silex și apar câteva fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturii Gumelnița, faza A2;

- au fost identificate 34 piese din silex (lame brute, gratoare, nuclee etc.), 5 piese din piatră șlefuită (trei lame, un percutor, un talon de piesă piatră) și 38 fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturii Gumelnița A2. Toate piesele prezintă analogii cu cele descoperite în ultimul nivel de locuire (superior) de pe tell-ul din punctul *Cetățuia*;

În această campanie au fost începute ridicările topografice în așezările gumelnițene din punctele *La Cioara* și *Puțul Joiței*, ambele aflate în microzona Luncavița;

În anul 2009 a fost continuat studiul pieselor confecționate din materii dure animale descoperite în situl Luncavița-Cetățuia, demers desfășurat în perioada 28 iulie-12 august. Cu această ocazie, a fost realizată o statistică a materialului în funcție de tipul materiei prime preferate pentru prelucrarea pieselor, observându-se utilizarea într-un procent foarte ridicat a oaselor provenind de la animale sălbatice. De asemenea, s-a încercat conturarea principalelor tipuri de obiecte fabricate de către comunitățile gumelnițene din punctul menționat, precum și a tehnicilor de prelucrare utilizate. Activitățile întreprinse în această campanie reprezintă o primă etapă în analiza industriei materiilor dure animale provenind din nordul Dobrogei, proces desfășurat în colaborare cu specialiști francezi aparținând CNRS UMR 5140, Lattes, Franța.

Cercetări de suprafață în microzona Luncavița

Mihai Ștefan Florea, Cristian Leonard Micu, Florian Mihail
Cetățuia - tell
Cetățuia

Așezarea *tell* din punctul *Cetățuia* se află la 4,5 km S de centrul (primăria) satului Luncavița, în imediata apropiere a DJ 222 A ce leagă localitatea Luncavița de localitatea Nifon. Dimensiunile așezării: 6039 m² (diametrul 102 x 75 m) iar față de nivelul zonei inundabile (mlăștinoase) din partea de NE este mai sus cu cca. 8 m. Cota absolută a punctului 0 este de 52,44 m (sistem de referință Marea Neagră 1975).

Cetățuia-Necropolă

Zona este în studiu, au fost efectuate cercetări cu georadarul în anul 2008 iar în 2009 s-au efectuat sondaje de verificare. La această dată nu se poate spune cu certitudine dacă necropola așezării gumelnițene de pe *tell* se află în această zonă.

Mocuța

Așezarea gumelnițeană se află la 2 km S de centrul satului, în punctul *Mocuța*, nume ce se leagă de tumulul din imediata apropiere (cercetat în întregime, ceea ce a făcut ca movila de pământ să nu mai fie astăzi vizibilă, păstrându-se doar numele locului *La Mocuța*). Sondajul din 2007 (4 x 8 m) nu a reușit să clarifice situația așezării (motivul principal fiind sondarea la marginea de N a așezării, restul terenului fiind în acea perioadă afectat de culturi agricole). Din punct de vedere al reliefului, așezarea se află pe un bot de terasă/martor de eroziune la o altitudine de 41,58 m în timp ce la baza acestei înălțimi (zonă inundabilă) nu sunt mai mult de 12 m altitudine. Suprafața întregului sit (zona în care se găsesc răspândite materiale arheologice) este de 22472 m².

Cioara

Punctul *Cioara* se află la marginea de E a satului, pe strada Ciorii și la intrarea dinspre satul Rachelu, în zona inundabilă a fostei bălți Crapina (astăzi complet asanată, întreaga suprafață a bălții fiind amenajată pentru agricultură). Mare parte din așezare a fost distrusă în momentul amenajării străzii și a gospodăriilor din zonă, ceea ce a mai rămas fiind curpins în grădina proprietate particulară aparținând lui Panait Alexandru. Suprafața rămasă este de 945 m². Unele materiale strânse din așezare se află astăzi la Școala din Luncavița.

Joita Gumelnița

Așezarea este amplasată în partea de SV a satului, între Valea Joitei și Valea Codrului. Puținele fragmente ceramice sunt amestecate cu cele aparținând primei epoci a fierului (cultura Babadag). S-a putut totuși individualiza un perimetru cu concentrare de material aparținând culturii Gumelnița pe o suprafață de 9275 m².

Joita Hallstatt

Așezarea este amplasată în partea de SV a satului, între Valea Joitei și Valea Codrului și se întinde pe o suprafață aproximativă de 26642 m². Sondajele efectuate în 2006 de către Sorin Cristian Ailincăi datează așezarea în faza a 3-a a culturii Babadag¹.

Puțul-Joitei Gumelnița

Așezarea este amplasată între Valea Joitei și Valea Stâncii, în punctul numit *Puțul Joitei*, la aproximativ 3 km SSV de sat. Materialele arheologice sunt răspândite pe o suprafață de 52428 m², ocupând cea mai mare parte a unui mic deal.

Puțul-Joitei medieval

Așezarea este amplasată între Valea Joitei și Valea Stâncii, în punctul numit *Puțul Joitei*, la aproximativ 3 km SSV de sat. Materialele arheologice sunt răspândite pe o suprafață de 144328 m².

La Milanu

Așezarea este amplasată la aproximativ 3 km N de centrul satului (primărie), pe un promontoriu stâncos, ocupând aproximativ ¼ din suprafața promontoriului. Suprafața totală a sitului este de 18833 m², dar fragmentele ceramice sunt răspândite pe o suprafață mult mai mare. Fragmentele ceramice datează situl în perioada romană târzie.

Anexa 3**Note:**

1. *New Discoveries from the First Iron Age in Luncavița (Tulcea County)*, Peuce (SN)-Studii și cercetări de istorie și arheologie, 6, 2008, pp. 133-148.

Abstract:

The 2009 archaeological campaign was between the 31st of July and the 21st of August. The objectives of the investigation team were: a. the continuation of the excavation in Surface SI from the tell-settlement, situated in Cetățuia point; b. the examination of the geo-radar studies results carried out in 2008 on the terrace situated on the right side of Valea Largă (Large Valley, Cetățuia point, Luncavița microzone); c. the continuation of surface surveys inside Luncavița microzone; d. the continuation of topographic activities inside Luncavița microzone; e. the continuation of the study of the worked bone material.

40. Mangalia, jud Constanța [Callatis]**Punct: Colțul de NV al Cetății**

Cod sit: 60491.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 38/2009

Colectiv: Mihai Ionescu (MA Mangalia)

Cercetarea, începută în 1991 de un colectiv format din regretații prof. Dr. Constantin Preda și dr. Valeriu Georgescu, continuată în 1999 de prof. dr. Alexandru Avram și de colectivul MA Callatis a constatat în acest an în reluarea săpăturilor în S6 și S7 și trasarea S8 de 3 x 10 m la E de S7.

De asemenea, a mai fost curățată prelungirea către N a pavajului porții unde a fost descoperită, între alte material, și o monedă constantiniană.

În principiu cercetările s-au concentrat în dezvelirea turnului de E al porții de N a cetății și în încercarea de a clarifica situația planimetrică. Este vorba de un turn rectangular construit în epoca romană, probabil în timpul efortului constructiv sub grija guvernatorului consular al Moesiei Inferior, Marcus Valerius Bradua, după anul 170, ca urmare a distrugerii provocate de invazia costobocilor.

În aceeași perioadă a fost refăcută și incinta elenistică căreia i-a fost adăugată o suprastructură în opus mixtum. Turnul în discuție a fost adosat incintei amintite, are o lungime de 11,5 m, iar fundația a fost turnată în grabă fiind formată din blochete de calcar legate cu mortar din var și nisip de mare.

Deși lățimea turnului nu a putut fi stabilită datorită unei intervenții moderne ce a afectat până la fundație partea frontală a turnului și latura sa de est, putem sublinia că este vorba de un

turn bastion ce a fost abandonat în epoca romano-bizantină, când incinta de N a Callatisului se retrage spre S și a fost demantelat ca urmare a unor intervenții succesive, medievale și moderne. Mărturii ale intervențiilor medievale stau fragmentele ceramice smălțuite, câteva pipe fragmentare și o monedă de argint, probabil spaniolă.

41. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova

Punct: La Mornel

Cod sit: 131498.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 111/2009

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frînculeasa, Octav Negrea (MJIA Prahova), Radian-Romus Andreescu (MNIR), Tiberiu Nica

Obiectivele principale ale campaniei 2009 au fost următoarele: - finalizarea cercetării sectorului 13, deschiderea unor noi suprafețe pentru observații specifice privind planul și evoluția internă ale așezării, deschiderea unor secțiuni arheologice care să suprapună zona de acces (vestică) pentru a verifica dacă situl este fortificat artificial. Au fost trasate noi secțiuni: S.XI-18 x 1,5 m; SXII-15 x 1 m; SXIII-19 x 1 m, SXIV-12,80 x 1 m; SXV-8 x 1 m; noi suprafețe St. 15-4 x 4 m, SB (redeschisă) 4 x 3,5 m; De asemenea au continuat cercetările în sectorul 13A, C, nefinalizate în campania precedentă. Secțiunile au fost orientate E - V. Am trasat și un sondaj în afara așezării eneolitice, pe terasa „Mornelului”, la VNV de aceasta, în suprafața β. Sondajul I a fost orientat E-V, a avut dimensiuni de 15 x 1 m.

Au fost cercetate parțial două locuințe de suprafață incendiate (L1 și L5) identificate în campaniile precedente, mai multe gropi, zone exterioare locuințelor. Au putut fi identificate limitele de V ale locuințelor 1 și 5. Locuința 1 descoperită și cercetată parțial în anul 2004 a fost cercetată în totalitate, iar L.5 a fost cercetată până la nivelul podelei. A fost de asemenea cercetată în SXI o groapă de provizii ce fusese inițial identificată în St. 5 în anul 2004. În locuința 5 sub dărâmături au fost descoperite în jur de 10 vase întregibile, o greutate de lut decorată prin incizii, o protomă zoomorfă, o statueta antropomorfă, alte fragmente ceramice, foarte multe pietre de râu, de dimensiuni variabile.

În secțiunile trasate în zona așezării eneolitice au fost descoperite câteva gropi puțin adânci, cu inventar sărăcăcios. Au fost descoperite și materiale arheologice posteneolitice, din epoca bronzului. Cel mai probabil nivelul de locuire posteneolitic a fost distrus de lucrările agricole, singurele complexe ce s-au conservat parțial fiind cele de tip adâncit. Astfel de complexe constau doar în câteva gropi cu inventar sărac.

În sondajul trasat la V de așezarea eneolitică în suprafața β am identificat mai multe complexe arheologice probabil din prima epocă a fierului, dacă nu chiar de la sfârșitul epocii bronzului. Stratul arheologic identificat la adâncimea de 0,35 -0,40 m, sub nivelul arabil nisipos, avea culoarea brun-negricioasă, grosimea de 0,20/0,30 m. Majoritatea materialelor sunt atipice, lucrate la mână, iar cele decorate au brăuri alveolate. Complexele descoperite în număr de 5 sunt de tip groapă, dar și o locuință adâncită ce avea un cuptor plasat în

zona de NE a acesteia. O groapă avea formă de sac, se adâncea în nivelul argilos gălbui-roșcat steril din punct de vedere arheologic. A fost identificat parțial și un complex arheologic definit printr-o grupare de pietre ce par așezate intenționat. Nefiind surprins decât parțial nu avem date certe pentru precizări suplimentare privind funcționalitatea acestuia.

Tot materialul arheologic descoperit se află în patrimoniul MJIA Prahova. Ceramica a fost parțial restaurată și inventariată.

Bibliografie:

Andreescu Radian, Frînculeasa Alin, Paveleț Eugen, Nica Tiberiu, Torcică Ion, *Considerații preliminare asupra așezării eneolitice de la Mălăieștii de Jos (Jud. Prahova)*, Mousaios 11, 2006, p. 9-33;

Frînculeasa Alin, *Fragmente ceramice decorate antropomorf descoperite în așezarea eneolitică de la Mălăieștii de Jos-Județul Prahova*, Argesis 15, 2006, p. 31-40;

Frînculeasa Alin, Niță Loredana, *Le matériel lithique taillé de l'établissement énéolithique de Mălăieștii de Jos, département de Prahova. Quelques données préliminaires sur les découvertes des campagnes 2002-2005*, Annales d'Universite Valahia Târgoviște 8-9, 2006-2007, p. 139-148;

Paveleț Eugen, *Un mormânt de incinerare descoperit la Mălăieștii de Jos, jud. Prahova*, Argesis 15, 2006, p. 67-76;

42. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila

Punct: Mănăstire

Cod sit: 43572.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 17/2009

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru (M Brăila)

Ruina mănăstirii Măxineni se află situată în imediata vecinătate a vetrei satului medieval Măxineni, precum și a satelor Voinești (Voilești), Latinu și Corbu Vechi. Situl a fost afectat, într-o oarecare măsură (0,50 – 0,80 cm), de luptele date în zonă în Primul război mondial (1917).

Cercetarea arheologică (1976, 1978 - 1980, 1982 – 1989, 1991) a dus la evidențierea a trei etape constructive: ante 1637 (sfârșitul sec.XVI); 1637; refacerea din 1857 – 1859 (arhitect Schlatter).

În centrul sitului arheologic, cercetat doar pe suprafața curții mănăstirii, se afla ruina bisericii ridicate de Matei Basarab și Elena Doamna și refăcută în 1857/1859. Împrejurul acesteia se află necropola satului Măxineni și a mănăstirii, precum și fundațiile unor anexe și a zidurilor de incintă.

În campania 2009 s-a încercat identificarea urmelor de locuire medievală târzie, cu alte cuvinte, indicii materiale cât mai clare privind vatra satului Măxineni cel puțin de la jumătatea veacului al XVI-lea înainte, dacă nu și mai vechi, precum și verificarea hărții austriece din 1789 – *Plan de situație Brăila-Galați* care plasează localitatea „Măscineni” în imediata vecinătate a confluenței Buzăului cu Siretul.

S1. am notat cu S1 un sondaj efectuat la cca. 100 m SE de biserica veche a mănăstirii, având dimensiunile de 2 x 2 m, poziționat E - V. Nu au fost surprinse nici un fel de complexe arheologice, doar foarte puțin material ceramic fragmentar,

ruit. Pământul galben, steril a fost identificat la adâncimea de – 0,80 m.

S₂. am notat cu S₂ un sondaj poziționat la cca. 150 m SE de biserica veche a mănăstirii și cca. 30 m. de S₁, având dimensiunile de 2 x 2 m, poziționat E - V. Nu au fost surprinse nici un fel de complexe arheologice, doar puțin material ceramic fragmentar, rulat. Pământul galben, steril a fost identificat la adâncimea de – 1 m.

S₃. am notat S₃ secțiunea plasată la cca. 1000 m SV de biserica veche a mănăstirii și cca. 100 m., în stânga căii moderne de acces spre așezământul monahal, având dimensiunile de 4 x 6 m, determinată, cum am spus de prezența unor pietre de dimensiuni relativ mari, pe un loc ceva mai înalt. Odată cu trasarea limitelor secțiunii și îndepărtarea pământului vegetal, au apărut și alte pietre, conturându-se tot mai clar, încă de la adâncimea de – 0,10 m o incintă rectangulară de 3,25 x 3, 30 m la exterior, orientată cu o ușoară deviație către E - V (lungimile). Pietrele au dimensiuni diferite cuprinse între 0,90 și 0,10 m lungime și nu s-a sesizat o anume simetrie în dispunerea lor. Înălțimea lor este în general uniformă, în medie 0,27 m. Acolo unde au existat diferențe de înălțime, pentru a se respecta linia uniformă pietrele mai mici au fost așezate pe un „pat de moloz”. Fără îndoială, judecând după forma lor acestea provin din ruinele bisericii monahale, unde cu certitudine două au îndeplinit rolul unor ancadrame de ferestre „tăiate” în forma crucii, frumos ornamentate pe una dintre fețe, iar alte două a unor chei de boltă. Multe altele păstrează lăcașe pătrate pentru îmbinarea cu bârne de lemn, iar ancadramele de ferestre, cu deschiderea de un cot, orificii rotunde pentru fixarea zăbrelelor.

În exteriorul incintei, imediat de lângă pietre, la –0,20 m, s-a semnalat prezența unui pământ galben foarte dur, dovadă a unei amenajări de jur împrejur, azi cunoscută prin termenul de compactare. În interiorul incintei, începând de la – 0,15 m apar bucăți de cărămidă amestecate cu mortar, lipitură de lut, foarte probabil urme ale pereților prăbușiți. Cantitatea destul de redusă totuși de cărămidă ne face să credem că pereții nu au fost ridicați exclusiv din acest material, acestea, preluate fără îndoială tot din pereții vechii biserici, servind cel mult la crearea unei centuri de înălțime medie.

Semnalăm totodată prezența destul de numeroasă a unor bucăți mai mici sau mai mari de geam, dovadă a existenței măcar a unei ferestre. În același nivel au fost identificate și numeroase cuie, scoabe și piroane, aflate în diverse stări de conservare, unele provenind probabil de la bârnele care susțineau acoperișul. Pentru acestea din urmă s-au conservat destul de puține indicii, doar pe latura de est, paralel cu perețele de piatră păstrându-se un fragment dintr-o bârnă de lemn.

Câteva fragmente vitrice, foarte subțiri, păstrând uneori o formă rotundă au aparținut unor sticle de lampă. Interesantă este și descoperirea în zona colțului nord-vestic al incintei a părții inferioare a unui recipient de sticlă, o candelă (– 0,20 m). Mai notăm și prezența unui fragment ceramic provenind de la partea inferioară a unei farfurii smălțuite, de culoare roșie cu dungi galbene (– 0,20 m). În fine, tot partea inferioară s-a conservat și de la un vas-borcan (cană?) din lut ars, cu pereții subțiri, neornamentat (– 0,30 m), iar la aceeași categorie a ceramicii mai menționăm și două fragmente din buza unor vase smălțuite. Nivelul arheologic la care ne referim poate fi datat cu certitudine *post* 1816 întrucât în acest context a fost identificată o monedă de ½ de Kreizar, emisiune a anului menționat (– 0,40 m) în sectorul nord-vestic al incintei.

Exact în zona mediană a fost sesizată, începând de la – 0,30 m, o groapă, inițial pornind cu un nivel superficial de arsură, apoi cu lemn putrezit, la care nu ajunsese nivelul de ardere. Notată Gr₁ aceasta are diametrul de 1 m, și formă aproximativă de clopot. Deși aproape de suprafața ei au fost descoperite și ceva materiale arheologice, aceasta este cu certitudine o „groapă de par” întrucât, pe toată adâncimea (– 2 m), păstrează în mijloc bucăți semnificative de lemn, ce indică prezența unei bârne verticale rectangulare cu latura de aproximativ 0,20 m, care arsese până la nivelul de călcare din interiorul incintei. Fără îndoială rolul acestui „ax central” era acela de a susține acoperișul, realizat probabil în „patru ape”, așa cum încă se mai proceda în Măxineni la începutul secolului trecut. Materialul arheologic la care ne-am referit este reprezentat de metale – atât cuie și piroane cât și foi subțiri de tablă cărora le este imposibil de sugerat utilitatea, un fragment (aproximativ jumătate) de brățară de sticlă opacă de culoare albastră, aceasta din urmă descoperită chiar în gura Gr₁. La acestea se adaugă două fragmente osteologice, mici, imposibil de determinat, dar pe care le menționăm în acest context întrucât sunt singurele de acest fel identificate în S₃.

La demontarea pietrelor, precum și a celor doi martori lăsați în secțiune, pe latura de E respectiv pe cea de V, nu au apărut alte materiale arheologice.

S₄. am notat S₄ secțiunea plasată în apropierea punctului de confluență al celor două râuri, la cca. 30 m V de Siret și cca. 30 m N de Buzău, având dimensiunile de 10 x 2 m. și orientarea N - S. După îndepărtarea pământului vegetal (– 0,10 m) apare un sol granulos, destul de tare, amestecat cu nisip, urmat de o depunere aluvionară. În marginea nordică a secțiunii, c. 1 de la adâncimea de –1 m se profilează parțial conturul unei gropi (notată Gr₁ acoperite deci de pământul galben-nisipos. Colțul secțiunii a surprins aproximativ ¼ din Gr₁ care, judecând după conturul pe care l-am interceptat avea diametrul de aproximativ 2 m și o formă rotundă. Adâncă de 2 m, aceasta nu a dezvăluit vreun nivel arheologic. La adâncimea de – 0,30 m, în profilul vestic au apărut două bucăți de cărămidă. Mai notăm prezența unor fragmente osteologice de dimensiuni reduse imposibil de determinat și a două bucăți de fier mărunte, puternic oxidate, a căror utilitate nu poate fi sugerată. Din punct de vedere stratigrafic este de menționat alternanța pământului brun granulos cu cel nisipos, rezultat al unor depuneri aluvionare.

S₅. am notat S₅ secțiunea plasată în apropierea punctului de confluență al celor două râuri, la cca. 40 m V de Siret și cca. 50 m N de Buzău, având dimensiunile de 10 x 2 m și orientarea E - V. Până la adâncimea de – 0,80 m, adică punctul maxim atins în această campanie, în colțul estic, c. nr. 1 nu am identificat nici un complex arheologic. Din motive obiective, această secțiune nu a fost finalizată, urmând a fi reluată în campania următoare.

S-au realizat 5 sondaje, în total 72 m² cercetați. Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip survey.

Odată cercetată zona de la S și parțial (foarte puțin) spre SV, atenția noastră se va concentra asupra zonei de la SE de mănăstire (și vechea biserică a satului Măxineni), efortul nostru îndreptându-se către confluența Buzău – Siret.

Bibliografie:

Ionel Cădea, *Mănăstirea Măxineni*, Editura Istros, Brăila, 1996.

Abstract:

The 2009 campaign tried to identify traces of late mediaeval occupation, in other words, material evidence as clear as possible regarding the village of Maxineni at least from the middle of the 16th century onwards, if not older, and the verification of the 1789 Austrian map – Brăila - Galați situation plan, which places the locality of "Mascineni" near the confluence of Buzău with Siret river. Five surveys were conducted, in total 72 m² were investigated. We used in addition to the manual excavation the modern techniques of survey-type investigation.

Once we investigated the south area and partly (very little) to the southwest, our attention will focus on the area southeast of the monastery (and the old village church of Maxineni), as our effort is moving toward the Buzău – Siret confluence.

43. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin

Punct: Cetate

Cod sit: 53283.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Doina Benea, Simona Regep (UV Timișoara), Iulian Lalescu (Liceul Tehnologic Mehadia).

Castrul roman. Cercetările întreprinse până acum în fortificația romană au vizat sistemul defensiv exterior (*agger, fossa*), porțile de E, S, organizarea internă. În toate cazurile, s-a constatat existența unui nivel de locuire romană și post romană. Dificultatea cercetărilor determinată de posesia privată asupra terenului este dublată de un element aparte prezent la Mehadia și anume existența unui nivel de inundație masivă în interiorul castrului, care a provocat distrugerea structurii interne, astfel încât de la 10-12 m distanță de la zidurile de incintă nu se mai păstrează nimic. Dar, în sec. IV, peste acest nivel de nisip aluvionar asociat cu bolovani din piatră masivă adusă de râu, s-a aplicat un strat de lut gros de 0,50-0,60 m și s-au făcut amenajări corespunzătoare, locuințe, ateliere etc.

În anul 2009, au fost inițiate săpăturile la poarta de N a castrului roman printr-o secțiune amplasată în interiorul castrului perpendicular pe culoarul de acces al porții. Secțiune inițială de 10 x 1,50 m a fost ulterior, prelungită cu încă 2,00 m.

S-a constatat următoarea situație: pe culoarul de acces al porții între cele două turnuri stratigrafia nu există de loc, ea fiind dezafectată de un nivel masiv de nisip aluvionar de culoare galbenă, steril arheologic, asociat cu bolovani mari de râu. Acest strat se păstrează până la adâncimea de 1,90 m și a distrus totul, exceptând laturile interioare ale turnurilor.

În sec. IV, cele două turnuri au fost refăcute cu blocuri din piatră roșie de andezit și se păstrează pe o înălțime apreciabilă. Lățimea culoarului porții este de 8,70 m, ceea ce sugerează posibilitatea existenței unei porți duble al cărei pilon central a fost măturat de inundație. Cert apare faptul că apa pârâului Bolvasnița a lovit cu forță și a afectat inițial turnul de E al porții, care în partea inferioară prezintă urme masive de distrugere și mult mai puțin turnul de V.

Materialul arheologic lipsește în bună măsură, o monedă de bronz de la Hadrian a fost descoperită în poziție secundată în stratul aluvionar, o alta de bronz constantiniană în apropierea turnului de E al porții.

O descoperire de excepție este fibula de bronz datată de tip Hrusica descoperită în partea superioară a pământului aruncat datată în sec. IV-V cu urme de „reparație” antică. Piesa în sine este prima de acest fel constată pe teritoriului României

fiind de sorginte romană târzie din zona Alpilor, dar mai ales din arealul Sloveniei de astăzi.

Zusammenfassung:

Im Jahre 2009, die Archäologischen Forschungen wurden bei dem N Tor des Lagers durchgeführt. Durch einen Schnitt von 10 x 1,50 m wurde der Eingang der Tore entdeckt, welche eine Breite von 8,70 m hat. Das bedeutet, dass es war ein doppelter Eingang und hier ist die *porta praetoria* des Lagers. Die Hauptfeile ist zerstört durch eine Überschämung von dem Flus Bolvasnița. Im 4. Jhr. Die Türme des Torren wurden wiederhergestellt. Eine Münze aus der konstantinischen Zeit und eine Fibel Typ Hrusica datieren im 4. Jhr. diese Reparatur.

44. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Petriș

Cod sit: 144937.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 86/2009

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Corneliu Beldiman (UCDC București), Beatrice Daisa Ciută (Univ. Alba Iulia), Dragoș Diaconescu, Adrian Georgescu, Raluca Teodorescu, Gheorghe Natea, Florina Maria Nițu, Anamaria Șeulean (MN Brukenthal); Florian Dumitrescu, Aurelian Rusu, Cosmin Suciu (ULB Sibiu); Georgeta EISusi (IAB), Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Situl este amplasat pe prima terasă neinundabilă a râului Secaș. Datele obținute prin programul GoogleEarth pentru zona în care s-au desfășurat cercetările noastre fiind 45°53'51.49"N, 23°45'31.71"E, cu elevația de 296 m. Cercetarea arheologică sistematică a debutat în anul 1997. De atunci s-au cercetat mai multe secțiuni (S1-S6) și suprafețele S I-II, S III, S IVa și parțial S V. Toate acestea au fost amplasate în zona de N-E a sitului. Pe botul terasei au fost deschise în 2009 alte două suprafețe: S IVb și S IVc unități de cercetare finalizate în această campanie.

Campania de cercetare sistematică din anul 2009 a avut drept scop cercetarea nivelului de călcare al locuințelor de suprafață aparținând culturii Vinča din suprafața SV, nivel cercetat parțial în campania 2008.

Totodată s-a intenționat cercetarea botului terasei prin alte două suprafețe SIVb și S IVc, plasate la E de S IVa (suprafață cercetată în 2008). Menționăm că zona corespunzătoare acestor unități de cercetare a fost decopertată de partea superioară a stratului vegetal, cu metode mecanice, în anul 2005.

În suprafața S V (cercetată și în 2008) au fost identificate mai multe complexe adâncite, din nivelul imediat superior (nivelul IVa în această zonă) după cum urmează: gropile G62, G64, G65, G67 și G74 de formă circulară. G62 are formă de clopot și are o adâncime de 1,65 m de la nivelul de călcare vinciian, celelalte gropi fiind doar părțile inferioare ale unor complexe adâncite pe care noi le considerăm nefinalizate din momentul creării lor (cel mai probabil nivelul de chirpic întâlnit i-a „descurajat” pe oamenii epocii, ei renunțând la săparea lor totală ca în cazul G62). Toate aceste complexe aparțin epocii La Tène B2-C (nivelul IVa).

În jumătatea nordică, la adâncimea de 0,80 m (cotă luată față de nivelul superior al stratului vegetal, pe profilul nordic) a fost identificată și cercetată, baza nivelului de călcare al locuințelor de suprafață L11, L13 și L14, cercetate în anul 2004, ce aparțin nivelului IIb (cultura Vinča).

În jumătatea sudică au fost identificate resturile unor structuri arse, cercetate parțial, care aparțin aceluiași nivel. Cercetarea lor finală este preconizată a fi definitivată în campania următoare. Aceste structuri, pe baza observațiilor stratigrafice, dublate și consolidate de aspectul general al nivelului de călcare adiacent precum și de materialul ceramic descoperit, sunt contemporane cu locuințele L11, L13 și L14. Totodată în imediata apropiere a acestor complexe arheologice a fost identificată o vatră numită de noi V 6, instalație de foc ce aparține nivelului de călcare aferent și este în mod cert exterioară structurilor mai sus menționate. Folosirea ei nu a fost una de lungă durată, sub-structura conținând rare fragmente ceramice.

Suprafața S IVb are dimensiunile de 14 x 14 m și este situată lângă S IVa/2008 la distanță de 1m, spre E. În colțul de SE și în partea centrală sudică au fost identificate părțile inferioare a două complexe circulare (în ordine G55 și G57) ce aparțin celui mai timpuriu moment de utilizare a terasei de la Petriș de către comunitățile vinciene. Caracteristicile generale ale ceramicii găsite din abundență în aceste două complexe ne indică un posibil moment de locuire la nivelul fazei A₁ a culturii. Datarea absolută, pe baza probelor de cărbune și osteologice prelevate ne va indica clar palierul cronologic de care este vorba.

Un alt complex interesant este Șanțul 1, plasat în jumătatea vestică a suprafeței, pe care o „taie” pe direcție N - S. Acest șanț a fost identificat în SI și pus la acel moment în relație posibilă cu resturile unei structuri aparținând culturii Petrești. Faptul că, din punct de vedere stratigrafic, acest șanț este „tăiat” în imediata vecinătate a profilului sudic de groapa G66, de dimensiuni relativ reduse, ce aparține pe baza materialelor ceramice din umplutura sa culturii Vinča, exclude posibilitatea ca acest șanț să fie contemporan culturii Petrești. Umplutura extrem de densă, cu aspect lutos, de culoare neagră ne determină să considerăm că acest șanț a fost umplut de scurgeri coluviale, ulterioare perioadei de folosire când era utilizat cel mai probabil ca și șanț de scurgere a apei pluviale. Ca argument conjunctural poate fi utilizat și faptul că acest șanț este unul puțin adânc (maximum 0,35 m). Datarea exactă a acestui șanț este una problematică, ce știm cu certitudine este faptul că acest șanț exista în momentul săpării gropii G66.

În zona centrală a acestei suprafețe a fost identificată o pată de culoare brun negricioasă, de formă aproape pătrată cu colțurile rotunjite cu latura de aproximativ 3 m, numită de noi inițial G59. Faptul că în colțul nord-vestic al acestei pete, în urma unei uscări preliminare, a apărut o pată cenușiu albicioasă și modul general de abordare de către noi a complexelor adâncite, prin metoda *cross-section* ne-au determinat să aplicăm acest mod de abordare și în acest caz, profilul intermediar fiind efectuat pe direcție E-V. Am putut determina astfel că avem de-a face cu o intersecție a trei complexe, numite de noi G59, G71 și G72. Cele trei gropi aparțin a trei nivele diferite din situl de la Miercurea Sibiului și anume: G72 aparține nivelului Ia (Starčevo-Criș), G59 nivelului IIa (Vinča) și G 71 nivelului IVb. Acest nou sub-nivel IVb a fost definit de noi pe baza celor descoperite în G71 care este de fapt un mormânt de înmormântare izolat, groapa având formă circulară în plan și

cilindrică în spațiu. Defunctul depus pe spate avea ca și inventar două fibule de fier și mărgelile de sticlă purtate în păr. Schema fibulelor aparține primei jumătăți a secolului I a.Chr., fapt ce ne determină să definim noul sub-nivel de utilizare a terasei de la Petriș.

Tot nivelului I îi aparține și G58, groapă de formă rectangulară, alungită, cu colțurile rotunjite ce este în fapt o locuință adâncită ce pe baza formei, a aspectului umpluturii și a materialului ceramic aparține tot sub-nivelului Ia. Acest complex ca și G55 este plasat în extremitatea estică a suprafeței intrând sub profil. Având în vedere că la 1 m spre E de S IVb a fost deschisă suprafața S IVc și că această unitate arheologică apărea și în noua suprafață am decis, spre finalul cercetării demontarea marotorului stratigrafic dintre cele două unități de cercetare.

Suprafața S IVc are dimensiunile de 6x14 m și așa cum spuneam este plasată la E de suprafața S IVb. Principalul motiv de „deschidere” a acestei suprafețe a fost încercarea de identificare a unei posibile continuări a Palisadei 1 descoperită în SII. Acest fapt nu s-a petrecut lucru explicabil deoarece botul terasei unde au fost amplasate cele trei unități de cercetare ce poartă sigla IV este într-un puternic stadiu de erodare, datorat în primul rând lucrărilor agricole moderne, (S IVc este plasat la 5 m spre N de S II, practic spre botul terasei). În schimb au fost identificate două gropi G63 și G69 aparținând nivelului IVa (La Tène B2-C) ce au aceeași formă și umplutură ca și gropile aparținând aceluiași orizont din SIVa descrise în raportul cercetării din 2008. Totodată a fost identificată și jumătatea estică a G58, care așa cum precizăm mai sus a fost documentată în întregime prin demontarea marotorului dintre S IVb și S IVc.

Din complexele G 55, G 57, G 58, G66, G72, G59, G71, G69, G63, G62 s-au prelevat probe de cărbune și probe osteologice în vederea obținerii probelor necesare datării absolute.

Materialele ceramice au fost introduse în baze de date în paralel cu desfășurarea cercetării în teren, ele fiind la acest moment în curs de prelucrare statistico-matematică prin sistemul ArheoTechSib (proiect IPTCE Sibiu - Sabin Adrian Luca, Cosmin Suciu). S-au continuat analizele pe materialul osteologic și paleo-botanic, continuând astfel proiectele ce au debutat în anul 2005: analiza datelor osteologice (proiect Georgeta El Susi), a resturilor paleo-botanice (proiect Beatrice Daisa Ciută) și a uneltelor de os și corn (proiect Cornelii Beldiman).

S-au continuat studiile de arhitectură, tipologie și analize calitative și cantitative pe ceramică, studii privind realizarea și funcționalitatea uneltelor de os, analize arheozoologice, arheo-botanice și analize radio-carbon.

În campania 2010 se dorește defintivarea cercetării în suprafața S V/2007-2008 (20 x 10 m), precum și intensificarea cercetărilor în zona sistemului de fortificație al sitului

Datorită caracterului locuirii din acest punct nu avem propuneri concrete pentru conservarea *in situ* a obiectivelor arheologice descoperite. Vasele ceramice și celelalte artefacte urmează cursul firesc pentru conservare și restaurare în laboratoarele MN Brukenthal.

Toate materialele arheologice sunt depozitate la MN Brukenthal.

Bibliografie:

Luca S. A., Georgescu A., Gonciar A., Batiuk S., Suci C., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2002, p. 204
 Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A., Suci C., *Miercurea Sibiului-Petriș*, CCA 2003, p. 196-197
 Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A., Suci C., *Șantierul arheologic Miercurea Sibiului*, CCA 2004, p. 124
 Luca S.A., Pinter Z.K., Țiplic I.M., Georgescu A., Diaconescu D., *Descoperiri gepide la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu)*, în *Relații interetnice în Transilvania. Secolele VI-XIII*, București, 2005, p. 19-32
 Luca S.A., Diaconescu D., Georgescu A., Suci C., *Cercetările arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu), campaniile anilor 1997-2005*, în BAM I.1, 2006, p. 9-19.
 Luca S.A., Diaconescu D., Suci C., *Cercetările arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu, România). Nivelul Starčevo-Criș în campaniile de cercetare din anii 1997-2005 (raport preliminar)*, în BAM III.1, 2008, p. 7-46.
 Sabin Adrian Luca, Dragoș Diaconescu, Adrian Georgescu, Gheorghe Natea, Florina Maria Nițu, Anamaria Șeulean, Florian Dumitrescu, Cosmin Suci, Sorin Tincu, *Miercurea Sibiului, jud. Sibiu. Punct: Petriș*, CCA 2009, pp. 147-149

Abstract:

The 2009 archaeological campaign revealed in trench S V that the Vinča surface dwellings horizon is yielded to the south, and also some La Tène B2-C pits belonging to IVa sub-level, which „cuts” this layer. In the northern part of the site, on the edge of the terrace we opened two new trenches S IVb and S IVc. In this trenches we discovered four pits belonging to Vinča culture (level IIa), two belonging to Starčevo-Criș culture (level Ia, b maybe), two belonging to La Tène B2-C (level IVa) and an inhumation grave belonging to the 1st century BC (level IVb). A small and not so deep ditch which is for sure a Neolithic one (a Vinča was cut by pit) was also discovered.

45. Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu

Punct: Malu Roșu, Conacul lui Palade

Cod sit: 103390.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 132/2009

Colectiv: Cristian Schuster - responsabil (IAB), Traian Popa (MJTA Giurgiu), Marin Panait (FIB), Monica Mărgărit, Loredana Niță (UV Târgoviște)

Amplasat pe un promotoriu al terasei din dreapta Argeșului (altitudine = 87,2 m) situl de la *Malu Roșu* este flancat la N de acest râu, la S de o vale care-l desparte de drumul județean, la E (spre satul Teiuș) de o vale puțin adâncă, iar la V de o alta mult mai pronunțată, delimitându-l de arealul *Conacul lui Palade*. Starea de conservare a sitului este, în general, medie, existând însă un proces de eroziune permanentă, mai ales în partea nordică, spre râul Argeș. Cercetările arheologice din acest punct au fost inițiate în anul 1989, fiind apoi continuate, cu scurte întreruperi, până în prezent. Investigațiile din 2009, finanțate integral de MJTA Giurgiu, s-au desfășurat în perioada august – septembrie, pe o suprafață care a cuprins mai multe secțiuni: S.31 (6 x 2 m), S.32 (12 x 2 m), S.33 (6 x 2 m), S.34 (8 x 2 m) și totodată au continuat cercetările în S.19 („groapa rituală”) și S.22, rămase

nefinalizate din campaniile arheologice precedente. Materialul arheologic recuperat în timpul cercetărilor arheologice din anul 2009, aparține culturilor Cernavodă II, Glina și Basarabi. Cultura Cernavodă II a fost mai bine documentată în S.22, unde s-a săpat până la adâncimea de 3,20 m (în campania precedentă se ajunsese până la -2 m), fiind descoperite urmele unei locuințe adâncite (bucăți mari de chirpici cu urme de pari și nuiiele și podină). Ceramica recuperată, fragmentară în cea mai mare parte a ei (s-a recuperat integral doar un vas în miniatură), a permis sesizarea diferitelor forme și tipuri de vase (cești, străchini, borcane cu umăr retras, oale globulare), iar decorul se exprimă prin creștături (dispușe sub formă unor brăuri pe corpul vasului), alveole și crestele (poziționate în zona terminală a buzelor). Inventarului aferent culturii Cernavodă II îi mai aparțin și unelte din silex (gratoare, lame fragmentare etc), o dăltiță din gresie, unelte din os (dăltițe, împungătoare, ace ș.a.), podoabele (mărgelile din scoici și pandantivele din os) și figurinele antropomorfe (fragmentate în cea mai mare parte a lor). Mai trebuie menționat materialul osteologic abundent, care aparține unor specii diferite de animale domestice și sălbatice, la care se adaugă o mare cantitate de cochilii de scoici și melci. Cât privește Bronzul Timpuriu, acesta este reprezentat de cultura Glina, căreia îi aparțin doar câteva fragmente ceramice cu decor alveolat și alte câteva fragmente atipice, descoperite în S.31 și S.33 (spre SE promotoriului). Cel mai bine reprezentată este cultura Basarabi din Hallstatt-ul Mijlociu, căreia îi aparține circa 70-75 % din materialul arheologic descoperit în timpul campaniei arheologice din 2009. Cea mai mare parte a acestui material, aferent acestei culturi, a fost descoperit în S.19 („groapa rituală”), în S.32 și S.34, adică în jumătatea sudică a promotoriului, așa cum s-a întâmplat și în campaniile precedente, din 2007 și 2008. Ceramica, spre deosebire de ani precedenți, cuprinde un număr mai mare de vase întregi sau cu posibilități de reîntregire. Menționăm un vas bitronconic (cu gâtul cilindric și de dimensiuni mijlocii, descoperit între adâncimile de -0,60-0,90 m; este prevăzut cu două torți, amplasate în zona mediană, și două protuberanțe conice, poziționate simetric, tot în această zonă), o ceașcă (găsită tot în S.19, între adâncimile de -0,40-0,60 m a fost descoperită; dimensiuni: înălțime = 0,07 m; diametrul fundului = 0,025 m; diametrul gurii = 0,067 m), un castron (descoperit în S.32, între adâncimile de -0,60-0,80 m și care are fundul inelar și baza ușor lătită, iar în partea superioară, lângă bază este prevăzut cu patru protuberanțe, care suplinesc torțile; este de mari dimensiuni: înălțimea = 0,215 m; diametrul fundului = 0,11 m; diametrul gurii = 0,315 m) și o cană (descoperită în S.34, la adâncimea de -0,60-0,75 m; de mici dimensiuni: înălțimea = 0,147 m; diametrul fundului = 0,057 m; diametrul gurii = 0,10 m; având corpul în formă ușor globulară, gâtul cilindric și o toartă cu caneluri orizontale). Mai amintim un vas-borcan (păstrată doar o jumătate din el), și o jumătate de ceașcă, decorată cu benzi și motivul spiralic și un platou (recuperat tot parțial), cu decor variat (benzi incizate, semicercuri, care circumscriu caneluri incizate și excizate). Decorului menționat, li se adaugă brăurile alveolate (dispușe orizontal, vertical și oblic), brăurile crestate (unele duble și asociate cu cele alveolate), brăuri încadrate în benzi și motive geometrice (cercul, triunghiul și romb). Mai relevăm de asemenea, descoperirea unor unelte din silex, cărora li se adaugă unelte din lut (fusaiole bitronconice), din os (împungătoare și ace) și un ac din bronz. Mai trebuie spus că, tot în S.19 (zona „gropii rituale”), au fost descoperite fragmente mari provenite de la un cuptor (utilizat,

după toate probabilitățile pentru arderile cu caracter ritual) și un strat gros de cenușă (circa 0,60 m), rezultat, bănuim noi, din urma arderilor sacrificiale.

În zona apropiată punctului *Malul Roșu*, anume arealul *Canalul lui Palade*, cercetările noastre, o continuare a celor precedente (adâncirea secțiunilor), au cuprins trei secțiuni: S.4 (10 x 2 m), S.5 (8 x 2 m), S.6 (8 x 2 m), adică o suprafață echivalentă de circa 50 mp. Au fost descoperite vestigii ale culturilor Glina, Basarabi, Dridu și Latène, ultimele de sec. II-I a.Chr. Prima, cultură Glina, este reprezentată de câteva fragmente ceramice cu decor alveolat specific, două fusaiore bitronconice (una fragmentară), o „aplică” și câteva unelte fragmentare din silex. Culturii Basarabi din Hallstatt-ul Mijlociu îi aparțin fragmentele ceramice cu decor alveolat și în benzi incizate, o fusaiolă bitronconică și trei unelte din silex (un gratoar și două lame retușate). Prezența geților este confirmată doar de câteva fragmente ceramice cu decor alveolat, iar purtătorii culturii Dridu de fragmente ceramice cu decor vălurat. [Cristian Schuster, Traian Popa].

Industria pe materii dure animale (campania 2008).

Prezentă analiză, se referă la materialul culturii Basarabi, recuperat în 2008. Este vorba de o dăltiță lucrată dintr-o diafiză de os lung, prin secționare longitudinală, două vârfuri realizate pe diafize de os lung, secționate longitudinal, două vârfuri pe metatars și tibie de ovi-caprine și o perlă lucrată dintr-o valvă, aparținând speciei *Unio*.

Studiul tehnic a urmărit identificarea modalităților de realizare ale celor două operații principale, vizând obținerea obiectului finit: debitajul și fasonajul. Pentru etapa debitajului, secționarea longitudinală a osului, în cazul vârfurilor, a fost realizată exclusiv prin percuție directă, în timp ce în cazul dăltiței a fost aplicată o tehnică de *rainurage*, continuată de o percuție indirectă. Amenajarea părții active a fost efectuată, indiferent de categoria de unelte (dăltițe sau vârfuri) printr-un *raclage* longitudinal, etapa fasonajului fiind realizată printr-un *polisage* fin (dăltiță) sau prin abraziune (vârfuri). Studiul pieselor ilustrează o activitate oportunistă, în sensul unei investiții tehnice minime și o utilizare îndelungată a acestor piese. Putem vorbi chiar de o „întreținere” a utilajului deoarece, cel puțin în cazul dăltiței, partea activă a fost reascuțită. În schimb, pentru perla confecționată din valvă am identificat mai multe etape tehnologice, pornind de la extragerea unei așchii, perforarea ei prin rotație dinspre ambele fețe și regularizarea, prin abraziune, a marginilor de fractură.

În ciuda numărului redus de piese, putem totuși pune în evidență o opoziție între piesele aparținând activităților cotidiene (dăltițe, vârfuri), prelucrate prin câteva gesturi, și cele aparținând domeniului estetic, ce necesită o investiție tehnică mai importantă. [Monica Mărgărit].

Utilajul litic (campaniile 2008 și 2009).

Eșantionul litic cioplit este format din 29 piese din silex balcanic, de culoare crem-gălbui deschis/maroniu-roșcat închis/negru, mat, omogen, cu textură fină sau relativ grosieră. Piesele sunt reprezentate de a) – suporturi neretușate (10 așchii și 8 lame, complete sau fragmentate), b) – piese indeterminate (4 fragmente) și c) – piese retușate (1 *grattoir*, 3 lame retușate și 3 lame asemănătoare elementelor de seceră). Din punct de vedere spațial, fiecare din aceste trei mari categorii este reprezentată, în proporție variabilă, în interiorul singurei structuri clar individualizate a culturii Basarabi (groapă rituală, 0,80-1 m).

Suporturile laminare prezintă, în general, morfologie asemănătoare: cele mai multe dintre ele, fie că au fost

modificate prin retuș sau nu, sunt obținute prin percuție dură (după cum o indică stigmatul prezent pe bulbul de percuție), au profil concav și secțiune transversală trapezoidală, iar suprafețele dorsale poartă negative de desprindere inițiate din același sens. Într-un singur caz, acela al unei lame meziale neretușate, negativele vizibile pe suprafața dorsală indică, prin sensul desprinderii lor, exploatarea unui nucleu cu două planuri de lovire. Dimensiunile lor variază în mare măsură, în cazul valorilor lungimii, datorită fragmentării, în timp ce lățimea atinge valori oarecum constante, de 21-24 mm/33-38 mm. Laturile lungi sunt rareori intacte, fiind afectate, parțial sau complet, de mici desprinderi neregulate, posibil datorate folosirii; alte urme macroscopice intenționate (datorate utilizării) și/sau neintenționate (datorate accidentelor) apar sub forma lustrului macroscopic, dispus neuniform și a negativelor aparținând așchiilor de dimensiuni mici, vizibile pe suprafața ventrală a lamelor.

Piesa de tip *grattoir* distal are drept suport o lamă fragmentată, de 43 mm lungime și 33 mm lățime, afectată de o fractură oblică extinsă, al cărei negativ afectează parțial, în extremitatea stângă a suportului, frontul de *grattoir*.

Lamele retușate sunt fragmente meziale și proximal, de dimensiuni variabile (46 mm/58 mm/63 mm lungime, 34 mm/35 mm/42 mm lățime), prezentând fracturi perpendiculare pe planul suportului sau, în mai mică măsură, longitudinale și modificări accidentale de tip *écrasement* sau de tipul desprinderilor neregulate de pe porțiunile neretușate ale laturilor lungi; retușele, de regulă directe, semiabrupte, acoperă parțial sau complet suprafața uneia sau ambelor laturi.

Piesele asemănătoare elementelor de seceră sunt fragmente meziale, de dimensiuni variabile: 34 mm/45 mm/62 mm lungime, 21 mm/24 mm/46 mm lățime, 6 mm/5 mm/17 mm grosime; într-unul din cazuri, fracturile perpendiculare pe planul suportului au fost transformate în troncuri (directă, dreaptă, distală și directă, ușor convexă, proximală). Una din laturile lungi poartă retuș directă, semiabruptă sau abruptă, continuă sau parțială (însoțită de un *encoche*, într-unul din cazuri), în timp ce latura opusă este modificată de desprinderi indirecte semicirculare, de mică întindere, dispuse regulat și acoperite de lustru macroscopic. Întinderea și uniformitatea peliculei de lustru sunt variabile, acesta putându-se extinde și pe latura retușată direct. [Loredana Niță].

Bibliografie:

- C. Schuster, T. Popa, *Mironești. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Bibliotheca Musei Giurgiuensis III, Giurgiu, 2008.
C. Schuster, M. Negru, *Ansa cornuta in București-Militari-Câmpul Boja. Betrachtungen zur Frühhallstattzeit im Bukarester Raum*, în S.C. Ailincăi, C. Micu, F. Mihail (ed.), *Omagiu lui Gavrilă Simion la a 80-a aniversare*, Tulcea, 2008, p. 44-55.
C. Schuster, T. Popa, A.S. Morintz, R. Kogălniceanu, *Cernavodă III-finds at Mironești, Giurgiu County*, în V. Sîrbu, C. Luca (ed.), *Miscellanea Historica et Archaeologica in Honorem Professoris Ionel Căndea*, Brăila, 2009, p. 3-17.
C. Schuster, T. Popa, D. Panait, M. Panait, *Mironești, Punct: Malul Roșu*, CCA 2009, p.149-150.

Zusammenfassung:

Die im Jahr 2009 in *Malul Roșu* und *Conacul lui Palade*, zwei nebeneinanderliegenden Anhöhen der Hochterrasse des rechten Argeș-Ufers, durchgeführten Forschungen, hatten zum

Ergebnis neue Erkenntnisse bezüglich der hallstattzeitlichen (Basarabi) Kultgrube, des Cernavodă II-Hauses, als auch den Materialien (Keramik, Ton-, Knochen-, Bronze- und Steinartefakte) dieser zwei kulturellen Erscheinungen, denen sich weiter die der Frühbronzezeit (Gлина-Kultur), der Geten des II.-I. Jh. v.Chr. und des Frühmittelalters (Dridu-Kultur) hinzugesellen.

46. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]

Cod sit: 160920.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 104/2009

Sector Turnul 11

Cristian Olariu (FIB), Claudiu Tănase, Daniela Baba (masteranzi FIB), studenți FIB, voluntari

În cursul anului 2008 s-a încheiat un accord de colaborare între dr. Mihail Zahariade, responsabil științific al sitului arheologic Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea) și dr. Cristian Olariu, ca reprezentant al FIB. În conformitate cu prevederile acestui acord, s-a convenit ca FIB să-i fie alocat spre cercetare sectorul intitulat formal "Sector T (turnul) 11".

În vederea identificării în teren și a extinderii cercetărilor arheologice din situl Halmyris, în sectorul T11 a fost deschisă o secțiune, S1, având orientarea E - V și dimensiunile de 5 x 2,50 m. Timpul avut la dispoziție, ca și fondurile extrem de limitate au permis doar o adâncire până la -0,40 m în respectiva secțiune. Cu această ocazie, a fost dezvelită o porțiune din zidul de incintă al cetății antice, orientat transversal pe secțiune (așadar, N - S), ce avea o grosime de 3,70 m. Zidul era realizat din blochete fasonate de dimensiuni variabile, în medie cu o lungime de 0,20 m, legate cu mortar (format din nisip, var și cărămidă pisată).

În interiorul turnului (spre V), s-a ajuns până pe un nivel de călcare păstrat fragmentar, format din pământ galben bine tasat. În extremitatea de V a secțiunii și intrând în profil, a fost descoperit și cercetat un cuptor de forma aproximativ elipsoidală, care a fost curățat cu mare atenție. În interior au fost descoperite fragmente ceramice romane târzii, provenind atât de la amfore, cât și de la vase folosite pentru gătit (*vasa coquinatoria*).

În anul 2009, s-a continuat cercetarea în S1. Astfel, secțiunea a fost prelungită spre E cu încă 3 m, pentru a analiza relația între zidul de incintă (care inițial intra în profilul de est) și interiorul cetății. Cercetarea din S1 a scos la iveală o situație extrem de interesantă.

Din punct de vedere stratigrafic, au fost identificate până acum trei niveluri de locuire intramurană, respectiv 10-12¹.

Ultimul strat de locuire identificat în S1 este reprezentat în interiorul turnului de podeaua din lut galben bine bătătorit, spartă pe alocuri de pietre căzute din zidul de incintă sau zidul turnului. Ea se găsește la -0,40 m, continuă pe zidul de incintă, unde în partea de est, de la -0,27 m, a fost descoperită o reparație a zidului, cu pietre și fragment de *dolium*, legate cu pământ. De asemenea, în interiorul cetății, acest nivel este identificabil la -0,40 m, prin podeaua formată din lut galben bine tasat, asemănătoare cu cea din interiorul turnului.

Urmează un strat de circa 0,04 m ce prezintă urme de incendiere (pământ afânat cu urme de arsură).

Următorul nivel, 11 conform monografiei, este reprezentat în interiorul turnului, la -0,53 m de un strat de lut galben cu urme de arsură; aceasta se regăsește și în partea de E a secțiunii (în interiorul incintei), la -0,78 m, cu aceleași caracteristici de compoziție (lut galben bine tasat, cu urme de arsură). În aceeași porțiune au fost descoperite mai multe fragmente aparținând unui *dolium*.

Nivelul 10 a fost identificat în interiorul cetății, la -1,26 m. Este format din lut galben bine tasat, fiind de altfel și nivelul pe care s-a oprit cercetarea. Între acesta și cel anterior se găsește un strat de pământ galben curat (cel mai probabil o umplutură) fără inventar arheologic, vizibil doar pe lungimea reparației din zid.

Situația din interiorul incintei merită o analiză aparte. Aici, în profilul de S, imediat sub stratul vegetal, a fost descoperit un zid orientat E - V format din blochete de varii dimensiuni legate cu pământ. Zidul este clar adosat incintei, după cum rezultă și din fotografiile anexate. Grosimea sa nu se cunoaște, deoarece el intră în profilul de S. Acest zid se încheie cu altul orientat N - S, având aceleași caracteristici. Și acest al doilea zid intră în profilul de est. Nu se cunoaște funcționalitatea edificiului la această dată, ea urmând a fi elucidată în cursul campaniilor viitoare. Ce este evident însă este că el dezafectează *intervallum*-ul și ne putem întreba, pe bună dreptate, dacă la data construirii edificiului, zidul de incintă mai avea un caracter defensiv funcțional.

În vederea identificării zidului exterior al turnului, a fost deschisă o nouă secțiune, S2, paralelă cu S1, având aceeași orientare (E - V) și dimensiuni (8 x 2,50 m), lăsându-se un martor de 1 m între ele. Această secțiune a fost deschisă, din păcate, exact pe zidul turnului, care zid s-a dovedit a fi puternic demantelat. Cercetarea s-a oprit la adâncimea de -1 m, încă în nivel de dărâmtură.

Dintre descoperirile mărunte din aceste două secțiuni, se remarcă mai multe fragmente de *dolium*, arse în interior, descoperite în S1, la -0,40 m, în partea de E a secțiunii. Alte fragmente de *dolium*, de data aceasta fără urme de arsură, au fost descoperite în aceeași locație, la adâncimea de -1,26 m (pe ultimul nivel cercetat).

Cercetări de teren

În acest an am beneficiat de o colaborare cu Institutul de Memorie Culturală (clMeC), în vederea înregistrării GPS a siturilor arheologice din Peninsula Dunavățului. Cercetarea a fost extinsă și la alte cetăți din zona N-dobrogeană.

Astfel, în acest an au fost înregistrate date privind:

- Dinogetia (Bisericuța-Garvăn, com. Jijila), unde au fost înregistrate turnurile cetății, edificiile majore din interior (*domus*, basilica paleocreștină, *praetorium* și bisericuța bizantină), termele și necropola.
- Salsovia (Mahmudia)
- Gratiana/Cetatea Zaporijenilor (Dunavățu de Jos)
- Halmyris (Murighiol) – turnurile, basilica paleocreștină, termele, așezarea civilă.
- Murighiol – intravilan (așezarea Latène din vatra satului) și pe întreg teritoriul comunei, ca și pe raza localității Plopu, unde au fost identificați și înregistrați 16 tumuli.

Cu ocazia deplasărilor în teren, în stânga șoselei Murighiol – Mahmudia, la 2.5 km de Murighiol, au fost descoperite fragmente ceramice aparținând epocilor Hallstatt, Latène, romană – și romano-bizantină, medievală timpurie. Coroborând

informațiile cu cele din Repertoriul Arheologic Național (RAN), am ajuns la concluzia că mai multe intrări în RAN (160733.03; 160733.04; 160733.05 și 160733.06) reprezintă de fapt aceeași locație, fiind vorba de o locuire întinsă pe durata mai multor epoci. Înregistrarea datelor GPS va continua și în campanile viitoare.

Note:

1. Suceveanu, Al., Zahariade, M., Topoleanu, F., Poenaru Bordea, Gh., *Halmyris I*, Cluj Napoca: Nereamia Napocae, 2003, pp. 37-40.

Bibliografie:

Hayes, John W., *Late Roman Pottery*, London, 1972.

Suceveanu, Al., Zahariade, M., Topoleanu, F., Poenaru Bordea, Gh., *Halmyris I*, Cluj Napoca: Nereamia Napocae, 2003.

Topoleanu, Fl., *Ceramica romană și romano-bizantină de la Halmyris*, Tulcea 2001.

47. Negrileşti, com. Negrileşti, jud. Galați

Punct: Curtea Școlii

Cod sit: 75285.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 109/2009

Colectiv: Dan Gh. Teodor – responsabil (IA Iași), Costel Ilie, Adrian Ionuț Adamescu (MI Galați), Mircea Nicu, Paul Ciobotaru (MM Tecuci), Ovidiu Soleriu Cotoi (UDJ Galați)

În anul 1981 a fost realizată o cercetare de teren care a dus la delimitarea unor perimetre cu potențial arheologic din diferite perioade istorice, atât în curtea școlii cât și în grădinile de pe terasa înaltă a râului Bârlad¹. La solicitarea Muzeului Mixt Tecuci zona a fost inclusă în LMI/1992 și în LMI/2004. În anii 2007 și 2008 au fost realizate cercetări arheologice preventive², care au confirmat bogăția sitului prin descoperirea unor complexe de locuire (gropi, vetre, locuințe) din neolitic, epoca bronzului și perioadele secolelor IV-V p.Chr. și VIII-X.

În campania 2009, au fost deschise patru unități de cercetare, numerotate S2, S6, S7 și o casetă denumită Cs4. În acest an s-au efectuat cercetări în două puncte denumite „La Punte” (S2 și S7) și „Curtea Școlii” (S6). Unitățile de cercetare și complexele arheologice au fost numerotate în continuarea celor cercetate în anii anteriori.

Secțiunea S2 (punctul „La Punte”), cu dimensiunile de 10 x 2 m, este situată la 65 m NV de biserică și este orientată N - S. A fost deschisă cu scopul de a salva urmele arheologice, întrucât malul râului Bârlad se află într-o continuă eroziune, afectând astfel urmele de locuire din acest sector.

Stratigrafia secțiunii S2 este simplă, conținând următoarele niveluri: 0 și -0,20 m solul vegetal; -0,20 -0,85 m, nivel constituit dintr-un pământ cenușiu-negricios cu urme de carbonați, ce conține resturile de locuire neolitice, de tip Starčevo-Criș; -0,80 -1 m, un nivel intermediar de pământ argilos, de culoare brun-gălbui, cu resturi sporadice de tip Starčevo-Criș; sub -1 m, solul viu.

În această secțiune au fost surprinse cinci gropi (Gr.6- Gr.10), pe care le vom descrie în continuare.

Gr.6- a fost surprinsă în profilul de E al secțiunii S2, la limita dintre carourile 4 și 5, fiind săpată de la baza nivelului de locuire

Starčevo-Criș, Din umplutura gropii au fost recoltate fragmente ceramice de tip Criș.

Gr.7- a apărut în c. 3, fiind surprinsă la -0,55 m și se adâncea până la -1,20 m. În plan, groapa are o formă circulară, cu un diametru de 1,40 m. Are formă de clopot și a fost săpată imediat de sub nivelul solului actual. Umplutura se prezintă sub forma unui pământ negricios, granulos, în care apar fragmente de chirpic și fragmente ceramice de tip Sântana de Mureș. Aceste materiale au apărut mai cu seama la partea superioară a gropii, formând un strat relativ compact.

Gr.8 - a fost descoperită în c. 1, fiind surprinsă în grund, la adâncimea de -0,60 m și se adâncea până la -1,10 m. Groapa, în formă de clopot, avea un diametru, la partea superioară, de 1,45 m pe axa E-V și de 1,60 m pe axa N-S. Umplutura gropii a fost constituită din același pământ negricios, cu aspect granulos, în care apar fragmente ceramice de tip Sântana de Mureș și resturi osoase.

Gr.9 - a fost surprinsă în capătul sudic al secțiunii S2/2009, în colțul format de profilele de E și de S, fiind săpată imediat de sub stratul vegetal, adâncindu-se până la -0,60 m. Umplutura gropii este constituită din același pământ negricios, din care au fost recoltate doar câteva fragmente ceramice de tip Sântana de Mureș.

Gr.10 - a apărut în c. 5, la -0,80 m și se adâncea până la -2,40 m, fiind săpată de la baza nivelului al doilea, aparținând locuirii Starčevo-Criș. Umplutura gropii a furnizat un bogat material ceramic de tip Starčevo-Criș, materiale faunistice și unelte fragmentare de piatră. Este vorba de două fragmente provenite de la frecătoare și un fragment din partea distală a unui topor de piatră, realizat dintr-o rocă dură, probabil de origine vulcanică.

Secțiune S7 (punctul „La Punte”), este situată perpendicular pe S2, la o distanță de un metru în capătul de S al S2, are dimensiunile de 110 x 2 m și este orientată E - V. Pe timpul cercetării au fost descoperite materiale arheologice aparținând culturii Starčevo-Criș, cultura Noua, cultura Sântana de Mureș-Cerneachov și respectiv, sec. al XIX-lea. În această secțiune au apărut șase gropi (Gr.11-Gr.16), dintre care cea mai bogată a fost Gr.16 care a necesitat și extinderea cercetării pe latura S, prin practicarea unei casete Cs4 (2 x 1 m).

Stratigrafia secțiunii S7 conține următoarele niveluri: între 0 și -0,20 m solul vegetal, unde apar materiale ceramice din perioade diferite; între -0,20 m și -0,50 m un nivel constituit dintr-un pământ negru compact conținând materiale ceramice aparținând culturii Noua și culturii Sântana de Mureș; între -0,50 m și -1,60 m, nivel constituit dintr-un pământ cenușiu-negricios, ce conține resturi de locuire neolitice, de tip Starčevo-Criș; -1,65 m și -1,80 m un nivel intermediar de pământ argilos, de culoare brun-gălbui, cu resturi sporadice de tip Starčevo-Criș; sub -1,80 m, solul viu.

Gr. 11 - surprinsă la -0,40 m, în profilul de N al S7, în c. 2 adâncimea ei fiind de -1,20 m. Groapa se prezintă sub formă de clopot, având pereții ușor arcuiți și fundul drept. Umplutura gropii este cu cenușă, chirpici, amestecat cu fragmente ceramice aparținând sec. IV d. Chr., urmând ca ea să fie demontată în campania viitoare.

Gr. 12 - surprinsă în profilul de N al S7, la -0,60 m, fundul gropii atingând adâncimea de -1,90 m. Groapa se prezintă sub formă de clopot având fundul drept. Umplutura gropii fiind din pământ negru măzăros, fără material arheologic. Urmează a fi demontată în campania viitoare.

Gr. 13 - surprinsă la adâncimea de -1,75 m, groapa este suprapusă de Gr. 11 și întretăiată de Gr. 14, fundul gropii fiind la adâncimea de -2,10 m. Fără material arheologic.

Gr. 14 - surprinsă la adâncimea de -1,70 m, de formă circulară în plan, întretăiată de Gr. 13. Fundul gropii atingând adâncimea de -2 m. Fără material arheologic.

Gr. 15 - surprinsă în profilul de S al S7, în carourile 3-4 la adâncimea de -0,80 m. Ea a putut fi observată în plan la adâncimea de -1,7 m, având o formă circulară, adâncimea gropii atingând -2,20 m. În conținutul gropii au fost descoperite numeroase fragmente ceramice aparținând culturii Noua.

Gr.16 - surprinsă în profilul de S al S7, în carourile 4-5 groapa a putut fi observată la adâncimea de -0,80 m, fundul gropii atingând -1,70 m. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice aparținând culturii Starcevo-Criș.

Secțiunea S6 (punctul „Curtea Școlii”), (20 x 2 m) a fost trasată între S4 și S5, cercetate în campania 2008, cu scopul de a surprinde continuarea complexelor apărute în campania precedentă.

În S6 s-a constatat următoarea dispunere stratigrafică: pământul galben; al doilea nivel, un sol negru în amestec cu galben, ce aparține prin materialul descoperit, secolului IV p. Chr.; al treilea nivel reprezentat printr-un sol negru măzărât, aparținând secolelor VIII-IX p. Chr.; al patrulea nivel format dintr-un pământ negru în amestec cu resturi de cărămidă, aparținând secolului al XIX-lea și ultimul nivel reprezentat de stratul vegetal.

În această secțiune au fost surprinse următoarele complexe arheologice:

Locuința(L4). A fost surprinsă partea vestică a locuinței ce a apărut în S4/2008. Ea a fost distrusă parțial de o conductă de aducțiune a apei din sec. XIX, surprinsă și în secțiunile S4 și S5 din 2008. Locuința are formă rectangulară, cu dimensiunile de 9 x 4 m³. Pe suprafața locuinței au fost descoperite resturi de pereți prăbușiți în interior la -0,55m, sub care au fost surprinse fragmente ceramice provenind de la vase mari, aparținând culturii Sântana de Mureș, la -0,75 m și o vatră (V5) de formă circulară în capătul de V al locuinței, la -0,80 m. Vatra este suprapusă parțial de resturile de pereți prăbușiți.

Vatra 5. Descoperită în partea de V a locuinței 4, spre profilul de N al S 6, are formă circulară, diametrul de 1 m, fiind surprinsă la -0,80 m. Vatra era formată dintr-un strat de pietre așezate pe pământ bătut, peste care s-a aplicat o lipitură, având o grosime de 0,04 m. În lipitura de vatră au fost semnalate câteva fragmente ceramice puternic calcinate.

Gr.5 a fost semnalată la -0,90 m în partea de V a S6. Ea este continuarea gropii 5 descoperită în S5/2008. De formă circulară, cu un diametru de 3 m, ea se adâncește în trepte până la -2 m. Aceasta a fost folosită timp îndelungat, observându-se depuneri succesive de pământ între straturile de cenușă. Conținutul ei era format din depuneri de cenușă, fragmente ceramice, fragmente de os și metal. Este datată în sec. XIX, majoritatea materialului prelevat înclinând spre această concluzie.

În capătul de E al S6, respectiv c. 1, la -0,90 m a apărut un vas fragmentar, specific secolelor VIII-IX, care conținea în interior bulgări de lut și pietre de mici dimensiuni ce prezentau urme de ardere. Probabil că atât vasul cu pietre descoperit în campania 2008, cât și acesta fac parte dintr-un complex de locuire ce urmează să fie cercetat în anii viitori.

Ceramica Starcevo-Criș este dominantă în secțiunile S2 și S7, apărând mai cu seamă în stratul de cultură, dar și în complexe (gropile Gr. 6, Gr. 10 din S2 și Gr. 15 din S7). Din punct de

vedere tipologic, aceasta aparține atât categoriei fine, pictate cu roșu sau cu negru liniar pe fond roșu, cât și speciei uzuale, decorată cu ciupituri, incizii, decoruri plastice în relief și barbotină organizată. Din punct de vedere al formelor, au putut fi identificate oale cu corpul sferic, strachini, cupe cu picior. Merită menționat, în acest sens, piciorul lobat, pictat cu roșu, descoperit exact în marginea gropii Gr. 3 din S2⁴. În afară de materialele neolitice de tip Starcevo-Criș, au mai apărut și materiale aparținând epocii bronzului (cultura Noua) în Gr.14 din S7/2009, decorate cu brăie dispuse sub buză. Din punct de vedere tipologic ele aparțin categoriei ceramicii grosiere, iar din punct de vedere al formelor aparțin vaselor borcan.

Gropile Gr. 6, Gr. 7 și Gr. 8 din S2 au furnizat materiale ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș. Fragmentele aparțin unei ceramici de foarte buna calitate, lucrată la roată, fină, cu suprafață lustruită, de culoare cenușie, dar și speciei realizate din pastă cu aspect zgrunțuros, de culoare cenușiu închis sau neagră, pe care apar decoruri incizate.

Ceramica recoltată din S6 aparține secolului IV p.Chr. și este reprezentată prin diferite fragmente provenite de la vase de mari dimensiuni, de bună calitate, foarte bine arsă, cu decor incizat pe buză și castroane⁵.

Ceramica de sec. VIII-X este de bună calitate, lucrată la roată, având în compoziție nisip. Ea provine de la vase borcan⁶, iar ca decor prezintă linii incizate în val și linii incizate paralele.

În suprafața cercetată a fost descoperit și un pieptene din os, cu mânerul în formă de clopot⁷, aparținând secolului IV p.Chr., precum și o săgeată din fier, cu două aripioare, cu peduncul⁸, una din aripioare fiind ruptă, datată în sec. VIII-X.

Cercetarea sistematică derulată în situl arheologic Negriștea, în vara anului 2009, a adus informații suplimentare privitoare la locuirea în acest areal, în perioadele preistorice, post-romane și prefeudale, completând datele privitoare la evoluția societății umane în bazinul râului Bârlad de-a lungul timpului.

Note:

1. M. Nicu, C. Ilie, *Situri și puncte arheologice din județul Galați*, Danubius 20, 2002, p.5-42
2. *Idem*, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștea-Curtea Școlii*, 2008; *idem*, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștea-Curtea Școlii*, CCA 2009.
3. V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă sec. III-IV*, Editura Arc 2000, București, 2004, p. 47; p. 267, fig. 11;
4. Eugenia Popușoi, *Trestiana. Monografie arheologică*, Editura Sfera, Bârlad, 2005
5. V. Palade, op. cit. p. 574, fig. 219/5; p. 590, fig. 233/9; O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș – Cernjacob de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, pl. 317/9;
6. D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e. n.*, Editura Junimea, Iași, 1978, p. 212, fig. 53/4; M. Comșa, *Cultura veche materială românească*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978, p. 166, fig. XV/3;
7. V. Palade, op. cit., p. 544, fig. 198/6; O. L. Șovan, op. cit., pl. 304/1a;
8. D. Gh. Teodor, op. cit., p. 190, fig. 31/8.

Abstract:

During 2009 research in the Negrilești archaeological site, Galați county, there were revealed three sections, S2 and S7 in the “La Punte” area and S6, in the “Curtea Școlii” (School Courtyard) area. There were discovered 11 pits, a hearth and we continued to examine the contexts noticed in S4 and S5 in 2008, the settlement from the 4th century, the water pipe and the Pit 5, dating from Modern Age. We had also found pottery from Neolithic (Starčevo-Criș culture), Bronze Age, Sântana de Mureș-Cerneachov culture, 4th century, and 8th-9th centuries.

48. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța

Punct: Capul Dealului

Cod sit: 62495.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 46/2009

Colectiv: Gabriel Custurea – responsabil, Cristina Talmațchi, Aurel Mototolea (MINAC), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei (IA Iași), Constantin Șova (masterand UO Constanța)

Sector B

Gabriel Custurea, Cristina Talmațchi, Aurel Mototolea, Constantin Șova

În anul 2009 săpătura sistematică din așezarea fortificată de perioadă medieval timpurie de la „Capul Dealului” a fost concentrată asupra Complexului 2/2008, din S I B, pentru a cărui decopertare integrală s-a procedat la realizarea unei case, Cas. A/2009, în C. 4 – 8, de 5 x 2 m.

Complexul meșteșugăresc are 3,24 m pe direcția N-S, 3,44 m pe latura de S și 3,66 m pe cea de N. Amprenta cuptorului, circulară, are diametrul de 0,75 – 0,82 m. Pe laturile de V și S spațiul dintre cuptor și temelia din piatră a pereților a fost căptușit cu pământ galben și pietre, prezentând, la momentul descoperirii, împreună cu temelia, grosimi de 0,58 m (0,30 m fiind peretele), respectiv 1 m. Spre N se păstrează partea inferioară a peretelui din piatră (de 0,48 – 0,50 m lățime), surprinsă mai clar spre NV unde, de altfel, colțul atelierului este bine conturat, spre deosebire de jumătatea estică a laturii care se pierde într-o aglomerare de pietre provenite chiar de la prăbușirea ei. În exteriorul suprafeței complexului au apărut spre colțul de NV o bătă arsă, iar spre cel de NE o groapă de par. În partea estică, în formă de „L” și trecând pe lângă peretele Nic, se află podeaua lutuită (2,84 x 2,06 m), aflată la 0,94 – 1 m față de nivelul actual de călcare. Spre N de cuptor, pornind de la acesta și intrând sub peretele prăbușit, se află un șanț (lat de 0,36 m și surprins pe o lungime de 1,22 m) cu pereții copti la galben-marونی, în care se aflau, la momentul descoperirii, resturi de lemn carbonizat, cenușă și pământ galben copt, foarte nisipos, ce provenea de la pereții șanțului. Precizăm că această amestecătură, existentă în șanț, prezenta o temperatură ridicată comparativ cu suprafața complexului.

Complexul 2/2008 se pare că era un spațiu folosit exclusiv ca atelier, după cum ar dovedi latura estică rămasă deschisă, spațiul destul de restrâns (0,90 – 1 m) dintre cuptor și peretele nordic (tăiat oricum de șanțul amintit anterior), dar și lipsa altor elemente prezente într-o locuință. Acoperișul, sprijinit pe pari, a căror amprentă se mai păstrează în colțul de SV, pe latura de S, la SE de cuptor și în exterior, la NE de complex, pare a fi depășit suprafața complexului, lăsând impresia unui șopron.

Numeroasele lupe de fier descoperite aici, zgura, cuptorul și structura complexului ne determină să-l considerăm în continuare un atelier de prelucrare a fierului. Lipsa uneltelor specifice din descoperiri, starea de conservare precară a cuptorului și lipsa urmelor de incendiu (excepție bârna din exterior) ne duc la presupunerea că acesta a fost abandonat intenționat.

Spre finalul campaniei s-a lucrat și în C. 26 – 30 unde au apărut mai multe gropi de par, oarecum aliniate pe două șiruri, și, se pare, o groapă menajeră. În campania viitoare urmează a se stabili natura acestora.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. X-XII), arsă oxidant și reducător, confecționată din pastă nisipoasă și ornamentată prin incizie, rare fragmente cenușii cu decor în lustru și smălțuite verde-oliv, o monedă romană, lupe de fier, zgură, o pipă smălțuită fragmentară, oase etc. În stratul vegetal au apărut și fragmente ceramice specifice secolelor IV-VII.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC.

Abstract:

In 2009 the systematic digging inside the fortified early Middle Ages settlement from „Capul Dealului” has been concentrated upon the Complex 2/2008, from S I B. For its complete uncover we opened a special perimeter, Cas. A/2009, in C. 4 – 8, of 5x2 m.

The workshop is 3.24 m on the N-S direction, 3.44 m on the southern side and 3.66 m on the northern side. The circular oven mark has the diameter of 0.75 – 0.82 m. On the western and southern sides and inside the area between the oven and the stone foundation of the walls there was covered by loess and stones, being at the moment of the discovery, together with the foundation, 0.58 thick (0.30 is the wall) and 1 m. The lower part of the stone wall (0.48 – 0.50 m in width) was preserved, seen better to the NV, where the corner of the workshop is well visible as well, by comparison with the eastern side included into a stone agglomeration coming right from its collapse. Outside the complex area there appeared to the NV corner a burnt beam, and to the NE corner a lime pit. On the eastern „L” shaped side and passing by the northern wall, there is a floor covered by clay (2.84 x 2.06 m), situated at 0.94 – 1 m compared to the actual level.

The Complex 2/2008 seems to be an area used exclusively as an workshop, as the open eastern side shows, the area reduced enough (0.90 – 1 m) between the oven and the northern wall (cut anyway in the ditch with the burn), as well the lack of other elements usually present in a house. The roof supported by poles, which mark is still preserved in the SV corner, on the southern side, on the SE from the oven and outside, on NE area of the complex, seems to have passed over the complex area, looking like a shed.

As a general view, the archaeological material consists of fragmentary ceramics (the 10th-12th centuries), and reducing, made of sandy paste and decorated by incision, rare grey fragments with polished and green olive enamelled decoration, a Roman coin, iron fragments, slag, a fragmentary enamelled pipe, bones etc. There are also inside the vegetal stratum ceramic fragments specific to the 4th-7th centuries. The material has been stored at the Museum of National History and Archaeology (MINA) Constanța.

49. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

Punct: Ferma 4

Cod sit: 62547.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 48/2009

Colectiv: Crișan Mușețeanu - responsabil, Paul Damian, Adela Băltăc, Christina Știrbulescu Virgil Apostol, Eugen Paraschiv, Ioana Grigore (MNIR), Dragomira Boeva-Kanceva (MDJ Călărași)

În campania 2009¹ au continuat cercetările în Sectorul I *Thermae*, având ca obiective principale surprinderea unor detalii legate de cele două edificii identificate aici, mai ales privind limita de E a edificiului termal și limita de N a edificiului nr. 3. Cercetarea s-a efectuat, astfel, în unele suprafețe deschise în anii anteriori la E —C17 (dimensiuni actuale 30,30 x 4,20 m) și C18 (8 x 9,40 m)—, prin deschiderea unor noi suprafețe - la E C 20 (5 x 3 m) și N C19 (17,50 x 2 m) -, precum și prin demontarea unor martori stratigrafici (între suprafețele C4 și C7; C7 și C16; SIM și C4/C7 și C16).

Edificiul termal². Cercetările din suprafața de la E (C17 c. 6–7) au adus noi elemente despre limitele de E (Z21³) și N (Z36⁴) ale edificiului, acestea fiind demantelate nu au fost surprinse decât prin amprente lăuate în pământul galben. Gropile de demantelare au fost ulterior umplute cu materiale diverse (foarte multe fragmente tegulare, fragmente de la tuburile de conducte, fragmente ceramice diverse și variate obiecte mărunte etc.). Demontarea unor complexe identificate anul trecut a permis urmărirea unor detalii legate de traseul celor două conducte descoperite anterior⁵, precum și identificarea unui nou traseu la V de acestea⁶. Au mai fost identificate și parțial sau total cercetate și alte gropi menajere, constatându-se că traseele conductelor suprapun aceste gropi. Astfel, considerăm că aceste conducte sunt aceleași cu cele cercetate în campaniile anterioare la E de edificiul⁷ nr. 2 și foarte probabil nu toate alimentau edificiul termal.

Edificiul nr. 3⁸. În suprafața nou deschisă (C19) a fost surprinsă continuarea zidului limită⁹ de S (Z40), al cărui traseu continuă în profilul de N. Aproximativ în c. 2–3 a–b la 3,60 m N de zidul¹⁰ Z30 a fost cercetată o bază de coloană¹¹ pe același aliniament cu celelalte două¹² și la cca. 6 m E de acestea. Apariția acestei baze întărește ipoteza formulată despre existența unui portic pe latura de N a edificiului, și deci accesul pe această latură. Pe lângă această bază de coloană, mai ales spre profilul de S, a fost surprinsă o amenajare din fragmente tegulare legate cu lut care în urma arderii a căpătat un aspect roșiatic. Această amenajare se întinde spre S și V până în zidul Z30, ceea ce ar putea indica o amenajare (nivel de călcare) a spațiului definit de aliniamentul bazelor de coloane și zidul Z30¹³. Tot în această suprafață (c. 4–5 b–c), adosată zidului Z40 a fost surprinsă o amenajare¹⁴ patrulateră a cărei cercetare nu a fost finalizată. La demontarea unor martori stratigrafici (între SIM și C4, C7 și C16) a fost surprins un nou zid¹⁵ (Z42) care compartimentează partea de E a edificiului, ridicând numărul încăperilor la 5. La V de acest zid a fost surprinsă o amenajare din fragmente tegulare, ceramice și pietre de dimensiuni foarte mici, foarte probabil substrucția nivelului de călcare a încăperii centrale.

Note:

1. Despre problematica anticului *Durostorum* vezi Paul Damian, Adela Băltăc, *The Civil Roman Settlement at Ostrov – Durostorum*, în *Acts of the International Colloquium Important Sites from the Pre-Roman and Roman Time on the Lower Danube Valley (4th century BC–4th century AD)*, Istros 14, p. 61–70; pentru cercetările anterioare de la Ostrov (*Durostorum*) punctul Ferma 4 vezi CCA 2009, p. 159–160 și nota 1.

2. Despre acest edificiu vezi și CCA 2008, p. 212 și nota 5; CCA 2009, p. 159.

3. Despre acest zid vezi CCA 2009, p. 159 și nota 2.

4. Despre acest zid vezi CCA 2006, p. 247 și CCA 2007, p. 257–258 și nota 12. În suprafața C17 s-a observat că acesta este practicat în lut galben și la construirea fundației s-au folosit și pietre de mari dimensiuni (cca. 0,40–0,45 m). Z36 a fost surprins și cercetat pe o L = 24 m și este distrus odată cu ridicarea edificiului nr. 3.

5. Despre amenajările și traseele de conducte de aici vezi CCA 2009, p. 159. Conducta de E (nr. 2) a fost cercetată pe o L = 14 m, fiind surprinse 24 de tuburi ceramice (întregi sau fragmentare) pe unul găsindu-se o nouă șampilă (cartuș simplu, dreptunghiular — 10 x 2,5 cm, șampilă ilizibilă). Conducta de V (nr. 1) a fost cercetată pe o L = 8 m, fiind surprinse 12 tuburi ceramice și încă 2 ștampe (cartuș simplu dreptunghiular — 9,5 x 2 cm — LEG XI CL) slab imprimate.

6. Acest nou traseu se află la o distanță cuprinsă între 3–3,80 m V de traseul nr. 1, a fost cercetat pe o L = 6,60 m, fiind surprinse 5 tuburi ceramice și unul de plumb (Lp = 0,85 m).

7. Despre acest edificiu vezi CCA 2005, p. 251 și nota 11, despre conductele investigate aici vezi CCA 2001, p. 169.

8. Despre acest edificiu vezi CCA 2009, p. 159 și nota 9.

9. Despre acest zid vezi CCA 2008, p. 213 și nota 18. Dimensiuni actuale Lcercetat = 6,60, l = 0,65 m.

10. Despre acest zid care mărginește la N încăperile edificiului nr. 3 vezi CCA 2008, p. 213 acest zid a fost cercetat pe o L = 22 m.

11. Construit din fragmente tegulare legate cu mortar fin (0,85 x 0,80 m).

12. Despre aceste 2 baze de coloane vezi CCA 2007, p. 257.

13. Și în suprafețele de la V în spațiul definit de aliniamentul bazelor și zidul Z30 au fost surprinse urme ale unui nivel de călcare vezi CCA 2007, p. 257.

14. Dimensiuni: exterior 2,03 x 1,93 m; interior: 1,25 x 1,20 m

15. Zidul surprins la nivelul ultimelor asize ale fundației care este construit din fragmente tegulare așezate în „coadă de rândunică” urmate din pietre de dimensiuni mici și medii legate cu mortar alb (L = 7,80 m, l = 0,70 m, hp = 0,70 m).

Abstract:

In the campaign 2009 (For ancient *Durostorum* and previous research on this site see note 1) we have resumed the excavation in Sector I *Thermae*, aiming at discovering details concerning the two buildings identified there. We focused especially on eastern limits for the baths complex, as well as on the north limit for the Building no. 3. The baths complex (see note 2): Eastward investigations have brought new details about the eastern and northern limits of the buildings. We continued to investigate the two trajectories of pipelines and we discovered a new one. Building no. 3 (see note 8). The investigations brings new details about the eastern limits of the building and new evidence about the portico which is at the northern side.

Industria materiilor dure animale

Corneliu Beldiman (UCDC București), Dan Elefterescu (MDJ Călărași), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Cercetările arheologice din ultimele trei decenii (periegeze și săpături de salvare) efectuate în așezarea romană de la Ostrov, jud. Constanța, km 132 (DN 3A, București-Constanța; cod sit 62547.01) au permis recuperarea unor materiale valoroase, de mare diversitate; este vorba de numeroase artefacte din ceramică, metal, sticlă, os, corn de cerb, monede etc., ca și de resturile unor cuptoare și gropi pentru depozitarea deșeurilor¹. Se dovedește, astfel, caracterul meșteșugăresc quasi-exclusiv al așezării în discuție, ea având legături economice și foarte probabil administrative cu Durostorumul, aflat la mai puțin de 3,5 km spre V².

Cu prilejul de față ne propunem analiza detaliată a patru piese din materii dure animale (dintre care două inedite: DRS 2 și DRS 3), respectiv trei nicovale de os și una din corn de cerb, primele semnalate în situl menționat. Este vorba de artefacte relativ rare între descoperirile de pe teritoriul României; ele sunt cunoscute în literatura de specialitate internațională încă de la sfârșitul sec. al XIX-lea și au stârnit numeroase discuții legate de rolul funcțional controversat³. Piese se păstrează în colecțiile Muzeului Dunării de Jos din Călărași.

Pentru reperele metodologice ale analizei a se vedea articolele și studiile noastre recente⁴.

Artefactele de acest gen, desemnate cu termenul generic de nicovale⁵, erau fixate într-un suport de lemn special, pe un banc de lucru și utilizate la fasonarea secerilor de fier, respectiv dințarea, prin batre (percuție indirectă cu ajutorul unei dălțițe – poanson cu secțiune triunghiulară, a părții lor active – tăișul); este vorba atât de amenajarea inițială a tăișului secerilor, cât și de repararea/reamenajarea acestuia⁶.

În general, sub raport tipologic, după numărul fețelor nicovalelor (părților active) putem distinge subtipurile, stabilite convențional și care reflectă, desigur, stadiul utilizării artefactelor: cu o parte activă (nicovală simplă); cu două părți active (nicovală dublă); cu trei părți active (nicovală triplă); cu patru părți active (nicovală quadruplă); subtip nedeterminabil.

Materiile prime scheletice utilizate pentru amenajarea nicovalelor erau diverse: oase lungi (metapodii, tibia), mandibule, coxal de vite, cal, cămilă etc.; corn de cerb – segment de ax și de rază.

Analiza artefactelor urmărește înregistrarea exhaustivă a detaliilor morfo-tipo-tehnologice și punerea în evidență a etapelor fabricării și utilizării cu urmele lor specifice, propunând reconstituirea etapelor „biografiei tehnologice” a fiecărei piese.

Pentru redactarea lucrării de față au fost utilizate datele analizei exhaustive a pieselor în microscopie optică de mică putere (mărimi 4x – 40x)*.

Nicovalele din materii dure animale sunt realizate pe metapodii (2) și tibia (1) de vită (*Bos taurus*) sau pe segment de ax de corn de cerb (*Cervus elaphus*); fețele active au fost obținute prin cioplirea razantă, intensă și precisă, a uneia sau mai multor fețe anatomice, abraziune și raclaj, în scopul amenajării unei suprafețe plane sau concave.

Urmele de utilizare au fost produse prin amenajarea dinților, lungi de 2-3 mm, prin „crestarea” oblică a tăișului de pe curbura interioară a lamei secerii prin percuție indirectă, utilizându-se o dălțiță sau dorn (poanson) de fier, probabil cu secțiunea triunghiulară și un ciocan cu partea activă îngustă. Șirurile rectilinii sau curbe de alveole (impresiuni) triunghiulare alungite, lungi în medie de cca. 2-3 mm, dispuse transversal sau oblic față de axul longitudinal al nicovalei, rezultă prin operația de

percuție cu ajutorul dălțiței.

Acoperirea întregii suprafețe a nicovalei cu șiruri de alveole impunea: a) amenajarea și utilizarea unei alte fețe active a nicovalei (se ajungea, astfel, ca o piesă să aibă maximum patru fețe active, corespunzând celor patru fețe anatomice principale, amenajate și utilizate succesiv) – cazul piesei DRS 1; b) reamenajarea (unică sau dublă) a suprafeței deja utilizate prin cioplire, abraziune sau raclaj cu unelte metalice, ca în etapa inițială; situația din urmă se constată în cazul pieselor DRS 2-4.

Subțierea țesutului compact al metapodului datorită reamenajărilor repetate facilita fracturarea artefactelor la nivelul părții meziale, datorită forței de impact și presiunii mari aplicate în timpul folosirii (vezi piesa DRS 1); în acest caz, piesa era abandonată sau, dacă lungimea sa păstrată permitea, ea se folosea în continuare.

Nicovale amenajate pe metapodii, tibia, maxilare, coxal etc. de bovine și cal au fost semnalate recent pe teritoriul României; este cazul pieselor descoperite la Histria-Basilica *extra muros* și Basilica cu criptă („Florescu”), jud. Constanța⁷ și Chitila, jud. Ilfov⁸. Acestea constituie și analogiile pieselor analizate cu acest prilej. O mențiune specială se cuvine făcută asupra piesei amenajate pe segment de ax de corn de cerb (DRS 4), datorită rarității folosirii acestei materii prime; piese similare se cunosc de la Histria-Basilica cu criptă („Florescu”)⁹ – piesă pe segment de ax; Saharna Nouă, Republica Moldova – piesă pe segment de rază¹⁰.

Pentru alte regiuni ale Europei și Africa de N, cunoaștem din literatura de specialitate avută la dispoziție zeci de piese, unele dintre ele datate în epoca elenistică și romană (sec. V î.e.n. – V e.n.), descoperite în cetățile grecești din Bazinul Mării Negre (Olbia, Neapolis, Thanagoria), așezările scito-grecești și getice din regiunile N-pontice¹¹, altele datate între sec. X – XVIII, cunoscute în situri din Bazinul Mediteranean (Franța, Spania, Portugalia, Nul Africii)¹².

Ele au fost considerate, de-a lungul timpului, polizoare pentru fasonarea țesăturilor, a pieilor, a pietrei sau a lemnului (cazul pieselor descoperite în regiunile N-pontice sau al unora dintre cele vest-europene) sau chiar suporturi pentru o „scriere necunoscută” geto-dacică (cazul pieselor de la Chitila). Rezolvarea definitivă recentă a problemei rolului funcțional al acestor artefacte „enigmatice” (acela de nicovale pentru dințarea secerilor) a beneficiat de observații asupra comportamentului tehnologic în mediul etnografic iberic; astfel, s-a putut realiza reconstituirea exactă a etapelor de fabricare și utilizare prin recurgerea la studiile experimentale¹³.

Urmele de utilizare pe care aceste artefacte le păstrează sunt identice sau foarte apropiate morfologic cu/de cele descoperite la Durostorum, datorită rolului identic de nicovale pentru dințarea tăișului secerilor de fier.

Lotul artefactelor IMDA descoperite la Durostorum prezentat cu acest prilej contribuie, în mod specific, la completarea repertoriului descoperirilor și a datelor referitoare la activitățile meșteșugărești diverse aferente etapei de locuire din sec. al II-lea – al III-lea e.n., prin documentarea existenței probabile a unuia sau mai multor ateliere de prelucrare a materiilor dure animale, ca și a atelierelor de fierărie, în care se produceau și se reparau seceri.

Analiza nicovalelor de os (piese relativ rare, nestudiate sistematic până acum – ne referim la cele provenind din siturile de pe teritoriul României) atinge o problemă unică și complexă privind paleoeconomia și tehnologia antică și interferența diverselor tipuri de industrii – în cazul dat, cea a

fierului și cea a materiilor dure animale, respectiv metalurgia fierului, prelucrarea materiilor dure animale și tehnicile agraie de recoltare.

Repertoriul care urmează etalează datele privind artefactele analizate: indicativ; contextul descoperirii – coordonate stratigrafice; stare de conservare; subtip; descriere; morfometrie (L tot./L; lăț./gros./diam. extremităților și al PM; lungimea PA pe fiecare față; lăț. maximă/minimă PA pe fiecare față; dimensiunile sunt indicate în mm); indicativele sunt provizorii.

DRS 1 - Inv. 46000. Cercetări sistematice Dan Elefterescu. S II C. Date: sec. al II-lea e.n.¹⁴. Metapod de vită (*Bos taurus*) – metatars stâng, exemplar adult. Din piesă se păstrează un fragment distal, fracturat în vechime, foarte probabil în timpul utilizării. Urme de exfoliere și coroziune; depuneri de oxid de mangan și de sediment aderent – concrețiuni nisipoase. Urme de impact oblice, bine marcate spre ED (anatomică), rezultate prin aplicarea unor lovituri cu tăișul unui topor sau secure. Nicovală dublă; amenajarea a două fețe ale metapodului. Debitajul: etapă tehnică absentă. Fasonarea: eliminarea reliefului condițiilor epifizari pe ambele fețe (anterioară-dorsală și posterioară-palmară) și amenajarea plană a fețelor diafizare (anterioară-dorsală și posterioară-palmară) prin PD/C oblică/razantă cu ajutorul toporului sau securii și Aa/Ao cu rășpelul sau cu polizorul litic (gresie). Pe aceste fețe se păstrează șiruri scurte, rectilinii, uneori suprapuse, formate din impresiuni (alveole mici triunghiulare alungite, cu lungimea de cca. 2-3 mm și lățimea maximă de 0,5-1 mm), dispuse transversal și oblic față de axul lung al piesei. Nu se observă urme de reamenajare. Etapele biografiei tehnologice a piesei: 1. amenajarea PA pe fața dorsală (1); 2. utilizare; 3. fracturare pe fața dorsală; 4. amenajarea PA pe fața laterală (2); 5. utilizare; 6. abandon. Morfometria: L 155; lăț./gros. ED 29/27; lăț./gros. PM actuală 23/13; lungimea PA pe fața dorsală 140; lungimea PA pe fața dorsală 130; lăț. maximă/minimă PA pe fața dorsală 24/9; lăț. maximă/minimă PA pe fața laterală 16/14.

DRS 2 - Fără nr. inv. Plajă, *passim*. Perieghetă Dan Elefterescu, 2008. Date probabilă: sec. al II-lea – al III-lea e.n. Metapod de vită (*Bos taurus*) – metatars drept, exemplar adult. Piesă fragmentară; lipsește PD, fracturată în vechime, probabil în timpul utilizării și recent; idem două mici sectoare pe fața palmară, la PM. Depuneri dense de oxid de mangan. Nicovală dublă; amenajarea a două fețe ale metapodului. Debitajul: etapă tehnică absentă. Fasonarea: amenajarea plană a fețelor diafizare (anterioară-dorsală și posterioară-palmară) prin Aa/Ao. Pe aceste fețe se păstrează șiruri lungi, rectilinii, uneori suprapuse, formate din impresiuni (alveole mici triunghiulare alungite, cu lungimea de cca. 2-3 mm și lățimea maximă de 0,5-1 mm), dispuse oblic față de axul lung al piesei. Urme de reamenajare pe ambele fețe prin Aa/Ao. Etapele biografiei tehnologice a piesei: 1. amenajarea PA pe fața plantară (1); 2. utilizare; 3. reamenajare; 4. reutilizare; 5. fracturare parțială pe PM – fața plantară; 6. amenajarea PA pe fața dorsală (2); 7. utilizare; 8. reamenajare; 9. reutilizare; 10. abandon. Morfometria: L 171; lăț./gros. EP 65/38; ED actuală 46/19; lăț./gros. PM 37,5/20; lungimea PA pe fața plantară 99; lungimea PA pe fața dorsală 110; lăț. maximă/minimă PA pe fața plantară 42/31; lăț. maximă/minimă PA pe fața dorsală 31/12.

DRS 3 - Fără nr. inv. Cercetări sistematice Dan Elefterescu, 2009. S II C, G 41. Date: sec. al II-lea e.n. Groapă menajeră aflată într-o zonă de margine a așezării, folosită pentru extragerea lutului. Din inventarul complexului făceau parte:

fragmente de vase ceramice; numeroase fragmente de corpuri costale de bovine și ovicaprine, în curs de prelucrare; numeroase fragmente de creuzete; fragmente de tipare (în majoritate pentru turnarea fibulelor); bucăți de tablă din bronz. Astfel, se poate susține ipoteza după care materialul provine din curățarea/reamenajarea unui atelier metalurgic. În complex au mai apărut două monede (Marcus Aurelius; Antoninus Pius; determinări făcute de Mihai Dima). Complexul, ca și urmele din întreaga zonă (carieră de lut-platformă pentru depozitarea resturilor diverse) se datează în perioada de început a așezării (sec. al II-lea e.n.). Tibia de vită (*Bos taurus*) – tibia dreaptă, exemplar adult. Piesă întreagă; PP a fost fracturată în vechime, probabil pentru extragerea măduvei. Depuneri dense de oxid de mangan și de sediment aderent – concrețiuni nisipoase. Nicovală dublă; amenajarea a două fețe ale tibiei. Debitajul: etapă tehnică absentă. Fasonarea: amenajarea plană a fețelor diafizare (anterioară-cranială și posterioară-caudală) prin PD/C și Ra cu ajutorul unei lame metalice (probabil de cuțit). Pe aceste fețe se păstrează șiruri lungi, rectilinii, uneori suprapuse, formate din impresiuni (alveole mici triunghiulare alungite, cu lungimea de cca. 2-3 mm și lățimea maximă de 0,5-1 mm), dispuse oblic față de axul lung al piesei. Urme de reamenajare pe fața cranială (1) prin Ra. Etapele biografiei tehnologice a piesei: 1. amenajarea PA pe fața cranială (1); 2. utilizare; 3. reamenajare; 4. reutilizare; 5. amenajarea PA pe fața caudală (2); 6. utilizare; 7. abandon. Morfometria: L tot. 216; lăț./gros. EP actuală 39/37; ED 69/44; lăț./gros. PM 41/26,5; lungimea PA pe fața cranială 140; lungimea PA pe fața caudală 75; lăț. maximă/minimă PA pe fața cranială 35/33; lăț. maximă/minimă PA pe fața caudală 35/25.

DRS 4 - Inv. 34786. Cercetări de salvare Dan Elefterescu, 1988. G 21. Date: a doua jumătate a sec. al II-lea – prima jumătate a sec. al III-lea e.n.¹⁵. Groapă menajeră; din inventarul acesteia s-au recuperat monede emise la: Nicopolis (Septimius Severus, Caracalla Augustus); Philippopolis (Commodus); Nicae (Septimius Severus, Caracalla Augustus); Marcianopolis (Macrin, Diadumenian, Elagabal)¹⁶. Corn de cerb (*Cervus elaphus*) – segment de ax stâng, recoltat de pe segmentul bazal, între raza 2 și raza 3; exemplar adult. Piesă întreagă. Exfolieri, coroziune, depuneri superficiale de oxid de mangan. Nicovală triplă; amenajarea a trei suprafețe ale axului. Debitajul: extragerea segmentului de ax prin TT cu ferăstrăul. Fasonarea: amenajarea quasi-plană a suprafețelor axului (laterală; mediană; posterioară-caudală) prin PD/C oblică/razantă și Ra cu ajutorul unei lame metalice (probabil de cuțit). Fața caudală (3) a fost amenajată pe două planuri. Pe fețele laterală și mediană se păstrează șiruri lungi, rectilinii, uneori suprapuse, formate din impresiuni (alveole mici triunghiulare alungite, cu lungimea de cca. 2-3 mm și lățimea maximă de 0,5-1 mm), dispuse oblic față de axul lung al piesei. Urme de reamenajare dublă prin Ra pe fața mediană (1) și caudală (3) și reamenajare unică pe fața laterală (2). Fața caudală (3) nu a mai fost utilizată după a doua reamenajare, piesa fiind abandonată. Etapele biografiei tehnologice a piesei: 1. amenajarea PA pe fața mediană (1); 2. utilizare; 3. reamenajare 1; 4. reutilizare; 5. reamenajare 2; 6. reutilizare; 7. amenajarea PA pe fața laterală (2); 8. utilizare; 9. reamenajare; 10. reutilizare; 11. amenajarea PA pe fața caudală (2); 12. utilizare; 13. reamenajare 1; 14. reutilizare; 15. reamenajare 2; 16. abandon. Morfometria: L tot. 126; diam. EP 51/46; diam. ED 51/42; diam. PM 43/41; lungimea PA pe fața mediană 119; lungimea PA pe fața laterală 120; lungimea PA pe fața caudală 120; lăț. maximă/minimă PA

pe fața mediană 35/25; lăț. maximă/minimă PA pe fața laterală 25/20; lăț. maximă/minimă PA pe fața caudală 25/20.

Abrevieri în text: Aa = abraziune axială; Ao = abraziune oblică; diam. = diametru; DN = Drumul național; DRS = Durostorum; ED = extremitatea distală; EP = extremitatea proximală; G = groapa; gros. = grosimea; L = lungimea; L tot. = lungimea totală; MP = metapod; PA = partea activă; PD = partea distală; PD/C = percuție directă/cioplire; PM = partea mezială; PP = partea proximală; Ra = raclaj axial; S = secțiunea; TT = tăiere transversală.

Note:

1. Cercetările au fost efectuate de Dan Elefterescu – Elefterescu 2005; Elefterescu 2008; Elefterescu 2009a; Elefterescu 2009b; Dima, Elefterescu 2009.
2. Așezarea este cunoscută în literatura de specialitate încă din primele decenii ale sec. al XX-lea – Arginteanu 1920; Culică 1978, p. 113; Mușețeanu 2003, p. 14-15.
3. Semenov 1970; Peters 1986; Arnăuț 2007; Briois, Poplin, Rodet-Belarbi 1997; Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Rodet-Belarbi, Esteban Nadal, Forest 2007; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005; Moreno-Garcia, Pimenta, López Aldana, Pajuelo Pando 2007 – toate cu bibliografia; Poplin 2007a; Poplin 2007b.
4. Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008b; Beldiman, Sztancs 2009a; Beldiman, Sztancs 2009b; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009; Beldiman, Achim, Sztancs 2009.
5. Datele asupra nicovalelor din materii dure animale pentru dințarea secerilor ne-au fost puse la dispoziție recent de dr. François Poplin (Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris); domnia sa studiază, de peste trei decenii această complexă problematică; îi adresăm mulțumirile noastre și cu ocazia prezentă.
6. Briois, Poplin, Rodet-Belarbi 1997; Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Rodet-Belarbi, Esteban Nadal, Forest 2007; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005; Moreno-Garcia, Pimenta, López Aldana, Pajuelo Pando 2007 – toate cu bibliografia; Poplin 2007a; Poplin 2007b.
- * Contribuțiile drd. Diana-Maria Sztancs la realizarea prezentei lucrări (aspecte metodologice ale studiului IMDA; analiza microscopică a pieselor; alimentarea bazei de date; identificarea și organizarea referințelor bibliografice) se înscriu în programul de pregătire pentru doctorat inițiat în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Doctorală („Investește în oameni! PROIECT FINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN ID proiect: 7706. Titlul proiectului: „Creșterea rolului studiilor doctorale și a competitivității doctoranzilor într-o Europă unită”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, B-dul Victoriei Nr. 10. Sibiu. Uniunea Europeană/ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale AMPOS DRU/ Fondul Social European POS DRU 2007-2013/ Instrumente structurale 2007-2013/ Ministerul Educației, Cercetării și Inovării OI POS DRU”).
7. Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008a; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Bădescu, Sztancs 2008b; Beldiman, Sztancs 2009a; Beldiman, Sztancs 2009b; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.
8. Bălășescu, Radu, Nicolae 2003; Boroneanț 2003; Boroneanț

- 2004; Boronean 2005; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009.
9. Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009; Beldiman, Achim, Sztancs 2009.
10. Arnăuț 2007, p. 302, fig. 1/3.
11. Semenov 1970, p. 186-188, fig. 100-102; Peters 1986, p. 162-163, pl. III/1-11; Arnăuț 2007.
12. Briois, Poplin, Rodet-Belarbi 1997; Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Rodet-Belarbi, Esteban Nadal, Forest 2007; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005; Moreno-Garcia, Pimenta, López Aldana, Pajuelo Pando 2007 – toate cu bibliografia; Poplin 2007a; Poplin 2007b.
13. Esteban Nadal, Carbonell Roure 2004; Moreno-Garcia, Pimenta, Ruas 2005.
14. Elefterescu 2009a; Beldiman, Sztancs 2009c; Beldiman, Sztancs, Rusu-Bolindeț, Achim, Elefterescu, Bădescu 2009; Beldiman, Achim, Sztancs 2009.
15. *Supra*, nota 14.
16. Dima, Elefterescu 2009, nr. 427, 430, 438, 518, 547, 685, 707.

Bibliografie:

1. D. Arginteanu, *Pe ruinele Durostorum*, Conferință, Silistra, 1920, Călărași.
2. T. Arnăuț, *Data about a category of bone tools with the function of polishing and shaping*, Thracia 17, p. 295-305.
3. A. Bălășescu, V. Radu, C. Nicolae, *Fauna de la Chitila-„Fermă”. Studiu arheozoologic preliminar*, București. Materiale de istorie și muzeografie, 17, 2003, p. 3-10.
4. C. Beldiman, I. A. Achim, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria – Basilica cu criptă („Florescu”), Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 12 (sub tipar).*
5. C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul Basilica extra muros (II), Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 11, 2008, p. 117-128.*
6. C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, A. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Istria - Sectorul Basilica extra muros. Artefacte din materii dure animale descoperite în campaniile 2001-2004, Materiale SN 4, p. 39-61; <http://www.instarhparvan.ro/pagini%20institutimag%20lucru/reviste%20pdf/mca2008/03.pdf>.*
7. C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria - Sectorul Basilica extra muros, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu 10, 2007, p. 181-190.*
8. C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale, CCA 2007, p. 200-202.*
9. C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Capidava. Industria materiilor dure animale, CCA 2007, p. 108-112.*
10. C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale, CCA 2009, p. 129.*
11. C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica cu criptă („Florescu”). Industria materiilor dure animale, CCA 2009, p. 131.*
12. C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Skeletal technologies, metalworking and wheat harvesting: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania, în B. Kufel, J. Baron, M. Diakowski (eds.), 7th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, September 1st-7th*

2009, *Abstracts, Poster Session*, Institute of Archaeology, Wrocław University, Wrocław, p. 3-5; <http://www.wbrg-wroclaw.com/abstrakty.pdf>.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, V. Rusu-Bolindeț, I.A. Achim, D. Elefterescu, A. Bădescu, *Humanizing the animal world by technology in Antiquity: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, în D. Murariu, C. Adam, G. Chișamera, E. Iorgu, L. O. Popa, O. P. Popa (eds.), *Annual Zoological Congress of „Grigore Antipa” Museum, Book of Abstracts*, „Grigore Antipa” National Museum of Natural Sciences, București, p. 124.

V. Boroneanț, *Câteva oșeminte de cal ornamentate descoperite la Chitila-„Fermă”*, București. Materiale de istorie și muzeografie 17, 2003, p. 11-25.

V. Boroneanț, *Câteva oșeminte de cal ornamentate descoperite la Chitila-„Fermă”*, București. Materiale de istorie și muzeografie 18, 2004, p. 4-19 (articol identic celui publicat în vol. 17).

V. Boroneanț, *Scrierea pe oase – o scriere necunoscută identificată în săpăturile arheologice de la Chitila*, București. Materiale de istorie și muzeografie, 19, p. 12-35.

F. Briois, F. Poplin, I. Rodet-Belarbi, *Aiguisoirs, polissoirs médiévaux en os (XI^e-XIV^e s.) dans le Sud-Ouest de la France*, *Archéologie du Midi Médiéval* 15, 1995, p. 197-213.

M. Dima, D. Elefterescu, *Monnaies de Durostorum-Ostrov (4^e siècle av. J.-C. – 6^e siècle après J.-C.)*, Collection Moneta 88, Wetteren.

D. Elefterescu, *Statuete votive din plumb de la Durostorum*, *Pontica* 37-38, 2005, p. 204-205.

D. Elefterescu, *Obiecte din os de la Durostorum (I)*, *Pontica* 41, 2008, p. 219-297.

D. Elefterescu, *Obiecte din os de la Durostorum (II)*, 2009, manuscris.

D. Elefterescu, *Amulete de tip „Măciuca lui Hercule” (Herkuskeule) descoperite la Durostorum*, *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu*, 12, 2009 (sub tipar).

M. Nadal Esteban, E. Roure Carbonell, *Saw-toothed sickles and bone anvils: a medieval technique from Spain*, *Antiquity* 78, 2004, 301, p. 637-646.

M. Moreno-Garcia, C. M. Pimenta, P. M. López Aldana, A. Pajuelo Pando, *The Signature of a Blacksmith on a Dromedary Bone from Islamic Seville (Spain)*, *Archaeofauna* 16, 2007, p. 193-202.

M. Moreno-Garcia, C. M. Pimenta, J. P. Ruas, *Safras em osso para picar foicinhas de gume serrilhado... a sua longa história!*, *Revista Portuguesa de Arqueologia* 8, 2, 2005, p. 571-627.

Cr. Mușețeanu (în colaborare cu Dan Elefterescu), *Ateliere ceramice romane de la Durostorum*, București, 2003.

B. G. Peters, *Kostoreznoe delo v antičnyh gosudarstvah Severnogo Pričernomor'ja*, Moskva, 1986.

F. Poplin, *Des os supports à denter les faucilles: une longue histoire technologique dans le bassin de la Méditerranée et de la mer Noir*, *Bulletin de la Société des Antiquaires de France*, 2007, p. 215-221.

F. Poplin, *Des faucilles de silex sur andouillers de cerf de Çatal Hüyük (Turquie) aux faucilles de fer dentées sur metapodes de boeuf de Montailou (Occitanie): une histoire de longue durée à travers l'espace méditerranéen*, în I. Sidéra, E. David, A. Legrand (eds.), *6th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, August 27th -31st 2007, Abstracts*, Maison de l'Archéologie et de l'Ethnologie René Ginouvès, Université Paris X-Nanterre, Paris, p. 9, rezumatul nr. 20; http://www.wbrg.net/images/stories/abstracts_paris_2007.pdf.

I. Rodet-Belarbi, M. Esteban Nadal, V. Forest, *Des aiguisoirs/polissoirs aux enclumes en os: l'historiographie des os piquetés*, *Archéologie Médiévale* 37, 2007, p. 157-167.

S. A. Semenov, *Prehistoric Technology. An Experimental Study of the Oldest Tools and Artefacts from Traces of Manufacture and Wear*, Second edition, Bath-Somerset, 1970.

50. Ostrov, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara

Punct: Villa rustica (proprietatea Ion Predoni)

Cod sit: 90921.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 141/2009

Colectiv: Dorin Alicu (MNIT), Gică Băeștean, Marius Barbu (MCDR Deva)

Pe proprietatea D-lui Predoni Ion într-o cercetare periegetică anterioară am putut observa existența unui val de pământ rupt de arături pe anumite porțiuni. În interiorul acestuia, pe o mică ridicătură se găsește un nivel de dărâmtură ce se compune din bolovani de râu, material tegular (două cărămizi cu ștampila PR COS și una cu ștampila QCC), *opus signinum* și chiar un fragment de marmură. Și în terenul apropiat am descoperit material ceramic roman și fragmente tegulare. Din păcate se văd și numeroase gropi de scoatere a pietrei, care au răscolit planul construcției. Probabil avem de a face cu o *Villa rustica* de pe teritoriul Coloniei Dacia Sarmizegetusa.

Clădirea pare a ocupa o suprafață de aproximativ 200-250 m², iar împrejur era înconjurată de o incintă, vizibilă mai ales în partea de E, sub forma unui val de pământ, care ajunge și până la 0,50-0,70 m înălțime. Cu această împrejmuire se ajunge la o suprafață de aproximativ 1000 mp.

În cursul anului 2009 am trasat o secțiune în partea de N a zonei, S₁ de 36 x 2 m, cu orientarea E - V. Cu acest prilej am surprins limita de apus a construcției, marcată de un zid de incintă lat de peste 1 m, format din bolovani de râu fără mortar. În acest moment este greu de spus dacă am surprins și limita răsăriteană a locuinței, întrucât, este posibil ca în această zonă lucrările agricole să fi aplatizat zidurile. Din păcate, în partea aceasta dl. Predoni nu mai este proprietar asupra pământului.

Am descoperit zidurile Z₁ – Z₁₁, din care cel puțin Z₁₁ provine dintr-o fază anterioară, fiind desființat la ridicarea lui Z₅ și acoperit cu umpluturi și o podea din zidărie. Existența unor lutuiei înroșite și cu urme de arsură, suprapuse de o podea din ciment, ar putea să ne indice faptul că aceste modificări au fost dictate de un incendiu, provocat, poate, chiar în timpul atacurilor marcomanice. În acest moment este greu de tras concluzii având în vedere stadiul incipient al lucrărilor, dar și lipsa de piese.

Perpendicular pe S₁ am trasat S₂ de 15 x 2 m, cu orientarea N - S. Din păcate nu am reușit să încheiem săpătura în cursul acestei campanii. Am descoperit continuarea lui Z₅ care iese din profilul de S și intră în cel de V. Mai la E a ieșit la iveală Z₁₂, cu orientare SV-NE, care pare a fi deplasat față de o continuare virtuală a lui Z₇ din S₁. În partea de N a secțiunii mai apare un zid orientat SE-NV, ce iese din profilul de E și intră în cel de V și ar putea să fie chiar Z₁ din prima secțiune.

Materialul arheologic descoperit nu este foarte bogat, un motiv ar putea să îl constituie cei care au căutat piatră și au distrus parțial clădirea.

51. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]

Cod sit: 62618.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 43/2009

Colectiv: Gheorghe Papuc - responsabil, Zaharia Covacef, Liviu Lungu, Gabriel Talmațchi, Constantin Băjenaru, Cătălin-Mircea Nopcea (MINAC), Dan Vasilescu, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Sebastian Dobrotă (masteranzi UO Constanța), Dan Lepădatu (student UAIC Iași)

Sector sud (bazilică)

Constantin Băjenaru, Cătălin-Mircea Nopcea, Dan Vasilescu, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Sebastian Dobrotă, Dan Lepădatu

Săpăturile arheologice sistematice de la cetatea Ulmetum au avut în acest an drept obiectiv principal continuarea cercetării în sectorul de S, al cărui monument principal este o bazilică paleocreștină. Având în vedere resursele financiare limitate (care nu au permis decât angajarea a 4 muncitori timp de două luni), ne-am concentrat pe anumite aspecte legate de relația dintre bazilică și construcțiile aliniate de-a lungul curții de SE a fortificației.

În ceea ce privește metoda de săpătură reamintim că s-a preferat o cercetare pe suprafețe mai mari pentru a putea surprinde cât mai bine complexele arheologice și mai ales pentru a configura cu atenție traseele zidurilor demantelate aparținând celor trei faze principale de locuire din fortificație. Astfel, am trasat două noi suprafețe: G 46-51 (dimensiuni 4 x 11 m, în zona absidei bazilicii și a străzii) și F 52-55 (dimensiuni 4 x 9 m, comasată cu E 52-53 de 4 x 2 m, ambele în dreptul colțului format de schimbarea direcției curții de SE către turnul 10). S-au efectuat de asemenea mai multe sondaje în vechile suprafețe cu scopul de a pune în evidență planul unei locuințe anterioare cetății.

Rezultatele obținute în cursul acestei campanii vor fi prezentate în cele ce urmează respectând succesiunea stratigrafică stabilită în cercetările anterioare, îmbunătățită acum prin identificarea unor faze de locuire anterioară construcției fortificației.

Perioada A (sec. II-III). Cercetările precedente stabiliseră existența unor urme firave de locuire din epoca romană timpurie, reprezentate doar de câteva fragmente ceramice găsite izolat. În acest an a fost reperat pentru prima dată un nivel clar de locuire din sec. II-III în sus-amintitul colț format de curtea de SE (suprafața E 52-53 + F 52-55). Acest nivel este plasat sub podelele camerelor unui edificiu din a doua jumătate a sec. IV și se prelungește cu siguranță și în afara incintei cetății. Chiar dacă nu poate fi pus deocamdată în legătură cu anumite structuri de locuire, materialul ceramic este relevant, alături de marfa tipic romană aflându-se și fragmente autohtone lucrate cu mână. Acestui nivel ar fi putut să-i aparțină un denar de la Antoninus Pius (a. 140-143) găsit în pământul de umplutură al șanțului unuia dintre zidurile demantelate ale edificiului din sec. IV.

Apariția unui nivel discontinuu din perioada romană timpurie pe amplasamentul viitoarei cetăți theodosiene vine în completarea cercetărilor perieghetice din vatra actualului sat, care au permis identificarea unei intense locuiri în sec. II-IV (pe

fondul alteia din perioada elenistică) de-a lungul terasei de pe versantul de NE al văii pârâului Ceatalorman. Nucleul cel mai bogat în resturi aparținând epocii romane timpurii (*vicus Ulmetum* ?) se află la circa 600-700 m SV de cetate.

Perioada B (a doua jumătate a sec. IV). Un alt aspect mai puțin cunoscut până în acest an era reprezentat de o eventuală locuire din sec. IV în interiorul actualei cetăți. Cercetările din anii 2004-2008 în cele patru sectoare în care a fost împărțită cetatea nu au adus date certe, datorită lipsei unor sondaje mai ample. Singura certitudine era prezența unor morminte de înhumăție databile în această perioadă, poate chiar în ultimele decenii ale sec. IV.

Sondarea întregului spațiu dintre bazilică și curtea de SE a permis identificarea unui edificiu ale cărui ziduri au fost aproape în totalitate demantelate în momentul construcției fortificației. Edificiul este construit în terase pe o pantă descendentă de la N la S, către valea pârâului Ceatalorman. A fost surprins deocamdată pe o suprafață de circa 16 x 6,5 m și este compus dintr-un culoar lat de aproape 2 m la N și o serie de camere și dependințe la S. Pe singurul nivel de călcare surprins au apărut mai multe monede din a doua jumătate a sec. IV, în special de la Constantius II, Constans, Valentinian I și Valens, alături de ceramică romană și de factură Sântana de Mureș-Cernjachov. Observațiile stratigrafice permit avansarea ipotezei că această construcție a fost utilizată și în perioada post-376 și a suferit o distrugere controlată în timpul construcției fortificației. Mai întâi, se constată că în interiorul uneia dintre camere podeaua este spartă de groapa unui mormânt cenotaf cu firidă laterală (M4), iar în capătul de V al uneia dintre dependințe este amenajată o locuire modestă cu structură de lemn și cu podeaua ușor adâncită. Acest sub-moment ar putea fi plasat cel mai probabil în perioada 376-382, adică în perioada de grave tulburări produse de stabilirea goților în Imperiu.

Perioada C (sec. V). Campania din acest an a adus noi date cu privire la datarea construcției fortificației de la Ulmetum. Studiarea relației stratigrafice dintre depunerile de pe nivelul de călcare al edificiului din a doua jumătate a sec. IV, nivelarea acestora și „Bauschutt”-ul incintei cetății ne permite să presupunem că în momentul construcției fortificației edificiul existent în acest loc a fost dezafectat cu atenție, după o probabilă utilizare a acestuia ca adăpost pentru constructori. Nu suntem încă în măsură să apreciem distanța cronologică dintre nivelul edificiului și nivelul de construcție al incintei, dar aceasta nu poate fi prea mare. Dacă datarea după anul 382 nu mai poate fi pusă la îndoială, rămâne de stabilit care ar putea fi cei mai siguri *termini*. Materialul numismatic descoperit pe nivelul stratului de mortar și pietriș provenit de la construcție ne indică un ferm *terminus post quem* anii 395-401 (monede VIRTUS EXERCITI) pentru primul nivel de călcare în interiorul fortificației.

În ceea ce privește succesiunea stratigrafică a celei mai importante perioade de locuire în cetate, reprezentată de nivelele N 3 (prima jumătate a sec. V) și N2 (al treilea sfert al sec. V), cercetarea din acest an a confirmat datarea bazilicii și a anexei din colțul de SE al navei de S în aceeași perioadă, imediat după construcția incintei. Tot în N3 se datează un zid paralel cu zidul de E al anexei, care se lipește de peretele exterior al absidei (așa cum arăta acesta înainte de amenajarea anexei cu absidiolă în a doua jumătate a sec. V sau în timpul refacerii lui Justinian). Un complex foarte interesant, databil în ultima fază a N3 (*terminus post quem* monede „cruce în cunună”, anii 425-435), este cel descoperit în dreptul scării de

acces de pe incintă. Este vorba de o amenajare rectangulară cu colțurile rotunjite (dimensiuni aproximative 5,00 x 4,50), cu trepte de acces cruceate în pământul galben viu sau în șapa de mortar a nivelului de construcție, dublată către E de o altă amenajare, în interiorul căreia s-au practicat trei gropi foarte adânci.

Perioada D (sec. VI). După perioada de abandon a cetății (circa 470/480 – 540/550), reflectată stratigrafic de un strat de pământ gros de circa 0,40-0,50 m, nivelat în cursul refacerii din vremea lui Justinian, urmează perioada de locuire databilă în sec. VI. În acest an am obținut noi date care atestă cel puțin trei submomente corespunzătoare nivelului N1, reprezentate de următoarele aspecte:

- în faza de refacere justinianee sunt reparate o serie de anexe ale bazilicii și apar două anexe importante de o parte și de alta a absidei, dotate la rândul lor cu mici abside (absidiole); de asemenea, se construiesc noi barăci adosate incintei.

- o fază distinctă este ilustrată de scoaterea din uz a bazilicii, la o dată ce trebuie căutată după domnia lui Justin II (pe baza unei monede de la acest împărat găsită în stratul de pământ galben care nivelează interiorul bazilicii); este posibil ca în aceeași perioadă să fi fost demantelate o mare parte dintre zidurile bazilicii și ale anexelor; finalul acestei subfaze ar putea fi datat în timpul domniei lui Mauricius Tiberius (conform celei mai târzii monede găsite până acum, se poate postula o distrugere în 596/597); chiar dacă nu sunt evidente urmele vreunui incendiu generalizat în sectorul nostru, semnele distrugerii sunt ilustrate de dărâmătura abundentă de piatră din interiorul barăcilor.

- O ultimă fază de locuire, databilă către sfârșitul sec. VI - începutul sec. VII, este documentată de două amenajări de tip bordei, săpate în stratul de dărâmături; la bordeiul cercetat anul trecut se adaugă un altul aflat la o distanță de circa 12 m spre E, având aceeași orientare cu incinta.

Perioada E (sec. XVII). În ultimele campanii s-a conturat din ce în ce mai clar un nivel de epocă otomană. Și în acest an a fost surprins un nivel de călcare în apropiere de incintă, la circa -0,40 m sub nivelul actual. Ceramica descoperită este specifică sec. XVII. Cel mai probabil acest nivel otoman ilustrează faza finală de demantelare a zidurilor cetății, lucru confirmat de altfel de cercetările din zona extramurană a turnului 8.

52. Pănade, com. Sâncel, jud. Alba

Punct: Sărături

Cod sit: 7375.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 138/2009

Colectiv: Horia Ciugudean – responsabil, Cristinel Fântâneau, Gabriel Tiberiu Rustoiu (MNUAI), Nikolaus Boroffka, Svend Hansen (DAI – Eurasien-Abteilung, Berlin), Bianka Nessel (doctorandă FU Berlin)

Obiectivul principal al celei de-a doua campanii desfășurate în acest punct a fost cercetarea locului de descoperire al unui depozit de bronzuri din perioada târzie a epocii bronzului care în anul 2002 a fost semnalat MNUAI. În campania anterioară nu s-a reușit depistarea locului depunerii (constând atunci din cca. 40 de obiecte), a fost găsit însă un mic depozit constând din trei obiecte de bronz. Locul de descoperire

se află nu departe de vărsarea pâraului Pănăzii (care marchează și granița cu localitatea învecinată Biia) în Târnava. Pârâul prezintă un interes deosebit din cauza faptului că unul dintre izvoarele care îl alimentează are un conținut de sare extrem de ridicat.

În această campanie, prin utilizarea detectorului de metale, a fost posibilă recuperarea a cca. 40 de obiecte de bronz (fragmente de spadă, celturi, seceri, fierăstraie, brățări, ace) care aparțin, cu siguranță, depozitului predat muzeului din Alba Iulia. În ciuda faptului că toate obiectele nou detectate se aflau în poziție secundară în urma lucrărilor agricole, modul în care se aflau răspândite a permis reconstituirea locului inițial al depunerii. În consecință, a fost săpată o suprafață de 15 x 3 m în care a fost identificată o groapă (diametrul de cca. 1,20 m, adâncimea 1,40 m), pe al cărei fund zăceau mai multe fragmente de vase și oase de animale de dimensiuni mari. În partea de sus a umpluturii gropii trebuie să se fi aflat bronzurile dispersate mai târziu de lama plugului. Groapa pare să fi fost săpată în afara zonei locuite în epoca bronzului; așezarea cu care poate fi pusă în legătură probabil era situată pe o terasă joasă și întinsă aflată pe malul estic al Pârâului Pănăzii și aparținând astăzi localității Biia.

După cum am mai menționat, tot aici se mai găsește o așezare postromană (sec. 3-4 p.Chr.); în suprafața cercetată nu a putut fi surprins nici un complex dar stratul de cultură care corespunde acestei perioade a fost încă o dată confirmat și au fost recuperate diverse obiecte între care și fragmente de fibule.

Pe ambele laturi ale Pârâului salin al Pănăzii sunt documentate complexe din perioada târzie a epocii bronzului, pe malul estic, pe terasa mare, o așezare în vreme ce pe partea de apus, pe o terasă mult mai mică, au fost depuse în mod repetat depozite de bronzuri; momentan au fost recuperate un mic depozit aparținând fazei Bronz D și un depozit constând din ca. 80 de obiecte din faza Ha A. Foarte probabil atât așezarea cât și depozitele, situate la vărsarea în Târnava a Pârâului Pănăzii, sunt strâns legate de izvorul sărat de la Ocnișoara.

53. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj

Punct: Cheile Turzii - Peștera Ungurească, Peștera Binder

Cod sit: 55295.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 112/2006

Colectiv: Gheorghe Lazarovici – responsabil (UEM Reșița), Cornelia Magda Lazarovici (IA Iași), Cosmin Suciu, Sote Angeleski (ULB Sibiu), Cristian Constantin Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara), Gheorghe Natea (MN Brukenthal), Beatrice Ciută (Univ. Alba Iulia)

Obiectivele cercetării au fost: atelierul de bijuterii, o construcție tip baldachin cu vetre și cuptor în afară, pe latura de V și vetre în centru în etapele târzii.

În prima etapă a fost cercetată partea de V, cea cu cuptorul. Săpătura a fost extinsă pe întreaga suprafață a complexului, nu au fost cercetate decât primele două nivele. Au fost delimitate marginea de V (anterior) S și, parțial, cea de E (intrarea se extinde în afara suprafeței deschise). Peretele de N

a fost afectat de săpătura lui Berciu din 1963-1964, Z. Milea - 1966. Deși cercetarea nu este încheiată, mai ales privind dimensiunile, mai fiind de săpat două nivele pe jumătatea de E a atelierului, până la podeaua din prima etapă, am constatat că este vorba de un atelier de prelucrarea bijuteriilor de aur, în special, dar și de cupru, os și piatră.

Au fost găsit peste 30 de mărgel și plăcuțe sau tăieturi de aur, mărgel în diferite stadii de prelucrare, unele nesudate, altele nefinisate, altele terminate dar pierdute, fiind foarte mici, în solul prăfos al peșterii (doar prin spălare și cu site puteau fi recuperate). Ceramica descoperită este în stare fragmentară, destul de numeroasă, rezultată cu prilejul unor nivelări, când pe podea sau în vetre ajung fragmente ceramice Petrești, cultura Zau (fost CCTLNI). Ceramica din atelier aparține orizontului cu toate pastilate, etapa veche. Este decorată cu incizii, împunsături succesive (furschenstich), specifice culturii și încrustată cu alb. Toarele pastilate au o mare varietate de forme și aspecte. Sunt unele fragmente pictate cu grafit și alte substanțe ce trebuie analizate. Au fost făcute analize pe obsidian care pare de proveniență din Slovacia de Est. Au fost determinate diferite specii de plante și semințe din nivelele de deasupra complexului, din nivel Coțofeni (*Triticum monococcum*, 2 cariopse de *T. dicoccum* și 2 cariopse de *Cerealia*), cele din atelier sunt la studiu pe nivele. Cea mai importantă observație este cea privind arhitectura complexului având forma unui baldachin dar cu o structură masivă de stâlpi de fundație, ce au permis o reconstituire a pereților de V și S. Tehnici de cercetare: microstratigrafie de peșteră, cu straturi de 1-3,5 cm grosime, ce necesitau săparea de straturi, culegerea materialului pe aceste straturi, includerea rezultatelor în bazele de date. La fel, întreg pământul săpat a fost coborât la râu (peștera este la înălțime, cu drum de acces extrem de greu și lung de cca. 1 km). Au rezultat sute de pachete, după spălare, a căror cercetare a durat ani de zile, deoarece fondurile au fost restrânse și nu ne-am permis echipe de sortare mai mari. Din aceste motive săpătura a înaintat foarte încet, 80% din timp și efort era la transport, cernere în apă, uscare, selectare. Altă cale nu era. Uneori mărgelile de aur erau căutate cu lupa. În afară de două foițe și o bandă de aur, 2 pumnale și o sulă de cupru găsite la spaclu toate celelalte piese, mărgel, fragmente de mărgel, indiferent de materialul din care erau confecționate, au fost descoperite doar la spălat și cernut.

Obiectivele viitoare sunt: încheierea cercetării suprafeței complexului și a vecinătății lui pentru a găsi latura de N, intrarea și vecinătatea peretelui de est, unde sunt complexe Coțofeni și, poate, neolitice nederanjate de săparea atelierului (în partea dinspre interiorul peșterii straturile erau înclinate și era săpat în straturile mai vechi). După încheierea cercetării ar fi posibilă o reconstituire locală dar aceasta depinde de situația de pe celelalte două laturi aflate în curs de cercetare.

Anexa 4

Bibliografie:

- Bodrogheresztúr*, Alba Iulia, 1999, p. 130, fig. 35.1
Rep Cluj, s.v. Cheile Turzii și eneolitic.
 Gh. Lazarovici, - Meșter, M. - Dascălu, L., *Cheile Turzii 1994. Raport de cercetare arheologică și etnoarheologică*, ActaMN 32/1, 1995, p. 537-574;
 Gh. Lazarovici, *The Main Problems of the Cultural Complex CCTLNI*, Analele Banatului SN 7-8, 1999-2000, p. 35-52.
 Beatrice, Daisa Ciută et alii, 2004, p. 104.

Biagii P., Voytek B., 2006 Excavations at Peștera Ungurească (Caprelor) (Cheile Turzii, Petrești de Jos, Transylvania 2003-2004): Preliminary Report on the Chipped Stone Assemblages from the Chalcolithic Toarte Pastilate (Bodrogheresztúr Layers), în *Analele Banatului*, SN, XVI/1, 2006, p. 177-202.

Gh. Lazarovici, P. Biagi, M. Spataro, C.-M. Lazarovici, S. Colesniuc, C. Suciuc, C. Roman, O. Chitic, S. Angeleski, A. Tatar, *Petrești de Jos, com. Petrești, jud. Cluj. Punct Cheile Turzii. Campania 2004*, CCA 2005.

Gh. Lazarovici, I. Bălțean, P. Biagi, M. Spataro, C.-M. Lazarovici, S. Colesniuc, P. Vrâncean, *Petrești de Jos, com. Petrești de Jos, jud. Cluj. Punct Cheile Turzii*, în CCA 2004.

Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului în România, Partea I. Neoliticul, Iași 2006*, p. 415-419; ; *II. Epoca cuprului, Iași 2007*, p. 271-186..

Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *The Workshop for Gold at Cheile Turzii – Peștera Ungurească-Peștera Caprelor. Archaeological Excavation 2003-2004*, în *Annals of the Tiberiu Popoviciu Seminar of the Functional Equations, Approximation and Convexity*, Volume VI, Cluj-Napoca, 2008, p. 153-156.

Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *The Workshop for Gold at Cheile Turzii – Peștera Ungurească*, in print, BAR, Ed. Lolita Nikolova.

Abstract:

Although the excavation is not complete, we investigated two levels on the eastern half of the workshop. We found that this was a workshop for processing of gold jewellery in particular but also copper, bone and stone. We found over 30 beads and plates or cuts of gold, beads in various stages of processing, others completed but lost in the dust of the cave ground and recovered by dust washing and sieving. Fragmentary pottery is quite numerous, on the occasion of levelling the floor we found a hearth with ceramic fragments belonging to Petrești Culture, Zau culture (former CCTLNI). The sherds are decorated with incisions, successive tack (furschenstich), and encrusted with white paste. The handles have a wide variety of shapes; some fragments are painted with black lead and other substances to be analyzed. Tests made on Obsidian seem to indicate its origin from eastern Slovakia. There are various species of plants and seeds from levels above the compound of the Coțofeni level (*Triticum monococcum*, 2 cariopse of *T. dicoccum* and 2 cariopse of cereal). The most important observation is that on the architecture of the complex with a canopy but with a massive structure of the foundation piles, which have enabled a reconstruction of the walls of the south and west.

The excavation technique was cave microstratigraphy, with: layers of 1-3.5 cm thick, collecting the material on these layers, and the recording of the results in the databases. Similarly, the earth was carried down to the river (the cave is high, with road access extremely hard and long about. 1 km). They result in hundreds of packages, after washing, whose study has lasted for years, because funds were limited. 80% of the time and effort was transport, sieving in water, drying, and selection. Sometimes gold beads were identified using a magnifying glass. In addition to the gold little sheets and a band of gold, two punches, and an awl copper palette knife found, we discovered bead fragments, regardless of the material of which they were made.

54. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu**Punct: Gorgana**

Cod sit: 101038.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 55/2009

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Daniel Spănu, Meda Toderaș, Cristina Georgescu (IAB), Svend Hansen – responsabil, Agathe Reingruber, Norbert Benecke, Reinder Neef, Ute Koprivc, Tilmann Vachta (DAI-Eurasien Abteilung, Berlin), Elena Marinova, Jürgen Wunderlich, Dirk Nowacki, Kai Ruess (Institut für Physische Geographie, Frankfurt am Main), Astrid Röpke (Institut für Archäologische Wissenschaften, Labor für Archäobotanik, Frankfurt am Main), Michael Prange (Deutsches Bergbau-Museum, Bochum), Konstantin Scheele (Institut für Physische Geographie Berlin, FU Berlin), Petar Zidarov, Ivan Gatsov, Lili Gatsova, Petranka Nedelcheva (Nov Bîlgarski Universitet, Sofia), Nele Beckmann (Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz); Christoph Schröder, Sven Brummack, Richard Ehrich, Michael Müller, Nils Schäkel (Institut für Prähistorische Archäologie, FU Berlin), Katrin Beutler (Institut für Vor- und Frühgeschichte, Leipzig), Marvin Kay (University of Arkansas, Department of Anthropology), Florian Klimscha (DAI-Orient Abteilung, Berlin); Jorrit Kelder (Allard Pierson Museum, Amsterdam), Irma Berdzenisvili (Centrul pentru Studii Arheologice "Otar Lordkipanidze", Tbilisi), Elena Gavrilă (MM București), Stanislav Terna (Școala Antropologică Superioară, Chișinău), Dimitri Zhvania, Joni Abuladze (Universitatea de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi), Chao Huang, Wang Peng (Institutul de Arheologie al Academiei de Științe din China, Beijing), Mehmet Karacak (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya Anabilim Dalı, İstanbul).

Campania de cercetări arheologice de la Pietrele-Măgura Gorgana s-a desfășurat în perioada 15 iulie 2009- 5 septembrie 2009. Finanțarea cercetării în anul 2009 a fost suportată de către Deutsche Forschungsgemeinschaft și MCCPN.

Cercetările arheologice din tell-ul de la Pietrele-Măgura Gorgana fac parte dintr-un proiect comun de cercetare româno-german inițiat de IAB și Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung. Așa cum este menționat în protocolul de colaborare, proiectul va continua până în anul 2013. Obiectivul acestei colaborări este continuarea cercetărilor sistematice în așezarea de tip *tell*, efectuarea de cercetări arheologice în așezarea plană din jurul *tell*-ului, în necropola identificată la cca. 200 m V de *tell* și în amenajarea cu șanțuri circulare concentrice de pe terasa superioară a Dunării.

Pe *tell*, activitatea de cercetare din anul 2009 s-a desfășurat în două suprafețe (suprafața B și suprafața F), iar în așezarea plană din jurul *tell*-ului au fost deschise trei suprafețe (suprafața G, suprafața H și suprafața J).

În campania 2009, în suprafața B, au fost identificate 85 de complexe arheologice conținând ceramică, oase de animale, unelte de os, piatră și cupru, fragmente de pereți ș.a. Pentru a aduce la același nivel extinderea de S a suprafeței B cu suprafața B propriu-zisă, în campania 2009 ne-am

concentrat pe cercetarea și documentarea contextelor arheologice din extinderea sudică. S-a săpat într-un sol gri, lutos, cu puține fragmente ceramice, ce acoperea cele două structuri arse identificate și surprinse în profilul de S al secțiunii B în campania anterioară. Grosimea acestui strat de nivelare este de cca. 0,25-0,40 m. După cercetarea acestui nivel compact de pământ și lut amestecat, pe lățimea extinderii sudice a suprafeței B, am putut cerceta cele două structuri puternic arse identificate în campania 2008. Structura arsă din partea de E a secțiunii a fost surprinsă pe o lungime de 4 m și pe toată lățimea extinderii sudice, continuând în profilul de S. Am putut identifica bucăți masive de chirpic pe alocuri ars foarte puternic, până la vitrifiere, provenind de la un perete prăbușit. De sub bucățile masive de chirpici (grosimea acestora ajungând până la 0,40 m) au fost recuperate mai multe vase sparte pe loc în momentul prăbușirii peretelui. În partea de V a suprafeței am putut cerceta pe o lungime de cca. 4,50 m o altă structură arsă. Aceasta nu a fost cercetată integral datorită faptului că se continuă în profilul de S al suprafeței. După demontarea bucăților de chirpic căzut au fost identificate și documentate mai multe vase întregibile. În jurul vaselor au fost observate mai multe zone cu semințe carbonizate care au fost prelevate pentru analize.

Datorită dimensiunilor mari ale suprafeței F (9 x 19 m), precum și datorită priorităților diferite de cercetare a contextelor de aici, aceasta a fost împărțită în două sub-secțiuni: F- N (9 x 13 m) și F- S (9 x 6 m). Obiectivele principale ale campaniei actuale au fost: cercetarea structurii și a modului de alcătuire a fundațiilor locuinței cercetate în campania precedentă; dezvelirea, delimitarea și cercetarea structurilor și inventarului acestei locuințe incendiate (P09F252); cercetarea vestigiilor unei locuințe surprinse parțial în secțiunea F care se continuă în afara suprafeței cercetate dincolo de profilul de V; cercetarea vestigiilor unei locuințe surprinse parțial în secțiunea F care se continuă în afara suprafeței cercetate dincolo de profilul de N; cercetarea succesiunii și conținutului straturilor de eroziune a *tell*-ului surprinse în extinderea spre S a secțiunii F. Rezultatele cele mai spectaculoase le-au oferit cercetarea elementelor de fundație ale locuinței cercetate în campania precedentă și cercetarea structurii, amenajărilor și inventarului locuinței incendiate P09F252. În campania din acest an au fost cercetate elementele de infrastructură (fundație) ale casei cercetate anterior. Pe baza observațiilor realizate se poate afirma că terenul și dărâmăturile anterioare au fost nivelate în vechime și în ele au fost adâncite șanțuri corespunzătoare conturului platformei care constituia talpa casei. În aceste șanțuri, la intervale relativ asemănătoare (între 1 m și 0,80 m) au fost identificate amplasamentele unor stâlpi de susținere. Șanțurile au fost umplute apoi cu lut galben care avea rolul de a stabili stâlpii de lemn. Pe alocuri au putut fi identificate și prelevate resturi ale materialului lemnos. În campania actuală, umplutura acestor șanțuri de fondare nu a putut fi complet cercetată și demontată. Dărâmătura vechii case constă din resturile de perete și tavan de lut ars cu amprente de bârne și pari prăbușite peste mai multe instalații și peste o podea formată din fine luturi succesive aplicate pe o structură de lemn a cărei infrastructură nu a mai putut fi cercetată în campania actuală. La nivelul acestei podele au fost identificate bazele pereților locuinței care descriu un plan rectangular. Locuința se continuă spre est, dincolo de limitele secțiunii F, astfel că dimensiunile ei nu pot fi precizate. Se poate preciza însă că latura de V a acestei locuințe măsoară 8 m. Pe direcție E - V

locuința a putut fi dezvelită pe o lungime de 5 m. Pereții locuinței au fost realizați din lut încărcat pe o structură de stâlpi de susținere masivi (cca. 16-20 cm diametru) și o înșiruire deasă de pari de diametru redus (5-8 cm) care s-au carbonizat în momentul incendiului. În partea de S a parterului locuinței au fost identificate resturile a trei instalații de lut: soclul rectangular al unei instalații de foc (P09F118), o casetă cu pereți de lut (P09F258) și o banchetă sau treaptă adosată peretelui de S al casei (P09F287). Inventarul locuinței P09F252 s-a dovedit unul extrem de complex. Dispersate în întreaga locuință, au fost identificate nu mai puțin de 120 de recipiente și/sau concentrări de fragmente ceramice care se află în curs de restaurare și documentare grafică. La acestea se adaugă, rășnițele de piatră amintite, aflate în vecinătatea casetei de lut, un harpon și alte câteva mici străpungătoare de os precum și un colier de mici perle și două pandantive de aur: un mic disc perforat prevăzut cu o prelungire triunghiulară, cu analogii apropiate în cunoscuta necropolă eneolitică de la Varna și un minuscule spirală din sârmă.

Unul dintre scopurile urmărite în campania de anul acesta a fost identificarea unor structuri de locuire în afara *tell*-ului, structuri identificate prin măsurătorile geomagnetice din anul 2005, dar care trebuiau verificate și prin săpătură.

Suprafața G este poziționată la 60 m E de *tell*. Inițial dimensiunile suprafeței erau de 5 x 10 m. Am putut identifica 3 niveluri diferite de sus în jos: un nivel superior de colluvium de culoare brun-gri, urmat de un strat de cultură de culoare gri și un al treilea nivel constând din lut de culoare galben-cenușiu, în care nu s-au găsit artefacte sau urme ale activității umane. Din colluvium-ul puternic afectat de lucrările agricole și de ganguri de animale au fost recoltate diverse artefacte amestecate, ce pot fi datate din evul mediu până în zilele noastre. În colțul de SE al suprafeței, la V de fostul sondaj D, au fost găsite resturile unei vetre ce era înconjurată de bucăți de lut nears, vase întregi și întregibile. Datorită prezenței structurii de lut nears amestecat cu chirpic în colțul de SE al suprafeței, am luat hotărârea să extindem suprafața G cu 2 metri spre S. Odată cu atingerea nivelului de lut galben-gri, fără urme de activitate umană, suprafața G a fost închisă și astupată integral cu pământ.

Suprafața H a fost începută ca un mic sondaj de 2 x 2 m, pe locul unde a fost efectuat sondajul geologic PIET56, cu scopul de a recupera una din carotele rupte în timpul forajului la adâncimea de -1,50 m. După decopertare, sondajul a fost extins la dimensiunile de 4 x 4 m. În timpul îndepărtării solului colluvial nu au fost identificate contexte arheologice. Chiar sub colluvium, a apărut un nivel de culoare gri-cenușie în care au fost identificate mici bucăți de chirpic și pete de cenușă. A fost documentată o bucată de crustă de vatră (P09H306). După documentarea și demontarea crustei de vatră, a fost observat un strat intermediar în care fragmentele ceramice și celelalte materiale arheologice scădeau gradual.

Suprafața J este localizată la N de *tell*, amplasarea acestei suprafețe fiind determinată de semnalele puternice detectate în timpul investigațiilor geomagnetice efectuate în jurul *tell*-ului. În partea sudică și centrală a suprafeței au apărut bucăți mari de chirpici ars (P09J371). Unele dintre aceste bucăți de chirpici aveau impresiuni de lemn. Spre S, printre dărâmături au fost observate două vase sparte pe loc. Suprafața J a fost extinsă spre V și S pentru a putea surprinde pe o arie mai mare structura arsă localizată în partea sudică (P09J381). După demontarea vaselor mari din partea estică a dărâmăturii (P09J377), instalația a fost dezvelită integral

(P09J387). Se pare că instalația de lut alcătuită dintr-o unitate principală de rășnit și înconjurată de trei pereți de separare la N, V și E, are de asemenea o unitate de stocare spre est. La S de instalația a fost dezvelită o vatră de mari dimensiuni (P09J385) care este înclinată spre S. La încheierea săpăturii de anul acesta, suprafața a fost astupată integral, cercetarea urmând a fi continuată în campania următoare.

Și în campania 2009, pe *tell*, în zona înconjurătoare *tell*-ului, în așezarea plană și în anumite arii din lunca Dunării a continuat seria de foraje efectuate de echipa de geografi de la Universitatea din Frankfurt, condusă de prof. dr. J. Wunderlich. Scopul acestor foraje este obținerea informațiilor asupra cursurilor de apă sau a bălților existente în preistorie, prin analiza sedimentelor, pentru reconstituirea mediului geografic preistoric. Au fost colectate probe de sol pentru analize sedimentologice și arheobotanice. Din diverse contexte arheologice au fost colectate bucăți de lemn și cărbune pentru datarea cu radiocarbon și analize dendrocronologice. În zona înconjurătoare *tell*-ului a fost continuată seria investigațiilor geomagnetice. Acestea au fost efectuate de P. Zidarov de la New Bulgarian University (Sofia), scopul acestora fiind determinarea ariei de întindere a așezării plane din jurul *tell*-ului. În această campanie am avut oportunitatea de a utiliza un octocopter pentru efectuarea unor fotografii aeriene deasupra *tell*-ului și în zonele învecinate. După prelucrare, seriile de fotografii efectuate vor putea fi folosite pentru alcătuirea planului 3D al zonei. Analiza traseologică efectuată asupra unui lot pieselor de silex de către prof. dr. Marvin Kay a arătat faptul că acestea erau folosite în proporție de 70% pentru tăierea grânelor. Pe unele dintre piesele de silex, cu ajutorul microscopului, au fost observate urme de aur. Pentru analiza metalografică a obiectelor de cupru au fost recoltate mostre din patru piese descoperite în campania aceasta. Cu ajutorul acestora se încearcă identificarea sursei de materie primă, precum și obținerea mai multor date privind procesul metalurgic. Totodată cu ajutorul spectrometrului de masă a fost analizată și piesa de aur descoperită în anul 2004.

Bibliografie:

- S.Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, I. Gatsov, F. Klimscha, P.Nedelcheva, R.Neef, M.Prange, J. Wahl, B. Weninger, H.Wrobel, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Mägura Gorgana bei Pietrele in der Walachei. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2007*, Eurasia Antiqua 14, 2008, 19-100
- S. Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, N. Becker, I. Gatsov, M. Kay, P. Nedelcheva, M. Prange, A. Röpke, J. Wunderlich, *Pietrele: Der kupferzeitliche Siedlungshügel „Mägura Gorgana“ und sein Umfeld. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2008*, Eurasia Antiqua 15, 2009 (in print)
- M. Toderas, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, *Pietrele. O așezare din epoca cuprului la Dunărea de Jos. Cercetări arheologice 2002 – 2008*, Materiale SN 5, 2009, 39-90.
- S. Hansen, M. Toderas, *Pietrele. Eine kupferzeitliche Siedlung an der Unteren Donau*, in *ArchaeNova e.V. Erste Temple-Frühe Siedlungen*, Oldenburg 2009

55. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău**Punct: Gruiu Dării**

Cod sit: 48539.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 24/2009

Colectiv: Valeriu Sirbu - responsabil (M Brăila), Sebastian Matei, Daniel Costache, Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, Cătălin Constantin, Monica Constantin (SC Digital Domain SRL)

În campaniile de până acum s-au descoperit vestigii din epocile eneolitică (cultura Cernavoda I și Cucuteni B), a bronzului (cultura Monteoru) și geto-dacică, atât din sec. IV – III a.Chr., cât și din sec. I a.Chr. – I p.Chr., în ultima perioadă existând aici și o incintă sacră fortificată cu zid din piatră fasonată.

În această campanie ne-am propus continuarea cercetărilor pe *Platou*, în secțiunile S21, S22, S8, S15, S7, S25, pentru a cerceta integral complexele descoperite în campaniile trecute, precum și avansarea în nivelele din epocile bronzului și eneolitică. Un alt aspect important, vizat în această campanie, a fost continuarea cercetărilor pe *Terasa 1*, acolo unde au fost descoperite depuneri foarte bogate cu material arheologic, dar și o serie de amenajări din piatră din epoca dacică târzie, similare cu cele din incinta fortificată.

Cercetările de pe *Platou*

Au fost cercetate complexe din epocile geto-dacică, a bronzului și eneolitică, paralel cu înaintarea în nivele de cultură ale respectivelor epoci.

Epoca geto-dacică

În această campanie săpăturile privind epoca dacică s-au concentrat în secțiunile S8, S22 și S25, unde au fost identificate noi complexe. De asemenea, s-a încheiat cercetarea gropilor dacice, din secțiunea S15 (complexele 101 și 110). Tot în această campanie au fost epuizate secțiunile S7, S15 și S21, ocazie cu care au fost răzuite și desenate profilele acestora, permițându-ne să obținem informații noi privind stratigrafia generală de pe *Platou*.

Stratigrafia generală (date obținute din secțiunea S15):

- 0 -0,20 m - Strat vegetal actual, brun, cu textură măzărâsă
- 0,20 -0,70 m - Succesiune de nivele cu depuneri de materiale și complexe provenind din sec. I. p. Chr.
- 0,70 -1,20/1,30 m - Strat de cultură și complexe de la sfârșitul sec. II – sec. I a. Chr.
- 1,20/1,30 -1,40/1,45 m - Strat de cultură și complexe din sec. IV-III a. Chr
- 1,40/1,45 -2,20 m - Strat de cultură și complexe din epoca bronzului (cultura Monteoru)
- 2,20 -2,65 m - Strat de cultură și complexe eneolitice (cultura Cucuteni și Cernavoda I)

Epoca geto-dacică

Complexele. În această campanie au fost descoperite o serie de complexe noi, dar au fost cercetate și complexe descoperite în campaniile anterioare, toate databile în sec. II a.Chr.-sec. I p. Chr.. În continuare descriem două din cele mai bogate și interesante complexe:

Complexul 101 este o groapă de formă tronconică (DG=1,10m, DB=1,60/1,65m), aflată între adâncimile de -0,80 -2,27 m, a cărei umplutură era cenușie-gălbui, afânată, pigmentată cu lipitură arsă și cărbune, în care remarcăm zone cu cenușă și pete de pământ galben, care pot proveni de la

pereti de locuință nearși. Din umplutură fac parte pietre de dimensiuni mici și medii, fragmente ceramice, oase de animale și numeroase bucăți de crustă de vatră. Vasele ceramice sunt cele mai numeroase artefacte din acest complex, dintre care menționăm borcanele, ceștile-opaiț, cămile, capacele, pithoi, fructierele, multe dintre ele fiind întregi sau parțial întregibile. S-au găsit, de asemenea, și câteva piese din fier, dintre care remarcăm un fragment de cuțit.

Complexul 159 reprezintă un complex dacic de mari dimensiuni, observat la adâncimea de -1,20 m, pe o suprafață de 1,90 x 1,60 m, el intrând în matorii de NV și SV ai suprafeței. Baza acestuia, observată pe profilul unei trepte, plasată în NV secțiunii, se află la adâncimea de -1,50m. Dimensiunile mari, forma rectangulară, adâncimea mică și prezența unor grupuri mici de pietre spre marginea lui, care ar putea fi gropi de par, sugerează ipoteza, cel puțin în acest stadiu de săpătură, că ar putea fi vorba de o structură de locuire. Umplutura lui are o culoare cenușiu-negricioasă, foarte afânată, din care nu lipsesc pigmentii de lipitură și cărbune. Remarcăm, de asemenea, o cantitate destul de mare de pietre și bucăți mici de calcar fărâmișos. Materialul arheologic constă din fragmente ceramice și oase de animale. Tipurile ceramice descoperite în acest complex sunt interesante întrucât formele descoperite (borcane, căni, fructiere) prezintă caracteristici care aparțin sec. II a.Chr., eventual începutul sec. I a. Chr. E posibil să fie cel mai vechi complex din perioada „clasică” geto-dacă. Epoca bronzului

Cercetările de epoca bronzului s-au concentrat în secțiunea S15, ele fiind reluate de la adâncimea de 1,84/1,85 m, în campaniile 2008-2009 fiind descoperite 5 complexe ale culturii Monteoru, etapa Ic3: o groapă menajeră, trei gropi de stâlpi, precum și resturile unei construcții

Complexul 155 reprezintă un rest de podină de la o locuință, observată, parțial, în jumătatea de V a secțiunii S15, în c. D, ea fiind vizibilă de la adâncimea de 1,92/1,94 m, pe o lungime de cca. 2,50 m și o lățime de cca. 0,40-0,45 m. Se prezenta sub forma unei zone de lut galben, compact, pigmentat cu fragmente de pământ albicios, dur, cu o grosime de 8-12cm. Deși, inițial, s-a observat doar în zona caroului D, urmele ei sunt vizibile și pe profilul de NE al secțiunii. La -1,79/1,81 m, în partea de E a podinei, a apărut un șir de pietre de dimensiuni medii, ușor arcuit, orientat S - N, care a suprapus, parțial, podina. Materialul arheologic recoltat de pe podina locuinței se compune din fragmente ceramice și de oase de animale ale culturii Monteoru, etapa Ic3. Fragmentele ceramice provin de la pereți și buze de vase, predominante fiind cele lucrate din pastă semifină, bine omogenizată, cu ceramică pisată și pietricele în compoziție.

În secțiunea cercetată în campania 2009 locuirea din epoca bronzului aparține, exclusiv, perioadei timpurii a culturii Monteoru, respectiv etapele Ic4.2 și Ic3. Asupra existenței/inexistenței unui nivel de depunere care să preceadă ocuparea acestei zone de către comunitatea monteoreană încă nu ne putem pronunța. Informațiile obținute în anii anteriori, precum și coroborarea acestora cu cele obținute prin epuizarea secțiunii S15, întăresc ideea că locuirea de epoca bronzului de la Pietroasa Mică-*Gruiu Dării* a început la nivelul etapei Ic4.2. Faptul că suprafața platoului nu a fost ocupată în totalitate de comunitățile din epoca bronzului ar putea fi sugerată și de inexistența, în această zonă, a elementelor aparținând bronzului mijlociu, atestate prin cercetările din anii anteriori. Epoca eneolitică

În campania din 2009 cercetarea referitoare la perioada eneolitică s-a desfășurat doar în secțiunea S15.

Primele materiale arheologice eneolitice au apărut la adâncimea de aproximativ -2,10/2,15 m, stratul de cultură având o grosime de aproximativ 0,50-0,55 m. Între -2,10/2,15 m și -2,30/2,35 m materialul eneolitic apare asociat cu piese aparținând epocii bronzului, cultura Monteoru, etapa Ic3. În acest segment stratigrafic nu există o delimitare clară între nivelul de epoca bronzului și cel eneolitic. De asemenea, nu am putut identifica, pe acest nivel, complexe arheologice eneolitice propriu-zise, ci numai zone cu „concentrări” de material arheologic. Stratul eneolitic, în partea sa superioară, a fost afectat, parțial, de intervenții aparținând epocii fierului (două gropi).

În partea superioară a stratului eneolitic, între -2,10/2,15m și -2,30/2,35m, materialul asociat acestei epoci apare într-un pământ de culoare brun-cenușiu, puternic pigmentat cu fragmente de lipitură arsă la roșu. Vasele ceramice din acest nivel pot fi atribuite culturilor Cucuteni B2 și Cernavoda I. Alături de vase ceramice s-au descoperit și alte tipuri de artefacte: unelte și piese din piatră, silex (lame, gratoare) și os (străpungătoare), un suport din lut, jetoane, un fragment de lingură și diverse piese din lut.

Între -2,30/2,35 m și -2,55/2,66 m se poate vorbi de un nivel eneolitic nealterat de intervenții ulterioare, adâncime unde a fost identificat un important complex arheologic, notat cu sigla C157, care reprezintă o parte dintr-o locuință eneolitică incendiată.

Primele indicii referitoare la existența unei locuințe eneolitice incendiate au apărut la adâncimea de -2,15/2,17 m, sub forma unei zone de pământ negru-cenușiu, de 2,80 x 3 m, cu mulți pigmenti de lipitură arsă și cărbune. Partea centrală a acestei zone, din c. B și, parțial, c. C, a fost afectată de o groapă din a doua epocă a fierului (C101). Partea superioară a nivelului de distrugere a locuinței apare la adâncimea de -2,33/2,40m, în carourile B și, parțial, C, sub forma unei zone acoperite cu lipitură arsă. Locuința se prezintă ca o aglomerare de bucăți mari de lipitură arsă și cu o cantitate foarte mare de material ceramic și osteologic, rămas printre și sub pereții prăbușiți. Multe din vasele întregi găsite sub nivelul de distrugere erau umplute cu lipitură arsă. Sistemul de construcție al locuinței este de tip ceamur: bucățile de lipitură arsă au o lățime medie de 12 cm și o grosime de aprox. 8cm, prezentându-se sub forma unor vâlătuți, bucăți de lipitură arsă la roșu, dintre care unele prezintă, în negativ, urme de nuiile și „scânduri”, vestigiile găsindu-se pe o suprafață de 2,83x2,35m. La limita de S a lui C157, aproximativ în centrul secțiunii S15, a fost identificată o groapă de stâlp cu diametrul de aproximativ 26 cm. De remarcat prezența a 11 greutate discoidale de lut (întregi și fragmentare), cu perforație centrală, concentrate pe o zonă de aproximativ 1-1,30 m, aproape de malul de NE al secțiunii, ele aflându-se deasupra nivelului de distrugere al locuinței. Complexul 157 continuă în profilele de NE și SE ale secțiunii S15. Pereții locuinței par a fi prăbușiți atât în interior (SE), cât și în exterior (spre N).

Inventarul arheologic este constituit din vase ceramice, fragmente de oase de animale, unelte din piatră, os și silex. Există o foarte mare cantitate de material osteologic, concentrată în partea de SE a locuinței, multe fragmente de oase fiind puternic arse, unele până la vitrifiere. Vasele ceramice sunt reprezentate de tipuri diferite (boluri, străchini, cupe vase de provizii, „amfore” etc), lucrate din pastă fină,

semifină sau grosieră. Se pot distinge trei tipuri principale de vase și fragmente ceramice aparținând culturilor Cucuteni B2 și Cernavoda I, apoi fragmente ceramice cu suprafața lustruită, toate fiind descoperite într-un complex de locuire *in situ* (C157), ceea ce evidențiază aspecte importante privind sincronismele și influențele culturale de la sfârșitul perioadei eneolitice.

Cercetările de pe Terasa 1

Obiectivul esențial al campaniei din 2009 a fost acela de a obține cât mai multe informații privitoare la natura vestigiilor dacice de pe Terasa 1, din sec. I a. Chr. - I p. Chr., prin dezvelirea pe suprafețe mari a nivelului cu depuneri corespunzătoare acestui interval cronologic. În acest scop au fost trasate noi secțiuni (S56, S57, de 2 x 18 m, și S58, de 2 x 16 m, despărțite prin martori de 0,50 m lățime), suprafața totală decapată în acest sector, prin care s-a pus în evidență nivelul de epocă dacică, totalizând 209m².

Deschiderea suprafețelor noi de cercetare a fost precedată de o campanie de investigații geofizice, prin metoda magnetometriei gradiometrice, echipamentul folosit a fost un Bartington Grad 601. Scanarea geo-magnetică a fost realizată cu control topografic, astfel încât toate structurile descoperite prin excavații arheologice să poată fi puse în legătură cu rezultatele scanării geofizice. Cu ajutorul stației totale cu laser au fost înregistrate date privind nivelul antic al diferitelor structuri, precum și grundissuri și profile stratigrafice ale diferitelor contexte arheologice.

În campania 2009 au fost cercetate atât complexele noi identificate (215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225), dar s-au finalizat și complexe descoperite în anii anteriori (201, 203 și 206C), din cadrul cărora vom prezenta doar câteva.

Complexul 216, aflat în S57, c. 5, la adâncimea de -0,11-0,30 m, cu D=0,90 m; formă aproape circulară. Este o depunere de fragmente ceramice provenind de la un vas parțial întregibil (fructieră lucrată la roată), cuțit de fier (descoperit în interiorul vasului). Fragmentele ceramice au fost, probabil, înconjurate de pietre așezate circular. Complexul a fost secționat pe jumătate, fiind pus în legătură cu Complexele 215 și 217

Complexul 217, situat în S57, c. 4, la adâncimea de -0,20 -0,35 m cu D=0,70 m. Depunere, ovală, compactă, de lipitură mărunțită, aflată într-o mică alveolă. Imediat la SE de zona lipitură, la 20 cm, pe același nivel cu aceasta, au fost descoperite fragmente ceramice provenind de la unu-două vase dacice întregibile, depuse într-o suprafață de cca. 0,40m în diametru, majoritatea de la un castron din pastă cenușie, de dimensiuni mici, lucrat la roată, cu fund inelar. Vasele și aglomerarea compactă de lipitură au fost considerate un singur complex. În partea superioară, spre S, aglomerarea de lipitură a fost mărginită de câteva pietre mici. Complexul a fost cercetat prin adâncirea jumătății estice, odată cu stratul de jur-împrejurul acestuia, și obținerea unui profil stratigrafic pe direcția NV-SE, ce pune în legătură Complexele 217 și 216. Cele două par două structuri diferite, deși se află unul în continuarea celuilalt. Complexul 217 a fost observat și pe magnetometru, ca o anomalie puternică. La adâncire s-a remarcat că, sub 10 cm de lipitură, urmează câteva pietre, una din ele fiind prinsă în profil în poziție intermediară, chiar pe marginea complexului, sugerând că acesta a fost amenajat peste o structură circulară de pietre mici.

Complexul 218, aflat în S56, carourile 10-9, la adâncimea de -0,10 -0,30 m (nefinalizat); Dimensiuni: 3 x 0,7 m. Reprezintă o structură liniară de bolovani, de dimensiuni medii, neprelucrați,

aliniați pe direcția NV-SE. Printre bolovanii mai mari, mai ales în marginea sudică, se află pietre de mici dimensiuni și fragmente ceramice, plus câteva oase. Aliniamentul general al pietrelor mai mari este NV-SE, ca structură mare, dar pietrele, luate separat, nu sunt depuse cu o orientare unitară, ele fiind așezate în diferite direcții. Gruparea se individualizează, în contrast cu solul liber de pietre mari, atât la S, cât și spre NV. Aliniamentul măsoară pe direcția NE-SV, atât cât s-a săpat, circa 3 m, cu lățimea de 0,70 m (E - V). A fost cercetat prin păstrarea unui martor de 0,20 m lățime, pe direcția E - V, pe mijlocul său. Bolovanii de dimensiuni mai mari pot fi interpretați și ca formând două grupări distincte, de o parte și de alta a martorului, între cele două sectoare aflându-se o zonă de pietre mici. Aliniamentul a fost vizibil și la scanarea magnetometrică. A conținut sub pietrele din partea sudică o toartă de situlă romană din bronz, cu apucători (una ruptă), cu terminație în formă de capete de rață, și inel central de prindere.

Complexul 222, situat în S52, c. 2, intră în profilul sudic și, parțial, estic al secțiunii. Umplutura superioară, neagră cu pietre mari, se afla între 0 -0,50/0,55 m, iar umplutura galbenă, lutoasă, cu pietre mici și medii, între -0,55 -1 m. Dimensiuni: aproximativ 2,40 m (E-V) x 1,40 m (dar groapa se continuă, probabil, în martorul sudic). Complex adâncit, umplut cu foarte multe pietre. În partea superioară, în primii 0,50 m, umplutura era din sediment era negru, măzărât, și conținea câțiva bolovani imenși, cu diametrul de 0,70 m, așezați circular, în interior și pe margini, înconjurați cu pietre mai mici și mijlocii. Unii din bolovanii mari stăteau în poziție verticală. Până la -1 m urmează, apoi, o umplutură cafenie-galbenă, lutoasă, cu puțini pigmenți și foarte multe pietre. A conținut ceramică extrem de fragmentară, atât dacică, cât și din epoca bronzului. Nu este foarte clară relația cu C225 (groapă), aflată imediat la V de C222. Singura posibilitate ca C225 să taie C222 ar fi ca partea superioară a umpluturii acesteia, cu bolovani de mari dimensiuni aflați în pământ negru granulat, să fi fost în elevație, deasupra gropii, ca o moviță, nu în umplutura acesteia, ci deasupra nivelului de săpare a gropii C225.

Complexul 223, aflat în S57, c. 8, la adâncimea de -(0,29/-0,36)m – vatra este ușor în pantă; pietrele de pe margine se află la -0,20m/-0,25m; Dimensiuni: 0,60m (NE-SV) x 0,45m (SE-NV). Este o vatră slab arsă, cu crustă subțire, de culoare cafenie-deschisă, parțial suprapusă, în extremitatea sudică, de 4-6 pietre, așezate circular, șir care se continuă și în exteriorul său. În extremitatea nord-vestică este suprapusă, posibil tăiată, de Complexul 219. Forma inițială este neclară, marginea sudică fiind semicirculară.

Complexul 225, aflat în S52, c. 2, în profilul vestic, la adâncimea de -(0,55/0,70-2,00)m; Dimensiuni: 1,40m N-S x 0,60m E-V. Complex adâncit, de formă ușor tronconică în profil și circulară în plan. Umplutură de culoare brună-cafenie cu pigmenți de lipitură arsă și cărbune, sol lutos, cu aspect uniform. Partea inferioară este săpată în solul steril, foarte dur. În ultimii 40cm a conținut pământ ars și cărbune. Între -(1,13-2,00)m groapa a livrat fragmente de la mai multe vase întregibile sau parțial întregibile, printre care o fructieră lucrată cu mâna, lustruită, borcane în miniatură, unul decorat cu brăduț incizat, cană mică globulară, din pastă cărămizie, lucrată la roată, mai multe fragmente mari de cruste de vatră în poziție secundară. De pe la -1,00m a apărut, la îndreptarea profilului, un dorn din fier. Groapa s-a observat clar de la adâncimea de -0,70m (de la 1 m se conturează în solul steril), dar conform considerentelor

enunțate în cazul Complexului 222, nivelul său de săpare s-ar putea urca până la -0,55m.

Cercetările de amploare din campania 2009 au făcut posibilă evidențierea unor prime concluzii semnificative privind natura sitului *Pietroasa Mică-Gruia Dării*, sector *Terasa 1*, în epocă dacică clasică.

Pe întreaga suprafață cercetată prin săpătură în cadrul sectorului *Terasa 1*, atât sistematică (209m²), cât și prin sondaje (10m²), s-au făcut descoperiri databile în epocă dacică clasică (majoritatea din sec. I p. Chr.) Nivelul cu depuneri de materiale dacice are, de regulă, 45-70cm grosime, fiind rezultatul unor activități desfășurate în momente succesive, în timp. O ocupare repetată a spațiului a fost pusă în evidență în c. 2, din S52, unde excavația arheologică a înaintat până la epuizarea depunerii cu material antropic. Aici s-a remarcat o succesiune de 4 complexe suprapuse de epocă dacică (C222, C225, C206c, C206), dintre care unul cu material ceramic clar databil în sec. I p. Chr. (C206c), iar altul cu materiale de la sfârșitul sec. I a. Chr. (C225). A fost, de asemenea, finalizată secțiunea S51 pe toată lungimea sa; s-a observat, astfel, că în carourile superioare dinspre deal stâncă nativă apare destul de aproape de suprafață (între 45-75cm adâncime).

Fragmente ceramice aparținând culturii Monteoru (faza Ic3) au fost identificate chiar în crăpăturile acestor stânci. Singurele complexe sigure aparținând acestui strat sunt două vase de provizii, sparte pe loc, depuse aproape unul de celălalt, în două cavități naturale ale stâncii, acoperite cu câteva pietre (Complexele 209A și 209B, din S51, carou 5, la -0,73m adâncime). Un alt posibil complex adâncit, databil în epoca bronzului, a fost evidențiat în profilul estic din S51, în c. 5.

Cercetările ne indică, până în acest moment al săpăturilor, că stratul cu depuneri dacice nu este orizontal, ci urmează dubla pantă a *Terasei 1*, atât spre S, cât și spre est. Așadar, forma *Terasei 1* nu s-ar datora unor amenajări de amploare din epocă dacică ci, cel mai probabil, deși excavarea contextelor de epoca bronzului este doar la început, amenajarea teraselor sudice ale Gruiei a avut loc pe parcursul locuirii monteorene a platoului, perioadă în care și pe terase, ca și pe platoul superior, se pot recunoaște activități complexe de nivelare și modificare a peisajului. Nivelări și amenajări parțiale de epocă dacică pot fi însă presupuse, punctual, ca asociate unor complexe.

Se poate aprecia că structurile arheologice identificate (depuneri de suprafață sau complexe adâncite) pot fi separate în, cel puțin, două etape, în funcție de nivelment: astfel, mai multe situații sunt asociate cu adâncimea de -(0,15 -0,25)m, așa cum sunt complexe 202, 203, 206, 210, 211, iar altele cu adâncimea de -(0,35 -0,45)m, ca în cazul complexelor 20 și 204. Stratul de epocă dacică este puternic expus eroziunii, multe din structurile de piatră fiind vizibile la suprafață.

Aspectul majorității complexelor corespunde cu situația depunerilor cunoscute pe platoul fortificat al *Gruiei Dării*, din sec. I p. Chr., deci nu se poate vorbi de structuri clasice de locuire sau legate de activități meșteșugărești. Pe de altă parte, trebuie remarcat că structurile identificate pe *Terasa 1* nu sunt chiar identice cu cele cercetate în incinta fortificată, ele prezentând și o serie de caracteristici particulare.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul MJ Buzău, în laboratoare efectuându-se operațiunile de conservare și restaurare a lor și, aproape în totalitate, au fost deja desenate.

Observațiile de săpătură au fost înregistrate în jurnalul de șantier, iar materialul arheologic descoperit a fost spălat și

ambalat în întregime. Evidența descoperirilor arheologice a fost făcută în Registrul de evidență a pachetelor și pieselor. În vederea documentării grafice cât mai complete au fost realizate numeroase planuri, atât clasic, cât și cu stația totală, precum și numeroase fotografii.

S-au luat, de asemenea, măsuri primare de protecție și conservare a complexelor descoperite, prin acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ.

Bibliografie:

V. Dupoi, V. Sîrbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruia Dării, județul Buzău (I)*, Buzău, 2001

V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa-Mică-Gruia Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău (II)*, Buzău, 2005

V. Sîrbu, S. Matei, *Ritual and Inventory in a Dacian Sacred Enclosure –Pietroasa Mică- Gruia Dării (1st century BC-1st century AD)*, p. 155-182, în *Proceedings of the International Colloquium "Iron Age Sanctuaries and Cult Places in the Thracian World"* (Eds. V. Sîrbu and R. Ștefănescu), Brașov, 19th – 21th of October 2006, Brașov 2007.

Résumé:

I. Les fouilles sur le Plateau

Dans cette campagne nous nous sommes proposé de continuer les fouilles dans les sections S21, S22, S8, S15, S7, S25, en vue d'une recherche complète des complexes découverts lors des campagnes précédentes, ainsi que d'avancer dans les niveaux des âges du bronze et énéolithique. Nous y avons fouillé des complexes datant de la période géto-dace, de l'âge du bronze, de l'énéolithique, tout en pénétrant plus en profondeur dans les niveaux de culture des époques respectives.

La période géto-dace. Lors de cette campagne on y a mis au jour un nombre de nouveaux complexes, mais on a fouillé également des complexes découverts dans les campagnes précédentes, tous datables aux II^e s. av. J.-C. – I^{er} s. apr. J.-C. Outre les complexes caractéristiques à cette période - dépôts votifs du type butte, avec ou sans rings de pierres, et foyers isolés - on a découvert encore quelques fosses et la base en roche d'un édifice, partiellement fouillé.

L'âge du bronze. Les fouilles de l'âge du bronze se sont concentrées dans la section S15 ; pendant les campagnes de 2008-2009, nous y avons révélé 5 complexes de la culture Monteoru, étape Ic3 : une fosse ménagère, trois fosses de poteaux ainsi que les débris d'un bâtiment.

L'époque énéolithique. La recherche concernant la période énéolithique s'est développée en 2009 seulement dans la section S15 où on a mis au jour le Complexe 157, une habitation de surface, avec une structure solide et un inventaire abondant, que l'on pourrait attribuer aux cultures Cucuteni B2 et Cernavodă I. A côté des vases céramiques il y avait encore d'autres types d'artefacts : outils et objets en pierre, silex (lames, grattoirs) et os (perçoirs), un support en argile, des jetons, un fragment de cuiller et diverses pièces en argile.

I. Les fouilles sur la Terrasse 1

En 2009, nous y avons fouillé autant les complexes nouvellement identifiés (215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225), que ceux découverts auparavant (201, 203 et 206C). Les fouilles amples de cette année ont permis de déceler quelques conclusions significatives sur la nature des complexes situés sur la Terrasse 1 et datant de l'époque dace

classique. Toute la superficie fouillée sur la terrasse 1 a révélé des découvertes datables à l'époque dace classique (la majorité, au I^{er} s. ap. J.-C.). Les seuls complexes qui appartiennent avec certitude à la culture Monteoru (phase Ic3) sont deux vases de provisions, brisés par endroits, plus des fragments céramiques trouvés dans les fentes de ces rochers.

L'aspect de la plupart des complexes correspond à la situation des dépôts connus sur le plateau fortifié de *Gruia Dării*, du I^{er} s. apr. J.-C., aussi ne pourrait-on parler de structures classiques d'habitation ou liées à des activités manufacturières. Par ailleurs, il faut remarquer que les structures identifiées sur la Terrasse 1 ne sont pas vraiment identiques à celles fouillées dans l'enceinte fortifiée, car elles présentent une série de caractéristiques particulières.

56. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău

Punct: Castru, Așezarea civilă est, Edificiul cu hipocaust / therme

Cod sit: 48496.04; 48496.16; 48496.17

Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică nr. 26/2008 și 140/2009

Colectiv: Eugen-Marius Constantinescu - responsabil, Gabriel Ion Stăicuț - responsabil sector, Cătălin Constantin Dinu - responsabil sector (MJ Buzău)

În campania 2008 cercetările arheologice de la Pietroasele s-au desfășurat în perioada 3 martie - 15 octombrie, în sectoarele *Castru* și *Așezarea civilă est*. În așezarea civilă au fost continuate cercetările începute în octombrie 2007.

În octombrie 2007 am început cercetarea preventivă pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenului din incinta Școlii Generale nr. 2, pe care urma să se extindă clădirea actuală, datând din ultimele decenii ale secolului al XIX - lea, fostă primărie, transformată în școală din anul 1934. Finanțat din fonduri guvernamentale, proiectul prevedea reabilitarea și extinderea clădirii.

În răstimpul scurt pe care l-am avut la dispoziție în 2007 nu s-a putut epuiza cercetarea, ulterior dovedindu-se că era nevoie de o perioadă de timp mult mai lungă pentru finalizarea lucrărilor. Motiv pentru care în luna martie 2008, sub presiunea beneficiarului, am reluat cercetările pentru descărcare de sarcină arheologică, acestea fiind epuizate după trei luni.

La 1 septembrie 2008, în baza Autorizației de săpătură arheologică sistematică nr. 26/2008, am început cercetarea sistematică în castru, într-un sector nou, Sectorul D, în zona de NE a incintei fortificate¹, unde am deschis două secțiuni, S I D și S II D. Acestea sunt amplasate prima la cca. 40 m, iar a doua la cca. 45 m V de zidul de E a castrului, secțiunea S II D sprijinindu-se chiar pe zidul de N al fortificației, în apropierea locului în care, în anul 1866, Alexandru Odobescu a executat unul din sondajele sale².

În campania 2009 cercetările arheologice de la Pietroasele s-au desfășurat în perioada 21 iulie - 28 octombrie în sectoarele *Castru* și *Edificiul cu hipocaust*.

În castru au fost continuate cercetările începute în campania 2008.

La 21 iulie 2009, în baza Autorizației de cercetare arheologică sistematică nr. 140/2009, am reluat cercetarea în

castru, Sectorul D, zona de NE a incintei fortificate, unde am redeschis secțiunea S II D.

La 27 iulie am reluat, după o lungă întrerupere, cercetările la edificiul cu hipocaust / therme, fiind vizate acele părți ale construcției aflate sub banda de asfalt a drumului DJ 205 ce unește satele Pietroasa de Jos și Șarânga. Cercetarea s-a făcut în contextul punerii în operă a unui proiect de modernizare a DJ 205³ prin care se urmărește punerea în valoare a obiectivelor arheologice și monumentelor istorice reperate pe raza comunelor Pietroasele, Merei, Vernești, Tisău și Măgura.

Primele informații despre castrul roman din complexul arheologic Pietroasele au fost culese și consemnate de Al. I. Odobescu în anul 1866, când s-a deplasat în localitate pe urma marelui tezaur *Cloșca cu puii de aur*. Cu această ocazie, viitorul savant a făcut primele și singurele sondaje arheologice pe care le-a executat vreodată în teren, știut fiind că el a fost *mare arheolog de cabinet*⁴. Prin aceste sondaje, Odobescu, surprins să descopere ruinele unei fortificații romane, care se vedeau atunci circa un metru și jumătate deasupra solului, a recuperat primele artefacte din castrul de sub Dealul Istrița, cu scopul de a le prezenta împreună cu marele tezaur *Cloșca cu puii de aur* la Expoziția Universală organizată în anul următor la Paris. După propria mărturisire⁵, Odobescu a practicat sondaje în patru puncte pe suprafața castrului: în colțul de NE; pe zidul de S, în dreapta intrării principale, cum o numește el; aproximativ în centrul incintei și la intersecția a două drumuri care străbat castrul unul de la sud la N și altul de la E la V. Conform planului pe care sunt amplasate aceste sondaje, în colțul de NE al castrului au fost cercetate fundațiile unui turn de colț rotund⁶. În secțiunile executate, Odobescu a descoperit „*amestecate cu multă cenușă, pietre de construcție, cărămizi, vase din lut grosiere, fragmente de butelii din sticlă, vase, arme și bucăți de metal, doi piepteni mici și o daltă din os, numeroase rășnițe din piatră, multe oase de animale domestice, câteva bucăți de lemn putrezit și, în fine, o mică monedă de bronz cu efigie imperială*”, post-constantiniană, nedescifrată deoarece era foarte alterată. „*Fără nici o îndoială aici a existat o mică fortăreață, un post avansat, un castellum, de unde puteau fi urmărite mișcările inamicilor în câmpie. Nu este nimic surprinzător că acest castel, ale cărui resturi atestă o distrugere violentă, a trecut succesiv de la romani la goți și că a aparținut, în aceste momente de agitație (provocată de impactul loviturii dată de huni în anul 375 neamurilor gotice – ostrogoți și vizigoți -, alanilor și sarmaților care trăiau la N de Marea Neagră), unei bande aventuroase de sarmați, pe care Athanaric a trebuit să-i izgonească pentru a se putea stabili în acest refugiu adosat dealurilor*”⁷. (Traducerea textului ne aparține). Piese arheologice pe care Odobescu le-a descoperit în aceste sondaje au fost expuse împreună cu marele tezaur de la Pietroasele la Expoziția Universală organizată la Paris în 1867, expoziție la care România a avut unul din cele mai interesante pavilioane, *Cloșca cu puii de aur* stârnind un imens interes⁸. Nu știm unde au ajuns după expoziție și ce s-a întâmplat cu obiectele descoperite în 1866. La vremea respectivă ruinele zidurilor castrului se vedeau încă pe înălțime de circa 1,50 m, în ciuda faptului că în anii 1836 – 1838 fuseseră intens exploatate de țărani care extrăgeau și cărau piatră pentru construirea Seminarului Episcopiei, pentru refacerea podului peste Călnău (primul pod de piatră din Țara Românească, construit în 1831 și luat de ape în 1835)⁹ și pentru edificarea cheiurilor portului Brăilei. Materialele

arheologice și informațiile culese i-au permis lui Odobescu să dateze fortificația de la Pietroasele în sec. IV p. Chr.

În anul 1952, membrii colectivului Șantierului Arheologic Poiana / Piroboridava – Tecuci, condus prof. univ. dr. Radu Vulpe au făcut o excursie de studii la Pietroasele, ocazie cu care profesorul concluziona că „*mortarul amestecat cu cărămidă pisată și ceramica culeasă de la suprafața terenului prezintă caractere romane târzii, poate din sec. IV e. n.*”¹⁰, confirmând datarea lui Odobescu. Oscilând între atribuirea castrului împăratului Traian, în ediția din 1958, sau epocii constantiniene, în cea din 1968, Dumitru Tudor optează în final pentru epoca lui Constantin cel Mare: „*castrul roman de la Pietroasele, după tehnica zidăriei și monedele (sec. al IV-lea) descoperite în el, aparține tot epocii constantiniene*”¹¹. Pentru aceeași datare optase, un an mai înainte, și Ecaterina Dunăreanu – Vulpe¹².

În anii '50 ai secolului XX un grup de membri ai Comisiei pentru Studiul Istoriei Poporului Român a Academiei României, sub conducerea prof. univ. dr. Ion Nestor¹³, a făcut o deplasare la Pietroasele pentru a constata stadiul în care se aflau ruinele fortificației romane de aici la acel moment și pentru a stabili datarea acesteia. Problemă rămasă, atunci, nerezolvată.

În anul 1957 a fost descoperit un mormânt de înhumatie în curtea preotului Nicolae Șerpoianu (astăzi grădinița de copii) aflată la cca. 100 de metri SE de colțul de SE al castrului¹⁴. Din inventarul acestui mormânt, Vicus Teodorescu, arheolog la Muzeul din Ploiești, a recuperat o fibulă cu capete în formă de bulbi de ceapă. În 1958 a fost descoperit un alt mormânt, în curtea învățătorului Ion Constantinescu, la circa 80 de metri S de fortificație¹⁵.

În cursul cercetărilor sistematice și / sau preventive din anii 1973 – 1988 au fost investigate alte 10 morminte de înhumatie din această necropolă, datate în sec. IV – V. Unul, descoperit în anul 1975 în gospodăria învățătorului Ion Constantinescu¹⁶, șase pe locul actualului magazin universal din localitate¹⁷, la circa 35 metri de zidul fortificației, trei descoperite în 1981 în grădina lui Ion Jiganie¹⁸, la circa 50 metri S de castru. În anul 1975, la Dispensarul Veterinar Pietroasele, circa 270 metri S de castru, a fost distrus un mormânt de înhumatie, din care a fost recuperat un caston cu trei torți, specific culturii Sântana de Mureș.

Pe de altă parte, frecvente lucrări gospodărești realizate de proprietarii din zonă în curțile și grădinile lor au distrus un număr de morminte, imposibil de precizat, în orice caz mai multe de 30 după informații obținute ulterior distrugerii.

Toate mormintele din această zonă fac parte din Necropola 1 sau Cimitirul 1, reperat de A. Odobescu în 1866, care, pe planul general al localității – al Văii Pietroasa, cum zice el, publicat în vol. I al monumentalei monografii¹⁹, menționează existența unor *Tombeaux antiques / Morminte antice* la S de castru.

Aceasta este necropola principală a castrului, amplasată pe latura cea mai accesibilă a fortificației, pe axul intrării principale, conform obiceiurilor și tradițiilor specifice romanilor, fapt ce confirmă ipoteza prezenței trupelor romane în garnizoana castrului de la Pietroasa, ca și în punctele de pază organizate de-a lungul *Brazdei lui Novac de N*, inclusiv la E de Olt.

În august 1973 un colectiv de arheologi condus de dr. Gheorghe Diaconu, cercetător științific și director adjunct al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” București, a deschis

Șantierul Arheologic Pietroasele. Șantierul era patronat științific de un colectiv de academicieni, condus de prof. univ. dr. Ion Nestor²⁰. Din colectivul care lucra în teren împreună cu Gheorghe Diaconu făceau parte Eugen – Marius Constantinescu și Vasile Drâmbocianu de la Muzeul Județean Buzău, Ioana Bogdan - Cătănicu și Magda Tzony de la Institutul de Arheologie București; în anii următori, pentru o perioadă, din colectiv au făcut parte Radu Harhoiu, cercetător științific și Monica Mărgineanu Cârstoiu, arhitectă, ambii de la Institutul de Arheologie București, iar între 1986 - 1989 la lucrări a participat Bogdan Filipescu, arheolog la Muzeul Județean Ilfov.

În primii ani de activitate a șantierului, cercetările s-au desfășurate în trei sectoare ale castrului: Sectorul A = colțul de SV, în curtea primăriei și alături, la Victoria Petrescu; Sectorul B = colțul de SE, pe un teren al primăriei care aparținuse preotului Constantin Frâncu și în curtea Mariei Potec; Sectorul C = colțul de NV, pe ulița din spatele gospodăriei lui Grigore Enache zis Gogu Țesătoru și în curtea casei vechi a soției lui, Aurelia Enache, născută Constantinescu. Cercetările din cele trei sectoare au scos la lumină porțiuni din zidurile castrului, două dintre acestea din zidul de SE – una între clădirea primăriei și șosea, cealaltă spre colțul de SE, în fața Căminului Cultural și a Magazinului Universal, restaurate, sunt vizibile. Totodată, au fost descoperite vase și obiecte din ceramică, unelte și ustensile din os, fier și bronz, podoabe, accesorii vestimentare, monede romane – una emisă de Valens în anul 375, fundații de locuințe etc. S-a precizat stratigrafia internă și externă a fortificației, materialele folosite și tehnica de construire a fundațiilor și a zidurilor castrului, au fost decelate unele aspecte din edificarea și evoluția acestuia. Rezultatele cercetărilor au confirmat datarea propusă de A. I. Odobescu: castrul de la Pietroasele a fost construit și a funcționat în sec. IV p.Chr. S-a pus astfel capăt unei controverse științifice care dura de multe decenii.

În iulie 1976²¹ am identificat *edificiul ca hipocaust*, situat la 400 m E de colțul de SE al castrului, unde am practicat, imediat după localizare, prima secțiune S I T, pentru cercetarea noului obiectiv. În anii următori, casa și terenul lui Ștefan / Fane Moldoveanu au fost achiziționate de stat și cercetările s-au extins după demolarea construcției²². În anul 2007, în zonă, au fost achiziționate terenurile și gospodăriile care au aparținut lui Mitică Bratu și Mircea Capotă, sub care se află o parte din ruinele edificiului cu hipocaust, ceea ce deschide noi perspective cercetărilor viitoare.

În acest an, prin finanțarea unui proiect de modernizare a DJ 205, care suprapune în parte construcția, s-a impus reluarea cercetărilor la edificiul cu hipocaust, fiind vizate acele părți aflate sub banda de asfalt a drumului ce unește satele Pietroasa de Jos și Clondir de Sus.

În ziua de 29 ianuarie 1976, inginerul Valeriu Popa, directorul Stațiunii de Cercetări Viti-Vinicole Pietroasa, m-a anunțat, prin telefon, că în Sectorul Administrativ al unității, unde se construia un bloc-cămin destinat găzduirii studenților agronomiști veniți în practică, au fost descoperite niște morminte. Timp de două luni, februarie și martie 1976, pe o vreme căinoasă, am cercetat primele treisprezece morminte²³ din ceea ce astăzi se numește Necropola 2. În septembrie același an am mai descoperit trei morminte din acest cimitir²⁴.

Întrerupte mult timp, cercetările de la Pietroasele au fost reluate în anul 1999. Până în prezent în Necropola 2 au fost cercetate 45 de morminte, dintre care 3 de incinerare și restul de înhumare. În patru morminte de înhumare - M 6, 9, 10²⁵ și 19²⁶, au fost descoperite arme – două săbii, un *pillum* și un

gladium, în șapte morminte au fost găsite monede romane depuse ca *obol la lui Caron* și alte două monede folosite ca podoabe în mormântul M 7. Toate monedele sunt emise în timpul împăratului Constantius II (337 – 361) la *officina* / monetăria din *Aquae*, în Galia, între 353 / 354 - 361. Cele mai multe dintre mormintele cercetate au avut un bogat inventar format din vase de lut, fusaiole, fibule, cataramă, mărgelă, cercei, brățări, verigi, cuțitașe din fier, ofrande de ovi-caprine etc. Pe lângă depunerea de arme și monede în morminte, alte elemente de ritual particularizează Necropola 2 de la Pietroasele: defuncții înhumați erau depuși între două poduri din scânduri groase și, cu două excepții, erau orientați S – N²⁷, adică invers decât orientarea obișnuită a mormintelor din necropolele culturii Sântana de Mureș, orizont căruia îi aparține acest cimitir.

Începând cu anul 2002, în zona Necropolei 2 au fost descoperite trei locuințe Dridu, datate în sec. X-XI, fiecare având câte un cuptor – pietrar de dimensiuni impresionante și urme ale unor amenajări interioare; în locuința L 2 a fost descoperit un foarte bogat inventar format din vase de lut, obiecte, unelte și ustensile din metal și din os, astragale, două gropi de provizii, gropi de la țărșii care susțineau patul, o platformă de lut cruțat etc²⁸.

De-a lungul timpului, după începerea activității Șantierului arheologic Pietroasele, executarea unor lucrări edilitare și gospodărești pe terenurile din jurul castrului spre N și E până sub poalele dealului și până în Valea torentului Văjăitoarea, iar spre V până în Valea torentului Mățioana a scos la lumină diferite complexe arheologice din așezarea civilă, inclusiv fragmente din conductele de olane prin care erau alimentate cu apă castrul, așezarea civilă și edificiul cu hipocaust / thermele. Apa provenea din două izvoare captate, unul la circa 1000 m NV de castru, pe valea pârâului Urgoia/Pietroasa, celălalt la circa 700 de metri N de therme, sub poala de V a dealului Cămlin din actualul cătun Pe Vale, component al satului Ochiu Boului/Pietroasa Mică. Aducțiunea apei se făcea prin două conducte de olane. Prima conductă, cu două coloane, aducea apa în castru și în așezarea civilă din izvorul aflat pe Valea pârâului Urgoia; cea de a doua, cu o coloană, aducea apa bogatului izvor de sub platoul Cămlin în partea de răsărit a așezării civile și la edificiul cu hipocaust / therme. Între 1975 și 1989 au fost descoperite mai multe segmente din aceste coloane. Astfel, în 1975, în timp ce se rectifica șanțul șoselei care traversează castrul în amonte, în dreptul casei familiei Isidon Chiriac, cam la 45 m S de zidul de N a apărut o porțiune din conductă de olane din lut cu două coloane. În același an și apoi în 1977, în timp ce se săpau șanțuri pentru reamplasarea conductei metalice care alimentează satul Pietroasa de Jos cu apă din bazinul vechi, construit în anii 1934 – 1935, au apărut fragmente din conductă de olane în trei puncte: în spatele casei lui Ion Anton zis Bitoacă; pe panta dealului spre bazin, circa 100 m mai sus de casa lui Bitoacă și la V de intersecția șoselei spre Ochiu Boului cu drumul ce duce spre Cișmeaua lui Mușat. În anii 2003 – 2005 în secțiunea practică în punctul Valea Bazinului în cadrul cercetărilor sistematice, au apărut mai multe fragmente de olane, care proveneau din segmente ale conductei distruse anterior.

Conducta de olane din lut care aducea apa din izvorul de sub poala dealului Cămlin la edificiul cu hipocaust a fost identificată în anul 1976, în timp ce se amenaja drumeagul din spatele gospodăriilor lui Costică Voinea și Mircea Capotă, cea

din urmă suprapunând în parte construcția romană. Ulterior, fragmente din această conductă au fost localizate pe terenurile din marginea de S a cătunului Pe Vale, pe terenurile aparținând lui Sandu Zarioiu, Gheorghe Baci și Costantin Enache zis Tache Șerbu.

În anii 2005, 2007 și 2008 au fost cercetate câteva complexe arheologice din așezarea civilă pendinte de castru. În anul 2005, în gospodăria lui Gicu Iu' Țoacă și Ion Zăinescu, aflată la circa 100 metri E de castru, au fost cercetate câteva gropi, dintre care unele conțineau materiale arheologice de tip Sântana de Mureș, altele din Evul Mediu timpuriu și altele mai recente, din epocile modernă și contemporană.

În anii 2007 – 2008, în curtea Școlii Generale nr. 2, sub coasta dealului, a fost descoperit un fragment de apeduct din piatră, lung de aproape 9,00 m, cu un cămin-decantor care schimba direcția coloanei principale și din care se ramifica o conductă de olane din lut smălțuite verde-oliv la interior; tot acolo a fost cercetată o locuință cu pereții din piatră, datând de la sfârșitul secolului IV, așa cum arată un fragment ceramic decorat cu roțița dințată, descoperit în umplutură, complex care a distrus în parte apeductul.

În toate zonele din spațiul ocupat în prezent de gospodăriile locuitorilor din satele Pietroasa de Jos și Pietroasa de Sus, în cursul executării unor lucrări gospodărești de către proprietari, au fost deranjate complexe arheologice care, după descrierea descoperitorilor, conțineau și materiale aparținând orizontului Sântana de Mureș și secolelor VI -X.

Prin aceste descoperiri s-a conturat arealul ocupat de așezarea civilă din sec. IV pendinte de castul de la Pietroasele, cu cele două arii: una la N și E de castru până sub deal și până la torentul Văjăitoarea (circa 100 metri E de edificiul cu hipocaust), cealaltă peste gârla Urgoaia / Pietroasa (la V de castru), de-a lungul șoselei spre Greceanca până la Stațiunea Viticolă și până sub Dealul Alexandru.

În punctul Valea Bazinului, aflat la circa 600 m NV de castru, pe valea torentului Urgoaia / Pietroasa, acolo unde în timpul construirii castrului au funcționat lagărele de muncă în care s-a scos și s-a fasonat piatra, s-au pregătit cărămizile, varul și loazbele de lemn folosite la construcție, au fost cercetate complexe de locuire și amenajări menajere din sec. III a. Chr. - VI p. Chr.²⁹.

Toate aceste descoperiri confirmă importanța deosebită reprezentată de ansamblul arheologic Pietroasele pentru cunoașterea istoriei poporului român, a evoluției acestui neam în două însemnate etape din devenirea sa istorică, anume *etapa definitivării procesului de romanizare a populației autohtone și creștinarea daco-romanilor în sec. IV - V d. Chr.*, precum și aceea a *încheierii procesului de formare a populației stră-românești sau vechi românești în secolele IX - XI*.

Complexul arheologic Pietroasele, format din castru, edificiul cu hipocaust / terme, așezarea civilă, cimitirele 1, 2, 3, 4, lagărele de muncă, conductele de olane pentru aducțiunea apei, este situat în zona de contact a dealurilor pericarpatice de la Curbura Carpaților cu Câmpia Română, fiind amplasat la poalele Dealului Istrița, în punctul în care acesta se unește cu câmpia, la altitudine medie de 180 / 240 metri față de nivelul Mării Negre.

Campania 2008 a debutat la Pietroasele cu cercetarea preventivă impusă de executarea proiectului *Modernizare și extindere Școala Generală nr. 2*.

Terenul pe care este construită Școala Generală nr. 2, a cărei clădire a fost sediul primăriei până în anul 1934, se află

pe arealul de la E de castru ocupat de așezarea civilă din sec. IV, motiv pentru care s-a impus executarea cercetării arheologice preventive.

Pentru eliberarea de sarcină arheologică a terenului pe care se extinde școala am trasat la S de clădirea veche o secțiune cu dimensiunile S I = 15,00 x 2,00 m. Existența unei alei betonate între metri 7,70 - 9,00 ne-a obligat să împărțim secțiunea în două suprafețe, SIA și SIB; apariția unor complexe în S I A a impus deschiderea a două casete pe latura de N a secțiunii, CAS 1 și CAS 2.

Situația stratigrafică se prezintă astfel:

- între 0,00 - 0,25 / 0,30 pământ negru umblat recent (arabil);
- între 0,25 - 1,15 / 1,40 pământ cenușiu măzăros, mai închis la culoare spre parte inferioară, unde conține pietre de diferite dimensiuni;
- între 1,15 / 1,40 - 1,65 / 1,70 pământ maroniu - gălbui;
- între 1,65 / 1,70 - 2,25 / 2,90 pământ maroniu închis / brun tasat; conține multe pietre, unele de mari dimensiuni și fragmente ceramice;
- sub 2,25 / 2,90 pământ galben nisipos steril arheologic.

Ca aspect general, stratele sunt ușor înclinate de la E spre V. Între m. 2,20 - 4,00 stratul negru - cenușiu tasat a fost tăiat și dislocat, practic a fost întrerupt de un torent care a adus și a depus pământ galben și nisip cu bobul mare, amestecate cu o mare cantitate de pietre, unele de mari dimensiuni, parțial rulate. La partea superioară a stratului, torentul s-a extins spre E circa 1,70 m lăsând o depunere groasă de 12 - 15 cm peste stratul de pământ maroniu închis / brun tasat. Este posibil ca diluviul care a adus și a depus aluvionarea descrisă aici să fi întrerup locuirea (hallstattian?) din zona cercetată. Urme ale acestui diluviu au fost găsite și în alte puncte ale satului, chiar fundațiile castrului au fost săpate până la și au perforat în parte această depunere aluvionară post- sau final-hallstattiană³⁰, în secțiunea S III B în această depunere am găsit fragmente ceramice hallstattiene rulate, aduse, probabil, din așezarea care a funcționat în punctul Coasta Rusului, circa 2 km în amonte pe Valea Urgoaia.

În secțiunea S I 2008 au fost cercetate trei gropi menajere, trei complexe de locuire și un fragment de apeduct din piatră.

Groapa 1. A apărut în c. 1 spre colțul secțiunii. Este o groapă recentă, umplută cu pământ negru afânat în care au apărut fragmente ceramice smălțuite recente, o bucată de tablă și spre fund o monedă din anul 1906.

Groapa 2. A apărut în carourile 6 – 8, imediat sub stratul arabil; este o groapă menajeră recentă, de mari dimensiuni. Traversa secțiunea dintr-o parte în alta și căpăcuia gropile 3 și 4.

Groapa 3. A apărut în c. 8. Este o groapă puțin adâncă, semisferică; umplutura era de culoare brun – negricioasă pigmentată cu petriș și mortar. Taie parțial Gr. 4 și este căpăcuiată de Gr. 2.

Groapa 4. S-a văzut în carourile 5 – 6, de la 0,80 m sub nivelul actual de călcare și se adâncea până la 1,90 m; era o groapă lungă și largă, cu pereții aproape verticali; traversa secțiunea dintr-o parte în alta. Era umplută cu pământ cenușiu închis în care erau pietre de dimensiuni medii și mari. Pe fund avea un strat de var stins gros de 15– 22 cm; a fost o groapă de var, folosită, probabil, în ultimul sfert al secolului al XIX-lea, când s-a ridicat clădirea supusă în prezent modernizării.

Locuința 1. A apărut în carourile 1 – 2, la adâncimea de 0,80 m, sub forma unei mari aglomerări de pietre de diferite dimensiuni. În secțiune și în caseta 1 s-au văzut laturile de S și V ale

locuinței, marcate de pietre de dimensiuni foarte mari, dispuse liniar; aceste pietre, care au servit, probabil, ca bază pentru tălpile din lemn ce susțineau structura în elevație a locuinței, erau așezate fiecare pe câte un pat de pietre de mici dimensiuni. Pereții locuinței au fost construiți din pietre de carieră nefasonate legate cu pământ, care s-au prăbușit în interior formând marea aglomerare de pietre care acoperea întreaga suprafață a locuinței, formând un strat gros de 0,40 – 0,45 m. Spre jumătatea laturii de E era o vatră amenajată dintr-o piatră de gresie, groasă de 0,23 m, cu colțurile rotunjite, așezată pe un pat de pământ cruțat gros de 0,30 m. În umplutura locuinței au fost descoperite câteva fragmente ceramice, unul dintre ele, de culoare galben – cărămizie, decorat cu roțița dințată, tehnică preluată din imperiu și folosită spre sfârșitul secolului IV³¹. Locuința 1 a tăiat și a distrus parțial un apeduct din piatră.

Locuința 2, îngropată, cu latura de E rectangulară, a apărut parțial în carourile 3 – 4, la adâncimea de 2,10 m și cobora până la 2,90 m. Umplutura era un pământ maroniu închis / brun tasat, podeaua era simplă, bătătorită. În umplutură se aflau oase de animale și fragmente ceramice lucrate la mână din pastă aspră, de culoare cărămiziu – maronie la exterior, cu miezul negru; între acestea, un fragment de buză de vas și o toartă groasă, cu profil neregulat. Ceramica aparține primei epoci a fierului, Hallstatt. La partea superioară a gropii au apărut câteva pietre, care, probabil, fixau acoperișul din tulpini textile al locuinței.

Locuința 3, îngropată. A apărut în carourile 6 – 8 la - 2,90 m și se adâncea până la 4,10 m. În plan avea formă de pară, partea îngustă fiind orientată spre N, unde, se pare, era amenajată intrarea. Pereții gropii locuinței au fost săpați în trepte. De o parte și de alta a intrării, la 0,90 – 1,00 m mai sus față de nivelul podelei, pereții din lut cruțat ai gropii locuinței au fost continuați / înălțați cu o amenajare (perete?) din pietre fixate cu pământ galben. Podina simplă era amenajată din lut bătătorit. Umplutura era pământ maroniu închis, mărunț, bine tasat. La diferite nivele, în această umplutură, se aflau împrăștiate aglomerări de fragmente ceramice, oase de animale și păsări, cărbuni, pietre, unele cu urme de ardere. În partea de V a gropii locuinței, spre intrare, între 3,65 – 3,90 m adâncime, în umplutură, era o aglomerare consistentă de bărne de lemn carbonizate. Ceramica din locuință, lucrată la mână din pastă aspră, de culoare cărămiziu – maronie la exterior și cu miezul de culoare închisă, indică apartenența la prima epocă a fierului, Hallstatt; unele fragmente sunt decorate cu caneluri oblice sau cu linii incizate. La partea superioară a gropii locuinței, pe toată suprafața, erau pietre de dimensiuni mici și medii, care proveneau, probabil, din structura acoperișului.

Apeductul din piatră. În cursul cercetărilor arheologice de la Școala Generală nr. 2 a fost descoperit un fragment dintr-un apeduct de piatră. Acesta are lungimea de 8,80 m și este realizat din blocuri de piatră fasonate pe cinci părți – fața superioară, în care era săpat un canal tronconic prin care circula apa, fețele laterale și capetele. Blocurile, așezate într-un șanț după reguli inginerești astfel încât să asigure scurgerea gravitațională a apei, erau legate între ele cu mortar foarte fin din var și nisip. Pentru fixarea în poziția cerută de asigurarea scurgerii apei, fiecare bloc a fost sprijinit la bază cu una sau mai multe pietre mici; astfel s-a asigurat poziția fiecărei piese din structură încât să se creeze continuitatea canalului și înclinația necesară scurgerii gravitaționale a apei. Unele blocuri, mai scurte și mai late decât celelalte, aveau canalul săpat excentric,

fiind plasate în structura apeductului la anumite intervale, cu partea mai lată spre stânga sau spre dreapta, având, probabil, sarcina de a asigura echilibrul instalației. Spre capătul de E al fragmentului păstrat din apeduct era inserată o chiuvetă – decantor cvasi – pătrată cu două guri de ieșire a apei: una asigura continuarea circulației apei pe un tronson al apeductului cu direcția modificată ușor spre dreapta, iar cealaltă deservea un racord lateral – dreapta, de aici mai departe apa circulând printr-o conductă de olane din lut smălțuite verde – oliv la interior³². Canalul de scurgere a apei era acoperit cu plăci din piatră sau cărămizi fixate cu mortar de var – nisip. Din păcate, pe fragmentul cercetat nu am găsit niciuna din aceste piese, dar pe ambele laturi ale canalului de scurgere a apei se păstrează mortarul cu care erau fixate presupusele piese. În această fază nu putem preciza când și cum a fost abandonat și dezafectat apeductul. O constatare sigură este aceea că locuința L 1 a segmentat și distrus a o parte din acest apeduct.

Castru, Sectorul D. La 1 septembrie 2008 am început cercetările în castru. În încercarea de a verifica unele din informațiile consemnate de A. Odobescu în urma cercetărilor efectuate în 1866, am deschis două secțiuni în zona de NE a castrului, Sectorul D. În secțiunea S I D, cu dimensiunile 10 x 1,20 m, amplasată la 10 m S de zidul de N și la cca. 40 m V de zidul de est, au apărut patru gropi, din care una recentă, un fragment de podină din lut galben, un fragment de vatră, multă ceramică, un fragment de toartă de vas smălțuită, oase de animale și păsări, o piatră de râșniță, cărămizi romane fragmentare ș. a. Pe ultimul nivel (post – castrum?) au apărut fragmente ceramice de culoare cenușie lucrate la roată din pastă cu nisip grosier și pietricele, specia ciment.

Secțiunea S II D, cu dimensiunile 9 x 1,50 m, amplasată la circa 45 m V de zidul de E al castrului, se sprijină pe zidul de N al fortificației. Caroiul s-a făcut la 2 m începând de la zid spre interior. În zona unde este amplasată secțiunea S II D terenul cade înspre interiorul castrului cu o pantă accentuată, între capătul secțiunii sprijinit pe zid și cel dinspre interior fiind o diferență de nivel de 1,42 m, diferență care se accentuează în carourile 2 și 4. Am menționat acest aspect deoarece are importanță în prezentarea amplasării locuințelor cercetate în S II D.

Din zidul de N în zona cercetată a apărut un fragment de emplecton de la baza zidului, păstrat pe înălțime de 0,96/0,99 m, care stă pe fața fățuită a fundației, la nivelul de călcare antic. Acest sămbure de emplecton, la începutul cercetării, era acoperit cu un strat de pământ negru afânat gros de 0,06 – 0,10 m. Emplectonul a fost turnat între două paramente realizate din blocuri mari de piatră ecarisate, legate cu mortar. Pietrele din paramentul interior au fost demontate cândva, într-un moment greu de precizat, amprentele acestora observându-se foarte bine pe fața vizibilă acum a emplectonului. Emplectonul este realizat din mortar de var – nisip – cărămidă pisată – pietriș în care au fost înecați bolovani de diferite dimensiuni. În zona cercetată acum, fundația a fost realizată pe două nivele: pe fundul unui șanț (larg de 3,20/3,40 m în sectoarele cercetate anterior) săpat până la adâncimea de 1,05/1,20 m au fost aruncați bolovani de diferite dimensiuni formând un zid sec înalt de 0,35/0,55 m, în funcție de adâncimea șanțului, ajungând la 0,70 – 0,80 m sub nivelul de călcare; peste acest strat de bolovani a fost turnat mortar din var – nisip – cărămidă pisată – pietriș în care au fost înecați bolovani de diferite dimensiuni; la nivelul de călcare antic fundația a fost fățuită, creându-se astfel o platformă aproximativ

orizontală, fără a se acorda mare atenție acestui aspect. Situația constatată în S II D este identică cu aceea înregistrată în sectoarele A, B și C ale castrului, cercetate în anii 1973 - 1989.

În secțiunea S II D, a cărei cercetare a început în 2008 și a fost încheiată în 2009, au fost identificate trei locuințe situate la nivele diferite. Locuința L 1 era adosată zidului de incintă, podeaua sa aflându-se la nivelul feței fundației, deci exact pe nivelul antic de călcare. Avea amenajată o vatră puternic arsă pe grosime de 8 - 12 cm, ceea ce presupune o intensă / îndelungată folosire; vatra era așezată pe o platformă de lut groasă de 22 cm. Locuința L 1 a suprapus în parte o altă locuință, L 2, a cărei podea, amenajată din lut galben bățătorit, se afla la adâncimea de 0,87 / 0,89 m. Vatra locuinței L 2 a fost amenajată peste o groapă, G. 5, în care se afla o piatră de râșniță degradată. Resturi din pereții incendiați ai locuinței L 2 au fost depuse într-o groapă, G. 9, aflată parțial sub vatra locuinței L 1. Locuința L 3, a cărei podea din lut galben se afla la adâncimea de 0,65 m (în zona de cădere accentuată a terenului), a fost parțial suprapusă de locuința L 2.

În secțiunea S II D au fost cercetate și nouă gropi, numerotate în continuarea celor din S I D. Trei dintre acestea - G. 8, 10, 11 - sunt gropi de par, una poate fi considerată cu caracter ritualic, G. 9, în care au fost depuse resturi din pereții incendiați ai locuinței L 2; în aceeași categorie ar putea fi încadrată și groapa G. 5, în care a fost depusă o piatră de râșniță deteriorată (nefinisată?); gropile 6 și 7 nu au elemente caracteristice și nu au avut nici inventar. Groapa G. 12 are o situație aparte: sub nivelul locuințelor și al celorlalte gropi cercetate se află un strat de pământ galben nisipos în care sunt amestecate multe pietre de diferite dimensiuni, de la mici până la bolovani foarte mari; grosimea stratului crește spre interiorul castrului, de la 0,20 m la 0,60 m. Acest strat este rezultatul unei aluvionări puternice, întâlnit și în sectorul B castru dar și la Școala generală nr. 2 (vezi supra). În acest strat a apărut un *fragment ceramic de factură hallstatt-iană*, situație similară cu cea înregistrată în sectorul B, secțiunea S III B. Sub acest strat apare un nivel de pământ negru maroniu mărunțit tasat, în care se găsesc multe pietre de mari dimensiuni. În umplutura gropii G. 12, care apare sub nivelul aluvionar de pământ galben nisipos, erau multe pietre, unele de mari dimensiuni, câteva fragmente ceramice dintre care unul, lucrat la roată din pastă fină cenușie, poate fi atribuit secolului IV, și fragmente de oase de animal. În c. 4, sub stratul de pământ galben nisipos amestecat cu pietre, la adâncimea de 1,45 m, a părut un fragment ceramic dintr-un fund de vas inelar cu fața plană și marginea ascuțită, confecționat din pastă aspră cu pietricele și nisip ca degresant, de culoare cenușie, lucrat la roată, cu similitudini în ceramica Sântana de Mureș. Prezența acestui fragment pe nivelul suprapus de stratul aluvionar poate sugera faptul că aluvionarea s-a produs cândva în prima parte a secolului IV, cu puțin timp înainte de amplasarea castrului. Dimensiunile stratului indică faptul că acesta este rezultatul unor precipitații foarte puternice, care au dislocat material din zonele unde existau complexe hallstatt-iene, la *Coasta Rusului* și în zona *Drumul pădurii*.

La nivelul feței fundației, în ambele profile ale secțiunii S II D, există un strat de arsură gros de 8 - 10 cm, care se întinde până la 1,40 - 2,00 m de lângă zid spre interior. Acesta este probabil rezultatul incendiului elementelor din lemn care asigurau accesul și circulația la nivelul superior al zidului castrului. Al. Odobescu amintește că fortificația a fost distrusă

prin incendiu, dar nu menționează prezența acestui strat de arsură. De altfel, el apare aici, în Sectorul D, pentru prima dată în cursul cercetărilor începute din 1973.

Și cercetările din Sectorul D, ca și cele din celelalte sectoare cercetate anterior, au arătat că fortificația de la Pietroasele nu a avut *agger* (val de pământ alăturat curții în interiorul castrului). Până acum nu au fost localizate nici *semistrigium* - barăcile destinate a găzdui soldații unei *centurii*, ci numai locuințe simple, ocupate probabil de câte un soldat cu familia sa.

Cercetările recente întreprinse la edificiul cu hipocaust / termele de la Pietroasele au adus informații de mare valoare. Localizat în iulie 1976 (vezi supra), *edificiul cu hipocaust / termele*, este situat la 400 m E de colțul de SE al castrului, sub DJ 205, șoseaua dintre satele Pietroasele și Șarânga și în gospodăriile din jur. Cercetat între 1976 și 1989, obiectivul a stat o vreme în conservare. Între timp au fost achiziționate terenuri și gospodării sub care se află o parte din ruinele edificiului cu hipocaust, ceea ce a deschis noi perspective cercetărilor.

Realizarea unui proiect de modernizare a drumului județean D J 205 (care suprapune edificiul) între DN 1B - Pietroasele - Merei - Vernești - Tisău - Măgura având drept obiectiv punerea în valoare a zonei cu monumente istorice și vestigii arheologice reperate³³, a impus executarea cercetării arheologice a părții *edificiului cu hipocaust* aflată sub firul șoselei. Prin aceste cercetări au fost descoperite elemente de arhitectură și de finisaj neîntâlnite în cealaltă parte a monumentului, cercetată anterior. Au apărut ziduri construite din piatră cu mortar din var-nisip-pietriș-cărămidă pisată, căptușite cu cărămizi așezate pe lung, tencuite cu un strat de mortar cu multă cărămidă pisată mărunț, gros de 2,5 cm, peste care s-a pus un strat subțire de mortar foarte fin, uneori colorat - *opus signinum*, sau pe care s-a aplicat un fond de culoare roșie peste care cu culori albastru, galben, verde, grenă, bej, alb, brun etc. s-au executat diferite desene.

Edificiul cu hipocaust/băile romane este o construcție impresionantă în concepție și fascinantă ca aspect, expresie de înaltă ținută a arhitecturii imperiale romane din sec. IV p.Chr. Încăperile și culoarele edificiului erau pardosite cu plăci de marmură albă, la baza pereților era o plintă din plăci de marmură, pereții erau finisați cu tencuială colorată - *opus signinum* - și pictați în tehnica *fresco* într-o gamă coloristică impresionantă, iar ferestrele erau închise cu vitralii din plăcuțe de sticlă multicolore fixate în rame de plumb.

Edificiul dispunea de bazine mari cu apă caldă *caldarium* și apă rece *frigidarium*, de bazine mici, probabil pentru uzul unor personaje de vază, de săli pentru exerciții și antrenamente, săli de muzică, de dans, de lectură, de odihnă, spații de lucru, sală de banchete, bucătărie etc. Întreaga construcție era încălzită printr-un sistem ingenios compus dintr-un focar *furnum* cu *praefurnium*, de mari dimensiuni, unde ardeau buștenii de lemn; de aici căldura circula pe sub pardoseala din cărămizi și mortar sprijinită pe stâlpișori *pilae / suspensurae* din cărămizi patrate, prin canale și prin bolți, precum și prin pereți, în care erau încorporate țigle cu piciorușe *tegulae mammatae*, asigurând confortul dorit în fiecare colț al edificiului.

În structura construcției au fost descoperite patru bazine de mici dimensiuni, 2 x 1,20 m, folosite probabil de personaje deosebite, nu numai pentru igiena corporală, ci și pentru dezbaterile unor subiecte aparte. Aceste bazine erau pardosite cu plăci de marmură tăiate la dimensiunea fundului,

Într-unul din bazinele cercetate recent s-a păstrat aproape o treime din placa de marmură care acoperea fundul acestuia, pe una din laturi aveau amenajată o treaptă-banchetă din cărămizi înaltă de circa 0,40 m și lată de 0,30 m, pe care ședeau personajele în timpul îmbăierii, iar pereții erau colorați și pictați. Accesul în bazine se făcea pe scări din cărămidă tencuită. Evacuarea apelor uzate din bazine se făcea prin tuburi de ceramică/olane amplasate la baza cuvei și care traversau unul din pereți, printr-un cămin ajungeau într-un sistem de canale din cărămizi și mortar impermeabil și erau evacuate în exteriorul clădirii.

În cursul cercetării edificiului a fost descoperită o mare cantitate de cărămizi de diferite tipuri și dimensiuni și țigle, dintre care unele erau ștampilate cu sigiliile *Legionii a XI Claudia Pia Fidelis*, cantonată încă din sec. I p.Chr. la Durostorum, Silistra de azi, pe malul drept al Dunării. În umplutura încăperilor au fost descoperite numeroase bucăți de marmură, fragmente de tencuială decorată *in fresco*, în pardoseli erau amenajate canale și conducte din tuburi sau olane cu mufă pentru evacuarea apelor uzate, precum și fragmente ceramice din vase de lut ars de tradiție dacică - oale, borcane, străchini, cătui - și din forme provinciale romane lucrate fie din pastă zgrunțuroasă - oale cu buza răsfântă șanțuită, căni, urcioare cu una sau două toarte, vase mari de provizii *Kraussengefässe* -, fie din pastă roșie-gălbuie fină - amfore și urcioare, unele smălțuite verde-oliv.

Folosit și ca locuință a comandantului garnizoanei locale, edificiul cu hipocaust era, probabil, locul unde își petreceau după-amiezele, serile și zilele de sărbătoare comandanții unităților militare încartiruite în castrul de aici, dar și ingineri, arhitecți, reprezentanți ai administrației, negustori, alte persoane de vază din sistemul de fortificații numit *Valul lui Traian* sau *Brazda lui Novac de N.*

Somptuozitatea acestui edificiu, coroborată cu rolul castrului de la Pietroasele în închiderea culoarului dintre Curbura Carpaților și Dunărea dobrogeană, sugerează prezența la Pietroasele a unui *comites provinciarum* ca delegat al împăratului dintre acei *missi dominici* care aveau puteri excepționale sau un *comites rei militaris* însărcinat cu comandamente speciale în armata de campanie. Acest fapt confirmă atenția de care se bucura fortificația de la Pietroasele în cadrul sistemului defensiv care apăra teritoriul N-dunărean în vremea lui Constantin cel Mare, a fiilor lui, mai ales a lui Constantian (337 - 361) și a urmașilor săi până în vremea lui Valens, înainte de năvălirea hunilor la E de Nistru.

Prezența efectivă a elementului roman în zona Pietroasele, ca și în teritoriul reanexat de Constantin cel Mare la N de Dunăre între 324 - 328, a marcat un moment decisiv în aprofundarea procesului de romanizare și de creștinare a populației autohtone, etapă esențială în formarea poporului român și a limbii române, centrul de la Pietroasele având rol de iradiere a acestui proces în spațiul înconjurător.

Note:

1. Terenul aparține astăzi familiei Alexandru și Maria Tudorică, moștenit de cea din urmă de la tatăl său, Ion Niță, care l-a deținut la mijloc și în a doua jumătate a secolului al XX-lea
2. Din păcate, deși am avut o înțelegere verbală cu Rodrig Ionescu, actualul proprietar, care a achiziționat recent de la un urmaș al lui I. Niță terenul pe care se află colțul de NE al castrului, ulterior acesta a refuzat colaborarea, motiv pentru care nu am putut să executăm un sondaj exact pe colțul

castrului, sondaj prin care am fi verificat informațiile consemnate de Al. Odobescu cu privire la existența unui turn de colț în această zonă.

3. Finanțat din fonduri europene și ale Consiliul Județean Buzău.

4. Mircea Babeș, în Alexandru Odobescu, *Opere, IV*, ediția M. Babeș, București, 1976, p. 8, 11

5. Consemnată în capitolul II al volumului III din monumentala sa lucrare *Le Trésor de Pétrossa*, vol. I - III, Paris, 1889 - 1900, unde apar și primele informații despre dimensiunile castrului, înălțimea păstrată a zidurilor, tehnica de construcție, materialele folosite, densitatea și amplasamentul gospodăriilor existente pe suprafața fostei fortificații etc. La vremea respectivă ruinele zidurilor castrului se vedeau încă pe înălțime de circa 1,50 m.

6. Alexandru Odobescu, *Le Trésor de Pétrossa*, tome III^{eme}, Paris, 1900, p. 19 - 20 și fig. 2. Amplasamentul sondajelor, turnul rotund din colțul de NE, drumurile care străbăteau suprafața fortificației, amplasamentul celor 11 locuințe cu anexe și limitele gospodăriilor, două magazine de porumb (păture ?) (suprafețele hașurate) apar pe planul executat de Pamfil Polonic, celebrul colaborator apropiat al marelui savant.

7. A. Odobescu, *Le Trésor de Pétrossa*, tome III^{eme}, Paris, 1900, p. 20 - 21; idem în Alexandru Odobescu, *Opere, IV*, ed. Mircea Babeș, București, 1976, p. 728 - 729

8. Pavilionul românesc, pe frontispiciul căruia Al. Odobescu, Comisar General din partea Guvernului român, a scris pentru prima dată ROMANIA, a fost vizitat, între alții, de împăratul Franței, Napoleon al III-lea, dar a fost ocolit de reprezentantul Imperiului Otoman, Fuad Pașa, de care depindea, încă România (Independența a fost obținută peste 10 ani, la 9 Mai 1877).

9. Informație comunicată de prof. univ. dr. Aneta Boiangiu la Sesiunea anuală a Muzeului Județean Buzău 1983.

10. Radu Vulpe, SCIV 3, 1952, p. 217

11. D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. a II-a, București, 1958, p. 143 - 144; ibidem, ed. a III-a, București, 1968, p. 257

12. Ecaterina Dunăreanu - Vulpe, *Tezaurul de la Pietroasa*, București, 1967, p. 48 - 49

13. Inițiatorul programului de cercetare științifică aprofundată.

14. Deși au existat, conform declarațiilor preotului, nu au putut fi recuperate alte piese din inventarul acestui mormânt, deși Vicus Teodorescu s-a deplasat la fața locului imediat ce a fost anunțat, cu care ocazie a recuperat fibula amintită.

15. Din inventarul acestui mormânt au fost recuperate câteva fragmente ceramice, dar un pieptene de os din trei plăci cu nituri de bronz, aflat în stare avansată de friabilitate, nu a putut fi recuperat.

16. Avea în inventar un vas lucrat cu mâna, un cuțit din fier și un pieptene din os lucrat din trei plăci fixate cu nituri cilindrice de bronz, tipic pentru cultura Sântana de Mureș - Cerneahov; cf. E. M. Constantinescu, comunicare la Sesiunea anuală a Muzeului Județean Buzău, 1975; vezi și Gh. Diaconu, în A. Odobescu, *Opere, IV*, ed. 1976, p. 1061 și n. 25; Gh. Diaconu și colab., *L'Ensemble Archéologique de Pietroasele*, Dacia NS 21, 1977, p. 207 și n. 13

17. Trei descoperite în 1977, unul în 1978 și altele două în 1981, toate orientate N - S, căpăcuite cu pietre

18. Datate în primul sfert al secolului V; dintre acestea, unul, M 2, orientat V-E, fără inventar, a aparținut, cu mare probabilitate, unui creștin

19. Alexandru Odobescu, *Le Trésor de Pétrossa*, tome I^{er}, Paris, 1889 - 1900, p. 3, fig. 2; idem, ed. 1976, p. 85, fig. 2.

20. Profesorul Ion Nestor a revenit la Pietroasele în septembrie 1973, la circa o lună de la deschiderea Șantierului arheologic. (În aceeași zi vizita Stațiunea viticolă și comuna Pietroasele Nicolae Ceaușescu și consoarta). Prima vizită la Pietroasele a făcut-o profesorul în vara anului 1940, chemat în urma descoperirii lângă nucii din Via Ardelenilor a tezaurului de monede din aur și platină; ocazie cu care înregistrează existența cetății dacice de la Gruia Dării.
21. În urma informației furnizate de locuitorul Alexandru Zaharioiu zis Sandu Zarioiu din Ochiu Boului azi Pietroasa Mică. În raportul campaniei 2008 a apărut eronat că obiectivul a fost localizat în 1975; fac cuvenită rectificarea.
22. Vezi *L'Ensemble Archéologique de Pietroasele*, Dacia NS 21, 1977, p. 204 - 206 (M. Tzony) și fig. 4, 8, 9.
23. Gh. Diaconu, M. Tzony, E. M. Constantinescu, V. Drâmbocianu, *L'ensemble archéologique de Pietroasele*, în Dacia NS 21, 1977, p. 199 - 220; N. 2 p. 207 - 208, fig. 5, 11, 23 / 1 - 3, fig. 24 / 1 - 3 (E. M. Constantinescu)
24. Gh. Diaconu & colab., *L'Ensemble Archéologique de Pietroasele*, loc cit., p. 207 - 208 (E. M. Constantinescu) și fig. 5
25. Gh. Diaconu & colab., *op. cit.*, p. 208 și fig. 24
26. E. M. Constantinescu și colab., CCA 2001, p. 180
27. E. M. Constantinescu și colab., *Șantierul arheologic Pietroasele*, CCA 2000 - 2007; *idem*, Mousaios 5 - 13, 1999 - 2008.
28. E. M. Constantinescu și colab., CCA 2004, p. 234; CCA 2007, p. 272; *idem*, Mousaios 8, 2003, p. 105 - 116,
29. E. M. Constantinescu și colab., CCA 2001, p. 181 - 182; CCA 2002, p. 237; CCA 2003, p. 233 - 234; CCA 2004, p. 234 - 235; CCA 2005, p. 274 - 275; CCA 2006, p. 270 - 271.
30. Așa cum se va vedea mai departe, aceasta nu este singura viitură care a lăsat consistente depuneri aluvionare pe teritoriul localității Pietroasele.
31. Gh. Diaconu, *Castrul de la Pietroasa*, în A. Odobescu, *OPERE*, IV, 1976, p. 1059
32. Până în prezent au fost descoperite în secțiunile practicate în castru șapte fragmente ceramice smălțuite verde - oliv, unele în anii 1973 - 1989, altele recent; între acestea un fragment de opaiț și o toartă de cană.
33. Proiectul a fost inițiat de Consiliul Județean Buzău, care contribuie și la finanțarea lucrărilor.

57. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița

Punct: Platoul Hagieni - Valea Babii

Cod sit: 94410.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 63/2009

Colectiv: Elena Rența - responsabil, Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice de la Platonești - *Platoul Hagieni - Valea Babii* din ultima campanie arheologică s-au axat pe continuarea investigațiilor în tumulul nr.2 și pe finalizarea lucrărilor în locuința de suprafață nr.5.

Așezarea hallstattiană. A fost cercetată în întregime locuința aparținând culturii Babadag II, orientată NV-SE și cu dimensiunile laturilor de 2,90 x 2,60 m. La baza unui strat de pământ de culoare cenușie - negricioasă și granulat, gros de cca. 0,20 m s-a conturat o zonă cu un pământ amestecat cu multă cenușă și pigmentat cu roșu și negru. Față de nivelul

actual de călcare podeaua locuinței, dintr-un pământ bine bătătorit, destul de bine păstrată, s-a aflat în partea sa centrală, ușor alveolată, la cota de -0,85 m.

În lentila de pământ amestecat cu cenușă, au fost descoperite fragmente ceramice Babadag II, chirpici, oase de animale etc.

Inventarul arheologic descoperit în locuința a fost compus în marea lui majoritate din materiale ceramice fragmentare.

Ceramica de uz comun este reprezentată de fragmente ceramice de la vase de o formă tronconică cu gura ușor evazată. Sunt lucrate din pastă cu cioburi pisate în compoziție și arse oxidant incomplet. Suprafața exterioară prezintă asperități, suprafața interioară este mult mai îngrijit lucrată, netezită sau lustruită. Decorul vaselor de uz comun constă dintr-un brâu alveolat aplicat la partea superioară, câteodată întrerupt de proeminențe - apucători de formă triunghiulară și cu vârful ușor orientat în sus.

Din categoria ceramicii semifine fac parte fragmente de vase bitronconice și de străchini. Sunt lucrate tot din pastă cu cioburi în compoziție dar mult mai bine pisate. Au culoarea gălbuie sau neagră la exterior și gălbuie sau gălbuie-cenușie în interior și suprafețele lustruite.

Vasele bitronconice au gura evazată și buza rotunjită. Două fragmente din același vas bitronconic documentează pentru prima dată în această așezare hallstattiană un tip de vas cu mici apucători trase din buză. Unele fragmente de vase bitronconice sunt decorate prin imprimare la baza gâtului cu cercuri și tangente încrustate cu pastă albă și mici proeminențe sau cu triunghiuri incizate cu un punct în vârf amplasate cu baza în sus. Câteva fragmente de vase bitronconice sunt decorate tot la baza gâtului cu caneluri.

Fragmentele de străchini indică o formă tronconică cu marginea arcuită spre interior. Nu sunt decorate.

Din categoria ceramicii semifine a fost descoperit și un fragment de cană cu toartă relativ dreptunghiulară în secțiune, care pornește mai jos de buză și se sprijină cu baza deasupra diametrului maxim.

Ceramica de factură fină este reprezentată de fragmente de cești cu torți supraînălțate. Sunt lucrate dintr-o pastă cu nisip în compoziție sau cu cioburi foarte bine pisate. Provin de la vase cu o formă bitronconică, gura evazată și o toartă supraînălțată, dreptunghiulară în secțiune. Suprafețele, de culoare gălbuie sau cenușie-negricioasă, sunt bine lustruite. Cele mai multe fragmente de cești sunt decorate prin incizare dar nu lipsesc nici cele decorate prin imprimare iar câteva dintre acestea mai păstrează urme de încrustare cu pastă albă. Elementele de decor sunt amplasate fie imediat sub margine sau la baza gâtului și pe diametrul maxim. Pe torți decorul este poziționat spre gura vasului. Decorul este geometric, compus din linii incizate orizontale hașurate cu mici liniuțe oblice incizate, fascicule de linii oblice dispuse în sens contrar care apar pe diametrul maxim cât și pe torți. Un fragment de ceașcă decorat prin imprimare prezintă mici cercuri și șiruri de mici liniuțe oblice.

În locuința nr.5 de la Platonești-*Platoul Hagieni* au mai fost descoperite un străpungător de os, un corn cioplit aflat în curs de prelucrare, un fragment de cute din piatră, un fragment dintr-o piesă lucrată dintr-o rocă de culoare cenușie-negricioasă cu o formă cilindrică și un capăt ușor subțiat, un fragment de lamă de silex de culoare maronie iar în stratul de

cultură, o mărgică din lut de culoare gălbuie, cu o formă relativ bitronconică.

Din aşezarea hallstattiană timpurie Babadag au mai fost descoperite două gropi de formă tronconică, dimensiuni reduse, cu un inventar arheologic sărac şi în general atipic. Din inventarul uneia dintre acestea a făcut parte şi un nucleu de silex.

Tumulul nr.II. Au fost continuate cercetările în trei dintre cele patru casete trasate pentru cercetarea movei şi a stratului de cultură suprapus de aceasta. În campania arheologică a anului 2009 nu au fost descoperite morminte secundare. În una dintre aceste casete o groapă menajeră Babadag a intersectat şi distrus în bună măsură un mormânt de înhumatie cu scheletul aşezat în poziţie chirchită pe partea stângă de la care s-au păstrat doar oasele de la picioare dar despre care se poate aprecia că a fost orientat NE-SV.

Résumé:

Les fouilles archéologiques de l'année 2009 de Platoneşti – *Le Plateau de Hagieni* se sont proposé de continuer les investigations dans le tumulus numero 2 et de finaliser les travaux d'habitat de surface no.5 appartenant à la culture de Babadag II, orientée vers NV-SE et avec les dimensions des côtes de 2,90 x 2,60m.

Dans le tumulus no. 2 du *Plateau Hagieni* on a continué les fouilles dans deux des quatre surfaces prévues pour les fouilles de la monticule et de la couche de culture superposée. Des tombes d'inhumation secondaires n'ont pas été découvertes.

Dans l'une de ces cassettes, une fosse ménagère Babadag II a croisé et a détruit en grande partie une tombe d'inhumation avec un squelette humain, dans une position étendue sur la gauche, dont on a conservé seulement les os des jambes, permettant l'appréciation qu'il a été orienté vers NE-SV.

58. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău

Punct: Dealul Ghindaru

Cod sit: 24640.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 11/2009

Colectiv: Gheorghe Dumitroaia - responsabil, Vasile Diaconu, Daniel Garvăn, Roxana Munteanu (CMJ Neamț), Dan Monah (IA Iași), Dorin Nicola, Constantin Preoteasa, Lucian Uță

În campania 2009 cercetările s-au efectuat în Caseta C, fiind continuată investigarea nivelului Cucuteni A2. Menționăm că investigațiile s-au efectuat pe aproximativ trei sferturi din suprafața casei, cealaltă parte, ce consta într-o structură de mari dimensiuni din epoca bronzului care a afectat celelalte straturi arheologice până la adâncimea de 3,5 - 4 m, fiind cercetată în campaniile 2006 - 2007.

Obiectivele acestei campanii au fost următoarele: cercetarea locuinței nr. 9 (L. 9), surprinsă integral, a celei notate cu nr. 10 (L. 10) și epuizarea nivelurilor arheologice posterioare acestor locuințe (rămase din campaniile anterioare), dar și a celor contemporane. Au mai fost cercetate mai multe gropi, dintre acestea trei făcând obiectul unor cercetări amănunțite, celelalte fiind deranjamente produse de-a lungul timpului de

oameni sau animale, fără a conține urme arheologice importante.

Groapa 1/2009 a fost identificată în c. D-E 7, avea forma aproximativ circulară, diametrul pe direcția N-S fiind de 1,15 m, iar pe direcția E-V de 1,10 m. Adâncimea gropii de la nivelul podelei locuinței (de unde a fost vizibil conturul acesteia) era de 0,70 m. În umplutură au fost descoperite fragmente ceramice atribuite fazelor Cucuteni A și B, trei așchii de silex, fragmente osteologice, un fragment dintr-o rășniță de mari dimensiuni (L=0,33 m; LA=0,32 m) și o piatră plată alungită (L=0,52 m; LA=1,05 m). Groapa a fost atribuită etapei Cucuteni B1.

Groapa 2/2009 a fost identificată în c. F 4 și perfora L. 9 în colțul vestic. Avea gura ovală (d. max.=0,70 m; d. min. =0,45 m) și adâncimea de 0,37 m. Umplutura consta într-un sediment afânat de culoare neagră, în care se aflau resturile unui vas bitronconic pictat tricrom, întregibil. Groapa a fost atribuită etapei Cucuteni A2.

Groapa 3/2009 a fost identificată la aproximativ 0,50 m NV de L. 9, la intersecția c. D-E 3-4. Umplutura consta într-un lut de culoare galben-verzuie, cu numeroase fragmente mici de chirpici, numeroase fragmente ceramice și osteologice și plăcuțe de vatră în compoziție. Groapa avea formă ovală cu diametrele de 1,70 x 1,40 m și adâncimea de aproximativ 0,20 m. A fost atribuită fazei Cucuteni B1.

Locuința 9 (L. 9) a fost surprinsă pe aproape toată lățimea casei C, între carourile A-G 4-9, având orientarea E-V. Avea dimensiunile de aproximativ 12 x 7 m. Se prezenta sub forma unei mase compacte de chirpici, cu unele discontinuități spre capete.

În zona centrală, c. E-F 5-7, locuința prezenta o alveolă, în timp ce spre capătul de V, c. A-B 5-8 și C-D 5-7, suprafața sa era plană. În partea de N a alveolării se găseau două grupări de chirpici zgurificat. Încă din campania 2008, pe latura de NV fusese identificată vatra locuinței. În zona centrală, mai puțin afectată de deranjamente, grosimea chirpicilor proveniți din distrugerea pereților și podea avea grosimea de peste 0,50 m. Spre capete nivelul de distrugere al locuinței era mai subțire, uneori fiind greu de distins de resturile locuinței pe care acest complex o suprapunea. În partea de V a construcției, în c. A-B 5-8 și C-D 5-7 au fost descoperite numeroase macroresturi vegetale, identificate atât în distrugere cât și pe podeaua locuinței.

După înlăturarea distrugerii pereților au putut fi surprinse mai multe amenajări interioare și detalii arhitectonice.

Pe latura de NV a locuinței a fost identificată vatra, de formă dreptunghiulară (1,90 x 1,45 m), înaltă de 0,30 m, puternic deranjată în timpul distrugerii locuinței. Conturul acestei amenajări era destul de neclar, gardina fiind lăsată spre exterior, prăbușită peste un vas pe. una din laturi. Un alt vas de dimensiuni mici era prins între marginea de NV a vetrei și marginea locuinței. Instalația de foc a avut două faze de utilizare. Prima dintre ele era reprezentată de un strat de cenușă cu grosime de 0,02-0,03 m, în timp ce a doua consta într-un strat discontinuu de plăcuțe dure rezultate în urma arderii.

La SE de vatră și până în zona cu macroresturi vegetale, în c. C 6-7 și D 6, a fost identificată o aglomerare de 8-10 vase puternic fragmentate, împrăștiate și amestecate cu resturile provenite de la distrugerea pereților.

În carourile D 7-8 a fost identificată o grupare de 6 rășnițe ce se aflau în interiorul unei case de lut. Aceasta era parțial distrusă de Groapa 1/2009. Una dintre rășnițe se afla în

poziție verticală. Gardina avea înălțimea de 0,08 m și formă triunghiulară, cu baza de 0,05 m grosime, iar partea superioară, care era și rotunjită, de 0,03 m grosime. În interiorul casetei au fost identificate și resturile a trei vase. Datorită deranjamentelor, nu se poate aprecia dimensiunea acestei amenajări.

Podeaua locuinței se prezenta sub forma unor alinamente de lut dispuse transversal, late de aproximativ 0,20-0,30 m, cu grosimea de 0,05-0,15 m. Alinamentele prezentau întotdeauna pe una dintre margini amprenta unei bârne despicate. Peste întreaga structură fusese aplicat un strat de lut care a acoperit întreaga podea. Lutuala podelei ajungea pe alocuri la grosimea de 10-12 cm, însumând tot atâtea niveluri de refacere.

La SV de vatră au fost identificate un fragment din podea răsturnat (cu dimensiunile de 0,95 m lungime și 0,25 m lățime), prezentând pe una din laturi amprenta unei bârne despicate sau a unei scânduri, iar pe cealaltă parte lutuiei succesive. În apropierea sa se afla un alt fragment (L = 1,90 m, LA = 0,20-0,25 m, Î = 0,08 m) cu amprente asemănătoare atât pe partea aflată cu fața în jos, cât și pe latura mai îngustă (înălțime). Dintre cele două fragmente din podea au fost recuperate resturile a 3 sau 4 vase, care urmează a fi întregite.

După îndepărtarea podelei s-a putut observa că la construcția locuinței au fost folosite bârne despicate sau scânduri, amprente ale acestora fiind identificate pe toată suprafața. Ceea ce la început s-a crezut a fi pereții acestei construcții, s-a dovedit a aparține unei locuințe anterioare, între cele două complexe existând un strat de pământ de 0,05-0,10 m. Spre capătul de NE, L. 9 pare a fi construită pe resturile unei alte locuințe, acestea fiind separate doar printr-un strat subțire de arsură (pământ negru).

Data fiind situația întâlnită după demontarea integrală a Locuinței 9, considerăm că pentru a înțelege cauza alveolării mai sus amintite a construcției, este necesară cercetarea complexelor pe care aceasta le suprapune. O primă observație ar fi aceea că cele două locuințe (L. 9 și cea anterioară) par a se suprapune aproape perfect, cel puțin pe latura de NV unde traseul marginilor coincide.

Locuința 10 (L. 10) a fost identificată în c. H 6-8, pe o lățime de max. 0,90 m, cea mai mare parte a sa aflându-se în afara casetei în curs de cercetare. Suprafața mică pe care a fost cercetată nu a permis observarea unor detalii arhitectonice.

În c. A-H 10-13 s-au continuat săpăturile începute din 2008, pentru a înlătura ultimele resturi ale locuinței 7 și a pune în evidență noi complexe arheologice. Nivelul cercetat aici aparține etapei Cucuteni A2.

La NV de L.9, în c. A-H 1-3, până spre marginea terasei, săpăturile au pus în evidență un nivel cu material amestecat, aici fiind identificate artefacte Cucuteni B1, Precucuteni III și mai rar Cucuteni A2. Credem că acest amestec ar fi cauzat de alunecări de teren, dar și de pomii fructiferi existenți aici la începerea săpăturilor în caseta C, ale căror rădăcini au perturbat straturile arheologice.

Pentru lucrările din acest an au fost angajați 18 lucrători. Au fost recoltați 40 de saci de fragmente ceramice și osteologice și peste 500 piese de lut, os, silex, gresie sau cupru, acestea urmând a fi introduse în inventarul Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț. Întreaga cantitate de material descoperită a fost spălată pe șantier. Materialul osteologic urmează să fie analizat în cadrul Facultății de Biologie din Iași de către dr. Luminița Bejenaru, iar macroresturile vegetale de dr. Felicia Monah.

Bibliografie:

Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, C. Preoteasa, D. Garvăn, *Poduri-Dealul Ghindaru. Cercetările arheologice din Caseta C, 2005-2009*, BMA 22, Piatra-Neamț, 2009.

Abstract:

The goal of 2009 campaign was the systematic research of the Chalcolithic remains within the limits of Cas. C. We investigated two Cucuteni A2 dwellings and several pits (from Cucuteni B and Cucuteni A2 levels). One of the dwellings (L. 9) was completely investigated; a hearth, a clay box with several grinding stones, an area with carbonized wheat and about 20 vessels were discovered within it.

59. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov

Punct: Piatra Detunată (Durduia)

Cod sit: 41710.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.20/2009

Colectiv: Florea Costea - responsabil, Radu Ștefănescu, Lucica Savu, Mihaela Cioc (MJI Brașov), Valeriu Sirbu (M Brăila), Angelica Bălos (DCCPCN Hunedoara); Zsolt Szekely (UBB Cluj filiala Sf. Gheorghe), Andrei Gonciar, Raymond Whitlow, Darren Poltorak (Anthropology Dept., S.U.N.Y. at Buffalo), studenții Miki Beavis, Jennifer Black, Amanda Carr, Schwan Christensen, Adam Cox, Mitsch Darnell, Sarah DeWeese, Elisabeth Edwards, Daniel Fox, Abneries Gonzales, Caitlin Hanna, Theresa Heithaus, Emily Jira, Jarod Kearney, Judith Marshal, Addison Messick, Eric Olson, Ashley Parks, Angelica Remaley, Christopher Shane, Paul Snoxell, Nathaniel Wiles, Kelly Yeates (SUA), Keneth Gibson, Claire Jones, Thesa Larose, Autumn Whiteway, Teresa Wilson (Canada), Mikko Sunnari (Finlanda), Sabrina Gloux (Franța), Louis von Durjvenboden, Matthijs Verschure (Olanda), Esther Cole (Marea Britanie), Elisabeth Whyte (Irlanda)

În campania 2009, desfășurată în perioada 1 iunie-15 iulie, au fost supuse atenției trei sectoare ale sitului „Piatra Detunată” („Durduia”) de la Racoșul de Jos, în fiecare caz urmărindu-se obținerea de informații noi privitoare la toate fazele de locuire a sitului. În acest scop au fost trasate opt secțiuni (SI-SVIII/2009), dintre care două au vizat sistemul de apărare, cinci au vizat locuirea pe mamelonul principal și una locuirea din punctul „În Șea”. Parțial a fost reluată cercetarea SI/2003 (în sistemul de apărare, cea în care a fost descoperită apărătoarea de ceafă de la un coif roman) și a fost încheiată cercetarea secțiunilor I și II din anul 2008.

Sistemul defensiv

Au fost deschise două secțiuni, ambele perpendiculare pe zid. SIII/2009. A fost amplasată la 9,30 m E de SII/08 și la 51,60m, în aceeași direcție, de borna zero a ridicării topografice generale. Dimensiuni: 6,50 x 2,50 m; orientarea: 30°. Secțiunea IV/2009. A fost amplasată la 35,50 m NV de aceeași bornă topografică. Dimensiuni: 8,20 x 2 m; orientarea: 255°. Ambele au avut ca scop surprinderea locului și a modului în care zidul de apărare dacic (totodată și valul mare, interior, hallstattian) se termină și face joncțiunea cu stâncă

nativă a dealului. Surprinderea capetelor zidului echivala cu aflarea lungimii exacte a ambelor elemente de apărare construite și păstrate, continuarea extremităților lor constând în palisade care nu s-au păstrat.

SIII/09 nu a fost încununată de succes, în suprafața ei nesemnalandu-se nici o urmă de construcție, zid de cetate sau complex. Cum zidul de incintă se vede clar în SI și II din anul precedent, concluzia este că punctul terminal al acestuia, implicit joncțiunea lui cu stânca nativă în partea de ESE a fortificației, se află între SII/08 și SIII/09, cel mai probabil pe la jumătatea distanței de 9,30 m ce le desparte. Săpătura în suprafața respectivă a fost evitată în acest an din cauza mai multor rădăcini de copaci mari tăiați recent. În ciuda dificultăților pe care le ridică, cercetarea zonei se impune de la sine în campania 2010.

Nici în SIV/09 nu s-a surprins „racordarea” zidului de apărare cu stânca dealului, secțiunea dovedindu-se a fi amplasată cu puțini metri înainte de capătul acestuia. Ea a oferit însă detalii similare celor din SI și SII/08, încheiate și ele acum. Cel mai relevant element tehnic constă în abandonarea sistemului cu paramente, emplecton și ramblee și adoptarea unui zid sec, „monobloc”, gros de numai 1,20-1,40m și „legat” cu quasipermanentul lut umed, și de data aceasta amestecat cu bogate vestigii din Epoca Bronzului și din Prima Epocă a Fierului.

Lățimea de 2 m a secțiunii, conjugată cu declivitatea foarte mare a locului, nu au permis adâncirea săpăturii până la stâncă decât în primii 2 m. Din acest motiv s-a putut surprinde doar partea inferioară a zidului și partea superioară a substructurii lui, respectiv un pat de pământ negru (pe care s-a depus prima asiză a zidului) și un prim strat de piatră de calcar local, sub cel de pământ. Investigarea întregii substructuri a zidului, respectiv a celorlalte straturi alternative de piatră de calcar și pământ vizibile chiar fără săpătură pe panta exterioară, nu a fost posibilă și din cauza lipsei de spațiu pentru depozitarea pământului excavat, obligatoriu pentru conservarea construcțiilor la terminarea cercetării. Problema va fi însă rezolvată în campania din acest an, odată cu lărgirea corespunzătoare a secțiunii.

Un amănunt care a reținut atenția în mod special este legat de momentul începerii edificării zidului dacic. Astfel, pe amintitul strat de pământ negru, care de fapt asigură plantarea primei „asize” a acestuia, se afla un pat de cioburi de la vase *Ha* de diferite dimensiuni (preponderent mari), negre, canelate, toate așezate cu partea exterioară în sus și nu aruncate la întâmplare, ca umplutură, ceea ce ne face să înclinăm spre o depunere rituală. Subliniem că o situație identică s-a întâlnit în SI/03, reluată acum. Și aici, în m. 1, tot la baza zidului dacic și tot pe un strat de pământ negru susținut de unul de piatră de calcar local se afla un pat de cioburi *Ha* de la aceleași tipuri de vase, și de această dată toate cu partea exterioară în sus.

Dat fiind pericolul prăbușirii ambelor profile ale secțiunii ca urmare a ploilor din vara anului 2009, ca și certitudinea imposibilității terminării cercetării în această campanie, secțiunea a fost conservată în întregime în faza de la care investigarea poate fi reluată fără ca informația să aibă de pierdut.

Din toate secțiunile discutate până acum a rezultat un inventar foarte bogat, în special ceramică Wietenberg (și instrumente pentru decorarea vaselor) și hallstattiană adusă cu pământ din alte zone. Cea mai interesantă piesă ni se pare o „cărămidă” roșie, căzută din profilul SI/03, din zidul dacic. Ea

poate aparține acestui nivel și acestei faze de locuire, fără a putea fi însă considerată „material de construcție” dacic.

Zona „În Șea”

Între cele două mameloane ale „Pietrei Detunate” există o șea cu declivitate accentuată spre E-SE, lipsită de terase, și cu o declivitate mai dulce în partea opusă pe care, mai ales în sezoanele lipsite de vegetație, se văd câteva terase mici. Pe una dintre acestea, situată aproape de cumpăna apelor, a fost deschisă Secțiunea V/2009 (SV/09), cu dimensiunile de 7 x 2,50 m și cu orientarea de 315°. Prin ea s-a urmărit posibila locuire în una dintre cele trei epoci cunoscute. Existența aproape în mijlocul secțiunii a unei rădăcini imense rămasă în urma curățirii pădurii după furtuna din 2002 dar colmatată între timp, nu a permis adâncirea săpăturii decât până la -0,40 m. Până la acest nivel vestigiile s-au dovedit destul de bogate dar amestecate, constatarea din urmă vizând în special ceramică Wietenberg și Hallstatt. Deasupra acestui nivel se afla ceramică dacică modelată cu mâna sau la roată, și ea fragmentară și rulată. Atrage atenția categoria lucrată la roată (fragmente din chiupuri și fructiere, aproape toate roșii, arse secundar) de o calitate deosebită. Amănuntul nu este surprinzător, „În Șea” descoperindu-se anterior, mai aproape de cumpăna apelor, atât locuințe, cât și un inventar bogat și interesant, din care reamintim ceramică și fibulele din fier și din argint (un exemplar).

Din cele constatate până la adâncimea amintită (0,40 m) rezultă că pe această mică terasă sau imediat în amonte de ea exista o locuință dacică ridicată după ce locul a fost atent amenajat (nivelat), în pământul adus în acest scop fiind antrenate obiectele de Epoca Bronzului și Hallstatt. Semnalăm că la nivelul ceramicii dacice, imediat sub humusul de pădure, se aflau resturi dintr-o bârnă arsă, obică pe secțiune, un cui și un cuțit din fier, ambele dacice. Secțiunea va fi terminată în campania viitoare.

Secțiunile din incintă (pe mamelonul principal)

Tot în scopul verificării locuirii, indiferent de epocă, în perimetrul delimitat de sistemul de apărare au fost trasate cinci secțiuni (SI, SII, SVI, SVII, SVIII), toate în locurile și cu dimensiunile permise de arborii existenți.

SI/2009 (SI/09). Cu dimensiunile de 6,30 x 2 m și cu orientarea de 330°, aceasta a fost deschisă pe Terasa III-a (numerotarea aval-amonte), la depărtarea de 21 m de falia de stâncă naturală verticală dinspre N („În Șea”) și la 32 m E de SIV/08.

În stratul de humus de pădure, care oscilează între 0,15 și 0,30 m grosime, s-au găsit cioburi Wietenberg și Hallstatt foarte mărunte și rulate și un cui îndoit din fier, acesta fiind singurul obiect dacic. În restul secțiunii situația se prezintă astfel: la ambele capete se văd clar tot atâtea nivelări făcute de om cu piatră de calcar local, alb, pe care se afla numai ceramică rulată Wietenberg, neîntregibilă. În capătul amonte, aproape pe mijlocul secțiunii se afla o groapă de stâlp cu diametrul de 0,30 m și adâncimea de 0,40 m față de cota superioară a pavajului (nivelul de călcare din epocă). Locuința se extindea spre amonte și aparținea purtătorilor culturii Wietenberg. Suprafața de pavaj dezvelit în campania 2009, împreună cu spațiul rămas până la marginea stâncii ce marchează începutul terasei următoare (amonte) nu au mai mult de 4 m, această dimensiune putând fi una dintre laturile complexului, mai probabil lățimea.

Din m. 1 până în m. 5 se află o suprafață de calcar alb, nativ, care păstrează pe alocuri urme de ardere. Este

posibil să avem de-a face cu o „carieră” din care se preleva piatra necesară la construirea zidului sau a valului, operațiunea putând avea loc în oricare dintre epocile fierului. La limita m. 3/4, lângă profilul de NV se află o altă groapă (amenajată ca și cealaltă din pietre așezate aproape circular) cu „diametrul” de 0,55 x 0,45 m și cu adâncimea de 0,82 m de la actualul nivel de călcare. Cu siguranță ea nu este de la un stâlp de perete ci, mai degrabă, reprezintă cavitatea în care fusese îngropat parțial un vas de provizii. Pe buza gropii, ca și în umplutura ei aproape de nivelul fundului se aflau buze și pereți de vase Hallstatt, care pot fi un indiciu asupra epocii căreia îi aparțineau. Nu poate fi vorba de o depunere rituală. De la m. 5 la capătul secțiunii (m. 6,30) se întâlnește cealaltă nivelare amintită făcută din piatră locală mărunțită, pământ și cioburi Wietenberg și hallstattiene. Nu ne putem pronunța asupra funcției acestei nivelări, lățimea ei neputând depăși 1,50 m (împreună cu suprafața nesăpată, până la marginea terasei din aval).

În toată suprafața cercetată, împreună cu ceramica amintită s-au găsit mici bulgări de lipitură de perete înroșiți de foc, oase și resturi de piatră din diferite roci, rămase de la prelucrare. Nu s-au observat urme de pereți sau de vetre de foc. SVI, VII și VIII. Prima (SVI/09) este de fapt o suprafață cu laturile de 4 x 3 m, aflată la 12,50 m amonte de linia zidului cetății dacice, cu latura scurtă pe direcția 355°. Celelalte secțiuni, cu laturile lungi pe aceeași direcție, se află cu 3 m la E de SVI/09, respectiv cu 5,50 m și au dimensiunile de 7 x 2 m (SVII) și 9 x 2 m (SVIII). Deschiderea lor pe această terasă, prima în amonte de zidul dacic, a avut ca principal scop verificarea provenienței bogatei lipituri de perete arsă întâlnită până acum în toate secțiunile de lângă zid, fără ca acolo să se fi semnalat construcții.

În niciuna dintre cele trei secțiuni adâncirea nu a depășit grosimea humusului de pădure, și aici variabil în funcție de cota superioară a stâncii native (între 0,10 și 0,35 m). Cercetarea s-a oprit la faza în care a apărut un pat de ceramică Wietenberg cu vase întregi (în SVII/09), întregibile dar împrăștiate, sau neîntregibile; printre ele s-au găsit și oase.

Surprinzător, lipitura de perete lipsește aproape în totalitate, prezența ei rezumându-se la o pigmentație foarte mărunță. Deși lățimea celor trei secțiuni însumează 8 m, pe toată această suprafață nu s-au observat gropi de pari sau urme de lemn ars și nu s-a conturat nici măcar o linie de perete. Existența locuințelor în zonă este probată deocamdată numai de câteva fragmente de crustă de vatră. Impresia degajată de situația din cele trei secțiuni se poate rezuma la două constatări: *a*-pe toată suprafața degajată avem de-a face exclusiv cu o locuire din Epoca Bronzului (cultura Wietenberg); *b*-lipsa urmelor de construcții în cele trei secțiuni (pereți sau acoperiș prăbușit), dar abundența arsurii de perete și a inventarul Wietenberg în zidul dacic și în valul hallstattian pot avea explicația cea mai potrivită în recuperarea și utilizarea lor în acest scop, fie în Prima Epocă a Fierului, fie în Latène. Sigur este că prima amenajare și locuire a terasei se petrec în Epoca Bronzului și că în epocile următoare pe locul respectiv nu s-au ridicat alte construcții.

Tot în incinta fortificată a fost deschisă Secțiunea II/2009 (SII/09). Locul ei a fost ales pe aceeași terasă cu SV/08, la NV și paralelă cu aceasta (orientarea 38°), între ele fiind lăsat un martor de 0,40 m. Scopul amplasării ei aici a fost acela de a se încheia cercetarea locuinței(?) Wietenberg dezvelită parțial în 2008 (L1Bz/08). În rezumat, rezultatele investigației sunt următoarele: locuința a fost dezvelită aproape în întregime,

exceptie făcând marginea ei din aval unde arborii fac imposibilă extinderea săpăturii. De la m. 1,20 până la m. 4,50 s-a evidențiat din nou partea superioară a patului de ceramică spartă pe loc. Pasta vaselor este grosieră, semifină sau fină, din prima categorie distingându-se partea superioară a unei oale care în urma arderii (în cuptor, nu secundară) și-a mărit volumul de câteva ori și a crăpat peste tot luând aspectul scoreei vulcanice. Coloritul cunoaște o multitudine de nuanțe ale culorilor gri, negru, roșu, portocaliu. Foarte diversificat este și decorul, cel în relief (brăuri, butoni etc.) fiind prezent în special pe vasele din pastă grosieră, iar cel imprimat sau incizat pe vasele din pastă semifină sau fină (spirale, romburi, meandre, triunghiuri etc., cele mai multe trasate cu roțița).

În amestec cu ceramica (parțial întregibilă) se aflau așchii, miezuri sau percutoare din diferite roci, suficiente pentru a se susține că în complex funcționa (și) un atelier specializat în producerea uneltelor/armelor din piatră. De semnalat și de această dată prezența de cozi sau de cavități de creuzete din lut de mici dimensiuni. Nu lipseau oasele. În schimb, ca și în secțiunile VI-VIII, urme sigure de pereți, acoperiș prăbușit sau lemn ars, cu excepția câtorva bulgări sau a pigmentației de lipitură înroșită de foc, nu s-au observat. Din loc în loc, fără o dispunere care să sugereze o compartimentare a spațiului sau o altă funcționalitate, se aflau câteva lespezi de piatră, fără urme de șlefuire, lovire, zgâriere. Ele nu pot fi suporturi de stâlpi sau de alte instalații, în aceste cazuri roca nativă, ușor de adaptat, fiind mult mai sigură. Urmele de ardere de pe două dintre ele pot sugera o legătură cu ceea ce se petrecea pe vatră. Pe de altă parte, faptul că pigmentația de lipitură de perete este înroșită de foc, în timp ce profuziunea de vase sparte pe loc nu prezintă urme de ardere secundară, ridică un serios semn de întrebare asupra modului de încetare a locuirii complexului. Sugestivă asupra acestui aspect este în schimb cantitatea mare de ceramică rămasă în complex. Observația este valabilă și pentru secțiunile VI-VIII.

Măsurătorile rezultate din coroborarea detaliilor din SV/08 cu cele din SII/09 conduc spre concluzia că este vorba despre un complex quasirectangular, cu suprafața de aproximativ 22-25mp.

Concomitent s-a continuat cercetarea vetrei apărută în SV/08, lângă martorul ce o desparte de SII/09, vatră care aparține sigur complexului. Parțial deteriorată din vechime, aceasta era ușor bombată în centru; a fost amplasată la 0,50-0,55 m de marginea sudică a încăperii. O reconstituire riguroasă a perimetrului ei nu mai este posibilă acum, indiciile existente pledând totuși pentru un plan circular, cu diametrul existent de 0,80 m. Interesantă este tehnica de construire. Pe stânca nativă a fost așezat un strat subțire de pământ sfărâmiat. Peste acesta, în straturi de la 1 (la margini) până la 4 (în centru) au fost depuse fragmente ceramice numai de la vase Wietenberg, sub forma de boltă; de reținut că aproape toate cioburile erau așezate cu partea exterioară în sus, din curbura lor originală rezultând arcuirea vetrei. Grosimea substructurii de cioburi crește de la 0,03 m în margine la 0,13-0,14 m în centru. Peste aceasta a fost așezată lutiiala moale, groasă de 3-5cm, care a urmat arcuirea substructurii. Crusta astfel rezultată a fost distrusă aproape jumătate încă din vechime. Deasupra părții păstrate, singular, în campania 2008 a fost descoperit un splendid cârlig de pescuit din bronz.

Chiar dacă între această piesă și fragmentele de creuzete descoperite în complex poate fi făcută doar o conexiune de domeniul logicii, probabilitatea ca în încăperea să fi

funcționat un atelier de bronzier, sau numai o anexă a unui asemenea atelier, nu poate fi exclusă. Un argument în acest sens este în primul rând evidența că o vatră de asemenea dimensiuni nu putea nici pe departe încălzi o încăpăre de peste 22 m². Pe de altă parte, modul de construire a ei nu este unul obișnuit, comun, materialele și tehnica folosite trimitând spre un „monument” insolit, poate mai puțin funcțional și mai mult cu valențe culturale. Este doar o opinie.

Nici acest complex (L1Bz/2008) nu a fost suprapus de construcții din epocile următoare, puținele fragmente ceramice Ha și dacice din suprafața lui fiind descoperite în stratul de humus, în poziție secundară. Se demonstrează și în acest caz că prima (și singura) amenajare pentru locuire a terasei îi are ca autori tot pe purtătorii culturii Wietenberg. Secțiunile în care săpătura nu a fost încheiată vor fi continuate în campania 2010.

Bibliografie:

- Fl. Costea, A. Bălos, Cumidava 20, 1996, p. 27-64.
 Florea Costea, *Ce sunt de fapt „vasele dreptunghiulare puțin înalte” din ceramica Wietenberg?*, Angustia 3, 1998, p. 59-75.
 Florea Costea, *Așezarea Wietenberg de la Racoș-Piatra Detunată*, Angustia 2, 1999, p. 39-76.
 Florea Costea, *Fortificații hallstattiene din județul Brașov*, Angustia 5, 2000, p. 221-226.
 Florea Costea, *Dacii din sud-estul Transilvaniei*, Brașov, 2001, sub voce Racoș-Piatra Detunată.
 Fl. Costea, A. Bălos, în *Studii de Istorie Antică. Omagiu Profesorului Ioan Glodariu*, Cluj Napoca, 2001, p. 217-242.
 Fl. Costea, A. Bălos, *Corrigenda*, Cumidava 26, 2003, p. 23-31.
 Fl. Costea, L. Scurtu, A. Bălos, *O marcă de olar (?) descoperită în fortificația dacică de la Racoș-Piatra Detunată*, Cumidava 26, 2003, p. 11-22 (cu varianta integrală în limba germană).
 Florea Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, Brașov, 2004, sub voce Racoș-Piatra Detunată.
 L. Savu, A. Bălos, *Două unelte agricole din fier, de epocă dacică, descoperite în sud-estul Transilvaniei*, Cumidava 29, p. 82-87.
 Fl. Costea, L. Savu, A. Bălos, *Un fragment de coif roman descoperit în așezarea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, Tyragetia SN 2(17), nr. 1, Chișinău, p. 267-274.
 Fl. Costea, L. Savu, V. Sîrbu, R. Ștefănescu, A. Bălos, *Piese de echipament militar și arme descoperite în cetatea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, în Volumul omagial "Gavrilă Simion", în curs de apariție.

Resume:

Pendant les fouilles de 2009, on a fait huit sections, en vue d'obtenir de nouvelles informations concernant: a) le système de défense; b) l'habitation dans l'enceinte fortifiée; c) l'habitation sur les terrasses septentrionales, dans la zone appelée «In Șea».

a). Nous avons tracé deux sections (SIII/09, SIV/09), perpendiculaires sur la muraille de la fortification, vers les bouts de SE et NO de celle-ci, dans le but d'en établir la longueur ainsi que la manière dont elle se raccorde au rocher natif de la colline. Nous n'avons pas identifié au SE (SIII/09) le bout de la muraille, aussi avons-nous tracé une nouvelle section, 4-5 m plus à l'Ouest. A l'opposé, vers le NO, la muraille consistait en une construction simple en blocs et pierres de calcaire «reliés» avec de l'argile, dont l'épaisseur ne dépassait pas 1,20 m et la

hauteur, 0,75 m. Il y a une sous-structure faite en plusieurs couches alternantes de roche et terre. Sa destruction a été accompagnée d'un incendie très intense, qui a fait s'en écrouler des parties, autant vers la colline, qu'en aval.

b) Nous avons pratiqué dans l'enceinte cinq sections (SI, SII, SVI, SVII, SVIII), les deux premières sur la II^e Terrasse, et les autres sur la III^e Terrasse. On a partout remarqué que les deux terrasses avaient été aménagées et habitées seulement par les porteurs de la culture Wietenberg, car des vestiges de complexes datés dans d'autres époques manquent dans la zone. Le temps excessivement pluvieux a mené à la cesse des fouilles dans les sections VI-VIII, après avoir enlevé l'humus de bois, niveau auquel commence l'habitation Wietenberg, mise en évidence par la céramique fragmentaire ou les vases entiers. A retenir également que, par SII/09, nous avons terminé la fouille d'une habitation Wietenberg avec un foyer, partiellement dévoilé pendant la campagne précédente. On y a découvert des fragments de creusets en argile, percuteurs, noyaux et éclats, plus un hameçon en bronze. Ce complexe pourrait être une habitation-atelier, à la forme orthogonale et 22-25 m² de superficie.

c) Sur une petite terrasse, située dans la zone appelée «In Șea», nous avons ouvert la section V/09, grâce à laquelle nous y avons constaté une habitation intense à partir de l'âge du bronze jusqu'à la conquête romaine de la Dacie. Il est à remarquer la qualité de la poterie dace tournée, fragmentaire (vases à provisions, coupes sur pieds), ce que nous avons constaté aussi pendant les autres campagnes de fouilles; dans les sections voisines, nous avons trouvé des fibules en fer ou en argent.

Lors de cette campagne, nous avons repris la recherche de la muraille dévoilée dans la section I/2003 et nous avons fini les sections I et II, de 2008, qui ont révélé une muraille similaire à celle du bout de NO, à la seule différence que son épaisseur atteint 1,40 m.

Toutes les sections inachevées seront continuées en 2010.

60. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași

Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi

Cod sit: 104760.03; 104760.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 28/2009

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Georgeta El Susi (IAB), Laurențiu Mecu, Alexandru Nălbitoru (UV Târgoviște), Ionuț Tuțulescu (MJ Vâlcea), Raluca Kogălniceanu (MJTA Giurgiu), Teodora Vasileva (Muzeul Ispirih-Bulgaria), Christine Markussen (EnviroSystems Inc., S.U.A.), John Crary (Archaeo/Community Foundation, S.U.A.)

Campania arheologică de la Radovanu s-a desfășurat în perioada 3 - 29 august 2009. La fel ca în anii anteriori, cercetările s-au desfășurat în două puncte: *Gorgana întâia* și *Gorgana a doua*.

Gorgana întâi

S-au continuat cercetările și s-a urmărit identificarea întregului sistem de fortificație al davei getice din acest punct.

Pentru aceasta a fost deschisă o secțiune orientată E - V de 2 x 50 m, perpendiculară pe toate șanțurile din jurul davei. Secțiunea este paralelă cu secțiunea trasată de E. Comșa în anul 1988. Pe baza observațiilor stratigrafice făcute cu acest prilej se pot face următoarele precizări:

Valul de apărare al davei are lățimea de 14,40 m și înălțimea de 2,40 m; el suprapune straturile de cultură Cernavodă I și Gumelnița.

În partea de V a valului, la baza lui, se află șanțul de apărare nr. 1, de forma literei U, care are lățimea de 3,30 m și adâncimea de 2,55 m. În continuare a fost cercetat șanțul de fortificație nr. 2, care se află la distanța de 3,20 m față de șanțul nr. 1. Șanțul de fortificație al davei getice nr. 2 are deschiderea în partea superioară de 4,50 m și adâncimea de 2,20 m; el este realizat tot în forma literei U. Șanțurile de fortificație nr. 1 și nr. 2, au forma unui arc de cerc și urmează îndeaproape traseul valului.

La 7 m distanță de șanțul de fortificație nr. 2 a fost interceptat al treilea șanț de fortificație, care are deschiderea de 5 m și lățimea de 2,20 m. Și cel de-al treilea șanț aparține epocii geto-dacice și a fost realizat tot în forma literei U. Traseul acestui șanț formează însă o buclă mai largă și include în incinta ce o creează un mamelon din apropierea davei, iar capetele șanțului se sprijină tot pe malurile abrupte din partea de E a davei.

Tot în secțiunea stratigrafică trasată, la 2,80 m distanță de al treilea șanț de fortificație a fost interceptat un al patrulea șanț, care are deschiderea la partea superioară de 5 m. Acest șanț se află chiar pe muchea terasei pe care sunt plantațiile de viță de vie. Interceptarea a trei bușteni implantați chiar pe fundul șanțului creează pentru moment impresia existenței unei palisade. Din motive obiective, cercetarea a fost întreruptă în acest stadiu, urmând a fi reluată în viitor. Din analiza unei fotografii aeriene reiese că acest șanț are un traseu deosebit de celelalte trei șanțuri ale davei. El formează un cerc pe terenul care este plantat cu viță de vie. Cercetările viitoare vor trebui să stabilească vechimea acestei interesante fortificații și să lămurească destinația ei. În mica suprafață cercetată pe terasă, până la plantațiile de viță de vie, între adâncimea de 0,30 m și 0,50 m a fost interceptat un complex de locuire, care aparține epocii bronzului, culturii Tei III.

Gorgana a doua

S-au făcut prospecțiuni magnetometrice pentru identificarea complexelor arheologice. S-a alcătuit harta magnetometrică în diferite sisteme grafice = 2D și 3D. Acestea confirmă, în mare, analizele mai vechi, oferind, totodată, noi informații pentru viitoarele campanii.

Bibliografie:

- D. Șerbănescu, T. Nica, C. Schuster, A. Morintz, E. Petkov, A. Nălbitoru, L. Mecu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2005, p. 247-248.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, C. Semuc, C. Constantin, L. Mecu, C.A. Mocanu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2006, p. 279-281.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, C.A. Mocanu, E. Petkov, L. Mecu, T. Nica, A. Nălbitoru, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2007, p. 285-286.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, G. El Susi, L. Mecu, A. Nălbitoru, I. Tuțulescu, Cristian Fântâneau, E.

Petkov, R. Kogălniceanu, C. Rennie, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA 2008, p. 280-281.

Eugen Comșa, *Așezarea fortificată getică din punctul „Gherghelău” de la Radovanu*, Symposia Thraologica 7, Tulcea, p. 290-292.

S. Morintz, D. Șerbănescu, *Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul Gorgana a doua (jud. Călărași). 1. Așezarea din epoca bronzului. 2. Așezarea geto-dacică*, Thraco-Dacica 6/1-2, 1985, p. 5-30.

C. Schuster, D. Șerbănescu, *Zur Spätbronzezeit an der unteren Donau. Die Kulturen Coslogeni und Radovanu und ihre Verbindungen mit dem östlichen Mittelmeerraum*, în F. Lang – C. Reinholdt – J. Weilhartner (ed.), Στεφανος Αριστειος, Archäologische Forschungen zwischen Nil und Istros. Festschrift für Stefan Hiller zum 65. Geburtstag, Wien, 2007, p. 241-250.

Done Șerbănescu, Cristian Schuster, Alexandru S. Morintz, *Despre vetrele altar din dăva de la Radovanu, Gorgana a doua, jud. Călărași, România*, în Studia Archeologiae et Historiae Antiquae, Chișinău, p. 145 – 154.

Zusammenfassung:

Die im Jahr 2009 unternommen Forschungen konzentrierten sich hauptsächlich auf die Dava im Punkt *Gorgana întâi*. Es wurden mehrere Abwehrgraben (4 Stück) entdeckt, die sowohl der Getenzeit wie auch der Gumelnița-Kultur und, möglich, der Mittelbronzezeit (Tei-Kultur) angehörten.

61. Rapoltu Mare, Uroi, com. Rapoltu Mare, oraș Simeria, jud. Hunedoara

Punct: Măgura Uroiului

Cod sit: 87736.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 116/2009

Colectiv: Adriana Pescaru - responsabil (Univ. Petroșani), Angelica Bălos (DCCPCN Hunedoara), Romică Pavel, Ioana Barbu, Mihaela Ion (MCDR Deva)

Cercetarea sistematică desfășurată în august 2009 la Măgura Uroiului, deal situat între satul Uroi (aparținând orașului Simeria) și satul Rapoltu Mare, a vizat două sectoare.

Terasele antropogene se situează la baza Măgurei Uroiului, în dreapta Mureșului și în imediata apropiere a confluenței acestui râu cu Streiul. Potențialul arheologic al zonei a fost cunoscut prin sondaje și periegeze care au semnalat numeroase descoperiri aparținând epocilor preistorice precum și celei romane și medievale. Începând cu anul 2000, interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare (2001), ambele punând în evidență posibila existență a unei așezări fortificate. Cercetarea sistematică a debutat în vara anului 2003 cu trasarea a două magistrale Mg. 1 și Mg. 2, orientate N - S și E - V, având dimensiunile de 111 x 3 m, respectiv 100 x 3 m, scopul fiind secționarea valului și verificarea platoului din spatele acestuia. Campaniile ulterioare (2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008) au pus în evidență existența unor complexe aparținând unor culturi preistorice

(Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt), epocii Latène și epocii romane.

Campania arheologică de la Măgura Uroiului, în anul 2009, a fost finanțată de MCCPN și de sponsori. Obiectivele propuse au fost:

- cercetarea terasei pe care a fost identificat complexul de natură funerară;
- sondaje pe alte terase și pe platoul superior;
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite;
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale;
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice;
- întocmirea planurilor de detaliu ale unităților de cercetare arheologică (scări 1:200, 1:100, 1:50, 1:25) cu poziționarea în plan a descoperirilor (locuințe, gropi, ziduri, obiectele de inventar ale complexelor etc.);

Terasa a III-a. S-a trasat secțiunea SXV cu dimensiunile de 5 x 3 m, pentru a continua cercetarea locuirii de epocă dacică și a complexului funerar din prima epocă a fierului. S-a terminat cercetarea atelierului dacic, cu multă zgură, chirpic de la pereți, ceramică, un fragment de *lorica scumata* din fier, două fragmente de mărgelă de sticlă, un tub de fier pentru suflat sticlă, oase de animale etc. Atelierul conținea și o groapă în formă de clopot ce conținea chirpic, fragmente de vase dacice și din prima epocă a fierului, obiecte de fier (cuie, scoabe), melci, scoici, zgură și oase (inclusiv umane). S-a ajuns pe nivelul complexului funerar, la 1,30 m adâncime, lățimea acestuia fiind aici de 1,60 m.

Terasa I. Se află deasupra Terasei a III-a. În campania 2008 s-a realizat ridicarea topografică a sitului arheologic, un studiu de paleo-topografie, cu identificarea mai multor structuri antropogene. Pe latura vestică a terasei a fost observată continuarea fortificației de pe laturile de E și S. S-a trasat SXVI (4,5 x 1,5 m), pentru a se confirma observațiile. A fost observată structura zidului din piatră legată cu lut, care se mai păstrează pe o înălțime de aproximativ 0,70 m. Pe margini au fost folosiți bolovani de dimensiuni mari, pe când în emplecton au fost puse pietre de mai mici dimensiuni. Sub zid a fost identificat un nivel cu o structură de lemn puternic incendiată.

Platoul superior al dealului

S-a făcut un sondaj de 2 x 2 m unde au fost descoperite fragmente rulate de vase din epoca bronzului. Înregistrarea datelor cercetării cuprinde jurnalul de săpătură, numerotarea și poziționarea în planul general a unităților de săpătură, baza de date (arhiva foto digitală, arhiva grafică, fișe de obiecte, de complexe și de unități stratigrafice). Au fost realizate fotografii de ansamblu și de detaliu, desene de planuri și profile scara 1:20.

Locația bazei de date și a artefactelor este la MCC Hunedoara.

Se va continua activitatea de cercetare pluridisciplinară în situl arheologic de la Măgura Uroiului, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire:

- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-destructive;
- continuarea cercetării teraselor de la baza dealului;
- cercetarea platoului superior și a fortificației;
- finalizarea unităților de săpătură din campaniile 2007, 2008 și 2009;

- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite;

- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale;
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice.

Bibliografie:

Otis Crandell, Angelica Bălos, *Palaeotopography. The Use of GIS Software with Data Derived from Resistivity Surveys and Stratigraphic Profiles to Reconstruct Sites and Past Terrains*, CAA 2007, Berlin

Maruia Liviu, Dorel Micle, Adrian Cintar, Angelica Balos and Adriana Pescaru, „Măgura” Uroiului (Hunedoara County, Romania). *An Archaeological Site from the perspective of Landscape Archaeology*, CAA 2009, Williamsburg

Abstract:

The archaeological research was concentrated on three objectives: a Dacian workshop on the third terrace, the settlement fortification on the first terrace and one investigation on the upper plateau.

62. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj

Punct: Castru (100 m SV de gara Răcarii)

Cod sit: 71108.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 53/2009

Colectiv: Eugen S. Teodor - responsabil, Corina Nicolae (MNIR)

Sector *LATUS DEXTRUM*

Castrul se află pe o terasă înaltă și plată deasupra luncii Jiului, pe malul stâng, este orientat aproape E - V pe lungime, cu dimensiunile de 170 x 141 m (măsurători de la exteriorul zidurilor). În campania 2007 s-a realizat prima secțiune stratigrafică S - N prin *latera*, notată S.3. În campania 2008 s-a realizat o secțiune stratigrafică E - V, prin *latus dextrum*, notată S.5, în plin centru, imediat la N de secțiunea practică de Christian Vlădescu în 1991.

Rezultatele interesante ale acestei ultime secțiuni (S.5) ne-au determinat să urmărim aprofundarea situației planimetrice din zona aflată la S de *Principia*. În consecință, a fost practică o secțiune paralelă cu S.5, spre N, cu martor de 0.5 m. Secțiunea 5, întinzându-se între *via principalis* la E și *via quintana* la V, avea 50 de m, cu lățimea de 2. Intenția a fost de a practica și în 2009 o secțiune cu aceleași dimensiuni, însă finanțarea inferioară, în comparație cu 2008, ne-a determinat să deschidem lucrarea numai pentru 21 de carouri (respectiv 42 m), lăsând pentru viitor finalizarea secțiunii în capătul său vestic.

Cronologia castrului, necesară urmăririi raportului, va fi aici rezumată pe scurt: castrul mic de pământ (faza 1) a fost construit în conjunctura războaielor daco-romane; castrul mare de pământ (faza 2) a fost construit la sfârșitul domniei lui Antoninus Pius sau la începutul domniei lui Marcus Aurelius; castrul mare de piatră (faza 3) a fost construit probabil în primul deceniu al veacului III, și are două subfaze distincte, în numeroase puncte ale sitului; castrul este distrus de invazia

carpică (247) și nu mai este refăcut, decât eventual în colțul de NE, suprafața fostei fortificații fiind ocupată de construcții civile (faza 4)¹.

Construcțiile civile ale fazei finale sunt amenajări de suprafață, destul de superficiale și destul de puternic deranjate. Ele se localizează cel mai adesea pe drumurile din castru, ceea ce semnifică, simplu, destructurarea obiectivului militar. Este și cazul locuinței din c. 1, construită peste *via principalis*. Nu se pot preciza elemente de plan, ci doar aparenta aliniere la marginea drumului, fiindcă drumul nu a fost secționat în întregime. Resturile acestei locuințe se distribuie egal pe toată suprafața cercetată prin cele două secțiuni (4,5 m pe direcția N - S). O a doua locuință a fost sesizată în carourile 4-7, mai ales spre malul Nic, fiind orientată aproximativ la 45° față de alinierea geografică a castrului, și acest element semnificând sfârșitul ordinii militare; o locuință similară se cunoaște în *latus sinistrum*, cercetată de Dorel Bondoc în S.4 și S.6.

Faza 4 nu prezintă o stratigrafie coerentă, probabil datorită diverselor perturbări ale suprafeței. Elemente stratigrafice care pot fi corelate fazei finale sunt întâlnite în complexele adâncite ale fazei precedente, datorită tasării. Astfel, deasupra atelierului din c. 15-18 s-au găsit diverse materiale arheologice care nu se leagă stratigrafic de faza 3 târzie (notată 3.2.), dar și fără o semnificație funcțională anume. Similar, groapa din c. 13-14 a fost folosită, la acest moment, pentru amenajarea unui cuptor din cărămizi recuperate.

Cel mai impunător complex arheologic al fazei 3 se găsește în carourile 15-18, fiind intersectat de ambele secțiuni. Este un complex adâncit, a cărui bază se află la -1,5 m de solul actual și -1,07 m de la nivelul de săpare; mărimea lui pe direcția N - S este de peste 4,5 m, deschiderea la buză de aproape 8 m, pe relația E - V, iar mărimea la bază este de 6 m. Este o amenajare cu mai multe faze de utilizare și refacere, care a fost acoperit, cel puțin în ultima fază, cu țigle, acoperișul masiv fiind susținut prin sprijinirea pe două blane de lemn, de-a lungul pereților cercetați, dar și prin puncte de sprijin în centru, cu stâlpi de lemn. Complexul nu era însă închis prin pereți. Pe fundul complexului a fost descoperită o monedă (încă necurățată) care a fost emisă în vremea Severilor, ceea ce exclude utilizarea lui în faza 2 (așa cum crezusem anterior). Complexul a servit într-o primă fază (echivalentă subfazei 3.1) drept atelier metalurgic. Întreaga suprafață a fost marcată de pământ ars, pe suprafețe mari, în focare multiple. La răstimpuri atelierul a fost recondiționat prin adăugarea de argilă, peste care procesele tehnologice erau reluate. Au putut fi numărate cel puțin 6 faze de exploatare în acest regim, cu amenajări repetate. Natural, din complex au fost recuperate numeroase zguri, de natură diferită (metalice, dar inclusiv sticlă), însă nu a fost deocamdată descoperit niciun cuptor sau vatră.

După ce groapa a fost umplută mai mult de jumătate, cu deșeurile repetatelor proceduri metalurgice, podeaua complexului a fost refăcută (subfaza 3.2), de o manieră distinctă, fiind realizată o podea din pietre de dimensiuni diferite, iar în unele zone cu material tegular, podeaua având un nivel de -0,9 m față de solul actual. Este posibil ca funcția meșteșugărească inițială să fi fost parțial conservată, fără ca arsurile masive să mai apară. Continuă însă să apară zguri. Acest nivel de amenajare este datat cu monedă de la Gordian III, ceea ce datează incendierea acestui nivel în vremea lui Gordian III. Structura este refăcută, fiind însă din nou distrusă, de această dată definitiv, o parte a acoperișului de țiglă rămânând nederanjată până în vremea noastră. Acest nivel final

de utilizare al amenajării pare să fi avut funcția de bucătărie, fiind recuperate numeroase oase de animale.

Imediat la E de atelier a fost cercetată o groapă de dimensiuni mari, elipsoidală, cu diametrele de 2,6 m (N - S) și 2,05 m (E - V), cu centrul sub martor, cu profil cilindric, adâncă de 1,85 m. Umplutura sa inferioară este perfect identică cu stratul arheologic al fazei II (dominat de un mortar slab, sfărâmișos), însă acest fapt poate fi rodul umplerii naturale; din acest motiv credem că groapa a fost practică pentru a scoate argila necesară în amenajările repetate ale atelierului alăturat. Când această necesitate s-a terminat, groapa s-a umplut natural, antrenând mai ales stratul corespunzător fazei 2. Groapa devine apoi martorul a două distrugerii ale obiectivelor alăturate, una dominată de structuri arse lemnoase, iar a doua de materiale solide, tegulare, însoțite de martori de incendiu (cărbi, chirpic ars). Umplutura afânată (din faza inițială) a făcut ca centrul gropii să se afunde în mod repetat, așa încât vedem ce s-a întâmplat și pe un strat superior, cel corespunzător fazei 4. Pe centrul gropii a fost amenajat un cuptor de cărămizi, cu materiale recuperate, inclusiv o piatră masivă de calcar. Trebuie să presupunem, din motive practice, că cuptorul se afla la suprafață la momentul construcției, poziția adâncită (-0,5 m la minim) în care a fost găsit putând fi efectul tasării.

Mai spre est, în c. 11, avem o nouă amenajare a fazei 3, de această dată una care pune mari probleme de interpretare. La numai 0,25 m sub iarbă a fost precizată o platformă din cărămizi, fără mortar, cu dimensiunile de 3,44 m (pe direcția N - S) pe 1,2 m (E - V), din 3 rânduri de cărămizi de mari dimensiuni. Lățimea prea mare pentru un zid, absența fundației, dar și absența unui pandant în zonă, atenționează asupra faptului că este o amenajare independentă, de genul unei platforme (soclu, tribună?). Capetele amenajării sunt ușor scufundate, ca și marginile laterale, sugerând că acestea au suportat o greutate mare, de genul unei statui. Având în vedere descoperirea, la Răcari, a unor fragmente de statuie ecvestră de bronz, o dată și jumătate mărimea naturală², putem să încercăm o corelație între cele două fapte. Un cal, la scara 1.5:1, are cam 3 m lungime. Greutatea unei asemenea statui este estimată între 3 și 4 tone, ceea ce ar explica afundarea marginilor soclului.

Poziția soclului a fost ocupată, relativ puțină vreme apoi, de o construcție ușoară, de lemn, cu două camere, fiecare de 3 m lățime (pe direcția E - V), aparținând tot fazei 3.2.

Există o amenajare similară soclului din c. 11, dar mult mai la est, în apropierea șanțului care separă *latus dextrum* de *via principalis*. O construcție de cărămidă legată cu mortar, complet demantelată, a fost descoperită pe toată lățimea cumulată a celor două secțiuni. Lățimea acestei amenajări este de 1,5 m, și chiar dacă ductul zidului a fost lărgit prin acțiunea de spoliere, lățimea este de asemenea prea mare pentru un zid. Urmele de scoatere datează intervenția în faza IV, pentru recuperare de material de construcție. Având în vedere masivitatea "zidului", "fundația" de cca. 0,25 m nu recomandă o construcție înaltă. Orientarea este deviată cu cel puțin 5° spre dreapta, ca toate obiectivele construite în faza 3.2, însă ceva mai mult decât media. Asupra funcționalității acestui complex vom reveni.

Așa cum spuneam, *via principalis* nu a fost secționată integral, ci doar pe 1 m, cât să permită studiul racordului stratigrafic. După înlăturarea rămășițelor locuinței din faza 4, dar și a unor straturi de piatră mai puțin dense, s-a ajuns pe un strat

de piatră dens, înclinat spre V (spre rigolă). La mijlocul primului metru al secțiunii, la adâncimi între -0,51-0,64 m, dar, practic, pe același nivel, s-au descoperit, în secvențe separate, de-a lungul a două zile de lucru, 7 monede, din care 3 monede republicane (din care două de la Marcus Antonius, denari emiși pentru legiuni), una nedeterminată (denar, sec. I-II), un denar de la Traian, un denar și un sestert de la Antoninus Pius. Este prima dată când apar monede republicane la Răcari, iar locația lor reciproc apropiată (pe cca. 0,5 m²) și apartenența la același context (șanțul drumului pietruit), recomandă de la început un mic depozit pierdut în marginea drumului. Un întâmplare norocoasă a făcut ca, la cca. 1,5 m V de acest grup de monede să apară un al treilea denar de la Marcus Antonius. Sigur – nu poate fi o întâmplare, iar analiza stratigrafică și contextuală poate fi profitabilă. Spre V de șanțul *via principalis* se află o alveolă cenușoasă, de dimensiuni similare cu șanțul, și care ar putea fi rigola drumului fazei I. Castrul mic de pământ avea latura de E mai retrasă decât restul, motiv pentru care plasarea spre V a vechiului drum, cu șanțul aferent, nu poate fi o surpriză. Demn de remarcat, șanțul vechi este astupat cu pământ și acoperit cu pietriș, amenajându-se astfel și un spațiu “pietonal”. Doar că denarii de la Marcus Aurelius se află acum și în șanțul vechi, și în cel nou! Singura explicație posibilă se referă chiar la procesul de amenajare a *via principalis*, la momentul construcției castrului mare de pământ, când dintr-o pungă ruptă încep să curgă bani, din care unul ajunge în vechea rigolă, iar restul în rigola nouă. Întâmplarea este norocoasă fiindcă datează fenomenul: la sfârșitul domniei lui Antoninus Pius sau începutul domniei lui Marcus Aurelius. Construcția castrului mare de pământ era și anterior astfel datată, datorită apariției unei alte monede de la Antoninus Pius, în umplutura superioară a șanțului de apărare traianic (campania 2005). O ultimă observație se referă la durata excepțională de circulație a monedelor timpurii; de exemplu, o altă monedă de la Traian a fost descoperită, tot în această campanie, într-un context care poate data spre mijlocul sec. III.

La capătul de V al secțiunilor cunoaștem situația numai din săpătura de anul trecut. Pe scurt, *via quintana* a funcționat numai în etapele de început; începând cu faza 3.1, apoi 3.2, poziția este ocupată de construcții (probabil barăci) din *retentura*. Între *via quintana* și atelierul de fază 3 există o curte pietruită, realizată temeinic numai în faza 2, apoi refăcută doar superficial, curte care pare a borda o construcție de lemn, tot de fază 2, care se întindea spre N, parțial și spre est.

Alte construcții de fază 2 au fost surprinse, cu dificultate, în carourile 4-11; pare să fie vorba despre o clădire relativ mare, dar cu numai două încăperi (?), cea de E surprinsă pe o lungime de 7 m, iar cea de V pe o lungime de 7,6 m. Deși pare puțin probabil ca construcții de lemn, cu fundații nu tocmai adânci, să poată avea acea deschidere de peste 7 m, nu au fost găsite niciun fel de elemente intermediare. Nici stratigrafic faza 2 nu prezintă consistență deosebită, pe acest segment central al celor două secțiuni. Este posibil ca amenajarea pentru castrul de piatră să fi prilejuit ample nivelări, care să fi compromis, în bună măsură, constatarea faptelor de locuire pentru această etapă secundă din castru.

În campania anterioară fusese surprinsă o secvență de camere, de fază 1, separate de tranșee destinate îngropării paramenților de lemn, cu orientarea E - V. În campania 2009 a devenit evident că această secvență se leagă de o cameră mai mare, spre E, extinsă și spre S. Actuala dispunere a spațiilor de locuit sugerează, convingător, o baracă militară³ din care se

vede camera mare, rezervată centurionului, la E, și încă 6 contubernii spre V. Secvența este întreruptă de atelierul metalurgic, construit mult sub nivelul de călcare al fazei 1, însă nici la V de acesta nu a fost surprinsă în săpătură continuarea acestei barăci (cel puțin două contubernii). Cauza ar putea fi amenajarea la o cotă inferioară a aleii din carourile 19-21, ca urmare a unei nivelări prilejuite de amenajarea castrului mare de pământ. Baraca începe la un metru de șanțul care mărginește *via principalis*, la est, și s-ar termina, teoretic (prin adăugarea imaginară a altor 4 contubernii spre V), la aproximativ un metru de *via quintana*, având o lungime totală de 42,2 m. Camera comandantului are o lățime de 4,4 m (la interior) și o adâncime de minim 3,7 m (probabil însă în jur de 5,2 m sau mai mult). Contuberniile au adâncime de 3,45 m (la interior) și o deschidere, la front, de 2,8-3,3 m, deci o variabilitate de dimensiuni destul de mare. Lățimea tranșeelor pentru fundațiile de lemn este destul de regulată, de 0,3 m la bază, însă adâncimea lor cunoaște variații substanțiale; astfel, dacă tranșeele din c. 12 are numai 0,23 m adâncime, cel imediat următor, spre V, din c. 14, are 0,45 m adâncime. Stratul de pământ care constituie nivelul de călcare al fazei 1 este aproape steril arheologic, dovadă că amenajările fazei 1 au fost demontate pașnic, iar reamenajarea prilejuită de mărirea castrului a fost una sistematică, presupunând completa reconfigurare a interiorului, pe un “loc curat”.

Concluzia cercetărilor anului 2009 este că destinația acestui spațiu, din *latus dextrum*, s-a schimbat de la fază la fază. În castrul mic de pământ, în imediata vecinătate a *principia*, se aflau barăci militare orientate E - V (*per strigas*), separate de o alee care împărțea acest areal în două (informație 2007). Organizarea spațiului în faza 2 se modifică complet, apărând o clădire de lemn în est, spre *via principalis*, și probabil una în V, spre *via quintana*, aceasta însoțită și de o curte pietruită. Faza 3.1 presupune o nouă reconfigurare. Dacă ipoteza cu soclul din c. 11 este corectă, ea suportând o statuie de bronz de mai multe tone, atunci existența atelierului de la V (dar și a celor de la N și S, conform săpăturii din 2007) capătă sens. Locul unei statui imperiale ar fi fost teoretic în *atrium*-ul din *Principia*, însă distanța dintre turnătoria de bronz și amplasament ar fi fost prea mare, așa încât amplasarea ei în *latus dextrum*, într-o poziție proximală comandamentului, are cel puțin rațiuni practice, inclusiv cea de vizibilitate. Spațiul dintre *via principalis* și soclul prezumtivei statui, adânc de peste 18 m, pare destinat adunărilor publice, probabil pentru festivități legate de practicarea cultului imperial. Sacrificarea unui spațiu atât de mare pentru activități “publice” este, în sine, un fapt neobișnuit pentru un castru auxiliar. Neîndoind, măsura a creat o problemă de spațiu; ca urmare, barăcile din *retentura*, orientate N - S (*per scamna*), avansează spre E și ocupă fosta *via quintana*. În fine, faza 3.2 (Elagabal?) presupune un nou design al spațiului. Zona primului soclu este ocupată de o clădire ușoară, cu două spații, în timp ce un nou soclu (?), și mai mare, este amplasat în imediata apropiere a *via principalis*. O nouă schimbare de destinație se constată pentru faza 4, dar acesta este deja un fapt care se petrece peste tot, în castru.

Având în vedere frecvența schimbare de destinație a zonei aflate imediat la S de *principia*, inclusiv la nivel de subfază, zonei nu îi mai poate fi atribuită funcția de *praetorium*, obiectiv care va trebui căutat în altă parte.

În ceea ce privește inventarul, alături de obiecte tipice pentru un castru (armament și fragmente de echipament militar, fibule, țigle ștampilate) atrag atenția elemente ale economiei de

subzistență, precum un vârf de săgeată de os (pentru vânătoare), dar și indicii ale prezenței în castru a familiilor unor militari, precum un ac de bronz pentru păr sau un inel de bronz pentru un copil relativ mic, ambele în umplutura superioară a "atelierului", datând deci din al doilea sfert al veacului al III-lea.

Note:

1. Pentru o mai detaliată expunere a fazelor castrului de la Răcari vezi Eugen S. Teodor, *Prima amenajare a castrului de la Răcari (jud. Dolj)*, în Dacia Augusti Provincia. Crearea Provinciei. Actele simpozionului desfășurat în 13-14 octombrie 2006, E.S. Teodor, O. Țentea (ed), Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2006, 219-235.

2. Citată frecvent, de exemplu G. Tocilescu, *Fouilles et recherches archeologiques en Roumanie*, București 1900, 140; G. Florescu, *Castrul roman de la Răcari*, Craiova 1931, 21. De remarcat că statuia ecvestră este atribuită acolo lui Heliogabal. Dacă acea identificare ar fi corectă, atunci nu poate fi vorba despre acest soclu, comentat în raport, fiindcă faza 3.1 este anterioară lui Heliogabal, sau cel puțin așa credem acum. În aceleași vechi relatări se pomenește și despre fragmente de la o altă statuie de împărat, neidentificat, executate la aceeași scară mare. Problema este că dimensiunile soclului comentat în acest raport (3,44 x 1,2 m) recomandă mai degrabă o statuie ecvestră.

3. Tipurile D sau G în clasificarea Davidson (David P. Davison, *The barracks of the Roman army from the 1st to the 3rd centuries A.D.* BAR IS 472. Oxford, 267, fig. A).

63. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila

Punct: Popina/Movila Popinci

Cod sit: 43741.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 16/2009

Colectiv: Stănică Pandrea – responsabil, Mirela Vernescu, Costin Croitoru (M Brăila)

Localitatea Râmnicelu este situată în nord - vestul județului Brăila, pe terasa superioară a Buzăului, la cca. 34 km V de orașul Brăila. În jurul acestei localități s-au făcut mai multe descoperiri arheologice datând din epoca neolitică până în evul mediu timpuriu, dintre care cele mai importante sunt cele din punctul „Popina”.

„Popina” de la Râmnicelu este situată în nord-vestul comunei, în lunca inundabilă a Buzăului, la cca. 1 km NV de marginea satului. Popina/Movila Popinci este orientată pe direcția NE-SV și are următoarele dimensiuni: L=149 m, l=60 m, h=10 m (față de nivelul luncii).

Săpături sistematice au fost întreprinse de N. Harțușe în anii 1968-1970. Atunci, s-au săpat 69 de șanțuri de dimensiuni diferite, însumând o suprafață de 2400 m².

Cele mai vechi urme de locuire aparțin culturii Gumelnița, faza A2 (2 locuințe-bordei) care sunt suprapuse direct de un strat de cultură Cernavoda I.

Cea mai consistentă depunere arheologică aparține culturii Cernavoda I – faza C. Au fost identificate și cercetate mai multe complexe de locuire reprezentate de locuințe de tip bordei, gropi și fragmente de vatră.

În partea centrală a așezării Cernavoda I s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând epocii fierului, respectiv culturii Babadag (Cozia-Brad).

După încetarea așezării Cernavoda I, popina de la Râmnicelu nu a mai fost locuită. S-au descoperit însă, mai multe morminte ce aparțin bronzului mijlociu (schelet în poziție chircită), sarmaților, pecenegilor, sec. XI a.Chr.

Așezarea Cernavoda I de la Râmnicelu are un singur nivel de locuire, a cărei grosime variază între 0,40-0,60 m.

Locuințele descoperite la Râmnicelu sunt de tip bordei, cu groapa ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite. În zona locuințelor s-au găsit foarte puține resturi de chirpic, doar mari cantități de cărbune și cenușă. S-au găsit puține resturi de vetre din lut. Podinele locuințelor nu erau făcute.

În afara locuințelor, s-au cercetat vetre de formă ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite, iar în jurul lor s-au descoperit fragmente de vase.

Uneltele de silex, piatră, corn, os sunt numeroase, iar materialul faunistic atestă existența unei economii mixte pastoral-agrară.

La Râmnicelu, împreună cu ceramica Cernavoda I (vase cu scoică pisată în pastă), apar și unele vase și fragmente de vase de tip Cernavoda III, vase cu analogii în sudul Dunării (vase din pastă fină, cenușie cu torți tubulare) și o mare cantitate de vase de tip Cucuteni B₂ (inclusiv vase pictate). Dacă în unele așezări din sudul Munteniei ceramica Cucuteni B (etapa Cucuteni B₂) este sporadică, la Râmnicelu ca și la Pietroasa Mică – „Gruia Dării” este bogat reprezentată, reprezentând cca. 50 % din cantitatea totală.

Așezarea de la Râmnicelu aparține ultimei faze a culturii Cernavoda I - faza C.

În campania 2009 am urmărit următoarele obiective:

- verificarea stratigrafiei, evidențiată de cercetările întreprinse anterior;
- continuarea săpăturilor începute în campania 2008;
- trasarea unor noi suprafețe;
- cercetarea marginilor popinei pentru a evidenția eventualele amenajări.

În campania 2009 am cercetat două secțiuni (S3, S5), cu o suprafață de cca. 40 m², toate trasate în partea centrală a popinei și situate în afara zonei cercetate anterior de către N. Harțușe.

În S3 și S5, am identificat și cercetat un șanț, care traversa popina, traversând-o în două părți distincte:

- șanțul a fost identificat pe o lungime de aprox. 12 m, fiind perpendicular pe axul lung al popinei;
- a fost identificat datorită umpluturii formată din sediment cenușiu, ce contrasta cu sedimentul gălbui - loessoid (în care șanțul a fost săpat);
- șanțul are un traseu semicircular, separând popina în două zone, practic delimitând zona cu vestigii arheologice abundente de cea cu foarte puține vestigii arheologice;
- umplutura era formată din sediment gălbui – cenușiu, dur, bătătorit; în anumite zone, umplutura conținea pigmenți de lipitură (sediment loessoid bine frământat și bine netezit); acest aspect indică faptul că șanțul a fost umplut foarte repede după ce a fost săpat;
- în secțiune, șanțul are forma unei pâlnii, gura fiind largă de cca. 2 m, îngustându-se treptat, iar la baza are o lățime de 0,25 – 0,30 m; adâncimea șanțului, de la gură până la bază, este de 1,17/1,20 m;
- fundul șanțului are un aspect neregulat, în unele zone fiind identificate praguri, iar în altele fiind mai adâncit; au fost surprinse și cercetate câteva gropi de pari și de stâlpi;

- am cercetat și un prag, ridicat/construit din sediment gălbui – cenușiu, după ce șanțul a fost săpat; partea sa superioară a fost amenajată cu un strat de lipitură din sediment loessoid; în opinia noastră, acest prag cu lungimea de 1 m este un pasaj de trecere peste șanț;

- în umplutura șanțului au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice, de mici dimensiuni, care pot fi atribuite culturii Cernavoda I.

Rezultatele obținute în campania 2009 conduc spre următoarele concluzii:

- din datele de mai sus reiese că șanțul cercetat este șanțul unei palisade, care separa popina în două zone distincte care, probabil aveau și utilizări diferite; existența palisadei care separă popina explică faptul că în jumătatea nordică au fost descoperite aproape toate complexele de locuire (atât cele gumelnițene, cât și cele Cernavoda I), iar în partea sudică au fost descoperite numai fragmente ceramice în strat;

- popina a fost atent amenajată, palisada fiind doar o parte a acestei amenajări; în campania din 2008 am descoperit faptul că marginile popinei au fost amenajate astfel încât înclinația lină a pantei să evite ruperea acestora datorită scurgerii rapide a apelor pluviale;

Am putut identifica anumite detalii constructive ale palisadei:

- palisada era formată din bârne de lemn de diferite dimensiuni, fapt evidențiat de existența unor gropi de pari cu diametrul diferit, dar și de faptul că există praguri pe fundul șanțului pentru a „ridica” bârnele mai scurte;

- forma în formă de pâlnie a permis poziționarea și fixarea relativ ușor a bânelor;

- existența pragului cu lungimea de 1 m, ce întrerupea șanțul indică prezența unui pasaj de trecere prin palisadă, poate chiar a unei „porți”;

- aspectul umpluturii, formate din sediment gălbui – cenușiu dur, indică faptul că după fixarea bânelor șanțul a fost umplut repede, iar pământul de umplutură a fost bătătorit;

- existența pigmentilor de lipitură indică faptul că în anumite ocazii, bârnele au fost fixate cu ajutorul bulgărilor de lipitură;

- adâncimea relativ mare a șanțului (1,17-1,20 m) sugerează faptul că bârnele palisadei erau destul de lungi, iar palisada se înălța destul de mult față de nivelul de călcare al perioadei eneolitice;

- existența fragmentelor ceramice de tip Cernavoda I în umplutura șanțului permit datarea acestei amenajări în perioada culturii Cernavoda I;

- în acest moment al cercetărilor, așezarea de la Râmnicele - Popină este a doua așezare fortificată din arealul culturii Cernavoda I, fapt care impune reconsiderarea importanței acestei așezări cernavodene, precum și a manifestărilor culturale de la sfârșitul eneoliticului.

Au fost săpate 2 secțiuni, totalizând 40 m²: S3 = 10 m x 3 m; S5 = 5 m x 2 m.

În S3 și S5 am identificat urmele unui șanț. A fost surprins pe o lungime de 12 m, are un traseu circular, iar în secțiune este în formă de pâlnie. Șanțul are gura de cca. 2 m, baza de aprox. 0,20 m, iar adâncimea de 1,17 – 1,20 m. Pe fundul șanțului am descoperit mai multe gropi de pari/bârne.

Este un șanț de palisadă, aceasta separând popina în două zone distincte.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip survey. Acest fapt ne-a permis să putem înțelege mai bine, distribuția vestigiilor arheologice pe suprafața popinei. De asemenea, tehnicile de tip survey, ne-au

oferit ocazia să distingem posibilul traseu semicircular al palisadei.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- continuarea cercetărilor în S5, pentru a surprinde alte detalii ale palisadei;

- continuarea săpăturilor în estică a popinei pentru a evidenția traseul complet al palisadei;

- continuarea cercetărilor în S3 pentru a vedea modul în care se leagă palisada de zona cu vestigii de locuire, adică zona locuită a popinei.

Bibliografie:

N. Harțuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Rimnicelu – județul Brăila*, Istros 1, 1980, p. 33-91.

64. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]

Punct: Grădiște, Erdenburg

Cod sit: 40376.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 21/2009

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil (MNIR), Stelian Coșuleț, Ionel Bauman (MJI Brașov), Cristina Mitar (MCDR Deva)

În campania din acest an s-a continuat cercetarea începută în anul 2006 în *praetentura sinistra* a castrului Cumidava¹. S-a săpat în suprafața Sp1 cu dimensiunile de 18 x 4 m, deschisă în prima campanie și s-au deschis 5 suprafețe noi marcate Sp 5, 6, -4, -5 și -6, tot în *praetentura sinistra*, având dimensiunile standard de 6 x 4 m, distanțate între ele prin matori de 1 m lățime.

În Sp1 s-a săpat la exterior de zidul de incintă pe jumătate din lățimea suprafeței până la adâncimea de 2,30 m. Temelia zidului de incintă se adâncește cu 1,90 m față de nivelul de călcare din exteriorul zidului. Ea coboară până în fundul șanțului de apărare al castrului cu val de pământ, care este păstrat astfel numai în jumătatea sa exterioară. Lățimea calculată a șanțului castrului cu val de pământ este de 1,70 m iar adâncimea sa păstrată este de 1,25 m. Berma zidului de incintă este lată de 1,70 m.

Suprafețele 5 și 6 au fost dispuse în continuarea suprafeței 4 și paralele cu suprafețele 15 și 16. Înspre turnul de colț, deci de cealaltă parte a suprafețelor 4 – 6, au fost dispuse suprafețele -4, -5 și -6.

În suprafețele 5 – 6 s-a continuat cercetarea celor 4 contubernii ale barăcii din prima fază de construcție a castrului, identificate în campania anterioară în suprafețele 15 – 16². Cele 2 contubernii surprinse integral în suprafețele cercetate sunt de formă pătrată, cu latura interioară de 3,60 m. La 1,30 m distanță de peretele exterior al barăcii a fost descoperit șanțul de implantare al peretelui unei alte barăci de lemn din aceeași fază de construcție. Această a doua baracă a fost cercetată în suprafețele -4, -5 și -6. Cea de-a doua baracă este dublă, având la capătul dinspre *via sagularis* contubernii cu latura interioară de cca. 3,40 m cu excepția celui de-al doilea care este mai scurt, reprezentând, poate, o refacere. Celălalt șir de contubernii ale barăcii duble se închid în zona nesăpată, urmând a fi cercetate în campania următoare.

În suprafețele -4, -5 a fost degajată și construcția de piatră cercetată anterior de către N. Gudea (clădirea D)³.

Temelia acestei construcții, lucrată cu mortar, este adâncă de 0,60 m, ceea ce înseamnă că nivelul de călcare în ultima fază de funcționare a castrului era la cca. 0,20 m față de nivelul actual. Acest fapt explică neidentificarea până în prezent, în zona cercetată, a barăcilor de lemn ale acestei faze de construcție. Clădirea de piatră suprapune parțial baraca dublă și marginea *via-ei sagularis* din prima fază. Clădirea este orientată ușor oblic față de planul construcțiilor primei faze.

Materialul descoperit în 2009, introdus în patrimoniul MJL Brașov, este cel mai bogat din toate campaniile de până acum. În timp ce piesele de metal sau ceramice mai deosebite (opaițe etc.) au apărut în interiorul barăcilor, ceramica uzuală, fragmentară, a fost descoperită în spațiul dintre barăci.

Dintre cele 9 monede, două sunt denari: unul de la Severus Alexander și unul de la Iulia Maesa. Majoritatea monedelor de bronz sunt sesterți, unul emis de Nero iar restul de Traian și Hadrian.

În stratul de depunere de deasupra nivelului de călcare al barăcii au fost descoperite două fibule: una de bronz și una de argint. Fibula de bronz cu balama de tipul cu corpul bifurcat (Cociș 34b) a circulat la sfârșitul secolului II p.Chr. și în prima jumătate a secolului III p.Chr., din Germania până în Siria, mai ales în contexte militare⁴. Fibula de argint, cu piciorul întors pe dedesubt, datată în general între 160 – 250 p.Chr., este difuzată mai ales în Dacia, din această cauză, Cociș presupunând că tipul respectiv, utilizat atât de militari cât și de civili, a apărut în această provincie⁵.

Dintre piesele militare se cuvin menționate un cârlig și o verigă de fixare de *lorica segmentata* tipul Corbridge și un fragment de mâner de scut de fier. Desigur că apariția elementelor de *lorica segmentata* ridică problema eventualei prezențe, chiar temporare, a legionarilor în castrul Râșnov. Din categoria pieselor de echipament militar face parte o aplică ajurată cu motive peltiforme și un fragment de cataramă de bronz.

Printre obiectele de bronz menționăm: un mâner decorat de instrument medical, o țință de mari dimensiuni (diametrul de 5,5 cm), un ac, un buton, mecanism de broască și alte obiecte din tablă de funcționalitate greu de precizat. O aglomerare de mici sfere de pigment albastru, descoperită tot pe nivelul de călcare al barăcii reprezintă, după toate probabilitățile, colorant de email utilizat la decorarea pieselor de echipament militar.

Dintre obiectele de fier, alături de un mare număr de piroane și balamale, utilizate în construcții, se numără mecanisme de broască, un cârlig, tortițe și un fragment de lanț.

S-au descoperit o serie de fragmente de vase de sticlă printre care și de *lacrimarium* și de bol.

Ceramica este reprezentată prin plastică, 3 opaițe și vase de uz comun. Un tors de statueta *Venus pudica* din ceramică negricioasă este practic identică cu o piesă descoperită în cercetările lui N. Gudea⁶, ceea ce sugerează existența unui atelier local. Alături de ceramica romană apare și ceramică de tip dacic: câțuie, vase borcan.

Note:

1. CCA 2007, p.291 – 292; CCA 2008, p. 256 – 257, pl. 56; CCA 2009, p. 185 – 186.
2. CCA 2009, p.185.
3. N. Gudea, *Castrul roman de la Râșnov, Cumidava, Brașov* 1971, p. 37 – 41, fig. 37.

4. S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj Napoca, 2004, p. 137

5. S. Cociș, *op. cit.*, p. 142 – 147.

6. N. Gudea, *op. cit.*, p. 54, fig. 51, 52.

Abstract:

In 2009 we continued the digging in the area Sp 1 placed across the defensive wall and we opened 5 new areas in the *praetentura sinistra*: Sp 5, 6, -4, -5 and -6. In the Sp 1 there were laid bare the foundations of the defensive wall, placed in the trench of the first period fort. The *berma* of the fort with stone wall is 1.70 m wide. The areas 5 and 6, all of the 6x4 m and separated from one another by one meter wide balks, uncovered completely the four *contubernia* of the wooden barrack, identified in 2007. In the areas -4, -5 and -6 we discovered the first *contubernia* of a second wooden barrack, partially superposed by a stone building dated in the last construction period of the fort.

In 2009 an important number of significant small finds: silver and bronze coins and brooches, military equipment items, tools and appliques, glass and pottery was discovered.

65. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov

Punct: La Pârâuț

Cod sit: 40982.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 22/2009

Colectiv: Alexandru Vulpe - responsabil, Cristian Ștefan (IAB), Laura Dietrich, Oliver Dietrich (FU Berlin), Cristian Țuțu (UV Târgoviște).

Stațiunea arheologică de pe teritoriul satului Rotbav, din punctul „La Pârâuț” este situată pe un platou cu dimensiunile de aproximativ 180 x 200 m, aflat pe o fostă terasă a vechiului curs a râului Olt, având următoarele coordonate geografice :Lat. 45° 49' 60 N , Long. 25°33' E, Alt. 508.

Situl a fost cercetat sistematic de către Alexandru Vulpe (IAB) și Mariana Marcu (MJL Brașov). Au fost trasate șapte secțiuni, cu lungimi cuprinse între 24 și 105 m, și lățimi de 1,5-2 m, însumând aproximativ 1300 m². În suprafața cercetată au fost dezvelite 149 de complexe arheologice, în majoritate gropi, cu material aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg (fazele I-III), Noua și Gáva. Gropile au un diametru cuprins între 0,80 – 1 m și o adâncime de până la 2 m.

În august 2005 au fost reluate săpăturile în stațiunea arheologică, pentru a se verifica stratigrafia și pentru a se obține date mai concludente privind structura așezării. Săpăturile au fost finanțate de către MCC și MJL Brașov. Cercetările au fost concretizate prin descoperirea necropolei Wietenberg, în partea nord-vestică a așezării, și prin dezvelirea mai multor complexe aparținând acestei culturi în centrul stațiunii. În septembrie 2006 au fost continuate cercetările arheologice din centrul stațiunii, în sistemul casetelor de 5 x 5 m, cu martor de 1 m între ele. Cercetarea arheologică a fost finanțată în continuare de MCC, iar materialul rezultat a fost preluat și depozitat la MJL Brașov. Scopul cercetării în suprafață, sub formă de rețea, a fost dezvelirea unei suprafețe cât mai mari din așezarea preistorică și observarea structurii acesteia prin corelarea stratigrafiei orizontale cu cea verticală. Rezultatele cercetării au fost fructuoase, confirmându-se astfel densitatea mare a locuirii

preistorice din centrul stațiunii. În 2006 a fost realizat și planul geomagnetic al sitului, prin colaborarea cu Universitatea Stanford, în urma unui proiect finanțat de Society of Exploration Geophysicists. În campania 2007 au fost deschise 4 secțiuni de 5 x 5 m în centrul stațiunii. Cercetarea arheologică a fost finanțată de către MCC iar materialul a fost depozitat la MJL Brașov. Secțiunile IX. 4, IX. 5 și IX. 6 au fost deschise în continuarea secțiunilor IX. 2 și IX. 3. SIX. 15 a avut un caracter de sondaj și a fost plasată cu 25 m mai la S de celelalte, pe o anomalie observată pe planul geomagnetic. Rezultatele cercetării au fost impresionante, în SIX. 4-6 descoperindu-se cea mai clară suprapunere stratigrafică din cercetările de până acum. De asemenea, descoperirea așezării de tip cenușar (*zolnik*), cu un foarte bogat material arheologic, a adus noi date privind situația așezărilor de acest tip în Transilvania. Cercetarea arheologică a fost completată de studiul arheozoologic și de analize chimice pe probe prelevate din cenușar. Dată fiind descoperirea așezării de tip cenușar în campania din anul 2007, cercetarea s-a concentrat în campania anului 2008 pe dezvelirea unei părți cât mai mari din aceasta. Au fost deschise 3 secțiuni pe cenușar și a putut fi observată marginea lui nord-estică. Se poate aprecia că cenușarul de la Rotbav are formă ovală și un diametru cuprins între 15-20 m. Până acum, a fost cercetată aproximativ o treime din suprafața totală.

În continuare, cercetarea arheologică din acest an a fost finanțată de MCCPN. Nu s-au putut aduce cofinanțări în condițiile actualei crize economice.

Scopul principal al cercetării arheologice din campania anului 2009 a fost întregirea profilului de 50 m din centrul stațiunii, din care lipseau 12 m, pentru a completa observațiilor privind suprapunerea straturilor de cultură în această parte a așezării. Au fost deschise două secțiuni la N de cenușar, numerotate în sistemul de rețea cu numerele IX. 7 și IX. 9.

Prin corelarea situațiilor stratigrafice din secțiunile IX. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 și 15 s-au putut astfel defini 6 orizonturi stratigrafice, suprapuse în parte vertical. Primele trei orizonturi stratigrafice aparțin culturii Wietenberg, care e prezentă din faza sa timpurie până în faza târzie. Locuirea Wietenberg este suprapusă de o locuire a culturii Noua, unde de asemenea au putut fi definite două faze, una timpurie, reprezentată în principal de cenușar și alta mai târzie, care a suprapus cenușarul. Peste locuirea târzie a culturii Noua s-a suprapus o locuire a grupului Mediaș-Reci cu ceramică canelată. Așezarea de la Rotbav reprezintă astfel singura de epoca bronzului din Transilvania cu suprapuneri stratigrafice continue din epoca bronzului timpuriu și până în epoca bronzului târziu și singura unde s-a putut observa relația stratigrafică între culturile Wietenberg, Noua și Gáva. Din toate straturile și orizonturile stratigrafice au putut fi prelevate probe pentru datarea prin metoda C14. O parte din datări au fost deja livrate de laboratorul din Heidelberg și vor fi publicate în curând, reprezentând de altfel prima serie succesivă de date C14 dintr-o așezare de epoca bronzului din Transilvania.

Și în acest an s-au descoperit multe complexe arheologice. Interesant este complexul din SIX. 7, reprezentând o locuință de suprafață a culturii Noua din faza timpurie. Locuința este situată la 10 m de cenușar, în nordul acestuia, și este contemporană cu acesta. A fost surprinsă podeaua din lut ars, care se întindea neregulat pe o suprafață de aproximativ 9 m² din SIX. 7. Locuința a fost distrusă prin incendiu, după cum

indică fragmentele de podea arse și numeroase fragmente de chirpic ars la roșu. Inventarul ei a fost foarte bogat, astfel s-a putut recolta o mare cantitate de ceramică și obiecte de os. Se remarcă numărul mare al împungătoarelor și acelor de os, dar și apariția câtorva omoplați crestați. Foarte interesantă este descoperirea câtorva obiecte cu caracter special, aflate pe podeaua locuinței și care prezentau urme secundare de ardere. Este vorba de un ac de os și un suport de os, ambele decorate precum și un alt obiect de os cilindric perforat, reprezentând probabil un fluier. La marginea nordică a locuinței, pe podea, se afla o ceașcă neagră, bine lustruită, a cărei formă, cu toarta mult supraînnălțată, amintește de forma ceștilor de bronz.

În ambele secțiuni IX. 7 și IX. 9, în c. A-B 22-26, s-a săpat o locuință Gáva semiîngropată. Locuința avea un inventar compus în cea mai mare parte din ceramică grosieră, au fost descoperite și câteva dăltițe de os. Vatra corespunzătoare se afla la 2 m în afara locuinței. Cele mai multe complexe descoperite sunt reprezentate de gropi aparținând culturilor Noua și Gáva. Din locuirea Wietenberg nu s-a putut observa decât stratul de cultură, în această suprafață fiind probabil un spațiu dintre locuințe.

În cercetările viitoare se intenționează cercetarea în totalitate a cenușarului, pentru aceasta fiind nevoie de cel puțin 8 secțiuni de 5 x 5 m și de o campanie de săpături extinsă. De asemenea, în limitele posibilităților, se va sonda partea sudică a platoului, unde este localizată necropola aparținând culturii Noua. [Laura Dietrich, Oliver Dietrich].

Zusammenfassung:

Das hauptsächliche Ziel der Grabungskampagne 2009 in Rotbav war es, das Gesamtprofil auf einer Länge von 50 m zu vervollständigen. Zwei Schnitte innerhalb des Grabungsrasters, IX 7 und IX 9, waren bislang ungegraben geblieben, da sich die Arbeiten der letzten Jahre auf den Bereich des „Aschehügels“ konzentriert hatten. Neben der endgültigen Klärung der Stratigrafie, die sechs Horizonte von der Wietenberg- über die Noua- bis hin zur Gáva-Kultur umfasst, konnten auch dieses Jahr zahlreiche Befunde beobachtet werden. Am wichtigsten ist hierbei ein Hausbefund der Noua-Kultur, der in S IX 7, in etwa 10 m Entfernung zum „Aschehügel“ als Konzentration verbrannten Hüttenlehms festgestellt werden konnte. An Fundmaterial enthielt er unter anderem eine verzierte Knochennadel mit gleichartig verziertem Nadelschützer und eine keramische Tasse, die schwarz poliert und mit hochausgezogenem Henkel an Metallgefäße erinnert. Weiterhin konnte in beiden untersuchten Flächen ein Halbgrubenhaus der Gáva-Kultur mit reichem Fundmaterial untersucht werden.

Als weiteres Grabungsziel verbleibt die vollständige Untersuchung des Aschehügels der Noua-Kultur.

[Oliver Dietrich].

66. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași

Punct: Dealul Drăghici

Cod sit: 98783.01

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici – responsabil (IA Iași), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Senica Țurcanu (CMNM Iași), Maria Știrbu (CCB Iași), Dorel Micle, Liviu Măruia (UV Timișoara)

În anul 2009 nu am beneficiat de fonduri pentru săpături arheologice la Ruginoasa, dar cu toate acestea, din fonduri proprii s-a realizat o nouă ridicare topografică a stațiunii. Această operație a fost realizată de către Dr. Dorel Micle și Liviu Măruia de la UV Timișoara în decursul lunii iunie 2009. Cu aceeași ocazie a fost prospectată magnetic încă o nouă porțiune (cca. 110 x 40 m) pe suprafața așezării Cucuteni A3 de pe Dealul Drăghici, mai precis pe latura de E. Această nouă prospectare magnetică o completează pe cea realizată de colegii de la Universitatea din Kiel. Conform cu noua ridicare topografică, așezarea are o suprafață de cca. 15,8 hectare.

A fost înaintată și documentația pentru includerea așezării Ruginoasa – Dealul Drăghici în Lista Monumentelor Istorice.

Au fost încheiate și alte lucrări în vederea publicării rezultatelor cercetărilor din perioada 2001-2005. În acest sens menționăm că datorită sprijinului Dr. Romeo Dumitrescu, Președintele Fundației „Cucuteni pentru mileniul III” tot materialul ceramic a fost spălat, iar o parte chiar întregită. În decursul lunii octombrie 2009 s-a finalizat prelucrarea statistică a întregului material ceramic din așezare și s-a reluat fotografierea materialelor din complexe în vederea publicării monografiei.

Bibliografie:

Mischka C., *Geomagnetic Prospection in Neolithic and Copper Age Settlements in Romania*, Eurasia Antiqua 14, 2008, Berlin, p. 99-113.

C. - M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Turcanu, *Ruginoasa-Dealul Drăghici, Iași county, în Cucuteni Culture art and religion-Kultura Cucuteni sztuka i religia*, Publishing house Accent Print Suceava, Suceava 2009, publishing coordinator I. Mareș, p. 15-17.

Abstract:

During 2009 a new topographic evaluation has been made together with the colleagues from West University in Timișoara, Dr. Dorel Micle and Liviu Măruia. The area of the site is about 5.8 hectares. On the same occasion was made magnetic prospecting on an area of 110 x 40 m on the east side of the site. Due to support of Dr. Romeo Dumitrescu, President of the Foundation „Cucuteni pentru mileniul III” all the archaeological material was washed and partially reconstructed. We have also finished the statistic analyze of all the archaeological material discovered between 2001-2005.

67. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Punct: Orașul roman

Cod sit: 91063.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 123/2009

Colectiv: Dorin Alicu – responsabil, Emilian Bota, Valentin Voişian, Carmen Ciongradi (MNIT), Alexandru Diaconescu (UBB Cluj), Gică Băeştean, Marius Barbu, Mihaela Ion (MCDR Deva)

Insula 3

Dorin Alicu, Gică Băeştean, Marius Barbu, Mihaela Ion

Lucrările au debutat cu pregătirea săpăturii arheologice prin curățarea secțiunilor și îndreptarea profilelor. În urma prăbușirii acestora dimensiunile lui S₁ + S₂ și S₆ au ajuns la o lungime de 48 m și o lățime de 7,40 m. Și în cazul secțiunii S₄ dimensiunile s-au modificat simțitor și am ajuns la o lungime de 7,20 m și o lățime de 7,20 m.

O descoperire importantă a fost aceea a substructției unui drum din faza de lemn. Aceasta a fost surprinsă pe o lățime de aproximativ 2,50 m, are orientarea N - S, iar în partea de E a fost surprinsă și rigola acestuia. Spre N este distrus de canalul C₄, de zidul Z₂ și de complexul 1. Spre V a fost distrus de canalele târzii.

La aproximativ 2 m E de acest drum s-a delimitat o clădire din faza de lemn între pereții P₁, P₂ și P₃, de care aveam cunoștință încă din campaniile anilor trecuți. Anul acesta am surprins închiderea clădirii spre S prin peretele P₁₀, precum și o compartimentare delimitată de peretele P₁₁. Cele două încăperi au dimensiunile de aproximativ 3,60 x 2,70 m și continuă cel puțin sub profilul de S. În interiorul construcției au fost descoperite mai multe gropi ce țin tot de faza de lemn: G₃₇, G₃₈, G₃₉, G₄₀, G₄₅, G₄₆, G₄₇, G₄₈. În umplutura peretelui P₁ a fost descoperit un fragment de margine de scut din bronz, iar în interiorul clădirii au mai ieșit la iveală și un pumnal, un vârf de lance și un umbo.

Și mai spre E avem peretele P₄, cu orientare N - S, cu lățimea de 0,30 m și despre care nu știm ce se întâmplă în partea de N. Brusc el dispare, distrus, probabil, de canalele târzii. În această zonă a fost descoperit un distribuitor de curele din bronz.

La V de drumul mai sus menționat, între zidurile Z₃, Z₂ și Z₄ s-au delimitat pereții P₆ și P₇, care merg în paralel și par a forma un coridor de aproximativ 1 m lățime. Aceste structuri au orientarea N - S, sunt tăiate de zidul Z₂, se pierd în profilul de N și au lățimea de aproximativ 0,30 m. La E față de P₇ se delimitează o urmă care ar putea fi un perete de lemn, dar, având în vedere că are doar 0,20 m lățime și o adâncime păstrată de doar câțiva centimetri, ar putea fi și o simplă scândură, notată ca P₈, cu orientarea E - V, tăiată de Z₃ și nu se intersectează cu P₇. În interiorul construcțiilor delimitate de P₆ și P₇ și tăiate de zidurile din faza de piatră, s-au delimitat gropile G₃₁, G₃₂, G₃₃, G₃₄, în a căror umplutură au fost descoperite mai multe piese de echipament militar. În G₃₁ am descoperit un proiectil dintr-o gresie galben-verzuie și un piron din fier pentru cort. În G₃₃ au ieșit la iveală fragmente de fier care ar putea proveni de la o armă și o buterolă de bronz, ce pare să fi fost argintată. Este posibil ca toate aceste fragmente să provină de la un *gladius*.

În coridorul delimitat de Z₂ și de Z₉ am surprins peretele din faza de lemn P₁₃, cu orientarea N - S și o lățime de 0,30 m. S-a păstrat doar pe o distanță de aproximativ 1 m, practic lățimea coridorului, întrucât peste el s-a suprapus zidul Z₁₀ din faza de piatră. De o parte și de alta a lui P₁₃ avem gropile G₅₆, G₅₇, G₅₈, G₅₉, G₆₀, G₆₁ și continuarea lui G₃₂.

Sub drumul ce acoperea canalul C₁₂, din faza de piatră, practic flancând canalul, se extind spre E gropile din faza de lemn G₆₂, G₆₃, G₆₄.

În partea de E a secțiunii S₄ a fost delimitat peretele P₉, cu orientare N-S, lățimea 30 de cm și este tăiat spre S de zidul Z₁₇. Pe traseul acestuia au fost implantate gropile de par G₄₁, G₄₂, G₄₄, G₄₉. La E de peretele P₉, în apropierea profilului, am surprins o groapă a cărei umplutură constă în resturi animale, fragmente ceramice și multă arsură. Pe marginea de V

a acesteia se aflau mai multe oase ce provin de la diverse animale. Am numit această descoperire complex 2 și ar putea să țină de un posibil atelier de prelucrare a osului și cornului. În apropiere de acesta se afla și groapa G₅₂, în care a fost descoperit un alt umbo fragmentar. La V de același perete, chiar lipit de el, se află groapa G₄₃, flancată de două gropi de par G₅₁ și G₅₂, în care au ieșit la iveală mai multe fragmente de *lorica segmentata*, 2 teci de dolabra etc.

La V de zidul Z₁₈ nu am reușit să atingem în cursul acestei campanii faza de lemn.

În ceea ce privește faza de piatră, elementul de noutate este dat de canalul C₁₂ și ceea ce s-a mai păstrat din rigolele și trotuarul drumului ce îl acopereau. Anii trecuți surprinsesem în profilul de V al S₁ + S₂ și S₆ un zid din piatră de râu legată cu mortar, pe care l-am notat Z₁₆. În urma prăbușirii profilului și a curățeniei ulterioare am constatat că de fapt avem de a face cu un canal roman, pe care l-am notat C₁₂. Are o orientare N-S și dispare în ambele profile. Canalul are lățimea totală de 1,50 m, lățimea pereților este de 0,45 m, iar a canalului propriu zis de aproximativ 0,50 m, în timp ce adâncimea este de 0,65-0,70 m. Pe fund s-au păstrat bolovani de râu în lutul galben. Este greu de spus dacă a fost pavat cu cărămidă. În mod cert avem de a face cu sistemul de canalizare ce se afla sub un nou *cardo*, ce desparte *insula* descoperită în S₁ + S₂ și S₆ de cea care începe să se delimiteze în S₄.

În S₄ am continuat lucrările de dezvelire a zidurilor Z₁₇, Z₁₈, Z₁₉ și Z₂₀. Materialul descoperit este bogat în ceramică și placaj de marmură. Grosimea de aproximativ 1 m a lui Z₂₀ ar putea să ne indice chiar o clădire publică importantă, probabil dezvoltată pe verticală, cu etaj. Am reușit să surprindem extinderea spre V a clădirii delimitată de Z₁₉ și Z₂₀, la care s-au mai adăugat și zidurile Z₂₁ și Z₂₂.

Forul lui Traian (*Forum vetus*)

Al. Diaconescu, E. Bota, V. Voișan, C. Ciongradi, G. Băeștean

Primul for al orașului a fost cercetat în perioada interbelică de către C. Daicoviciu, iar apoi între 1989 și 1994 de către R. Etienne, I. Piso și Al. Diaconescu. Pe lângă o serie de articole de detaliu, el a beneficiat până în prezent de publicarea unui raport general (Etienne, Piso, Diaconescu 2004) și a două volume monografice. Primul cuprinde raportul arheologic (Etienne, Piso, Diaconescu 2006) și corpusul epigrafic (Piso 2006), iar cel de al doilea prezintă arhitectura și sculptura în piatră a unuia din cele mai impozante monumente ale Daciei romane (Diaconescu, Bota 2009). Cu toate acestea, edificiul nu a fost complet degajat și cercetat, ca să nu mai pomenim de restaurarea sa. Astfel zidul perimetral de E al forului este pe jumătate îngropat (i-a fost dezvelită doar fața internă), iar cel vestic a fost degajat în anul 2004, când a fost îndepărtat mecanic pământul de aruncătură din perioada interbelică. În campania 2004 au fost deschise două mici casete (N și S) pe drumul care flanchează *forum vetus* spre V, *cardo I occidentalis*, dar fără rezultate concludente (Piso, Roman, Diaconescu 2005). Terenul fusese răvășit de gropi moderne, astfel încât nu s-a putut preciza dacă a existat sau nu un portic exterior al forului. Chestiunea nu este numai o simplă curiozitate științifică, deoarece ea poate rezolva și o serie de probleme puse de reconstituirea acoperișului edificiului și chiar de stabilirea mărimii *intercolumnium*-ului porticului de la fațada forului. Stylobatul acestuia nu s-a păstrat în întregime și reconstituirea

lui depinde de eventualul său racord la un portic lateral¹. Din păcate săpăturile pe *cardo I* vest au fost abandonate începând cu anul 2005 (Piso, Diaconescu, Roman, Marcu, Băeștean 2006) în favoarea unor noi obiective: partea de V a lui *forum novum* cu Capitoliul și clădirile aflate la apus de *cardo I* vest, numite convențional X și Y (ultima aparținând « insulei 3 » v. Piso și colab 2008). Mai multe blocuri arhitectonice de marmură semiîngropate (printre care fragmente ale unui pilier decorat și ale unei arhitrave) au fost astfel abandonate. Prin urmare am decis reluarea săpăturilor pe *cardo I* vest, credincioși principiului că înainte de a deschide noi sectoare și de a dezveli noi monumente suntem datori să le terminăm pe cele vechi.

Cercetările au fost efectuate în cursul lunii august cu lucrători locali, studenți ai UBB și voluntari ai asociației *Projects Abroad*. Pentru început a fost trasat un carou, S1, în dreptul primilor doi contraforți ai criptoporticului vestic al forului traianic, numărați dinspre S. Săpătura a fost apoi extinsă și în dreptul contraforților 2-3 (S2). Principala descoperire a fost un zid scund, aflat la 6,20 m V de zidul perimetral al forului, ceea ce ne făcea să presupunem existența unui portic exterior cu o lățime de 11 moduli, identică cu cea a criptoporticului vestic. Extinzând c. S1 spre V, pe toată lățimea lui *cardo I*, am constatat că ne găseam în fața unui canal de drenaj amplasat pe axul drumului. Întreaga zonă fusese complet răvășită de o groapă modernă, care se întindea între zidul perimetral al forului și porticul clădirii Y, coborând sub nivelul fundației acestuia și sub nivelul de călcare al drumului, până pe lutul virgin din punct de vedere arheologic. Groapa a rămas o vreme deschisă și în consecință un tronson din stylobatul porticului clădirii Y s-a prăbușit pe fundul gropii. Prăbușirea a antrenat blocuri mari și mai multe fragmente arhitectonice de marmură, care vor fi discutate mai jos. După umplerea gropii moderne au fost săpate două canale de drenaj, foarte profunde și care au produs noi perturbări ale stratigrafiei, o serie de dale ale drumului și de fragmente arhitectonice fiind incorporate în pereții lor. În partea de N a lui S1 a fost descoperită o substrucție rectangulară de 1,20 m E - V, perfect aliniată cu contrafortul 3. Ea se găsește pe traseul unui șanț umplut încă în epoca romană (c. 007-008) și care este perfect aliniat cu extinderea spre V a clădirii din colțul nord-vestic al forului traianic. Este foarte posibil ca la 3 m V de zidul perimetral al forului să se fi găsit un portic, care nu avea un stylobat continuu, ci fundații individuale de coloană în formă de pilier. În acest caz axul coloanelor se găsea probabil la 3,08 m (11 moduli), sau 3,36 m (12 moduli) de zidul perimetral. Din păcate rezultatele nu sunt definitive, din cauza bulversărilor repetate ale stratigrafiei. Din acest motiv am deschis la S de S1-2 un tranșeu, S3, într-o zonă care părea mai puțin afectată de gropile moderne și care ne-a furnizat de altfel informații stratigrafice importante. În concluzie, principalele rezultate ale campaniei 2009, referitoare la faza de piatră, sunt următoarele.

Cardo I vest avea o lățime de 7,70 m, la care se adaugă spre E 2,90 m până la aliniamentul contraforților zidului perimetral al forului traianic, respectiv 3,10 m până la zidul propriu-zis. Către V se adaugă tot 2,90 m până la zidul perimetral al clădirii Y (în total o distanță de 13,50 – 14,70 m). Exact pe axul acestui drum se găsește un canal de drenaj, lat de 0,70 m și adânc de 0,74 m. El este flancat de doi pereți cu o lățime de 0,60 m, făcuți din piatră de râu prinsă cu mortar. Coama zidurilor a fost atent nivelată. Pe fundul canalului se află o podea de mortar alb-gălbui, foarte bine cimentat. Pe o distanță de 8 m podeaua prezintă o diferență de nivel de cca. 0,55 cm, ceea ce dă o pantă de 6-7%, similară cu panta

naturală a terenului. Canalul era acoperit cu lespezi, din care niciuna nu a fost găsită *in situ*, căci el a fost afectat de marea groapă modernă și de un canal recent, care îl suprapune pe cel antic, distrugându-l parțial. Drumul avea o substrucție de pietriș foarte compact (c. 017), care acoperea atât demolarea fazei de lemn cât și lespezile canalului. Peste acesta erau așezate lespezile drumului, toate deranjate de groapa modernă, în a cărei umplutură s-au găsit numeroase plăci, similare cu cele de pe *decumanus maximus*. Din păcate nu putem preciza grosimea umpluturilor drumului, dar notăm că în dreptul intrării în basilica lui forum vetus, între coama pereților canalului și pragul intrării, respectiv elevația stilobatului porticului clădirii Y, este o diferență de nivel de 0,90 m. Ca și canalul, drumul trebuie să fi urmat panta naturală a terenului. Pe măsura degajării lui *cardo I vest* preconizăm restaurarea canalului și umplerea spațiului dintre forul traianic și clădirea Y până la o cotă de cel puțin – 30 cm față de pragul intrării în basilică. Sperăm că în cursul săpăturilor viitoare să atingem zone mai puțin bulversate și astfel să putem fixa mai precis cota superioară a drumului.

Așa zisul «portic» estic al clădirii Y avea o lățime de 250 cm, măsurată de la axul stilobatului și până la fața zidului perimetral al clădirii. Spațiul era umplut cu lut, iar pavimentul era alcătuit din mozaic ceramic, ale cărei tesserae semănau cu cifra 8, judecând după piesele găsite din abundență aici. Stilobatul era făcut din piatră de râu prinsă cu mortar și era alcătuit din pilieri uniți între ei printr-un zid de legătură. Distanța dintre doi pilieri era de 3 m, interaxul eventualelor coloane fiind de 4,05 m. Pilierii aveau 1,10 x 1,10 m, zidăria fiind adâncă de 1,20 m, sub care mai veneau două rânduri de bolovani de râu, pe o adâncime de încă 20 cm. Judecând după porțiunea de zid prăbușită în S1, la bază pilierul avea o lățime de 120 cm. Zidurile de legătură aveau 60 cm lățime și o adâncime de 90 cm, sub care urmau două – trei rânduri de bolovani de râu, pe o adâncime de 0,20 m. În stadiul actual al cercetărilor aspectul elevației porticului este încă ipotetic, căci nu este de loc sigur că toate fragmentele arhitectonice de pe *cardo I vest* provin de la acest portic. Astfel, cel puțin o plintă și un capitel toscan de calcar, găsite în 2004 lângă zidul perimetral al forului traianic, trebuie să provină de la porticul exterior al primului for. Fusul întreg de coloană de marmură a fost găsit în imediata vecinătate a fundației de pilier din dreptul contrafortului 3 și ar putea deci aparține în egală măsură aceluiași portic și nu celui ce flanca fațada clădirii Y. Pe de altă parte până în prezent nu s-au găsit plinte și capiteli de marmură, care să provină de la porticul clădirii Y. Este posibil ca în acest caz să avem de-a face mai degrabă cu un fel de criptoportic, alcătuit din pilieri și arce, ce servea ca fațadă monumentală pentru clădirea Y (el se întinde numai pe lățimea acestei clădiri și este perfect orizontal, ne urmând panta naturală a terenului). Porțiunea de zid prăbușită în S 1 conținea o intrare, al cărei prag era alcătuit din blocuri de marmură, foarte corodate. Fragmente de la un prag masiv de travertin (poate o reparație a primului) au fost incorporate în canalul modern din zona intrării prăbușite. Din stâlpușul sudic al intrării s-a mai păstrat pe coama zidului prăbușit un bloc de marmură de 70 x 70 cm și gros de 30-35 cm. El are în centru un orificiu ușor adâncit de la care pleaca spre V și N câte un canal. Și arhitrava fragmentară de marmură are în dreptul sofitului o treaptă-opritor pentru poartă și un orificiu de fixare a ușorului. Problema este că aceleași elemente apar și la blocul de pilier, decorat pe o față cu un cadru simplu mulurat și care provine deci tot de la o poartă (poate în zidul perimetral al

clădirii Y). De altfel la S de blocul de stâlp al intrării se găsește o porțiune de zid în elevație, cuprinzând două asize de piatră de râu. De la peretele dintre doi pilăstri pot proveni și cărămizile întregi, găsite în S3, unele cu ștampila PRCOS și CVC PRAV, ambele cu caracter oficial. De asemenea nu este clară poziția blocurilor gigantice de marmură, cu o suprafață portantă de 1,10 x 1,10 m, cât a pilierilor de fundație, dar lipsite de orice element de prindere.

Din suprafețele S1-3 provin numeroase fragmente de plăci cu inscripție, care fuseseră încastrate în pereții edificiilor din jur. Este evident prematur să ne pronunțăm asupra funcționalității acestor clădiri. Ne mulțumim doar să atragem atenția că fragmentul menționându-l pe Ierhabol nu amintește neapărat un templu al acestei divinități secundare, de fapt un acolit al unuia din zeii tutelari palmireni, precum Bel, Malacbel sau Baalshamin. Oricine poate completa la fel de bine în zona lipsă a inscripției de exemplu «*simulacrum*», sau «*signum*», cu referire la o statuie a zeului și nu neapărat «*templum*».

Faza de lemn. În actualul stadiu al cercetărilor nu am identificat decât o fază de lemn, aparținând unei clădiri aflată în prima insulă de la V de forul de lemn. Un perete magistral N - S și mai mulți pereți despărțitori E - V au fuseseră identificați în criptoporticul de V al lui forum vetus. În suprafața S 1-2 a fost cercetat de asemenea un perete N - S, cu un șanț de implantare de 40 cm lățime și de cca. 0,50-0,60 m adâncime (nivelul antic de călcare a fost parțial îndepărtat de groapa modernă c. 006, astfel încât adâncimea exactă a fundației nu poate fi precizată). Pe fundul său se disting amprente circulare ale unor stâlpi cu diametrul între 0,20 și 0,30 m. Spre V pornesc din el doi pereți despărțitori cu șanțul de implantare mai puțin adânc, de numai 0,20-0,30 m. Între cei doi pereți distanța este de 3,50 m. Peretele de S cotește în unghi drept spre N, unindu-se probabil cu celălalt și delimitând astfel o încăpăre de 3,50 x 2,60 m. Un alt perete N - S a fost identificat în S3. Șanțul său de fundație are o lățime de 0,36 m și o adâncime de 0,60 m. Și el era întărit cu pari circulari de dimensiuni apreciabile (0,20 m diametru). Între cei doi pereți N - S sunt aproximativ 5,20 m.

În S 3 a fost identificat un mic cuptor, care a funcționat puțin timp, căci pereții erau slab arși. El avea o singură cameră de ardere, cu un diametru de 0,50 m și o înălțime de 0,40 m. Groapa de alimentare, de forma unui oval alungit era plină cu cărbune. Cuptorul trebuie să fi avut un rol menajer (de exemplu putea servi la copt lipii).

Din faza de lemn provin câteva vase ceramice întregibile. În afara unei oale comune (bine documentată la Sarmizegetusa) și a unei farfurii cu decor barbotinat (tipică fazelor precece ale sitului), au mai fost descoperite două cupe bitronconice, neatestate până acum. Pasta este similară, dar arderea e diferită, iar dimensiunile nu sunt aceleași, ceea ce pledează pentru mai multe șarje de producere a acestui tip de vas. El poate fi deci adăugat ca „*Leitungsfossil*” pentru faza traianică a sitului.

Note:

1. A se vedea cele două soluții propuse succesiv în 2004-2006 (Etienne, Piso, Diaconescu 2004; Etienne, Piso, Diaconescu 2006) și respectiv 2009 (Diaconescu, Bota 2009) privind fațada forului.

Bibliografie:

R. Etienne, I. Piso, Al. Diaconescu, *Les fouilles dans le "forum vetus" de Sarmizegetusa. Rapport général*, Acta Musei Napocensis 39-40/I, 2002-2003 [2004], p. 59-154.

R. Etienne, I. Piso, Al. Diaconescu, *L'Archéologie (Le rapport archéologique)*, în *Le forum vetus de Sarmizegetusa I* (publié sous la direction de I. Piso), București, 2006, p. 41-210.

Al. Diaconescu, E. Bota, *Le forum de Trajan à Sarmizegetusa. Architecture et sculpture*, Cluj Napoca 2009.

I. Piso, *Appendice I. Corpus epigraphicum*, în *Le forum vetus de Sarmizegetusa I* (publié sous la direction de I. Piso), București, 2006, p. 211-332.

I. Piso, C. Roman, Al. Diaconescu, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*, CCA 2005, nr. 192, p. 318-323.

I. Piso, Al. Diaconescu, C.-A. Roman, F. Marcu, G. Băeștean, *Sarmizegetusa. Forum novum*, CCA 2006, nr. 163, p. 310-311.

I. Piso, C.-A. Roman, F. Marcu, D. Alicu etc., *Sarmizegetusa*, CCA 2008, nr. 148, p. 265-269.

68. Săvârșin, com Săvârșin, jud. Arad

Punct: Cetățuie

Cod sit: 11851.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 9/2009

Colectiv: Peter Hügel - responsabil, George Pascu Hurezan, Victor Sava (CM Arad), Valeriu Sirbu (M Brăila), Cristina Bodo (MCDR Deva), Georgeta El Susi (IAB)

Obiectivele săpăturilor din acest an au avut în vedere: continuarea cercetării *Platoului*, până la epuizarea suprafețelor rămase nedistruse de excavațiile pentru antenele de telefonie mobilă, depistarea unor noi zone de interes arheologic pe pantele dealului și obținerea unor date stratigrafice suplimentare privitoare la evoluția comunităților umane ale culturii Coțofeni și de epocă dacică. Putem afirma, cu certitudine, că obiectivele propuse au fost realizate.

Sector Platou

Cultura Coțofeni. Deoarece în campania din anul trecut s-au identificat numeroase vestigii ale culturii Coțofeni, săpăturile din anul acesta au avut drept scop și lămurirea situației stratigrafice a acestor descoperiri.

Astfel, a fost trasată secțiunea S19, în continuare la S15, spre pantă. Profilul sudic al acestei secțiuni reprezintă coloana stratigrafică cea mai complexă de până acum, atât din punct de vedere al descoperirilor dacice, cât și a celor ale culturii Coțofeni. Pe baza profilului sudic și a grundului din S19 pot fi atribuite epocii dacice și culturii Coțofeni câte patru nivele distincte. În S12 și S14, din campania trecută, au apărut fragmente ceramice ale culturii Coțofeni, la o adâncime de -1,60 -1,80 m, lăsând impresia că există un nivel intermediar între cel dacic și cel Coțofeni. În 2009, acest nivel a fost identificat stratigrafic, între adâncimile de -1,37 -1,40 m, evidențiind o nivelare cu granodiorit, aflată între locuirea dacică și cea Coțofeni. Astfel, cel de-al patrulea nivel Coțofeni începe de la -1,40m, chiar de sub nivelarea cu granodiorit, efectuată în vederea așezării locuitorilor daci pe dealul *Cetățuie*.

Odată cu dezvoltarea așezării și cu creșterea numărului de locuitori se simțea o nevoie acută de noi spații și, pentru a-l obține, au fost întreprinse, cel puțin pe partea nordică a dealului, lucrări de terasare. Prin acest mod ingenios de amenajare a spațiului locuibil așezarea și-a mărit capacitatea

demografică, fapt observabil prin identificarea unei terase în S19.

Bogatul material arheologic, îndeosebi o gamă variată de vase ceramice, confirmă descoperirile din campania trecută. Astfel, locuirea Coțofeni de aici aparține fazei a III-a de dezvoltare internă a acestei culturi. Fapt inedit, în arealul vestic al culturii Coțofeni, descoperirea a patru nivele succesive, toate reprezentând faza finală a culturii, demonstrează o locuire de lungă durată.

În campania trecută au fost identificate numeroase elemente Kostolac, reflectate în ornamentarea cănițelor cu împunsături succesive, așezate în triunghiuri, și a străchinilor scunde, ornamentate cu șiruri de împunsături succesive. Campania anului 2009 a adus completări majore repertoriului formelor și motivelor decorative de influență Kostolac, descoperindu-se chiar importuri ale acestei culturi. O altă descoperire cu implicații cronologice importante este reflectată prin apariția unor importuri ceramice ale culturii Baden, fapt, de asemenea, inedit pentru zona în care ne aflăm. Aceste fragmente ceramice asigură contemporaneitatea fazei finale a culturii Coțofeni cu faza finală a culturii Baden.

Fragmente ceramice ale culturii Coțofeni au mai fost identificate atât pe coama *Platoului*, în S21, cât și în S13, pe Terasa 3, de pe panta sudică, ori în S20 și S22, pe Terasa 4, de pe panta nordică, toate acestea atestând amploarea locuirii din această perioadă în diverse zone ale dealului *Cetățuie*.

Epoca dacică

Săpăturile din acest an au îmbogățit informațiile noastre despre această epocă, atât din punct de vedere stratigrafic, cât și al extinderii locuirii.

În S17 (4 x 3,50 m) și S18 (3,5 x 3 m), dimensiuni impuse și de spațiul restrâns rămas pentru săpături după instalarea antenelor de telefonie mobilă, s-au identificat variate tipuri de complexe dacice: locuință de suprafață cu vatră, gropi, gropi de stâlpi și aglomerări de materiale, cu inventar caracteristic sec. II a. Chr.-I p. Chr., îndeosebi o gamă variată de recipiente ceramice, modelate cu mâna sau cu roata, arse oxidant, reducător ori necontrolat, în aer liber.

În S19, s-au identificat patru nivele stratigrafice cu vestigii din sec. II a. Chr. - I p. Chr.; adăugăm și posibilitatea ca vestigiile din ultimul/ultimele nivele dacice, din a doua jumătate a sec. I p. Chr., să fi fost distruse de nivelările pentru instalarea antenelor de telefonie mobilă.

Terasa 3 (situată pe partea sudică a dealului)

Săpăturile din anul acesta, efectuate în S13 (4m x 4m), au dovedit că este o terasă antropică, aici identificându-se vestigiile unei locuințe cu vatră și două aglomerări de materiale, toate databile în sec. I a. Chr. - I p. Chr., atât fragmente de vase specifice acestei perioade, modelate cu mâna ori cu roata, între care amintim borcanele, ceștile-opaiț, fructierele, căniile, vasele de provizii, cât și piese din metal (cuțit, piroane, scoabe). Din păcate, fiind pe pantă, vestigiile au fost, în mare măsură, distruse și împinse la vale. Așa cum am precizat deja, s-au găsit și fragmente ale culturii Coțofeni, posibil alunecate de pe partea superioară a pantei, dar nu trebuie exclusă nici posibilitatea existenței unor complexe din această perioadă în zona nesăpată încă.

Terasa 4 (situată pe panta nordică a dealului)

Anul acesta s-a identificat această nouă terasă, evident antropică, iar prin săpăturile întreprinse în S20 (6m x 2m) și S22 (5 x 2m) au fost identificate vestigiile a două locuințe de suprafață dacice, cu material tipic sec. I a. Chr.-I p. Chr.

Întrucât cercetările nu au fost epuizate în aceste suprafețe, nu facem alte precizări. Și aici s-au găsit fragmente ceramice ale culturii Coțofeni.

Baza sudică a dealului

Prin secțiunea S16 (10 x 2m) ne propunem să vedem dacă și în această zonă există vestigii arheologice; din păcate, aici stratul de steril alunecat de pe pantă, granodiori fărâmițat, este gros de minimum 1,50 m. Abia spre finalul campaniei s-a ajuns la un strat brun-negru, cu puține fragmente ceramice; desigur, vom continua aici săpătura pentru a identifica tipul și amplasarea vestigiilor păstrate.

Așa cum a reieșit din succinta prezentare a descoperirilor, cercetările de anul acesta au adus date noi atât despre comunitățile culturii Coțofeni, cât și a celor de epocă dacică.

În ceea ce privește cultura Coțofeni, s-au identificat patru niveluri stratigrafice cu materiale bogate și deosebit de variate, evidențiindu-se relații culturale, dar și cu impact cronologic, cu alte zone, cum sunt cele ale culturilor Kostolac și Baden. De asemenea, s-au observat lucrări de amenajare a dealului încă din această epocă, acestea evidențiind extinderea locuirii în diverse zone de pe platou, dar, probabil, și pe terase.

În ceea ce privește epoca dacică, pe *Platou* s-au evidențiat tot patru nivele, toate din sec. II a.Chr.-I p.Chr., iar pe pantele de S și N s-au amenajat terase, unde s-au descoperit locuințe cu inventar tipic acestei perioade.

S-a întocmit o documentație bogată de șantier, atât prin desenarea clasică a complexelor și a stratigrafiei, cât și prin arhiva foto digitală. Vasele și fragmentele ceramice au fost spălate, marcate și se află în curs de restaurare, iar cele din metale se află în curs de conservare și restaurare. De asemenea, toate materialele reprezentative au fost desenate și fotografiate.

Materialele descoperite au intrat în patrimoniul CM Arad.

Analiza resturilor de faună de la Săvârșin-Cetățuie (judetul Arad)

Georgeta El Susi

Fauna din nivelele Coțofeni

În campania din 2009 s-au determinat 24 resturi faunistice aparținând nivelelor Coțofeni, acestea completând lotul celor 65 oase provenite din campaniile 2007-2008. Distribuția materialului pe specii evidențiază prevalența mamiferelor domestice, în procent de 84,2%, față de ponderea vânatului, doar 15,9%. Vitele sunt majoritare, cu 73,6%, urmate de ovicaprine și canide, cu câte 5,3%, fiecare în parte. În campania aceasta nu s-au identificat oase de porcine, dar campaniilor anterioare ele însumează o pondere de 8,7%. În cadrul segmentului sălbatic s-au determinat oase de cerb, cal și bour, fiecare fiind cotate cu câte 5,3%. Locuirea Coțofeni de pe Dealul *Cetățuie* face parte din categoria celor cu o economie axată pe exploatarea vitelor, în subsidiar a rumegătoarelor mici, și, într-o mai mică măsură, a porcului. Profilele vârstelor de sacrificare sugerează exploatarea vitelor, mai ales, în stadiul adult-matur; deocamdată, în material nu au fost identificate oase de animale tinere. În cazul caprinelor s-a determinat un rest mandibular provenit de la un ied (2-3 luni, tăiat primăvara). Vânătoarea viza exploatarea cerbului și, subliniem, a calului, probabil încă sălbatic. El va fi contat cel mult sub raport alimentar.

Fauna din nivelele dacice (sec. II a. Chr. - I p. Chr)

Campania 2009 a oferit doar 24 oase, dintre care o treime provin din Cpl. 33. Campaniile 2007-2008 au furnizat 857 resturi databile în epoca dacică, ceea ce oferă o bază de date valabilă pentru următoarele considerații arheozoologice. În statistica din 2009 vitele prevalează în procent de 70,8%, fiind urmate de porcine, cu 16,6%, și ovicaprine, cu 4,2%. Segmentul sălbatic totalizează 8,4%, incluzând oase de cerb și mistreț, fiecare cu câte 4,2%. Se remarcă ponderea "exagerat" de mare a vitelor, fiind generată de eșantionul redus. În schimb, în materialul anterior, bovinele sunt cotate cu numai 40,8%, urmate de porc, cu 30%, ovicaprine, cu 11,4%, și cabaline, cu 2,7%. Este o statistică "normală" pentru așezările dacice cu o economie animalieră întemeiată pe exploatarea, în principal, a bovinelor și nu a suinelor. Sacrificările la bovine se făceau în toate stadiile, existând un procent însemnat de imaturi corporali; de asemenea, au fost identificate câteva falange lățite, cu patologie, ca urmare a utilizării vitelor la tracțiune. În cazul porcinelor predomină animalele juvenile și sub-adulte. O exploatare similară bovinelor se înregistrează la rumegătoarele mici.

Abstract:

In the 2009 campaign we determined 24 faunal left-overs belonging to Coțofeni levels added to the 65 bones from the 2007-2008 campaigns. Distribution of material on the species show the prevalence of domestic mammals as a percentage of 84.2% compared to 15.9% share of game. Cattle are the majority with 73.6% followed by ovicaprine and dogs, each one with 5.3%. In this campaign, no pig bones were found, in previous campaigns totalling 8.7% of their material. In the wild segment were determined bones of deer, horses and aurochs, each taxon is ranked separately by 5.3%. Campaign 2009 has provided only 24 bones belonging to Dacian level, of which one third comes from complex 33. 2007-2008 campaigns have provided 857 remains dating to this epoch, which is an available database for the following considerations. The statistics of 2009, the cattle are listed with 70.8% followed by pigs, with 16.6% and 4.2% ovicaprine. Wild segment totalling 8.4% includes bones of red deer and boar, each one with 4.2%.

69. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași

Punct: Dealul Bodești/La nuci

Cod sit: 98925.01

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici – responsabil (IA Iași), Senica Țurcanu, Maria Geba, Arina Hușleag (CMNM Iași), Maria Știrbu (CCB Iași), Linda Ellis (Universitatea de stat din San Francisco), Dorel Micle, Liviu Măruia (UV Timișoara).

În cursul anului 2009 nu am dispus de fonduri pentru continuarea cercetărilor în situl Cucuteni A3 de la Scânteia – Dealul Bodești. Cu toate acestea, din fonduri personale, în luna iunie s-a realizat o nouă ridicare topografică a stațiunii, în conformitate cu cerințele în vigoare. Această ridicare a fost realizată de Dr. Dorel Micle și Liviu Măruia de la UV Timișoara. Cu aceeași ocazie a mai fost prospectată magnetic și o parte a laturii de V a așezării (125 x 40 m), care nu a putut fi prospectată anterior din cauza vegetației prea înalte. Zona prospectată acoperă o parte a traseului șanțului de apărare. Pe

baza acestor investigații s-a stabilit că așezarea Cucuteni A3 de la Scânteia are o întindere de cca. 14 hectare.

Concomitent cu aceste lucrări, în lunile iulie-august și noiembrie au fost prelucrate statistic o parte din materialele ceramice din campaniile anterioare. Totodată a continuat spălarea și întregirea ceramicii în cadrul Laboratorului zonal de restaurare și conservare Iași. Au fost făcute de asemenea analize asupra ultimei părți a materialului faunistic din așezare.

A fost făcută și documentația pentru includerea stațiunii în Lista Monumentelor Istorice.

Piese rezultate în urma cercetărilor de la Scânteia au făcut parte din câteva expoziții naționale (*Materie și materiale în/ pentru restaurarea-conservarea patrimoniului*, 15-19.09.2009, (Materie și materiale în/ pentru restaurarea-conservarea patrimoniului, 15-19.09.2009, Craiova) și internaționale (Polonia, Septembrie 20009; *The Lost World of Old Europe: the Danube Valley, 5000-3500 B. C.*, 11 noiembrie 2009-25 aprilie 2010, expoziția organizată de ISAW - New York University), bucurându-se de interesul publicului și al specialiștilor.

Bibliografie:

Mischka C., *Geomagnetic Prospection in Neolithic and Copper Age Settlements in Romania*, Eurasia Antiqua 14, 2008, Berlin, p. 99-113.

C. - M. Lazarovici, *Cucuteni Ceramics: Technology, Typology, Evolution, and Aesthetics*, în *"The Lost Worlds of Old Europe. The Danube Valley, 5000-3500 BC"*, Eds. David W. Anthony with Jennifer Y. Chi, The Institute for the Study of the Ancient World at New York, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2009, p. 128-161.

C. - M. Lazarovici, S. Țurcanu, *Scânteia-Dealul Bodești, Iași county*, în *Cucuteni Culture art and religion -Kultura Cucuteni sztuka i religia*, Publishing House Accent Print Suceava, Suceava 2009, publishing coordinator I. Mareș, p. 18-20.

Abstract:

During 2009 a new topographic evaluation has been made together with the colleagues from West University in Timișoara, Dr. Dorel Micle and Liviu Măruia. The area of the site is about 14 hectares. With the same occasion we made magnetic prospecting on an area of 125 x 40 m on the west side of the site, area related with the defensive ditch of the settlement. The last part of the animal bones has been analyzed too. We have also started the statistical analysis of the archaeological material. Other pots have been reconstructed too. Artifacts discovered in Scânteia have been part of national (*Materie și materiale în / pentru restaurarea-conservarea patrimoniului*, 15-19.09.2009, Craiova) and international exhibitions (Poland, September 20009; *The Lost World of Old Europe: the Danube Valley, 5000-3500 B. C.*, organized by ISAW - New York University).

70. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara

Punct: Dealul Țapului

Cod sit: 87601.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 61/2009

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu/MN Brukenthal), Dragoș Diaconescu, Gheorghe Natea, Vasile

Palaghie (MN Brukenthal), Florian Dumitrescu, Aurelian Rusu (ULB Sibiu), Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Situl arheologic se află situat în partea nordică a localității Silvașu de Jos, într-o zonă deluroasă și constă în existența a șapte movile, dintre care trei se remarcă printr-o elevația mai mare (numite de noi M1, M2 și M3). Cercetările întreprinse începând cu anul 2006 au vizat în mod principal movila M1, a cărei parte nordică a fost parțial afectată de un drum de exploatare ce leagă Silvașu de Jos de Ocolîșu Mare. Cercetările menționate au vizat sferturile A (dispus în partea de S-E a movilei) și C (dispus în partea nord-vestică). Rezultatele obținute au fost publicate sub formă de rapoarte arheologice. Forajele geologice efectuate cu un penetrometru de tip DM30 *Dynamic medium automatic penetrometer hydraulic extractor* au relevat faptul că movilele M2 și M3 prezintă de asemenea intervenții antropice.

Cercetarea din anul 2009 a vizat încercarea noastră de a "înțelege" stratigrafia movilei M1 care a oferit rezultate oarecum diferite în cele două sferturi opuse, cercetate până în prezent. Astfel, sferturile B (plasat în partea de S-V a movilei) și D (partea nord-estică) au devenit extrem de importante în demersul nostru și în același timp principalele ținte. De asemenea am căutat ca rezultatele obținute prin forajele geologice în campaniile anterioare să fie completate. Astfel am efectuat sonde și între movilele M2 și M3 precum și în movila M1 (pentru a avea posibilitatea să comparăm "stratigrafia" carotelor din cele trei movile mai înalte) și în apropierea acestora. Am considerat necesar acest mod de abordare, deoarece rezultatele obținute anterior ne făceau să considerăm că avem de-a face cu o locuire sezonieră.

Săpătura arheologică propriu-zisă a vizat, așa cum menționam mai sus, sferturile B și D ale movilei M1. Având în vedere rezultatele diferențiate din cele două sferturi deja cercetate, am considerat că o problemă ar fi putut-o constitui metoda de săpătură utilizată anterior și anume cea de săpare a unor niveluri artificiale orizontale cu grosimea de 10 cm. Beneficiind și de existența a patru profile deschise (practic două profile perpendiculare prin movilă) am considerat ca primă metodă necesară să curățăm foarte bine săpătura existentă. Totodată a fost extins, prin practicarea unei secțiuni cu lățime de 1 m (S1/2009), profilul cu expunere sudică al sfertului A. Am considerat extrem de important acest lucru pentru a putea vedea dacă "locuirea" nu se extinde și dincolo de aceste movile.

Profilele curățate ne-au relevat faptul că imediat sub stratul vegetal cu aspect extrem de afânat de culoare cenușie (numărat de noi cu 1), se afla plasat un strat roșcat, cu intruziuni de alb-cenușiu, cu aspect relativ dens (numărat cu 2), asemănător cu cel plasat imediat sub stratul vegetal obținut din forajele geologice efectuate în afara movilelor și din săparea jumătății estice a secțiunii S1, dar mai puțin dens. Sub acest nivel, a fost observat pe toate cele patru profile existente, un alt nivel brun-roșcat cu pete negre-cenușii, cu aspect dens ce prezenta crăchiuri de culoare albă (numărat cu 3) ce prezenta o "cădere" dinspre centru înspre margini, paralelă și similară în unghiul pantei cu nivelul vegetal ce acoperea movila. Pe profilul cu expunere estică din sfertul A și pe cel cu expunere sudică din același sfert, între nivelul 2 și 3 a fost observat un nivel de arsură cu grosimi între 6 cm și mai puțin de 1 cm ce avea o traiectorie descendentă dinspre zona centrală a movilei (cea mai înaltă) spre marginile ei. În zona centrală a movilei, pe aceleași profile se putea observa că nivelul 3 nu mai există, iar

pe profilul cu expunere estică nivelul de arsură era vizibil la aproximativ 5 cm deasupra bazei profilului. "Lipsa" nivelului 3 în partea centrală a movilei era vizibilă și pe profilele cu expunere nordică și vestică a sfertului C. Pe aceste profile însă nivelul de arsură pornea de pe punctul maxim de elevație al nivelului 3 și "cădea" spre mijlocul movilei, până la nivelul observat pe profilul cu expunere estică al sfertului A. Nivelul de arsură era suprapus în această zonă centrală a movilei de nivelul 2. Aceste lucruri au relevat foarte clar faptul că nivelul 3 fusese săpat în partea centrală a movilei (acest nivel 3 avea aceeași consistență și culoare cu ceea ce fusese numit și cercetat ca și complexul C 12).

Astfel am considerat mult mai oportună efectuarea unei săpături stratigrafice, prin care să urmărim îndepărtarea straturilor așa cum se prezentau ele pe profilele studiate. Îndepărtarea nivelului 2 de pe sferturile B și D și urmărirea nivelului de arsură acolo unde suprapunea nivelul 3 și a părții superioare a nivelului 3, ne-au oferit posibilitatea să observăm și pe grundriss-ul săpăturii existența în zona centrală a movilei a unui complex ce avea o formă rotunjită și în interiorul căreia "cădea" nivelul de arsură observat pe profilele cu expunere nordică și vestică ale sfertului C, suprapus de un sol corespunzător nivelului 2.

Totodată au fost surprinse și șanțuri ce însciau complexul central, pe al căror fund erau vizibile gropi de stâlp similare cu cele surprinse în campania din 2007. Faptul că umplutura acestui șanț era similară cu solul observat în nivelul 2 și în partea superioară a complexului central ne-a făcut să considerăm că aceste șanțuri puteau fi săpate la un moment contemporan cu complexul central sau puteau fii mai târzii și corelate cu complexul C4, ce afecta tocmai aria centrală a movilei, tăind însă nivelul 2.

Săparea complexului central, prin golirea solului roșcat cu intruziuni de alb-cenușiu a dus la descoperirea în sfertul B, în imediata vecinătate a sa cu sfertul C a încă două vase ceramice aparținând culturii Coțofeni, faza a III-a, vase ce în mod cert au fost depuse în același moment cu cele din așa-numitele complexe C5 și C8 și din complexul C9. Folosim această sintagmă de „așa-numitele complexe C5 și C8” (considerate inițial colibe) deoarece este cert că ele erau de fapt parte a unui singur complex, cel numit de noi mai sus „central”. Complexul C9, exterior complexului central a fost cercetat în întregime, el tăind nivelul 3 (fapt observabil pe profilul cu expunere nordică a sfertului C). Astfel în cadrul complexului central se pot include complexe C5, C7, C8 și C10. Complexul central se prezintă ca o groapă de formă rotunjită, ce prezintă spre marginile sale amenajat un fel de postament ("laviță"), pe care în parte nord-vestică a complexului au fost depuse cele 19 vase ceramice Coțofeni.

Astfel putem concluziona și putem afirma că avem de-a face cu un complex cu caracter ritual (poate funerar, dar la acest moment avem rezerve având în vedere numărul extrem de mic al fragmentelor osoase identificate, fragmente osoase de dimensiuni mici, ce prezentau urme de ardere și erau într-o stare de conservare extrem de precară; aceste fragmente au fost deja trimise unor specialiști pentru a analiza dacă ele sunt umane sau nu) ce a fost amenajat într-o movilă pre-existentă, anterioară momentului de amenajare a complexului, prin săpare în zona centrală a acestei movile. A urmat apoi amenajarea postamentului circumscris marginii exterioare a complexului pe care au fost depuse vasele ceramice. Apoi a fost "amenajat" un "rug" ale cărui urme de ardere se constituie în nivelul ars ce

suprapunea în partea sud-estică a movilei nivelul 3 și în cantitatea destul de mare de lemn ars. Credem că vasele au fost depuse anterior incendierii „rugului” deoarece restaurarea acestora a relevat clare urme de ardere secundară a acestora. Direcția de prăbușire a „rugului” este în mod cert dinspre NV spre SE conform dispunerii nivelului ars.

După consumarea arderii, la scurt timp, tot acest complex ritual a fost acoperit cu o manta de lut luat, considerăm noi, din imediata proximitate a movilei M1, manta ce se constituie în fapt în nivelul 2. La baza movilei am identificat un nivel de sol ce are un aspect mai dens decât nivelul 2 și care conține galeți de cuarț și silex, într-o proporție destul de mare. Prezența acestui "brâu" de pietre ce circumscrie movila (afirmăm aceasta pe baza celor observate în sfertul B și D) o putem pune în legătură cu amenajarea movilei. Un răspuns cert pentru acest raționament poate fi dat de extinderea cercetărilor în exteriorul acestei movile și de observarea frecvenței cu care apar galeții de cuarț și silex în nivelul plasat sub stratul vegetal. Oricum apariția unor movile cu manta de pământ la nivelul cronologic al fazei Coțofeni III nu ar fi o surpriză.

Movila pre-existentă și faptul că în mantaua movile M1 am identificat piese aparținând din punct de vedere tipologic paleoliticului mijlociu, aflate în mod cert în poziție secundară, ne-au făcut să privim cu mai mare atenție movilele mai reduse ca elevație M4, M5, M6 și M7. Forajul geologic efectuat în M4 a relevat că stratigrafia acesteia nu este similară cu cea din M1, 2, și 3, mai exact nu au fost identificate resturi de cărbune de lemn. În mușuroaiele de cârțiță de pe aceste movile "mici" au fost identificate, în toate cele patru ridicături, resturi de prelucrare obținute prin cioplire a silexului. Astfel este posibil ca aceste movile să fie legate de utilizarea acestei înălțimi de comunitățile paleolitice mijlocii.

Urmând acest "principiu" și datorită unor factori obiectivi (extinderea campaniei mai mult decât se preconizase) am efectuat prin movila M1* (așa cum am numit movila pre-existentă), pe direcție E - V, doar secțiunea S2/2009 cu lățimea de 1 m, pentru a releva stratigrafia acesteia și de a vedea ce tip de materiale apar în nivelul 3 pentru o eventuală datare. Ce putem afirma este că nu am identificat nici un fragment ceramic în acest nivel ci numai piese de silex sau cuarț.

Din complexul central s-au prelevat probe de cărbune și probe osteologice în vederea obținerii probelor necesare datării absolute.

S-a utilizat un penetrometru pentru realizarea de foraje geologice în sit. Rezultatele au relevat că movilele M1, 2 și 3 prezintă urme de cărbune. Aspectul lor general și acest fapt le poate pune în aceeași categorie. Forajele geologice din exteriorul acestor movile au demonstrat absența unui nivel de cultură, excluzând posibilitatea existenței unei așezări aparținând eneoliticului târziu.

S-a utilizat stația totală pentru plasarea pe planul topografic al zonei a punctelor de foraj și pentru înregistrarea datelor altimetrice a movilei M1* pentru o reconstituire în 3D a acesteia.

În campania 2010 se dorește definitivarea cercetării în movila M1* și pe cât posibil stabilirea orizontului cronologic al momentului de formare al acesteia. De asemenea dorim la acest moment cercetarea uneia dintre movilele M4, 5, 6 sau 7 pentru a putea compara situația stratigrafică de aici cu cea din M1*.

Datorită caracterului obiectivelor arheologice din acest punct nu avem propuneri concrete pentru conservarea *in situ* a

obiectivelor arheologice descoperite. Vasele ceramice și celelalte artefacte urmează cursul firesc pentru conservare și restaurare în laboratoarele MN Brukenthal.

Toate materialele arheologice sunt depozitate la MCC Hunedoara.

Bibliografie:

Luca S.A., Roman C., Diaconescu D., Roman D., Tincu S., *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealu Țapului*, CCA 2007, pp. 334-335

Luca S.A., Roman C., Tincu S., *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealu Țapului*, în CCA 2008, p. 280

Luca S.A., Roman C., Purece S., Roman D., Tincu S., *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealu Țapului*, CCA 2009, pp. 194-195

Abstract:

The 2009's research campaign revealed the fact that mound M1 is actually not connected to any contemporary structures and it is, in fact, a ritual structure belonging to Coțofeni culture (phase III – Late Eneolithic). It is quite probable that this feature has a funeral character (and being a tumulus with soil mantle). In the soil mantle of M1 we discovered flint artifacts belonging to Middle Palaeolithic from the typological point of view and were probably connected to a settlement from this time.

71. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]

Punct: Cetatea Fetei

Cod sit: 161277.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2009

Colectiv: Mihaela Iacob – responsabil, Dorel Paraschiv, George Nuțu, Marian Mocanu, Liliana Terente, Ana Barabanciu (ICEM Tulcea), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei, Alexander Rubel, Andrei Opaiț, Lucian Munteanu (IA Iași), Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba, Simina Stanc (UAIC Iași), Alina Neagu (U București), Andrei Soficaru, Nicolae Mirițoiu, Mihaela Gătej (CCA București), Adrian Doboș (IAB), Radu Pîrnău (OSPA Iași), Marta Quaranta (Universita di Bologna), Sever Boțan, Natalia Midvichi, Valentin Piftor, Bogdan Voicu (absolvenți UAIC Iași), Ștefan Honcu, George Mironescu (studenți UAIC Iași), Maria Violeta Răileanu, Roxana Coadă, Florentina Crăcană, Adela Șufan, Ion Coropceanu (studenți UDJ Galați), Ana Ghenea (studentă U București), Marta Czarnocka (Univ. Torun), Julie Dewas (studentă, Noua Caledonie), alți studenți și absolvenți UAIC Iași

Cercetările arheologice din campania 2009 au fost finanțate de către Römisch Germanische Kommission Frankfurt am Main și MCC. Acestea s-au desfășurat pe trei sectoare în fortificație – *Curtina G- Turnul 8, Curtina X și Turnul 10* – și pe unul în afara acesteia, în punctul *Fântâna Seacă*. La acestea au participat peste 50 de studenți de la UAIC Iași, UDJ Galați și Univ. București și zece elevi de la Liceul „Roman Vodă” Roman, coordonați de profesorul Ovidiu Albert.

Pe lângă săpătura propriu-zisă, s-au mai desfășurat următoarele activități:

- spălarea, restaurarea și prelucrarea pe șantier a întregului material ceramic;
- realizarea de relevee în sectoarele *Curtina G-Turnul 8, Poarta de Vest și Curtina X*;
- prelucrarea și publicarea materialului arheozoologic până la cel descoperit în campania 2008 (Simina Stanc, *Arheozoologia Dobrogei pentru primul mileniu p.Chr.*, Iași 2009).

Sector Curtina G – T 8

Dorel Paraschiv, Costel Chiriac, Marian Mocanu, Sever Boțan, studenți UAIC Iași și UDJ Galați

Obiectivele majore ale campaniei 2009, pentru sectorul *Curtina G și T 8*, au fost: lămurirea planimetriei turnului 8 și stabilirea stratigrafiei în interiorul turnului. Pentru a îndeplini primul obiectiv enunțat mai sus a fost deschisă o nouă suprafață, notată S V și amplasată la E de celelalte 4 suprafețe anterioare deschise pe acest sector. Această nouă suprafață are dimensiunile de 6 x 25 m. Potrivit rezultatelor obținute în campania precedentă, punerea în evidență a celor două faze constructive ale turnului 8, în această nouă suprafață am sperat să surprindem latura de E corespunzătoare primei faze a turnului și să obținem informații privind relația cronologică a celor două faze. În S V săpătura s-a desfășurat exclusiv într-un strat compact de dărâmătură alcătuit din pietre de dimensiuni mari și medii și din mortar. Adâncimea maximă atinsă este 2 m față de zidul de incintă. Observațiile ce se pot desprinde în urma cercetărilor efectuate în S V sunt următoarele:

- din latura de E corespunzătoare primei faze am surprins doar porțiunea în care aceasta face joncțiunea cu zidul de incintă, restul fiind demantelat (posibil în epoca modernă). Latura de E a primei faze se află la 15 m față de cea de V și 7 m față de latura de E a celei de-a doua faze.
- în fața zidului de incintă a existat un șanț săpat cel mai probabil pe la începutul sec. XX de către localnici pentru a scoate piatră din incinta cetății. Șanțul este vizibil în special pe profilul de E a secțiunii și are o lățime de aproximativ 4 m (acest șanț modern este vizibil și pe profilele din S I și S III, iar pe teren se observă că șanțul pornea din zona turnului 7 și urmărea traseul cortinelor G și H, oprindu-se în zona turnului 9).
- intervențiile moderne în zona incintei de N a (L)Ibidei sunt explicația faptului că puținul material arheologic recuperat în S V (în exclusivitate material ceramic) se află în afara unui context stratigrafic clar și se încadrează atât în perioada romană timpurie (amintim aici un urciur cu disc databil în sec. II – III și fragmente ceramice de masă de proveniență microasiatică) cât și în perioada târzie (câteva fragmente de amfore, în special LRA 2).

Sondajul realizat în interiorul turnului 8 a avut ca scop stabilirea stratigrafiei interioare a turnului și corelarea rezultatelor cu cele obținute în campania precedentă (stratigrafia în exteriorul turnului) pentru a obține secvența stratigrafică completă pentru sectorul *Curtina G și T 8*. Sondajul stratigrafic are dimensiunile de 3,65 x 3 m, limitele sondajului fiind laturile de V și N (a doua fază) ale turnului și zidul de incintă. Adâncimea de la care pornește sondajul nostru este de 1,80 m, acolo unde s-a oprit săpătura în turn în campania 2006, pe un nivel corespunzător sec. VI. Prima „descoperire” importantă a fost un vas de provizii ce a apărut în colțul de SE a sondajului. Adâncimea la care a fost descoperit este de 1,86 m, diametrul maxim interior al vasului fiind de 0,70 m, iar cel

exterior de 0,75 m. La golirea vasului de provizii, în interiorul acestuia am descoperit un fragment de opaiț databil în sec. VI. Continuând săpătura, la adâncimea de 2,20 m am identificat un nivel constituit din mortar, pietre de dimensiuni mici și medii, nivel ce prezintă puternice urme de incendiu. De pe acest nivel am recoltat un bogat material ceramic, aproximativ 90% din fragmente provenind de la amfore (în special *LRA 2* și *LRA 1*) dar și câteva fragmente de veselă de masă printre care o bază de farfurie cu decor ștampilat. La adâncimea de 2,70 m am identificat un nou nivel pe care am descoperit o cantitate apreciabilă de resturi faunistice, dar și piroane din fier și aproximativ 25 de proiectile de catapultă realizate din calcar, de dimensiuni medii. Următorul nivel apare la adâncimea de 3,10 m, acesta fiind primul nivel de funcționare a turnului 8. Pe acest nivel, pe lângă oase de animale au mai apărut alte aproximativ 35 de proiectile (unele dintre proiectile sunt în stare fragmentară, astfel ne este imposibil să precizăm cu exactitate numărul acestora), acestea diferențiindu-se de precedentele prin dimensiunea sensibil mai mare. Continuând săpătura, la adâncimea de 3,90 m am identificat un nivel roman timpuriu, anterior construcției cetății (acesta se află sub fundația primei faze a turnului 8 cu aproximativ 0,20 m), nivel ce a scos la iveală un bogat material ceramic, printre care amintim amfore *Zeest 64*, *Zeest 84-85*, *Dressel 2-5*, fragment de bol – forma *Hayes 3 Çandarlı*, fragmente de farfurii pontice. Pe lângă materialul ceramic amintim și fragmentele de vase din sticlă, printre care menționăm un fragment de *kantharos*. La toate acestea se adaugă o monedă din bronz – *as* – datată în sec. I p.Chr. Sub acest nivel a apărut sterilul arheologic. Observațiile ce se pot desprinde în urma cercetărilor efectuate în interiorul turnului 8 sunt următoarele:

- din punct de vedere stratigrafic am identificat 5 niveluri din care 4 romano-bizantine și unul roman timpuriu, anterior construcției cetății. Comparând stratigrafia din interiorul turnului cu cea surprinsă anul trecut în exteriorul turnului (6 niveluri) observăm că singurul nivel ce lipsește și pe care de altfel nici nu aveam cum să-l surprindem în interiorul turnului, este nivelul de demantelare antic.
- din punct de vedere cronologic, considerăm că a doua fază constructivă a turnului (restrângerea turnului prin retragerea laturii de N și prin restrângerea spre V) s-a petrecut mai degrabă în sec. VI, cel mai probabil în timpul domniei lui Anastasius sau a lui Iustinian și nu cum am considerat până acum că ar fi avut loc la sfârșitul sec. IV, după invazia goților.
- în prima fază a turnului aici a funcționat o mașinărie de luptă – cel mai probabil o catapultă – dovadă fiind cele aproximativ 60 de proiectile descoperite în interiorul turnului, pe o suprafață de 3,65 x 3 m.
- în sec. al VI-lea nu excludem posibilitatea ca turnul să fi fost folosit și ca spațiu de depozitare, faptul că într-un sondaj de 3,65 x 3 m am descoperit un vas de provizii fiind un argument în favoarea acestei ipoteze.

La finalul campaniei, în luna august, am demarat cercetarea unei zone aflată în extramuros, la aproximativ 120 m N de curtea G, într-o zonă în care a funcționat una din necropolele romano-bizantine ale (L)Ibidei. În această zonă am deschis un sondaj stratigrafic de 1 m lățime și de 50 m lungime, orientat N – S, scopul fiind acela de a surprinde limita nordică a așezării romane timpurii, anterioare construcției cetății, așezare ce s-a dezvoltat în zona curții G. Săpătura nu a apucat să fie finalizată în această campanie, singurele complexe cercetate

fiind două morminte romano-bizantine, puternic afectate de lucrările agricole din zonă.

Cercetările arheologice pe sectorul *Curtina G și T 8* vor continua în campania următoare, atenția noastră concentrându-se asupra S V, pentru a pune în evidență latura de E a primei faze a turnului și pentru a surprinde închiderea între aceasta și latura de N a aceleiași faze. De asemenea vom trece la demontarea marilor stratigrafici pentru a evidenția și mai bine turnul 8 și curtea G.

Sectorul X

Dan Aparaschivei, Maria Violeta Răileanu, Roxana Coadă, Florentina Crăcană, Adela Șufan, Ion Coropceanu, Ana Ghenea, George Mironescu

Campania de săpături arheologice de la Ibida (Slava Rusă) din 2009 a stat sub semnul insuficienței fondurilor. Prin urmare, obiectivele propuse anul trecut nu au putut fi decât parțial atinse.

S-a lucrat, așa cum am procedat și în anii trecuți, în două puncte, respectiv secțiunile X și X1, *intramuros* și *extramuros*. În primă fază, am pregătit SX, carourile 1 și 2, *intramuros*, pentru a încerca o clarificare a utilității edificiului din care s-a reușit doar profilarea câtorva elemente în anii precedenți, respectiv un fragment de zid legat cu pământ și păstrat în condiții nu tocmai bune.

În al doilea rând, am reluat săpăturile în secțiunea X1, c. 6 cu precădere, respectiv de-a lungul incintei, pentru completarea informației despre etapele de refacere a incintei și eventualul sistemul de acces către fortificația de pe colină.

Detaliind săpătura din acest an, vom începe cu carourile 1-2 din SX asupra cărora ne-am oprit într-o primă fază. Pe lângă zidul de edificiu denumit convențional Z1, adâncind săpătura, am identificat un alt fragment de zid, Z2, care se leagă de Z1 făcând un unghi de aproximativ 120°. Prin urmare, la o adâncime de 1,10-1,20 m spre S (cel mai înalt punct al caroului 2) avem acest edificiu descoperit parțial pentru că ambele ziduri intră în profilul de est. Z1 a fost descoperit pe o lungime de 2,10 m, cu o înălțime de 0,80 m în punctul de legătură cu Z2 și doar 0,20 m la intrarea în profilul de E. Ca descriere generală, se păstrează aceeași compoziție despre care aminteam în campaniile anterioare, respectiv un bloc mai mare de piatră și, în rest, piatră de dimensiuni mici, prinse cu pământ galben. Z2 se găsește într-o stare mult mai deteriorată, în sensul că, spre exemplu, la intrarea în profilul de E se păstrează doar o asiză de circa 0,10 m. Mai mult, compoziția acestui ultim zid este mult mai sărăcăcioasă în sensul că predomină piatra de dimensiuni reduse și zidită dezordonat. Lățimea ambelor ziduri este de 0,45 m. Foarte interesant este materialul arheologic recoltat. Pe lângă o cantitate destul de importantă de ceramică din sec. IV-V, din dărâmătura de pe nivelul de funcționare al respectivei instalații s-a colectat o cantitate impresionantă de oase de animale mari (bovine și cabaline) în special.

Din păcate, nu dispunem de nici o monedă sau alt obiect care să ne poată data cu o mai mare precizie acest complex dar, prin prisma situației de care dispunem cu 16-18 m mai spre S, spre incintă, considerăm că se poate corela cu perioada de funcționare a depozitului de *dolia*, cu toate că respectivele vase de provizii se află la o diferență de nivel de circa 2,50 m, la o distanță de circa 12 m. Explicația este destul de simplă având în vedere configurația terenului, accesul

făcându-se către partea superioară, cu incinta, fie pe un drum în pantă, fie pe scări.

În aceeași secțiune, c. 6, *extramuros*, am adâncit săpătura în ceea ce am definit încă din campania trecută ca fiind o groapă menajeră. Și în acest an, în cei circa 0,30 m săpați în adâncime, am scos o cantitate mare de material ceramic, oase, fier, sticlă, monede. Ceea ce remarcăm în acest carou este că la circa 3,10 m, materialul recoltat este mai sărăcăcios, semn că ne apropiem de fundul gropii. Materialele arheologice strânse își păstrează, în mare, aceeași compoziție, în sensul că sunt fragmente ceramice încadrabile cronologic în sec. IV-VI, majoritatea de tipul *LR 1*, *LR 2*, *Hayes 3*, obiecte de sticlă (pahare, candelă) caracteristice aceleiași perioade, obiecte mici de bronz și fier, dar și cinci monede de la sfârșitul secolului al IV-lea și din sec. al V-lea. Asta ne întărește opinia că folosirea gropii menajere se leagă de durata funcționării incintei.

Cât privește secțiunea SX1, unde cercetările noastre s-au concentrat pe identificarea sistemului de construcție a incintei în pantă, am decis să lucrăm pe jumătate din secțiune din două rațiuni. În primul rând, volumul foarte mare de muncă care, în condițiile insuficienței fondurilor, nu ne-ar fi permis să înlăturăm cantitatea impresionantă de piatră și mortar căzute provenite din incintă, dar și datorită pericolizității lucrului în pantă, cu martori foarte înalți și instabili. Prin urmare, am redus aria de lucru pe jumătatea de E a secțiunii, în partea din josul pantei. Încă de la primele asize care au fost descoperite în acest an am constatat că zidăria era ridicată în trepte, așa cum se pretează o construcție pe un teren cu o astfel de pantă abruptă. O altă constatare preliminară a fost aceea că structura zidului din SX1 este diferită de cea din SX în sensul că nu se mai întâlnesc cele patru asize de cărămidă pe care constructorii au considerat necesar să le introducă în zid atât înainte de îngroșarea incintei la urcarea pantei, cât și în partea sa superioară, pe o lungime pe care nu o cunoaștem, deocamdată. Cert este că, se pare, în condițiile în care era introdus un nou element în construcția incintei, în cazul nostru acea întărire a zidului cu 1 m, se apela și la sistemul de îndreptare a zidăriei, cu cărămidă. Întâlnim aceeași situație și la turnul 8, unde incinta prezintă evident urmele unor asize de cărămidă în preajma turnului. Această modalitate de construcție se aplica în paramental interior al incintei.

De la circa -2,50 m, la 2,10 m distanță de incintă și la 0,90 m de profilul de E provin două monede, una de la sfârșitul secolului al IV-lea, iar cea de-a doua din sec. al V-lea, care ne datează destul de bine etapele de construcție și de funcționare ale incintei. La aceeași adâncime (-2,50 m), dar la aproximativ 4 metri de incintă, *intramuros*, am identificat mai multe blocuri de piatră de dimensiuni foarte mari, care nu făceau parte din incinta cetății, ci, cel mai probabil, erau căzute din fortificația de pe colina din apropiere. Redăm dimensiunile a cinci dintre aceste pietre, cele mai impresionante: 1. 0,80 x 0,65 x 0,35 m; 2. 0,80 x 0,60 x 0,35 m; 3. 0,90 x 0,75 x 0,35 m; 4. 1,10 x 0,40 x 0,30 m; 5. 1 x 0,40 x 0,55 m. Reamintim aici faptul că în *dolium*-ul 2, din care am scos conținutul în campania trecută, am găsit un bloc de piatră de dimensiuni asemănătoare, care presupuneam, ca și în cazul acestor pietre, că ar fi fost căzut din fortificație. Practic, dacă se observă cu atenție dispunerea acestor blocuri uriașe, atât în SX, cât și în SX1, se constată că sunt dispuse pe o linie de-a lungul incintei, de la circa 1,50-2 m de aceasta, până pe la 10 m. Până acum s-au scos sau s-au identificat 12 blocuri de piatră de mari dimensiuni, fasonată și, în

cazul unora, tăiată pentru îmbinare, provenite din prăbușirea incintei fortificației colinare.

Revenind la incinta cetății mari, putem trage câteva concluzii foarte interesante legate de construcția sa. Așadar, în cei 2-2,10 m săpați din SX1 în campania din 2009, am ajuns la plinta zidului, la o adâncime de 3,15 m înspre E, în cel mai jos punct al secțiunii și la 4,10 m înspre V, în cel mai înalt punct. Avem, prin urmare, o diferență de nivel de circa 0,90 m pe cei 2 m de incintă. Este o construcție foarte dificilă, având în vedere această diferență de nivel, fapt care presupunea o substrucție solidă și foarte eficientă. Plinta este în trepte, dar nu avem de-a face cu același sistem întâlnit în SX. Reamintim că acolo dispunem de două elemente care compuneau acel sistem de trepte, unul jucând rol de plintă, iar cel de-al doilea fiind o cale de acces. Cert este că aceste trepte erau de 1m lățime și mergeau până în îngroșarea incintei, de unde nu știm până în acest moment cum continuă, din cauza mortarului lăsat pentru protecția incintei care se găsește într-o stare foarte precară. Se pare că dincolo de această îngroșare nu avem decât plinta propriu-zisă, în trepte, formată din piatră de dimensiuni mici și medii prinsă în mortar foarte dur. În SX1 am surprins patru astfel de trepte din plintă, numerotate de la a la d. Toate au o lățime de circa 0,45 m de-a lungul incintei (pe latura perpendiculară cu incinta).

Treapta a este cea mai de jos, de lângă profilul de E. Practic, ea intră în profil, surprinzând-o în secțiune doar pe aproximativ 0,30 m (latura paralelă cu incinta). Deasupra pietrei se observă un strat consistent de mortar cu ceramică fărâmițată.

Treapta b are latura paralelă cu incinta de 0,59 m. Este cea mai bine păstrată și se observă foarte clar compoziția sa: două pietre de dimensiuni medii juxtapuse, nefasonate, prinse cu o cantitate mare de mortar care avea și multe pietricele în compoziție.

Treapta c se păstrează în condiții precare. Dimensiunile sale sunt tot de 0,45 x 0,50, iar grosimea de 0,80 m. Practic, grosimea fiecărei trepte este de cca. 0,20 m, dar cu cât urcăm pe colină, cu atât baza de sprijin a treptelor-plintă din partea superioară este mai consistentă.

Treapta d este surprinsă în secțiune doar fragmentar, ea intrând în mortarul de V. Avem doar 0,20 m din latura paralelă cu incinta.

Fiecare dintre treptele din plintă este surprinsă și marcată în substrucția incintei printr-o asiză delimitată de constructor cu o linie de mortar. Această succesiune de asize evidențiate și legate mult mai atent, cu un mortar de o duritate ridicată, cu mai mult var în compoziție, cu o roșuială mai atentă, urmărește treptele-plintă. În cei 2,00 m din secțiunea noastră avem patru astfel de asize, corespunzătoare celor patru trepte din plintă, dar și altele două, care merg către treptele din profilul de V. Se poate urmări ușor o linie care demarchează substrucția incintei, formată din aceste asize care se încheie cu câte o treaptă-plintă. Diferența de nivel a acestei succesiuni de asize este de 0,90 m, adică exact cât reprezintă și diferența de nivel de la partea superioară a incintei. Aceste măsurători confirmă încă o dată, dacă mai era nevoie, meticulozitatea și măiestria constructorilor și a inginerilor care au proiectat zidul de incintă.

Deasupra acestei substrucții, se observă o refacere, care iese în evidență prin calitatea inferioară a pietrei utilizate și a mortarului ușor diferit de restul elevației. Practic, elementele incintei în acest segment al cetății ar fi următoarele: 1. plinta în

trepte, cu pietre de dimensiuni mici și medii, prinse cu mortar și cu o bază de susținere din ce în ce mai solidă pe măsură ce se urcă panta; 2. substructura aferentă formată din asize prinse cu mortar dur, cu pietrele, de dimensiuni medii, rostuite atent; 3. elevația propriu-zisă, cu pietre de dimensiuni mari și medii, prinse cu un mortar albicios; 4. refacerile din elevația incintei, una în apropierea substructurii, probabil locală, și una în partea superioară a zidului, generală, surprinsă și în SX, provenită, probabil, din ultima perioadă de funcționare a cetății, în sec. VI.

În funcție de materialul arheologic scos din SX1, am surprins aceeași cronologie, conform căreia incinta a fost ridicată undeva în sec. al IV-lea, probabil în prima sa jumătate, cu o utilizare intensă în sec. al V-lea, care a presupus și cel puțin o refacere, identificată cu monede la treptele din SX, cu prelungire în sec. al VI-lea, cel mai bine surprinsă în ultima refacere a incintei, clară atât în SX, cât și în SX1.

Pentru următoarea campanie ne propunem să extindem săpătura pe întreaga lățime a SX1, la baza incintei, să continuăm cercetările *intramuros* în SX, pentru a clarifica relația cronologică dintre edificiul format din zidurile Z1 și Z2 și incintă sau depozitul de *dolia* din apropiere, dar și să verificăm existența unor eventuale complexe în SX1 *intramuros*.

Sectorul Fântâna Seacă

Colectiv: George Nuțu, Andrei Opaț, Lucian Munteanu, Natalia Midvichi, Alina Neagu, Julie Dewas

Cercetările din punctul Fântâna Seacă din timpul campaniei 2009 s-au concentrat în zona edificiului marcat în campania 2006 cu simbolul E II. A fost mărită secțiunea primară SI (2 x 8 m) ajungând la dimensiunile 4 x 20 m. În secțiunea cercetată a fost descoperită una dintre camerele edificiului, cel mai probabil o anexă cu rol agricol. Au fost surprinse trei segmente de ziduri, două construite în *opus incertum* în timp ce unul dintre acestea (orientat N-S) a fost realizat în *opus quadratum*.

Singurul nivel descoperit, este plasat la 20-30 cm de pământul arabil actual și constă dintr-un strat dens de *tegulae* și *imbrices*. Sub acesta a fost descoperită podeaua încăperii din pământ galben bine tasat pe care au fost descoperite mai multe fragmente ceramice: *ollae* provinciale vest-pontice, un fragment de amforă LR2 timpurie și un fragment de amforă „burduf”. Majoritatea celorlalte fragmente descoperite aparțin unor vase de băut de factură N și V pontică. În c. 2 la 0,40 m adâncime a fost descoperit un obiect din bronz – un *styllus* sau un obiect cu rol în toarcerea lânii.

Existența unei faze ulterioare distrugerii edificiului în a doua jumătate a secolului IV p.Chr. este demonstrată de două chiupuri (*dolia*) descoperite *in situ*, pe nivelul de *tegulae*. Probabil, ulterior distrugerii edificiului, a mai continuat existența acestuia într-o proporție mai modestă, cele două fragmente de chiupuri având cel mai probabil rolul de păstrare sezonieră a produselor. O atestare mai clară a acestui nivel este de altfel, imposibilă datorită distrugerilor provocate de lucrările mecanizate care au afectat stratul arheologic.

72. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași

Punct: Malu-Roșu

Cod sit: 104216.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 29/2009

Colectiv: Radian Romus Andreescu – responsabil, Cătălin Alexandru Lazăr, Mihai Florea, Katia Moldoveanu, Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR), Theodor Ignat (MM București), Andrei Soficar, Alexandra Ion (CCA București), George Neagu (MINAC), Mădălin Chitonu (DCCPCN Mehedint), Monica Mărgărit (UV Târgoviște), studenți și masteranzi FIB

Obiectivele campaniei 2009 din situl arheologic Sultana-Malu Roșu au vizat continuarea cercetărilor din cele două sectoare deschise în anii anteriori: sectorul *tell* - așezare gumelnițeană și sectorul *terasă* – unde se află necropola așezării.

În sectorul *tell*, cercetările au continuat în suprafața S I, în vederea finalizării locuinței incendiate L5. În acest scop, au fost secționare și demontate ultimele resturi ale pereților exteriori și ale podelei, din perimetrul camerei nr. 2. Cu această ocazie constatat că podeaua a fost realizată din pământ bătătorit și nu prezenta substructură de lemn, aceasta fiind realizată direct pe sol. De asemenea, în cazul pereților nu s-a observat existența unor șanțuri de fundație. Având în vedere aceste elemente, precum și situațiile înregistrate în campania precedentă, se poate concluziona că locuința L5 a fost construită parțial peste resturile unei locuințe neincendiate L7, amenajarea substructurii constând într-o simplă nivelare a nivelului de distrugere al acesteia, dar și pe un nivel de sediment adăugat, relativ curat, cu foarte puține materiale arheologice, în vederea obținerii unei suprafețe relativ plane, necesare construcției. Totodată, s-au demontat și ultimele resturi de podea din perimetrul camerei nr. 1. Cu această ocazie, s-a constatat că tehnica de construcție a acesteia a fost similară cu cea a camerei nr. 2, aceasta fiind ridicată direct pe sol, fără șanțuri de fundație, parțial peste resturile locuinței neincendiate L8 fără adaos de sediment/materiale, doar prin nivelarea nivelului de distrugere a acesteia. O parte a acestei camere a fost ridicată peste o zonă exterioară, în care s-a procedat la depunerea de sediment relativ curat, cu foarte puține materiale arheologice, necesar obținerii unei suprafețe relativ plane. În camera nr. 1 a fost identificată o vatră cu dimensiunile păstrate de 0,90 x 0,48 m, tăiată de un șanț de fundație posterior (C 1 /08). Vatra se prezenta sub forma unei mase de plăcuțe de vatră, de formă aproximativ circulară, făcute și puternic arse la partea superioară. Amenajarea părții active s-a realizat pe un „pat” de fragmente ceramice.

Un alt obiectiv al campaniei 2009 a fost cercetarea locuinței L7, identificată în campania 2007. Aceasta reprezintă o locuință neincendiată, surprinsă în partea de NNV a așezării. Din păcate, această locuință a fost afectată de o serie de tranșee posterioare cronologic dar și de amenajarea locuințelor L5 și L6, ce a condus la nivelarea nivelului de distrugere a acesteia, în vederea obținerii suprafețelor necesare ridicării respectivelor construcții. La fel ca și în cazul altor complexe cercetate în perimetrul S I, și locuința L7 intra în profilul de SV al suprafeței, fapt ce nu a permis stabilirea dimensiunilor reale ale acestei construcții. În perimetrul c. G 1-3 a fost identificat peretele exterior al locuinței L7. Acesta a fost surprins pe o

lungime de aproximativ 4,5 m și avea o orientare E-V. Pe baza acestora informații se poate conchide că locuința avea o orientare E-V. Podeau prezenta mai multe refaceri succesive, constituite în cel puțin două faze de utilizare, sub forma unor lentile de lut nears, cu grosimi variabile, între 0,5 și 1 cm. Având în vedere că sub locuința sunt o serie de complexe de tip groapă, anterioare acesteia, în timp, podeaua s-a deteriorat, fapt ce a necesitat la un moment dat o refacere de amploare a acesteia. Inventarul locuinței era sărac (fragmente ceramice, oase de animale, piese de silex). Interesant este faptul că această locuință marchează primul moment ocupațional din partea de NNV a așezării. În partea de NNV a locuinței, sub ea a fost identificată o amenajare ce constă într-un aport impresionant de material. Este vorba despre un sediment de culoare cenușiu omogen, slab compact cu un aspect mazăros (granulos). Acest nivel are o grosime de aproximativ 0,70 m.

Tot în această campanie în SI, au fost cercetate o serie de tranșee identificate în campaniile anterioare. Una dintre ele tăia locuința L5, inclusiv vatra acesteia. Din păcate, nu s-a putut stabili precis cărei structuri de locuire aparține acest șanț, deoarece zona de deasupra locuinței L5 a fost cercetată în campaniile din perioada '70 – '80, conduse de C. Isăcescu. În schimb, s-a constatat că la E de această perturbare nu au mai fost identificate resturi ale locuinței L5.

Pe podele L 9 și L 10 au fost descoperite urme de macroresturi vegetale cu aspect de împletitură (rogojină).

Tot în această campanie a continuat cercetarea unui cuptor descoperit încă din campania 2005. Acesta pare a fi fost amenajat într-o groapă. Din păcate, complexul în discuție a fost parțial afectat de o groapă de dimensiuni mari. Pereții cuptorului sunt puternic arși la roșu. În urma secționării s-a putut observa umplutura ce consta în lut ars dar și nears, probabil material din cupola lui.

În sectorul terasă, s-a deschis o nouă suprafață – Son1/2009 (4x12 m), amplasată pe panta terasei, în marginea de E secțiunii Son 1/2007, perpendicular pe aceasta. Cercetarea acesteia a condus la identificarea a 5 morminte de inhumatie (M26, M27, M28, M29). Mormântul M26 și conținea un individ depus în poziției chirchită, pe partea dreaptă, orientat N-S. Inventarul funerar lipsea. Complexele notate M27 și M28, identificate reprezentau "reînhumări" și conțineau resturi osteologice umane, fără conexiune anatomică. Mormântul M29 a fost identificat în marginea de SE a Son1/2009. Din păcate acest complex era tăiat de groapa M27, *in situ* descoperindu-se doar craniul, membrul superior stânga și humerusul dreapta. Gropile acestor complexe (M27, M28, M29) erau orientate E-V. În c.B2, la -2,22 m adâncime, a fost identificată o groapă circulară, notată C1/2009 (0,80 x 0,53 m). Umplutura acesteia consta într-un sediment omogen, compact, de culoare brun gălbui, slab saturat, ce conținea coarne de *Bos taurus*, oase de animale, fragmente ceramice gumelnițene bucățele mici de chirpici, cărbune. Această groapă se afla amplasată la 0,40 m NNV de M28. Nivelul de săpare al gropii este același cu cel al mormintelor. Prezența unui asemenea complex în perimetrul necropolei de la Sultana-Malu Roșu nu reprezintă o situație nouă, asemenea complexe fiind identificate și în campaniile anterioare. De asemenea, complexe asemănătoare s-au descoperit și în alte cimitire gumelnițene din Bulgaria (necropola de la Vinica - așa numite „gropi de jertfe”) sau România (necropola de la Măriuța - La Movilă).

Cercetările viitoare vor continua în așezarea de tip tell precum și pe terasă în necropolă.

Bibliografie:

Andreescu R., Lazăr, C., *Valea Mostiștei. Așezarea gumelnițeană de la Sultana Malu Roșu*, Cercetări Arheologice 14, 2008, București, p. 55-76.

Andreescu R., Lazăr C., *Sultana, com. Mănăstirea*, CCA 2009, p. 205-207.

Isăcescu, C. *Săpăturile de salvare de la Sultana, com. Mănăstire*, Cercetări Arheologice 7, 1984, București, p. 27-42.

Abstract:

The settlement lies about 400 m North-East from the village of Sultana, in the location named Malu Roșu, on the high terrace of the *Iezerul Mostiștea* Lake. In 2009 campaign we excavated the last part of the destruction level of house no. 5 and we obtained a global image of the house floor.

In the necropolis we excavated 5 Eneolithic graves with skeletons in a hooker position, on the left side or on right side, E-V oriented. In most of the cases the grave goods are absent.

Industria pe materii dure de origine animală

Monica Mărgărit

Premisa de la care s-a pornit în realizare studiului tehnologic asupra inventarului funerar din materii dure animale, provenind din necropola de la Sultana, a vizat realizarea unui studiu pluridisciplinar, în colaborare cu ceilalți membri ai echipei de cercetare, în sensul în care demersul nostru ar trebui confirmat și completat de analizele realizate pe alte documente din registrul arheologic (precum studiile de arheozoologie). S-a avut în vedere faptul că studiile în acest domeniu nu sunt numeroase (în comparație, spre exemplu, cu cele asupra ceramicii), ceea ce reprezintă un obstacol în înțelegerea faptelor arheologice globale, în măsura în care, sunt imposibil de corelat, la un același nivel de analiză, relațiile dintre diferitele componente ale culturii materiale.

Pentru campania de cercetări arheologice 2008, industria pe materii dure animale este reprezentată de inventarul funerar provenind din mormintele nr. 13 și 14. Din mormântul numărul 13 a fost recuperat un lot de obiecte de podoabă, cuprinzând cinci perle tubulare, două biconvexe și una cilindrică, confecționate din os; nouă perle tubulare, confecționate din valve aparținând speciei *Spondylus*, o perlă cilindrică din valvă de *Spondylus*. Din mormântul numărul 14 provin două perle tubulare din valve de *Spondylus*.

Aspectele tehnice ale studiului au urmărit identificarea modalităților de realizare ale celor două operații principale, vizând obținerea obiectului finit: debitajul și fasonajul. Astfel, prima etapă a constat în debitajul transversal, realizat prin sciage (atât la piesele din os, cât și la cele din valve), urmat de flexionare, cel puțin în cazul perlelor din os. Pentru piesele din valve, a fost aplicat și un debitaj longitudinal, a cărui tehnică nu o mai putem identifica. A urmat perforația, realizată, fără excepție, prin rotație, fără o amenajare prealabilă a zonei de perforat. Ultima etapă a fost cea de fasonaj, realizat printr-un polisage foarte fin, ce a afectat stigmatul acțiunilor anterioare. Studiul la microscop (mărire 200x) a permis punerea în evidență, în apropierea perforației pieselor, a unor zone caracterizate de un lustru puternic și de o deformare a pereților. Putem astfel să avansăm ipoteze privind modalitățile de atașare ca elemente de podoabă.

Contextul arheologic este determinant pentru potențialul informativ al acestor podoabe. Mai mult, contextul funerar devine chiar unul privilegiat deoarece poate fi asimilat unei unități de timp (unui ceremonial funerar) și poate oferi un instantaneu din viața unui grup.

73. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba

Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)

Cod sit: 1124.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 3/2009

Colectiv: Marius-Mihai Ciută – responsabil (ULB Sibiu), Antoniu Marc (MCDR Deva), Beatrice Ciută (Univ. Alba Iulia), Andrei Răzvan, Luminița Sobaru (studenți Univ. Alba Iulia)

Obiectivele principale ale cercetării arheologice au fost și în acest an: surprinderea succesiunii depunerilor stratigrafice și relevarea lor, prin intermediul suprafețelor de săpare, excavarea complexelor, recuperarea integrală a informațiilor legate de construirea, utilizarea și abandonarea lor; recuperarea materialelor, procesarea și prelucrarea acestora în vederea publicării; datarea relativă și absolută a locuirilor umane; introducerea informațiilor în cadrul unor baze de date; difuzarea rezultatelor științifice în mediile specifice, de specialitate dar și *mass-media*; familiarizarea studenților participanți cu principalele etape de desfășurare a unui șantier arheologic.

Din motive obiective, care au fost determinate, pe de o parte, de lipsa fondurilor financiare pentru săpătură, iar pe de altă parte de vremea nefavorabilă - care a îngreunat efectiv lucrările specifice - campania anului 2009 din cadrul sitului de la Șeușa-Gorgan a fost, din nou, una cu o durată scurtă, dar care a confirmat o serie de realități stratigrafice și contextuale relevate în anii precedenți.

Cercetarea arheologică a avut ca obiectiv continuarea investigațiilor complexelor de locuire, în vederea dezvelirii structurilor și artefactelor aparținătoare celor două orizonturi culturale eneolitice (primul, de factură Decea Mureșului, iar cel de al doilea - Coțofeni), identificate până în prezent, precum și prelevării resturilor macrovegetale, având ca scop reconstituirea cel puțin parțială a ecosistemului și paleomediului epocilor istorice ilustrate de descoperirile din acest sit.

Semnalăm în raportul campaniei anterioare faptul că, în urma prelucrării materialelor arheologice din campaniile precedente, s-a constatat faptul că în cadrul locuirii Coțofeni din primul nivel de locuire, cel al locuințelor de suprafață, apar, sporadic, sub forma unor importuri, materiale ceramice aparținând fenomenului cultural al bronzului timpuriu, specific văii mijlocii a Mureșului. Cu această ocazie a fost publicat un studiu privind unele dintre aceste materiale în revista *Studia Cibiensis* III, 2009 (*Două piese ceramice minore descoperite în situl Șeușa – „Gorgan”, com. Ciugud, jud. Alba*).

S-au efectuat operațiuni de curățare a unității de cercetare S X/2004-2009 (10 x 5 m) și de refacere a profilelor. Datorită degradării totale a profilului de NE și, parțial a profilului de NV, acestea nu au putut fi îndreptat integral, decât doar de la adâncimea de 1 m, existând riscul de prăbușire. S-a evacuat pământul scurs, pentru a se reface nivelul atins în urma săpăturilor din campania precedentă.

De pe acest nivel s-a reluat dezvelirea contextelor arheologice anterior relevate, prin adâncirea, la șpaclu, pe niveluri de 0,05-0,10 m. O atenție deosebită a fost acordată zonei colțului de N al suprafeței, în vederea recoltării, din nou, din c.1, a pământului ce conținea, încă, o cantitate însemnată de semințe de grâu carbonizate.

În c. 1 și 2, pe o suprafață de cca. 10 m² s-a continuat relevarea, tot la șpaclu, a locuinței de suprafață (L14/2007-2009), aparținând primei locuiri Coțofeni (faza IIIb), care a oferit o aglomerare de materiale ceramice (fragmente ceramice decorate prin tehnicile împunsăturilor succesive și a inciziilor) puternic arse secundar, fragmente de chirpici ars și lemn carbonizat în amestec cu pământ, unelte de os, fragmentare, resturi faunistice etc., ce au atestat existența unei structuri de locuire de suprafață, prăbușite în urma incendierii, în acest stadiu fiind surprinsă partea mediană a dărâmăturii locuinței. Au fost surprinse, mai clar, limitele și forma complexului, fiind înregistrate datele în plan. Locuința a avut o formă rectangulară, cu o suprafață de 3,5 x 5 m, orientată E - V, fiind posibilă distingerea unei compartimentări a ei. Din cuprinsul locuinței a fost continuată recuperarea fragmentelor dispartate de chirpici ars, prezentând structura pereților, fiind surprinse și părțile superioare ale gropilor stâlpilor de susținere a pereților. S-au sesizat, astfel, similitudini cu complexele contemporane descoperite în anii anteriori. A fost descoperit și un idol antropomorf, fragmentar.

Sporadic, printre materialele Coțofeni, au apărut și câteva fragmente ceramice, care, prin factură și elemente de decor, aparțin primului orizont de locuire de la Gorgan, Decea-Mureșului, acestea fiind antrenate din nivelurile inferioare de amenajări Coțofeni.

Material ceramic însemnat cantitativ, aparținând olăriei Coțofeni, s-a recuperat și din c.5-6. Materialele ceramice fragmentare, cele faunistice, IMDA, litice etc. recuperate, se află în curs de inventariere și prelucrare.

În acest stadiu suprafața a fost supusă operațiunii de conservare, prin acoperire cu folie și pământ până la reluarea săpăturilor. Adâncimea care s-a atins în SX/2004-2007 (mai precis în cadrul bordeiului L12), a fost în jur de 2,40 m față de borna topografică situată la cca. 1 m de latura vestică a suprafeței.

În acest an au fost efectuate o serie de cercetări interdisciplinare în legătură cu situl de la Șeușa-Gorgan. În acest sens a definitivat analiza arheobotanică asupra resturilor vegetale descoperite.

74. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Observator

Cod sit: 139893.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 81/2009

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioan Bejinariu – responsabil sector (MJIA Zalău), Daniela Culic (masterand UBB Cluj Napoca)

Situl arheologic de la „Observator” se află pe platourile cele mai înalte ale masivului „Măgura Șimleului”, în zona punctului de maximă altitudine (596 m) și spre N de acesta. Măgura Șimleului este un masiv ce domină spre N orașul Șimleu Silvaniei și străjuie zona trecătorii pe care râul

Crasna a tăiat-o în roca moale a masivului, pe traseul Șimleu Silvaniei – Cehei. Potențialul arheologic al sitului apare menționat încă din a doua jumătate a sec. XIX grație unor descoperiri întâmplătoare sau „săpăturilor arheologice” efectuate de o serie de pasionați autodidacți într-ale arheologiei. Cercetarea arheologică sistematică a sitului începe în anul 1994, iar campania din acest an este cea cu numărul 11. Săpăturile campaniei 2009 s-au desfășurat vreme de trei săptămâni, în a doua jumătate a lunii iulie, respectiv prima săptămână a lunii august.

În acest an am urmărit în primul rând să clarificăm un aspect legat de locuirea din perioada Bronzului Târziu rămas neelucidat din anul 2006. Secțiunea S1/2006 care traversa partea nordică a platoului aflat mai jos de punctul „*Observer*”, a surprins între m. 31-36 un strat de locuire din această perioadă, la o adâncime care merge până la max. 2,98 m. Este vorba despre o terasă antropogenă realizată prin îndreptarea terenului în acest sector. La limita vestică a terasei a apărut o amenajare cu bucăți de micașist, al cărui rost era mai greu de explicat atunci. Epuizarea finanțării și condițiile obiective din teren (săpătura se află în pădure, iar pe traseul secțiunii S1/2006 erau mai mulți copaci) ne-au determinat atunci să amânăm rezolvarea acestei probleme pentru viitor.

Secțiunea S1/ 2009 a fost trasată spre N de S1/2006, între m. 30-36 ai acesteia, lăsându-se între cele două un martor gros de 0,5 m. Deoarece dincolo de buza terasei, spre V, începe pădurea, am întâmpinat dificultăți în a alege un traseu convenabil așa că în două locuri traseul secțiunii este întrerupt parțial de copaci. Orientată E - V, această secțiune are dimensiunile de 25,5 x 1,5 m (suprafața de 38,25 m², iar volumul de pământ excavat este de cca. 75 m³).

Din punct de vedere stratigrafic, pe parcursul m. 0-7,5 situația este similară celei surprinse în cadrul campaniei din anul 2006. Stratul de cultură din perioada Bronzului Târziu este suprapus de straturi succesive de pământ amestecat cu materiale arheologice ce alternează cu straturi de rocă sfărâmată. Este vorba despre nivelări realizate în decursul perioadelor ulterioare locuirii din Bronzul Târziu. Aceste nivelări realizate mai ales pe parcursul primei epoci a fierului (Hallstatt), respectiv în epoca Latène clasică au avut menirea de a atenua diferența de nivel între limita estică (mai înaltă) și cea vestică a platoului și în final au condus la ridicarea nivelului terasei, uneori cu până la 2,00 m față de nivelul de locuire din perioada târzie a epocii bronzului.

Între m. 0-1 spre profilul sudic, secțiunea S1/2009 a surprins parțial groapa dacică G 49 surprinsă și în campania din 2006. Cu acest prilej am sesizat că această groapă tăia un complex mai vechi (denumit G 49/1) care se mai adâncea încă maxim 5 cm de la fundul gropii G49. În colțul NE al secțiunii, între m. 0-1 a fost surprinsă parțial o groapă, la adâncimea de 2,00 m din care a apărut doar un fragment de calotă craniană (umană?). Stratigrafic complexul aparține locuirii din Bronzul Târziu. Aproximativ în dreptul m.2 terasa din Bronzul Târziu are un „prag” și coboară cca. 20-30 cm față de nivelul de mai sus. Pe această treaptă am surprins resturile unui cuptor, foarte prost păstrate, cu multă cenușă spre S, unde probabil era și gura de alimentare, precum și fragmente ceramice de la un vas parțial întregibil din Bronzul Târziu. Pe aceeași treaptă, mai jos de cuptor apare o groapă de stâlp cu diametrul de cca. 0,3 m, ce se adâncește 0,25 m de la nivelul de conturare. Mai jos de această groapă, terasa are un alt „prag”, ce coboară cu 25-40 cm față de cel anterior. Aici apare o urmă de talpă și o groapă

de stâlp surprinse pe lățimea secțiunii. Ambele se adâncesc între 12-16 cm față de nivelul de la care au fost săpate. Între m. 5-6 ai secțiunii, în jumătatea sa nordică a fost surprinsă o vatră de foc foarte bine păstrată cu o grosime de maxim 6 cm. Vatra de formă ovală avea un diametru de cca. 0,80 m. Între m. 5,60 – 7,30 apare amenajarea cu bucăți de micașist ce fusese surprinsă și în anul 2006 la capătul secțiunii S1/2006. Am constatat că vatra descrisă anterior suprapunea amenajarea cu bucăți de micașist, care însă era mai puțin compactă față de cum fusese surprinsă în anul 2006. În anul 2006 am avut impresia că bucățile de micașist fuseseră fixate cu lut, însă acum a devenit evident că aspectul galben al pământului din zona amenajării cu bucăți de piatră nu se datorează folosirii lutului drept liant, ci este rezultatul arderii înăbușite, la temperaturi nu foarte ridicate a emplectonului unei palisade edificată pe parcursul locuirii din Bronzul Târziu.

Mai jos, pe pantă secțiunea intersectează urmele unei intervenții antropice pe parcursul ultimilor 5,5 m. Din cauza copacilor aflați în acest sector situația este încă incertă. Cert este că apare între m. 20 – 22,2 un șanț cu două etape de umplere, unde partea inferioară, ce constă din straturi succesive de culoare cenușiu-închis, respectiv cenușiu-deschis, pigmentat este suprapusă de o umplere ulterioară, probabil intenționată, realizată din rocă sfărâmată. Stratigrafic constatăm că acest șanț pornește dintr-un nivel superior. Până la verificarea materialului ceramic ce provine din acest șanț, atribuirea sa cât de cât certă este riscant de precizat. Se observă însă că în dreptul m. 20 curgerea naturală a stâncii a fost tăiată și a fost amenajată o terasă în care a fost săpat și șanțul respectiv.

În urma campaniei de săpături recent încheiate deținem câteva date în plus față de cele furnizate de secțiunea trasată în acest sector în anul 2006. Este evident că pe latura vestică a platoului a existat o locuire în perioada târzie a epocii bronzului. Zona era ceva mai adăpostită dată fiind diferența de nivel față de zona nordică și cea estică. La marginea vestică a fost amenajată o palisadă cu emplecton din piatră locală și pământ. Ulterior palisada a fost distrusă și nu a mai fost refăcută. Dar locuirea din Bronzul Târziu a continuat peste resturile palisadei distruse. Ceramica ce provine din stratul de locuire din Bronzul Târziu aparține stilului ceramic de tip Cehăluț - Hajdúbajos care acoperă cronologic primele două etape ale Bronzului Târziu (Bz.Tz. I – II = Reinecke Bz C-D) din zona cuprinsă între bazinele Crasnei și Barcăului în NV României, respectiv NE Ungariei. În mod sigur, la vale de această palisadă, către V a existat șanțul aferent acesteia. Din păcate, urmele sale nu mai pot fi surprinse în acel sector datorită amenajării unei terase antropogene pe parcursul locuirii din prima epocă a fierului, respectiv a unui șanț, realizat ulterior în perioada Latène clasică sau chiar din Evul Mediu.

Stațiunea grupului Cehăluț de la Șimleu Silvaniei „*Observer*” este până acum una dintre foarte puținele așezări ale purtătorilor acestui grup aflate în zona înaltă, greu accesibilă. Imensa majoritate a așezărilor acestui grup sunt plasate în zone joase, pe terasele cursurilor de apă și sunt așezări deschise. Probabil importanța strategică a trecătorii de pe Crasna, din zona actualului oraș Șimleu Silvaniei, a impus această excepție în strategia amplasării habitatului purtătorilor grupului Cehăluț. Campania anului 2006 a furnizat și indicii ale unei activități metalurgice în această așezare (tipar bifacial, bucăți de bronz brut, etc.). [Ioan Bejinariu]

Bibliografie:

I. Bejinariu, *Late Bronze Age in the Depression of Șimleu*, în: C. Kacsó (hrsg.) *Der Nkarpatische Raum in der Bronzezeit / Spațiul Ncarpatic în epoca bronzului Symposium Baia Mare*, 7.-10. Oktober 1998, p.157-174.

I. Bejinariu, *Descoperiri din epoca bronzului și prima epocă a fierului*, în H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csók, Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică. I. Istoricul cercetărilor, Cluj Napoca 2006.

Abstract:

The archaeological research from Șimleu Silvaniei „*Observer*” continued in 2009 as well, with the 11th campaign. We traced a trench in parallel with the trench S 1 / 2006 oriented East-West, measuring 25.6 x 1.5 m. Its purpose was to check the situation captured in 2006 at the western boundary of the plateau. In 2009 there were discovered the remains of a palisade related to the Late Bronze Age settlement. The palisade was destroyed after a fire and was not rebuilt. A fireplace belonging to the Late Bronze Age settlement overlaps the remains of the palisade too. The Late Bronze age settlement belongs to the Cehăluț – Hajdúbajos cultural group. The ditch defense related to the Late Bronze Age palisade was irretrievably destroyed due to the planning of an anthropogenic terrace during the First Iron Age period.

75. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Cetate

Cod sit: 139893.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2009

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioana Marchiș – responsabil sector (MJIA Zalău)

Cu altitudinea maximă de 372 m și o diferență de nivel de 170 m, dominând valea Crasnei, dealul *Cetate* este legat de restul *Măguri* printr-o șa lungă de 100 m, lată de 30 și se prezintă ca un mamelon tronconic, platoul său superior, de formă ovală, având diametrele de 30 - 40 m.

Atenția colectivului de arheologi s-a concentrat, începând cu anul 1992, atât asupra platoului superior cât și asupra teraselor situate mai jos sau a șei de legătură descrise anterior. A fost cercetată sistematic o suprafață de peste 1.200 m², reprezentând doar o parte din situl arheologic delimitat prin periegeze. Fortificația și locuirea de pe *Cetate* se constituie a fi acropola așezării civile situate semicircular la baza dealului.

În campania anului 2003 s-a constatat că atelierul metalurgic cercetat în anii 1994-1995, 1997 nu mai continuă spre V. Terasa T2, pe care a fost amenajat atelierul metalurgic, continuă însă puțin spre N spre panta accentuată a dealului. Cercetarea din anul 2009 a vizat acest sector amplasat la N de suprafețele cercetate în anul 1997 și la V de S2/2008. În acest sens a fost trasat un șir de 5 casete (S1-5; 3,5x5m) paralele între ele la 0,5m distanță unele de altele. Orientarea casetelor este aprox. S - N.

În toate acestea, coloana stratigrafică este aproape identică, sub humusul de pădure, gros de 0,1-0,2 m, apărând un start de pământ negru-umplutura terasei atelierului, cu grosimea variabilă (0,15 – 0,30 m). Imediat sub acesta apare stratul masiv de nivelare dacică cu steril realizat la amenajarea șei de legătură. Investigarea terasei T2 a relevat faptul că atelierul metalurgic nu continuă în acest sector, dar au fost descoperite

complexe arheologice-gropi (C1, 2, 4, 6) cu un inventar relativ sărac. În nivelul de cultură cercetat au fost descoperite însă materiale arheologice mai numeroase, chiar și materiale speciale printre care o verigă și o fibulă din bronz, sticlă romană, materiale de construcție (scoabe, cuie din fier), arme din fier (vârfuri de săgeți), cuțite din fier, verigi de zăbală din fier, fragmente de creuzete, fusaiole din lut. Gropile au dimensiuni între 1-2m în diametru și adâncimi între 0,4-0,75m.

Pe terasa T1 a fost trasată caseta S6 (5x6m) orientată E-V, amplasată la V de C1/1993. Stratigrafia casetei este mult mai simplă comparativ cu cea identificată în anul 1993 datorită periferiei la care se află zona investigată. La bază se află o amenajare cu steril peste care un strat cenușiu cu materiale nivelate din primele complexe de pe terasă. Acest strat a fost suprapus de amenajarea unui complex de locuire mărginit la S de un perete din lut care a ars. podeaua complexului (C7) a fost realizată din lut nisipos bătut gros de 0,05-0,1m. Umplutura acestui complex a fost suprapusă de nivelări cu materiale și pământ provenit din săparea șanțurilor dacice și medievale de pe acropolă.

În complexul C7 au fost descoperite materiale arheologice ceramice bogate, dar și materiale speciale: ceramică pictată, ceramică cu grafit în pastă, un denar roman din argint, piese de joc, cuțite din fier și altele. Pe terasă în S6 mai fost investigată o groapă (C8) cu diametrul de 2,3m și adâncimea de doar 0,3m și un inventar ceramic sărac.

În campania anului 2009 a fost investigată o suprafață de 130 m² fiind descoperite și cercetate 6 de complexe arheologice dacice și 2 cu o datare incertă. Din punct de vedere funcțional au fost descoperite 5 gropi de provizii și cu resturi menajere și o locuință de suprafață pe tălpi. Importanța cercetării rezidă în faptul că a fost finalizată investigarea teraselor T1 și T2 de pe dealul *Cetate* în urma căreia poate fi demarat procesul redactării monografiei de sit. [Horea Pop]

Anexa 5

Bibliografie:

J. F. Fetzter, *A Szilagyvarmegye leletekről*, ArchÉrt 16, 1896, p. 60-65.

Al. V. Matei, *Repertoriul de așezări și descoperiri dacice pe teritoriul județului Sălaj*, ActaMP 3, p. 11-40.

M. Moga, *Traiul populației daco-romane și barbare la granița de vest a Daciei*, SCIV 1, 1950, p. 131-135.

Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002.

Abstract:

At Șimleu Silvaniei-Cetate we discovered dwellings (16) and household annexes (sheds, 40 food storage pits or ritual places, fireplaces, ovens) which complete the landscape of the discoveries of the acropolis at the Cetate Hill. Finds associated to these features are especially rich and diversified. Alongside with impressive quantity of hand-made or potter's wheel made ceramics we came across iron parts used in construction, iron, stone or ivory instruments and utensils, weapons and elements of military equipment from iron, bronze or stone, silver, bronze, iron or glass items, and coins. Traces of iron or bronze processing confirm this special economic activity, also reasoned by Greek, Roman or Dacian coins discovered. This suggests the existence of economic exchange in that period between Dacians and neighbouring Greek, Roman and Celts. The importance of the archaeological site at the *Cetate Hill* is also

stressed by the discovery in the years 1994, 1995 and 1997, 2003, 2008, 2009 of a workshop of fine replicated products – Roman Republic dinars of precious metal (silver) by means of moulding.

76. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Uliu cel Mic

Cod sit: 139893.10

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 80/2009

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioana Marchiș – responsabil sector (MJIA Zalău)

Masivul *Măgura Șimleului* domină zona nord-vestică a *Depresiunii Șimleului*, iar orașul Șimleu Silvaniei se întinde la poalele *Măgurii*, spre S, pe malul râului Crasna. Toponimul *Uliu cel Mic* desemnează un muncel la 500 m V de cota maximă a *Măgurii* (597 m).

În anul 1945-1948 au fost descoperite, cu prilejul unor amenajări viticole, 116 piese: 33 monede romane, ceramică dacică lucrată la roată și cu mâna, arme din fier, piese de harnașament, unelte, ustensile, perle din sticlă, podoabe din bronz, podoabe din argint (5 brățări, un torques, 7 fragmente dintr-un colier).

În anul 1949 Academia Română, prin arheologul M. Moga cercetează locul și printr-o listă descrie 22 piese achiziționate de la fața locului. Săpăturile arheologice din anul 1978, prin cele 6 secțiuni de verificare, au identificat, relativ grupat, 4 gropi circulare nearse cu diametrul de cca. 0,4 - 0,6 m., ele adâncindu-se până la 0,6-0,8 m., intrând cca. 0,2 - 0,3 m. în stânca locală. Din aceste gropi au fost culese fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și la roată, numeroase oase de animale arse și nearse repartizate mai ales spre fundul gropii. La acea vreme complexele au fost considerate ca morminte dacice de incinerare. Sondajele au mai dezvelit și resturile a două locuințe (?) dacice, prost conservate, datorită pantei accentuate a versantului (30-45 grade înclinație), împreună cu trei monede romane, acestea din zona unde fuseseră găsite în anul 1948 cele cca. 50 monede. Unitățile de săpătură trasate în anul 2007 au fost numerotate în continuarea celor din 1978 (VII-VIII). Cercetările din anul 2007 au dus la recuperarea a încă 28 denari și două podoabe dacice din argint în apropierea suprafeței S IV, cercetată în 1978, iar pe versantul nordic, neinvestigat, au fost descoperite urmele unor terase antropice pe care funcționau ateliere metalurgice dacice (numerotate crescător de la altitudinea maximă a dealului. Unitățile de săpătură trasate în anul 2008 au fost numerotate în continuarea celor din 1978 (S IX-XI) și au investigat numai versantul nordic al dealului. Complexele arheologice au fost numerotate în continuarea celor din 1978 și 2007, în campania 2008 fiind descoperite 5 astfel de amenajări (gropi reziduale, gropi de stâlp, vatră de foc). constă cantitativ preponderent în ceramică, specifică epocii dacice clasice, dar mai ales secolului I a.Chr. Ceramica descoperită este în general fragmentată, dar pe terasa T III au fost descoperite recipiente întregibile. În general majoritatea ceramicii este confecționată cu mâna, doar cca. 15% la roata olarului. Formele lucrate cu mâna sunt reprezentate de oale (majoritare), străchini, cești-opaiș și căni. Ceramica modelată la roată cuprinde, la rândul său, o anume varietate: fructiere, kantharoi, căni, urcioare, boluri, cupe. Din

punct de vedere numeric însă, materialele care prevalează sunt cele metalice (fier, bronz, plumb, argint), unele descoperite în cercetări periegetice. Varietatea și numărul mare al acestora (pafta, fragmente de oglindă, picuri din argint și bronz, fibule din fier și bronz, cuțite, vârfuri de săgeți, materiale de construcție, deșeuri de piese din fier și bronz, etc), nefiresc pentru o așezare dacică din același orizont cronologic, condițiile impropriei unei locuiri umane convenționale, ne formează o imagine aparte despre caracterul sitului sondat. Din umplutura terasei T3 provin 3 denari (care ridică numărul pieselor din Tezaurul II împrăștiat la 12 piese) care pot constitui mai degrabă materia primă utilizată în atelier pentru realizarea podoabelor dacice din argint, sau poate replici monetare. Suprafața S XI (23x4m) a fost trasată pe versantul nordic, în zona șei de legătură a dealului cu restul *Măgurii Șimleului*, deoarece într-o cercetare periegetică a fost descoperit un denar roman republican. Cercetarea a dus la descoperirea unui mic tezaur împrăștiat pe panta nordică accentuată a dealului. Tezaurul, format din 20 de monede (ultima de la Augustus) este cel de-al treilea descoperit în acest sit.

Cercetarea s-a axat tot pe versantul nordic al dealului în vederea investigării cât mai complete a teraselor antropogene. Astfel au mai fost trasate 4 suprafețe orientate S-N, paralele cu cele anterioare, la 0,5m distanță unele de altele, investigându-se un total de 126mp.

S XII (15x2m) la V de S X cu metrul 0 la m 6 al acestei suprafețe. S XIII (15x2m) a fost trasată la V de S XII. Ambele au avut ca scop investigarea terasei T1 și T3 pe lățimea trasată. T1 este acum puternic erodată, stânca apărând la cel mult 0,1 m adâncime, dar a fost surprinsă o vatră de foc amenajată direct pe stâncă, fără alte amenajări suplimentare. Vatra (complex C27) are o formă aprox. circulară cu diametrul de 0,6 m. Terasa T3 s-a mai păstrat pe o lățime de max. 4.5m, cu o anumită înclinație spre N, zonă în care buza terasei s-a și erodat de altfel. Baza terasei se prezintă printr-un strat de steril nivelat (roca locală), gros de 0,1-0,3 m. Umplutura terasei este formată din sol cenușiu gros de 0,3 m, pigmentat cu materiale arheologice mărunte (chirpici, ceramică, oase), dar și fragmente de recipiente dacice lucrate cu mâna și la roată din lut local. Pe terasa T3 au apărut doar gropi de stâlp (complexele C23-26) adâncite puțin în stâncă (max. 0,25 m) aparținând probabil șoproanelor care protejau atelierele metalurgice surprinse prin piese specifice anterior. Densitatea materialelor sugerează faptul că ne aflăm probabil la periferia vestică a zonei amenajate și locuite în antichitate.

Suprafețele S XIV și S XV au fost trasate în extremitatea opusă a spațiului cercetat anterior, mai precis la E de S VII (2007). S XIV (14x2m) a secționat terasele T2A, T2 și T3. Doar T3 mai păstrează un nivel de cultură, dar în acest sector înclinația pantei este destul de mare și terasa s-a păstrat pe doar 3m lățime. Suprafața S XV (19x2m) a secționat toate terasele surprinse până acum pe versantul nordic, T1, T2A, T2 și T3. Dintre toate doar T2A a oferit informații de natură arheologică. A fost descoperită jumătatea vestică a unei locuințe (C28) și o groapă de provizii (C29). Locuința pare una cu un plan poligonal cu colțurile rotunjite, orientată E-V, precum terasele amenajate. Latura vestică surprinsă are o lungime de 2 m. Construcția a fost realizată prin îndreptarea versantului printr-o adâncire de max. 0,5 m. Groapa a fost practică în stâncă pe latura nordică a locuinței, în interiorul acesteia. Diametrul complexului este de 0,6 m, iar adâncimea de 0,3 m.

Materialele descoperite în campania anului 2009 nu sunt numeroase având în vedere că au fost investigate zone periferice ale atelierelor metalurgice. Mai bogat este inventarul locuinței (C28) care conținea ceramică întregibilă lucrată cu mâna și la roată. Se remarcă o fructieră și un urciur cu o toartă, ornamentat cu linii lustruite verticale și în rețea. Au mai fost descoperite calapoade, prâsnele de fus, cute, vase în miniatură, cuie, scoabe și un cuțit fragmentar din fier. Din seria de materiale speciale se remarcă o splendidă fibulă întreagă de tip Neuheim din bronz (S XIII, T3) și un inel din bronz cu sticlă sau chihlimbar în zona vizibilă, ornamentală. Inelul este, din păcate, precar conservat, lipsind o bună parte din veriga sa, prezentând și produși de coroziune profunzi.

În general materialele ceramice descoperite se încadrează cronologic în sec. I a.Chr. și materialele speciale metalice (fibulele) sprijină această datare, dar o și împing spre prima jumătate a sec. I p.Chr. De altfel și denarii descoperiți până acum se datează cel târziu până la Augustus, un alt argument pentru cronologia propusă de noi. Cercetarea viitoare a întregului atelier și al teraselor va putea aduce informații suplimentare privind organizarea internă și inventarul unor astfel de complexe. De asemenea credem că în ceea ce privește Tezaurul I acesta mai poate conține piese încă nedescoperite și investigarea zonei din preajma locului descoperirii pieselor poate să mai ofere surprize, dar mai ales indicii privind depunerea acestora, existența unor complexe arheologice. Un deziderat al campaniei viitoare va fi și investigarea completă a locuinței descoperite în acest an care promite din punct de vedere al inventarului arheologic. Din păcate cercetarea este mult îngreunată de pădurea care acoperă versantul Nic. [Horea Pop]

Abstract:

Known in the historical literature due to the discovery of a silver Dacian jewellery and Roman coin hoard, the site called *Uliul cel Mic* is situated to the western part on the superior plateau of *Magura Șimleului* Hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After certain field surveys made at the beginning of the year 2003, we uncovered very rich Dacian finds (among which those made of iron, bronze, and silver).

The beginning of a systematic excavation plan of the complex situated on the *Magura Șimleului* Hill-*Uliul cel Mic*, in 2007, established the chronological problems and the character of the site. This campaign (2009) aimed at the northern sector of the hill where we discovered the rest of a Dacian metallic workshop. The archaeological excavation from Șimleu Silvaniei continued in 2009 as well, with the fifth campaign. We traced 4 excavation trenches (SXII to XV), oriented S-N, measuring 15x2m, 15x2m, 14x2m and 19x2m. During this year's campaign there we uncovered 7 Dacian archaeological features.

We organized an archaeological camp for students (the only possible way of getting work force for this important site). This year's campaign felt the need of a more consistent financial support to properly investigate the Dacian phenomena from Șimleu Silvaniei - *Uliul cel Mic*.

77. Șoimeni – Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita

Punct: Dâmbul Cetății

Cod sit: 83384.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 58/2009

Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea, Adela Mateș (MNCR), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Gheorghe Dumitroaia, Daniel Garvăn, Elena Roxana Munteanu (CMJ Neamț)

Situl se află la cca. 8 km NE de municipiul Miercurea-Ciuc și la cca. 1 km NE de satul Șoimeni (*Csiksmortán*), comuna Păuleni Ciuc, județul Harghita, în locul numit de localnici *Vârdomb* (*Dâmbul Cetății*). Inițial, pe locul respectiv a existat un promontoriu natural, de formă ovală, cu suprafața de circa 60 m (N - S) x 90 m (E - V) și înalt de cca. 3 m.

Așezarea a fost descoperită în perioada interbelică de Al. Ferenczi care a inclus-o în repertoriul cetăților dacice din Transvania. În anii 1956, 1960 și 1967 aici a efectuat cercetări arheologice Székely Zoltán. Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni a continuat cercetările arheologice în perioada 1999 - 2008, sub coordonarea dr. Valerii Kavruk¹.

Cercetările arheologice s-au desfășurat în sectoarele de E și S ale sitului:

Suprafața (S.1, 7 x 4 m), sectorul estic, carourile (c.). L-M/1'-1-3. Acestea au vizat cercetarea urmelor de locuire descoperite pe valul ce fortifica așezarea în epoca bronzului mijlociu;

Suprafața 2 (S.2, 8 x 8 m), sectorul sudic, c. B-E/3'-6'. Din partea sudică promontoriul este apărat natural de o pantă abruptă cu înclinația de 70-80°. În anul 1999, S.1, c. A/5'-15' s-a observat că elementele de fortificație (val de pământ, palisadă, șanț etc.) nu erau la fel de complexe ca în zonele de est, N și vest ale așezării. Tot în campania din anul 1999 au fost deschise trei casete de 4 x 4 m (Caseta 3, 5 și 6), orientate pe direcția NE-SV, rămase nefinalizate cu ocazia acelor cercetări.

S.2 (8 x 8 m), orientată pe direcția E - V, a suprapus cea mai mare parte a celor trei casete din anul 1999 și a fost deschisă în scopul cercetării urmelor de locuire (eneolitic și epoca bronzului) din această parte a sitului.

Suprafața 1. Epoca bronzului mijlociu

L. 32 a fost descoperită în campania arheologică din anul 2007 și parțial cercetată în campania din 2008. Pentru a putea fi cercetat în întregime acest complex, S.1 a fost extinsă spre E cu 3 m (c. L-M/1-3) și spre S cu 2 m (c. L-M/1').

Locuința a fost descoperită la - 0,2 - 0,3 m adâncime de la nivelul actual al terenului, după ce solul vegetal a fost decopertat. Conturul locuinței a fost delimitat printr-o aglomerare de formă rectangulară cu dimensiunile de circa 4,5 x 3 m, formată din bolovani de piatră (de forme și dimensiuni diferite), fragmente de rășniță și puține fragmente ceramice. Locuința era orientată pe direcția NV-SE și se afla la cca. 0,8 - 1 m distanță de L10 (locuință cercetată în campania din anul 2001). Această locuință continuă practic înspre est, șirul locuințelor culturii Wietenberg amenajate pe panta interioară a valului de pământ ce fortifica așezarea în perioada locuirii din epoca bronzului mijlociu (Cultura Ciomortan - Costișa).

În profilul de vest al S.1, c. L/2, la nivelul podelei, a fost descoperită o vatră de foc. În partea superioară lipitura vetrei este foarte bine finisată. Astfel de vetre puteau fi utilizate pentru încălzit, gătit și arderea vaselor și obiectelor din lut.

Pe nivelul superior al acestei locuințe inventarul este reprezentat de puține fragmente ceramice și unelte din piatră (fragmente de râșniță). Acest lucru a fost sesizat și în cazul celorlalte locuințe aparținând culturii Wietenberg descoperite și cercetate la Dâmbul Cetății în campaniile arheologice anterioare (L7, L8, L9 și L10).

Locuința a fost conservată pe acest nivel și urmează a fi cercetată în campania arheologică din anul 2010.

Cpl. 36 (Groapă „rituală”)

Groapa a fost descoperită în c. M/2, la - 0,3 m (de la nivelul terenului actual) în apropierea complexelor de locuit L.32 (la cca. 0,4-0,5 m de perețele nordic) și Cpl.35 (probabil o vatră - cercetată parțial). Groapa are dimensiunile de 0,40 x 0,50 m. În partea superioară, umplutura gropii era formată din pietre, pământ negru, argilă și pietricele. Delimitarea gropii s-a realizat doar atunci când au fost descoperite fragmente de oase umane. Pe nivelul superior al gropii erau mulți bolovani de piatră, neprelucrați, de diferite forme și dimensiuni. Pereții gropii erau oblici și fundul plat, adâncimea de -0,15 m de la nivelul descoperirii. Groapa a fost ușor săpată în valul de pământ ce fortifica așezarea în epoca bronzului.

În groapă a fost descoperit un schelet uman (oasele scheletului vor fi supuse unei analize antropologice). După mărimea oaselor putem afirma că acestea aparțin unui copil. Copilul a fost depus în groapă, în poziție chirchită (ghemuită), culcat pe o parte, cu capul spre V (privirea spre S) și picioarele spre E. Din acest schelet s-a păstrat cutia craniană aproape integral și cca. 40 – 50 % din celelalte oase ale corpului. În groapă alături de scheletul înhumat al copilului au fost descoperite și trei fragmente ceramice atribuite culturii Wietenberg.

Dintre aceste, un fragment este modelat din pastă semifină (lut în amestec cu cioburi pisate), bine netezit și ars reductant. Fragmentul este decorat cu linii oblice incizate ce formează un triunghi și poate fi atribuit culturii Wietenberg.

Cpl. 37 (vatră ?) a fost descoperit în colțul nord-estic al S1, c. M/3. Complexul a fost descoperit la - 0,2 m și era format dintr-o aglomerare de bolovani de piatră, puține fragmente ceramice și pietriș. Sub rezerva că a fost cercetat parțial, complexul are probabil forma circulară cu diametrul de cca. 0,7 m (suprafața complexului depășește S.1, înspre N și E). Complexul a fost amenajat pe valul de fortificație al așezării.

Pietrele și fragmentele ceramice descoperite în umplutura complexului sunt arse și au culoarea roșie. Complexul a fost conservat pe acest nivel.

Cpl. 35 (Perioada contemporană)

În partea sudică a S1, c. L-M/1', la - 0,2 – 0,4 m de la nivelul terenului actual a fost descoperită o aglomerare de bolovani de piatră, de diferite forme și dimensiuni. În această parte a S.1, terenul are o pantă ușoară spre V. Aglomerarea de pietre avea forma aproximativ semicirculară cu dimensiunile de 2 x 1 m și grosimea cuprinsă între 0,1 – 0,4 cm, de la nivelul descoperirii.

Această aglomerare de pietre suprapunea humusul antic din perioada locuirii culturii Wietenberg. În urma cercetării acestui complex, în umplutura lui au fost descoperite fragmente ceramice preistorice, fragmente de sticlă modernă și o monedă din anul 1957.

Această aglomerare de pietre reprezintă practic pământul depozitat în urma săpăturilor vechi efectuate de Zoltan Székely în anii 60'.

Suprafața 2

S.2, c. B-E/3'-6' are suprafața de 8 x 8 m și suprapune cea mai mare parte a Casetelor 3, 5 și 6, cercetate parțial în anul 1999. În partea sudică a S.2, a fost lăsat un martor longitudinal pe coama valului (?), în zona c. B-E/6'. În zona centrală a S.2, a fost lăsat un martor de 0,5 m, pe direcția E – V (c. B-E/4') și unul pe direcția N - S (c. C/3'-6').

După decopertarea cu hârlețul a solului vegetal, până la adâncimea de 0,1 – 0,2 m de la suprafața actuală a terenului, s-a lucrat cu spaclul pe adâncimi de 3 – 5 cm. Între 0,2 – 0,4 m, pământul era de culoare neagră, afânat, amestecat cu materiale arheologice aflate în stare secundară.

În c.B-C /4' la -0,4 m, a fost descoperită o aglomerare de formă semicirculară formată din fragmente ceramice, câteva fragmente de râșniță și diferite pietre neprelucrate, care reprezintă probabil partea superioară a umpluturii unui un complex adâncit, posibil groapă (?).

S.2 a fost conservată pe acest nivel și urmează a fi cercetată în campania arheologică din anul 2010.

Una din funcțiile muzeului fiind cea educativă, MNCR a organizat un amplu program de pedagogie muzeală, prin Tabăra de Arheologie Experimentală Păuleni Ciuc – Ciomortan, jud. Harghita, finanțată de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Cei 36 de elevii selectați pentru participarea la tabără au fost împărțiți în trei grupe. Fiecare grupă a participat timp de o săptămână la atelierele și experimentele taberei, la completarea fișelor de evaluare, fișelor de observație și a Caietului de lucru.

Caietul „Micul Arheolog” / „Tânărul Arheolog”, a fost conceput special pentru Tabăra de Arheologie Experimentală de la Păuleni Ciuc-Ciomortan, Jud. Harghita - 2009, ajutând la o înțelegere mai bună a istoriei, a Culturii Cucuteni-Ariușd-Tripolie și a arheologiei.

În urma derulării taberei, elevii și-au însușit multe cunoștințe despre arheologie și civilizația Cucuteni-Ariușd-Tripolie, așa cum rezultă din aplicarea testelor de evaluare inițială, în prima zi de tabără, și de evaluare finală a cunoștințelor, la sfârșitul taberei.

În concluzie putem afirma că prezentarea într-o viziune modernă a descoperirilor eneolitice aparținând culturii Cucuteni-Ariușd de la Păuleni Ciuc – Ciomortan „Dâmbul Cetății”, prin derularea proiectului taberei de arheologie experimentală și-a atins pe deplin obiectivele propuse și totodată, poate constitui un model lucru și pentru alte instituții muzeale din țară.

Vestigiile arheologice din epoca bronzului mijlociu (mileniul II a.Chr.) aparținând culturii Wietenberg (1800/1700 – 1500/1400 a.Chr.) sunt bine documentate prin descoperirea mai multor locuințe, vetre, gropi „rituale” și gropi „menajere”. Purtătorii acestei culturi au reparat fortificațiile vechi ale așezării de la Dâmbul Cetății (ridicate în timpul locuirii Ciomortan-Costișa) și-au construit locuințele pe panta interioară a valului de apărare.

Cele 5 locuințe cercetate până în prezent (4 exhaustiv și una se află în curs de cercetare) au fost delimitate prin aglomerări formate din fragmente de lipitură arsă cu amprente de pari și nuiele împletite, bolovani de piatră și o cantitate mare de fragmente ceramice. Locuințele aveau forma rectangulară cu dimensiunile de circa 3 x 4 m. La nivelul podelei, în fiecare locuință au fost descoperite vetre de foc utilizate pentru încălzit și gătit. Inventarul locuințelor este reprezentat de o cantitate

mare de vase ceramice, fragmente ceramice și unelte din piatră, os, corn și bronz.

Descoperirea celor două gropi „rituale”, în apropierea locuințelor (Gr. 3, în campania din anul 2000; Cpl. 36, în campania din 2009) cu schelete de copii înhumați în poziție chircită, atestă o nouă practică funerară utilizată de purtătorii culturii Wietenberg.

Este puțin probabil ca aceste complexe să fi fost morminte obișnuite, deoarece purtătorii culturii Wietenberg practicau ritul funerar diferit, cel al incinerății, înmormântându-și defuncții în spații funerare distincte de așezări, în necropole plane.

Industria materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariusd. Considerații asupra repertoriului tipologic

Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu, Program Doctoral), Corneliu Beldiman (UCDC, București)

Cercetările arheologice desfășurate în campaniile 1999-2008 în situl preistoric de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita (în continuare, PCD) către un colectiv condus de dr. Valeriu Căvruc și dr. Dan Lucian Buzea (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna) au prilejuit recuperarea unui important lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare, IMDA), atribuit culturii Cucuteni-Ariusd. Având efective variabile, el provine din toate nivelurile locuirii eneolitice (I-III), atât din complexe (gropi, locuințe de suprafață), cât și din afara acestora. Este vorba de cel mai consistent lot de piese de acest gen pe care îl avem la dispoziție până acum dintr-un sit plasat în aria transilvăneană a culturii amintite¹. Aducem mulțumiri dr. Dan Lucian Buzea pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție spre studiu lotul de artefacte IMDA descoperit la PCD.

Cu prilejul de față ne propunem, în principal, formularea unor prime considerații privind structura tipologică a lotului IMDA; dat fiind faptul că au fost identificate tipuri și subtipuri noi, în raport cu lista tipologică a IMDA preistorice din România, propusă relativ recent², unele încadrări tipologice sunt provizorii și, în consecință, supuse revizuirii, în măsura avansării studiului asupra altor loturi de artefacte IMDA provenind din situl menționat sau din alte situri aparținând culturii Cucuteni-Ariusd.

Valoarea demersului de față este subliniată prin faptul că, în ultimă instanță, avem de-a face cu analiza sistematică, în premieră, a unui lot de artefacte atribuit culturii Cucuteni-Ariusd în proveniență din regiunile intracarpate, bine reperat în stratigrafia sitului și apt a fi datat radiometric.

Contribuțiile drd. Diana-Maria Sztancs la realizarea prezentei lucrări (aspecte metodologice ale studiului IMDA; analiza microscopică a pieselor; alimentarea bazei de date; redactarea textului; identificarea și organizarea referințelor bibliografice) se înscriu în programul de pregătire pentru doctorat inițiat în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Doctorală („Investește în oameni! Proiect finanțat din Fondul social european id proiect: 7706. Titlul proiectului: „Creșterea rolului studiilor doctorale și a competitivității doctoranzilor într-o Europă unită”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, B-dul Victoriei Nr. 10. Sibiu. Uniunea Europeană/Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale AMPOS DRU/ Fondul Social European POS DRU 2007-2013/ Instrumente structurale 2007-2013/ Ministerul Educației, Cercetării și Inovării OI POS DRU”).

Lotul analizat cuprinde 58 piese (tabelul nr. 1; fig. 1-5). Repartiția pe campanii se prezintă în felul următor: o piesă a fost recuperată prin cercetările derulate în anul 1999; 3 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2000; 4 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2001; nici o piesă nu a fost recuperată prin cercetările derulate în anul 2002; 16 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2003; 12 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2004; 12 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2005; 5 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2006; 2 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2007; 2 piese au fost recuperate prin cercetările derulate în anul 2008; o piesă nu are anul descoperirii precizat.

Mai mult de jumătate dintre artefacte (N = 40) provin din inventarul a 12 complexe, repartizate în toate cele trei niveluri eneolitice identificate: nivelul I: C17/L17 = locuință; nivelul II: C19, C25 = gropi; L2, L4, L5 = locuințe; șanțul exterior/palisada; nivelul III: C16, C30 = gropi; L11, L12 = locuințe; valul de pământ. Trei piese au fost atribuite nivelului II, fiind recuperate în afara complexelor, iar alte 15 piese nu au nivelul de proveniență precizat³.

Efectivul studiat direct de noi este de 58 artefacte. Acestea se păstrează în colecțiile Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna (numerele de inventar sunt redată în tabelul nr. 1). Starea lor de conservare este bună și foarte bună, permițând, astfel, efectuarea în condiții optime a tuturor observațiilor impuse de studiul lor complex. În demersul nostru au fost utilizate sistematic datele analizei exhaustive a pieselor în microscopie optică de mică putere (mări 4x – 40x).

În prima etapă a studiului s-a realizat clasificarea tipologică, urmată de elaborarea repertoriului lotului, în cadrul căruia fiecare piesă este identificată printr-un indicativ, compus din sigla sitului, numărul etapei de locuire și numărul curent (exemplu: PCD/I 15); indicativul ține seama de proveniența stratigrafică; astfel, cultura Cucuteni-Ariusd a primit cifra I (fără departajarea pe nivelurile I-III, nesemnificativă în condițiile existenței unui lot redus numeric); nivelul atribuit culturii Costișa a fost desemnat cu cifra II, iar cel al culturii Wietenberg cu cifra III.

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor (tabelul nr. 1). Acestea sunt etalate/sintetizate statistic/tabelar. Se vizează aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional⁴.

Distribuția cantitativă în niveluri și după proveniența din complexe este relativ eterogenă, contrastant inegală. Nivelul II a livrat cele mai multe piese (N = 27). Loturile cele mai consistente provin din complexele: C17/L17 (nivelul I, 7 piese) și L5 (nivelul II, 18 piese).

Categoriile tipologice reprezentate sunt, în conformitate cu lista tipologică Beldiman 2007: I Unelte; III Podoabe/Piese de port; V Diverse – Piese tehnice⁵.

Repartiția cantitativă arată predominarea absolută a uneltelor (N = 28), urmate de piesele tehnice (N = 16) și de podoabe (N = 12); pe ultimul loc se plasează piesele neincluse în lista tipologică Beldiman 2007 (N = 2).

Grupele tipologice înregistrează prezența a 8 entități: I A = Vârfuri (N = 16); I B = Netezitoare (N = 6); I G = Vârfuri oblice (N

= 6); III A = Podoabe (Dinți perforați – imitații de os) (N = 2); III B = Podoabe (Pendantive, N = 3); III D = Podoabe (Măgele, N = 7); V A1 = Diverse – Piese tehnice (Eboșe) (N = 15); V A2 = Diverse – Piese tehnice (Materii prime) (N = 104); V A3 = Diverse – Piese tehnice (Deșeuri) (N = 5); două piese neincluse în lista tipologică Beldiman 2007: astragal perforat de oaie/capra; idol antropomorf din corn de cerb.

Sub raport cantitativ se remarcă plasarea pe primul loc a grupei vârfurilor (I A), urmată de grupa materiilor prime (V A2), a măgelelor (III D), a netezitoarelor (I B) și a deșeurilor (V A3); celelalte grupe sunt reprezentate prin efective mici, având 1-4 exemplare.

Tipurile decelate sunt în număr de 21, iar subtipurile în număr de 12, după cum urmează:

I A Vârfuri: Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal (I A1); Vârf fasonat integral (I A3); Vârf pe semimetapod de ovicaprine (I A7); Vârf pe semimetapod distal de ovicaprine (I A7 a); Vârf pe semimetapod proximal de ovicaprine (I A7 b); Vârf pe fragment de corp costal (I A15); Vârf pe segment de rază de corn de cerb (*chasse lame*) (I A17 a); Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal și proximal (I A21).

I B Netezitoare: Netezitor pe fragment de os lung (I B1); Netezitor pe fragment de corp costal (I B3); Netezitor pe fragment de canin (de suid) (I B7).

I G Vârf oblic: Vârf oblic dublu pe segment de rază neperforată de corn de cerb (I G1 b); Vârf oblic pe segment de ax perforat de corn de cerb (I G4); Vârf oblic pe segment de rază perforată de corn de cerb (I G9).

III Podoabe: Dinte (incisiv) perforat (III A1 b); (Dinte (canin) perforat de mistreț (III A2 c); Pendantiv pe fragment de canin de suid (III B3); Pendantiv pe falangă (de bovine) (III B10); Măgea de os (III D3).

V Diverse; A Piese tehnice: Piesă tehnică – Eboșă de corn (ax) (V A1 b5); Piesă tehnică – Materie primă (V A2); Piesă tehnică – Materie primă (corn, rază) (V A2 b2); Piesă tehnică – Materie primă (corn, ax) (V A2 b5); Piesă tehnică – Materie primă (dinte – defensă de suid) (V A2 d); Piesă tehnică – Deșeu (os) (V A3 a); Piesă tehnică – Deșeu (corn, rază) (V A3 b2).

Neincluse în Lista Beldiman 2007: Piesă de podoabă (astragal perforat); Piesă de cult (idol antropomorf din corn de cerb) (tabelul nr. 1).

Cele mai mari efective sunt înregistrate în cazul: vârfurilor pe fragmente de oase lungi fasonate distal (N = 6); vârfurilor pe semimetapodii de ovicaprine (N = 6); netezitoarelor pe fragmente de oase lungi (N = 4); măgelelor de os (N = 7); materiilor prime (N = 10); deșeurilor (N = 5). În rest, tipurile au un număr de piese cuprins între 1 și 3.

De asemenea, se constată existența unor tipuri repertoriare, comune, întâlnite în loturile deja studiate sistematic și provenind din așezări neo-eneolitice⁶, precum: vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal; vârf pe semimetapod de ovicaprine; netezitorul pe fragment de os lung; netezitorul pe fragment de os lung și cel pe fragment de corp costal; piesele de podoabă, ca pendantivele și măgelele; piesele tehnice (eboșe; materii prime; resturi de debitaj – oase lungi, coarne bovine și cervide).

Analiza artefactelor eneolitice descoperite la Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății” a permis și decelarea unor tipuri/subtipuri noi sau rare în raport cu lista tipologică a IMDA preistorice cunoscută până acum pe teritoriul României. Printre acestea se numără: netezitorul pe fragment de canin (de suid) (I B7); dinte (incisiv) perforat (III A1 b); dinte (canin) perforat de cerb – imitație de os (III A2 c); pendantiv pe fragment de canin de suid

(III B3); pendantiv pe falangă (de bovine); astragal perforat; idol antropomorf din corn de cerb. Piesa cea mai importantă a lotului rămâne, fără îndoială, idolul antropomorf de tip plat („en violon”) realizat din corn de cerb (*unicum*).

Sub raportul originii anatomice (piese scheletice) și specifice (specii) a materiilor prime, constatăm faptul că oasele lungi (metapodii, tibia/radius, oase lungi neprecizabile și neidentificabile, N = 23), oasele scurte (astragal, falangă, N = 2) și oasele plate (corpuri costale, mandibulă, omoplat, N = 5) provenind de la mamifere domestice (bovine, ovicaprine, porc?) reprezintă peste jumătate din totalul efectivului studiat (N total = 30), dominând structura lotului. Înregistrăm, de asemenea, prezența dinților de suine (mistreț, N = 5) și a coarnelor (proces cornular de bovine, N = 1; ax de cerb și căprior, N = 11; raze de cerb și căprior, N = 11). Astfel este ilustrată și inserția semnificativă a speciilor vânaute în repertoriul materiilor prime scheletice de origine animală utilizate de comunitățile eneolitice din sud-estul Transilvaniei. Speciile identificate sunt: bovinele, N = 18; ovicaprinele, N = 11; cerbul, N = 15; căpriorul, N = 7; mistrețul, N = 5; neprecizabil, N = 2.

Ca elemente ale «schemelor operatorii» aplicate în fabricarea artefactelor IMDA, ca și cele ale ambianței tehnologice în care ele se utilizau se pot menționa:

- debitajul oaselor lungi prin aplicarea rutinieră a percuției directe/fracturării cu ajutorul unui obiect dur (percutor litic sau de lemn) sau prin aplicarea procedurii sofisticate și precise al șanțurii (unilaterale sau bilaterale) cu ajutorul lamei litice sau burinului; se întâlnesc atât cazuri de aplicare a unui singur procedeu, cât și cazuri în care cele două procedee se combină, probând cunoașterea perfectă a parametrilor materiilor prime și precizie operațională, vizându-se extragerea eboșelor de formă rectangulară și de dimensiuni diverse;

- aplicarea, aparent mai rară, a debitajului prin abraziune în suprafață;

- fasonarea aproape invariabilă prin recurgerea la abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală;

- aplicarea procedurii perforării prin rotații rapide, cu ajutorul sfredelului (cazul pieselor de podoabă de tipul pendantivelor și al măgelelor);

- prezența banală a instrumentarului (gama vârfurilor) pentru perforat materiale organice flexibile (țesături, piei și blănuri), pentru împletit fibre vegetale și animale, ca și pentru debitajul materialelor litice (*chasse-lames*);

- predilecția polarizată pentru: a. instrumentarul relativ grosier, de dimensiuni medii, simplu ca mod de fabricare și utilizare (vârfuri diverse, netezitoare pe fragmente de oase lungi sau pe fragmente de coaste); b. obiecte elaborate, de dimensiuni medii și mici (podoabe, ca pendantivele și măgelele) realizate cu multă migală, în virtutea unor finalități practice bine definite, impuse de tradiții riguroase conservate; este posibil ca unele piese elaborate, de serie mare, standardizate morfo-tipologic (precum măgelele discoidale de os sau imitațiile în os ale caninilor reziduali de cerb) să fi fost procurate și pe calea schimbului;

- prezența semnificativă a materiilor prime neprocesate sau în stadii incipiente de procesare, sub formă de materii brute, eboșe și deșeuri.

Toate situațiile și observațiile menționate mai sus dovedesc derularea în sit a activităților domestice rutinieră de prelucrare a fibrelor diverse, a materialelor litice și a MDA, cu o concentrare semnificativă în inventarul L5 și L7.

Analiza tipologică a pieselor IMDA descoperite în situl de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății” a permis:

- precizarea reperelor de bază ale repertoriului tipologic al culturii Cucuteni-Ariușd din spațiul intracarpatic;

- includerea în repertoriul tipologic Beldiman 2007 a unor tipuri/subtipuri noi, piese rare sau unicat, până în prezent, unele recuperate din secvențe/contexte/complexe stratigrafiate, bine definite și apte a fi datate radiometric – a se vedea *supra*; remarcăm încă o dată prezența pieselor de podoabă și a unui *unicum*: idolul antropomorf plat („en violon”) din corn de cerb;

- verificarea cu succes a fiabilității sistemului tipologic elaborat pentru artefactele MDA preistorice din spațiul românesc (lista Beldiman 2007)⁷;

- identificarea preliminară a unor genuri de activități domestice derulate în sit, ilustrate prin prezența unor artefacte specifice: prelucrarea fibrelor diverse, a materialelor litice și a MDA.

Piesele lotului studiat furnizează repere cultural-cronologice și paleotehnologice foarte importante pentru abordarea complexă și extensivă a manifestărilor civilizației și culturii unor comunități eneolitice intracarpatică aparținând culturii Cucuteni-Ariușd, a căror IMDA a putut fi, cu acest prilej, în premieră, studiată în mod sistematic.

Abrevieri în text: B = Bovine; C = Complex; Cn = Corn, proces cornular; Cp = Căprior; Crb = Cerb; Cs = Corp costal; D = Dinte; IMDA = Industria materiilor dure animale; L = Locuință; MDA = Materii dure animale; MP = Metapod; Oc = Ovicaprine; OL = Os lung; PCD = Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”; Rz = Rază (de corn de cerb); S = Suine, Secțiune (vezi contextul); Sc = Scapula (omoplat); T/R = Tibia/radius.

Anexa 6

Note:

¹ Buzea, Lazarovici 2005 – cu bibliografia.

² Beldiman 2007.

³ Buzea, Lazarovici 2005.

⁴ Beldiman 2007; Beldiman, Sztancs 2007 – cu bibliografia.

⁵ Beldiman 2007, p. 71-76.

⁶ *Supra*, nota 5 – cu bibliografia.

⁷ Beldiman 2007, p. 211-234.

Bibliografie:

C. Beldiman, *Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie – Supplementum 2, București.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, Miercurea Sibiului-„Petriș”. Industria preistorică a materiilor dure animale, în M.-V. Angelescu, Fl. Vasilescu (coord.), *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campanie 2006. A XLI-a Sesiune națională de rapoarte arheologice*, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, CIMEC, București, p. 233-236, 502-504.

D. Buzea, Gh. Lazarovici, *Descoperirile Cucuteni-Ariușd de la Păuleni Ciuc-Ciomortan-„Dâmbul Cetății”*. Campaniile 2003-2005. Raport preliminar, *Angustia*, Arheologie-Etnografie, 9, p. 25-88.

Note:

1. Zoltan Székely, *Cultura Ciomortan*, Aluta, 1970, p. 71-76; Valeriu Căvruc, *Noi cercetări în așezarea de la Păuleni (1999 -*

2000). *Angustia* 5, 2000, p. 93 –102; Valeriu Căvruc, Gheorghe Dumitroaia, *Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (Campaniile 1999-2000)*, *Angustia* 5, 2000, p. 131-154; Valeriu Căvruc, Mihai Rotea, *Locuirea Wiitenberg de la Păuleni (campaniile 1999-2000)*, *Angustia* 5, 2000, p. 155-172; Valeriu Căvruc, Dan Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001 - 2002. Raport preliminar*, *Angustia* 7, 2002, p. 41 – 88; Valeriu Căvruc, în *Catalogul Expoziției Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Covasna, 2003; Valeriu Căvruc, *The Ciomortan Group in the light of New-Researches*, *Marmatia*, 8/1, p. 81-123, Baia Mare, 2005; Eugenia Zaharia, *Cultura Ciomortan*, în *Comori ale epocii Bronzului din România. Treasures of the Bronze Age in Romania*, 1995, p. 151-152, București.

Abstract:

The archaeological remains from Middle Bronze Age (2nd millennium BC) belonging to Wiitenberg culture (1800/1700 – 1500/1400 BC) are very well known, due to the discoveries of many dwellings, hearts, “ritual” and “refuse” pits. This population made some repairing to the older fortifications built on “Dâmbul Cetății” raised by the Ciomortan-Costișa population. The Wiitenberg populations build their dwellings on the interior hillside of the rampart.

The five dwellings excavated until now (four completely, one still under investigation) were confined by several conglomerations of burned clay, with wood and wattle imprints, stones and a large quantity of ceramic fragments. The dwellings had a rectangular shape, of 3 X 4 meters. On the floor, there were fire hearts used for heating and cooking. The mobile inventory is formed by a large quantity of ceramic pots, ceramic fragments bone, stone, horn tools and bronze tools.

The discovery of two “ritual” pits, near the dwellings containing children buried in foetal position, proves a new funerary practice used by the carriers of Wiitenberg Culture. Is very much possible that these complexes to be some special deposits, considering that the funerary custom is incineration. In addition, the Wiitenberg population is usually interring the dead in special places, separately of the settlements.

The Experimental Archaeological Camp for children of gymnasium and high school was of great success, considering the large amount of information about the prehistoric communities acquired during the researches and the experimental activities developed at Păuleni Ciuc.

78. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila

Punct: Popină

Cod sit: 44159.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 18/2009

Colectiv: Stănică Pandrea - responsabil, Viorel Stoian, Valeriu Sîrbu (M Brăila)

Obiective: cercetarea complexelor arheologice identificate anterior, descoperirea unor noi complexe, stratigrafia și cronologia sitului.

În campania 2009 au fost săpate, până la stratul steril, trei secțiuni (S6, S7 și S8). Caseta C2, începută în campania 2008, a fost redimensionată la 4 x 4 m și a fost redenumită ca

fiind secțiunea S6. Secțiunile S6 și S7 au fost trasate lângă S3 și S4 pentru a cerceta integral complexele descoperite în anii anteriori. Secțiunea S8 a fost trasată la cca. 80 m vest de secțiunea S3 și a avut ca scop identificarea unor eventuale concentrări de complexe arheologice.

Secțiunea S6 (4,00 x 4 m), orientată NE-SV, a fost săpată pe toată suprafața și în complexe, până la -1,50 - 1,90 m, ajungând, în acest fel, la stratul steril din punct de vedere arheologic. Jumătatea vestică a secțiunii a fost cercetată în campania precedentă ca fiind caseta C2 și a dus la descoperirea continuității locuinței L2, a gropii menajere Gr6 și a șanțului ST1, descrise în rapoartele de săpătură din anii trecuți. Cealaltă jumătate de secțiune, cercetată în 2009, a evidențiat continuarea șanțului ST1 spre latura estică a S6, cât și o zonă, situată între carourile 1 și 2, în care se aflau o vatră, o rășniță din piatră, apoi pământ amestecat cu arsură, fragmente de lipitură și o suprafață lutuită.

Vatra V1 și rășnița din piatră au fost descoperite la -0,55 m, iar suprafețele cu arsură și lipitură au fost evidențiate la -0,60 - 0,70 m.

Vatra V1, de formă ovală (D = 0,35 x 0,40 m; gr= 0,05 m), a fost sesizată în apropierea mijlocului secțiunii și suprapunea suprafața de pământ amestecat cu arsură de culoare roșietică.

Șanțul ST1 (L= 4 m; l.max= 1,40 m; A = 1,20 m), descoperit și în secțiunile S3 - S4, conținea în umplutură pământ negru-brun și fragmente de vase ceramice. Acesta a fost tăiat, în colțul sudic al S6, pe o lungime de 1 m, de groapa Gr. 6 și avea adâncimea de -1,76 m, în c. 3, și -1,86 m, în c. 2, de la actualul nivel de călcare.

Materialele arheologice erau concentrate mai mult în complexe și, mai puțin, în stratul de cultură. Cercetarea secțiunii a fost finalizată în această campanie.

Secțiunea S7 (4 x 4 m) a fost trasată, paralel și la 0,50m de latura N - estică a secțiunii S4 și la aceeași distanță de latura sud-estică a S6. În această secțiune au fost descoperite doar o parte din Gr. 6 și o cantitate însemnată de fragmente de vase ceramice. Adâncimea maximă până la care s-a săpat a fost de -1,70 m, ajungându-se, astfel, la stratul steril din punct de vedere arheologic.

Secțiunea S8 (4 x 4 m) a fost trasată la cca. 80 m vest de secțiunea S3, în apropierea celui de al doilea drum de acces pe popină. Secțiunea a fost săpată până la stratul steril (A = 1,00m) și s-au descoperit două gropi menajere, notate Gr8 și Gr9.

Groapa 8 (D= 2,70 m; A= 0,35 m), cercetată parțial, a fost observată la - 0,90 m și conținea în umplutură pământ negru-gălbui și fragmente de vase ceramice.

Groapa 9 (D= 1,50 m; A= 0,25 m), cercetată parțial, a fost observată la - 0,85 m și conținea în umplutură pământ negru-gălbui și fragmente de vase ceramice.

Stratigrafia identificată prezintă următoarea succesiune: strat vegetal actual, între -0,05 -0,10 m adâncime, stratul arheologic II (superior), pământ neagr-brun, între -0,10 -0,55 m adâncime, stratul arheologic I (inferior), pământ negru-gălbui, între -0,50-0,90 m adâncime, loess.

Materialele arheologice. Fragmentele de vase ceramice și celelalte materiale arheologice aparțin, ca și în cazul descoperirilor anterioare, culturii Basarabi.

Vasele ceramice aparțin următoarelor tipuri: vase de tip sac, decorate cu brâu alveolat sau crestă, vase bitronconice și tronconice, vase cu corp globular, străchini cu margine

invazată, de culoare neagră sau cărămizie, lustruite atât la exterior, cât și pe interior, decorate cu motive geometrice imprimate și cești decorate cu motive geometrice. În categoria uneltelor reamintim rășnița în stare fragmentară descoperită în S6.

Cercetările efectuate în această campanie confirmă locuirea de lungă durată pe popina de la Șutești, iar descoperirea complexelor arheologice din S8 extinde suprafața așezării din prima epocă a fierului cu cca. 100 m spre vest.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul Muzeului Brăilei, ele fiind supuse operațiunilor de spălare, conservare și desenare.

Bibliografie:

V. Sirbu, St. Pandrea, V. Stoian, *Șantierul arheologic Șutești*, CCA 2007, p. 364-365; CCA 2008, p. 304-305; CCA 2009, p. 215-216.

79. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău

Punct: Piatra cu lilieci

Cod sit: 48646.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 27/2009

Colectiv: George Trohani – responsabil (MNIR), Valeriu Sirbu (M Brăila), Sebastian Matei, Daniel Costache (MJ Buzău), Maria Magdalena Ștefan, Dan Ștefan (SC Digital Domain SRL)

Din punct de vedere geografic, așezarea fortificată de la Târcov se află plasată în Subcarpații de Curbură, pe o culme numită „Piatra cu Lilieci”, ce are trei dintre laturi abrupte și o înălțime maximă de aproximativ 750 m.

Această înălțime a fost locuită încă din epoca bronzului (cultura Monteoru), și sporadic în sec. IV-III a.Chr., însă cea mai semnificativă depunere de locuire aparține epocii geto-dacice clasice. Din punct de vedere morfologic situl se împarte în două unități distincte: un platou-acropolă, lung de 160 m și o succesiune de 3 terase, dintre care cel puțin două sunt fortificate cu ziduri de piatră. Accesul de la platoul-acropolă la cele 3 terase se făcea printr-o șea îngustă de 2-3 m și lungă de aproximativ 100 m.

În această campanie ne-am propus cercetarea integrală a complexului de locuire Cpl. 4, prin demontarea a doi murtori aflați între secțiunile S2-S4 și epuizarea gropii Cpl. 12, aflată sub locuință.

De asemenea una dintre prioritățile noastre a fost cercetarea fortificației dintre terasele T2 și T3, prin prelungirea spre S cu 31 de metri a secțiunii S4. Totodată ne-am propus și finalizarea secțiunii S3, începută în campania din 2008. Pentru a avansa cu cercetarea nivelului de locuire dacic de pe terasa 2, am prelungit secțiunea S4 cu încă 4 m spre N, respectiv spre terasa 1, astfel că lungimea totală a S4 a ajuns la 39 m.

Stratigrafia

Epuizarea S2, S3 și parțial S4, ne-a permis obținerea unor profile stratigrafice care ne arată o stratigrafie relativ simplă. Astfel, în primii 10 cm avem un strat de pământ negru, foarte afânat, cu materiale vegetale descompuse, după care urmează un strat gros de 20 cm, de culoare brună, cu aspect măzăros ce reprezintă humusul de pădure. În acest nivel apar sporadic fragmente ceramice. Sub acest strat, se află

depunerea dacică plasată între 0,30 și 0,50/0,60 m, ce are o consistență relativ compactă și o culoare cenușie, pe alocuri gălbuie. Nivelul dacic are grosimi mai mari spre mijlocul terasei și se subțiază spre marginea acesteia, în zona în care apar pietrele fortificației.

Deși avem numeroase fragmente din epoca bronzului, până în prezent nu a fost descoperită depunerea aferentă acestei epoci și nici complexe adâncite. Trebuie precizat ca marea lor majoritate a fragmentelor ceramice din epoca bronzului apar spre marginea de S a terasei în zona fortificației. Acest fapt îl putem explica prin acțiunile de amenajare a terasei 1, care au dus practic la nivelarea resturilor de locuire din această epocă.

Fortificația

Pentru a culege date privind structura de fortificare, S4 a fost lungită spre S cu 31 m, atingând și o porțiune din Terasa 3. După îndepărtarea stratului vegetal actual, s-a observat că zona cu bolovani aferentă fortificației se întinde pe 20 m, din marginea Terasei 2, până spre baza terasei 3. Datele din teren ne arată că toată această structură de bolovani, se împarte în trei segmente distincte.

Primul segment (carourile 7-10) constă dintr-o aglomerare compactă de bolovani mari și medii. Pe o porțiune de cca. 1,60 m, deasupra lor, apar bolovani de dimensiuni mari, unii cu aspect de dală, care pot proveni de la 2 posibile paramente, vag sesizate. Este posibil ca odată cu adâncirea săpăturii lucrurile să se limpezească. În aval de aceste două „paramente” se observă o zonă compactă de bolovani, care putea reprezenta fie un rambleu, fie dărâmătură.

Al doilea segment se află în zona carourilor 10-13, practic unde începe panta sa devină mai accentuată. În carourile 10-11 se observă foarte clar două paramente formate din dale masive de piatră, distanța dintre ele fiind de 2,5 m. În paramentul exterior se poate observa chiar două rânduri de asize. Pietrele din parament au de obicei 2 - 3 fețe mai plate, beneficiind de o minimă fasonare. De la paramentul exterior, pleacă o aglomerare foarte compactă de bolovani, pe o distanță de 2,6 metri, aglomerare ce se termină brusc și în linie, într-o zonă de pantă. Deși această zonă nu a fost secționată, se poate observa la capătul ei, faptul că bolovani stau direct pe pământul galben. Fără îndoială că această structură reprezintă un rambleu.

Al treilea segment se află plasat în carourile 14-18. Acesta debutează prin două șiruri de pietre masive, aflate la 1,6 metri între ele, care pot reprezenta două paramente, după care urmează o aglomerare masivă de bolovani, dispuși compact, pe o lungime de 7 m. Și această structură se termină brusc și în linie, ceea ce ne face să credem că avea tot o destinație de rambleu. Dincolo de acest rambleu apar materiale arheologice și posibile complexe adâncite care fac parte din Terasa 3.

Între ultimele două segmente se află o zonă lipsită de pietre, pe o distanță de 1,60 m.

Având în vedere că cercetarea fortificației este la început, nu putem avansa mai multe date privind modul de fortificare și destinația celor 3 segmente din fortificație. În campaniile viitoare, ne propunem secționarea acestor structuri până la pământul steril, pentru a obține un profil stratigrafic.

Complexe

În această campanie au fost cercetate integral 3 complexe mai vechi și 4 complexe noi descoperite.

Complexul 4 – locuință parțial incendiată cu dimensiunile de 4 x 3 m. La demontarea celor doi martori a rezultat o mare cantitate de material arheologic dintre care menționăm: o strecurătoare

întreagă, două fusaiole, fragmente de vase, oase de animale și o cantitate foarte mare de lipitură arsă, unele cu dimensiuni mari, de 10-18 cm. Printre fragmentele de vase și pereți arși, a fost descoperită o fibulă romană din bronz, puternic profilată, căreia îi lipsea doar acul. Acest tip de fibulă se datează în a doua jumătate a secolului I p.Chr., fiind întâlnită și pe parcursul sec. II p.Chr.

La demontarea martorului dinspre vest, a fost descoperită și vatra cu care era mobilată această locuință (complexul 16)

Complexul 16 – vatră *in situ*, ce făcea parte din locuința Complex 4. A apărut la cota de 0,30 m, odată cu demontarea martorului dintre secțiunile S2 și S4. Ea are o formă ovală cu dimensiunile de 0,96 x 0,65 m. În profil avea o formă bombată, fiind plasată direct pe pământul steril. Grosimea crustei era variabilă, fiind cuprinsă între 2,5 și 3,5 cm. Deasupra și în jurul ei se aflau mari cantități de lipitură arsă și fragmente ceramice.

Complexul 12 – reprezintă o groapă în formă de clopot, descoperită în campania din 2008. Ea se află în secțiunea S2, sub locuința Complex 4. A fost cercetată prin secționare, s-a desenat profilul acesteia, după care a fost epuizată și cealaltă jumătate. Dimensiunile acestui complex sunt următoarele: diametrul gurii – 0,60 m; diametrul bazei 1,65 m; adâncimea 1,20 m. Această groapă s-a observat clar de la adâncimea de - 0,50 m, aceasta fiind probabil și cota de la care a fost săpată. Umplutura este neagră, pe alocuri cenușoasă, afânată, în care se află numeroase fragmente ceramice, oase, lipitură arsă, crustă de vatră, cărbune și pietre. Dintre descoperirile ceramice remarcăm două cești opaiț, una aproape întreagă, cealaltă păstrată doar o treime, un fragment din gura unui borcan decorat cu „brăduț” incizat, precum și o gură de fructieră, lucrată la roată, dintr-o pastă fină, arsă oxidant.

Complexul 17 – reprezintă o groapă observată în colțul de E al secțiunii S4 (c. 1), 3/4 din ea intrând în malurile de N și est. Are o formă de clopot cu diametrul maxim de cca. 1,20 m. Este săpată de la aproximativ 0,52 m, baza fiind la 1,60 m. La fund umplutura este cenușoasă suprapusă de un pământ negru pigmentat cu cărbune, urmat apoi de o depunere cenușiu-gălbuie. Materialul arheologic constă din fragmente ceramice și oase de animale.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul Muzeului Județean Buzău, unde vor fi supuse operațiunilor de conservare și restaurare. Observațiile de săpătură au fost înregistrate în jurnalul de șantier, iar materialul arheologic descoperit a fost spălat și ambalat în întregime în pungi de plastic și cutii de carton.

Evidența descoperirilor arheologice a fost făcută în Registrul de evidență a pachetelor și pieselor, fiind alcătuite din 120 de înregistrări. În vederea documentării grafice cât mai complete a fost realizat un număr de 15 planuri prin metode clasice (8 grunduri și 7 profile) la scara 1:10 și 1:20. De asemenea a fost completată ridicarea topografică și au fost puse în planul general noile suprafețe cercetate. Au fost de asemenea realizate numeroase fotografii de ansamblu și detalii precum și filme video.

S-au luat, măsuri primare de protecție și conservare a zidurilor și a complexelor descoperite, prin sprijinire și acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ.

Bibliografie:

G. Trohani, R. Andreescu, *Cercetările arheologice din punctul „Piatra cu Lilieci” din satul Târcov, comuna Pârscov, județul Buzău*, Cercetări Arheologice 9, 1992, p. 46-51, pl. 1-18;

CCA 2008, p. 308-309
CCA 2009, p. 216 – 217

Abstract:

The feature-dwelling No. 4 was fully excavated during this year's campaign, through the excavation of two stratigraphic witnesses located between the S2-S3 and S2-S4 trenches. The feature-pit 12 situated underneath the dwelling was as well investigated. New features were uncovered and researched: a dwelling (feature 14), a pit (feature 17) and a fireplace (feature 16). In the same time the team's efforts were focused in the area of the fortification between the T2 and T3 terraces. With this purpose, the trench S4 was extended towards south with 31 m.

In the course of researching this trench there was noticed that the area occupied by boulders which were related to the fortification extended on a length of 20 m, from the margin of the T2 terrace towards the base of the T3 terrace. Field data pointed out that this boulder structure may be divided in three sections. Considering that the fortification's investigation has just started we cannot put forward more data regarding the construction and purpose of these above-mentioned fortification sections. During the future excavation campaigns we aim the cutting of these structures until the sterile soil, in order to have a complete stratigraphic vertical section of the situation.

80. Târgu Mureș, jud. Mureș

Punct: Cetate

Cod sit: 114328.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 110/2009

Colectiv: Adrian Andrei Rusu (IAIA Cluj), Soós Zoltán (MJ Mureș)

Săpăturile arheologice din zona mănăstirii franciscane aveau ca obiectiv cercetarea zonei în afara teritoriului fostei mănăstiri, mai ales în zona nord-estică a aripii nordice, respectiv în zona grajdului militar de sec. XVIII, care ar urma să fie restaurat de către primăria municipiului Târgu Mureș și este necesară descărcarea de sarcină arheologică a terenului.

Zona cercetată nu a fost săpată nici parțial în anii precedenți, deci am urmărit numai extinderea cercetării asupra zonei aflate la N de mănăstirea deja cercetată.

În 2009 în cetate am deschis patru casete și o secțiune după cum urmează:

- C30, 5 x 6 m, orientat N - S, situat la E de C 21/2007, în continuarea acesteia, lăsând un profil de 1m între cele două casete.
- C31, 5 x 6 m, orientat N - S, situat la 0,5 m E de C30, lăsând un profil de 0,5m între cele două casete.
- C32, 6 x 4 m, situat la S de Bastionul Mic, aflat la vest de mănăstire (cca. 20 m); am intenționat cercetarea liniei de fortificații din afara mănăstirii.
- C33, 5 x 5 m, situat la 1 m V de grajdul militar; am urmărit identificarea complexelor arheologice din zona altarului bisericii.

Sectorul B

- BS1, 15 x 2,5 m, la 4 m E de grajd, orientat N - S, am intenționat cercetarea zonei grajdului pentru descărcarea de sarcină arheologică a zonei, având în vedere renovarea clădirii.

C30. Are profile complexe, dintre acestea prezentăm profilul nordic și respectiv profilul sudic din care reiese poziția construcției L3 și a cuptorului de ars var.

Profilul nordic:

- stratul 1, solul vegetal avea grosimea de 0,1 – 0,2 m.
- stratul 2, umplutură modernă din sec. XVIII, avea grosimea de 0,2 – 0,5 m. Stratul avea culoarea brun deschis și conținea multe fragmente de cărămidă și mortar.
- stratul 3, avea grosimea de 0,2 – 1 m era umplutura superioară medieval târzie a construcției (sec. XV) în partea nordică a casetei. Umplutura avea culoarea brun deschis și conținea fragmente de piatră și cărămidă.
- stratul 4, lentilă în umplutura construcției, avea grosimea de 0,1– 0,3 m, avea culoarea ocru deschis și conținea pigmenți de mortar.
- stratul 5 era o lentilă de lut cu fragmente de cărămidă situată în mijlocul profilului avea o lungime de 2,5m și o lățime de 0,2m, era la adâncimea de 2,2 m.
- stratul 6, era în partea estică a secțiunii avea grosimea de 0,4 – 0,5 m și partea inferioară era la adâncimea de 1,6 m față de nivelul de călcare modern.
- stratul 7, lentilă de var având grosimea de 0,2 – 0,3 m. Stratul reprezintă faza de construcție a mănăstirii de sec. XV, când locul pivniței L3 era folosit pentru prepararea varului.
- stratul 8 era ultimul deasupra podelei pivniței L3, avea grosimea de 0,4 – 0,7 m, se extinde pe profilul estic și vestic, fiind prima umplutură a pivniței, are culoare brun deschis și conține material arheologic bogat și variat. Stratul este datat cu monede Sigismund de Luxemburg și Vladislav I., deci s-a format în prima jumătate a secolului al XV-lea. Adâncimea maximă a podelei L3 este de 2,85 m.

În partea vestică a profilului nordic am identificat fundația de piatră a L3 la adâncimea de 2,6 m.

Profilul sudic:

- stratul 1, solul vegetal, 0,2 m.
- stratul 1, umplutură modernă din sec. al XVIII-lea, grosimea, 0,2 – 0,45 m. Culoarea brun deschis, conținea fragmente de mortar și cărămidă.
- stratul 2, o lentilă groasă de 0,1 – 0,35 m compus din lut nisipos.
- stratul 3, lentilă compusă din sol brun cu fragmente de mortar și cărămidă, avea grosimea de 0,2 – 0,45 m, se afla în partea vestică a profilului.
- stratul 4, lentilă formată din cărămizi arse, grosimea ei variază între 0,1 și 0,3 m, adâncimea maximă 1,2 m. Stratul se adâncește în straturile din epoca de fier.
- stratul 5, strat compus din var nisipos de culoare deschisă, ne ajută la stabilirea rolului gropii, care de fapt era un cuptor de ars var. Stratul avea grosimea de 0,1 – 0,2 m.
- stratul 6, strat brun – gălbui, partea inferioară era la 1,5 m adâncime, avea grosimea de 0,2 m conținea fragmente de cărbune și numeroase pietre de râu.
- stratul 7, lentilă de lut avea grosimea de 0,2 m.
- stratul 8, lentilă galbenă de lut la fundul cuptorului, avea grosimea de 0,1m, lățimea de 0,8m. – stratul 9, umplutură lutoasă de culoare gri, fundul gropii, stratul avea grosimea de 0,2 – 0,3 m pornea de la marginea gropii de ars var, 0,6m și cobora până la adâncimea maximă de 1,95 m.
- stratul 10, avea grosimea de 0,2 – 1 m, avea culoarea brun închis, și conținea material arheologic din epoca bronzului. Adâncimea maximă a stratului era la 1,8 m.

- stratul 11, la adâncimea de 1,8 – 2 m, avea grosimea de 0,2 – 0,3 m, avea culoarea brun-gălbui, conținea fragmente de ceramică neolitică.

- stratul 12, sol steril la adâncimea de 2,3 m, stratul lutos avea culoarea gălbui roșcat.

C31. Stratigrafia casei era compusă din colțul N-vestic a locuinței L3 și straturile arheologice nederanjate care conțineau material preistoric. Cel mai reprezentativ din acest punct de vedere este profilul nordic unde am surprins atât stratigrafia L3 cât și a straturilor preistorice.

Primul strat era stratul vegetal, avea grosimea de 0,1 m.

- stratul 2, umplutură modernă din sec. XVIII, grosimea, 0,2 – 0,3 m. Culoarea brun deschis, conținea fragmente de mortar și cărămidă.

-stratul 3, grosă de 0,3 – 0,4 m compus din pământ brun deschis cu fragmente de mortar, ceramică, cărămidă, se află deasupra umpluturii casei.

- stratul 4, avea grosimea de 0,38 m conținea material ceramic din sec. IV-XI, sărac în material arheologic, de culoare brună.

- stratul 5, avea grosimea de 0,2 m, avea culoarea brun gălbui strat cu puține fragmente ceramice din epoca de fier.

- stratul 6, era la adâncimea de 1,05 m avea grosimea de 0,25 m și conținea material relativ bogat din prima parte a epocii fierului și o groapă menajeră.

- stratul 7, avea grosimea de 0,3 m conținea fragmente ceramice din epoca bronzului, avea culoarea brun gălbui.

- stratul 8, era compus din lut brun gălbui, avea grosimea de 0,4 m, adâncimea maximă a casei fiind de 2m până la stratul steril.

Stratigrafia umpluturii L3

- stratul 9, avea grosimea de 0,8 m, de culoare brun închis, conținea fragmente de mortar, cărămidă și multă ceramică.

- stratul 10, avea grosimea de 0,2 m, lentilă de lut brun gălbui.

- stratul 11, avea grosimea de 0,1 – 0,2 m lentilă de culoare brună cu fragmente ceramice.

- stratul 12, avea grosimea de 0,1m compus din lut galben, la adâncimea maximă de 1,9m.

- stratul 13, avea grosimea de 0,2 – 0,85 m, de culoare brun – gălbui, conținea fragmente de cărămidă, multe fragmente ceramice, monede din prima jumătate a secolului al XV-lea.

- stratul 14, ultimul strat de umplutură a L3, săpat în steril, până la adâncimea de 2,8m, stratul avea grosimea de 0,2 – 0,4 m, de culoare brună, conținea fragmente ceramice și cărămizi, pietre din fundația L3.

C32. Stratigrafia din C32 se rezumă la umplutura terenului. Din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile nu am reușit să finalizăm caseta în 2009, vom încerca în 2010. În zona casei avem umpluturi de cca. 3,5 m din epoca modernă și contemporană.

C33. Stratul superior a casei era format din pământ vegetal gros de 0,3 m.

Profilul cel mai reprezentativ era pe latura sudică, celelalte profile fiind compuse din umpluturi de sec. XVII-XVIII în partea superioară iar la adâncimea de peste 1,3 m straturile erau similare.

- stratul 2, avea grosimea de 0,2 și 0,7 m, era compus din umplutură modernă, conținea material arheologic din sec. XVII și multe fragmente de cărămidă.

- stratul 3, avea grosimea de 0,2 respectiv 0,7 m, avea culoarea brun deschis și conținea fragmente de cărămidă și mortar, adâncimea maximă a stratului de la nivelul de călcare era de 1,3m. Stratul provenea din perioada umplerii șanțului mănăstirii.

- stratul 4, avea culoarea galbenă era o lentilă de lut în colțul sud-vestic a casei, avea grosimea de 0,1 m.

- stratul 5, avea grosimea de 0,6 m respectiv în anume locuri 1,4m, era compus din lut brun închis și conținea material din demolări, mortar fragmente de cărămidă, era un strat de nivelare deasupra șanțului mănăstirii, provenea din sec. XVII. Adâncimea maximă a stratului era de 2 m.

- stratul 6, avea grosimea de 0,4 – 0,9 m, era compus din lut brun închis și conținea material arheologic din epoca de fier, strat omogen, adâncimea maximă fiind la 2,8 m.

- stratul 7, era primul strat de umplutură din groapa de provizii (G3), avea grosimea de 1,4 m, era compus din lut brun gălbui și conținea material din epoca bronzului.

- stratul 8, era compus din sol brun, nu era compactat, fără materiale arheologice. Adâncimea maximă era de 5,5 m, umplutura avea grosimea de 1,9 m.

Sectorul B

BS1. Secțiunea a fost amplasată la N de grajdul militar în sectorul B. Secțiunea avea 15 x 2,5 m și o stratigrafie destul de simplă, zona fiind caracterizată de prezența umpluturilor de sec. XVII.

Stratul superior era solul viu și avea grosimea de 0,1 m.

- stratul 2, avea grosimea 0,3 – 0,4 m și era prezent în toată lungimea secțiunii.

- stratul 3, avea grosimea de 0,4 – 0,6 m era prezent pe toată lungimea secțiunii; în partea sudică grosimea stratului de umplutură ajungea la 1 m.

De aici se diferențiază straturile, în partea sudică a secțiunii sunt mai puține straturi, fiind numai umpluturi. La G1 apare stratul 4, are grosimea de 1,1 m și este compus din umplutură de culoare ocru deschis, conține fragmente de cărămidă, cahle, ceramică, pietre, bucăți de mortar și nisip.

- stratul 5, este la adâncimea maximă de 4m și reprezintă umplutura gropii de provizii de sec. XVII, stratul are grosimea de 2 m, de culoare brună, conține fragmente ceramice.

- stratul 6, apare în partea nordică a secțiunii, este un strat de umplutură cu grosimea de 0,2 - 0,46 m, are culoarea brun roșcat conține multe fragmente de cărămidă și fragmente ceramice.

- stratul 7, începe la c. 3 pe profilul vestic unde am identificat un negativ de zid și un fragment de zid de cărămidă la adâncimea de 2,7, fragmentul de zid se termină în groapa G2 situat în mijlocul secțiunii. Stratul are grosimea între 0,3 – 1,2 m și are culoarea gri din cauza fragmentelor de mortar.

- stratul 8, este la adâncimea de 1,3 m are grosimea de 0,5 – 1,1 m, are culoarea de brun deschis, conține fragmente de cărămidă și ceramică.

- stratul 9, are grosimea de 0,6 respectiv 1,2 m pe profilul nordic este un strat de culoare brun închis, conținea material din epoca bronzului.

- stratul am surprins în G3 care se află în profilul nordic are grosimea de 0,2 m, conține material arheologic din epoca neolitică. Sub acest strat urmează solul virgin la adâncimea de 2,6 m.

C30. Caseta era amplasată la 1 m E de C21/2007, în continuarea acesteia, depășind cu 1m aliniamentul nordic a C21. La adâncimea de 1 m s-au diferențiat clar două părți distincte, pe partea sudică și pe partea nordică a casei. Prima dată am adâncit partea sudică care avea o umplutură mai închisă la culoare, maroniu iar pe partea nordică umplutura avea culoarea brun gălbui. După înlăturarea părții sudice am ajuns la solul viu, fără să identificăm complex arheologic sau

material arheologic valoros. Am trecut la înlăturarea umpluturii de culoare mai deschisă, care deja conținea o serie de materiale medievale rare, unicate, cum ar fi ștampila gardianului mănăstirii franciscane din Győr, Ungaria din a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

La adâncimea de 3,4 m în careurile 1-2/a-e am identificat un zid L3/Z1 orientat E - V, care în capătul nord-vestic al casei s-a întors în 90 grade spre N. Zidul era compus din pietre de nisip legate cu lut galben între ele. Zidul avea două – trei rânduri de lespezi groase de 15- 30cm, amplasate una peste cealaltă, după care era nivelat și, foarte probabil, urma o structură de lemn. Înăuntrul clădirii ne-am adâncit încă 0,30m, atingând adâncimea de 3,70 m față de nivelul actual de călcare. În colțul N-vestic a clădirii am identificat două gropi, prima fiind chiar la pe colțul zidăriei afectând parțial zidăria. Am identificat o groapă de mărimea 0,30 x 0,50 m care putea să rezulte din demolarea structurii clădirii din lemn. În interiorul colțului am identificat o urmă clară de suprastructură de lemn, aici am identificat o fundație rotundă de stâlp având diametrul de 0,60m. Diametrul destul de mare ne indică o structură masivă de lemn care trebuia să facă față presiunilor pământului în pivnița clădirii. Deasupra gropii de stâlp am identificat un pahar ceramic aproape intact din perioada angevină, din pastă fină.

C31, 5 x 6 m, orientat N - S, situat la 0,5 m E de C30, am urmărit continuarea clădirii L3. În această casetă am reușit să identificăm destul de repede la 1m, amprenta și umplutura clădirii demolate L3 identificată și în C30. La adâncimea de 2,4 m am găsit zidul construit cu tehnică identică zidului identificat în C30. Zidul, format din trei rânduri de lespezi, era legat cu lut galben și avea o lățime de 0,66m pe latura sudică iar latura estică avea numai 0,33 m lățime. În cazul colțului sud-estic am descoperit a doua urmă de stâlp care, logic, trebuia să apară deoarece pe acesta era așezată structura de lemn a clădirii.

Clădirea avea umplutură similară compus din ceramică, material osteologic, oase prelucrate etc. În 2010 intenționăm continuarea dezvelirii complexului L3. Latura sudică a clădirii era aproximativ 8 m, lungimea exactă o vom putea stabili abia după cercetarea laturii nordice a clădirii.

C31. G1. Groapă menajeră din epoca fierului. Groapa era la 1,05 m adâncime și avea o adâncime de 0,24 m. Groapa conținea fragmente de vase de provizii, fragmente de vase și chirpici. La N de groapă am identificat două vase din aceeași epocă, respectiv o ceașcă și o farfurie de dimensiune mică.

C33. G1. Groapă de provizii din epoca bronzului, are o adâncime 5,5 m față de nivelul actual de călcare. Groapa începe la adâncimea de 3,3 m, era situat la profilul sudic a casei, avea un diametru de 2,5 m. Umplutura gropii conținea o cantitate redusă de material arheologic, singurul element valoros descoperit în groapă era un ac de bronz.

G2. Era situat la profilul vestic a casei, începea la adâncimea de 2,2 m și adâncimea maximă a gropii era la 3,56 m. Mare parte a gropii era în profilul vestic dar materialul arheologic identificat în groapă era nesemnificativ, deci nu avea rost să extindem suprafața de cercetare. Conținea umplutură modernă din sec. al XVII-lea, de fapt groapa era în șanțul de apărare a mănăstirii franciscane, care era umplut în sec. al XVII-lea.

G3. Groapa era în profilul nordic, numai o treime din groapă a fost cercetată, dar materialul arheologic sărac nu a justificat cercetarea gropii de gunoi din sec. al XVII-lea. Adâncimea gropii era la 3,2 m.

BS1. Groapa G1 are diametrul de 2,5 m și adâncimea de 4 m de la nivelul de călcare actual. Inițial era o groapă de provizii din sec. al XVII-lea.

Groapa G2, groapă din sec. al XVII-lea, la fundul gropii în pofitul vestic sunt fragmente de zid dintr-o construcție necunoscută.

G3, groapă menajeră din perioada neolitică.

În 2009 am descoperit pentru prima oară clădiri din prima mănăstire de sec. XIV. În campaniile anterioare am identificat mare parte a mănăstirii de sec. XV și o clădire de depozit a mănăstirii de sec. XIV care a fost distrus prin anii 1340 de un incendiu. Clădirea descoperită L3 în 2009 era situat la E de aripa estică a mănăstirii, avea cel puțin două nivele, o pivniță și, probabil, parter. Pe baza structurii masive nu este exclus să fi avut o mansardă. L3 era așezat pe talpă de piatră lată de 0,6 – 0,7 m, iar colțurile clădiri am identificat urme de stâlpi masivi din lemn cu diametrul de 0,5 m. Importanța L3 constă în faptul că este prima clădire mănăstirească din lemn din sec. al XIV-lea, descoperită parțial, care ne ajută să înțelegem procesul de întemeiere a mănăstirilor medievale. Etapele de dezvoltare în majoritatea cazurilor aveau o primă fază de lemn care este urmată de o extindere ulterioară și reconstrucție din piatră. Clădirile de lemn erau construite mult mai rapid și costurile erau mult mai reduse față de construcțiile de piatră. Așadar într-o primă fază fondatorul unei mănăstiri (în cazul Târgu Mureșului regele sau reprezentantul lui) construiește primele clădiri din lemn, care adăpostesc primii călugări. Călugării contribuie prin prezența lor la edificarea lăcașului de cult supraveghind lucrările și în unele cazuri suntem înștiințați că participă activ la construcții, unii dintre călugări fiind meșteri, dulgheri sau zidari renumiți (vezi mănăstirea franciscană din Cluj). Desigur, în perioada de început de sec. XIV avem foarte puține surse scrise și știm puțin despre modul de întemeiere a mănăstirii și a începuturilor.

Important este că această clădire L3 este în folosință până la începutul sec. al XV-lea, când este construită mănăstirea de piatră, deci în cazul Târgu Mureșului a trecut un secol până la finalizarea proiectului ambițios a franciscanilor. Celelalte suprafețe cercetate la E de mănăstire au adeverit că aici era un șanț de apărare până în sec. XVII, iar când șanțul este umplut și se efectuează construcții în această zonă, aceasta este înglobat în cetatea construită în sec. XVII. [Soós Zoltán]

Anexa 7

Abstract:

The archaeological excavations at the Franciscan monastery were intended to investigate the area outside the former monastery, especially in the northeast of the northern wing that is in the 18th century military stable, which would be restored by the city hall of the city of Târgu Mureș and the archaeological clearance is required. The investigated area was not excavated not even partially in previous years, so we just intended to extend the investigation into the area north of the monastery already explored.

In 2009 we opened four sondages and a section in the fortification. We discovered for the first time buildings from the first 15th century monastery. In the previous campaigns we identified most of the 15th century monastery and a storage building of the 14th century monastery that was destroyed by a fire by 1340. The discovered building L3 found in 2009 was located east of the east wing of the monastery, had at least two levels, a cellar, and probably a ground floor. Based on the massive structure it is not inconceivable for it to have been an attic.

It is the first monastery built in dry wood. Dating to the 14th century, discovered partially, that helps us understand the process of

founding the mediaeval monasteries. The developmental stages included a first wooden phase which is followed by further expansion and reconstruction of stone. Wooden buildings were built much faster and costs were much lower compared to the stone buildings. So in a first phase the founder of a monastery (in the case of Târgu Mureș the king or his representative) builds the first wooden buildings, which house the first monks. The monks contribute by their presence at building and supervising the place of worship and in some cases we know that they actively participate in construction, as some monks were renowned artisans, carpenters and masons (see the Franciscan monastery in Cluj). Of course, in the early 14th century we have very few written sources and know little about how the founding and beginnings of the monastery.

It is important that this building L3 is in use until the early 15th century, when the stone monastery is built, so in the case of Târgu Mureș a century passed until the ambitious project of the Franciscans was completed. The other areas investigated east of the monastery proved that there was a defensive moat until the 17th century.

81. Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța

Punct: Peștera La Adam

Cod sit 62994.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 49/2009

Colectiv: Roxana Dobrescu – responsabil, , Adrian Doboș (IAB), Alexandru Petculescu, Emanoil Știucă (ISER), Alain Tuffreau – responsabil, Sanda Bălescu, Bertrand Lefevre, David Hérison, Séverine Padberg (Mission archéologique française).

Obiectivul principal urmărit anul acesta a fost terminarea studiului stratigrafic și efectuarea de analize de granulometrie. De asemenea s-a urmărit realizarea racordului stratigrafic între sectoarele AG și EG dorindu-se a avea o viziune de ansamblu asupra sedimentului din această parte a peșterii. Toate unitățile stratigrafice au fost trecute prin site fine, pentru a se obține un maximum de resturi de micromamifere.

Stratigrafia

Considerații generale:

Sectorul AG formează un culoar de acces spre peșteră, printre pereții calcaroși ai sedimentului:

- dinspre partea de N, loess-urile colmatează spațiile lăsate de blocurile de calcar de dimensiuni impresionante. Prezența sedimentelor de limon se explică prin faptul că acest sector se situează parțial în aer liber. Dalele mari de calcar observabile pe profilul de N al sectorului AG provin parțial din demantelarea peretelui masiv calcaros.

- dinspre partea de S, sub un mare bloc de calcar, sunt vizibile dărâmături crioclastice.

Sectorul EG (intrarea în peșteră) este limitat de un palier înalt de aproape 2 m, corespunzând săpăturilor vechi. O galerie secundară, situată la S de axul peșterii ajunge până aproape de palier. De o parte și de alta a șanțului se observă două banchete, resturi din vechile săpături.

În campania 2009 a fost înlăturată dala de calcar situată la limita dintre sectoarele AG și EG în scopul stabilirii racordului stratigrafic între unitățile sedimentare de pe partea de N a celor două sectoare. În schimb, corelarea unităților observabile pe partea de S a sectorului AG rămâne problematică, din cauza prezenței șanțului vechilor săpături.

Sectorul G (interiorul peșterii) începe de la palierul ce limitează sectorul EG. Umplutura este vizibilă din ambele părți ale tranșeei; ea este formată din plachete de calcar cu dimensiuni de până la 20 cm. Aceste plachete corespund dărâmăturii „termoclastice” descrise de P. Samson. Întrucât plachete de calcar cu o morfologie asemănătoare sunt prezente în mai multe locuri pe secvența stratigrafică, este dificil să spunem căreia părți din umplutură îi poate fi atribuită secvența observabilă în sectorul G. Interpretarea este cu atât mai delicată cu cât la nivelul galeriei dispre limita sectoarelor EG și G apare o falie importantă. Umplutura formată din plachete de calcar plonjează sub bancheta observabilă pe partea de N a sectorului EG.

Secvența stratigrafică a sectoarelor AG și EG:

De sus în jos:

- B : plachete de calcar de dimensiuni decimetrice
- C : limon brun gălbui spre gri (10 YR 5/4) conținând plachete de calcar cu dimensiuni de până la 10 cm lungime. Grosime max. : 0,30 m ;
- C1 : limon brun ușor închis (10 YR 6/4) cu rare plachete de calcar (L= câțiva centimetri). Gr. max. : 0,15 m ;
- C2 : limon brun închis (7,5YR 4/6) incluzând numeroase granule de calcar. Gr. max. : 0, 20 m ;
- C3 : limon argilos, grosime centimetrică ;
- D : limon maroniu (10 YR 4/4 à 3/4) conținând câteva plachete și granule de calcar și conținând și lentile limono-argiloase de câțiva centimetri grosime. Gr. max.: 0,50 m.
- D bază: lentile limono-argiloase maronii;
- D0: limon galben maroniu cu rare granule de cretă, de grosime centimetrică;
- D1 : limon cu înveliș argilos roșcat-gălbui (5 YR 5/6) spre maroniu închis (7,5 YR 5/8). Gr. max. : 0, 25 m ;
- E : limon gălbui-maroniu (10 YR 6/6) cuprinzând numeroase blocuri de calcar și prezentând în partea superioară urme de mangan (Em) ; gr. max. : 0,80 m ;
- E1 : limon gălbui-roșcat, pe alocuri cu argilă, observabil în sectorul AG pe mai mult de o jumătate de metru (adâncime maximă observată pe bancheta săpată);
- F : strat gros de plachete de calcar cu o ușoară umplutură interstițială, observabil în sectorul EG. Unitatea F urcă lateral spre interiorul peșterii începând cu m2 P42.

Geometria depozitelor prezintă importante diferențe între sectoarele AG și EG. În sectorul AG, limonul gălbui maroniu E, cu numeroase blocuri calcaroase, prezintă în partea de sus un paleosol (D1) bine dezvoltat. În partea sa inferioară, apare un alt paleosol (E1). În sectorul EG, limonul E are o grosime mai mică, iar în direcția sectorului G se lipește de depozite termoclastice. Depozitele de deasupra se îngroașă cu fiecare unitate (C, C1, C2, C3). Ele colmatează o cuvetă care constituie extremitatea unui canal de eroziune corespunzând unei falii ce se situează pe axul galeriei adiacente observabile în partea de S a sectorului EG. Partea inferioară a umpluturii acestei cuvette (D, D bază, D0) prezintă caracteristicile unui complex pedologic corespunzând unei pedogeneze diferite de cea (D1) observată în partea superioară a unității E.

În sectorul AG, sedimentarea s-a constituit din elementele calcaroase desprinse de pe pereți și din aporturile limono-nisipoase de origine detritică pătrunse în peșteră prin fisurile din tavan și prin galeriile laterale care comunicau cu exteriorul înainte de colmatare. Au fost efectuate analize granulometrice pe unitatea E. Ele arată că procentul de nisip este mai important decât cel observat pe loess-urile din estul și

sudul României (Ciuperceni - *La Vii*, Mircea Vodă, Mitoc - *Valea Izvorului*). Modalitățile de formare a sedimentului din sectorul AG nu sunt diferite față de cele din sectorul EG. Nu există aport eolian deși la câteva sute de metri vest de peșteră se pot observa depozite de loess. Partea superioară a masivului calcaros în care se află peștera este lipsită de înveliș loessic sau limonos. Sectorul AG se află în prezent în afara peșterii întrucât tavanul s-a prăbușit.

Material arheologic

Două elemente de podoabă au fost descoperite în 2007: o așchie de os de formă triunghiulară cu o perforație ovală, și un capăt de articulație pe care se distinge clar o perforație de formă circulară.

Materialul litic descoperit nu a fost încă studiat. El provine în principal din sectorul EG al peșterii, din partea inferioară a nivelului C, dar și din nivelurile C1 și C2. Materia primă folosită este silexul local. Foarte rar apare însă și șistul verde, care aflorează la câțiva km de peșteră. Debitajul are în mod sigur o componentă aparținând paleoliticului mijlociu, dar deocamdată este prea devreme să stabilim caracteristicile materialului litic, care poate fi atribuit cu siguranță mai multor industrii de la sfârșitul Paleoliticului mijlociu și începutul Paleoliticului superior.

Fauna este foarte bine reprezentată.

Micromamifere. Studiu preliminar

Alexandru Petculescu

Campania de săpături din peștera La Adam 2009 a furnizat, în urma determinărilor efectuate pe circa 50% din materialul excavat și triat, un număr de 104 indivizi de mamifere mici aparținând la 7 specii după cum urmează: *Lagurus lagurus*, *Eolagurus luteus*, *Microtus gregalis*, *Microtus arvalis*, *Arvicola terrestris*, *Clethrionomys glareolus*, *Spalax leucodon*.

În urma analizelor materialului paleontologic s-a decis analiza frecvențelor asociațiilor faunistice, prin comasarea provizorie a stratelor după cum urmează: C+C1+C2 => C și E + EF => E,

Biotopul caracteristic celor șapte specii de mamifere mici prezente în săpătură, este următorul:

- *Lagurus lagurus* - stepă cu *Artemisia*, temperatura medie anuală 5,8 C°, precipitații medii anuale 370 mm
- *Eolagurus luteus* - stepă și semideșert, T. medie anuală 6,4 C°, pp 180 mm
- *Microtus gregalis* - tundra cu arbuști, T. medie anuală -4,5 C°, pp 330 mm
- *Microtus arvalis* - spații deschise continentale, pe loess, T. medie anuală 11 C°, pp 450 mm
- *Arvicola terrestris* - apropierea apei (maluri)
- *Clethrionomys glareolus* - zone cu arbuști și pădure (climat moderat cu peste 450 mm precipitații medii anuale)
- *Spalax leucodon* - spații deschise continentale, pe loess

În urma analizei pe orizonturi a asociațiilor de mamifere, în funcție de caracteristicile biotopului preferat, se pot face următoarele considerații:

Stratul C

Se constată dominanța clară a speciilor caracteristice stepelor aride (*Eolagurus luteus*, *Lagurus lagurus* și *Microtus arvalis*, peste 85%) cu temperaturi medii anuale și valori ale precipitațiilor mult sub cele actuale din Dobrogea centrală. Prezența șobolanului de apă (*Arvicola terrestris*) indică existența unor surse de apă în apropiere în ciuda aridizării excesive a climatului.

Se poate observa din analiza tabelului extins (1) că evoluția climatului în ansamblul orizonturilor C, C1 și C2 este de la unul relativ cald și umed la unul mai rece și mai uscat (frecvența lui *Microtus arvalis* scade în timp ce frecvența lui *M. gregalis* crește).

Stratul D

Se observă dominanța evidentă a două specii (*Lagurus lagurus* și *Microtus arvalis*, 85%) și o prezență semnificativă, dar în scădere față de orizontul C, a speciei *Eolagurus luteus* (14%). Apreciem condițiile de mediu ca fiind destul de apropiate de mediul continental cu accente de ariditate caracteristice stepelor de la E de Marea Neagră.

Stratul E

Deși poziția lui *Lagurus lagurus* se menține dominantă (65%), apariția semnificativă a lui *Microtus gregalis* (17%) indică o notă de răcire accentuată a climatului față de perioada anterioară, pe un fond relativ arid (330-370 mm medie precipitații anuale față de circa 400-450 mm media anuală în prezent). Acest strat reprezintă, din punct de vedere termic, episodul climatic cel mai aspru din toată secvența analizată.

Nu trebuie însă neglijată apariția excepțională (doar 2,2%), a unei specii caracteristice habitatelor de pădure ori arbustive (*Clethrionomys glareolus*) fapt ce poate indica existența pe același fond rece, pentru secvențe scurte de timp, a unor perioade de încălzire moderată.

Stratul F

Reprezintă episodul cel mai cald și mai umed din întreaga secvență analizată. Dominanța lui *Lagurus lagurus* se menține (62%) deși este într-o ușoară scădere față de stratul superior E. Se remarcă relativa abundență (25%) a lui *Microtus arvalis* și a lui *Spalax leucodon* (prezent și în fauna actuală din Dobrogea) fapt ce indică apropierea de climatul actual. Intervalul analizat se încadrează unui episod climatic cu valori de temperatură și precipitații în ansamblu sub cele de astăzi din Dobrogea.

Fondul general este cel al unui climat de stepă rece și foarte aridă pentru stratele C și D. Urmează stratul E în care valorile precipitațiilor cresc iar media temperaturii scade semnificativ.

Sfârșitul intervalului (stratul F) este marcat de o apropiere a climatului de cote comparabile cu cele ale climatului actual din Dobrogea, acest interval fiind, de altfel, cel mai "blând" prin comparație cu celelalte orizonturi analizate.

Din punct de vedere cronologic, fauna indică începutul stadiului izotopic 2 (20-24 k ani BP), într-o perioadă de răcire importantă (pleniglaciuar superior). Această afirmație are la bază: componenta faunistică (ex. Predominanța masivă a lui *Lagurus lagurus*, dar și a lui *Microtus gregalis* etc) și caracteristicile morfologice ale speciilor (dimensiuni, morfologie etc.).

Anexa 8

82. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea

Punct: *Celc Dere*

Cod sit: 160412.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 95/2009

Colectiv: Valeriu Sîrbu - responsabil (M Brăila), Gabriel Jugănar (ICEM Tulcea), Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, Cătălin Constantin, Monica Constantin (SC Digital

Domain București), Tomasz Bochnak, Iwona Florkiewicz și 11 studenți de la Universitatea Rzeszow – Polonia

În campania 2009 au continuat săpăturile în ambele sectoare ale necropolei, atât plane, cât și tumulare, în paralel completându-se planul topografic al sitului prin înregistrarea microreliefului și a complexelor funerare dezvelite în excavațiile mai vechi (1985-2001). Totodată, au fost desfășurate investigații geofizice (electrometrie) care au condus la identificarea a încă două noi movile aplatizate.

C6M4. În sectorul necropolei plane a fost finalizată cercetarea mormântului C6M4, identificat în 2008, în profilul vestic al S34 (carou 5); în acest scop a fost trasată, spre vest de S34, o mică casetă de 1 x 1 m. Oasele și fragmentele ceramice au fost identificate între 0,15-0,30 m adâncime. A fost găsită o cantitate destul de mare de oase incinerate, adunate într-o grămăjoară compactă de cca. 0,25 m diametru, amestecate cu cărbune, dar fără urme de cenușă. Oasele au fost depuse în interiorul unui vas, a cărui parte superioară a fost găsită spartă, în numeroase fragmente, pe o suprafață cu diametrul de 0,50 m; fundul vasului a fost găsit sub aglomerarea compactă de oase umane. Pe același nivel de adâncime cu primele fragmente ceramice apărute, cele din buza spartă a vasului, au mai fost identificate câteva pietre și fragmente mari de cărbune. Suprafața pe care au apărut materialele arheologice este de 1 m N-S x 0,50 m E-V. Din cauza structurii solului nu s-a reușit, însă, stabilirea limitelor vreunei gropi în care a fost depus vasul. Recipientul ceramic a fost lucrat cu mâna din pastă cărămizie, poroasă, de foarte proastă calitate și poartă urme de ardere secundară.

C3. Tot în cadrul necropolei plane a fost finalizată cercetarea Complexului 3, identificat din 2006, atât în S34 (carou 3), cât și în S1 (carou D), prin cercetarea mormântului intermediar dintre cele două secțiuni. Din interiorul acestui mormânt s-a recuperat, de la 0,50/0,65 m adâncime, un castron mare, întreg, lucrat la roată din pastă cenușie. Complexul 3 a fost considerat o groapă cu dimensiuni neclare (aproximativ 1 m N-S x 0,85 m E-V) ce a mai conținut și alte materiale (la -0,60 m, în S33, partea inferioară a unui borcan, modelat cu mâna, ars oxidant, o placă de gresie gălbuie, iar în S34, la -0,52 m, un castron, modelat cu mâna, ars reducător, cu angobă neagră, așezat cu gura spre S), acoperită, în partea sa superioară, de pietre de dimensiuni medii. Nu a conținut oase umane. Cercetarea acestui complex este îngreunată și de prezența în imediata vecinătate a doi copaci, care împiedică obținerea unor profile clare.

T44. În sectorul necropolei tumulare s-a continuat, prin metoda mormintelor în cruce, cercetarea movilei aplatizate T44, identificată în campania precedentă prin ridicări topografice de detaliu și investigații geofizice (magnetometrie gradiometrică). Movila ovală a măsurat, înainte de săpare, 6,5 m E-V x 5,5 m N-S, având o înălțime de doar 0,40 m. În urma săpăturilor și interpretărilor stratigrafice s-au putut reconstitui etapele desfășurării ritualului funerar. Anumite detalii, însă, vor putea fi clarificate doar în urma prelucrării materialului osteologic, inventarului și, bineînțeles, doar în urma finalizării săpăturii. Mormântul central a fost amenajat prin săparea în sterilul locului a unei gropi rectangulare de mari dimensiuni, de circa 3 m N-S x 2,30 m E-V. La adâncimea de 0,70-0,77 m a fost depus defunctul, înhumat, în decubitus dorsal, cu picioarele spre N și capul la S. La șold, acum descoperită între picioare, avea atârnată o spadă din fier de tip *akinakes*, în stare bună de conservare, iar pe partea dreaptă, în dreptul genunchiului, o tolbă cu peste 30 de săgeți de bronz cu tub și trei muchii. La

0,70 m spre N de picioarele defunctului, chiar pe marginea gropii, a fost așezată o lespede prelucrată din gresie moale, gălbuie. O altă piatră de mari dimensiuni a fost așezată în dreptul labelor picioarelor, pe partea stângă a defunctului la cca. 0,40 m distanță, spre V. Defunctul a fost acoperit, apoi, cu pământul scos la excavarea gropii. Această umplutură a conținut și câteva fragmente de cărbune dar, în general, a fost foarte asemănătoare, ca textură și culoare, cu solul steril din punct de vedere arheologic în care a fost săpată. Pe parcursul umplerii acestei gropi au fost depuse/aruncate la picioarele mortului fragmente de la trei vase lucrate cu mâna, plus câteva fragmente cenușii, lucrate cu roata. Niciun vas nu a fost depus întreg. După un anumit interval de timp de la aceste operațiuni, o nouă groapă a fost săpată în mijlocul umpluturii gropii în care fusese depus defunctul. Groapa ulterioară are profil tronconic și următoarele dimensiuni: 3,20 x 2,70 m în partea superioară și 1,10 m în partea inferioară; umplutura sa este formată din pământ negru și foarte multă piatră spartă, observabilă până la adâncimea de 0,70 m. Umplutura cu pietre a gropii se continuă în partea sa superioară cu mantaua din piatră spartă a movilei, groasă de aproximativ 0,20-30 m, ce se întindea pe o suprafață circulară, cu un diametru de aproximativ 4 m de jur-împrejurul gropii tronconice. Concomitent cu amenajarea mantalei de piatră s-a construit, pe marginea ei, un ring din pietre mari așezate, uneori, pe două sau trei rânduri. Ulterior realizării mantalei a fost săpat în marginea vestică a movilei, imediat lângă ring, o altă groapă funerară (A= 0,80 m; D= 2 m, pe direcția N - S, x 1,50 m, pe direcția E - V), în care a fost depus un copil înhumat alături de fragmente ceramice (provenind de la un castron lucrat la roată din pastă cenușie), un cuțitaș curb din fier și 3 vârfuri de săgeată din bronz cu tub trei muchii (adâncime 0,66 m). Faptul că mantaua s-a scurs peste groapa mormântului T44M2 arată că acesta a fost săpat la scurt timp după realizarea movilei.

Pe baza inventarului, ambele morminte pot fi datate în sec. IV-III a.Chr.

Cercetarea movilei va fi finalizată în campania 2010.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul ICEM Tulcea.

Piese din metal au fost conservate și restaurate la Muzeul Brăilei.

Bibliografie:

G. Simion, *Le site de Celic Dere. Interpretations ethno-culturelles et implications dans la chronologie du Hallstatt final*, p. 237-252. în *Premier Age du Fer aux Bouches du Danube et dans les régions autour de la Mer Noire*, Tulcea 1997

G. Simion, *Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic Dere*, p. 69-82, în *Tombes tumulaires de l'âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe*, Tulcea, 2000

V. Sirbu et al. CCA 2007, p. 379-380, pl. 76,

Ibidem, CCA 2008, p. 322

Ibidem, CCA 2009, p. 220-221

V. Sirbu, D. Ștefan, M. Duțescu: *Refining the past with the help of new technology - the case of the Iron Age archaeological complex from Telița - Celic Dere at the Lower Danube*, în *Proceedings of the 13th Congress „Cultural Heritage and New Technologies”*, 2nd-4th November, Wien.

Résumé:

En 2009, nous avons poursuivi les fouilles dans les deux secteurs de la nécropole, planes et tumulaires, tout en

complétant le plan topographique du site par l'enregistrement du microrelief et des complexes funéraires mis au jour dans des excavations plus anciennes (1985-2001). Nous avons fait à la fois des investigations géophysiques (électrométrie) qui nous ont conduits à l'identification de deux autres tertres aplatis.

C6, Tombe 4. Dans le secteur de la nécropole plane nous avons achevé la fouille de la Complexe C6, tombe 4, de crémation, dont les os se trouvaient dans un vase gête, modelé à la main, avec des traces de cuisson secondaire, on y a identifié également quelques cailloux et de grands morceaux de charbon.

C3. Dans la même nécropole plane, nous avons terminé la recherche du Complexe 3, d'où nous avons récupéré un grand bol entier, tourné en pâte grise. Ce complexe est une fosse dont les dimensions ne sont pas trop claires, qui renfermait d'autres matériels (le bas d'un bocal, modelé à la main, une plaque de grès jaunâtre, un bol modelé à la main, à engobe noire), recouverte de cailloux moyens. Il n'y avait pas d'ossements humains.

Tumulus 44. Dans le secteur de la nécropole tumulaire nous avons continué la fouille du tertre aplati T44, identifié dans la campagne précédente par des relevés topographiques de détail et des investigations géophysiques. Suite aux fouilles et aux interprétations stratigraphiques, nous avons pu reconstituer certaines étapes du rituel funéraire. Néanmoins, il existe des détails que l'on ne saurait éclaircir qu'après l'analyse du matériel ostéologique, du mobilier et certes, après avoir achevé les fouilles. La tombe centrale avait été aménagée dans une fosse rectangulaire, où le défunt de trouvait inhumé en décubitus dorsal, les jambes vers le N et la tête vers le sud. Il avait, à la hanche, une épée de fer, type *akinakes*, tandis qu'à sa partie droite, à côté du genou, un carquois avec plus de 30 flèches de bronze à tube et trois ailerons. Nous avons identifié aussi dans le remplissage de la fosse, une dalle de pierre, des fragments brisés de trois vases gêtes modelés à la main, des morceaux de charbon. Après quelque temps, ils ont creusé une autre fosse au milieu du remplissage de la fosse dans laquelle le défunt avait été déposé, le remplissage de celle-ci contenant de la terre noire et beaucoup de pierre brisée, que l'on peut trouver jusqu'à 0,70 m de profondeur. Le remplissage de la fosse avec des cailloux continue jusqu'à sa partie haute, avec le manteau en pierre brisée du tertre, 0,20-0,30m d'épais, qui s'étendait sur une superficie circulaire, environ 4,00 m de diamètre, tout autour de la fosse tronconique. En même temps que l'aménagement du manteau de pierre, on a mis, au bord, un ring de grosses pierres, parfois sur deux ou trois rangées. Après, on a creusé, au bord ouest du tertre, juste à côté du ring, une autre fosse funéraire, dans laquelle on a déposé un enfant inhumé, accompagné de fragments céramiques (provenant d'un bol tourné en pâte grise), un petit couteau courbe en fer et trois pointes de flèche en bronze, avec tube et trois ailerons. D'après le mobilier, on pourrait dater les deux tombes aux IV^e-III^e siècles av. J.-C.

La recherche du tertre s'achèvera lors de la campagne de 2010.

83. Turda, jud. Cluj [Potaissa]

Punct: Dealul Cetății

Cod sit: 52268.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 37/2009

Colectiv: Mihai Bărbulescu - responsabil, Sorin Nemeti, Florin Fodorean, Carmen Mihăilă, Mihaela Sălășan, Dragoș Blaga, Dan Matei (UBB Cluj), Mariana Pâslaru, Ana Căținaș, Claudia Luca (MI Turda), Irina Nemeti (MNIT), Pavel Huszarik (Liceul Nădlac)

Cercetările din anul 2009 au constat în completarea cercetărilor din anul precedent prin cercetarea în suprafață a curții edificiului central al castrului, *principia*.

Cercetarea în suprafață a curții clădirii comandamentului a continuat spre est. Au fost practicate 10 suprafețe (toate orientate N - S): S1 (16,7 x 3,5 m), S2 (16,7 x 3 m), S3 (21 x 3 m), S4 (16,6 x 3 m), S5 (21 x 3 m), S6 (21 x 3 m), S7 (16,6 x 3 m), S8 (16,7 x 2,5 m), S9 (16,8 x 2 m), S10 (16,3 x 3 m). În partea vestică a curții, lângă zidul basilicii, s-a excavat, pe toată lățimea curții, o suprafață rămasă necercetată în anul 2008. S-au practicat 9 casete: C1 (4 x 4 m), C2 (4 x 4 m), C3 (4 x 4 m), C4 (4 x 4 m), C5 (4 x 4 m), C6 (4 x 4 m), C7 (4 x 4 m), C8 (4 x 4 m), C9 (4 x 3 m). Între suprafețe și casete s-au păstrat martori cu lățimea de 0,60 m. S-a dezvelit o suprafață de 678,1 m², cu o adâncime medie de cca. 0,80 - 1 m.

Stratigrafie (S3/2009): 1. humus modern (0/- 0,20 m). Stratul de humus este variabil în diferite zone ale curții datorită depunerilor pământului rezultat în urma cercetărilor arheologice care au dezvelit camerele și porticele. 2. nivel de dărâmtură (-0,20 / -0,40 m). Grosimea acestui strat este de asemenea variabilă în diferite puncte ale curții. Stratul se distinge de humusul modern prin faptul că are în compoziție piatră de carieră sfărâmată, prundiș iar în zonele dinspre marginile curții material tegular (țigle și olane provenite de la acoperișul porticelor). Nivelul reprezintă depunerea ulterioară epocii romane rezultată din dărâmarea edificiului clădirii comandamentului. De asemenea se remarcă urme ale activității antropice din perioada antică târzie și medieval-modernă (dezafectarea pavajului din lespezi de calcar al curții, demolarea bazelor de statui, răvășiri ale celor care au scos piatră din zidurile basilicii și porticelor sau ale căutărilor de comori). 3. nivel de călcare antic / nivelul superior al infrastructurii pavajului (-0,40/-0,50 m). Pe acest nivel erau așezate lespezile din calcar ale pavajului curții, în majoritatea lor scoase în perioada ulterioară epocii romane. Stratul este constituit din pietriș și calcar de Podeni sfărâmat, cu grosime variabilă pe toată suprafața curții, de la 0,05 la 0,20 m. 4. strat de amenajare – nivelare a curții (lut tasat de culoare brun – roșcată), - 0,50 / -0,60 m. Stratul se întâlnește pe toată suprafața cercetată, cu grosimi variabile. 5. steril – pământ negru (-0,60/-0,70 m).

Majoritatea lespezilor pavajului au fost luate în epoca medieval-modernă pentru a fi folosite la diverse construcții în orașul Turda. Doar în puține cazuri s-a mai întâlnit situația din anul 2008 unde să fie păstrate două sau mai multe lespezi alăturate. Distrugerile medieval-moderne au afectat semnificativ această zonă centrală a curții, mai liberă, mai puțin afectată dărâmarea zidurilor basilicii sau ale încăperilor de pe latura scurtă de E a principiei. Lipsa blocurilor masive căzute din ziduri a ușurat sarcina căutărilor de piatră din Turda medievală.

Puținele cazuri în care s-au surprins *in situ* lespezi ale pavajului sau situații arheologice demne de semnalat (amenajări anterioare pavajului curții, gropi de implantare de stâlpi, intervenții medieval-moderne etc.) vor fi prezentate în cele ce urmează:

Suprafața S1/2009 a fost deschisă în centrul curții, în continuarea săpăturii din anul 2008. În secțiune au fost

surprins opt gropi de stâlpi, la nivelul de – 1 m. Gropile au diametre variabile, de la 0,20 m la 0,40 m și au adâncimi de – 1,25 m, – 1,65 m (de la nivelul actual de călcare). Gropile sunt dispuse neregulat, la distanțe de 5,25 m (între G3 și G5), 3,70 m (între G5 și G7), 2,05 m (între G7 și G8).

În c. 3, în centru secțiunii S3 / 2009, s-a conturat o groapă (la – 0,80 m are diametrul de 0,85 m) cu profil conic care coboară până la – 1,60 m (de la nivelul actual de călcare). În marginea nordică a gropii s-a găsit un bloc de calcar cu dimensiunile de 0,65 x 0,56 x 0,32 m, cu un chenar pe fața principală. În colțul nord-estic al secțiunii, între m.19-21, a fost surprinsă o lentilă de pietriș și șisturi, de consistența celor întâlnite în infrastructura drumurilor cercetate în alte zone din castru. În c. 12, la adâncimea de – 0,50 m a fost găsit un fragment dintr-o inscripție (placă de marmură).

În S4/2009, în c. 11, lângă profilul estic, se mai păstrează una din lespezile pavajului, de formă neregulată, cu dimensiunile de cca. 0,70 x 0,50 m. Lespezea este așezată pe stratul de amenajare cu prundiș și calcar de Podeni sfărâmat, partea superioară a lespezii fiind la – 0,30 m de la nivelul actual de călcare. Poziția ei indică nivelul de călcare antic în curte, pe ultimul pavaj. În carourile 13-14 s-a găsit o lespede de calcar de formă pătrată, cu dimensiunile de 1 x 1 x 0,30 m. Adâncimea pe lespede este de – 0,50 m și lespedeza este așezată direct pe pământul negru steril. Nu este o lespede a pavajului, ci o bază ce aparține unei faze de amenajare anterioară pavajului.

În S5/2009, în apropierea porticului de pe latura de S, la adâncimea de – 0,45 m, a fost identificată o porțiune dintr-un pavaj de cărămidă. Cărămizile au dimensiunile de 0,41 x 0,28 m, ștampile cu abrevierea *L(egio) V(quinta) M(acedonica)*, cu chenar simplu și cu chenar cu *tabula ansata*. Cărămizile sunt așezate pe nivelul de infrastructură a pavajului. La m. 2,20 – 2,80 apare o adâncitură ce traversează secțiunea de la E la V, și coboară în pământul negru steril doar 0,10 – 0,15 m (până la cca. – 0,75/- 0,80 m de la nivelul actual de călcare). Între această adâncitură (rigolă?) și portic se observă, la adâncimea de – 0,45/- 0,60 m un nivel de lut bătătorit cu pigmenți de cărămidă. Acest strat nu se regăsește în restul curții și trebuie pus în legătură cu amenajarea pavajului de cărămidă de pe laturile lungi ale curții, în fața porticelor. Pavajul de cărămidă era amenajat pe o lățime de cca. 3,60 m de la zidul exterior al porticului până la adâncitura (rigolă?) surprinsă în secțiune între m. 2,20 – 2,80. În capătul nordic al secțiunii, în carourile 20-21, s-a descoperit o lespede de calcar rectangulară cu dimensiunile de 0,85 x 0,45 x 0,30 m.

S6/2009 a fost trasată în partea estică a curții, la 6 metri distanță spre V de zidul camerelor de pe latura estică a principiei. Profilul indică niveluri de amenajare succesive, în relație probabil cu refaceri ale construcției din apropiere. De la m. 13, 5 până la m. 20 s-a intersectat o lentilă de pietriș și șisturi la adâncimea de – 0,55/- 0,70 m. Lentila se subțiază spre margini și este bombată spre centru. Compoziția lentilei este similară cu cea întâlnită la drumurile interioare din castru astfel că probabil aici a fost intersectat drumul care intra prin *tetrapylon*-ul porții principiei dinspre *via principalis*.

În S9/2009, în carourile 9-11, s-a păstrat o porțiune din pavajul curții (două lespezi cu dimensiunile de 0,55 x 0,50 x 0,10 m, respectiv 0,65 x 0,60 x 0,10 m) la adâncimea de – 0,40 m (pe partea superioară a lespezilor).

Spațiul dintre zidul basilicii și secțiunile S1 și S2 din 2008 a fost cercetat prin 9 casete (8 dintre ele cu dimensiunile de 4 x 4 m și una cu dimensiunile de 4 x 3 m). În C4/2009, la

adâncimea de – 0,75/- 0,80 m a fost surprins colțul unei construcții. În colțul nord-vestic al casei apare o lespede de calcar cu dimensiunile de 0,85 x 0,30 x 0,20 m, așezată pe fundația zidului, pe direcția E - V. Zidul este desființat până la nivelul fundației, unde se mai păstrează urma de prundiș, nisip și lut galben. Lățimea păstrată a gropii de implantare a zidului este de 0,40 m. Construcția aparține unei faze anterioare amenajării curții principiei, edificiul fiind complet desființat în antichitate. Zidul vestic al edificiului a fost surprins pe toată lungimea casei C6/2009, la adâncimea de – 0,70 m. Raportul stratigrafic între această construcție dintr-o fază anterioară și pavajul curții este bine documentat în C6/2009. În partea nordică s-au păstrat două lespezi ale pavajului (cu partea superioară la – 0,40 m), una din lespezi suprapunând zidul desființat. Construcția se încheie spre S în C9/2009, aici fiind surprins colțul sud-vestic al edificiului. Fundația este realizată în aceeași manieră cu piatră de râu, pietriș, lut galben și nisip, cu o lățime de 0,40/0,50 m. În colțul sud-vestic se mai păstrează, pe o lungime de ca. 0,90 m, o asiză a elevației zidului, realizat din piatră de carieră prinsă cu lut. În C4/2009, la – 0,80 m a fost găsit podeaua de mortar a construcției, iar în C6/2009, în partea estică, la – 0,70/- 0,80 m, un strat compact de țiglă care provine de la acoperișul acestui edificiu. Edificiul avea dimensiunile de 11,25 m (pe direcția N - S, cu zidurile dezvelite integral) și 3,25 m (pe direcția E - V, porțiunea dezvelită în casele din campania 2009). Zidurile continuau spre E, zidul sudic fiind surprins și în secțiunea S1/2008.

În cercetările din curtea clădirii comandamentului din anul 2008 au fost descoperite diferite materiale arheologice: numeroase fragmente de bronz provenind de la statuile topite, monede romane, piese de echipament și harnașament, antefixe, un braț al unei statui din bronz de dimensiuni medii, un picior de la o statuie de marmură, etc.

Bibliografie:

M. Bărbulescu, *Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea V Macedonica și castrul de la Potaissa*, Cluj-Napoca, 1987;
M. Bărbulescu, *Das Legionslager von Potaissa (Turda). Castrul legionar de la Potaissa (Turda)*, Zalău, 1997.

Abstract:

The archaeological excavation from 2009 in the Roman military camp of Potaissa had as main objective the investigation of the court of the *principia*. The research continued in central part of the *principia*'s court. We opened 19 ditches (in surface): S1 (16,7 x 3,5 m), S2 (16,7 x 3 m), S3 (21 x 3 m), S4 (16,6 x 3 m), S5 (21 x 3 m), S6 (21 x 3 m), S7 (16,6 x 3 m), S8 (16,7 x 2,5 m), S9 (16,8 x 2 m), S10 (16,3 x 3 m), C1 (4 x 4 m), C2 (4 x 4 m), C3 (4 x 4 m), C4 (4 x 4 m), C5 (4 x 4 m), C6 (4 x 4 m), C7 (4 x 4 m), C8 (4 x 4 m), C9 (4 x 3 m). We excavated a surface of 678.10 m² at a medium depth of 0.80 -1 m. During the archaeological excavations made in 2009 we discovered various artifacts: bronze fragments from statues, Roman coins, harness and military equipment pieces, antefixes, fragmentary inscription and statue in marble etc.

84. Turnu Măgurele, jud. Teleorman

Punct: Cetate

Cod sit: 151692.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 87/2009

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil (M. Brăila), Ecaterina Țânțăreanu (MJ Teleorman)

Colectivul de cercetare format din reprezentanții celor două muzee partenere și-au propus drept obiectiv în campania 2009, la „Cetatea Turnu”, limitată de sursele financiare, continuarea și finalizarea Secțiunii 1 (S1) deschisă în 2008, în carourile 1-25, pe lungimea dintre turnul central și capătul de N al segmentului din S1, cercetat în campaniile din 2006-2007. Scopul final al cercetării este de fapt obținerea unui profil pentru definirea relației cronologice dintre fortificația de plan circular atribuită lui Mircea cel Bătrân și cea exterioară mai târzie, de plan pentagonal, construită în timpul ocupației otomane, atestată documentar și cartografic și confirmată de configurația terenului.

În curtea din jurul turnului, primul complex cercetat a fost fântâna de piatră, amplasată aproximativ în centrul acesteia, fântână al cărei ax constituie totodată și axul longitudinal al S1. Materialul de umplutură nu a fost relevant pentru stabilirea momentului când a fost săpată și construită. În spațiul dintre aceasta și zidul turnului, în care săpătura s-a adâncit până la cota -4,20 m, la care a apărut pânza freatică (campania 2008), s-a constatat că toată amenajarea era răvășită de pământul amestecat cu o mare cantitate de moloz, provenit probabil nu numai din demolare ci și din încercările de degajare și punere în valoare a zidurilor cetății la jumătatea sec. XX. La S de fântână și adosat ei se află un zid masiv, umplut cu un emplecton format din bolovani și pietre de calcar de diferite dimensiuni, bolovani de râu și fragmente de cărămidă sau olane legate cu mortar. Acest zid formează la E un unghi de 90° cu un alt zid ce cade perpendicular pe turn, cunoscut anterior și figurat în planurile cetății. Pe o suprafață mică, până în zidul primei incinte s-a identificat un pavaj format din bolovani de râu legați cu pământ (campania 2008), sub care se află un strat gros de 0,70 m dintr-un amestec de piatră de calcar, fragmente de cărămidă și mortar, corespunzător unui pavaj asemănător degajat în zona nordică a curții de Gh. Cantacuzino.

Primul zid de incintă, lat de aproximativ 3 m, prezintă paramentul dinspre N alcătuit din blocuri de piatră fătuită, rostuite, în timp ce latura de S cuprinde doar emplectonul legat în mortar și format din bolovani și piatră de calcar, neregulate, de diferite dimensiuni. Nici această construcție nu a putut fi urmărită până la fundație, dar la adâncimea de 1,76 m față de nivelul actual de călcare s-a surprins, pe latura de S, o mică platformă de mortar, cu lățimea de aproximativ 0,30 m și groasă de 0,16 m. Este de observat că solul, în acest segment al secțiunii (c. 6), galben nisipos, lipsit aproape în totalitate de materiale sau pigment de mortar, reprezintă un strat de nivelare, distins arheologic și pe latura de N a primei curții.

Între primul și cel de-al doilea zid de incintă se află o construcție în mod vizibil adăugată, de formă paralelipipedică, cu latura de N ușor rotunjită, care în colțul de SE prezintă câteva trepte din blocuri de piatră. Fără a fi țesută cu zidul de care este doar adosată și lipsită de fundație, amenajarea reprezenta o cale de acces în cetate.

Cel de-al doilea zid de incintă, mai puțin gros, de numai 2 m, este fațetat pe ambele părți cu piatră fasonată. Spre exterior, adică spre S, au fost folosite blocuri paralelipedice masive (1,35 x 0,79 x 0,55 m), iar în interior a fost utilizat același tip de emplecton ca și la precedentele ziduri.

Pe suprafața care cuprinde carourile 8-13, s-a continuat și în această campanie îndepărtarea straturilor de

moloz provenite din demolarea zidurilor, moloz format din bolovani de calcar dar și din piatră cioplită și o cantitate mare de mortar amestecat cu fragmente de cărămidă și în special de olane, la rândul lor fragmentate. Pe ambele profile este vizibilă direcția de prăbușire a zidurilor prin înclinarea nivelurilor din dărâmături dinspre E spre V.

Spre capătul sudic al secțiunii s-au surprins resturi dintr-un zid, identificat pe laturile de N și E în cercetările anterioare (Gr. Florescu și Gh.I. Cantacuzino), considerat a reprezenta contraescarpa șanțului de apărare. Datorită prezenței și aici a pânzei freatice la adâncimea de -2,30 m investigația arheologică a trebuit întreruptă fără a se mai putea aduce clarificări constructive relative la acest zid.

Pornind de la amenajarea din piatră care indica o cale de pătrundere în cetate, a fost trasată o casetă (C1) cu laturile de 3 x 3 m, cu un martor de 0,50 m, la E de S1, în capătul presupus al primei incinte și în fața capătului de zid îngroșat al celei de-a doua incinte. Ne aflăm chiar pe poarta de intrare, după Gr. Florescu a doua cale succesivă de pătrundere în fortificație. Cea inițială, de pe latura de est, la care se folosea ca prag și o arhitravă dintr-o construcție romană, fusese abandonată într-un moment al existenței cetății când din punct de vedere strategic latura sudică prezenta un interes mai mare. Și în acest sector, din păcate, pânza freatică situată la -2,88 m nu a permis lămurirea problemei cărei faze de construcție sau refacere a cetății îi corespunde deschiderea acestei porți (oricum una mai târzie), neputându-se atinge nici aici talpa fundațiilor. Atât cât a putut fi degajat, acest complex este constituit din capătul rectangular al zidului din prima incintă, deviat de la traseul circular către SE, format din blocuri mari din piatră fasonată legate cu mortar și bine rostuite, un zid paralel, aflat în continuarea capătului celui de-al doilea zid de incintă, construit de asemenea din piatră cioplită, situat la distanța de 0,90 m față de primul, între care sunt amplasate trei trepte, lucrate tot din blocuri de piatră. Câteva piroane de mari dimensiuni și alte elemente de fier presupun existența unui element din lemn, de dimensiuni considerabile.

Materialul arheologic rezultat în această campanie este caracteristic sitului prin fragmentarea excesivă, cu foarte puține excepții, a materialului ceramic, reprezentat de o mare cantitate de resturi de vase uzuale, nesmălțuite, cât și smălțuite, olărie autohtonă și otomană, fragmente din vase fine, de import, fragmente din lulele etc., piese metalice de folosință gospodărească, din armament și din harnașamente, chiar un vâscior din bronz aurit, în formă de clopot, numeroase resturi osteologice de animale și păsări, databile între sec. al XIV-lea și sec. al XIX-lea, pentru toată perioada de funcționare a acestei fortificații. În C1, în colțul de NV, la cota de -1,60 m a fost descoperit un mic depozit de ghiulele, cele mai multe metalice, din fier (29), cu diametre diferite, de la 0,05 până la 0,14 m și puține din piatră (4), de asemenea de mărimi diverse.

Fără a se fi epuizat problematica planimetriei și a sistemului de construire al turnului central, cu incintele și șanțul de apărare, campaniile următoare au ca obiectiv prelungirea S1 către al doilea rând de fortificație, cu valul de pământ și cele cinci turnuri ciculare, necercetate arheologic până în prezent.

Bibliografie:

Grigore Florescu, *Cetatea Turnu* (Turnu Măgurele), în *Revista Istorică Română*, 1945, vol. 15, fasc. 4, p.432-466

Gheorghe I. Cantacuzino, *Cercetări arheologice la Cetatea Turnu, Turnu Măgurele (jud. Teleorman), Cercetări Arheologice*, 1981, p.100-119

Idem, Cetăți medievale din Țara Românească, sec.XIII-XVI, București, 1981

Ionel Căndea, Ecaterina Țânțoreanu, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice și cercetările arheologice de la Cetatea Turnu-Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871 – 1940, Studii și Documente 3, București, 2007, p.117 – 130

Ibidem, vol. 4, București, 2008, p.1-19.

Abstract:

During the 2009 archaeological campaign at Turnu (Fortress) site, we have continued the diggings at the main section S1 started in 2008, on a segment with the sizes of 24, 5 m in length and 2 m in width, located between the central tower's wall and the first sector investigated in the 2006-2007 campaigns. The section overlapped an area that had not previously been explored and that crossed the first and the second enclosing wall, including the well inside the precinct. The research ended before reaching the foundation and the live soil due to the ground-water layer. Nevertheless, there have been identified important clues regarding the construction structure, some of them surprising, like the moat's counterscarp wall on the southern side of the fortress. The result of the research at Cassette 1, located east of the main section, was the discovery of the southern gate. The archaeological material found in the site is relevant for the epoch when the castle had been functioning and its resident community.

85. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Dâmburi

Cod sit: 33499.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 15/2009

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița)

Localitatea Țigău este amplasată în partea de SV a județului Bistrița-Năsăud, la cca. 28 km de Bistrița și 6 km de centrul de comună Lechința. Este vorba de o zonă deluroasă cu altitudini cuprinse între 450-600 m. Punctul arheologic „La Dâmburi” este situat în partea de E a localității, în imediata apropiere a unor movile naturale de la care a preluat toponimicul actual.

În 1975, cu prilejul lucrărilor agricole, a fost descoperit întâmplător în acest punct un depozit de bronzuri. Ulterior, pentru recuperarea întregului depozit, CMJ Bistrița-Năsăud, reprezentat prin G. Marinescu, a efectuat un mic sondaj pe locul descoperirii. În urma cercetării depozitul a fost recuperat integral, constatându-se că a fost depus la 0,30 m adâncime. Cu prilejul acestui sondaj au mai fost descoperite, la adâncimea de 0,70 m, și urmele unei locuințe, databilă la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua). Depozitul a fost datat la începutul primei epoci a fierului (Ha A1, seria Cincu-Suseni, sec. XII a.Chr.), fără însă a se putea face o legătură precisă cu așezarea de la sfârșitul epocii bronzului aparținând culturii Noua.

Noile cercetări arheologice s-au desfășurat în perioada 18-30 august 2009, fondurile fiind asigurate integral de

CMJ Bistrița-Năsăud. Obiectivul principal al noii cercetări a fost obținerea de informații suplimentare privind așezarea din epoca bronzului și raportul pe care aceasta îl are cu depozitul de bronzuri găsit în 1975.

Primele secțiuni au fost trasate în imediata apropiere a locului unde a fost descoperit depozitul amintit.

S₁ (25 x 1 m), trasată E - V, din punct de vedere stratigrafic se prezintă astfel: humus-ul actual de 0,20-0,25 m, urmat de un strat superficial de cultură în care apar sporadic urme exclusiv ceramice, care se întâlnesc până la -0,60 m, după care urmează stratul steril din punct de vedere arheologic. Între m. 22-24 au fost identificate urmele unei locuințe (Loc.1), puțin adâncită, de formă aproximativ dreptunghiulară (1,90 x 1,60 m), cu inventar sărac, exclusiv ceramic.

S₂ (30 x 1 m) a fost trasată în aceeași zonă, la 68 m V de S₁, paralel față de aceasta. Stratigrafia este asemănătoare, stratul de cultură fiind superficial (0,40-0,45 m). Între m. 28-30, pe baza urmelor de chirpici și a fragmentelor ceramice, au fost identificate parțial urmele unei locuințe (Loc. 2), aproximativ dreptunghiulară, adâncită până la -0,90 m. Inventarul sărac este compus exclusiv din fragmente ceramice și o rășniță fragmentară.

S₃ (20 x 1,5 m) a fost trasată la 47 m V de S₂, fiind perpendiculară față de aceasta. Sub humusul actual de 0,20 m urmează stratul superficial de cultură, care se adâncește până la -0,55 m. Trebuie precizat că de la m. 7,50 nu au mai fost descoperite alte urme arheologice. În cadrul acestei secțiuni, între m. 5-7, a fost identificat un nou complex (Loc.3) de formă aproximativ patrulateră (1,20 x 2 m). Inventarul recuperat se compune din ceramică mărunță și o rășniță concavă întreagă.

Următoarele investigații arheologice s-au concentrat la cca. 40 m. N de S₁ și S₂, spațiul dintre cele două zone neputând fi cercetat în această campanie din cauza existenței culturilor agricole. În această zonă s-a constatat prezența unui strat arheologic mult mai consistent, reprezentat prin două nivele de locuire. Cercetarea în acest sector cuprinde două secțiuni paralele și două casete intercalate: S₄ (51 x 1,5 m) a fost trasată la 40 m N, paralel cu S₁. Caseta 2 (3 x 4,50 m) a fost trasată la N de S₄, scopul ei fiind dezvelirea Loc. 5. S₅ (30 x 1,5 m) a fost trasată la N de S₄, până în dreptul Casetei 2. Între cele două secțiuni, pe capătul estic, a fost deschisă Caseta 3 (4 x 2,5 m), cu matorii între secțiuni de 0,40 m.

Stratigrafic situația se prezintă astfel: humus actual, care variază între 0,30-0,50 m, mai gros fiind înspre E unde este o pantă ușoară; urmează un strat negricios cu urme arheologice, care coboară până la -0,60/0,70 m, fiind mai adânc acolo unde au fost identificate bordeie adâncite, care pot să ajungă până la -0,90/1 m; în continuare un strat subțire negricios (0,20-0,30 m), fără urme arheologice; apoi un strat brun-negricios cu urme specifice culturii Wietenberg, care coboară până la -1,40-1,60 m, surprins mai ales în cadrul S₅, între m. 45-51; în fine, steril arheologic, galben-brun, care apare la adâncimi diferite.

Din punct de vedere al complexelor identificate, se remarcă pentru primul nivel, între m. 0-40, mai ales complexe de suprafață sau puțin adâncite. Astfel, în S₄, între m. 7,50-10, imediat sub humusul actual, au fost identificate urmele unei locuințe de suprafață (Loc. 4), care însă nu a putut fi delimitată cu precizie; un alt complex (Loc. 5) a fost stabilit între m. 21-22,50, pentru dezvelirea sa deschizându-se Caseta 2, locuința fiind patrulateră, adâncită până la -0,50 m; Loc. 6 a fost identificată între m. 24 și 26,50, mai ales pe baza urmelor de

chirpici și ceramică; Loc. 7 a fost decopertată parțial între m. 31-33, ea extinzându-se în mare parte spre N; Loc. 8 între m. 34,30 și 37,50, semiîngropată până la -0,50 m, de formă patrulateră cu colțuri rotunjite; (Loc. 9) între m. 48,50-51, extinzându-se spre N, pentru dezvelirea sa fiind deschisă Caseta 3, fiind vorba de un bordei adâncit până la -0,90 m, cu podină lutuită și amenajări din piatră. În cadrul secțiunii S₅, între m. 1 și 2, a fost identificată încă o locuință (Loc. 11), fiind interceptat doar colțul sudic; între m. 7-9,50, imediat sub humus-ul actual, a fost descoperită Loc. 10, de suprafață, cu urme masive de chirpici ars; între m. 28-31 a fost surprins un nou bordei (Loc 13), asemănător cu Loc. 9, o parte din acesta fiind dezvelit de Caseta 3; între m. 25-28 au fost identificate parțial urmele unui bordei cu fundul albiat, adâncit până la -1,60 m. (Loc.12), acesta aparținând nivelului mai vechi din epoca bronzului, respectiv culturii Wietenberg. Nivelul reprezentat de ceramică de tip Wietenberg târziu este identificat sporadic în cadrul S₄, între m. 45 -51, și mai consistent în S₅ unde, între m. 28-25, a fost identificată groapa unui bordei care se adâncea până la -1,60 m.

Inventarul locuințelor este compus în special din ceramică specifică sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), fragmente de rășniță, sule din os. În legătură cu prelucrarea metalului în această așezare, un indiciu important este descoperirea a două linguri de lut pentru turnarea bronzului și a unor ace de bronz atipice, dar care confirmă practicarea metalurgiei.

Obiectivele cercetării viitoare constau în delimitarea perimetrului așezării și obținerea de noi date stratigrafice care să poată fi corelate cu mai mare precizie de informațiile furnizate de depozitul de bronzuri și în același timp să confirme constatările incipiente din această fază a cercetării.

Bibliografie:

G. Marinescu, *Depozitul de bronzuri de la Țigău (com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud)*, Marisia 9, 1979, p. 39-42.
I. Andrișoiu, V. Vasiliev, *Câteva considerații privind cultura Noua în Transilvania*, Apulum 27-30, 1990-1993, p. 126-146.
G. Marinescu, *Cercetări și descoperiri arheologice de epoca bronzului în nord-estul Transilvaniei (I)*, Revista Bistriței 7, 1993, p. 5-27.

86. Unip, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș

Punct: Dealul Cetățuica

Cod sit: 158519.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 90/2009

Colectiv: Adrian Bejan – responsabil, Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar (UV Timișoara)

Situl a fost descoperit în august 2007, cu prilejul cercetărilor sistematice de teren, în contextul desfășurării proiectului *eGISpat Timiș 2007. Repertoriul topografic al siturilor arheologice din Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș*. În LMI Timiș, la poziția nr. 51, cod TM-I-s-B-06089, fără vreo precizare de locație, cu excepția toponimului „Dealul Cetățuica”, este menționată o așezare *paleolitică* (?) din mileniul VI a.Chr. Singura informație bibliografică asupra acestui punct arheologic provine din repertoriul lui Medeșet și Bugilan (Fl. Medeșet, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de*

pământ din Banat, în *Banatica*, 9, 1987, p. 175) și în care se spune textual: „Movilele de la Ocoale și Cetățuica, declarate rezervații arheologice prin decizia din mai 1979 a Consiliului Popular Județean Timiș sunt, cu siguranță, așezări omenești și nu au caracter funerar. Microtoponimele „La Gomilă” și „Gomila din drumul Stamorii” desemnează movila din punctul Ocoale”. Verificările inițiale la serviciul cadastral al Primăriei comunei Sacoșu Turcesc, de care aparține localitatea Unip, nu au putut releva cu precizie locația toponimului „Dealul Cetățuica”, acesta nefiind precizat nici în hărțile topografice militare, scara 1:25.000, ediția 1962 și 1975. Investigațiile și informările din teren, au restrâns mult aria de cercetare, astfel încât în 28.08.2007 s-a putut identifica în teren respectivul sit. Cercetările sistematice de teren din 2007-2008 au mai descoperit în hotarul localității Unip alte cca. 15 situri arheologice inedite, unele dintre acestea de o importanță deosebită. Faptul că pe teritoriul sitului nu s-au desfășurat activități antropice moderne (lucrări agricole, îndigui, desecări, construcții etc) a făcut ca aceasta să rămână într-o stare de conservare foarte bună. În proporție de 70 % arealul așezării fortificate este acoperit actualmente de liziera de NE a Pădurii Unip, restul sitului fiind reprezentat de o pășune sălbătică, răvășită de mistreți. De asemenea, pe latura de NV a sitului, în pădure, se observă gropile mai vechi ale unor căutători de comori, gropi vechi de cel puțin 30 de ani (vârsta dedusă după grosimea copacilor crescuți în aceste excavații).

Datorită faptului că o cercetare arheologică sistematică nu s-a desfășurat până în 2009, singurele date avute la dispoziție sunt cele oferite cercetările sistematice de suprafață (periegheze). În aceste condiții echipa noastră și-a propus, pentru campania din 2009, să efectueze studiile preliminare de arheologia peisajului, bazate pe prospecțiile satelitare, ortofotogrammetrice și geofizice, precum și efectuarea analizelor pedologice. Structurile vizibile la suprafața solului (valul de pământ, concentrarea cu predilecție în anumite areale ale sitului a artefactelor ceramice) permit evidențierea unei importante așezări fortificate, dispuse pe versantul stâng al Timișului Mijlociu, în zona de puternică divagare și meandrare. Până la ora actuală relativ puține situri datând de la sfârșitul epocii bronzului și începuturile hallstatt-ului au fost identificate, studiate și publicate în Banatul de câmpie.

Situl arheologic de la Unip „Cetățuica”, jud. Timiș, se prezintă sub forma unei fortificații de tip *oppidum*, pluristratificat, ce se datează, prin materialul cules la suprafața terenului, la sfârșit de epoca bronzului (Bz D) și începutul primei epoci a fierului (Ha A), suprapusă de locuiri succesive din a doua epocă a fierului, perioada post-romană și evul mediu. Cercetările arheologice din 2009 au debutat cu periegheze sistematice, topografie arheologică, cartografiere digitală, analize geomorfometrice și geomorfografice, prospecțiuni geofizice și prospecțiuni pedologice. Raportul nostru prezintă rezultatele tuturor acestor metode, într-un model de studiu interdisciplinar de arheologia peisajului, fază preliminară obligatorie înaintea unei săpături sistematice.

Situl arheologic se află pe o terasă morfologică, în suprafață de 6,3 ha și un perimetru de 986 metri, delimitată din trei laturi de un meandru fosil al Râului Timiș, amplasată la 50 m S de digul de protecție stâng al acestui râu. Numeroasele campanii de cercetări arheologice de suprafață (peste 20) întreprinse în intervalul 2006-2008 cu prilejul întocmirii documentației topografice a siturilor arheologice din Lista Monumentelor Istorice a Județului Timiș, au evidențiat în arealul

luncii Timișului zeci de situri arheologice de importanță majoră, datând din neolitic și până în Evul Mediu târziu.

Reper: 3,38 km NV față de biserica din Unip și 50 de metri S față de digul de pe malul stâng al Timișului, în partea de NE a Pădurii Unip (coordonate GPS 45.40.09.96 N; 21.17.59.07 E, coordonate Stereo 70 Dealul Piscului 469944, 211782; 90 m altitudine absolută).

Pornind de la conceptul de *Arheologia Peisajului*, definită ca reprezentând un set de tehnici și metode folosite pentru studierea urmelor materiale ale oamenilor din trecut, în contextul interacțiunii lor cu mediul natural și social în care au locuit, echipa noastră a urmărit identificarea tuturor acelor „urme” vizibile pe teren, la suprafața solului, pe întreaga arie a habitatului biotic și abiotic, mult mai mare decât aceea unei săpături arheologice propriu-zise. Prin colectarea, prelucrarea și interpretarea acestor date, se pot obține informații prețioase, care pot fi valorificate în scopul:

- înțelegerii relației om - comunitate - mediu natural înconjurător;
- relaționării sitului arheologic cu geomorfologia locului;
- dobândirii unei viziuni de ansamblu asupra locuirii umane de-a lungul epocilor istorice, într-un anumit areal (de la valea unui râu până la întinderea granițelor unui stat, sau chiar mai mult);
- cercetării de suprafață, într-un timp relativ scurt, a unor mari întinderi teritoriale;
- descoperirii sau identificării de situri arheologice;
- stabilirii unor zone de maxim interes arheologic și stabilirii importanței cercetării sistematice a acelor situri care prezintă potențial arheologic.

Astfel s-au urmărit trei etape majore de lucru: definirea cadrului geografic, prospecțiunile arheologice propriu-zise și prelucrarea informației (mijloacele de operare, în acest sens, fiind hărțile, imaginile satelitare, ortofotogramele și prospecțiunile geofizice)

Practic, s-au efectuat următoarele lucrări în teren:

- Analiza geomorfometrică și geomorfografică a peisajului
- Prospecțiunea pedologică cu prelevare de eșantioane
- Prospecțiuni geofizice
- Tomografia electrică
- Magnetometrie. Metoda *fluxgate*

Etapa a I-a. Analiza geomorfometrică și geomorfografică a peisajului

Pornind de la măsurătorile topografice efectuate în 2007 și recalibrate în 2009 cu o Stație Totală Leica 407, s-au prelucrat datele spațiale în ArcGIS 9.2 pentru a se realiza analiza geomorfometrică și geomorfografică a peisajului. Indicii altimetrici, precum și valorile rezultate din prelucrarea acestora, stau la baza metodelor morfometrice. Stabilirea diferitelor altitudini în mod direct (pe teren) sau indirect (cu ajutorul hărții) prin intermediul elementelor topografice clasice, permit precizarea unor trăsături ale reliefului și anume: trepte altimetrice, densitatea și adâncimea fragmentării, diferite puncte critice în evoluția morfologică, etc. Toate acestea sunt concretizate prin intermediul *graficelor* și al *hărților* speciale. Astfel este util să se specifice în cadrul unei arii depresionare, poziția treptelor de componente: luncă, terase, piemonturi acumulative, piemonturi de eroziune, suprafețe de nivelare.

Prelevarea datelor spațiale din teren cu ajutorul Stației Totale, într-o rețea deasă de puncte, permite definirea formei reliefului scoțând totodată în evidență evoluția lui în timp, fapt care implică și o analiză de detaliu a diferitelor hărți topografice. Din aceste evaluări se extrag indicii derivați, cum ar fi coeficientul de sinuozitate, coeficientul de neregularitate a liniei

de interfluviu, etc. Toate evaluările morfologice directe sau derivate sunt prezentate sub forma clasică a graficelor și a hărților.

În geomorfologie există o serie de indicatori morfometrici (*altimetrie, fragmentarea și energia de relief, pantele*) care permit caracterizarea reliefului. Punctul de plecare îl constituia de fiecare dată harta topografică, de cele mai multe ori cea la scara 1:25000. Deși acestea constituie, încă, principala sursă de culegere a datelor, MNAT (*Modelul Numeric al Altitudinii Terenului*) obținute automat din imagini sau oferite gratuit (gen SRTM - *Shuttle Radar Topography Mission*), permit interpretarea trăsăturilor reliefului mult mai rapid.

Primul indicator important în analiza geomorfologică îl reprezintă *panta*. Alegerea claselor de pante se face în funcție de subiectul cercetării și de unitatea de relief supusă studiului. Deoarece, în majoritatea cazurilor, așezările umane sunt localizate pe malurile râurilor sau pe interfluviile create de acestea, identificarea unghiului optim al pantei este unul dintre criteriile care poate explica opțiunea pentru un anumit sector și versant. Pantele prea accentuate și greu de urcat erau preferate în cazul fortificațiilor, pe când așezările civile, nefortificate, preferă pantele domoale care să le permită locuitorilor un acces facil pentru transport, practicarea agriculturii de subsistență și pentru construirea locuințelor și anexelor. Pantele prea accentuate sunt supuse frecvent proceselor de eroziune, iar torențele pot segmenta și chiar distruge terasele bune pentru locuit. Scurgerea apelor pluviale este determinată, între altele, și de unghiul pantei, ori știm că una dintre formele cele mai larg răspândite de locuință era bordeiul sau semibordeiul, caz în care puteau apare infiltrări ale apei sau chiar inundații ale acestor locuințe în sezonul ploios. În cazul fortificației de la Unip „Dealul Cetățuica”, se poate observa cu ușurință că pantele sunt mai accentuate acolo unde a intervenit activitatea umană și nu procesul natural. Astfel, se observă că pe latura de E s-a intervenit antropic, excavându-se un șanț de apărare care desprindea fortificația propriu-zisă de restul grindului pe care se află, șanț care păstrează și astăzi o adâncime de peste 2 m, fiind probabil inundat de apă. De altfel panta de pe malul de V indică un cot activ al Râului Timiș dovadă a faptului că la data funcționării fortificației aceasta de afla chiar pe malul râului și nu pe un braț fosil cum se regăsește astăzi.

Un alt indicator este *orientarea versanților* sau *expoziția față de Soare*. Radiația solară reprezintă sursa primară a tuturor proceselor de la nivel terestru. Orientarea suprafețelor înclinate în raport cu durata insolăției condiționează repartiția regimului caloric, al precipitațiilor atmosferice, al umidității aerului și solului, influențând în mod diferit procesele morfodinamice, repartiția solurilor și vegetației. Expoziția versanților, alături de succesiunea anotimpurilor, este un factor important în determinarea gradului de insolăție. Factorul care creează inconsecvențe în mersul parametrilor meteorologici este în primul rând altitudinea, altitudine care intervine printr-o accentuare a diferențelor termice și de umiditate pe expozițiile opuse. Totodată, radiația solară directă, responsabilă pentru contrastele impuse prin orientare, crește cu înălțimea ca urmare a purificării atmosferei, iar cea difuză scade.

Rolul cel mai important în determinarea cantității de radiație solară primită de suprafața topografică, iar implicit a gradului de insolăție îl deține stadiul de evoluție a rețelei hidrografice prin tipurile cărora ea le dă naștere. Majoritatea așezărilor umane le găsim pe versanții nordici, deci cu o expunere către S, spre soare. Într-o perioadă în care soarele

reprezenta singura sursă de lumină și căldură pentru care nu trebuiau să depună efort, locuitorii erau foarte atenți la acest aspect, astfel încât, identificarea corectă a expoziției oferă arheologului un criteriu foarte bun de interpretare și analiză a peisajului arheologic. La Unip „Dealul Cetățuica” se observă avantajul oferit de arealul supraînălțat al grindului natural pe care se află fortificația, avantaj ce se reflectă printr-o expoziție favorizantă față de Sare (SE, S, SV), cu un indice caloric ridicat, deci expus luminii și căldurii, practic, întreaga zi. Lumina și căldura erau astfel obținute pe cale naturală, orientarea indicând faptul că din preistorie și până în evul mediu „Dealul Cetățuica” reprezenta locația ideală pentru locuit.

Un al treilea element dintre criteriile de bază ale identificării și interpretării istorico-arheologice a unei așezări umane este *altitudinea*. Fiind în strânsă legătură cu factorul climatic, acesta poate trăda însăși universul ocupațional al locuitorilor stabiliți pe o anumită treaptă de altitudine. Ținând cont de faptul că baza economiei o reprezenta cultivarea plantelor (agricultura de subsistență), creșterea animalelor domestice și pășoritul (în aproape toate epocile istorice) se poate ușor observa că se creează un lanț de determinări trofice altitudine – climă – specii de plante – specii de animale – ocupații omenești specifice. Zonele de câmpie joasă (între 70 și 95 m altitudine) și cele de câmpie înaltă (între 100 și 130 m altitudine) creau condiții favorabile practicării agriculturii. Altitudinea este și un criteriu geostrategic, punctele cele mai înalte fiind destinate posturilor de observație militară, cetăților, precum și fortificațiilor liniare sau drumurilor de culme. Fortificația de la Unip „Dealul Cetățuica” prezintă caracteristicile tipice ale unei astfel de construcții de la câmpie. Situându-se în lunca inundabilă a Râului Timiș, care se revărsa periodic primăvara, grindul natural pe care se află fortificația este mai înalt cu 2 m față de terenul din jur, cota cea mai joasă a câmpiei din jur fiind de 86 m, iar grindul se află pe cota de 89 m. Fortificația, în schimb, probabil și datorită locuirilor succesive de-a lungul timpului și a procesului de depozitare antropică și rambleiere, se află pe cota de 91 m altitudine, deci cu aprox. 4 m deasupra câmpiei inundabile și cu aprox. 5 m deasupra nivelului cursului râului.

Poziția geostrategică favorizantă dar și activitățile antropice de fortificare a „Dealului Cetățuica” se observă foarte bine cu ajutorul profilelor longitudinale și transversale efectuate pe Modelul Numeric al Terenului, conform ridicării topografice cu ajutorul Stației Totale.

Astfel, profilul N-S, longitudinal pe axa principală a sitului, indică activitate antropică la S, unde se observă unghiul pantei valului de 50°, precum și existența unui șanț, azi ușor colmatat; iar la N se observă că fortificația a suferit intervenții antropice ulterioare, reflectate de crearea unei microterase de nivelare datorate amenajărilor agricole moderne (terenul a fost arat și cultivat până în 1989, după care a fost din nou lăsat să se împădurească deoarece mistreții distrugau frecvent culturile agricole).

Profilele transversale pe axa V-E și NV-E relevă cel mai bine diferența dintre activitățile antropice și procesele naturale: latura de V a fortificației de la Unip „Dealul Cetățuica” care se afla pe malul activ al râului prezintă o pantă caracteristică unui mal spălat de ape dar suficient de profilat pentru a împiedica un eventual atac, precum și lipsa șanțului de apărare, care, în acest caz, era înlocuit de însăși cursul râului; iar pe latura de E se observă unghiul pantei dinspre fortificație de aprox. 70°, profilul șanțului de apărare cu un unghi de 25°

spre exterior, adâncimea șanțului care deși colmatat tot mai păstrează o diferență de nivel de aprox. 0,5-1,5 m pe anumite sectoare și, nu în ultimul rând, relevă existența unui val de apărare exterior care deși puternic aplatizat de observă foarte bine că are baza de aprox. 30 m lățime.

Etapa a II-a. Prospectiunea pedologică cu prelevare de eșantioane

Pentru determinarea științifică a prezenței și activității umane în arealul fortificației de la Unip „Dealul Cetățuica”, echipa noastră a efectuat o prospecție pedologică pentru a surprinde modificările antropice survenite la nivelul solului. Determinările au fost efectuate de prof. univ. dr. Ghe. Ianoș de la Universitatea de Vest din Timișoara, Departamentul de Geografie și de prof. univ. dr. Iosif Gergen de la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului, Departamentul de Tehnologie Agro-Alimentară.

Anexa 9

Etapa a III-a. Prospectiuni geofizice

Tomografia electrică

Instrumentul folosit a fost PASIGS24N, cu 32 de electrozi dispuși la o distanță de 3 metri; lungime totală – 96 metri. (Distanța maximă este de 5 m și acoperă 160 m). Metoda geofizică utilizată a fost Dipole-Dipole, care în general oferă cele mai bune rezultate pentru analiza depozitelor superficiale, prezentând avantajul că nu ciunțește foarte mult profilul pe părțile laterale.

Echipa de prospecție a fost condusă de prof. univ. dr. Petru Urdea de la Universitatea de Vest din Timișoara, Departamentul de Geografie, iar interpretarea datelor a fost făcută în colaborare cu asist. univ. drd. Alexandru Onaca din cadrul aceluiași departament. Tomografia electrică a fost efectuată pe axa E – V a sitului, în partea sa mediană, acolo unde echipa a presupus densitatea cea mai ridicată a locuirii și unde se păstrează foarte bine și elementele defensive ale fortificației.

Valorile obținute sunt valori ale *rezistivității aparente*, care sunt de fapt niște valori relative și nu absolute; pentru obținerea unor valori de rezistivitate absolută este nevoie de mai multe informații, inclusiv de topografie, iar procedeul respectiv de conversie, denumit inversie geoelectrică, este util atunci când se urmărește cu precădere dispunerea straturilor. Inversia anulează diferențele în favoarea omogenizării valorilor în plan orizontal.

În cazul unei tomografii electrice se are în vedere dispunerea valorilor (clasele apar la legendă) pe anumite aliniamente. Din punct de vedere arheologic ne interesează mai mult partea superioară, care se observă că are o distribuție mult mai eterogenă a valorilor.

În primul rând este ușor sesizabil orizontul de la adâncimea de aprox. 4,4 m, cu valori foarte mari, care se continuă și spre E, chiar dacă mai discontinuu. Considerăm că în loc rocă avem, în cazul de față, niște luturi argiloase, destul de compacte. Deasupra acestui orizont se poate vedea cu ușurință un alt strat cu valori foarte reduse (albastru), care ar putea fi nivelul freatic după toate posibilitățile. De obicei sub nivelul freatic se găsește rocă, deci analogia pare să fie corectă. Acest orizont pare a fi între 2,5 și 3,5 m.

Peste 2,5 m se văd mai multe blocuri cu valori relative ridicate ale rezistivității (cu roșu). Este destul de greu de interpretat pentru că în general la suprafață valorile sunt mai mici, deoarece există un grad de compactizare mai redus al depozitelor și implicit o umiditate mai mare, dar chiar și așa este

evident că depozitele cu valori mari sunt niște materiale cu rezistivitate relativă mai ridicată. Ar putea fi niște depozite mai cimentate, poate niște depozite de pietrișuri, deși nu prea au ce căuta așa de sus sau poate, de ce nu, urmele unor locuințe, în condițiile în care acestea au ars și s-au format podine vitrificate. Oricum par a avea o densitate mai mare în partea din stânga (Est), unde de altfel după primii 4-5 electrozi se poate vedea și taluzul șanțului de apărare (cu maro și galben), care coboară până la vreo 3 metri.

În rest în partea inferioară avem imaginea tipică a unor depozite de albie cu alternanță de nisipuri și pietrișuri și chiar blocuri de dimensiuni ceva mai mari.

Magnetometrie. Metoda fluxgate

Magnetometria este una dintre cele mai eficiente metode de prospectare utilizate în cercetarea arheologică neinvazivă. Este o metodă ce contribuie în cadrul investigării arheologice deoarece este capabilă să detecteze o serie de semnale datorate proceselor naturale și antropice din trecut acestea fiind transformate apoi într-o „hartă” ilustrând posibilele complexe arheologice situate sub scoarța terestră. Rata rapidă de achiziționare a datelor datorită instrumentelor actuale permite prospectarea unor zone întinse într-un timp relativ scurt. Un alt avantaj este faptul că datele pot fi redată la densități și rezoluții mari ce permit mai apoi analiza detaliată a posibilelor structuri aflate în subsol.

Există două posibilități de a configura un magnetometru și anume sub forma unui „total field” care măsoară magnitudinea actuală a câmpului magnetic și de asemenea sub forma unui gradiometru acesta măsurând diferența între înregistrările a doi senzori (folosit și în prospectarea sitului de la Unip „Cetățuică”). Aparatul folosit a fost un Bartington 601-2 dual.

În cazul sitului de la Unip „Cetățuică” s-a prospectat o suprafață de 200 m x 50 m, utilizând griduri cu dimensiuni de 20 m x 20 m, folosind un aparat de tip fluxgate, configurat ca și gradiometru, cu doi senzori având o sensibilitate de ± 1 nT.

Cercetările geofizice întreprinse la Unip „Cetățuică” au adus la lumină existența unui sistem de apărare format dintr-un șanț și val de pământ, întregul sistem având o dimensiune de aprox. 10 m lățime. Semnalul puternic înregistrat de către gradiometru utilizat în prospectare relevă faptul că valul cu palisadă a fost distrus prin ardere. Tot cu ajutorul magnetometriei s-a putut constata existența unei densități impresionante de complexe, în cadrul incintei fortificate, fiind cu totul absente în afara fortificațiilor.

Coroborarea celor 4 metode a indicat aria (suprafața) exactă a sitului și principalele caracteristici defensive ale acestuia.

Toate datele relevă o intensă locuire ce se întinde pe o perioadă lungă de timp (din preistorie până în evul mediu), inclusiv cu refacerea fortificației.

În același timp dovedește faptul că locuitorii acestui sit arheologic au utilizat cu foarte mare atenție avantajele geo-strategice oferite de mediul natural în care au amplasat fortificația, pe o popină înconjurată de un braț activ al Timișului preistoric, locația (la S de cursul principal al râului) fiind, probabil, mai puțin supusă inundațiilor periodice.

Inițial grindul ales pentru locuire a fost mai mare, locuitorii fortificației practicând un șanț pe latura de E pentru a delimita și securiza zona de V a grindului care oferea condiții geo-strategice deosebite, fiind înconjurat din trei părți de ape (N, V și S). Din măsurătorile topometrice din teren s-a observat că

acest grind era cel mai înalt din zonă, iar în cadrul grindului, fortificația ocupă cel mai înalt punct.

Datele geomorfometrice și geomorfografice ale fortificației indică bune cunoștințe geografice, pedologice, climatice și hidrografice ale locuitorilor, într-o zonă cu o altitudine foarte joasă ei găsind punctul cel mai înalt și cel mai favorabil pentru practicarea agriculturii de subzistență (partea din grind nefortificată fiind propice practicării culturilor agricole).

Prospecțiunile geofizice indică puternice activități antropice pentru amenajarea fortificației dar și o intensă locuire a interiorului acesteia, iar datele pedologice (cu precădere valorile fosforului) indică incendieri multiple și refaceri succesive, probabil ca urmare a unor conflicte.

În campania de cercetări arheologice din anul 2009 s-au utilizat numai metode și tehnici de prospecțiune interdisciplinare, situl găsindu-se la debutul investigației arheologice. Principalele tehnici utilizate au fost: prospecțiunea geofizică (magnetometrie și rezistivitate electrică), prospecțiunea pedologică (analiza probelor de fosfor, potasiu și pH), topometrie, topografie și cartografie arheologică.

Pentru campaniile următoare dorim să investigăm situl arheologic și prin alte metode de prospecțiune geofizică (GPR) și să începem săpăturile arheologice propriu-zise.

Bibliografie:

Fl. Medeț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, Banatica 9, 1987, p. 175

Abstract:

The archaeological site of Unip „Cetățuică” in Timiș County presents itself as an *oppidum* type fortification, pluristratified and by the materials gathered from the terrain's surface it is dated at the end of the Bronze Age (Bz D) and at the beginning of the First Iron Age (Ha A), and it is overlaid by successive inhabitations from the Second Iron Age, the Roman Age and the Middle Ages. The 2009 archaeological excavation started with systematic surface surveys, archaeological topography, digital cartography, geomorphometric and geomorphographic analyses, geophysical prospections and pedological prospections. Our report presents the results of all these methods into an interdisciplinary study model of landscape archaeology, an obligatory preliminary phase before any systematic excavation.

The archaeological site lies on a morphologic terrace, it has a surface of 6.3 hectares and a perimeter of 986 meters and it has three of its sides delimited by a fossil meander of Timiș River. The site lies at 50 meters south of the left bank protection dam of this river.

Numerous campaigns of archaeological surface surveys (over 20) done between 2006 and 2008 while gathering the topographical documentation of the archaeological sites from the List of Historic Monuments of the Timiș County (LMI Timiș) revealed dozens of major important archaeological sites in the area of the Timiș river waterside dating between the Neolithic and the late Middle Ages.

Starting from the concept of *Landscape Archaeology*, defined as representing a set of techniques and methods used to study the material remains of people from the past, in the context of their interaction with the natural and social environment in which they lived, our team's goal was to identify all of those visible “marks” on the terrain, at the soil's surface, over the whole area of the biotic and abiotic habitat, which is considerably larger than that

of a proper archaeological excavation. Practically, we did the following field works:

- The geomorphometric and geomorphographic analyses of the landscape
- The pedological prospection with samples drawing
- Geophysical prospections
- Electric tomography
- Magnetometry. *Fluxgate* method.

The corroboration of the four methods indicated the precise surface of the site and its main defensive features. All the data reveal an intense inhabitancy that spreads over a long period of time (from Prehistory to the Middle Ages), including fortification rebuilding. In the same time, it proves the fact that the inhabitants of this archaeological site used carefully the geo-strategic advantages offered by the natural surrounding where they set their fortification, on a hillock surrounded by an active river branch of the prehistoric Timiș river, its location (South of the main river course) being, probably, less affected by periodic floods.

Initially, the hillock chosen for inhabitation was larger, but the inhabitants of the fortification excavated a ditch on the Eastern side in order to delimit and to secure the western part of the hillock that offered great geo-strategic conditions as it was surrounded by water from three parts – from North, West and South. From the topometric measurements done on site we observed that this is the tallest hillock in this area, and within the hillock the fortification occupies the tallest location.

The geomorphometric and geomorphographic data of the fortification indicate that the inhabitants had good knowledge of geography, pedology, climate and hydrography, they found the tallest and the most favourable point in an area with very low altitude, which was also the most favourable point to practice subsistence agriculture (the unfortified part of the hillock is favourable for agriculture).

The geophysical prospections indicate strong anthropic activities for fortification constructions, but also an intense inhabitation of its interior, and the pedological data (mostly the Phosphor levels) indicate multiple fires and successive reconstructions, most probable being results of conflicts.

87. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova

Punct: Budureasca-Puțul Tătarului (Bud.4), sector N

Cod sit: 133321.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 77/2009

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Nicolae Șerban, Alin Anton, Alin Frînculeasa, Bogdan Ciupercă (MJIA Prahova), Andrei Măgureanu (IAB)

Campania din acest an a avut drept obiectiv principal cercetarea complexului getic identificat în S V în campania precedentă, iar ca și obiectiv secundar verificarea stratigrafiei sub nivelul Hallstattian, realizându-se în acest sens un sondaj început de pe nivelul vechilor săpături.

În vederea cercetării locuinței getice de suprafață descoperită în S V și definită ca o zonă cu pigment chirpici și lemn ars, bucăți de chirpic și ceramică specifică epocii Latène, a fost deschisă la N de această secțiune, în zona carourilor 16-19, o nouă casetă: C1/2009, având dimensiunile de 7 x 3 m. Între S V și C 1/2009 nu a mai fost păstrat martor stratigrafic. În cadrul

acestei casete, au fost descoperite în nivelurile de locuire anterioare celui Latène, două complexe adâncite:

- Cpl1/2009-complex de tip groapă (posibil locuință adâncită), surprins în plan la adâncimea de 0,90 m, întră în profilul nordic al casei. Are fundul plat la adâncimea de 1,40 m. Umplutura complexului, în care nu au fost identificate materiale arheologice, este de culoare cenușie. Complexul nu a fost cercetat integral.

- Cpl2/2009-complex de tip groapă, diametru mare 0,90 m, surprins în plan integral la adâncimea de 0,90 m; are formă ovoidală, umplutura complexului avea culoarea cenușie, fiind lipsită de materiale arheologice. Fundul este plat, aflându-se la adâncimea de 1,20 m.

După tipul de umplură și implicit după nivelul din care pornesc, ambele complexe pot fi încadrate cronologic în sec. V-VII p.Chr.

Ajungându-se pe nivelul de distrugere al locuinței Latène a fost constatat faptul că grupajul de pietre descoperite în S V în campania precedentă se continuă și în C1/2009, sub forma unui aliniament orientat cu aproximație pe direcția S - N. Aliniamentul intră în profilul nordic al casei, având așadar o lungime de peste 5 m. De menționat faptul că pe pietre nu au fost surprinse urme de arsură, stratul cu pigmenție de chirpic aflându-se sub acestea (aliniamentul este prin urmare posterior nivelului Latène). De asemenea, între pietre nu au fost descoperite fragmente ceramice care să permită o datare a aliniamentului (notat Cpl 3/2008). Pietrele au fost pentru moment lăsate pe un martor, cercetarea lor urmând să continue în campaniile viitoare.

În zona nord-estică a casei a fost surprinsă o vatră cu crustă fățuită. Vatra, este întreruptă în porțiunea centrală, fiind probabil perforată de o groapă. Vatra intră în profilul nordic al C1/2009, o parte a acesteia fiind distrusă și de o alunecare a marginii terasei. În momentul săpăturii am observat limita dintre terasă și umplutura depusă în urma evacuării pământului din săpăturile anterioare. Această vatră nu poate fi legată momentan de vreun complex închis.

În urma demontării stratului de chirpici (Cpl 1/2008) au fost descoperite sporadic fragmente ceramice, precum și o vatră fățuită, de formă aproximativ circulară, cu diametrul de cca. 0,60 m. Lângă această vatră a fost surprinsă o zonă cu bucăți de chirpici. O parte din bucățile de chirpici descoperite prezentau uneori urme de nuiel.

C2/2009 este un sondaj de 2 x 2 m, efectuat în vederea verificării stratigrafiei sub nivelul Hallstattian. Început de pe nivelul vechilor săpături sondajul a scos la iveală încă de la primul rând de cazma un complex de tip groapă, în umplutura căruia nu au fost găsite însă fragmente ceramice, și un grupaj de pietre de dimensiuni mari. Sondajul a înaintat cu adâncimea de 2,20 m, de la nivelul vechii săpături, ajungând la aproximativ 3,90-4,00 m. De notat faptul că între -3 și -3,35 m a fost observat un strat brun-cărmiziu, posibil antropic, în care a fost descoperit și un fragment ceramic.

Materialul descoperit în această campanie, precum și în cea precedentă se află în depozitul arheologic al bazei arheologice Budureasca, fiind în curs de prelucrare.

88. Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin**Punct: Pustă**

Cod sit: 54519.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 39/2009Colectiv: Ovidiu Bozu – responsabil (MBM Reșița),
Eduard Marius Nemeth (UBB Cluj)

Campania arheologică a anului 2009 din castrul roman de la Vărădia-„Pustă” s-a desfășurat între 1-14.07.2009. Ele s-au desfășurat în condiții de criză, fără fonduri de săpătură și au fost posibile datorită participării unei echipe de studenți și doctoranzi la istorie și arheologie de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, aflați în practică. În condițiile amintite am fost nevoiți să executăm o săpătură foarte limitată, menită să clarifice doar unul din cele câteva aspecte rămase nelămurite în campaniile anterioare (2006-2008) de la *porta decumana* a acestui castru. Astfel a fost săpată o casetă de 2,50 x 2,50 m la N (în spatele) turnului de V al porții, în vederea dezvelirii acestei părți a turnului, rămasă încă nesăpată. După străpungerea stratului de depunere post-romană s-a ajuns la nivelul dărâmăturii părții de N a turnului, la o adâncime de cca. 0,50 m. Am încercat să atingem fundația părții din spate a turnului prin excavarea dărâmăturii și am constatat că această porțiune de zidărie a fost demontată și piatra a fost scoasă inclusiv din fundație până la adâncimea de 1,25 m. Zona săpată din spatele turnului nu a relevat urme arheologice notabile, aici existând doar un nivel de amenajare din lut bine tasat. Doar în profilul de V al casetei se remarcă un nivel de construcție a turnului, aflat la adâncimea de 1 m.

Condițiile meteorologice au fost în acest an extrem de nefavorabile, cu precipitații frecvente și substanțiale cantitativ. Am constatat că, din acest motiv, a avut loc o creștere a nivelului apei freactice până la adâncimea de 1,30 m, ceea ce a împiedicat continuarea săpăturii sub acest nivel.

Săpăturile viitoare vor trebui să finalizeze dezvelirea întregii porți de S (*porta decumana*) a castrului, în vederea obținerii planului complet al acesteia, mai ales că el diferă față de planul porții din desenul lui Grigore Florescu din 1932¹. Obiectele descoperite au fost puține, constând mai ales din ceramică comună și obiecte din fier din structura porții (piroane etc.). Descoperirile sunt păstrate la MBM Reșița.

Note:

1. Gr. Florescu, *Le camp romain de Arcidava (Vărădia). Fouilles de 1932*, Istros 1, 1934, pp. 60-72.

Abstract:

The excavations of 2009 in the Roman fort from Vărădia-Pustă were carried out by volunteers: undergraduate and PhD students of the “Babes/Bolyai” University from Cluj-Napoca, since no financing was available. Therefore only a small square surface has been excavated (2.5 x 2.5 m) in the north side of the west tower of *porta decumana*. We found that the stones of the rear side of this tower have been entirely removed from the depth of 0.5 to 1.25m. Unfortunately we could not finish the excavations properly because of the almost continuous rain. The level of ground water reached to the depth of 1.30 m, so we had to stop the excavations at that level. The finds consist mainly in common pottery and iron objects from the gate structures (nails etc.).

89. Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]**Punct: SE Amfiteatru**

Cod sit: 91991.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2009

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil, Alis Ștefănescu (MNIR), Cristina Mitar, Ioana Barbu, Costin Țuțuianu (MCDR Deva)

Și în această campanie s-au continuat cercetările începute în anul 2000 în așezarea civilă dezvoltată pe lângă castrul auxiliar Micia, în sectorul Cuptoare situat la SE de amfiteatrul militar¹. Datorită fondurilor foarte reduse, cercetările s-au concentrat doar în sectorul de la V de secțiunea magistrală S1/2000, în suprafețele Sp 10 și Sp 18 deschise în campaniile 2007, respectiv 2008².

Săpăturile din acest an au avut ca scop continuarea investigării atelierului de prelucrare a bronzului care a funcționat în prima jumătate a secolului II p.Chr. în partea de S a sectorului amintit.

În suprafața 18, având dimensiunile standard pentru cercetările din acest sector de 10 x 6 m, situată la V de suprafața 8 de care este despărțită printr-un martor lat de 1 m, s-a îndepărtat pământul de protecție depus la sfârșitul campaniei precedente după care s-a continuat săparea până la adâncimea de 1,20 m. Complexele descoperite s-au concentrat în spațiul dintre temelia descoperită în campania precedentă și profilul de E al suprafeței. În această suprafață de 6 x 1,5 m au fost descoperite două straturi compacte de pământ ars reprezentând bolta prăbușită a două cuptoare metalurgice, respectiv placa de bază a acestora. În lentila de pământ dintre aceste straturi a fost găsită o cantitate importantă de material arheologic roman. Într-o groapă mare care pleacă imediat de sub stratul de pământ vegetal și ajunge până deasupra dărâmăturilor cuptoarelor au apărut piese ceramice post-romane, printre care și un pahar lucrat cu mâna, întreg.

Pentru clarificarea acestei zone s-a desființat, pe o lungime de 7 m, martorul lat de 1 m, situat între această suprafață și Sp 8. În acest fel s-a surprins continuarea temeliei orientate E – V din Sp 8 și în Sp 18, dispusă perpendicular pe temelia orientată N – S cunoscută din campania precedentă cu care formează deci o cameră de mari dimensiuni care a funcționat în perioada cuprinsă între cca. 170 – 250 p.Chr. Partea de S a acestei temelii care sparge nivelele construcțiilor cu pereți de lemn și ale cuptoarelor a fost scoasă complet, în așa fel încât dimensiunile întregului edificiu nu mai pot fi stabilite. Lungimea păstrată a celor două ziduri cu temelii late de 0,60 – 0,70 m, dispuse perpendicular unul pe celălalt este de 9 x 6,70 m.

În martorul demolat au fost găsite trei gropi care perforează dărâmăturile cuptoarelor.

La V și S de temelia orientată N – S au fost surprinse straturi alternative din măr și nisip caracteristice unei zone mlăștinoase.

Printre obiectele de inventar mobil descoperite în Sp 18 menționăm în afară de ceramica comună întregibilă apărută în cantitate considerabilă: fragmente de opaițe, ace de păr și de cusut din bronz și os, un ataș de vas și o țință de bronz, un inel de aur având chatonul decorat cu *dextrarum iunctio*. O altă piesă deosebită este reprezentată de o farfurie mare de lut cu o

cruce incizată pe fund și alta pe perete, care, alături de cele două boluri tot cu cruce incizată apărute în Sp 8 printre numeroase piese identice, însă nedecorate, reprezentând resturile unui banchet, sugerează existența unei comunități creștine la Micia, în prima jumătate a secolului II p. Chr. Întrucât prima unitate militară staționată la Micia încă de la începutul secolului II p. Chr., este de origine orientală, *cohors II Flavia Commagenorum*, prezența într-o perioadă atât de timpurie a unei comunități creștine nu ar trebui să surprindă.

În Sp 10, după evacuarea pământului de protecție din jumătatea de E care fusese săpată în campaniile precedente, s-a lucrat și în jumătatea de V până la adâncimea de 1 m în partea de S și 1,20 m în partea de N. În această suprafață, cu excepția părții de S unde s-a surprins o margine de drum, au apărut straturi alternative de măr și nisip similare celor din Sp 18. În structura drumului a fost descoperit un sesterț emis de Marcus Aurelius în 166 (Victoria Parthica).

La încheierea campaniei, complexele descoperite în ambele suprafețe au fost protejate prin acoperire cu un strat de pământ.

În anul 2010 se vor epuiza cele două suprafețe săpate în acest an și, în măsura fondurilor disponibile, se va deschide o nouă suprafață, pentru a se continua cercetarea nivelului cuptoarelor care reprezintă cele mai importante complexe din acest sector.

Note:

1. CCA 2001, p. 268 – 269; CCA 2005, p. 403 – 404; CCA 2006, p. 393; CCA 2007, p. 326 – 327.
2. CCA 2007, p. 326; CCA 2008, p. 229.

Abstract:

In 2009 we continued the diggings in the district of the civil settlement of the Roman auxiliary fort at Micia where bronze melting kilns were identified. Due to the shortage of resources, the small scale excavations were concentrated in the areas No. 10 and 18 (of 10x6m) opened in the previous years. The main results of this season of excavations consist of the discovery of the debris of two kilns dated in the second half of the 2nd century AD and of parts of the stone walls of a large room dated c. AD 170 – 250. Among the small finds there are: a ceramic plate decorated with incised cross and a golden ring decorated with *dextrarum iunctio* motif.

90. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman

Punct: Măgurice

Cod sit: 153785.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 89/2009

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu, Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită (MNIR), Ion Torcică, Pavel Mirea (MJ Teleorman), Mădălina Dumitru, Pompilia Zaharia, Andreea Bârză (FIB)

Obiectivul principal al campaniei arheologice a constat în continuarea cercetării ultimului nivel de locuire al *tell*-ului.

Pentru atingerea obiectivului propus, cercetarea arheologică s-a concentrat în sectoarele C-G (1-5), H-L (1-5) și M-R (1-5). S-au deschis și noi suprafețe în continuarea

sectoarelor amintite, fiecare cu dimensiunile de 10 x 4 m (C-G 6-7, H-L 6-7 și M-R 6-7). Între ele au fost păstrați martori stratigrafici cu lățimea de 0,30 m.

În sectorul C-G (1-5), în zona carourilor C5-D5, s-a demontat în totalitate nivelul Gumelnița B1.

În sectorul C-G (6-7), după decopertarea nivelului arabil, la adâncimea de cca. 0,30-0,40 m (față de nivelul solului), s-a descoperit o zonă cu chirpici ars, mărunțiți, concentrat în c.C6-E6. S-a considerat că acesta reprezintă continuarea distrugerii locuinței 13, descoperită în campania precedentă. Grosimea distrugerii era cuprinsă între 0,05-0,15 m și avea prinsă în ea fragmente ceramice. Nu s-au observat amenajări de gen podele aflate sub nivelul de distrugere. Spre carourile C7-G7, nivelul cultural era puternic bulversat de activitățile contemporane, observându-se urmele arăturii.

În sectorul H-L (1-5), s-a demontat vatra locuinței numărul 13, descoperită în campania din 2008. Aceasta se afla în carourile H3-H4 și avea o formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 0,80 x 1 m. Pentru surprinderea detaliilor constructive și a fazelor de folosire s-a făcut o secțiune transversală până la baza acesteia. Miezul vetrei era realizat din patru lipituri cu grosimea de 0,10-0,15 m, formate din lut fin, tasat, ce avea în compoziție nisip cu granulație mică. Ele pot indica tot atâtea faze de folosire. Partea superioară a lor era crăpată, formând „plăcuțe de vatră”. Gardina consta dintr-o lipitură verticală, cu grosimea de 0,10-0,12 m. În partea de V era dublată de încă o lipitură cu grosimea de cca. 0,15 m. Posibil, aceasta a reprezentat o refacere a gardinei. Lângă vatră au fost descoperite fragmente ceramice de la vase sparte *in situ*, o rășniță și trei greutate de lut.

În sectorul M-R (1-5) s-a continuat cercetarea zonei adâncite din partea de N a locuinței numărul 14, a „cutiei” de lut din c. K3, L3 și vatra locuinței.

S-a observat că, suprafața adâncită avea dimensiunile de cca. 4 x 2,50 m și adâncimea de 0,15-0,35 m. Aceasta era împărțită în două compartimente. În cel sudic, s-a construit „cutia” de lut iar zona exterioară acesteia a fost umplută cu material din așezare. Compartimentul nordic a fost folosit pentru depozitare, aici fiind descoperite numeroase vase în campania din anul 2008. Delimitarea celor două compartimente s-a făcut după umplerea celui din partea nordică, printr-o lipitură verticală ce avea o grosime de 0,02-0,10 m.

Vatra locuinței se afla în c. K2 și avea dimensiunile de 1 x 0,60 m. Se păstra fragmentar, fiind deranjată din vechime de o groapă și era puternic înclinată spre SV.

S-a observat că în total, vatra a avut cinci nivele de refacere marcate prin „plăcuțe de vatră”.

În sectorul H-L (6-7), după decopertarea nivelului arabil, la adâncimea de cca. 0,30-0,45 m (față de nivelul solului), s-a descoperit o zonă cu chirpici ars, mărunțiți. Acesta se concentra în zona sudică a carourilor K6-L6 și reprezenta continuarea distrugerii locuinței numărul 14. Avea grosimea cuprinsă între 0,10-0,15 m. Printre fragmentele de chirpici ars s-au descoperit vase sparte *in situ* și un vârf de săgeată din silex. După demontarea distrugerii, s-a observat limita nordică a compartimentului adâncit ce aparținut locuinței.

În carourile K-L (6-7), pe pantă, s-a demontat un nivel de culoare cenușiu-închis ce cuprindea foarte multe resturi osteologice amestecate cu fragmente ceramice.

În sectorul M-R (1-5), în carourile M1-M5, N1-N5, O2-O5, s-au descoperit resturile unei locuințe incendiate ce a primit indicativul numeric 15. Distrugerea, afectată parțial de lucrările

agricole, era formată dintr-o masă de lut ars la roșu-cărămiziu, mărunțit. În unele zone, cuprindea fragmente de chirpici cu dimensiunile cuprinse între 0,02-0,05 m. În carourile M3, M4 acestea aveau dimensiuni mai mari (0,20-0,40 m) și erau formate din lipituri succesive de 0,02-0,03 m. Nu s-au observat amenajări ale nivelului de călcare. În distrugere și sub aceasta s-au descoperit vase sparte *in situ*, greutăți de lut și o statueta antropomorfă ce reprezintă un personaj feminin așezat pe un scaun.

În c. M5 s-a cercetat vatra ce a aparținut locuinței numărul 15. Era puternic deranjată, ceea ce s-a mai păstrat având o formă oval alungită cu dimensiunile de 1-1,50 m. La demontare s-a observat că aceasta a avut trei nivele de „plăcuțe de vatră”. În zona ei au mai fost descoperite trei râșnițe fragmentare și fragmente ceramice de la vase sparte *in situ*.

În sectorul M-R (6-7), după decopertarea nivelului arabil, s-au cercetat nivelele exterioare locuinței numărul 15. Ele conțineau un foarte bogat material arheologic, compus din unelte de silex, piatră șlefuită, os, corn, cupru, plastică antropomorfă și zoomorfă, ceramică și material osteologic.

La sfârșitul campaniei din anul 2009, după epuizarea nivelului Gumelnița B1 din suprafața Y a tell-ului, s-au demontat matorii stratigrafici și s-a obținut o suprafață de 30 x 14 m.

Paralel cu săpătura arheologică, s-au derulat lucrări la baza arheologică.

Descoperirile arheologice constau din ceramică specifică fazei B1 a culturii Gumelnița, plastică antropomorfă și zoomorfă din lut, plastică antropomorfă din os, unelte din silex, os, corn, scoică, cupru.

Anul următor vor continua cercetarea ultimului nivel de locuire al tell-ului.

Bibliografie:

Andreescu R. *et alii*, *Vitânești „Măgurice”, com. Vitânești, județul Teleorman*, CCA 2009, p.229-230
Radian-Romus Andreescu, Pavel Mirea, Katia Moldoveanu, Ion Torcică, *Noi descoperiri în așezarea gumelnițeană de la Vitânești „Măgurice”, Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria arheologie 1*, 2009, p. 75-92

Abstract:

The 2009 campaign concentrated on the northern side of the tell settlement where a 360 m² area was investigated this year in order to continue the excavation of the last habitation level belonging to Gumelnița B1 phase. The researches of the two burnt houses (L13, L14) discovered last year continued with the excavation of their hearths, inner structures and external areas surrounding them. In SY M-R (1-5) we uncovered the remains of another burnt house (L15). The archaeological finds are very rich, as usually, consisting of ceramics, anthropomorphic and zoomorphic figurines, tools made of flint, antler, bone and cooper.

91. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița

Punct: Popina Blagodeasca

Cod sit: 94802.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2009

Colectiv: Emilia Corbu (MJ Ialomița)

În baza autorizației de săpătură arheologică sistematică nr. 67/2009, pe situl Vlădeni-„Popina Blagodeasca” (cod. RAN 94802.03) s-au desfășurat cercetări arheologice în limitele fondurilor aprobate de Consiliul Județean Ialomița.

A fost cercetată o suprafață de 112 m² corespunzătoare cu casele A23- A29 (de 4 x 4 m²) localizate în capătul nordic al secțiunii SA, pe panta vestică a grindului sudic.

Pe această suprafață au fost cercetate integral următoarele 14 complexe: două locuințe semi-adâncite, un cuptor menajer, un segment de palisadă, șase gropi de bucate, două gropi cu funcționalitate neprecizată, o groapă de cult. Locuirea medieval-timpurie a intersectat și distrus parțial și un complex getic.

Inventarul acestor complexe se află în curs de prelucrare și consta din fragmente ceramice, oase de animale, greutăți de lut, piese de uz casnic. Gropile de bucate și segmentul de palisadă au fost sărace în inventar. În gropile cu funcționalitate neprecizată se aflau multe oase de animale. Cele mai multe fragmente ceramice din pastă nisipoasă decorate cu combinații de striuri și valuri, arse reducător dar și oxidant, puține din pastă cenușie au fost găsite în bordeie și cuptor. Bordeul nr.8 (Cas. A 24, c.1,4 - A26, c.2,3)

A fost distrus parțial de a doua fază de locuire și acoperit în bună parte de pământul galben scos din două gropi de bucate aflate în imediata apropiere, una la -0,50 m și alta la 3 m. Încă de la -0,45 m s-a delimitat o pată dreptunghiulară de 3 x 2 m, de cenușă, arsură și pământ galben. A fost evidențiat prin podeaua lutuită aflată la -1,13 m și vatra păstrată parțial (0,80 x 0,50 m). Pe latura NE se afla o treaptă de lut cruțat (L=1,35m, l=0,35 m) corespunzătoare unei intrări. A reieșit o formă aproximativ ovală cu diametrul maxim de 3,5 m, orientat NV-SE.

Bordeul nr.9 (Cas. A25- A27)

Și acest bordei a făcut parte din prima fază de locuire, fiind ulterior folosit parțial la construirea cuptorului menajer nr.9 și acoperit de amenajarea în apropiere a gropilor de bucate GB 17, GB 19, GB 21. Totuși o pată mare caracterizată de sediment brun-maroniu, cu cenușă, pământ galben, arsură, paianță au apărut încă de la -0,40 m. Ulterior s-a constatat că suprafața corespunzătoare gropii era depășită de detritus pe o bandă lată de 1,50 m, care considerăm că a făcut și ea parte din structura lui. Urmele sale se mai păstrează în fragmentele de podea de la -0,92 din cas. A 25, profilul sudic al casei A28, cantitatea mare de material ceramic.

Din laturile păstrate în cas. A25 rezultă că a avut o formă patrulateră cu colțurile rotunjite de 3,70 x 3 m, orientat NV-SE. Pe suprafața casei A 25 a intersectat un bordei getic. Cuptorul menajer nr. 9 (Cas. A27)

Încă de la -0,30 m s-a conturat un complex caracterizat de un sediment brun-maroniu, afânat, cu mult material ceramic. Stratul arabil era plin cu materiale arheologice. La -0,41 m, respectiv -0,46 m s-au conturat două vetre de cuptor. Prima avea diametrul de -0,85 m și cea de a doua de 1,50 x 1 m, în formă de potcoavă, plasate în colțurile de NV și NE ale unei gropi de acces amenajată din groapa bordeiului nr. 9. În fața vetrei nord-estice se afla o gropiță cenușar de 1,20 x 1 m.

Groapa de bucate nr. 16 (Cas. A23, c.4)

S-a delimitat la -0,49 m printr-o pată de culoare brună, afânată, cu paianță și pigmentată de pământ galben. În partea superioară umplutura era constituită dintr-un sediment brun,

tasat, pigmentat, fără material ceramic. De la -1,55 m sedimentul a devenit brun, afânat, cu pigmenți alburii de cenușă vegetală. Avea formă de sac, cu gura în formă de pâlnie și fundul rotunjit. Diametrul gurii era de 1,20 m în partea superioară și se îngusta la 0,75 m cu treaptă. Diametrul fundului era de 1,50 m. Adâncimea de -2 m. Pe fundul gropii și în profilul vestic s-a constatat că intersecta o altă groapă.

Groapa de bucate nr. 17 (Cas. A24-A25)

S-a conturat la -0,40 m ca o pată brună-negricioasă pigmentată cu galben și foarte afânată. Umplutura brună, afânată pigmentată cu pigmenți de cenușă alburie a fost aceeași în toată umplutura. Avea formă de clopot cu fundul puțin rotunjit. Diametrul gurii era de 1 m, diametrul fundului de 1,27 m și adâncimea de 2,10 m.

Groapa de bucate nr. 18 (Cas. A28, c.1)

A apărut la -0,50 m datorită înclinației pantei. Are formă de butoi cu fundul rotunjit. În plan este puțin ovală cu diametrul gurii de 0,80 x 0,70 m, diametrul bazei de 1,40 x 1,30 m și adâncimea de 1,95 m. Umplutura era asemănătoare cu a celorlalte gropi, adică brună, afânată, cu pigmenți de cenușă alburie și inventar puțin.

Groapa de bucate nr. 19 (Cas. A 26, c.1)

La -0,40 m a apărut o pată brună de aproximativ 2 x 2 m sub care la -0,70 m s-a delimitat o groapă caracterizată de un sediment cenușos. Umplutura era brună, negricioasă, cu pigmenți de cenușă albicioasă. Avea o formă aproximativă de clopot. Dm. gurii era de 1,10 m, dm. bazei de 1,45 m, ad. = 1,70 m. Pe fund se aflau slabe pete de arsură. Pe partea nord-estică se afla o nișă. Pe fundul gropii s-a găsit o oală întreagă, lucrată cu mâna, decorată cu alveole pe umăr. Inventarul era constituit din cioburi, oase de animale, etc.

Groapa de bucate nr. 20 (cas. A 18, c. 2)

S-a conturat la -0,35 m de la suprafața solului datorită unui capac de pământ galben. Pentru că a apărut exact pe profilul sudic al casei am extins caseta cu o suprafață de 2 x 1 m. Era o groapă în formă de clopot, cu diametrul gurii de 1,10 m, diametrul bazei de 2 m, adâncimea de -2,35 m. Umplutura era la fel ca și în celelalte gropi, adică brună, negricioasă, cu pigmenți de cenușă, afânată. În inventarul gropii între 1,35-1,65 m, am găsit un schelet întreg de cal așezat cu capul întors spre N, coada la S. Pe fundul gropii se aflau doi saci de mei, de culoare cărămidă, în stare foarte bună de conservare.

Groapa de bucate nr. 21 (Cas. A28, c.3)

Groapa s-a delimitat la -0,43 ca o pată maronie, afânată. Are formă de sac. Gura în formă de pâlnie cu diametrul în partea superioară de 2 m și 1,50 m în partea inferioară. Diametrul bazei era de 1,70 m adâncimea de 2,48 m. Umplutura era brună, negricioasă, cu pigmenți de cenușă alburie, tasată în partea superioară și afânată în jumătatea inferioară. Între 1-1,20 m se afla arsură, pământ ars la roșu, bucăți de paientă.

Este lucrată doar pe jumătate, urmând ca anul să golesc și cealaltă parte.

Groapa de cult nr. 1 (Cas. A 29)

Acest complex are datele unei gropi de bucate cu deosebirea că umplutura s-a dovedit diferită sub aspect, consistență, stratificare, iar pe fundul ei se afla un schelet uman.

Probabil complexul a fost la origine o groapă de bucate căreia ulterior i s-a dat o altă utilizare. Avea formă de sac, gura în formă de pâlnie cu diametrul în partea superioară de 1,60 m. În partea inferioară se restrângea la 1,10 m. Diametrul bazei era de 2 m. Adâncimea de 2,35 m.

Este cert că pe toată suprafața casei A 29, la -0, 40 m se afla un sediment brun, afânat, cu lentile de pământ galben care proveneau, probabil din groapă și care dovedea existența unui complex de suprafață. La -0,45 s-a delimitat și groapa. Sedimentele din groapă aveau următoarea stratificare vizibilă pe profilul estic:

- 0,55-1 m - cenușă, arsură, multe oase de animale;

- 1-1,50 m - sediment maroniu-roșcat cu lentile de pământ ars;

- 1,50-2,30 m - pământ negru, afânat, untos.

Pe fundul gropii se afla un schelet uman așezat în decubit ventral cu fața în jos. Avea capul la N, picioarele la S, gambele puțin flectate spre V. În creștetul capului avea o perforație de 10 x 3 cm. Pe emisfera dreaptă 2-3 plăgi adâncite provocate de un obiect contondent care adâncise osul fără să îl perforoze, probabil un buzdugan.

Nu avea inventar. Pământul depus în groapă fusese adus din altă parte. Puținele cioburi amestecate în partea inferioară erau purtate, atipice.

Gropi cu funcționalitate neprecizată

G1 (Cas. A 27, c.3)

A apărut la -0,30 m ca o pată rotundă de pământ brun, afânat, cu pigmenți de pământ galben, arsură. Săpată în proporție de 75%. Restul se află în maror. Avea formă de butoi cu pereții rotunjiți și următoarele dimensiuni: dm. gurii=0,70m, dm. bazei=0,50 m, adâncimea de -0,80 m. Umplutura era brună, negricioasă cu puțin material ceramic. Conținea un schelet aproape întreg de bovină. Intersecta cuptorul menajer nr. 9.

G2 (Cas. A 27, c.1)

S-a conturat la -0,30 m și avea dimensiunile de: dm. gurii = 0,50m, dm. bazei=0,50m, ad. = 1 m. Avea forma de butoi cu pereții rotunjiți. Umplutura era constituită din cenușă, pământ galben, paientă, oase de animale.

Palisadă (Cas. A23)

Segmentul de palisadă cercetat în acest an se află în continuarea segmentului de palisadă nr. 4. Este orientat NV-SE. A fost cercetat pe o lungime de 4,5 m. Avea forma unui șanț „talpa palisadei” cu pereții evazați, lat de 1 m și adânc de 0,80 m. Pe fundul șanțului se aflau gropi de pari, rotunde sau patrulatere (cu diametrul de 10 x 8, 15 x 10 cm), într-unul sau două șiruri. S-a delimitat la -0,49 m fiind acoperit parțial de sedimente ale GB 16. Dealtminteri pe suprafața casei la adâncimea de 0,25-0,42 se afla un sediment brun-maroniu, foarte afânat, cu material arheologic divers, aparținând celei de a două faze de locuire din așezare. Sedimentul din interiorul „tălpilor de palisadă”, era brun, tasat, amestecat cu pigmenți de pământ galben, aproape lipsit de inventar. Până în prezent segmentul de palisadă nr. 4 a fost cercetat pe o lungime de 21 m și așa cum vedem continuă.

Complexul getic (Cas. A 25- A28)

Este vorba de un complex distrus de bordeiul Dridu nr. 10 care l-a acoperit parțial (pe suprafața cas. A25) și gropile de bucate 17 și 21. Se observă pe profil ca un sediment gricimos, cu pigmenți de pământ galben și paientă, lentile brune și material ceramic. În cas. A28 a fost delimitată o singură latură cu lungimea de 4,5 m. Se delimitează la -0,55 m iar în cas. A25, c.2,3 s-au mai păstrat fragmente de podea. A avut orientarea NV-SE. Axul transversal este de 4,5 m.

Abstract:

During a short archaeological campaign, we uncovered 14 archaeological piles on a surface of only 112 m².

There are: two dwelling-houses, one dwelling-oven, six pits for food, two other pits, one pit with human sacrifice, a small part of the palisade. We can add a Getic dwelling-house destroyed in the middle by an early settlement. Finds consist in broken pottery, and animal bones, not yet determined. Two phases of evolution of a large settlement are proved by those discoveries.

92. Zimnicea, jud. Teleorman

Punct: Câmpul Morților (str. Cetății - prelungire)

Cod sit: 151987.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 118/2009

Colectiv: Mircea Babeș - responsabil, Anca Ganciu (IAB), Ionuț Torcică (MJ Teleorman), Dragoș Măndescu (MJ Argeș)

Campania desfășurată în iulie - august 2009 în binecunoscuta necropolă getică de la Zimnicea („Câmpul Morților”) a reprezentat continuarea necesară a săpăturilor arheologice inițiate în 2007 și urmate de alte două campanii în anul 2008, desfășurate într-o zonă grav afectată de construcții ilegale de case, pentru care Primăria orașului Zimnicea a solicitat descărcarea de sarcină arheologică. Această zonă, cu o suprafață totală de 10401 m², este cuprinsă între străzile „Meșteșugarilor” și „Agricultorilor” și este marcată pe planșa de *Reglementări urbanistice* cu reperele cadastrale 115-122 și 141-148. În această campanie, finanțarea a fost asigurată de Primăria orașului Zimnicea, de MJ Teleorman și de MCCPN.

Suprafața totală cercetată în 2009, însumând și matorii dintre suprafețele trasate, a fost de 512 m². Au fost finalizate două suprafețe deschise în campania 2008 (S27-28) și au fost executate alte șase (S29-31, 33-35), precum și un sondaj urmărind interceptarea săpăturilor executate de A.D. Alexandrescu în 1971-1974 în sectorul C 19. În 2009 au fost dezvelite 13 morminte plane de incinerare, numărul total al mormintelor getice descoperite în noile săpături (2007-2009) ajungând la 51. Ele se adaugă celor 166 morminte descoperite în săpăturile din 1948-1949 și 1967-1974, publicate de A.D. Alexandrescu (în revista *Dacia*, XXIV, 1980) sporind considerabil cunoștințele noastre despre această importantă necropolă. Toate mormintele descoperite în 2009 sunt de morminte de incinerare: zece în urnă acoperită cu capac, iar trei în urnă fără capac. Ca o noutate pentru Zimnicea este de menționat M42, mormânt de incinerare cu oasele depuse în urnă cu capac, protejat printr-o masivă aglomerare de pietre sparte, de forme și dimensiuni diferite.

Adâncimea la care mormintele au fost reperate variază între 0,20 m și 1 m. Gropile nu au fost vizibile, umplutura lor nedeosebindu-se ca textură și culoare de solul nisipos în care au fost săpate. Cele mai bogate sunt mormintele de incinerare în urnă cu capac: ele cuprind 1-3 vase de ofrandă, piese de port și podoabă (fibule de schemă tracică, brățară din fier, mărgelă din sticlă cu ochi și mărgelă cu mască umană), ustensile de toaletă (două oglinzi din bronz), precum și câteva piese aparținând așa-numitelor „truselor de magie” (obiecte de lut și *Kauri*, una dintre ele decupată).

Săpăturile arheologice din 2009 au dus și la descoperirea unei gropi cu un craniu de cal, fără mandibula (calul 17, S31, -0,65 m), care sporește documentarea mai

veche a unor înmormântări integrale sau parțiale de cai în cuprinsul necropolei getice.

Săpăturile din acest an s-au concentrat în partea de NV a arealului cercetat în campaniile precedente, mai precis în parcelele 120-122 și 146-148, unde există un veritabil „cuib” de morminte getice din sec. IV-II a.Chr. Limitele acestei aglomerări de morminte nu au fost încă atinse. În schimb important este faptul că în capătul de N al S24/2008 au fost intersectat șanțul S1 din sectorul C 19, săpat în 1971 de către Alexandrina D. Alexandrescu, și anume la mică distanță de extremitatea estică a celui șanț. A devenit astfel posibilă localizarea săpăturilor actuale, mai ales a „cuibului” de peste 50 morminte descoperite până în prezent, pe planul general al necropolei getice, și anume la S de C19, la V de C7 și la N de C6.

Documentația de șantier se păstrează la IAB. Materialul osteologic se află în studiu la IAB. Ceramica și inventarul mărunț sunt în curs de restaurare la IAB, urmând a îmbogăți colecția arheologică a MJ Teleorman și, de dorit, a unui punct muzeistic în orașul Zimnicea.

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI PREVENTIVE)

93. Aghireș, com. Meseșeni de Jos, jud. Sălaj	215
Punct: Sub pășune	
94. Aghireș, com. Meseșeni de Jos, jud. Sălaj	221
Punct: Livada veche	
95. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	222
Punct: Dealul Furcilor – Podei, allee din str. Izvorului (proprietatea Răzvan Ovidiu Curcă)	
96. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	223
Punct: Dealul Furcilor – Podei, str. Emile Zola, nr. 10 (proprietatea Aureliu Claudiu Pop)	
97. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]	225
Punct: str. Miron Costin, nr. 7	
98. Alba Iulia, jud. Alba	227
Punct: str. Mihai Viteazul nr. 21, Catedrala romano-catolică	
99. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	228
Punct: Muncel	
100. Avrig, jud. Sibiu	229
Punct: Fortificația medievală	
101. Babadag, jud. Tulcea, [<i>vicus Nov(us)</i>]?	230
Punct: proprietatea Secuianu	
102. Baia Mare, jud. Maramureș	232
Punct: Bastionul Măcelarilor	
103. Belciug, com. Drăgănești, jud. Prahova	232
Punct: Autostrada București-Ploiești, km 43	
104. Brașov, jud. Brașov	233
Punct: Biserica Evanghelică Sfântul Martin	
105. Brăila, jud. Brăila	235
Punct: Orașul Vechi, Piața Poligon, nr. 4	
106. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	236
Punct: La Școală	
107. București	241
Punct: Centrul Istoric. Str. Lipscani (Tronsonul dintre str. Smârdan și Bulevardul I.C. Brătianu)	
108. București	243
Punct: Centrul Istoric - Str. Lipscani, Hanul Șerban-Vodă	
109. București	245
Punct: Centrul Istoric - str. Zarafi	
110. București	246
Punct: Străulești Luncă, șoseaua Gh. Ionescu Sisești, nr. 303-309, sector 1	
111. Câmpina, jud. Prahova	247
Punct: Parohia bisericii „Sf. Nicolae”, cartier Slobozia	
112. Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu	248
Punct: Mănăstirea Cisterciană	
113. Chiochiș, com. Chiochiș, jud. Bistrița-Năsăud	249
Punct: Pe Clejă	
114. Constantinești, com. Râmnicelu, jud. Brăila	250
Punct: La Canton/Casa Pădurarului	
115. Crețuștii de Sus, com. Crețuștii, jud. Vaslui	251
Punct: La Intersecție	
116. Crețuleasca, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov	252
117. Cristur, com. Crișeni, jud. Sălaj	254
Punct: Biserica reformată, nr. 191	
118. Crivina, com. Burila Mare, jud. Mehedinți	255

Punct: Km. fluvial 894	
119. Dealu Frumos, com. Merghindeal, jud. Sibiu	256
Punct: Ansamblul bisericii fortificate	
120. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	258
Punct: La Ulm	
121. Focșani, jud. Vrancea	259
Punct: Piața Unirii, Grădina Publică	
122. Focșani, jud. Vrancea	262
Punct: Biserica „Sf. Nicolae”	
123. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	263
Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși	
124. Galați, jud. Galați	265
Punct: Tirighina - Necropola tumulară romană – Tumul 1	
125. Hunedoara, jud. Hunedoara	267
Punct: str. Maior Ioan Stângă, nr. 18	
126. Hunedoara, jud. Hunedoara	267
Punct: str. Severin, nr. 36	
127. Hunedoara, jud. Hunedoara	267
Punct: Dealul Sânpetru, str. Toamnei nr.18	
128. Hunedoara, jud. Hunedoara	269
Punct: str. Viilor nr. 16A	
129. Hunedoara, jud. Hunedoara	270
Punct: str. 9 Mai, nr. 19	
130. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	271
Punct: La Izlaz	
131. Ip, com. Ip, jud. Sălaj	272
Punct: Dealul Bisericii	
132. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	273
Punct: str. Mihai Viteazu nr.14A	
133. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	274
Punct: str. Mărășești nr. 5	
134. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	274
Punct: Piața Republicii, nr. 1	
135. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	275
Punct: str. Rozelor, zona Spital Municipal, A, lot 10	
136. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	275
Punct: str. George Murnu, nr. 3	
137. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	276
Punct: cartier Dobrogea I, parcela 11, lot 62 (proprietar Mihăiță Burdujă)	
138. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	276
Punct: cartier Dobrogea I, parcela 12, lot 95 (proprietar Iulian Hanganu)	
139. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	276
Punct: cartier Dobrogea I, parcela 17, lot 40 (proprietar Rodica Schulz)	
140. Marca, com. Marca, jud. Sălaj	276
Punct: Primăria Nouă, proprietatea Pop Cristian, nr 134	
141. Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare	277
Punct: Castelul Lónyai, str. Principală – str. Cetății	
142. Mineu, com. Sălățiș, jud. Sălaj	278
Punct: Biserica Reformată	
143. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]	279
Punct: Extra muros	
144. Nanov, com. Nanov, jud. Teleorman	280
Punct: Vistireasa 2	
145. Negriștea, com. Negriștea, jud. Galați	281
Punct: Curtea Școlii – Centrala termică	
146. Niculițel, com. Niculițel, jud. Tulcea	283
Punct: Baza sportivă (fosta fermă zootehnică)	

147. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara	284
Punct: Peștera Bordul Mare	
148. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna	285
Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B	
149. Ovidiu (Poiana), jud. Constanța	287
Punct: Centura ocolitoare a municipiului Constanța, sector Ovidiu-Poiana, Km 4+500 - 4+750	
150. Pantelimon, jud. Ilfov	288
Punct: Str. Biruinței, nr. 3, Așezământul monahalo- spitalicesc „Sf. Pantelimon”	
151. Parța, com. Parța, jud. Timiș	289
Punct: Tell 1	
152. Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov	291
Punct: Peștera Liliecilor (Peștera Mare)	
153. Pristol, com. Pristol, jud. Mehedinți	292
Punct: Stația de pompare, km. fluvial 847	
154. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	293
Punct: Bazga - Cetățuie	
155. Românești, com. Tomești, jud. Timiș	296
Punct: Dumbrăvița	
156. Rotăria, com. Ciortești, jud. Iași	297
Punct: Pe Runc	
157. Sălard, com. Sălard, jud. Bihor	298
Punct: Autostrada Transilvania, km. 50	
158. Sâncrăieni, com. Sâncrăieni, jud. Harghita	300
Punct: intravilan, nr. 736	
159. Sântana, jud. Arad	301
Punct: Cetatea Veche	
160. Seaca, com. Logrești, jud. Gorj	302
Punct: Capu Dealului	
161. Seciu, com. Boldești-Scăeni, jud. Prahova	304
Punct: La Pompieri	
162. Sibiu, jud. Sibiu	306
Punct: Consiliul Județean Sibiu, str. Gen. Magheru nr. 14	
163. Sicrita, com. Râfov, jud. Prahova	307
Punct: La Pădure (Autostrada București – Ploiești)	
164. Simeria, jud. Hunedoara	308
Punct: Cimitirul Ortodox	
165. Stejari, com. Stejari, jud. Gorj	310
Punct: Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena”	
166. Strâmba Jiu, oraș Turceni, jud. Gorj	312
Punct: Biserica „Sfânta Treime” a mănăstirii Strâmba Jiu	
167. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	314
Punct: str. Tudor Vladimirescu nr. 7	
168. Șinca Nouă, com. Șinca Nouă, jud. Brașov	317
Punct: Șinca Nouă II	
169. Tălmăcel, oraș Tălmăciu, jud. Sibiu	317
Punct: La Cetate	
170. Vârteju, oraș Măgurele, jud. Ilfov	318
Punct: Cătunul Chirca - str. Unirii, nr. 103	
171. Zăvoi, com. Zăvoi, jud. Caraș-Severin	319
Punct: Balta Neagră-Fânețe	
172. Zăvoi, com. Zăvoi, jud. Caraș-Severin	320
Punct: Cimitirul Ortodox	

93. Aghireș, com. Meseșenii de Jos, jud. Sălaj

Punct: Sub pășune

Cod sit: 142097.02

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 315/2008, 449/2008, 52/2009

Colectiv: Dan Băcuet Crișan - responsabil, Sanda Băcuet Crișan, Ioan Bejinariu, Alexandru V. Matei, Horea Pop, Dan Culic (MJIA Zalău)

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în anii 2008-2009 a avut ca scop salvarea vestigiilor arheologice apărute în zona afectată de proiectul investițional Șosea ocolitoare cu acces din DN1 F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din municipiul Zalău. Din punct de vedere geografic localitatea Aghireș este amplasată la poalele Munților Meseș. Localitatea este străbătută de pâraul Valea Mâții, pe terasele acestora fiind identificate de-a lungul timpului numeroase urme de locuire. Situl de la Aghireș „Sub pășune” se află pe o terasă înaltă, pe partea dreaptă a Văii Mâții, în apropierea localității Aghireș. Cercetările arheologice preventive din punctul Aghireș „Sub pășune” s-au desfășurat între km. 8+750 – km. 9+200 ai viitoarei șosele. Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică pe suprafața delimitată de viitoarea construcție, stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

Săpăturile arheologice au fost efectuate manual și mecanizat, pe suprafața ocupată de vestigiile arheologice au fost trasate 21 de secțiuni/suprafețe. În anul 2008 au fost excavate secțiunile/suprafețele: S1/2008, S2/2008, S3/2008, S4/2008, S5/2008, S6/2008, S7/2008, S9/2008, S10/2008, S11/2008, S12/2008, S13/2008, S14/2008, S15/2008, S16/2008 și S17/2008. În anul 2009 a fost prelungită secțiunea S17/2008 și au fost deschise suprafețele S18/2009, S19/2009, S20/2009 și S21/2009. Unitățile de cercetare au fost deschise în așa fel încât să poată fi cercetată întreaga suprafață ocupată de vestigiile arheologice, atât pe lungimea viitoarei șosele cât și pe lățimea acesteia.

În cadrul săpăturilor arheologice preventive din anii 2008-2009 desfășurate în situl de la Aghireș „Sub pășune” au fost cercetate 129 complexe arheologice. Au fost cercetate locuințe și gropi menajere aparținând epocii bronzului; locuințe, cuptoare de ars ceramică, gropi menajere și un mormânt de incinerare atribuite sec. IV-III a.Chr., locuințe și un cuptor de ars ceramică aparținând sec. IV-V p.Chr., locuințe, cuptoare, gropi și anexe reprezentând trei perioade diferite din evul mediu timpuriu (sec. VIII-IX, sec. X-XI, sec. XIII-XIV).

Din punct de vedere stratigrafic a fost constatată următoarea situație:

- În secțiunile S1/2008 – S13/2008 au fost identificate straturile: strat cenușiu deschis (humus), strat gălbui steril (alunecat de pe pantă), strat cenușiu-deschis (alunecat de pe pantă) și lut

galben steril d. p. d. v. arheologic.

- În secțiunea S14/2008 au fost identificate straturile: strat gălbui steril (alunecat de pe pantă), strat cenușiu-deschis (alunecat de pe pantă) și lut galben steril din punct de vedere arheologic.

- În secțiunile S15/2008 – S16/2008 au fost identificate straturile: strat gălbui steril (alunecat de pe pantă) și lut galben steril din punct de vedere arheologic.

- În secțiunea S17/2008 au fost identificate straturile: strat gălbui steril (alunecat de pe pantă), strat cenușiu-deschis (alunecat de pe pantă) și lut galben steril din punct de vedere arheologic.

- În secțiunile S18/2008 – S21/2008 au fost identificate straturile: strat gălbui steril (alunecat de pe pantă) și lut galben steril din punct de vedere arheologic.

Toate complexele cercetate au apărut sub forma unor pete de culoare negricioasă și au fost conturate în lutul galben steril din punct de vedere arheologic. Umplutura complexelor consta în principal în pământ negricios amestecat cu pigment de chirpic, cărbune și uneori mici pietricele.

C1/2008 (cercetat în secțiunea S12/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,95 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 0,80 x 0,50 m. Complexul este o groapă menajeră. Date: sec. X-XI.

C2/2008 (identificat în S2, S3, S4). Este o locuință de suprafață pe tălpi conturată la -0,20 m, cu gropi de stâlp pe traseul tălpilor. Locuința este de formă patrulateră având dimensiunile de 3,5 x 4,4 m. Materialul ceramic descoperit încadrează complexul în evul mediu timpuriu, sec. X-XI.

C3/2008. Groapă de stâlp surprinsă în secțiunea S11/2008 la adâncimea de 0,60 m față de nivelul actual de călcare. Date: probabil Latène.

C4/2008. Vas ceramic descoperit în secțiunea S11/2008 aparținând epocii bronzului, alunecat de pe pantă. Nu a fost conturat un complex în jurul vasului.

C5/2008. Este o locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite (dimensiuni: 2,60 x 2,25 m), identificată în secțiunile S10/2008 și S11/2008. A fost conturată la -0,80 m, ușor adâncită, fundul ei aflându-se la -1,20 m față de nivelul actual de călcare. Pe două laturi opuse au fost identificate două gropi de stâlp. Date: perioada Latène, sec. IV a.Chr.

C6/2008. Este un mic șanț având dimensiunile de 8 x 0,30 m, identificat în secțiunile S9/2008, S10/2008, S11/2008 și S12/2008. S-a conturat la 0,80-0,90 m, adâncindu-se aproximativ 0,20 m față de nivelul de conturare. Au fost recoltate fragmente ceramice atribuite evului mediu timpuriu și un vârf de săgeată din fier. Date: sec. X-XI.

C7/2008. Groapă conturată în secțiunile S11/2008 și S12/2008 la -0,60 m, fundul ei aflându-se la -1,70 m. Umplutură de culoare neagră cu mult cărbune și chirpic. Date: materialul arheologic recoltat datează complexul în perioada Latène, sec. III a.Chr.

C8/2008. Inițial a fost înregistrat, dar după săpare s-a dovedit că nu este complex arheologic.

C9/2008. Inițial a fost înregistrat, dar după săpare s-a dovedit că nu este complex arheologic.

C10/2008, C11/2008, C12/2008, C13/2008 și C14/2008. Aliniament de gropi de stâlp identificate în secțiunea S13/2008 la adâncimea de 0,50 m față de nivelul actual de călcare. Date: probabil epoca post romană, sec. IV-V.

C15/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, identificată în secțiunea S13/2008, având dimensiunile de 4,94

x 1,95 m. A fost conturată la -0,60 m, fundul acesteia aflându-se la -0,70-0,80 m față de nivelul actual de călcare. Pe fundul complexului au fost conturate și două gropi de stâlp. Dată: epoca bronzului.

C16/2008. Groapă menajeră de formă circulară identificată în secțiunea S13/2008, la adâncimea de -0,70 m. Fundul complexului a fost atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Dată: epoca bronzului.

C17/2008. Groapă menajeră de formă rotundă cercetată în secțiunea S13/2008, conturată la -0,80 m, fundul ei aflându-se la -1,05 m față de nivelul actual de călcare. Dată: epoca bronzului.

C18/2008. Complex de formă oval-alungită din S13/2008, conturat la -1 m și având fundul la -1,20-1,30 m. Dată: epoca bronzului.

C19/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite identificată în secțiunea S13/2008, la adâncimea de 0,95 m, fundul acesteia fiind atins la -1,20 -1,30 m. Dimensiuni: 4,20 x 2,90 m. Dată: perioada post romană, sec. IV-V/V.

C20/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite având dimensiunile de 4,30 x 2,90 m. Complexul a fost conturat sub forma unei pete negricioase în secțiunea S13/2008 la -1 m, fundul ei fiind atins la -1,20 m față de nivelul actual de călcare. Dată: epoca bronzului.

C21/2008. Locuință adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, cercetată parțial în secțiunea S13/2008 la -1,10 m și având fundul plasat la -1,50 m față de nivelul actual de călcare. Dată: sec. VIII-IX.

C22/2008. Locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, cercetată în secțiunea S13/2008. a fost conturată la -0,70 m, fundul acesteia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Complexul era prevăzut cu o intrare plasată în partea de SE. Dată: sec. VIII-IX.

C23/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite identificată parțial în S13/2008. A fost conturată la -0,70 m, fundul fiind surprins la -1,10 m. Dată: sec. VIII-IX.

C24/2008. Complex formă rectangulară cu colțurile rotunjite identificat în S14/2008, conturat la -0,80 m, fundul la -1 m. Dată: sec. XIII-XIV.

C25/2008. Complex formă rectangulară cu colțurile rotunjite identificat în S14/2008, conturat la -0,70 m, fundul la -0,90 m. Dată: sec. XIII-XIV.

C26/2008. Șanț identificat în S14/2008, conturat la -0,70 -0,80 m, fundul la -0,95-1 m. Dată: sec. XIII-XIV.

C27/2008. Groapă de stâlp identificată în S14/2008, conturat la -0,80 m, fundul la -1,05 m. Dată: sec. XIII-XIV.

C28/2008. Complex de formă probabil rectangulară surprins în secțiunea S14/2008, la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Fundul complexului se afla la -1 m. Dată: sec. VIII-IX.

C29/2008. Complex de formă oval-alungită, conturat în secțiunea S15/2008 la -0,80 m, având fundul la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiunile complexului: 3,80 x 1,40 m. Acesta era prevăzut cu o instalație de foc constituită dintr-o vatră cu gardină din pietre. Pe fundul și pe una din laturile complexului au fost identificate două gropi de stâlp. Dată: sec. VIII-IX.

C30/2008. Locuință adâncită surprinsă parțial în secțiunea S15/2008, conturată la -0,80 m, fundul ei aflându-se la -1,50 m. Din această locuință provin mai multe piese din fier: vârf de săgeată, amnar, cataramă etc. Dată: sec. XIII-XIV.

C30/1 (cercetat în secțiunea S15/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,80 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-un cuptor cu boltă săpat în lutul steril galben. Dată: sec. VIII-IX.

C31/2008. Locuință adâncită de formă oarecum rectangulară, cu doua faze de funcționare conturată în secțiunea S15/2008 la adâncimea de -0,70 m. Într-o primă etapă locuința a avut dimensiuni mai mici și a fost prevăzută cu un cuptor săpat în perete. În cea de-a doua etapă complexul a fost mărit și a fost realizat un al doilea cuptor de același tip. Dimensiunile complexului la conturare au fost 5,45 x 3,40 m. Dată: sec. VIII-IX.

C32/2008. A fost conturat la adâncimea de 0,80 m în secțiunea S15/2008. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-o vatră din lut făuit (arsă la roșu) prevăzută cu gardină din pietre de râu și bucăți de micașist. Dată: sec. VIII-IX.

C33/2008. Complex de forma ovală alungită, identificat în secțiunea S15/2008 având dimensiunile de 4,20 x 1,60 m. Este o construcție anexă ușor adâncită. Dată: sec. XIII-XIV.

C34/2008. Groapă de formă rectangulară surprinsă în secțiunea S15/2008, conturată la -0,80 m, fundul ei fiind atins la -1,10 m. Dimensiuni: 1 m x 0,90 m. Dată: sec. VIII-IX.

C35/2008 (cercetat în secțiunea S15/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară cu colțurile rotunjite. Complexul este o anexă gospodărească. Dată: sec. X-XI.

C35/1 (cercetat în secțiunea S15/2008). Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber (vatră simplă de lut arsă la roșu) distrusă din vechime (alunecată pe panta terenului) care suprapunea complexul C35/2008. Complexul C35/1 a fost conturat la adâncimea de 0,70 m față de nivelul actual de călcare. Dată: sec. XIII-XIV.

C36/2008. Anexă gospodărească adâncită în lutul steril, identificată în secțiunea S15/2008. complexul este de formă oval-alungită, având dimensiunile de 3 x 1,40 m. A fost conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul ei fiind atins la 1,15 m față de nivelul actual de călcare. Dată: sec. VIII-IX.

C37/2008. Groapă menajeră cercetată în S15/2008. Este de formă ovală, conturată la -0,80 m, fundul la -1 m. A prezentat două niveluri de umplere, nivelul inferior având în conținut mult cărbune a fost separat de nivelul superior de o lentilă de cărbune. Dată: sec. VIII-IX.

C38/2008. Groapă menajeră de formă circulară conturată în secțiunea S15/2008 la adâncimea de 0,70 m, fundul la -1 m. Fără material arheologic. Dată: incertă.

C39/2008. Anexă gospodărească ușor adâncită conturată în secțiunea S15/2008, la -0,80 m, cu fundul ușor alveolat aflat la -1 m. Dimensiuni: 5,20 m x 2,60 m. În partea de NV a complexului a fost practică intrarea (săpată în pantă). Pe fundul anexei gospodărești a fost identificată urma unei gropi de stâlp. Dată: sec. VIII-IX.

C40/2008. Inițial a fost înregistrat, dar după săpare s-a dovedit că nu este complex arheologic.

C41/2008. Groapă menajeră de formă ovală având dimensiunile de 1,40 x 1,60 m. A fost identificată în secțiunea S15/2008 la adâncimea de 0,80 m, fundul acesteia fiind atins la 0,95 m față de nivelul actual de călcare. Dată: sec. X-XI.

C42/2008. Groapă menajeră cercetată în secțiunea S15/2008. Complexul este de formă ovală, având dimensiunile la conturare

de 1,50 x 1,10 m. A fost surprins la adâncimea de 0,70 m, fundul fiind atins la 1 m. Date: sec. X-XI.

C43/2008 (cercetat în S157/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 3 x 2,60 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu o instalație de foc ce consta într-un cuptor (cu boltă) săpat în perete. Date: sec. VIII-IX.

C44/2008 (cercetat în S15/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -1,30 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 3,20 x 2,45 m. Complexul este o locuință adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu două instalații de foc ce constau într-o vatră cu gardină (din pietre de râu și bucăți de micașist) și un cuptor săpat în perete. Date: sec. X-XI.

C45/2008. Cuptor cu boltă amenajat în aer liber. A fost surprins în secțiunea S15/2008, s-a conturat la adâncimea de 0,80 m, vatra acestuia aflându-se la -0,92 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiuni: 1,20 x 1 m. Date: probabil sec. VIII-IX.

C46/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, ușor adâncită în steril. A fost identificată în secțiunea S. 15/2008, la adâncimea de 0,80 m, fundul ei fiind atins la -0,92 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiuni: 3,20 x 2,90 m. Locuința a fost prevăzută cu o instalație de foc de tip vatră simplă (arsă la roșu) din lut făuit. Date: sec. VIII-IX.

C47/2008. Groapă de formă ovală având dimensiunile de 1,80 m x 1,20 m, conturată în secțiunea S. 15/2008. Complexul a fost săpat în trepte, nivelul de conturare fiind la 0-80 m iar fundul la -1,20-1,40 m. Nu au fost recoltate materiale arheologice. Date: incertă.

C48/2008. Cuptor cu boltă amenajat în aer liber și groapă de deservire. Cuptorul a fost conturat la -0,90 m iar vatra la -1,40 m. În apropiere au apărut alte două gropi denumite C48/1 și C48/2 contemporane cu cuptorul. Este posibil ca cele trei complexe să facă parte dintr-o anexă gospodărească. Date: Complexele C. 48, C. 48/1 și C. 48/2 se datează în sec. X-XI.

C48/3/2008. Groapă de formă circulară conturată în apropierea complexului C. 48/2008 și a avut dimensiunile de 1,10 m x 0,90 m. Complexul a apărut la -0,80 m, fundul fiind atins la 1,20 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. VIII-IX.

C49/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite cercetată în S15/2008. Aceasta avea dimensiunile de 2,80 x 2,70 m, era ușor adâncită fundul ei aflându-se la -0,92 - 0,95 m față de nivelul actual de călcare. Locuința a fost prevăzută cu o instalație de foc de tip vatră din lut făuit. Date: VIII-IX.

C50/2008. Complex de formă oval-alungită, având dimensiunile de 3 x 1 m, conturat la -0,80 m, fundul aflat la -1 m. Date: sec. XIII-XIV.

C51/2008. Groapă de formă ovală cercetată în S15/2008 cu dimensiunile de 1,60 x 1,25 m. Date: în sec. XIII-XIV.

C52/2008. Cuptor cu boltă amenajat în aer liber identificat în S15/2008. Cuptorul a fost conturat la -0,85 m, vatra acestuia aflându-se la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiuni: 1,20 x 1,40 m. Date: ev mediu timpuriu.

C 53/2008 și C53/1/2008. Cuptoare de ars ceramică și groapă care deservea ambele cuptoare. Complexele s-au conturat la -0,80 m, grătarul la -1,20 m (în cazul lui C53) și la -1,33 m (în cazul lui C53/1). Cuptorul C53 a fost rezervat pentru recoltare în bloc de lut astfel încât descrierea va fi făcută numai la C53/1. La

acest complex camera de ardere a apărut la -1,60 m adâncime, cuptorul fiind prevăzut cu perete median. Pe grătare au fost identificate numeroase fragmente ceramice, numeros material fiind recoltat și din groapa de deservire. Groapa avea formă patruleteră, fiind de mari dimensiuni. Din apropierea cuptoarelor au fost recoltate 2 piese din bronz - verigă și vârf de săgeată cu tub și 3 muchii. Complexul se datează în sec. III p.Chr.

C54/2008. Cuptor și groapă de deservire în aer liber cercetat în S16/2008. Cuptorul a fost conturat la -0,60 m având vatra la -0,70 m. Dimensiuni cuptor: 0,90 m x 0,80 m, dimensiuni groapă: 0,65 m x 0,35m. Date: ev mediu timpuriu.

C55/2008. Groapă menajeră cu pereți cotloniți cercetată în S16/2008, conturată la -0,70 m fundul la -2,05 m, având dimensiunile la conturare de 1 x 1,10 m. Pe fundul complexului a fost înregistrată o lentilă de cărbune, umplutura fiind caracterizată de prezența cenușii. Date: sec. VIII-IX.

C56/2008. Locuință adâncită cercetată în suprafața S16/2008, zona surprinsă având dimensiunile de 2,70 x 1,80 m. Complexul este de formă ovală și s-a conturat la -0,60 m fiind săpat în trepte, fundul acestui aflându-se la 1,90 m față de nivelul actual de călcare. La -1,80 m a fost identificată instalația de foc care consta într-un cuptor cu boltă cu vatra arsă la roșu. Date: XIII-XIV.

C57/2008. Groapă menajeră de formă ovală cu dimensiunile de 1,20 x 0,75 m. Complexul a apărut la -0,60 m, fundul fiind atins la 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Date: ev mediu timpuriu.

C58/2008. Vatră simplă din lut făuit arsă la roșu amenajată în aer liber, conturată la -0,58 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. VIII-IX.

C59/2008. Complex de formă alungită prevăzut cu instalație de foc și conturat la -0,80 m cu fundul la -0,85 m. Instalația de foc era de tip vatră cu gardină de piatră. Date: VIII-IX.

C60/2008. Groapă menajeră de mari dimensiuni (2,80 x 1,80 m) cercetată în S16/2008 și conturată la -0,70 m (fundul și fiind la -1,65 m). Umplutura cenușie cu foarte multă cenușă și bucăți de pământ vitrifiat depus în lentile. Complexul a fost săpat în două trepte, prima treaptă aflându-se la -0,85 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. XIII-XIV.

C61/2008. Cuptor cu groapă de deservire surprins în S16/2008, conturat la -0,80 m, vatra la -0,90 m. Dimensiuni cuptor: 1 x 0,30 m. Dimensiuni groapă: 1,70 x 1,40 m. Date: sec. VIII-IX.

C62/2008. Complex cercetat în S16/2008, de formă ovală având dimensiunile de 3,90 x 2,10 m. Acesta a fost prevăzut cu instalație de foc de tip vatră cu gardină de piatră. Date: sec. VIII-IX.

C63/2008. Instalație de foc de tip vatră cu gardină de piatră și groapă de cenușă, cercetată în S16/008. Complexul a fost surprins la -0,75 m, iar vatra de mici dimensiuni (0,20 x 0,25 m) a apărut la -0,90 m. Date: sec. VIII-IX.

C64/2008 și C64/1/2008. Inițial la conturare (-0,80 m) părea să fie un singur complex dar la -1,20 m au fost separate două gropi. C64/2008 este o groapă de formă ovală având dimensiunile de 0,90 x 1,40 m și s-a adâncit până la -1,80 m. Date: sec. XIII-XIV. Complexul C64/1 este o groapă de formă circulară cu dimensiunile de 1,30 x 1 m și se adâncea până la -1,60 m. Date: sec. XIII-XIV.

C65/2008. Anexă gospodărească de formă rectangulară cu colțurile rotunjite prevăzută cu o intrare pe latura de NE. Dimensiuni: 3,60 x 2,60 m. Complexul a fost conturat la 0,80 m, fundul acestuia fiind la 0,99 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. VIII-IX.

C66/2008. Complex cercetat în S16/2008, a avut dimensiunile la conturare de 3,30 x 1,40 m. La suprafață s-a conturat ca o pată aproximativ oval-alungită. După primul nivel de săpare la -0,70 m complexul s-a adâncit numai în partea sa estică formând o groapă în care au apărut bucăți masive de platou de lut. Fundul complexului a fost atins la -1,00 m. Date: sec. VIII-IX.

C67/2008. Locuință de formă rectangulară cu colțurile rotunjite având dimensiunile de 3,20 x 1,90 m. A fost cercetată în S16/2008, s-a conturat la -0,65 m și având fundul la -0,90 m. Locuința a fost prevăzută cu două instalații de foc: o vatră din lut amenajată pe pat de pietre și o vatră simplă din lut fățuit. Date: sec. VIII-IX.

C68/2008. Complex de mari dimensiuni (7 x 2,90 m) de formă oval-alungită având în zona centrală o instalație de foc de tip vatră din lut amenajată pe pat de pietre iar la marginea estică o groapă în care au fost sesizate lentile de cărbune și foarte multă piatră. Date: sec. VIII-IX.

C68/1/2008. Complex de formă oval-alungită cercetat în S. 16/2008. A fost suprapus/distrus din vechime de complexul C. 68/2008. Date: sec. IV a.Chr.

C69/2008. Complex de formă oval alungită cercetat în S16/2008 având dimensiunile de 3,60 x 1,25 m. În apropierea laturii de NNV, a apărut o instalație de foc de tip vatră din lut amenajată pe pat de pietre. Date: sec. VIII-IX.

C70/2008 (cercetat în S16/2008). Locuință de suprafață de formă rectangulară cu colțurile rotunjite cu dimensiunile de 4,10 x 2,80 m. Aproximativ central, dar mai aproape de latura de V, locuința era prevăzută cu o instalație de foc de tip vatră de lut amenajată pe pat de pietre. Date: sec. VIII-IX.

C71/2008. Locuință de suprafață de formă oval-alungită cu latura lungă de 6,90 m iar cea scurtă de 1,60m, cercetată în S. 16/2008. Complexul a fost prevăzut cu două instalații de foc, una de tip cuptor săpat în bloc de lut cruțat și a doua de tip vatră simplă din lut fățuit. Date: sec. VIII-IX.

C72/2008. Aglomerare de pietre de râu și bucăți de micașist care ocupau o suprafață de formă aproximativ oval-alungită cu dimensiunile de 3,50 x 1,50 m. După demontarea pietrelor în zona centrală a apărut o pată de formă circulară care se adâncea foarte puțin (0,10 m) și care era pigmentată cu mult cărbune. Date: sec. VIII-IX.

C73/2008 și C74/2008. Cuptor de ars ceramică (complexul C73/2008) conturat la adâncimea -0,80 m, având grătarul la -1,10 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiuni cuptor: 1,00 m x 0,80 m. Groapa de deservire a cuptorului (C74/2008) a fost conturată la -1,30 m fundul ei fiind atins la -1,50 -1,55 m. Grătarul cuptorului era susținut de un bloc de piatră care înlocuia pilonul sau peretele median. Date: perioada post romană, sec. IV-V/V.

C75/2008. Complex cercetat în S16/2008, de formă oval-alungită, cu dimensiunile de 2,60 x 1,70 m. A fost conturat la adâncimea de 0,90 m fundul lui fiind atins la -1,05 m față de nivelul actual de călcare. Este posibil ca acest complex să reprezinte o construcție anexă. Date: sec. XIII-XIV.

C76/2008. Groapă menajeră cercetată în S. 16/2008, de formă oval-alungită (dimensiuni 1,50 x 0,90 m). A fost conturată la adâncimea de -0,80 m, fundul fiind atins la -1 m. Date: sec. X-XI.

C76/1/2008. Groapă menajeră cercetată în S16 /2008, de formă circulară, conturată la 0,80 m, fundul acesteia fiind atins la -0,95 m. Dimensiuni: 1,40 m x 1,55 m. Date: sec. X-XI.

C77/2008. Groapă menajeră cercetată în S16/2008, de formă circulară, conturată la 0,90 m, fundul acesteia fiind atins la -1,30 m. Date: ev mediu timpuriu.

C78/2008. Groapă menajeră conturată la -0,60 m, fundul ei aflându-se la 1 m față de nivelul actual de călcare. Dimensiuni: 1,50 x 0,90 m. Date: sec. VIII-IX.

C79/2008. Mormânt de incineratie cercetat în S16/2008. Groapa mormântului era de formă rectangulară având dimensiunile de 1,80 x 1,20 m. Pe fundul gropii mormântului se aflau depuse două vase. Primul vas (de dimensiuni mai mari) era lucrat cu mâna și conținea resturile cinerare (urna funerară), al doilea vas (o cană) era lucrat la roată și a fost depus ca ofrandă funerară. În jurul vaselor și spre laturile gropii mormântului au fost identificate urme de la loazbe de lemn. Date: sec. IV a.Chr.

C80/2008. Complex de formă oval-alungită cercetat în secțiunea S. 16/2008. A fost conturat la adâncimea de 0,75 m, fundul acestuia aflându-se la 0,85 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. VIII-IX.

C81/2008 și C82/2008. Ambele sunt gropi de stâlp surprinse la adâncimea de 0,70 m față de nivelul actual de călcare. Date: ev mediu timpuriu.

C83/2008. Complex de formă alungită cercetat în S. 16/2008, conturat la -0,60 m, fundul lui fiind atins la -0,75-0,90 m. Dimensiuni: 3,80 x 1,10 m. Spre capătul estic a apărut o groapă de mici dimensiuni cu marginile arse la roșu. Din această groapă a fost recoltat un fund de vas din tablă de bronz. Posibil ca această groapă cu pereții arși să fi fost un mic cuptor meșteșugăresc pentru prelucrat metal). Date: sec. X-XI

C84/2008. Complex de formă oval-alungită cercetat în S16/2008, conturat la -0,60 m, fundul lui fiind atins la -0,80-0,90 m. Dimensiuni: 4 x 1,60 m. Date: ev mediu timpuriu.

C85/2008. Groapă de stâlp de formă circulară cercetată în S17/2008. A fost conturată la adâncimea de 0,80 m. Date: ev mediu timpuriu.

C86/2008. Instalație de foc (vatră simplă din lut arsă la roșu) amenajată în aer liber, cercetată în S17/2008. Complexul a fost conturat la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. XIII-XIV.

C87/2008. Instalație de foc (vatră simplă din lut arsă la roșu) amenajată în aer liber, cercetată în S17/2008. Complexul a fost conturat la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Date: ev mediu timpuriu.

C88/2008. Instalație de foc (cuptor cu boltă săpat în lutul steril) amenajată în aer liber, cercetat în S17/2008. Complexul a fost conturat la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Date: ev mediu timpuriu.

C89/2008. Groapă de stâlp de formă circulară cercetată în S17/2008. A fost conturată la adâncimea de 0,80 m față de nivelul actual de călcare. Date: incertă.

C90/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ circulară, având dimensiunile de 1,30 x 1,30 m. Complexul este o groapă menajeră. Date: sec. VIII-IX.

C91/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 1,90 x 1,30 m. Complexul este o groapă menajeră. Date: sec. VIII-IX.

C92/2008 (cercetat în S. 17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,80 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare

negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 4,60 x 2,30 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească). Dată: sec. VIII-IX.

C93/2008 (cercetat parțial în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -1,10 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, ovală, având dimensiunile de 2 x 1,80 m. Complexul este o groapă menajeră. Alături de ceramică, în acest complex a fost descoperită și o zăbală de fier. Dată: sec. XIII-XIV.

C94/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,80 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 2,60 x 2,10 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu o instalație de foc ce consta într-o vatră simplă din lut (fățuită) arsă la roșu. Dată: sec. VIII-IX.

C95/2008 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 1,30 x 0,70 m. Complexul este o groapă menajeră. Dată: sec. VIII-IX.

C96/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -1,00 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 2,60 x 3 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu o instalație de foc ce consta într-o vatră simplă din lut (fățuită) arsă la roșu. Au fost identificate și două gropi de stâlp ce aparțineau acestei locuințe. Dată: sec. VIII-IX.

C97/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 3,80 x 1,80 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu o instalație de foc ce consta într-o vatră simplă din lut (fățuită) arsă la roșu. Dată: sec. VIII-IX.

C98/2008 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,70 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-o vatră din lut, fățuită, arsă la roșu și prevăzută cu gardină din pietre de râu și bucăți de micașist. Dată: sec. VIII-IX.

C99/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,70 m, fundul acestuia fiind atins la -0,85 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 3 x 2,20 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească), de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Dată: sec. VIII-IX.

C100/2008 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 4 x 2,20 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința era prevăzută cu o instalație de foc ce consta într-o vatră simplă din lut (fățuită) arsă la roșu. Dată: sec. VIII-IX.

C101/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,75 m, fundul acestuia fiind atins la -0,95 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare

negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 2,60 x 2,20 m. Complexul este construcție anexă (anexă gospodărească). Dată: sec. XIII-XIV.

C102/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,75 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-o vatră din lut, fățuită, arsă la roșu, amenajată pe un pat de pietre de râu și bucăți de micașist. Dată: sec. VIII-IX.

C103/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,75 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, circulară, având dimensiunile de 1,30 x 1,10 m. Complexul este o groapă menajeră. Dată: sec. VIII-IX.

C104/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,75 m, fundul acestuia fiind atins la -0,95 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 3,90 x 1,40 m. Complexul este construcție anexă (anexă gospodărească). Dată: sec. VIII-IX.

C105/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,80 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-un cuptor cu boltă săpat în lutul steril, cuptor care avea în față o groapă de deservire. Dată: sec. VIII-IX.

C106/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 3,80 x 3 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească), de formă aproximativ rectangulară cu colțurile rotunjite. A fost identificată și o groapă de stâlp (notată C106/1) ce aparținea acestei construcții. Dată: sec. VIII-IX.

C107/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1,26 -1,38 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 4,20 x 3,60 m. Complexul este o locuință adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința a avut două faze de existență. Dată: sec. VIII-IX.

C108/2009 (cercetat în S19/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,40 m, fundul acestuia fiind atins la -0,70 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, ovală, având dimensiunile de 1 x 0,90 m. Complexul este o groapă menajeră. Dată: epoca bronzului.

C109/2009 (cercetat în S. 17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1,04 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 3,20 x 0,90 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească). Dată: sec. VIII-IX.

C110/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,75 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-o vatră din lut, fățuită, arsă la roșu și prevăzută cu gardină din pietre de râu și bucăți micașist. Dată: sec. VIII-IX.

C111/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 3 x 2,50 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească), de formă aproximativ rectangulară cu colțurile rotunjite. Dată: sec. VIII-IX.

C112/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90-1,05 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 3,30 x 2 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința a fost prevăzută cu o instalație de foc care consta într-un cuptor (de tip „pietrar”) cu pereții amenajați din pietre de râu și bucăți de micașist, cuptor distrus din vechime. Date: sec. VIII-IX.

C113/2009 (cercetat în S17/2008). A fost conturat la adâncimea de 0,80 m. Complexul este o instalație de foc amenajată în aer liber. Această instalație constă într-o vatră din lut, fățuită, arsă la roșu, prevăzută cu o gardină din pietre de râu și bucăți de micașist. Date: sec. VIII-IX.

C114/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, rectangulară, având dimensiunile de 3,20 x 2,30 m. Complexul este o locuință ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Locuința a fost prevăzută cu o instalație de foc plasată în unul din colțuri, instalație care consta într-un cuptor scobit în bloc de lut cruțat. Vatra cuptorului se afla la adâncimea de 0,98 m față de nivelul actual de călcare. Locuința a fost incendiată, pe podeaua acesteia aflându-se bucăți de lemn ars provenit de la elevația construcției (stâlpi, pereți, acoperiș). Date: sec. VIII-IX.

C115/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1,06 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ rectangulară, având dimensiunile de 3,00 x 2,50 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească) ușor adâncită, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Au fost identificate și cinci gropi de stâlp ce aparțineau acestei construcții. Date: sec. VIII-IX.

C116/2009, C. 117/2009 și C. 118/2009 (cercetate în S. 17/2008). Acestea au apărut sub forma unor mici pete de culoare negricioasă, circulare, conturate la adâncimea de 0,80 m. Complexele sunt gropi de stâlpi și provin probabil de la un gard care delimita gospodăriile. Date: sec. VIII-IX.

C119/2009 (cercetat în secțiunea S. 17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, ovală, având dimensiunile de 2,70 x 1,30 m. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească) ușor adâncită. Date: sec. X-XI.

C120/2009 (cercetat în S17/2008).

S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, aproximativ ovală, având dimensiunile de 2,60 x 2,30 m. Pe fundul complexului a fost identificată o groapă de stâlp plasată aproape de centru. Complexul este o construcție anexă (anexă gospodărească) ușor adâncită. Date: sec. VIII-IX.

C120/1/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -1,10 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare negricioasă, circulară, având dimensiunile de 1 x 0,90 m. Complexul este o groapă menajeră. Groapa C120/1/2009 suprapune pe C120/2009. Date: sec. X-XI.

C121/2009 (cercetat în S17/2008). S-a conturat la adâncimea de 0,80 m, fundul acestuia fiind atins la -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Se prezenta sub forma unei pete de culoare

negricioasă, oval-alungită, având dimensiunile de 4 x 1,80 m. Complexul este o locuință ușor adâncită prevăzută cu o instalație de foc care consta într-o vatră simplă din lut fățuit ars la roșu aflată la adâncimea de 0,88 m față de nivelul actual de călcare. Date: sec. VIII-IX.

C122/2009 (cercetat în S17/2008) este o groapă de stâlp conturată la adâncimea de 0,80 m și aparține anexei gospodărești C119/2009. Date: sec. X-XI.

Din punct de vedere cronologic, cele mai vechi artefacte pot fi date în perioada Bronzului Timpuriu. Mormântul de incinerare (C79/2008) descoperit în S16/2008 se datează în sec. IV a.Chr. Cuptoarele de ars ceramică C53/2008 și C53/1/2008 aparțin sec. III a.Chr. Cuptorul de ars ceramică C73/2008 împreună cu groapa de deservire C74/2008 aparțin perioadei post romane și pot fi date în sec. IV-V/V p.Chr. Majoritatea complexelor cercetate în situl de la Aghireș „*Sub pășune*” aparțin perioadei medievale timpurii, este vorba de un număr de 105 complexe arheologice. Dar și în cazul acestor descoperiri, datorită tipurilor de complexe și a inventarelor acestora am putut evidenția trei etape de locuire: sec. VIII-IX, sec. X-XI, sec. XIII-XIV. Din cele 105 complexe, un număr de 11 complexe au fost atribuite în linii mari perioadei medievale timpurii datorită inventarului extrem de sărăcăcios. Practic, cele trei etape de locuire medievală timpurie au fost stabilite pe baza inventarului arheologic provenit dintr-un număr de 94 complexe arheologice.

Locuirea din sec. VIII-IX este reprezentată printr-un număr de 61 complexe arheologice: locuințe, anexe gospodărești, gropi menajere și de provizii, instalații de foc amenajate în aer liber. Formele ceramice identificate sunt oala fără toate (lucrată cu mâna, la roata înceată sau la roata rapidă), tăvița (lucrată cu mâna), ulciorul/vasul amforoidal (lucrat la roata rapidă), țestul (lucrat cu mâna) și vasul miniatural (lucrat cu mâna). Decorarea ceramicii s-a făcut prin incizare în pasta moale, elementele de decor utilizate fiind: banda de linii în val, banda de linii drepte, linii simple drepte paralele, linii simple în val trasate paralel. Alături de ceramică au fost descoperite și piese de metal dar acestea nu pot oferi o încadrare cronologică mai precisă și prin urmare datarea poate fi stabilită în principal pe baza ceramicii. Pentru aceste complexe, analogii foarte bune oferă descoperirile de la Popeni „*Pe pogor*”, Cuceu „*Valea Bochi*” sau Nușfalău „*Țigoiul lui Benedek*”, descoperiri databile în sec. VII/VIII-IX¹.

Locuirea din sec. X-XI este reprezentată printr-un număr de 16 complexe arheologice: o singură locuință, o instalație de foc amenajată în aer liber, mai multe anexe gospodărești, gropi menajere și un cuptor meșteșugăresc pentru prelucrat metal (?). Din aceste complexe a fost recoltată o cantitate mai mică de ceramică. Formele ceramice identificate sunt oala fără toate, vasul cu gât canelat și paharul. Decorarea ceramicii s-a făcut prin incizare în pasta moale, elementele de decor utilizate fiind: banda de linii în val, banda de linii drepte, linii simple drepte paralele, linii simple în val trasate paralel. De asemenea, tot prin incizare au fost realizate mici creștături oblice plasate pe umărul vaselor. Decorul prin presare constă în șiruri orizontale paralele de mici impresii realizate cu roțița. Alături de ceramică au fost descoperite și câteva piese de metal care pot oferi o încadrare cronologică destul de corectă pentru aceste descoperiri. Ne referim aici la vârfurile de săgeată caracteristice orizontului sec. X-XI și aplica de argint care de asemenea indică sec. X-XI. Pentru ceramica din aceste complexe constatăm analogii în așezările de la Cosniciu de Jos

„Ciuntă” sau Șimleu Silvaniei „Str. A. Mureșanu, nr. 11”² așezări databile în sec. X-XI. Pentru săgețile de fier și pentru aplica de argint foarte bune analogii întâlnim în necropolele maghiare databile în sec. IX/X-XI din Ungaria.

Locuirea din sec. XIII-XIV este reprezentată printr-un număr de 17 complexe arheologice: două locuințe, două instalații de foc amenajate în aer liber, anexe gospodărești și gropi menajere. Formele ceramice identificate sunt oala fără toarte (lucrată la roata înceată sau la roata rapidă), ulciorul/vasul amfoid (lucrat la roata rapidă), capacul (lucrat la roata rapidă) și farfuria (lucrată la roata rapidă). Decorarea ceramicii s-a făcut prin incizare în pasta moale, elementele de decor utilizate fiind: linii simple drepte paralele, linii simple în val trasate paralel. De asemenea, tot prin incizare au fost realizate mici creștături oblice plasate pe umărul vaselor. Unele fragmente ceramice sunt decorate cu șiruri orizontale paralele de mici impresiuni realizate cu roțița. Cronologia acestor descoperiri este asigurată în primul rând de piesele de metal, avem în vedere pintenii de fier cu spinul scurt terminat cu o roțiță, tip caracteristic sec. XIII-XIV.

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în anii 2008-2009 în situl de la Aghireș „Sub pășune” (km. 8+750 – km. 9+200 ai viitoarei șosele) a avut ca scop salvarea vestigiilor arheologice apărute în zona afectată de proiectul investițional Șosea ocolitoare cu acces din DN1 F/E81 în DJ191C pentru devierea traficului din municipiul Zalău. Majoritatea complexelor cercetate în situl de la Aghireș „Sub pășune” aparțin perioadei medievale timpurii, fiind evidențiate trei etape de locuire: sec. VIII-IX, sec. X-XI, sec. XIII-XIV. Putem afirma că descoperirile arheologice din situl de la Aghireș „Sub pășune” sunt extrem de valoroase din punct de vedere științific. Acestea oferă o mare cantitate de informații care pot contribui la cunoașterea și înțelegerea fenomenelor istorice petrecute pe aceste locuri.

Note:

1. Băcuet-Crișan 2006, p. 133; Băcuet-Crișan 2007, p. 90-182.
2. Pop, Bejinariu, Băcuet-Crișan, Băcuet-Crișan, Sana, Csok 2006, p. 34-37.

Bibliografie:

- D. Băcuet-Crișan, *Așezările medievale timpurii de la Popeni-Peșgor și Cușeu-Valea Bochiei (jud. Sălaj)*, Zalău, 2006.
H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csok, *Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică*, Cluj-Napoca, 2006.
D. Băcuet-Crișan, *Așezările din secolele VII-IX de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna*, Cluj-Napoca, 2007.

Abstract:

The archaeological investigations during 2008 - 2009 seasons concerning the site from Aghireș „Sub pășune” (km. 8+750 – km. 9+200 of the Bypass Road of Zalău) uncovered 129 archaeological features that belong to several chronological phases. The earliest artifacts discovered here can be dated to the Early Bronze Age. The incineration tomb (Complex C. 79/2008) revealed in trench S. 16/2008 is dated in the 4th century BC, pre-Celtic period (Hallstatt D). Dwelling C. 5/2008 and pit C. 7/2008 have shown the characteristics of the 3rd century BC. The excavated pottery kilns C. 53/2008 and C. 53/1/2008 belong to the 3rd – 2nd centuries BC. Another pottery

kiln C. 73/2008 with its service pit C. 74/2008 is dated to the post-Roman period, more precisely 4th - 5th centuries AD.

The majority of archaeological features belong to the early Middle Ages, it is a total of 105 objectives, and by their inventories and types we dated them to the 8th - 9th, 10th - 11th and 13th - 14th centuries AD. Only 11 complexes were attributed to the early period of the Middle Ages, because of the lack of typical pottery.

94. Aghireș, com. Meseșeni de Jos, jud. Sălaj

Punct: Livada veche

Cod sit: 142097.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 51/2009

Colectiv: Ioan Bejinariu - responsabil, Horea Pop (MJIA Zalău)

Situl arheologic de la Aghireș, punctul „Livada veche” se află pe traseul proiectat al centurii rutiere a municipiului Zalău. Este vorba despre o suprafață situată pe malul drept al pârâului Valea Mâții, între cătunul cu același nume și satul Aghireș. Aspectul inițial al zonei a fost modificat în anii socialismului prin amenajarea unei livezi. Zona investigată este ușor mai înaltă în peisajul de luncă creat de pârâul menționat. Situl a fost descoperit cu ocazia evaluării de teren ce a premers efectuării săpăturilor arheologice preventive.

Cercetarea a vizat în principal salvarea vestigiilor arheologice aflate pe traseul proiectat al șoselei. Am urmărit să stabilim și întinderea sitului arheologic spre zona de luncă, precum și precizarea stratigrafiei acestuia. Cunoscută fiind factura materialului arheologic descoperit cu ocazia evaluării de teren și datarea postulată, investigația a reprezentat o oportunitate de a cerceta o așezare din perioada sec. XI - XII, cu atât mai mult cu cât, alte două așezări, una mai veche și alta ceva mai recentă erau cercetate sau în curs de cercetare pe traseul aceleiași șosele de centură. Nu în ultimă instanță am urmărit completarea bazei de date necesară creionării evoluției acestei zone, în perioada de început a Transilvaniei medievale.

Suprafața cercetată însumează peste 2500 m². Stratigrafia generală a sectorului cercetat este următoarea: sub nivelul humusului actual apare un strat cenușiu-maroniu, de proveniență aluvionară cu o grosime max. de 0,7 m. Sub acest strat se conturează complexe arheologice care se adâncesc într-un strat gălbui-lutos ce alternează pe alocuri cu unul cenușiu, cu aspect mîlos, ambele sterile din punct de vedere arheologic. Densitatea redusă a complexelor și locuirea de scurtă durată nu a favorizat formarea unui strat de cultură continuu, cel puțin în sectorul cercetat al sitului. Doar pe alocuri, unde concentrația complexelor este ceva mai semnificativă se poate vorbi de un foarte subțire strat de cultură, brun la culoare, ușor mai pigmentat cu cărbune și chirpici ori resturi ceramice sfărâmate.

În suprafața cercetată au fost descoperite 64 de complexe arheologice. Densitatea complexelor este redusă (un complex la cca. 40 m²). Este vorba despre construcții cu amenajări anexe, precum gropi, vetre și cuptoare, respectiv gropi de stâlp. O parte importantă a acestora sunt lipsite de inventar arheologic. Majoritatea pot fi atribuite pe baza materialului arheologic perioadei sec. XI - XII, iar unul singur poate fi datat, cu siguranță, în perioada romană sau post-romană. Au fost descoperite și câteva fragmente ceramice

preistorice (epoca bronzului și prima epocă a fierului), respectiv ceramică caracteristică epocii romane sau post-romane din „*Barbaricum*”.

Inventarul arheologic descoperit în complexele medievale timpurii ale așezării de la Aghireș „*Livada veche*” este reprezentat mai ales de ceramică, în timp ce piesele de metal sunt rare. Ceramica descoperită este preponderent fragmentară ceea ce a permis doar reconstituirea unor puține forme. Este vorba despre: oala fără toate, strachina și căldarea de lut.

Oala fără toate este lucrată la roata înceată (cea mai mare parte) sau la roata rapidă, aflată însă în cantitate mai mică. Strachina este reprezentată doar prin câteva fragmente lucrate la roata înceată. A fost descoperit un singur fragment dintr-o căldare, lucrată la roata înceată. Această descoperire este extrem de interesantă și importantă, întrucât, până acum este prima căldare de lut descoperită pe teritoriul județului Sălaj.

Nu dispunem de prea multe elemente pentru a jalona cât mai strâns limitele cronologice între care se înscrie evoluția așezării cercetate. Astfel că, datarea vestigiilor poate fi făcută având în vedere caracteristicile tehnice ale materialului arheologic, precum și analogiile constatate. Prin caracteristicile sale (forme, tehnică de modelare, elementele de decor, prezența decorului cu unghia sau cu bețișorul), ceramica descoperită aici își găsește analogii în situri databile începând cu sfârșitul secolului X și pe parcursul secolelor XI-XIII, cum sunt cele de la Zalău „*Valea Miții*” sau Gornea. Cei doi piteni descoperiți, datorită caracteristicilor spinului și a dimensiunilor brațelor, pot fi încadrați în sec. XI-XII, cu analogii în descoperirile de la Sighișoara „*Dealul Viilor - Așezarea*”. Coroborând toate datele și analogiile, opinăm pentru restrângerea datării și credem că descoperirile de la Zalău „*Livada*” se datează în secvența cronologică reprezentată de sec. XI-XII.

Materiale apărute răzleț în excavație, precum și un complex încadrabil în intervalul sec. II-IV p.Chr. indică și o prezență umană corespunzătoare acestei perioade. Acest ultim complex (C44) apare într-o grupare (C38 - C45) concentrată la cca. 17-18 m S de gruparea complexelor medievale din suprafața S3. Deși, celelalte complexe din această grupare sunt lipsite de inventar ceramic, presupunem că pot fi legate de locuirea din sec. II-IV p.Chr. deoarece aspectul umpluturii lor, diferit de cel al complexelor medievale, este asemănător celui din C44. [Ioan Bejinariu]

Abstract:

In the period between 16.03.2009 and 30.04.2009, we conducted archaeological excavations on the city ring road of Zalău, Sălaj County. In the studied area we discovered 64 archaeological features (dwellings with annex constructions, pits, ovens or fireplaces, pit poles, etc.). Based on the archaeological inventory, the majority of the discoveries belong to the Early Middle Age (the 11th – 12th centuries). Few of them belong to the Roman period (2nd – 4th AD) and just a small amount of ceramics can be related to a human presence during periods of the Bronze Age and first Iron Age.

95. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Dealul Furcilor – Podei, alee din str. Izvorului (proprietatea Răzvan Ovidiu Curcă)

Cod sit: 1026.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 77/2009

Colectiv: Cristinel L. Fântâneau - responsabil, Ovidiu Oargă, Adrian Bolog (MNUAI)

Suprafața cercetată se află în partea de SV a municipiului Alba Iulia și este plasată în punctul Dealul Furcilor, în zona de dezvoltare a necropolei romane din punctul Podei, cercetată începând cu anii '50 ai secolului XX. Din punct de vedere geomorfologic, situl arheologic este amplasat în „Culoarul depresionar al Mureșului/Culoarul Alba Iulia - Turda”, pe partea dreaptă a Mureșului, în zona de pod a terasei a II-a, situată altimetric în jurul cotelor de 245.00-255.00 m.

Cunoscută din cercetările realizate de către Adalbert Cserni, primul custode al muzeului din Alba Iulia și prof. Dumitru Protase, în mai multe campanii de săpături sistematice, necropola de pe dealul Podei se întinde pe o suprafață de mai multe zeci de hectare.

Pentru descărcarea de sarcină arheologică în vederea introducerii canalizării pe str. Izvorului din Alba Iulia, în lunile septembrie-decembrie 2006 au avut loc cercetări arheologice de salvare. Prin această cercetare s-a constatat întinderea și în această zonă a necropolei principale a centrului urban Apulum. Săpăturile au scos la iveală un număr de 27 de morminte, toate de inhumatie. Dintre acestea au putut fi cercetate doar 25, restul fiind continuate în suprafață privată. Descoperirile se grupează în trei tipuri de sicrie: 21 din cărămidă, două din lemn iar alte două din piatră. Cu excepția M15 (sarcofag de piatră), toate celelalte aveau orientarea E-V (capul la V).

În perioada martie - august 2008 au fost executate primele cercetări arheologice pe proprietățile lui Turean Nicolae, Oniță Dan Mihai și ASIST CONSULT S.R.L. situate pe o stradă perpendiculară pe str. Izvorului, în imediata vecinătate a suprafeței supuse atenției noastre. Colectivul de cercetare al MNUAI a avut ca obiectiv în lunile martie - august 2008 decopertarea și cercetarea amplasamentelor viitoarelor locuințe proiectate să se construiască pe aceste proprietăți. Au fost descoperite un număr de peste 400 de morminte de epocă romană, pe cele trei proprietăți menționate.

În perimetrul cercetat se întâlnește următoarea situație stratigrafică:

- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, nisipos-lutos, culoare: brun deschis grosime : 0-0,25 m, compoziție: nisip, lut, pietre, caracter : vegetal-arabil.
- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, lutos, culoare: brun-neagră cu nuanțe cenușii deschis, grosime : 0,55 m, compoziție: lut, pigmentat ceramic, ocazional pietre de dimensiuni mici și medii, material descoperit: ceramică, cărămizi, oase de animale – din acest strat se adâncesc toate complexele - canale, gropi, morminte (din epoca romană).
- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, lutos-nisipos, culoare: galben-maroniu sondat până la adâncime de 0,80 - 1 m, compoziție: lut, nisip cu granulație mică, pigmenti calcaroși, (caracter: steril arheologic).

Au fost descoperite 22 de morminte de epocă romană, dintre care două dintre ele aflate în interiorul unei incinte funerare, notate de noi C 1. Pentru o parte a mormintelor

descoperite au fost realizate casetări în vederea dezvelirii integrale a acestora.

M1 – mormânt de incinerare cu orientare pe axa N - S. Adâncimea maximă -0,64 m. Inventar: fragmente ceramice, oase calcinate și fragmente de obiecte de bronz și fier.

M2 - mormânt de incinerare cu orientare pe axa E - V. Unul din pereții gropii era ars din vechime.

M3 – mormânt de înhumare cu orientarea NNE-SSV. Defunctul era întins pe spate, cu brațele împreunate peste bazin, iar picioarele așezate unul peste celălalt. Adâncimea maximă -1,30 m. Inventar: cuie de fier, o monedă romană, iar în zona șoldului, o piatră fasonată.

M4 – cistă de cărămidă. Orientarea ei este pe axa N - S, iar capacul este distrus. Fără inventar funerar.

M5 – cistă de cărămidă aflată în interiorul incintei funerare (C1). Puternic afectată de lucrările agricole moderne și de distrugerile (jafurile) din vechime. Fără inventar funerar.

M6 – mormânt de înhumare, conținând mici fragmente de oseminte umane. Fără inventar.

M7 – mormânt de înhumare de copil, la V de incinta funerară. Orientare S - N. Adâncimea maximă -0,90 m. Au mai fost descoperite doar câteva fragmente de oseminte umane.

M8 – mormânt de înhumare (adult). Orientare V - E. Poziția capului este cu privirea spre stânga, iar genunchii ridicați. Inventar: în zona capului – două vase de mici dimensiuni. Adâncimea maximă: 1,10 m.

M9 – au fost descoperite doar două fragmente de oseminte umane. Orientare: E - V. Adâncimea maximă: 1,30 m.

M10 – mormânt de înhumare. Orientare: V - E. Au mai fost descoperite doar câteva fragmente de oseminte umane. Adâncimea maximă: 1,10 m. Inventar: fragmente ceramice.

M11 – 12 – mormânt dublu de înhumare. Orientare: E - V. Inventar: două mărgelile de ceramică, un mic obiect de bronz (pandantiv?), fragmente ceramice și cuie de fier.

M13 – mormânt de înhumare. Orientare: SV-NE. Păstrat parțial: o parte din bazin, câteva oase ale craniului, două fragmente din antebratul drept și oasele picioarelor. Adâncimea maximă: 1,10 m. Inventar: fragmente ceramice și cuie de fier.

M14 – mormânt de înhumare. Orientare: N - S. Poziție: întins pe spate cu mâinile împreunate pe bazin și picioarele paralele. Adâncimea maximă: 1,10 m. Inventar: fragmente ceramice și o mărgelă.

M15 – mormânt de înhumare (adult). Orientare: NNE-SSV. Poziție: întins pe spate, cu mâinile aduse peste bazin. Adâncimea maximă: 1,10 m. Inventar: un opaiț întreg.

M16 – mormânt de înhumare (copil). Orientare: N - S. S-au mai păstrat doar fragmente din craniu și picioarele. Adâncimea maximă: 1,60 m. Inventar: cuie de fier, fragmente ceramice, o monedă și un opaiț întreg.

M17 – mormânt de înhumare (copil). Orientare: N - S. Stare foarte fragmentară. Adâncimea maximă: 0,85 m. Inventar: cuie de fier.

M18 – mormânt de înhumare (adult). Orientare: N - S. Poziție: întins pe spate, cu capul întors spre dreapta, mâinile împreunate peste bazin, picioarele paralele. Adâncimea maximă: 1,40 m. Inventar: un vas întregibil (farfurie), cuie de fier.

M19 – nu a fost descoperit material arheologic sau osteologic. Adâncimea maximă: 0,75 m.

M20 – este complexul surprins la nivelul incintei. S-a putut constata că era de fapt o cistă de cărămidă, în întregime distrusă

(cărămizile au fost scoase în totalitate). Adâncimea maximă: 0,60 m. Fără inventar.

M21 – mormânt de incinerare cu orientare pe axa NE-SV. Adâncimea maximă: 1 m. Inventar: patru vase întregibile, un opaiț, o monedă și cuie de fier.

M22 – mormânt de înhumare în cistă de cărămidă. Orientare: N - S. Capacul era spart și împrăștiat. S-au mai găsit doar câteva fragmente de oseminte umane.

Incinta funerară despre care aminteam mai sus (C1) are o lungime 9,40 m și lățimea 6,80 m. Lățimea zidului este de aproximativ 1 m. Adâncimea la care apare acest complex este cuprinsă între 0,25 m (zona de N) și 0,40 m (spre S). În interiorul ei s-au găsit două morminte (M5 și M20).

Din primele observații se poate confirma faptul că complexele descoperite pe parcursul acestor cercetări preventive aparțin epocii romane. Deocamdată, după datele preliminare oferite de cercetările din teren, descoperirile se datează pe parcursul mai larg al secolelor II-III p.Chr.

Bibliografie:

I. Berciu, Wanda Wolski, *Un nou tip de mormânt descoperit la Apulum și problema sarcofagelor cu boltă din Imperiul roman*, *Apulum* 9, 1971, p. 375-433.

D. Protase, *Șantierul arheologic Alba Iulia*, MCA 6, 1960, p. 397-405.

D. Protase, *Săpăturile de la Alba Iulia*, MCA 7, 1961, p. 407-410.

D. Protase, *Necropola orașului Apulum*, *Apulum* 12, 1974, p. 134-159.

Abstract:

The property is situated in Alba Julia, Izvorului Street and this area is known as the „Dealul Furcilor”. In that area there is a Roman necropolis. The project affected area is about 200 square meters, and for the excavation we excavated 230 square meters. The results are as follows: 21 graves, of which 5 are incineration graves (*ustrinum* - 4 and *bustum* - 1), and 16 are inhumation graves (13 are in simple pits and 3 are in brick boxes). We also discovered a rectangular funerary enclosure. The inventory is specific to this type of funeral and cemetery period: coins, lamps, pottery, iron nails, *caligae* and other iron and bronze pieces. In this area the stratigraphic situation was the following: Layer 1 - sediment density: low solidified, sandy-loamy, colour: brown-opened thickness: 0-0,30 m; Layer 2 - sediment density: low solidified, clayey, colour: brown - black with grey shades open, thickness: 0.40 m (from Roman times). Layer 3 - sediment density: low solidified, clayey-sandy, light yellow-brown to deep probe of 0.70 to 1 m (character: archaeological sterile).

96. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Dealul Furcilor – Podei, str. Emile Zola, nr. 10 (proprietatea Aureliu Claudiu Pop)

Cod sit: 1026.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 354/2009

Colectiv: Cristinel L. Fântâneau - responsabil, Ovidiu Oargă, Adrian Bolog (MNUAI)

Suprafața cercetată se află în partea de SV a municipiului Alba Iulia și este plasată în punctul Dealul Furcilor, în zona de dezvoltare a necropolei romane din punctul Podei, cercetată începând cu anii '50 ai secolului XX. Din punct de vedere geomorfologic, situl arheologic este amplasat în „Culoarul depresionar al Mureșului/Culoarul Alba Iulia – Turda”, pe partea dreaptă a Mureșului, în zona de pod a terasei a II-a, situată altimetric în jurul cotelor de 245.00-255.00 m.

Cunoscută din cercetările realizate de către Adalbert Cserni, primul custode al muzeului din Alba Iulia și prof. Dumitru Protase, în mai multe campanii de săpături sistematice, necropola de pe Dealul Podei se întinde pe o suprafață de mai multe zeci de hectare.

Pentru descărcarea de sarcină arheologică în vederea introducerii canalizării pe str. Izvorului din Alba Iulia, în lunile septembrie-decembrie 2006 au avut loc cercetări arheologice de salvare. Prin această cercetare s-a constatat întinderea și în această zonă a necropolei principale a centrului urban Apulum. Săpăturile au scos la iveală un număr de 27 de morminte, toate de inhumație. Dintre acestea au putut fi cercetate doar 25, restul fiind continuate în suprafață privată. Descoperirile se grupează în trei tipuri de sicrie: 21 din cărămidă, două din lemn iar alte două din piatră. Cu excepția M15 (sarcofag de piatră), toate celelalte aveau orientarea E - V (capul la V).

În perioada martie - august 2008 au fost executate primele cercetări arheologice pe proprietățile lui Turean Nicolae, Oniță Dan Mihai și ASIST CONSULT S.R.L. situate pe o stradă perpendiculară pe str. Izvorului, în imediata vecinătate a suprafeței supuse atenției noastre. Colectivul de cercetare al Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia a avut ca obiectiv în lunile martie - august 2008 decopertarea și cercetarea amplasamentelor viitoarelor locuințe proiectate să se construiască pe aceste proprietăți. Au fost descoperite un număr de peste 400 de morminte de epocă romană, pe cele trei proprietăți menționate.

A fost deschisă o suprafață pe amprenta la sol a viitoarei construcții.

În perimetrul cercetat se întâlnește următoarea situație stratigrafică:

- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, nisipos-lutos, culoare: brun-deschis grosime : 0-0,25 m, compoziție: nisip, lut, pietre, caracter : vegetal-arabil.

- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, lutos, culoare: brun - neagră cu nuanțe cenușii deschis, grosime: 0,55 m, compoziție: lut, pigmentat ceramic, ocazional pietre de dimensiuni mici și medii, material descoperit: ceramică, cărămizi, oase de animale - din acest strat se adâncesc toate complexele - canale, gropi, morminte (din epoca romană).

- Strat - densitate sedimentară: slab solidificat, lutos-nisipos, culoare: galben-marونی sondat până la adâncime de 0,80 - 1 m, compoziție: lut, nisip cu granulație mică, pigmenți calcaroși, (caracter: steril arheologic).

Au fost descoperite 37 de morminte de epocă romană, două complexe fiind interpretate ca fiind gropi de jefuire (G1, G2), la care se adaugă C1, groapă cu formă neregulată. Pentru o parte a mormintelor descoperite au fost realizate case în vederea dezvelirii integrale a acestora.

Din cele 37 de morminte, 20 sunt de incinerare, 14 de inhumație și trei care ar putea fi considerate cenotafuri (?).

Mormintele de incinerare sunt toate de tip *ustrinum*, având orientări diferite (E - V, N - S, SV-NE, SE-NV). Gropile sepulcrale sunt fie arse în prealabil, având forma ovală în plan și concavă în secțiune, fie nearse de formă rectangulară/ovală

în plan și rectangulară/concavă în secțiune. Resturile cremației (oase calcinate, cărbune, cenușă,) sunt, în general, depuse central, în partea inferioară a gropii.

Dintre mormintele de inhumație descoperite, marea majoritate sunt cele de tipul în groapă simplă. De asemenea, multe dintre ele au fost jefuite din vechime. Gropile mormintelor de inhumație erau de formă dreptunghiulară sau rectangulară, uneori cu colțurile rotunjite. Orientarea lor este diferită. În rare cazuri, gropile simple ale mormintelor de copii aveau o formă aproximativ rotundă.

Din cele 14 morminte de inhumație, doar trei sunt în cutie (cistă) de cărămizi. Este vorba de mormintele notate M24, M32 și M34. M24 este un mormânt de inhumație, copil, în cutie de cărămizi. Orientarea este pe axa E - V. Cutia de cărămizi era formată: din cinci rânduri de asize, din țiglă, puse pe orizontală pe laturile lungi; capetele erau formate din trei rânduri de asize, țiglă, puse pe orizontală, plus câte una pusă pe cant, cărămidă (dimensiune cărămidă 0,38 x 0,13 x 0,04 m); fundul este format dintr-o singură țiglă, așezată pe mijlocul cutiei (dimensiune 0,52 x 0,20 x 0,045 m); capacul este spart și căzut în interior, cel puțin o parte din el.

M32 - mormânt de inhumație, adult, jefuit, în cutie de cărămizi. Orientarea este pe axa NNE-SSV. Cutia de cărămizi este construită astfel: pe laturile lungi avem un prim rând de cărămizi mari (dimensiuni 0,39 x 0,29 x 0,04 m), urmat în jos de trei rânduri de asize de cărămizi mici (dimensiuni 0,39 x 0,14 x 0,045 m), iar în capete - 4 rânduri de asize de cărămizi mici (dimensiuni 0,39 x 0,14 x 0,045 m) iar sub ele se găsește încă o cărămidă mare pusă de data asta în cant dar în părțile laterale lungi nu se mai găsește decât pământ; fundul este căptușit cu cărămizi; capacul a fost spart și au mai fost descoperite câteva fragmente din el, în interiorul mormântului. Oasele descoperite în interiorul cutiei, nu mai erau în poziția lor anatomică și au mai fost descoperite doar părți din membrele inferioare și superioare.

M34 - mormânt de inhumație, copil, în cutie de cărămizi. Orientarea este pe axa NNE-SSV. Cutia de cărămizi este de formă patrulateră, formată pe laturile lungi din trei rânduri de asize de cărămizi (dimensiunea lor 0,40 x 0,15 x 0,041 m) puse pe orizontală, iar în capete câte o cărămidă mare pusă pe cant (dimensiunea lor 0,40 x 0,28 x 0,045 m), iar fundul este căptușit cu trei cărămizi (dimensiuni 0,40 x 0,29 x 0,044 m). Oasele descoperite în cutia erau deranjate, ne mai fiind în poziția lor anatomică. Se întretaie cu M35 și M37.

În ceea ce privește inventarul funerar al mormintelor, acesta este cel obișnuit, adică monezi, opaițe întregi sau fragmentare (unele cu ștampila de meșter), vase sau fragmente ceramice (mai ales urcioare), mărgel, cuie de fier, *caligae*, cercei, inele, fragmente de sticlă (în special de *unguentarium*) etc.

Alte trei morminte ar putea fi interpretate drept cenotafuri (M20, M28 și M30). În interiorul lor nu s-a descoperit nici un inventar funerar și nici resturi umane. Alte două complexe (notate M 26 și M 37) ar putea fi interpretate, după observațiile stratigrafice din teren, drept gropi de jefuire, M26 pentru mormântul de inhumație M24, iar M37, pentru M34 și M35.

A mai fost descoperit un complex, notat C1 - de formă neregulată care intră în profilele de N și V. Adâncimea maximă -1,20 m. Inventar: fragmente ceramice, o mare cantitate de oase de animale, o monedă, cuie din fier, dar și

fragmente de cărămizi romane. Este probabil să fi avut legătură cu banchetul funerar.

Din primele observații se poate confirma faptul că complexele descoperite pe parcursul acestor cercetări preventive aparțin epocii romane. Deocamdată, după datele preliminare oferite de cercetările din teren, descoperirile se datează pe parcursul mai larg al secolelor II-III p.Chr.

Bibliografie:

I. Berciu, Wanda Wolski, *Un nou tip de mormânt descoperit la Apulum și problema sarcofagelor cu boltă din Imperiul roman*, Apulum 9, 1971, p. 375-433

D. Protase, *Șantierul arheologic Alba Iulia*, MCA 6, 1960, p. 397-405.

D. Protase, *Săpăturile de la Alba Iulia*, MCA 7, 1961, p. 407-410.

D. Protase, *Necropola orașului Apulum*, Apulum 12, 1974, p. 134-159.

Abstract:

This property is situated in Alba Iulia, in the area known as „Dealul Furcilor”, where there is a Roman necropolis. The area affected by the project is about 185 square meters and the excavation covered 205 square meters. In this area the stratigraphic situation was the following: Layer 1 - sediment density: low solidified, sandy-loamy, colour: brown-opened thickness: 0-0.30 m. Layer 2 - sediment density: low solidified, clayey, colour: brown - black with grey shades open, thickness: 0.40 m (from Roman times). Layer 3 - sediment density: low solidified, clayey-sandy, light yellow-brown to deep probe of 0.70 to 1.00 m (character: archaeological sterile). Archaeological research results are as follows: 20 incineration graves (all *ustrinum* type, some having one or more burned walls), 14 inhumation graves (3 in the brick boxes and 11 in simple pits), 2 holes for robbing graves and similar complex 3 (no inventory) and a complex of large, irregular shape. The inventory is specific to this type of funeral and cemetery period: coins, lamps, pottery, fragments of glass vessels, iron nails, *caligae* and other iron and bronze pieces (earrings, rings, etc.).

97. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]

Punct: str. Miron Costin, nr. 7

Cod sit: 1026.12

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 176/2009

Colectiv: Gabriel T. Rustoiu - responsabil, Anca Timofan, Gabriel Bălan, Adrian Bolog (MNUAI)

Cercetarea arheologică a fost efectuată în scopul descărcării de sarcină arheologică a suprafeței destinate construirii unor locuințe colective care urmează a fi amplasate pe strada Miron Costin, nr. 7, Alba Iulia, jud. Alba.

Suprafața destinată cercetării se află în partea de SE a municipiului Alba Iulia, pe un perimetru în care s-a executat demolarea clădirilor anterioare. Perimetrul destinat construirii locuințelor colective se situează într-o zonă apropiată complexului de clădiri private, publice și religioase aparținând *Praetorium-ului consularis* de la Apulum. Terenul se află la cca. 200 m SV, de vechile cercetări ale lui B. Cserni începute în 1888 care au dus la descoperirea unor *termae* și edificii romane

publice¹. În imediata apropiere a acestor săpături, pe str. Munteniei, s-au desfășurat noi cercetări arheologice coordonate de V. Rusu-Bolindeț (1992-1994, 1996-2001, 2003, 2007 - până în prezent), care au confirmat existența în această zonă a sediului guvernatorului consular al celor trei Dacii².

Totodată, localizarea acestei suprafețe la cca. 400 m SE de castrul Legiunii XIII Gemina, poate include perimetrul cercetat în arealul celui de al doilea oraș roman. *Municipium Septimium Apulense* (Apulum II) a fost localizat în partea de S a castrului de unde provin numeroase monumente epigrafice și o cantitate însemnată de materiale arheologice romane și unde se extinde și necropola romană birituală dintre cele două orașe. Înainte de cercetările din 1989, Apulum II a fost localizat în partea de NNW a castrului legiunii, unde se află și necropola romană de la *Stația de Salvare* datată în sec. II – IV p.Chr. În urma noilor cercetări s-a considerat că în această zonă dar și la E de castru, *canabae*-le și-au continuat existența³. Apulum II a apărut sub Septimius Severus (197-211 p.Chr.) – *municipium Septimium Apulense* coexistând cu centrul urban din Partoș – *colonia Aurelia Apulensis*. În 250 p.Chr. este menționată existența unei *colonia Nova Apulensis*, deci o posibilă evoluție urbanistică a acestui al doilea oraș⁴.

Cercetarea arheologică preventivă s-a desfășurat pe 4 tronsoane, terenul afectat de construcții fiind de aproximativ 4000 m².

Tronsonul I

Au fost practicate patru secțiuni: S1 cu dimensiunile de 11 x 2,60 m, S2 cu dimensiunile de 8,75 x 3 m, S3 – 8,30 m x 3,10 m, S4 – 9,50 x 2 m.

În S1, adâncimea maximă a săpăturii a ajuns la -3 m, în S2 la -2,50 m, S3 la -2m, S4 la -2 m.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivele:

0 -0,80/1 m: strat cu depuneri contemporane;

-1 -1,70 m: strat lutos de culoare cenușie;

-1,70 -2,30 m: strat de culoare cenușiu închis, conținând material tegular și ocazional ceramică romană, oase și pigmenți de cărbune;

-2,30 -3 m: steril lutos de culoare cenușiu deschis și sau un strat nisipos de culoare galbenă sondat în unele secțiuni până la adâncimea de 2,50 m în S2 și de 3 m în S1.

Tronsonul II

Au fost practicate trei secțiuni: S5, S6 și S7 cu dimensiunile de 7,5 m x 2,50 m.

Săpătura arheologică s-a efectuat mecanizat și manual, urmărindu-se atât elementele de stratigrafie orizontală și planimetrică cât și informațiile oferite de analiza stratigrafiei verticale a profilelor. În S5, adâncimea maximă a săpăturii a ajuns la -2,10 m, în S6 la -2 m, S7 la -1,80 m.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivele:

0 -0,60 m: strat cu depuneri contemporane.

-0,60 -1,20 m: strat maroniu cu materiale romane sporadice (dezafectare).

-1,20 -1,80 m: strat de maroniu închis conținând fragmente tegulare și ceramice romane (în S6 a fost sesizat șanțul de scoatere al unui zid roman).

-1,80 -2 m: steril lutos – nisipos de culoare de culoare galbenă.

Analiza stratigrafică din punctul cercetat a scos în evidență straturile de depuneri contemporane, rezultate în urma diverselor activități antropice (amenajări, construcții ș.a), dar și

un nivel de cultură romană conținând sporadic fragmente tegulare și ceramice romane.

Tronsonul III

Cuprinde suprafețele Sp8, Sp9, Sp11 și Sp12 care ulterior au fost unite rezultând o suprafață mare care totalizează cca. 820 m². Adâncimea maximă a cercetării raportată la nivelul de călcare actual a fost de -3,80 m (Sp11).

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivel 0 –0,80 m: depuneri contemporane.

-0,80 -1,20 m: strat de umplere maro deschis (intervenții moderne);

-1,20 -1,64 m: strat gri cenușiu cu fragmente de cărămizi romane și calcar (nivel la care se conturează și complexele medievale);

-1,64 -2,50 m: strat de distrugere romană (fragmente tegulare și ceramice romane, mortar, tencuială);

-1,64 -2,80 m: nivel al clădirilor romane (Edificiul III, Edificiul IV);

-2,80 -3,40: steril lutos maroniu.

Edificiul I

Edificiu roman de mari dimensiuni, orientat NNV-SSE, datat în doua jumătate a sec. II p.Chr.

Au fost descoperite trei ziduri romane (elevație și fundație) dintre care două de compartimentare în interiorul clădirii și unul principal perimetral cu dimensiunile de 17 x 1 x 1, 45 m. Acesta este construit din două corpuri, unul din piatră de râu legată cu mortar și altul cu asize din cărămizi. De asemenea, au fost surprinse două nivele de pavaj în interiorul camerelor amenajate din plăci mari de gresie verzuie sesizate stratigrafic la -1,30 m adâncime.

Edificiul III

Edificiu public roman de mari dimensiuni, orientat E - V, datat în prima jumătate a sec. III p.Chr. Au fost descoperite cinci ziduri romane (elevație și fundație) construite din calcar, fragmente de cărămizi și piatră de râu (utilizată mai ales la amenajarea fundațiilor).

Zidurile 1, 2 și 3 alcătuiesc o vastă încăpere prevăzută cu o fundație rectangulară la colțul de SE, destinată amplasării unei baze de statui.

În partea de S și E a clădirii a fost amenajată o curte pavată cu plăci mari de gresie unde au fost surprinse două faze. A mai fost descoperită o bordură alcătuită din mai multe blocuri lungi paralelipedice și blocuri romane fasonate reutilizate.

La E a fost surprins un zid din cărămizi prăbușit împreună cu două baze monumentale profilate aflate probabil în partea superioară a construcției.

Edificiul IV

Thermae datate în prima jumătate a sec. III p.Chr.

Edificiul este orientat E - V fiind construit în partea vestică a edificiului I, prin dezafectarea acestuia la începutul secolului III p.Chr. A fost descoperită o structură absidată - *caldarium* - destinată băilor cu apă caldă, o cameră încălzită subteran și vertical prin pereți dubli - *tepidarium* - dar și trei cuptoare - *praefurnia* - pentru propagarea aerului cald în instalațiile specifice de încălzire de tip *hypocaustum*.

Podelele în interiorul camerelor erau amenajate în tehnica *opus signinum*, dintr-un strat rezistent de mortar și cărămidă pisată (*cocciopesto*).

Zidurile termelor sunt solide având lățimi între 0,60 și 1 m, fiind construite din blocuri de calcar și având fundații rezistente din piatră de râu. Pe perețele sudic s-a păstrat o porțiune din perețele dublu al camerei și o parte din pictura murală interioară.

Tronsonul IV

Pe tronsonul IV fost deschisă o suprafață principală Sp10, cu dimensiunile de 23 m pe latura de NE, 17 m pe latura de SE, 10 m pe latura de NV, respectiv 15,40 m pe latura de SV unde se îngustează cu cca. 6 m. Arealul cercetat arheologic este de cca. 330 m² în această suprafață. Orientarea suprafeței este NV-SE.

Alături de această suprafață, tronsonul IV include și o parte din suprafața Sp8 precum și extinderea spre NV a acesteia. Acest areal cuprinde o suprafață de cca. 47 m². Adâncimea maximă de cercetare în acest punct este de 2,80 m.

În medie, adâncimea săpăturii în interiorul casei romane (Edificiul II) descoperite în Sp10, a ajuns la -1, 50 m iar cea maximă la 2, 30 m unde a fost sesizat stratul steril. În exteriorul edificiului EII, adâncimea a atins 1,90 m pentru ca în interiorul locuinței romane L să ajungă la 2,40 m.

Stratigrafia generală a suprafeței cercetate prezintă următoarele nivele:

0 -0, 70 m: depuneri contemporane.

-0,70 -1,50 m: strat gri cenușiu cu fragmente de cărămizi romane și material ceramic roman.

-1,20 -2 m: nivelul roman (casa romană - Edificiul II).

-2 -2,30 m: strat steril arheologic.

Edificiul II

Casă romană de tip *domus* datată în a doua jumătate a sec. II p.Chr. - sec. III p.Chr.

Clădirea este orientată NNV-SSE și prezintă două faze principale de construcție. Inițial clădirea era prevăzută cu un portic, ulterior ea se prelungește spre SSE, când se adaugă instalația de încălzire și camerele prevăzute cu *hypocaustum*.

Planimetria casei este specifică locuințelor romane de tip *domus*, camerele fiind amplasate în jurul unei curți centrale - *atrium*.

În atrium a fost descoperit un altar din calcar care prezintă urme puternice de distrugere, inscripția nemaiputând fi citită.

De asemenea în interiorul casei au fost descoperite două morminte medievale timpurii, unul de înhumare și unul de incinerare.

Zidurile casei romane sunt păstrate în elevație pe o înălțime de cca. 0,50 m, fiind sesizat și nivelul de călcare în interiorul camerelor dar mai ales în curtea centrală unde au existat amenajări succesive de pietriș în funcție de fazele de construcție. Totodată a fost sesizată și o alee din cărămizi care ducea spre altarul central.

Lângă edificiul II, în partea vestică, a fost descoperită o locuință romană semiadâncită (L) datând din prima jumătate a sec. II p.Chr. Complexul este orientat NNV-SSE având dimensiunile de 5,12 x 2,14 m.

Materialul arheologic descoperit este foarte bogat, fiind colectate o cantitate mare de ceramică romană, artefacte din bronz și din os (fibulă, brățări, ace), monede, cuie și piroane din fier, fragmente de vase de sticlă, țigle și cărămizi romane ștamplate.

Note:

1. B. Cserni, *Apulum Maradványok I-IV*, Alba Iulia, 1888.

2. vezi Cronica Cercetărilor Arheologice din România; *Raport preliminar de cercetare arheologică privind șantierul Alba Iulia . Str. Munteniei, nr. 15-17 (sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii)*, Patrimoniul Apulense 2, 2002, p.131-133.

3. Al. Diaconescu, I. Piso, *Apulum*, în La Politique ediltaire dans les provinces de l'empire romain, Actes du 1^{er} colloque roumano-suisse,

Deva, 1991; Cluj-Napoca, 1993, p. 67-83; *Repertoriul arheologic al județului Alba*, Alba Iulia, 1995, p. 39, nr. 19.

4. R. Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană*, Timișoara, 1998, p. 48-50.

98. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: str. Mihai Viteazul nr. 21, Catedrala romano-catolică

Cod sit: 1026.07, 1026.44, 1026.52

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 252/2009

Colectiv: Daniela Marcu Istrate – responsabil, Anca Mătiș (SC Damasus SRL), Delia Maria Roman (MCC Hunedoara)

În perioada 3-24 august 2009 s-a desfășurat o cercetare arheologică preventivă la Catedrala romano-catolică din Alba Iulia, la solicitarea Arhiepiscopiei romano-catolice. Cercetarea a fost necesară datorită dorinței beneficiarului de a executa unele lucrări utilitare, respectiv: coborârea nivelului de călcare pe latura vestică a turnului sudic, pe o suprafață cu lățimea de cca. 4 m (S74); realizarea unui racord de canalizare pe partea de S a bisericii (S75).

Săpăturile au fost numerotate în continuarea celor din anii anteriori, ca de altfel și mormintele, iar adâncimile sunt raportate la pragul vestic al catedralei.

Latura de V a turnului sudic a fost sondată cu trei unități de săpătură, numite S74, S74a, S74b. Scopul a fost acela de a coborî nivelul terenului până la cota decroșului fundației și de a verifica stratigrafia zonei, asigurând descărcarea suprafeței de sarcină istorică. Punctul de pornire a fost S74, amplasată în colțul nord-estic al contrafortului sudic al turnului, cu dimensiunile: 2,70 m (E - V) x 1,50 m (N - S) x 1,06 m (E - V).

S74a, trasată la N de S74 cu un martor de 0,90 m, măsoară 4,80 (N - S) x 2,70 (E - V). Cele două secțiuni acoperă latura de 6 m dintre cele două contraforturi ale turnului.

S74b a fost trasată la S de S74 și măsoară 1,06 (E - V) x 3,10 (N - S) x 2 (E - V) x 1,30 m (N - S), între cele două lăsându-se un martor de 1 m.

Din punct de vedere stratigrafic cele trei unități de săpătură pot fi luate ca un tot unitar deoarece stratigrafia este foarte asemănătoare, fiind sesizate doar câteva mici diferențe. Au fost descoperite 41 morminte, majoritatea conturându-se într-un strat negru lutos, cu pigment de mortar, cărbone și oase umane rulate.

Zidăria fundației turnului este construită neregulat din material de construcții roman refolosit, constând din fragmente de blocuri de calcar prelucrate (64 x 44 x 18) și fragmente de cărămidă (? x 22 x 6) pentru egalizare, legate cu un mortar de culoare alb-gri, compact, de bună calitate, făcut din var amestecat cu pietricele și nisip. Nu s-a observat șanțul de fundare pentru fundația turnului. În S74a zidăria decroșului se retrage cu aproximativ 0,40 m după prima asiză care este construită din blocuri masive de calcar egalizate cu fragmente de cărămidă romană, la o cotă de -1,30 m. Această retragere nu a mai fost observată și la alte sectoare dezvelite. Fundația contrafortului de NV se țese cu zidul turnului.

Adâncimea finală S74 – S74a – S74b se încadrează între -2,44 – -2,76 m. Din cele 41 de morminte doar nouă au avut inventare funerare, după cum urmează: 5 monede (M201, M207, M208, M238, M242), un cui din fier (M201), un inel cu chaton cu o montură din pastă de sticlă? (M232), șase inele de buclă cu extremitate în „S” (M221, M224 - două exemplare, M241 - două exemplare, unul din zona antebrațului stâng al lui M224). În afara inventarului mormintelor, alte piese descoperite în această zonă sunt: o lamă cuțit, un ac din bronz, un fragment de ac din os, o mărgică - probabil din pastă vitroasă. În S74 lângă decroș, aproape de profilul sudic, la adâncimea de -2,67 m a fost identificat un inel digital torsadat alături de o falangă.

S75 a fost trasată în colțul pe care îl face turnul sudic cu nava catedralei din care s-a dus o lățime spre E de 1,50 m iar o lungime spre S de 4 m. Scopul a fost acela de a racorda în sol sistemul de colectare a apelor pluviale la rețeaua generală de canalizare. Cu acest prilej s-au putut accesa informații arheologice cu privire la modul în care a fost legat turnul sud-vestic la catedrală.

În S75 s-au conturat șase morminte notate cu M202, M206, M215, M216, M220, M239 în stadii diferite de păstrare în săpătură, cuprinse între adâncimile -2,10 – -2,55 m. Stratul în care mormintele au apărut este caracterizat printr-o umplutură de pământ negru, lutos, umed cu pigment de mortar, cărbone, fragmente mici de cărămidă, piatră (nivelul de înmormântare medieval).

A fost identificat colțul unui turn cercetat în campania anului 2007, prin care se realiza legătura între catedrală și palatul episcopal. Fundația construită de materiale refolosite este legată cu lut și așezată într-un lut galben-maroniu, tasat, ce marchează o nivelare a suprafeței la finalul epocii romane.

Z1. Fundația zidului sudic al catedralei este realizată din fragmente de blocuri de calcar de epocă romană refolosite, alternând cu asize de cărămizi (? x 28 x 5; ? x 18 x 4) întregi sau fragmentare, de factură tot romană. Această structură este legată cu mortar gri-gălbui, cu aspect sfărâmișor, cu multe pietricele, nisip, bulgărași de var nestins.

Structura zidită are două decroșuri. Primul se află la o adâncime de -0,96 m, are o lățime aproximativă de 0,32 - 0,34 m și susține soclul bisericii; probabil indică un nivel de călcare istoric. Cel de-al doilea decroș a fost identificat la o adâncime de -3,22 m și are o lățime de aproximativ 0,30 m. Luând în considerare stadiul în care s-a finalizat săpătura, despre această zidărie se poate spune că este diferită de restul deoarece pare mult mai regulată iar pietrele sunt mult mai bine așezate în operă - dar, în stadiul actual al cercetărilor, este dificil să o atribuim unei anumite etape de construcție.

Z2. Fundația contrafortului turnului sud-vestic este construită din fragmente de blocuri de calcar de epocă romană refolosite alternând cu asize de cărămizi (? x 30 x 5; ? x 14 x 5) întregi sau fragmentare. Această structură este legată cu mortar gri-gălbui, aspect sfărâmișor, cu multe pietricele, nisip, bulgărași de var nestins. La cota de -2,38 m fundația turnului se lățește cu 0,12-0,14 m formându-se un al doilea decroș, care are un aspect de zidărie înecată în mortar. La 2,55 m a fost identificat M215, cu capetele superioare ale femurelor prinse în mortarul zidăriei. Putem concluziona, în urma analizei săpăturii, că turnul a fost construit în același timp cu catedrala actuală.

Săpătura s-a încheiat la o adâncime maximă de -3,42 m, pe un strat de pământ negru gălbui, lutos, umed, curat, fără material arheologic. Inventarul mormintelor descoperite a fost

foarte sărac, doar M239 a avut un vârf de suliță. În straturile de pământ au fost identificate două monede.

Restul materialului arheologic este reprezentat prin fragmente ceramice romane, medievale timpurii, sporadic moderne, fragmente ale unor recipiente de sticlă de factură romană, oase de animale, fragmente din diferite piroane, cuie, lame de cuțit din fier, o mărgică de sticlă, un fragment dintr-un ac de os. Materialul ceramic este cel mai numeros dar este foarte fragmentar. Cel medieval a fost descoperit cu precădere în stratul înmormântărilor și poate fi încadrat cronologic între sec. XI-XIV.

Bibliografie:

Daniela Marcu Istrate, *Catedrala romano catolică Sfântul Mihail și Palatul Episcopal din Alba Iulia. Cercetări arheologice 2000-2002*, Ed. Altip, Alba Iulia 2009.

Daniela Marcu Istrate (ed.), *Catedrala romano catolică și Palatul Episcopal din Alba Iulia. Arheologie și istorie. Catalog de expoziție*, Ed. Altip, Alba Iulia 2009.

99. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui

Punct: Muncel

Cod sit: 162942.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 213/2009

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

S-a urmărit decopertarea locuinței L2 surprinsă cca. jumătate în campania 2008 care se continuă spre S în cea mai mare parte, prin trasarea unei noi secțiuni Ș4 în prelungirea Ș3 pe un ax NV-SE.

Trasarea secțiunii Ș4 cu L = 15 m și l = 2 m pe traseul căreia s-au identificat: L2 între m.1 – m.2, L3 între m.9 – m.15 cu o vatră de foc dispusă în partea central-estică a locuinței (L3), și o groapă menajeră (G5) între m.1 – m.4 de factură cucuteniană.

Prin decopertarea primelor nivele arheologice s-au identificat fragmente ceramice de culoare cenușiu-negricioase, de calitate bună spre mediocră, cu incizii triunghiulare și impresiuni de factură Costișa. Deși puține la număr, majoritatea erau incizate.

Fragmente ceramice cucuteniene s-au descoperit încă de la -0,45-0,50 m, nivelul Cucuteni A3 fiind cel mai consistent, depășind grosimea de 0,40 m. În cazul gropii de fundare de sub locuința L2, fragmente ceramice s-au descoperit până la -1,55 m, iar locuința (L2) identificată din campania 2008 (Ș3) a fost surprinsă de la -0,60 m până la 0,85 m, fiind de remarcat stratul aluvionar mai gros în aval (m.1 – m.7) decât în perimetru L3 (amonte).

Locuința L2 surprinsă pe latura de SSE, între m.1 – m.2 din Ș4, este formată dintr-o masă de chirpici, în perimetrul cărora au fost identificate resturi de elevație de la pereții colțului sud-estic și o platforma din lut cu schelet de nuiele, cu refaceri succesive pe întreaga suprafață a construcției. Locuința a avut o formă aproximativ rectangulară, cu orientarea aproximativ NV-SE, fără a fi surprinse detalii arhitectonice. Sub resturile pereților a fost identificată platforma de chirpici, cu amprente de lodbe semicirculare în secțiune. Resturile păstrate în elevație ale pereților demonstrează existența unei singure încăperi surprinsă în Ș4 pe cca. 2 m². La partea inferioară a podelei din

lut sunt vizibile amprente provenite de la platforma de bărne realizată pe solul amenajat în prealabil.

Locuința (L3), surprinsă între m.9 și m.15, în proporție de două treimi, restul continuând în partea de V și S a secțiunii. Doi dintre pereții, cel estic și respectiv cel nord-estic, sunt surprinși în totalitate în Ș4, iar în mijloc, printre chirpici s-a identificat o vatră de foc cu mai multe etape de refacere. Între peretele estic al secțiunii Ș4 și chirpicul locuinței a fost descoperit și un complex ceramic de la un vas reîntregibil, iar în afara locuinței, pe latura de N au fost depistate câteva pietre de foc înroșite și mici oase, fără a fi însă vorba de o groapă propriu-zisă.

G5, a fost identificată de la m.1 până la m.4, între 0,60 m - 1,55 m, continuând și în afara secțiunii spre V. În umplutura sa s-au găsit: fragmente de chirpici; o nicovală din gresie; un topor masiv șlefuit din gresie; un topor șlefuit; nuclee neregulate, un gratoar retușat, pe lamă; un con (minifalos), din lut ars; o statueta feminină fragmentată; un percutor; ceramică pictată tricrom cu motive în Z,W,X,V; ceramică precucuteniană incizată; pietre înroșite; corn de bovină (-1,30 m); chirpici cu ardere secundară vitrificați; gratoar pe așchie din silex de Prut.

Vatra de foc descoperită între m.11-m.13 este de formă cvasirectangulară și se întinde pe o suprafață de cca. 1,5 m², fiind identificată în interiorul locuinței L3, pe latura nord-estică a acesteia, alipită peretelui exterior. Această instalație de foc a fost construită pe podeaua locuinței, având mai multe faze de reconstrucție, cu gardina păstrată într-o stare mediocră, având amprente de nuiele.

S-a constatat că vatra a avut trei faze de utilizare:

- stratul superior cu o grosime de cca. 0,03 m, reprezentând lipitura (fățuială) cea mai recentă, cu o arie de extindere maximă a vetrei;
- stratul median are cam aceeași grosime cu cel superior, însă lutuiala este galben-cenușie față de cealaltă cenușiu-albicioasă;
- vatra veche sau nivelul inferior inițial are o grosime mai mare de 0,04-0,05 m, fiind construită direct pe podea, lipsind pietre în substrat.

Totuși în partea de V a vetrei, există o piatră masivă fragmentată (gresie) arsă.

Chirpicul poligonal este de culoare cărămizie. Suprafața vetrei inițială era mult mai mică decât cea descoperită după refacerile succesive, având cca. 1 m². Pe ansamblu, vatra are o parte boltită cu înălțimea maximă în centru, coborând până la -0,40m (în bază).

Pe cuprinsul secțiunii Ș4 s-au mai descoperit:

Plastică:

- o statueta masculină fragmentată (m.12 - 0,50 m). Se păstrează din zona trunchiului și până la șolduri, cu zona inferioară ruptă din vechime, având o ardere bună, dar nu s-a ajuns până la culoarea cărămizie (ardere ideală) ci s-a realizat una gălbui-cenușie. Fesele sunt bine conturate, iar o mică proeminență schițează sexul bărbătesc (falusul). Are L = 2,5 cm, l (bazin) = 3 cm;
- fragment statueta masculină, (m. 7/-0,60 m) păstrată din zona gâtului până la bazin, care include fesele și sexul pronunțat (cu gaură în falus diam. = 4 mm). De deasupra zonei pubiene pleacă (triunghiular) cu vârful în jos la nivelul sexului, două linii paralele incizate care intersectează zona inferioară a bustului, după care coboară pe partea dorsală cu vârful spre mijlocul feselor, iar din loc în loc banda incizată este reprezentată cu adâncituri punctiforme. Ombilicul este schițat printr-o aplică proeminentă, iar o altă proeminență se poate vedea în zona

pieptului pentru a marca sânul drept. Sânul stâng nu este schițat. Sunt două variante: ori aplica a căzut din vechime, ori statueta era o reprezentare androgină, (sânul stâng legat de receptivitatea feminină iar cel drept nereprezentat, de aspectul masculin). (Dimensiuni: L = 8 cm, l(umeri) = 3,8 cm; l(bust) = 2 cm; l(bazin) = 3,5 cm; gr.(trunchi) = 1 cm; gr.(bazin + fese) = 2,8 cm. Statueta antropomorfă prezenta oblic și o „eșarfă” de pe umărul stâng până la bazin, iar în jurul soldurilor o altă eșarfă incizată. Eșarfa de pe umărul stâng are 2,5 cm în față și 2,5 cm în zona de la spate, iar cea de la bazin 6 cm. Astfel de statuete sunt rare, probabil reprezentând o căpetenie de rang înalt. Talia este ușor subțiată, iar bazinul mai larg decât umerii.

- Corn de taur (m.14/-0,60 m) din lut ars de culoare cărămizie, de dimensiuni mare (L = 7 cm, l(bază) = 2,2 cm, L(vârf) = 1 cm). Vârful cornului este rupt din vechime;

- corn din lut ars (minifal) (m4/-0,80 m) descoperit în groapa G3, cu formă de „piuneză”, însă cu vârful ușor alungit, subțiat treptat. Diam. = 2,2 cm, h = 1cm. Este de culoare galben-cenușie;

- percutor din silex rulat cvasisferic, cu urme de uzură funcțională, descoperit la m3/-0,80 cm;

- opt așchii neregulate și trei nuclee descoperite la m.3/-0,80 m;

- ceramică pictată în V, de culoare roșie, neagră, ciocolatie și albă;

- un fragment ceramic prezintă incizii paralele sub formă de W, X și V, iar pe gâtul vasului un șir punctiform circular, cu buza incizată alveolară, aparținând civilizației Precucutiene III. Este de culoare neagră;

- gratoar pe lamă din silex de Prut (m3/-0,80 cm), de culoare neagră-mat, cu partea activă convexă, retușat oblic, iar lateral retușe superficiale și urme de uzură. Lama este carenată (central-dreaptă), dar ruptă din vechime (L = 4,5 cm, l = 3 cm);

- fragment topor șlefuit din gresie glauconitică (m4/-0,80 m) păstrat cca. 1/3, de culoare cenușie, fin șlefuit, cu muchia dreaptă și o față plană, iar cealaltă ușor bombată, cu laturile cioplite. L = 4 cm, l(muchie) = 2,5 cm, l(mijloc) = 5 cm;

- topor masiv șlefuit, din gresie glauconitică cu început de perforare, având muchia în formă de V (triunghiular), cioplit în această zonă pentru a-i da utilitate ca a doua parte activă. Tăișul este cioplit, dar neterminat, iar ambele părți plane și una din laturi, iar cealaltă prezintă câteva cioplituri stângace. L = 20 cm, l(muchie) = 9 cm, l(tăiș) = 1,5 cm, gr. = 5,5 cm, ø(gaura de înmănușare) = 2,5 cm;

- chirpicii descoperite în groapa G5 (la -1,30-1,55 m) au predominant o ardere secundară;

- gratoar pe așchie (m2/-1,55 m), din silex de Prut, de culoare neagră cu partea activă convexă, retușat, iar lateral cu urme de uzură. Se disting clar bulbul de percuție și undele de șoc. L = 3 cm, l = 2 cm;

- fragment de capac de vâsuleț, (m.11/-0,60 m), de formă tronconică, cu urme vagi de pictură roșie, cu butonul apucător circular: diam.= 8 cm, h = 3 cm, fiind știrbit pe cca. 1/3 din circumferință;

- fragment coadă de polonic (m.12/-0,50 m) din lut ars cărămiziu (L = 6 cm, l(median) = 3cm, l(inf) = 1,7 cm);

- așchie (m14/-0,40 m) dreptunghiulară din silex de Prut cu urme de cortex rulat, de culoare neagră (L = 6cm, l = 3,5 cm);

- gratoar pe lamă (m5/-0,60 m) din silex alb-marونی (de Ibănești), cu carenă, având partea activă oblică, retușat semiabrupt pe ambele laturi până la talon. Se distinge bulbul de percuție, talonul și undele de șoc. L = 8 cm, l = 2,3 cm;

- fragment coadă de polonic (m6/-0,80 m) cu urme de pictură roșie, păstrată mai ales pe partea ventrală (L = 16,5 cm, l(coadă) = 4,5 cm, l(cupă) = 7,5 cm). La partea inferioară, la contactul dintre cupă și coadă prezintă o ușoară îngustare șantuită pe ambele părți, iar în zona mediană o curbă pentru a putea fi mai ușor de mănuit.

Bibliografie:

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Editura Lumen, Iași, 2005; ediția II, 2008.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Averești - Armășeni-Muncel*, CCA 2006, CCA 2007.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Situl arheologic Armășeni Muncel*, Prutul 27, 2008, p. 16.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Editura Lumen, Iași, 2008.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice în situl arheologic Armășeni, „Muncel”*, Lohanul 5, 2008, p. 2-3.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Armășeni, comuna Bunești-Averești, jud. Vaslui*, 2008, CCA, 2009.

100. Avrig, jud. Sibiu

Punct: Fortificația medievală

Cod sit: 144063.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr.183/2009

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Cetatea medievală așezată pe o culme ce coboară din vârful Suru al Munților Făgăraș, la o altitudine de 846 m, între localitățile Avrig și Racovița (județul Sibiu) a fost menționată în studiile istorice mai vechi pe baza unor observații de teren;¹ în cele mai noi studii, informațiile de teren neverificate sunt speculate.²

În anii trecuți, periegezele au permis recoltarea de presupuși pigmenti de mortar și evidențierea unor căi de acces dinspre Racovița și Avrig. Drumurile forestiere s-au înmulțit în ultimii 20 ani, iar rețeaua de acces a fost afectată de vegetația abundentă. Am ales pentru cercetarea arheologică din 2009 accesul dinspre Racovița și am așezat tabăra pe râul Mârșă.

Cercetarea arheologică a fost realizată cu sume de bani obținute prin sponsorizare de la SC Energietermica SA Sibiu. Mulțumesc de asemenea firmei DPC SA Sibiu, care a realizat ridicarea topo.

Locul pe care a fost amenajată fortificația este împădurit, primul obiectiv fiind defrișarea terenului acoperit de vegetație și de copaci căzuți.

În funcție de denivelările din teren, semne ale unor structuri de apărare sau a unor eventuale amenajări interioare, a fost practică o secțiune lungă de 7 m și lată de 1,50 m în partea mai joasă a terasei. SI a intersectat o astfel de denivelare și a atins una din gropile aflate în interiorul presupusei incinte.

Numai în partea de NNE denivelarea era continuă. Din acest motiv, pe acest segment, au fost practicate două secțiuni (a doua a avut 8 m lungime), care au vizat și interiorul incintei și două casete pentru dezvelirea substructurilor.

Segmentul de zid dezvelit în SI avea lățimea la bază de 1,20 m și în elevație 1 m. În partea inferioară, zidul văzut din

exterior avea un aspect mai îngrijit, alcătuit fiind din pietre de carieră cioplite. Mortarul de culoare albă (strat de 0,02-0,03 m lățime) ieșea dintre pietre. În partea de sus zidul era amenajat din pietre mai mici. Fața zidului avea un aspect neîngrijit, cu fața neregulată. Deasupra structurii de zidărie a fost așezat pământ. Talpa zidăriei era la -1,50 m de creasta mantalei de pământ.

Fața interioară a zidăriei (privită din interiorul incintei) prezenta același aspect neîngrijit cu pietre care ieșeau din plan.

Zidăria a fost așezată direct pe stâncă. Suprafața dezvelită în săpătură lasă să se vadă urmele tăieturii în stâncă. În acest fel s-a ajuns la adâncitura evidențiată în secțiune. În partea de jos a secțiunii a fost evidentă o altă adâncitură de formă neregulată.

În SII suprafața exterioară a zidului este oblică. Este evident același aspect neîngrijit al zidului și tehnica de amenajare cu „parament” exterior format din pietre de talie mai mare și pietre mai mici în mijloc. Lățimea la bază a zidului este de 1,40 m, iar talpa este la -1,10 m de vârful mantalei de pământ.

SIII avea menirea de a identifica eventuale urme de construcție pe latura de S, acolo unde se termina terasa superioară. Secțiunea a avut dimensiunile de 7 x 1,50 m, suficiente pentru a lăsa să se vadă urme de construcție. Ele nu au apărut.

SVII a secționat valul de la S, de pe terasa inferioară. Ea a avut 17 m lungime și a lăsat să se vadă un val lat de 7 m, format din depunere de pietriș lată de 1 m; înălțimea maximă este de 2 m. Înălțimea a fost stabilită față de nivelul actual de călcare de la N de val, în partea opusă terenul coborând în pantă. Până la peretele natural al terasei superioare a fost identificată o șanțuire adâncă de 0,50 m și lată tot de 0,50 m.

Spre SSV au fost practicate trei secțiuni de 3 x 1,50 m (SIV), 4 x 1,50 m (SV) și 4,50 x 1,50 m (SVI) în porțiunile de teren denivelate. Săpătura din SIV a dat la iveală un conglomerat format din pietre mici și mortar.

Pietre de dimensiuni mijlocii și urme de mortar au apărut în SV. Masa de zidărie amintită avea în prezent înălțimea de 0,70 m. O „zidărie” de pietre și mortar înaltă de 0,50 m a apărut și în SVI.

În suprafețele cercetate nu am găsit nici un fragment de vas ceramic sau de altă piesă arheologică.

Starea actuală a sitului arheologic este în ultimă instanță rezultatul acțiunii vegetației și a unor căutători de comori. Dealul se afla în apropierea traseului urmat de patrulele regimentului românesc de graniță Orlat, cu un detașament la Racovița. Gropile de mari dimensiuni din interiorul fortificației pot fi mai degrabă puse pe seama militarilor decât a unor căutători răzleți. Nu sunt excluse nici intervenții mai recente în urma cărora au apărut șanțurile în val.

Distrugerii masive au apărut însă cu mult înainte. Atunci a fost distrus segmentul de SSV dinspre terasa cu val și drumul de acces de la V. Nici ipoteza nefinalizării planului nu trebuie exclusă. Spre S nu se vede nici un fel de amenajare, iar spre V și NV sunt doar urme ale activității de amenajare. Compararea cu segmentul de zidărie de la NNE duce la aceeași ipoteză: fortificația nu a fost finalizată. Lipsa inventarului eventualilor locuitori întărește aceeași ipoteză, chiar dacă nici în alte fortificații din zona de pădure, cum este cea de la Rășinari, nu am găsit material arheologic bogat.

Spre deosebire de latura de NNE, unde pietrele au fost așezate pe stâncă, la SSV săpătura arheologică nu a întâlnit decât solul gălbui, lutos. El nu prezenta o bază durabilă pentru structura din pietre.

Segmentul de zidărie acoperit cu pământ de la NNE, valul de pământ și drumul de acces care înconjoară cetatea pe la V și intra în interior pe la N sunt dovezi ca a existat o activitate susținută de construcție. Ea se vede și în urmele tăierii stâncii în partea de N, în interior.

Caracteristica de bază a fortificației este folosirea valului cu miez din piatră. Aspectul și consistența zidăriei, pământul depus pe zid sunt caracteristicile unei structuri defensive pe care doar la cetatea de la Rășinari, în sistemul de apărare exterior am mai găsit-o.³ Asemenea sistem defensiv lua lesne forma unui oval cu capetele rotunjite, nu alungit ca în situația celorlalte cetăți din partea central sudică a Transilvaniei.

Structuri defensive superficiale amenajate din pietre, mortar și pământ se regăsesc la fortificația de la Tălmăcel și, prezumtiv, la Pianul de Sus, constituind un aspect inedit al fortificațiilor din partea central-sudică a Transilvaniei.

Note:

1. Kurt Horedt, *Südsiebenbürgische Grenzbürgen*, *Siebenbürgische Vierteljahrschrift* 64, 1, 1941 p. 17-19.
2. Sabin Adrian Luca, Zeno Karl Pinter, Adrian Georgescu, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu*, Sibiu, 2003, p. 46 (platformă de luptă ??); Adrian Andrei Rusu, *Castelarea carpatică*, Cluj-Napoca, 2005, p. 544 (urme de mortar legate de piatra dislocată cu prilejul săpării șanțului ??); Ioan Marian Țiplic, *Organizarea defensivă a Transilvaniei în evul mediu - secolele X-XIV*, p. 240 (fortificație posibil databilă în secolele XI-XIII ??).
3. Thomas Nägler, Petre Beșliu Munteanu, *Die Grenzbürgen von Reschinar bei Hermannstadt*, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 22 (93) 1, 1999, p. 4.

Abstract:

The fortification was a precinct made from a stone structure innerside, covered with earth. It was probably unfinished. No archaeological finds were uncovered.

101. Babadag, jud. Tulcea, [vicus Nov(us)]?

Punct: proprietatea Secuianu

Cod sit. 159669.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 298/2009

Colectiv: Florin Topoleanu - responsabil, George Nuțu (ICEM Tulcea)

O cercetare arheologică preventivă ne-a oferit posibilitatea, în octombrie 2009, să verificăm printr-o serie de sondaje stratigrafia unei așezări de perioadă romană timpurie, sec. II-IV p.Chr., situată în zona de SV a orașului Babadag. Din punct de vedere topografic, așezarea se află situată pe două planuri distincte: un platou cu frontul estic lung de cca. 200 m și cel nordic de 190 m, delimitate de restul câmpului prin râpe adânci de cca. 2-5 m; o zonă de deal deschisă, cu pante line și numeroase urme de edificii care se întind pe o suprafață de 600 m de-a lungul șoselei Babadag - Două Cantoane și pe aproximativ 800 m în lungul șoselei Babadag - Slava Rusă, inclusiv în profunzimea terenului. Dacă suprafața așezării a fost estimată anterior la cca. 50 ha, credem că o putem aproxima mai exact la 20 ha.

Relativ recent, un studiu asupra unei părți a colecției numismatice B. Costin din Babadag a adus în discuție un lot de monede provenite din această așezare din vecinătatea Pădurii Babadag¹. Așezarea, identificată deja de V. H. Baumann², a furnizat un lot de 23 de monede eșalonate de la Tiberius I până în sec. IV p.Chr. pentru ca un *folles* Mauriciu Tiberius, descoperire singulară pentru sec. VI p.Chr., să încheie seria descoperirilor numismatice în zonă. În afară de monedele semnalate cu această ocazie, autorii menționează existența, în numeroase colecții particulare din Babadag, a unor loturi importante de monede provenind din această așezare.

Pe două proprietăți, situate la liziera pădurii, au fost executate 5 sondaje cu dimensiuni cuprinse între 4 x 1 m și 6 x 1 m.³ În sondajele menționate a fost surprinsă următoarea stratigrafie: 0,20-0,25 m – vegetal; 0,25-0,75 m – pământ negru cu rare depuneri de materiale arheologice; 0,75-1,10 m pământ galben compact (steril). Materiale arheologice au apărut numai pe proprietatea Secuianu, situată în zona estică a platoului, în secțiunile I și II.

Prima secțiune (SI) a fost orientată N - S și are dimensiunile de 4,5 x 1 m. Materiale arheologice: un fragment de la o amforă de masă de sec. IV p.Chr. și un fragment de ulcior cu gură pălniformă de sec. II-III p.Chr. În aceeași secțiune a fost descoperită o groapă (G1) conținând materiale de sec. IV p.Chr.

În SII au fost descoperite câteva fragmente ceramice din sec. II-IV p.Chr. în afara unui context stratigrafic bine definit.

Cu ocazia cercetărilor arheologice au fost făcute și o serie de periegeze în zona menționată, fiind descoperite mai multe edificii distruse de arături. La suprafața terenului se puteau observa blochete fasonate, *tegule*, olane și fragmente arhitectonice împreună cu un numeros material ceramic. Edificiile observate se află situate la distanța de 100 - 300 m unul de altul, fără să se poată defini un anumit tipar, latitudinea și longitudinea fiecărui edificiu fiind luată cu un GPS Garmin eTrex Vista HCx. Deoarece a fost recuperat un numeros material ceramic provenit din dărâmăturile acestora, prezentăm pe scurt, dispunerea lor în teren, împreună cu fragmentele vitrice și ceramice tipice, urmând ca ulterior, poate în cadrul unor noi cercetări arheologice preventive, să aducem mai multe date privind geneza și evoluția edificiilor menționate.

Edificiul I (EI) a fost identificat în colțul de NE al proprietății Secuianu, în zona unui drum de acces forestier; este de dimensiuni mari (cca. 10 x 20 m) - lat. 44.8741151299; long. 28.6859469675. Materiale arheologice: un cercel din bronz în bandă simplă, circulară, data în sec. IV p.Chr. și un fragment dintr-un bol de sticlă de sec. II-III p.Chr.

Edificiul II (E II) se află situat la 200 m NV de proprietatea menționată (folosită drept reper). Este puternic afectat de lucrările agricole, la suprafața terenului observându-se numeroase blochete fasonate, cărămizi dar și bucăți de chirpic provenit din elevația pereților - lat. 44.8755655345; long. 28.6850298196. Materiale arheologice: două fragmente de la așa-numitele „*stemmed goblets*” Isings form 111, sec. IV p.Chr. și un mâner torsionat de la o amforă de masă, sec. III-IV p.Chr.

Edificiul III (EIII), extrem de afectat de arături, se află situat la 250 m NV de proprietatea menționată și 90 m de EII. Au fost observate urme de mortar - lat. 44.8763753939; long. 28.6855769902. Materiale arheologice: un bol *Isings form* 96, sec. II-III p.Chr. și un fragment de la un ulcior cu disc din același interval cronologic.

Edificiul IV (EIV) a fost identificat în apropiere de EIII, la 70 m NV de acesta, pe panta unui deal - lat. 44.8767514899; long. 28.6842489615. Materiale arheologice: un fragment de *oenochoe* sec. II-III p.Chr.

Edificiul V (EV) se află situat la 300 m NNV de proprietatea Secuianu - lat. 44.8768742010; long. 28.6865564156. Materiale arheologice: o pansă de amforă LR 2, sec. IV p.Chr., o bază de cană din sec. II-III p.Chr. și o bază de cătuie.

Edificiul VI (EVI) a fost reperat la 300 m N de proprietatea menționată și la 50 m E de EV. Este un edificiu de dimensiuni apreciabile și puternic afectat de lucrările agricole. Urme de mortar, un mare număr de blochete și fragmente arhitectonice (o plință și un fragment de coloană) dar și ceramică sugerează existența unei clădiri importante - lat. 44.8765879590; long. 28.6872560531. Materiale arheologice: un fragment de la o amforă de masă, sec. III-IV p.Chr., un fragment de gură de la o oală de bucătărie și o buză de *dolium* datate în sec. IV p.Chr.

Edificiul VII (EVII) se află situat în linie dreaptă spre E față de E VI, la 70 m. Este un edificiu cu o suprafață apropiată de EVI, distrus în mare parte de lucrări agricole și de o locuință contemporană care îl suprapune în parte - lat. 44.8764104303; long. 28.6882123444. Materiale arheologice: un fragment de vas-borcan de tradiție getică și un fragment de coloană spartă longitudinal (stilp miliar?).

Edificiul VIII (EVIII) este cel mai avansat, la 350 m N de proprietate - lat. 44.8771233112; long. 28.6870056856. Materiale arheologice: două fragmente de amfore Zeest 84-85, sec. II-III p.Chr., un fragment de amforă neidentificată, o bază de la un ulcior amforoidal de sec. II-III p.Chr. și un proiectil de praștie.

Cu mențiunea că nu am putut face repertorierea tuturor zonelor cu materiale arheologice, din motive lesne de înțeles - vegetație, proprietăți îngrădite, eroziune accentuată - sperăm ca această succintă enumerare să contribuie, alături de materialul arheologic prezentat, la lămurirea intervalului cronologic în care putem încadra așezarea. Nu în ultimul rând, prezentarea potențialului arheologic al sitului și puterii factori antropici și naturali care contribuie la distrugerea sitului sperăm să constituie un semnal de alarmă pentru protejarea acestei zone.

Note:

1. M. Iacob, A.-M. Velter, Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Monede dintr-o colecție particulară din Babadag*, Cercetări Numismatice 8, 2002, p. 44-45.
2. V.H. Baumann, *Ferma romană din Dobrogea*, Tulcea, 1983, p. 45, nota 76.
3. Sondajele au fost executate pe proprietățile Secuianu P. și Dermina P.; documentația este în arhiva ICEM, nr. 45/11.05.2009.

Abstract:

A rescue excavation gave us the opportunity, in October 2009, to check through series of surveys the stratigraphy of an early Roman period settlement, dated to the 2nd - 4th centuries AD, situated in the southwest area of the town of Babadag. From a topographic point of view, the settlement is situated on two distinct planes: a plateau with the east front, about 200 m in length and the north one of 190 m, delimited from the rest of the field by precipices about 2-5 m deep; an open hill area, with gentle slopes and numerous traces of buildings stretching over an area of 600 m along the Babadag -

Două Cantoane highway and approximately 800 m along the Babadag - Slava Rusă highway, including into the depth of the ground. While the area of the settlement was previously estimated at about 50 ha, we think that we may assess it more accurately at 20 ha.

On two properties, situate at the edge of the forest, we conducted five survey sized between 4 x 1 m and 6 x 1 m.³

Upon the archaeological excavations conducted we carried out also a series of surveys in the area mentioned, and discovered several buildings destroyed by plough works (at least eight). At the surface of the ground we could notice polished blocks, *tegulae*, tiles and architectonic fragments together with a lot of pottery. The buildings noticed are situated at the distance of 100 - 300 m from each other, with no definite pattern. We recovered a lot of pottery from their debris.

102. Baia Mare, jud. Maramureș

Punct: Bastionul Măcelarilor

Cod sit: 106327.09

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 331/2009

Colectiv: Florin Gogâltan - responsabil, Vitalie Bârcă, Călin Cosma, Aurel Rustoiu (IAIA Cluj)

Din documentele vremii știm că pe 9 noiembrie 1469 regele Matias Corvin permite orașului Baia Mare să ridice ziduri de piatră în scop de apărare. *Bastionul Măcelarilor* a făcut parte din această împrejmuire de piatră străjuind Poarta de Sus a cetății, una din cele patru porți principale de intrare în oraș. În timp Bastionul Măcelarilor a trecut prin evenimente care au afectat arhitectura sa. Spre exemplu în 1567 zidurile de piatră ale cetății au fost distruse parțial, implicit fiind afectat și bastionul, iar sistemul de apărare a fost refăcut și până în sec. al XVIII-lea nu mai apare nici o modificare semnificativă.

Investigarea arheologică a perimetrului aflat în preajma *Bastionului Măcelarilor* din Baia Mare a avut ca scop lămurirea realităților istorice dintr-un perimetru care nu a mai făcut obiectul unei astfel de cercetări. Necesitatea efectuării sale rezida din faptul că proiectul de reabilitare a acestui obiectiv istoric prevedea intervenții în unele zone până la o adâncime de -1,20 m, care ar fi putut duce la distrugerea unor raporturi stratigrafice importante pentru încercarea de reconstituire a perioadei de construcției și funcționare a bastionului. În funcție de suprafața, aspectul pieței și a posibilităților din teren au fost deschise trei secțiuni (SI: 19 x 2 m; SII: 11 x 2 m; SIII: 5,50 x 2 m). În toate cele trei secțiuni s-a săpat până la adâncimea de 1,90 -2 m, când a fost atins nivelul pânzei freatice. Stratigrafia celor trei secțiuni practicate este aproape identică.

Ca urmare a cercetărilor desfășurate, au fost recoltate materiale arheologice, exclusiv în poziție secundară. Prezența sporadică a unor fragmente ceramice medievale târzii și moderne poate fi explicată prin apropierea de centrul istoric al municipiului Baia Mare. Materialele au ajuns aici în urma amenajărilor care s-au făcut în Baia Mare în perioada modernă și contemporană. Astfel nu s-a identificat nici un element prin care am putea data diferitele etape de construcție și amenajare din preajma Bastionului Măcelarilor.

103. Belciug, com. Drăgănești, jud. Prahova

Punct: Autostrada București-Ploiești, km 43

Cod sit: 131265.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 125/2009, 362/2009

Colectiv: Dan Lichiardopol (MJIA Prahova), Radian Andreescu (MNIR) - responsabili, Alin Frînculeasa, Nicolae Șerban, Octav Negrea (MJIA Prahova), Panait Mihail (student U București)

În urma cercetărilor arheologice de suprafață, generate de supravegherea arheologică de pe traseul autostrăzii București-Ploiești, în luna februarie 2009 în zona km 41-47 am identificat două noi situri arheologice în localitățile Belciug și Râfov, ambele în județul Prahova. Alături de cercetarea de suprafață, de-a lungul său respectivul tronson a fost sondat mecanizat, obținându-se informații suplimentare privind prezența, întinderea și stratigrafia acestor situri arheologice. Toate aceste informații corelate au impus realizarea unor cercetări arheologice preventive pentru descărcarea de sarcină arheologică a respectivelor zone.

Situl de la Belciug se află la km. 43+225m - 43+330 m ai autostrăzii București - Ploiești, pe terasa primară de pe partea de E a râului Teleajen, în zona câmpiei Gherghiței. Modificările geomorfologice au făcut ca în prezent râul Teleajen să curgă la cca. 100 m V față de vechea terasă.

În mijlocul sitului a fost depozitat pământul rezultat din decaparea a 0,30 m de pământ de pe firul autostrăzii. În funcție de acest depozit de pământ am împărțit situl în trei sectoare, respectiv N, S și central (zona depozitului). Au fost trasate și cercetate 26 de secțiuni, 24 de casete, 6 șanțuri mecanizate. În cazul majorității locuințelor au fost demontați și martorii stratigrafici. Suprafața totală săpată a acoperit aproximativ 1600 m². Suprafața acoperită de cercetare a fost de aproximativ 3500mp. Secțiunile au avut orientarea S - N în cazul sectoarelor de S și N, respectiv E - V în cazul sectorului central. Casetele au fost adosate secțiunilor, dar au fost și cazuri când au fost trasate independent de secțiuni pentru acoperirea unor suprafețe necercetate. Cercetarea arheologică a depășit spre V și E marginile firului autostrăzii, iar spre N și S au fost identificate limitele sitului.

Stratigrafia sitului prezintă mai multe nivele de locuire. Au fost identificate două nivele arheologice Latène, un nivel de locuire din sec. VI-VII p.Chr. (cu mai multe etape de evoluție), două nivele medievale inconsistente (sec. XVI-XVIII) și patru morminte de înhumare medievale.

Primul nivel Latène a fost identificat la adâncimea de 1,50-1,80 m. Acest strat gros de 0,20-0,25 m, are culoarea roșcată, sau cenușie spre marginea de V a sitului. Au fost identificate locuințe arse, având suprafețe relativ mari, câteva gropi. Grosimea chirpiciului ars are cca. 0,10-0,25 m. Inventarul acestor locuințe este extrem de sărăcăcios. Spre marginea de V a sitului în acest nivel arheologic, într-un strat cenușiu, gros de 0,20-0,25 m, am descoperit zone foarte bogate în material arheologic specific, respectiv ceramică, oase de animale. Toată ceramica este fragmentară. Această zonă pare să fie rezultat al unor activități cu caracter menajer. Acest nivel arheologic a fost identificat în toate sectoarele, fiind cercetat mai ales în sectoarele de S și central. Inventarul așezării constă în ceramică lucrată la mână, dar și la roată, fusaiole din lut, câteva

piese din metal, oase de animale. Pe baza materialului pare să aparțină sec. IV-III a.Chr.

Al doilea nivel de locuire Latène se află la 0,30-0,60 m deasupra primului strat Latène, între acestea fiind identificată o depunere aluvionară ce are grosimi variabile, mai mari spre nordul sitului, mai mici spre albia râului. Are grosimea de aproximativ 0,20 m. Au fost identificate câteva locuințe incendiate, mai multe gropi, câteva vetre, două cuptoare. Acest nivel arheologic a fost identificat în toate sectoarele, totuși în cel de N fiind foarte firav, marcat doar de câteva fragmente ceramice și o groapă izolată. Mai remarcăm zone în care apar foarte multe fragmente ceramice sau oase, fără să fie identificate complexe. Acest nivel arheologic este puternic afectat de locuirea din sec. VI-VII p.Chr. Inventarul așezării constă în ceramică lucrată la mână decorată cu brâu alveolat, dar și la roată între care se remarcă câteva fragmente de amfore, fusaiole din lut, câteva piese din metal, os, corn, oase de animale. Materialul pare să aparțină sec. IV-III a.Chr.

Stratul arheologic din mileniul I, are o grosime de 0,30-0,40 m, aflat sub stratul galben nisipos aluvionar gros de 0,30-0,50 m. Are culoarea cenușiu-negricioasă, structură argiloasă. Acest nivel este separat de al doilea nivel Latène de un strat natural gălbui argilos gros de 10-15cm. Au fost identificate și cercetate 26 de locuințe adâncite, un complex adâncit cu două cuptoare cotlonite în mal, o groapă cu cuptor cotlonit, un cuptor „în are liber”, în jur de 20 de gropi „menajere”. Locuințele au în plan formă dreptunghiulară, colțurile rotunjite. Au fost descoperite gropi de par dispuse pe laturi sau colțuri. Gropile de par se adâncesc 0,20-0,30 m. Locuințele sunt adâncite între 0,20 m și 0,50 m de la nivelul de săpare surprins de cercetare. Au ca structură de combustie cuptoare sau pietrare, amplasate într-unul din colțurile locuinței. În cazul a trei locuințe din sectorul de N am identificat prezența a două cuptoare, unul era construit în calup de lut rezervat al doilea fiind cotlonit în mal. Două dintre locuințele cercetate au fost incendiate. De remarcat că aceste locuințe sunt adâncite maximum 0,20 m în statul gălbui mult mai consistent în sectorul de N în care au fost descoperite respectivele locuințe. Am identificat și cazuri de întretăieri de complexe, respectiv gropi ce taie locuințe, sau locuințe suprapuse. În două cazuri sunt întretăieri de două locuințe, iar într-un singur caz am identificat o suprapunere de trei locuințe. Materialul arheologic descoperit se concentrează în jurul locuințelor. Cel conservat *in situ* în cadrul locuințelor este relativ sărac, se concentrează cu predilecție, cu excepția locuințelor incendiate, în zona cuptoarelor. Inventarul așezării destul de bogat pentru standardele epocii, este format din ceramică, oase de animale, foarte rar piese de metal (bronz, fier), os (pieptene fragmentar), corn, lut. Au fost descoperite și vase întregi sau întregibile. Pe trei vase lucrate la mână se află incizate, în pasta moale, cruci. Toate aceste fragmente cu „semne” provin din locuințe, unul fiind descoperit în interiorul unui cuptor. Referitor la ceramică, lucrată la roată sau la mână, frecvente ca forme sunt vasele borcan, dar am identificat și câteva tipuri de vase ce apar mai rar cum sunt tipsiile, capacele, un pahar cu picior. Am descoperit și ceramică decorată în registre cu striuri sau vălurit. Mai multe locuințe, după abandon, au fost utilizate ca „gropi menajere”, umplutura fiind foarte bogată în oase și ceramică fragmentară. Această situație, dar și întretăierea unor complexe (locuințe sau gropi), depunerea materialului arheologic pe două nivele, relativa densitate a locuințelor, indică cel puțin două etape de locuire. Pe baza

ceramicii, lucrată la mână sau roată, putem atribui acest nivel arheologic culturii Ipotești-Cândești, sec. VI-VII.

Primul nivel medieval constă în gropi și câteva locuințe incendiate surprinse doar.

În al doilea nivel medieval, denumit de noi „modern”, au fost descoperite trei locuințe adâncite ce aveau cuptoare cotlonite în mal, mai multe gropi. Toate complexele perforază nivelul de locuire din sec. VI-VII, umplutura are culoarea gălbuie, nisipoasă, fiind probabil efect al unei depuneri aluvionare. Am constatat prezența aceleiași tip de umplutură și în cazul a celor trei morminte descoperite în sectorul de S. Inventarul este foarte sărăcăcios, fiind descoperite doar câteva fragmente ceramice parțial.

Cele patru morminte de înhumatie sunt orientate aproximativ V - E cu mici deviații. Trei morminte au fost descoperite în sectorul de S, al patrulea în sectorul de N. Unul din mormintele din sectorul de S a avut ca inventar o monedă de argint perforată, descoperită în zona antebrațului stâng. Moneda a fost datată în sec. XVI (datare A. Vâlcu – I.A.B. căruia îi mulțumim).

Materialul descoperit la Belciug se află în depozitele MJIA Prahova, fiind în curs de prelucrare, restaurare.

Abstract:

Following the archaeological surveys, generated by the archaeological surveillance along the Bucharest - Ploiești highway trajectory, in February 2009 in the area of km 41-47 we identified two new archaeological sites in the localities of Belciug and Râfov, both in the county of Prahova. The site of Belciug lies at km. 43+225 m - 43+330 m of Bucharest - Ploiești highway, on the primary terrace on the east side of the Teleajen river, in the area of the Gherghiței Plain. The geo-morphological changes resulted in the current Teleajen River flowing about 100 m to the west of the old terrace.

The overall area excavated covered about 1600 m². The investigated area measured about 3500 sq.m. The stratigraphy of the site has several occupation levels. We identified two Latène archaeological levels, an occupation level dating to the 6th – 7th centuries AD (with several development phases), two inconsistent mediaeval levels (the 16th – 18th centuries) and four mediaeval inhumation graves. The four inhumation graves are oriented to the W - E with small deviations. Three graves were uncovered in the south sector, the fourth in the north sector. One of the graves in the south sector included in the grave goods a perforated silver coin, discovered in the area of the left forearm. The coin was dated to the 16th century.

104. Brașov, jud. Brașov

Punct: Biserica Evanghelică Sfântul Martin

Cod sit: 40205.22

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 73/2009

Colectiv: Daniela Marcu Istrate - responsabil, Gabriel Izdrăilă (SC Damasus SRL)

În primăvara anului 2009 a fost realizată cercetarea arheologică preventivă în interiorul bisericii evanghelice Sf. Martin din Brașov, monument istoric de categoria A, ca și

continuare a cercetărilor din campania din octombrie-noiembrie 2008.

Toate notațiile au fost date în continuarea celor din prima campanie.

Cercetarea a fost inițiată ca parte componentă a investigațiilor preliminare pentru întocmirea expertizei de rezistență și a celei geo-tehnice. Amplasarea secțiunilor a fost stabilită în funcție de solicitările inginerilor și arhitecților, dar s-a urmărit de asemenea dezvelirea fundațiilor în toate punctele importante, la întâlnirea diferitelor compartimente ce alcătuiesc căderea actuală.

În această campanie au fost cercetate 5 secțiuni, numerotate de la 15 la 18, precum și prelungirea lui S12, deschisă în anul 2008.

În total au fost realizate 18 secțiuni, au fost cercetate 9 structuri zidite (numerotate de la Z1 la Z9), și au fost cercetate parțial 68 de morminte (notate M), 4 complexe (notate Cx). Stratigrafia a fost înregistrată într-o legendă unică care conține 41 de straturi.

Scopul cercetării arheologice de la Biserica evanghelică Sfântul Martin din Brașov a fost de a clarifica, cel puțin în mod sumar, evoluția planimetrică și cronologică a monumentului, și de a pune la dispoziția proiectantului principalele informații tehnice despre clădire: structura și cotele de fundare, stratigrafia generală, evoluția nivelului de călcare. Astfel în campania din aprilie 2009 au fost cercetate cinci suprafețe arheologice, amplasate în interiorul bisericii, după cum urmează: pe latura de V a bisericii, în interior, se află S12; în colțul de SV al bisericii, în interior, se află S15; în colțul de NV al bisericii, în interior, se află S16; pe latura de N a bisericii, în interior, se află S17; pe latura de S a bisericii, în interior, se află S18.

În linii mari, stratigrafia păstrează caracteristicile prezentate ca urmare a cercetărilor arheologice care au avut loc în perioada 13 octombrie – 5 noiembrie 2008.

În interior, terenul natural este aceeași stâncă roșcată, care prezintă o înălțime maximă în zona îmbinării celor două faze de construcție a bisericii, coborând apoi mai mult sau mai puțin accentuat atât spre V cât și spre E. În S15 și S16 (la limita vestică a bisericii vechi) stânca apare la -1,46 m și -1,30 m, la mijlocul bisericii actuale se află aproximativ la -0,20 m, iar în extrema estică a bisericii actuale coboară la -1,94 m.

În interiorul bisericii, predominant este un strat gri foarte afânat (chiar prăfos) cu multe oase umane, pigment de mortar și fragmente de cărămidă. Este un strat rulat, în care au avut loc numeroase înmormântări în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea. Acest strat se află direct pe stâncă, iar ca și cote, acesta variază în funcție de intensitatea tăierii stâncii pentru efectuarea înmormântărilor, de la -2,42 m la -1,32 m, până sub nivelul pardoselii actuale a bisericii.

Biserica veche, reprezentând jumătatea de V a bisericii actuale, a fost cercetată din interior prin S12, 15, 16, 17 și 18.

Absida bisericii vechi nu a putut fi identificată. După toate probabilitățile, ea a dispărut în momentul extinderii bisericii (sec. XVIII), zidăria subterană fiind superficială datorită nivelului ridicat al stâncii (-0,10 -0,30 m de la nivelul actual).

În urma cercetărilor, a fost identificată limita estică a pereților de N și S ai navei, care indică o lungime de 16,80 m pe ambele laturi ale bisericii.

Din punct de vedere tehnic, biserica se caracterizează printr-o fundație regulată, construită din fragmente de piatră

locală (în general de dimensiuni mici și medii), legate cu un mortar de var amestecat cu pietriș grosier, folosit în cantitate insuficientă. Talpa fundației se află la cote variabile, situație care a fost determinată de configurația naturală a terenului. Fundația a fost așezată în solul viu (de regulă stratul 2, un lut roșcat dur, o depunere sterilă la partea superioară a rocii native). Talpa fundației peretelui nordic coboară de la cota 0 la -1,60 m (cote la cele două extremități), în același strat de sol viu, urmând fără îndoială linia pantei existente în acel moment la nivelul terenului. Fundația peretelui vestic coboară în adâncime până la -1,46 m, iar cea a peretelui sudic de la -0,08 la -1,46 m. Așadar adâncimile sunt extrem de inegale, dar foarte probabil constructorii s-au adâncit relativ constant față de două coordonate, nivelul terenului și nivelul solului dur. Fundația are un decroș care variază între 0,06 și 0,12 m, în funcție de cât de mult coboară în adâncime. Elevația este tencuită.

De asemenea a fost evidențiată fundația pragului portalului principal vestic. Are limita inferioară cuprinsă între -1,30 și -1,40 m. Este construit din piatră legată cu mortar gri-albicios, cu mult var, sfărâmișor. Decroșul fundației este de 0,10 - 0,12 m. Talpa fundației stă pe stratul 2, iar pragul inițial se afla la -0,62 m.

A fost cercetată integral fundația unuia dintre cei doi stâlpi care susțin tribuna de V, care fac parte din planimetria originală a bisericii. Acesta prezintă un soclu (0,50 x 0,60 m) format dintr-un bloc de piatră cu 6 muchii. Deasupra soclului presupunem că se află, sub tencuială, o zidărie din piatră legată cu un mortar gri-albicios, foarte solid, cu mult var și nisip. Fundația este o zidărie compusă din piatră înecată într-un mortar gri-albicios, foarte solid, cu mult var și nisip. Este așezată în stratul 2, cu talpa la -1,15 m.

Lângă soclu, la -0,49 m se află o cărămidă în poziție *in situ*, lucru care ne face să credem că ar fi putut reprezenta un nivel de pardoseală din cărămidă. Același lucru a putut fi vizibil și la celălalt stâlp al tribunei.

Biserica de secol XVIII

Structurile specifice acestei perioade au fost notate cu Z1. În această campanie au fost parțial cercetate prin S18.

Din punct de vedere tehnic zidul are talpa fundației cuprinsă între -0,48 m și -0,66 m. Aici zidul se caracterizează printr-o fundație neregulată, fără decroș, cu un mortar albicios, dur, amestecat cu fragmente de cărămidă. În săpătură a fost surprins și șanțul de fundare a lui Z1, integral săpat în stâncă. Umplutura este de culoare gri-albicios, cu mult mortar, fragmente de cărămidă, pietre mici și medii.

În interiorul bisericii au fost cercetate un număr de 41 de morminte în care s-au păstrat aproape intacte sicriile. În mormântările nu au păstrat o anumită ordine, iar după inventarul monetar (aproximativ 60 de monede de sec. XVIII) și după înscrisurile de pe unele sicrie, aceste morminte se datează în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Textilele descoperite pe unele morminte de asemenea pot fi elemente importante de datare.

Materialul arheologic este parțial prelucrat, din acest motiv comentariile de ordin general și cronologic sunt restrânse. Ele vor fi definitivare după identificarea tuturor monedelor și prelucrarea integrală a materialului arheologic.

Abstract:

In the spring of 2009 we conducted a rescue excavation inside the Saint Martin's Evangelic Church in Brașov, a historic monument of A category, as a continuation of

the excavations in October – November 2008 campaign. The aim of the archaeological excavation at the Saint Martin's Evangelic Church in Braşov was to clarify at least in a concise way, the planimetric and chronological evolution of the monument, and to make available to the designer the main technical data on the building: the foundation structure and quota, the general stratigraphy, the evolution of the floor surfaces. Thus, during the April 2009 campaign we conducted five archaeological areas, situated inside the church. The old church, representing the west half of the present church, was investigated on the inside through S12, 15, 16, 17 and 18. The apse of the old church could not be identified. In all probability, it vanished when the church was extended in the 18th century, as the underground masonry was shallow due to the high level of the cliff (–0.10 –0.30 m from the current level).

Following the excavations, we identified the east end of the east and of the north and south walls of the nave, pointing to a length of 16.80 m on both sides of the church. Inside the church we investigated 41 graves in which the coffins were preserved almost intact. The burials did not preserve a certain order, and, judging from the coin inventory (about 60 coins from the 18th century) and from what is written on some coffins, these graves date to the second half of the 18th century. The fabrics discovered on some graves can also be important dating elements.

105. Brăila, jud. Brăila

Punct: Oraşul Vechi, Piaţa Poligon, nr. 4

Cod sit: 42691.04

Autorizaţia de cercetare arheologică preventivă nr. 338/2009

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru (M Brăila)

Ansamblul arheologic Cetatea Brăilei a fost cercetat în punctele str. Cetăţii nr. 70, nr. 53, str. C. A. Rosetti nr. 17, str. Zidari nr. 34 şi faleza Dunării (Grădina Publică). Cercetarea a relevat prezenţa unei necropole creştine (necropola nr. 1) din sec. XIII-XIV, precum şi a altor vestigii aparţinând oraşului medieval şi modern.

Ansamblul arheologic „Cartier Biserica Veche” a fost cercetat în mai multe puncte: Biserica Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, Piaţa Traian, Piaţa Poligon nr. 2, Calea Călăraşilor nr. 19, str. Veche nr. 4B, str. Şcolilor nr. 4, str. Logofăt Tăutu, descoperindu-se trei necropole creştine – necropola nr. 2 (sec. XV), necropolele nr. 3 şi 4 (sec. XVI-XVIII), morminte izolate, precum şi numeroase complexe de locuire.

S-a ales pentru cercetare zona mediană din spaţiul unde urmează să fie amplasată viitoarea construcţie, unde am trasat „magistrala” S1 (15 x 3 m), orientată NE – SV. În apropierea acesteia, aproximativ la 5 m, am efectuat un sondaj S2 (5 x 5 m), paralel.

Au fost identificate urmele unui tranşeu din al doilea Război Mondial, pe care l-am surprins în capătul SV al S1, aproape perpendicular, în c.1-2. Am notat iniţial Gr.2 şi Gr.6 din S1 gropile apărute în profil şi care s-au dovedit a fi urmele tranşeului. În zonă au fost descoperite elemente de echipament (cască de protecţie, gamelă), muniţie, sticle, cutii de conserve etc.

În S1 a apărut o groapă menajeră de mari dimensiuni, ovală, cu diametrul de aproximativ 2 – 2,30 m şi adâncimea maximă de 2,80 m, notată Gr.1. Am identificat-o la –2 m în c.4. Umplutura este formată din sediment negru-cenuşiu amestecat cu resturi menajere; putem distinge mai multe etape de umplere (amenajare de sediment loessoid) datorită existenţei unor straturi de nivelare surprinse în profil. În această groapă a apărut mult material ceramic şi osteologic.

Alte gropi menajere au dimensiuni ceva mai mici şi forme general ovale, cu diametrul cuprins aproximativ între 1 – 1,30 m şi adâncimea maximă de 2,90 m în Gr.4; 3,20 m în Gr.5 sau 3,70 m în Gr.3. Acestea au fost identificate la aceeaşi adâncime respectiv –2 m. Umplutura este formată din sediment negru-cenuşiu amestecat cu resturi menajere.

În S2 a apărut o groapă menajeră de mari dimensiuni, ovală, cu diametrul de aproximativ 2 – 2,30 m şi adâncimea maximă de 3,80 m, notată Gr.2. Am identificat-o la –2 m în c.3-4. Umplutura este formată din sediment negru-cenuşiu cu numeroase elemente de ardere, amestecat cu resturi menajere. O altă groapă de mici dimensiuni, notată Gr.1 a fost identificată în colţul c.2. Are formă aproximativ ovală şi adâncimea maximă de 2,40 m, materialele arheologice fiind răzleţe.

Tranşeele amintite mai sus l-am identificat şi în S2, unde intersecta c.1 şi parţial c.2. Suprapunea în c.1 o groapă menajeră notată Gr.3. Aceasta avea formă rotundă, cu diametrul de cca. 1 m, conţinutul său fiind răvăşit cu ocazia săpării tranşeei.

În gropile descrise mai sus, precum şi în celelalte carouri am identificat o cantitate ridicată de material arheologic din care menţionăm: ceramică sgrăfitată de tradiţie bizantină, ceramică smălţuită, disc ornamental, sticlărie, porţelan otoman, piese metalice (în special unelte), oase de mamifer (bovideu, ovicaprine) şi peşte, monede, pipe, inel şi cercei.

S-au săpat două secţiuni cu suprafaţa totală de 80 m², orientate NE–SV. Prima (S1) având dimensiunile 15 x 3 m, a fost împărţită în cinci carouri, numerotate începând de la 1 din colţul SV al secţiunii. A doua (S2) având dimensiunile 5 x 5 m, a fost împărţită în patru carouri, numerotate de la 1 din colţul SV al secţiunii.

La adâncimea de –2 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Acesta este perforat de numeroase gropi menajere de dimensiuni variate şi urme de tranşee din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Întrucât terenul se afla între alte trei imobile aflate într-o stare precară de conservare, astfel încât s-a evitat apropierea de calcanul acestora, precum şi pentru că suprafaţa este neregulată, tehnicile şi metodele de cercetare folosite au fost:

- sondaj stratigrafic realizat manual;
- secţiune stratigrafică realizată manual;
- prelevarea materialelor arheologice.

Obiectivele cercetărilor viitoare - cercetarea şi supravegherea arheologică preventivă în Ansamblul arheologic „Cetatea Brăilei”.

Bibliografie:

Ionel Căndea, *Brăila, origini şi evoluţie până la jumătatea secolului al XVI-lea*, Editura Istros, Brăila, 1995.

Abstract:

The archaeological site of Cetatea Brăilei was investigated in the locations: 70 and 53 Cetății Street, 17 C. A. Rosetti Street, 34 Zidari Street and the Danube (Dunării) river bank (The Public Garden). The investigation revealed the presence of a Christian cemetery (cemetery no. 1) from the 13th – 14th centuries, as well as that of other vestiges belonging to the mediaeval and modern city.

The archaeological site of "Cartier Biserica Veche" was investigated in several locations: Saint Archangels Michael and Gabriel's Church, Traian Square, 2 Poligon Square, 19 Calea Călărașilor, 4B Veche Street, 4 Școlilor Street, Logofăt Tăutu Street, and three Christian cemeteries were discovered – cemetery no. 2 (the 15th century), cemeteries nos. 3 and 4 (the 16th – 18th centuries), isolated graves, as well as numerous occupation sites.

106. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu**Punct: La Școală**

Cod sit: 101387.02

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 119/2009 și nr. 197/2009

Colectiv: Cătălin Bem - responsabil, Cătălin Nicolae, Silviu Oța, Constantin Haită, Gabriel Vasile, Mihai Florea, Valentin Dumitrașcu, Eugen Paraschiv, Decebal Vleja, Emil Dumitrașcu (MNIR), Carmen Bem (cIMeC), Traian Popa (MJTA Giurgiu), Andrei Asăndulesei (UAIC Iași)

Suprafața cercetată face parte din ansambluri de situri arheologice Bucșani (*La*) *Pădure*. În urma cercetărilor sistematice extinse și a sondajelor și carotajelor din Microzona Bucșani am inclus în aceeași stațiune mai vechile sau mai noile puncte cunoscute sub toponimele *La Cimitir*, *La Biserică*, *La Dispensar*, *La Lăptărie*, *La Școală*, *La Dolot*, *La Piscină*, *La Pădure*, *Pădure 2*, *La Buric*, *La Cuptor*, *Izvor* și *Izvor 2*, *Pepinieră* și *Pepinieră 2*. Fiecare dintre aceste toponime indica, la un moment dat, descoperirea la suprafața solului sau, în cazul punctelor *La Pădure*, *Pădure 2* și *Izvor 2*, prin săpături arheologice, de resturi antropice. Situația generală topografică ne-a determinat să includem toate aceste spații într-un întreg, definind astfel un ansamblu. Întreaga terasă inferioară stânga a Neajlovului (în fapt, terasa construită de râu) este locuită în această zonă. Suprafețele locuite, începând din perioada Boian-Giulești și continuând până în contemporaneitate, nu sunt disjuncte. Se suprapun, se întrepătrund, indicând, fără îndoială, că întregul spațiu a fost permanent și integral locuit sau cel puțin strict controlat de diferitele comunități. Fiecare perioadă are sau pare să aibă concentrări periodice. *Tell*-urile de *La Pădure* și *Pădure 2* sunt cele mai clare exemple. Alături de acestea există însă, fără a fi de această dată *tell*-uri, cel puțin alte două concentrări de materiale ceramice tipic gumelnițene. De exemplu, în plus, în funcție de ceea ce este vizibil la suprafața solului, putem presupune că existau anumite concentrări de locuire din epoca bronzului, dar ceramica din această perioadă se întâlnește pe întreaga suprafață a terasei inferioare. Aceeași situație, dar la o mai mare scară se întâlnește pentru perioada medievală.

Prima intervenție autorizată în zona ansamblului de situri s-a petrecut în anul 2000, prin debutul cercetărilor în *tell*-ul

Bucșani *Pădure*. În acel an, situl respectiv primea codul RAN 101387.02. Identificările de materiale arheologice în urma unor periegeze repetate pe terasa inferioară a Neajlovului și caracteristicile generale topografice au permis definirea existenței unor locuri din diferite perioade istorice. O serie de sondaje și carote ne-au facilitat și realizarea primelor considerente de natură stratigrafică, orizontală și verticală, dar a impus și înregistrarea unora dintre concentrările de materiale arheologice în Registrul Arheologic Național, sub coduri diferite – 101387.04 primea concentrarea de material de la *Pepinieră 2*, 101387.05 – *tell*-ul *Pădure 2*, 101387.09 – *Izvor*, 101387.12 – *Școală*. Cercetările de suprafață și carotele în diverse puncte ale terasei inferioare, dar mai cu seamă o serie de sondaje au demonstrat faptul că individualizările toponimice nu corespund realității, în sensul că nu sunt locuri spațial disjuncte. Dimpotrivă, așa cum aminteam mai sus, suprafețele locuite, începând din perioada Boian-Giulești și continuând până în contemporaneitate, nu sunt disjuncte. Se suprapun, se întrepătrund, indicând, fără îndoială, că întregul spațiu a fost permanent și integral locuit sau cel puțin strict controlat de diferitele comunități. Astfel, în 2007 am definit ansamblul de situri numit după primul toponim și prima cercetare sistematică, Bucșani *Pădure*¹. Firesc, noul cod RAN trebuia să înglobeze seria de coduri acordate fiecărei locuri în parte și să marcheze succesiunea logică – 101387.02.

În punctul de *La Școală* primele materiale arheologice au fost descoperite în urma unor cercetări de suprafață, în anul 2004. Spațial, sub acest toponim, care a suferit și schimbarea descrisă mai sus, erau încadrate terenul viran din proximitatea imediată a clădirii școlii (construcție din anii '70) și grădinile private care îl încadrau. Identificasem atunci, la suprafața solului (în amintitele grădini), fragmente de chirpic ars și ceramică Gumelnița, din epoca bronzului, Latène și din diferite etape ale perioadei medievale.

În decembrie 2005, Primăria Bucșani a dispus săparea unui șanț de drenare a apei de-a lungul școlii, pe marginea unui drum secundar, spre lunca Neajlovului. Profilul acestuia indica prezența unui „nivel cultural” de cca. 0,50 m grosime. Au fost recuperate atunci câteva zeci de fragmente ceramice, în general, atipice, dar în majoritate aparținând epocii bronzului și perioadei Latène. De asemenea, o groapă de mici dimensiuni fusese secționată de șanțul de drenare a apei. Resturile antropice erau mai numeroase în zona mai înaltă a terasei inferioare a Neajlovului, spre luncă, dispărând cu totul în imediata vecinătate a clădirii școlii.

În campania 2007, pe baza autorizației de cercetare sistematică nr. 2805/08.05.07, în stațiunea Bucșani *Pădure*, am efectuat un șir de nouă carote, din metru în metru, amplasat paralele la 3 m de amintitul șanț. Stratigrafia era identică, așa cum s-a confirmat și în urma cercetărilor arheologice preventive ulterioare.

În același an, construirea unei extinderi a clădirii școlii a impus realizarea unei cercetări preventive. Se precizau atunci cu exactitate stratigrafia antropică și naturală a terasei inferioare, confirmând și completând mai vechile observații de teren. Nu fusese descoperit decât un complex arheologic. Pe un contur aproximativ oval, având diametrele de 1,52 și, respectiv, 2,35 m, a fost identificată o lutuală, arsă la brun-cenușiu și având o grosime maximă de 2,3 cm. Pe alocuri era suprapusă de o alta, mult mai subțire, de maximum 0,6 cm. Deși nu au fost identificate eventuale gropi de pari, nici material arheologic care să ne inducă o concluzie fermă, înclinăm să acordăm acestei

structuri o funcționalitate probabilă. Este foarte posibil ca cele două lutuile să aparțină unei construcții ușoare (nu a fost descoperit deloc chirpic ars, dar au fost identificate fragmente de lemn ars), de scurtă durată. Oricum, lipsa materialului arheologic este frapantă. Au fost descoperite numai câteva fragmente ceramice, de mici dimensiuni, neavând însă contact fizic cu suprafața lutuilelor.

Atât documentația privind propunerea de descărcare de sarcină arheologică a terenului de sub viitoarea extindere a clădirii școlii, cât și documentul remis Primăriei comunei Bucșani, dar și Consiliului Local al comunei Bucșani de către Muzeul Național de Istorie a României, primind număr de înregistrare, evidențiau, pe de o parte, zona exact cercetată preventiv, iar pe de alta, precizau limitele ansamblului de situri din care făcea parte zona propusă spre descărcare de sarcină arheologică, utilizându-se pentru aceasta toponime locale și construcții. Cu toate acestea, în septembrie 2008, Primăria comunei Bucșani a dispus săparea cu un utilaj mecanic a unei gropi de dimensiuni apreciabile (cca. 25 x 12 m) în zona școlii. Sesizarea către Inspectoratul Județean de Poliție Giurgiu, Serviciul Investigații Criminale, a condus și la încheierea unui contract de prestări servicii între Primăria comunei Bucșani și Muzeul Național de Istorie a României, pentru cercetarea arheologică preventivă. Una dintre primele obligații ale instituției de cercetare a fost de a întocmi un prim raport, de evaluare asupra intervenției neautorizate, la sfârșitul anului 2008. Raportul includea detalii privind estimarea distrugerilor provocate, evidențiate în urma îndreptării, curățării și lecturării profilelor amintitei gropi.

Totalul suprafeței care trebuia cercetată preventiv se apropia de 8.000 m². Judecând după rezultatele obținute în urma cercetărilor preventive din campania 2007, dar și a recuperării de informații din zona intervenției neautorizate, am considerat că timpul și resursele financiare alocate sunt suficiente. Descoperirea necropolei medievale a bulversat calculele inițiale. Proiectului inițial al terenului polisportiv a trebuit să-i fie modificat amplasamentul iar cercetarea arheologică să se concentreze în zona acestui nou amplasament – atingând un total de cca. 2470 m².

Încheind această introducere, trebuie să evidențiem un mod de a privi sau înțelege lucrurile – în decursul campaniei 2009, în prezența arheologilor și a tuturor muncitorilor necalificați, în imediata vecinătate a suprafeței deschise cercetării, în plin sit, un excavator, la indicațiile reprezentanților Primăriei Bucșani, a săpat un șanț de mai bine de 16 m lungime care a afectat o serie de complexe arheologice. Pus în fața unui asemenea fapt, în condițiile luării la cunoștință că distrugerea parțială a unui sit arheologic reperat poate conduce la întocmirea unui dosar penal, nu poți rămâne decât perplex, cel mult să ai dubii asupra capacității umane de înțelegere a unor lucruri.

Sucesiunea stratigrafică a depunerilor din suprafața cercetată este aceeași relevantă de secțiunile cercetate în 2007, ca și de carotele realizate anterior, în cadrul campaniei de cercetări sistematice de la Bucșani. Siglele depunerilor stratigrafice se regăsesc pe desenele profilelor secțiunilor și pe fotografiile însoțitoare (atunci când este cazul) ale raportului.

– sol actual, organic, nearat niciodată.

– amestec de silt, nisip și argilă, cenușiu închis, omogen, având o structură agregată. Are rare incluziuni de pietriș centimetric.

– în general, are aceleași caracteristici, fiind însă brun-cenușiu, mai eterogen, mai poros și conținând mai mult pietriș. Nu

conține constituenți antropici decât în mod excepțional (probabil antrenați în bioturbații).

– argila terasei inferioare.

– pietriș (cu diametrul de 1-3 cm) în matrice argiloasă.

Grosimile straturilor nu sunt aceleași peste tot. Gropile mormintelor și a unor complexe au fost săpate din nivelul 2, celelalte de la partea superioară a nivelului 3.

Trebuie să menționăm că decaparea mecanică utilizată a afectat integral nivelul 1 și o bună parte a nivelului 2.

Amintim și aici faptul că cele mai multe dintre complexe au fost distruse de necropola medievală care le suprapune stratigrafic. De aceea, informațiile în legătură cu o parte a lor este de calitate mediocră.

Așa cum menționam anterior, descoperirile arheologice acoperă fragmente temporale importante². O serie de fragmente ceramice pot fi puse în legătură cu o locuire Boian, probabil Spanțov. Excizia largă este o tehnică utilizată de aceste comunități, deși continuă să fie folosită și în perioada următoare. Acest fapt și neidentificarea în întreaga Microzonă Bucșani nu au fost descoperite materiale Boian-Spanțov, ne determină să le atribuim unei faze timpurii Gumelnița. Aceleași civilizații îi aparțin alte câteva complexe – două gropi și o serie de vase fragmentare. Aceleași locuiri îi pot fi atribuite și cele mai multe dintre piesele din silex descoperite, ca și o serie de fragmente de rășnițe. Asemănarea până la identitate cu descoperirile din tell-urile gumelnițene din microzonă indică o contemporaneitate. La numai 350 m NNV de suprafața cercetată, pe aceeași terasă inferioară, este amplasat *tell-ul Pădure 2*, iar la cca. 600 m NV, de această dată în luncă, este situat *tell-ul de La Pădure*. Ambele situri au fost fie sondate – primul, fie cercetate sistematic – cel de-al doilea.

Epocii bronzului (Tei final) îi aparțin doar o serie de fragmente ceramice imprimate și incizate. Nu a fost descoperit nici un complex care să aparțină acestei perioade. Ambele locuiri sunt în legătură cu siturile identificate anterior pe terasa inferioară sau/și în lunca Neajlovului și nu sunt, probabil, decât simple puncte de stație.

Perioadei Latène³ (clasică, dar și din sec. III p.Chr.) îi aparțin cele mai multe dintre descoperiri. Cele mai multe, în proporție covârșitoare sunt gropile de lut, în general, tronconice în secțiune, uneori cuptorite la partea inferioară. Trebuie menționat că, exceptând o locuință semiadâncită care poate fi atribuită acestei perioade, toate celelalte complexe sunt gropile amintite. În ceea ce privește Latène -ul clasic, este prima descoperire de acest fel din Microzona Bucșani. În schimb, stațiuni din sec. III p.Chr., unele databile în sec. II-III p.Chr., sunt identificate trei, două la numai 1-1,2 km în linie dreaptă.

Urmează o locuire din sec. VI p.Chr. De data aceasta, raportul gropi/locuințe este invers. Materialul ceramic indică o perioadă timpurie a acestui secol⁴. Complexele care nu sunt gropi sunt reprezentate de locuințe semiadâncite, cele mai multe având cuptoare săpate orizontal pe una din laturile gropii locuinței. Locuințele nu sunt incendiate iar materialul nu este bogat, rar întregibil. Gropile de acces cu cuptoare și locuințele semiadâncite cu același gen de cuptor sunt caracteristice și frecvente în așezările din sec. VI. Din acest punct de vedere, nici o noutate, dar se completează repertoriul acestei perioade.

Locuirii medievale în zona Bucșanilor îi aparțin mai multe momente stratigrafice. O serie de fragmente ceramice descoperite și anterior pe terasa inferioară indică o locuire de la sfârșitul sec. XIII-XIV⁵. În campania 2009, în zona vestică a suprafeței și în spațiul necercetat integral (și, din această cauză,

neinclus în această propunere de descărcare de sarcină arheologică) dintre aceasta și limita terasei, au fost descoperite o serie de fragmente ceramice smălțuite similare celor de la Păciul lui Soare sau Zimnicea databile în această perioadă. Nedescoperindu-se nici un complex, nu se pot face mai multe considerații. Importantă în această fază a cercetării este simpla mențiune. Dacă nu vor identificate resturi de locuințe sau alt tip de complex, aceste fragmente pot fi puse în legătură cu necropola medievală.

În acest moment al prelucrării materialelor arheologice, necropola medievală poate fi larg datată, la prima vedere, în sec. XIV-XVI. Trebuie menționat că piesele sunt în curs de restaurare și conservare și, de aceea, nu ne putem pronunța decât asupra formei lor generale. O serie de inele aparținând inventarului unor morminte, pot fi însă date mai timpuriu, în sec. XI-XIII, având perfecte analogii mai cu seamă în necropolele bizantine din Dobrogea – Dinogetia⁶, Enisala⁷, Nufăru *La Piatră*⁸ și Păciul lui Soare⁹. De asemenea, două piese similare, date în sec. XII, aparțin inventarului a două morminte din necropola de la Peteni (jud. Covasna), atribuită populației de tip Bjelo-Brdo¹⁰.

Acestei perioade îi corespund, cu siguranță, și două morminte – M206, M303 – cu groapa săpată pe conturul corpului uman, cu nișă pentru cap, similare celor din necropola medievală de la Feldioara¹¹, date în a doua jumătate a sec. XII – începutul sec. XIII. Oricum, acest tip de groapă sepulcrală nu depășește cronologic finele sec. XIII în întreaga Europă¹². Din păcate, în acest stadiu al cercetării, monedele descoperite în morminte nu au fost restaurate, fiind încă ilizibile.

O serie de inele, cu ornament granulat în jurul monturii, este asemănătoare sau cvasi-identică cu unele descoperiri din necropolele medievale de la Dinogetia¹³, Isaccea¹⁴, Cetățeni *Sub Cetățuie*¹⁵ și *Poiana Târgului*¹⁶, Craiova *Fântâna Obedeau*¹⁷, Măicănești-Străulești cimitirul 2¹⁸, date începând cu sec. XIII. De asemenea, cerceii descoperiți în necropola de la Bucșani sunt similari unora de la Cetățeni *Sub Cetățuie*¹⁹, Craiova *Fântâna Obedeau*²⁰, și Bragadiru²¹ – datați începând din același sec. XIII sau cvasi-identici cu unii descoperiți la Dridu²² datați în sec. XI-XII.

În ceea ce privește multitudinea de inele sigilare, nefiind restaurate, nu putem preciza decât faptul că apare în morminte medievale, începând cu sec. XIV²³.

O locuință de suprafață care acoperă șase morminte și o groapă care secționează un altul, ambele structuri date prin ceramică în sec. XVI-XVII (mai degrabă în primul dintre aceste secole), reprezintă o datare *ante quem* pentru funcționarea cimitirului. Oricum, ștergerea din conștiința colectivă a existenței unei necropole trebuie să se fi petrecut într-un interval suficient de timp, încât să se ajungă la ridicarea de construcții în același spațiu. Nu este exclus ca această schimbare să se fi petrecut în intervalul care pare a fi marcat de modificări drastice în structura proprietății din zonă – a doua jumătate a sec. XV. De aceea, înclinăm, în acest moment al analizei, să datăm cea mai mare parte a necropolei medievale de la Bucșani în sec. XIII-XV, putând presupune că primele înmormântări aparțin sec. XII iar ultimele, eventual, sec. XVI, deși este puțin probabil.

Prima atestare a numelui *Bucșani* o aflăm într-un document din martie 1433, prin care domnitorul Alexandru Aldea dădea câștig de cauză mănăstirii Bolintin. Apoi, urmează o succesiune de documente din sec. XV care tratează aceeași problemă.

Mănăstirea Bolintin a fost ctitorită de logofătul lui Mircea cel Bătrân, Filos, la sfârșitul sec. XIV sau începutul celui următor²⁴. Nu vom intra în foarte multe detalii aici, subiectul nefăcând în mod direct obiectul prezentului raport, dar trebuie să evidențiem o serie de elemente. În primul rând, atât primul document, cel din 1433, cât și cel de-al doilea, aparent identic, acordat de Vlad Dracul în 1437, tratează aceeași problemă. Mănăstirea Bolintin primește *jumătate* din satul Bolintin, "împotriva Bucșanilor". Sintagma utilizată, pluralul antroponimului și nementiunea niciunui personaj ne determină să credem că dreptul, cel puțin de utilizare, asupra *jumătății* de sat Bolintin fusese până la acea dată exercitat de obștea Bucșanilor. Ctitorirea mănăstirii între satul Bolintin și nucleul satului Bucșani nu a fost de bun augur pentru viitoarea structură a proprietății în zonă. La 20 de ani după pierderea amintitei jumătăți, mănăstirea primește *jumătate* din satul Bucșani (prima dată menționat ca atare) – o scurtă perioadă moșie domnească – și întregul sat Bolintin. Vladislav al II-lea va fi cumpărat bucata de sat închinată mănăstirii, foarte probabil, de la moșnenii bucșaneni. Basarab cel Bătrân întărește în 1474 aceleași două sate iar peste cinci ani, Basarab cel Tânăr face același lucru, scutind mănăstirea și de o serie de taxe vamale. Este important de menționat faptul că, deși nu mai este tratată ca *jumătate*, posesiunea bucșănească a mănăstirii nu reprezenta integralitatea teritoriului. Perioada celui de-al XV-lea secol este momentul în care Bucșaniul mănăstiresc se individualizează și se separă de un Bucșani care, așa cum încep să ne indice documentele, devine, în parte, moșie boierească. Faptul marchează, implicit, nu numai transferul de proprietate de la obștea moșnenilor în cele două direcții, chiar dacă nu în totalitate (un document din 14 iulie 1520 amintește o serie de moșneni iar un altul, din 19 aprilie 1577, menționează o tranzacție făcută "cu știrea tuturor megieașilor" – ambele transcrise mai jos), dar și foarte probabile perturbări drastice în mentalitatea locuitorilor din Bucșani și a vieții lor cotidiene. O consecință a acestora poate fi încetarea utilizării necropolei cercetate, mutarea locului de îngropăciune și ocuparea spațiului sepulcral, a cărui amintire se pierde, de construcții civile. Bucșani de Jos și Bucșani de Sus sunt sate amintite la sfârșitul sec. XIX²⁵ iar o separare pe "cartiere" există și astăzi. Cel mai probabil, cel de-al doilea este fosta moșie mănăstirească.

Un spătar, Cega <din Bucșani>, este martor al întăririi date de către Vlad Călugărul (13 iulie 1482) lui Roman și fraților săi pentru ocine la Micești și Ulitești²⁶. Fără să mai apară în documentele din sec. XV, Cega spătarul este amintit ulterior, atunci când se descriu proprietăți bucșanene. Reținem deocamdată faptul că o familie de boieri locali (așa cum vom vedea mai jos) accede spre funcții în sfatul domnesc.

O serie de alte documente, din prima jumătate a sec. XVI, ne-a oferit posibilitatea de a construi un arbore genealogic și de a urmări evoluția schimbărilor de proprietate în jumătatea nemănăstirească. Alături de familia care a dat membri în sfatul domnesc și o soție de domnitor (Radu de la Afumați) sunt amintiți și moșneni.

Evident, documente care atestă satul Bucșani și diverși locuitori și proprietari sunt relativ frecvente în sec. XVII-XVIII. Ulterioare necropole și fără a fi, deocamdată, cu puțință de a fi puse în legătură cu descoperirile arheologice, nu le amintim nici măcar sumar.

Au fost cercetate, așadar, integral sau parțial, 311 morminte. Mormintele triple (unul singur), duble sau reînhumările ridică numărul scheletelor la 323. Dintre acestea,

101 au aparținut unor copii (*Infans I* și *Infans II*), 28 unor sub-adulți (*Juvenil*) iar 194 unor adulți – *maturus* și *senilis* (nu este, însă, exclus ca numărul acestora să scadă în favoarea celei de-a doua categorii – atribuirea unora s-a realizat pe teren, fără aportul antropologului). În general, gropile mormintelor sunt ovale (mai cu seamă, în cazul copiilor) sau rectangulare, săpate foarte rar mai jos de nivelul argilei terasei inferioare (care, în general, se termină în zona necropolei la o adâncime maximă de 1,50 m). Cele mai multe gropi folosite pentru înhumarea adulților se opresc în argila terasei, amplitudinea maximă de adâncime fiind în intervalul -1,10/-1,20 m. Gropile mormintelor de copii rar depășesc adâncimea de 1 m, majoritar plasându-se în intervalul -0,60/-0,80 m.

Nici unul dintre defuncți nu a avut sicriu. Nu au fost descoperite cuie care să indice îmbinarea corespunzătoare, deși în unele morminte a fost descoperit câte un piron, cui sau ac din fier, cele mai multe, de dimensiuni mici, întotdeauna plasate în jumătatea corespunzătoare părții superioare a corpului (în 29 de cazuri – ac sau cui subțire și lung; în șase cazuri – piroane). În nici un caz nu sunt două piese de acest tip în același mormânt. Prezența lor trebuie pusă în legătură cu altceva.

În aproximativ 20% din morminte s-au identificat resturi de lemn carbonizat provenind cu siguranță de la targa (placă de lemn) defunctului. Uneori, acestea erau depuse direct pe cadavru, alteori se sprijineau pe o treaptă crăpată spre partea inferioară a gropii, la 0,05-0,20 m deasupra nivelului actual al resturilor osteologice umane. Modul și gradul de deplasare a unor părți de schelet pot fi puse în legătură cu acoperirea sau nu a corpului de această placă din lemn. Cele mai multe dintre scheletele însoțite de resturi de placă prezintă deplasări importante, fie rotații laterale ale membrelor inferioare (din încheietura șoldului), fie deplasări importante ale craniilor (uneori, mandibula fiind în poziție anatomică).

Din păcate, pentru 121 de schelete nu a putut fi determinată poziția cel puțin a unuia dintre membrele superioare. Cauzele sunt fie de natură depozițională – degradarea până la dispariție a oaselor sau deranjamentele datorate gangurilor (mai cu seamă în cazul mormintelor de copii), fie au legătură cu interceptarea unor mai vechi morminte de gropile celor mai noi și reînhumarea scheletelor, fie corespund unui stadiu al cercetării (în cazul mormintelor parțial investigate). Astfel, pentru 202 schelete se cunoaște poziția mâinilor. Dintre acestea, 24 aveau una sau ambele palme în zona cervicală, pe clavicula corespunzătoare. Deci aproximativ 12% pot aparține membrilor comunității așa-zis bogumile²⁷ (bogomile). Din cele 24 de schelete amintite, numai două au ambele palme în zona claviculei, 22 având fie dreapta, fie stânga în această poziție. Tratamentul celor presupuși bogumili, cel puțin prin prisma rezultatelor arheologice, nu diferă de cel al personajelor înmormântate cu mâinile în poziții *normale*. Au același tip de inventar (inele sigilare, inele torsionate, nasturi globulari, monede), aproximativ în aceeași proporție, sunt însoțiți de țărzi în aceeași măsură, acoperă aceleași clase de vârste, mormintele nu se regăsesc grupate într-o anumită zonă a necropolei și nu sunt orientate preferențial²⁸. Singurele excepții le-ar putea constitui prezența unei lame fragmentare de cuțit care însoțește scheletul din M136, prezența a două inele sigilare în cazul M26 (singurul exemplu de acest gen) și existența unei aglomerări de resturi osteologice de mamifere domestice (porc și vită) în groapa M25, la cca. 0,50 m de extremitatea distală a tibiei dreapta. Mărimea gropii

mormântului, care a permis și integrarea acestora, și inexistența vreunei perturbări stratigrafice asigură apartenența oaselor de mamifere la M25. Dar, prezența unei ofrande (?) de carne sau a resturilor carnatate ale unui banchet funerar într-un mormânt de bogumil este illogică și contrazice abținerea din timpul vieții.

Nu știm în ce măsură poziția mâinii pe umăr poate fi asociată neapărat cu apartenența la acest grup religios. În M10, mormânt dublu, adultul are ambele mâini așezate în zona lombară (pe abdomen), în timp ce copilul are palma dreaptă pe claviculă. Prezența scheletelor a încă doi copii²⁹ (M143 și M233) și a unui juvenil (M68) cu una dintre mâini pe claviculă, contrazice practica uzuală conform căreia bogumilii aveau în cunoștință de cauză la sectă, fiind *botezați* (deși termenul nu implică ceea ce îndeobște înțeleg creștinii) la maturitate. Apartenența părinților la sectă nu se moștenește.

Remarcăm, însă, prezența acestei poziții a mâinilor în toate necropolele medievale extracarpate, care ne interesează aici. A fost pusă de multe ori și, mai cu seamă, în ultimul timp, în bibliografie sau nu, în legătură cu bogumilii. Dar cum se poate explica înmormântarea unui personaj bogumil în biserica unei mănăstiri ortodoxe³⁰, la Cernica, în sec. XVII? Sau, mai mult, cum se explică existența și înmormântarea în cimitirul aceleiași biserici, în sec. XVIII, a unui călugăr cu mâna dreaptă pe umăr³¹? Nu poți fi în același timp adorator al Sfintei Treimi și fără credință în Sfânta Treime. Poate ipoteza legăturii cu o serie de practici antivampirice³² ar putea fi mai plauzibilă. O altă fațetă a acestora practici ar putea fi relevantă de prezența în unele morminte a unor cuie de fier. De remarcat faptul că din cele 24 de *morminte de bogumili* numai într-una a fost descoperit un cui din fier, celelalte 28 de piese fiind descoperite în morminte care adăposteau defuncți cu mâinile depuse pe abdomen, torace sau bazin. Pare ca cele două elemente să se excludă reciproc.

Încheind, trebuie să menționăm faptul că în campania 2009 a fost cercetată mai puțin de jumătate din necropolă. Scanarea geomagnetică ne-a oferit posibilitatea vizualizării limitelor de V și S. Limita estică am surprins-o în cadrul suprafeței cercetate iar cea nordică nu poate fi la mai mult de cca. 80 m NV³³ de limita (nordică) a aceleiași suprafețe. Putem, astfel, estima numărul mormintelor la 7-800, cel al defuncților fiind, firesc, mai mare. Este una dintre cele mai mari necropole sătești din Muntenia, cu începuturi înaintea coagulării autorității voievodale, demonstrând atât intensitatea locuirii, cât și existența unei comunități însemnate. [Cătălin Bem]

Anexa 10

Note:

1. Pentru stațiuni ale Microzonei Bucșani vezi C. Bem (ed.), *Repertoriul Microzonei Bucșani*, MNIR, 2007, 29 p., 42 fig., 16 pl.
2. C. Bem, ed., *Repertoriul Microzonei Bucșani*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2007, p. 7-14.
3. Trebuie să mulțumim și cu acest prilej domnului dr. Vlad Zirra pentru datarea foarte precisă a inventarului metalic din această perioadă.
4. Mulțumim și pe această cale domnului dr. Silviu Teodor pentru plasarea temporală a materialelor acestei perioade.
5. Bem 2007, pl. 15/1.
6. Dumitriu 2001, p. 106, taf. 66/1-2, 8-9.
7. Dumitriu 2001, p. 107, taf. 71/2-4.
8. Dumitriu 2001, p. 111, taf. 79/18.
9. Dumitriu 2001, p. 113, taf. 82/3.

10. Szekely 1980, p. 504 și urm, fig. 4/10, 12)
11. Ioniță et al. 2004, *passim*)
12. Ioniță et al. 2004, p. 46 și urm., taf. 226.
13. Dumitriu 2001, p. 106, taf. 66/21.
14. Dumitriu 2001, p. 108, taf. 72/4.
15. Dumitriu 2001, p. 115, taf. 86/17.
16. Chițescu 1976, p. 179, fig. 16/2.
17. Dumitriu 2001, p. 118, taf. 89/10, 18.
18. Dumitriu 2001, p. 129, taf. 93/8-9.
19. Dumitriu 2001, p. 115, taf. 86/2.
20. Dumitriu 2001, p. 118, taf. 89/1.
21. Dumitriu 2001, p. 115, taf. 86/9.
22. Dumitriu 2001, p. 122, taf. 90/6-8.
23. Bărcăcilă 1959, *passim*; Dumitriu 2001, *passim*.
24. Stoicescu 1970, p. 80.
25. Frunzescu 1872, p. 72; Lahovari et al. 1898, p. 678.
26. DRH, B, I, 181.
27. Despre descoperiri similare în România și la sudul Dunării – v. Oța 2006 cu bibliografia.
28. Oricum, orientarea depinde de anotimpul în care s-a realizat înhumarea.
29. Copii înmormântați similar se regăsesc și în alte necropole medievale, aproximativ în aceeași proporție (de ex., la Vadu Anei – Oța 2006, p. 317 – 19.64% față de 16.67% la Bucșani).
30. Cantacuzino, Trohani 1981, p. 212.
31. Cantacuzino, Trohani 1981, p. 231.
32. Hanuliak 2000, p. 140, 141.
33. În campania 2007 am realizat o serie de sondaje în proximitatea necropolei, în exteriorul său (Bem 2007, p. 10 – punctual *Buric* 3).

Bibliografie:

- Acsádi, Gy., Nemeskéry, J. (1970), *History of human life span and mortality*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 346 p.
- Bass, W.M. (1987), *Human Osteology: A Laboratory and Field Manual*, Missouri Archaeological Society, 327 p.
- Bem, C. (ed.), *Repertoriul Microzonei Bucșani*, MNIR, București, 2007, 29 p., 42 fig., 16 pl.
- Brickley, M., McKinley, J.I. (eds.) (2004), *Guidelines to the Standards for Recording Human Remains*, IFA Paper, No. 7, British Association for Biological Anthropology and Osteoarchaeology, 62 p.
- Cantacuzino, Gh., Trohani, G. (1981), *Cercetările arheologice de la Cernica – Mănăstire*, Cercetări Arheologice 4, București, p. 200-239.
- Chițescu, L., Sion, A., Cristoce, S. (1983), *Cercetările arheologice efectuate la complexul de monumente feudale de la Cetățeni, jud. Argeș*, Cercetări Arheologice 6, București, p. 51-77.
- Dumitriu, L. (2001), *Der Mittelalterliche Schmuck des unteren Donaugebietes im 11.-15. Jahrhundert*, MNIR. Monografii 2, București, 185 p., 112 taf.
- Frunzescu, D. (1872), *Dicționarul topografic și statistic al României*, Tipografia Statului, Hotelul șerban-Vodă, București.
- Hanuliak, M. (2000), *Burial Grounds-Source of Knowledge about the Great Moravian Period*, in *Slovaks in the Central Danubian Region in the 6th to 11th century*, Bratislava, p. 133-147.
- Hauser, G., De Stefano, G.F. (1989), *Epigenetic variants of the human skull*, Schweizerbart, Stuttgart, 301 p.

Ilie, A. (2008), *Anomaliile congenitale osoase în regiunea cranio-vertebrală și cervicală. Studiu anatomo-imagistic*, teză de doctorat- rezumat, București, 39 p.

Ioniță, A. (1996-1998), *La céramique du Haut Moyen Âge de Dridu „La Metereze” (dép. de Ialomița)*, Dacia NS 40-42, p. 305-382.

Ioniță, A., Căpățână, D., Boroffka, N., Boroffka, R., Popescu, A. (2001), *Feldioara – Marienburg. Contribuții arheologice la istoria Țării Bârsei*, ed. Academiei Române, București, 250 p.

Lahovari, G.I., Brătianu, C.I., Tocilescu, Gr.C. (1898), *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, Stab. Grafic J. V. Socecu, București.

Martin, R. (1914), *Lehrbuch der Anthropologie*, Verlag Von Gustav Fischer, Jena, 1181 p.

Ortner, D.J. (2003), *Identification of pathological conditions in human skeletal remains*, Academic Press, San Diego & London, 645 p.

Oța, S. (2006), *Mormintele bogomile de la Vadu Anei*, Cercetări Arheologice 13, București, p. 317-326.

Roberts, C., Manchester, K. (2005), *The Archaeology of Disease*, third edition, J.H. Haynes & Co. Ltd., Sparkford, 338 p.

Sjøvold, T. (1990), *Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic correlation*, in *Human Evolution*, vol. 5, p. 431-447.

Stoicescu, N., *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. I – Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, vol 1: A-L, ed. Mitropoliei Olteniei, 1970.

Ubelaker, D.H. (1978), *Human skeletal remains*, Manuals on archaeology, 2nd edition, Washington, 115 p.

White, T.D., Folkens P.A. (2005), *The human bone manual*, Elsevier Academic Press, London, 464 p.

Scanarea geomagnetică. Elemente preliminare

Modalitatea de prospectare a necropolei medievale din punctul *La Școală* a fost puțin diferită față de cea utilizată în mod curent, deoarece într-un asemenea caz (surprinderea unor posibile morminte cu sau fără inventar), rezoluția scanărilor trebuie să fie una foarte bună. Din acest motiv măsurătorile s-au efectuat cu un singur senzor (modul magnetometru) orientat perpendicular pe sol la o distanță de 0.3 m și la intervale de un metru între profile. Astfel au fost acoperite două carouri (unul de 34x40 și cel de-al doilea de 15x42), orientate pe direcția aproximativă SSE-NNV. Nu a fost scanată zona extrem nord-vestică, fiind decapată și caroiată cu țărâși metalici, și, de asemenea, zona decapată dinspre SE unde cercetarea era în desfășurare.

Culoarea roșie, după cum se poate observa și în scara de culori, reprezintă suprafața încărcată magnetic, adică semnalul pozitiv, iar culoarea albastră semnalul negativ. De menționat aici este faptul că există o serie de perturbații provocate de prezența unui gard de metal în apropiere și a unor țărâși metalici de caroiaj (culoarea albastră din vestul porțiunii scanate este de fapt o perturbație majoră provocată de gardul metalic).

Nu s-au putut individualiza gropile mormintelor datorită desimii mari a acestora și a complexelor, dar s-au sesizat limitele vestice și sudice ale necropolei, observabile după limita cromatică netă. Trebuie menționat că în cele două secțiuni trasate în sudul suprafeței scanate nu au fost descoperite morminte, ceea ce confirmă limita stabilită geomagnetic. De asemenea, cercetările preventive anterioare, din zona extinderii clădirii școlii din sat nu au condus la

identificarea de complexe arheologice, limita necropolei și a locuirilor efective anterioare și posterioare acestora plasându-se la cca. 20 m V, așa cum ne indică harta scanării geomagnetice. [Andrei Asăndulesci, Cătălin Bem]

Analiză antropologică preliminară (trei morminte)

Timpul scurt scurs de la sfârșitul campaniei 2009 nu ne-a permis decât analizarea riguroasă a resturilor osteologice umane provenind din trei morminte.

Materiale și metode

Materialul scheletic a fost curățat cu apă, fără detergenți, restaurarea (acolo unde a fost posibilă) realizându-se cu un adeziv pe bază de cianoacrilat.

Evaluarea stării de conservare s-a efectuat pe baza gradelor de conservare descrise de McKinley (Brickley și McKinley, 2004: 14-17), pe o scară de la 0 (oase cu suprafață nemodificată din punct de vedere morfologic) la 5+ (oase puternic erodate, a căror morfologie este modificată).

Identificarea resturilor scheletale s-a realizat utilizând atât material comparativ cât și unele publicații de specialitate: White și Flokens (2005) și Bass (1987).

Estimarea vârstei la deces a copiilor (clasele de vârstă *infans* I și II) s-a realizat pe baza schemei de erupție dentară propusă de Ubelaker (1978: 47). Pentru subiecții adulți, estimarea vârstei la deces s-a realizat pe baza metodei complexe propuse de Acsádi și Nemeskéry (1970: 122-135), care presupune evaluarea a patru caractere morfologice (gradul de obliterare al suturilor craniene, structura externă a suprafeței simfizare pubice, morfologiile interne ale epifizelor proximale ale humerusului și femurului, observate prin secțiuni sagitale). Indivizii au fost încadrați în clasele de vârstă întâlnite la Maximilian (1962, p. 218) și Sjøvold (Lofqvist 2004, p. 10, *apud* Sjøvold, 1990).

Determinarea sexului a fost realizată numai în cazul indivizilor adulți utilizându-se metoda propusă de Acsádi și Nemeskéry (1970: 87-91).

Analiza biometrică a fost efectuată pe baza dimensiunilor craniometrice, mandibulare și postcraniene (inclusiv indicii aferenți dimensiunilor calculate) propuse de Martin (1914: 475-574 și 887-953).

Statura indivizilor a fost stabilită numai în cazul indivizilor adulți, prin aplicarea ecuațiilor de regresie propuse de Pearson (Rösing, 1988: 597, *apud* Pearson, 1899), precum și pe baza tabelelor propuse de Trotter și Glesser (Olivier, 1960: 262-266). Încadrarea în categorii a fost realizată după Necrasov (1959: 28). Pentru evaluarea condițiilor patologice au fost utilizate publicații de specialitate: Ortner (2003) și Roberts și Manchester (2005).

Identificarea caracterelor non-metrice (epigenetice) de la nivelul craniului s-a efectuat pe baza atlasului lui Hauser și De Stefano (1989). [Gabriel Vasile]

Anexa 11

Abstract:

In the location of *La Școală* the first archaeological materials were discovered following surveys in 2004. Spatially, this toponym that underwent also the change described above included the spare ground in the close vicinity of the school building (built in the '70s) and the private gardens enclosing it. At the time we had identified, at the surface of the soil (in the gardens mentioned), burned adobe bits and Gumelnița pottery from the Bronze Age, the Latène and from various phases of the

mediaeval period. In 2007, the construction of an extension to the school building made it necessary to conduct a rescue excavation. The stratigraphical sequence of depositions in the area investigated in 2009 is the same one uncovered by the sections excavated in 2007,

We mention once more that most features were destroyed by the mediaeval cemetery that overlaps them stratigraphically. Therefore, the data on part of them is of mediocre quality.

In the current stage of archaeological material processing, the mediaeval cemetery can be broadly dated, at first sight, to the 14th – 16th centuries. We partially or wholly investigated 311 graves. The triple graves (only one), the double ones or the reburials bring the number of the skeletons up to 323. 101 of these belonged to children (*Infans* I and *Infans* II), 28 to sub-adults (*Juvenil*), and 194 to adults – *maturus* and *senilis* (however, it is not out of the question for their number to decrease in favour of the second category – some of them were attributed on site, without the contribution of the anthropologist). In general, the grave pits are oval (especially in the case of the children) or rectangular, very seldom dug below the level of the lower terrace clay (that in general ends in the area of the cemetery at the maximum depth of 1.50 m). During the 2009 campaign we investigated less than half of the cemetery. The geomagnetic scanning provided us with the possibility of viewing the west and south limits. We came across the east limit within the excavated area, and the north one cannot be farther than about 80 m to the north-west⁷ from the (north) limit of the same area. Thus, we may estimate the number of the graves at 7-800, that of the dead being higher, naturally. It is one of the largest village cemeteries in Wallachia. It began before the emergence of the princely authority, demonstrating both the intensity of the occupation, and the existence of a significant community here.

107. București

Punct: Centrul Istoric. Str. Lipscani (Tronsonul dintre str. Smârdan și Bulevardul I.C. Brătianu)

Cod sit: 179132.52

Autorizațiile de supraveghere arheologică nr. 250/2008, 282/2008, 303/2008; autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 471/2008

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Raluca Popescu, Theodor Ignat (MM București), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderas (IAB) Panait I. Panait (UCDC București), Cristina Mitroi (absolventă FIB)

Pe data de 5 septembrie 2008 au început săpăturile mecanice pe str. Lipscani, sectorul dintre str. Smârdan și bulevardul I.C.Brătianu. În conformitate cu proiectul tehnic al beneficiarului strada a fost decapată mecanic până la cota de – 0,80 – 0,90 m, față de nivelul actual al trotuarului. Cercetarea arheologică a fost efectuată în perioada septembrie-decembrie 2008.

Pentru o mai bună controlare a informației, datorită lungimii deosebite a zonei ce urma a fi cercetată, strada a fost împărțită în trei sectoare notate A, B și C: sectorul A este primul, între str. Smârdan și str. Șelari, sectorul B cuprinde zona dintre

str. Șelari și str. Zarafi iar sectorul C, ultimul, între str. Zarafi și Bulevardul I.C. Brătianu. Datorită situației întâlnite în săpătură în sectorul A, acesta a fost subdivizat în patru suprafețe, notate de la A I la A IV. În cadrul tuturor sectoarelor au fost deschise casete și secțiuni de dimensiuni și orientări diferite, impuse de situația din teren.

Pe toată lungimea străzii au fost identificate fragmente de construcții¹. Din păcate, în cea mai mare parte, acestea erau în imediata apropiere a construcțiilor actuale, fapt care a împiedicat cercetarea interioarelor clădirilor surprinse.

Un alt fapt este acela al felului în care se prezentau fragmentele de fundații. Cea mai mare parte a acestora erau fundații puțin și foarte puțin adânci (o medie de 40 cm față de nivelul de călcare actual), cu o deschidere mică la stradă și de o calitate destul de proastă a zidăriei. Aceste constatări ne-au surprins, având în vedere că ne aflăm pe str. Lipscani, principala arteră comercială a Centrului Istoric.

Totuși au fost surprinse și clădiri cu pivnițe, precum și o accentuată dinamică edilitară în zona intersecției cu str. Smârdan, pe partea nordică a str. Lipscani.

Descoperirile arheologice cercetate în această zonă le vom exemplifica prin câteva situații sugestive.

Lipscani nr. 32-34

În dreptul unui teren liber de construcții, la demontarea trotuarului au apărut mai multe fragmente masive de zidărie. Ulterior, în urma curățării, a fost identificată o pivniță și resturi de la fundațiile altor construcții.

Pivnița era puternic afectată în partea superioară de intervenții moderne, databile și pe baza unei monede din aluminiu, cu valoarea de 500 lei, emisă în România, în anul 1999.

Sub nivelul de umplutură cu materiale contemporane, apare un al doilea nivel de umplere. De data asta umplutura este din pământ amestecat cu mortar, fragmente de cărămidă. Apar fragmente de porțelan englezesc și românesc, dar și fragmente de sticlă sau ceramică comună din sec. XIX. De asemenea, din umplutura pivniței au fost scoase fragmente de tencuială albastră.

Lungimea surprinsă a pivniței este de 7,85 m, iar lățimea ei este de 1,88 m. La cota de - 3,35 m față de nivelul de surprindere, a apărut podeaua pivniței, amenajată din cărămizi.

Construcția a avut două faze principale. Primul moment este marcat de materialul ceramic din umplutura din zona abandonată (un depozit din prima jumătate a secolului al XIX-lea), datat și cu monede rusești emise la sfârșitul secolului al XVIII-lea, precum și de o monedă otomană - Mecidiye (20 kuruși) emisă de sultanul Abdülmecid la 1845/1846² – ceea ce ne permite să precizăm că această pivniță a fost distrusă de incendiul de la 1847. Cândva, la sfârșitul secolului al XIX-lea, este construit un nou zid, care reprezintă o retragere spre S a pivniței, respectiv o aliniere la actualul front sudic al clădirilor din acest sector al străzii Lipscani.

Conductă de apă

În partea nordică a străzii, în Cas. 1 a sectorului A III, la cota de -1,90 m față de nivelul actual, a fost surprinsă o conductă care se dezvoltă în direcție SE-NV, având o lungime surprinsă de 66 cm. Conducta intră în profilul de NV al casei, părând să continue pe strada Smârdan. Conducta suprapune o fântână din sec. XVI, iar spre SE a fost suprapusă și anulată de fundația unei clădiri din secolele XVIII-XIX. Pe baza acestor relații stratigrafice putem presupune că această conductă era în funcțiune în cursul sec. XVII-XVIII.

Conducta este realizată dintr-un tub ceramic la interior, cu diametrul de 10 cm. Aceasta prezintă la exterior o protecție din cărămizi dispuse în două ape, legate cu un mortar dur. Conducta pare să stea pe un pat de mortar. Între conductă și protecția de cărămidă există un strat foarte fin, realizat dintr-o „pastă de mortar”, albă, aparent fără degresant (nisip sau pietricele). Tubul conductei este realizat dintr-un lut fin, compact, având ca degresant nisip fin. Arderea este făcută la cărămiziu, având însă miezul cenușiu.

Fântâna

În aceeași casetă în care a fost cercetată și conducta de apă, a apărut, la - 2,88 m față de nivelul actual de călcare, o fântână amenajată din cărămizi. Gura și fundul erau de formă rectangulară, în timp ce corpul era cilindric. Gura se mai păstrează pe o porțiune foarte mică pe laturile de E și N, respectiv colțul de SE.

Zidăria din care este compusă această structură se termină la -4,70 m, sub care apare un pământ galben nisipos, curat, fără material ceramic. Umplutura este formată din pământ negru-cenușiu, cu mult cărbune, fragmente de cărămidă, foarte mulți chirpici, fragmente ceramice și fragmente de cahle databile la sfârșitul sec. XVI- începutul secolului al XVII-lea³. Pe baza fragmentelor de cahle se poate aprecia că aceasta fântână a fost folosită în cursul secolului al XVI-lea.

Hanul Gabroveni

Pe tronsonul de stradă cuprins între Strada Zarafi și B-dul I. C. Brătianu, în dreptul Hanului Gabroveni, au fost trasate mai multe casete de dimensiuni diferite.

Au fost identificate mai multe faze de funcționare ale Hanului Gabroveni. În dreptul casei XI, clădirea a suferit o refacere, sub forma construcției unei posibile intrări, amenajare în urma unei reparații capitale a clădirii existente și astăzi, foarte probabil care a survenit spre sfârșitul sec. XIX. Deschiderea acestei intrări este de 1,15 m. Pereții interiori prezintă urme de tencuială albă, groasă de 3-4 cm.

Strada de lemn

Părți din podirea cu lemn a străzii au fost surprinse în mai multe casete și secțiuni, pe toată lungimea cercetată a străzii Lipscani.

În fața Hanului Gabroveni, la adâncimea de -1,90 - 2,20 m, a fost sesizată o podină de lemn, din care s-au păstrat 2 nivele. Sub nivelul inferior se observă fragmente de cărămidă de dimensiuni mari, poate folosite ca bază de întărire a podelei de lemn. Pe partea de N, strada e mai bine păstrată, observându-se bine și bârnele transversale.

Pe latura de S, strada de lemn este mărginită de mai mulți pari de formă rotundă, cel mai estic par având 7 cm diametru și o înălțime de 20 cm; cel mai vestic având 8 cm diametru și o înălțime de 30 cm; un al treilea par, mai prost păstrat, apare la 0,60 m V de parul estic și 0,90 m de parul vestic. În acest sector probabil ca am surprins partea inferioară a structurii străzii de lemn, reprezentată o dată de cei trei pari descriși mai sus; imediat la N de aceștia pornesc mai multe bârne, orientate N - S, cu diametrul de 0,10-0,15 cm, nefinisate, unele cu coajă pe ele, peste care este dispusă E - V bârna propriu-zisă pe care se fixau scândurile de 1,57 m lungime și 10 cm grosime.

Descoperirea unei podele din jumătăți de trunchiuri de copaci în caseta V (sector C), aparținând unei pivnițe de la o clădire păstrată parțial, ne confirmă că strada Lipscani avea o deschidere mult redusă față de cea actuală, situație constatată de mai multe ori în cursul cercetărilor din 2007-2008.

Note:

1. Vestigiile arheologice au fost documentate și cu ajutorul unei echipe de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bălici (UAIM București) și Claudia Apostol.
2. Moneda a fost identificată de colegul Aurel Vlăcu de la Cabinetul Numismatic al IAB.
3. Cahlele au fost datate de d-na Venera Rădulescu

Abstract:

Archaeological excavations on Lipscani Street, the area between Smârdan Street and I.C. Brătianu Boulevard were done in September - October 2008. All along the street we excavated the foundations of different kind of buildings, with or without basement, most of them being dated to the 18th and 19th centuries. On the north side of the street, close to the crossroad with Smârdan Street, archaeological investigations found an aqueduct from the 17th-18th centuries and a fountain from the 16th century. The foundations of the Gabroveni Inn were investigated, too. It was possible to make some observations considering the architectural transformations of this monument from the 18th century on. In the space between buildings we documented important parts from the wood pavement of the street.

108. București***Punct: Centrul Istoric - Str. Lipscani, Hanul Șerban-Vodă***

Cod sit: 179132.52

Autorizațiile de supraveghere arheologică nr. 129/2007, 116/2008; autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 179/2007, 252/2008, 266/2009

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Raluca Popescu, Theodor Ignat (MM București), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderăș, Erwin Gáll (IAB), Panait I. Panait (UCDC București), Cristina Mitroi (absolventă FIB)

Hanul Șerban Vodă a fost construit de domnitorul Șerban Cantacuzino între anii 1683 și 1685¹.

Afectat grav de cutremurul din 1802, hanul va fi refăcut și scapă de incendiul din 1847 datorită intervenției pompierilor. În momentul întocmirii de către maiorul Borroczyński a planului Bucureștilor, era încă una dintre cele mai mari clădiri ale epocii². În centrul curții interioare se afla biserica, construită probabil în prima jumătate a secolului al XVIII-lea și dărâmată la mijlocul secolului următor³.

Majoritatea încăperilor erau folosite drept prăvălii, dar în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829 hanul a fost folosit drept spital de răniți, iar în anul 1830 în incinta sa funcționa o școală⁴. La 1853 funcționa aici firma „Crucea de aur” a lui George Assan și Ioan Martinovici, cei care pun bazele primei mori cu abur.

În octombrie 1881, Consiliul de Administrație al Băncii Naționale a autorizat achiziționarea terenului pe care era amplasat hanul „Șerban Vodă”. Acesta a fost cumpărat de la Administrația Domeniilor și Pădurilor Statului cu prețul de 800.000 de lei (aur). Interesant este că în acest han a

funcționat, o scurtă perioadă de timp (1865) și o altă instituție financiar-bancară: „Casa de Depozite și Consignațiuni”.

Hanul va fi demolat în 1883, pe locul său începând construcția Palatului Băncii Naționale.

Ruinele Hanului Șerban Vodă⁵ au fost surprinse, în 2007, la cercetarea celui de al doilea tronson al străzii Lipscani, cuprins între str. Eugeniu Carada și str. Smârdan⁶.

Decaparea mecanică a străzii, până la cota de 0,80 m – 0,90 m față de nivelul trotuarului, în conformitate cu proiectul tehnic al beneficiarului, a fost efectuată în luna iunie, pentru aceasta fiind emisă Autorizația de supraveghere nr. 129/2007.

În urma decapării mecanizate, au fost evidențiate mai multe fragmente de ziduri din cărămidă, deranjate de numeroasele lucrări edilitare moderne și contemporane.

Pe partea dreaptă a străzii, la nr. 18-20, săpăturile arheologice au dus la descoperirea unei suprafețe importante din latura nordică a hanului Greci, a unor case din sec. XVII și XIX, precum și fundații databile în sec. al XVI-lea, iar pe partea stângă a străzii Lipscani, a fundațiilor hanului Șerban Vodă.

Pe baza Autorizației de cercetare arheologică preventivă, nr. 179/2007, a început cercetarea arheologică pentru obiectivele surprinse pe traseul străzii Lipscani.

Hanul Șerban Vodă

În perimetrul hanului Șerban Vodă, cu excepția unor săpături cu caracter utilitar, din anul 1971, desfășurate în colțul de SE al Băncii Naționale⁷, nu au mai fost efectuate cercetări arheologice, toate considerațiile referitoare la acest mare han bucureștean bazându-se numai pe datele culese din documentele de arhivă.

În campaniile din 2007 și 2008, cercetările arheologice de pe strada Lipscani, din dreptul Băncii Naționale, au dezvelit latura de S a acestui important han bucureștean, fiind identificate fundații de la 11 camere, 7 pivnițe precum și intrarea în subsolurile hanului.

Campania 2007

În timpul campaniei din 2007 au fost cercetate o serie de fundații aflate sub traseul străzii Lipscani, pe latura sudică a hanului.

Fundațiile respective se întind pe toată lungime hanului. Sunt destul de înguste (lățime de 0,30 m), și puțin adânci, având o înălțime conservată de maxim 0,50 m. Fundațiile sunt turnate în șanț, mortarul folosit fiind unul dur, de culoare albicioasă. Ele delimitează camere de lungimi variabile (între 3 și 4 m), cu o lățime de doar 1,20 m.

Acestea sunt adosate la zidul principal al hanului. O posibilă explicație pentru aceste fundații ar fi că ele reprezintă suportul pentru structura din lemn a prăvăliilor de negustori cu acces spre strada Lipscani.

Acestea au fost demolate odată cu o nouă lărgire a străzii.

Campania 2008

În anul 2008 a fost demontat trotuarul din dreptul BNR, dinspre str. Lipscani, putându-se cerceta o parte din suprafețele aflate lângă latura sudică a Hanului Șerban Vodă.

Au fost identificate o serie de fundații aparținând parterului hanului, precum și o serie de pivnițe, precum și accesul dinspre stradă spre acestea.

Fundațiile camerelor, care constituiau parterul hanului, sunt realizate din ziduri înecate în mortar cu grosimea de 1 m și o înălțime maximă păstrată de 1,50 m. Dimensiunile camerelor, sugerate de traseul fundațiilor, sunt de 4,10/4,20 m x 4,10/4,20 m, fiind pătrate în suprafață.

Pe latura de S a hanului au fost surprinse șase pivnițe, numerotate în ordinea descoperirii, dinspre E spre V, de la 1 la 6, dispuse pe două șiruri a câte trei pivnițe, care aparțin fazei inițiale de construcție. Cea de-a șaptea pivniță cercetată aparține unei faze ulterioare.

Astfel, pivnițele 1 - 3 au dimensiunile laturilor de cca. 4 m și o înălțime de 5,50 m, fiind unele dintre cele mai adânci pivnițe identificate până în prezent. Pereții sunt frumos construiți, cu cărămidă bine aranjată și rosturi egale, umplute cu un mortar dur. Dimensiunile cărămizilor sunt următoarele: 30/31 x 16/17 x 4 cm.

Podeaua, aflată într-o stare de conservare foarte bună dar numai pe jumătatea nordică a pivnițelor 1-3, este realizată din cărămidă pusă pe cant, legată cu un mortar dur.

Pivnițele comunică între ele prin arce de trecere realizate din cărămidă.

Pe latura dinspre strada Lipscani a fost surprinsă și intrarea în pivnițele hanului. Cu o lățime de 2,50 m și o lungime de 3 m, intrarea are păstrate treptele realizate din cărămidă legată cu mortar. Nivelul la care coboară scările este la -3 m față de nivelul actual.

Pivnița 7 are un nivel de călcare mult superior pivnițelor 1 - 6, podeaua apărând la -3 m față de nivelul actual. Podeaua în acest caz este realizată din cărămidă pusă pe lat, legată cu mortar. Pereții sunt acoperiți cu o tencuială neglijentă, asemănătoare celei identificate pe pereții intrării. Dimensiunile pivniței, la nivelul podelei, sunt de 4 x 4,50 m. Cărămida folosită are dimensiunile de 27 x 12 x 4,5 cm. Spre N, pivnița are un arc de trecere spre o altă încăpere care nu a putut fi cercetată.

Această pivniță, la fel ca intrarea, pare să fi suferit intervenții în ultima fază de existență a hanului, lucrări ce par să nu fi afectat celelalte trei pivnițe (4 - 6), suprafață în care au fost identificate fresce databile, pe baze stilistice, în epoca de construcție a hanului.

Acestea sunt realizate în tehnica „a fresco”, două dintre ele reprezentându-l pe „Sfântul Nicolae” iar cea de-a treia reprezentând scena „Adormirea Maicii Domnului”⁸.

O primă frescă a apărut la intrarea în pivnița 4, pe latura de E, imediat după arcul de trecere dinspre pivnița 1. Câmpul central este încadrat de un chenar cu motive vegetale. Fresca continuă spre N, cercetarea fiind oprită datorită condițiilor precare de săpătură. Fragmentul identificat are dimensiunile de 1 x 0,80 m.

Cea de-a doua frescă, mai bine conservată, a apărut pe latura de E a arcului de trecere dinspre pivnița 2 spre pivnița 5. Scena reprezentată este înconjurată cu un chenar în relief cu dimensiunile de 0,80 x 0,80 m. Aceeași scenă apare și pe un al treilea fragment de frescă, aflat pe arcul de trecere dinspre pivnița 3 spre pivnița 6.

Având în vedere tehnica și stilistica, aceste fresce pot fi datate în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Datorită perioadei scurse între momentul descoperirii lor în 2008 și luna octombrie a anului 2009 când s-a intervenit pentru restaurarea și conservarea acestora⁹, a avut loc o degradare a stratului suport datorită factorilor de mediu astfel încât specialiștii în restaurare pictură murală au intervenit asigurând marginile frescelor cu mortare și injectarea de consolidanți precum și montarea unor panouri de protecție.

Materialul arheologic este relativ sărac și se poate explica doar prin demolarea controlată a hanului. Pivnițele au fost umplute cu moloz provenit de la dărâmare. Doar acolo

unde, nefiind pivnițe, s-a putut coborî sub nivelul hanului, au apărut fragmente ceramice și o cahă întregă din sec. XVII.

În pivnița 1, între 4,90 - 5,30, deasupra nivelului de călcare din pivnița, sub stratul de dărâmtură, au fost reperate mai multe recipiente, unele întregibile sau fragmentare (s-au identificat 14 exemplare din ceramică și peste 50 din sticlă). Ștampilele aplicate pe umărul vaselor sau, în relief, pe fundul vaselor de sticlă, ne arată că este vorba despre sticle de apă minerală produse în Germania.

Nu vom insista aici referitor la formele ceramice din sec. XVIII-XIX (reprezentate de puține fragmente), menționând doar că acestea sunt cele obișnuite, fiind descoperite frecvent în cursul cercetărilor arheologice din Centrul Istoric.

După încheierea cercetărilor arheologice, în sectorul cuprins între str. E. Carada și str. Smârdan, suprafața dezvelită a hanului a fost acoperită cu nisip (în prealabil fiind efectuată protecția zidurilor cu material geotextil).

Excepție au făcut pivnițele 1 - 6, aflate în fața Băncii Naționale, păstrate într-o stare excepțională, unde s-a propus punerea în valoare prin realizarea unui proiect special de conservare, restaurare și punere în valoare.

Pentru suprafața acoperită a fost propusă marcarea vestigiilor arheologice în pavimentul stradal.

Notă:

1. George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 34
2. Anton Maria del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*, 1929, p. 9
3. Potra 1985, p. 36-37.
4. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Academiei R.P.R., București 1961, p. 118.
5. Vestigiile arheologice au fost documentate și cu ajutorul unei echipe de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bălici (UAIM București) și Claudia Apostol.
6. Pentru cercetările de pe str. Lipscani, a se vedea Mănușu-Adameșteanu, Popescu, Gavrilă, Nestorescu, Zambory, Măgureanu, Boroneanț, Toderaș, Sârbu 2008, p. 63 - 65; Mănușu-Adameșteanu, Popescu, Gavrilă, Nestorescu, Zambory, Măgureanu, Boroneanț, Toderaș 2008, p. 74 - 76;
7. A. Ștefănescu, Strada Lipscani, CAB 3, 1981, p. 270-271: surprinsă latura sudică la intersecția dintre strada Lipscani și strada Smârdan.
8. Identificările și datarea îi aparțin colegului Dan Mohanu, căruia îi mulțumim încă o dată pentru sprijinul acordat.
9. Lucrările au fost efectuate de Dan Mohanu, Martin Elena Vasilica, Birzu Călin Doru de la Universitatea Națională de Arte din București din cadrul Laboratorului de conservare-restaurare.

Abstract:

Șerban Vodă Inn was first built by Șerban Cantacuzino starting with 1683, and demolished 200 years later, on its area being erected the National Bank Palace. Archaeological excavations from the Lipscani Street allow the discovery of an important part of the southern side of this important monument consisting in foundations of 11 rooms, 7 basements and an entrance in the cellar level. The cellars 1 to 6 dated from the first phase of the building, but the cellar 7 and the entry were built later and have suffered modifications in the final phase of this edifice. Those first six cellars, very well preserved, still have parts of wall paint decorations. Having

religious theme, this decoration was made in a *fresco* technique and was dated to the 17th century. This is a unique discovery in the Historic Centre of Bucharest.

Because of their dimensions (4.10 x 4.10 m floor square and 5.50 m height), state of conservation and fragments of painted decorations, this cellar area was proposed for conservation, restoration and valorisation.

109. București

Punct: Centrul Istoric - str. Zarafi

Cod sit: 179132.52

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 304/2008, autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 483/2008, 250/2009

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Elena Gavrilă, Raluca Popescu, Theodor Ignat (MM București), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderas, Erwin Gáll (IAB), Panait. I. Panait (UCDC București), Cristina Mitroi (absolventă FIB)

Pe data de 14 octombrie 2008 au început săpăturile mecanice pe str. Zarafi, dinspre strada Gabroveni spre strada Lipscani: în conformitate cu proiectul tehnic al beneficiarului strada a fost decapată mecanic până la cota de -0,80 -0,90 m, față de nivelul actual al trotuarului. Cercetarea arheologică a fost efectuată într-o primă etapă între 21 octombrie și 19 decembrie 2008¹; lucrările au fost reluate și finalizate în luna iulie 2009.

În cunoscuta sa monografie a Bucureștilor apărută în 1899, istoricul G.I. Ionescu-Gion consemna. "În Lipscani, lângă mica stradă a Zarafilor, se află Hanul cu Tei"². Practic, Ionescu-Gion se referea la un pasaj, ca și celelalte din zonă, care permitea legătura între „Ulița Lipscanilor” și „Ulița ce merge alături de zidul Curții Domnești”, așa cum era cunoscută încă din 1678, actuala Str. Gabroveni. Pasajul respectiv se desfășoară pe o lungime de cca. 50 m și pe o lățime de 4 m, lățime ce se încadrează în parametrii arterelor centrale din jurul anului 1800³.

Cartografic, strada este surprinsă pe planul Ernst, în 1791 sau pe planul maiorului baron Rudolf Artur Borroczy, publicat în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei, în 1852⁴.

Pe suprafața străzii Zarafi au fost deschise mai multe casete, pentru dezvelirea vestigiilor surprinse în timpul decopertării⁵. Casetele au dimensiuni variabile, impuse de situația din teren. În suprafața cercetată au apărut ziduri dispuse paralel și în apropierea frontului estic al străzii, marcând astfel o lărgire a străzii, la sfârșitul secolului al XIX-lea, când sunt construite clădirile actuale de către familia Elias.

Casa cu pivniță

În casetele VII și VIII a fost identificată o clădire masivă, cu pivniță, care a fost cercetată în 2008 și 2009.

Lungimea surprinsă a pivniței este de 11,60 m, iar lățimea de 3,20 m. Pivnița este compartimentată în două camere care comunică printr-o trecere boltită groasă de 1/1,05 m. Camerele nu sunt egale, cea cercetată în Cas. VII având o lungime de 8,20 m, iar cea din Cas. VIII, camera de N, de doar 2,35/2,40 m.

Latura de V a pivniței, surprinsă, la -1,06 m față de nivelul actual, este traversată pe toată lungimea de un tub de canalizare.

Zidul este realizat din cărămizi legate cu mortar de o culoare galben roșiatic, cu nisip și pietriș, omogen, dar destul de friabil. Rosturile au grosimea de 2-3 cm. Dimensiunile cărămizilor: 24 x 13 x 4,5 cm; 25 x 12,5 x 3,5 cm sau 24,5 x 12,5 x 4 cm. În zid au fost surprinse o serie de fante de formă rectangulară, probabil pentru fixarea unor de bârne de lemn, acoperite cu o tencuială de 2-3 mm. Aceste fante străpung zidul pe toată lățimea lui. Datorită faptului că zidul a fost demantelat, de canalizarea surprinsă, până la nivelul lor, nu se poate preciza înălțimea acestor fante.

Latura de S a pivniței, care separă Cas. VI de Cas. VII, este reprezentată de un zid surprins la -0,70 m față de nivelul actual. La exterior, se poate observa că ultimii 1,80 m sunt turnați în șanț, în timp ce partea superioară este zidită. Zidul are sămânța fundației la 3,50 m față de nivelul actual. Latura de E a camerei sudice este reprezentată de o succesiune de două bolți de trecere spre încăperi aflate la E, distruse la construcția clădirii actuale. Dimensiunile cărămizilor sunt de 24 x 12 x 4 cm. Zidăria este îngrijită, cu mortar de var și rosturi destul de mari de 2,5 - 3 cm. deasupra bolților au apărut aceleași fante identificate și în latura de V. Podeaua, a fost surprinsă la -3,10 m față de nivelul actual. A fost construită din lemn, fiind identificat în săpătură un strat compact de lemn carbonizat natural, gros de 0,03-0,05 cm. Podeaua era amenajată pe solul viu, reprezentat de un strat de lut nisipos galben verzui.

Atât latura de S, cât și picioarele bolților estice se sprijineau pe o talpă de zidărie. Aceasta era zidită din cărămizi direct în șanț și are o lățime de aproximativ 0,35 m. Deschiderea celor două bolți estice este de 2,77/2,80 m.

Casa, care ocupa capătul nordic al străzii actuale, putem presupune că a fost demolată înaintea sau cu ocazia trasării străzii Zarafi, probabil în sec. al XVIII-lea.

Casa cu „spolii”

Interesantă este o situație dinspre capătul sudic al străzii, spre strada Gabroveni, unde a fost observată o reamenajare a spațiului unei clădiri.

Este vorba despre o construcție din care a fost surprinsă latura de est. Zidul, realizat din cărămidă legată cu mortar de var, cu o lățime de 0,75 m, depășea ca adâncime cota de 3,90 m față de nivelul actual, moment în care săpătura a fost oprită din motive de siguranță și de spațiu. Adâncimea mare până la care coboară zidul ne indică o pivniță de mari dimensiuni.

La un moment dat se va renunța la această pivniță și se ridică nivelul de călcare până la cota de -1,60 m față de nivelul actual. Interesant că pentru a marca acest nivel, pentru a susține noua podea, s-au folosit fragmente masive, sparte, provenite de la o altă construcție, foarte probabil impunătoare, judecând după fragmentele descoperite.

Casa a dispărut în urma unui incendiu puternic, urmele acestuia fiind surprinse pe fața interioară a zidului, un strat gros de cărbune apărând în zonele nederanjate de groapa de fundație a clădirii actuale.

Note:

1.Înteruperea lucrărilor s-a datorat unor probleme tehnice existente între beneficiar (Primăria Capitalei) și firma care executa lucrările (Sedesa S.A.)

2.G.I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 493.

3. *Istoria Orașului București*, București, 1965, I, p. 103.

4. *Planul Bucureștilui*, 1852, Bibl. Acad. H., DXLV/1.

5. Vestigiile arheologice au fost documentate și cu ajutorul unei echipe de arhitecți coordonată de dr. M. Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), din care fac parte V. Apostol (MNIR), Șt. Bălci (UAIM București) și Claudia Apostol.

Abstract:

Archaeological excavations on Zarafi Street were done in two stages: the first one in October – December 2008, the second one in July 2009. This secondary street that makes the connection between Gabroveni and Lipscani Streets, appear on cartographic documents starting with the Ernst's map from the 1791. In the excavated area we documented foundations of some buildings next to the east side of the nowadays street. This situation suggests an enlargement of the street in the late 19th century, probably when there were built the today buildings by Elias family.

Two of those buildings are most interesting. One, with a well preserved basement, was demolished when the Zarafi Street was constructed. The other, also with a basement in its first period of use, renounce to this cellar later, when was documented a new wooden floor, support by recovered architectural pieces from others buildings.

110. București

Punct: Străulești Luncă, șoseaua Gh. Ionescu Sisești, nr. 303-309, sector 1

Cod sit: 179132.70

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 393/2009

Colectiv: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu - responsabil, Camelia-Mirela Ciocănel, Elena Florentina Gavrilă, Theodor Ignat, Raluca-Iuliana Popescu, Cosmin-Dan Pîrvulescu, (MM București), Despina Măgureanu, Andrei Măgureanu (IAB)

Obiectivul cercetării din anul 2009 l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică pentru construirea unui sediu de bancă cu o suprafață de 2300 m². Punctul se află în situl „Străulești Luncă”, pe un teren aflat între malul nordic al lacului Grivița și șoseaua Gh. Ionescu Sisești¹.

Terenul este amplasat pe platoul unei terase înalte și în lunca joasă a lacului Grivița. Pe toată suprafața terenului, care măsoară 3500 mp, se găsește un pământ de umplură adus din excavațiile și demolările din București. Pentru cercetarea terenului, s-a trecut la decaparea mecanică a acestei umpluturi, care are o grosime cuprinsă între 0,60 și 2 m.

Au fost trasate șase secțiuni (SI - SVI = 42 x 2 m), două casete (Cas.1 = 6 x 2,50 m, Cas.2 = 4,50 x 2,50 m) și a fost supravegheată o suprafață neregulată de 193 m².

Stratigrafia generală:

- strat de umplură contemporană (pietre, cărămizi, moloz) cu o grosime care atinge 2 m;
- strat cafeniu compact care are la limita superioară vechiul nivel vegetal; grosimi cuprinse între 0,20 și 0,42 m;

- stratul de cultură slab pigmentat mai ales cu lipitură arsă, rare cioburi și doar în câteva zone către L1, puțină dărâmată de perete prezentă mai compact; grosimi cuprinse între 0,30 și 0,60 m;

- strat cafeniu lutos, în care apar extrem de rar fragmente mici de lipitură arsă; în el sunt adâncite majoritatea complexelor descoperite; grosimi cuprinse între 0,20 și 0,60 m;

- argila galbenă, sterilă arheologic, pământul viu. Apare, la o adâncime constantă față de nivelul inițial de călcare (înainte de aducerea molozului) între 1-1,20 m.

Pe acest teren au fost surprinse mai multe complexe (trei locuințe, trei cuptoare pentru prepararea hranei și cinci gropi menajere) care aparțin unei locuiri din sec. III.

Locuința 1, Complexul 1

A fost surprinsă în SIII, c.10-12, la -0,55 m față de nivelul actual de călcare; pentru cercetarea ei au fost deschise casetele 1-2.

De formă rectangulară, orientare pe axul lung E - V = 6,00 iar pe cel N - S = 4,70 m. A fost identificată după urmele *in situ* ale pereților arși, prăbușiți și descompuși și a vaselelor sparte pe loc. Resturile de pereți arși sunt colorate diferit de la ocru deschis la cărămiziu și roșu vinețiu ceea ce indică temperaturi și intensități diferite de ardere.

Sub nivelul de lipitură arsă, în Cas.1, pământul are culoarea neagră intensă, ceea ce arată un proces de ardere reducătoare până la consumul oxigenului.

Au fost surprinse și fragmente de perete de mari dimensiuni, unele fiind făcute. O parte păstrează atât amprenta structurii de năuie (grosimi de 2 cm), altele prezintă chiar amprenta unor trunchiuri fațetate (laturi de 0,12 m).

Câteva bucăți cărămizii-vineții arată că au fost supuse unor temperaturi mari. Acestea zac pe o suprafață de lut galben crud, în mod evident adus, observat numai în suprafața de S pe următoarele dimensiuni: N - S = 1,40 m; l = 0,70 m, grosime 3-5 cm.

Pe latura de V, în Cas.1, se găsesc, *in situ*, prinse în dărâmături, majoritatea obiectelor din inventarul locuinței.

Cpl.3-4

La adâncimea de -0,80 m, în SIII și cas.2, la limita de S a L1, sub aceasta, s-a conturat în plan, o zonă rectangulară (Cpl.3), cu pământ negru dens, care se adâncea în lutul galben, având următoarele dimensiuni: 1,66 m (E - V) și 1,40 m (N - S);

Pe latura de N a locuinței, la 0,40 m de colțul acesteia se observă foarte urmele unui cuptor construit prin cotlonire (Cpl.4).

Dimensiunile acestuia sunt N - S = 0,74 m; V - E = 0,80 m. Vatra cuptorului a fost surprinsă cu 0,35 m mai jos decât nivelul de surprindere al părții superioare din cupola acestuia și avea o grosime de 0,25 m. Gura cuptorului este îndreptată către S. Cuptorul a fost săpat în peretele de N al Cpl.3.

Cuptorul a avut înălțimea păstrată între 0,30 și 0,35 m. În interior se găsește pământ de culoare neagră amestecat cu cenușă. Grosimea pereților cupolei este de 0,025 – 0,03 cm. Cupola a fost făcută din lutuală în care se observă impresiunea a numeroase urme vegetale (păioase).

Raportul dintre L1 (cpl.1) și cpl.3 - 4 se prezintă astfel: groapa cpl.3 a fost suprapusă parțial de groapa L1 în colțul de N - E. Cuptor 3, Cpl9

În SIV, c.10, a apărut o altă instalație de foc. Este vorba tot despre un cuptor amenajat în lutul galben, având gura spre V.

Partea superioară a cupolei a apărut la -1,12 m, față de nivelul actual de călcare. După curățare s-au obținut

următoarele informații: suprafața vetrei se află la -1,46 m; înălțimea păstrată a cuptorului = 0,35 m; Lungimea vetrei cuptorului pe axa N - S este de 0,70 m.

Pământul ars la roșu de la cupolă este de 0,08 m grosime (difuziunea de căldură); pământul ars de sub vatră are o grosime de 0,02 m.

Considerații preliminare privind ceramica

Lotul ceramic este format din ceramică lucrată atât cu mâna, cât și la roată.

Statistic, există un echilibru între numărul fragmentelor ceramicii lucrate cu mâna în raport cu cele lucrate la roată. Dar, din punctul de vedere al numărului de vase de la care provin fragmentele, precum și ca diversitate de forme, ceramica lucrată la roată depășește net ceramica lucrată cu mâna.

Din ceramica lucrată la roată menționăm că sunt prezente forme de vase (ulcioare, străchini, castroane, oale) din pastă cenușie fină sau zgrumțuroasă, precum și câteva fragmente de ceramică fină și zgrumțuroasă, roșiatică.

Fragmentele ceramice lucrate cu mâna aparțin în marea lor majoritate unor oale cu profil simplu, nedecorate, cu excepția a trei fragmente, unul prezentând un brâu alveolat, un altul, creștături pe buză și un al treilea decorat cu patru cercuri, dispuse pe umăr la distanțe egale între ele.

Cele mai multe fragmente ceramice reprezintă forme comune, care nu au valoare cronologică individuală. Însă, datorită asocierii lor într-un singur context arheologic, sugerează, prin analogii, o încadrare cronologică destul de precisă.

Există în locuința cercetată două forme rare ca frecvență în repertoriul ceramicii așezărilor postromane, forme care pot aduce precizări cronologice.

Prima este amfora romană, reprezentată prin câteva fragmente de panse canelate. Pentru tipul de amforă de la Străulești-Luncă, a fost propusă o datare la nivelul secolului al III-lea, fiind identificat și un centru de producție la Apulum-Partoș², în provincia Dacia, centru de unde este posibil să provină și exemplarele de la Străulești-Luncă.

O altă formă rară, este cea de castron din pastă cenușie, cu trei toarte. Vasul apare atât în sec. al III-lea în mediul Chilia-Militari (în necropola de la Chilia³), cât și în mediul carpic (așezarea de la Butnărești și necropolele de la Bărboasa și Poienesti)⁴ dar și în sec. al IV-lea, în mediul Cerneahov (necropolele de la Târgșoru Vechi⁵ și Mihălășeni⁶). Prin caracteristicile sale morfologice, putem data castronul de la Străulești-Lunca spre sfârșitul secolului al III-lea.

Datarea sugerată de tipul de amforă și de castron, este confirmată de faptul că majoritatea fragmentelor ceramice au bune analogii în așezările de la Militari, Străulești-Măicănești, Mătăsar, Colonești-Mărunței sau în necropola de la Chilia, în nivelele datate în sec. III⁷.

Datarea lotului ceramic, din complexele cercetate în 2009, o confirmă și o completează pe cea propusă de M. Constantiniu în urma primelor săpături din anul 1960, de la Străulești-Luncă⁸.

Note:

1. În cursul anului 2008, un colectiv format din Gh. Mănușu Adameșteanu, Camelia-Mirela Ciocănel și Dan Cosmin Pîrvulescu (MMB) au mai efectuat o cercetare arheologică preventivă pe terenul situat între siturile „Străulești Măicănești” și „Străulești Lunca”: deși au fost trasate opt secțiuni nu au fost

descoperite complexe arheologice sau elemente ale culturii materiale, vezi Figura 1.

2. M. Cîușescu, M. Gligor, *Un ansamblu ceramic de perioadă severiană de la Alba Iulia. Contribuții la istoria economică a așezărilor de la Apulum*, *Apulum* 53/1, 2006, p. 237-251

3. Gh. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984, Pl. XIX/1

4. Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 87

5. Gh. Diaconu, *Târgșor. Necropola din secolele III-IV e. n.* (Biblioteca de arheologie VIII), București, 1965, p. 79-80

6. O. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș – Černjachov de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, Târgoviște, 2009, p. 190

7. Bichir 1984, p. 87-93; M. Negru, C. F. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 194-195

8. M. Constantiniu - *Sectorul Străulești-Lunca*, în M. Constantiniu, P.I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi*, CAB, 1, 1963, p. 77-104

Abstract

The 2009 diggings in the archaeological site of Străulești-Lunca were carried on a surface of 2,300 square meters, an area affected by an offices building. The site is on the north bank of the Grivița Lake, south from the Gh. Ionescu Sisești Avenue. Here we identified a 3rd century settlement, first excavated in 1960 by Margareta Constantiniu. More archaeological features were excavated in 2009, among them three ovens, one surface building and five refuse pits.

Most remarkable was the surface building (Cpl. 1), which was destroyed by fire. That allows us to make interesting observations and to collect a large number of sherds. It covers an area of 6 x 4.70 m and has an east – west orientation. From the ceramic materials, fragments from an amphora and a large bowl are the best chronological clues. Those fragments, together with some other forms, allow us to date the settlement in the 3rd century, with a preference for the second part of the century.

111. Câmpina, jud. Prahova

Punct: Parohia bisericii „Sf. Nicolae”, cartier Slobozia

Cod sit: 131265.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 126/2009

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frînculeasa, Octav Negrea, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova), Andrei Soficar (CCA București)

Parohia Biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpina, situată în cartierul „Slobozia”, se află pe terasa înaltă de pe partea dreaptă a râului Doftana, la aproximativ 250 m N de confluența acestuia cu râul Prahova. Acest areal este caracterizat de dealuri și terase înalte situate de o parte și de alta a râurilor Prahova și Doftana.

Lucrările de amenajare a unui sistem de drenaj în jurul casei parohiale au dus la descoperirea unor oase umane asociate cu ceramică. Astfel, în timpul săpării unui șanț pe latura de SV a respectivei clădiri au fost descoperite trei grupaje de oase umane, în două cazuri oasele erau asociate cu fragmente ceramice. Deplasându-ne la fața locului am constatat

că au fost descoperite oase umane în conexiune anatomică și vase din lut specifice epocii bronzului.

Inițial, în anul 2008 au fost „descoperite” și distruse parțial trei morminte, respectiv M1, M2, M3. La deschiderea unui alt șanț plasat paralel cu latura de S a clădirii parohiale, la aproximativ 4 metri, au mai fost descoperite alte trei morminte denumite convențional M4, M5, M6. În anul 2009 am reluat cercetările și am descoperit alte opt morminte. Patru sunt de înhumatie și patru de incineratie. Descoperirea în acest loc a 14 morminte demonstrează prezența unei necropole din epoca bronzului. Până în prezent au fost descoperite șapte morminte de înhumatie și șapte de incineratie.

În anul 2009 au fost deschise două șanțuri, denumite convențional S.I și S.II 2009. S.I avea a fost orientată E - V, iar S.II N - S, cele două secțiuni formând litera L. S.I a avut 24 x 1,5 m, iar S.II 15 x 1,5 m. Pentru săparea unor morminte au fost deschise trei casete. Astfel la șanțul I au fost adosate două casete ambele pe latura de S pentru săparea mormintelor 6 și 11, iar la S.II a fost adosată pe latura de E o casetă pentru săparea mormintelor 9, 13, 14. Din cele opt morminte săpate în campania 2009 șase au avut inventar. Mormintele cu inventar sunt următoarele M7, M9, M10, M11, M13, M14. În M7 au fost descoperite două vase, în M11, M14 câte patru vase, iar în M9, M11, M13 câte un vas.

Cele mai interesante și bogate din punct de vedere al inventarului sunt mormintele 2, 6, 7, 10, 11 și 14. Aveau depuse vase din lut, dar și piese de podoabă din os. În mormântul 5 a fost descoperită o piesă din bronz. O mărgică a apărut și în M10. Mormântul 7 avea groapa placată pe margini și fund cu piatră. Pentru amenajarea mormintelor 7 și 13 a fost utilizată piatră pentru realizarea unor movile deasupra gropii și indivizilor înhumaiți.

Trebuie remarcat că mormintele de înhumatie, toate așezate în poziție chircită, au orientări diferite. Mormintele 1, 3, 6, 8, 11, 14 sunt de incineratie, în cazul M3, M6, M11, M14 a fost descoperită și ceramică alături de oase umane incinerate, iar la M6 alături de un vas o piesă de os. Morminte 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14 au inventarul format din vase. În M5 a fost descoperită o piesă din bronz (inel de buclă?), plasată în zona mastoidei dreapta. Vase din M6 și M11 decorate cu incizii (cusătură), împunsături și caneluri verticale sunt specifice fazei târzii a culturii Monteoru. Vasul decorat prin împunsături din M2 are formă de *kantaros*, specifică fazelor finale ale culturii Tei. O ceașcă fragmentară descoperită în M10 pare să aparțină tot culturii Tei. Vasele din M7 au analogii cu ceramica Noua. În M6 și M11 deși au decor specific culturii Monteoru, o parte din vase prezintă puternice influențe Noua. De altfel în M11 apar vase ce au analogii în cultura Noua. În M4, M5, M7, M13 au fost descoperite oase de animale, reprezentând probabil resturi de ofrande. Mai remarcăm că toate vasele descoperite în aceste morminte prezintă urme de ardere secundară.

Caracterul incipient al cercetării, face ca discuția legată de încadrarea cronologică să fie abordată în aceste rânduri cu anumite rezerve. Situația stratigrafică nu este deocamdată foarte clară. Decaparea modernă, amenajările ulterioare din apropierea casei parohiale, fac ca informațiile legate de stratigrafie să fie momentan incerte. Deși au fost descoperite numai 14 morminte, apar rituri și ritualuri de înmormântare diferite, dar și un inventar specific unor manifestări culturale diferite. La o evaluare preliminară propunem plasarea cronologică a acestor descoperiri funerare într-un interval cronologic plasat la sfârșitul epocii bronzului

mijlociu începutul bronzului târziu. Caracterul excepțional al acestei necropole constă în apariția în cadrul ei a unor morminte datând din trei manifestări culturale distincte, respectiv Tei, Monteoru și Noua.

Abstract:

Saint Nicholas' Parish Church in Câmpina, situated in the Slobozia district, stands on the high terrace on the right bank of the Doftana river, about 250 meters north from its confluence with the Prahova river. This area is characterized by hills and high terraces situated on both banks of the Prahova and Doftana rivers.

The works at the drain system around the parish house led to the discovery of human bones associated with pottery. Thus, while excavating a trench on the south-west side of the building in question, three groupings of human bones were discovered, and in two cases the bones were associated with sherds. As we arrived on the site we found that human bones in anatomic connection and Bronze Age clay vessels had been discovered. Initially, in 2008 three graves, M1, M2, and M3, respectively, were “discovered” and partially destroyed. Upon opening another trench located in parallel to the south side of the parish building, about four meters away, other three graves conventionally named M4, M5, and M6 were discovered. In 2009 we resumed the excavations and discovered other eight graves. Four of them are inhumation ones and four cremation ones. The discovery in this place of 14 graves demonstrates the presence of a Bronze Age cemetery. Until now seven inhumation graves and seven cremation ones were discovered. It should be remarked that the inhumation graves, all laid in a crouched position, have different orientations.

Upon a preliminary evaluation we propose that these funerary finds should be dated to the end of the Middle Bronze Age and the beginning of the Late Bronze Age. The exceptional nature of this cemetery consists in the fact that in it lie graves dating to three distinct archaeological cultures that is Tei, Monteoru and Noua.

112. Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu

Punct: Mănăstirea Cisterciană

Cod sit: 144517.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 190/2009

Colectiv: Petre Beșliu – responsabil, Adrian Georgescu (MN Brukenenthal)

La solicitarea Primăriei Cârța, MN Brukenenthal a încheiat un contract pentru asistență arheologică la săpătura de canalizare din perimetrul de protecție al Mănăstirii Cisterciene. Anterior încheierii contractului, constructorii au atins, fără a distruge, fundații din piatră și au răscolit schelete în apropierea mănăstirii.

Prima intervenție pe șantier a fost făcută de arheologii Adrian Georgescu și Gheorghe Natea. Ei au dezvelit un segment din zidăria din piatră și au recuperat material arheologic: un capac de oală și fragmente de lut ars.

În funcție de situația din teren și importanța sitului arheologic ne-am propus trei obiective îndeplinite succesiv sau concomitent: relevarea structurilor de zidărie afectate de săpătura mecanică; asistența arheologică la săpătura mecanică

și, cel mai important obiectiv, un sondaj arheologic în terenul care a adăpostit structurile de zidărie și scheletele umane. Sondajul s-a desfășurat în curtea mănăstirii, la N de ea, în vecinătatea drumului afectat de săpătura de canalizare.

În urma intersectării unor vestigii istorice, traseul șanțului de canalizare a fost deviat spre N, astfel că am putut dezveli traseul zidurilor din piatră, releva *in situ* un schelet și urmări depunerile stratigrafice. Groapa excavatorului a lăsat să se vadă structuri de zidărie pe direcția N - S și E - V. Săpătura a depășit lungimea laturii E - V, dar zidul N - S intra în grădina casei parohiale. Zidurile au fost degajate până la talpă, ieșind la iveală structura din pietre cioplite. Latura de N măsoară în interior 4,5 m, iar din cea de la E se vedea un segment de 3 m. În capătul de V al laturii de N a ieșit la iveală baza unui probabil arc de boltă. Zidul a fost acoperit de un strat superficial de incendiu și de substrucția drumului asfaltat. Pietrele din segmentul dinspre S al laturii estice au fost scoase, locul lor fiind luat de schelete. Săpătura mecanică răscolise două morminte, un al treilea, păstrat pe latura de S a gropii excavatorului, a fost cercetat.

Sub talpa zidurilor din piatră a fost observat un strat de incendiu. Urmele lui nu se văd pe malul de V al gropii de excavator care a depășit perimetrul zidurilor. Sub stratul de incendiu se aflau depuneri aluvionare. Deasupra zidurilor a fost evident un alt strat superficial de incendiu.

Materialul arheologic a constat dintr-un fragment de capac de oală, bucăți de lut ars și fragmente de monede găsite în poziție secundară.

Am urmărit permanent săpătura excavatorului în dreptul grădinii parohiale, până la clădirea școlii evanghelice. Numai în zona zidurilor deja menționate a fost vizibil un strat consistent de incendiu sub cel de construcție. În solul viu-pietriș adus de râu a fost observată o groapă (de par?). Într-un singur loc am văzut pietre din pavajul drumului medieval.

Din săpătura de excavator a fost scos la iveală un fier de plug.

Cu acordul preotului paroh și cu forța de muncă pusă la dispoziție de șantierul comunei am practicat două casete arheologice în grădina casei parohiale.

În urma săpăturii excavatorului și a sondajelor arheologice au ieșit la iveală fundațiile unei construcții de plan pătrat pe direcția E - V care măsoară în exterior 5 m. Zidurile au 0,70 m lățime.

Pătratul nu se închidea spre V. Latura de N prezenta un „pinten” în extremitatea vestică, spre interior. Colțurile exterioare, vizibile, ale construcției erau rotunjite. Zidurile au fost alcătuite din pietre cioplite.

Construcția din material durabil a intersectat un strat de incendiu și a fost suprapusă de un alt strat de incendiu mai consistent spre N. Nivelul de construcție este marcat de un strat distinct și relativ gros de nisip și var care se întinde pe o suprafață de 0,30-0,40 m de la zidul din piatră.

Solul viu este alcătuit din pietriș și nisip suprapus imediat de arsura primelor construcții din material durabil.

Gropile de morminte au intersectat nivele de depunere și de arsură până la solul viu.

Profilul stratigrafic la casetei I, de E, mai puțin deranjat, evidențiază nivele superioare de arsură. Cimitirul

Morții au fost depuși în poziție E - V. Există un singur caz de intersectare a trei morminte. Câteva gropi au afectat

fundațiile corului bisericii. Craniul care a constituit M8 este un caz de deranjare a zidului.

Concluzii:

- fundațiile din piatră aparțineau unei construcții de plan pătrat, probabil corul unei biserici a cisterciencilor;
- construcția din piatră a suprapus una din material perisabil amenajată din bârne din lemn luate;
- biserica din care s-a realizat doar corul a fost distrusă prin incendiu;
- cimitirul este ulterior acestei etape de construcție. Prezența masivă a scheletelor de femei demonstrează că el a funcționat și după alungarea călugărilor;
- nu există val de pământ în jurul abației.

Importanța istorică și turistică a sitului arheologic îndreptățesc propunerea de a marca *in situ* fundațiile din piatră. La amenajarea parcului din apropiere trebuie să se țină seama de valoarea istorică a sitului arheologic.

Anexa 12, Anexa 13, Anexa 14

Abstract:

The archaeological excavations from Cârța uncovered the traces (stone foundations) of a probable choir of a monastery church and the cemetery of the village that took in possession the old one (the monastery cemetery). The first monastery church was burnt and unfinished.

113. Chiochiș, com. Chiochiș, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: Pe Clejă

Cod sit: 33024.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 43/2009

Colectiv: Gheorghe Marinescu – responsabil, George G. Marinescu (CMJ Bistrița)

Localitatea Chiochiș este plasată în sud-vestul județului Bistrița-Năsăud, la o distanță de 68 km de Bistrița. Relieful este fragmentat, fiind reprezentat de dealuri cu altitudini reduse (300-544 m), cea mai mică altitudine înregistrându-se pe linia văii Apatului (300 m).

Punctul arheologic „Pe Clejă” este situat în partea de N a satului, deasupra cimitirului, pe un teren aflat în proprietatea bisericii reformate din localitate, de unde îi și provine toponimicul. Din acest loc provin materiale arheologice care au ajuns inițial, prin grija lui Kocsis Martin, în colecția școlară din localitate și ulterior la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud. Tot aici, cu prilejul unor lucrări de scoatere a lutului efectuate în anii '70 ai secolului trecut, a fost descoperit un vas mare bitronconic, specific Hallstatt-ului târziu, care a ajuns, de asemenea, la muzeul din Bistrița. Cercetările de suprafață efectuate de Șt. Dănilă și ulterior de G. Marinescu, au dus la identificarea unei așezări de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Wietenberg și Noua). Transformarea fostelor gropi de unde a fost excavat lutul în gropi menajere, dar și lucrările de reamenajare a drumului de hotar, au determinat efectuarea unor săpături preventive. Cercetarea s-a concentrat pe două sectoare, ambele fiind afectate de concentrarea deșeurilor menajere.

Sectorul A a fost stabilit paralel și la N de drumul de hotar, cuprinzând trei casete, cu martori de 0,50 m, totalizând o suprafață de 87,5 m². Stratigrafic situația se prezintă astfel:

humus actual negricios-gălbui, cu o grosime de 0,15-0,20 m.; strat cafeniu-gălbui, având slabe urme arheologice, gros de 0,60 m, coborând mai mult doar în dreptul complexelor adâncite. În cadrul Casetei 1 a fost interceptată o mare groapă menajeră (6 x 3 m) care se extinde și spre drum, având o adâncime de 1,50 m. Important este de precizat că în cadrul ei au fost descoperite fragmente ceramice specifice Hallstatt-ului, confirmând astfel că acesta este locul unde a fost găsit vasul hallstattian acum mai bine de 30 de ani. În cadrul celor trei casete au fost descoperite mai multe complexe adâncite (-0,60 m) unele având gropi în formă de pâlnie (-0,90 m) în interiorul locuințelor. Inventarul este sărac, compus exclusiv din ceramică specifică fazei târzii a epocii bronzului (cultura Noua).

Sectorul B a fost trasat paralel și la N de drumul de hotar, la 15 m E de Sectorul A. Acesta cuprinde o suprafață de 43,75 m.², împărțită în cinci casete, cu matori între ele de 0,50 m. Din punct de vedere arheologic sectorul este sărac, relevantă fiind doar descoperirea unei bordei, îngropat până la 0,90 m și groapa aparținătoare locuinței, adâncită până la 1,30 m. Inventarul este compus exclusiv din ceramică atribuită culturii Wietenberg târziu.

Cercetările efectuate în această campanie au reconfirmat prezența în acest punct a unei așezări de la sfârșitul epocii bronzului, cu două nivele de locuire, aparținând culturilor Wietenberg și Noua, aducându-se însă și informații noi, în special legate de habitat. De asemenea, săpăturile au demonstrat veridicitatea informațiilor privind locul de descoperire a vasului hallstattian amintit, neputându-se însă confirma ipoteza desprinderii sale dintr-un complex funerar, posibil scitic.

Bibliografie:

G. Marinescu, *Cercetări și descoperiri arheologice de epoca bronzului în nord-estul Transilvaniei (II)*, Revista Bistriței 9, 1995, p. 49-124.

114. Constantinești, com. Râmnicelu, jud. Brăila

Punct: La Canton/Casa Pădurarului

Cod sit: 43769.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 234/2009

Colectiv: Stănică Pandrea – responsabil, Costin Croitoru, Mirela Vernescu (M Brăila)

Comuna Râmnicelu este situată în nord-vestul județului Brăila, pe terasa superioară a Buzăului, la cca. 34 km V de orașul Brăila. În limita administrativă a acestei comune s-au făcut mai multe descoperiri arheologice datând din epoca neolitică până în evul mediu, dintre care cele mai importante sunt cele din punctul Râmnicelu – „Popina”.

La marginea satului Constantinești, ruperea unui mal datorită ploilor abundente din vara anului 2009, a dezvăluit câteva fragmente osteologice umane, recoltate de către pădurar și reînchinate împreună cu preotul în cimitirul satului.

Punctul respectiv, cunoscut sub denumirea „La Canton” sau „Casa Pădurarului” se află la aproximativ 200 de metri în dreapta drumului județean Constantinești – Șutești, chiar pe marginea înaltă a drumului forestier pietruit, foarte aproape de liziera pădurii. Până acest moment nu fuseseră semnalate urme de interes arheologic în spațiul la care ne

referim. Singurele referințe pe care le deținem în acest sens menționează: „la 500 m NE de centrul satului, la marginea terasei se găsesc la suprafața solului arabil fragmente de vase feudale timpurii – cultura Dridu”, și sunt înregistrate în urma unei periegeze efectuate între anii 1964-1968¹.

În campania din 2009 am urmărit următoarele obiective:

- verificarea informațiilor, puse la dispoziție de preotul satului;
- executarea unor mici sondaje, pe marginea terasei, pentru salvarea vestigiilor distruse;
- cercetarea periegetică a zonei.

Anterior momentului ajungerii noastre în punctul menționat, în zona de alunecare a terenului din dreapta drumului forestier fusese executată o casetă dreptunghiulară (L = 5,50 m, l = 0,50 m), adâncă de 0,50 m, având orientarea ușor oblică față de drum, respectiv NV, în vederea consolidării malului înalt ce mărginește calea de acces.

În acel loc am deschis o secțiune, notată S₁ (6 m x 2 m).

La adâncimea de 0,30 cm, aproximativ în zona mediană a sondajului, în pământul granulos, foarte tare, s-a profilat groapa unui mormânt. Aceasta avea formă alungită, aproximativ dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Scheletul s-a profilat de la adâncimea de 0,40 cm și aparține unei persoane mature, probabil o femeie. Orientarea este capul la V picioarele la E, poziția întins pe spate, cu mâinile pe piept. Nu au fost surprinse urmele unei amenajări funerare, existând doar posibilitatea ca pământul să fi fost bătătorit de jur împrejur. De asemenea nu a fost identificat nici un obiect aparținând inventarului funerar, iar în atare condiții, orice supoziție cu privire la datarea mormântului este hazardată. În perimetrul cercetat nu au apărut indicii cu privire la prezența altor morminte.

Cu aceeași ocazie, au fost efectuate periegeze în spațiul adiacent. Urme arheologice au fost reperate la V, N și NE, între punctul cercetat și DJ 221 Râmnicelu-Șutești.

Evident predomină materialul ceramic, exclusiv lucrat la roată. Cea mai mare parte o constituie fragmentele lucrate din pastă de culoare cărămizie, mai puține fiind cele gri, cu nisip fin în compoziție, utilizat ca degresant. Ceramica este arsă oxidant pe ambele suprafețe exterioare, miezul rămânând cenușiu, mai evident în cazul primei categorii. Mai rare sunt fragmentele ceramice smălțuite pe o singură parte, foarte fragmentare, în general atipice. Predomină întrucâtva cele de nuanță galben-verzuie, ornamentate cu dungi maronii, drepte, arcuite sau vălurite. Marea majoritate a materialului prezintă urme de ardere secundară.

Forma recipientelor din care făceau parte nu se poate reconstitui cu precizie, fragmentele recoltate constituind părți de fund ale unor vase de dimensiuni nu foarte mari, probabil de tipul cănilor, ori toarte, în general drepte, bandate, iar într-un caz o parte din gâtul strâmt al unui urcior lucrat din pastă cărămizie. Judecând după caracteristicile pastei, din același recipient face parte și un alt fragment, descoperit în apropiere. Acesta aparține tot părții superioare, zona de tranziție dintre gât și corpul propriu-zis unde recipientul se lărgeste. Cel puțin în această parte superioară acesta era ornamentat cu caneluri fine.

Grosso modo, fără a avea alte elemente de sprijin mai concludente, încadrăm descoperirile undeva în perioada cuprinsă între secolele XVII-XVIII.

Mai semnalăm și prezența unor unelte, foarte probabil aparținând unei perioade mult mai timpurii. În primul rând este vorba despre o cute, parțial ruptă, ce prezintă pe una dintre fețe urme de întrebuințare. În zona mai lată și mai subțire fusese practicat un orificiu pentru suspendarea piesei. Au mai atras atenția două bucăți de silex, dar pentru care, datorită fragmentării, este mai dificil de pronunțat vreo ipoteză asupra utilității.

A fost săpată o secțiune, totalizând 12 m²: S1 = 6 m x 2 m; S5 = 5 m x 2 m.

A fost identificată groapa unui mormânt de inhumatie. Mormântul a fost cercetat în întregime.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*. Acest fapt ne-a permis să identificăm materiale arheologice pe o suprafață destul de mare, de-a lungul malului Buzăului.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- continuarea cercetărilor în jurul S1, pentru a surprinde alte noi morminte;
- efectuarea unor sondaje în vederea delimitării zonei cu vestigii arheologice.

Note:

1. N. Harțuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, Istros 1, 1980, p. 7 - 317.

Bibliografie:

N. Harțuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Rîmnicelu – județul Brăila*, Istros 1, 1980, p. 33-91.

N. Harțuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, Istros 1, 1980, p. 317.

115. Crețești de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui

Punct: La Intersecție

Cod sit: 163217.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 212/2009

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Obiectivul acestei campanii a fost decopertarea locuinței cucuteniene surprinse în §7/2008 și în c. C al §7/2004. A fost trasată o nouă secțiune §8/2009, în prelungirea celei anterioare §7/2008, pe direcția NV-SE. Între cele două s-a lăsat un martor de cca. 0,30 m, care a fost demontat la sfârșitul campaniei de săpături. De la prima până de hârleț au apărut materiale contemporane, fiind astfel surprinsă o groapă modernă (de la fostul CAP) între m.1 - m.10, de la nivelul de călcare până la -0,50 m, groapă ce a fost identificată și în c.C/§3/2004.

Între m. 10 și m. 12 au fost descoperiți chirpici de la peretele estic al locuinței L3, care a fost surprinsă prima dată în §3/2004/c.C, iar în colțul sud-estic al locuinței, sub chirpicul de perete căzut în interior s-a pus în evidență un rest de vatră (dezafectată) pe o suprafață de cca. 1 m² cu partea centrală ușor bombată, iar lateral coborând lin la 0,04 – 0,06 m față de maximul de înălțime.

Chirpicul albicios poligonal al vetrei, avea grosimi cuprinse între 0,02 – 0,04 m. În colțul de NV al secțiunii §8/2009, la m.15 au fost identificați chirpici de la o altă locuință,

surprinsă și aceasta în săpăturile anterioare (§3/2004) c.C și §6/2007 (partea de SE a locuinței L6).

Sub locuința descoperită în c.C/§3/2004 surprinsă în §8/2009 a fost identificată groapa de fundare surprinsă încă din 2004, cu material anterior locuirii (Precucuteni III), existând între aceasta și talpa locuinței (nivelul de călcare) un strat subțire de cenușă și cărbuni de 0,01 – 0,02 m.

Groapa de fundare (G15) are o formă aproximativ elipsoidală, cu adâncimea maximă (fundul gropii) între m.4 și m.6, la -1,90 m. La -1,70 m au fost descoperite fragmente ceramice de culoare cărămiziu-cenușie la exterior, cu scoică pisată în pastă, pe umăr și buză apărând modele incizate cu un obiect dințat (probabil din os) model „în pieptene”, pe un șir orizontal de tip „Cucuteni C”. Buza este dreaptă cu incizii dințate, paralele, pe un plan oblic, iar pasta păstrată mediocru, fiind destul de friabilă.

Tot în groapa G15 s-au descoperit și fragmente ceramice de tip A-B, unele pictate policrom, oase, chirpici răzleți cu amprente de lodbe masive (peste 0,15 m grosime), cenușă, cărbuni, ceramică neagră și fragmente de la un vas de provizii, unele pictate cu alb, ciocolatiu, negru și roșu cu diverse nuanțe.

Un fragment ceramic păstra urme de țesătură (amprente în lutul crud de la olar).

Pictura apare în special la adâncime mare, la -0,80 - 1,10 m, fiind cu motive în spirală, lobat, linii paralele, triunghiuri, linii groase și subțiri.

Plastică:

- fragment statueta feminină incizată (m.15/-0,60 m) păstrată de sub genunchi până la bazin, fiind de calitate bună și culoare cărămizie. Prezintă o ușoară curbura în zona genunchilor, iar aceștia fiind schițați printr-o subțiere și o incizie orizontală. Coapsele sunt despărțite printr-o incizie adâncă care se prelungește până la genunchi. Inciziile sunt realizate până la un plan orizontal și ușor oblic atât pe față cât și pe spate și lateral. Statueta este ruptă din vechime de sub zona genitală și se prelungește până sub genunchi, fiind de culoare cărămizie. L(bazin) = 4,5 cm, l(genunchi) = 0,7 cm, L = 8,5 cm.

Nu păstrează zona fesieră, iar de sub genunchi inciziile lipsesc.

- fragment statueta feminină (m.13/-1 m), fără incizii și pictură, fiind de culoare cărămizie-cenușie. Se păstrează din zona bazinului (inclusiv fesele) până puțin sub genunchi. Zona bazinului prezintă lățimea maximă, îngustându-se ușor spre genunchi, care sunt schițați prin subțierea picioarelor în această zonă în plan vertical. Fesele se disting de bazin printr-o ușoară bombare, iar coapsele rotunjite mai ales la nivelul bazinului (steatopigie pronunțată). Picioarele sunt definite printr-o incizie adâncă pe mijlocul fragmentului de statueta, pe ambele părți, iar cu 0,5 cm înainte de genunchi, acesta prezintă o lărgire pronunțată pentru ca fiecare picior să fie clar delimitat. L = 4,6 cm, l(bazin) = 3,6 cm, l(genunchi) = 2,2 cm.

Obiecte, arme și unelte:

- foiță de tablă (m. 10/-0,80 m) din aramă, ușor oxidată (la partea exterioară de culoare verde de la oxidare) înfășurată sub forma unui sul. Se păstrează într-o stare relativ bună datorită grosimii (0,5 mm). Foița de aramă reprezenta materia primă, adusă prin schimb intertribal, care urma a fi prelucrată probabil sub formă de podoabe. L = 3,5 cm, l(înfășurată) = 1 cm, l(desfășurată) = cca. 3 cm.

- așchie din silex de Prut, de culoare cenușie cu patină albă, descoperită la m14/-0,60 m;

- gratar pe lamă (m. 13/-0,60 m) din silex de Prut, semitransparent, cu partea activă dreaptă, retușat și pe ambele

laturi. Păstrează talonul și bulbul de percuție. L = 3,8 cm, l = 1,8 cm;

- gratoar pe lamă (m. 9/-1 m) din silex de Prut, cu partea activă convexă, fiind retușat, doar pe această porțiune, cu talonul și bulbul de percuție distruse prin percuție. L = 3,7 cm, l = 1,5 cm;

- vârf de săgeată (m. 5/-1 m) din silex de Prut, cu baza subțiată pentru a fi introdusă în tija din lemn, prin desprinderi fine pe ambele fețe. Partea superioară a vârfului este preparată prin distrugerea talonului și subțierea acestuia, fiind rupt din vechime;

- gratoar pe lamă din silex de Prut (m. 10/-1,10 m) cu partea activă convexă, de culoare cenușie cu pigmentații albicioase, cu retușele de pe partea activă realizate prin desprinderi abrupte. Gratoarul este retușat și pe latura dreaptă până aproape de talon, iar pe latura stângă prezintă urme de uzură și retușe inverse (partea ventrală). Talonul și bulbul de percuție sunt pronunțate. L = 4,5 cm, l = 2,5 cm.

Bibliografie:

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețești - La Intersecție, jud. Vaslui*, CCA 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice la Crețești, jud. Vaslui*, Cercetări Istorice 3, 2007, p. 2.

Vicu Merlan, *Necropolă din Epoca Bronzului la Crețești, jud. Vaslui*, Lohanul 6, 2008, p. 1-2.

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Iași, 2005; ediția II: 2008.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețeștii de Sus, comuna Crețești, jud. Vaslui*, 2008, CCA 2009.

116. Crețuleasca, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov

Cod sit: 105437.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 154/2009, 240/2009

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Ionuț Bocan, Corina Borș, Alexandru Ciornei, Sorin Cleșiu, Emil Dumitrașcu, Eduard Silviu Ene, Irina Ene, Ioana Grigore, Alexandru Cătălin Lazăr, Cătălina Neagu, Sorin Oanță-Marghitu, Alexandru Mircea Rațiu, Alis Ștefănescu, Ovidiu Țențea, Decebal Vleja, Constantin Haită, Gabriel Vasile (MNIR)

Situl este situat pe malul drept al văii Pasărea, pe terasa inferioară a acestui curs de apă, la cca. 150 m VNV de cimitirul actual al satului Crețuleasca. Cercetările arheologice preventive, efectuate în vara anului 2009, au condus la descoperirea unei necropole plane de înhumăție, nesemnaltă anterior de publicațiile de specialitate, datată preliminar – pe baza materialului arheologic descoperit – în cursul secolului al XVII-lea. Zona funerară este înconjurată de o serie de complexe de locuire datând din perioada preistorică (epoca timpurie a bronzului – cultura Gîlna, Hallstatt timpuriu) și cea medievală (cultura Dridu și sec. XVII–XVIII).

Dat fiind faptul că situl este afectat în bună măsură de lucrările de construire a autostrăzii A3: București – Brașov, au fost investigate exhaustiv 271 de morminte de înhumăție, zona funerară fiind situată în axul viitoarei căi rutiere, pe o suprafață cca. 1544 m². Acestora li se adaugă peste 80 de structuri de

habitat (locuințe semi-adâncite, cuptoare, gropi etc.), aflate de jur împrejurul cimitirului medieval.

Necropola este orientată NV–SE (300° NV), mormintele fiind dispuse în șiruri relativ ordonate, orientate în general N - S. De jur împrejurul zonei funerare au fost de asemenea cercetate o serie de complexe de locuire datând din diverse perioade istorice, acestea reconfirmând potențialul arheologic semnificativ cunoscut în arealul văii Pasărea. În foarte puține cazuri au fost observate întretăieri ale mormintelor medievale cu structurile de habitat anterioare sau posterioare, cât și suprapuneri de morminte. Semnele exterioare ale mormintelor nu s-au păstrat, fiind probabil realizate din lemn, și nici nu au fost descoperite cruci de piatră sau lespezi funerare.

Astfel, în câteva situații, au putut fi făcute observații directe cu privire la o serie de complexe posterioare mormintelor, care afectează astfel gropile funerare. Este cazul gropii mormântului M61, care este tangentă conturului Cpl.16 și al gropii mormântului M60, care este tăiată de groapa bordeiului Cpl.16, în vreme ce M100 se afla în interiorul gropii Cpl.16. De asemenea, groapa mormântului M105 este tangentă pe latura de N cu Cpl.16. Se adaugă alte două cazuri în care mormintele au fost afectate de alte complexe, anume M163 și M164, care au gropile deranjate de Cpl.46. A fost cercetată și o situație în care groapa unui bordei a fost deranjată de gropile unor morminte (M264 și M266), acestea din urmă fiind posterioare complexului Cpl.68.

Astfel, în cea mai mare parte a suprafeței necropolei nu au fost identificate *in situ* urme de locuire sau activități anterioare, cu excepția celor menționate, când respectivele structuri se află situate spre extremitățile acesteia, ci doar material arheologic purtat, aflat în poziție secundară atât în gropile mormintelor, cât și în exteriorul acestora.

Gropile mormintelor sunt simple, de formă rectangulară, unele ușor ovale, nivelul superior al acestora fiind afectat de intervenții antropice recente. În ceea ce privește umplutura gropilor funerare s-au putut constata următoarele: în cazul a 60 de morminte a fost descoperit material ceramic rulat, prezent și în exteriorul gropii, în 3 cazuri au fost găsite fragmente de silex, iar în 10 cazuri pigment de lemn carbonizat (provenit fie de la lemnul sicriului, fie de la ritualuri de purificare a gropii). În umplutura unora dintre gropile unor mormintelor s-au găsit pelicule de pământ galben provenind din nivelul steril din punct de vedere arheologic în care se oprește groapa. În restul mormintelor umplutura gropilor nu prezintă alte elemente specifice, fiind în general vorba de un pământ negru-cenușiu, friabil, cu un grad de compactare scăzut, saturat.

Scheletele sunt orientate E - V, cu craniul fiind situat la V, cu ușoare deviații datorate anotimpului în care a avut loc înmormântarea. În majoritatea cazurilor defuncții au fost depuși în decubit dorsal, excepție făcând scheletele deranjate, atât în vechime (cu ocazia amenajării altor morminte), dar și în momentul forării pilonilor pentru viaductul de traversare a văii, cu prilejul derulării lucrărilor de construire a autostrăzii, înainte de descoperirea propriu-zisă a necropolei.

În ceea ce privește scheletele deranjate în vechime (într-un moment cronologic relativ apropiat de cel al înhumării inițiale), poate fi vorba de reînhumări, dar nu intenționate, de vreme ce osemintele nu au fost rededuse ritualic într-un loc anume al gropii funerare (respectiv în zona craniului sau a membrului inferior).

O categorie aparte este reprezentată de cele 6 morminte care au fost afectate de forarea pilonilor de susținere a

viaductului de traversare a văii Pasărea. De asemenea, trebuie amintit că în momentul în care arheologii au fost anunțați de descoperirea accidentală a unor oseminte umane, au mai fost recoltate diverse părți de schelet, care însă nu au mai putut fi atribuite în mod cert unor anumite înhumări.

Toate mormintele cercetate sunt de tip plan, fiind vorba de înmormântări simplă, cu excepția unei singure gropi. Au fost descoperite elemente (cuie, fragmente de lemn) care atestă prezența unui sicriu în cazul a 47 de morminte, trei dintre acestea păstrându-se foarte bine. De asemenea, au fost surprinse situații în care scheletul nu prezenta pământ sub coaste, situație care poate fi interpretată prin existența unui sicriu în care să fi fost depus individul. Este de presupus că majoritatea erau coborâți în groapă înveliți într-o pânză. Nu au fost constatate urme ale bărnei cu care a fost coborât sicriul și nici elemente care să ateste prezența unui pat de împletituri pe care acesta să fi fost așezat, după cum este cunoscut în cazul altor necropole medievale.

În stadiul actual al cercetării, înmormântările de copii reprezintă un procent de 40%, situație ce se explică prin rata mare a mortalității infantile în această epocă, de altfel o caracteristică destul de frecvent întâlnită în necropolele medievale cercetate anterior. În majoritatea acestor cazuri, s-a observat că mormintele de copii sunt oarecum grupate în zona de SE a respectivelor necropole.

În ceea ce privește poziția brațelor defuncților, 87 de schelete au fost deranjate în zona membrilor superioare (două de către excavator). Situațiile deosebite sunt reprezentate de poziția unui braț sau al amândurora îndoite și antebratele aduse spre omoplați. Datorită pozițiilor brațelor în aceste cazuri, mormintele ar putea fi considerate ca având o semnificație religioasă - posibil de atribuit bogomililor. Cercetările asupra acestei populații au ajuns la concluzia că simpla poziționare a brațelor spre omoplați nu reprezintă o caracteristică prin care un astfel de grup se poate diferenția net de celelalte. În situația necropolei de la Crețuleasca, mormintele în care se înregistrează această poziție a brațelor nu sunt situate într-o anumită zonă a cimitirului și nici nu se diferențiază ca prin elemente de inventar, ceea ce poate atesta - eventual - existența unei asemenea tradiții de înmormântare și nu prezența unei populații de la S de Dunăre.

Inventarul mormintelor constă în monede perforate (116 morminte), inele (10 morminte) de bronz sau argint (2 morminte), cercei (3 morminte) și copci (10 morminte). De asemenea există 126 de morminte fără inventar. În general, inelul sau moneda au fost descoperite în zona falangelor, respectiv pe torace, pe oasele bazinului sau în zona omoplaților, în funcție de dispunerea brațelor. Doar trei schelete au avut două monede, iar într-un singur caz în inventarul mormântului a fost descoperit un vas de sticlă, probabil un recipient cu mir, deșus la încheietura brațului drept, spre cutia toracică.

Analiza preliminară a monedelor datează mormintele începând cu sec. al XVII-lea, ținându-se cont de faptul că moneda era depusă într-un mormânt la un moment ulterior punerii ei în circulație. Inelele sunt de tip sigilar, cu o singură excepție, care prezintă o casetă în care a fost prinsă o piatră sau o bucată de sticlă ce nu s-a păstrat. Trebuie menționat faptul că piesele de acest fel sunt inele de tip sigilar, producții locale, beneficiarul alegându-și *ad-hoc* modelul pe care-l dorea incizat.

Deși desfășurată în suprafață (aproximativ 75 × 70 m²) și având un caracter exhaustiv, cercetarea de teren nu a

surprins urmele vreunui lăcaș de cult căruia să-i fi aparținut cimitirul prezentat preliminar și nici nu se pot face precizări în legătură cu așezarea din care ar fi provenit populația care folosea această necropolă. De asemenea, studiul antropologic este în curs de realizare, astfel că pentru moment nu se pot face considerații cu privire la sexul sau vârsta defuncților.

Zona unde - datorită descoperirii fortuite a structurilor funerare medievale în cuprinsul traseului viitoarei autostrăzi - a fost necesară efectuarea cercetării arheologice preventive de la Ștefănești de Jos, jud. Ilfov, au investigată prin deschiderea a patru suprafețe de cercetare, care au urmărit - în primul rând - să delimiteze întinderea cimitirului și cercetarea tuturor complexelor arheologice susceptibil a fi afectate. Suprafețele de cercetare au fost identificate convențional cu siglele SFI, SFII, SFIII și SFIV. Pentru toate acestea a fost proiectat un caroiș de 4 m, numerotarea carourilor făcându-se de la S la N.

Ținând cont de situația existentă în teren, cât și de obiectivele generale ale cercetării au fost păstrați inițial doi martori stratigrafici, respectiv între SFII și SFI (aproximativ pe direcția V - E) și între SFII și SFIII (aproximativ pe direcția N - S). La finalizarea cercetării suprafeței SFII, ambii martori stratigrafici au fost demontați.

În majoritatea cazurilor, nivelul de săpare al gropilor funerare nu a putut fi surprins, datorită intervențiilor antropice semnificative efectuate în zonă în perioadele modernă și contemporană. Totuși, în multe situații a fost posibilă conturarea clară a conturului gropii funerare, procedându-se la golirea umpluturii acestora pentru dezvelirea integrală a scheletelor.

În condițiile în care cercetarea complexelor de habitat situate la S de necropolă este în curs de desfășurare, pentru moment nu se fac alte referiri legate de aceste structuri arheologice aflate în imediata vecinătate a necropolei, pe toate laturile acesteia.

Abstract:

In the framework of the preventive archaeological researches made along the construction site of the A3 motorway Bucharest - Braşov, we discovered an inhumation necropolis dating to the Middle Ages, surrounded by a series of dwelling structures. The site is located in the vicinity of Creţuleasca village, on the right upper terrace of Pasărea valley, an area known for its major archaeological potential. Throughout extended archaeological excavations, between May and August 2009, there have been uncovered 271 Christian inhumation graves, dated preliminarily - based on the funerary inventory - to the 17th century, as well as more than 80 structures of habitation (e.g. semi-sunken huts, kilns, open-air fire places, refuse pits etc.), from various prehistoric periods (Early Bronze Age - Gîlna culture, Early Hallstatt) or medieval times (Dridu cultures, 18th century). The current preliminary report provides a brief overview of the main features of the medieval cemetery. As regards the dwelling complexes located in the vicinity of the necropolises there are only few mentions made about, since the ones situated southwards to the above-mentioned cemetery are still being excavated.

117. Cristur, com. Crișeni, jud. Sălaj**Punct: Biserica reformată, nr. 191****Cod sit: 140841.01****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 138/2009 și nr. 490/2009**

Colectiv: Horea Pop, Dan Culic, Ioana Marchiș (MJIA Zalău), Daniela Culic (masterand UBB Cluj)

Localitatea este situată în Depresiunea Sălajului, mai exact pe valea Sălajului și face parte din comuna Crișeni. Biserica parohială a satului, azi de rit calvin, a fost construită probabil în sec. al XV-lea în stilul gotic provincial atât de caracteristic mediului rural. Aceasta a fost așezată pe un platou ne-inundabil din stânga Văii Sălajului. La N și parțial la NE de biserică se întinde cimitirul actual, la V ușoarele pante sunt exploatate agricol, iar la S se face accesul la biserică, dinspre sat.

Pe terenul arabil și în necropola actuală s-au găsit urmele satului medieval, urme reprezentate de ceramică medievală și chiar premodernă și alte piese din fier (zgură și o cataramă).

Monumentul a fost o biserică-sală, la origini, pe fațada occidentală construindu-se în sec. XVIII un turn clopotniță, iar în sec. XIX o navă colaterală pe latura de S. Atât navele cât și absida, sunt lipsite de bolți și au tavan casetat.

Datorită unor nevoi urgente de reabilitare a bisericii (cod LMI SJ-II-m-B-05045), au fost necesare intervenții la nivelul fundațiilor, zidurilor și învelitorii. Astfel conform legilor în vigoare, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, prin colectivul de cercetare format, a efectuat cercetări arheologice preventive în toate locurile în care urmau să se facă lucrări de subzidire a fundațiilor sau rigole pentru dren. Au fost trasate 21 de suprafețe de cercetare, de jur împrejurul monumentului și una în prelungirea axului absidei. Obiectivele suprafețelor de cercetare au fost acelea de a stabili stratigrafia sitului și implicit evoluția cronologică a monumentului.

S1 (1,5 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de N a bisericii, peste contrafortul de NV și latura de N a turnului. Obiectivele secțiunii au fost acelea de a verifica relația dintre turn și navă, navă și contrafort.

S1/A (1,5 x 23 m) a fost trasată pe axa E - V, în prelungirea absidei. Aceasta a trebuit să verifice cât anume s-a întins necropola veche și dacă există eventuale ruine. Suprafața a descărcat terenul de sarcină arheologică.

S2 (2 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de N a navei, la 2 m față de contrafortul median, înspre V. Suprafața a verificat relația zidului de N al navei cu contrafortul.

S3 (1,2 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de N a navei, la 1,2 m de la contrafortul median, înspre est.

S4 (2,5 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de N a navei la 1, 3 m față de profilul de E al S3.

S5 (2,8 x 1,1 m) a fost trasată pe latura de N a bisericii, pornind din contrafortul de NE al navei spre V. Suprafața a trebuit să verifice posibilitatea funcționării în Evul Mediu a unei capele sau a unei sacristii, precum și stratigrafia.

S6 (2 x 1,8 m) a fost trasată de pe latura de E a contrafortului de N a navei, respectiv pe latura de N a absidei.

S7 (1,7 x 1,1 m) a fost trasată pe latura de închidere a absidei și pe contrafortul de N al acestei laturi. Atât S 7 cât și extinderea sa până la contrafortul corespondent au fost făcute cu scopul de

a verifica adâncimile de fundare ale structurilor precum și relațiile dintre ele.

S8 (3,5 x 1,1 m) a fost proiectată între cele două contraforturi, de S și de E al absidei, secțiunea a verificat relațiile dintre contraforturi cu latura de S a absidei.

S9 (1,8 x 1,1 m) a fost trasată pe latura de S a bisericii, pornind cu 1,3 m din contrafortul de NE înspre V.

S10 (2 x 1,8 m) a fost proiectată în colțul format de latura de S a navei și cea de E a încăperii laterale acesteia și a suprapus parțial *sondajul 1 geo*. Astfel s-a verificat relația dintre navă și încăperea colaterală, construită mai târziu.

S11 (2 x 1,9 m) a fost trasată pe latura de V a colateralei navei la 4,5 m față de latura sudică a navei.

S12 (3 x 1,5 m) a fost trasată astfel încât s-au surprins: contrafortul de SV al navei, o parte din latura de S a navei, latura de V a colateralei navei precum și relațiile dintre navă și contrafort, navă și colaterala acesteia.

S13 (2 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de S a colateralei navei de la portic, 2 m spre est. Astfel s-au putut observa relațiile dintre portic și colaterala navei, precum și adâncimile acestora de fundare.

S14 (3 x 1,2 m) a fost proiectată pe latura de N a navei la 2,5 m din colțul format de contrafortul de NV al bisericii, înspre est.

S15 (2 x 1,2 m) a fost trasată pe latura de S a colateralei navei și zidul de V al porticului.

S16 (2 x 1,2 m) a fost trasată din colțul de SV al colateralei navei, 2 m înspre N.

S17 (1,2 x 1 m) a fost trasată pe latura de N a navei, între S3 și S4.

S18 (2 x 1,5 m) a fost trasată din colțul de SE al colateralei navei, 2 m înspre N, pe latura de E a colateralei navei.

S19 (2 x 1,5 m) a fost trasată pe latura de E a colateralei navei, la N de S 18 și delimitându-se de aceasta printr-un martor de 0, 40 m.

S20 (1,8 x 1,5 m) a fost trasată în porticul construit în prima jumătate al secolului XX.

S21 (1,5 x 1,2 m) a fost trasată în colțul format din: contrafortul de SV al navei, latura de V a navei și latura de S a turnului.

Stratigrafia sitului a fost în bună măsură afectată de înmormântările succesive care au avut loc în jurul monumentului de-a lungul timpului. Dar dacă stratigrafia nu este concludentă în stabilirea unei cronologii, despre observațiile făcute la nivelul zidurilor sau poziționarea unor morminte nu se poate spune același lucru. Cea mai veche structură de zid, în picioare, este absida bisericii. Urmele de adosare surprinse în S5 și S9 ale navei la cor sunt definitorii în această privință, iar cele două ferestre gotice din masa de zidărie a laturii de S a corului trădează influențele goticului matur provincial. De fapt sunt singurele exemple de profile gotice aparente ale monumentului. Ancadramentul intrării în turn este renașcentist și probabil re poziționat. La desfacerea tencuieli s-au mai descoperit câteva fragmente de pietre profilate, spre exemplu cea renașcentistă din zidul porticului, sau cele din zidăria fundațiilor, probabil de factură gotică.

În toate cele 22 de suprafețe au fost descoperite în total 35 de morminte, unele încălcate de contraforturile navei actuale. Din păcate niciunul dintre morminte nu aveau obol, cu atât mai puțin cele tăiate de ziduri.

Din puținele date oferite de stratigrafie, din succesiunea zidurilor care compun ansamblul și poziționarea unor morminte putem susține că biserica a avut la un moment dat, probabil după al XVI-lea, probleme la nivel de fundații.

Propunem această datare luând în considerare și reaşezarea ancadramentului la intrarea în turn, precum şi fragmentul de ancadrament, tot renaşcentist, descoperit în zidăria porticului. De aceea considerăm că nava a fost refăcută din fundaţie, dovadă că în unele zone acest lucru era sesizabil chiar la talpă, atât prin morminte tăiate de aceasta cât şi prin pietrele profilate refoşite drept simple materiale de construcţie.

Fragmentele de zid descoperite în S4, S5, S8, S12, S13 şi S15 dovedesc că biserica a suferit grave şi multiple intervenţii în decursul existenţei sale. Despre zidurile aflate în ruină din S12, S13 şi S15 nu putem spune foarte multe lucruri. Ele nu par să aibă legătură directă cu nava principală, chiar dacă sunt tăiate de colaterală, acesta din urmă fiind construită în sec. al XIX-lea. Zidul ruinat din S8, a fost tăiat de cor, însă suprafaţa S1/A, în care trebuia să se surprindă continuarea sa, nu a făcut-o [Horea Pop].

Abstract:

At Cristur-Biserica Reformată (The Reformed Church) there were archaeological diggings prior to the rehabilitation of the medieval dated church. During the archaeological excavation we could establish at least five different stages of construction. The first is unsure, and it is represented by a small ruin like wall made from mud bricks that could not be dated. The second stage is represented by the today's abs with its two late Gothic windows on the southern side of the sanctuary. In the next stage, probably in the 16th or 17th century, the nave collapsed and they had to reconstruct it from its foundations. In the fourth stage, exactly in the 18th century, a bell tower was added, and the last stage is represented by the collateral nave build in the second half of the 19th century.

Bibliografie:

Bunyitay Vincze, *A váradi püspökség története az alapítástól a jelenkorig*, I-III, Oradea, 1883-1884.
 Drăguţ Vasile, *Arta gotică în România*, Bucureşti, 1979.
 Muscă Elena, *Repertoriul localităţilor din Sălaj în sec. al XV-lea*, ActaMP 8, 1984, Zalău, p. 265-290.
 Petri Mór, *Szilágy vármegye monográphiája*, I – IV, Budapest, 1900.
 Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, I, Bucureşti, 1967.

118. Crivina, com. Burila Mare, jud. Mehedinţi

Punct: Km. fluvial 894

Cod sit: 110964.02

Autorizaţia de cercetare arheologică preventivă nr. 164/2009

Colectiv: Gabriel Crăciunescu (MRPF Turnu Severin)

În perioada 06-21 iulie 2009, au fost continuate cercetările arheologice preventive în situl arheologic Crivina, km. fluvial 894, unde, în campania din anul 2008 au fost identificate două morminte de incinerare aparţinând culturii Gârla Mare, urmele a două vetre pietrar(secolele VII-VIII) şi cinci morminte de inhumare datate în perioada secolelor IX-XII, ca urmare a deschiderii unei secţiuni (SI/2008, cu dimensiunile de 30 x 2 m şi orientată N - S), situată la o distanţă de 5 m E de malul Dunării şi paralelă cu acesta.

Obiectivele campaniei din 2009 au vizat stabilirea limitelor atât pentru necropola de incinerare cât şi pentru cea de inhumare precum şi salvarea cât mai multor complexe arheologice, ţinând cont de faptul că, apele Dunării erodează periodic suprafaţa acestui sit arheologic.

Cercetările din acest an au debutat cu deschiderea unei secţiuni (SII/2009) cu dimensiunile de 25 x 1 m, paralelă cu SI/2008 şi la o distanţă de 0,50 m E de aceasta. În SII/2009 s-a săpat până la adâncimea de -1,80 m, reuşindu-se identificarea unui mormânt de inhumare (M8), fără inventar funerar, cu scheletul depus pe spate, orientare V - E, în c.9, la adâncimea de -1,60 m. În acelaşi timp, am deschis în malul Dunării la o distanţă de 4 m V de c.3 al SI/2008 o casetă (C2/2009), cu dimensiunile de 1 x 1 m pentru decopertarea unui mormânt de incinerare Gârla Mare identificat ca urmare a observării unor fragmente ceramice şi a unui capac de vas în profilul malului. În jumătatea sudică a C2/2009, la adâncimea de -0,90 m am identificat un mormânt de inhumare (M6), distrus în urma surpării malului. Din schelet se mai păstrau oasele membrilor inferioare (respectiv oasele femurale şi porţiuni din tibia şi peroneul ambelor membre) distruse însă, parţial, de groapa unei foste borne a indicatorului kilometrului fluvial 894, din care se mai putea observa, în profilul de E al casei, o țeavă metalică cu înălţimea de 0,70 cm, prinsă în beton. Ținând cont de poziţia resturilor nederanjate ale membrilor inferioare, apreciem că, orientarea scheletului din M6 a fost V - E. Groapa mormântului de inhumare (M6) suprapunea parţial groapa mormântului Gârla Mare (M7), fără ca acesta din urmă să fi fost deranjat, întrucât la demontare am constatat că, vasele care alcătuiau inventarul funerar nu se aflau în poziţie secundară.

Săpătura a continuat cu deschiderea unei alte secţiuni, SIII/2009, cu dimensiunile de 20 x 1 m, paralelă cu SII/2009 situată la o distanţă de 0,50m E. În această secţiune au fost identificate trei morminte de inhumare. Astfel, în c.7, la adâncimea de -1,20 m, a fost surprins un mormânt de inhumare (M9), fără inventar funerar, cu scheletul incomplet, orientare V - E. În privinţa acestui mormânt, este interesant de menţionat că, situaţia stratigrafică a c.7 nu a permis observarea unor intervenţii ulterioare în mormântăria care să fi afectat acest complex, astfel încât, surprinderea scheletului în stare fragmentară şi cu aglomerarea unor fragmente ale calotei craniene în zona toracică, acolo unde era vizibil şi un fragment din maxilar, sugerează posibilitatea ca defunctul să fi suferit mutilări înainte de a fi înhumat ori poate fi chiar vorba de o reînhumare şi cu depunerea oaselor în dezordine. Este interesant totuşi că, la 0,10 cm mai jos de baza gropii acestui mormânt foarte aproape de profilul de V al secţiunii şi de limita c.7, a fost recuperat un inel de buclă lucrat dintr-o sârmă de bronz cu diametrul de 0,3 mm, având terminaţia în forma literei Ω, piesă care îşi găseşte analogii în descoperirile de tip Hallstatt C-D. Cum posibilitatea ca, prezenţa acestui inel de buclă să fie absolut întâmplătoare în acest context, este destul de redusă, în opinia noastră, apreciem că, piesa a făcut foarte probabil parte din inventarul lui M9, întărind şi mai mult convingerea depunerii neglijente în groapă a defunctului, situaţie care explică într-un fel distanţa de aproximativ 0,50 m între fragmentele de oase din zona toracică şi piesa din bronz, precum şi diferenţa de nivel de 0,10 cm.

Un alt mormânt de inhumare (M10) a fost surprins în c. 3 al SIII/2009, la adâncimea de -1,25 m, cu scheletul depus pe partea dreaptă, în poziţie chircită şi orientat SV - NE. Deoarece partea superioară a scheletului intra în profilul de E al

secțiunii am procedat la executarea unei casete (CIV/2009), cu dimensiunile de 1 x 1 m, pentru surprinderea în întregime a acestui mormânt. După dezvelirea integrală a scheletului, am constatat, în zona membrelor inferioare existența unor fragmente ceramice caracteristice evului mediu timpuriu, lucrate dintr-o pastă având ca degresant nisip și pietricele, arse insuficient.

La 0,17 m de începutul c. 8 al SIII/2009 a fost identificat, la adâncimea de -1,55 m, un alt mormânt de înmușare (M11), cu scheletul depus pe spate, orientat V - E, având brațele așezate în zona abdominală. Scheletul, păstrat intact și observat după demontarea lui M11, a fost surprins parțial, întrucât membrele inferioare intrau în profilul estic al secțiunii. Nici în cazul acestui mormânt nu am putut constata prezența elementelor de inventar funerar.

În spațiul cuprins între SI/2008 și C2/2009 s-a procedat la deschiderea unei alte secțiuni, numerotată SIV/2009, cu dimensiunile de 6 x 1 m, orientată N - S și la o distanță de 0,50 m de SI/2008 pe care o depășește spre N cu 2,85 m. S-a săpat până la adâncimea de -1,60 m fără a se înregistra descoperiri notabile, cu excepția câtorva fragmente ceramice caracteristice culturii Gârla Mare și evului mediu timpuriu. La o distanță de 43,5 m față de capătul sudic al SII/2009, în malul spălat de apele Dunării au fost observate la adâncimea de 1,10 m două rânduri de cărămidă romană suprapuse, pe o lungime de 0,70 m. Am procedat la deschiderea unei casete (CIII/2009), cu dimensiunile de 1,30 x 1,30 m, cu scopul de a verifica contextul în care apar aceste cărămizi. După decopertare la adâncimea de -0,70m a apărut o aglomerare de pietre de râu ce prezentau urme de arsură, în asociere cu fragmente ceramice, pe o suprafață de 0,70 x 0,50 m, cu mențiunea că această aglomerare de pietre intra în profilul estic al casetei. După demontarea primului rând de piatră, la adâncimea de 0,80 m, în jumătatea sudică a casetei au apărut și fragmente de cărămidă romană care erau dispuse sub formă rectangulară. Această situație este oarecum similară cu cea înregistrată în c.14 al SI/2008, la adâncimea de -2 m unde a apărut, de asemenea, o astfel de aglomerare de pietre și cărămidă romană.

Rezultatele campaniei de cercetări arheologice de la Crivina, din anul 2009, au constatat în identificarea unui mormânt de incinerare aparținând culturii Gârla Mare, patru morminte de înmușare din evul mediu timpuriu, sec. IX-XII (M6, M8, M10, M11), un mormânt de înmușare (M9), pe care suntem tentați să-l atribuim perioadei Hallstatt C-D, respectiv culturii Basarabi, precum și urmele unui cuptor pietrar datat pe baza analogiilor și a fragmentelor ceramice descoperite printre dărâmătura de piatră și cărămidă romană refolosită, în perioada secolelor VII-VIII.

Pe de altă parte s-a putut observa că, dincolo de linia estică reprezentată de mormântul Gârla Mare (M1), descoperit în campania din 2008, nu au mai fost identificate alte morminte de incinerare, situație care ne determină să considerăm, limita de E a fostei necropole din epoca bronzului, distrusă în cea mai mare parte de apele Dunării, undeva în zona reprezentată de profilul estic al SI/2008. Întrucât mormintele de înmușare din perioada evului mediu timpuriu au fost identificate și în partea de E a SI/2008, rezultă că, necropola medievală suprapunea parțial pe cea din epoca bronzului. În măsura reluării cercetărilor în situl de la Km fluvial 894 se va putea preciza dacă necropola medievală se continuă și la E de SIII/2009 sau în această zonă ne aflăm și la limita acestei necropole.

Bibliografie:

Gabriel Crăciunescu, Oana Neagoe, *Două morminte de incinerare de la Crivina, județul Mehedinți*, Drobeta 18, seria Arheologie-Istorie, 2008, p. 87-96.

Oana Neagoe, *O brățară plurispirală din bronz descoperită la Crivina, județul Mehedinți*, Drobeta 18, seria Arheologie-Istorie, 2008, p. 97-102.

Marin Iulian Neagoe, Dumitru Cristian Manea, *Cercetările arheologice de la Crivina. Campania 2008*, Drobeta 18, seria Arheologie-Istorie, 2008, p. 113-122.

Abstract:

Between 6th – 21st of July 2009, we carried on the rescue excavations in the archaeological site of Crivina, Danube river km. 894, where, during the 2008 campaign we identified two cremation graves belonging to the Gârla Mare culture, the traces of two stone fireplaces (the 7th – 8th centuries) and five inhumation graves dating to the 9th – 12th centuries, as a result of opening a section (SI/2008, sized 30 x 2 m and oriented to the N - S), situated at a distance of 5 m east from the Danube bank and parallel to it.

The results of the archaeological excavations campaign at Crivina, from 2009, consisted in identifying a cremation grave belonging to the Gârla Mare culture, four inhumation graves from the Early Middle Ages, the 9th – 12th centuries (M6, M8, M10, M11), an inhumation grave (M9), which we tend to attribute to the Hallstatt C-D period, the Basarabi culture, respectively, as well as the traces of a stone kiln dated - based on the analogies and sherds discovered in the stone and reused Roman brick debris - to the 7th – 8th centuries.

On the other hand, we could notice that, beyond the east line represented by the Gârla Mare grave (M1), discovered during the 2008 campaign, no other cremation graves were identified, a situation that makes us consider the east limit of the former Bronze Age cemetery, destroyed mostly by the Danube waters, somewhere in the area represented by the east section of SI/2008. As the Early Middle Ages inhumation graves were identified also in the east part of SI/2008, it results that the mediaeval cemetery partially overlaps the Bronze Age one. As the excavations in the site at river Km 894 will resume, we will be able to specify whether the mediaeval cemetery extends also to the east of SIII/2009 or in that area we are also at the limit of this cemetery.

119. Dealu Frumos, com. Merghindeal, jud. Sibiu

Punct: Ansamblul bisericii fortificate

Cod sit: 144982.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 193/2009

Colectiv: Daniela Marcu Istrate - responsabil (SC Damasus SRL), Delia Maria Roman (MCC Hunedoara)

Cercetarea s-a concentrat pe identificarea ruinelor navei laterale de N, identificarea presupusei abside semicirculară a altarului bisericii, stabilirea unei matrice stratigrafice pe partea de N a bisericii, între aceasta și zidul de incintă, stabilirea evoluției nivelului de călcare atât în interiorul bisericii (mai exact a navei laterale de N) cât și în exterior.

În urma acestei cercetări au fost făcute observații asupra stratigrafiei zonei nordice a exteriorului bisericii, destul de bulversată de intervențiile târzii. Analiza structurilor descoperite, densitatea foarte redusă a necropolei și lipsa depunerilor corespunzătoare perioadei de dinaintea demolării navei laterale nordice, ne determină să presupunem că în evul mediu configurația terenului era ușor diferită față de cea actuală. Stratigrafia din interiorul navei laterale este relativ simplă. Prima pardoseală a fost amenajată direct peste solul viu, pe un pat din lut galben compact. Ea este suprapusă nemijlocit de straturi de moloz rezultate din demolarea acestei părți a bisericii și construirea turnului. De asemenea se confirmă existența absidei semicirculare a altarului, urmând ca eventuale cercetări viitoare să aprofundeze cunoștințele asupra zonei estice a bisericii vechi.

În partea de N a incintei s-a descoperit ruina navei colaterale nordice, cu o lățime interioară de 2,60 m. În interiorul ei a funcționat o pardoseală de cărămidă cu dimensiuni de 26 x 12 x 5 cm, destul de denivelată în momentul descoperirii, probabil din cauza tasării inegale a umpluturii unor morminte timpurii. Zidul navei colaterale se păstrează doar parțial, în apropierea peretelui care încheie la V actuala navă laterală, cu partea superioară aflată imediat sub straturile de călcare. Pe cea mai mare parte a suprafeței investigate zidul a fost însă complet demontat. Prima asiză din fundație a fost alcătuită din bolovani de piatră legați cu un lut galben nisipos, cu o lățime de 1,20 - 1,30 m. Zidul elevației, legat cu mortar se îngustează la cca. 1 m. Această manieră de construcție a fost observată și la stâlpul arcadei dintre colaterală și nava centrală, la baza căruia se află de asemenea un rând de bolovani fără mortar. Șanțul de fundare a coborât la -3,10 m, iar primul nivel de călcare interior a fost situat la -2,88 m – după cum arată cota cea mai înaltă a pardoselii și partea superioară a fundației stâlpului. În momentul construirii turnului clopotniță arcadele care despărțeau navele bisericii au fost obturate cu o zidărie din bolovani de piatră legați cu mortar, pentru care a fost croită o fundație mult mai adâncă decât aceea a bisericii vechi. Din cauza spațiului foarte mic de lucru, nu am reușit să stabilim proporțiile acestor intervenții. Nava se pare ca a fost demolată în mai multe etape. Prima dintre acestea a fost demontarea acoperișului, motiv pentru care pe podeaua de cărămidă s-a depus un strat de moloz amestecat cu multă țiglă. Zidul exterior a fost mai apoi demolat până la nivelul de călcare exterior, iar interiorul a fost folosit ca depozit de var care a lăsat amprente inclusiv pe zidăria de umplere a arcadei. Varul astfel depozitat era manevrat în exteriorul ruinei, pe o suprafață cu o lungime maximă de 3 m, neregulată, putându-se observa o crustă de var albiată, cu partea inferioară la -2,70 m. Groapa de var a fost folosită înainte de demolarea completă a zidului colateralei, limita ei sudică fiind reprezentată chiar de șanțul de scoatere a acestuia. Umpluturile gropii apar imediat sub stratul vegetal (- 1,84 m), și din acest motiv presupunem că în momentul săpării ei cota terenului era apropiată de cea actuală. După ieșirea din funcțiune, groapa de var a fost umplută în principal cu oase umane, abia în partea superioară fiind antrenat mai mult pământ. Faptul că oasele apar imediat sub nivelul actual de călcare susține ipoteza că nivelul de călcare nu s-a modificat foarte mult în timp după construirea turnului și demolarea colateralei. Osemintele sunt amestecate cu pământ foarte afânat și materiale de construcție. Din cauza umezelii, ele sunt foarte făinoase. Aceste cantități mari de oase umane aflate în poziție secundară contrastează cu numărul foarte mic al mormintelor descoperite *in situ*. Zidul de incintă din sec. XV a fost observat și în săpătură, o zidărie din piatră nefasonată, legată cu mortar alb-gălbui din nisip de diferite

granulații și var de bună calitate. Imediat sub nivelul pragului intrării actuale în clădire (bastionul nou) zidul prezintă o reparație cu cărămidă contemporană și ciment. Zidul stă pe nivelul de steril arheologic, pământul lutos, negru, tasat, cu slabe urme de ocru, talpa fundației fiind identificată la -3,35 m. Lipită practic de fundație s-a descoperit mandibula lui M4, acestuia lipsindu-i cu totul craniul neuro-facial, scos probabil la construirea zidului de incintă. În jurul cotei de -2 m un mic decroș de fundație ar putea sugera un nivel de călcare din perioada construirii zidului. Stratigrafia în apropierea zidului a fost deranjată probabil prin săparea gropilor de morminte, printr-o groapă de dimensiuni mai mari care a antrenat foarte multe materiale de construcție, inclusiv pietre și cărămizi, și de asemenea printr-o groapă de dren. Absida semicirculară a fost descoperită în partea estică a bisericii, în S3. Este foarte probabil că ea a fost demontată în etapa fortificării bisericii. Pentru identificarea portalului și a pragului intrării principale pe partea vestică a bisericii s-a trasat S2. Sub nivelul actual de călcare s-a descoperit o zidărie uniformă, în care nu se distinge nici montantul nordic al portalului, nici urma vreunui prag. În săpătură a fost observată o structură regulată din piatră legată cu mortar, așezată pe o fundație puternic decroșată, evazându-se pe măsură ce coboară. Fundația este construită în aceeași tehnică cu elevația, și împreună cu faptul că acest zid diferă de cel al navei, ne face să credem că peretele vestic al bisericii a fost reconstruit în etapa realizării turnului vestic.

Pe suprafața cercetată au fost descoperite 19 morminte, cele mai multe fiind păstrate în stare fragmentară. Densitatea mormintelor este redusă, rar fiind înregistrate suprapunerii. Acest fapt susține încă o dată ipoteza că cimitirul a fost deranjat prin scoaterea straturilor superioare și a mormintelor târzii, prin sistematizarea verticală și coborârea nivelului în partea de N a incintei. Din cauza lipsei elementelor de inventar ale mormintelor, doar două pot fi datate relativ: M4, deranjat de construcția zidului de incintă și M8, așezat pe decroșul umpluturii arcadei dintre nava centrală și cea nordică a bisericii, înhumare realizată după construcția turnului vestic.

Materialul rezultat din această campanie de cercetări arheologice este extrem de redus: fragmente ceramice din evul mediu și epoca modernă, majoritatea atipice, și cuie de sicriu.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: Muzeul de Etnografie Brașov.

La cererea beneficiarului profilele S1 pe o lungime de aproximativ 3 m au fost conservate. De asemenea pardoseala de cărămidă a fost conservată *in situ*. M19 a fost conservat *in situ*, urmând a fi cercetat integral la o viitoare cercetare extinsă a zonei estice a bisericii.

Bibliografie:

M. Roska, *Erdely Regeszeti Repertoriuma*, Cluj (1942, 1)
S. A. Luca *et alii*, *Repertoriul arheologic al Județului Sibiu*, Sibiu, 2003, punct 71.

Abstract:

During 2009 excavation season at Dealul Frumos we have discovered the ruins of the demolished nave of the church, a brick floor that was disturbed by the demolition of the nave and by a later burial, and a lime pit that left traces on the wall of the church that was later filled with human bones. We have also proved the existence of the semicircular apse of the altar, on the eastern side of the church. This apse was demolished when the eastern tower was added to the church. On the investigated area we have discovered a total of 19 graves, most of them

incomplete, as well as very few artifacts consisting of late medieval and modern pottery shards and coffin nails.

120. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași

Punct: La Ulm

Cod sit: 96913.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 211/2009

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși), Tamilia Elena Marin (CMNM Iași)

Obiective: trasarea unei noi secțiuni Ș6 paralel cu Ș5/2008, pentru a surprinde continuitatea locuinței L6 (latura de est) descoperită în campaniile 2007-2008 și a locuinței L5 identificată în 2008 (colțul nord-estic).

A fost trasată secțiunea Ș6 (L = 20 m, l = 2 m) pe direcția NV-SE, paralel cu Ș5/2008, iar între m.5-m.7 (latura de E a Ș6) o casetă A pentru a surprinde în întregime cuptorul de ars ceramică cucutenian.

Deoarece Ș6/2009 este mai lungă cu 5 m decât Ș5/2008 (care avea doar 15 m), am putut identifica astfel, în capătul sudic al acesteia, între m.1-m.2, colțul NE al unei noi locuințe L7.

L7 a fost pusă în evidență încă de la -0,40 m printr-un chirpic ars neuniform, de culoare cărămizie cu interiorul negru-cenușiu, de calitate bună și mediocră, iar printre chirpici s-au descoperit și resturi ceramice, fără pictură, un percutor și câteva fragmente de lemn pietrificat. L7 se extinde în afara secțiunii Ș6 spre V, S și E.

La același nivel arheologic, începând cu m.5 a fost identificată continuitatea locuinței L5(2008) pentru ca în colțul sud-estic al acesteia să fie descoperit și un complex ceramic, pe o suprafață de peste 1 m², de la un vas de provizii (fragmente grosiere) de tip crater, fiind după poziția găsită, cu fața în jos. Lateral prezenta două tortițe cu gaură de străpungere, pentru prins sfoara. Nu păstrează pictură, însă sub acesta s-au găsit și fragmente ceramice pictate tricrom.

Pe latura de N a locuinței (interior) (m.11, -0,50 m) a apărut un complex ceramic alcătuit din fragmentele unui posibil capac de vas reîntregibil de tip „coif suedez” de mărime mijlocie cu buză frântă spre exterior. Alături de complexul ceramic s-au descoperit două pietre suprapuse, înroșite parțial, care au fost folosite probabil ca suporturi de tip nicovală, fiind fasonate din gresie dură cvasidreptunghiulară.

L5/2008 a fost surprinsă în Ș6, pe direcția NNV-SSE, doar partea central-estică, care se prelungește spre E în afara secțiunii. Între L7 și L5 (m2-m4), de la -0,80 m la -1,10 m a fost identificată o groapă menajeră (G5), care se adâncea concentric, având următorul inventar: fragmente ceramice de diverse mărimi și forme, lemn pietrificat, oase, cărbuni, chirpici răzleți, fragment de la o cupă cu picior (folosită probabil pentru păstrarea ofrandelor) pictată policrom cu motive în spirală. La -0,90 m (G5) a fost descoperit un fragment de placă de cuptor (folosită la arderea controlată a vaselor ceramice), cu perforații pe cca. 1/2 din suprafața acesteia. Placa despărțea camera de ardere a vaselor de vatră de foc, iar găurile acesteia permiteau transmiterea căldurii spre vasele aflate la ars, fiind astfel controlată temperatura de ardere a acestora. Placa fragmentată se pastrează în proporție de cca. 45% (L = 43 cm, l = 33 cm), având 10 găuri cu diametrul cuprins între 1-3 cm.

Lângă placa de cuptor din G5 s-a găsit și o litie, de formă aproximativ rotundă cu $\varnothing = 12$ cm, gr = 4 cm, arsă neuniform (negru-cărămiziu), fiind folosită a determinarea timpului necesar de ardere a vaselor ceramice.

Începând cu m.14 până la m.20 au fost identificați chirpici de la locuința L6/2008, locuință surprinsă în Ș6 spre E, pentru ca spre N peretele acestei laturi să fie descoperit integral în șanț cu o parte din sistemul de elevație al acesteia. În incinta locuinței L6 a fost decopertat un nou complex ceramic alcătuit dintr-o masă de fragmente ceramice, unele cu pictură exterioară tricromă sau alveolări realizate prin împunsături cu degetul, mai ales la nivelul umerilor vaselor.

O nouă groapă (G6) de dimensiuni mici a fost surprinsă între L5 și L7 la m.12-m.13, de la adâncimea de -0,60 m până la -0,90 m, pe o suprafață de cca. 2 m², în inventarul căreia s-au descoperit:

- o așchă de silex de Prut, un fragment corn de taur din lut ars, câteva oase și chirpici răzleți.

Pe latura de SE a locuinței L5, pe o suprafață de peste 2 m², a fost descoperit un cuptor de ars ceramică, cu gura de ardere spre N - E. Față de chirpicul locuinței, aglomerația ce constituia cândva bolta cuptorului și placa camerei de ardere, există o diferență de nivel de cca. 40 cm. Un fragment de placă fuseseră descoperit în groapa G5 la m4, iar placa propriu-zisă a apărut între chirpicul de la boltă și platforma cuptorului. Se disting fețuiele succesive, fin realizate la partea superioară a boltii, iar partea inferioară a cuptorului (podeaua) este înclinată ușor pe direcția SV-NE. La gura cuptorului spre E a fost găsită o cantitate mare de ceramică fragmentată, majoritatea fiind pictate policrom. De remarcat că o parte din chirpicul boltei cuptorului a fost găsit vitrifiat, probabil în urma unui incendiu de proporții și alături de acesta s-au descoperit și fragmente ceramice contorsionate, probabil, după formă și dimensiune, de la o măsuță de altar! Lângă ele, pe latura de E a cuptorului (unde exista un prichici) au fost găsite alte fragmente ceramice pictate cu spirale duble și simple, triunghiuri cu vârful în jos sau sus, romburi, linii paralele, cercuri concentrice, roșii, ciocolatii pe fond de alb sau roșu.

Cele mai multe fragmente pictate s-au descoperit în perimetrul cuptorului, deoarece o parte din chirpicul acestuia prin prăbușire spre E a prins dedesubt vase pictate, protejându-le astfel de aciditatea necrutătoare a solului depus ulterior și a arăturilor adânci ale tractoarelor.

Tot în sectorul estic al cuptorului (casetă A) s-au descoperit și fragmente ceramice de la două vase mari de provizii: unul cu barbotină groasă (2-5 mm) cu amprente vizibile ale degetelor olarului (1,2-1,5 mm) și un alt vas vitrifiat, dar nu contorsionat, care păstrează la partea exterioară o ardere puternică pe cca. o treime din grosimea peretelui, cu o peliculă fină albicioasă, ce pare a fi vopsea albă.

Prin demontarea cuptorului s-a pus în evidență, sub acesta, o groapă de ritual (G7), în care a fost găsită o altă cantitate mare de fragmente ceramice pictate având motive spiralate, dar și lobate, triunghiulare etc., un fragment de statueta masculină și câțiva cărbuni, fragmente de vase de provizii vitrificate parțial, fragment de recipient dreptunghiular de cult contorsionat, fragmente de oase, (o mandibulă cu măsele) și câteva pietre. Groapa G7 era de formă aproximativ ovală, extinzându-se pe o suprafață de cca. 5m², adâncindu-se între -0,80 și -1,45 m.

Plastica este foarte rară: un fragment de statueta masculină și câteva fragmente de la o lingură de lut ars.

În G7 la m.6/-0,70 m, sub platforma cuptorului, la 0,10 m adâncime de acesta, a fost descoperită o statueta masculină fragmentată. Se păstrează de la genunchi (doar piciorul drept) până la bazin, inclusiv proeminență care schițează falusul și zona fesieră. În zona pelvisului se observă pictură roșie (un strat subțire), ceea ce demonstrează că „îmbăierea” într-o substanță roșie s-a efectuat înainte de ardere. L = 5 cm, l(bazin) = 1,5 cm, l(genunchi) = 0,4 cm.

Arme și unelte descoperite în Ș6/2009:

- percutor (m1/0,40m) preparat dintr-o piatră de râu rulată de origine vulcanică (andezit), procurată probabil din albia Prutului de la cca. 20 km distanță, având ambele părți active se văd urme de tocire de la folosire: L = 9 cm, l = 5 cm, gr = 3,5 cm;
- gratoar (m6/-0,60 m) pe așchie din silex de Prut, de culoare neagră, cu partea activă convexă, iar pe dorsală este carenat. Prezintă retușe laterale, iar pe partea activă retușele sunt largi, cu talonul și bulbul de percuție distruse odată cu prepararea gratoarului. L = 4 cm, l(max.) = 2,5 cm, l(min.) = 1,5 cm;
- gratoar (m17/-0,60 m) pe lamă, cu partea activă convexă, retușat pe ambele laturi având L = 3,5 cm, l = 1 cm, fiind realizat din silex de Prut de culoare neagră;
- așchie din silex de Prut, cu urme de uzură, descoperită în G5/-0,90 m/m3, de culoare alb-maronie cu L = 3 cm, l = 2 cm;
- topor fragmentat, de formă cvasidreptunghiulară exfoliat, în curs de degradare, descoperit la m12/-0,70 m în G6, fiind confecționat dintr-un șist sericito-cloritos. Taișul era convex și ascuțit, cu muchia dreaptă, prezentând urme de șlefuire. L = 8 cm, l = 5 cm, gr = 3 cm.

Bibliografie:

- Eliade Mircea, *Făurari și alchimiști*, 1992.
- Lazarovici Magda Cornelia, Lazarovici Gh., *Noi săpături arheologice la Ruginoasa „Dealul Drăghici”* ATS 3, p. 9 - 42.
- Monah Dan, *Raport preliminar de cercetare arheologică de la Mărgineni – Cetățuia*, Materiale 13, p. 79 -80.
- Monah Dan, *Plastică antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, BMA 3, 1997, p. 59.
- Merlan Vicu, Paul Salomeia, *Dolhești „La Ulm”*, CCA 2006; 2007; 2008.
- Merlan Vicu, Hapaleț Grigorina, *Monografia comunei Dolhești. 600 de ani de la atestare documentară*, Editura Lumen, Iași, 2006.
- Ursulescu N., Merlan Vicu, Tencariu Felix, Văleanu Mădălin, *Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași*, CCA 2003, p. 158 - 160.
- Ursulescu N., Boghian D., Catingă V., Merlan Vicu, *Noi date privind complexele de cult din cultura Precucuteni*, Sargeția 30, 2001 - 2002, p. 61 -78.
- Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Dolhești, comuna Dolhești, jud. Iași*, 2008, CCA 2009.

121. Focșani, jud. Vrancea

Punct: Piața Unirii, Grădina Publică

Cod sit: 174753.06

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 260/2008 și 367/2008

Colectiv: Aurora-Emilia Apostu – responsabil, Mădălina Stănescu (M Vrancei)

Situl este amplasat în centrul Municipiului Focșani - Piața Unirii și Grădina Publică din localitate, la aproximativ 55 m

altitudine față de nivelul mării, pe malul drept al gârlei Milcovului, trasată la 1482 de Ștefan cel Mare, odată cu stabilirea hotarului dintre Moldova și Țara Românească pe Milcov. Cele două părți ale orașului erau situate de o parte și de alta a graniței ce despărțea Moldova de Muntenia, loc numai bun pentru ridicarea unei mănăstiri fortificate și bine întărită de către un domn muntean.

Este un sit arheologic de Ev Mediu timpuriu și târziu, ținându-se cont de descoperirea din anul 2008 a incintei fostului Ansamblu Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, ce aparține de biserica cu același nume. În zona în care s-au desfășurat cercetările se găsesc încă trei obiective de interes județean și național enumerate mai sus. Este vorba de o zonă în care istoria medievală a vechiului târg a Focșanilor este reprezentativă prin aceste obiective, împreună cu descoperirile ce au avut loc, încă din anul 2005, la Ateneul Popular - Focșani. Au fost efectuate cercetări arheologice preventive cât și supraveghere arheologică între anii 2005 - 2006 la Ateneul Popular, unde au fost descoperite materiale arheologice de Ev Mediu (publicate în CCA), urmate de un sondaj arheologic în anul 2006, efectuat în Grădina Publică, cu descoperirea altor materiale arheologice. Cercetările arheologice preventive din anul 2008 au vizat Ansamblul Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, mănăstire ctitorită de Grigore Gheorghe Ghica al II-lea, între anii 1661 - 1663 (în prima sa domnie), pe teritoriul Munteniei, exact pe granița dintre cele două țări: Moldova și Țara Românească (rezultate publicate în CCA 2009).

În ceea ce privește relația cu mediul, punctul respectiv se află într-un perimetru în care nu există nici un pericol de afectare, deoarece spațiul respectiv face parte din Grădina Publică a Municipiului Focșani (grădină devenită publică între anii 1865 - 1866) și este în apropierea tuturor obiectivelor cuprinse în Lista Monumentelor Istorice din microzona istorică a Pieței Unirii. Starea de conservare atât a sitului, cât și a celorlalte obiective este în general, bună.

Este vorba de un *sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani* (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică – cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în sec. al XIX-lea). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului – filiala Vrancea (sec. al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc bisericile „Precista” (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului” – Biserica Donie, „Sf. Dumitru” – uzină (sec. al XVIII-lea) etc. În campania de cercetare a anului 2009, a fost efectuată supravegherea arheologică asupra întregului spațiu mănăstiresc.

Obiective:

- identificarea întregului spațiu al Ansamblului Mănăstiresc „Sfântul Ioan Botezătorul” din Focșani;
- identificarea materialelor arheologice (ceramică, fier, sticlă, obiecte diferite, monede, tezaure, morminte cu sau fără inventar etc.);
- identificarea construcțiilor anterioare celor existente (fundații, zidării, pivnițe sau beciuri, zidul de incintă etc.);
- identificarea altor elemente care să confirme existența unei mănăstiri în acest spațiu, de jur-împrejurul actualei biserici, cu întreaga sa compartimentare și utilizare a fiecărei incinte, a întinderii și bogăției despre care se vorbește, cât și a

principalului ei rol de apărare – refugiu din calea tătarilor și a altor năvălitori;

- identificarea principalelor rețele a conductei de olane ce traversează întreaga piață a orașului;
- relevarea planimetrică a zidărilor descoperite;
- stabilirea caracteristicilor constructive ale fundațiilor și ale zidărilor respective;
- stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevante;
- alte elemente definitorii ale întregului Ansamblu Mănăstiresc.

Au fost puse în evidență următoarele: formele și dimensiunile zidului de incintă al fostei mănăstiri pe colțurile de NV, NE, SV și SE ale acesteia, fundațiile de interior ale mănăstirii. Au rezultat unele concluzii cu privire la dimensiunile spațiului mănăstiresc zidit (suprafața acestuia), locul exact al grădinii din dreptul altarului, cu continuarea zidului de incintă pe toată latura estică, formele de închidere ale colțurilor zidului de incintă, cât și constituția, construcția și decroșurile posibile, rolul acestora. A mai rezultat toată conducta de olane (ulterioară) ce apare pe toată suprafața spațiului mănăstiresc. Conducta apare străbătând fundația clopotniței pe cele două laturi (interioară și exterioară). Rezultă din aceste cercetări că principala conductă de olane pentru alimentarea cu apă a orașului în acest perimetru, la nivelul secolului al XIX-lea, se întinde pe o suprafață de peste 400 mp, fiind principala rețea de alimentare cu apă a orașului, conductă acoperită cu cărămidă zidită ce apare, în urma acestor cercetări, cu foarte multe îmbinări și coturi de traversare a terenului. O mică parte din aceste olane a reieșit și în urma cercetărilor preventive de la Biserica „Armenească” de pe strada Cotești, nr. 22, unde a fost reacoperită. Rezultatele din acest an au evidențiat în principal, întinderea exactă a fostei mănăstiri, ce era de peste 2.700 mp.

Au rezultat materiale importante din punct de vedere arheologic de tipul: monede turcești, austriece și românești; vase ceramice întregibile și neîntregibile (cantitate mare); vase din sticlă irizantă și cu reflexe; obiecte diferite din fier; arsură și resturi de vase, toate și funduri de pahare; foarte multe tipuri de pipe (lulele) de factură turcească; cahle etc.

Au fost trase concluzii cu privire la:

- stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevante și a celor nerelevante deoarece sunt trei etape constructive: nivelul secolului al XVII-lea, al XVIII-lea și pavajul de sec. XIX, conducta de olane de sec. XIX;
- planimetria fundațiilor implicit a zidăriei (realizată);
- delimitarea exactă a zidului de incintă ce apare pe latura estică, zidărie ce nu era cunoscută ca fiind existentă și care merge până spre altarul bisericii, cât și rolul acesteia (vezi planșa anexată cu planul întocmit de I. Katilino - 1855 și planșa din lucrarea lui Antonie Plămădeală);
- fundațiile exacte ale turnului - clopotniță, aflat în fața bisericii (foisorul de foc);
- spațiul exact ce a fost distrus în urma incendiului ce a avut loc pe data de 29 martie 1854;
- a rezultat că avea 34 de încăperi (configurația acestora este clară);
- locul fântânii în interiorul spațiului mănăstiresc, ce se află în dreptul laturii sudice, în fața bisericii (bibliografia atașată);
- întinderea aproximativă a grădinii mănăstirii;
- inventarul arheologic al respectivului lăcaș de cult;
- posibile alte descoperiri (tezaur).

Stratigrafia generală a sectorului:

- pământ de umplutură, amestecat și plin de molozuri până la - 0,30 – 0,45 m (betoane);
- pământ amestecat cu bucăți mari de cărămidă sfărâmată și întreagă, până la - 0,50 – 1 m;
- pământ negru, până la - 1,50 m cât și pământ cu stropi de mortar și urme de arsură;
- pământul galben până sub fundații, până la - 1,80 – 2,20 m, în unele cazuri;
- elementele de fundație și zidărie construită, fundațiile turnului-clopotniță - de interior și de exterior;
- conducta de olane de sec. XIX ce străbate întreaga zonă;
- peste 34 de încăperi (chilii, gropniță, trapeză, holuri etc.), zidărie de interior și ale zidului de incintă, nișe și pivnițe etc.

Complexele construite (zidite din bolovani, cărămizi sfărâmate și mortar):

- fundație cu zidărie pe latura estică (în zona cimitirului) ce merge dinspre colțul SE spre Grădina Publică, fundație aparținând vechii mănăstiri de călugări greci din sec. al XVII-lea - și despre care nu se știa că există, dar care a putut fi delimitată cu exactitate;
- două colțuri ale vechii mănăstiri, pe laturile SE și SV, ce se termină în două semicercuri spre exterior cu decroșuri imperfect lucrate și aproape pe toată lungimea cercului și care se închid spre interior prin două turnuri perfect zidite, de apărare-control și refugiu, de secol XVII, în care se văd perfect urme ale cutremurelor de pământ ce au zguduit zona, dar care au rămas totuși intacte. Turnul de pe latura SV a fost folosit ulterior (în sec. al XIX-lea) ca „umblătoare” („plimbătoare”).
- *mănăstire zidită* (ziduri înalte de peste 6 m) și *fortificată* (turnurile cu deschizătura în zid pentru a putea ochi cu arma - fortăreață), *întărită* (contraforții de pe latura nordică - granița dintre cele două țări) și *considerată cea mai frumoasă și impunătoare construcție de graniță* și din orașul Focșani;
- fundațiile de interior și de exterior ale turnului-clopotniță a lăcașului;
- conductele de olane (apeductele Focșanilor), considerată cea mai importantă rețea de alimentare cu apă în sec. al XIX-lea, ce apare pe toată suprafața cercetată din Piața Unirii și în exteriorul zidului estic al mănăstirii, în Grădina Publică; conducta de olane se ramifică în fața bisericii prin două cămine de distribuție a apei, cămine ce sunt bine conservate;
- fundațiile întregului zid de incintă, fundații de asemenea cu decroș exterior, ce au în unele locuri o grosime de peste 3,10 m și în general de 1 m;
- peste 34 de fundații de interior (ale chiliilor sau ale stăreției sau ale altor încăperi cu diferite funcționalități etc.);
- locul exact al grădinii (în fața altarului) în afara spațiului construit și zidit al mănăstirii și care era foarte întinsă;
- fântâna din interiorul mănăstirii, situată în fața bisericii, spre latura sudică;
- cimitirul cu peste 15 morminte cercetate și mai puțin cercetate (unele rămase în secțiune) și care sunt de călugări și/sau de slujitori ai lăcașului de cult ce au populat biserica în trecut.

Elemente de inventar: au fost descoperite următoarele materiale importante din punct de vedere arheologic: monede turcești (accele), austriece (kreutzeri) și românești, de la 1896 - 1940 atât din mormintele cercetate, cât și din pământul săpat în secțiuni și casete;

- ceramică de foarte multe tipuri reîntregibilă și neîntregibilă, aparținând secolului al XVII-lea descoperită, cât și ceramică amestecată, de secol XVII și XIX, descoperită într-o cantitate

foarte mare și care este de formele: străchini, câni, cești, farfurii, pahare etc.;

- pahare și vase din sticlă irizantă aparținând secolului al XVII-lea, cât și multe toarte și funduri de pahare și cofere sau cești; fragmente de farfurii din porțelan fin, de culoare albastră, de import și care sunt foarte diferit pictate manual;

- pipe (lulele) de factură turcească de multe forme și mărimi, întregi și fragmentare;

- fragmente de olane sau olane întregi din toate secțiunile trasate;

- două tipuri constructive de cărămizi utilizate în zidăriile descoperite;

- tipuri de obiecte din fier cum sunt: cuie, piroane, cătușe, lacăte, chei, un topor - ciocan din fier care era utilizat, probabil, ca armă de luptă - apărare în cazul atacurilor de orice fel;

- cahle de diferite forme și mărimi, fragmentare sau bucăți întregi, de culori și ornamente deosebite (păsări, flori etc.) și chiar fragmente de cahlă din terminațiile de sus sau de jos ale sobelor sau de la alte construcții - „șemineuri”;

- alte obiecte importante din punct de vedere arheologic și care îmbogățesc patrimoniul muzeal;

- o piatră funerară spartă în trei fragmente cu o inscripție în limba greacă, ce acoperea unul din căminele de distribuție a apei potabile.

Elemente de cronologie relativă și absolută (inclusiv analogii relevante):

- au fost descoperite în mod cert construcții de sec. XVII care apar pe toată suprafața supravegheată și care aparțin spațiului zidit mănăstiresc (ale călugărilor greci);

- există o etapă a mănăstirii (o biserică ulterioară, cu înmormântări de sec. XVIII) sau o fostă biserică care a existat înaintea mănăstirii (la începutul secolului al XVII-lea?) prin mormintele descoperite sub fundațiile mănăstirești, cât și în afara acestora;

- funcționalitatea clară a fostei mănăstiri ca biserică, la nivelul secolului al XIX-lea;

- construirea întregii rețele de olane (conducta principală) la nivelul secolului al XIX-lea având funcționalitatea principală de alimentare a orașului cu apă potabilă din mai multe părți și spre mai multe locații din împrejurimi.

În concluzie, întreg spațiul pieței și al grădinii publice (devenită publică între anii 1865 - 1866) a funcționat permanent, până în zilele noastre, fiind importantul centru de desfășurare al relațiilor comerciale - prin drumuri de legătură, pivnițe, tuneluri etc. - între Moldova și Țara Românească până în anul 1859 și ulterior.

Având în vedere cele expuse mai sus, cât și a faptului că în zona în care s-au executat secțiunile pentru cercetare au fost semnalate cele prezentate, aceasta reprezentând un mare interes pentru istoria focșănenilor, dar și a vrâncenilor, este necesar să se țină cont de toate aceste aspecte reale ale trecutului pentru construirea viitorului, în măsura în care această propunere este posibilă.

Scurtă descriere a situației arheologice:

- zidul de incintă se încheie pe toată latura estică, din fața altarului;

- fundații ale interioarelor mănăstirii și ale zidului de incintă, cât și fortificații (turnuri de apărare - refugiu) pe latura sudică, contraforți pe latura nordică - spre fosta graniță cu Moldova;

- fundațiile clopotniței sau ale foișorului de foc, devenit ulterior Turnul pompierilor;

- tipul și constituția fundațiilor, cât și dimensiunile lor (cea mai groasă fundație apare de 3,10 m);

- conducta de olane (apeductele) ce traversează întreg spațiul mănăstiresc și care străbate la un moment dat fundația clopotniței de sec. XVII (conducta de olane este de sec. XIX);

- elementele constructive și tipurile de cărămizi utilizate și confecționate pentru zidăriile de interior și ale zidului de incintă; bolovanii de râu ce apar în construcția fundațiilor.

Au rezultat resturi ceramice întregibile și neîntregibile de tipul: străchini, câni, borcane, farfurii, cești, opaițe (șfeșnice), platouri de uz comun, cât și de factură străină (de import - din ceramică albastră și verde), pentru uzul persoanelor de rang. Au fost descoperite lulele (pipe) fragmentare cât și întregi de forme și tipuri diferite, ce sunt de factură turcească; tipuri diferite de cărămidă arsă și fragmentară, cât și olane întregi și pahare și cești, boluri și vase din sticlă irizantă și exfoliantă ce apar de culoare verde și albastră și care sunt atât de uz comun, cât și pentru uzul superiorilor; obiecte diferite din fier, de tipul: cuie, piroane, lacăte, chei, cătușe, unelte și arme etc.; obiecte de podoabă de tipurile: cercei, butoni, agrafe de păr etc. ce sunt din bronz; monede turcești, austriece și românești datate între anii (1778 - 1894), de asemenea din bronz; cahle de diferite forme, mărimi, culori (verde, gri-gălbui, albastre, roșietice etc.), ce au fost descoperite într-un număr foarte mare; alte obiecte importante din punct de vedere al funcționalității lor și care sunt specifice spațiului mănăstiresc în care au fost descoperite.

Toate aceste materiale rezultate în urma cercetării arheologice din acest an, în punctul: „Ansamblul Mănăstiresc - Sf. Ioan Botezătorul” din Focșani - Piața Unirii sunt în prezent, la Laboratorul de conservare - restaurare a Muzeului Vrancei, pentru a fi restaurate, în vederea intrării lor în circuitul istoric și muzeal. Nu au fost folosite nici un fel de tehnici deosebite în cercetarea din acest an, fiind utilizate tehnicile de săpătură manuală (cu târnăcopul, hârlețul, lopata, mătura, șpaclul, canciocul și pensula) și mecanizată cu ajutorul utilajelor firmelor de construcție. Au fost utilizate, în vederea măsurărilor, a fotografierii, filmărilor și a pozelor de moment, diferite accesorii necesare ca: jaloanele de teren - pentru adâncimi, metrul de pământ de 1 m respectiv 2 m, pentru lungimi și grosimi, cât și bețișoare colorate (pentru numerotarea mormintelor) și a hârtiei albe scrise pentru marcarea secțiunilor și a casetelor trasate. Colectarea materialului s-a făcut în plicuri de hârtie, pungi de plastic de diferite mărimi, în saci, cât și în cutii și lădițe din lemn.

Mormintele descoperite și cercetate au fost reînhumate la sfârșitul campaniei de cercetare, în Secțiunea a IV-a (S.IV / 2008), trasată pe diagonala dintre naos și altar, de pe latura nordică, la baza fundației.

Propuneri de conservare, protejare, punere în valoare:

- *Declararea zonei ca sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani* (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică - cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în sec. al XIX-lea.). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului - filiala Vrancea (sec. al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc Bisericile „Precista” (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului” - Biserica Donie, „Sf. Dumitru” - Uzină (sec. al XVIII-lea) etc.

- În urma efectuării *decopertării întregului spațiu mănăstiresc* până la nivelul superior al zidărilor (nivelul a fost diferit) propunem păstrarea *in situ* a colțului de NV al mănăstirii (pivnița cu nișe formată din trei încăperi) - prin înființarea unui mic muzeu în aer liber, cu rezultatele din cercetarea efectuată în acest perimetru -, odată cu atașarea unui mic istoric și a machetei întregului spațiu mănăstiresc.

- Zidul de incintă, turnul-clopotniță, cât și mare parte din încăperi, vor fi evidențiate printr-un pavaj pietonal și prin marcaje de culori diferite la nivelul de călcare, iar cele două turnuri de apărare - refugiu de pe colțurile SE și SV, vor fi puse în evidență până la nivelul de călcare stabilit.

- Zonele care nu vor fi puse în valoare – spre a fi vizitabile, se vor acoperi cu pământ *curat* (fără molozuri) și bine bătătorit, iar suprafața zidărilor se va acoperi cu un strat de nisip fin apoi, iarăși pământul *curat* fără alte materiale ce pot distruge, din nou, zidăriile.

- Readucerea Bornei de hotar pe vechiul său amplasament, la granița ce exista între Moldova și Țara Românească până în anul 1859, pentru reîntregirea și completarea spațiului istoric.

Bibliografie:

Dimitrie F. Caian, *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, 1906.

Antonie Plămădeală, *Ctitorii voievozilor în Eparhia Buzăului*.

Petru Obodariu, *Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul în Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 72 – 80.

Călători străini despre Țările Române, vol. V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 34.

Abstract:

'St. John the Baptist' Monastery, located in the Union Place from Focșani and in the Public Garden is a monastery to limit oneself between the borders of two countries: Moldova and Wallachia. The monastery was founded by Prince Grigore Gheorghe Ghica II during his first reign in Wallachia, between 1661 and 1664. The monastery has been fortified and very well built, with high enclosure walls, watch towers and large abutments to its northern side. We discovered over ten graves and explored six of them, belonging both to monks and ordinary people.

In this area a water clay pipe dating to the 19th century has been previously discovered (length course - over 90 m). We found very important archaeological items: pottery, glass, iron objects, porcelain, coins, ornaments and many tiles (dating from the 17th to the 19th centuries); two watch towers and two abutments. The site is very important for the town history being situated in the very centre of Focșani, in an area with many historic monuments.

122. Focșani, jud. Vrancea

Punct: Biserica „Sf. Nicolae”

Cod sit: 174753.10

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 50/2009

Colectiv: Aurora-Emilia Apostu – responsabil, Mădălina Stănescu (M Vrancei)

Obiectivele cercetării:

- identificarea mormintelor ce au fost descoperite și deranjate odată cu lucrările de consolidare de jur - împrejurul

monumentului (interior și exterior); a eventualelor materiale arheologice (ceramică, piatră, os, monede etc.) date secolelor al XVII-lea și al XIX-lea;

- identificarea unei eventuale construcții anterioare celei existente (pe o biserică mai veche - fundații mai vechi decât biserica etc.), ceea ce nu a fost cazul - nu a existat o biserică anterioară; alte etape constructive (pardoseala de interior găsită, tipuri de fundații, zidărie etc.);

- supraveghere arheologică asupra terenului săpat, afectat de lucrările de consolidare - restaurare monument, atât în interiorul bisericii, cât și la exterior, de jur - împrejurul fundațiilor de secol XVIII. Nu s-a efectuat supravegherea arheologică în curtea bisericii, pe laturile monumentului, cât și la refacerea casei parohiale ce se va construi pe latura nordică, la intrarea în zona de protecție a monumentului.

Nu au fost efectuate nici un fel de cercetări arheologice, supravegheri sau cercetări de suprafață, cu ocazia lucrărilor de consolidare - restaurare făcute între anii 1924 - 1925, ultima dată când au fost realizate intervenții asupra monumentului. Supravegherea din acest an a dus la unele descoperiri importante din punct de vedere arheologic (monede date între sec. al XVI-lea - al XIX-lea, obiecte de cult, ceramică, fier etc.), urmând a se face încă o supraveghere arheologică cu acest prilej, la construirea casei parohiale din zonă - perioada de toamnă a acestui an.

Zona supravegheată prezintă următoarea stratigrafie:

- pământ de umplutură, până la -0,35 m;

- pământ negru - cenușiu amestecat cu fragmente de cărămizi, până la -1,40 m spre părțile exterioare de la fundație

- pământ negru tasat, până la -2 - 2,50 m (foarte tare), în toate secțiunile trasate (cele peste zece secțiuni)

Alături de această stratigrafie a pământului, fundația bisericii se prezintă astfel de la nivelul actual de călcare: - de la 0 m (nivelul de călcare) până la -0,35 m, cinci rânduri de cărămidă (asize exterioare de cărămidă) pe toate laturile bisericii

- de la -0,35 m până la -1 m, două rânduri de bolovani de râu (de mari dimensiuni) susținuți de mortar de var, pe toate laturile

- de la -1 m până la -2 m, rânduri formate din bolovani, cărămizi fragmentate și mortar (tencuite)

- până la -2,50 m, un rând format din bolovani mari de râu care încheie fundația în pământul negru și tare.

Au fost descoperite peste 10 morminte de înhumare mături (oameni ai bisericii) atât la exterior, cât și în interiorul monumentului (un mormânt în naos și trei în pronaos), dar și morminte comune, reînhumări de la construirea bisericii (peste patru);

Au fost descoperite vase din ceramică (pastă de lut ars) întregi și fragmentare (unele neîntregibile), cât și obiecte din fier și sticlă, piese de cult, unele podoabe și accesorii vestimentare: un inel, o verighetă, butoni și copci, nasturi și un ac de păr. Toate mormintele descoperite și cercetate au prezentat monedă (peste 10 monede descoperite din bronz și argint) care au fost date între sec. al XVI-lea - al XIX-lea.

Mormintele au fost reînhumate în urma finalizării lucrărilor de consolidare.

În urma secțiunilor trasate manual și care au fost supravegheate din punct de vedere arheologic, au fost descoperite peste 10 morminte de înhumare adulți, dintre care trei morminte mari, comune - reînhumări făcute cu ocazia construirii monumentului - la exterior (existența unui cimitir înainte de biserică). Dovadă sunt și pozițiile în care au fost

descoperite, locul lor (unele lângă fundație, altele pe sub fundație atât la interior, cât și spre exterior), cât și monedele descoperite și datate între anii 1586 - 1864. Toate mormintele au prezentat inventar. Au mai fost descoperite fragmente ceramice, fier și sticlă, cuie și resturi de la înmormântări. Inventarul descoperit este de sec. XVIII, iar mormintele cu monedă sunt datate între sec. al XVI-lea și sec. al XVIII-lea. Interiorul bisericii, deasupra stratului de moloz a existat o pardoseală (pe toată suprafața interioară) formată dintr-un strat de cărămizi.

A fost realizată descărcarea de sarcină arheologică atât pe interiorul bisericii, cât și la exterior, de jur - împrejurul monumentului, pe lângă fundații, unde s-au turnat centurile de legătură și siguranță între interior și exterior. Monumentul este consolidat, astfel încât se poate trece la restaurarea acestuia.

S-au realizat peste 10 secțiuni manuale, cu adâncimi cuprinse între -1,80 -2,50 m și de diferite lungimi, peste nouă casete adiacente cu dimensiuni cuprinse între 1/2 m - 1/2,50 m, din care au rezultat următoarele: - morminte într-un număr de peste zece care au fost cercetate și alte morminte comune (reînhumări) atât de maturi - adulți, cât și de copii (un cimitir aparținând secolului al XVI-lea) ale slujitorilor bisericii (sec. XVIII - XIX). Toate mormintele cercetate au prezentat inventar arheologic (monedă). Fundațiile de interior ale mănăstirii, cât și de exterior, pe toate laturile (de jur - împrejurul bisericii), formate din bolovani mari de râu și mortar cu fragmente de cărămizi etc. - tipul și constituția fundațiilor cât și dimensiunile lor - elementele constructive și tipurile de cărămizi utilizate și confecționate pentru zidăriile de interior și de exterior; bolovanii de râu ce apar în construcția fundațiilor; - alte obiecte din ceramică și fier, din bronz și piese de importanță religioasă (de cult).

Nu au fost folosite nici un fel de tehnici deosebite în cercetarea din acest an, fiind utilizate tehnicile de săpătură manuală (cu târnăcopul, hârlețul, lopata, mătura, șpaclul, canciocul și pensula) și mecanizată cu ajutorul utilajelor firmelor de construcție.

Au fost utilizate, în vederea măsurătorilor, a fotografierii, filmărilor și a pozelor de moment, diferite accesorii necesare ca: jaloanele de teren - pentru adâncimi, metrul de pământ de 1 m respectiv 2 m, pentru lungimi și grosimi, cât și bețișoare colorate (pentru numerotarea mormintelor) și a hârtiei albe scrise pentru marcarea secțiunilor și a casetelor trasate. Colectarea materialului s-a făcut în plicuri de hârtie, pungi de plastic de diferite mărimi, în saci, cât și în cutii și lădițe din lemn. Mormintele descoperite și cercetate au fost reînhumate la sfârșitul campaniei de supraveghere, din toate secțiunile trasate de jur - împrejurul bisericii, atât la interior, cât și la exterior, reinhumare făcută la baza fundației.

Având în vedere cele expuse mai sus, rezultă că zona respectivă a fost descărcată de sarcină arheologică odată cu începerea acestor lucrări de restaurare - consolidare (partea ce ține de monumentul în sine), urmând ca la lucrările de construcție ale casei parohiale (în curtea bisericii - latura nordică) să fie încheiat un alt contract de supraveghere arheologică.

Abstract:

We made an archaeological surveillance at the works of the building restoration of St. Nicholas Church in Focșani, where the cemetery found belongs to the 16th century. The cemetery of the 18th - 19th centuries was also found. Archaeological supervision was finished both in the inside and

outside of St. Nicholas Church. For the archaeological surveillance of the northern part of the church courtyard, where a parish house is going to be erected, we will sign a new contract.

123. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău

Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși

Cod sit: 24221.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 50/2009

Colectiv: Lăcrămioara Elena Istina – responsabil (CMIA Bacău), Andrei Asăndulesei, Diana-Măriuca Vornicu, Bogdan Venedict, Radu Balaur (UAIC Iași)

În anul 2009 în situl cucutenian de la Fulgeriș nu au fost întreprinse cercetări arheologice, însă s-au efectuat prospecțiuni arheogeofizice întreprinse de un colectiv de la Universitatea „Al.I. Cuza” Iași.

S-a continuat, de asemenea, prelucrarea materialului provenit din campaniile anterioare (restaurare, conservare, fotografiere, desenare, inventariere, întocmire documentație pentru clasare în categoria Tezaur și Fond pentru o parte din bunurile descoperite în sit).

Unele artefacte descoperite în situl cucutenian de la Fulgeriș-*La 3 cireși/ Dealul Fulgeriș*, com. Pâncești, jud. Bacău au făcut obiectul unor expoziții temporare, cum ar fi: Mirajul așezărilor cucuteniene din județul Bacău: Lichitișeni, Țigănești, Fulgeriș (Bacău, mai-august 2009), Cultura Cucuteni - Artă și Religie (Varșovia, Polonia, septembrie 2009-ianuarie 2010).

Rezultatele cercetărilor arheogeofizice realizate pe o suprafață de cca. 1 ha, ne confirmă dimensiunile așezării presupuse de noi până acum, dimensiuni calculate după răspândirea materialului în arătură. De asemenea, realizarea acestor prospecțiuni ne conving de utilitatea cercetării exhaustive a sitului cucutenian de la Fulgeriș, precum și salvarea patrimoniului care se face prin realizarea acestora, mai ales că situl este anual deranjat de lucrări agricole.

Prezentăm în continuare raportul întocmit de colectivul Universității „Al.I. Cuza” Iași, cu privire la cercetările non-distructive întreprinse în situl de la Fulgeriș:

Prospecțiuni arheogeofizice în așezarea cucuteniană Fulgeriș - „La Trei Cireși”

Andrei Asăndulesei, Diana-Măriuca Vornicu, Bogdan Venedict, Radu Balaur

Ca urmare a Contractului de prestări servicii nr. 19788/21.10.2009 încheiat între Universitatea „Al. I. Cuza” Iași și Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău ne-am deplasat în perioada 10-14 noiembrie 2009 la Fulgeriș, comuna Pâncești, județul Bacău cu scopul de a efectua prospecțiuni arheogeofizice în așezarea Cucuteni A din punctul „La Trei Cireși”.

Metodele de investigare aplicate au fost cercetările geomagnetice (magnetometrie) și cele arheofizice (rezistivitatea electrică).

Prospecțiunile geomagnetice au fost realizate cu un magnetometru cu vaporii de cesiu Geometrics G-858 și un gradiometru cu poartă de flux (fluxgate) Geoscan Research-FM256.

Magnetometrul cu vapori de cesiu Geometrics G-858 are o precizie mare, peste cea a magnetometrelor cu protoni. Câmpul magnetic total poate fi măsurat cu ajutorul acestui tip de aparat la o precizie de 0,05 nT (nanotesla sau gamma) (magnetometrul cu protoni atinge o precizie de mai puțin de 0,5 – 1 nT).

Suprafața scanată în situl de la Fulgeriș a fost de 80 x 120 m (9600 m²) și s-a efectuat în modul gradiometru (2 senzori aranjați orizontal) pe o direcție aproximativă NNV-SSE. Intervalul dintre linii a fost stabilit la 2 m iar distanța dintre senzori de 0,9 m. Scanarea s-a efectuat bidirecțional paralel cu axa Y iar senzorii au fost orientați perpendicular pe sol la o distanță de 0,5 m.

Spre nordul caroului prospectat de noi am surprins o suprafață în care se observă o anomalie magnetică destul de puternică. Această suprafață este sub formă de boltă și poate fi considerată ca limita de N a așezării cucuteniene de la Fulgeriș. Profilul scanării geomagnetice prezintă această anomalie ca având o valoare de cca. 40 nT. După cum știm, valorile magnetice ale resturilor arheologice prezintă de obicei anomalii magnetice locale situate între 1-20 nT. Structurile vechi arse se situează între 10 și 1000 nT, iar obiecte feroase, zgura și altele se găsesc între 20 și 2000 nT. Pe diferite suprafețe din caroul prospectat de noi apar diverse îngrămădiri de material arheologic cu magnetism ridicat.

Gradiometrul cu poartă de flux Geoscan Research-Fluxgate FM 256 este o pereche de magnetometre cu bobinele de căutare separate de o distanță fixă (de obicei pe orizontală): citirile celor 2 bobine sunt comparate pentru a măsura diferențele simțite în magnetism. Astfel, citirea anomaliilor este mult mai sensibilă. Senzorii gradiometrelor cu fluxgate constă din 2 bande paralele similare dintr-un aliaj de o mare permeabilitate magnetică: 75%Ni-15%Fe plus Cu și Molybdenum. Acestea intră și ies din saturația magnetică prin efectul de solenoid al unui curent alternativ indus în cele două bobine. De fiecare dată când ies din saturație, un câmp extern poate intra în ele, cauzând un puls electric în bobina detectoare proporțional cu puterea câmpului. Cele două bande au bobinele conductoare așezate în direcții opuse - dispuse în serie - astfel încât curentul ce circulă prin ele să nu aibă efect magnetic asupra lor. Timpul în care un gradiometru înregistrează o citire este mult mai mic decât cel al magnetometrelor cu senzori protonici.

Suprafața prospectată la Fulgeriș a fost împărțită în trei carouri din care două de 50 x 50 m, și unul de 50 x 30 m, descriind astfel un dreptunghi cu laturile de 100/50 m și altul de 50/30 m. Am ales acest mod de cariere a terenului ținând cont în primul rând de caracteristicile geologice ale acestuia, fiind îngrădiți de alunecările de teren, cât și de condițiile meteo. Citirile au fost efectuate din doi în doi metri, în zig-zag, la intervale de citire de 0,125 cm, adică 8 citiri pe 1 m. Ne-am deplasat pe direcția NNV-SSE.

Prospecțiunile cu gradiometrul fluxgate vin să confirme pe cele realizate cu magnetometrul cu vapori de cesiu. Aceeași anomalie magnetică puternică a fost surprinsă în partea de N a sitului. Totodată au apărut diverse anomalii magnetice pe toată suprafața sitului, fiind vorba, credem noi de îngrămădiri de material arheologic. Entitățile arheologice sunt destul de bine evidențiate pe harta scanării cu gradiometrul fluxgate, multe din ele fiind susceptibile a fi, din cauza magnetismului puternic, locuințe cucuteniene.

Aparat pentru măsurarea rezistenței electrice a solului Geoscan Research- RM15. Aparatul este compus din dispozitivul de măsurat, cadrul metalic pe care este montat împreună cu sondele mobile și o rolă cu cablu de 50 m folosită pentru poziționarea sondelor la distanță (cel puțin 30 de ori distanța intervalului de probă). Măsurătorile sunt făcute adesea în carouri de 10 x 10, 20 x 20 sau 30 x 30 m la intervale de 1 m sau 0,5 m. Culegerea datelor pe teren poate fi făcută paralel sau zig-zag. Aparatul introduce un curent electric în pământ și măsoară ușurința sau dificultatea cu care circulă curentul prin pământ. Rezistența este calculată cu ajutorul legii lui Ohm, $V=I \times R$, sau $I=V/R$ sau $R=V/I$ unde V reprezintă căderea de tensiune locală, I reprezintă intensitatea curentului, iar R rezistența. Prospecțiunile de la Fulgeriș cu ajutorul RM 15 au fost realizate pe o suprafață de 100 x 20 m, împărțită în cinci carouri de 20 x 20 m. Citirile au fost recoltate din metru în metru, cu un interval de citire de 0,5 m, adică două citiri pe metru. Deplasarea s-a făcut pe direcția de NNV.

Interpretarea rezultatelor: pe suprafața prospectată, în partea de S apare o zonă cu o rezistență electrică ridicată, posibil o locuință. La jumătatea caroului, pe margini, apar de asemenea zone cu rezistență electrică ridicată, marcând aglomerări de materiale arheologice.

Măsurătorile efectuate cu magnetometrul cu vapori de cesiu, magnetometrul fluxgate și rezistivitatea electrică relevă în primul rând limitele așezării de la Fulgeriș (suprafața așezării fiind de aproximativ un hectar).

Din analiza datelor arheogeomagnetice corelate cu fotografiile aeriene din zonă s-a constatat prezența unei limite de N reprezentată probabil de un șanț.

Anomaliile magnetice înregistrate indică clar prezența unor aglomerări de material arheologic care prezintă un caracter magnetic pronunțat.

Sunt prezente și alte anomalii, de dimensiuni mai mici, indicând probabil concentrări de materiale supuse arderii (posibil gropi) sau obiecte de metal.

Bibliografie:

- Alaiba, R., Istina, L.E., *Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș-Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău*, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 47-60.
- Artimon, Al., Istina, L.E., Istina, M.A., David, I., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși, CCA 2004*, p. 124-125, nr. 74.
- Căpitanu, V., *Cercetări arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău (II)*, Carpica 14, Bacău, 1982, p. 148, nr. 33.
- Căpitanu, V., *Raport de săpătură Fulgeriș (jud. Bacău)*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 50, nr. 108.
- Cucuteni – un univers mereu inedit* (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Iași, Editura Documentis, 2006, 46 p.
- Haimovici, S., Vornicu, A., *Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 357-372.
- Istina, L.E., *A Copper Axe found in the Cucuteni settlement of Fulgeriș (Bacău County)*, Acta Musei Tutovens 3, Bârlad, 2008, p. 75-85.
- Istina, L.E., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși, CCA 2009*, p. 301-303, nr. 149.
- Istina, L.E., *Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 55-75.

Istina, L.E., *Plastica antropomorfă descoperită în aşezarea cucuteniană de la Fulgeriş. Repertoriu*, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 39-46.

Istina, L.E., *O figurină zoomorfă descoperită în situl cucutenian de la Fulgeriş, com. Pânceşti, jud. Bacău*, Carpica 37, Bacău, 2008, p. 123-129.

Istina, L.E., Boldur, D.-O., David, D., Ursachi, L., *Fulgeriş, com. Pânceşti, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriş/ La 3 cireşi*, CCA 2007, p. 158-160, nr. 82, pl. 36.

Istina, L.E., Boldur, D.-O., Istina, M.-A., *Fulgeriş, com. Pânceşti, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriş/ La 3 cireşi*, CCA 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29.

Istina, L.E., David, D., *Fulgeriş, com. Pânceşti, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriş/ La 3 cireşi*, CCA 2008, p. 139-141, nr. 69.

Istina, L.E., Tencariu, F.A., *Fulgeriş, com. Pânceşti, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriş/ La 3 cireşi*, CCA 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15.

Mirajul aşezărilor cucuteniene din judeţul Bacău: Lichiţeni, Ţigăneşti, Fulgeriş (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziţie, Bacău, Editura Corgal Press, 2009, 38 p.

Monah, D., Cucos, Şt., *Aşezările culturii Cucuteni din România*, Iaşi, Editura Junimea, 1985, p. 96, nr. 430.

Popovici, D.N., *Cultura Cucuteni faza A. Repertoriul aşezărilor (I)*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, vol. VIII, Piatra Neamţ, 2000, 55, nr. 58.3.1.

124. Galaţi, jud. Galaţi

Punct: Tirighina - Necropola tumulară romană – Tumul 1

Cod sit: 75105.04

Autorizaţia de cercetare arheologică preventivă nr. 361/2009

Colectiv: Costel Ilie – responsabil, Adrian Adamescu, Marian Scripcic, Corneliu Moraru (MI Galaţi)

Situl arheologic în discuţie se află la 300 m N de gara Bârboşi şi la 200 m de castrul roman şi aşezarea civilă romană din sec. II-III p.Chr. Tumuli din acest sit ocupă o suprafaţă de cca. 5 ha la V de banda transportoare a combinatului siderurgic şi la N de DN 25.

Zona în care se va realiza obiectivul „Staţie de telefonie mobilă GSM” este situată în situl arheologic Tirighina-Necropola tumulară romană, sit înscris în LMI la poziţia GL-I-s-B-02972. Arealul respectiv a atras atenţia cercetătorilor care au consemnat prezenţa unor numeroşi tumuli în diferite lucrări de specialitate.

Încă de la începutul secolului al XX-lea, V. Pârvan¹ consemna prezenţa a 11 tumuli, iar în a doua jumătate a secolului XX, arheologul M. Brudiu² menţiona prezenţa unui grup de 19 tumuli, la începutul anilor 80, pentru ca apoi să constate prezenţa doar a 7 tumuli. Unii tumuli au fost distruşi odată cu edificarea combinatului siderurgic de la Galaţi, mărturie arheologice rezultate din aceştia fiind salvate întâmplător³. În prezent mai sunt vizibili 7 tumuli, cu înălţimi între 0,5 şi 2 m.

Tumulul cercetat anul acesta, denumit T1, se află pe Platoul Tirighina, în tarlăua 176, parcela 4, pe terenul proprietarului Zaim Radu. Tumulul 1 are formă aproximativ circulară, cu un diametru de 25 m şi o înălţime de 0,90m.

Suprafaţa tumulului era ocupată de viţă de vie şi pomi fructiferi, lucrările agricole afectând mantaua acestuia.

Tumulul 1 de la Tirighina a fost cercetat prin practicarea a opt suprafeţe numerotate de la S spre N, S1-S8. În cadranul I au fost trasate şi cercetate suprafeţele S1 (12 x 6 m) şi S2 (12 x 7 m), în cadranul II, S3 (12 x 6 m) şi S4 (12 x 4,5 m), în cadranul III, S5 şi S6 (10 x 6 m) şi în cadranul IV, S7 (12 x 6 m) şi S8 (12 x 4,5 m). Între aceste suprafeţe au fost lăsaţi martori de 0,60 m, doi martori principali pe axele N - S şi E - V, precum şi patru martori intermediari. Toate suprafeţele au orientarea E - V, adâncimea medie de săpare fiind de 2,25 m, iar cea maximă de 3,5 m.

În cele două suprafeţe din cadranul I au fost surprinse trei morminte de incinerare M1, M8 şi M5, trei de înhumare şi cinci complexe (Cp1-5) din sec. al XIX-lea, datate cu material ceramic, metal şi o monedă de o copeică de la 1852.

Cadranul II a fost cercetat prin suprafeţele S3 şi S4, unde s-au descoperit trei morminte de înhumare M4, M6 şi M10, continuarea mormântului de incinerare M5, două gropi, cu material arheologic de factură romană, probabil gropi de jaf, precum şi un complex (Cp6) tot de epocă romană, în nord-estul suprafeţei S4. Aceasta face parte din tumulul dinspre NE (T3), care este circular, cu un diametru de aproximativ 50 m şi o înălţime de cca. 2 m.

Suprafeţele S5 şi S6, din cadranul III, au mai puţine complexe arheologice, în ele fiind surprinse două morminte de înhumare, o groapă şi un complex de epocă romană (Cp7), situat în colţul de SV al S5, făcând parte probabil din tumulul (T2) aplatizat, de la vestul lui T1. Acesta este circular, cu un diametru de cca. 25 m, o înălţime de 0,50 m şi a fost decupat în partea sa sudică de amenajarea unui gard.

În cadranul IV au fost cercetate suprafeţele S7 şi S8 care au fost relativ sărace în material şi complexe arheologice. În S8 nu au fost surprinse decât două gropi în profilele de N şi V.

În S7 a fost surprinsă o groapă, probabil de jaf, precum şi mormântul principal, M7, mormânt de incinerare.

Stratigrafia tumulului este asemănătoare în toate suprafeţele. Stratul vegetal, gros de 0,10 - 0,25 m, este urmat de un strat format dintr-un pământ galben purtat, cu grosimi de 0,50 - 0,20 m, afectat de lucrările agricole. Stratul următor era constituit din pământ negru granulos, de cca. 0,40 - 0,50 m grosime, ce suprapunea un strat de loess cu concreţiuni calcaroase, foarte dur, gros de 0,30m. Sub acest nivel a apărut solul viu, steril din punct de vedere arheologic, la adâncimi variind între -1,40 -1,60 m.

M1 – mormânt de incinerare, groapă rectangulară, arsă puternic, dimensiuni 2,40 x 1,40 m, orientare E - V. Urme de oase calcinate, cărbune şi cenuşă. Inventar: fragmente ceramice (cană trilobată), metal, fragment fibulă.

M2 – mormânt de înhumare, groapă rectangulară, s-a conturat încă de la -0,40 m, unde a apărut un sol galben în stratul de negru granulos, dimensiuni 2,20 x 1,40 m, orientare SV-NE. Stratul de galben s-a păstrat până la adâncimea de -1,40 m, constituind un fel de capac al mormântului. La această adâncime a apărut conturul negru al gropii mormântului, în stratul de galben granulos. De la acest nivel groapa mormântului este săpată încă 2 m. Defunctul a fost depus în sicriu, pe un pod de lemn, după pragul de lut, lat de 0,1-0,2 m, găsit la 1 m mai sus de baza gropii, şi urmele de lemn din profilul gropii. Scheletul, de copil, este prost conservat. Inventar:

lemn de la sicriu, fragmente ceramice, cuie, monedă prost conservată.

M3 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat încă de la -0,40 m, la fel ca M2, dimensiuni 1,90 x 1,40m, orientare SV-NE. La -1,40 m a apărut conturul negru al gropii mormântului, în stratul de galben granulos. De la acest nivel groapa mormântului este săpată încă 1,80 m. Nu prezintă urmele unui eventual prag, s-au păstrat puține fragmente de oase, probabil tot un copil. Inventar: lemn de la sicriu, fragmente ceramice, cuie.

M4 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat încă de la -0,80 m, unde a apărut un sol galben în stratul de negru granulos, dimensiuni 1,5 x 1,30 m, orientare N - S. Groapa mormântului se adâncește până la -2,20 m. Au fost recuperate câteva fragmente de oase umane. Inventar: fragmente ceramice și câteva cuie.

M5 – mormânt de incineratie, groapă rectangulară, arsă puternic, dimensiuni 2,40/1,5m, orientare N - S. Acest mormânt este de tipul cu treaptă. Aceasta este de 0,2-0,3 m și apare la adâncimea de 0,5 m față de partea superioară a mormântului. De la această treaptă până la bază, mormântul se mai adâncește cu încă 0,5 m. În acest mormânt au fost găsite urme de oase calcinate, cărbune și cenușă. Inventar: fragmente ceramice de la două câni trilobate, cuie și ținte din metal.

M6 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat încă de la -0,40 m, unde a apărut un sol galben în stratul de negru granulos, dimensiuni 2 x 1,30 m, orientare N - S. Groapa mormântului se adâncește până la -1,40 m. Lipsă schelet. Inventar: fragmente ceramice de la o amforă.

M7 – mormânt de incineratie, mormântul principal. Groapa este rectangulară, arsă puternic, dimensiuni 3 x 1,60m, orientare NE-SV. Acest mormânt este de tipul cu treaptă. Aceasta este de 0,2-0,3 m și apare la adâncimea de 0,5 m față de partea superioară a mormântului. De la această treaptă până la bază, mormântul se mai adâncește cu încă 0,4 m. În acest mormânt au fost găsite multe urme de oase calcinate, cărbune și cenușă. Inventar: puține fragmente ceramice și bucăți de metal și cuie.

M8 - mormânt de incineratie, groapă rectangulară, arsă puternic, dimensiuni 2,60 x 1 m, orientare E - V. Urme de oase calcinate, cărbune și cenușă. Inventar: fragmente ceramice(cană trilobată) și de metal.

M9 - mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat încă de la -0,40 m, unde a apărut un sol galben în stratul de negru granulos, dimensiuni 1,80 x 1 m, orientare NE-SV. Groapa mormântului se adâncește până la -1 m. Lipsă schelet. Inventar: câteva fragmente ceramice.

M10 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat la -0,80 m, unde a apărut un sol galben în stratul de negru granulos, dimensiuni 1,2 x 0,90 m, orientare NV-SE. Groapa mormântului se adâncește până la -1,60 m. Schelet de adolescent, prost conservat. Inventar: două câni trilobate, o căniță, o monedă, trei mărgel și cuie.

M11 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat la -1 m, unde a apărut un contur negru în stratul de galben cu concrețiuni calcaroase, dimensiuni 1,60 x 0,80 m, orientare NV-SE. Groapa mormântului se adâncește până la -1,30 m. Schelet de adolescent, relativ bine conservat. Urme de la sicriu. Inventar: două câni trilobate, la cap și o căniță între membrele inferioare, două monede, una întreagă se afla în gură, iar cealaltă, ruptă, în partea dreaptă a craniului. Au mai fost prelevate fragmente de lemn și cuie de la sicriu.

M12 – mormânt de înhumatie, groapă rectangulară, s-a conturat la -1 m, unde a apărut un contur negru în stratul de galben cu concrețiuni calcaroase, dimensiuni 2,50 x 1 m, orientare NV-SE. Groapa mormântului se adâncește până la -1,50 m, față de partea superioară. S-au găsit doar două oase de la membrele inferioare și resturi de cărbune. Inventar: câteva fragmente ceramice.

În suprafețele cercetate au fost surprinse și patru gropi ce porneau din stratul negru granulos și aveau cam aceleași dimensiuni, 0,70 m. Toate cele patru gropi au apărut la 0,60-0,80 m și se adâncesc până la -1,20 m, din ele recoltându-se puține fragmente ceramice și metal. Posibil să fie vorba de gropi de jaf, având în vedere faptul că ele se găsesc în apropierea unor morminte.

Au fost surprinse și șapte complexe de locuire, patru în S1, pe latura sudică, unul în S2, în capătul estic, unul în extremitatea de NE a S4, și ultimul în extremitatea de SV a S5. Ultimele două au forma unor arce de cerc, și credem că fac parte din tumulul 2 situat la N de T1, și din tumulul 3, situat la V de T1. În aceste două complexe, care apar la 0,60, față de profilul de E, respectiv de V, au fost găsite fragmente ceramice ce provin de la amfore romane datate în sec. II-III p.Chr.

Celelalte cinci complexe sunt rezultatul unor locuri sezoniere, probabil în sec. al XIX-lea, așa cum pare să ne indice materialul ceramic, câteva obiecte din metal și o monedă de o copeică de la 1852.

Întreg materialul arheologic recoltat din morminte, ceramică, metal, monede se prezintă unitar din punct de vedere cronologic și tipologic. El se încadrează în sec. II-III p.Chr. și este în întregime de factură romană.

Ceramica este de bună calitate, iar ca forme apar căniile cu gura trilobată, mici cănițe, amfore piriforme de culoare roșie.

Cercetarea preventivă derulată în situl Tirighina-Necropola tumulară romană, Galați, județul Galați, a dus la descoperirea a 12 morminte, 4 de incineratie și opt de înhumatie. Ele se încadrează în riturile funerare specifice în Imperiul roman la începutul mileniului unu. Necropola deservea cu siguranță așezarea civilă romană aflată la 200-300 m distanță spre S.

Note:

1. V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, în A.A.R., tom XXXVL.
2. Brudiu Mihalache, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târzii. Mărturii arheologice*, Galați 2003, p. 117;
3. Ion T Dragomir, *Descoperirea fortuită a unui mormânt tumular de incineratie în apropierea castrului de la Tirghina-Bârboși*, Pontica 24, 1991, p. 237-247;

Abstract :

The preventive excavation undertook in the "Tirighina – Roman Tumular Necropolis" unearthed 12 graves in the tumulus T1, which was fully excavated. There are 4 cremation and 8 inhumation graves, the main grave being a cremation one. All the graves are chronologically placed between the 2nd and the 3rd centuries AD and are specific to the funeral rites performed in The Roman Empire in that period.

125. Hunedoara, jud. Hunedoara**Punct: str. Maior Ioan Stângă, nr. 18***Cod sit: 86829.08***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 192/2009**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele contexte cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de extinderea și mansardarea unei locuințe.

Dinamica stratigrafică surprinsă în perimetrul casetelor 1 și 2, până la cota impusă de proiectul tehnic, demonstrează existența a trei niveluri distincte (0-0,20 m, nivel contemporan datorat unui nivelări a curții; 0,20-0,35 m, nivel brun-roșcat, perioada modernă; 0,35-0,80, nivel brun, perioada modernă). A fost descoperit un singur complex arheologic (groapă circulară, diametru 30 cm, conturat la 0,35 m, pereți ușor oblici, fund ușor albiat, umplutură de culoare brună, cu mortar și cărbune mărunț, fragmente ceramice și un marcator pentru vite, poziționat vertical).

Stratigrafia surprinsă cu ocazia cercetării suprafețelor menționate anterior, demonstrează faptul că depunerile arheologice nederanjate sunt poziționate sub 0,20 m de la actualul nivel de călcare. A fost identificat un singur complex arheologic, cele mai vechi materiale arheologice aparținând perioadei moderne.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Inventarul metalic este în curs de restaurare în cadrul MN Brukenthal.

Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse într-un volum dedicat cercetării arheologice preventive pe teritoriul municipiului Hunedoara.

Bibliografie:S. A. Luca 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedorei*, p. 13, 14S. A. Luca 2005, *Arheologie și istorie (III). Descoperiri din județul Hunedoara*, BS XI, 135.Abstract:

In this rescue archaeological excavation (Hunedoara, Str. Maior Ioan Stângă, no. 18, on the location of a house) we found few archaeological remains 20 cm below ground (a modern pit).

126. Hunedoara, jud. Hunedoara**Punct: str. Severin, nr. 36***Cod sit: 86829.08***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 334/2009**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele contexte cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de construirea unei locuințe particulare.

Dinamica stratigrafică surprinsă în perimetrul casetelor 1 și 2, până la cota impusă de proiectul tehnic, demonstrează existența a trei niveluri distincte (0-0,30 m, nivel contemporan datorat clădirii demolate anterior; 0,30-0,45 m, nivel cenușiu-negricios, granulos, epoca bronzului; 0,45-0,80, nivel brun, eneolitic?). Nu au fost descoperite complexe arheologice.

Materialele descoperite, reduse cantitativ, se încadrează specificului locuirii din punctul Hunedoara - *Biserica Sf. Nicolae*. Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara. Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse într-un volum dedicat cercetării arheologice preventive pe teritoriul municipiului Hunedoara.

Bibliografie:S. A. Luca 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedorei*, p. 15, 16;S. A. Luca 2005, *Arheologie și istorie (III). Descoperiri din județul Hunedoara*, BS XI, 136.Abstract:

In this rescue archaeological campaign (Hunedoara, str. Severin, No. 36) no archaeological features were found apart from some pottery fragments belonging to Eneolithic (?) and Bronze Age.

127. Hunedoara, jud. Hunedoara**Punct: Dealul Sânpetru, str. Toamnei nr.18***Cod sit: 86829.10***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 34/2009**

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele contexte (substrucții, complexe, materiale) cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de construirea rezervorului de apă potabilă și verificarea stratigrafiei zonei.

Coloana stratigrafică surprinsă în perimetrul casetelor și suprafețelor cercetate demonstrează faptul că, relativ recent (a doua jumătate a secolului XX), partea superioară a depunerilor arheologice a fost înlăturată mecanic, în vederea creării unei suprafețe relativ orizontale necesare platformei uzinei de apă. În schimb, depunerile stratigrafice din secțiunea 2/2009 (în planul de situație C12), secțiunea 1 (în planul de situație C4), au fost puternic afectate până la stânca nativă. În urma îndepărtării unui rezervor de apă construit recent, pentru casele notate în planul de situație C2, C3, C5, C6, C7, C8, C9, nu au fost necesare săpături arheologice, deoarece nivelurile arheologice au fost integral distruse. Notăm faptul că, pentru suprafața denumită de noi cu cifra 4 (în planul de situație C15) depunerile arheologice sub planșeu de beton, în medie 25-30 cm sunt puternic afectate la partea superioară de intervențiile legate de cultivarea viței de vie. Cele mai

numeroase complexe aparțin epocii fierului (Hallstatt, Latène), urmate de contexte relevante pentru Evul Mediu timpuriu.

În funcție de dimensiunile terenului afectat de construcție, s-a efectuat cercetarea a 22 casete de informare stratigrafică (notate C1-C22), cu dimensiunile 2 x 2 m, plasate în funcție de necesitățile proiectului și 4 suprafețe (S1, 18 x 4 m, S2, 14,5 x 3 m, S3, 8 x 6 m, S4, 30 x 16 m). Amplasarea casetelor și a suprafețelor a ținut cont de realitățile din teren (planul viitor al construcțiilor), precum și de obținerea unei cât mai complete stratigrafii pentru sectorul cercetat. Suprafața totală cercetată se ridică la 731,5 m².

Din prisma observațiilor de stratigrafie orizontală, prezentăm mai jos caracteristicile principalelor complexe descoperite.

Cpl. 1 (suprafața 4/2009, c. A`12, conturat la coordonata 283,49 m, față de nivelul mării, 283,59 m fundul complexului), desemnează o alveolă, care conținea o aglomerare de material ceramic și puține fragmente osteologice. Baza acestui complex este marcată de un fund de vas, așezat pe orizontală. Complexul aparține nivelului brun închis, cu vinișoare albicioase și rar bulgări foarte mici, rulați, de lipitură. Complexul aparține din punct de vedere cronologic epocii bronzului (cultura Wietenberg).

Cpl. 2 (suprafața 4/2009, c. A12, conturat la coordonata 283,62 m, față de nivelul mării), reprezintă o alveolă, cu un diametru de 0,40 m, dezvoltată din nivelul brun închis, cu vinișoare albicioase și rar bulgări foarte mici, rulați, de lipitură. Complexul, tăiat de unul dintre șanțurile contemporane care brăzdează suprafața, Complexul aparține din punct de vedere cronologic epocii bronzului (cultura Wietenberg).

Cpl. 3 (suprafața 4/2009, c. C13, C14, conturat în partea de N la coordonata 283,22 m, în partea de S 283,27 m, fundul complexului în punctul de maximă adâncime 282,85 m), reprezintă o groapă circulară, cu pereți verticali și fund drept. Umplerea gropii s-a efectuat în două momente distincte (1. culoare brun-cenușiu, cu vinișoare albicioase, bulgări de lut, brun-roșcat; 2. culoare brun, dens, în ordine cronologică). Pe fundul gropii, a fost evidențiată o aglomerare de fragmente osteologice, provenite în mare parte din adâncirea gropii în nivelul aparținând perioadei hallstattiene. Complexul, care intersectează parțial complexul desemnat sub sigla C 5, aparține din punct de vedere cultural epocii dacice.

Cpl. 4 (suprafața 4/2009, c. C11, conturat la coordonata 283,36 m), reprezintă o aglomerare de lipitură (resturi de vatră distrusă?), blocuri de piatră de rău și calcar dolomitic, fragmente ceramice dacice și hallstattiene. Complexul aparține nivelului cenușiu (bulgări prismatici). Complexul aparține din punct de vedere cultural epocii dacice.

Cpl. 5 (suprafața 4/2009, carourile B12, C12, C13, conturat la coordonata 283,40 m), reprezintă o locuință semiadâncită, parțial cercetată, cu axa lungă măsurând 2,18 m. Complexul se adâncea în nivelul hallstattian, podeaua fiind concretizată prin prezența unei lentile (2,5-3 cm grosime), de culoare gălbuie, bine tasată, densă ca și aspect (283,27 m). Pe nivelul de folosire al locuinței au fost identificate resturi ceramice pe orizontală, o râșniță. Abandonarea complexului este legată de prezența unui nivel brun-cenușiu, cu relativ mult material arheologic (ceramică, piese de metal, fragmente osteologice). Au fost identificate 3 gropi de stâlpi, cu contur circular, plasate în interiorul (C5a, C5b), respectiv exteriorul complexului (C5c). Complexul aparține din punct de vedere cultural epocii dacice.

Cpl. 6 (suprafața 4/2009, carourile B9, C9, conturat la coordonata 283,28 m), reprezintă o vatră exterioară, cercetată integral. Conturul acestei vetre este unul ușor vâluit, partea superioară având o fătuială îngrijită (1,5 cm grosime). Sub această fătuială, a fost observată o zonă amenajată cu lut, piatră măruntă, cu o suprafață denivelată. Complexul aparține din punct de vedere cultural-cronologic culturii Basarabi.

Cpl. 7 (suprafața 4/2009, carourile C6, D6, conturat la coordonata 283,14 m), reprezintă resturile unei locuințe de suprafață, cercetată integral. Complexul aparține din punct de vedere cultural culturii Basarabi.

Cpl. 8 (suprafața 3/2009, c. A4, conturat la coordonata 283,43 m), reprezintă o groapă, parțial cercetată, cu un singur moment de umplere (culoare brun, cu pigment gălbui, urme cenușă, fragmente ceramice). Acest complex, ce se adâncește până în sterilul arheologic, este tăiat de șanțuri contemporane pentru apă și curent electric.

Cpl. 11 (suprafața 4/2009, c. A`9, A`10, B`9, B`10, conturat la coordonata 283,45 m, capăt sudic, 283,39 m, capăt sudic), reprezintă o locuință de suprafață, parțial cercetată. Podeaua locuinței, amenajată din sol bine tasat (culoare brun-gălbui, lutos, dens), era ușor în pantă, spre E, ușor înălțată în raport cu nivelul de călcare din vecinătate. A fost identificată în interiorul locuinței o vatră, cu diametrul de 0,80 cm, parțial distrusă de un șanț contemporan. Nu au fost descoperite urme de stâlpi.

Cpl. 12 (suprafața 4/2009, c. A10, conturat la coordonata 283,44 m), desemnează o groapă, parțial cercetată. Umplutura complexului (brun, dens), conține fragmente ceramice, cărbune, cenușă, blocuri de piatră de dimensiuni mici și medii). Complexul aparține culturii Wietenberg.

Cpl. 13 (suprafața 4/2009, c. D7, conturat la coordonata 283,14 m), desemnează un cuptor din piatră, cercetat integral. Forma acestuia este aceea a unei potcoave alungite, cu axa lungă pe direcția N - S. Cupola cuptorului, formată din piatră de dimensiuni medii, a fost descoperită în interiorul acestuia. Construcția s-a adâncit în nivelul hallstattian, pe linia bazei blocurilor mari de piatră, ce formau cuptorul, fiind amenajată o vatră (coordonata 282,91 m). Aceasta era formată din lut gălbui, bine tasat, suprapus de un strat subțire de cenușă și cărbune. Umplutura dintre resturile cupolei și vatra cuptorului (culoare brun, pigmentat), conține material ceramic rar, aparținând evului mediu timpuriu. Blocurile mari de piatră sunt legate cu un sol brun, lutos, curat.

Cpl. 14 (suprafața 4/2009, c. D13, D14, conturat la coordonata 282,82 m), desemnează o groapă, cercetată parțial. Acest complex secționează complexul C 15, de formă circulară. În vecinătatea complexului 14 au fost identificate urme a două gropi de stâlpi (C16, C17).

Cpl. 18 (suprafața 4/2009, c. D13, D14, conturat la coordonata 282,94 m, capăt sudic, 282,8 m fundul gropii), reprezintă o groapă, ovală, cu un singur moment de umplere (culoare brun, cu pigment gălbui, cu urme de cărbune, piatră măruntă, o râșniță în curs de prelucrare). Complexul aparține epocii bronzului.

Cpl. 19 (suprafața 4/2009, c. C13, C14, D13, D14, conturat la coordonata 282,99 m, 282,64 m fundul gropii), reprezintă o groapă circulară, cu un singur moment de umplere (culoare brun, cu pigment gălbui, cu urme de cărbune, multă cenușă, piatră măruntă, o râșniță de mari dimensiuni cu fața activă în jos). Groapa intersectează complexul desemnat sub sigla C20. Complexul aparține epocii bronzului.

Cpl. 20 (suprafața 4/2009, c. C12, C13, D13, conturat la coordonata 282,89 m, 282,74 m fundul gropii), reprezintă o groapă circulară, cu un singur moment de umplere (culoare brun, cu pigment gălbui, cu urme de cărbune, cenușă, piatră mărunță). Groapa este tăiată de complexul C19 și suprapune complexul C20A. Intersectează complexul desemnat sub sigla C20. Complexul C20 aparține epocii bronzului.

Cpl. 21 (suprafața 4/2009, c. D8, D9, conturat la coordonata 282,92 m, 282,69 m fundul complexului), reprezintă o alveolă, în imediata vecinătate a complexului C13 (cuptor din piatră). Au fost identificate 2 momente de umplere ale alveolării, prezentate cronologic: 1. brun-cenușiu, cu puțin cărbune, cu mult material ceramic, pe orizontală și blocuri de piatră de mari dimensiuni; 2. cenușiu închis, cu mult cărbune și cenușă, mult material osteologic provenit de la mamifere mari. Complexul aparține evului mediu timpuriu.

Cpl. 22 (suprafața 4/2009, c. B11, C11, conturare la coordonata 282,95 m, margine estică, 283,14 m, margine vestică, fundul la 282,32 m), desemnează o locuință adâncită. Momentul inițial de utilizare (podină din lut bătut, alb-gălbui, cu resturi de vase și râșnițe) este urmat de un moment de abandonare, umplutura corespunzătoare acestuia fiind de culoare brună, afânată, ușor nisipoasă, cu numeroase fragmente ceramice, osteologice, lipitură. Pe latura sudică a fost identificată intrarea, sub forma unei alveolări alungite, adâncite în nivelul corespunzător epocii bronzului. Au fost identificate și câteva gropi de stâlpi circulare, conice în secțiune, cu fund ușor rotunjit. Complexul aparține perioadei hallstattiene timpurii.

Cpl. 23 (suprafața 4/2009, c. D10, coordonata 283,05 m), reprezintă o vatră exterioară, ce aparține nivelului Basarabi.

Cpl. 27 (suprafața 4/2009, carourile D8, D9, C12, coordonata 282,77 m), reprezintă o locuință semiadâncită, cu două momente de umplere. Nivelului de folosire îi corespunde în colțul de NV un pietrar și un cuptor. Complexul aparține evului mediu timpuriu (secolele XI-XII).

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Inventarul metalic este în curs de restaurare în cadrul MN Brukenthal.

Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse expoziției de bază din cadrul MCC Hunedoara.

Bibliografie:

- S. A. Luca 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei*, p. 13
 S. A. Luca 2005, *Arheologie și istorie (III). Descoperiri din județul Hunedoara*, BS XI, 135
 V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, N. Cerișer 2007, *Vestigiile dacice de la Hunedoara*, în BB 12.
 V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman 2007, *Tombs of Dacian Warriors (2 nd-1 st c. BC)*, ActaTS 6.1 2007, 155-179.

Abstract:

In this rescue archaeological campaign we discovered many features (waste pits, dwellings, ovens) belonging to Bronze Age (late Wietenberg culture) early Hallstatt, middle Hallstatt (Basarabi culture), Dacian Period and early Middle Ages.

128. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: str. Viilor nr. 16A

Cod sit: 86829.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 14/2009

Colectiv: Cristian Constantin Roman - responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele contexte cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de extinderea unei locuințe particulare.

Dinamica stratigrafică surprinsă în perimetrul casetelor 1 și 2 demonstrează faptul că, relativ recent, partea superioară a depunerilor arheologice a fost înlăturată mecanic. În schimb, coloana stratigrafică din caseta 3 este puternic afectată la partea superioară de intervențiile legate de cultivarea viței de vie.

Din prisma observațiilor de stratigrafie orizontală, prezentăm mai jos caracteristicile principalelor complexe descoperite.

Cpl.1 (caseta C1/2009, limita dintre carourile 1 și 2, conturat la 0,24 m capătul c. 2, 0, 29 m la limita dintre carouri), desemnează o groapă circulară, care secționează complexul adâncit de epoca bronzului (C2). C1 are două momente de umplere, pe fundul complexului umplutura fiind de culoare brună, cu lentile galbene, cu aspect dens. Pe marginile gropii, cu contur neregulat, a fost sesizată prezența unor galeți de până la 5 cm diametru. Pe fundul gropii a fost identificată o alveolă circulară cu diametrul de 16 cm. Complexul aparține perioadei hallstattiene.

Cpl.2 (caseta C1/2009, conturat la 0,26 m, respectiv 0,24 m (cifrele indică extremitățile casetei), reprezintă o parte a unui complex adâncit. Marginile complexului sunt ușor oblice și sunt săpate în nivelul care conține firave materiale aparținând culturii Coțofeni. Atât la interior, cât și la exterior au fost identificate gropi de stâlpi, circulare, cu următoarele adâncimi de la conturare: C2a (stâlp interior, 0,18 m), C2b (0,18 m), C2c (0,12 m), C2d (0,10 m), C2e (0,20 m).

Cpl. 3 (caseta C1/2009, c. 1, conturat la 0,20 m), reprezintă o groapă, cercetată parțial. Complexul se adâncește în umplutura complexului 2. Au fost identificate două momente de umplere (nivel brun gălbui inferior; nivel brun închis superior). Complexul aparține perioadei hallstattiene. Adâncimea maximă a gropii 0,60 m.

Cpl. 4 (caseta C2/2009, c. 2, conturat la 0,30 m), reprezintă o groapă cu un contur oval, cu două momente de umplere. Se remarcă faptul că în partea superioară a complexului (culoare brun închis) umplutura conține mai mult material (ceramică fragmentară, oase, resturi piatră), iar pe fundul gropii are depus un vas cu umbo, culcat într-o parte, alături de 2 blocuri de piatră, într-un sol brun-gălbui, cu pigment cărămiziu. Materialul descoperit aparține bronzului târziu/Hallstatt-ului timpuriu.

Cpl. 5 (caseta C2/2009, c. 1, conturat la 0,10 m), desemnează o aglomerare de material ceramic, situat pe marginea interioară unui complex adâncit (semibordei?). La exteriorul acestui prag a fost descoperită o groapă de stâlp (diametru 18 cm, adâncime 10 cm) Materialul descoperit aparține culturii Wietenberg.

Cpl. 6 (caseta C3/2009, c. 1, conturat la 0,81 m capătul vestic, 0,82 m, limita dintre carouri), reprezintă resturile unei locuințe de suprafață. Complexul era dispus pe o pantă ușor ascendentă, materialul ceramic, osteologic, dublate de alte tipuri

de piese (greutăți de lut, plastică mărunță, concentrându-se spre capătul nordic al casei. Intervenții recente au distrus o mare parte a complexului. O parte a umpluturii acestuia se tasează într-o groapă circulară (C7). Au fost surprinse 3 gropi de stâlpi (C6a, diametru 0,28 m, C6b diametru 0,18 m, C6c diametru 0,20 m), corelați acestei structuri. Complexul aparține perioadei hallstattiene.

Cpl. 7 (caseta C3/2009, c. 1, conturat la 0,86 m colțul sud-vestic al casei), reprezintă o groapă cu contur circular, cercetată parțial. Fundul complexului (1,21 m de la cota 0), se adâncește în sterilul arheologic. Complexul aparține perioadei hallstattiene.

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative.

Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse într-un volum dedicat cercetării arheologice preventive pe teritoriul municipiului Hunedoara.

Bibliografie:

S. A. Luca 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei*, p. 15, 16

S. A. Luca 2005, *Arheologie și istorie (III). Descoperiri din județul Hunedoara*, BS XI, 136.

Abstract:

In this rescue archaeological campaign (Hunedoara, Str. Viilor, no. 16A) we discovered many features belonging to: the Bronze Age (Wietenberg culture, Cpl. 5) and the final Bronze Age/beginning of Iron Age (Cpl. 4), and to Hallstatt Period (Cpl. 1-3, 6, 7). Isolated, in the vicinity of the studied perimeter we identified ceramic materials belonging to the Dacian Period.

129. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: str. 9 Mai, nr. 19

Cod sit: 86829.11

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 62/2009

Colectiv: Cristian Constantin Roman – responsabil, Sorin Tincu - responsabil sector (MCC Hunedoara)

Scopul acestei săpături arheologice preventive a fost acela de a identifica eventualele contexte cu caracter arheologic din cadrul perimetrului afectat de extinderea unei locuințe particulare.

Dinamica stratigrafică surprinsă în perimetrul suprafeței 1 demonstrează faptul că, relativ recent, deasupra depunerilor arheologice aparținând perioadelor modernă și medievală a fost depus un nivel provenit de la construcții de cărămidă sau bolțari de zgură. Coloana stratigrafică este parțial afectată și de lucrări legate de racordul la apă-canal.

Stratigrafia surprinsă cu ocazia cercetării suprafeței 1, demonstrează faptul că depunerile arheologice aparținând perioadelor medievală și modernă sunt parțial afectate de intervenții contemporane. Au fost identificate 21 de complexe aparținând intervalului de timp menționat anterior.

Coloana stratigrafică este următoarea:

- 0-0,50 m: nivel contemporan, cu resturi de construcție.

- 0,50-0,90 m, nivel de culoare brună, în care s-au descoperit urme de stâlpi, aparținând unei construcții de lemn și o groapă cu deșeuri metalice. Dată: secolele XVI-XVII.

- 0,90-1,15 m: nivel de culoare brună închis, de care aparțin complexe C12, 17, 21. Dată: sec. XV.

Cpl. 1 (c.1, conturat la 0,85 m, adâncime 1,35 m), reprezintă o groapă, cercetată parțial, cu o umplutură de culoare brun-cenușiu, afânată, cu multă zgură, fragmente ceramice, resturi osteologice. Groapa se dezvoltă de la baza nivelului de culoare brun (sec. XVI-XVII) și secționează nivelul brun închis, dens (sec. XV).

Cpl. 10 (c. 5, conturat la 1,24 m, adâncime 1,31 m), desemnează o groapă circulară, cu o umplutură de culoare brun închis. Complexul aparține perioadei medievale.

Cpl. 12 (c. 3-6, conturat la 1,25 m), reprezintă un complex semiadâncit, cercetat integral, cu valorile de 2,60 m (axa N - S), 1,80 (axa E - V). Complexul este săpat într-un sol brun-gălbui, steril din punct de vedere arheologic. Marginile complexului sunt ușor oblice. La interiorul, cât și la exteriorul complexului au fost identificate gropi de stâlpi, circulare, cu pereți verticali și fund ușor rotunjit. Pe fundul semibordeiului, s-a prezenta unei lutei subțiri, formată din lut galben, curat, amestecat cu pietriș. Nivelul inferior de umplere de culoare brun-gălbui, este dens și conține puțin material arheologic. Nivelul superior de umplere, brun, afânat, are în compoziție o cantitate apreciabilă de cărbune, material ceramic, resturi osteologice, urme de cenușă, piese de fier. Complexul aparține perioadei medievale (sec. XV).

Cpl. 15 (c. 4-6, conturat la 1,23, respectiv 1,33 m, reprezintă o groapă, cercetată parțial. Complexul se adâncește în umplutura complexului 17. A fost identificat un singur moment de umplere (sol brun închis, afânat cu cenușă). Complexul aparține perioadei medievale (sec. XV).

Cpl. 17 (c. 4, 6, conturat la 1,35 m), reprezintă o groapă cu un contur oval (semibordei), cu trei momente de umplere. Se remarcă faptul că în partea superioară a complexului (culoare brună, sfărâmiș, cu cenușă, nivel umplere 3) umplutura conține mai mult material (ceramică fragmentară, oase, resturi piatră). A fost identificat stâlpul central al semibordeiului, de formă conică, cu 70 cm adâncime. Materialul descoperit aparține perioadei medievale. Complexul intersectează complexe 12 și 21. Complexul aparține perioadei medievale (sec. XIV-XV).

Locul de depozitare al materialelor arheologice: MCC Hunedoara.

Întregul lot de material ceramic este în curs de prelucrare din punct de vedere al analizelor calitative și cantitative. Inventarul metalic este în curs de restaurare în cadrul MN Brukenthal.

Materialele rezultate în această campanie vor fi incluse într-un volum dedicat cercetării arheologice preventive pe teritoriul municipiului Hunedoara.

Bibliografie:

S. A. Luca 1999, *Contribuții la istoria veche a Hunedoarei*, p. 13, 14

S. A. Luca 2005, *Arheologie și istorie (III). Descoperiri din județul Hunedoara*, BS XI, 135.

Abstract:

In this rescue archaeological campaign (Hunedoara, Str. 9 Mai, No. 19), on a 28 sqm perimeter, we studied 21

archaeological features belonging to the Middle Ages and Modern Period.

130. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu

Punct: La Izlaz

Cod sit: 103693.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 196/2009

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil, Alexandru Morintz, Valentin Dumitrașcu (IAB), Traian Popa, Raluca Kogălniceanu, Florin Grofu (MJTA Giurgiu), Loredana Niță, Monica Mărgărit (UV Târgoviște), Christine Markussen (EnviroSystems Inc., Flagstaff, Arizona, SUA), John Cray (Archaeo/Community Foundation, SUA), Ovidiu Coca (Școala Generală Iepurești)

Zona în care se află situl este delimitată la N de Neajlov, la S de DJ 411, la V de satul Stâlp și la E de satul Iepurești, ambele aparținând din punct de vedere administrativ de comuna Iepurești. Este vorba de un areal inundabil din lunca Neajlovului, supus unor eroziuni puternice, folosit în prezent ca izlaz comunal.

Obiectivele cercetării au constat în săparea zonelor afectate de intervenții antropice și alunecări de teren. În campania din 2009 au fost continuate săpăturile din anii 2007 și 2008. Cercetările de anul acesta au avut două obiective: realizarea de măsurători magnetometrice pe întreaga suprafață a sitului. Astfel, suprafața S2/2008, de 8 m² (4 x 2 m) a fost mărită la 16 m² (4 x 4 m) prin extinderea ei către E. De asemenea, a fost demontat mariorul care separa S1/2007 de S2/2008. Suprafața astfel rezultată prin unirea celor două secțiuni a fost extinsă cu 0,40 m spre direcția N pentru a îndrepta malul prăbușit în perioada de iarnă. Totodată, la V de S1/2007 s-a deschis o nouă suprafață S3 de 16 m² (4 x 4 m).

S-a urmărit ajungerea pe aceeași adâncime în toate suprafețele săpate pentru a putea corela descoperirile din anii anteriori cu cele din anul curent.

Din punct de vedere stratigrafic situația se prezintă neschimbată față de cele observate în campaniile anterioare, respectiv un strat aparținând culturii Gumelnița, suprapus fără cesură de către un strat din bronzul timpuriu (cultura Glina).

Dintre descoperirile făcute în campania din anul 2009 menționăm o locuință de suprafață (L3), identificată în jumătatea de V a S3. Locuința, aparținând nivelului Gumelnița, nu a fost demontată deoarece intra în profilele de N și de V ale secțiunii. În partea de N a acesteia a fost săpată o platformă de lut, rectangulară, cu marginile înălțate și cu latura de S de aproximativ 1 m. Și aceasta a fost păstrată *in situ*, ambele structuri urmând să facă obiectul cercetărilor de anul viitor.

În campania de anul acesta s-a procedat la înregistrarea în sistem de coordonate x, y și z a tuturor pieselor deosebite, ceea ce a dus la posibila identificare, în sfertul de SE al S3, a unui atelier de prelucrare a silexului, localizat lângă locuința L3 și aparținând, foarte probabil, tot nivelului Gumelnița. Dintre piesele deosebite descoperite menționăm un fragment de topor din piatră șlefuită, cu gaură de înmănășare și decorat cu incizii, două lame de silex de tipul *super-blades* și o dăltiță de cupru. Materialul arheologic descoperit este depus la MJTA Giurgiu.

Materialul arheozoologic și cel litic a fost predat spre analiză specialiștilor în domeniu, unele dintre rezultate fiind deja disponibile.

Descoperirile făcute pe parcursul celor trei campanii, precum și faptul că situl este afectat de intervenții antropice și alunecări de teren determină și obiectivele cercetărilor viitoare, și anume includerea cercetării sitului de la Iepurești într-un proiect mai larg, care să vizeze cursul inferior al Neajlovului și cursul Călniștei. De asemenea, se vizează investigarea zonei sitului utilizând și alte metode non-intruzive, precum măsurătorile cu GPR sau aero-fotografiile.

Analiza eșantionului litic cioplit

Loredana Niță (UV Târgoviște)

Eșantionul litic studiat este format din mai multe varietăți de silex, a căror descriere macroscopică a urmărit aspecte legate de textură (fină sau grosieră), transparență (mat sau translucid), structură (omogen sau eterogen), intruziuni (microfosile) și culoare. Dintre acestea, am folosit textura drept criteriu de diferențiere între două sau mai multe blocuri/galeți de silex, rezultând astfel două tipuri: silex tip A (textură fină, mat/rareori parțial translucid¹, omogen, de diferite culori, ce variază între crem-gălbui deschis-închis, maroniu-gălbui, maroniu-roșcat, roșu, cenușiu, negru²) și silex de tip B (textură grosieră, mat, omogen/eterogen³, de diferite culori – crem-gălbui, maroniu-roșcat, cenușiu).

Anexa 15

Industria pe materii dure animale

Monica Mărgărit (UV Târgoviște)

În cadrul campaniei de cercetări arheologice 2009, a fost descoperit un lot format din șase piese, atribuit industriei pe materii dure animale. Tipologic, este vorba despre un astragal de ovi-caprină prelucrat, două dăltițe realizate pe os fracturat longitudinal și trei vârfuri, de asemenea, pe os fracturat longitudinal.

Studiul tehnologic a pus în evidență o uniformitate a modului de prelucrare al pieselor, în cadrul aceleiași grupe tipologice. Spre exemplu, în cazul dăltițelor, osul a fost fracturat longitudinal după care, doar una din marginile de fractură a fost regularizată integral prin *polisage* transversal axei piesei. Amenajarea părții active s-a realizat printr-un *raclage* transversal axei, bifacial. Pentru menținerea activă a părții distale, acest *raclage* a fost aplicat în repetate rânduri, ducând la una din piese, la epuizarea părții active.

În cazul vârfurilor, osul a fost fracturat longitudinal, dar am identificat două tehnici: percuție indirectă (două cazuri) și *rainurage* (un caz). Regularizarea integrală a marginilor de fractură, prin *polisage*, nu a fost aplicată decât într-un singur caz. Amenajarea părții active s-a realizat printr-un *raclage* longitudinal, ce a creat frontul ascuțit, urmat de *polisage*. Integrarea în cadrul aceleiași categorii – vârfuri – nu implică și o utilizare similară. Studiul la microscop (mărire 200x) dovedește, în cazul unei dintre piese, o utilizare mai apropiată de cea a dăltițelor (mișcare longitudinală, de frecare), în timp ce o altă piesă pare să fi fost folosită într-o mișcare de rotație, de perforare.

În ceea ce privește astragalul, ambele extremități laterale sunt caracterizate de o suprafață plană, cu un puternic aspect abraziv. Striurile de abraziune sunt dispuse oblic axei piesei. Un alt amănunt tehnic este dat de prezența unei perforații realizată prin rotație, dintr-o singură parte. Alături, este

evidență o altă încercare de perforare, abandonată, ale cărei stigmatе dovedesc clar tehnica utilizată.

Note:

1. Din studiul eșantionului a reieșit că transparența este determinată în mare măsură de grosimea piesei analizate, fără a implica o diferențiere între tipuri de silex distincte.
2. Conform observațiilor efectuate, aceste nuanțe pot fi întâlnite separat sau pe suprafața aceleiași piese, în special în combinații de crem-gălbui și maroniu-roșcat.
3. Uneori, acest tip de silex prezintă în structură accidente naturale – adâncituri de întindere variabilă, acoperite de calcar în interior.

Bibliografie:

Cătălin Bem, Traian Popa, Valentin Parnic, Carmen Bem, Daniel Garvăn, Dan Bărbulescu, Irina Gălușcă, *Cercetări arheologice pe Valea Neajlovului. Considerații generale asupra microzonei Bucșani*, Studii de Preistorie, 1/2001, Asociația Română de Arheologie, Editura Ars Docendi, București, 2002, p. 131-145.

Dan Ghinea, *Enciclopedia geografică a României*, Editura Enciclopedică, vol. I (A-G), București, 1996.

Cristian Schuster, Traian Popa, Andrei Cosmin Mocanu, Ionuț Cristian Gheorghe, Laurențiu Mecu, Ovidiu Coca, *Stâlpul, com. Iepurești, jud. Giurgiu, Punct: La Islaz*, <http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detalii.asp?k=4017> (accesat 29.11.2009).

Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Traian Popa, Ionuț Cristian Gheorghe, 159. *Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu, Punct: La Islaz, Cod sit: 103693.01*, CCA 2009, p. 311.

Abstract:

The preventive excavation executed at Iepurești led to the discovery of a Gumelnitza surface house in S3/2009 and of a possible contemporary flint workshop in its immediate vicinity. A Gлина layer containing pottery sherds and stones was also excavated. Several valuable artifacts attributed to the Gumelnitza culture were also discovered, such as two long flint blades, a copper chisel, and a decorated stone axe.

131. Ip, com. Ip, jud. Sălaj

Punct: Dealul Bisericii

Cod sit: 141731.03.

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 186/2009

Colectiv: Dan Băcuc-Crișan – responsabil, Zsolt Csok (MJIA Zalău).

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în anul 2009 a avut ca scop salvarea eventualelor complexe care ar fi putut fi afectate de construcția unei case parohiale la nr. 138 (Casă Parohială, Parohia Reformată Ip). Cercetările de teren efectuate în anul 2002 precum și informațiile mai vechi indicau faptul că întreaga terasă a văii Barcăului a fost locuită începând din neolitic până în evul mediu (sec. XVI-XVII).

Localitatea Ip se întinde în zona de contact a Depresiunii Șimleului cu Colinele Tolgaciului, pe valea largă a Barcăului. Situl din punctul „Dealul Bisericii” (nr. 138) se află pe terasă înaltă din partea dreaptă a văii Barcăului, în centrul localității Ip.

Cercetările de teren efectuate de-a lungul anilor au relevat faptul că întreaga terasă a fost locuită din preistorie până în prezent. În anul 2002 cercetările de teren efectuate în acest perimetru au dus la identificarea unor materiale ceramice aparținând neoliticului și perioadei medievale.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal eliberarea terenului de sarcină arheologică pe suprafața delimitată de viitoarea construcție și adunarea a cât mai multe informații privitoare la întinderea așezărilor și a tipului de habitat.

O parte din suprafața pe care se dorește ridicarea Casei Parohiale a fost ocupată cândva de o clădire mai veche distrusă. Toată suprafața care urma să fie afectată de construirea Casei parohiale a fost decopertată, constatându-se astfel că în mare parte această suprafață a fost deja afectată de fundațiile casei vechi și de anexele acesteia (pivniță, garduri etc). Astfel că, din întreaga suprafață ce urma să fie afectată de proiectul investițional Casă Parohială a mai rămas numai o porțiune care nu a fost afectată de vechi construcții, porțiune care a fost cercetată arheologic integral.

În cadrul cercetării în zona rămasă neafectată de o casă mai veche au fost identificate 10 complexe arheologice notate: C.1/2009, C.1/1/2009, C.2/2009, C.4/2009, C. 5/2009, C.6/2009, C.7/2009, C.8/2009, C.9/2009 și C.10/2009. Deși a fost înregistrat ca și complex arheologic C.3/2009 s-a dovedit la final ca fiind o groapă modernă. Complexul C1- locuință de formă rectangulară cu instalație de foc de tip pietrar datată în sec. X-XI. Complexul C1/1- groapă menajeră (sec. XV-XVI) care suprapune pe C1. Complexul C2 - groapă menajeră aparținând sec. XV-XVI. Complexul C4 - groapă menajeră. Complexele C5 și C6 - morminte medievale târzii (sec. XVII) distruse în cea mai mare parte. Complexele C7, C8, C9 - gropi menajere. Complexul C.10 - groapă de stâlp. Din complexe a fost recoltat material ceramic și câteva piese din fier (topor, pinten, cuțit, cuie) și o cataramă din bronz.

Din punct de vedere stratigrafic a fost constatată următoarea situație:

- 0-0, 40/0, 60 m depunere modernă (terasare cu moloz, cărămizi, pietriș).
- 0, 40/0, 60 m steril d. p. d. v. arheologic (lut gălbui).

Au fost cercetate 10 complexe arheologice atribuite epocii bronzului, evului mediu timpuriu (sec. X-XI) și evului mediu târziu (sec. XV-XVI și sec. XVII). Toate complexele cercetate au apărut sub forma unor pete de culoare negricioasă și au fost conturate în lutul galben steril din punct de vedere arheologic. Umplutura complexelor consta în principal în pământ negricios amestecat cu pigment de chirpic și cărbune.

C. 1/2009- locuință de formă rectangulară, prevăzută cu o instalație de foc de tip pietrar. Locuința fost conturată la -0,65 m, fundul ei fiind atins la la -0,80 m. Instalația de foc a fost distrusă din vechime, o parte a complexului a fost afectată de o groapă menajeră din sec. XV-XVI (complexul C1/1). Pe baza materialului ceramic a locuința a fost atribuită sec. X-XI.

C. 2/2009 - groapă menajeră de mari dimensiuni, de formă circulară, conturată la -0,50 m, fundul acesteia fiind la la -0,80 m. A fost recoltat material ceramic care atribuie complexul sec. XV-XVI.

C. 3/2009 - groapă modernă.

C. 4/2009 - groapă menajeră de formă circulară, conturată la -0,90 m, fundul ei aflându-se la -1,50 m. Au fost recoltate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului.

C. 5/2009 - mormânt de înhumăție afectat de nivelările moderne, conturat la -0,60 m. S-a păstrat numai partea

superioară a scheletului. Defunctul a fost întins pe spate, orientat V-E, cu mâinile aduse pe bazin. A fost identificată o cataramă din bronz care atribuie mormântul sec. XVII.

C. 6/2009 - mormânt de înhumăție din care s-au pastrat numai fragmente de la oasele lungi ale picioarelor. Având în vedere apropierea de complexul C. 5/2009, nivelul de conturare similar, considerăm că și acest mormânt poate fi atribuit sec. XVII.

C. 7/2009 - groapă menajeră de formă circulară conturată la -0,90 m, fundul fiind atins la -1,20 m. Dată: epoca bronzului.

C. 8/2009 - groapă de formă circulară conturată la -0,90 m, fundul acesteia fiind atins la -2,25 m față de nivelul actual de călcare. Au fost recoltate materiale ceramice care par să aparțină epocii bronzului.

C. 9/2009 - groapă menajeră de formă circulară, conturată la -0,90 m, fundul aflându-se la -1 m. Au fost recoltate materiale ceramice care par să aparțină epocii bronzului.

C. 10/2009 - groapă de stâlp de formă circulară, conturată la adâncimea de -0,90 m, fundul aflându-se la -1 m. Dată incertă.

Cele mai vechi materiale arheologice descoperite aici aparțin epocii bronzului (Cultura Wietenberg și Grupul Cehăluț) și aduc un plus de cunoștințe privind răspândirea acestor culturi în Depresiunea Șimleului. Descoperirile de acest fel se adaugă siturilor cunoscute de la Zăuan „Dâlma Cimitirului” și Poșt „Dealul Pleșa”.

Descoperirile medievale timpurii de aici pot fi atribuite sec. X-XI pe baza materialului arheologic recoltat. Locuirea din sec. X-XI este reprezentată printr-un singur complex, locuința C.1/2009. Formele ceramice identificate sunt oala fără toate, țestul și tăvița. Decorarea ceramicii s-a făcut prin incizare în pasta moale, elementele de decor utilizate fiind: linia în val, linia dreaptă, mici creștături oblice plasate pe umărul vaselor. Alături de ceramică au fost descoperite și câteva piese de metal (topor, cuțit) care din păcate nu pot oferi o încadrare mai riguroasă având în vedere faptul că aceste piese sunt utilizate pe un areal geografic extrem de vast și într-o perioadă de timp destul de largă. Pentru ceramica din locuința C. 1/2009 constatăm analogii în așezările de la Cosniciu de Jos „Ciuntă” sau Șimleu Silvaniei „Str. A. Mureșanu, nr. 11” așezări databile în sec. X-XI.

Locuirea din sec. XV-XVI este argumentată de materialul ceramic descoperit (în primul rând de fragmentele de cahle) dar mai ale de pîntenul de fier. Sec. XVI-XVII sunt reprezentate de cele două morminte de înhumăție deranjate de intervențiile moderne.

Descoperirile arheologice din situl de la Ip „Dealul Bisericii” (nr. 138) sunt interesante din punct de vedere științific deoarece oferă noi informații privind habitatul uman în preistorie, evul mediu timpuriu și târziu pe această terasă aflată pe partea dreaptă a râului Barcău. De asemenea furnizează noi date cu privire la cimitirul din jurul Bisericii Reformate.

Note:

1. Pop, Bejinariu, Băcuet-Crișan, Băcuet-Crișan, Sana, Csok 2006, p. 34-37.

Bibliografie:

D. Băcuet-Crișan, Așezările medievale timpurii de la Popeni-Pe pogor și Cușeu-Valea Bochi (jud. Sălaj), Zalău, 2006.

H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csok, Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică, Cluj-Napoca, 2006.

D. Băcuet-Crișan, Așezările din secolele VII-IX de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna, Cluj-Napoca, 2007.

Abstract:

The archaeological investigations concerning the site from Ip „Dealul Bisericii” uncovered 10 archaeological features that belong to several chronological phases. The earliest artifacts discovered here can be dated to the Bronze Age (Wietenberg and Cehăluț cultures). One dwelling belong to the 10th - 11th centuries A. D. The latest artifacts belong to the middle ages (the 16th - 17th centuries).

132. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Mihai Viteazu nr.14A

Cod sit: 60491.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 22/2009

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Nicolae Alexandru, Robert Constantin, Alexandru Alexiu (MA Mangalia)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, str. M. Viteazu, nr. 14 A, Mangalia, jud. Constanța, cca. 100 m V de Primăria Mangalia.

Au fost trasate două secțiuni, SI de de 3 x 13 m, și S II de 3,20 x 13 m, orientate N - S, cu maror de 1 m între ele. Cercetarea s-a oprit la adâncimea de -2,30 m, iar într-un sondaj din capătul de S al S II, la -3,65 m.

SI. La o adâncime de -2,25 m, a fost descoperită fundația unui zid cu orientare NV-SE (Z1). Zidul a fost realizat din blochete de calcar legate cu pământ și are o lățime de 0,60 m, în general zidul s-a păstrat pe 3 sau 4 asize. Acesta a fost cercetat pe o lungime de 11m. Între m.2 și m.3 s-a descoperit un pînten ce a aparținut probabil unui alt zid dezafectat; între m.3 și m.4, Z1 face secțiunea cu un alt zid (Z2), perpendicular pe Z1 la E, cu lățimea de 0,55 m. În colțul de SE al celor două ziduri a fost găsită o dală de calcar 0,40 x 0,50 x 0,1 m, ce a aparținut probabil unui pavaj interior.

Între m.8 și m.9, în marorul dintre cele două secțiuni, a fost cercetat un alt zid (Z3), perpendicular, pe Z1 la E de acesta și paralel cu Z2. Distanța dintre Z2 și Z3 este de 4,80 m, constituind una dintre încăperile edificiului în discuție. Între m.9 și m.10, a fost cercetat un alt zid (Z4), perpendicular și el pe Z1, dar pe latura de V a acestuia.

Între m.3 și m.10, la -2,20-2,30 m, au fost descoperite blochete mici de calcar ce au aparținut, probabil, unui pavaj al curții interioare a edificiului descoperit. Se pot observa două faze de construcție ale pavajului.

Între m.11 și m.13 a fost realizat un sondaj până la -3,40 m.

SII. Între m.1 și m.3, a fost cercetată continuarea lui Z2, acesta fiind cercetat pe o lungime de 6,25 m; între m.2 și m.3, în marorul dintre SI și SII, pe latura de N a lui SII a fost cercetat, pe o lungime de 2,25 m, un alt zid (Z5), perpendicular pe Z2. Între m.1 și m.5, la cca. 2 m, au fost păstrați doi marori ai dărâmăturii ce corespunde dezafectării edificiului.

Între m.6 și m.8 a fost descoperită continuarea lui Z3, cercetat pe o lungime de 4 m. În extremitatea de S a SII a fost realizat un alt sondaj până la -3,65 m, unde a și fost descoperit stratul de loess. În acest sondaj, a fost descoperit un bogat material ceramic: amfore fragmentare, toate de amforă

ștampilate și alte vase ceramice fragmentare, situație care poate susține ipoteza existenței aici a unui subsol.

În cursul cercetării a fost descoperit un bogat material arheologic, din care amintim:

- o monedă de bronz de la Alexandru cel Mare, pe revers cu atributele lui Herakles, tolba cu săgeți și măciuca; centru necunoscut din Macedonia, datat 325-310 a.Chr., descoperită la curățare lui Z1;

- materialul ceramic consta în: fragmente amforice, torți de amforă ștampilate (din centrele: Thasos, Sinope, Akanthos, Amastris, Paros, Cnidos, Mende, datate sec. IV – III a.Chr.), fragmente de kantharoi, lekythoi, boluri fragmentare, unguentarii fragmentare, un opaiț întregibil, un *mortarium* de calcar și unul ceramic etc;

Mulțumim pentru date, și pe această cale, d-nei dr. Livia Buzoianu.

Suntem în fața unui edificiu complex databil, după materialul numismatic și ceramic, sec. IV – III a. Chr., cu două faze constructive. Locuința a avut probabil o curte interioară al cărei pavaj a fost descris în SI.

Cercetările de salvare din 2009 completează informațiile planimetrice și stratigrafice obținute pe parcursul anilor precedenți. Cu această ocazie s-au obținut importante limite cronologice ce stabilesc o datare mai restrânsă a elementelor constructive din perioada elenistică. Lipsa materialului mai nou de sec. III a. Chr., situație întâlnită și în alte cercetări efectuate în aria greacă și elenistică, impune corelarea descoperirilor cu un alt eveniment istoric decât asediul lui Lysimach, campania lui Lucullus sau expediția lui Burebista, evenimente pe seama căruia a fost pusă restrângerea cetății.

Având în vedere că și în cazul unor așezări rurale din teritoriul callatian, vezi fortificația de la Albești, locuirea se sfârșește la sf. sec. III a.Chr., putem interpreta situația pe seama unor evenimente excepționale pe care zona le-a cunoscut în a doua jumătate a sec III a.Chr., pătrunderea celtilor și constituirea regatului de la Tyllis sau mai târziu stabilirea sciților între Callatis și Dionysopolis.

133. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Mărășești nr. 5

Cod sit: 60401.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 382/2009

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Ion Paslaru (MA Mangalia)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, în apropierea falezei.

Cercetarea s-a realizat pe două secțiuni: S1, de 19 x 2 m - în carourile 1-9, la ca -0,35-0,60 m au fost descoperite trama unui zid, Z1, realizat din blochete de calcar legate cu pământ, ce formează, împreună cu zidul Z3 și Z4, descoperite în S2, edificiul A. Zidul Z1, lat de ca. 0,90 m, s-a păstrat pe 3-4 asize și a fost distrus probabil în urma incendiului ce a afectat acest cartier callatian la începutul sec. VI p.Chr. La N de zidul amintit a fost identificat un pavaj databil în aceeași epocă, pavaj format din lespezi de calcar de mici dimensiuni. Materialul ceramic este format din fragmente ceramice de amfore, străchini, databile în sec. IV-VI p.Chr. În c. 8 a fost practicat un sondaj până la -1,35 -1,55 m unde a fost relevat un pavaj format

din dale mari de calcar, parțial dezafectat de intervenții moderne.

În zona c. 2, Z1 prezintă un spațiu lat de cca. 1,10 m care poate fi interpretat ca intrare în edificiul A. În această zonă s-au descoperit trei monede de bronz din care două sunt antice, monede ce sunt într-o stare avansată de degradare. Z1, în c. 5-6 Z1 a suferit o reparație din blochete mici de calcar legate cu pământ, reparație în urma căreia lățimea zidului a rămas de 0,70 m. În zona de E a secțiunii depunerile antice au fost afectate de intervenții moderne, din care amintim fundația fostei case, acum dezafectată, ce păstrează aliniamentul tramelor zidurilor antice.

S2, de 20 x 2 m, paralel cu S1, la 1 m S.

La S de S1. În c. 1-2, o imensă groapă modernă a distrus amenajările antice până la adâncimea de cca. -2,10 m, zona unde cercetarea nu a mai putut fi continuată datorită prăbușirii matorului de S al secțiunii.

În c. 3, la -1,50a fost identificat un alt zid, Z2, amintit mai sus, zid realizat și el din blochete de calcar semifasonate legate cu pământ. Din Z2, s-a mai păstrat doar fața de V a acestuia, cea de E fiind dezafectată de construcția ultimei faze a acestui cartier callatian.

La E de acesta, în c. 4- 5, la cca. -1,65 m a fost descoperit un pavaj din dale mici de calcar, probabil nivelul de calcare al edificiului A.

În c. 5, la -0,60 m a fost cercetat Z3, orientat aproximativ N - S, perpendicular cu Z1 și paralel cu Z2 și Z4.

În c. 6-7 a fost cercetată încăperea B, marcată de zidurile Z3 și Z4 unde cercetarea s-a oprit pe un pavaj monumental din dale de calcar de mari dimensiuni, la ca. -1,35 -1,40 m.

În c. 10-12 cercetarea s-a oprit pe două niveluri ale pavajului unei străzi, pavaj realizat din blochete mici de calcar, nefasonate, foarte bine tasate.

În privința cronologiei zidurilor descrise mai sus Z1, Z3 și Z4 aparțin aceluiași edificiu, edificiul A, cercetat și în 1994 pe terenul doamnei Cecilia Albu, unde a fost evidențiat partea de N a unui *horreum*.

Cu privire la Z2 și bordura din c. 8 al S2, acestea aparțin unei faze anterioare a cartierului callatian, probabil epocii Anastasius - Iustinian.

Considerăm ca prezenta cercetare aduce o contribuție în plus la cunoașterea cartierului callatian în epoca romano-bizantină, sec. V-VI p.Chr., fiind întregit planul unui *horreum* cercetat parțial în anul 1994 pe proprietatea doamnei Cecilia Albu aflată la N de cercetarea prezentă.

134. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: Piața Republicii, nr. 1

Cod sit: 60491.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 369/2009

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Laurențiu Radu (MA Mangalia)

Cu ocazia realizării unor lucrări de consolidare a Hotelului IGA din Mangalia str. Republicii, nr. 1, menționăm investigarea zidului de incintă de epocă romano-bizantină a orașului antic Callatis, care trecea pe sub hotel. Zidul de incintă a fost surprins pe ambele laturi ale clădirii.

Pe latura de N a clădirii, zidul de incintă a fost cercetat pe o distanță de cca 4 m. Este format din parament din blocuri mari de calcar și emplecton tot din blocuri de mari dimensiuni legate cu mortar din var și cărămidă pisată, ceea ce îi dă o culoare roz-deschis. Imediat la E de zid s-a identificat un canal pentru conductele de termoficare ale orașului. Zidul a fost afectat și de un canal de cărămidă care se află imediat lângă fundația clădirii.

Pe latura de S a clădirii, starea zidului este mai precară datorită deselor intervenții realizate în această zonă. Menționăm totuși modul îngrijit de realizare a paramentului și a emplectonului unde s-a utilizat de asemenea blocuri mari din piatră de calcar legate cu același tip de mortar roz.

Stratigrafia este foarte afectată, în primul rând fundația clădirii IGAF a fost plasată pe zidul de incintă, iar în interior, la subsolul clădirii acesta a fost demantelat, ulterior datorită frecvențelor intervenții efectuate cu prilejul introducerii diverselor sisteme de aducțiune/evacuare a apei, a rețelilor de termoficare ori a lucrărilor de consolidare sau protejare de umiditate a fundațiilor clădirii au deranjat mult această zonă.

135. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Rozelor, zona Spital Municipal, A, lot 10

Cod sit: 60401.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 346/2009

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Ion Pâslaru (MA Mangalia)

S-a realizat supravegherea specializată pe traseul șanțurilor de fundație și printr-o secțiune 4 x 12 m. În secțiune, pe diagonala de la colțul NE spre colțul SV, la adâncimea de 1,5 m, era descoperit vechiul apeduct cu țevile din metal. Acest apeduct a atins în colțul de SV al M2.

În șanțurile fundației și în secțiunea orientată după lungime pe axa E - V au fost găsite vestigii antice, din care amintim 2 morminte și 8 complexe.

M1 s-a aflat în partea de NV a secțiunii la distanță de 2 m de la colțul de NV. Pata mormântului a devenit vizibilă pe fondul pământului galben, fiind la adâncimea de 1,5 m de la suprafață. Groapa a avut orientarea E - V și a fost umplută de pământ negru. Dimensiunile gropii mormântului sunt: 1,9 x 1 m. Podeaua mormântului s-a aflat la nivelul -1,7 m de la suprafață. Scheletul, fiind în stare precară, a fost situat pe spate cu capul orientat spre E. Din partea de N și de S, lângă craniu, am descoperit două cuie din fier. În ceea ce privește datarea mormântului, putem să presupunem că el aparține epocii romane.

M2 s-a aflat în colțul de SV al secțiunii. Pata mormântului a devenit vizibilă pe fondul pământului galben fiind la adâncimea de -1,2 m de la suprafață. La adâncimea de -1 m de la suprafață s-au găsit pietre de calcar cu dimensiunile medii: 0,45-0,5 x 0,35-0,40 x 0,8-0,15 m care se aflau în umplutura gropii mormântului până la adâncimea de 1,6 m. Printre pietre am descoperit câteva fragmente de amfore. Mormântul, din păcate, a fost jefuit în antichitate. Ne-am dat seama despre asta după ce în umplutura gropii am găsit fragmentele unui craniu și oase rupte. Din umplutură proveneau și fragmentele unui unguentariu, funduri de vase mici, fragmente amforice și câteva fragmente de la un strigiliu din fier. Pe podeaua mormântului s-

au păstrat numai câteva coaste în stare precară de conservare. Putem concluziona faptul că scheletul a fost poziționat cu capul spre E. Materialul găsit în acest mormânt pot fi datat de epoca elenistică (sec. III-II a.Chr.).

Complex

Cpl. 1, 2, 3, 4 și complexul 7 prezintă câteva fragmente amforice.

Cpl. 5 consta din fragmente ceramice și un fragment de statueta.

Cpl. 6 este format din câteva mânere amforice și fragmente ceramice.

Cpl. 8 prezintă o construcția din două rânduri de piatră ce s-a aflat în partea sud-estică a secțiunii în pământ negru la adâncime de - 0,5 m de la suprafață. Dimensiunile pietrelor: 0,50-0,55 m x 0, 12-0,15 m. Probabil, o amenajare a unui mormânt de incinerare.

136. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. George Murnu, nr. 3

Cod sit: 60491.16

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 336/2009

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Radu Laurențiu (MA Mangalia)

În cadrul cercetării arheologice efectuate pe str. G. Murnu, nr. 3, Mangalia, s-au trasat două secțiuni paralele, S1 și S2. În secțiunea S1 în c.2-3, la cca. -1,80 -1,85 m a fost descoperit un pavaj datat în epocă elenistică, conform materialului descoperit. Tot în S1, în c.2, la nivelul pavajului a fost descoperit un mormânt de copil, databil, după orientare, N - S, cu craniul către S, în epoca romană. Mormântul era protejat de două *tegulae* întregi din pastă gălbuie, așezate în două ape și alte două *tegulae* fragmentare, așezate la extremitățile de N și S ale mormântului.

În S2 în c.1, la -1,40 m a fost cercetat un pavaj care, prin materialul ceramic, poate fi datat în epoca romană, sec. II-III p.Chr.

În c.2-3 a fost descoperită continuarea către V a pavajului descris în S1 iar, la cca. -1,20 m a fost identificat un zid realizat din blochete de calcar semifasonate legate cu pământ. Zidul, ce se păstrează pe o înălțime de cca. 0,50 m de la nivelul pavajului, are o lățime de cca. 0,60-0,65 m, are direcția SV-NE, iar pandantul său, cu o orientare NV-SE, a fost descoperit în profilul de N al secțiunii S1, restul zidului fiind demantelat de intervenții moderne.

Din materialele arheologice amintim o toartă de amforă șampilată sinopeeană, o monedă de bronz, databilă în epoca elenistică și foarte multă ceramică fragmentară, databilă în epoca elenistică: amfore, boluri, unguentarii, kantharoi, un opaiț etc.

Considerăm că prezenta cercetare aduce o contribuție în plus la cunoașterea cartierului callatian *extramuran* în epocă elenistică și romană. Cercetarea se adaugă sitului de la OP2 și altor cercetări de pe str. Mihai Viteazul, Oituz și G. Murnu care au relevat situl sus amintit.

137. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: cartier Dobrogea I, parcela 11, lot 62
(proprietar Mihăiță Burdujă)

Cod sit: 60491.21

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 153/2009

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)

S-a realizat supravegherea arheologică pe traseul șanțurilor de fundație, iar stratigrafia rezultată este următoarea:

- 0 – 0,40 m – strat vegetal negru;
- 0,40 – 0,90 m - strat de pământ negru-cenușiu;
- 0,90 – 1,10 m - strat de pământ negru cu fragmente ceramice, chirpici, pietre și oase;
- 0,90 – 1,10 m – strat de pământ gălbui;
- 1,10 – 1,60 m – strat de pământ galben.

Pe traseul fundației a fost descoperit un bordei cu diverse materiale arheologice: fragmente ceramice, fragmente litice, oase etc. Bordeicul, ce se află în partea sudică a șanțurilor de fundație are forma dreptunghiulară, cu dimensiuni de aproximativ 4 x 3,5 m, orientat pe direcția NE-SV. Bordeicul a fost observat de la adâncimea de -1,10 m și a fost adâncit, în pământ galben, până la 0,35 - 0,50 m. În partea estică am descoperit urmele unei vetre cu bulgări de chirpici și zgură, iar lângă vatră - câteva fragmente ceramice cu ornament din linii incizate. În partea nordică au apărut: oase de animale, un fragment de râșniță și câteva fragmente ceramice. Fragmente de vase ceramice de mari dimensiuni și un vas fragmentar au fost găsite în partea vestică a bordeiului. Vasul este de fapt un pahar cu suprafața de culoare neagră, bine netezit și șlefuit, iar în partea superioară este decorat cu mai multe caneluri orizontale. Tot în acest perimetru, în timpul cercetărilor din anul 2007, cu prilejul săpăturilor pentru realizarea infrastructurii noului cartier, a fost găsit un pahar ornamentat, asemănător celui descoperit în campania anului 2009. Materialul descoperit în acest bordei aparține culturii Hamangia, faza târzie.

De asemenea, în zona farului din apropiere, în perimetrul parcelelor cu nr. 15 și nr. 16 au fost descoperite mai multe unelte și așchii din silex

138. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: cartier Dobrogea I, parcela 12, lot 95
(proprietar Iulian Hanganu)

Cod sit: 60491.21

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 194/2009

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)

Pe parcursul anului 2009, cercetările arheologice de salvare au continuat în zona așezării neolitice a culturii Hamangia din noul cartier „Dobrogea I” din Mangalia. Cercetările din anii anteriori au dus la descoperirea de: bordeie, locuințe de suprafață, ateliere, fragmente litice prelucrate, râșnițe, unelte, așchii de silex, vase, fragmente ceramice, idoli antropomorfi și zoomorfi.

Astfel, în punctul: cartier Dobrogea I, parcela 12, lotul nr. 95 s-a realizat supravegherea arheologică pe traseul șanțurilor

de fundație, după care a fost săpată o secțiune cu lungimea de 8 m și lățimea de 2 m. Stratigrafia este următoarea:

- 0 – 0,50 m – strat vegetal negru cenușiu;
- 0,50 – 0,70 m - strat de pământ galben-cenușiu;
- 0,70 – 0,75 m - strat de pământ galben.

Pe traseul șanțurilor de fundație și în secțiune nu au fost găsite vestigii antice, însă, în stratul vegetal, a apărut un fragment litic (posibil o râșniță), câteva oase de animale și fragmente ceramice aparținând culturii Hamangia.

139. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: cartier Dobrogea I, parcela 17, lot 40
(proprietar Rodica Schulz)

Cod sit: 60491.21

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 93/2009

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)

S-a realizat cercetarea arheologică, iar stratigrafia este următoarea:

- 0 – 0,40 m – strat vegetal;
- 0,40 – 0,85 m – strat de pământ negru-cenușiu;
- 0,85 – 1,60 m – strat de pământ galben.

În urma cercetării arheologice efectuate nu au fost depistate urme de strat cultural, ci doar o groapă aparținând epocii neoliticului, care, după ceramica găsită, poate fi atribuită culturii Hamangia. Este foarte probabil ca pe locul respectiv să fi fost o construcție efectuată pe suprafața veche, în care a fost săpată, ca element principal, o groapă. Prezența abrazivelor confecționate din diferite tipuri de piatră și un ac/pătrunzător din os ar putea să ne ducă la concluzia că suntem în fața unui atelier.

140. Marca, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Primăria Nouă, proprietatea Pop Cristian, nr 134

Cod sit: 141955.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 247/2009

Colectiv: Sanda Băcuet-Crișan – responsabil, Dan Băcuet-Crișan (MJIA Zalău)

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în anul 2009 a avut ca scop salvarea vestigiilor arheologice apărute în zona afectată de construcția unei case familiale. Situl era cunoscut din anii anteriori, în acest punct efectuându-se cercetări preventive în anul 2006. Investiția fiind efectuată în zona de protecție a sitului am efectuat inițial o supraveghere arheologică în cursul căruia au fost observate urme arheologice. Astfel s-a indus necesitatea efectuării unei cercetări preventive. În cadrul acestui raport vom prezenta metodologia de cercetare, descrierea tehnică a săpăturii, prezentarea complexelor identificate în săpătură și a principalelor artefacte descoperite.

Din punct de vedere geografic, localitatea Marca este amplasată în Depresiunea Șimleului, așezarea de la Primăria

Nouă fiind situată pe terasa înaltă din partea stângă a văii Barcăului.

În anul 2006 odată cu lucrările de construcția sediului nou pentru Primăria Marca au fost efectuate cercetări arheologice preventive, constatându-se existența în zonă a unor așezări atribuite grupului Pișcolt din neolitic, epocii bronzului și evului mediu timpuriu. Din cercetările de teren din anul 2003 se știa că în acest perimetru a existat și o așezare Tiszapolgar.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică pe suprafața delimitată de viitoarea construcție, stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

În acest perimetru este greu a se vorbi de o stratigrafie, având în vedere existența unor alte construcții care au fost dărâmate și care în momentul ridicării lor în anul 1965, au distrus aproape în totalitate zona locuită în preistorie. În general sub nivelul de dărâmătură de aproximativ 0,30-0,40 m a urmat sterilul galben în care s-au conturat cele trei complexe dintre care C2 s-a dovedit a fi modern.

C.1/2009 - groapă, surprinsă pe o mică suprafață în unul dintre șanțurile de fundație restul complexului intrând sub o anexă. Au fost recoltate fragmente ceramice aparținând culturii Tiszapolgar A.

C.2/2009 - groapă modernă

C.3/2009 - groapă de formă ovală, umplutură puternic pigmentată cu cărbune și chirpic, este posibil să aparțină perioadei medievale timpurii (sec. XI-XIII).

Cercetările cu caracter preventiv derulate în acest sit în anul 2009 s-au soldat cu descoperirea unui număr de două complexe împreună cu materialul arheologic aferent. Situl era cunoscut anterior pentru descoperirile aparținând grupului Pișcolt din neolitic dar și prin descoperirile Tiszapolgar, în anii anteriori la construcția Căminului Cultural din localitatea fiind identificate fragmente ceramice aparținând acestei culturi. Descoperiri de acest tip aduc un plus de lumină în evaluarea dezvoltării comunităților eneolitice din zonă, mai ales în contextul în care la mică distanță de acest sit se află situl de la Porț/Suplacu de Barcău „Corău” care prin ultima etapă de existență eneolitică Suplac III indică trecerea spre cultura Tiszapolgar.

Pe baza cercetărilor efectuate în anul 2009 avem indicii despre întinderea sitului de la Marca „Primăria Nouă”, dar din păcate alte cercetări în zonă vor fi îngreunate de existența caselor de locuit. Cunoaștem azi că în acest sit locuirea a început în perioada neolitică prin comunitățile grupului Pișcolt, continuată mai apoi de cele Tiszapolgar și de cele ale comunităților epocii bronzului (grupul cultural Cehăluț). Ultima locuire pare să aparțină comunităților evului mediu timpuriu sec VII-IX și XI-XIII.

Bibliografie:

D. Băcuet-Crișan, *Așezările din secolele VII-IX de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna*, Cluj-Napoca, 2007.

Abstract:

The archaeological investigations concerning the site from Marca-„Primăria Nouă” uncovered two archaeological features that belong to two chronological periods. The earliest artifacts discovered here belong to the Tiszapolgar Culture. The latest artifacts belong to the early Middle Ages (11th – 13th centuries).

141. Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare

Punct: Castelul Lónyai, str. Principală – str. Cetății

Cod sit: 138093.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 294/2009

Colectiv: Szöcs Péter Levente - responsabil, Diana Iegar, Kadas Zoltan (MJ Satu Mare)

Beneficiarul, în calitate de proiectant al lucrărilor de conservare și reamenajare a castelului Lónyai, a solicitat o cercetare preventivă pentru întocmirea studiului de fezabilitate și executarea sondajelor geotehnice. A fost necesară determinarea stratigrafiei și descrierea zidăriei fundațiilor. Datorită degradării clădirii și a problemelor de rezistență, săpătura arheologică s-a limitat la două sondaje de 4 x 4 m (SI), respectiv 4 x 3 m (SII), urmând ca în faza următoare, după efectuarea consolidărilor necesare, cercetarea să fie extinsă pe arii mai mari.

Ansamblul monumentului se află în centrul localității Medieșu Aurit (str. Cetății), ocupând jumătatea unei insule aproximativ triunghiulară, determinat de strada principală, strada Cetății și o stradă laterală. Ruinele castelului sunt înconjurate de un parc, în care pot fi observate denivelările produse de fortificația exterioară, precum și un șanț adânc ce înconjoară complexul, având rolul de apărare.

Suprafața cercetată este împărțită în două. Secțiunea SI, de 4 x 4 m, a fost deschisă la fațada principală, la colțul cu bastionul SE. Prin amplasarea sondajului a fost urmărită relația corpului principal a castelului (aripa numită convențional S) cu bastionul de colț. Secțiunea a permis observarea elevațiilor și fundațiilor celor două corpuri, precum și intervențiile ulterioare. Secțiunea SII, de 4 x 3 m, a fost deschisă la fațada laterală, de V. Ea a fost amplasată în dreptul golului realizat prin ruina unei uși laterale, fiind presupus că aripa principală a castelului se termină în această zonă, delimitând o posibilă faza I. Lângă fațadă, în dreptul golului, au fost identificate două structuri de cărămidă (L1 și L2), demolate până la nivelul de cca. -0,60 m de la NC actual (ruinele rămase au fost acoperite de stratul 2). Atât L1, cât și L2 reprezintă o structură realizată dintr-un singur rând de cărămidă, clădit drept căptușeală unor gropi săpate în sol. L1 a fost săpată în umplutura L2, la abandonare fiind umplută cu pământ afănat conținând mult material recent (sec. XX). Ambele structuri au servit probabil drept latrine.

Elevația și fundația fațadei laterale de V au caracteristici similare cu elevația și fundația fațadei principale (F și F'), respectiv a bastionului de SE (B și B'), observate în SI. Decroșul fundației, însă, este mai îngust, de 0,18-0,20 m, fiind situat într-o adâncime de -0,40 m de la NC actual, iar porțiunea de sus a fundației conține mai multe cărămizi (întregi și fragmente), folosite pentru egalizare. Fundația fațadei (A') se termină într-o muchie regulată, în porțiunea între L1 și L2. Zidăria pare să continue spre E, înspre interior, perpendicular pe fațada de V. L2 este adosată acestei fundații, iar L1 continuă înspre E, în interiorul golului (sub zidăria P). Această din urmă este realizată exclusiv din pietre fasonate sau bolovani de mari dimensiuni, care sunt prinse cu mortar în cantitate mică, extrem de friabil. Această zidărie pare să fie realizată după

abandonarea și astuparea L1, întrucât suprapune în întregime umplutura afânată a acesteia (stratul 3). Situația stratigrafică indică că această porțiune a fost realizată în timpul sau după intervențiile executate în 1941. Elevația fațadei, în schimb, se termină aproximativ în limita muchiei fundației, dar într-o ruptură neregulată. Această ruptură dă latura de S al golului de pe fațada de V.

Nivelul de călcare actual este format prin depuneri succesive de grosime variabilă (0,60 m în apropierea zidurilor, 0,20 m în zone mai depărtate) peste nivelul de călcare utilizat în sec. XVII, în momentul construirii castelului. Acest fapt este confirmat și de decroșul fundației care se află în această adâncime. Sub acest nivel, între -0,30 m și -0,50 m, apar niveluri anterioare castelului actual (cu excepția zonelor deranjate de intervenții mai recente). În zonele cercetate fundațiile și elevațiile castelului (fațada principală și laterală de V, respectiv bastionul de SE) au caracteristici similare și par să fie construite concomitent, într-o singură etapă. Terminația fundației în SII poate fi legat de existența unui gol (ușă sau fereastră de pivniță), ruptura elevației în sectorul imediat superior acestei porțiuni poate fi legată de o intervenție ulterioară. Pentru lămurirea situației cercetarea ar trebui să fie extinsă și în interior.

Abstract:

The Lónyai castle of Medieșu Aurit was built in the 17th century, on the site of a medieval manor house. The building is ruined now, therefore rehabilitation works are planned to be carried out. A small scale rescue excavation was made at the ruins in order to provide data for geological studies and architectural project. Two trenches were opened, in order to establish the stratigraphy and the building phases. As a result of the excavation, the building features of the foundations were recorded and two ruined structures, added to the western façade, were identified.

142. Mineu, com. Sălățig, jud. Sălaj

Punct: Biserica Reformată

Cod sit: 142596.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 201/2009

Colectiv: Dan Băcuet-Crișan – responsabil, Dan Culic (MJIA Zalău)

Localitatea Mineu, comuna Sălățig, județul Sălaj este amplasată în Depresiunea Sălaj, la limita nordică a județului, în bazinul hidrografic al râului Sălaj. Cercetarea a avut loc la cererea Parohiei Reformate din Mineu care a inițiat demersurile pentru coborârea nivelului de călcare exterior bisericii cu aproximativ 0,30 de m. Motivul acestor demersuri a fost igrasia de la nivelul pardoselii interioare întreținută de decalajul dintre cele două nivele de călcare actuale, cel interior fiind cu aproximativ 0,20 m mai jos decât cel exterior. Astfel, în iulie 2009 s-au început lucrările de cercetare arheologică pe cele trei laturi ale bisericii (de E, de S și de N) în care se cereau intervenții asupra solului.

Biserica din Mineu are o planimetrie extrem de interesantă care poate ascunde multe intervenții în cursul existenței sale. Nava are formă dreptunghiulară în plan, calea

de acces făcându-se printr-un portal renașcentist poziționat pe fațada de V a monumentului. Laturile sale lungi au câte trei contraforturi, inclusiv cele de colț și câte două ferestre. Pe latura nordică, contraforturile (median și cel de E) sunt mai late decât restul, fiind dublate la un moment dat, când latura în discuție a suferit modificări în elevația sa. Contrafortul din colțul nord-vestic este clădit în trepte, cea inferioară păstrându-și lăcrimarul, iar cea superioară fiind acoperită cu șindrilă. Ferestrele de pe latura de N sunt fără urme vizibile de ancadrament și cu închidere în segment de cerc. Latura de S are de asemenea trei contraforturi păstrate și două ferestre. Contraforturile sunt în două trepte, fiecare având păstrate lăcrimarele. Ferestrele își păstrează frumoasele muluri gotice și totodată închiderile în unghi specifice perioadei gotice târzii. Prima fereastră, dinspre V, era biforă, menoul fiindu-i păstrat doar parțial. Închiderile celor două canaturi erau de asemenea în unghi obtuz și surmontate de muluri. Cea de-a doua fereastră are, de asemenea, închiderea în unghi obtuz, cu profilaturi parțial păstrate. La fel ca și prima, fereastra a avut două canaturi cu menoul parțial păstrat. Canaturile au închiderile în bolți circulare și sunt surmontate de muluri traforate care sugerează o floare de crin.

Fațada occidentală este împodobită de un frumos portal renașcentist cioplit, la prima vedere, din marmură roșiatică. Ancadramentul are formă dreptunghiulară, fiind căpăcuit de un *lintou*. Către exterior este mărginit de o profilatură sub forma unui *tor* care unește la nivel vizual lintoul de corpul principal al ancadramentului. Timpanul intrării prezintă în partea sa centrală un frumos *scut cu blazon* și totodată inscripția cu : *MICHAEL DESHAZII DE MENIEY [...] BIIT ANNO DOMINI MDXIII*. Timpanul este așezat pe o cornișă profilată și despărțit de lintou de un cadru de asemenea inscripționat. Tot pe fațada vestică există o fereastră făcută la fel ca și cele de pe latura de N, cu închidere în segment de cerc și aparent fără urme de profilaturi gotice.

În prelungirea estică a navei există un altar cu închidere în trei laturi și descentrat de pe axul navei astfel încât la N nu are decroș, ci doar la S. O asemenea *ciudățenie arhitecturală* nu face decât să ridice anumite semne de întrebare, semne ce nu pot fi clarificate decât după cercetări de parament și arheologice în *punctele cheie* ale monumentului. Mai mult, umărul decroșului existent la S de cor nu este drept, ci are o ușoară curbare convexă, iar la exterior are un mic contrafort orientat E - V și care pare să sprijine acest umăr curbat al decroșului. Unghiurile formate din cele trei laturi de închidere sunt sprijinite de trei contraforturi, al patrulea existând doar la nivel de ruină. Latura care închide absida este prevăzută cu o fereastră de tip *oculus*, iar cea de S are una cu închidere gotică. Această fereastră merită o atenție deosebită deoarece își păstrează profilaturile. Fereastra a fost de tipul celor bifore, *menoul* ca și-n celelalte două cazuri fiind dislocat. Cele două canaturi au închiderile în arce gotice cu traforuri. Spațiul dintre arcul mare al ferestrei și cele mici ale canaturilor este prevăzut cu muluri ce redau un romb. După stilul sculptural cele trei ferestre, dar mai ales cea de pe latura de S a corului par să fie cele mai vechi profilaturi vizibile ale monumentului în discuție. Cronologia acestora poate fi împinsă la limita sa inferioară, cel puțin până în sec. XV și cel mult până în sec. XVI.

Pentru verificarea stratigrafiei și salvarea complexelor care puteau fi afectate de coborârea nivelului au fost trasate trei suprafețe pe cele trei laturi unde urmau să fie efectuate de

lucrări, după cum urmează: S1 de 20 x 2 m, S2 de 12 x 2 m, S3 de 4,5 x 2 m.

Suprafața 1 a fost proiectată perpendicular pe latura de N a navei, având unul din profile lipit de fața vestică a contrafortului dublat, cel dinspre cor. Au fost surprinse latura de N a navei (Z1) și fața de V a contrafortului (Z2). În urma cercetării s-a ajuns la concluzia că acel contrafort a fost dublat pentru o mai bună susținere a zidului de N a navei, dovadă fiind relația de adosare dintre Z1 și Z2.

În S1 se mai pot observa pe alocuri segmente care să nu fi fost deranjate de gropile mormintelor. Astfel, putem afirma că latura de N a bisericii a fost fundată într-un nivel de pământ negru pigmentat cu fragmente de cărămidă sub care există lutul galben, nederanjat. Putem distinge, de asemenea, și un nivel de intervenție asupra structurii, reprezentat de un strat de pământ cu mult var și cărămidă.

Suprafața 2 a fost trasată perpendicular pe latura de S a navei, cu unul din profile pe fața răsăriteană a contrafortului median. A fost surprinsă fundația laturii sudice a navei, care a fost denumită Z3. Aceasta a fost înecată cu piatră de calcar cu forme neregulate, în mortar din var și nisip cu un procentaj care a redat un liant de foarte bună calitate. Stratigrafia: pe latura sudică a bisericii stratigrafia a fost cea mai afectată de îngropările succesive care au avut loc. Astfel, cu mare dificultate s-a reușit surprinderea, pe alocuri, a unei stratigrafii compacte. La fel ca și în cazul suprafeței S1, structurile zidite au pătruns prima dată printr-un strat de pământ cenușiu-negricios cu pigmenți de piatră și cărămidă, apoi prin lutul galben-steril. Din stratigrafia suprafeței se mai poate desluși și un nivel de călcare, din care au pornit marea majoritate a gropilor sepulcrale. Acest strat de pământ are în componența sa oase rulate și pigmenți de la materialele de construcție.

Suprafața 3. În suprafața deschisă s-au surprins fundațiile a trei ziduri: a laturii de închidere a absidei și a celor două contraforturi (Z5 - temelia laturii de închidere a absidei, Z6 - temelia contrafortului de NE al corului și Z7 - fundația contrafortului dispărut din elevație). Fundațiile celor din urmă pomenite erau țesute cu absida corului, deci contemporane. Stratigrafia: ca și în restul suprafețelor, stratigrafia a fost extrem de deranjată de înmormântările succesive care au avut loc în jurul bisericii, în așa măsură încât nu se poate spune nimic despre relația monumentului cu straturile. Totuși, în urma unei analize mai atente a planurilor și a profilelor înregistrate și mai ales a materialelor speciale reieșite ca inventar funerar, se poate propune o cronologie a necropolei.

În cele trei suprafețe au fost cercetate un număr de 67 de morminte dintre care numai 10 au avut inventar. La acestea se adaugă numeroase cuie și ținte stelate din bronz care îmbinau sau ornamantau sicriul.

Din cele trei suprafețe de cercetare s-au putut extrage extrem de puține date despre evoluția construcției. Privind planimetria monumentului nu putem decât să ne punem anumite întrebări. După cum am mai spus în alte rânduri ale acestui raport, clădirea are câteva particularități care indică foarte clar faptul că s-a bucurat în timp de unele modificări în ceea ce privește elevația sa. În primul rând, prin suprafața S1 s-a stabilit că tronsonul actualei laturi nordice a navei este același cu cel care era și în Evul Mediu, că pe aceeași latură nu a funcționat niciodată vreo capelă, după cum am presupus, și că cele două contraforturi, disproporționate față de restul, sunt doar dublate pentru o mai bună susținere a zidului, care la rândul său a suferit modificări în timp. Probabil că odată cu repararea laturii

de N a navei s-au dublat și cele două contraforturi. Tot atunci, probabil, s-au și modificat cele două ferestre cu închidere în segment de cerc. Acea modificare a avut loc probabil în epoca modernă și, din păcate, datele obținute din suprafața mică de investigare nu ne permit ipoteze mai îndrăznețe. Latura de S păstrează încă fragmente din vechile ancadrame gotice, iar contraforturile sunt cele originale, țesute de corpul bisericii și sunt în două ape cu *lăcrimare*. În ceea ce privește poziționarea corului, lipsit de simetrie față de navă, am putea emite multe teorii, însă acestea nu ar avea niciun fundament științific.

Dacă suprafețele cercetate nu au lămurit decât parțial unele probleme ale evoluției monumentului, nu același lucru putem spune despre cimitirul din jurul edificiului religios. La o primă vedere, putem spune că îngroparea s-a practicat, probabil, încă din sec. XV și până în sec. XVIII. Inventarul funerar ne sugerează o folosire mai intensă în sec. XVI-lea și al XVII-lea, marea majoritate ale acestor morminte cu indicii cronologice au deranjat morminte anterioare.

Considerăm că pentru orizontul timpuriu de îngropare, sec. XV-XVI, mormintele au fost, în mare parte, lipsite de inventar sau accesorii de sicriu, erau orientate V - E, și în cel mai fericit caz s-au putut distinge urme de lemn de la coșciuge. În cel de-al doilea orizont de folosire a necropolei, sec. XVII-XVIII, inventarul a fost mai des prezent în morminte și nu s-a ținut seama neapărat de orientarea tradițională a mormântului. Astfel avem morminte orientate E - V, cu privirea spre V, sau N - S. La acestea se mai adaugă și accesoriile pentru sicriu în mai multe morminte fiind descoperite ținte cu capete stelate, de cupru, piroane de fier cu decor, etc. În ceea ce privește inventarul funerar, s-au găsit felurite accesorii vestimentare precum: broderii din fir de argint, mărgelile și fire de bronz extrem de prost păstrate de la o cunună, un șirag de mărgelile etc. Podoabele nu au lipsit, de asemenea: la două dintre morminte s-au descoperit inele pentru deget, unele de bronz, altele de argint. Totuși în legătură cu acestea din urmă avem motive să credem că făceau parte din orizontul timpuriu de folosire a necropolei.

Bibliografie:

A. A. Rusu, *Biserica medievală de la Galați (jud. Hunedoara)*, EphNap 2, 1992, p. 238-248, fig 5-6.

Abstract:

During the excavations carried out at Mineu-‘Biserica Reformată’ (The Reformed Church), there were examined a number of 67 graves, dated in the 15th – 16th and 17th – 18th centuries.

143. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]

Punct: Extra muros

Cod sit: 160920.01

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 282/2009

Colectiv: Florin Topoleanu – responsabil, George Nuțu (ICEM Tulcea)

În noiembrie 2009, o serie de lucrări edilitare efectuate în zona comunei Murighiol, jud. Tulcea, în intravilan și extravilan – zona din imediata apropiere a fortificației romane

Halmyris – ne-au permis noi observații asupra locuirii extramurane a așezării. A fost necesară o supraveghere arheologică pe traseul unui cablu care, pornind din zona cabanei de lângă fortificație mergea pe o distanță de 400 m spre V, până la un promontoriu stâncos situat pe malul unui vechi canal de irigații.

Pe distanța necesară cablului a fost excavat un șanț cu lățimea de 0,50 m și adâncimea medie de 0,60-0,80 m; suprafața astfel rezultată a fost împărțită pe primii 90 m, în care au apărut materiale arheologice, în 9 carouri pentru o evidență materialelor rezultate. Observațiile stratigrafice sunt minime datorită datorită adâncimii reduse necesară împământării cablului:

- de la cota 0 până la 0,50 m avem o depunere masivă de aluviuni cu rare materiale arheologice, rulate;

- 0,50 –0,80 m pământ negru cu urme de cenușă și material ceramic variat. În unele zone (marcate cu GPS-ul) au fost observate urme de mortar și pietre fasonate pe o distanță de 70-80 m spre V, distanță care coincide cu aria de ocupare a zonei în antichitate. Spre SV, într-o zonă neafectată de lucrările din toamna anului 2009, au fost identificate numeroase zone cu piatră fasonată, ceramică și material vitric care aparțin unei așezări civile de dimensiuni mari, situată la N de șoseaua Murighiol-Dunavățul de Sus.

Materialul arheologic recuperat este extrem de numeros și variat: ceramica elenistică este reprezentată prin 3 fragmente de bază de amfore de Thasos (sec. III a.Chr.); ceramica romană: 5 fragmente tipice de „*carro*” amphora (Paraschiv tip 8, sfârșitul sec. IV - sec. V p.Chr.) numeroase fragmente de LR1 și LR 2, amfore Kuzmanov XVI (sec. V- VI p.Chr.) și amfore burduf – Robinson M273 (sec. IV-V p.Chr.) și un fragment de amforă de Anemurium - Robinson G 199 (sec. IV p.Chr.). Ceramica de masă este redusă numeric: 2 fragmente de Red Slip Pontic Ware și mai multe fragmente de Hayes form 3 și 105. Materialul vitric este reprezentat prin 2 fragmente: un fragment de „*stemmed goblet*” Isings form 111 și o buză de cupă timpurie de sec. II-III p.Chr.

144. Nanov, com. Nanov, jud. Teleorman

Punct: Vistireasa 2

Cod sit: 151825.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 352/2009

Colectiv: Pavel Mirea - responsabil, Ion Torcică, Claudiu Olaru, Liviu Nicolescu, Florinel Otomega (MJ Teleorman)

Punctul de la „Vistireasa 2”, identificat în anul 2002, se află pe teritoriul com. Nanov, jud. Teleorman, pe malul stâng al pârâului Vistireasa, un afluent al râului Vedea. Inițial, aici au fost identificate în malul pârâului și în gropile de împrumut din zonă, fragmente ceramice din neolitic (Boian), din epoca bronzului (Tei) și din evul mediu timpuriu (Dridu).

În urma unor cercetări de suprafață, întreprinse la începutul lunii octombrie 2009, s-a constatat faptul că vechile gropi de împrumut au fost mult lărgite și au fost excavate altele noi. În urma acestei acțiuni distructive fost afectat un complex arheologic Boian-Giulești, fapt ce a determinat efectuarea unei cercetări arheologice preventive.

Scopul principal a fost acela de a salva complexul identificat și de a evalua situația arheologică existentă în acel

punct. S-a procedat la o taluzare a profilului de E al gropii de împrumut, pe o lungime de 4 m, o lățime de maxim 1,50 m și o adâncime de cca. 1,60 m. Caseta rezultată, de formă relativ triunghiulară, a fost denumită convențional „C.1”.

Situația stratigrafică înregistrată a fost următoarea: nivel I (0 -0,20 m), sol cenușiu-gălbui, cu bioperturbați (nivel vegetal); nivel II (-0,20 -0,40 m), sol cenușiu-gălbui, mediu compactat, cu puține materiale arheologice; nivel III (-0,40 -0,50 m), sol negru, cu aspect mălos, foarte compact, cvasisteril din punct de vedere arheologic (nivel de inundație); nivel IV (-0,50 -0,80 m), sol cenușiu-gălbui, puternic compactat, cu relativ puține resturi arheologice (neolitice); nivel V (-0,80 -1,25/1,45 m), sol cenușiu-gălbui, puternic compactat, bogat în resturi arheologice neolitice (umplutură groapă Boian); nivel VI, sol galben, nisipos, steril din punct de vedere arheologic.

În ceea ce privește complexul arheologic cercetat, s-a constatat că partea de V a fost distrusă în urma excavărilor ocazionale. Axa N - S a gropii, așa cum a reieșit din profilul taluzat, a avut o lungime de cca. 3 m. În partea de S a acesteia a fost evidențiată o alveolă cu o lungime de cca. 1,50 m și o adâncime de max. -1,45 m față de nivelul actual de călcare. O altă alveolă a existat în partea de NV a gropii, cu o lungime de cca. 1,60 m și o adâncime de max. -1,20 m față de nivelul actual de călcare.

Dintre materialele arheologice descoperite menționăm: fragmente ceramice, unelte de silex, fragmente de chirpici ars și plăcuțe de vatră.

Se remarcă un grad mare de fragmentare al ceramicii. Chiar dacă au existat fragmente de vase ce au putut fi parțial întregite, nu au putut fi reconstituite profile complete. Ca forme au fost identificate: cupe, pahare, castroane (semisferice, carenate și cu umăr), vase tronconice de mari dimensiuni, vase cu pereți arcuiți și buza rotunjită. Pasta din care au fost modelate, cu nuanțe de cărămiziu, cărămiziu-gălbui, cărămiziu-cenușiu, cenușiu și negru-cenușiu, este preponderent grosieră și conține ca degresanți pleava și nisipul. Există și o categorie ceramică fină, de culoare cenușie, cărămiziu-gălbui sau cărămizie, ce conține doar nisip folosit ca degresant.

În ceea ce privește decorul sunt documentate excizia, canelura, barbotina și aplicațiile plastice. Decorul excizat este alcătuit din meandre, benzi, triunghiuri excizate și suprafețe excizate încrustate, de regulă, cu pastă albă, ce alternează cu suprafețe cruțate. Specific este și decorul compus din triunghiuri („dinți de lup”), dispuse succesiv de-a lungul buzei, sau cel supranumit „tablă de șah”. Se remarcă o modalitate de realizare a decorului excizat și anume „crestarea” de-o parte și de alta a benzilor cruțate, aspect ce amintește de decorul ceramicii excizate de tip Vădastra. Decorul canelat, întâlnit mai ales la pahare și cupe, este asociat uneori cu alveole pe buză sau pe diametrul maxim. Canelurile sunt dispuse în linii paralele, orizontale, de regulă pe partea superioară a vasului și mai rar din linii oblice asociate cu spirale, dispuse pe corpul vasului. Decorul barbotinat este asociat sau nu cu șiruri de alveole dispuse sub buza vasului, iar decorul plastic este reprezentat de brăurile alveolate sau proeminente de formă neregulată.

Uneltele de piatră sunt reprezentate aproape în exclusivitate de piese de silex (lame, segmente de lamă, lame de seceră, răzuitoare). Din galeți de râu au fost confecționate două unelte folosite, cel mai probabil, ca frecătoare sau lustruitoare.

În urma cercetării arheologice preventive și a analizării materialului arheologic descoperit se pot trage următoarele concluzii:

Materialul arheologic descoperit în nivelul IV, dar mai ales în nivelul V, databil în totalitatea lui în neolitic, indică în mod clar o puternică locuire în epocă.

Este dificil de precizat dacă groapa Boian-Giulești cercetată aparține sau nu unui bordei. Inventarul descoperit nu sugerează acest aspect ci mai degrabă un caracter menajer al acestui complex arheologic, eventual o depunere ulterioară, după ce nu a mai fost folosit în scopul inițial.

Locuirea neolitică Boian-Giulești de la Nanov „Vistireasa 2”, vine să completeze imaginea locuirilor din această epocă din zona mijlocie a bazinelor râurilor Vedea și Teleorman, alături de descoperirile de la Alexandria „Podul Nou” și Lăceni „Cioroaița”

Considerăm că întreaga zonă de la Vistireasa ar trebui protejată, prin interzicerea excavării gropilor de împrumut și eventual prin demararea procedurilor de clasare pentru siturile arheologice identificate. [Pavel Mirea]

Bibliografie:

Radian Andreescu, Douglass Bailey, *Observații preliminare privind locuirea neo-eneolitică pe valea Teleormanului*, M. Neagu (coordonator), *Civilizația Boian pe teritoriul României*, Calărași, 1999, p. 11-13.

Pavel Mirea, *Câteva date despre locuirea Boian din sud-vestul Munteniei*, Argeșis. Studii și Comunicări, Seria Istorie 15, Pitești, 2006, p. 11-30.

Pavel Mirea, Pătrașcu Ion, *Alexandria. Repere arheologice și numismatice*, Ed. Musica Viva, Ploiești, 2006.

Bucur Mitrea, Constantin Preda, *Săpăturile de salvare de la Alexandria (raion Alexandria, regiunea București)*, Materiale 5, 1959, p. 175-180.

Ioan Spiru, *File de istorie teleormăneană*, Ed. Teleormanul liber, Alexandria, 1996.

Abstract:

The site of the "Vistireasa 2", identified in 2002, is located at Nanov village, Teleorman county, on the left bank of the Vistireasa stream, a tributary of the Vedea river. We identified in the stream banks and in the excavated pits pottery from the Neolithic (Boian), Bronze Age (Tei) and the early Middle Ages (Dridu). In the excavated area, in early October 2009, we found that the old pits were much enlarged and new ones have been excavated. Following the destructive actions, Boian-Giulești phase archaeological features were affected, which determined a rescue archaeological excavation. We investigated a Boian-Giulești pit and discovered various archaeological materials: pottery, flint tools, and burnt daub and hearth fragments.

145. Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați

Punct: Curtea Școlii – Centrala termică

Cod sit: 75285.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 223/2009

Colectiv: Costel Ilie – responsabil, Adrian Adamescu (MI Galați), Mircea Nicu, Paul Ciobotaru (MM Tecuci)

Rezervația arheologică Negrilești „Curtea Școlii” a fost identificată pentru prima oară în anul 1981 când s-au efectuat o evaluare de teren și o unitate de săpătură în urma cărora au fost recoltate materiale din neolitic și epoca bronzului¹.

Urme materiale din diferite perioade (neolitic, epoca bronzului, sec. IV-V p.Chr., sec. VIII-IX p.Chr.) au fost recoltate, de-a lungul timpului, de pe o suprafață întinsă, de aproximativ 12 ha, care cuprinde atât întreaga suprafață a curții școlii, cât și terenuri aflate în proprietatea privată a unor locuitori din comună.

În anii 2007 și 2008 au fost realizate cercetări arheologice preventive, care au confirmat bogăția sitului prin descoperirea unor complexe de locuire din perioadele menționate².

Zona cercetată în acest an se află lângă clădirea școlii, la 6 m V de aceasta, obiectivele cercetării fiind acelea de a elibera de sarcină arheologică perimetrul pe care se va realiza centrala termică, de a preleva toate urmele materiale și a surprinde o eventuală limită de locuire în acest sit. Având în vedere suprafața afectată de proiect și apropierea acesteia de clădirea școlii, am ales să practicăm două unități de cercetare paralele cu latura de V a clădirii. Au fost cercetate două secțiuni Sc1 (10 x 2 m) și Sc2 (10 x 2 m), orientate NV-SE, cu un martor de 0,5 m între ele.

În Sc1 au fost sesizate urme de locuire aparținând culturii Sântana de Mureș-Cerneachov, prin prelevarea unor fragmente ceramice specifice acestei perioade, sesizată și prin apariția a trei gropi și a unui cuptor. Au mai fost recoltate și puține fragmente ceramice specifice epocii bronzului.

Stratigrafia acestei secțiuni este relativ simplă, solul viu este suprapus de un sol negru cenușos care are în componență urme arheologice specifice secolului IV. Urmează un sol negru măzărât, cu material ceramic din sec. IV și sec. VIII-IX. În partea superioară avem un sol negricios cu urme de cărămidă și cu material modern și contemporan, urmat de nivelul actual de călcare.

Ca și în Sc1, secțiunea Sc2 a oferit material ceramic din epoca bronzului, perioada secolului IV p.Chr. și pentru prima oară, în acest sit arheologic, material ceramic specific primei epoci a fierului.

În Sc2, peste solul viu se află un strat format din pământ negru cu galben, ce aparține epocii bronzului, urmat de un sol negru compact ce corespunde Hallstattului. Stratul de pământ negru măzărât corespunde locuirii din sec. IV și este suprapus de solul negricios cu urme de cărămidă și cu material modern și contemporan, urmat de nivelul actual de călcare.

În cele două secțiuni cercetate au fost surprinse urme materiale, atât în stratul de cultură, cât și în complexe. Acestea sunt șase gropi, de forme și dimensiuni diferite, un cuptor pentru ceramică și un complex hallstattian.

Complexe arheologice

Gropi

Gr.1, cu un diametru de 1 m, a apărut în Sc 1, la adâncimea de -1,40 m, în colțul de NV al secțiunii. Are o formă circulară și coboară în trepte până la adâncimea de -1,90 m. Groapa a avut, ca material arheologic, fragmente ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș, unele bucăți de chirpic precum și resturi osteologice animale.

Gr.2, de formă circulară, cu pereți drepecți, a apărut la adâncimea de 1,30 m și se încheie la -1,94 m. Groapa a apărut la 2,60 m de profilul de N și este tangentă cu profilul de V, având un diametru de 1,10 m. Această groapă face parte din același nivel

de cultură ca și precedentă, din ea prelevându-se oase, fragmente de chirpici și ceramice ce se încadrează în sec. IV p.Chr.

Gr.3, apărută în carourile doi și trei, deservea cuptorul C1, fiind zona prin care se putea face alimentarea cu lemne. Are o formă ușor ovalizată, conturul ei a apărut la adâncimea de -1,30 m și coboară în trepte (trei trepte de cca. 0,20 m lățime) până la 1,74 m, în zona din fața cuptorului. Din această groapă au fost recoltate materiale specifice culturii Sântana de Mureș, mici fragmente de lemn carbonizat, material osteologic și chirpici.

Gr.4 a fost surprinsă pe jumătate, în capătul de S al Sc1, la 0,20 m de profilul sudic, cealaltă parte fiind descoperită în Sc2. Are un diametru de 1,80 m, conturul ei fiind surprins la -1,40 m. Are o formă circulară, cu pereți dreți în Sc1 și trei trepte în zona de NV în Sc2. Adâncimea maximă a acestei gropi este de -2,10 m, din ea rezultând material osteologic și fragmente ceramice din epoca bronzului, cultura Noua.

Gr.5 a apărut în Sc2, c.3, are un diametru de 2,10 m, la nivelul superior la care a fost surprinsă, -1,30 m, este de formă circulară și coboară în trepte până la adâncimea de -2,25 m. Din această groapă a fost prelevat un împungător din os, un bogat material osteologic și fragmente ceramice din epoca bronzului, cultura Noua.

Gr.6 este surprinsă parțial în Sc2, la 0,20 m de colțul sud-vestic al secțiunii și dispune sub profilul de V. A apărut la adâncimea de -1,35 m și coboară în trepte până la -1,70 m. Au fost recoltate câteva resturi de oase și mici fragmente ceramice de epoca bronzului.

Cuptor de ars ceramică

A apărut în Sc1, la adâncimea de -0,85 m, la 0,20 m de profilul vestic, la 4,25 m de profilul sudic și la 4,80 m de profilul de N al secțiunii. Are un diametru de 1 m, grosimea pereților, arși la roșu, fiind de 0,05 m. Până la stratul de crustă, gros de 0,05 m, pereții s-au păstrat în adâncime doar 0,18 - 0,20 m, bolta fiind distrusă din vechime³. De altfel, în preajmă, în același strat, au fost găsite numeroase bucăți de chirpic și lut ars ce pot proveni și de la aceasta.

În urma secționării s-au putut observa urmele unor orificii circulare, precum și a unor rondele mari (0,12 m) din lut ars prevăzute cu orificii pentru asigurarea tirajului de aer.

Gura cuptorului a fost surprinsă pe latura sud-estică, sub forma unui canal ce duce spre Gr.3. Această groapă constituia zona prin care se realiza alimentarea cuptorului. La baza cuptorului, la adâncimea de -1,64 m, ca și în zona ce duce spre Gr.3, au fost descoperite bucăți de lemn carbonizat. Atât de pe crusta cuptorului, cât și din groapa ce îl deservea, au fost recoltate materiale ceramice specifice secolului al IV-lea.

Complex 1 - Hallstatt

Acest complex a apărut în secțiunea Sc2, începând de la m.9, spre N, între -0,90 și -1,20 m. El se prezintă sub forma unei depuneri consistente de oase de animale, vase și fragmente ceramice. Au fost recoltate două cești cu torți supraînălțate, un vas miniatural, un vâscior și fragmente ceramice având ca decor un brâu alveolat. Vasele sunt specifice culturii Basarabi și încadrează acest complex în prima epocă a fierului. De menționat că este prima dată când apar urme materiale din perioada hallstattiană în situl de la Negriștești.

Cele două secțiuni au oferit un bogat material ceramic, atât în contextul epocii bronzului, cât și în contextul epocii fierului. Ceramica aparținând epocii bronzului este din pastă grosieră și aparține culturii Noua⁴. Fragmente asemănătoare au fost descoperite și în alte puncte ale sitului.

Ceramica din prima epocă a fierului se încadrează în cultura Basarabi, ea fiind reprezentată prin vase de mici dimensiuni, lucrate cu mâna din pastă grosieră. Ca tipologie avem un vas miniatural, un vas cu proeminențe pe întreaga suprafață și ceașca cu două torți supraînălțate.

Ceramica secolului IV este reprezentată prin două categorii. Prima este reprezentată de ceramica grosieră, lucrată cu mâna, iar a doua categorie este ceramica lucrată la roată, de bună calitate, foarte bine arsă și fin lustruită⁵. Fragmentele ceramice prezintă ca ornament brâu alveolar, motive ornamentale lustruite în linie și zig-zag.

Materialul faunistic este bogat, alături de numeroasele oase de animale, apărând și o psalie din os cu linii incizate la partea superioară, ce poate fi încadrată în epoca bronzului (cultura Noua)⁶, precum și un mic împungător din os⁷.

Cercetarea preventivă derulată în situl Negriștești, pe latura de V a școlii din localitate, a pus în evidență urme de locuire din epoca bronzului (cultura Noua), prima epocă a fierului, sec. IV și perioada prefeudală (sec. VIII-IX). Au fost golite șase gropi, s-a descoperit un cuptor, datat în sec. al IV-lea și un complex hallstattian, compus din vase ceramice și material faunistic. Densitatea mărturiilor arheologice surprinse pe o suprafață relativ mică, ne determină să credem că limita sitului se află mai spre E, dincolo de școală și șosea.

Note:

1. M. Nicu, C. Ilie, *Situri și puncte arheologice din județul Galați*, Danubius 20, Galați, 2002, p.5-42
2. *Idem*, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștești Curtea Școlii*, CCA 2008; *idem*, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștești Curtea Școlii*, CCA 2009.
3. D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e. n.*, Editura Junimea, Iași, 1978, p.106; p.223, fig. 64/6;
4. A. C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, Arheologia Moldovei 2-3, 1964, p. 166, fig. 14/2, 6; *idem*, *Repertoriul Culturii Noua-Coslogeni din România, Așezări și necropole*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos 9, 1991, p.351, fig.179-N/6; p. 356, fig. 184-N/7; p.365, fig.193-N/2; p.378, fig.206-N.ma/5;
5. V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă sec. III-IV*, Editura Arc 2000, București, 2004, p.574, fig.219/9; p.590, fig.233/9; O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș – Cemejacov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, pl.317/9;
6. A. C. Florescu, *Contribuții...*, p.158, fig. 9/6; *idem*, *Repertoriul Culturii Noua...*, p.322, fig.150-A; p.323, fig. 151-A; p.324, fig. 152-A;
7. *Idem*, *Contribuții...*, p.163, fig.13/15; *idem*, *Repertoriul Culturii Noua...*, p.307, fig. 135-A.

Abstract:

The preventive investigation made at Negriștești site, Galați county, on the west side of the local school, has revealed remains of settlements from the Bronze Age (Noua culture), Early Iron Age (Basarabi culture), 4th century AD (Sântana de Mureș-Cerneahov culture), and the 8th – 9th centuries. During the excavations, we found six pits, a pottery kiln from the Sântana de Mureș-Cerneahov culture, and a Hallstattian context containing animal bones and pottery.

146. Niculițel, com. Niculițel, jud. Tulcea**Punct: Baza sportivă (fosta fermă zootehnică)**

Cod sit: 161044.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 324/2009

Colectiv: Dorel Paraschiv – responsabil, Georgică Costea, George Nuțu, Mihaela Iacob, Liliana Marcu (ICEM Tulcea)

Punctul e situat în partea central-nordică a localității Niculițel, la cca. 200 m S de val (care în prezent nu se mai observă pe acest tronson) și la cca. 10 m E de cursul unui pârâu, care în anii '50 – '60 a fost mutat la cca. 100 m spre V. În literatura de specialitate e menționat faptul că la S de val se găsește un *vicus*, iar la N de acesta o *villa* datată în sec. II – III p. Chr¹. La *villa* respectivă a efectuat cercetări arheologice V. H. Baumann în anii '70, prilejuate de extinderea complexului zootehnic².

Săpătura pentru fundațiile unei baze sportive, executată mecanic pe o suprafață de cca. 200 m² a dus la distrugerea unor vestigii de epocă romană. Înainte, acestea fuseseră afectate și de fundațiile grajdurilor fostei C.A.P. Săpătura mecanică s-a realizat într-o suprafață dreptunghiulară, cu dimensiunile de 20 x 9,75 m, orientată aproximativ E – V. În colțul de SE și în zona de V a suprafeței au apărut materiale arheologice de epocă romană. Amplasamentul viitoarei baze sportive a fost schimbat, iar în zona de V a suprafeței, unde săpătura cu utilajul se realizase până la adâncimea de 0,7 – 0,8 m, au fost trasate două secțiuni, S1 și S2, orientate aproximativ N – S, cu dimensiunile de 9,75 x 2, respectiv 9,75 x 3 m, cu un profil de 0,5 m între ele. Săpătura mecanică ajunsese într-un strat de dărâmatură din țigle și olane.

Secțiunea 1

La adâncimea de 0,85 – 1 m, în profilul de V, au apărut fundațiile pentru două baze de coloane.

Prima fundație (pătrat cu latura de cca. 1 m), descoperită în centrul secțiunii, are înălțimea de doar 0,20 m, fiind realizată din două rânduri de pietre de mici dimensiuni legate cu mortar. Pe fundație se găsește o bază de coloană din calcar cu următoarele dimensiuni: înălțime – 0,17 m; latura părții inferioare – 0,38 m; diametrul părții superioare (fusului) – 0,30 m. Partea superioară a bazei de coloană a apărut la adâncimea de 0,85 m, iar fundația pentru aceasta la 1 m.

A doua fundație a apărut în zona de S a secțiunii, la distanța de 1,65 m de prima, la adâncimea de 0,85 m. Aceasta se prezintă ca un zid în forma literei L și e formată dintr-un singur rând de pietre legate cu mortar. Fundația are grosimea de 0,6 – 0,8 cm; o latură, aproape perpendiculară pe profil are lungimea de 1 m, iar cealaltă, aproape paralelă cu acesta, se păstrează pe 1,5 m. Probabil că aceasta susținea o altă bază de coloană, dacă nu avem de-a face cu un zid de compartimentare a edificiului.

Nivelul corespunzător bazei de coloană constă într-un strat de pământ galben tasat; acesta se păstrează mai bine în jumătatea de S a secțiunii. Pe nivel au fost descoperite numeroase țigle, olane, cărămizi, vase ceramice și de sticlă fragmentare, piroane de fier, oase de animale și o monedă emisă de Markianopolis pentru Caracalla.

Sub primul nivel urmează un strat de umplutură cu o cantitate imensă de ceramică, vase de sticlă, *tegulae*, *tubuli* de apeduct în stare fragmentară, piroane din fier și oase de animale, apoi, la adâncimea de 1,70 – 1,80 m în profilul de N și

la 1,50 m în cel de S, un alt nivel, amenajat pe steril. În profilul de N al secțiunii, pe nivel, se observă un strat de arsură cu grosimea de 0,20 m. Tot în această zonă se găsesc numeroase pietre ce provin probabil de la o construcție distrusă de amenajarea „edificiului cu coloane”. În capătul de S al S1 și S2, în steril, a apărut fundația unui zid din care se mai păstrează un singur rând de pietre. Acestea este orientată aproximativ E – V, are o grosime de 0,50 m și se păstrează pe o lungime de 3 m și provine de la un edificiu ce a funcționat pe primul nivel (cronologic) de locuire.

Secțiunea 2

În S2, stratigrafia e mult mai distrusă decât în S1; aceasta poate fi observată doar în jumătatea de N, unde se observă cele două niveluri (cel inferior având numeroase pietre, provenite, probabil de la aceeași construcție amintită în S1). În jumătatea de S stratul arheologic e deranjat în totalitate.

Spre mijlocul secțiunii, la adâncimea de 0,7 – 0,8 m, în profilul de V, au apărut resturile unui cuptor, ce avea probabil forma circulară și diametrul de cca. 2 m, ulterior ultimului nivel de locuire. Tot în aceeași zonă, parțial sub cuptor, la adâncimea de 1,6 m, a apărut o groapă circulară, cu diametrul de 2,2 m; fundul acesteia se găsește la –2,6 m. În groapă au fost descoperite numeroase vase ceramice fragmentară – amfore *Berenice MR 3* și *MR 5*, farfurii pontice, vase cu barbotină, ulcioare – în special cu gura trilobată, oale, un ac din os și un piron din fier.

În ceea ce privește funcționalitatea „edificiului cu coloane” considerăm că avem de-a face cu o nouă *villa*, alte cercetări arheologice din această zonă neducând la identificarea de vestigii arheologice; ferma cercetată de V. H. Baumann se găsește la N de val, deci la o distanță de peste 200 m.

Materialele arheologice din săpătură și cele recuperate din urma intervenției mecanice se datează între mijlocul sec. II și începutul sec. IV p. Chr. și constau în: amfore *Zeest 94*, *Zeest 104 – 105*, *Zeest 84 – 85*, *Dressel 24*, *Dressel 2 – 5*, *Cretane 4*, *Berenice MR 3*, *Berenice MR 5*, *Kapitan II*, *Berenice 298 – 299*, *Carthage LR 2*, amfore de masă; veselă de masă locală, nord-pontică, produsă în atelierele din teritoriul orașului Nicopolis ad Istrum (platouri *terra sigillata* și vase decorate cu barbotină) și în Orient (în special boluri și platouri pergameniene); vase de băut (ulcioare „cu disc”, cu gura trilobată, căni, ceșcuțe cu corpul globular, cupe); veselă de bucătărie de factură locală (oale, cratițe, castroane); vase-borcan cu brâu alveolar lucrate la mână; afumători; opaițe; vase din sticlă; ace din os; o unealtă (săpăligă) și mai multe piroane din fier; țigle, olane și cărămizi; *tubuli* de apeduct; partea anterioară a unei statuete (Venus) și cea posterioară a alteia, din ceramică; monede – 3 ex. (1 ex. Antoninus Pius – Ephesos, 1 ex. Caracalla – Markianopolis, 1 ex – as datat în sec. II – III). La acestea, se adaugă o mare cantitate de oase de animale (de la bovine, ovicaprine, suine, cabaline, canide, păsări).

Note:

1. V. H. Baumann, *Ferma romană în Dobrogea*, Tulcea 1983, p. 71 – 74; Maria Bărbulescu, *Viața rurală în Dobrogea romană (sec. I – III p. Chr.)*, Constanța 2001, p. 79 – 80.

2. V. H. Baumann, *op. cit.*, p. 97 – 107, 166 – 177.

Abstract:

The location is situated in the central-north part of the locality of Niculițel, about 200 m south from the *vallum* (which

currently can no longer be noticed on this segment) and about 10 m east of the course of a stream, which in the '50s – '60s was moved about 100 m to the west. The relevant literature mentions that south of the *vallum* there is a *vicus*, and north of it a *villa* dated to the 2nd – 3rd centuries AD. At that *villa* V. H. Baumann conducted archaeological excavations in the '70s, due to the extension of the zootechnical farm. The excavation for the foundation of a sports center conducted mechanically on an area of about 200 sq.m. led to the destruction of some Roman period vestiges. The mechanical excavation had reached a debris layer of tiles and gutter tiles. We drew two sections, S1 and S2, oriented approximately to the N – S, sized 9.75 x 2, 9.75 x 3 m, respectively, with a 0.5 m section between them, in which we identified the foundations of a construction with limestone columns. As regards the functionality of the "building with columns" we consider that we deal with a new *villa rustica*, other archaeological excavations in this area being confined to identifying the archaeological vestiges; the farm investigated by V. H. Baumann can be found north of the *vallum*, therefore at a distance of over 200 m.

The archaeological materials from the excavation and those recovered from the mechanical intervention (amphoras, diverse pottery, coins, tiles, gutter tiles, and water pipes) dates between the middle of the 2nd century and the beginning of the 4th century AD.

147. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara

Punct: Peștera Bordul Mare

Cod sit: 90609.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 185/2009

Colectiv: Marin Cârciumaru - responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Cristian Constantin Roman (MCC Hunedoara), Radu Ștefănescu (MI Brașov), Ovidiu Cîrstina, Daniela Iamandi (CNMCD Târgoviște)

Peștera Bordul Mare de la Ohaba Ponor (com. Pui, jud. Hunedoara) este situată la marginea satului Ohaba Ponor, fiind săpată într-o bordură calcaroasă a munților Șureanu. Peștera a fost cercetată în mai multe etape arheologice. Prima campanie de cercetări arheologice s-a desfășurat între 1923 și 1929 sub conducerea lui M. Roska, care și-a axat săpăturile pe terasa din fața peșterii și puțin în interiorul acesteia¹. În perioada 1954-1955, cercetările arheologice din această peșteră au fost reluate de un colectiv condus de C. S. Nicolăescu-Plopșor², iar în 1983, 1986 și 1994, Al. Păunescu realizează câteva sondaje de verificare³.

Bogăția materialului litic musterian descoperit în această peșteră de-a lungul timpului, cât și faptul că este singura peșteră din țară în care au fost descoperite fosile aparținând omului de Neanderthal, ne-a determinat să începem în anul 2009 salvarea depozitului arheologic care a mai rămas în urma săpăturilor realizate încă de timpuriu în această peșteră.

A fost săpată o secțiune de 4 mp, săpătura ajungând până la patul peșterii. Întreg sedimentul a fost trecut prin sită, iar înregistrările au fost realizate tridimensional, adâncimile fiind raportate la un unic punct 0.

Din punct de vedere stratigrafic, au fost identificate 6 straturi, dintre care două niveluri arheologice musteriene. Primele trei straturi, până la adâncimea de 0,80-0,90 m sunt deranjate de galeriile făcute de animale, dar și de alunecarea sedimentului spre mijlocul peșterii, alunecare produsă ca urmare a denivelării depozitului din cauza vechilor săpături arheologice. În aceste straturi au fost descoperite materiale arheologice din epoci diferite, amestecate din cauza deranjamentelor: ceramică, piese litice de factură musteriană, faună actuală și faună fosilă etc. Sub aceste straturi, urmează un nivel cu pietre mari de calcar fragmentate prin gelivaj. Sub nivelul de pietre de calcar, au fost identificate două niveluri arheologice musteriene.

Primul nivel musterian corespunde musterianului III descoperit în perioada 1954-1955 și stratului III identificat de M. Roska. Acest nivel cultural este cel mai bogat strat de cultură musterian din peștera Bordul Mare. Utilajul litic descoperit se înscrie în caracteristicile întregului ansamblu musterian din această peșteră, fiind reprezentat prin așchii groase cu talon cortical și margini convergente, așchii à dos corticale, fragmente de așchii și deșeuri de debitaj. Materia primă din care au fost debitate piesele descoperite este reprezentată prin cuarțit. Fauna descoperită prezintă un grad mare de fragmentaritate. Al doilea nivel musterian este reprezentat prin același tip de piese litice și faună fragmentară. În acest strat a fost făcută o descoperire remarcabilă pentru Paleoliticul Mijlociu: o fosilă colectată de oamenii de Neandertal și adusă în sit. Descoperiri de acest tip sunt destul de rare în Europa, fosile găsite în strate musteriene mai fiind identificate doar în câteva situri din Franța, la Arcy-sur-Cure, Pech de l'Azé I, Combe Grenal sau Chez Pourré-Chez Comte.

Descoperirea foarte importantă realizată în acest an, dar și bogăția materialului litic musterian din această peșteră, sunt elemente importante pentru continuarea salvării depozitului peșterii Bordul Mare prin realizarea de săpături arheologice în anii următori.

Note:

1. Roska M., 1943, *A Ponorházi Bordul-Mare Barlangjának Paleolithikuma*, Közlemények 3, 1, p. 47-61.
2. Nicolăescu-Plopșor C. S., Gheorghiu Alex., Haas N., Maximilian C., Nicolaescu-Plopșor D., Papazoglakis M., Comșa E., 1955, *Șantierul arheologic Cerna-Olt - Ohaba Ponor, Băile Herculane* (*Le chantier archéologique de Cerna-Olt - Ohaba Ponor, Băile Herculane*), SCIV 6, 1-2, p.129-149, Nicolăescu-Plopșor C. S., Haas N., Păunescu Al., Bolomey Al., 1957, *Șantierul arheologic Ohaba-Ponor (reg. Hunedoara, r. Hațeg)*, Materiale 3, p. 41-49.
3. Păunescu Al., 2001, *Paleoliticul și Mezoliticul din spațiul Transilvan*, Editura AGIR, București, 574 p, 246 fig, ISBN 973-8130-28-X.

Résumé:

D'importantes découvertes faites au fil du temps dans la grotte Bordul Mare d'Ohaba Ponor, nous avons décidé de reprendre les fouilles archéologiques dans cette grotte pour le sauvetage du dépôt. Ont été trouvés deux niveaux moustériens. L'industrie lithique est représentée par éclats épais avec talon cortical et bord convergente, éclats à dos cortical, éclats ordinaires etc., débité en quartzite. Dans la couche moustérienne plus profonde a été découverte un fossile collecté et apporté dans la grotte par les habitants moustériens.

148. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna**Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B**

Cod sit: 63919.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 127/2009

Colectiv: Dan Buzea – responsabil, Valerii Kavruk, Adela Mateș, Radu Zăgreanu (MNCR)

Satul Olteni aparține comunei Bodoc, județul Covasna și este situat la 10 km N de orașul Sfântu Gheorghe, de ambele părți ale D.N-12, Brașov - Miercurea Ciuc. Situl arheologic (Situl B), este situat pe o terasă înaltă, neinundabilă, aflată pe partea dreaptă a râului Olt.

În perioada 2005 - 2009, conform unor contracte de eliberare a terenului de sarcină arheologică încheiate între SC DOMARKT SRL și MNCR, au fost descoperite și cercetate mai multe complexe arheologice ce datează din *neolitic*, *eneolitic*, *epoca bronzului târziu*¹ precum și o *necropolă geto-dacică* (sec. IV – III a.Chr.)

Principalul obiectiv al cercetării arheologice a fost eliberarea terenului de sarcină arheologică în zona exploatarei carierei de nisip.

În anul 2009, a fost cercetată o suprafață de 5.000 m². Decopertarea terenului până la adâncimea de - 0,4 m, s-a realizat pe toată suprafața cu mijloace mecanizate (excavator cu lamă dreaptă). Au fost cercetate mai multe complexe arheologice ce datează din perioada *neolitică* și *eneolitică* (4 locuințe, 5 gropi „menajere” și un cuptor).

Urme de locuire neolitice

Au fost descoperite și cercetate 2 complexe de locuit (L.17 și L.18); 4 gropi „menajere” (Gr. 46, Gr. 47, Gr. 48 și Gr. 49) și un 1 cuptor (Cuptor nr. 2 - distrus din vechime).

Complexele de locuit

L17 (c. LL-RR/16'-22') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma relativ ovală (14 x 12 m), orientată pe direcția NE-SV. Complexul era format din mai multe gropi suprapuse ce au fost săpate în momentul amenajării acestui complex de locuit cu patru cuptoare și o vatră de foc. Umplutura era formată din pământ negru, afânat, în amestec cu fragmente ceramice, fragmente de lipitură, puține fragmente de lemn ars, unelte din piatră (râșnițe și fragmente de râșniță) și silex.

Groapa complexului era adâncită cu 0,5 - 0,8 m în solul steril. Nivelul de călcare pe aproape toată suprafața complexului, era relativ plat. Pe acest nivel au fost descoperite mai multe gropi de diferite forme și dimensiuni.

În partea centrală a complexului a fost cercetată o vatră de foc (păstrată fragmentar), lângă care au fost descoperite fragmente de vase ceramice. Dimensiunile vetrei erau de 1,2 x 0,8 m, grosimea arsurii fiind de 0,1 m. Peste lipitura vetrei au fost descoperite fragmente ceramice de la un vas decorat cu brăuri alveolare, iar în partea sud-estică a fost descoperit un fragment de râșniță.

Cuptoarele au fost descoperite în patru zone diferite ale complexului: Cuptor nr. 1, (NV); Cuptor nr. 2 (SE); Cuptor nr. 3 (SV) și Cuptor nr. 4 (E). Dintre acestea s-a păstrat aproape integral numai Cuptorul nr. 4.

Cuptoarele aveau forma circulară cu diametrul cuprins între 1,2 - 1,6 m. Pentru amenajarea cuptoarelor a fost săpată o groapă în solul steril, de formă semisferică. Partea de jos (vatra)

și partea de sus (bolta), au fost bine netezite (probabil cu lipitură de lut în amestec cu nisip). Alimentarea cuptoarelor cu combustibil solid se făcea printr-o gură de alimentare aflată în partea dinspre interiorul gropii complexului (acest loc s-a distrus din vechime). Înălțimea bolții cuptoarelor era cuprinsă între 0,2 - 0,5 m.

În apropierea Cuptorului nr. 2 au fost descoperite râșnițe întregi din piatră și unele păstrate fragmentar. Din Cuptorul nr. 4 au fost descoperite mai multe fragmente de oase de animale.

Dimensiunile reduse, forma, înălțimea bolții, prezența râșnițelor și a oaselor animaliere, ne determină să atribuim aceste cuptoarele uzului casnic, în special pentru pregătirea hranei. Nu excludem nici posibilitatea ca aceste cuptoare să fi fost utilizate la arderea vaselor și obiectelor din lut sau pentru încălzit.

L18 (c. II-LL/36'-39') a fost descoperită la -0,5 m, groapa avea forma relativ ovală (6,6 x 4,4 m) și era orientată pe direcția E - V. Groapa locuinței avea pereții oblici și era adâncită cu 0,5 - 0,8 m în solul steril. Umplutura complexului era formată din pământ negru, ușor tasat, în amestec cu puține fragmente ceramice. Fundul locuinței era relativ plat și pe nivelul de călcare au fost descoperite mai multe gropi de diferite forme și dimensiuni.

În partea sud-estică a locuinței a fost descoperit un cuptor cu boltă semisferică, păstrat aproape integral. Cuptorul avea forma circulară cu diametrul vetrei de 1,1 m și înălțimea bolții de 0,2 m. Gura de alimentare a cuptorului se afla înspre interiorul gropii locuinței și era cu cca. 0,4 m, mai sus față de nivelul de călcare. Cuptorul este de același tip cu celelalte cercetate în L.17.

Gropile „menajere”

Gr. 46 (c. HH-II/39') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma circulară cu diametrul de 1 m, pereții oblici și fundul relativ sferic. Groapa era adâncită cu 0,3 m în solul steril. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, ușor tasat în amestec cu puține fragmente ceramice.

Gr. 47 (c. LL/42') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma ovală (1,6 x 1,4 m), pereții oblici și fundul plat. Groapa era adâncită cu 0,5 m în solul steril. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, tasat, în amestec cu puține fragmente ceramice.

Gr. 48 (c. LL-MM/43'-44') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma ovală (1,5 x 1,3 m), pereții oblici și fundul plat. Groapa era adâncită cu 0,5 m în solul steril. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, tasat, în amestec cu puține fragmente ceramice.

Gr. 49 (c. OO-PP/12'-13') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma ovală (2,4 x 1,5 m), pereții oblici și fundul plat. Groapa era adâncită cu 0,3 m în solul steril. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, afânat, în amestec cu puține fragmente ceramice.

Instalații de foc

Cuptorul nr. 2 (c. VV-XX/13'), a fost descoperit la -0,4 m, avea forma probabil circulară cu diametrul vetrei de cca. 0,8 x 0,9 m. Bolta s-a păstrat parțial și avea înălțimea de cca. 0,2 m. Urmele cuptorului prăbușit erau răspândite pe suprafața de 1,5 x 1,4 m.

Printre dărămăturile cuptorului au fost descoperite fragmente ceramice și mai multe pietre neprelucrate. Cuptorul a fost descoperit în așezare în apropierea locuințelor.

Urme de locuire eneolitice

Au fost descoperite și cercetate 3 locuințe (L.19, L.20 și L.21); și o groapă „menajeră” (Gr. 50).

Complexele de locuit:

L19 (c. RR-ȚȚ/3'-7') a fost descoperită la -0,5 m, groapa avea forma relativ ovală (6,8 x 5,6 m) și era orientată pe direcția N - S. Groapa locuinței avea pereții oblici și era adâncită cu 0,6 - 0,8 m în solul steril. Umplutura complexului era formată din pământ negru, puternic tasat, în amestec cu puține fragmente ceramice. Fundul locuinței era relativ plat și pe nivelul de călcare au fost descoperite mai multe gropi de diferite forme și dimensiuni. Pe latura sudică a gropii L.19 s-a observat că aceasta secționa locuința L.20.

L20 (c. SS-XX/4'-7') a fost descoperită la -0,5 m, groapa avea forma relativ ovală (8,4 x 6,0 m) și era orientată pe direcția N - S. Groapa locuinței avea pereții oblici și era adâncită cu 0,5 m în solul steril. Umplutura complexului era formată din pământ negru, afânat, în amestec cu mult material ceramic fragmentat. Fundul locuinței era relativ plat și pe nivelul de călcare au fost descoperite mai multe gropi de diferite forme și dimensiuni.

L21 (c. RR-TT/8'-10') a fost descoperită la -0,5 m, groapa avea forma relativ ovală (6,8 x 5,6 m) și era orientată pe direcția NE-SV. Groapa locuinței avea pereții oblici și era adâncită cu 0,6 m în solul steril. Umplutura complexului era formată din pământ negru, afânat, în amestec cu mult material ceramic fragmentat și un fragment de rășniță. Fundul locuinței era relativ plat și pe nivelul de călcare au fost descoperite mai multe gropi de diferite forme și dimensiuni.

Gropile „menajere”

Gr.50 (c. SS-TT/11'-12') a fost descoperită la -0,5 m, avea forma relativ ovală cu (3,6 x 2,5 m), pereții oblici și fundul plat. Groapa era adâncită cu 0,4 m în solul steril. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, ușor tasat, în amestec cu puține fragmente ceramice.

Importanța deosebită a descoperirilor de la Olteni rezultă în atestarea prin complexe variate și inventar caracteristic, a unei comunități *Linier ceramice cu note muzicale* (Notenkopf). În plus, cercetarea în perioada 2005 – 2009 a celor 14 locuințe, 4 vetre de foc, 2 cuptoare și cca. 30 de gropi „menajere” au adus date inedite despre modul de amenajare a locuințelor, cuptoarelor, vetrelor și diferitelor tipuri de gropi.

La Olteni – Situl B, pe o suprafață de 1,5 ha, a fost descoperită și cercetată una dintre cele mai mari așezări aparținând *Culturii Ceramicii liniare cu note muzicale* de pe teritoriul României.

În zona SE transilvăneană în așezările Notenkopf sunt menționate descoperiri atribuite culturilor eneolitice timpurii de tip Boian – Giulești și Precucuteni. Materialele arheologice descoperite la Olteni, în complexele aparținând celor două culturi eneolitice menționate mai sus, cu ceramica excizată (decor „tabla de șah”, „dinți de lup” etc.), par a fi contemporane.

În ceea ce privește originea culturii Precucuteni sunt acceptate ca arie de formare zona SE transilvăneană și partea central-vestică a Moldovei, elemente componente fiind cele ale culturii *Boian* și culturii *ceramicii liniare*.

Note:

1. Dan Buzea, *Șantierul arheologic de salvare Olteni „Cariera de nisip”*, Angustia 7, Arheologie, p. 183-226, Sfântu Gheorghe, 2002; Dan Buzea, *Sat Olteni Cariera de nisip*, în *Noi descoperiri arheologice în sud – estul Transilvaniei*. Catalog de expoziție, p. 73 – 80, Covasna, 2003.

Bibliografie:

V. Sîrbu, V. Căvruc, D. Buzea, *A 4th-3rd centuries BC Dacian community in Southeastern Transylvania: the findings from Olteni, Covasna County*, p. 229-251, în *Thracians and Celts*, Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, edited by Valeriu Sîrbu and Lucian Vaida.

Abstract:

During the years 2005-2009, conforming to rescue excavation contracts signed with SC DOMARKT SRL, The National Museum of Eastern Carpathians investigated Neolithic, Eneolithic, Late Bronze Age, Latene Period (the Geto-Dacian Culture) archaeological features. In 2009 an area of 5.000 square meters was investigated. Several complexes belonging to the Neo-Eneolithic Period (5 dwellings, 5 “refuse” pits, and an oven) were uncovered.

The Neolithic settlement. Dwelling no. 17, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (14x12 m) and was oriented on a NE – SE direction. In the central part of it a fire hearth was discovered. In four different places of this complex we discovered four ovens.

Dwelling no. 18, found at the depth of 0.5 m, had a relatively rectangular shape (6.6 x 4.4 m) and was oriented on an E–W direction. In the south-eastern side of the dwelling we found an oven, with semispherical vault, preserved almost completely.

The “refuse” pits. The pits were found at the depth of 0.5 meters, they had resembling infill (consisting of black soil in which Neolithic ceramic fragments emerged), but their shapes were different: some of the pits had oval shape, with dimensions between 1.3 x 2.4 m (Pits 47 – 49) with oblique walls and a relatively spherical bottom, and some of them had circular shape, with the diameter between 0.9 – 1 meters (Pit no. 46).

The fire installations. Oven 2 was discovered at the depth of - 0.4 meters, it had a diameter of about 0.8 – 0.9 meters. The vault was preserved partially and had 0.2 m height kept.

The Eneolithic settlement. Dwelling no. 19 found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (6.8x5.6 m) and was oriented on a N – S direction. Dwelling no. 20, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (8.4x6 m) and was oriented on a N – S direction. Dwelling no. 21, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (6.8x5.6 m) and was oriented on a NE – SW direction.

The “refuse” pits

Pit no. 50, found at the depth of 0.5 m, had a relatively oval shape (3.6 x 2.5 m) and was oriented on a NE – SW direction.

The great importance of the discoveries from Olteni results from the variety of contexts discovered, and the specific inventory of a community belonging to Linear Pottery Culture with Musical Notes. The newest excavations brought important data about the way of arranging the dwelling, ovens, hearths, and different kinds of pits. On what it concerns the origin of Precucuteni Culture there are accepted as forming area the south/eastern Transylvania and the central/western part of Moldova, the main components of Precucuteni being Boian Culture and Linear Pottery Cultures.

149. Ovidiu (Poiana), jud. Constanța**Punct: Centura ocolitoare a municipiului Constanța, sector Ovidiu-Poiana, Km 4+500 - 4+750**

Cod sit: 60712.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 285/2009

Colectiv: Constantin Băjenaru - responsabil, Cătălin Dobrinescu, Cătălin-Mircea Nopcea (MINAC), Petre Colțeanu, Ștefan Georgescu, Dan Vasilescu, Radu Petcu (masteranzi UO Constanța).

Cercetarea preventivă efectuată în perioada septembrie-octombrie 2009 a avut drept scop descărcarea de sarcină arheologică a unui sector din viitoarea centură ocolitoare a municipiului Constanța. Este vorba de sectorul cuprins aproximativ între Km 4+500 și 4+750, în teritoriul administrativ al orașului Ovidiu și în apropiere de satul Poiana (aproximativ 2,5 km NV de marginea acestuia). Situl a fost reperat în timpul lucrărilor de supraveghere arheologică pe traseul șoselei. Concentrarea de material arheologic pe acest tronson a impus transformarea din supraveghere în cercetare arheologică preventivă.

Metodologia de cercetare a constat inițial în efectuarea de secțiuni stratigrafice manuale, cu pornire de la nivelul de călcare lăsat de decaparea stratului vegetal superficial efectuată în timpul supravegherii. În timpul săpăturii manuale constructorul a distrus abuziv secțiunile efectuate și a nivelat terenul până la o cotă de aproximativ -0,70 m față de nivelul actual. Pentru salvarea complexelor arheologice s-a practicat ulterior o cercetare în suprafață care a încercat să evidențieze cât mai clar dispunerea în teren a complexelor.

Situl supus intervenției noastre se află la cca. 10 km N de incinta anticului Tomis, probabil în apropierea drumului antic ce ducea la Histria, drum aflat la 2 km V de țărmul actualului lac Siutghiol. Zona este, din punct de vedere geomorfologic, cu aspect de stepă, fără alte elemente de diferențiere (văi sau terase), excepție fiind intervențiile antropice precum tumulii funerari antici care jalonau drumul dintre Tomis și Histria.

În suprafața cercetată, de cca. 200 x 40 m, am executat 9 secțiuni de control rezultând următoarea succesiune stratigrafică: 1. strat vegetal actual, de culoare negru-brun, cu o grosime de 0,30 - 0,40 m, ce conține rare fragmente ceramice, aduse la suprafață de arături; 2. nivelul vegetal antic, de culoare brună, cu o grosime de cca. 0,50 m, ce conține la partea superioară la fel de puține fragmente ceramice, însă de la baza acestuia pornesc în loess complexele elenistice; 3. loess, surprins la cca. 0,90 - 1 m față de nivelul actual de călcare, în care au fost săpate complexele elenistice.

În perimetrul menționat am identificat un număr de 113 complexe, din care 101 gropi, celelalte 12 fiind cuptoare pentru preparatul hranei, gropi de împrumut de mari dimensiuni, două șanțuri de delimitare paralele situate în partea de N a ariei cercetate, orientate NE-SV, și un al treilea șanț care traversează sectorul cercetat pe direcția NV-SE (aproape perpendicular pe primele două). Primele două șanțuri, identificate pe o porțiune de cca. 40 m între Km 4,500 și 4,600, au o lățime de cca. 0,40 - 0,60 m și o adâncime medie de 0,40 m. În profil acestea au formă de „V”, albiate sau cu trepte. Cel de-al treilea șanț este lat de cca. 0,80 - 1 m, adânc de aproape 0,30 m și are profilul albiat. Celelalte complexe menționate mai sus se concentrează mai mult în porțiunea cuprinsă între Km

4,600 și 4,750 ai șoselei proiectate. Denumite de noi „gropi de împrumut”, complexele C1, C2 și C9 au dimensiuni și forme variabile. C1, situat în marginea de NE a zonei cercetate, are o formă aproximativ patrulateră, dimensiunile fiind de cca. 9 x 10 m, și o adâncime maximă de cca. 3,00 m. este săpat în loess și prezintă o serie de scobituri neregulate în pereți. Materialul arheologic recuperat din umplutură este abundent (fragmente ceramice elenistice și getice, pietre și oase de animale). C2 este un complex de formă ovală, cu dimensiunile aproximative de 7,50 x 5,50 m. Are trepte săpate în loess ce permite accesul spre partea inferioară a gropii dinspre V spre E. Prezintă numeroase alveolări și scobituri în pereții frontali și laterali. Materialul arheologic recuperat constă din fragmente de amfore (unele ștamplate), fragmente ceramice getice, greutăți de lut piramidale, cu perforație la partea superioară, oase de animale, cenușă și pietre. Înspre NV, în apropierea treptelor, a fost descoperit și un cuptor pentru prepararea hranei, săpat în loess, cu o substrucție din pietre și fragmente de amfore elenistice. C9 are o formă aproximativ ovală, dimensiunile de 8,50 x 9,00 m cu mai multe gropi și alveole săpate în interior și un cuptor de același tip cu cel menționat mai sus, situat în partea de NV. Se remarcă și aici abundența materialului arheologic din umplutură, de aici provenind și un fragment de statueta elenistică de lut ars. În legătură cu utilitatea acestor complexe, apreciem că prin lipsa unor gropi de pari, a podelelor și a altor elemente constitutive ale unor bordeie, funcționalitatea lor trebuie legată, în principal, de extragerea lutului, fără a elimina total posibilitatea folosirii lor mai apoi ca adăposturi rudimentare, în cazul complexelor ce au cuptoare în apropiere.

Cuptoarele – C3, C4, C5, C6, C7, C8 și C10 – sunt de același tip cu precedentele, însă apar individualizate în cadrul general al săpăturii. În cazul cuptorului C7 în substrucția vetrei au apărut și mânere de amforă ștamplate. O caracteristică a acestor complexe sunt anexele de formă patrulateră sau ovală situate în dreptul gurii cuptorului. Cu dimensiuni de cca. 2-3 m, o lățime de aproximativ 2 m și o adâncime de 0,50 - 0,60 m acestea prezintă alveole în laterale și la partea inferioară și au în umplutura lor materiale arheologice.

Cele mai numeroase complexe descoperite în aria cercetată sunt gropile. După profilul lor am identificat două tipuri: în formă „clopot” (cu pereții mai mult sau mai puțin bolțiți și dimensiuni variabile) sau cu pereții drepți. În general, au în umplutură numeroase materiale arheologice, constând din fragmente ceramice elenistice și getice, fragmente osteologice, pietre de diferite dimensiuni, cenușă. Spre exemplificare vom menționa câteva din cele mai sugestive complexe, care prin conținutul lor permit unele interpretări.

Groapa 22 (G22) a fost conturată la -1,00 m adâncime față de nivelul actual de călcare. Are gura rotundă și este clopotită. Dimensiunile sunt următoarele: diametrul gurii = 1,60 m, diametrul bazei = 1,75 m și adâncimea -2,20 m. În umplutură au fost descoperiți bolovani de calcar, o amforă spartă cu ștampile pe ambele mânere, coarne de ovicaprine, alte fragmente ceramice getice și elenistice, oase de animale și o monedă de argint bătută la Histria.

G25 s-a conturat tot la -1,00 m față de nivelul actual de călcare, are o formă cilindrică, cu pereții drepți, diametrul = 2,10, adâncimea = -1,75 m. Pe fundul gropii au fost descoperiți bolovani de calcar, iar în umplutură fragmente ceramice elenistice și getice, oase de animale și o monedă de bronz, emisă la Tomis. G54 are gura rotundă și o formă clopotită; diametrul gurii = 2,30 m, diametrul bazei = 3,30 m și

adâncimea=-2,00 m. La bază a fost descoperit un craniu de animal și un fragment mare de amforă. În umplutură au mai apărut fragmente ceramice elenistice, getice și oase de animale.

G68 are gura rotundă și este de tip „clopot”; diametrul gurii=2,00, diametrul bazei=3,10 m, adâncimea= - 3,30 m. Pe fundul gropii, lipite de perete, au fost depuse cinci găuri de amforă (unele cu ștampile) și bolovani de calcar. În umplutură au fost descoperite fragmente de *kantharoi* și mânere de amforă ștampilate, oase de animale și de pește, scoici și un corn de bovid. Prezența monedelor, a depunerilor de cranii, coarne de animale, fragmente de amforă sau chiar fragmente umane (G73) ne determină să apreciem posibilitatea unei funcționalități cultice a gropilor și a întregului perimetru cercetat de noi. La acestea adăugăm și șanțurile de delimitare aflate în partea de N a perimetrului cercetat. Precizăm, că această arie reprezintă numai o parte din cele 4 ha identificate de noi în teren, suprafața cercetată fiind delimitată strict de șenalul șoselei de centură. Așezarea se întinde mai mult către V. Există posibilitatea ca săpătura noastră să se fi desfășurat într-o arie sacră a acestei așezări, dată fiind lipsa unor locuințe, a unor niveluri de călcare, cu tot ce implică aceste lucruri. În lipsa acestora, pare plauzibilă această interpretare. În perspectivă, analiza materialului osteologic ar putea oferi răspunsuri în acest sens.

Săpăturile arheologice întreprinse pe centura ocolitoare a Constanței au dus la identificarea unei așezări deschise autohtone în aria de influență a Tomisului elenistic. Ceramica, majoritar grecească, dar și cele două monede descoperite permit o datare a acestui sit în sec. III-II a.Chr. Totodată, prezența masivă a ceramicii elenistice în complexele tradiționale de tip getic demonstrează influența puternică exercitată de oraș în teritoriul aflat în imediata sa apropiere.

Abstract:

The rescue excavation conducted in September - October 2009 had the aim to obtain archaeological clearance for an area of the future detouring belt of Constanța City. We deal with a sector found approximately between Km 4+500 and 4+750, in the administrative territory of the town of Ovidiu and close to the village of Poiana (about 2.5 km to the NW from its edge).

The site was found during the archaeological surveys along the highway. The site in which we conduct our investigation lies about 10 km north of the precincts of the ancient city of Tomis, probably close to the ancient road that used to lead to Histria, a road found two km west of the shore of the current lake Siutghiol. The geomorphological form of the area is steppe, without other differentiating (valleys or terraces), except for the human interventions, as well as the ancient funerary tumuli that marked the road between Tomis and Histria. We conducted nine control sections in the investigated area, sized about 200 x 40 m.

In the area mentioned we identified 113 features, 101 of which are pits, and the other 12 are kilns for cooking, large sized deserted quarries, two parallel delimitation trenches situated in the north part of the investigated area, oriented to the NE-SW, and a third trench crossing the sector investigated along the NW-SE direction (almost perpendicular on the first two). We must have conducted our excavation within the sacred area of a local open settlement in the area of influence of the

Hellenistic Tomis, judging from the lack of a house, of floor surfaces, with everything that all that involves. Due to their absence, it is plausible.

The pottery, mostly Greek, and the two coins discovered, makes it possible to date this site to the 3rd – 2nd centuries BC. At the same time, the large amount of Hellenistic pottery found in the traditional features of the Getic type proves the strong influence exerted by the city in the territory found in its close vicinity.

150. Pantelimon, jud. Ilfov

Punct: Str. Biruinței, nr. 3, Așezământul monahalo-spitalicesc „Sf. Pantelimon”

Cod sit: 179524.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 454/2008

Colectiv: Anca Păunescu – responsabil, Irina Ene, Ionuț Bocan, Ioana Grigore, Eugen Paraschiv, Mihael Vasile, Alis Ștefănescu (MNIR)

Situl supus investigației arheologice este amplasat în interiorul curții complexului hotelier „Lebăda”, în peninsula creată de amenajarea lacului Pantelimon II¹, la adresa str. Biruinței, nr. 3, Pantelimon, jud. Ilfov. În imediata vecinătate a acestei zone sunt menționate în Lista Monumentelor Istorice² situri arheologice, cuprinzând vestigii ale unor necropole și așezări datând din preistorie (epoca bronzului – c. Glina, epoca Latene, secolele III–IV) și epoca medievală (sec. IX–XI, XIV–XVI)³

Studiul diverselor surse de arhivă a indicat faptul că în acest perimetru, delimitat de actuala curte interioară a complexului hotelier „Lebăda”, au existat, începând cu jumătatea secolului al XVIII-lea, construcțiile complexului monastic Sf. Pantelimon, aceste obiective fiind scoase din Lista Monumentelor Istorice, în contextul demolării bisericii în anul 1985⁴. Acest fapt a impus efectuarea unităților arheologice de cercetare deși cu ocazia recunoașterii pe teren nu au fost observate indicii clare în ceea ce privește potențialul arheologic. Construcția ansamblului monahalo-spitalicesc, suprapus astăzi de complexul hotelier „Lebăda”, a fost începută în timpul primei domnii a lui Grigore II Ghica în Țara Românească (1733–1735), pentru ca în 1750, în timpul celei de-a doua domnii, întreaga incintă Sf. Pantelimon să fie inaugurată⁵.

Cercetările arheologice au avut un caracter preventiv, aici intenționându-se renovarea hotelului „Lebăda”, care funcționează aici începând cu anii 80 ai secolului trecut.

Au fost surprinse structuri de locuire, care aparțineau ansamblului monastic Sf. Pantelimon: fragment din zidul de incintă sudic, zidurile pivniței casei domnești și gârliciul, fundațiile unor alte încăperi ale casei domnești și fundațiile bisericii.

Pe suprafața destinată cercetării arheologice preventive, de aproximativ 2.400 mp. au fost trasate 31 de secțiuni cu orientări și dimensiuni variabile, fiind păstrați martori stratigrafici cu lățime de 0,50 m și 1 m⁶.

La suprafața solului, în diferite puncte din interiorul curții hotelului, după decaparea stratului de beton, au fost sesizate resturi de cărămidă spartă și zidărie, provenind de la diferite construcții. Incinta sudică a mănăstirii-spital Sf.

Pantelimon a fost surprinsă în secțiunea S002. Zidurile apărute în S001, S002, S003, S004, S006, S007, S009, S014 și S016 fac parte din construcția casei domnești și reprezintă fundația unei încăperi de suprafață și zidurile pivniței, compartimentată în trei încăperi de dimensiuni diferite, patru fragmente de zid ce compuneau la S de zidurile incintei o terasă a casei domnești și un culoar de acces pe partea de V care reprezintă gârliciul.

Construcția este situată în jumătatea sudică a curții interioare a hotelului, în zona mediană a zidului de incintă, pe care îl depășește spre exterior prin încăperile pivniței și terasa. Are o formă rectangulară cu dimensiunile maxime de 19,20 x 9,40 m. și a fost surprinsă la nivelul pivnițelor și al fundațiilor zidului de incintă. Toate zidurile componente au fost descoperite la -0,30 m, după degajarea zonei de straturile de beton. Grosimea zidurilor variază între 0,60 m și 0,70 m, înălțimea surprinsă la pivnițe fiind de 2,75 m, iar la zidurile de suprafață de cca. 0,50 m.

Structura zidurilor este formată din asize de cărămidă întreagă (dimensiuni: 24,5x13,5x5,5 cm), dispuse atât pe lățime cât și pe lungime și legate cu mortar de var și nisip, fără tencuială interioară sau exterioară, ci doar o crustă creată din scurgerea mortarului în momentul construirii zidului în groapă.

De asemenea, studiul documentar menționează o refacere și o mărire a casei domnești, la începutul secolului al XIX-lea, fără a preciza cu exactitate unde. Presupunem că sigura posibilitate este zona de SV, (S016, S017, S018) unde, după îndepărtarea stratului de beton a putut fi observată o depunere de aproximativ 0,30 m de dărâmătură de cărămidă spartă și mortar de var și nisip, precum și un fragment de zid, situat la aproximativ 3 m de intrarea în pivniță.

Biserica a fost descoperită la nivelul fundațiilor în secțiunile S001, S011, S012, S024, S025, S026, S027, S028, S029, la cota de -0,30/0,40 m sub stratul de beton ce pava aproape întreaga curte interioară a hotelului. În zona de E a navei, a fost amenajată o fântână care a distrus atât, o parte din zidul de S al bisericii, cât și situația stratigrafică în zonă.

Biserica este de tip navă, cu absida altarului semicirculară și cu un pridvor dreptunghiular. Are o lungime maximă de 24,70 m și o lățime de 9 m. Grosimea zidurilor este cuprinsă între 0,80 m (ziduri pridvor) și 1,80 m (ziduri absidă). Înălțimea surprinsă a fundațiilor este de 0,85 m.

Nava are o lungime de 15,60 m și o lățime de 9 m. În interiorul navei au fost surprinse 5 fragmente de zid, distruse de construcția fântânii arteziene după demolarea edificiului de cult, întreaga situație stratigrafică la S de biserică fiind deranjată de cercetarea arheologică din 1985. Pridvorul de formă dreptunghiulară are dimensiunile exterioare de 5,20 x 5,10 m, înălțimea fundației fiind de 1 m.

La N de zidul bisericii, în zona de la îmbinarea absidei altarului cu nava, au fost descoperite 9 complexe cu caracter funerar reprezentând morminte de inhumatie și reinhumatie, apărute la -0,30 m, în S024 și S029 și în martorul dintre ele. Cu excepția lui M4 (S024, -0,90 m) și M6, (S029, -0,62 m), care se aflau în poziție anatomică, aveau orientarea creștină și erau așezați pe pământul de culoare galben-brun, sterilul arheologic, restul sunt reinhumări, situate la cote mai mici, fiind surprinse situații mai mult sau mai puțin deranjate (M1 din S 029, la - 0,30 m: s-a reușit recuperarea unor oase împrăștiate pe o lungime de 2 m în secțiune). Spre exemplu, în aglomerarea denumită M3 au fost identificate oase care aparțineau mai multor indivizi. M8 (martor S012 și S 024, la -0,50 m) a fost descoperit parțial, cu capul defunctului lipit de fundația zidului de N al bisericii și

orientat V - E. Nici un mormânt nu a avut inventar, cu excepția unor paiele și resturi de țesături de la obiectele cu/în care au fost reinhumati.

Note:

1. C.C. Giurescu, 1979, p. 200.
2. Lista Monumentelor Istorice, Monitorul Oficial, nr. 646 bis/16.07.2004, partea I, p. 1602—1603.
3. C.C. Giurescu, 1979, p. 27-89; Aristide Ștefănescu, p. 95-99.
4. Ciuceanu, 2001, p. 320, nota 78.
5. *Cronica Ghiculeștilor*, 1965, p. 619 – 630.
6. Planul de situație a fost realizat de către Mihai Vasile de la MNIR.
7. Studiul acestor resturi antropologice este în curs de realizare de către Gabriel Vasile de la CNCP- MNIR.

Bibliografie:

- Dosar nr. 611, fond CMI, arhiva INMI.
- Ștefan Bălci, Virgil Apostol, Claudia Apostol, Alexandra Antonescu, *Ansamblul fostei mănăstiri–spital Pantelimon*, București, 2007.
- Radu Ciuceanu, *Autocrație și naționalism. Destinul unei dinastii*, București, 2001, p. 299-451.
- Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1659 și 1754*, București, 1965.
- Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, București 1995.
- Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, 1899.
- C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, 1979, ed. a II-a.
- Dinu C. Giurescu, *Distrugerea trecutului României*, București, 1994.
- G. I. Ionescu–Gion, *Istoria Bucureștilor*, 1899.
- Ioan Opiș, *Monumente istorice din România.(1850-1950)*, București 2001, p. 256.
- Tereza Sinigalia, *Un program arhitectural din moștenirea brâncovenească destinat "zăbavei și plimbării"*, în RMI, nr. 1–2, 1998, p. 5–7.
- Aristide Ștefănescu, *Pantelimon 5*, în BMIM, VIII/1971.
- Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550-1800)*, București, 1987.

Résumé:

Dans cet article les auteurs se proposent à présenter les résultats des fouilles du centre de l'établissement monahal „Sf. Pantelimon” situé près du Bucarest, département de Ilfov. Il s'agit d'une ansamble des constructions qui date du Grigore le II-ème Ghica, le prince du Valachie (1733-1735) et se compose d'une maison princier et un église qui sont enfermer d'une incinte rectangulaire. Aujourd'hui sont conservé seulement les foundations des constructions mentionné et un fragment du mur d'incinte méridional.

151. Parța, com. Parța, jud. Timiș

Punct: Tell 1

Cod sit: 158797.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 200/2009

Colectiv: Gheorghe Lazarovici - responsabil (UEM Reșița), Dan Ciobotaru (MB Timișoara), Zoia Maxim, Diana Bindea (MNIT), Cornelia-Magda Lazarovici (IA Iași),

Loredana Bojin, Sote Angeleski (ULB Sibiu), Dorel Micle, Liviu Măruia (UV Timișoara), Sorin Petrescu, Dimitrie Negrei (MJERG Caransebeș), Cristian Roman (MCC Hunedoara), Adela Mateș (MNCR), Flavius Bozu, Bianca Bozu (MBM Reșița), Mircea Ardelean (Facultatea de Geografie, UV Timișoara)

Obiectivele cercetării au fost: săpătura de salvare la Șanțul Neolitic; Casa Cerbului, de la nivelul Parța 6 la nivelurile 7b. Din nivelul 7a au rămas unele complexe necercetate, fiind acoperite în zona de N de complexe din nivelele Parța 4 și 5. Cercetarea nefiind extinsă spre N, au fost cercetate doar nivelurile 3 (medieval timpuriu) și 4 (epoca cuprului Tiszapolgár).

Casa Cerbului este un bloc de locuințe din care trei încăperi aveau etaj, a patra încăpere continua sub profilul de V al săpăturii. Suprafața nefiind extinsă în acea zonă, fiind necesare prospectări dată fiind descoperirea unui sistem de fortificație împrejurul sanctuarelor și a unor complexe sacre, pe durata nivelurilor 7b și 7c. Unele rapoarte extinse în limba română și engleză au fost prezentate pe site-ul web de la Roma, *Prehistory Knowledge*, finanțatorul principal al cercetărilor de la acest complex. Detalii privind alte rezultate ale cercetărilor au apărut în *Patrimonium Banaticum*.

Încăperea A, de SE avea un etaj, cercetat în campaniile din 1991, iar finalizarea a fost în 2009 fiind cercetate fundațiile. Etajul a fost construit după o perioadă de funcționare a construcției. La etaj a fost descoperită o vatră și mai multe obiecte precum și un război de țesut. Parterul a ridicat probleme deosebite, deoarece podeaua a fost refăcută de nenumărate ori pe parcursul nivelului 6, înainte de ridicarea etajului. În jumătatea de E și S a încăperii a fost descoperită o platformă ce avea podeaua din bile de lut nearse. Din cauza unor gropi de mari spre E, dimensiuni de la structura fundației, în acele gropi au avut loc tasări din care motive bilele de praștie s-au adâncit fiind nevoie de refacerea podelei. Platforma pornea din colțul de SE având lungimea de cca. 2,6 m lungime pe 1,5/1,6 m lățime având la mijloc orientat spre V un bucraniu de lut nears de cca. 20 x 30 x 17 cm. Podeaua avea cel puțin trei reparații cu bile și lipituri pentru a menține orizontalitatea, dar lipiturile ulterioare ale podelei locuinței au acoperit aproape în întregime bucraniul. Dimensiunile acestuia pot fi potrivite pentru un loc de dormit dar sunt apropiate de cele ale altarelor din sanctuarele de la Parța: Sanctuarul 1 - Altar A ce avea 3 x 1,6 m și Sanctuarul 2 - Altar A 3 x 1 m, Altarul de E la Sanctuarul 2 de 1,8/2 x 1,5 m sau meselor altar din Sanctuarul 2 (Altar B și C de 2,5 x 2 m, iar Altarele D și E de 2,5 x 2,5 m).

Încăperea B a fost preparată doar pe cca. 1,7 m lățime, fiind sub profilul de V, nu sunt prea multe detalii, doar că la ridicarea etajului se practică gropi de foarte mari dimensiuni. Deasupra acesteia se afla un alt complex a din care s-a cercetat mai puțin de jumătate.

Încăperea C a fost parțial preparată, fiind deranjată de săpătura lui M. Moga din 1945, avea mai multe podele cu 4+6 refaceri, ultimele trei refaceri acoperind parțial sau total un cuptor abandonat în ultima etapă de lipituri și folosit doar ca vatră. Locuința a avut un etaj cu o puternică structură de bărne iar la etaj pereți de lemn dublați de un scund perete de protecție cu structură din pari și trestie. În una din ultimele etape ale podelei, spre peretele de S se afla o vatră cu gardină ușor adâncită, cu plan semicircular iar în vecinătatea ei resturi de la o placă din lut nisipos fără margini clare. Fiind în vecinătatea

vetrei de formă neobișnuită se consideră posibil a fi o stelă cu o vatră în vecinătate.

Încăperea D avea dimensiunile de 4 x 4 m cu un pat cu marginile protejate de un perete înalt cca. 0,60 – 0,70 m cu structură de pari și nule, construit pe podea de pari, de mari dimensiuni (2 x cca. 2,4 m latura de E era tăiată de o groapă recentă), avea un etaj ce se întindea pe toată suprafața parterului. În zona patului, spre peretele de V de afla o deschidere în podeaua etajului unde au fost găsite gropi de la o scară ce urca la etaj. Înspre peretele de V (vecin cu încăperea C) se afla o vatră semiadâncită în formă de calotă sferică.

Șanțul din nivel 7 pentru apărarea zonei Sacre

Așezarea a fost braconată la S de ultima noastră săpătură (din fericire la cca. 2 m V de Casa Cerbului) de amatori de materiale arheologice. Aceștia au pornit braconarea din marginea Timișului, din profilul râului și au distrus podeaua unei mari locuințe pe o lățime de 2 m lungime de 3 și adâncime de 1,5 m, care complex acoperea șanțul neolitic.

Marginea șanțului pornea de sub dărâmurile, peretele de S și podeaua încăperii B ceea ce arată construirea lui înainte de ridicarea casei Cerbului. Mai mult, dărâmurile peretelui de S al încăperii B pică în șanțul deja astupat, iar tasarea care s-a petrecut în timp a determinat albierea constatată în campania din 2008-2009. Șanțul avea la gură aproape 4 m lărgime și adâncimea de cca. 2,5 m. Șanțul avea cca. 15 nivele cu depuneri subțiri și câteva depuneri cu resturi de la pereți de case vreme la care este abandonat sistemul de fortificare construindu-se sistemul mare de la m. 210-240 pe marginea Timișului. Deosebit de semnalat ni se pare descoperirea resturilor unui podeț peste șanțul de apărare. Șanțul de apărare este în jurul Sanctuarului 1 și a unui număr limitat de case. După masivitatea lucrării credem că aparține etapei 7c dar nu este exclus să fi început fortificarea în nivel 7b. În nivel 7a nu exista sistem de fortificare, locuințe din această vreme fiind și în afara acestui șanț.

Materialul din aceste complexe este mai sărac în comparație cu cele descoperite în complexele din interiorul fortificației. Este posibil ca din cauza fortificației complexele din afara acestui șanț să se fi aprins mai târziu și oamenii au putut să își ia unele bunuri din case. Diferențe în arhitectura nivelului 6 între complexele din interiorul sau exteriorul acestei fortificații nu sunt, nefiind nici deosebiri sociale.

Locuințele din Casa Cerbului aparțin culturii Banatului, fazele IIB – IIC. Ceramica din șanț este și de fază IIA fiind mai multe elemente Vinča B1.

Din zona tell-ului I până la așezarea 4 (amonte) și Așezarea 5 (în aval) a fost lărgit și supraînălțat digul Timișului. Am detașat unul din membrii echipei de cercetare care a supravegheat gropile de împrumut pentru supraînălțarea digului. Au fost stopate lucrările din gropile de împrumut din Așezarea 4 unde anterior săpăturilor a fost distrus un cimitir medieval ce ținea de așezarea 5. Au rămas în marginea gropii, distruse parțial cca. nouă schelete iar după densitatea celor afectate apreciem ca au fost distruse cca. 40.

De pe digul supraînălțat au fost culese materiale arheologice medievale timpurii și prefeudale provenind din a doua groapă de împrumut, situată la cca. 80 m de prima, unde au fost distruse bordeie și locuințe. Lucrările de înălțare și lărgire la dig erau încheiate la momentul deschiderii campaniei arheologice. I-am informat pe arheologii de la Muzeul Banatului și cei de la Direcția de Patrimoniu Timiș despre distrugerii.

Lărgirea digului continua în zona Pădurii Peciu, dincolo de Așezarea 5.

Abstract:

The aim of the investigation was the rescue excavation at Șanțul Neolitic (The Neolithic Trench); Casa Cerbului (Stag House), at Parța 6 level in levels 7b. Casa Cerbului is a block of flats in which three rooms had storey, and the fourth one extended below the west section of the excavation. As the area was not extended in this area, it will be necessary to survey it due to the discovery of a fortification system around the shrines and of some sacred features through levels 7b and 7c.

Room A had a southeast storey, investigated during the campaigns conducted in 1991; the investigation was completed in 2009 when the foundations were explored. The storey was built after a period when the construction functioned. The storey contained a fireplace and several artifacts, as well as a weaving loom. The ground floor raised special problems, because the flooring was rebuilt many times through level 6, before the storey was raised. In the east and south halves of the rooms we discovered a platform that had the floor made of unburned clay balls.

Only about 1.7 m of the width of room B was set up, as it lay below the west section. There are not too many details only that upon raising the storey very large pits were practiced. Above it there was another feature of which less than half was investigated.

Room C was partially set up, as it was disturbed by the excavations conducted by M. Moga in 1945. It had several floors with 4+6 restorations, and the last three restorations partially or totally covered a kiln deserted during the last phase of sticking and gluing and used only as a fireplace. The building had a storey with a strong beam structure, and the storey walls were of wood and doubled by a low protection wall with a pole and reed structure. In one of the last phases of the flooring, by the south wall there was a fireplace with a slightly sunken chime, a semicircular plan, contiguous to remains from a sandy clay plate without clear margins. As it is close to the fireplace of an unusual shape it is considered possible to be a stelle with a fireplace close to it.

Room D was sized 4 x 4 m with a bed having the margins protected by a wall about 0.60 – 0.70 m high, with a structure of poles and wattle, built on pole flooring of large sizes (2 x about 2.4 m, the east side was cut by a recent pit), had a storey that stretched over the entire surface of the ground floor. In the area of the bed, towards the west wall there was an opening in the flooring of the storey where we found pits from a staircase that went up to the storey. By the west wall (contiguous to room C) there was a half-sunken fireplace in the shape of a spherical calotte.

The defense trench surrounds Shrine 1 and a limited number of houses. Judging from the bulkiness of the work we think that belongs to phase 7c, but it is not out of the question to have begun the fortification in level 7b. In level 7a there was no fortification system, as occupation from that period there are also outside this trench.

The homes in Casa Cerbului belong to the Banatului culture, phases IIB – IIC. The pottery from the trench belongs to phase IIA, as the Vinča B1 elements are more numerous.

152. Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov

Punct: Peștera Liliacilor (Peștera Mare)

Cod sit: 41532.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 182/2009

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MI Brașov), Roxana Dobrescu (IAB), Allain Tuffreau (Univ. Lille), Daniela Iamandi (CNMCD Târgoviște)

Peștera Liliacilor este situată în satul Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov. A fost cercetată pentru prima oară în perioada 1957-1958 de un colectiv condus de C. S. Nicolăescu Ploșor¹. Săpăturile s-au concentrat în galeria principală a peșterii, unde au fost identificate trei niveluri arheologice încadrate în gravetian, aurignacian și musterian.

Planul inițial de săpătură din anul 2009 a inclus realizarea unei secțiuni în sala principală de la intrarea în peșteră, în scopul verificărilor stratigrafice. Însă la începutul campaniei, aveam să constatăm că galeria principală și vechile secțiuni erau inundate din cauza reactivării peșterii după un sezon ploios. Din acest motiv am fost nevoiți să ne amplasăm secțiunea în fundul peșterii într-o galerie secundară din partea stângă, în continuarea unei case realizate în perioada 1957-1958.

A fost săpată o secțiune de 1 x 2 m. Săpătura a fost îngreunată de existența blocurilor mari de calcar, astfel că ne-am oprit la aproximativ 1, 60 m adâncime, neajungând la fundul peșterii. Întreg sedimentul a fost trecut prin sită, iar înregistrările au fost realizate tridimensional, adâncimile fiind raportate la un unic punct 0.

Din punct de vedere stratigrafic au fost identificate următoarea succesiune:

- strat nisipos cu structură grăunțoasă, consolidat de depuneri de carbonat de calciu, cu foarte rare bucăți de calcar de dimensiuni mici, de culoare roșcat-gălbui (7,5 YR 6/6);
- strat cu structură argilooasă și foarte slabe aporturi mărunte de calcar, de culoare roșcat-marونی (5 YR 4/4);
- strat cu structură lutoasă și aspect măslos, cu numeroase aporturi de calcar de formă angulară și dimensiuni medii și mari, de culoare gălbui-marونی (10 YR 5/4);
- strat cu textură lutoasă, ușor nisipoasă, cu blocuri mari de calcar diseminate, de culoare cenușiu închis marونی-marونی închis (10 YR 4/2-4/3);
- strat cu aspect marmorat, argilos, cu blocuri mari de calcar, de culoare cenușiu închis marونی-cenușiu marونی (10 YR 4/2-5/2);
- strat cu structură nisipos-lutoasă, destul de compact, fără aporturi de calcar, de culoare cenușiu marونی-marونی (10 YR 5/2-5/3);
- strat compact, argilos, lipsit de aporturi de calcar, de culoare brun închis (7,5 YR 4/4).

Unicul nivel cultural a fost descoperit în stratul 4. Pe lângă o faună bogată și bine conservată, care este în curs de studiere, au fost descoperite o serie de piese litice caracteristice paleoliticului superior. Materialul este reprezentat prin așchii, lame și fragmente de lame, realizate din silex și jasp. Pieseile retușate sunt reprezentate prin câteva gratoare de dimensiuni mici.

Un element deosebit de important a fost identificarea unor puternice urme de arsură și cărbune diseminat, care

probează existența unor vetre de foc în acest nivel arheologic, pe care sperăm să le descoperim în campaniile viitoare. În scopul realizării de datări absolute, au fost prelevate mostre de cărbune, dar și faună.

Din punct de vedere stratigrafic, succesiunea depunerilor cât și nivelurile culturale nu corespund cu cele din vechile secțiuni. Probabil că acest lucru se datorează amplasării secțiunii într-o galerie adiacentă celei în care au fost realizate secțiunile din 1957-1958.

Cercetările vor continua în scopul descoperirii mai multor piese litice pentru încadrarea nivelului într-un facies din paleoliticul superior, dar și pentru eventualele descoperiri de niveluri paleolitice mai vechi, având în vedere că încă nu s-a ajuns la patul peșterii.

Note:

1. Nicolăescu-Plopșor S. Constantin, Nicolăescu-Plopșor Dardu, Pop Ion, Rîșcuța Cantemir, 1961, *Cercetări paleolitice în peșterile din Țara Bîrsei (Recherches paléolithiques dans les cavernes de Țara Bîrsei)*, Materiale 7, p.15-19.

Résumé:

Les fouilles archéologiques de la Grotte Lilieilor de l'année 2008 ont été faites dans une salle attenante à la galerie principale. Ici a été trouvé une couche archéologique avec une industrie lithique de paléolithique supérieur. Au sein de cette couche ont été trouvés des traces de brûlure très forte qui sont des preuves de l'existence de foyers paléolithiques.

153. Pristol, com. Pristol, jud. Mehedinți

Punct: Stația de pompare, km. fluvial 847

Cod sit: 113215.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 165/2009

Colectiv: Gabriel Crăciunescu (MRPF Turnu Severin)

În perioada 03-20 august 2009, s-au desfășurat lucrările pe șantierul arheologic din localitate Pristol, județul Mehedinți, punctul „Stația de pompare”, în zona km. fluvial 846, unde din cercetări de suprafață, în special material ceramic fragmentar și unelte din piatră era documentată o stațiune arheologică cu descoperiri din neolitic (culturile Criș și Vinca), epoca bronzului (cultura Verbicioara), Hallstatt (A-C), Latène (sec. IV-III a.Chr.), ev mediu (sec. X-XIII).

Caracterul preventiv al cercetărilor de la Pristol ne-au determinat să procedăm la deschiderea unei secțiuni (SI/2009) cu dimensiunile de 20 x 1 m, orientată N - S și situată la 45,40 m de borna km fluvial 846 și la aproximativ 2 m de buza malului Dunării care, în această zonă, are o înălțime ce variază între 8-10 m față de albia fluviului. Amplasamentul acestei secțiuni a fost determinat și de faptul că, în imediata apropiere, a existat fâșia de graniță, arată periodic, pe o lățime de 5 m, începând la aproximativ 1 m E de secțiunea trasată de noi, astfel încât, am considerat indicat ca, această secțiune să nu se intersecteze cu zona arată unde cu siguranță s-a produs o alterare a nivelurilor superioare a depunerilor arheologice. De asemenea, am luat în calcul și concentrarea materialelor descoperite prin cercetări de suprafață în zona cuprinsă între km. fluvial 845+800-846+100, deși atât în amonte cât și în aval de limitele precizate mai apare sporadic material ceramic fragmentar.

În urma efectuării acestui sondaj arheologic am înregistrat următoarea succesiune stratigrafică:

0 -0,10 m – nivel vegetal;

-0,10 -0,40 m – nivel constituit dintr-un sol nisipos de culoare gri închis în care apar atât fragmente ceramice neolitice (cultura Criș) cât și din epoca bronzului (cultura Verbicioara) sau evul mediu timpuriu;

-0,40 -0,60 m – nivel constituit dintr-un sol nisipos de culoare brun închis în care apar numeroase fragmente ceramice neolitice, blocuri de chirpici, așchii și lame din silex;

-0,60 -1,25 m – nivel constituit dintr-un sol nisipos de culoare brun-gălbui în care, la partea superioară, apar sporadic fragmente ceramice neolitice și slabe urme de chirpic;

-1,25 -1,75 m – nivel constituit dintr-un sol nisipos de culoare galbenă steril arheologic.

Decopertarea în SI/2009 s-a realizat manual și în mod gradual pe unități de adâncime de 0,05 m dinspre N (c.1) spre S (c.10), iar după fiecare unitate decopertată s-a procedat la răzuirea grundului în vederea surprinderii eventualelor complexe arheologice.

Pe toată suprafața secțiunii până la adâncimea de - 0,40 m au fost recuperate mai multe fragmente ceramice și unelte de silex, cu mențiunea că, în primele 3 carouri numărul acestora a fost destul de redus.

Începând cu adâncimea de -0,40 m, din a doua jumătate a c. 5 a apărut pe o suprafață compactă de 0,50 x 0,50 m porțiuni din chirpicii pereților unei locuințe de suprafață care se continuau și în carourile 6-7, pentru ca în c. 8-10 urmele de chirpici să dispară treptat. Aproximativ la jumătatea c. 7, acolo unde masa de chirpici era de asemenea foarte compactă am surprins pe o porțiune de 0,50 x 0,30 m fragmente dintr-un vas de provizii zdrobit în urma prăbușirii pereților locuinței. După demontarea suprafețelor compacte de chirpic din c. 5 și 7, cu o grosime ce varia între 0,15 – 0,20 m, am constatat existența a numeroase fragmente ceramice inclusiv la baza acestor mase de chirpici (adâncime -0,60 m). Totodată, am sesizat, sub aceste suprafețe prezența unor fragmente din chirpici de mici dimensiuni care, sugerează că această locuință nu a avut o podea amenajată din lut. De asemenea, pe întreaga suprafață a c. 5-10 lipseau cu desăvârșire urmele de arsură sau cărbune, astfel încât distrugerea acestui complex prin incendiere este exclusă.

După răzuirea grundului în c. 3 am identificat conturul unei gropi de formă ovală (G1/2009), cu dimensiunile de 1 x 0,65 m, care intra în profilul estic al secțiunii. Am continuat golirea acestui complex din interiorul căruia s-au recuperat numeroase fragmente ceramice și unelte de silex, până la adâncimea de 1,35 m unde a fost atins fundul acestei gropi și unde apare un sol galben nisipos steril arheologic.

Rezultatele sondajului arheologic efectuat în stațiunea de la km. fluvial 846 au confirmat, în această zonă, existența unei locuințe de suprafață care, pe baza materialului ceramic recuperat poate fi atribuită unei faze finale a culturii Criș. Pe de altă parte, prezența unor materiale ceramice din epoca bronzului sau evul mediu timpuriu ne determină să presupunem că zona a fost locuită și în aceste perioade de timp.

Bibliografie:

Doina Galbenu, *Descoperiri arheologice întâmplătoare în jud. Mehedinți*, Drobeta 1, 1974, pp. 257-261.

Abstract:

Between the 3rd and 20th of august 2009, we conducted works on the archaeological site in the locality of Pristol, Mehedinți county, the location of "Stația de pompare", in the area of river km 846, where upon the surveys, especially fragmentary pottery and stone tools we documented an archaeological site with Neolithic finds (Criș and Vinca cultures), Bronze Age ones (Verbicioara culture), Hallstatt (A-C), La Tene (the 4th – 3rd centuries BC), the Middle Ages (the 10th – 13th centuries).

The rescue excavations at Pristol made us conduct an opening of a section (SI/2009) sized 20x1 m, oriented to the north-south and situated 45, 40m from the boundary mark, river km 846 and approximately two m from the rim of the Danube bank that, in this area, has a height ranging between 8 and 10 m from the bed of the river. The results of the archaeological survey conducted in the site at river km 846 confirmed in this area the existence of a house aboveground, which based on the recovered pottery can be attributed to a final phase of the Criș culture. On the other hand, the presence of Bronze Age or Early Middle Ages pottery makes us presuppose that the area was inhabited also during these periods of time.

154. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași

Punct: Bazga - Cetățuie

Cod sit: 98694.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 209/2009

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși), Tamila Elena Marin (CMNM Iași)

Obiective: decopertarea integrală a locuințelor neolitice și getice din Ș₈, secționarea valului de apărare mic din partea de V a cetății și săparea unei noi secțiuni Ș₉, paralel cu Ș₈/2008.

Realizări: S-a continuat săpătura în secțiunea Ș₈/2008, pe nivele, din stratul superior (getic) spre cel interior (eneolitic): Ș₈=11 x 11 m.

În 2008 s-a reușit decopertarea până la solul viu, o suprafață de cca. 9 m², ajungându-se la -1,60 m.

Între c. 3 și 11/a-b, pe direcția N - S și c. 11/a-d pe direcția NE-SV au fost surprinse mai multe complexe de locuire și ceramice. Astfel la m8-m10/d, sub căzăturile de perete ale locuinței L₁₃ pe latura de E, a fost descoperit un complex ceramic alcătuit din numeroase fragmente ceramice. Unele fragmente prezentau în apropierea buzei de vas un motiv alveolar înlănțuit, întrerupt de două aplice (tortile) laterale de 2-3 cm. Calitatea ceramicii este bună spre mediocră, fiind de culoare cărămizie.

Chirpicii locuinței L₁₃ (Latène) au grosimi nu prea mari (3-7 cm), cu amprente de nuielare de pari. În interiorul locuinței a fost descoperită și o lătuială fățuită (2-4 cm), neregulată, uneori ondulată și cu asperități pe partea inferioară.

Un alt complex ceramic alcătuit din fragmente ceramice de la o amforă grecească de Rhodos (sec. V-IV a.Chr.) a fost găsit în C₈-10/a-b între -0,40-0,60 m.

În c. 10/d, din partea de NE a locuinței L₁₅ de proveniență hallstatiană, la -0,75 -0,80 m a fost descoperită o platformă din lut ars, aproximativ ovală cu L = 0,98 m și l = 0,80 m. Grosimea este de aproximativ 0,07 m fiind alcătuită dintr-o lătuială fățuită, arsă uniform la partea superioară, cu grosimea

de 0,03 m. Substratul este alcătuit din pietre mici și mijlocii, din gresie sau calcar oolitic. Este plană, ușor concavă în zona centrală, iar marginea este înclinată spre exterior. Față de structura unei vetre vechi, platforma din lut ars nu prezintă spărturi poligonale sau crăpături, fiind uniformă pe întreaga suprafață, având o starea de conservare bună.

Platforma ar fi putut fi folosită atât ca „masă” sau suport al olarului pe care se modelau lipiile sau vase ceramice sau ar fi putut avea un rol de masă de altar pentru anumite ofrande depuse în cadrul unui ritual.

Sub nivelul getic la m2/a-b/-1,20-1,40 m, a apărut o vatră de foc dezafectată, de factură cucuteniană, care a fost identificată sub un vas de provizii fragmentat. Vatra era extinsă pe o suprafață de 0,5 m², pe direcția E-V, făcând parte din inventarul locuinței cucuteniene L₁₂.

Înlăturarea nivelelor arheologice de la partea superioară (Sântana de Mureș, Latène, Hallstatt, Costișa) a permis surprinderea locuinței cucuteniene L₁₂, care se extindea spre N până la m7/c.

În colțul nord-estic al acesteia au fost găsite fragmentele ceramice ale unei amfore cucuteniene, iar sub chirpicul peretelui nordic (în interiorul locuinței) doua vase fragmentate de tip crater, grosolane de mărime mijlocie spre mare și un vas fragmentat cu gâtul prelung (cca. 2/3).

Între m.3 - m.4 a fost identificat un mic „atelier” de prelucrat piesele din silex și piatră (2 percutoare, așchii și deșeuri de debitaj, o piatră de tip nicovală și un nucleu epuizat din silex).

De la m.4 până la m.8 au fost surprinse locuința L₁₄, descoperită încă din 2008 în Ș₈ și care se prelungește și în Ș₉/2009. În capătul nord-vestic s-au găsit câteva pietre plate înroșite. Aceasta a fost pusă în evidență printr-o masă de chirpici mici. O nouă vatră de foc a fost descoperită la m.5/-0,50 m, fiind de factură Latène. Era amplasată în zona central sud-estică a locuinței L₁₄, fiind alcătuită dintr-un chirpic poligonal de culoare cenușiu-albicios la suprafață și cărămiziu în bază, fiind ușor friabil. În partea centrală prezintă o ușoară bombare (datorită depunerilor succesive de material argilos și a fătuilelor repetate), ajungând la o grosime de peste 0,10 m, iar la margine 0,05 m. Are o formă aproximativ dreptunghiulară cu L = 0,90 m și l = 0,65 m.

Locuința L₁₄ a fost surprinsă și în Ș₉, prin peretele vestic, până în zona mediană a acesteia, aflată în berna dintre Ș₈-Ș₉, lateral fiind identificat și un complex alcătuit din fragmente de la un vas de provizii.

Între c.4-7/a-e, de la -0,40 la 0,80 m a fost surprinsă în Ș₈, o nouă groapă menajeră (G₂₀) de factură dacică (Sântana de Mureș), de formă aproximativ dreptunghiulară, fiind extinsă pe cca. 8 m². În inventarul ei predomină pietre mari din gresie dură (fragmente de rășnițe, nicovale, etc.), oase mari de animale și fragmente ceramice provenite de la cel puțin trei categorii de vase (străchini largi cu diam. = 35 cm, h = 60 cm, plate cu două torți laterale (imitații) cu o gaură în centru. Au forme ușor tronconice spre fund. Lateral dispun de incizii, două grupe a câte trei linii paralele pe o latură și două pe cealaltă. Culoarea acestora este neagră, având în compoziția pastei mici granule de nisip. S-au mai găsit și fragmente de la o amforă dacică (urnă funerară), cu buza răsfrântă, fiind de calitatea bună, de culoare cenușie. Așa cum se prezintă urna avea următoarele caracteristici: diam. (la mijloc) = 20 cm, diam. (fund) = 10 cm. Pe fundul gropii sub un fragment ceramic de bol, au fost găsite semințe de grâu carbonizate (-0,80 m).

La baza gropii solul era de culoare galben-albicios (loess nisipos cu carbonați), pigmentat cu fragmente mici de cărbuni.

Prin trasarea unei noi secțiuni Ș₉, pe direcția NV-SE (L = 12 m, l = 2 m) s-a urmărit surprinderea locuințelor L₁₂, L₁₄ și L₁₅.

Locuința L₁₅ (hallstatiană) a fost identificată sub locuința L₁₄ (Latène), în proporție de 2/3, însă cealaltă parte se extinde spre N-NV, înspre malul abrupt, fiind surprinsă printr-o aglomerație compactă de chirpici negri și cărămizii, apărând de la -0,80 m până la 1,10 m.

Nivelul arheologic hallstatian are o ușoară înclinare dinspre E spre V, dinspre valul de apărare estic spre interiorul cetății. Grosimea maximă a chirpicului de elevație se găsește în partea de E, lângă val, unde stratul arheologic depășește 0,5 m.

Locuința L₁₅ are o formă aproximativ cvasidreptunghiulară (E-V) cu următoarele dimensiuni: 4 x 6 = 24 m².

În Ș₉/2009 între m1-m3 a fost depistată o groapă menajeră (G₂₁), care se continua și spre S și V în afara Ș₉, ce se adâncește de la -0,40 m (nivelul Latène) până la -0,90 m, fiind de formă aproximativ dreptunghiulară la suprafață, iar printr-o adâncire concentrică, s-a restrâns treptat spre fund, luând astfel o formă aproximativ ovală.

Din inventar: oase de animale, fragmente ceramice din nivel, amestecate cu cele cucuteniene deranjate prin săparea gropii.

În nivelul inferior al locuinței L₁₂ cucuteniană, sub vatra de foc dezafectată a fost surprinsă o nouă groapă menajeră (G₂₂). Deși de dimensiuni mici, în inventarul acesteia s-a găsit: piese din silex și piatră, oase de mărimi variabile.

Valul de apărare estic

Pe latura de E a sitului se află "valul mic" de apărare, care se distinge ca o ridicătură de cca. 1,5 m față de nivelul de călcare.

A fost secționat pe direcția E-V, lăsându-se în zona maximei înălțimii un martor de 1,5 m lățime, restul fiind decopertat integral până la solul viu. Din valul inițial (care avea probabil peste 50 m), au mai rămas doar 10 m lungime cu 2 m înălțimea maximă, restul fiind afectat de alunecările de teren active. Lățimea valului variază: 10 m în zona centrală și sub 6 m lateral.

Prin decopertările succesive, au fost surprinse următoarele nivele stratigrafice:

- un strat de călcare de 0,40 m, de culoare galben-cenușiu cu fragmente ceramice dacice;
- o manta de pietre (majoritatea plate sau dreptunghiulare, rar trapezoidale), pe o suprafață de peste 100 m² (neafectată de alunecările de teren din partea de N și NV); Unele pietre din manta sunt înroșite.
- sub mantaua de pietre se găsește (în zona centrală) un „sâmbure” argilos ars de culoare cărămizie, care are o grosime de cca. 0,80 m. „Miezul” cărămiziu al valului se extinde după direcția de orientare a valului, respectiv NE-SV;

În partea central-nordică a valului se conturează o fosă (Groapa G₂₁), alcătuită din resturi de cenușă și cărbuni. Groapa are o formă aproximativă de sac, largă la suprafață (diam. = 1 m), restrângându-se treptat, ajungând la fund cu diam. = 40 cm. Se adâncește de la -0,40 la -1,70 m (h = 1,30 m).

La m.10/-0,50 m a fost descoperit un cărbune masiv cu diam. = 20 cm și h = 40 cm, fiind păstrat în poziție

aproximativ verticală, ce pare a fi un rest de la un par de palisadă (analogie cu cel descoperit la baza valului dinspre V). Această rămășiță carbonizată forma baza împănită a unui par de palisadă, rămasă în urma incendiului ce a afectat valul estic al cetății.

În campania 2009 au mai fost descoperite:

- un obiect de cupru Ș₈/4c/-0,90 m, cu nit și gaură, puternic oxidat, lucrat pe foiță subțire (L = 3 cm, l = 0,8 cm);
- foiță de cupru descoperită la m.10/a/-0,60 m, puternic oxidată (L = 1,5 cm, l = 1 cm);
- fragment de sulă din fier la m.8/a/-0,60 m, cu urme de oxidare (L = 9 cm, l = 0,5 cm);
- vârf de săgeată fragmentar la m.8/a/-0,65 m de tip scitic, în trei muchii, ascuțite lateral. Capetele muchiilor sunt ascuțite spre partea inferioară, luând forma unui cârlig. Cele trei muchii sunt aplicate pe un corp cvasicilindric, în secțiunea rotund cu diam. (la bază) = 0,5 cm și L = 2 cm. Vârful este confecționat dintr-un aliaj de cupru și plumb, având culoarea cenușiu-negricioasă;
- fragment fusaiolă la m.8/a/-0,60 m, bitronconică cu diam. = 3,5 cm, h = 3 cm, de culoare cenușie, cu cioburi pisate în pastă și ușor friabilă.
- Cute din gresie la m.7/b/-0,60 m, pentru ascuțit piesele din os, piatră și fier;
- Nicovală la m.7/b/-0,70 m, din gresie silicioasă dură, de formă cvasidreptunghiulară (L = 55 cm, l = 35 cm, gr = 4 cm).
- Nicovală înroșită la m.7/a/-0,70 m, cvasidreptunghiulară cu (L = 22 cm, l = 15 cm, gr = 7 cm).
- Rășniță cvasicirculară la Ș₈/m.6/b/-0,70 m, din gresie dură cu diam. = 30 cm, gr = 4 cm, ruptă în două în zona mediană, având partea albicioasă ușor concavă.
- Nicovală la Ș₈/m.8/b/-0,40 cm, din gresie dură cvasidreptunghiulară, fasonată rudimentar, având L = 40 cm, l = 20 cm, gr = 6 cm.
- Fusaiolă bitronconică la m.1/a/-0,60 m, cu diam. (maxim) în zona centrală = 3 cm, h = 2,5 cm, de culoare cenușie, descoperită în nivelul hallstatian fiind de culoare neagră, de calitate foarte bună.
- Dinte de urs păstrat foarte bine, descoperit în nivelul Latène (m.1/a/-0,60 m), cu L = 7 cm, l = 2,5 cm, gr. = 1,8 cm, cu zona activă ușor tocită pe o latură, iar pe cealaltă are un luciu (probabil uzură de folosință ca unealtă sau totem).
- Ac din os (m.5/d/-0,60 m) șlefuit cu diam. = 0,5 cm (bază) și L = 4 cm, păstrat într-o stare bună.
- Obiect din fier (probabil de la un cântar), descoperit la m.2/a-b/-0,50 m, puternic oxidat. După formă se aseamănă cu un cântar cu cârlig, fiind alcătuit din două piese: un suport orizontal ușor arcuit cu L = 18 cm, l = 2 cm, care se subțiază spre ambele capete, și o tijă cu diam. = 0,8 cm și L = 22 cm. La capătul inferior are o arcuire care se subțiază sub forma unui cârlig, iar la partea superioară o alta arcuire care formează un arc de cerc cu o prelungire, înainte de subțiere și capăt, ajungând la 1,5 cm (L = 2,5 cm). Obiectul este fragmentat în 6 bucăți.
- Obiect din fier puternic oxidat (m.5/a/-0,80 m), ce provine probabil de la un cercel arcuit, cu un capăt subțiat și celălalt gros și cap de prindere.
- Vârf de săgeată de tip scitic, fragmentat (m.7/a/-0,60 m), triunghiular, descoperit în nivelul Latène, cu L = 3,5 cm, l = 0,7 cm. Are trei laturi plane ascuțite, cu vârful bine păstrat și cu diam. la gaura de prindere = 0,5 cm. Corpul cilindric de la baza săgeții se îngroașă în dreptul celor trei laturi triunghiulare, dispunând și de o mică gaură de fixare a suportului lemnos.

- Vârf de lance dublu (m.11/a/-0,50 m), din fier oxidat, păstrat într-o stare bună spre mediocră. Baza prezintă o tăietură de cca. 0,7 cm pe cca. 2/3 din trunchiul lănciei, iar la partea superioară o bifurcație cu două vârfuri active. Un vârf se păstrează integral iar celălalt este rupt din vechime de la jumătate. Pe partea opusă tăieturii se distinge o gaură de fixare a materialului lemnos, care este „sudată” printr-un proces avansat de oxidare (rugină). L = 17 cm, diam. (bază) = 3,7 cm, l(trunchi) = 9 cm, diam. (bază) vârf bifurcație = 0,8 cm.
 - Cuțit fragmentat puternic oxidat (m.11/a/-0,60 m) cu baza triunghiulară (probabil pumnal), cu L = 14,5 cm, l = 3,5 cm, l(lama) = 1,6 cm. Suportul din fier prezintă găuri oxidate („sudate”) pentru fixarea mânerului din os sau lemn.
 - Vârf de fier (sulă) (m.11/a/-0,60 m), puternic oxidat, doar cu vârful ascuțit (L = 2 cm, diam. = 0,5 cm).
 - Vârf de lance oxidat (m.8/b/-0,60 m), cu partea activă dreaptă și gaură de înmănușare întredeschisă. L = 6 cm, l(vârf) = 3,2 cm, diam. = 1,5 cm. Nu este exclus să fi fost folosită și ca ostie de pescuit.
 - Nicovală din gresie dură (m.9/d/-0,60 m) dreptunghiulară cu L = 30 cm, l = 17 cm.
- S-au mai identificat și câteva pietre, probabil de la o vatră de foc, pe latura de E a locuinței L₁₃.
- Pentru nivelul cucutenian:
- așchie din silex de Prut (m.5/d/-0,65 m), cu urme de cortex rulat, de culoare neagră-cenușie. Sunt vizibile undele de la șocul de percuție, iar lateral urme de uzură.
 - Topor tropezoidal (m.3/c/-1,70 m) din șist negru, fragmentat, cu accident în zona mediană, exfoliat pe strate. A fost prelucrat pe o rocă rulată, de culoare neagră, adusă probabil din albia Prutului, de la peste 5 km distanță. Fețele piesei sunt șlefuite iar laturile atent preparate (L = 8 cm, l(zona activă) = 4 cm, gr.= 1 cm).
 - Fragment de nucleu (m.1/a/-0,70 m), din silex de Prut, calcinat, desprins dintr-un bulgăre mai mare (L = 4,5 cm, l = 2,5 cm).
 - Așchie din silex de Prut cu urme de uzură descoperită în (m.8/a/-0,80 m) având L = 2,5 cm, l = 1,7 cm.
 - Fusaiolă plată (m.10/a/-0,80 m) realizată dintr-un fragment ceramic bine ars, perforat intenționat și rotunjit (diam. = 4 cm, gr.= 1 cm)
 - Așchie din silex de Prut (m.8/b/-0,80 m) cu retușe pronunțate, cvasidreptunghiulară, de culoare neagră cu L = 3 cm și l = 2 cm.
 - Percutor din andezit (m.3/a/-1,30 m), cvasidreptunghiular, rotunjit la colțuri, cu urme de tocire la cele două capete (L = 8 cm, l = 4 cm, gr.= 3 cm).
 - Percutor confecționat dintr-o gresie dură, de formă aproximativ ovală, tocit pe toate părțile. Are cele două fețe plate și o latură dreaptă. L = 6,5 cm, l = 5,5 cm, gr.= 2 cm.
 - Nucleu din silex de Prut (m.4/a/-1,50 m) de culoare neagră, neregulat, cu urme de calcinare (de la un incendiu).
 - Așchie calcinată descoperită la m.3/a/-1,40 m.
 - Fragment de așchie (m.4/b/-1,40 m), cu urme de uzură de culoare alb-lăptoasă, cu pigmenții albe.
- Secțiunea Ș₉
- sârmă din fier (agățătoare ruginită) (Ș₉/m.8/a/-0,45 m), păstrată totuși într-o stare bună (L = 7,5 cm, diam. = 0,5 cm), fiind la unul din capete ușor curbată.
 - Caia din fier (L₉/m.8/-0,45 m), ruginită, dar păstrată în stare bună(miezul), cu capul plat ușor alungit și cu „floare”. Dimensiuni: L = 3 cm, l(cap) = 1,3 cm, gr.= 0,6 cm.

- Fusaiolă bitronconică din lut ars (Ș₉/m.7/-0,50 m) de calitate slabă, cu diam.= 2,5 cm, h = 2 cm.
- Toartă dublă cilindrică, de factură grecească (Ș₉/m.10/-0,40 m) de la o amforă. Resturi de amforă au fost descoperite și în berna dintre Ș₈-Ș₉ și Ș₈, nivelurile superioare Latene.
- Cute cvasicilindrică (Ș₉/m.9/-0,45 m) din gresie dură, fin șlefuită.
- Vârf de unealtă din fier (Ș₉/m.8/-0,50 m) (ostie) cu gaură de înmănușare scurtă, cu L = 7 cm, l(max.) = 2,5 cm, gr.= 2,5 cm, fiind ruginit dar păstrat într-o stare bună.
- Dorn din fier (Ș₉/m.8/-0,50 m) folosit la perforarea obiectelor dure, păstrat într-o stare bună. L = 6,8 cm, l(cap) = 1,5 cm, gr.= 1,4 cm. Corpul dornului este aproximativ de formă pătrată, fiind rotunjit în zona capului. Vârful este ascuțit.
- Împungător din fier (Ș₉/m.8/-0,50 m) puternic corodat (până la exfoliere) în zona centrală. La partea superioară, jumătate din gaura de înmănușare este ruptă din vechime. L = 9 cm, l(gaura) = 2 cm, gr.= 1,8 cm.

În concluzie, pe toată durata campaniei 2009 efectuată în situl de la Bâzga, au fost realizate săpături în secțiunea Ș₈ (începută încă din 2008 în afara valului pe interiorul cetății), secționându-se astfel valul estic placat cu pietre, pe o lungime de peste 10 m. De asemenea s-au decopertat în întregime toate locuințele surprinse în acest sector, după care s-a trecut la săparea unei secțiuni noi - Ș₉, pentru a fi evidențiate și resturile de locuințe ce depășeau limitele vestice ale Ș₈.

Bibliografie:

- Vasile Chirica, Marcel Tanasachi, *Repertoriul Arheologic al județului Iași*, vol.II, 1985.
- Vicu Merlan, *Evoluția habitatului preistoric în sectorul inferior al Jijiei*, Lucrare de Licență, Suceava, 1995.
- Vicu Merlan, Florin Burtănescu, Alexandra Comșa, *Un mormânt lamnă cu lespede de piatră la Chersăcosu, comuna Stăniilești, jud. Vaslui*, Arheologia Moldovei, 1998, 209-214.
- Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Văii Bohotinului și Văii Moșnei*, Iași, 2006.
- Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Răducăneni Bazga-Cetățuie, județul Iași*, CCA, 2005, 2006, 2007, 2008.
- Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Iași, 2008.
- Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Răducăneni, Bazga - Cetățuie, jud. Iași*, CCA 2009.

Abstract:

Aims: the entire uncovering of the Neolithic and Getic houses in Ș₈, the cutting of the small defense *vallum* in the west part of the fortification and the excavation of a new section Ș₉, parallel to Ș₈/2008. Accomplishments: during the whole 2009 campaign conducted in the site of Bazga, we conducted excavations in section Ș₈ (begun as early as 2008 outside the *vallum* inside the fortification), as we cut the east *vallum* plated with stones along over 10 m. At the same time we uncovered over the entire area all the houses found in this sector, and then we excavated a new one Ș₉, in order to uncover also the house remains that surpassed the west limits of Ș₈.

The sherds from a Greek amphora of Rhodos (the 5th 4th centuries BC) were found in C₈-10/a-b between -0.40-0.60 m. The removal of the archaeological levels at the upper part (Sântana de Mureș, La Tené, Hallstatt, and Costișa) made it possible to find out the Cucuteni house L₁₂, extending to the

north up to m7/c. In its northeast corner we found sherds from a Cucuteni amphora, and below the adobe of the north wall (inside the house) two fragmented vessels of the crater type, rough, of middle to large size, and a fragmented vessel with a long neck (about 2/3). Between m3-m4 we identified a small "workshop" for processing flint and stone artifacts (two scrapers, chips and waste, a stone of the anvil type and an exhausted flint core).

155. Românești, com. Tomești, jud. Timiș

Punct: Dumbrăvița

Cod sit: 158957.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 326/2009

Colectiv: Mircea Anghelinu – responsabil, Loredana Cristina Niță-Bălășescu (UV Târgoviște), Ion Cornel Bălțan (SC RMGC SA)

Reluarea cercetărilor în situl paleolitic de la Românești - Dumbrăvița, cercetat sistematic, în mai multe campanii, între 1961 și 1972 (Fl. Mogoșanu 1978) a fost motivată de necesitatea reevaluării, din perspectiva unor noi principii metodologice, a arhivei geologice, respectiv a situației arheologice publicate. Principalele obiective avute în vedere au fost: reidentificarea, prin sondaje, a amplasamentului vechilor săpături; realizarea unor sondaje și taluzări pentru verificarea secvenței geologice conservate; completarea informațiilor stratigrafice și culturale cu privire la succesiunea arheologică atribuită paleoliticului superior.

Situl se află amplasat pe o terasă de confluență dintre Bega Mare și Bega Mică, la altitudine medie de 212 m și la doar 10 m deasupra nivelului actual al Begăi. Vârsta terasei, expusă pe aproximativ 350 de m pe latura de SV a sitului nu este cunoscută cu precizie, în această etapă a cercetărilor (Würm mijlociu?).

Secvența geologică, parțial deranjată, în partea superioară, de lucrări agricole, rezidă într-un depozit siltic, suprapus sedimentelor terasei, masiv afectat în partea superioară de o solificare hidromorfică intensă (sol podzolic argilo-iluvial stagic, tipic zonelor depresionare ale Banatului), ca și de alte fenomene iluviale, începând cu adâncimea de 0,85 m. Secvența geologică a fost cercetată prin 3 profile, adâncite variabil, până la maximum 2 m, și 2 sondaje cu carotiera (2, respectiv 3 m adâncime). Au fost recuperate 23 de eșantioane de sediment, 13 eșantioane pentru analize de polen și 6 probe pentru analize OSL. Complexitatea evidentă a fenomenelor de acumulare/eroziune impune completarea descrierii stratigrafiei geologice prin intermediul analizelor de laborator (granulometrie, OSL), aflate în curs.

Secvența arheologică a fost deranjată, în partea superioară (0,40 m), de intervenții antropice, material litic epipaleolitic, paleolitic, respectiv fragmente ceramice preistorice apărând amestecate, ca urmare a lucrărilor agricole, care au accelerat eroziunea naturală. Suprafața relativ plată a limitat, însă, deplasările importante ale materialului arheologic.

Extensiunea vechilor săpături a fost doar parțial identificată; astfel, săpăturile efectuate în acest an s-au limitat la deschiderea a două sondaje de 2 x 1 m, situate spre extremitatea nordică a sitului și orientate E - V, alături de care menționăm sondajul mai extins (3 x 1,5 m, orientat N - S),

deschis în scopul verificării datelor stratigrafice și al recoltării probelor de sediment. Materialul litic descoperit este reprezentat de așchii de dimensiuni variate, lame și lamele fragmentate, câteva nuclee și piese retușate; acestea din urmă aparțin, în majoritate, categoriei lamelelor retușate, fie direct, abrupt, fie altern (tip Dufour). Materiile prime dominante, identificate macroscopic, sunt silexul, radiolaritul, și jaspul, alături de care apar sporadic cuarțul, câteva varietăți de opal, gresia silicioasă, calcedonia.

Reluarea săpăturilor de la Românești a fost însoțită și de o evaluare sistematică a sitului învecinat de la Coșava (4 km N de Românești), cunoscut și el prin cercetările din anii '60, și amplasat pe un platou (282 m, 90 m altitudine față de Bega), la E de satul eponim. Suprafața sitului a fost recent afectată de construcția unui releu de telefonie mobilă, ca și de masiva exploatare de nisip terțiar, care a oferit, însă, posibilitatea taluzării câtorva profile (6) și recuperarea de material arheologic paleolitic de la suprafață. Ca și la Românești, secvența geologică, rezidă într-un strat loessic subțire (1,5 m), care suprapune depozite terțiare consistente; spre deosebire de primul sit amintit, partea superioară a depozitului conține, diseminat în adâncime, sau expus (pe versantul sud-estic) pietriș de dimensiuni diferite, alcătuit preponderent din roci metamorfice și atribuibil aluviunilor unei terase. Absența unor clare lentile aluvionare (nisip, pietriș) sugerează acțiunea masivă a spălării și deflației, pietrișul diseminat fiind singura dovadă a existenței unei vechi terase. Partea superioară a depozitului este, de asemenea, masiv afectată de solul podzolic recent. Repartiția și conținutul micului set litic recuperat (diseminat între 0,15-0,80 m adâncime) confirmă, prin absența oricărei structurări *in situ*, ca și prin prezența redusă a resturilor microlitice de debitaj (așchii, esquilles, etc.), remanierea puternică a depozitului de aici (deplasări laterală, ca și pe verticală). Eșantioanele de sol (77), cărbone (4) și OSL (8) recuperate vor oferi, cu siguranță, mai multe detalii cu privire la succesiunea geologică conservată de acest sit.

Campania a fost completată printr-o intensă cercetare de teren în zonă, destinată identificării de noi puncte arheologice și a unor secvențe geologice mai bine conservate. Au fost cercetate peste 20 de locații, pe terasele Begăi, în preajma siturilor amintite, ca și la N de orașul Făget, respectiv, spre SV, pe malul Lacului Surduc. Posibilitatea existenței altor puncte preistorice a fost documentată, prin descoperiri izolate, la N de Făget, ca și pe malul stâng al Begăi, în perimetrului satului Margina. Aceste puncte vor face obiectul unor noi cercetări.

Abstract:

The 2009 campaign led to the partial identification of the perimeter previously excavated by Fl. Mogoșanu between 1961 and 1972. 3 small survey trenches were excavated for sediment sampling, fresh geological information and new archaeological data. The Upper Palaeolithic toolkit recovered amounts to cca. 2000 lithics. The investigations in Romanesti were associated to a survey of the closely located UP site from Cosava, but also to a systematic survey of some other spots of geological or archaeological interest.

156. Rotăria, com. Ciortești, jud. Iași**Punct: Pe Runc****Cod sit: 96236.01****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 210/2009**

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși), Tamilia Elena Marin (CMNM Iași)

Obiective: salvarea vestigiilor arheologice prin efectuarea a două secțiuni Ș₂ și Ș₃ în partea central – estică. A fost trasată o nouă secțiune Ș₂ pe direcția NV – SE cu L=20 m și l = 2 m. E de prima cu L= 15 m și l = 2 m. În secțiunea Ș₂, materialul arheologic sporadic a apărut încă de la -0,40 m.

Între m.4 și m.5 a apărut un complex ceramic format din fragmentele a trei vase reîntregibile. Ceramica este corodată puternic de aciditatea solului. Printre acestea s-au descoperit și câteva fragmente de la un vas cu scoică pisată în pastă („Cucuteni C”) care aveau impresiuni alveolare în zona treimii superioare a vasului. De la m.3 până la m.5 a fost surprinsă latura de SV a unei noi locuințe cucuteniene (L₃), de formă aproximativ dreptunghiulară. Resturile de locuință erau orientate pe un ax N – S, probabil cu intrarea spre E (în aval). Locuința (L₃) a fost surprinsă cca. ¼. Chirpicul este ars puternic, având culoarea cărămizie și o duritate mare, fiind pe o parte fățuit, având grosimi cuprinse între 0,03 și 0,05 m. În spărtura proaspătă se pot distinge mici goluri de la paie și resturi vegetale carbonizate.

Între m.13 și m.14 a fost identificată o groapă cucuteniană (G₂), care s-a adâncit de la - 0,60 m la - 0,85 m, fiind de formă aproximativ ovală, având în inventar: fragmente ceramice de grosimi variabile, o piatră de dimensiune mică, cărbuni și câteva oase. Ceramica descoperită în Ș₂/2009 este de calitate bună spre mediocră, fiind majoritatea de culoare cărămizie și într-o proporție mică cenușie și neagră, iar cea cu scoică în pastă de tip „C”, este slabă calitativ, fiind friabilă.

Câteva fragmente au aplicat tortițe cu gaură, mai ales în apropierea buzei și rar fiind aplicate de tip buton. Un alt fragment ceramic avea sub toartă două proeminente, imitând coarnele de taur (de cca. 1 cm), iar pe un alt fragment a fost depistată angobă cu amprente de degetelor olarului. Unele fragmente au în compoziție cioburi pisate și nisip cuarțos.

De-a lungul secțiunii Ș₂ au fost descoperite:

- așchie din silex de Prut (m₆/-0,40 m) de culoare alb-maronie cu pigmentații roșiatice (de la oxizii de fier) cu un mic accident petrogenetic, aproximativ cvasidreptunghiular cu L= 4 cm și l = 3,2 cm, având proeminent bulbul de percuție și urme de uzură funcțională.

- microlamă carenată cu retușe spre vârf, fiind prelucrată din silex de Prut de culoare neagră. Lateral prezintă o porțiune de cortex rulat și pigmenți albi în compoziție. Dimensiuni: L= 3,5 cm; l = 1,5 cm.

- fragment de lamă (m₃/-0,45m) cu carenă, retușată lateral. Dimensiuni: L = 2,5 cm; l = 2 cm.

- fragment de lamă (1/3) (m₁₃/-0,45 m) care se păstrează în treimea inferioară, conturându-se talonul de percuție și undele de șoc concentric, fiind retușată pe ambele laturi, pe cea stângă și pe partea ventrală. Silexul este de culoare maronie spre negru cu L = 2,5 cm; l = 1,8 cm.

- așchie de silex de Prut de culoare neagră cu urme de uzură descoperită la m₄/-0,50 m.

- lamă realizată dintr-o desprindere neuniformă de nucleu, din silex de Prut cu retușe laterale, fără talon și bulb de percuție. Dimensiuni: L = 4 cm; l = 1,5 cm.

Prin trasarea secțiunii Ș₂/2009 s-a surprins marginea nord-vestică a sitului la 10 m de valul din buza abruptului, de pe această latură a versantului.

Secțiunea Ș₃/2009 a fost trasată la 50 m E de Ș₂ și 100 m de abruptul din partea de E, fiind într-o poziție central – estică. Între m.3 și m.6 din Ș₃, au fost depistați chirpici de locuință cărămizii, puternic arși de la o nouă locuință cucuteniană (L₄), care se prelungește spre E și V ieșind din Ș₃. Chirpicul este fățuit pe una din fețe și prezintă amprente de la paie sau pleavă, cu grosimea cuprinsă între 5 și 15 cm. În incinta L₄ la m₄/-0,50 m, pe latura de E a Ș₃, a fost descoperit un complex ceramic de la un vas fragmentat, pictat policrom, dar cu vopsele păstrate mediocre, având motive în spirală.

La nivelul superior (m.1/-0,40 m) s-au descoperit câteva fragmente ceramice de calitate bună, de culoare neagră aparținând Epocii Bronzului (civilizația Costișa), iar la -0,50 m fragmente de la un vas de provizii care aveau cca. 1cm grosime, iar la exterior amprente de degete ale olarului în angoba aplicată pe pereții vasului.

Între m.10 și m.12 a fost surprins peretele vestic al unei noi locuințe cucuteniene (L₅). Căzăturile de perete de locuință au grosimi de peste 8 cm, fiind de culoare cărămizie, foarte bine arse și cu urme de lodbe și crengi, iar în interiorul chirpicului secționat s-a putut observa paie carbonizate și chiar bucăți de gresie arse odată cu chirpicul. În spațiul sudic al locuinței L₄ (sub masa de chirpici) între m₅ și m₆ (-0,60 – -1,10 m) a fost depistată o groapă de fundare G₃ de factură cucuteniană, care s-a adâncit de la -0,60 m până la -1,10 m. Fiind de formă aproximativ ovală, s-a adâncit concentric de la diam. (nivel superior) = 1,6 m la diam. (fundatie) = 1,05 m. În inventarul acesteia s-au găsit:

- două fusaiole identice, tronconice de culoare cenușie, cu partea inferioară plată iar partea superioară, ușor triunghiulară cu diam. (maxim) = 3,5 cm, h = 2,8 cm, diam. (gaura) = 0,8 cm.

- topor cvasidreptunghiular confecționat din menilit de culoare alb-gălbui, fin șlefuit, cu tășul ascuțit, știrbit pe colțul drept, cu muchia dreaptă fasonată: L = 7 cm; l = 6 cm; gr = 2,5 cm.

- gratoar dublu pe lama din silex de Prut, retușat pe toate părțile. Bulbul de percuție a fost desprins pentru a fi retușat și a se obține o nouă parte activă: L = 4,5 cm; l = 1,5 cm.

- chirpici negri și cărămizii neregulați;

- un fragment de os calcinat;

- fragmente ceramice negricioase, friabile;

- cărbuni.

În Ș₃/2009 (L = 15 m, l = 2 m) au mai fost descoperite:

- un vârf de săgeată (m.15/0,40m) din silex de Prut, de culoare cenușie-negricioasă cu L = 2,8 cm; l (bază) = 2 cm, fin cioplit prin tehnica „în pojghiță” pe ambele părți, iar laturile sunt retușate fin. La partea inferioară este subțiată pentru a fi introdus într-o tijă din lemn;

- gratoar pe așchie (m.7/-0,40 m) din silex de Prut, de culoare neagră, cu partea activă ușor convexă și retușe abrupte, care continuă pe ambele laturi. Talonul a fost cioplit prin desprindere de mici așchii, rămânând vizibile însă bulbul de percuție și undele de șoc. L = 2,7 cm; l = 2 cm;

- așchie din silex de Prut cu urme de uzură, descoperite la m.6 (-0,40 m);

- herminetă (teslă) trapezoidală, confecționată din gresie glauconitică, descoperită la m.14 (-0,40 m);

- așchie din silex (m.15/-0,60 m) cu o pojghiță de cortex rulat la partea superioară și cu urme de uzură, având la partea activă o desprindere specifică de cca. 2 cm triunghiulară. L= 4,5 cm, l (bulb) = 3 cm, l (vârf) = 0,5 cm;
- gratoar calcinat pe lamă cu partea activă convexă, retușată descoperit în m.4/0,50 m. L= 4 cm, l = 2,5 cm;
- lamă din silex de Prut de culoare neagră, carenată, cu urme de uzură, triunghiulară în secțiune: L= 2,5 cm, l = 0,7 cm;
- așchie patinată (corodată chimic), din silex de Prut descoperită la m.4/-0,60m. L= 3 cm, l = 1,5 cm;
- fragment topor cvasidreptunghiular, din care se păstrează cca. 1/3. Porțiunea păstrată este fin șlefuită, fiind confecționat dintr-un șist negru L= 7 cm, l = 3 cm;
- fragment de percutor descoperit în m.3/-0,40m, confecționat din șist negru rulat, din care se păstrează doar 1/4. L= 4,5 cm, l = 3,5 cm.

Pe ansamblu în cadrul companiei din 2009 din punctul Rotăria „Pe Runc” au fost săpate două secțiuni (Ș₂ și Ș₃) pe direcția NV-SE, în două locații diferite la 50 m una de alta, fiind surprinse parțial 3 locuințe cucuteniene, dar a fost identificat (prin intermediul ceramicii) și un nivel de epoca bronzului aparținând civilizației Costișa.

Printr-o observație de teren s-a constatat că situl arheologic din punctul Rotăria „Pe Runc” este prevăzut cu un val de apărare, val care se pare că nu a fost ridicat în perioada cucuteniană, ci ulterior, în epoca bronzului.

Valul are o lungime de cca. 300 m pe latura de V (pe direcția de orientare a promontoriului), fiind ușor înălțat (cam 0,50 m) în partea de SV și 0,70 m în NV. Atât pe latura vestică și cea estică se vede o ușoară adâncitură, în imediata vecinătate a valului, pe interior, ce pare a fi de la un șanț, val ridicat pe creasta laturilor, deoarece spre exterior relieful este abrupt sau semiabrupt.

Lățimea maximă a sitului încadrat de val este în amonte de 300 m N iar în S de 100 m. Întreaga suprafață a sitului împrejmuit de val este de cca. 4500 m² (4,5 ha), însă spre S la cca. 50 m S de valul de apărare, există o porțiune de cca. 0,5 ha neîngrădită (unde au fost identificate resturi de civilizație cucuteniană – aici fiind efectuat primul sondaj de salvare (Ș₁/2008), fiind descoperite și două locuințe (L₁ și L₂). Nu este exclus ca locuințele cucuteniene din afara valului să aibă o vechime mult mai mare decât cele din interior.

Părăsirea acestei porțiuni sudice a promontoriului poate fi pusă și pe seama factorilor climatici. De exemplu s-a observat că ulucul depresionar al Văii Crasna din partea de V a sitului, favorizează prin direcție și expoziție, un curent longitudinal, care pe timp de iarnă produce inversiuni termice, rezultând astfel câteva grade minus față de valea adiacentă adăpostită. La aceasta se mai adaugă și faptul că latura vestică nu este locuită decât la 10 m E de val, unde locul este mai dosit de vânturile năprasnice (crivățul). Meteorologii au sesizat că Valea Crasnei înregistrează cele mai coborâte temperaturi din Podișul Central Moldovenesc, datorită orientării (N-S) pe direcția crivățului siberian.

La aceasta se adaugă și faptul că pe latura vestică valul păstrat este mult mai înalt și mai bine conturat (zălog împotriva vânturilor aspre), decât spre E și N unde e mai mic, abia vizibil, laturi protejate de dealul din amonte și valea înfundată a pârâului temporar.

Din cele 4,5 ha de teren împrejmuit, doar pe cca. 1,5 ha s-au descoperit vestigii arheologice.

Bibliografie:

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Rotăria, comuna Ciortești, jud. Iași, 2008, CCA 2009.*

Abstract:

During the 2009 campaign in the location of Rotăria “Pe Runc” we excavated two sections (Ș₂ și Ș₃) to the NW-SE, in two different locations at 50 m from each other, and partially uncovered three Cucuteni houses, but we identified (due to the pottery) and a Bronze Age level belonging to the Costișa civilization. During field walking it was found that the archaeological site in the location of Rotăria “Pe Runc” is provided with a defense *vallum*, which apparently was not raised during the Cucuteni period, and later, during the Bronze Age.

The *vallum* is about 300 m long on the west side (along the orientation direction of the promontory), as it is slightly raised (about 0.50 m) in the southwest part and 0.70 m in the northwest. Both on the west side and the east one we can see a slight hollow, in the close vicinity of the *vallum*, on the inside, seemingly from a trench, a *vallum* raised on the crest of the sides, as on the outside the relief is steep or half-steep.

The maximum width of the site enclosed by the *vallum* is upstream 300 m – in the north and in the south 100 m. The entire area of the site surrounded by the *vallum* is about 4500 m² (4.5 ha), but to the south about 50 m S of the defense *vallum*, there is a segment of about 0.5 ha not enclosed (where we identified Cucuteni civilization remains – there we conducted the first rescue survey (Ș₁/2008), and we discovered also two houses (L₁ și L₂). It is not out of the question for the Cucuteni houses outside the *vallum* to be much older than those inside. The desertion of this south portion of the promontory can be attributed to climatic factors. Out of the 4.5 ha of enclosed ground, only we discovered archaeological vestiges only over 1.5 ha, approximately.

157. Sălard, com. Sălard, jud. Bihor

Punct: Autostrada Transilvania, km. 50

Cod sit: 31020.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 96/2009

Colectiv: Cătălin Bem – responsabil, Emil Dumitrașcu, Eugen Paraschiv, Decebal Vleja, Constantin Haită (MNIR)

În campania 2009, colectivul MNIR a urmărit, pe traseul viitoarei Autostrăzi Transilvania, în zona localității Sălard (jud. Bihor), cercetarea pe scară largă a sitului arheologic „Km 50”, urmând ca pe baza rezultatelor să fie întocmită documentația necesară pentru propunerea de descărcare de sarcină arheologică.

În zona cercetată, dealurile prezintă înclinări generale spre N, fiind tăiate de văi înguste, majoritatea reprezentând cursuri temporare. Vegetația este reprezentată prin pășuni, iar în vecinătatea nordică a zonei prin păduri de foioase.

Sectorul de autostradă care face obiectul prezentului raport preliminar traversează, așadar, strict o zonă colinară, străbătută de pâraie, afluenți în general temporari ai Barcăului, conferindu-i un aspect general vălurit și crestat de văi înguste.

În perioada decembrie 2002 – ianuarie 2003 specialiști ai MTC Oradea au întreprins periegeze pe ceea ce

se știa a fi în acel moment traseul autostrăzii. Pe sectorul care ne interesează, între km 49+000 și Km 50+100, nu fuseseră identificate resturi antropice la suprafața solului.

În vederea pregătirii debutului cercetării tranșonului MNIR, în primăvara anului 2005 (martie) au fost realizate o serie de periegeze de către colectivul nostru.

În urma cercetărilor de teren fuseseră identificate în acest spațiu trei aglomerări de materiale arheologice. În plus, se putea observa cu ușurință că dispersia materialului arheologic la suprafața solului se suprapunea aproximativ peste aceleași curbe de nivel, într-o zonă cu pante line care coboară spre lunca Barcăului, pe o lungime de aproximativ 900 m (Km 49+200 – 50+100).

Au fost trasate și cercetate (în trei campanii) 65 de secțiuni, casete și suprafețe. Având dimensiuni variabile, între 5x1 și 18x8 m, au fost orientate, în general, în funcție de caracteristicile topografice ale terenului. În cazurile care impuneau acest lucru, casete și suprafețe au fost trasate în dreptul secțiunilor în care erau descoperite complexe. În unele cazuri, au fost păstrați martori de 0.50 sau 1.00 m lățime între secțiune și casetă/suprafață.

Am inclus acestui sit atât S05.063 (trasată și cercetată aproximativ în dreptul km 049+100, în campania 2005), amplasată pe versantul vestic al primei văi mlăștinoase, cât și S05.075 (trasată și cercetată aproximativ în dreptul km 049+950) și S06.04 (aprox. la Km 50+100, în campania 2006), amplasate în cea de-a doua vale mlăștinoasă, ca limite extreme, estică și, respectiv, vestică. De aceea, am considerat acest sit cuprins între km 049+000 și 050+100. Există situații când secțiuni fără material arheologic, dar și fără a încorpora stratigrafic ceea ce s-ar putea numi un nivel arheologic, sunt încadrate de secțiuni în care există nivel cu resturi antropice.

Situația generală stratigrafică decelată în urma cercetărilor din campaniile 2005 și 2006 a fost pe deplin confirmată în campania 2009. Un plus important de informație, însă, l-a adus identificarea și apoi cercetarea unor complexe arheologice – gropi și resturi de locuințe.

În legătură cu cele trei aglomerări de materiale arheologice de care am amintit la începutul acestui raport, situația s-a clarificat și se prezintă în felul următor.

În zona vestică a sitului, cu o concentrare maximă aproximativ în dreptul Km 49+800/49+850, materialul arheologic, atât ceramică, cât și piese de silex și obsidian, provine într-o proporție covârșitoare din cercetările de suprafață. Situația se datorează faptului că nivelul 5 care ar fi putut adăposti resturile antropice a fost distrus de lucrările agricole și de activitatea pluvială. Practic, în secțiunile arheologice trasate și cercetate în toate campaniile amintite, inclusiv în cea din 2009, au fost descoperite doar câteva fragmente ceramice, și numai în stratul actual arabil (4) care suprapune direct argila nivelului 6. Toate aparțin unei locuiri preistorice, fără a putea să fim mai exacti. Caracterul atipic al ceramicii și numărul redus, totuși, de materiale arheologice nu ne ajută în acest sens. De asemenea, nu a fost identificat nici un complex arheologic care să ne permită precizări suplimentare.

Cea de-a doua aglomerare are punctul central aproximativ în dreptul Km 49+700. Materialul arheologic, ceramică, piese de silex și o fibulă fragmentară, aparține perioadei Latène. Au fost cercetate integral sau parțial o serie de complexe caracteristice – o posibilă locuință ușoară de suprafață și patru bordei. Zona ocupată stratigrafic de această aglomerare este și singura care include amintirile niveluri

organice 18 și 19. Numărul mare de secțiuni și suprafețe deschise cercetării pot demonstra, în acest moment al prelucrării materialului și a informațiilor, existența unei comunități reduse care, pentru o perioadă scurtă de timp, a viețuit în zona dată. Locuința de suprafață, foarte probabil o construcție de genul colibe, a fost identificată după răspândirea materialelor arheologice, în general ceramică, și a unor rare fragmente de chirpic ars. Bordeiele, de dimensiuni relativ mari, aveau o amenajare săpată, cu laturile de cca. 3,50 – 4 m și o adâncime, de la nivelul antic, de aproximativ 0,80 – 1,50 m.

În colțul unuia dintre bordeie a fost identificată și cercetată o vatră de formă circulară, cu un diametru de 0,50 m, cruțată în pereții gropii. Grosimea zonei de ardere ajungea până la 0,15 – 0,20 m.

Această locuire nu fusese identificată în urma cercetărilor de teren din martie 2005.

În sfârșit, cea de-a treia aglomerare aparține unei comunități din epoca târzie a bronzului sau din Hallstatt-ul timpuriu. Centrul aproximativ al acestei locuiri se poziționează în dreptul Km 49+400. Au fost cercetate o serie de gropi, de mici dimensiuni, și resturile unei locuințe ușoare de suprafață. Aceasta din urma, de maximum 12 m², a fost identificată după răspândirea unor fragmente de chirpici ars care păstrează amprente de nuiiele. Pe o structură de rezistență, ale cărei urme de stâlpi nu au putut fi depistate datorită proceselor postdepoziționale, cu nuiiele intercalate, a fost adăugat un strat de lut. Foarte probabil, acesta a fost extras din imediata apropiere, din gropile cercetate. Inventarul construcției este extrem de sărăcăcios, fiind format din numai câteva fragmente ceramice. La fel se prezintă situația și în cazul gropilor cercetate – unele dintre ele nu au chiar deloc inventar.

Cele trei aglomerări s-au dovedit a nu fi disjuncte. Numărul mare de secțiuni și suprafețe cercetate în campania 2009 (47 și, respectiv, patru), la care se adaugă cele din campaniile 2005 (17) și 2006 (1), a permis realizarea unui strict control stratigrafic al întregii stațiuni în discuție.

Pentru majoritatea secțiunilor din 2009 am utilizat decaparea mecanică (pentru solul arabil), utilajul fiind folosit și pentru îndepărtarea sedimentelor decapate.

Întregul material arheologic a fost spălat și este în prezent în curs de restaurare (cel care se pretează acestei operațiuni, mai ales cel din bordeiele menționate) în laboratorul de specialitate al MNIR. [Cătălin Bem, Decebal Vleja]

Abstract:

During the 2009 campaign, the team of the National History Museum of Romania intended, along the track of the future Transilvania Highway, in the area of the locality of Sălărd (Bihor county), to conduct a wide investigation into the archaeological site "Km50", and later based on the results to elaborate the documentation necessary for the proposal of archaeological clearance. The general stratigraphical situation worked out following the excavations in the 2005–2006 campaigns was fully confirmed during the 2009 campaign. Important supplementary information, however, resulted from the identification and then excavation into some archaeological features – pits and dwelling remains from the late Bronze Age or early Hallstatt.

158. Sâncrăieni, com. Sâncrăieni, jud. Harghita**Punct: intravilan, nr. 736****Cod sit: 85699.14****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 177/2009**

Colectiv: Botar Istvan – responsabil, Darvas Lorant (MSC Miercurea Ciuc)

Situl se află pe terasa stângă a Oltului în intravilan chiar lângă DN 12A. Zona este cunoscută în literatură ca fiind foarte bogată în urme arheologice aparținând epocii migrațiilor și perioadei medievale timpurii și târzii. Situl, o așezare deschisă, este foarte deranjat. Cea mai mare parte a fost definitiv distrusă cu ocazia construirii drumului național în anii 60 și de construcțiile de case, de exploatarea de nisip și lut, de agricultura și amenajările continue ale grădinilor caselor. În vecinătatea lotului nr. 736., la cca. 200 m S se află ruina conacului Andrassy (sec. al XVI-lea).

Scopul cercetării arheologice preventive a fost documentarea complexelor arheologice care au ieșit la iveală odată cu săparea unei gropi în curte. Acestea erau amenințate de a fi distruse odată cu îndepărtarea pământului din curte cu ocazia coborârii nivelului de călcare planificat de proprietar.

Pentru salvarea complexelor presupuse am deschis mai multe secțiuni cu dimensiuni variabile, lângă panta interioară a curții. Îndepărtarea humusului s-a făcut manual, la -0,40 -0,50 m de suprafața actuală au fost depistate contururile negru-închis ale complexelor arheologice în solul steril brun-gălbui. Stratigrafia sitului este foarte simplă; acesta fiind o așezare deschisă și ulterior teren cultivat în ultimele secole. Lucrările agricole repetate și efectuate într-o perioadă lungă au distrus eventualele componente de suprafață ale complexelor arheologice. Din această cauză, sub humusul actual, solul steril apare la -0,40 -0,60 m și singurele urme arheologice s-au păstrat doar sub acest nivel. De exemplu, în S4 nivelul de apariție a gropilor din sec. XI-XIII și XVIII este același, iar urmele unui cuptor de piatră au fost cărate de plug pe o suprafață mai mare.

Cotele de nivel au fost măsurate față de scara inferioară a casei, dar ulterior atât secțiunile cât și cota 0 au fost incluse în ridicarea topografică în sistem Stereo70. Extinderea așezării nu a putut fi delimitată cu precizie prin periegeze datorită vegetației abundente.

În urma cercetării arheologice au fost descoperite un număr de cca. 20 de complexe arheologice („C”), majoritatea gropi („G”) și câteva vetre. Ambiguitatea numărului de complexe se datorează faptului că inițial au fost date mai multe numere la apariția complexelor, dar în câteva cazuri, ulterior, acestea s-au dovedit a fi identice. Numerotarea complexelor-gropilor (C-G) este unică - de la 1. Dimensiunile secțiunilor: S1 - 4,5 x 2 m, S2 - 4,5 x 2,5 m, S3 - 5 x 2,5 m, S4 - 5 x 5 m, S4B - 2 x 1,7 m, S5 - 5 x 2 m. Majoritatea complexelor care conțin material arheologic databil provin din epoca medievală și au fost datate între sec. XI-XVIII.

Dintre complexele „obișnuite” documentate ne limităm doar la prezentarea unuia, din care a fost recoltat material extrem de interesant.

G3/5 (S1 și S5): groapă mare - lungime: cca. 8 m, lățimea cca. 6 (?) m, adâncime relativă (de la nivelul de apariție): -1,10 m. Partea centrală a gropii a fost distrusă cu ocazia amenajării curții probabil în anii 60, astfel planul și

materialul colectat sunt incomplete. Planul, dimensiunile și profilul gropii sugerează că aceasta a fost inițial o groapă de exploatare a nisipului care a fost umplută ulterior. Materialul arheologic provine mai ales din stratul de cenușă/cărbuni care a acoperit groapa, iar din umplutura gropii a fost cules material cantitativ mai puțin, dar cu aceleași caracteristici.

Materialul ceramic a fost făcut la roată lentă, cu excepția a două „pahare” mici. Majoritatea fragmentelor aparțin unor oale, cu buze tăiate sau rotunjite neprofilate, ornamentate cu linii și benzi de linii ondulate și două fragmente ornamentate cu roțiță. Trei borcane sunt ornamentate pe buză cu pieptenele, iar corpul vaselor cu benzi de linii ondulate variate cu benzi impuse cu pieptenele. Dintre cele trei tăvi adânci identificate, una este ornamentată cu bandă de linii ondulate și un nerv accentuat. Asemenea nervuri găsim și pe gâtul și umărul unor vase, nervurile fiind deseori decorate cu împunsături de pieptene, ornament ce se regăsește și pe corpul vasului, alternat cu benzi de linii ondulate. În alte ocazii aceste ornamente acoperă corpul vasului fără nervuri, foarte probabil aparținând unor vase cu gât canelat, iar în unele cazuri vasele aveau și toartă. Apar însă și câteva profile mai înalte, dezvoltate, ale căror analogii le găsim în contextele secolelor XIII-XIV.

Pe lângă ceramică au ieșit la iveală patru fusaiole, foite de cupru (evident deșeu dintr-un atelier), un vârf de săgeată din os, ac de os și un fragment, o lamă lungă de os prelucrat, neterminat, probabil aparținând unei tolbe.

G3/5 din S1 și S5 conține deci un material mixt tipocronologic. O parte a materialului (fragmente de vase cu gât canelat, benzi cu linii ondulate de val etc.) sugerează o datare în sec. X-XI, care deși arhaică în această zonă, are analogii în Transilvania. Existența comună a acestora împreună cu un fragment de os aparent aparținând unei tolbe pare să sugereze faptul că materialul poate fi legat de primele generații ale descălecării maghiare. Fragmente ceramice „arhaice” cu buze decorate și nervuri plastice (uneori dublate) pe gât și umăr, decorate cu pieptenele au analogii în perioade mai timpurii și/sau din această perioadă dar din afara arcului carpatic (din Moravia sau din Rusia – prelucrare neterminată încă). Acestea sugerează o influență/legătură sau un import străin. Depunerea materialului în G3/5 s-a petrecut însă în sec. al XIII-lea, datarea fiind dată de câteva profile mai evolute și mai ales de un denar vienez bătut de Ottokar II¹, care a fost găsit în același strat cu ceramica arhaică.

Materialul este deci extrem de interesant și ridică numeroase probleme de interpretare arheologică – istorică (legături îndepărtate, etnii diferite, arhaizare?) și face necesară căutarea analogiilor mai certe și continuarea cercetării. [Botar Istvan]

Note:

1. Luschin 63., CNA B180.

Abstract:

The site is situated on the left terrace of the Olt river within the built area right near DN 12A. The area is known in literature as very rich in archaeological traces dating to the age of the migrations, the Early and Late Middle Ages, however, the site, an open settlement is very disturbed. Most of it was destroyed for ever when a national road was built in the '60s, and since then whenever houses were built, sand and clay works were conducted, agriculture was practiced or the gardens

of the houses were continuously arranged. Close to lot no. 736, about 200 away to the south there is the ruin of Andrassy mansion (the 16th century).

The aim of the rescue excavations was to document the archaeological features uncovered when a pit was dug in the courtyard. Following the archaeological investigation we discovered about 20 archaeological features, most of them pits and a few fireplaces. Most features that contained datable archaeological material come from the Middle Ages, the 11th – 18th centuries.

159. Sântana, jud. Arad

Punct: Cetatea Veche

Cod sit: 12108.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 327/2009

Colectiv: Peter Hügel - responsabil, Victor Sava, Luminița Andreica (CM Arad), Florin Gogâltan (IAIA Cluj), Nagy Ioszeff Gabor (UAIC Iași), Alexandra Ioana Cociș, Narcis Ciobanu, Vlad Bogdan Vătavu, Luciana Adela Irimescu, Ana Lucreția Ignat, Alexandra Floarea, Daniela Maria Culic, Cristiana Elena Cordoș, Marian Adrian Lie, Alexandru Brehuescu, Botha Zoltán József, Adrian Socaci (UBB Cluj)

Introducerea unei conducte de transport gaze naturale ar fi afectat o latură a celei de-a III-a fortificații de la Sântana - Cetatea Veche. Din această cauză în perioada 17 septembrie - 30 noiembrie 2009 au fost practicate un număr de trei secțiuni, care au vizat atât sistemul de fortificare cât și locuirea din spatele acesteia.

Orașul Sântana se află situat la aproximativ 20 km NE de municipiul Arad și la 5 km E de drumul european Arad - Oradea. Din punct de vedere al reliefului, localitatea Sântana se plasează în Câmpie de Vest a României, subunitatea Câmpia Mureșului. Fortificația se găsește la cca. 6,5 km SV de Sântana, spre Zimandul Nou, pe partea dreaptă a șoselei dintre aceste localități.

Dimensiunea considerabilă a acestei fortificații a atras atenția diferiților cronicari ai ținutului arădean încă de la începutul secolului al XIX-lea, cu toate că prima reprezentare a fortificației se datorează ridicărilor topografice iosefine, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Astfel pe harta XXIV/XXX este schițată destul de fidel incinta mare a fortificației, denumită „alte Schanz”.

În 1963, un colectiv de arheologi format din Mircea Rusu, Egon Dörner și Ivan Ordentlich, au efectuat o sondare a sitului. Au fost trasate două secțiuni și două casete, prima secțiune cu scopul de a investiga sistemul de fortificare nordic al „incintei B” (fortificația a III-a), cea de-a doua a fost trasată pe valul „incintei A” (fortificația I), iar cele două casete au fost deschise în interiorul „incintei A” (fortificația I). În urma săpăturilor s-a constatat existența unui nivel cu materiale ce aparține epocii timpurii a cuprului, cultura Tiszapolgar. De asemenea, a fost descoperit și un mormânt de inhumatie, în poziție chirchită, aparținând acestei culturi. Pe lângă materialele Tiszapolgar au apărut fragmente ceramice specifice epocii târzii a bronzului (Bz D). În opinia lor prima fază a fortificației a fost ridicată în „Ha A1”, celelalte două fiind ulterioare. În secțiunea I

a fost dezvelit un alt mormânt de inhumatie, care a fost încadrat în orizontul „Ha B”. Din câte s-a constatat, cea mai veche locuire ar fi aparținut „Ha B3”, materiale ceramice aparținând acestui orizont fiind descoperite în cele două casete din interiorul „incintei A” (fortificația I). Cu toate că săpăturile din 1963 se cuantifică la peste 400 m², tabloul cronologic și cultural al acestui sit este pe departe de a fi lămurit.

Noile posibilități de cercetare oferite de programul Google Earth, au permis observații mai exacte cu privire la sistemul de fortificare și la dimensiunile acestuia. Cea mai mare fortificație, a III-a în numerotarea noastră, se întinde pe 80 de ha, circumferința valului fiind de peste 3300 de m. Cea de-a doua fortificație (a II-a) are 65 ha, iar cea mai mică, numerotată I, are 14 ha. În primăvara anului 2008 o echipă de la Universitatea din Bochum și o alta de la UV Timișoara au efectuat măsurători magnetometrice în perimetrul celor trei fortificații.

Cercetarea de față a avut ca scop stabilirea coloanei stratigrafice în partea nord-estică a fortificației a III-a, studierea sistemului său de fortificare, recuperarea tuturor informațiilor și contextelor arheologice identificate pe sectorul ce urma a fi afectat de introducerea unei țevi de gaz.

În acest scop au fost trasate trei secțiuni: S01, S02, S03. Secțiunea S01 a avut dimensiunile inițiale de 80 x 4 m, fiind lărgită ulterior până la 6,50 m. S02, a avut inițial aceleași dimensiuni cu S03: 10 x 1,5 m. Pentru a se dezveli în întregime Cx02 și Cx03 din S02 au fost deschise două casete. În dreptul Cx02 a fost trasată o casetă de 2,3 x 1 m, iar în dreptul Cx03 o alta de 2 x 1 m. S03 a avut dimensiunile inițiale de 10 x 1,5 m. Dezvelirea integrală a Cx4 a necesitat prelungirea secțiunii cu 1,5 m și lărgirea ei pe acest tronson cu 2 m. Suprafața totală investigată a fost de 453,5 m². În cele trei secțiuni au fost identificate un număr de 40 complexe arheologice, numerotate în ordinea descoperirii, de la 1 la 40.

Scopul principal al cercetării a fost sondarea sistemului de fortificare a celei de-a treia incinte (fortificația a III-a). Pentru aceasta a fost trasată secțiunea S01, care a tăiat valul și șanțul de apărare. Secțiunea a fost orientată NEE-SVV. Ridicarea valului fortificației a necesitat, pe lângă pământul recuperat din șanțul de apărare, excavarea din interiorul fortificației a unei cantități mari de pământ. Scoaterea acestei cantități mari de pământ din interiorul fortificației s-a reflectat printr-un șanț surprins între c.0 și 33. Adâncimea maximă a acestui șanț de scoatere a pământului a fost de 2,06 m.

Valul de pământ, care este foarte bine păstrat, are dimensiuni impresionante: o lățime de 26,82 m și o înălțime 2,44 m. Modalitatea de construcție a valului este foarte complexă, fiind ridicat din două unități arhitectonice. Prima, reprezintă miezul valului, o construcție lată la bază de 14 m, iar la suprafață de 10,4 m. Această unitate a fost ridicată pe un „pat de bărne”, menite să consolideze construcția. Acest „pat de bărne” a fost dublat de un nivel de pietre de carieră, ambele niveluri fiind acoperite cu lentile de pământ bătut. Miezul valului, a fost „îmbrăcat” într-un strat de lut galben, gros de aproximativ 0,05 m, care a avut rolul de etanșare a construcției. Acestui „miez” i-au fost adăugate înspre incintă, sub forma unor „rampe”, lentile de pământ bătut, cu scopul de a solidifica construcția. Pe coama valului, așa cum ne-am fi așteptat, nu a fost identificată o palisadă simplă, ci un zid de lut. Zidul, cu o lățime maximă de 1,26 m, s-a păstrat pe o înălțime de cca. 0,25 m, măsurată la interior. Rândurile de gropi de pari și impresiunile de pe bucățile masive de chirpici, ne arată modul în

care a fost construit zidul. Structura a fost ridicată din bârne masive legate cu nuiile și scânduri. Ea a fost umplută destul de neglijent, fapt dovedit de găurile aflate între bucățile de chirpic, cu vâlături de lut bine frământate cu paie. La exterior, zidul a fost fățuit, identificându-se până la cinci lipituri. Partea interioară nu a mai fost finisată, rămânând doar structura simplă de lemn. Acest fapt a oferit o bună combustie și a determinat arderea puternică a zidului. În fața zidului au fost descoperite numeroase bile de praștie din lut, dovada unui asediu violent.

Șanțul de apărare are o deschidere maximă de 10,20 m și o adâncime de 2,86 m de la nivelul de săpare. El a fost săpat în formă de „V”, cu latura exterioară mai puțin abruptă decât cea situată spre baza valului. Fundul șanțului este de formă aproximativ ovală, fiind mai ridicat înspre interiorul fortificației. Șanțul a fost săpat direct în lutul galben, iar fundul său se oprește pe un nivel de lut galben-roșcat nisipos. În umplutura șanțului au apărut fragmente ceramice, un vas întregibil, numeroase fragmente de oase umane și un corn întreg de cervideu. Diversele lentile de pământ demonstrează că șanțul era puternic colmatat încă înainte de incendierea valului.

În secțiunea S02 au fost depistate două complexe arheologice, ce se adânceau în lutul galben. Cx02, o groapă de formă aproximativ circulară în care a apărut și un pandantiv în formă de clepsidră, confecționat din bronz. Cx03 reprezintă o groapă menajeră, în care au fost identificate fragmente ceramice specifice culturii Baden. Pe baza materialului ceramic, această groapă, este contemporană cu Cx04, din secțiunea S03. În umplutura gropii a apărut scheletul unui adolescent care are craniul spart în zeci de bucățele, iar restul oaselor au fost rupte și dispuse în jurul craniului. Este evident vorba despre un „caz special” și nu se poate vorbi în nici un caz despre o înhumare obișnuită. În jurul adolescentului au fost depuse oase de bovidee, o căniță din lut și câteva fragmente ceramice specifice culturii Baden. Tot în S03 a apărut o locuință adâncită de formă patrulateră cu materiale caracteristice sec. al XVIII-lea.

Observațiile stratigrafice și materialele arheologice descoperite permit fixarea în timp a momentului construirii, funcționării și mai apoi a distrugerii fortificației a III-a de la Sântana - Cetatea Veche. În diversele lentile de pământ care constituie „miezul” valului, într-o evidentă poziție secundară, au fost găsite fragmente ceramice care pot fi atribuite unei etape târzii a epocii bronzului. Ele au ajuns în această situație odată cu pământul adus pentru înălțarea viitorului val al fortificației a III-a. În fața fortificației a II-a au fost identificate urme slabe de locuire, iar în zona investigată de noi a funcționat probabil și o necropolă. Astfel, în solul virgin din punct de vedere arheologic, în spatele valului III, imediat sub ultimele lentile de pământ adus, au fost identificate două morminte, unul de incinerare și al doilea de înhumare. Mormântul de incinerare a avut ca inventar recipiente caracteristice bronzului târziu. Mormântul al doilea, care se afla într-o puternică stare de deranjare, nu a fost cercetat integral așa încât nu ne putem pronunța cu privire la datarea sa. Cert este că defunctul incinerat a ajuns în pământ înainte de ridicarea valului al III-lea, moment ce poate fi plasat cândva în bronzul târziu. Importante pentru stabilirea cronologiei relative a fortificației a III-a de la Sântana – Cetatea Veche sunt și piesele de bronz (un vârf de săgeată, un ac de cusut și un saltaleon) și fragmentele ceramice găsite pe fundul unui curs de apă care nu a mai funcționat în momentul în care a fost ridicată fortificația. Este posibil ca cei doi saltaleoni și brățara de bronz (cu secțiunea rectangulară și capetele ascuțite) descoperite în

diversele lentile de pământ care constituie structura valului să fi fost „pierdute” de cei care au participat la construirea fortificației și nu să fi provenit din așezarea de bronz târziu de unde a fost adus pământul. Poate cele mai certe elemente de datarea relativă a fortificației a III sunt descoperirile din șanț. În acest sens este de menționat un vas ceramic aproape întreg care a ajuns în șanț încă pe când acesta funcționa.

Deocamdată nu deținem date ¹⁴C care să permită datarea absolută a fortificației a III-a de la Sântana – Cetatea Veche. Trebuie să apelăm, în acest moment, la analogii cu obiective contemporane. Ne referim în primul rând la marea cetate de pământ de la Cornești – Iarcuri, jud. Timiș, care a fost plasată cândva în a doua jumătate a mileniului II a.Chr.

Abstract:

The mounting of a gas pipe would have affected a side of the third fortification at Sântana - Cetatea Veche. Because of that between the 17th of September and the 30th of November 2009 we practiced three sections that involved both the fortification system and the occupation behind it. The main purpose of the investigation was to survey the fortification system of the third precincts (3rd fortification). The stratigraphical observations and archaeological materials discovered make it possible to date the moment of the building, operation and later destruction of the 3rd fortification at Sântana - Cetatea Veche. In the various earth lenses making up the “core” of the *vallum*, in an obvious secondary position, we found sherds that may be attributed to a late phase of the Bronze Age.

160. Seaca, com. Logrești, jud. Gorj

Punct: Capu Dealului

Cod sit: 80837.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 345/2009

Colectiv: Gheorghe Calotoiu – responsabil, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

În perioada 7-24 octombrie 2009 s-au efectuat cercetări arheologice preventive pe terenul agricol al localnicului Deaconescu Dumitru din satul Seaca, comuna Logrești, punctul “Capul Dealului” (sau Gura Secii). Situl se afla pe o terasă a pârâului Seaca pe o suprafață de cca. 1,5 - 2 ha. În lunile din vară au fost făcute mai multe periegeze, ocazie cu care s-au găsit fragmente ceramice specifice culturii Gîlna. Săteanul susmenționat ne-a pus la dispoziție terenul său care se află în partea de SV a terasei, unde au fost practicate două secțiuni: SI/2009 cu dimensiunile de 10 x 2 m și SII/2009 cu dimensiunile 15 x 1,5 m, orientate E - V, una în continuarea celeilalte. Stratigrafia în SI se prezintă astfel:

0 -0,12/0,14 m sol vegetal;

-0,12/0,14 -0,30/0,36 m pământ galben-roșcat;

-0,30/0,36 -0,55/0,67 m pământ cenușiu-negricios cu material arheologic;

-0,55/0,67 m strat galben steril din punct de vedere arheologic.

Stratigrafia în SII este în linii mari asemănătoare primei secțiuni:

0 -0,12/0,15 m strat vegetal

-0,12/0,15 -0,32/0,39 m pământ galben-roșcat

-0,32/0,39 -0,68/0,75 m pământ cenușiu-negricios cu material arheologic

- 0,58/0,70 m – strat galben steril din punct de vedere arheologic

Situl este necunoscut în literatura de specialitate, fiind o zonă arabilă, localnicii arându-l și cultivând grâu și porumb. Arăturile de toamnă și primăvară afectează în mică măsură stratul superior al așezării, plugurile se adâncesc în pământ până la 0,25-0,35 m.

În SI la adâncimea de 0,30/0,36 m până la 0,55/0,60 apar fragmente ceramice în majoritate puternic corodate, de la pereți de vase, buze, funduri, toate fragmentare în bandă. Pereții de vase au brăuri alveolate sau crestate sub buze. Au fost descoperite funduri de vase de formă plată de culoare cenușie sau cărămizie. Pasta are în compoziție multe pietricele.

În SII, care a fost trasată la 4 m V în continuarea primei secțiuni, se întâlnește aceeași ceramică fragmentară de la vase mari de provizii, bucăți de chirpici, iar în c. 7, la -0,48 m a fost descoperită o fusaiolă bitronconică întreagă de culoare cenușie, cu urme de arsură secundară, iar în apropierea acesteia, la - 0,65 m alte două fusaiole fragmentare. Fragmentele ceramice aparțin unor vase mari de tip borcan, cu buza dreaptă și marginea rotundă sau ușor evazată. Pe unele fragmente apar apucători mari organice. Ceramica este grosieră, cu pietricele și nisip granulos. Bazele de vase sunt din aceeași pastă grosieră și sunt de formă plată, dreaptă. Majoritatea fragmentelor au angobă roșie pe partea exterioară. Un fragment de castron din pastă mai fină de culoare cenușie are buza evazată. Un alt fragment din pastă grosieră are un buton circular de culoare cenușie.

Ceramica aparține culturii Glina și au fost identificate elemente de decor: găurile – buton (mai puține în săpătură și mai multe «*passim*» pe suprafața terasei), brăurile crestate și alveolate, proeminențele conice, foarte rar caneluri pe umăr (un singur fragment descoperit «*passim*»). Aceste ornamente erau dispuse pe gât, umăr sau pântec. Ne reține atenția un fragment ceramic de la un vas cu buza dreaptă, din pastă grosieră cu nisip și pietricele. Peretele exterior este dat cu angobă roșie, iar la 1,7 cm de margine este o bandă neagră, probabil de la un brâu ornamental, care a căzut, după aceea o porțiune roșie după care urmează o porțiune neagră.

Ceramica de uz comun descoperită, conține ca degresant nisipul cu multe pietricele de mărimi diferite. Din această grupă fac parte fragmente de la vase mari de provizii, castroane, oale de mărimi diferite. De cele mai multe ori este ornamentată cu un brâu alveolat sau crestă dispus sub marginea buzelor vaselor. Analogii întâlnim la: Runcuri (județul Vâlcea), Bălești (Județul Gorj), Orevița Mare (punct *Paulești*, jud. Mehedinți).

Ceramica descoperită în așezarea de la Seaca-Logrești se poate împărți în două categorii cunoscute: ceramica fină, care este slab reprezentată de câteva fragmente, și ceramica de uz comun, care, în schimb, este abundentă și se poate împărți în două categorii, în funcție de tehnica de lucru și de ardere. Pasta ambelor categorii are în compoziție un amestec de nisip, cioburi pisate, pietricele și paiete de mică, dându-i un aspect grosier.

În SII la - 0,48 m în c. 7 a fost descoperită o fusaiolă bitronconică întreagă, cu urme de arsură secundară și bucăți de chirpici, iar în apropiere au fost descoperite alte două fusaiole fragmentare (una plată și alta bitronconică). Acestea prezintă urme de arsură secundară. Au fost descoperite câteva fragmente de torți în bandă, fragmentare. Aceste torți se întâlnesc în special la cești și căni. Ele sunt mai mult sau mai

puțin plate. În câteva situații au fost descoperite fragmente ceramice cu găuri – butoni, care se găsesc la câțiva centimetri sub buza, fiind dispuse sub forma unui șir care înconjoară vasul. În unele cazuri pe fragmentele ceramice apar proeminențele conice aplicate sau organice pe diferite părți ale vaselor fragmentare.

Pentru decorarea ceramicii s-au folosit și brăuri aplicate sau organice, crestă sau alveolate, care au o dispunere orizontală și sunt situate la câțiva centimetri sub buza vaselor.

Materialele arheologice descoperite până în prezent la Seaca - Logrești prezintă analogii cu descoperirile din Oltenia și centrul Munteniei specifice culturii Glina.

Găurile-butoni realizate prin presarea peretelui din interior către exterior, le întâlnim la Bunești-Gătejești (jud. Vâlcea), București-Ciurelu și în general, în toată aria culturii Glina.

Brăurile organice sau aplicate își au analogii la: Bârsești (jud. Vâlcea), Mihăilești – Tufa. Apucători în formă de șa au fost găsite la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița) și București-Glina, iar cele tronconice la Govora-Gurișoara (jud. Vâlcea). Crestarea sau alveolarea părții superioare a buzelor se întâlnește atât la Govora-Gurișoara, cât și la București-Ciurelu. Pe câteva fragmente ceramice descoperite la Seaca - Logrești s-au găsit și impresiuni de degete. Pe baza asemănarilor stabilite între materialele descoperite la Seaca - Logrești și ceea ce se întâlnește în arealul culturii Glina considerăm că așezarea de pe terasa pârâului Seaca din punctul „Capu Dealului” (județul Gorj) aparține culturii Glina, faza a III-a.

Bibliografie:

- Gabriel Crăciunescu, *Descoperiri arheologice în zona localității Orevița Mare, jud. Mehedinți*, Drobeta 13, 2003, p.55-103
Gheorghe Petre – Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, 1955, Rm-Vâlcea
Petre Roman, *Die Glina III – Kultur*, PZ 1, 1976, p.26-42
Idem, *Perioada timpurie a epocii bronzului tracic în Oltenia*, Thraco-Dacia 6, 1 – 2, 1985, p.116-122
Idem, *Cercetări la Govora Sat – Runcuri*, 1977, SCIVA 36, 4, 1985, p.279 – 297
Idem, *perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României*, SCIVA 1, 1986, p.14-30
Cristian Schuster, *Considerații privind așezările Culturii Glina*, Drobeta 7, p.12-17
Idem, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, Bibliotheca Thracologica, XX, București, 1997

Abstract:

The archaeological excavation from Seaca – Logrești (Gorj county), made in 2009, showed an Early Bronze Age settlement. We discovered ceramic fragments from jar like vessels, pots of different sizes and spindles made of thick and semi thick paste. All these fragments are decorated with socket girdles or with notched girdles, button – holes or cylinder prominences. The archaeological site dates back to the 3rd phase of the Glina culture.

161. Seciu, com. Boldești-Scăeni, jud. Prahova**Punct: La Pompieri**

Cod sit: 131087.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 227/2009

Colectiv: Radian Andreescu – responsabil (MNIR), Alin Frînculeasa, Octav Negrea, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova)

Situl arheologic Seciu „La Pompieri” este amplasat pe o culme de deal la altitudinea de 372 m, având coordonatele geografice N 45°02,001", E 26°04,382". Din punct de vedere geomorfologic ne aflăm în zona dealurilor subcarpatice. Situl se află pe un bot de deal, la E, S și N fiind delimitat de văi adânci, accesul făcându-se pe latura de V. La N, la baza dealului, curge râul Bucovel (un afluent al Teleajenului), ce își are izvoarele în această zonă.

Situl arheologic de la Seciu a fost descoperit întâmplător la mijlocul anilor 70 de săteni și identificat de profesorul de biologie I. Dumitru. Situl a fost cercetat de E. Comșa și V. Georgescu în anul 1976 sau 1978. Se pare că au fost trasate două secțiuni. Rezultatele sunt inedite. Alături de ceramică au fost descoperite mai multe statuete antropomorfe din lut, dintre care două de tip cu rochie clopot, o pintaderă cu decor în volută. A fost recuperată de pe un fragment ceramic amprenta unei seminte de *trititicum* sp.. Câteva piese după ce au stat expuse în primăria din Boldești-Scăeni, se află în colecția profesorului I. Dumitru (o pintaderă, trei statuete antropomorfe, câteva unelte, o imitație de dăltiță modelată din lut). Ceramică fragmentară și o statueta antropomorfă cu rochie, se află în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova.

Precizăm că situl arheologic Seciu „La Pompieri” este distrus în cea mai mare parte a sa. La mijlocul anilor 90 în centrul sitului a fost construită o casă. De asemenea pe latura de S, situl este suprapus/tăiat de DJ 232 ce face legătura între Seciu și satul Gâlmeanca, nivelul acestuia de utilizare fiind în acest moment sub nivelul depunerii arheologice. Terenul aflat în proprietatea lui Ghiță Adrian, ce are o deschidere la drumul județean de maxim 13 m, iar la N de 11 m, era singurul neafectat de construcții. Acest teren, ce are forma unei fâșii orientată aproximativ S - N, lungă de peste 60 m, se află pe limita de E a sitului arheologic. În prezent terenul pe latura de E prezintă datorită amenajărilor moderne o pantă lină de aproximativ 10°. Partea de N are o pantă accentuată de peste 30°, diferența altimetrică maximă dintre limitele de S și N ale proprietății fiind de peste 8 m.

Cercetarea a fost necesară deoarece Ghiță Gheorghe Adrian dorea să construiască o casă de vacanță ce urma să afecteze situl arheologic aflat și pe proprietatea sa. Metoda de cercetare a fost adaptată necesității de a descărca terenul de sarcină arheologică într-un timp relativ scurt. Conform documentației înaintată de proprietar, casa de vacanță acoperă o suprafață de 34 m². S-a preferat descărcarea unei suprafețe ceva mai mari de teren, deoarece în viitor se vor construi cu siguranță diverse dependințe specifice unei gospodării, ce nu vor necesita autorizații de construcție.

Au fost trasate patru secțiuni și două casete. Secțiunile au fost trasate de-a lungul proprietății, au fost orientate aproximativ S - N. Au avut următoarele dimensiuni: SI=21,30 x 1,5 m; SII=16,20 x 1,5 m; SIII=8 x 0,60 m; SIV=7,5 x 1 m; caseta 1 = 2 x 2,10 m; caseta 2 = 3 x 1,5 m. SI a fost trasat

la marginea de V a proprietății, la aproximativ 1,5 m E de proprietatea 131A. SII a fost trasat la 0,5 m E de SI, iar SIII la 0,80 m de SII. SIV a fost trasat paralel cu latura de E a casei, la 2,5 m de aceasta. SII în zona c. 1-2 a fost lărgită spre E cu 1 m, astfel în zona acestor carouri avea lățimea de 2,5 m. Caseta 1 a fost trasată în zona beciului casei și a suprapus parțial SII. Caseta 2 a fost trasată la 0,5 m E de SII și la 1 m S de colțul de SE al casei. Suprafețele săpate au acoperit în total 85 m², zona ce este suprapusă de construcție fiind săpată integral. Nu s-a putut săpa o suprafață în fața casei (la E), existând pericolul surpării fundațiilor acesteia. De aceea SIV a fost trasat la 2,5 m E de latura estică a construcției.

Depunerea arheologică are grosimea maximă de cca. 1,60 m, spre marginile de N și E având în jur de 0,50 m. De jos în sus stratigrafia sitului este următoarea: nivel natural gălbui, nisipos; nivel cultural, culoarea maroniu, argilos, pigmentat cu chirpici ars, grosime 0,20/0,30 m, aflat imediat deasupra sterilului; nivel cenușiu, argilos, pigmentat cu chirpici ars, lemn ars, rar fragmente ceramice, gros de 0,20 m; nivel cultural, culoare diferită în funcție de tipul de depunere (verzui, maroniu, roșiatic, gălbui), prezent chirpicul ars, cenușa, gunoi menajer, podele din lut gălbui, grosime 0,30/1,10 m; am observat că acesta se afla imediat deasupra stratului cultural anterior; stratul arheologic se subțiază la N mulându-se pe panta actuală de peste 30°; arabil, culoarea maroniu-roșcat (datorită pigmentului de chirpici întors de plug), gros de 0,20/0,30 m.

Din punct de vedere cultural, depunerea arheologică are două etape de locuire. Depunerea aflată la baza nivelului arheologic are grosimea de 0,20/0,30 m. Are culoarea maronie, pigmentată cu chirpici ars. Materialul descoperit destul de sărăcăcios constă în ceramică fragmentară, oase de animale. Pe baza materialului am putut încadra acest nivel arheologic în cultura Starčevo-Criș. Nivelul al doilea de locuire are grosimi variabile în zona centrală are aproximativ 1,30 m, iar la N în marginea sitului are 0,30 m. Este caracterizat de prezența chirpicului ars ce are grosimi de la 0,15 m la 0,45 m. De asemenea în acest nivel de locuire un alt strat consistent are culoarea verzuie, friabil, prăfos, bogat în ceramică fragmentară, oase de animale. Această depunere consistentă am considerat-o rezultat al unor activități menajere. Acest nivel aparține epocii eneolitice.

În nivelul de locuire eneolitic am identificat patru tipuri de complexe arheologice, respectiv locuințe, gropi, zone menajere, gropi de par. Locuințele identificate fragmentar și cercetate parțial, sunt incendiate. Se prezintă sub forma unor aglomerări de chirpici ars, compact sau mai puțin compact, groase de 0,15-0,45 m. Sunt locuințe de suprafață, au podina din lut de culoare gălbuie, groasă de 0,08-0,12 m. Am descoperit și câteva urme de gropi de par, ce au diametrul de 0,25-0,40 m. Datorită cercetării restrânse și distrugerii sitului am identificat numai fragmente de locuințe, cea mai bine surprinsă fiind locuința 1=L1. A fost surprinsă în SI, SII, parțial caseta 2, în zona c. 1-2, parțial 3, la adâncimea de -0,30/0,55 m. Intra în profilele de V și S ale SI. Stratul de chirpici este compact, la partea superioară este roșu-cărămiziu, iar la cea inferioară este neagră. Podina este din lut galben, cu grosimi ce nu depășește 0,10-0,12 m, amenajată într-un plan relativ orizontal. Sub chirpici am descoperit câteva vase întregi sau întregibile. Nu am descoperit vatra, dar în profilul de S a lui SII am descoperit lentile de cenușă.

Am descoperit și zone cu depuneri „menajere” consistente. Nu am identificat gropi menajere, ci zone în care au

fost aruncate materiale ce pot intra la un moment dat în categoria „gunoaielor”. Am definit acest tip de complex ca „zonă menajeră”, prezent de altfel în *tell*-urile gumelnițene de pe valea Dunării. Sunt caracterizate ca zone bogate în ceramică fragmentară mai rar întregibilă, statuete fragmentare, unelte fragmentare, rupte sau epuizate, foarte multe oase și coarne de animale, cenușă, chirpici nears mai puțin ars, lemn ars, cochilii de melci. Aceste zone menajere sunt amplasate peste locuințe incendiate și abandonate, dar și în spațiul aflat între locuințe. Grosimea variază ajungând până la 0,50 m. Depunerea menajeră are culoare gălbuie-verzuie, friabilă când săpătura este proaspătă, la uscare devine prăfoasă. Remarcă bogăția de material dur de origine animală. De asemenea, am descoperit multe cochilii de melci.

Am descoperit și câteva gropi ce taie complexe arheologice. În general sunt de mici dimensiuni (0,60 m diametrul) și puțin adânci (0,20/0,40 m). O groapă ceva mai mare a fost descoperită în Sl. Aceasta are diametrul de 0,80 m, intră în profilul de V al secțiunii, se adâncește în nivelul de locuire neolitic timpuriu. Mai remarc și câteva gropi contemporane ce au deranjat complexele arheologice eneolitice. A fost descoperită o cantitate foarte mare de material ceramic, în general în stare fragmentară. Cea mai mare parte a ceramicii a fost descoperită în „zonele menajere”. Din zonele menajere s-au restaurat foarte puține vase. Ceramică a fost recuperată și din locuințe. Remarc totuși că sub dărâmăturile de pereți ale locuințelor a fost descoperită relativ puțină ceramică. Cu excepția locuințelor 1 și 2, în celelalte locuințe nu a fost descoperită ceramică întregibilă. Vasele întregibile sunt cele de dimensiuni mici, dar și medii, ceramica grosieră este fragmentară. A fost descoperită ceramică grosieră, medie și fină. Ceramică a fost arsă atât reducător având culoarea cenușie sau negricioasă, cât și oxidant având culoarea gălbuie sau roșiatic-portocalie. Uneori are aspectul unei ceramici lustruite. O categorie ceramică specială este cea a *vaseelor miniaturale*, modelate din ceramică fină sau semifină.

Ca forme ceramice întâlnim toată gama de forme specifice nivelului de locuire eneolitic. Remarc vasele de provizii, străchinile de diferite tipuri și subtipuri, castroanele de diverse dimensiuni și forme, cupele, capace, vase borcan, suporturi de tip colac, strecurători, polonice, vase de provizie. O categorie aparte o reprezintă vasul de tip *askos*. Unul a putut fi restaurat, fiind descoperite și alte fragmente aparținând aceluiași tip de vas. O parte importantă din ceramica de la Seciu este decorată. Remarc mai multe modalități de a decora vasele: prin barbotinare, incizare, canelare, imprimare, pictare, lustruire. Pictura este realizată cu alb, roșu dar și cu grafit în benzi oblice. Dacă pictura cu alb s-a realizat înainte de ardere, cea cu roșu a fost realizată atât înainte de ardere, cât și după ardere. Cu roșu crud sunt acoperite suprafețe mari din vas sau umplute spații delimitate prin incizie. Cu alb sunt realizate benzi subțiri, verticale, orizontale, oblice, formând de multe ori registre. Ceramică fină este decorată prin incizie, imprimare, canelură, lustruire, pictură. Ceramică grosieră, dar și cea din categoria cele semifine este decorată cu *barbotină*, pe tot corpul sau parțial, uneori gâtul, sau partea inferioară rămân nedecorate. *Barbotina* de cele mai multe ori este organizată, dispusă orizontal, oblic sau vertical. Din toate cele trei categorii expuse, o mare parte din ceramică este nedecorată.

La Seciu au fost descoperite unelte realizate din silex, piatră, os, corn. Sunt realizate prin cioprire (silex) sau șlefuire. A fost descoperit și un vârf de săgeată, cioplit bipolar, fără

peduncul. La Seciu a fost descoperit un ac de păr realizat din cupru. Partea superioară reprezentată de cei doi lobi lipsește se păstrează parțial, de aceea este dificil să precizăm dacă avea volute sau capul era bilobat.

Plastica antropomorfă și zoomorfă este modelată după canoanele gumelnițene. Apare mai ales abandonată, fiind descoperită în depuneri menajere, rar în locuințe. *Plastica antropomorfă* este toată fragmentară. Apar statuete cu rochie și brațele dispuse în orantă. De asemenea au fost descoperite statuete modelate în poziție verticală, cu fundul profilat. Pe spatele unei statuete au fost incizate două romburi. Statuetele cu rochie au sânii reprezentați de două pastile aplicate. Un cap antropomorf a fost modelat ca protomă atașată pe un vas păstrat fragmentar. O altă reprezentare antropomorfă descoperită este un *phalus* tubular modelat din lut. De asemenea a fost descoperit un picior antropomorf de tip calapod, modelat din lut. *Plastica zoomorfă* relativ numeroasă este reprezentată de piese fragmentare, uneori lipsește capul ceea ce îngreunează determinarea genului. Sunt modelate realist, au dimensiuni mici de câțiva centimetri. Remarcăm o piesă păstrată ceva mai bine, ce are împunsături pe corp. Au fost descoperite și protome zoomorfe.

A fost descoperită o mandibulă umană¹. Mandibula provine de la un individ adult (35 – 45 de ani), posibil de sex masculin.

Pe baza materialului arheologic descoperit așezarea poate fi încadrată în epoca eneolitică, cultura Gumelnița. Există câteva elemente ce permit încadrare descoperirilor în etapa A2 a culturii Gumelnița, fără să excludem posibilitatea ca așezarea să fie fundată undeva la sfârșitul etapei A1. În acest sens aș remarc puternicele influențe atribuite aspectului cultural Stoicani-Aldeni în ce privește ceramica fină.

La baza nivelului eneolitic sub un strat de pământ cenușiu pigmentat cu chirpici ars, gros de aproximativ 0,20 m, am identificat un strat puțin compact, dar diferit din punct de vedere cromatic și al consistenței. Are grosimi de 0,20/0,25 m, este argilos-humos, culoarea maronie. Apare și chirpici ars mărunțiți. Nu am identificat complexe arheologice, ci numai materiale arheologice izolate constând în ceramică fragmentară și oase de animale. Ceramică are pleavă în pastă, arsă negricios în interior și roșiatică la exterior. Am descoperit și ceramică cu pictură roșie, ca angobă. Alte decoruri întâlnite sunt cele cu brâu alveolat, „*spic de grâu*”. Ca forme remarcăm vasele borcan, castroanele, străchinile. Castroanele au baza groasă, înaltă uneori de câțiva centimetri. Remarcăm descoperirea unui *altar* ce poate fi încadrat în categoria celor *zoomorfizate*. Este un vas tronconic modelat și atașat pe partea dorsală a unei reprezentări zoomorfe. A mai fost descoperit un picior de altar. La partea superioară a acestuia sunt aplicate două pastile - „ochi”. Nivelul arheologic aparține culturii Starčevo-Criș, probabil faza a III a, cronologia Lazarovici.

Materialul arheologic se află în curs de prelucrare și este depozitat la sediul MJIA Prahova.

Note:

1. Analiza a fost realizată de Andrei Soficaru de la Institutul de Antropologie «Fr. Reiner» din București căruia îi mulțumim.

Abstract:

The archaeological site of Seciu „La Pompieri” is located on a hill peak at the altitude of 372 m. The archaeological site of Seciu was discovered by chance in mid

'70s by villagers and identified by the biology teacher I. Dumitru. The site was investigated by E. Comșa and V. Georgescu in 1976 or 1978. It seems that two sections were drawn. The results are original. Besides pottery, we discovered more clay anthropomorphic statuettes, two of which are the bell dress type, and a pintadera with volute decoration. The print of a *trititum* sp. seed was recovered from a sherd. A few artifacts, after having been displayed in the mayor's house in Boldești-Scăieni, belong to the collection of teacher I. Dumitru (a pintadera, three anthropomorphic statuettes, a few tools, an imitation of a chisel modeled in clay). The fragmentary pottery and an anthropomorphic statuette in a dress are in the collection of Prahova Museum of History and Archaeology.

We specify that most of the archaeological site of Seciu "La Pompieri" has been destroyed. By mid '90s in the center of the site a house was built. At the same time, on the south side, the site is overlapped/cut by DJ 232 linking Seciu to the village of Gâlmănean, as its level of usage is currently below the level of the archaeological deposition. We drew four sections and two sondages. The archaeological deposition has the maximum thickness of about 1.60 m, to the north and east edges measuring about 0.50 m, with two occupation phases: the early Neolithic (Starčevo-Criș) and the Eneolithic, the Gumelnița culture.

162. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Consiliul Județean Sibiu, str. Gen. Magheru nr. 14

Cod sit: 143469.04

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 187/2009

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu – responsabil, Adrian Georgescu, Claudiu Munteanu (MN Brukenthal)

În momentul solicitării asistenței arheologice pentru săpătura mecanică din curtea sediului Consiliului Județean o bună parte din lucrările de excavație planificate erau efectuate. Mai mult, un șanț perimetral distrusese relația stratigrafică între depunerile din curte și zidurile din cărămizi ale unor structuri de compartimentare.

Pentru a înregistra o situație stratigrafică nederanjată, în condițiile în care nu am putut opri lucrările de construcție, am convenit cu constructorul să permită efectuarea a două casete de mici dimensiuni. Una a fost realizată în legătură cu corpul de clădire al Consiliului Județean; a doua nu s-a putut efectua, fiind împiedicați de constructorii grăbiți să termine săpătura.

Situația expusă demonstrează că „asistența arheologică”, așa cum o solicitase constructorilor DCCPCN Sibiu, nu se poate constitui într-o metodă eficientă, firească, de recuperare a informațiilor arheologice, în condiții de securitate a arheologilor. Ea este formală pentru că beneficiarii nu urmăresc decât certificatul de descărcare arheologică, ineficientă pentru scopul cercetării arheologice și păguboasă pentru că permite distrugerea sitului arheologic înainte de recuperarea informațiilor.

Clădirea de pe strada General Magheru nr. 14 nu are o valoare istorică dată de eventuale personalități care au locuit-o și nici arhitectural-stilistică. Din aceste motive nu este pomenită în sintezele de istorie și istorie a arhitecturii din Sibiu.

În planul orașului Sibiu din 1875, pe locul clădirii moderne se află o construcție cu curte interioară, numerotată cu cifra 12. Latura principală, dinspre strada Sporer, s-a dezvoltat afectând casa învecinată. Spre SV se află un corp de clădire bine marcat în plan. Același lucru se poate spune și despre cel din SE. Spre E semnul din plan pare a indica o construcție anexă. Spre strada Franziskaner este plasată o grădină.

Hermann Fabini aduce în planul istoric al orașului Sibiu informația că această clădire modernă a fost sediul unei bănci și a fost ridicată la începutul secolului XX. Arhitectul și-a imaginat pe locul actualei clădiri una mai veche cu tractul dinspre stradă mai dezvoltat decât cele învecinate și cu corpuri de clădire mai mici spre strada Kleiner Erde și spre curte. Reconstituirea volumetrică ne aduce în față o clădire cu curtea interioară mărginită de corpuri anexe.

Este regretabil că în situația aceasta, și cu atât mai mult în cazul săpăturii din curtea interioară a liceului Gheorghe Lazăr, nu s-au putut efectua săpături arheologice preventive care nu ar fi durat mai mult de trei săptămâni și ar fi costat puțin în comparație cu cantitatea informațiilor arheologice. Istoria consistentă a orașului și pretențiile de „oraș european” ar fi impus mai multă atenție acordată cercetării arheologice, altfel efectuată sub presiune și cu consecințe pe măsură.

Sondajele arheologice din curtea clădirii de la nr. 2 - 4 de pe strada General Magheru și de pe strada Șelarilor au evidențiat stratigrafic urme slabe de arsură în cel mai vechi nivel de locuire medieval și construcții din material durabil care suprapuneau acest nivel. De consistența acestui prim nivel de depunere, cu implicații în evoluția localității, s-a legat interesul arheologic pentru terenul supus recentei săpăturii mecanice.

În al doilea rând ne-ar fi interesat planul corpurilor anexă ale clădirii medievale demolate la începutul secolului XX.

Pereții casetei de 1,50 m x 1,50 m practicate în legătură cu clădirea actuală, sediul Consiliului Județean Sibiu, au fost afectați de un șanț de canalizare modernă. Stratigrafia este relativ simplă. Stratul ce a constituit solul viu este format de pietriș și este suprapus de un nivel de pământ brun cu puține urme de arsură. În nivelul superior se află și neînsemnate cantitativ fragmente de cărămizi. Stratul anterior menționat este suprapus de unul ce conține var și nisip, urme ale activității constructorilor medievali. Șanțul gropii de canalizare a intersectat și nivelul superior format din pământ brun. Acest nivel este suprapus de cărămizi ce ies în afara planului fundației construcției moderne.

Caseta a dezvelit o gură de canal acoperită cu un capac din fontă. Gura de canal este de plan pătrat cu latura de 0,60 m.

Pe malul de NV al săpăturii mecanice care a atins adâncimea de 2,50 m a fost înregistrat la adâncimea de 0,30 - 0,40 m un nivel de dărâmături care a suprapus nivelul unei construcții din cărămizi dezvoltat spre sud-vestul curții. Fundația, care se adâncea cu 0,30 m față de nivelul de construcție, era alcătuită din cărămizi. Sub nivelul de construcție a fost amenajată o groapă umplută ulterior cu pământ galben.

Fundația clădirii s-a adâncit într-un strat de pământ brun-negricios cu pigmenți de var în compoziție. Stratul cu materiale de construcție a suprapus un nivel de pământ brun-închis cu puțini pigmenți de lemn ars în compoziție. Stratul inferior a fost format din pietriș ce a suprapus solul negru.

Relația stratigrafică cu zidul de la N a fost ruptă de un șanț al constructorilor actuali.

Groapa săpăturii mecanice s-a oprit la 7,30 m de zidul clădirii moderne. Pe acel aliniament am înregistrat profilul stratigrafic și structurile de zidărie păstrate.

Zidurile din cărămizi configurează planul unei construcții compartimentate. Încăperea de la NE avea lățimea de 1,20 m și era mărginită spre exterior (NE) de un zid din cărămizi lat de 0,70 - 0,90 m cu fundația care se adâncea în pământ cu 0,50 m. Zidul de compartimentare era lat de 0,30 m. El delimita încăperea de la SV, lată de 1,70 m. Cărămizile din structura zidurilor aveau dimensiunile de 30 x 15 x 5 cm. Startul de mortar dintre cărămizi măsura 0,01 – 0,02 m.

Fundația încăperii mai late era superficială, fiind alcătuită din patru cărămizi suprapuse. Zidul de închidere al celor două încăperi spre SE măsura lățimea de 0,50 - 0,60 m. Nivelul de construcție era superior încăperii de la NE. Unele dintre cărămizile cu dimensiunile de 30 x 15 x 5 cm erau arse până la vitrifiere.

Pe profilul adiacent zidului de la NE se observă un strat de pământ galben, scos din fundație, aflat sub stratul superior de dărâmături. Sub el, până la adâncimea de 1,80 m s-a păstrat un strat consistent de pământ brun cu puține fragmente de cărămizi și pigmenți de arsură.

O groapă de var a fost amenajată după dezafectarea construcțiilor medieval - târzii între zidurile din cărămizi.

Câteva fragmente medievale au fost recuperate din stratul medieval al casei practice prin săpătură manuală. Două fragmente provin de la o oală puternic arsă secundar. La coacere, peretele vasului nu a ars penetrant. Am mai recuperat un fragment de toartă și patru cuie din fier.

Săpătura mecanică a scos la iveală în colțul de SV al curții alte fragmente ceramice medievale: un fragment din fundul unei oale cu diametrul de 8 cm și un alt recipient cu diametrul bazei de 5 cm. Primul fragment nu a fost ars complet, în interior peretele având culoarea roșie-gălbui. Al doilea vas a fost bine copt. Din același lot de material ceramic recunoaștem un fragment de cahlă-oolă cu gura dreptunghiulară, un fragment din buza unui castron și o toartă de recipient.

Asistența arheologică, taluzarea malurilor și sondajul de la fundația clădirii au evidențiat urmele unei construcții anexe bicompartimentate, ridicată în două etape într-o perioadă ulterioară construcțiilor din lemn. Ea se lega de corpul de locuit dinspre strada Sporer și pare a sublinia etapa în care, odată cu comasarea loturilor, s-a dezvoltat și corpul de construcții-anexă din curte.

Abstract:

The result of the rescue archaeology in Sibiu, General Magheru street, No. 14 was the discovery of the stone-brick foundations of the medieval buildings demolished in the 19th century. Some fragments of medieval pottery were uncovered and the traces of the timber buildings from the first medieval level were observed.

163. Sicrita, com. Râfov, jud. Prahova

Punct: La Pădure (Autostrada București – Ploiești)

Cod sit: 135119.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 94/2009 și nr. 301/2009

Colectiv: Dan Lichiardopol (MJIA Prahova), Radian-Romus Andreescu (MNIR) – responsabili, Bogdan

Ciupercă, Alin Anton, Alin Frînculeasa, Nicolae Șerban (MJIA Prahova)

Situl arheologic de la Sicrita se află situat pe teritoriul comunei Râfov, jud. Prahova, la aproximativ 200 m NE de sat, pe terasa stângă a fostului curs al râului Teleajen, pe partea dreaptă a drumului județean dintre comunele Râfov și Dumbrava. În această zonă râul Teleajen și-a schimbat frecvent cursul, având o albie puternic meandrată. Această realitate geomorfologică a influențat în decursul timpului comportamentul comunităților umane care au locuit în acest perimetru.

Cercetările arheologice întreprinse aici au fost prilejuate de lucrările de construcție a autostrăzii București-Brașov. Situl intersectează firul autostrăzii între km. 44+400 și 44+700. Situl arheologic de la Sicrita nu a fost observat în timpul cercetărilor de teren efectuate în anul 2002 pentru studiul de impact al construirii autostrăzii București-Ploiești, deoarece zona era înierbată, fiind utilizată ca izlaz comunal. În primăvara anului 2009 în timpul supravegherii lucrărilor de decapare realizate pentru construcția autostrăzii au fost descoperite fragmente ceramice care indicau prezența unor vestigii databile în intervalul secolelor III-IV p.Chr. De aceea s-a impus derularea unor cercetări arheologice cu caracter preventiv care să permită obținerea unor informații cât mai complete despre acest nivel de locuire.

În urma acestor descoperiri s-a stabilit de comun acord cu constructorul oprirea temporară a lucrărilor pe acel tronson de autostradă pentru a putea fi făcută o evaluare corectă a situației arheologice. Pentru delimitarea cât mai exactă a limitelor zonei afectate de construcția autostrăzii s-au practicat 12 secțiuni mecanizate dispuse pe marginile și centrul suprafeței decapate, având lungimi aproximative de 50 m și lățimi de 0,50 m – 0,80 m.

În abordarea cercetărilor arheologice a trebuit să se țină cont de modalitatea de lucru a constructorului, care în această zonă a depozitat pământul rezultat din decapare din loc în loc pe mijlocul traectului autostrăzii (și nu pe margini așa cum se întâmplase în anii 2007 și 2008). În etapa de pregătire a cercetării arheologice a fost realizată ridicarea topografică în sistem Stereo 70 a perimetrului. Peste această ridicare topografică a fost suprapus planul de săpătură arheologică. Ridicarea topo este la rândul ei completată de o imagine aeriană ortofoto.

Obiectivul final al cercetării arheologice preventive de la Sicrita este acela de a cerceta exhaustiv situl în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenului aflat pe traectul autostrăzii București – Brașov. Suprafața propusă spre a fi cercetată este de aproximativ 9.000 m². Trebuie menționat faptul că situl de la Sicrita ocupă o suprafață mult mai mare decât cea afectată de lucrările de construcție a autostrăzii; ocupând practic cea mai mare parte a terasei fostei albie a Teleajenului care în această zonă are forma unei „peninsule”.

Situl a fost împărțit în patru sectoare, datorită modului ales de către constructor de a depozita temporar pământul rezultat în urma decapării stratului vegetal. Sectoarele au fost denumite (de la N la S) astfel: Sector A, Sector B, Sector C și Sector D; fiecare având o lungime de aproximativ 60 m și o lățime de 50 m. Spațiile ocupate de grămezile de pământ, aflate între cele patru sectoare, au fost abordate din punct de vedere al cercetării arheologice după mutarea pământului depozitat, primind numele de Sector AB, Sector BC și Sector CD.

Din punct de vedere al strategiei de săpătură situl a fost abordat prin trasarea de secțiuni paralele, orientate N – S între care s-au păstrat martori stratigrafici cu lățimi cuprinse între 0,5 și 1 m. Acolo unde a fost necesar au fost deschise suprafețe de tipul casetelor. Astfel, în *Sectorul A* au fost trasate 8 secțiuni și 3 secțiuni mecanizate (SI = 56 x 3 m, SII = 56 x 2 m, SIII = 56 x 2 m, SIV = 56 x 2 m, SV = 58 x 1,5 m, SVI = 27 x 3 m, SVII = 27,5 x 1,5 m, SVIII = 10 x 2 m, SM1 = 60 x 0,80 m, SM2 = 60 x 0,80 m, SM3 = 60 x 0,80 m); în *Sectorul B* au fost trasate 6 secțiuni, 3 secțiuni mecanizate și 6 casete (SI = 54 x 2,5 m, SII = 54 x 1,5 m, SIII = 54 x 1,5 m, SIV = 54 x 3 m, SV = 54 x 2 m, SVI = 54 x 2 m, Cas.1 = 10 x 2 m, Cas.2 = 6 x 3 m, Cas.3 = 7,5 x 3 m, Cas.4 = 6 x 3 m, Cas.5 = 6 x 3 m, Cas.6 = 6 x 3 m, SM1 = 60 x 0,80 m, SM2 = 60 x 0,80 m, SM3 = 60 x 0,80 m); în *Sector C* au fost trasate 3 secțiuni și 3 secțiuni mecanizate (SI = 46 x 2 m, SII = 46 x 2 m, SIII = 48 x 2 m, SM1 = 46 x 0,80 m, SM2 = 46 x 0,80 m, SM3 = 46 x 0,80 m), în *Sectorul D* au fost trasate 3 secțiuni și 3 secțiuni mecanizate (SI = 54 x 2 m, SII = 54 x 2 m, SIII = 54 x 2 m, SM1 = 50 x 0,80 m, SM2 = 50 x 0,80 m, SM3 = 50 x 0,80 m). Pentru sectoarele intermediare AB, BC și CD am trasat tot secțiuni paralele dar sunt orientate E - V. În sector AB am trasat un număr de 3 secțiuni și 1 casetă (SI = 40 x 1 m, SII = 40 x 1 m, SIII = 40 x 1 m, Cas.1 = 5 x 6 m).

În timpul cercetărilor întreprinse în cursul anului 2009 au fost identificate și cercetate un număr de 62 de complexe. Dintre acestea 2 complexe sunt structuri de locuire, 50 complexe sunt gropi, 4 complexe sunt cuptoare exterioare complexelor, 6 complexe nedefinite. Din punct de vedere cronologic 1 complex aparține locuirii medievale, 1 complex aparține nivelului de locuire din sec. VIII-X, 60 complexe aparțin nivelului de locuire din sec. III-IV.

Cele două complexe (CPL1/ S.I – Cas.1/Sector AB, CPL11/S.V – Cas.3/ Sector B) care datorită caracteristicilor au fost interpretate ca și structuri de locuire sunt puțin adâncite, fără a se fi observat eventuale urme ale sistemului constructiv. Aceste locuințe au formă rectangulară și colțuri rotunjite, adâncindu-se aproximativ 0,60-0,70 m față de nivelul de decapare. Instalațiile de foc ale locuințelor sunt de tipul cuptoarelor amenajate în calup de pământ cruțat, situate în colțul de SE respectiv NE. În cazul acestor locuințe săparea unei gropi cu o adâncime atât de mică ține după opinia noastră de un anumit comportament constructiv legat de modul de amenajare al instalației de foc într-un calup de lut cruțat.

Au mai fost identificate alte patru instalații de foc (de tipul cuptoarelor) exterioare structurilor de locuire, dintre care unul are groapă de acces. În cazul acestor complexe nu au fost observate eventuale limite ale unor construcții cu funcție de locuință, fapt ce ne-a determinat să le considerăm instalații cu funcție gospodărească aflate în exteriorul locuințelor. Aceste șase complexe (cele două locuințe și patru cuptoare) au fost atribuite pe baza materialului arheologic unui nivel de locuire din sec. III-IV p.Chr.

Cele mai multe complexe descoperite în timpul cercetărilor arheologice de la Sicrita și dateate în sec. III-IV p.Chr. sunt reprezentate de gropi de dimensiuni și forme dintre cele mai diverse, în număr de 42. Datarea nivelului de locuire în sec. III-IV p.Chr. de la Sicrita a fost realizată pe baza materialului ceramic, în special pe numeroasele fragmente de amfore.

În afară de complexe dateate în intervalul secolelor III-IV p.Chr. au mai fost identificate și un număr de trei complexe

medievale dateate în sec. XV-XVI p.Chr. Aceste complexe sunt gropi de mari dimensiuni umplute cu chirpic, arsură, cenușă, material ceramic și câteva piese din metal (cuțite fragmentare, verigă de fier). Funcționalitatea acestor complexe poate fi doar bănuită în această etapă a cercetării și anume cea de gropi pentru extragerea pământului galben utilizat pentru construirea locuințelor medievale, ca mai apoi să fie utilizate ca și gropi de gunoi. În zona cercetată nu au fost descoperite până în prezent locuințe aparținând locuirii medievale. În zonă sunt menționate de către documentele medievale un număr important de sate, dintre care unele au fost identificate și cercetate arheologic (Independența, com. Gherghița care apare în documentele medievale sub numele de Borosu).

O descoperire deosebită izolată este reprezentată de un complex care pe baza materialului ceramic se datează în secolele VIII-X p.Chr. Acest complex este o groapă simplă de formă aproximativ rotundă, umplută cu pământ de culoare cenușiu-negricioasă, având pigment de cărbune și de chirpic.

Pe baza informațiilor obținute până în prezent putem propune următoarea succesiune de locuire a terasei râului Teleajen din punctul La Pădure, sat Sicrita, comuna Râfov (de la cel mai nou la cel mai vechi nivel de locuire):

- sub nivelul arabil actual există un nivel de locuire medievală, sec. XV-XVI (1 complex);
- anterior locuirii medievale există un nivel atribuit sec. VIII-X (1 complex);
- cel mai consistent nivel de locuire este cel datat în sec. III-IV p. Chr. (54 complexe);
- un număr de 6 complexe nu au putut fi încadrate cronologic deoarece umplutura lor nu ne-a oferit nici un fel de material arheologic;
- mai există și un nivel puțin consistent de locuire aparținând Hallstatului, identificat prin descoperirea sporadică a unor fragmente ceramice aparținând acestei epoci.

În campania viitoare vor continua cercetările arheologice pentru descărcarea de sarcină a terenului. Vom urmări abordarea exhaustivă prin cercetări arheologice a zonei afectate de lucrările de construcție a autostrăzii București - Ploiești. Materialele arheologice întregibile vor fi restaurate și vor intra în patrimoniul MJIA Prahova. Piese de metal au fost stabilizate, restaurate și conservate de specialiștii din cadrul instituției, fiind deja în curs de inventariere. Ceramica se află în curs de prelucrare și restaurare. Materialele arheologice vor fi publicate în reviste și anuare de specialitate și vor fi expuse publicului în cadrul expozițiilor MJIA Prahova.

164. Simeria, jud. Hunedoara

Punct: Cimitirul Ortodox

Cod sit: 87674.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 121/2009

Colectiv: Costin Țuțuianu – responsabil, Cristina Mitar, Ioana Barbu (MCDR Deva)

Orașul Simeria este situat în partea de N a Depresiunii Hunedoara, la 200 m altitudine, pe stânga văii Mureșului. Culoarul Mureșului cuprinde trei subdiviziuni, orașul Simeria făcând parte din Depresiunea Simeria - Deva, un culoar de vale mult lărgit, cu lunci și terase bine dezvoltate.

Terenul se află situat în partea de NV a orașului, pe drumul ce duce spre satul Săulești, fiind situat la extremitatea estică a sitului arheologic Simeria - În Coastă, aflat în proprietatea Marmosim S.A. Simeria. Suprafața afectată de proiect este de 20.000 m².

În partea de V a localității, în hotarul spre Săulești, în locul numit „În Coastă”, „Coasta” sau „La Vie”, pe o terasă înaltă de aproximativ 20 m, s-a descoperit o așezare și o necropolă de înhumare aparținând Hallstattului timpuriu. Cercetările ulterioare au dus la descoperirea unui nivel de locuire aparținând bronzului târziu și un altul hallstattian timpuriu.

Tot aici s-au descoperit și materiale ceramice neolitice, precum și aparținând culturii Coțofeni.

Materialele ceramice preistorice sunt suprapuse de un nivel datat între sec. XI-XII p.Chr.

La SV de localitate, cu ocazia construirii căii ferate Simeria Hunedoara, în 1883, s-a găsit o urnă bitronconică evaluată ca aparținând perioadei de început a epocii fierului.

Pe proprietatea lui I. Fozo și Al. Foldvary, în 1901, s-au descoperit trei morminte de înhumare. Inventarul și maniera de înhumare prezintă afinități cu lumea scitică.

În dreptul „Dealului Holumb”, în zona întreprinderii Marmura Simeria, pe o lungime de mai bine de 1 km, se pot urmări resturile unui drum roman.

Din anul 2007, în imediata vecinătate, s-au demarat cercetările arheologice sistematice în situl arheologic Simeria, punctul „În Coastă”, fiind descoperite, până în momentul de față, complexe datând din epoca bronzului și epoca post-romană.

În data de 10.03.2009, Primăria orașului Simeria solicită MCDR Deva finalizarea cercetării arheologice preventive, pentru terenul afectat de realizarea obiectivului „Amenajare Cimitir”, cercetare începută în anul 2006 și nefinalizată din cauza lipsei de fonduri.

Proiectul de săpătură arheologică preventivă a urmărit acoperirea întregii suprafețe cu unități de săpătură în vederea eliberării terenului de sarcină arheologică, suprafața cercetată însumând cca 550 m².

Încă din timpul campaniilor din 2006 și 2007 în partea nordică a terenului au fost surprinse complexe aparținând evului mediu timpuriu. De asemenea, s-a observat o concentrare a vestigiilor arheologice în această zonă.

Având în vedere suprafața destul de mare a terenului pe care urma să se efectueze investiția, au fost trasate în total de 28 de secțiuni având dimensiunile de 10 x 2 m și 8 x 2 m, și 8 casete de dimensiuni variabile în funcție de vestigiile arheologice descoperite. Secțiunile cu dimensiunile de 10 x 2 m sunt următoarele și au fost notate astfel: S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S19, S20, S21, S22, S23, S24, S26, S27, S28, iar cele cu dimensiuni de 8 x 2 m: S9, S10 și S25. Casetele practicate sunt aferente secțiunilor S8, S14, S23, S27, în care au fost descoperite complexe arheologice.

Cpl1/S23 a apărut pe profilul nord-estic, pentru delimitarea lui fiind necesară deschiderea unei casete. A fost surprins la -0,40 m. Cea mai mare parte a fost distrusă la săparea mecanizată a secțiunii. Se păstrează colțul estic al unei locuințe patruleter cu latura de 4 m, adâncită până la -0,80 m. Materialul ceramic, în cantitate redusă, concentrat în centru se datează la începutul primei epoci a fierului.

În S27 (orientată E-V) a apărut pe profilul sudic un complex, notat Cpl1. Pentru delimitarea acestuia s-a deschis o casetă. Complexul, de formă circulară care s-a conturat la -0,80

m. La conturare, complexul a avut diametrul de cca. 1,15 m. La golire s-a constatat că e vorba de o groapă în formă de clopot care se adâncește cu 0,40 m. Materialul arheologic recoltat din acest complex consta dintr-o cantitate mare de chirpic, dispus pe pereți și în interiorul gropii precum și material ceramic de la vase sparte pe loc. De pe fundul complexului au fost recuperate două vase întregi, amplasate lângă perete. Materialul ceramic se încadrează la începutul primei epoci a fierului. Particularitățile complexului indică o funcționalitate rituală a acestuia.

Cpl2/S27 a apărut tot pe profilul sudic al secțiunii și s-a conturat la -0,30 m. Și pentru delimitarea acestui complex a fost necesară deschiderea unei casete. Complexul are dimensiunile păstrate (o parte a lui a fost distrusă de implantarea unei conducte de canalizare) de 2 x 1,80 m și se prezintă sub forma unei gropi cu adâncimea maximă de 0,50 m. Materialul arheologic recuperat din acest complex consta dintr-o cantitate mare de ceramică fragmentară fină și grosieră și două ace de cusut de bronz (unul fragmentar) încadrabil la începutul Hallstattului. Funcționalitatea cea mai probabilă a acestui complex este de groapă menajeră.

În S8 (deschisă în 2006) orientată ENE-SSV, după îndepărtarea stratului vegetal, la o adâncime de -0,30 - 0,40 m în capătul estic al secțiunii au apărut primele fragmente ceramice (căldare de lut și ceramică ornamentată cu unghia sub buză) precum și oase de animale. Datorită faptului că în plan s-a conturat pe o porțiune foarte mică o amenajare, s-a hotărât deschiderea între metri 1-3, cu un martor de 0,50 m, a unei casete, C1/2006, având dimensiunile de 2 x 3 m. În anul 2009 s-a deschis la E de S8 o suprafață, notată S8a/2009, cu dimensiunile de 4,60 x 3,10 m, păstrându-se un martor de 0,50 m între cele două unități. Aici, la aproximativ 0,50 m de martor, spre mijloc a fost surprins un cuptor pietrar. De asemenea la desființarea martorului a apărut o mare cantitate de ceramică întregibilă ce constă în: căldări de lut, vase tip borcan cu ornamentări diferite (linii în val, ciupituri cu unghia sub buza vasului, linii paralele incizate precum și cu semne de olar pe fundul vaselor). Totodată în timpul cercetării au apărut o serie de piese metalice: rame metalice de la teaca cuțitului, cataramă de fier, lame de cuțit. Materialele arheologice cât și informațiile de natură planimetrică ne indică faptul că avem de-a face cu o locuință specifică pentru sec. XI-XII.

Pentru secțiunea S14/2006, S14a/2007 și C1/2007, condițiile de investigare au fost asemănătoare. Aici, în încercarea de a stabili limitele complexului surprins în 2006 și notat Cpl1, s-a hotărât prelungirea C1/2007, în partea sudică cu o casetă de 2 x 1,40 m, pe care am notat-o C1/2009 și în partea vestică cu o altă casetă C2/2009, cu dimensiunile de 2,20 x 2 m. În aceste condiții s-au putut surprinde limitele complexului, care s-a dovedit la desființarea martorului a fi tot o locuință cu cuptor-pietrar, aparținând evului mediu timpuriu, sec. XI-XII. Materialul arheologic ceramic recoltat, deși într-o cantitate mai mică, are similitudini cu cel din Cpl1/S8, și se plasează pe același palier cronologic.

Cercetările preventive de la Simeria – Cimitir au reușit delimitarea în zona de SV a sitului Simeria - În Coastă.

Bibliografie:

S. A. Luca, *Descoperiri din județul Hunedoara, Biblioteca Septencastrensis*, XI, Arheologie și Istorie (III), 2005, 221, nr. 384.

- B. Bassa, *Șantierul de la Simeria*, Materiale 9, 1970, p. 225-232.
 B. Bassa, L. Mărghită, *Așezarea Hallstattiană de la Săulești*, Apulum 6, 1967, p. 105-110.
 I. Andrițoiu, *Decoperiri arheologice pe Valea Streiului inferior*, Apulum 14, 1976, p. 396-398.
 L. Mărghită, *Urme romane pe cuprinsul județului Hunedoara*, Sargetia 11-12, p. 41.
 A. Ursuțiu și colab., *Șantierul arheologic Simeria, punctul „În Coastă”*, CCA 2008, p. 280-281.
 R. Stăncescu, C.D. Țuțianu, *Necropolă medievală-timpurie la Simeria sau la Simeria Veche?*, Apulum 45, 2008, p. 409-419.

Abstract:

The preventive archaeological research from Simeria Cemetery began in 2006 and ended in 2009, due to the lack of financial resources. There were opened 28 trenches (S1 to S28), only four of them containing archaeological features (S8, S14, S23, and S27). In the trenches S23 and S27 we uncovered: a house, a ritual pit and a residuary pit, all dating from the beginning of the first Iron Age. The artifacts consisted mainly in pottery and two bronze needles. Dating in the early medieval period (11th – 12th centuries) we discovered two dwelling houses, each of them with a stone oven.

165. Stejari, com. Stejari, jud. Gorj

Punct: Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena”

Cod sit: 82252.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 433/2008

Colectiv: Gheorghe Calotiu – responsabil, Dumitru Hortopan, Valentin Pătrașcu (MJ Gorj)

Biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” se găsește în mijlocul satului Stejari, care este străbătut de apa Amărăzuia și se află la o distanță de 2 km spre N, comparativ cu filiala sa - biserica satului Stejari.

Comuna Stejari este situată în sud-estul județului Gorj, la peste 75 km de Municipiul Târgu-Jiu.

Un document de la sfârșitul secolului al XVI-lea menționează satul Stejari. Astfel, la 13 decembrie 1594 Mihai Voievod întărește lui jupan Stoica al doilea logofăt și Evdochiei cu fii moșie în Groși, Șerbești, Sărdănești, Murgești, Borăscu, Strâmba, Copăceni, Groșerea, Urdari, Brănești și în Stejari: „Cu mila lui Dumnezeu, Io Mihail Voievod și Domn a toată Țara Ungro-Vlahiei fiul marelui și preabunului răposatului Pătrașco voievod. Dă Domnia Mea această poruncă a Domniei Mele boierului Domniei Mele, lui jupan Stoica al doilea logofăt și Edochiei și cu fiii săi câți dumnezeu îi va lăsa, ca să-i fie ocină la Groși și la Șerbești... și iarăși a cumpărat boierul Domniei Mele Stoica al doilea logofăt de la Udrea din Stejar două delnițe la Stejar și cu vatră în sat și cu vie, pentru 2200 aspri gata. Iar Udrea, el cumpărase de la Drăgoiu și de la soția lui, Anna tot pentru 2200 aspri. Și iar a cumpărat boierul Domniei Mele Stoica al doilea logofăt și jupînița lui, Dochia, de la Dumitru fiul lui Chircă din Copăceni, o delniță în sat la Stejari, pentru 1000 aspri gata”.

După cum rezultă din sinodul întocmit de preotul paroh Popescu I. Ioan - „Biserica a fost construită pe fond propriu în anul 1813, de către doi frați, Constantin și Răducan

Cruțeru, dotați cu diplomă de boierie în timpul domniei lui Vodă Bibescu; dovediți astfel așa ziși boieri cu numele de Constantin Răducanu și Cruțeru Hurezeanu. Portretele acestor doi ctitori alături de soțiile lor, Ancuța și Maria, se găsesc pictate pe zidul lăuntric de la intrarea în biserică.

Biserica este zidită din cărămidă, în anul 1813 din fondul personal al sus numiților ctitori. De altfel, fondurile devenite personal este numai un mod de a spune, deoarece în anul 1803-1804 a avut loc în Oltenia invazia turcească provocată de Pazvantoglu Pașe de Vidin, care după ce a devastat și jefuit Craiova au luat drumul Tg-Jiului ajungând până la Mănăstirea Tismana (după istoria lui G. S. Gîrleanu – despre revoluția lui Tudor). În timpul invaziei cei doi frați, propriu-zis haiduci, care mai sunt numiți și deveniți apoi ctitori ai bisericii parohiale Caimoni, au atacat „haznaua” – visteria – cu bani de sub administrația turcească, cu sediul la Pârăul Boia, azi Tg-Cărbunești, locul unde se strângeau dăjdiile în aur pentru Imperiul Otoman.

Cei doi frați cu banii însușiți din această vistierie s-au aciuit pe aceste meleaguri împădurite și în anul 1813 au durat din temelie pe cont propriu biserica de azi. Au fost urmăriți mult timp până când unul dintre ei, Răducanu, a fost prins și omorât într-un ochian de pădure, făcându-i-se de către urmași pe acel loc o fântână după obiceiul creștinesc, ce din tată – n fiu îi poartă numele și astăzi, Fântâna Moșilor.

Turla bisericii este prevăzută cu crenelurile de tragere cu arma după modelul mănăstirilor vechi, servind în vremuri de primejdie și ca turn de pază și clopotniță. Arhitectura bisericii este lucrată în stil bizantin în formă de corabie, iar tinda ei sub același acoperiș cu naosul și pronaosul, meșteri ale căror nume nu se cunoaște. Pictura atât interioară cât și cea exterioară este lucrată în frescă și tot în stil bizantin de pictori de asemenea necunoscuți. În anul 1903-1904, odată cu restaurarea bisericii când a fost legată în fier, pictura a fost numai spălată, fără nici o modificare de un pictor, numit Belgun. Pictura este frumoasă și se menține încă bine. Obiecte de importanță deosebită, precum manuscrise vechi, obiecte de cult, tipărituri vechi nu are.

În decursul timpului dintre slujitori mai de seamă, care s-au ocupat îndeaproape de întreținerea și reparațiile survenite se numără printre alții: Pr. Gheorghe Boian, Nicolae Răducanu, Dumitru Elian, Pr. Ioan Popescu. În mod radical întâia oară biserica a fost restaurată și legată în fier între anii 1903-1904 din inițiativa a trei descendenți ctitori: Ioan Nicolae și Gh. D. Răducanu, Hurezeanu coborâtori din primii ctitori de la 1803, Constantin și Răducanu Hurezeanu...”

Biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din satul Stejari, com. Stejari jud. Gorj respectă în totalitate succesiunea spațiilor – pridvor, pronaos, naos și altar.

Pridvorul precede pronaosului și are dimensiunile de 4,70 x 1,15 m cu patru coloane amplasate pe latura vestică și câte o semicoloană adosată pe laturile de N și S legate cu un arc în formă de semicerc în partea superioară. Pronaosul este al doilea spațiu situat pe axul E-V, fiind tratat ca o încăpăre distinctă. Dimensiunile acestuia sunt de 4,50 x 2,90 m. Peste pronaos se află turla clopotniței de formă octogonală. Naosul este spațiul de formă pătrată cu laturile de 4,60 x 4,26 m și este acoperit cu o calotă semicirculară. După acest spațiu urmează altarul care este separat prin tâmplă sau iconostas.

Altarul este spațiul rezervat sanctuarului și are ca anexe proscomidiarul și diaconiconul. În centrul acestei încăperi se află masa altarului – prestolul. Are suprafața de 8,84 m².

Lucrările de consolidare și restaurare a bisericii cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din satul Stejari, com. Stejari, jud. Gorj, au impus în toamna anului 2008 efectuarea de săpături arheologice preventive în vederea eliberării monumentului istoric de sarcină arheologică.

Cercetările arheologice s-au efectuat atât în interiorul bisericii cât și în exteriorul bisericii și sub temelia acesteia, deoarece s-au executat lucrări de consolidare prin subzidire cu beton și fier.

În zona exterioară a altarului de-a lungul temeliei au fost trasate trei casete cu dimensiunile: L : 2,50 m; l: 1,50 m; h: 1,40 m, CI (2,50 x 1,50 x 1,40 m), CII (2,50 x 1,50 x 1,40 m), CIII (2,50 x 1,50 x 1,40 m). În caseta CII la - 0,90 m, în poziție centrală au fost descoperite oase de la membrele inferioare și superioare și fragmente de craniu de la un defunct și o monedă turcească de la începutul sec. al XIX-lea. Pe latura de N a fundației bisericii de la E a naosului a fost deschisă o casetă CIV (2,50 x 1,50 x 1,40 m), unde au fost descoperite la adâncimea de - 0,70 m oase de la un defunct (fragmente de colană vertebrală, membre inferioare și superioare). Tot pe latura de N au fost practicate casetele CV (2,50 x 1,50 x 1,40 m), unde nu au fost găsite oseminte sau vestigii arheologice. În continuarea casetei CV cu maritor de 0,20 m a fost trasată caseta CVI (2,50 x 1,50 x 1,40 m), și CVII (2,50 x 1,50 x 1,40 m), unde nu au fost descoperite materiale arheologice. Stratigrafia în caseta CII este asemănătoare cu aceea din casetele CI, CII, CIII, CIV.

0 -0,08/0,15 m pământ negru

-0,08/0,15 -1,05/1,15 m pământ galben cu fragmente ceramice și fragmente de oase umane

-1,05/1,15 -1,40 m pământ galben.

În fața pridvorului a fost efectuată SI (5,50 x 1,20 x 1,50 m), unde în zona centrală la -0,25 m a fost găsită o monedă românească de la 1884. Oseminte umane nu au fost descoperite.

Pe latura exterioară de S a fundației bisericii au fost practicate mai multe casete de la E - V, CVIII (2,50 x 1,50 x 1,40 m), CIX (2,50 x 1,50 x 1,40 m), CX (2,50 x 1,50 x 1,40 m), CXI (2,50 x 1,50 x 1,40 m).

În CVIII (2,50 x 1,50 x 1,40 m), care a fost deschisă în partea de SV a fundației bisericii nu au fost găsite vestigii arheologice. C IX (2,50 x 1,50 x 1,40 m), a fost trasată de-a lungul fundației spre E în continuarea CVIII în partea de V la - 0,75 m adâncime au fost descoperite fragmente de la membrele superioare și inferioare ale unui înhumat, iar la - 0,65 m a fost descoperit un fragment ceramic (o toartă) de la un vas de la început de sec. XIX. În CX (2,50 x 1,50 x 1,40 m) dispusă în continuarea casetei CIX au fost descoperite fragmente de la membrele inferioare și superioare ale unui înhumat. În C XI (2,50 x 1,50 x 1,40 m), în zona centrală la - 1,10 m adâncime au fost descoperite fragmente de la membrele superioare și de craniu ce au aparținut unui înhumat, iar la - 0,65 m adâncime a fost descoperită o cărămidă.

Stratigrafia casetelor de pe latura de S - CIX este asemănătoare cu CVIII, CX, CXI:

0 -0,09/0,18 m pământ negru;

-0,09/0,18 -0,60/0,65 m pământ cărămiziu;

-0,60/0,65 -1,10/1,18 m pământ galben cu oase umane;

-1,10/1,18 -1,40 m pământ galben lutos.

În interiorul bisericii au fost efectuate mai multe secțiuni impuse de constructor în vederea realizării lucrărilor de consolidare - restaurare pe care le-a efectuat. În pronaos pe

axul E - V a fost făcută o altă secțiune pe latura de S a temeliei bisericii SII (2,90 x 0,80 x 1,20 m), unde în zona centrală începând de la - 0,65 la - 0,90 m adâncime au fost descoperite mai multe oase umane (membre superioare, inferioare, fragmente de colană vertebrală, fragmente de craniu), care au aparținut unor înhumați. Se poate considera că în această zonă a fost o groapă comună, oase îngropate ulterior care au fost dispuse fără nici o regulă.

SII are următoarea stratigrafie:

0 -0,10/0,14 m pământ negru;

-0,10/0,14 -0,65/0,70 m pământ cărămiziu;

-0,65/0,70 -0,85/0,90 m pământ galben - roșcat cu oseminte umane;

-0,85/0,90 -1,20 m pământ galben lutos.

Tot în pronaos a fost trasată SIII (2,90 x 0,80 x 1,20 m), orientată E - V spre latura de N a temeliei bisericii, unde la - 0,70 -0,85 m au fost descoperite fragmente de craniu, fragmente de membre inferioare și superioare ale unor defuncți.

La intrarea în naos a fost practică SIV (4,50 x 0,80 x 1,20 m), în care nu au fost descoperite materiale arheologice. În naos au mai fost făcute două secțiuni pe laturile N și S ale fundației bisericii SV (4,30 x 0,80 x 1,20 m), și SVI (4,30 x 0,80 x 1,20 m) dar nu au fost găsite materiale arheologice.

În fața altarului a fost efectuată SVII (4,40 x 0,80 x 1,30 m), unde au fost descoperite la -0,95 m fragmente de la membrele superioare și inferioare de la un înhumat și un fragment de sticlă sub formă de abajur și un cui mare de fier folosit în construcții. La intrarea în altar a fost trasată SVIII (4,30 x 0,80 x 1,20 m), dar nu au fost găsite materiale arheologice.

În interiorul bisericii s-a săpat pe toată suprafața până la 0,15 - 0,20 m adâncime pentru a se pune pietriș, peste care se vor adăuga dulapi de stejar în vederea amplasării pardoselii. Nu au fost reperate materiale arheologice.

Descoperirile arheologice preventive efectuate cu prilejul lucrărilor de consolidare și restaurare a Bisericii cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din satul Stejari, comuna Stejari, județul Gorj ne duc la următoarele concluzii: au fost descoperite oase umane de la înhumați atât în interiorul cât și în exteriorul monumentului istoric, care au aparținut unor membri ai comunității locale ce au trăit în această zonă la începutul sec. al XIX-lea și în cursul acestui veac. În același context arheologic au mai fost descoperite câteva monede, fragmente ceramice, materiale de construcție (cărămizi, cuie) un fragment de abajur pentru lumânări care aparțin aceleiași sec. XIX.

Biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din satul Stejari, com. Stejari, jud. Gorj, pe baza descoperirilor arheologice coroborate fiind cu documentele vremii considerăm că a fost fondată la începutul sec. al XIX-lea (1813). Putem concluziona pe baza cercetărilor arheologice preventive desfășurate că la Biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din satul Stejari, comuna Stejari, jud. Gorj s-a realizat eliberarea terenului de sarcină arheologică.

Bibliografie:

- 1.Nicoleta Stoicescu *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea) vol. I, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1970.
2. Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg-Jiu, Tipografia N.D. Miloșescu, 1904.

166. Strâmba Jiu, oraș Turceni, jud. Gorj**Punct: Biserica „Sfânta Treime” a mănăstirii Strâmba Jiu**

Cod sit: 82662.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 443/2008

Colectiv: Gheorghe Calotiu – responsabil, Dumitru Hortopan, Adina Gabriela Cotorogea (MJ Gorj)

Mănăstirea Strâmba Jiu, cu Biserica ce poartă hramul „Sfânta Treime” se află la 45 km SV de orașul Târgu-Jiu pe drumul județean Rovinari-Turceni. Mănăstirea este așezată în apropierea pârâului Strâmba, care izvorăște de pe Dealul „Ologului”, satul vechi fiind amintit în documentele vremii încă din sec. al XVI-lea. Din sat pornește un drum spre V care duce la Mănăstirea Strâmba – Jiu, ascunsă între dealuri acoperite cu păduri seculare de foioase. De la Mănăstirea Strâmba – Jiu se mai păstrează doar Biserica cu hramul „Sfânta Treime”. Monumentul istoric a fost ridicat la începutul secolului al XVII-lea (1603) în locul vechiului schit, de Stoichiță Răioșanu. Acesta în anul 1594 s-a stabilit în satul Strâmba – Jiu ca mare proprietar, fiind ridicat la rangul de logofăt al doilea, mare vistier și mare postelnic începând cu domnia lui Mihai vodă Viteazul.

Vechiul schit este menționat în documentele vremii încă din anul 1525 ca metoh al Mănăstirii Govora. În anul 1793 Constantin Răioșanu strănepot al lui Stoichiță vel armaș și jupânița Păuna înfrumusețează lăcașul cu zugrăveli în exterior și în interior. Pictura murală din exterior, care nu se mai păstrează astăzi înfățișa filosofi și sibile.

La sfârșitul secolului al XVI-lea (1594) apare la Strâmba ca mare proprietar, așa cum menționam mai înainte, Stoichiță Răioșanu mare logofăt și mare vistier în divanul lui Radu vodă Șerban, (1602-1610), apoi ca mare vistier în divanurile lui Alexandru vodă Iliș (1616-1618) și Gavril Movilă vodă (1616) demnitate ce o poartă până la sfârșitul vieții sale.

La 13 decembrie 1594 Mihai vodă Viteazul confirmă lui Stoichiță Răioșanu al doilea logofăt și Dochiei, soției sale și fiilor lor moșii în satele Groși, Serbești, Stejar, Strâmba și mai mulți țigani. Dintr-un alt document de la 17 august 1593 reiese că Stan și cu soția sa Voica din Groșerea, nepoata banului Dobromir vând lui Stoichiță Răioșanu al doilea logofăt partea lor de moșie din Strâmba cu 1300 aspri: „*lată, deci (eu) Stan și femeia mea Voica și fiul ei Neagoe am scris această carte a noastră acestui boier jupan Stoica al doilea logofăt pentru ca să-i fie moșie în satul Strâmba partea Voicăi, femeia lui Stan și a fiului ei Neagoe toate din câmp și din pădure și din apă și cu vad de moară și din siliștea satului și de pretutindenii de pe toate hotarele pentru că am vândut noi această moșie lui Stoica logofăt cu 1300 aspri gata*”.

Alt hrisov din 4 iulie 1596 dat la București de Mihai vodă Viteazul confirmă lui Stoichiță al doilea logofăt Răioșanul stăpânire peste mai multe cumpărături în Strâmba: „*...și iar să-i fie boierului Domniei mele mai sus zis Stoica logofăt și jupâniței sale Dochia și fiilor lor moșie în Strâmba partea lui Neagul fiul lui Pătru toată de pe toate hotarele din câmp și din pădure și din apă și din vîi pentru că a cumpărat-o boierul Domniei mele Stoichiță logofăt de la Neagul cu 950 aspri gata*”.

În pisania principală scrisă la 25 august 1793 se arată că Mănăstirea a fost fondată în anul 1518. Mănăstirea Strâmba-Jiu care exista la acea dată era din lemn și a fost un schit. S-a mai menționat în document că la 1525 Mănăstirea Strâmba era

metoh al Mănăstirii Govora. Tot metoh al aceleiași mănăstiri era și în 1681 consemnat într-un alt hrisov din perioada respectivă.

Documentele veacului al XVI-lea relevă că averea Mănăstirii Strâmba provenea din cumpărături sau danii, astfel un document din 7 decembrie 1601 atestă că egumenul Mănăstirii Strâmba ieromonahul Veniamin cumpăra partea de moșie a lui Radul din Strâmba și o dăruiește mănăstirii.

La 12 octombrie 1609 Radu Șerban Domnul Țării Românești confirmă Mănăstirii Strâmba stăpânire în izvoare peste 1/3 din partea lui Dragotă și a fraților lui, cumpărată și dăruită mănăstirii de Stoichiță Răioșanu.

Biserica cu hramul „Sfânta Treime” a Mănăstirii Strâmba – Jiu a fost zugrăvită prin contribuția bănească a lui Constantin Răioșanu vel armaș și jupânița Păuna, strănepot al stolnicului Stoichiță Răioșanu. Pronaosul este dominat de tabloul votiv care ocupă pereții de N, S și V în care apare într-un grup de familie ctitorul Stoichiță Răioșanu cu jupâneasa Dochia (soția lui Stoichiță) ținând macheta bisericii în mâini cu strănepotul său Constantin, cu jupâneasa Păuna și cei doi copii Bratu și Ion. Pictura de pe peretele de N cuprinde familia ctitorului, continuă cu ceilalți strănepoți: Dumitrașcu cu jupâneasa Hârșova, Stamate, Barbu cu jupâneasa Ilinca, Radu cu jupâneasa Aspra. Peretele de S îl reprezintă pictat pe nepotul ctitorului jupan Miloș cu jupâneasa Bălașa. Tot pe acest perete, la dimensiuni reduse se află pictat preotul Ion Bălțeanu (preotul care sluja biserica la acea vreme) și pe Ștefan din Cornea care după atitudinea sa cu înfățișarea umilă cu mâinile încrucișate având o vestimentație simplă care era pictorul bisericii.

La intrarea în pronaos se află pisania cu următorul text: „*Cu vrerea tatălui cu ajutorul fiului cu sevărșirea duhului sfântu amin s-au zidit acetu sf(an)tu locaș d (um)nezeiesc la leatu 7027 (1518) de dum(nea) lui Stochiță Răioșanu velu vistiernic jup(ă)neas(a) dum. Dochia și cu nepotul dum. Dochia și cu nepotul dum(nea)lor Miloș vel logofăt i jup(ă)neasa dum(nea)lui Bălașa și dinu î(n)tâmplarea vremilor au rămas ne(în)podobit și neînfrum(u)sețat în zugrăveli până la leat 7301 (1793) iar acum cu ajutorul Sf. Troițe dumnealui jupan Constandin Răioșanu vel armaș și cu jupânița ego Păuna făcându salințe au î(n)frum(u)sețat acestu sfânt locaș cu zugrăvel(i) lăuntru și pe afară precum se vede, isprăvându-se zugrăv(itu) în Augustu 25 î(n) zilel(e) prea luminatului domn Ion Alexandru Constandinu Moruș v(oe)v(o)d, fi(i)ndu episcop R(ă)mniceului chriochir Nictarie*”.

Biserica cu hramul „Sfânta Treime” de la Strâmba-Jiu construită în anul 1603 de stolnicul Stoichiță Răioșanu o regăsim și astăzi în centrul mănăstirii, intrarea făcându-se ca și în trecut prin partea de N a incintei. Construită din cărămidă pe locul vechiului schit Strâmba, monumentul prezintă un plan triconic cu abside pentagonale în exterior și cu o singură turlă octogonală pe o bază pătrată, așezată pe centrul navei.

Exteriorul bisericii se compune dintr-un brâu care împarte fațada în două registre. Fiecare registru este decorat cu panouri dreptunghiulare care se succed ritmic până la pridvor. În registrul de jos, ca și la turlă întâlnim ferestre înalte și strâmte. Deasupra celor două registre găsim același brâu, care se apropie de cornișele acoperișului. Cornișa de la baza turlei se aseamănă cu aceea de la Mănăstirea Dealu.

Lucrările de consolidare și restaurare a bisericii cu hramul „Sfânta Treime” a Mănăstirii Strâmba Jiu, oraș Turceni, jud. Gorj au impus în toamna anului 2008 efectuarea de

săpături arheologice preventive în vederea eliberării monumentului de sarcină arheologică.

Cercetările arheologice s-au efectuat atât în interiorul bisericii, cât și în exteriorul fundației și sub aceasta, deoarece s-au executat lucrări de consolidare, prin subzidire cu beton și fier.

Cercetările arheologice preventive au fost impuse și de constructor în exteriorul bisericii prin efectuarea de casete cu dimensiunile de L: 2,50 m, l: 1,50 m, h: 1,60 m în jurul lăcașului de cult. Fundația bisericii avea atât în partea de N cât și cea de S o adâncime de 1,40 m, iar sub aceasta pe toate laturile s-au efectuat subzidiri cu beton și fier.

În zona exterioară a altarului de-a lungul temeliei au fost trasate trei casete cu dimensiunile: CI (2,50 x 1,50 x 1,60 m), CII (2,50 x 1,50 x 1,60 m), CIII (2,50 x 1,50 x 1,60 m), numai în ultima casetă s-a găsit la -0,85 m adâncime fragmente de la membrele inferioare și superioare ale unui înhumat. Pe latura de N a fundației bisericii de la E a naosului a fost deschisă o casetă cu dimensiunile CIV (3 x 1,50 x 1,60 m) unde au fost descoperite la adâncimea de 1,15 m și -1,20 m fragmente de oase de la un defunct (fragmente de coloană vertebrală, fragmente de la membrele inferioare și superioare). Pe aceeași latură de N a fost practică caseta CV (3 x 1,50 x 1,60 m) unde în zona centrală la -0,95 m s-au găsit oseminte fragmentare de la membrele inferioare și superioare ale unui alt defunct. În continuarea casetei CV cu maritor de 0,20 m a fost trasată caseta CVI (3 x 1,50 x 1,60 m) unde în partea de V a casetei la -0,90 m adâncime au fost descoperite câteva oase de la un defunct (fragmente de craniu și fragmente de la membrele inferioare). În același context arheologic s-au găsit câteva fragmente de lemn care aparținut unui sicriu în care au fost descoperite câteva fragmente de oase de la membrele superioare și craniu.

Stratigrafia în casetele CIV, CV, CVI, se prezintă identic:

0 -0,12/0,15 m pământ negru;

-0,12/0,15 -0,25/0,35 m umplutură cu fragmente de cărămizi și mortar;

-0,25/0,35 -1,20/1,25 m pământ gălbui cu fragmente de oase umane și cărămizi;

-1,20/1,25 -1,60 m strat galben.

La fundația exterioară a pridvorului a fost efectuată o secțiune SI (L: 7,50 x l: 1,20 x h: 1,50 m) în c. 3 al secțiunii la -1,40 m adâncime au fost descoperite oase fragmentare de craniu și de la membrele superioare și inferioare ale unui defunct. În același carou la -0,95 m adâncime au fost găsite două cărămizi din perioada în care a fost construită biserica (la început de secol XVII).

S I are următoarea stratigrafie:

0 -0,08/0,10 m trotuar din piatră de râu;

-0,08/0,10 -1,30/1,35 m umplutură din mortar și cărămizi în amestec cu pământ roșiatic;

-1,30/1,35 -1,50 m pământ brun - gălbui cu fragmente de oase umane;

-1,50 -1,60 m strat de pământ galben.

Pe latura exterioară de S a fundației au fost efectuate mai multe casete CVII (3 x 1,50 x 1,60 m), CVIII (3 x 1,50 x 1,60 m), CIX (3 x 1,50 x 1,60 m), CX (3 x 1,50 x 1,60 m).

În C VII (3 x 1,50 x 1,60 m) care a fost deschisă în partea de SV a bisericii au fost descoperite la -0,85 m în zona vestică oase de la membrele inferioare și superioare ale unui defunct. Caseta C VIII a fost trasată de-a lungul fundației, în continuarea lui C VII iar în zona centrală au fost descoperite la -0,90 m

adâncime fragmente de la membrele superioare și de la un craniu de la un înhumat și câteva cărămizi fragmentare de la temelie. În casetele C IX și C X nu au fost descoperite materiale arheologice.

Stratigrafia casetelor pe latura de S - C VII, C VIII, C IX, C X, este următoarea:

0 -0,12/0,15 m strat negru;

-0,12/0,15 -0,30 m strat de umplutură cu mortar și cărămizi sparte;

-0,25/0,30 -1,20/1,25 m strat de pământ gălbui cu fragmente de oase umane și de cărămizi;

-1,20/1,25 -1,60 m strat galben lutos.

În interiorul bisericii au fost efectuate mai multe secțiuni și casete impuse de constructor în vederea realizării lucrărilor de consolidare pe care le-a efectuat.

În naos în cele patru extremități ale acestuia au fost trasate patru casete cu dimensiunile de L: 2,50 m x l: 1,50 m x h: 1,60 m. În caseta din partea de SV a naosului CXI (2,50 x 1,50 x 1,60 m) au fost descoperite fragmente de oase (de la membrele superioare și craniu, un fragment ceramic iar deasupra de acestea mai multe cărămizi dispuse sub formă de boltă unde au fost găsite oseminte care au aparținut unui înhumat. În celelalte casete CXII, CXIII, CXIV, din interiorul naosului care au aceleași dimensiuni nu au fost depistate vestigii arheologice.

La intrarea în pronaos pe axul N - S a fost efectuată secțiunea SII (L: 4,80 m x l: 0,60 m x h: 1,40 m), negăsindu-se materiale arheologice.

La intrarea în naos s-a făcut o altă secțiune SIII (5,80 m x 0,60 m x 1,20 m) unde în zona de N au fost descoperite în c. 4 la -0,65 m adâncime fragmente de la membrele superioare și inferioare și o parte de craniul unui defunct.

SIII are orientarea N - S și prezintă următoarea stratigrafie:

:

0 -0,05 m pământ negru;

-0,05 -0,12/0,20 m pământ cărămiziu sfărâmiat;

-0,12/0,20 -1,10 m pământ negru brun cu fragmente de oase umane;

-1,10 -1,20 m strat galben.

În fața altarului a fost trasată secțiunea SIV (4,70 x 0,60 x 1,20 m) de unde nu s-au recuperat materiale arheologice.

SV (4,30 x 0,60 m, 1,20 m) a fost trasată în interiorul altarului, iar în c. 3 la -0,80 m adâncime au fost descoperite oase de la membrele superioare și inferioare ale unui înhumat. S V are următoarea stratigrafie:

0 -0,15 m pământ negru;

-0,15 -0,25/0,28 m pământ galben roșiatic;

-0,25/0,28 -1,08/1,15 m pământ negru brun, cu oase umane;

-1,08/1,15 -1,20 m strat galben lutos;

În interiorul bisericii s-a săpat pe toată suprafața până la -0,25 -0,30 m adâncime pentru a se pune pietriș peste care se vor adăuga dulapi de stejari în vederea amplasării pardoselii. Nu au fost sesizate vestigii arheologice.

Investigațiile arheologice preventive efectuate cu prilejul lucrărilor de consolidare și restaurare a Bisericii cu hramul „Sfânta Treime” a Mănăstirii Strâmba Jiu ne obligă să concluzionăm următoarele: au fost descoperite oase umane de la înhumați atât în exteriorul cât și în interiorul monumentului, care au aparținut unor membri ai comunității monahale. Alături de aceste oseminte au fost descoperite și câteva fragmente ceramice mai recente și cărămizi, din sec. al XVII-lea. Biserica cu hramul „Sfânta Treime” a Mănăstirii Strâmba - Jiu, oraș Turceni, județul Gorj pe baza descoperirilor arheologice și

coroborate cu documentele vremii, cât și pisania de pe monument reiese că a fost construită de Stoichiță Râioșanu, logofăt, vistier și mare postelnic, la începutul secolului al XVII-lea (1603).

În concluzie pe baza cercetărilor arheologice preventive desfășurate în toamna anului 2008 și la începutul anului 2009 la Biserica cu hramul „Sfânta Treime” Mănăstirea Strâmba – Turceni, jud. Gorj considerăm că s-a realizat eliberarea terenului de sarcină arheologică.

Bibliografie:

Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)* vol. I, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova 1970.

Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg-Jiu, Tipografia N.D. Miloșescu, 1904

Idem, Strâmba, Tg-Jiu, Tipografia N.D. Miloșescu, 1906.

167. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: str. Tudor Vladimirescu nr. 7

Cod sit: 139893.14

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 341/2009

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioana Marchiș - responsabil sector (MJIA Zalău)

Situl se află amplasat pe terasa a doua neinundabilă a râului Crasna, la cca. 50 m S de cursul acestuia. Terasa este la o altitudine de 205 m față de nivelul mării, pe malul stâng al văii. Zona este plată, întinsă, ușor de amenajat în vederea ridicării unor construcții de locuit. Aspectul geomorfologic face din această terasă cel mai favorabil loc pentru amenajarea unor astfel de construcții. Peste valea Crasnei se ridică impozanta Măgură a Șimleului unde locuitorii din toate epocile găseau refugiu în fortificațiile ridicate pe vârfuri, sau în pădurile din jur.

Situl a fost identificat în urma unor cercetări de teren (1996), dar a fost cercetat ocazional prin periegeheze repetate (1998, 2000-2003, 2005-2007) și cercetări arheologice preventive (2002) ocazionate de construcția unui garaj, ocazie cu care s-a constatat complexitatea stratigrafiei sitului.

Obiectivul principal al cercetării preventive de la Șimleu Silvaniei din punctul *Strada T. Vladimirescu nr. 7*, l-a constituit eliberarea terenului de sarcină arheologică în vederea predării amplasamentului pentru construirea obiectivului *Pensiune Turistică*.

Stratigrafia stațiunii arheologice de la Șimleu, precizarea cadrului cronologic în care se desfășoară evoluția sa, stabilirea caracterului sitului, a etapelor evolutive, toate au reprezentat obiective prioritare ale cercetării. Nu în ultimul rând ne-am propus, precizarea relației și succesiunii fazelor evolutive și componentelor stațiunii, întrucât în același loc avem mai multe etape de locuire și o necropolă de inhumație cu morminte neolitice. Toate aceste aspecte sunt dificil de sesizat, mai ales datorită faptului că straturile de cultură au fost afectate de-a lungul timpului de eroziunea naturală, construcțiile edilitare și lucrările agricole.

Campania anului 2009 a constatat în trasarea a 9 unități de cercetare. Fiecare secțiune a căutat să investigheze câte o suprafață delimitată de fundații masive din beton existente. În suprafețele S4 și S8 nu au apărut complexe arheologice.

Materiale arheologice din nivel au apărut în mai toate suprafețele trasate: în S1, S2, S3, S5, S6, S7, S8, S9.

Pentru degajarea molozului și a umpluturilor moderne care suprapuneau nivelele arheologice au fost utilizate mijloace mecanice de decapare. Astfel au fost investigate suprafețele accesibile totalizând peste 100mp.

Din punct de vedere stratigrafic situația sitului este complexă. În toate suprafețele excavate se observă aceeași succesiune, cu mici excepții privind grosimea straturilor:

0/0,55 – 0,65 m – fundație din beton recentă;

-0,65 -0,8 m moloz de la construcții demolate recent;

-0,8 -1,1 m sol cenușiu aparținând epocii moderne;

-1,1 -1,7 m strat medieval târziu cu sol cenușiu pigmentat;

-1,7 -1,8 m strat din epoca romană negru afânat;

-1,8 -2 m strat din bronzul mijlociu, maroniu închis;

-2 –3/3,2 m strat neolitic, maroniu deschis;

-3,2 m - argilă galbenă sterilă.

C1: Tip complex: locuință. Locație: S1, S6, conturat la -1,3 m. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III. Elemente de inventar: ceramică dacică lucrată cu mâna și la roată puțină, chirpici.

C1/1: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de C1. Locație: S1, conturat la -1,3 m; diametru 0,25 m. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C1/2: Tip complex: cuptor menajer. Locație: S1, conturat la -1,4 m în profilul vestic. Foarte probabil aparține complexului C1. Diametrul surprins al cuptorului este de 0,65 m. Vatra s-a păstrat la -1,9 m, deci la 0,45 m mai jos decât partea superioară păstrată a pereților. Crusta arsă a cuptorului și a pereților este groasă de 0,05 m. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C1/3: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de C1. Locație: S1, conturat la -1,5 m în profilul vestic. Forma gropii în profil neregulată, diametrul a conturare este de 0,5 m. Elemente de inventar: mult chirpici din elevația pereților arși ai locuinței. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C1/3.1: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de C1. Locație: S1, conturat la -1,7 m în profilul vestic. Forma gropii în profil dreaptă cu fundul puțin alveolat, diametrul a conturare este de 0,45 m. Elemente de inventar: chirpici din elevația pereților arși ai locuinței. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C1/4: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de C1. Locație: S6, conturat la -2,2 m. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C1/5: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de C1. Locație: S6, conturat la -2,1 m, baza la -2,5m. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C2: Tip complex: groapă menajeră. Locație: S2, conturat la -2,23 m. Formă aprox. poligonală, cu fundul la -2,75 m, surprins în profilul nordic. Diametrul în profil 1,6 m. Elemente de inventar: un fragment de rășniță și o greutate din lut. Datarea complexului: neolitic.

C3: Tip complex: mormânt de inhumație (M1). Locație: S1, conturat la -2,6 m străpungând o locuință anterioară (C9/1) cu "platformă" din chirpici în profilul vestic. Baza depunerii funerare la -2,75 m. Elemente de inventar surprinse: vas cu picior, vas globular la cap unde mai apare un alt vas cu picior pe craniu, așchie de obsidian. Capul orientat spre S. Datarea complexului: neolitic.

C4: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S1, aparține probabil complexului C9/1 (locuință). Conturat la -2,6 m.

Surprinsă pe jumătatea vestică. Adâncimea 0,55 m. Diametrul surprins de 1,3 m. Pereții arși în profunzime 0,05-0,1 m. Elemente de inventar: un topor din piatră, ceramică neolitică, lemn ars, puține oase. Datarea complexului: neolitic.

C5: mormânt de înhumatie (M2). Locație: S1, conturat la -2,6 m străpungând o locuință anterioară (C9/1) cu „platformă” din chirpici în profilul vestic. Baza depunerii funerare la -2,75 m. Elemente de inventar surprinse: vas cu picior, vase globulare. Nu au fost recuperate oase umane. Datarea complexului: neolitic

C6: Tip complex: cuptor menajer. Locație: S3, profil estic, conturat la -2,1 m, fundul alveolat la -2,5 m. Grosimea crustei arse uniform și consistent este de 0,05-0,07 m. Bolta instalației prăbușită în timp. Elemente de inventar: oase de animale neare. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C7: Tip complex: groapă de stâlp care ține probabil de un șopron ce proteja cuptorul C6. Locație: S3, conturat la -2,1 m în profilul nordic. Forma gropii în profil dreaptă cu fundul puțin alveolat (la -2,5 m), diametrul la conturare este de 0,75 m. Elemente de inventar: ceramică preistorică rulată din nivelele anterioare. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C8: Tip complex: mormânt de înhumatie (M3) orientat aprox. E - V (capul spre E). Locație: S1, conturat la -2,8m străpungând o locuință anterioară (C9/1) cu „platformă” din chirpici în profilul estic. Scheletul foarte fragil parțial distrus (zona superioară) de un zid modern. Baza depunerii funerare la -2,9 m. Elemente de inventar surprinse: vas cu picior întregibil angobat. Datarea complexului: neolitic

C9: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S1, „tăiată” de talpa locuinței complex C9/1. Conturat la -3,05m. Adâncimea neregulată de 0,1-0,35 m. Diametrele gropii ovale sunt de 0,6 x 0,45 m. Elemente de inventar: ceramică neolitică, lemn ars. Datarea complexului: neolitic

C9/1: Tip complex: locuință. Locație: S1, S6, conturat la -2,6 m, fundul la -2,9 m. Locuință de suprafață delimitată spre N de o talpă (surprinsă pe o lungime de 2 m) lată de 0,1 m, adâncită 0,8 m. Complexul se desfășoară spre S, E și mai ales V, dar construcțiile moderne au afectat serios planimetria sa. Locuința a fost incendiată ea sesizându-se ca un strat de chirpici gros de până la 0,3 m. Elemente de inventar: ceramică neolitică, chirpici. Datarea complexului: neolitic.

C10: Tip complex: Groapă de provizii dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Locație: S5, profil nordic. Conturat la -2 m. Baza sa la 3 m. Surprinsă pe jumătatea sudică. Adâncimea 1 m. Diametrul surprins la bază este de 1,1 x 0,6 m. În profil groapa este tronconică cu diametrul mic la gură de 0,3m. La bază avea un strat de pietriș gros de 0,2m menit a drena apa din precipitații și a feri produsele depozitate de umezeală. Elemente de inventar: ceramică dacică puțină lucrată cu mâna și la roată. Datarea complexului: epoca romană, sec. II-III.

C11: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S5. Conturat la -2,9 m. Surprinsă pe jumătatea sudică. Adâncimea 0,27 m. Diametrul surprins în profilul nordic este de 0,95 m. Puțin cotlonită având la gură diametrul de 0,75m. Elemente de inventar: ceramică neolitică. Datarea complexului: neolitic

C12: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S3, taie probabil complexul C13 (locuință neolitică) sau este contemporan cu acesta. Conturat la -3 m. Surprinsă pe jumătatea vestică. Adâncimea 0,6 m. Diametrul surprins în profilul estic este de 1,15 m. Groapa ovală avea sigur diametrul mic de 1,2 m, iar cel mare ipotetic de 1,8 m. Elemente de inventar: greutate din lut, ceramică incizată, vase întregibile pictate, o săpăligă din os și

un străpungător din os, multe oase de animale. Datarea complexului: neolitic.

C13: Tip complex: locuință. Locație: S3. Conturat la -3 m, fundul la -3,35 m. Locuință de suprafață adâncită 0,35 m. Complexul se desfășoară spre S și E, dar construcțiile moderne existente o suprapun în bună parte. Locuința a fost incendiată ea sesizându-se ca straturi de ceramică și alte materiale arheologice, groase de până la 0,35 m. Elemente de inventar: ceramică neolitică, chirpici. Datarea complexului: neolitic.

C14: Tip complex: cuptor menajer. Locație: S6 (aparține de locuința complex C14/1) înspre profilul vestic, conturat la -1,5 m, vatra puternic arsă la -1,85 m. Grosimea crustei arse uniform și consistent este de 0,1 m. Bolta instalației prăbușită în timp. Diametrul cuptorului este de 1,1 m. Distrus parțial de un zid modern. Elemente de inventar: ceramică fragmentară premodernă. Datarea complexului: epoca premodernă, sec. XVII.

C14/1: Tip complex: locuință. Locație: S6, conturat la -0,75m, podeaua, cu mai multe faze, arsă, la -1,25m. Locuință de suprafață adâncită 0,45m. Complexul se desfășoară spre N și V, dar construcțiile moderne au afectat serios planimetria sa. Locuința a fost incendiată ea sesizându-se ca un strat de chirpici gros de până la 0,25-0,3 m. Elemente de inventar: ceramică premodernă, chirpici. Datarea complexului: epoca premodernă, sec. XVII.

C15: Tip complex: Groapă menajeră. Locație: S6. Conturat la -1,5 m. Adâncimea 0,4 m. Diametrul surprins la conturare este de 0,6 m. Elemente de inventar: ceramică premodernă. Datarea complexului: epoca premodernă, sec. XVII.

C16: Tip complex: cuptor menajer. Locație: S6, surprins în profilul nordic (aparține de locuința complex C14/1?), conturat la -0,85 m, vatra arsă superficial la -1,15 m. Grosimea crustei arse neuniform și inconsistent este de maxim 0,1 m. Bolta instalației prăbușită în timp. Diametrul surprins este de 0,7 m. Elemente de inventar: ceramică fragmentară premodernă. Datarea complexului: epoca premodernă, sec. XVII.

C17: Tip complex: mormânt de înhumatie (M4). Locație: S6, amplasat în apropierea M1 (C3) conturat la -2,4 m „așezat” pe o locuință anterioară (C9/1) cu „platformă” din chirpici. Complexul intră, din păcate, în profilul estic, spre colțul sud-estic al casei, și este oricum foarte precar conservat. Scheletul foarte fragil distrus de condițiile de sol. Baza depunerii funerare la -2,5 m. Elemente de inventar surprinse: ceramică fragmentară pictată neolitică. Datarea complexului: neolitic.

C18: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S6. Conturat la -2,5 m. Surprinsă pe sfertul nord-estic. Adâncimea 1 m. Diametrul probabil la bază de 1,45 m, iar la gură de 1,2 m. Elemente de inventar: ceramică neolitică, lemn ars, puține oase. Datarea complexului: bronzul târziu (grupul Cehăluț).

C19: Tip complex: mormânt de înhumatie (M5). Locație: S7, amplasat în colțul nord-vestic al casei, conturat la -3,3 m. Complexul intră, din păcate, în profilul vestic și nordic. În acest caz a fost identificată groapa în care a fost depus defunctul și care avea probabil diametrul de 1,5 m și adâncimea de 0,5 m. Din schelet a fost recuperat brațul drept relativ bine păstrat. Elemente de inventar surprinse: ceramică puțină fragmentară pictată neolitică. Datarea complexului: neolitic.

C20: Tip complex: Groapă de provizii. Locație: S9. Conturat la -2,5 m. Adâncimea 1,1 m. Diametrul gropii ovale era probabil la bază de 1,1 x 2 m, iar la gură de 1,2 m. Elemente de inventar: ceramică, lemn ars, puține oase, arsură. Datarea complexului: bronzul târziu (grupul Cehăluț).

Cercetările de la Șimleu de pe strada T. Vladimirescu nr. 7, deși de mică anvergură, desfășurate într-un timp relativ scurt, au evidențiat, încă o dată, faptul că spațiul cuprins între această stradă și străzile G. Barițiu și Oașului este unul cu un potențial arheologic deosebit.

Cele mai vechi perioade istorice, neoliticul, îi aparțin 12 complexe arheologice, 2 locuințe (C9/1, 13), 5 gropi de provizii (C2, 4, 9, 11, 12), 5 morminte de înhumăție (C3, 5, 8, 17, 19).

Cel mai vechi nivel de locuire identificat în cadrul cercetărilor preventive de la Șimleu Silvaniei str. Tudor Vladimirescu nr. 7, aparține neoliticului dezvoltat, mai exact culturii Zau. Definită recent de cercetătorul Gheorghe Lazarovici pe baza a ceea ce era cunoscut ca și Complexul cultural CCTLNISZ, cultura Zau este răspândită în centrul Transilvaniei și parțial nord-vestul României. Etapa documentată la Șimleu Silvaniei face parte din cele mai timpurii manifestări ale acestei culturi, ridicând numărul siturilor identificate până în prezent la 10. Pentru județul Sălaj este cel de-al doilea punct cu descoperiri aparținând acestei etape, primul sit, care a reprezentat o adevărată surpriză în mediul științific, fiind descoperit la Doh, comuna Măierște.

Evoluția acestei culturi este de asemenea bine documentată la Șimleu Silvaniei, prin identificarea complexului C12, care marchează momentul imediat următor de locuire. Materialul arheologic recoltat din acest complex prezintă bune analogii în cel mai timpuriu nivel neolitic din siturile de la Pericei și Porț.

Deosebit de importante sunt cele 5 complexe funerare cercetate la Șimleu, care reprezintă și ultima etapa neolitică documentată în acest areal, cu atât mai mult cu cât există extrem de puține informații referitoare la ritul și ritualul funerar al acestor comunități, în județul Sălaj fiind cercetate alte 3 astfel de morminte de înhumăție, două la Pericei și unul la Porț.

În ceea ce privește epoca bronzului, descoperiri aparținând Bronzului Târziu au fost efectuate atât pe Măgura Șimleului (alt. max. 597 m), punct strategic amplasat la N de zona cercetată, cât și la baza acesteia, în mai multe puncte din perimetrul orașului Șimleu. Apariția acestui tip de descoperiri era de așteptat în zona cercetată de noi datorită condițiilor propice de locuire oferite de unitatea geomorfologică. Nivelul din perioada finală a epocii bronzului este destul de consistent, poate și pentru că există posibilitatea ca acesta să conțină la bază un nivel anterior aparținând Bronzului Mijlociu (Cultura Wiettenberg), materiale specifice acestui orizont anterior apărând și în cercetările mai vechi din acest spațiu.

Pentru epoca bronzului au fost descoperite doar două gropi de provizii, transformate ulterior în gropi menajere, umplutura lor (ceramică, fragmentară, cenușă, oase de animale, etc.) sugerând acest lucru. Forma tronconică, specifică gropilor de provizii, ne-a îndemnat să atribuim acest caracter complexelor aparținând acestei epoci.

În ceea ce privește epoca romană, descoperirile aparțin unei populații de daci liberi, ale căror urme au mai fost identificate și anterior (pe strada G. Barițiu și Oașului). Deși materialele descoperite sunt puține, numărul complexelor este relativ mare. Acesta e ridicat e cele 5 gropi de stâlp care reprezintă jumătate din totalul complexelor din epoca romană și care țin de o locuință (complexul C1). O altă groapă de stâlp este complexul C7, de astă dată un complex cu un diametru mai mare (0,75 m). Locuința (complex C1), cuptoarele (C1/2; C6) și groapa de provizii (C10) nu au fost generoase în ceea ce

privește inventarul arheologic. Pe baza inventarului ceramic descoperit (ceramică lucrată cu mâna și la roată) complexe pot fi datate larg între sec. II-III p.Chr.

Complexele (4) aparținând epocii premoderne (sec. XVII) se concentrează în extremitatea nordică a zonei investigate. Toate par să aparțină unei gospodării dintruse prin incendiere probabil la finele sec. XVII cu prilejul conflictelor dintre curuți și lobonți pentru cucerirea Castelului Bathory, ocazie cu care și târgul Șimleului a avut de suferit. Complexele premoderne au fost deteriorate ulterior și de construcțiile cu zid și fundații masive din sec. XIX-XX. Materialul arheologic este exclusiv ceramic însă bogat, dar extrem de fragmentat.

În contextul cercetărilor efectuate putem concluziona că la Șimleu Silvaniei, strada T. Vladimirescu nr. 7 și în jur, exista o așezare neortificată neolitică cu două faze de locuire și o a treia fază caracterizată prin înmormântări cu depunerea defuncțiilor chirchi, pe o parte, și cu inventar funerar compus din vase cu ofrande. Următoarea locuire civilă, din spațiul investigat, se datează în epoca bronzului, care pare să se dividă în două etape principale: locuirea din Bronzul Mijlociu (cultura Wiettenberg) și următoarea din Bronzul Târziu (grupul Cehăluț). Până în epoca romană nu mai sunt sesizate elemente de locuire, acestea fiind cunoscute în imediata apropiere a Măgurii Șimleului și pe înălțimile acesteia. În epoca romană, datorită controlului militar exercitat de către romani dinspre limesul meseșan, așezările dacilor liberi și ai altor "barbari" au fost amplasate în zonele de șes, mai ușor de supravegheat. Este și cazul așezării dacice din epoca romană de la Șimleu Silvaniei, amplasată între străzile T. Vladimirescu – Oașului - G. Coșbuc - Horea, pe malul văii râului Crasna.

Deși au fost descoperite sporadic fragmente ceramice medievale târzii (sec. XIV-XVI), anul acesta, în punctul cercetat, nu au fost descoperite complexe arheologice. Putem însă presupune că târgul medieval, corespondent curții nobiliare fortificate a familiei Bathory, era amplasat de-o parte și de alta a râului Crasna, pe actualele străzi T. Vladimirescu (de pe malul stâng) și S. Bărnuțiu (de pe malul drept), în amonte de conul de dejecție pe care a fost ridicat castelul fortificat. Aceiași organizare a existat și în perioada de sfârșit a evului mediu, la finalul perioadei de funcționare a castelului fortificat. Nu întâmplător am descoperit urmele incendiate ale unei gospodării din sec. al XVII-lea în perimetrul cercetat, foarte probabil amplasată deja pe o tramă stradală pastrată până azi.

Complexitatea descoperirilor de la Șimleu Silvaniei-strada T. Vladimirescu nr. 7 este evidentă. Atât pentru că este pentru prima dată când acest orizont cronologic, al neoliticului final, este atestat prin descoperiri în zona Șimleului cu multiple faze, cât și pentru coloana stratigrafică și materialul spectaculos oferit.

Terasa a doua a Crasnei, mai precis spațiul delimitat de străzile T. Vladimirescu-Oașului-G. Coșbuc-Horea, constituie zona optimă de locuire umană deschisă din perimetrul Șimleului, iar stratigrafia complexă și profundă este pe deplin explicabilă. Cei 2,5 – 3 m de stratigrafie impresionantă oferă sitului un potențial arheologic și istoric deosebit care pot completa în mod fericit imaginea deja conturată privind habitatul uman din arealul Măgurii Șimleului. [Horea Pop]

Anexa 16

168. Șinca Nouă, com. Șinca Nouă, jud. Brașov**Punct: Șinca Nouă II**

Cod sit: 41658.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 181/2009

Colectiv: Marin Cârciumaru – responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MJI Brașov)

În urma cercetărilor de teren realizate în anul 2008, au fost descoperite în localitatea Șinca Nouă, județul Brașov, două noi puncte paleolitice, denumite Șinca Nouă I și Șinca Nouă II¹.

În anul 2009 am realizat săpături arheologice în punctul Șinca Nouă II. Așezarea se află pe partea dreaptă a văii Strâmba, aproape de intersecția cu valea Șercaia (Șinca), pe terenul domnului Fenechiu Gheorghe. A fost realizată o secțiune de 4 m², care a fost săpată până la o adâncime de cca. 4,50 m.

Metoda de săpătură utilizată a constat din decaparea succesivă a sedimentului din 0,02 în 0,02 m. De asemenea, întregul sediment a beneficiat de tamisare prin sită foarte fină. În acest fel am reușit să recuperăm piese litice de dimensiuni milimetrice. Întreg materialul litic a fost înregistrat tridimensional, adâncimile fiind raportate la un unic punct 0.

Până la adâncimea de aproximativ 0,30 m de la suprafața solului, sedimentul era deranjat de activități antropice, fiind o porțiune de sol arabilă. Unicul nivel arheologic descoperit se situează între aproximativ 0,35-0,50 m adâncime de la suprafața solului. Conform poziției stratigrafice, dar și componenței ansamblului litic descoperit, nivelul arheologic este reprezentat de un facies paleolitic destul de întârziat. Sub acest nivel arheologic, până la adâncimea de 4,50 m, urmează un strat alcătuit din nisipuri și pietrișuri piemontane, probabil pliocene, deci sub acest nivel, care nu știm ce grosime poate să aibă, este imposibil să mai existe urme de cultură. Prin urmare, în așezarea din punctul Șinca Nouă II avem un singur strat de cultură, care aparține unui facies de la sfârșitul paleoliticului superior.

Materialul litic descoperit este debitat din materia primă foarte diversificată și cuprinde mai multe tipuri de silex și jasp, chaille, șist și gresie silicioasă. Ansamblul cuprinde produse de debitaj foarte diverse, care se încadrează în toate etapele unui lanț operatoriu: galetă fragmentată, fragmente de nuclee, nuclee, așchii de decorticare, așchii corticale, așchii simple, lame, lamele, fragmente de lamele, deșeuri de debitaj, așchii de retuș și fragmente de suporturi indeterminabile. Toate produsele atestă existența unui debitaj laminar și lamelar, realizat pe loc, numărul mare de piese fiind datorat prezenței unui atelier de debitaj în acel punct. Majoritatea lamelor și lamelelor prezintă un profil rectiliniu, fiind debitate prin percuție moale. O parte din suporturi au fost retușate, uneltele cele mai numeroase fiind gratoarele pe capăt de lamă sau pe așchii. Din păcate, tipul de sol nu a permis conservarea faunei.

Cercetările viitoare se vor axa pe săparea unei suprafețe mai mari pentru recuperarea unei colecții mai bogate de material litic în scopul definirii culturale a industriei din această așezare.

Note:

1. Marin Cârciumaru, Elena Cristina Nițu, George Murătoareanu, Radu Ștefănescu, *Deux nouveaux habitats sur la carte du Paléolithiques de Roumanie, découverts en 2008 à Șinca Nouă*

(département de Brașov), Annales D'Université „Valahia” Targoviste, section d'Archéologie et d'Histoire, Tome X, Nombre 1, 2008, p. 47-54

Résumé:

La découverte d'une nouvelle établissement paléolithique dans le village Șinca Nouă (dep. Brașov), nous a permis la réalisation de fouilles dans le point Șinca Nouă II. Les résultats des recherches ont montré l'existence d'un établissement avec un riche matériel lithique. Selon la stratigraphie, mais comporte également des pièces trouvées, on peut parler de l'existence d'une faciès du paléolithique supérieur tardif.

169. Tălmăcel, oraș Tălmăciu, jud. Sibiu**Punct: La Cetate**

Cod sit: 145890.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 246/2009

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Cu fonduri de sponsorizare din partea domnului Vasile Rus am avut intenția să conturez zidul de incintă aflat sub terasa superioară a dealului din vecinătatea satului Tălmăcel, ce ține administrativ de orașul Tălmăciu.

După ce a fost defrișată zona afectată de vegetația deasă am practicat două casete care urmau să intersecteze zidul de apărare și o secțiune pe direcția E - V cu scopul stabilirii relației stratigrafice între amenajările de pe terasa superioară și zidul de incintă de mai jos.

În caseta 1 am surprins o structură de zidărie relativ îngrijit lucrată din pietre cioplite, având lățimea de 0,70 m. Zidăria s-a păstrat pe o înălțime de 0,20 - 0,30 m. Înspre interior, din segmentul zidului de incintă a fost amenajat un pinten cu dimensiunile de 0,80 x 0,90 m. Din casetă au ieșit la iveală fragmente de cărămizi cu grosimea de 3,5, 4 și 5 cm și lățimea de 12, 13 și 16 cm. Pe suprafața cărămizilor a rămas mortar.

Stratigrafia casetei a arătat un strat de consistent rezultat din demolarea structurilor din pietre și cărămizi și unul la fel de consistent de depunere naturală.

Spre E, am încercat să identificăm în C2 colțul zidului de incintă. Pietrele cioplite dezvelite nu erau legate cu mortar în structură bine definită ca în caseta 1.

Nici în secțiunea I de la SE din structura de zidărie de sub terasă nu au rămas fețe de ziduri. Profilul stratigrafic ne-a arătat o terasă de 4,50 m pe care s-a realizat structura de zidărie de slabă calitate. Din ea a rămas patul de mortar lat de 0,70 m. În vecinătate, pe solul viu, au rămas pigmenți de mortar.

În partea de sus a secțiunii, pe terasa superioară, au fost intersectate urmele „valului din pietre” înalt de 0,60 m. Stratul de nisip care a acoperit resturile fortificației măsoară 0,50-0,70 m grosime.

Materialul arheologic a fost, ca și în campania precedentă, sărac și a constat din fragmente ceramice, cuie de construcție și oase de animale. Oasele de animale recuperate din SII au provenit, potrivit rezultatelor analizei făcute de Alexandru Dobrescu, biolog la MN Brukenthal, de la un miel și un porc tânăr.

Datele oferite de GPS-ul pus la dispoziție de prof. univ. Florin Stănescu arată că punctul 1 din ridicarea topo este la altitudinea de 650 m, iar coordonatele sunt N 45°38'500" și E 24°14' 573".

Secțiunile arheologice au fost umplute cu pământul care în bună măsură alunecase ușor pe panta dealului. Structura de zidărie mai bine păstrată din C1 a fost protejată cu carton gudronat. Dacă promisiunile administrației locale de a pune în valoare situl arheologic se vor pune în practică, zidăria va putea fi lesne dezvelită și consolidată.

Structurile de zidărie au fost amenajate la înălțimi diferite în aceeași etapă de construcție. Accesul dinspre S (Defileul Oltului) era blocat de un val de pământ.

Zidăria a fost așezată direct pe stâncă, amenajarea ei fiind precedată de defrișarea prin incendiere a locului.

La construcția fortificației de la Tălmăcel s-a folosit în principal piatra cioplită și, în secundar, cărămida.

Am putut măsura două laturi ale incintei inferioare: latura de E avea 22,50 m, iar cea de N, 8,50 m. Degradarea zidurilor nu a permis decât o măsurătoare aproximativă. Celelalte laturi au fost grav afectate de alunecări de teren.

Fragmentele ceramice permit încadrarea fortificației în Evul Mediu, între limitele secolelor XIV-XVI.

Asupra morfologiei fortificației este greu să tragem concluzii. Pe platoul superior au ieșit la iveală doar structuri de pietre cu mortar slab între ele. Ele nu lasă să se vadă forma unor ziduri precum la cetățile din vecinătate. Ipoteza identificării lor cu valuri cu miez de piatră este greu de acceptat în condițiile în care în partea de jos, sub terasă, au fost identificate structuri de zidărie îngrijit lucrate, măsurabile.

O eventuală viitoare campanie arheologică ar trebui să dezvelească o suprafață mai mare din structurile de zidărie ale terasei superioare.

Abstract:

The archaeological excavations in 2009 revealed the traces of a stone wall precinct and on a terrace, a stone wall structure.

170. Vârteju, oraș Măgurele, jud. Ilfov

Punct: Cătunul Chirca - str. Unirii, nr. 103

Cod sit: 179454.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 90/2009
Colectiv: Vasilica Sandu-Cuculea - responsabil (MM București)

Situl arheologic Vârteju „Cătunul Chirca” se întinde pe panta și platoul terasei înalte a malului nordic al râului Ciorogârla, pe o fâșie de teren de 100-150 m lățime, imediat la S de str. Unirii. Lotul de la nr. 103 se află în marginea vestică reперată a sitului, la cca. 50 m E de intersecția str. Unirii cu str. Văii.

Prima locuire din acest sit semnalată și localizată pe hartă în extremitatea sud-estică a actualului perimetru a fost așezarea din sec. IX-XI p.Chr., cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate în anul 1987 de Aristide Ștefănescu¹ pentru avizarea Studiului de Fezabilitate al Proiectului „Regularizarea cursurilor râurilor Ciorogârla și Sabar”.

În anul 2006, pentru avizarea PUG-ului orașului Măgurele, s-a reluat și cercetarea arheologică de suprafață a malului nordic al Ciorogârlei, prilej cu care s-a constatat că

suprafața lui este mult mai mare și s-au identificat resturile unei așezări din sec. II-III p.Chr.². Materialele scoase din cercetările arheologice preventive făcute în anii 2007³ și 2008 pe încă 4 loturi aflate la răsărit de nr. 103, au date noi privind cronologia și răspândirea așezărilor care au existat pe suprafața acestui sit.

Obiectivul cercetării preventive a fost, ca și în celelalte situații, recuperarea patrimoniului arheologic mobil și consemnarea datelor despre complexele de locuire de pe suprafața afectată de 98 m², din care s-au cercetat arheologic numai 44,60 m², necesari pentru fundațiile unui imobil.

Pe terenul în pantă, stabilit ca amplasament de proprietar, au fost săpate 7 secțiuni de 0,80 m lățime și adâncimea cuprinsă între 1,20 m, în partea nordică și 0,40-0,60 m, în partea sudică.

Stratigrafic, în SI săpat în partea superioară a pantei situația este următoarea: sub stratul arabil, cenușiu-negricios de cca. 0,20-0,25 m grosime se află un strat negricios care coboară până la adâncimea de 0,45 m și din care pornesc complexe de locuire dacice. Până la 0,60-0,65 m adâncime se află stratul castaniu-negricios și sub 0,80 m a apărut stratul de loess. În capătul sudic al SII, aflat în partea de jos a pantei, respectiv a săpăturii, stratul de loess a apărut la numai 0,60 m adâncime.

Complexele de locuire în număr de 5 au fost interceptate numai în șanțul de pe latura nordică (SI) și în cel de pe latura estică a săpăturii (SII).

La cercetarea materialului arheologic găsit în strat și în pământul din umplutura gropilor complexelor de locuire s-a constatat prezența vestigiilor unei așezări geto-dacice Latene. Acestea nu fuseseră descoperite pe loturile cercetate în anii precedenți, situate mai spre E, cam pe la mijlocul vetrei sitului, reperată în anul 2006.

Așezarea din sec. II-III p.Chr.

Din aceasta a apărut numai un bordei (B.1), în SII. Groapa lui surprinsă în șanț pe 3,20 m, coboară până la 1,20 m adâncime de la nivelul de călcare al anului 2009. Nu a avut podeaua amenajată. În pământul de umplutură de culoare negricioasă s-au găsit fragmente lucrate la roată provenind de la castroane și câni din pastă fină, arsă cenușiu, oale din pastă zgrunțuroasă, arsă maroniu-negricios, vase de provizii, precum și fragmente de la amfore romane.

Așezarea Latene geto-dacică (sec. II-I a.Chr.).

Din aceasta a fost surprinsă o locuință de suprafață (L.1), un bordei (B.2) și două gropi, dintre care Gr. 1 este posibil să fi fost o groapă rituală.

Locuința de suprafață (L.1), apărută în extremitatea sudică a SII, pe 2,90 m lungime avea podeaua neamenajată și adâncită în stratul castaniu-negricios și în loess, până la 0,75 m de la nivelul de călcare al terenului, înainte de începerea lucrărilor de construcție.

Pintre resturile materiale menționăm o greutate fragmentară din lut ars și numeroase bucăți de dimensiuni mari de lipitură arsă, care păstra amprentele nuielilor din care fuseseră ridicați pereții acestei locuințe.

Bordeiul 2 (B.2), din care pe SII a apărut numai colțul estic. A avut groapa parțial adâncită în pământ și podeaua neamenajată la – 1,05 m, din care 0,25 m în stratul de loess. În pământul din umplutură cenușiu-negricios mazăros s-au găsit puține fragmente de vase lucrate cu mâna și la roată.

Groapa 1 (Gr. 1) descoperită în SI era ovală în plan (1,20 x 1,65 m), cu pereții oblici în partea superioară și verticali în cea inferioară, cu fundul plat, la 1,20 m adâncime. Pe 0,30 –

0,35 m înălțime de la bază avea pe umplutura formată numai din cenușă, câțiva cărbuni și concrețiuni calcaroase, în care, între 1 și 1,10 m adâncime s-au găsit mai multe fragmente de pietre dure aplatizate și unul din calcar de formă aproximativ paralelipipedică (29,6 x 20 x 9 cm). Acesta din urmă era perforat și avea pe una fețele mari și aproape netede, gravat un șanț care trecea peste orificiul perforat. Șanțuri mai puțin adânci avea și pe fețele laterale lungi. În cenușa de deasupra și de dedesubtul pietrelor erau numai fragmente ceramice de la vase modelate cu mâna și la roată, dintre care menționăm pe cele care proveneau din partea superioară a unui vas de provizii modelat cu mâna și de la un altul lucrat la roată, precum și de la borcane dintre care unul decorat cu butoni, brâu alveolat și fascicule oblice de striuri realizate cu un instrument de tipul unui pieptene. Singurul curs de apă din albia căruia au fost aduse probabil pietrele găsite în această groapă este Argeșul, aflat la cca. 5 km S de această așezare. Compoziția materialelor arheologice și modul cum au fost depuse încadrează această groapă în categoria celor rituale.

Groapa 2 (Gr.2) avea umplutura formată din foarte multă cenușă, bucăți rare de cărbuni și puține fragmente de la vase modelate cu mâna și la roată.

Apariția în marginea vestică a sitului Vârteju „Cătunul Chirca” pe o suprafață relativ mică a unui număr destul de mare de complexe de locuire Latène geto-dacice este foarte importantă atât din punct de vedere al descoperirii a încă unei etape nedepistate până acum de locuire a acestui teritoriu în antichitate, iar pe de altă parte ne indică situația că această nouă locuire împinge mult mai la V perimetrul acestui sit, stabilind inițial prin cercetare de suprafață.

Note:

1. Aristide Ștefănescu, *Cercetări de suprafață privind istoria locuirii omenești pe malurile Sabarului și Ciorogârlei în raza municipiului București*, Revista muzeelor și monumentelor, Seria muzee, nr. 9-10, 1989, p. 55, nr. 10.
2. lucrare efectuată de Vasilica Sandu-Cuculea.
3. Vasilica Sandu-Cuculea, *Cercetări arheologice pe șantierul de construcții din județul Ilfov*, CAB 7, 2007, p. 302-305.

Résumé:

Le site archéologique Vârteju «Cătunul Chirca» est situé dans la pleine bucarestois, sur le rive nordique de la rivière Ciorogârla.

Les fouilles archéologiques préventives effectuées dans la rue Unirii, n° 103, ont été mis au jour un hutte appartenant d'un habitat rural des II^e – III^e siècles ap. J.Chr., aussi une cabane, une hutte, une fosse rituelle et une fosse ménagère d'un habitat rural des geto-daces des II^e - I^{er} siècles av. J. Chr.

171. Zăvoi, com. Zăvoi, jud. Caraș-Severin

Punct: Balta Neagră-Fânețe

Cod sit: 54626.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 144/2008

Colectiv: Adrian Ardeț - responsabil, Dimitrie Pavel Negrei (MJERG Caransebeș), Lucia Carmen Ardeț (Liceul Teoretic „Traian Doda” Caransebeș)

Comuna Zăvoi se află amplasată pe culoarul ce desparte Munții Poiana Ruscăi de Munții Țarcului la o altitudine de 281 m, străbătută de râul Bistra, ce izvorăște din Munții Țarcului.

La intrarea în comună, după traversarea localității Colonia 23 August, pe șoseaua ce leagă orașul Caransebeș de orașul Hațeg (DN 68) se pot observa cu ochiul liber de-o parte și de alta a acestei șosele ridicându-se un val de pământ .ce se extinde pe un perimetru ce are dimensiunile de 350 x 350 m. Șoseaua taie exact în mijloc aceste valuri care sunt de formă dreptunghiulară

Problema acestor valuri este bine cunoscută de către specialiști, prima semnalare asupra existenței acestora ne este cunoscut încă de la începutul secolului al XVIII-lea, urmând ca acestea să suscite interesul specialiștilor mai mult din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când se menționează descoperirea unei monede din aur și a unei cărămizi ștampilate cu inscripția MID.

Cele mai importante date fizico-geografice sunt cunoscute în timpul celui de-al doilea război mondial în urma unor cercetări de teren efectuate de către academicianul Alexandru Borza.

Aceste însemnări publicate în timpul războiului sunt deosebit de importante și tot odată foarte interesante pentru a aștepta primele cercetări arheologice de la Zăvoi care sunt inițiate în anul 1967 de către academicianul Constantin Daicoviciu împreună cu Hadrian Daicoviciu și Marius Moga. Aceste cercetări au rămas nepublicate, la fel ca și materialul arheologic descoperit.

În urma solicitării depuse la DCCPCN a județului Caraș-Severin sub nr. 11/11.01.2008 privind obținerea Certificatului de descărcare de sarcină arheologică pentru „construire cabană din lemn” în zona Balta Neagră-Fânețe, aflată în interiorul fortificației antice de la Zăvoi, am efectuat o cercetare arheologică pe proprietatea D-lui Nicolae Albulescu, solicitant al certificatului de descărcare de sarcină arheologică și s-a materializat prin cercetarea valului de pământ pe o lungime de 11 m și efectuarea în interior, la 10 m de val, a unui sondaj arheologic cu dimensiunile de 4 x 1,5 m.

Cercetările efectuate în primăvara anului 2008 au vizat în principal valul cercetat de către Constantin Daicoviciu în anul 1967, săpătură rămasă deschisă și utilizată de proprietarul terenului ca și cale de acces. Așa cum am menționat mai sus, în primăvara anului 2008 am curățat valul cercetat de către predecesorii noștri și am reușit să identificăm o situație stratigrafică deosebită pe o lungime de 11 m, până la adâncimea de 3,20 m. Din punct de vedere stratigrafic valul a fost construit pe un pat de pietriș și nisip care la adâncimea de 0,75 m este acoperit de un strat de 0,02-0,05 m de arsură.

Peste această peliculă constatăm de-o parte și de alta a valului respectiv în c. 2 și 4, dispunerea alternativ a gliilor cu pământ și nisip care să mențină miezul valului construit din pietriș scos din șanțul aflat în exterior. Gliile descoperite ajung până la înălțimea de 1,50 m, peste care constatăm un strat de cca. 0,70 m de pietriș de râu. Întreaga substrucție este acoperită pe toată lungimea de un strat de pietriș amestecat cu pământ ce atinge înălțimea de 2,50 m. Peste acest strat s-a depus pământul modern ce reprezintă cca. 0,70 m. De-o parte și alta valul atât în exterior cât și în interior este acoperit cu un strat de pământ amestecat cu nisip. În c. 1 am descoperit și o porțiune din șanțul acestei fortificații pe care nu am mai cercetat-o atât datorită traversării zonei de către drumul

comunal cât și a lipsei de forță de muncă pentru cercetarea unui șanț de apărare.

Din cele prezentate până în prezent putem preciza că ne aflăm în fața unui val și șanț antic (lipsa materialului arheologic ne face să nu putem data momentul construcției) care respectă structura de construcție romană a fortificațiilor de pământ, probabil un castru de etapă din timpul campaniilor traiane (?).

La 10 m de valul de pământ în zona în care se intenționează a se construi cabana din lemn, am efectuat un sondaj arheologic cu dimensiunile de 4 x 1,5 m și o adâncime de 0,90 m. Am reușit să identificăm la 0,20 m un strat de pietriș aluvionar care reprezintă de fapt nivelul de pământ viu, peste care am surprins un strat afânat de bolovani de râu amestecați cu pământ de cca. 0,40 m, peste care se află glia modernă formată din pământ și pietre de cca. 0,35 m.

Nu am identificat nici un nivel arheologic antic, chiar dacă suntem în interiorul fortificației.

Din punct de vedere științific, dacă presupunem că suntem într-o fortificație romană, zona cercetată de noi se află în partea cunoscută sub denumirea de *raetentura*, mai precis în terenul din interiorul incintei unde se aflau grajdurile sau silozurile pentru rezervele soldaților.

Atât cercetarea efectuată la acest sondaj cât și curățarea valului de pământ nu au adus noi lămuriri în ceea ce privește evoluția incintei fortificate de la Zăvoi.

Prezența la cca. 100 m N de incinta fortificată, în cimitirul satului, a cărămizilor romane dintre care și cea cu ștampila COH I S ridică tot mai mult problema localizării anticei localități *Agnaviae* de pe *Tabula Peutingeriana* cu incinta fortificată de la Zăvoi.

Poate că cercetările arheologice viitoare pe care le preconizăm a le efectua în apropierea cimitirului din sat ne vor elucida asupra acestei așezări romane.

Bibliografie:

- Al. Borza, *Cetățile romane dintre Tibiscum și Sarmizegetusa*, în *Revista Institutului Social Banat – Crișana*, Anul XI, mai-iunie, 1943, Timișoara, p. 210-217.
O. Bozu, *Cohors I Sagittariorum la Zăvoi (Județul Caraș-Severin)*, *Banatica* 4, Reșița, 1977, p. 131-133.
C. Daicoviciu, *Recenzie, Al. Borza, Banatul în timpul romanilor, Timișoara*, 1943, AISC 4, 1941-1943, Sibiu 1944, p. 308.
C. Daicoviciu, *Dacica*, Cluj, 1969.
Inscriptiones Daciae Romanae, Vol. III/1, București, 1977, p. 234.
Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, physicis perustratus ab Aloysio Ferd. Com. Marsili. Hagae-Amstelodami, II 1726 (cf. IDR III/1 p. 19-20).
B. Felix Milleker, *Délmagyarország régiségleletei*, Timișoara, 1906.
D. Tudor, *Orașe, târguri și sate în Dacia Romană*, București, 1968.

Abstract:

The investigations conducted in the spring of 2008 were mainly focused on the vallum ground investigated by Constantine Daicoviciu in 1967: the excavation remained uncovered and the owner of the land used it as an access road. As I mentioned earlier, in the spring of 2008 we cleaned the vallum investigated by our predecessors and we were able to identify a particular stratigraphically positioned feature over a

length of 11 m to a depth of 3.20 m. From a stratigraphic point of view the ground vallum was built on a bed of gravel and sand to a depth of 0.75 m, covered by a layer of 2 to 5 cm from burning. Over this film record on both sides, respectively in squares 2 and 4 alternating arrangements with ground and sand to maintain the core of the vallum built of gravel removed from the ditch located on the outside. The features discovered reach a height of 1.50 m over which we find a layer of approx. 70 cm of river gravel. The entire base is covered by a layer of gravel mixed with soil that reaches a height of 2.50 m. Over this layer modern land was deposited representing approx. 0.70 m. On both sides the vallum is covered with a layer of earth mixed with sand.

172. Zăvoi, com. Zăvoi, jud. Caraș-Severin

Punct: Cimitirul Ortodox

Cod sit: 54626.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 64/2009

Colectiv: Adrian Ardeț - responsabil, Dimitrie Pavel Negrei (MJERG Caransebeș), Lucia Carmen Ardeț (Liceul Teoretic „Traian Doda” Caransebeș)

Semnalarea în anul 1976 la cca. 350 - 400 m E de incinta fortificată și 50 m N spre râul Bistra, în cimitirul satului a cărămizilor romane dintre care și cea cu ștampila COH I S¹ a ridicat o serie de probleme rămase de-a lungul anilor doar la stadiul de ipoteze.

În primăvara anului 2009, mai precis în data de 10 martie, autoritățile locale, respectiv d-nul primar al comunei Zăvoi, Antonie Bunei, m-a anunțat de apariția unor ziduri groase din piatră legate cu mortar în cimitirul satului, unde urma să fie înmormântată o persoană. Ca urmare a acestui anunț, m-am deplasat la fața locului unde am hotărât de comun acord cu primarul și preotul înmormântarea în altă parte a cimitirului a persoanei decedate. Din momentul apariției primelor ziduri ne-am propus doar recuperarea materialului arheologic și dezvelirea unei părți din construcție. Lucrurile au luat o altă turnură decât cea pe care am preconizat-o, datorită apariției bazinului de apă caldă dar și extinderii ruinelor antice în curtea unui locuitor al comunei Zăvoi, care a fost de acord să extindem cercetările în grădină.

Am trasat o suprafață cu dimensiunile de 15 x 15 m orientată N - S, pe care am împărțit-o în carouri de 2 x 2 m. Extinderea cercetărilor am făcut-o numai spre S, unde se află grădina casei cu nr.140.

Cercetarea arheologică efectuată la Zăvoi - Cimitirul Ortodox a fost eșalonată pe două perioade calendaristice, reprezentând lunile martie - mai și iunie iulie 2009, având sprijinul material și moral al doamnei dr. Ada Chisăliță, director DCCPCN Caraș-Severin și al domnului primar Antonie Bunei.

Din primele cercetări ne-am dat seama că suntem în fața unui complex de băi antice acoperite de un strat de pământ și moloz modern. Zidurile ce au lățimea pe toată suprafața cercetată de 0,65 m, sunt realizate din piatră fasonată de carieră foarte bine lucrată și legată cu mortar de foarte bună calitate.

Prima încăpăre dezvelită o reprezintă *caldarium*-ul sau Camera B cum am denumit-o noi și are dimensiunile de 3,70 x 2 m. Această cameră am curățat-o până la podeaua de *opus signinum*, mai bine zis până la adâncimea de 0,80 m.

Această încăpăre a fost căptușită cu pereți groși de *opus signinum* ce ating dimensiunea de 0,40 m. La bază pot fi observate urmele lăstate de la pilele de *hypocaustum*.

Următoarea încăpăre o reprezintă Camera A ce are dimensiunile de 4,50 x 5 m și care a fost curățată până la adâncimea de 1 m unde am dat de baza de *opus signinum*, pe care am reușit să mai descoperim 10 cărămizi cu dimensiunile de 32 x 30 cm ce au rol de pile de *hypocaustum*.

Încăperea D cu dimensiunile de 3,70 x 2,40 m am curățat-o numai parțial datorită prezenței unui nuc pe care l-am ocrotit și nu l-am tăiat. Am cercetat numai o porțiune de 2 x 40 m până la adâncimea de 0,60 m și care se compune dintr-un strat compact de lut galben.

Camera C se pare că reprezintă *frigidarium*, cu dimensiunile de 3,70 x 5 m a fost cercetată parțial datorită existenței în interiorul acesteia a unui mormânt actual. Am reușit însă să curățăm o parte din cameră care este căptușită cu pereți de *opus signinum* ce au grosimea de 0,25 m iar baza este realizată tot din *opus signinum*. Pe pereți am constatat existența unor tegule dreptunghiulare ce au cant pentru îmbinare. Acestea seamănă cu tipul de țigle „solzi” folosit la sfârșitul secolului al XIX-lea.

A doua etapă de cercetare de la Zăvoi am efectuat-o în perioada lunilor iunie-iulie, când am dezvelit încăperile E și F.

Încăperea E are dimensiunile de 8,30 x 3 m și o absidă cu lățimea de 4 m și deschiderea acesteia de 2 m. În cea mai mare parte din băile cercetate în Dacia (Castre), încăperea în care se află absida este destinată bazinului de apă caldă *caldarium*, numai că în cazul nostru nu avem nici un indiciu în acest sens și după structură suntem mai aproape de un *tepidarium*. În primul rând această încăpăre este căptușită de un strat de cca. 0,01-0,02 m de *opus signinum* pentru a proteja de infiltrațiile de fum de la instalația de *hypocaustum*. Au fost descoperite și șase cărămizi cu rol de pile.

La S de această încăpăre se află un zid din piatră ce are lungimea de 2,30 m și care nu încheie încăperea ci permite trecerea aerului cald la următoarea încăpăre pe care nu am mai reușit să o cercetăm.

Cea mai interesantă și cea mai importantă încăpăre o reprezintă camera F, cu dimensiunile de 8,5 x 6 m ce se pare că ar reprezenta *apodyteriumul*. Această încăpăre este străbătută de un canal cu lățimea de 0,30 m pe care la adâncimea de 0,50 m sunt puse cărămizi. La rândul său, canalul este acoperit de lespezi mari de piatră de carieră cu dimensiunile de 1 x 0,60 m, care sunt acoperite de un strat de piatră de râu, peste care se află un strat compact de *opus signinum* pe care se aflau bucăți dreptunghiulare de gresie cu dimensiunile de 11 x 5 x 3 cm ce aveau rol de paviment. Nu am găsit nici o bucată *in situ* dar structura cât și tehnica de execuție este similară cu încăperile în care au fost descoperite mozaicuri romane. În exteriorul încăperii am reușit să dezvelim o parte din structura compactă din piatră de carieră a unui monument care în bună parte a fost devastat de hoții de antichități.

Întreg complexul este construit din piatră de carieră fasonată legată cu mortar. În interiorul încăperii încălzite prin podea, se mai păstrează câteva cărămizi ce au fost folosite ca pile pentru susținerea podelei (*suspensura*) din care se mai păstrează doar o singură bucată. Materialul arheologic este destul de sărăcăcios și este reprezentat doar prin câteva fragmente ceramice, cuie și cărămizi care în majoritate au fost descoperite în canale. Canalele au fost colmate încă din antichitate așa cum rezultă din descoperirea unei monede

(denar) din timpul Sabinei (126 p.Chr), soția împăratului Hadrian.

În actualul stadiu al cercetărilor se pare că suntem în fața unui complex de băi asemănătoare doar cu cele destinate celor mai importante personalități. Asemănările sunt izbitoare, păstrând totuși proporțiile, cu acest tip de construcții cunoscute la Roma (Termele lui Caracalla) sau în Pompei. O altă asemănare, însă mult mai aproape de noi, o constituie construcția de tip *domus*, pe care am cercetat-o în perioada 1985-1989 la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* și care reprezintă *Domus Procuratoris*.

Diferența dintre cele două rezidă atât din calitatea lucrării cât și a materialului folosit, care în cazul descoperirii de la Zăvoi este net superioară celei de la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. În perioada imediat următoare propunem conservarea primară a întregului complex și punerea în valoare din punct de vedere turistic.

Pentru anul viitor intenționăm extinderea cercetărilor pe latura de S unde se extind încăperile destinate cu *hypocaust*.

Note:

1. Bozu 1976, 131-133.

Bibliografie:

O. Bozu, *Cohors I Sagittariorum la Zăvoi (Județul Caraș-Severin)*, Banatica 4, Reșița, 1977, p. 131-133.
Inscriptiones Daciae Romanae, Vol. III/1, București, 1977, p. 234.

Abstract:

Archaeological investigations conducted at Zăvoi – the Orthodox cemetery was spread over two calendar periods, from March to May and from June to July 2009. From the first excavation period we realized that we are dealing with an ancient baths covered by a layer of earth and modern rubble. The entire construction is built out of quarry shaped stones and mortar. Inside the room, with under-floor heating, there are still preserved some bricks that were used as piles for supporting floor (*suspensura*) of which we have only one piece. The archaeological material is relatively scant and it is represented only by a few fragments of pottery, stone and bricks that most of them were found in ditches. Channels have been clogged since antiquity, evidenced also by the discovery of a coin (denarius) dating from Sabina, wife of Emperor Hadrian (126 AD). In the current stage of investigations it seems that we are dealing with a baths like those built for the most important personalities. The excavation will continue in 2010.

RAPOARTELE DE EVALUARE DE TEREN

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (EVALUĂRI DE TEREN)

173. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	327
174. Antoceni, com. Forăști, jud. Suceava	327
Punct: Săliște	
175. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	328
Punct: Măgura Moigradului	

173. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța**Autorizația de evaluare de teren nr. 7/2009**

Colectiv: Cristian Olariu (FIB), Claudiu Tănase, Daniela Baba (masteranzi FIB), studenți FIB și voluntari

Cercetări de teren în teritoriul comunei

Campania din acest an a avut drept principale obiective următoarele:

- desființarea matorului aflat între Su3 și Su4, în vederea clarificării situației blocajului străduței aflate la N de DS3.
- realizarea de sondaje la Ispanaru, în vederea verificării informațiilor preluate de pe Google Earth și anume presupusa existență a unor structuri rectangulare de mari dimensiuni.
- înregistrarea GPS a punctelor de interes arheologic aflate pe teritoriul comunei Adamclisi.

La desființarea matorului dintre Su3 și Su4, s-a confirmat existența pe întreaga lățime a străduței a blocajului străduței aflate la N de DS3¹. În cursul desființării matorului, au fost descoperite și înregistrate mai multe fragmente de sticlă și fragmente ceramice din categoria *vasa coquinaria*.

Al doilea obiectiv, realizarea de sondaje în locația Ispanaru în vederea verificării informațiilor preluate de pe Google Earth, a fost realizat parțial. Astfel, a fost realizat doar un sondaj cu dimensiunile 4 x 2 m, la care s-a adăugat o casetă de 1 x 1 m. Sondajul a fost determinat de existența pe imaginea aeriană a unei posibile structuri rectangulare de circa 84 x 84 m și avea în vedere identificarea în teren a posibilului zid de incintă al respectivei structuri.

La adâncimea de -0,64 m, lângă profilul de V și intrând în acesta, a fost descoperit un aliniament de blocuri de piatră de diferite dimensiuni, probabil făcând parte dintr-o fundație². La același nivel și mai sus, la -0,56 m, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice databile în epoca medievală timpurie, unul dintre ele fiind așezat pe mai sus menționatul aliniament.

De asemenea, în cursul periegezelor efectuate în zonă, a fost descoperită o nouă porțiune din apeductul *canalis structilis* identificat deja din 2004³.

În urma colaborării cu CIMEC (Institutul de Memorie Culturală), care a pus la dispoziție un aparat GPS, am realizat cartarea mai multor puncte de interes arheologic pe teritoriul comunei Adamclisi și nu numai.

Astfel, au fost înregistrate GPS turnurile cetății romano-bizantine Tropaeum Traiani și edificiile sale majore – *basilica forensis* și basilicile paleocreștine, atât *intra-* cât și *extra muros*. De asemenea, a fost cartat pe o porțiune de 290 metri în pădurea de la Șipote traseul apeductului *canalis structilis* care alimenta cetatea Tropaeum Traiani de la izvoarele existente în localitatea mai sus menționată. La fel, a fost cartat și traseul

apeductului similar aflător pe Valea Cetății, astfel aducându-se și clarificări privind traseul acestuia. Tot la Adamclisi, au mai fost înregistrați și doi tumuli aflați în proximitatea monumentului triumfal.

La Zorile, au fost înregistrate puncte din așezarea romană târzie aflată pe un platou situat între Zorile și Adamclisi, un apeduct cu *tubuli* descoperit în partea de N a satului (care probabil alimenta cu apă mai sus menționata așezare) și un mormânt de incinerare de epocă elenistică (conform ceramicii ridicate de la fața locului) aflat, la rândul său, în vatra satului.

La N de localitatea Urluia, pe ambele laturi ale Văii Polucci, au fost identificați și cartăți 4 tumuli. Cu această ocazie, pe un platou aflat la circa 3,5 km N de Urluia a fost descoperită o cantitate însemnată de fragmente ceramice aparținând epocilor Latene și romană, bucăți de marmură și un fragment de rășniță. Acestea ne fac să credem că acolo se găsește o așezare până acum neidentificată. Tot la N de Urluia, spre Hateg, au fost identificați și cartăți doi tumuli de mari dimensiuni.

Un alt tumul a fost înregistrat la Floriile, în dreapta șoselei spre Alimanu, la cca. 1,25 km NE de Floriile.

La circa 2,2 km E de Rasova, în stânga șoselei spre Vlahii, în punctul numit de către localnici Gura Lupilor, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice medievale timpurii, ceea ce presupune existența unei așezări din respective epocă aici.

Informațiile au fost predate Institutului de Memorie Culturală, fiind introduse în baza de date a acestuia. Colaborarea cu Institutul de Memorie Culturală s-a dovedit a fi extrem de benefică și intenționăm ca și în viitor să continuăm și eventual să dezvoltăm această colaborare [Cristian Olariu]

Note:

1. Pentru detalii privind numerotarea edificiilor în sectorul sud basilica D, vezi Cr. Olariu, "Tropaeum Traiani: The Basilica D Sector (With Transept) and the Surrounding Area (Archaeological Researches, 2000-2006)", în Rakocija, Misa, ed., *Nis and Byzantium. Seventh Symposium Nis, 3-5 June 2008. The Collection of Scientific Works VII*, Nis, 2009, pp. 163-177.
2. Vezi fotografiile anexate pentru detalii.
3. V. pentru alte informații CCA 2006, raportul de cercetare arheologică Adamclisi, <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronica/CA2006/cd/index.htm>.

174. Antoceni, com. Forăști, jud. Suceava**Punct: Săliște**

Cod sit: 148532.01

Autorizația de evaluare de teren nr. 78/2009

Colectiv: Mugur Andronic, Bogdan Petru Niculică (CMB Suceava), Sorin Ignătescu (UȘtcM Suceava)

În cursul anului 2009, colectivul de mai sus a efectuat, în cadrul comunei Forăști, una dintre cele mai mari din județul Suceava (având în componență opt sate), intense cercetări arheologice de teren. Unul dintre rezultatele notabile ale acestor investigații a fost descoperirea, în arealul satului Antoceni, a unui sit deosebit de valoros din punct de vedere al

numeroaselor suprapuneri de locuire, constatându-se prezența următoarelor culturi arheologice: Precucuteni, Cucuteni (fazele A și B), Noua, Gáva-Holihady (grupul Grănicești), Sântana de Mureș, precum și vestigii aparținând secolelor VI-VIII și evului mediu (sec. XIV-XVII). Merită de amintit aici numeroasele resturi de cahle, ca dovadă a unei reședințe nobiliare cât și cele provenind de la reducerea minereului de fier.

Situl de la „Săliște” este amplasat pe interfluviul dintre pâraiele Hatia (afluent de stânga al Moldovei) și pâraul satului (fără nume), pe un teren cu expunere sudică, în pantă lină, care, din punct de vedere geografic și istoric, se plasează între valea Moldovei la S (cca. 5 km) și valea Șomuzului Mare la N (cca. 10 km), culoare care, în cursul pre- și protoistoriei au constituit veritabile artere de comunicație, de-a lungul cărora s-a petrecut un permanent flux de populație.

În cursul lunii noiembrie 2009 a fost efectuată o evaluare de teren, în baza autorizației nr. 78. Alături de o atentă cercetare, desfășurată pe o suprafață de cca. 4 ha, s-a practicat și o casetă de control. Cel mai vechi nivel arheologic identificat este caracterizat de prezența ceramicii incizate și imprimate precum și a ceramicii grosiere. Întrucât depunerea era discontinuă și suprafața cercetată destul de mică, atribuim cu rezerve aceste descoperiri culturii Precucuteni.

Cel mai consistent nivel de locuire identificat, aparținând culturii Cucuteni (faza A), a oferit posibilitatea studierii unei modeste porțiuni dintr-o locuință cu o platformă groasă de cca. 0,15-0,25 m de lut, cu pleavă în compoziție, arsă la cărămiziu. În suprafața cercetată au fost identificate și resturile unei vetre rău conservate, cu diametrul de cca. 0,50 m. Ceramica descoperită în acest nivel aparține următoarelor categorii: ceramică grosieră; ceramică incizată și imprimată; ceramică incizată, imprimată și pictată cu alb pe fond roșu; ceramică pictată cu alb pe fond roșu; ceramică tricromă pictată pe fond roșu. Majoritatea covârșitoare a ceramicii cucuteniene prezintă un caracter arhaic, fiind realizată dintr-o pastă în care s-a amestecat frecvent lut ars mărunțit. Ceramica pictată bicrom se aseamănă cu cea descoperită în cunoscutele așezări subcarpatice din Moldova, aparținând fazei Cucuteni A₂ (Târpești, Izvoare, Poduri, Frumușica), însă, așezarea de la Antocenii – „Săliște” pare a se individualiza prin ceramică incizată de tradiție precucuteniană, care alcătuiește un lot destul de consistent. Alături de materialul osteologic, aparținând în principal bovinelor, menționăm prezența celui litic, reprezentat prin câteva toporașe de mână, mai mult sau mai puțin distruse precum și așchii sau piese finite de silex.

Desigur, o dată cu începerea unor săpături sistematice în acest sit arheologic, complexul identificat va putea fi studiat mai amănunțit și vor putea fi reperate și nivelurile aparținând celorlalte culturi arheologice sus amintite, ale căror materiale au fost descoperite în timpul cercetărilor de suprafață.

175. Moigrad-Porolisum, com. Mirșid, jud. Sălaj

Punct: Măgura Moigradului

Cod sit: 142159.01

Autorizația de evaluare de teren nr. 63/2009

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Ioana Marchiș (MJIA Zalău)

Evaluarea de teren a fost necesară deoarece în acest an a fost amenajată o nouă cale de acces spre platoul superior al dealului Măgura Moigradului (beneficiarul fiind S.C. GRANDEMAR S.A. CLUJ).

Conform documentației existente, tronsonul noului drum amenajat permite SC GRANDEMAR SA accesul la treapta superioară de exploatare a pietrei din cariera Moigrad. Această suprafață se află pe versantul estic al masivului Măgura Moigradului unde s-a presupus existența unor complexe arheologice legate de accesul antic spre platoul superior al dealului.

Obiectivul principal a fost acela de identificare și salvare a vestigiilor arheologice de pe traseul proiectului investițional. Scopul secundar a fost cel de a colecta cât mai mult material arheologic în vederea stabilirii cronologiei complexelor.

Pe Măgura Moigradului au fost făcute fortuit descoperiri arheologice încă din anul 1855, dar cercetări sistematice doar în anii 1958-1959, însă cu o anumită constanță doar în anii 1984, 1987-1995, 2002. Considerate inițial ca necropolă dacică de incinerare, descoperirile de pe Măgura Moigradului ne apar tot mai mult și mai sigur ca un spațiu sacru destinat depunerilor rituale (sec. I a.Chr.), iar mai apoi o întinsă așezare dacică fortificată (sec. I d.Chr.).

După studierea documentației puse la dispoziție de către beneficiar s-a cerut autorizația de evaluare de teren. Evaluarea s-a făcut în baza Autorizației de evaluare de teren nr. 63/2009. S-a efectuat o documentare bibliografică pentru a vedea dacă există mențiuni referitoare la descoperiri mai vechi, făcute în sectorul din care face parte suprafața supusă evaluării de teren.

Fiind cunoscute descoperiri mai vechi pe acest versant (o groapă dacică rituală în anul 1992, alte complexe din 1998), luând în calcul posibilitatea apariției altora, am efectuat cercetarea de teren pe întreg perimetrul supus evaluării. În spațiul supus evaluării, afectat deja de amenajarea drumului, au apărut vestigii arheologice, în special în profilul vestic al drumului. În vederea conturării complexelor arheologice s-a „împropătat” manual acest profil și au fost fotografiate și desenate complexele identificate cu acest prilej.

Cercetarea noastră a permis identificarea a 9 complexe arheologice care se desfășoară la V de drumul recent amenajat, supus evaluării. Acesta nu a afectat situl arheologic amplasat pe platoul superior al dealului. Complexele descoperite au fost amenajate în sterilul locului (rocă sau argilă sterilă) și constituie obiective dispartate, nelocuite permanent, neconstatându-se nici un nivel de cultură. Foarte probabil aceste complexe sunt legate de vechiul drum antic de acces spre platoul superior, în interiorul incintei fortificate dacice și mai apoi medievale.

Complexul C1: vatră de foc surprinsă în profilul nordic al drumului la 22 m V de cotul pe care acesta îl face în traseul spre platoul superior. Grosimea crustei arse este de max. 0,1 m. Lungimea surprinsă a crustei este de 0,75 m. Ceramica descoperită în jur, datează complexul în sec. I p.Chr. Vatra este suprapusă de un strat de sol maroniu cu pigmenți rari gros de 0,3-0,6 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,25-0,5 m.

Complexul C2: vatră de cuptor surprinsă în profilul vestic al drumului la 22 m E de complexul C1. Grosimea crustei arse este de max. 0,1 m, iar lungimea de 1,35 m. Peretele nordic al cuptorului s-a păstrat pe 0,3 m înălțime. Ceramica descoperită în complex, deși atipică, datează complexul în sec. I p.Chr. Vatra este suprapusă de un strat de sol maroniu cu pigmenți rari

gros de 0,3-0,5 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,25 m și de o alunecare cu sol aparent steril. Complexul C2/1: groapă surprinsă în profilul vestic al drumului parțial sub nivelul complexului C2. Diametrul surprins al complexului este de max. 1,15 m, iar adâncimea de 0,5 m. Groapa este suprapusă de Complexul C2 și de un strat de sol maroniu cu pigmenți rari gros de 0,4-0,5 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,25 m și de un strat maroniu steril alunecat (?). Groapa conține pe fund un strat de lemn ars și cenușă, iar umplutura superioară este formată din sol maroniu și negru amestecate, fără materiale arheologice. Este greu de apreciat dacă C2 cu C2/1 sunt sau nu contemporane. Complexul C2/1 pare groapa de deservire a cuptorului C2, dar suprapunerea sa parțială de către C2 poate sugera anterioritatea față de acesta.

Complexul C3: cuptor surprins în profilul vestic al drumului la 32 m S de complexul C2. Grosimea crustei arse este de max. 0,1 m, iar diametrul surprins de 0,75 m. Peretele nordic al cuptorului s-a păstrat pe 0,3 m înălțime complet în acea parte a complexului. Nu au fost descoperite materiale arheologice. Complexul, cruțat în stânca nativă, este suprapus de un strat de sol maroniu cu pigmenți rari gros de 0,25-0,35 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,15-0,3 m.

Complexul C4: cuptor surprins în profilul vestic al drumului la 0,1 m S de complexul C3. Grosimea crustei arse este de max. 0,07 m, iar diametrul surprins de 0,7 m. Peretele nordic al cuptorului s-a păstrat pe 0,2 m înălțime incomplet în acea parte a complexului. Nu au fost descoperite materiale arheologice. Complexul, cruțat în stânca nativă, este suprapus de un strat de sol maroniu cu pigmenți rari gros de 0,25-0,35 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,15-0,3 m.

Complexul C5: cuptor surprins în profilul vestic al drumului la 14m sud de complexul C4. Grosimea crustei arse este de max. 0,07 m, iar diametrul surprins de 0,8 m. Peretele nordic al cuptorului s-a păstrat pe doar 0,1 m înălțime incomplet în acea parte a complexului. Nu au fost descoperite materiale arheologice, dar cuptorul ține de C6 (locuință) și a fost amenajat la o altitudine superioară pentru facilitarea accesului la gura cuptorului (C5). Complexul, cruțat în stânca nativă, este suprapus de un strat de sol maroniu steril alunecat gros de 0,45m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,15-0,2 m.

Complexul C6: Locuință adâncită doar max. 0,3-0,4 m surprinsă pe o lungime de 3 m în profilul vestic al drumului. Umplutura complexului constă în sol maroniu cu pigmenți puțin. Complexul, amenajat în stânca nativă, este suprapus de un strat de sol maroniu steril alunecat gros de 0,45 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,15-0,2 m. Locuința prezintă o podea realizată din lutuială galbenă groasă de 0,05 m. În cercetarea noastră preliminară nu am descoperit materiale arheologice în inventarul complexului.

Complexul C7: Groapă de provizii (?) care ține probabil de locuința Complex C6 (?) și a fost descoperită în continuarea sudică a acesteia. Groapa are aceeași umplutură ca a locuinței și are o formă cilindrică în profil și diametru de 0,9 m, iar adâncimea de 0,7 m. Au fost descoperite 2 fragmente de oale dacice modelate cu mâna specifice sec. I a.Chr. și un os de animal. Pe baza acestor materiale pot fi datate la fel și complexele C5 și C6.

Complexul C8: cuptor surprins în profilul vestic al drumului la 10 m S de complexul C7. Grosimea crustei arse este de max. 0,07 m, iar diametrul surprins de 0,75 m. Peretele sudic al cuptorului

s-a păstrat pe doar 0,2 m înălțime incomplet în acea parte a complexului. Au fost descoperite materiale arheologice constând într-un fragment de oală dacică modelată cu mâna databil în sec. I a.Chr. Complexul, cruțat în stânca nativă, este suprapus de un strat de piatră calcaroasă (grosime 0,35 m) nivelată sau alunecată care la rândul său este suprapusă de un sol maroniu steril alunecat gros de 0,25-0,30 m. Acest strat este suprapus la rândul său de humusul gros de 0,1 m.

Suprafața supusă evaluării de teren, lungă de 150 m, lată de 10 m: 1.500m²

Evaluarea de teren a fost necesară deoarece suprafața respectivă a fost afectată de amenajarea unui drum de acces spre platoul superior al Măgurii Moigradului. Drumul permite accesul pe treptele superioare ale carierei de piatră exploatate de S.C. GRANDEMAR S.A. Cluj Napoca și a fost amenajat în anul 2009 pe versantul estic al dealului.

Cercetările anterioare sugerau existența unor posibile complexe arheologice în spațiul supus evaluării. Obiectivul principal al acestei operațiuni a fost acela de identificare a posibilelor vestigii arheologice pe traseul acestei noi căi de acces. Scopul secundar a fost cel de a colecta cât mai multe date în vederea stabilirii cronologiei complexelor identificate și bineînțeles pe cât posibil a stabilirii dimensiunilor acestora.

Zona evaluată (arheologic) a constat în verificarea profilelor noului drum în care au fost identificate 9 complexe arheologice. Nu a fost identificat un nivel de locuire, sau un strat de cultură ci doar aceste complexe extrem de sărace în material arheologic, care să ne sprijine datele propuse (epoca dacică clasică sec. I a.Chr.-I p.Chr.).

Zona situată la V de drumul amenajat, între acesta și cariera de piatră existentă, este un spațiu cu potențial arheologic legat probabil, în antichitate, de căile de acces de la acea vreme. În urma evaluării de teren propunem investigarea completă a complexelor arheologice.

Anexa 17

ANEXE

1. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța (15)

Tabel 1. Repartiția resturilor faunistice pe contexte arheologice în Peștera Baba

Specie	Medieval	Bizantin	Bronz	Gumelnita	Hamangia	Amestec
<i>Bos taurus</i>	1		1	11		4
<i>Ovis aries</i>				2		
<i>Capra hircus</i>			3	1		
<i>Ovis/capra</i>	1		2	12		1
<i>Sus domesticus</i>			4	7		2
<i>Cervus elaphus</i>				6		
<i>Equus sp.</i>				2		2
<i>Lepus europaeus</i>				3		
<i>Vulpes vulpes</i>				1		
<i>Bos/Cervus</i>				2		
<i>Sus sp.</i>		1				
indet	8		12	184	5	42
Reptilia	1					
TOTAL	11	1	22	231	5	51

2. Corabia, jud Olt [Sucidava] (17)

Catalogul descoperirilor

I. Obiecte din metal

1. Monedă de bronz, diam. 18 mm, sec. IV (C4, carou2b, -1,10 m).
2. Monedă de bronz, diam. 20 mm, sec. IV (C14, carou3c, -1,12 m).
3. Capăt de curea, din bronz, lung. 2,6 cm (C10, Gr. 2/2009).
4. Buză de vas (?) fragmentară, din cupru, lung. 5 cm (C4, carou1a, -1,30 m).
5. Tijă din fier cu un capăt sub formă de cârlig și extremitatea opusă pedunculară, lung. 7,8 cm (C14, carou3b, -1,20 m).
6. Scoabă din fier, lung. 10,2 cm (C14, carou3b, -1,20 m).
7. Cui din fier, lung. 4,5 cm (C14, carou1a, -1,40 m).

II. Obiecte din ceramică

1. Vas fragmentar, decorat cu butoni și brâu alveolat (C10, Gr. 1/2009).
2. Amforă, înălțime 54,5 cm (C10, Gr. 2/2009).
3. Bol fragmentar (lipsește buza), cu peretele subțire, realizat din pastă fină, cu tortiță inelară. Diam. 12,6 cm, înălțime 10 cm (C10, Gr. 1/2009).
4. Capac de vas, fragmentar (C10, Gr. 1/2009).
5. Fragmente de vas decorat cu rozete imprimate în pastă (C10, Gr. 1/2009).
6. Fragment de vas, lung. 10 cm, acoperit cu smalț verde-oliv, conținând literele XR (C4, carou2a, -1,20 m).
7. Țigla fragmentară, pe care este incizată o rețea de linii dispuse „în grătar” (C14, carou1b, -1,50 m).
8. Cărămidă șampilată, fragmentară. Păstrează o porțiune din inscripția [VARI]NIA (C4, carou1b, -1,10 m).
9. Cărămizi fragmentare, cu urme de mortar pe ambele fețe (C10, Gr. 1/2009).
10. Cărămidă cu formă trapezoidală, lungimile laturilor de 22 cm, 40 cm, 38 cm și 43 cm (C10, Gr.1/2009).

III. Obiecte din piatră

1. Ornament (?), fragmentar, lung. 46 cm. (C14, carou2b, -1,25 m).

IV. Obiecte din corn și os

1. Zar din os, ușor deformat, cu laturile de 10 și 8 mm. Conține incizate 4, 5 și 6 puncte, fiecare număr repetat și pe fațeta opusă (C5, carou1b, -1,30 m).
2. Vârf de corn de cervideu, lung. 8,3 cm, tăiat la bază (C14, carou1a, -1,40 m).
3. Prăsea de cuțit, fragmentară, lung. 4,8 cm, lat. 0,9 cm (recuperată din pământul excavat în anul 2008).

V. Obiecte din sticlă

1. Bază de pahar, fragmentară (C4, carou2a, -1,20 m).

3. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea (39)Coordonate¹:

Cetățuia:

Nr. Crt	X	Y
1	757663.479	421890.576
2	757771.223	421890.576
3	757771.223	421788.073
4	757663.479	421788.073

Cioara:

Nr. Crt	X	Y
1	757950.160	426233.737
2	757950.966	426199.314
3	757978.103	426233.522
4	757979.822	426201.925

Joița Hallstatt:

Nr. Crt	X	Y
1	755968.911	425063.870
2	756031.800	425036.411
3	756033.571	424825.602
4	755884.764	424861.918

Puțul-Joiței medieval:

Nr. Crt	X	Y
1	755451.567	424450.031
2	755109.149	424458.047
3	755064.150	424108.472
4	755464.208	424132.044

Mocuța:

Nr. Crt	X	Y
1	757282.695	424629.560
2	757074.332	424507.540
3	757076.473	424410.494
4	757343.348	424577.470

Joița Gumelnița:

Nr. Crt	X	Y
1	755891.944,	424933.964
2	755829.925,	424827.677
3	755887.763,	424781.164
4	755930.719,	424909.518

Puțul-Joiței Gumelnița:

Nr. Crt	X	Y
1	755391.804	424455.332
2	755561.035	424133.050
3	755528.103	424460.543
4	755400.911	424114.522

La Milanu:

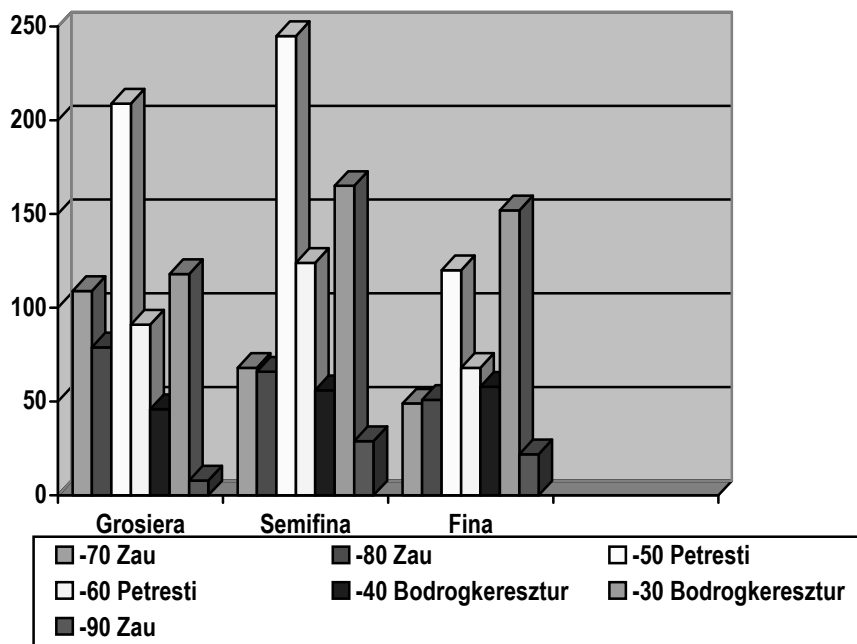
Nr. Crt	X	Y
1	756485.579	428846.136
2	756549.418	428785.199
3	756673.182	428919.869
4	756573.808	428972.961

Note:

1. Sistemul de Proiecție Planimetric Stereografic 1970 și plan de referință altimetrică Marea Neagră 1975

4. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj (53)

Categoriile ceramice pe adâncimi și epoci



5. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj (75)

Materialele speciale descoperite în campania anului 2009

Nr.crt.	Obiect	Material	Terasa	Buc.
1	fibulă	ae	t2	1
2	monedă romană-denar	ar	t1	1
3	solz de lorica squamata	ae	t1	1
4	recipiente romane	sticlă	t2	2
5	scoabe	fe	t2	3
6	sârmă	ae	t2	1
7	dălțiță	fe	t1	1
8	tablă	ae	t1	1
9	verigă	ae	t2	1
10	vârfuri săgeți	fe	t2	2
11	cataramă	fe	t2	1
12	cuțite	fe	t1, t2	4
13	topitură	pb	t1	2
14	sârmă	fe	t2	1
15	verigi de zăbală	fe	t2	3
16	afumătoare	ceramică	t1	3
17	fragmente recipiente pictate	ceramică	t1	5
18	creuzete	ceramică	t1, t2	2
19	buză de vas cu grafit	ceramică	t1	1
20	prășnele de fus	ceramică	t1, t2	2
21	piese de joc-jetoane	ceramică	t1	23
22	corn prelucrat	os	t2	1
23	cute	piatră	t2	2
				64

6. Șoimeni – Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita (77)

Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. PCD/I. Cultura Cucuteni-Ariuşd. IMDA. Indicative. Numere de inventar. Tipologie (coduri tipologice). Context stratigrafic. Materii prime. Specii.

Indicativ	Număr inventar	Tip - Cod tipologic	Coordonatele descoperirii	Complex	Nivel	Materie primă	Specie
PCD/I 1	8665	I A1	2003 Passim			Mandibulă	B
PCD/I 2	14718	I A1	2007 S I Carou D-E 6-7 -3,20 m. Piesa nr. 571	L 12 G stâlp nr. 154	Nivel Păuleni III	OL	Oc
PCD/I 3	8764	I A1	2003 S I Carou D 11 -2,36 m. Piesa nr. 190	Complex 16	Nivel Păuleni III	OL	Oc
PCD/I 4	7969	I A1	1999 S I Carou A 13 -1,90 – 2,10 m			OL	Oc
PCD/I 5	11572	I A1	2005 S I Caroul D 9 -2,65 m	La sud de L 5 (camera B)	Nivel Păuleni II	MP	Oc
PCD/I 6	12248	I A1	2000 S I Carou A 11 -2,40 m	L 4	Nivel Păuleni II	OL	B
PCD/I 7	8705	I A3	2003 S I Carou D 12 -2,10 m. Primul val. Piesa nr. 164			OL	B
PCD/I 8	11251	I A7	2004 S I Caroul D 12 -2,72 m. Piesa nr. 305	Complex 17	Nivel Păuleni I	MP	Oc
PCD/I 9	13771	I A7	2006 S I Carou B 12 -3,10 m	Complex 25	Nivel Păuleni II	MP	Oc
PCD/I 10	13716	I A7	2006 S I Caroul D 11 – 2,85 m	L 5	Nivel Păuleni II	MP	B
PCD/I 11	11570	I A7 a	2005 S I Caroul B 8 -2,50 – 2,60 m	L 5A (sub dărâmăturile podelei)	Nivel Păuleni II	MP	Oc
PCD/I 12	11704	I A7 b	2005 S I Caroul D 10 -2,80 m. Piesa nr. 466	L 5	Nivel Păuleni II	MP	Oc
PCD/I 13	8664	I A15	2003 Passim			Cs	B
PCD/I 14	7034	I A17 a	2001 S I Carou D 5 -0,80 – 0,95 m. R 240 – 250	L 11	Nivel Păuleni III	Rz	Cp
PCD/I 15	7966	I A17 a	2001, Passim			Rz	Crb
PCD/I 16	13275	I A21	2005 S I Caroul D 10 -2,80 m. Piesa nr. 465	L 5	Nivel Păuleni II	OL	Oc
PCD/I 17	7965	I B1	2001 Passim			?	?
PCD/I 18	11260	I B1	2004 S I Caroul B 10 – 2,50 m. Piesa nr. 348	L 5	Nivel Păuleni II	Sc	Oc
PCD/I 19	8694	I B1	2003 S I Carou D 12 -2,00 m. Piesa nr. 160		Val pământ	Sc	B
PCD/I 20	11303	I B1	2004 S I Caroul C 10 – 2,65 m	L5	Nivel Păuleni II	MP	B
PCD/I 21	11577	I B3	2005 S I Carou C 14 -3,40 – 3,50 m	Șanț exterior. Palisadă	Nivel Păuleni II	Cs	B
PCD/I 22	11245	I B7	2004 S I Caroul D 12 -2,78 m. Piesa nr. 297	Complex 17	Nivel Păuleni I	D	S
PCD/I 23	11492	I G1 b	2004 S I Carou C13 – 3,10 m. Piesa nr. 401	L 21	Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 24	14695	III A1 b	2007 S I Carou E 7 -2,80 m. Piesa nr. 561	L 12	Nivel Păuleni III	Ax	Crb
PCD/I 25	11307	III A2 c	2004 S I Caroul D 12 -2,90 m. Piesa nr. 391	Complex 17	Nivel Păuleni I	Os	Neprecizabil
PCD/I 26	13718	III B3	2006 S I Caroul C 11 – 2,90 m. Piesa nr. 476	L 5	Nivel Păuleni II	D	S
PCD/I 27	11495	III B3	2004 S I Caroul A 11 -1,80 m		Umplutură	D	S

						val		
PCD/I 28	8950	I G9	2003 S I Carou C13 – 2,80 m. Piesa nr. 233	L 5		Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 29	7027	III B10	2001 Carou A-B 11-12 – 2,50-2,55 m	L 5		Nivel Păuleni II	Falangă	B
PCD/I 30	8925	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 31	8926	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 32	8927	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 33	8930	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 34	8929	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 35	8931	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 36	8928	III D3	2003 Sondaj GF 6 – 0,30 m				OL	B
PCD/I 37	11496	V A1 b5	2004 S I Carou D 11 -2,70 m. Piesa nr. 413	L 17		Nivel Păuleni I	Ax	Cp
PCD/I 38	6122	V A2	2000 Caroul E 4; 40-57 – 2,44 – 2,54 m	L 11		Nivel Păuleni III	Cn	B
PCD/I 39	11588	V A2 b2	2005 S I Carou C12 – 3,00 m			Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 40	11685	V A2 b2	2005 S I Carou C9 – 2,75 m. Piesa nr. 460	L 5		Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 41	8711	V A2 b2	2003 S I Carou D11 – 2,25 m				Rz	Crb
PCD/I 42	11340	V A2 b5	2004 S I Carou D 12 -2,95 m. Piesa nr. 394	Complex 17		Nivel Păuleni I	Ax	Cp
PCD/I 43	11687	V A2 b5	2005 S I Carou C 9-2,72 m.	L 5		Nivel Păuleni II	Ax	Cp
PCD/I 44	11331	V A2 b5	2004 S I Carou D 9 -2,40 m. Piesa nr. 357	Complex 17		Nivel Păuleni I	Ax	Cp
PCD/I 45	11327 sau 11324	V A2 d	2004 S I Carou C 13 -2,97 m. Piesa nr. 365	Complex 17		Nivel Păuleni I	Ax	Cp
PCD/I 46	11706	V A2 d	2005 SI Caroul D 11 – 2,85 m. Piesa nr. 471	L 5		Nivel Păuleni II	D	S
PCD/I 47	11593	V A2 d	2005 SI Caroul D 10 – 2,55 m.	L 5 (camera B)		Nivel Păuleni II	D	S
PCD/I 48	11603	V A3 a	2005 SI Caroul C 8, -2,60 – 2,70 m	L 5 (camera B)		Nivel Păuleni II	T sau R	B
PCD/I 49	12251	V A3 b2	2000 S I Carou B 14 -2,80 m	L 21		Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 50	13704	V A3 b2	2006 S I Carou B9 -2,80 m.	L 5		Nivel Păuleni II	Rz	Crb
PCD/I 51	15350	V A3 b2	2008 S I Carou I 5 -2,80 m Piesa nr. 582	Complex 30		Nivel Păuleni III	Rz	Crb
PCD/I 52	8828	V A3 b2	2003 S I Carou C 13 -2,73 m. Piesa nr. 232				Rz	Cp
PCD/I 53	15420	I G4	2008 S I Carou K 4 -2,95 m. Piesa nr. 613.	Complex 30		Nivel Păuleni III	Ax	Crb
PCD/I 54	11587	I G4	2005 S I Carou C9 – 2,75 m. Piesa nr. 460			Nivel Păuleni II	Ax	Crb
PCD/I 55	13734	I G4	2006 S I Carou D 11 -2,90 m. Piesa nr. 475	L 5		Nivel Păuleni II	Ax	Crb
PCD/I 56	8824	I G4	2003, S I, Caroul C/D 14, - 2,98 m	Complex 19		Nivel Păuleni II	Ax	Crb
PCD/I 57	8826	Idol antropomorf	S I Carou C 13 - 2,85m.	L 5		Nivel Păuleni II	Ax	Crb
PCD/I 58	11252	Astragal perforat	2004 S I Caroul B 10 -2,40 m. Piesa nr. 308	L 5		Nivel Păuleni II	Astragal	Oc

7. Târgu Mureș, jud. Mureș (80)

Monede descoperite în urma săpăturilor arheologice din Cetate de la Tîrgu- Mureș în 2009

Proveniența monedelor:

C31(clădirea Angevină L3): buc. (Curățate:)

1. Denar de Argint. C31/□ 5-6D, ▼ –0,40m din umplutura L3, 07.07.2009.
2. Denar de Argint, Vladislav I. Cca. 1440, pe o parte cruce dublă cu inițiale, pe cealaltă parte stema maghiară și o inscripție indescifrabilă. C31, □ D-E3, ▼ –1,3m, din umplutura L3, .07.2009.
3. Monedă necurățată, neidentificată (creișar Carol VI?)
Clădirea Comandamentului/cam., ▼ –0,20 m, din stratul de umplură a pivniței (din partea estică, în apropierea ușii), 02.03.2009.
4. Denar, Ludovic I de Anjou, anii 1373–1382.
C28, din pământul aruncat (cel mai probabil provine din mormânt), 22.04.2009.
H 548, U 433.
5. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ AD/1, ▼ –3,30 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 15.06.2009.
6. Monedă necurățată, neidentificată
C30, ▼ –3,60 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 16.06.2009.
7. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ AD/1, ▼ –3,40 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 15.06.2009.
8. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ AB/1, ▼ –3,40 -3,60 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 15.06.2009.
9. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ AD/1, ▼ –3,40-3,60 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 15.06.2009.
10. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ A/1, ▼ –3,00 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic.
11. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ C/1, ▼ –3,90 m, din umplutura dintre zid și profilul nordic, 15.06.2009.
12. Monedă necurățată, neidentificată
C30, din pământul aruncat, probabil din stratul negru-măzăros, 19.06.2009.
13. Parvus, Sigismund de Luxemburg, anii 1387–1427, necurățată
C30, ▼ –1,30 m, din profil, pământul negru-măzăros, 19.05.2009. H580, U 441.
- 14.. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ A/1, ▼ –1,40 m, din pământul brun pigmentat cu fragmente ceramice, țiglă și cărămidă.
15. Monedă ruptă, necurățată, neidentificată
C30, □ 1/C, ▼ –3,70 m, de lângă zidul estic (din profil)
16. Monedă necurățată, neidentificată
C30, Compl. CX3, ▼ –1,77 m, din umplutura CX3.
17. Obol, Wladislav I, anul 1444, monedă necurățată (crucea dublă apostolică se află în partea stângă a scutului față de tipul H612 și U 479 unde este pe partea dreaptă).
C30, ▼ –1,50 m, din pământul negru-măzăros, 19.05.2009. H612, U 479?
18. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/A, ▼ –0,75 m, din pământul negru-măzăros, 29.04.2009.
19. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 1/C, ▼ –0,76 m, din profilarea profilului estic, 22.04.2009.
20. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 1/D, ▼ –0,97 m, din pământul negru-măzăros pigmentat cu cenușă, 05.04.2009.
21. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/D, G3, ▼ –2,30 m, din umplutura gropii, 04.06.2009.
22. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/B, G3, ▼ –2,55 m, din umplutura gropii, 06.06.2009.
23. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/B, G3, ▼ –2,30 m, din umplutura gropii.
24. Monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/B, G3, ▼ –2,34 m, din umplutura gropii, 09.06.2009.
25. Monedă necurățată, neidentificată
C30, G3, din pământul aruncat.
26. Fragment de monedă necurățată, neidentificată
C30, □ 2/B, G3, ▼ –2,34 m, din umplutura gropii, 04.06.2009.
27. Monedă necurățată, neidentificată

C30, □ 1/A, G3, ▼ –1,88 m, din umplutura gropii, din stratul negru pigmentat cu fragmente de piatră, țiglă și cărămizi, 02.06.2009.

28. Monedă necurățată, neidentificată din care lipsește un fragment

C30, □ 2/A, G3, ▼ –1,60-1,80 m, din umplutura gropii, 01.06.2009.

29. Monedă necurățată, neidentificată

C30, □ A/B, G3, ▼ –1,67 m, din umplutura gropii, din care provine ștampila, 26.05.2009.

30. Monedă ruptă în patru bucăți, necurățată, neidentificată

C30, □ 3/A, G3, ▼ –1,67 m, din umplutura gropii, din care provine ștampila, 26.05.2009.

31. Obol, Albert de Habsburg sau Interregnum, anii 1439–1441

C30, □ 3/A, G3, ▼ –1,67 m, din umplutura gropii, din care provine ștampila, 26.05.2009. H 594, U 463b

32. Denar slavon, Ștefan V, anii 1270–1272,

C30, G2, din arsura de sub V1, 05.06.2009. U Sz.12.

33. Monedă necurățată, neidentificată

C30, G4, ▼ –1,79 m, din umplutura gropii.

34. Monedă necurățată, neidentificată

C30, G4, ▼ –1,96 m, din umplutura gropii, 08.06.2009.

35. Parvus, Sigismund de Luxemburg, 1387–1427

C30, □ A/1, G3, ▼ –1,93 m, din umplutura gropii, 02.06.2009. H 580, U 451a

36. Obol, Iohan. Hunyadi, anii 1446–1453

C30, □ 2/A, G3, ▼ –1,88 m, din umplutura gropii, deasupra stratului argilos, 03.06.2009. H 625, U 492

37. Denar, Mathia I, anul 1464

C30, ▼ –1,50 m, din pământul negru măzăros, 2009. H 708, U 557

38. Monedă curățată, neidentificată

C30, □ A/?, G3, ▼ –1,67m, din umplutura gropii din care provine ștampila, 20.05.2009.

39. Monedă curățată, neidentificată

C30, G3, din umplutura gropii din care provine ștampila, 27.05.2009.

40. Monedă necurățată, neidentificată

C31, din pământul aruncat, 05.08.2009.

41. Monedă necurățată, neidentificată

C31, G4, ▼ –2,40 m, din stratul de pe zid, 14.07.2009

42. Monedă necurățată, neidentificată

C31, □ 2/E, G4, ▼ –2,60 m, din umplutura gropii dintre zid și profilul nordic, 16.07.2009.

43. Monedă necurățată, neidentificată

C33, □ 2/B, ▼ –0,30 m, din umplutură, 03.08.2009.

44. Denar, Ferdinand I, anul 1549, curățată parțial

Sector B, S1, □ 13/A, ▼ –0,50 m, 31.07.2009. H 935

45. Monedă necurățată, neidentificată

Sector D, C4, □ 2/A, lângă fundația zidului nordic, 23.07.2009.

Total: 45 de monede (10 identificate)

Material osteologic

Materialul osteologic cuprinde oase de animale de la diferite specii după cum urmează: ovine, porcine, bovine, păsări (în curs de prelucrare).

O piesă specială este un fragmnet de scoică de tip Iacob (Jacobs muschel) folosit ca și semn de pelerin în evul mediu, scoica este legată de locul de pelerinaj Santiago de Compostela din nordul Spaniei. Scoica este găurită în patru locuri, care serveau pentru coaserea scoicii pe haina de pelerin.

Oase prelucrate

Cruciuliță din scoică – era producție locală confecționat din scoică de Mureș, cruciulița are brațe egale în lungime și un decor incizat simplu. A fost identificat în C30 în vecinătatea sigiliului de bronz.

În C31 am identificat mai multe fragmente de coarne de cerb și căprioară parțial prelucrate. Coarnele erau materia primă pentru fabricarea mărgelilor de os, din care erau confecționate rosarele. Identificarea oaselor prelucrate și a materiei prime dovedește pentru prima oară existența unui atelier de prelucrare în cadrul mănăstirii. Rosarele și celelalte obiecte confecționate de călugări erau vândute pelerinilor. Această activitate economică reprezenta o contribuție consistentă la veniturile mănăstirii.

Material ceramic

Cahlele identificate se pot grupa în două perioade majore, prima fiind din perioada evului mediu, până la mijlocul secolului al XVI-lea, iar a doua categorie este de la mijlocul secolului al XVI-lea (după reforma religioasă), până la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Ceramica descoperită în zona mănăstirii se încadrează după cum urmează:

- material ceramic neolitic (cultura Criș)
- material ceramic din epoca bronzului (cultura Wietenberg)

- material ceramic din epoca fierului, Hallstatt.
- material ceramic din secolele XIV - XV
- material ceramic din secolele XVI - XVII
- material ceramic din secolele XVIII–XIX.

Pahar cu mâner

Paharul are o talpă evazată, pe peretele vasului sunt linii incizate, are buza evazată, are o toartă, iar buza inițial era lobată. Paharul imită forma paharelor de sticlă venețiană (imag).

Figurină de teracotă

Din figurina de teracotă s-a păstrat numai capul, care după caracteristici era capul unui sfânt. Din cauza lipsei accesoriilor este imposibil de identificat numele sfântului. Pe baza analogiilor statuia era confecționată în secolul al XIV-lea în zona orașului Ulm, unde existau ateliere de confecționat statuete și statui din lut. Mărimea statuiilor varia între 0,2 și 2 m. Apariția acestei piese la Târgu Mureș este un nou indiciu despre bogăția mănăstirii și despre relațiile comerciale din Europa centrală și, respectiv, din Regatul maghiar.

Metale

Obiectele din metal erau preponderent din fier și câteva obiecte din bronz. Obiectele din metal erau primordial materiale de construcție respectiv, cuie de dulgher, piroane, cârlige, lanț etc.

Obiecte de Bronz

Printre obiectele mai rare menționăm identificarea în C30 a unei sigilii de secol XIV. Sigiliul are formă de migdală cu inscripție în jur, în centrul sigiliului se poate identifica figura unui sfânt. Persoana de pe sigiliu ține un pește în mâna dreaptă, atribut care se leagă de Sfânta Elisabeta. Pe inscripția ștampilei se poate citi „S (igillum) Gardiani E laurien (sis). Inscripția are o importanță însemnată deoarece ne explică proveniența sigiliului. Aceasta aparține gardianului mănăstirii franciscane din Győr (Ungaria) iar sfântul protector al mănăstirii era Sfânta Elisabeta. Apariția la Târgu Mureș a acestei ștampile în stare perfectă ne permite să credem că gardianul din Győr a participat cândva, spre sfârșitul secolului al XIV-lea la o adunare generală a Ordinului franciscan din Regatul maghiar, ținută la Târgu Mureș și, din motive necunoscute, a pierdut sigiliul. Dacă gardianul ar fi decedat, ștampila ar fi fost distrusă sau ruptă pentru a nu putea fi folosită de falsificatori.

Degetar din bronz descoperit în clădirea L3 la 0,4 m adâncime, pe suprafața ei se poate vedea un decor format din puncte adâncite în suprafața degetarului pentru a oferi sprijin acului. Degetarul are un inel în interior, în partea exterioară nu are capăt.

8. Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța (81)

Distribuția pe specii este redată în tabelul 1 (unde NMI reprezintă numărul minim de indivizi, iar valorile sunt date în procente din 100%):

Tabel 1

Strat	<i>Lagurus lagurus</i>	<i>Eolagurus luteus</i>	<i>Microtus gregalis</i>	<i>Microtus arvalis</i>	<i>Arvicola terrestris</i>	<i>Clethrionomys glareolus</i>	<i>Spalax leucodon</i>	NMI
C	10	30	0	40	20	0	0	10
C1	38,1	23,8	4,7	28,7	0	0	4,7	21
C2	27,3	45,4	9,1	9,1	0	0	9,1	11
D	42,8	14,4	0	42,8	0	0	0	7
E	63	0	25,9	3,7	0	3,7	3,7	27
E+F	70	0	5	20	0	0	5	20
F	62,5	0	0	25	0	0	12,5	8
							Total	104

Tabel 2

Strat	<i>Lagurus lagurus</i>	<i>Eolagurus luteus</i>	<i>Microtus gregalis</i>	<i>Microtus arvalis</i>	<i>Arvicola terrestris</i>	<i>Clethrionomys glareolus</i>	<i>Spalax leucodon</i>	NMI
C	28,7	30,9	4,7	26,3	4,7	0	4,7	42
D	42,8	14,4	0	42,8	0	0	0	7
E	65,9	0	17,1	10,6	0	2,2	4,2	47
F	62,5	0	0	25	0	0	12,5	8
							Total	104

9. Unip, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș (86)

Valorile fosforului (P)

Fosforul (din "phos"= lumină, "pherein"= a purta) este un element din tabelul periodic având simbolul **P** și numărul atomic 15. Fosforul nu poate exista liber în natură deoarece are o mare afinitate pentru oxigen. Se găsește numai sub formă de compuși, mai ales fosfați. Principalul mineral care conține fosfor este apatita. Totodată se află în corpul plantelor și animalelor sub formă de combinații anorganice (carapacea scoicilor, oasele vertebratelor) și sub formă de compuși organici (sânge, creier, păr, fibre musculare, gălbenuș de ou, lapte).

Unitatea de măsură este mg/kg sau ppm = părți pe milion, 10^{-3}

Caracteristică valorică	mg/kg (ppm)
Mic	< 18
Mediu	19 – 36
Mare	37 – 72
Foarte mare	72 – 150
Excesiv de mare	150 >

Toate probele din punctele 1-9 au fost extrase de la adâncimea de 0-20 cm.

Punctele 1, 2, 4, 6 și 8 din interiorul sitului au valori foarte mari.

Punctul 7 aflat în afara sitului se află la valoarea superioară a caracteristicilor medii.

Punctul 3 aflat în interiorul sitului poate fi ignorat, valoarea mică datorându-se ori unei întâmplări, ori unei alterări a probei.

Valorile din interiorul sitului indică o concentrație puternică a fosforului, distribuit oarecum uniform pe toată suprafața acestuia.

În punctul 9 s-a efectuat un sondaj pedologic practicat până la steril. Stratigrafia geologică prezintă următoarele caracteristici ale fosforului (fig. 10):

▼ 0 – 25 cm **P** are valoare mare

▼ 25 – 100 cm **P** are valoare excesiv de mare

Aceste valori nu se pot explica decât prin activități antropice masive, ca urmare a unor incendieri masive (arsură de lemn sau de materie organică). Incendierea naturală este exclusă datorită faptului că probele din afara sitului nu indică aceleași valori ale fosforului. În solurile minerale din România, valorile sunt cuprinse 30-70 ppm, iar pe suprafața sitului arheologic valorile sunt triple, mai ales în profunzime, probabil și datorită faptului că la suprafață solul a fost spălat de apele pluviale.

Valorile pH-ului solului

Prin noțiunea de **pH** se înțelege un parametru de măsurare a acidității (bazicității) unei substanțe, respectiv concentrația ionilor hidroniu $H^{+3}O$. Pentru soluțiile foarte diluate se consideră că **pH** nu mai este egal cu concentrația ionilor hidroniu, ci cu concentrația molară a soluției.

Valorile normale sunt:

0 - 7 acid

7 - 14 bazic

7 > neutru

pH este prescurtarea de la "pondus hydrogenii". Noțiunea a fost introdusă de către omul de știință danez S.P.L. Sorensen, în anul 1909, pentru a exprima concentrații mici de ioni de hidrogen și a fost definită ca logaritmul zecimal cu semn schimbat al concentrației ionilor de hidrogen.

Majoritatea reacțiilor chimice și biologice sunt însă guvernate de *activitatea* ionilor de hidrogen și din acest motiv definiția **pH**-ului s-a modificat:

$$\text{pH} = -\log_{10} a_{\text{H}^+}$$

Această definiție este în strânsă legătură cu definiția operațională a **pH**-ului, care se exprimă în mod curent prin folosirea unui electrod normal de hidrogen și a soluțiilor tampon standardizate, conform recomandărilor IUPAC.

Caracteristică valorică	$-\log_{10} a_{\text{H}^+}$
Neutru	6,8 – 7,2
Slab Acid	5,9 – 6,8
Moderat Acid	5,1 – 5,8
Puternic Acid	4,4 – 5,0

Toate probele din punctele 1-9 au fost extrase de la adâncimea de 0-20 cm.

Punctul 1 prezintă valoarea **pH**-ului neutră.

Punctele 3, 4 și 5 prezintă valori ale **pH**-ului moderat acide.

În punctul 9, acolo unde s-a efectuat sondajul pedologic, s-a observat următoarea situație (fig. 11):

▼ 0 – 40 cm **pH** este moderat acid

▼ 40 – 100 cm **pH** este slab acid spre neutru

Acest lucru se datorează faptului că apa de ploaie a spălat bazele (carbonatul) și le-a dus în profunzime la adâncimea de 1 m, iar solul a rămas acid, fenomen care este natural și nu antropic.

Din punct de vedere arheologic, valorile **pH**-ului extras de pe suprafața sitului nu prezintă importanță științifică.

Valorile Potasiului (K)

Potasiul este elementul chimic notat cu simbolul **K** (Limba latină: kalium, din limba arabă: القلْيَ al-qalyah “cenușă de plante”). Numărul său atomic este 19, iar masa atomică este de 39.0983. u.a.m. Acest element chimic a fost izolat prima dată din potasă. Este un metal alcalin de culoare alb-argintie, moale, care se oxidează rapid în aer. Este foarte reactiv cu apa, generând suficientă căldură pentru a aprinde hidrogenul evoluat.

În natură este întâlnit doar ca și sare ionică, fiind dizolvat în apa de mare și fiind întâlnit ca și constituent al mineralelor. Ionul potasiu este necesar în funcționarea celulelor vii, fiind prezent în țesuturile vegetale și animale. Cea mai mare concentrație de potasiu o au celulele plantelor, în special în fructe.

Potasiul nu este răspândit în stare nativă deoarece reacționează violent cu apa. La fel ca și alți compuși, potasiul are un procentaj de 1.5% din greutatea scoarței terestre și este al șaptelea element ca și răspândire pe planetă. Fiind foarte electropozitiv, potasiul metalic este foarte greu de obținut din mineralele sale.

Toate valorile potasiului extras din probele din punctele 1-9, se înscriu în limitele mijlocii. Ele sunt specifice zonei bioclimatice ale Banatului de câmpie în funcție de caracteristicile materialului mineral (argila), partea organică neintervenind asupra acestuia (fig. 12).

Din punct de vedere arheologic, valorile fosforului extras de pe suprafața sitului nu prezintă importanță științifică.

10. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu (106)

Analiză arheozoologică preliminară (determinări)

Cx10

43 resturi.

Bos taurus (vita domestică) – 25 resturi, minim doi indivizi (unul tânăr și unul adult): resturi de mandibulă, vertebre, coxale, scapule și oase ale membrelor. Oasele lungi sunt sparte intenționat și prezintă urme de dinți de carnivore.

Sus domesticus (porc domestic) – nouă fragmente: mandibulă, vertebre, coaste, oase ale centurilor și oase ale membrelor. Prezintă urme de dinți de carnivore.

Ovis/Capra (ovicaprine) – șase resturi, minim doi indivizi: oase lungi ale membrelor și un corn de oaie.

Canis familiaris (câine) – un fragment de mandibulă.

Mamifere indeterminabile: două fragmente roase intens de carnivore.

Cx12

28 resturi.

Bos taurus – zece resturi: craniu, scapulă, coxale și membre posterioare. Oasele prezintă urme de tranșare (lovituri cu o unealtă tăioasă grea) și urme de spargere intenționată (pentru măduvă).

Ovis/Capra – șapte resturi: o mandibulă de la un individ adult, doi molari de la un individ bătrân, un fragment de tibie, fragmente de coxal, scapulă și radius, cu urme de dinți de carnivor.

Sus domesticus – un humerus distal de adult, cu urme de dinți de carnivore.

Gallus domesticus (găină) – șase resturi, minim doi indivizi: două radiusuri, o tibie, un metatars și două ulne.

Mamifere indeterminabile: patru fragmente de oase plate și lungi.

Cx14

14 fragmente.

Amphibia indet. (amfibian, probabil *Rana* sp. – broască) – nouă fragmente de oase lungi și coxale.

Sus domesticus – două resturi: un fragment de molar de la un adult și un rest de coastă.

Gallus domesticus – un metatars.

Mamifere indeterminabile: două fragmente.

Cx15

19 resturi.

Bos taurus – șapte resturi: o mandibulă fără dinți, fragmente de coxal, scapulă, o coastă, o ulnă prelucrată (dălțiță) metatars și o falangă I.

Ovis/Capra – șapte resturi: un dinte inferior de adult, vertebre și oase ale membrelor și un humerus spart, cu urme de dinți de carnivore.

Sus domesticus – trei resturi: un fragment de maxilar de subadult și două fragmente de canin inferior.

Mamifere indeterminabile: două fragmente de oase lungi.

Cx19

79 resturi.

Cervus elaphus (cerb) – 56 resturi, minim trei indivizi: oase craniene, două mandibule (un individ tânăr și un adult), vertebre, scapule, coxale, oase ale membrelor. Sunt prezente urme de dezarticulare și spargere.

Ovis/Capra/Capreolus (oaie, capră sau căprior) – două fragmente de radius și ulnă.

Sus scrofa (mistreț) – un rest: tibie de adult, cu urme de dinți de carnivore.

Mamifere indeterminabile: 20 resturi.

Cx22

cuptor

cinci resturi.

Bos taurus – două resturi: metatars și ulnă, cu urme de spargere.

Sus domesticus – un molar de adult.

Mamifere indeterminabile: două fragmente.

22.1.E

cinci resturi

Sus domesticus – trei resturi: un incisiv superior și două diafize de oase lungi.

Bos taurus – două fragmente de coastă, cu urme de dinți de carnivore.

22.1.V

trei resturi.

Sus domesticus – un incisiv.

Mamifere indeterminabile: două fragmente.

22.3, sf. N

un rest.

Sus domesticus – un canin inferior

22.3, sf. S

două resturi.

Sus domesticus – un fragment de nazal.

Mamifere indeterminabile: un fragment.

22. 3-4, sf. N

un rest.

Bos taurus – un femur distal de adult, ars.

22.4, sf. S

opt resturi.

Ovis/Capra – un incisiv.

Sus domesticus – patru fragmente de nazal și un molar superior de la un preadult.

Mamifere indeterminabile: trei fragmente.

Cx23

cuptor

două resturi.

Bos taurus – un metacarp proximal.

Ovis/Capra – o diafiză de humerus.

23.1, jumătatea de N

43 resturi.

Bos taurus – 13 resturi: craniu, dinți, humerus (cu urme de carnivore), coxale și coaste.

Ovis/Capra – 16 resturi, minim doi indivizi: un metapod de fetus și 15 fragmente de oase lungi, cu urme de carnivore.

Sus domesticus – șapte resturi: dentiție și un fragment de tibie cu urme de carnivore.

Gallus domesticus (găină) – un fragment de radius.

Mamifere indeterminabile: șase fragmente roase intens de carnivore.

23.1, jumătatea de S

36 resturi.

Bos taurus – o coastă.

Ovis/Capra – trei resturi: un molar superior de adult, un fragment de radius și unul de femur.

Sus domesticus – șapte resturi: fragmente de craniu și oase ale membrilor.

Gallus domesticus – un metacarp.

Mamifere indeterminabile: 24 fragmente, majoritatea roase intens de carnivore și două arse.

Cx24

șapte resturi.

Equus caballus (cal) – un fragment de radius, unul de metacarp și un calcaneu, de la un individ adult.

Ovis/Capra – un fragment de molar superior de la un individ adult.

Mamifere indeterminabile: trei fragmente.

Cx31

două resturi.

Mamifere indeterminabile: două fragmente de diafize de oase lungi.

Cx33

patru resturi.

Ovis/Capra – un fragment de tibie ros de carnivore.

Mamifere de talie mare (*Bos/Equus*) – un fragment de diafiză de os lung.

Mamifere indeterminabile: două fragmente sparte și roase intens de carnivore.

Cx35

două resturi

Mamifere de talie mare (*Bos/Equus*) – două fragmente diafizare de oase lungi, dintre care unul ars.

Cx45

două resturi.

Bos taurus – o mandibulă de adult și un fragment de os lung.

Cx52

șase resturi.

Bos taurus – două resturi: o mandibulă de adult și un fragment de diafiză de os lung.

Ovis/Capra – o diafiză spartă de tibie.

Sus domesticus – un fragment de coastă.

Aves indet. (pasăre de talie mare – probabil găscă): un humerus cu urme de dinți de carnivore.

Mamifere indeterminabile: o diafiză de os lung.

Cx62

trei resturi

Bos taurus – trei fragmente craniene de la un individ adult.

Cx81

nouă resturi.

Bos taurus – șapte resturi: humerus și diafize de oase lungi.

Ovis/Capra – un fragment de ulnă și unul de metacarp.

[Valentin Dumitrașcu]

11. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu (106)

Analiză antropologică

M 13 – număr minim de indivizi (NMI) = 2.

Schelet 1- schelet aproximativ complet, restaurat, grad de conservare 4.

Schelet cranian.

A. Neurocraniu- frontal (distrucții în aria punctului *glabella*, arcurilor supraciliare stânga și liniilor temporale dreapta), parietale (distrucții în zona unghiului occipital stânga și striurilor parietale stânga), temporale (stânga- distrucții la nivelul proceselor zigomatic și mastoid; temporal dreapta) și occipital (distrucții la nivelul porțiunii squamoase stânga; plan nuchal relativ dezvoltat).

B. Viscerocraniu- maxile (stânga- sunt prezente doar procesele alveolare ale C', Pm¹-Pm² și M¹-M³; maxilă dreapta- distrucții la nivelul proceselor frontal și zigomatic), etmoid, zigomatic (dreapta- reprezentat doar prin procesele frontal și maxilar; prezintă două forame zigomatico-faciale) și sfenoid (aproximativ complet).

C. Mandibulă- distrucții la nivelul ramului ascendent stânga, gonionul stânga puternic răsfânt.

D. Dentiția este definitivă. *Antemortem* a fost pierdut M² stânga, *postmortem* I¹ și I² stânga.

Schelet axial- coaste (toate: două întregi- una stânga și una dreapta; 48 fragmente), stern (distrucții la nivelul șanțului clavicular stânga; manubrium, *corpus sterni* și apendicele xifoid sunt fuzionate), vertebre (toate; C6 și C7 sudate; ușoare distrucții la nivelul corpurilor, proceselor spinoase și transverse), sacrum (distrucții la nivelul suprafeței auriculare stânga, foramenelor sacrale 2-4 stânga și la nivelul părții posterioare) și coccyx (prima vertebră coccigiană).

Schelet membru superior stânga- claviculă (distrucții în extremitatea laterală), scapulă (distrucții la nivelul procesului acromial, marginii vertebrale și unghiului inferior), humerus (distrucții în ambele extremități), radius (distrucții diafizare; lipsă treime proximală), ulnă (distrucții în ambele extremități), două carpiene (scafoid și capitat) și patru metacarpene (lipsă metacarpian 3).

Schelet membru superior dreapta- claviculă, scapulă (distrucții la nivelul procesului acromial, marginii vertebrale și unghiului inferior), humerus (distrucții în ambele extremități), radius, ulnă (treime distală), patru carpiene (semilunar, piramidal, trapezium și capitat) și două metacarpiene (2 și 3).

Schelet membru inferior stânga- coxal (distrucții la nivelul aripilor iliace), femur (distrucții în extremitatea proximală și la nivelul condilului lateral), tibie (distrucții în extremitatea distală diafizară; lipsă epifiză proximală), fibulă (jumătate distală), un tarsian (navicular) și două metatarsiene (1 și 4).

Schelet membru inferior dreapta- coxal (ischion și pubis), femur (distrucții în regiunea marelui trohanter; lipsă extremitate distală), tibie (distrucții la nivelul tuberozității tibiale; lipsă epifiză distală), trei tarsiene (astragal, cuneiform III și cuneiform I) și trei metatarsiene (2, 4 și 5).

Au mai fost identificate și 19 falange de la mână (toate proximalele, cinci intermediare și patru distale) și două de la picior (una proximală și una distală).

Sex: feminin (scor: -0,8).

Vârstă: 68 ani (simfiză pubică stânga faza IV). Clasă de vârstă: *senilis I/ senilis*¹.

Talie: 149,37 cm/ 154 cm² (mică/ mijlocie).

Caracterizare antropologică:

a. segment cefalic- diametru antero-posterior maxim (lung), diametru transversal maxim (foarte îngust), lărgime frontală maximă (foarte îngustă), înălțime craniu (scund), capacitate craniană (mijlocie), indice cranian orizontal (dolicocefal = craniu alungit), indice vertico-longitudinal (ortocran = craniu mijlociu), indice vertico-transversal (metriocran = craniu mijlociu), indice curbura parietală (parietal aplatizat), indice foramen magnum (îngust) și indice palatal (brahistafilin = palat larg).

b. segment postcranian- indice robusticitate claviculă dreapta (mijlociu), indice platolenie ulnă stângă (eurolenic = mijlociu), indici platimerie femure (platimerie stânga/ dreapta = femure aplatizate dinainte înapoi sub trohantere) și indice cnemic tibial dreapta (euricnemic = aplatizare nulă).

Condiții patologice:

a) maladii congenitale: sindrom Klippel-Feil³.

b) boli dentare: carii (M₁ și M₂ stânga- bucal) și placă calcifiată (Pm¹ stânga- bucal, M¹ și M³ stânga- lingual; C., Pm₁-Pm₂ și M₁ dreapta- lingual; I₁ stânga și I₂ dreapta- labial).

c) traume: dislocare anterioară a umărului stâng la nivelul articulației scapulo-humerală stânga. Se constată degenerescențe osoase atât la nivelul capului humeral, cât și la nivelul cavității glenoide scapulare.

d) boli articulare: osteofitoză la nivel spinal- osteofite pe conturul corpurilor vertebrale L1-L3.

e) boli infecțioase: distrucții la nivelul acetabulumului și capului femural stânga, cauzate probabil de tuberculoză. Din această cauză, individul analizat utiliza în timpul locomoției în principal piciorul drept. O dovadă în acest sens este reprezentată de faptul că articulația coxo-femurală dreaptă este mult mărită (diametrele vertical și antero-posterior ale capului femural au valori ridicate).

Caractere non-metrice: trei oase wormiene pe traiectul suturii lambdoide (unul stânga/ două dreapta), două forame parietale (unul stânga/ unul dreapta), un foramen supraorbital medial (dreapta), două canale hipoglosale (unul stânga/ unul dreapta), două forame mentoniere (unul stânga/ unul dreapta), fațete superioare atlas (aproape complet separate).

Schelet 2 (M13b) - schelet incomplet, fragmentar, grad de conservare 0.

Au fost identificate trei fragmente aparținând oaselor parietale și i¹, i², pm¹, pm², m¹ (stânga) și m¹ (dreapta).

Vârstă dentară: 3 ani ± 12 luni. Clasă de vârstă: *infans I*.

M 65 – schelet incomplet, fragmentar, restaurat, grad de conservare 4.

Schelet cranian.

A. Neurocraniu- frontal (distrucții la nivelul arcurilor supraciliare stânga și liniilor temporale), parietale (distrucții la nivelul eminentei dreapta), temporale (distrucții la nivelul squamelor; lipsă procese zigomatice) și occipital (lipsă *pars basilaris*).

B. Viscerocraniu- maxile (reprezentate numai prin procesele alveolare ale I¹ și I², bilateral).

C. Mandibulă- reprezentată prin ramul orizontal stânga și ramul orizontal din dreptul incisivilor dreapta.

D. Dentiția este definitivă. Sunt prezenți toți dinții (fără molarii 3) superior și inferior.

Schelet axial- lipsă.

Schelet membru superior stânga- humerus (diafiză), radius (diafiză) și ulnă (diafiză).

Schelet membru superior dreapta- humerus (diafiză), radius (diafiză) și ulnă (diafiză).

Schelet membru inferior stânga- femur (diafiză) și tibie (diafiză).

Schelet membru inferior dreapta- femur (diafiză), rotulă și tibie (diafiză).

Au mai fost identificate și cinci falange de la mână (una proximală, trei intermediare și una distală) și un fragment de diafiză fibulară.

Sex: masculin (scor: +1,16).

Vârstă: 44 ani (suturi craniene faza II). Clasă de vârstă: *adultus-maturus/ maturus II*.

Caracterizare antropologică:

a. segment cefalic- diametru antero-posterior maxim (mijlociu) și indice curbura parietală (parietal aplatizat).

b. segment postcranian- indici platolenie ulnari (euolenici), indici platimerie femure (hiperplatimerie = aplatizare marcată) și indici cnemici tibiali (mesocnemie stânga = ușoară aplatizare și euricnemie dreapta).

¹ Prima valoare reprezintă clasa de vârstă după Maximilian, iar cea de-a doua după Sjøvold.

² Prima valoare reprezintă talia estimată după Rösing, iar cea de-a doua după Trotter & Glesser.

³ Fuziune a două sau mai multe vertebre cervicale, care pare a fi un defect de segmentare axială în săptămânile 3-8 (Ilie, 2008: 19).

Caractere non-metrice: un os wormian pe traiectul suturii lambdoide stânga, un foramen mentonier dreapta și un foramen parietal dreapta.

M 79 - schelet aproximativ complet, restaurat, grad de conservare 2.

Schelet cranian.

A. Neurocraniu- frontal (distrucții la nivelul eminentele frontale dreapta), parietale (stânga- distrucții la nivelul unghiului occipital; dreapta- distrucții la nivelul unghiurilor sfenoidal, mastoid și occipital) și temporale (stânga- lipsă proces zigomatic și mastoid; dreapta- distrucții la nivelul squamei).

B. Viscerocraniu- maxile (stânga- ușoare distrucții la nivelul proceselor alveolare ale M¹-M³; dreapta- completă), palatine; zigomatice (stânga- distrucții la nivelul procesului temporal; dreapta- complet, fără foramen zigomatico-facial) și sfenoid (distrucții la nivelul apripii mari stânga).

C. Mandibulă- lipsă ram ascendent stânga.

D. Dentiția este definitivă. *Antemortem* a fost pierdut M₂ stânga, *postmortem* M³ dreapta.

Schelet axial- coaste (30 fragmente: șapte stânga, nouă dreapta și 14 cu simetrie incertă); stern (manubrium și corp- distrucții în porțiunea anterioară); vertebre (lipsește cervicalele și o toracală; majoritatea sunt lipsite de procesele spinoase și transverse) și sacrum (distrucții la nivelul foramenelor sacrale 3 și 4).

Schelet membru superior stânga- claviculă (lipsă extremitate laterală), scapulă (un fragment ce cuprinde cavitatea glenoidă și o porțiune din procesul coracoid), humerus (distrucții la nivelul capului humeral), radius (distrucții la nivelul capului și colului), ulnă, două carpiene (scafoid și capitat) și metacarpene (toate).

Schelet membru superior dreapta- claviculă (un fragment de diafiză), scapulă (un fragment ce cuprinde cavitatea glenoidă și o porțiune din procesul coracoid), humerus (distrucții la nivelul epicondiliilor), radius, ulnă, două carpiene (trapezoid și hamat) și metacarpene (toate).

Schelet membru inferior stânga- coxal, femur, rotulă, tibie, fibulă (distrucții distale), tarsiene (toate) și metatarsiene (toate).

Schelet membru inferior dreapta- coxal, femur, rotulă, tibie, fibulă (distrucții proximale), tarsiene (toate) și metatarsiene (toate).

Au mai fost identificate și 29 falange (mână- toate proximalele, șapte intermediare și patru distale; picior- șase proximale, una intermediară și una distală).

Sex: feminin (scor: -1,0).

Vârstă: 51,66 ani (simfiză pubică stânga și femur stânga faza III, humerus stânga faza II). Clasă de vârstă: *senilis* / *maturus-senilis*.

Talie: 154,22 cm/ 159,71 cm (mijlocie/ mare).

Caracterizare antropologică:

a. segment cefalic- lățime frontală minimă (mijlocie), lărgime frontală maximă (îngustă), indice frontal transversal (intermediar), înălțime totală față (mijlocie), înălțime față superioară (mijlocie), lărgimi orbite (mijlocii), înălțimi orbite (înalte), lățime nas (mijlocie), înălțime nas (foarte scundă), indici orbitari (orbite înalte, înguste), indice nazal (hipercamerin = nas foarte lat) și indice palatal (mezostafilin = palat mijlociu).

b. segment postcranian- indice diafizar humeral dreapta (platibrach = humerus aplatizat la mijloc), indice humero-radial dreapta (mijlociu), indici platolenie ulnari (euolenici), indici pilastrici femurali (mediu- stânga; slab- dreapta), indici platimerie femurali (platimerici) și indici cnemici tibiali (mesocnemici = ușoară aplatizare).

Condiții patologice:

a) maladii congenitale: spina bifida occulta (sacrum deschis posterior la nivelul vertebrelor S3-S5) (foto 4).

b) boli dentare: carii (M₂ dreapta- ocluzal), edentație (M₂ stânga) și placă calcificată (I₁-I₂ și C₁, bilateral- labial; I₁-I₂, C₁- dreapta și I₂ stânga- lingual).

Caractere non-metrice: un foramen medial supraorbital stânga, un șanț medial supraorbital dreapta, un foramen parietal dreapta, două forame infraorbitale (stânga/ dreapta), două forame mentoniere (stânga/ dreapta), o sutură infraorbitală stânga și o fațetă laterală tibială dreapta. [Gabriel Vasile]

12. Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu (112)

Materialul arheologic rezultat din săpătura arheologică de la Cârța

Fragmente de monedă: cupru; ilizibile; săpătura mecanică

Cuie din fier: au fost recuperate cuie și fragmente de cuie de coșciug

Cui din fier 7,5 cm; C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 8,1 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier 7,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier 7,1 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier 5,6 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier 6,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 7 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 6,7 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 7,1 cm, îndoit, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 8,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 9 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 6,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4,4 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4,6 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4,3 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,3 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 3,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5 cm, îndoit, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4 cm, fără cap, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 9,3 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 9,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,2 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 10 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,8 cm, îndoit, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 10 cm, fără cap, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 10,5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5 cm, C1, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier 7,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6 cm, îndoit, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5,6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 4 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,3 cm, fără cap, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 3,4 cm, fără cap, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 3,5 cm, fără cap, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,2 cm, fără cap, C, -1, 0 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,3 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, îndoit, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7,6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8,2 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, fără cap, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 8 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier 7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 9 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
Cui din fier, 6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m

Cui din fier, 7,2 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 7 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 4,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 5,6 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 5,2 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 4,5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 4,1 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 5 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m
 Cui din fier, 4 cm, C2, -1,10 m - -1,20 m

Agrafă (?) cupru; L 4,2 cm; 2, M 9; regiunea capului

Fier de plug; săpătură mecanică în drum; L 72 cm; 14,5; 8,5 cm; gr. 2 cm.

Fragment de cahlă figurativă (scena: *personaj cu halebardă pe umăr*); C2; -0,80 m.

Fragment de cahlă figurativă (scena nu se poate recunoaște) C1; -0,70 m.

Fragmente de tripod (picioare) C1; 0,70 m - - 0,90 m.

Buză de oală cu caneluri pe umăr C1; -0,70 - -0,90 m.

Fragment de oală-cahlă C1; -0,70 - -0,90 m.

Fragment din fundul unor oale C1; -0,70 - -0,90 m. ,

Fragment de perete de oală cu locul de pornire al toartei; C1; -0,70 m. - -0,90 m.

Fragmente din lutuiala (lut ars) unor construcții; C1; -0,70 m - -0,90 m; fragmentele conțin fibră vegetală și pietriș; arderea oxidantă nu a cuprins miezul fragmentelor; lățimea păstrată este de 4,4 cm; 1,2 cm; 2,1 cm; 2,5 cm; 4,5 cm

Fragment din mânerul unei căni din sticlă.; C2; -1 m.

Fragment de țesătură. Firele de țesătură urmează a fi analizate.

Schelete umane*

M 1 femeie, aprox. 50 ani, aprox. 1,65 m, C1, -1,60 m

M 2 femeie, aprox. 60 ani, aprox. 1,65 m, C1, -1,70 m

M 3 (craniu) femeie, aprox. 25 ani, C1, 1,70m

M 4 (membre inferioare) femeie, apox. 60 ani, aprox. 1,60 m, C1, -1,65 m

M 5 bărbat, aprox. 50 ani, 1,75-1,80 m, C 2, -1,70 m

M 6 (craniu) femeie, 45-50 ani, C2, -1,65 m.

M 7 bărbat, aprox. 60 ani, aprox. 1,60 m; C 2, -1,60 m

M 8 (craniu), femeie, C2, -1,70 m

M 9 bărbat, 1,75-1,80 m; apox. 55 ani, săpătură mecanică

M 10 femeie, apox. 1,70 m, apox. 50 ani, săpătură mecanică

M 11 bărbat, 1,85 – 1,90 m, aprox. 35 ani, groapa săpată cu excavatorul

*Analize efectuate de biologul Alexandru Dobrescu, expert la Muzeul Național Brukenthal

13. Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu (112)

Analiza comparativa a probelor de mortar prelevate din structurile de zidărie ale mănăstirii de la Cârța și din cetatea de la Avrigh-Racovita

Muzeul Național Brukenthal
Laboratorul de Restaurare și Conservare

Buletin de analize
Nr.1793 / 30.09. 2009

1. **Obiectul analizat:** Probe de mortare
2. **Provenienta:** Cetăți
3. **Analize solicitate de :** arheolog dr.Petre Beșliu - Muzeul de Istorie
4. **Probe prelevate de :** arheolog dr. Petre Beșliu
5. **Obiectul analizei:** determinarea compoziției volumetrice a mortarelor
6. **Analize efectuate de:** ing. Polixenia Popescu, expert investigații fizico-chimice

Rezultatele analizelor:

Proba	Raport aproximativ liant: umplutură
Proba 1. Cârța – Arheologie 1 (15 g)	1 : 2
Proba 2. Cârța – Arheologie 2 (15 g)	1 : 2,7
Proba 3. Racovita (15 g)	1 : 2
Proba 4. Cârța – capela nord, elevație (15 g)	1 : 1,5

Intocmit,

14. Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu (112)

Analiza fragmentelor de lemn ars recuperate din săpătura arheologică de la Cârța, 2009

Analiza dendrologică*:

- probele de lemn ars indică o structură asemănătoare bradului sau molidului. Starea de păstrare nu permite o concluzie sigură.

*Analiza efectuată de Chirtea Elena, biolog la Muzeul în Aer Liber Sibiu

15. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu (130)

Componentă. Tabelele prezintă categoriile de produse de debitaj prezente în eșantion, cu numărul total de piese din fiecare categorie identificată⁴.

Iepurești, 2009, eșantion litic (221 piese)						
Materie primă	Nuclee	Așchii/ <i>Esquilles</i>	Indet.	Suporturi laminare neretușate		Piese retușate
				Lame	Lamele	
Silex A	2	41/38	8	41	11	20
Silex B	-	17/2	2	13	1	6
Indet.	-	-/-	16	3	-	-
Total	2	58/40	26	57	12	26

Iepurești, 2009, suporturi laminare neretușate (69 piese)								
Materie primă	Lame				Lamele			
	Complete	Proximale	Meziale	Distale	Complete	Proximale	Meziale	Distale
Silex A	3	7	22	9	-	2	2	7
Silex B	-	3	9	1	-	-	1	-
Indet.	-	-	3	-	-	-	-	-
Total	3	10	34	10	-	2	3	7

Iepurești, 2009, piese retușate (26 piese)					
Materie primă	Lame/lamele retușate	<i>Grattoirs</i>	<i>Burins</i>	Lame cu troncatură	Altele
Silex A	7/1	6	1	2	3
Silex B	4	1	-	-	1
Indet.	-	-	-	-	-
Total	11/1	7	1	2	4

4. Numărul pieselor din fiecare categorie urmează să se modifice în funcție de identificarea nivelelor culturale.

16. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj (167)

Repartiția complexelor pe suprafețe cercetate:

Suprafața	Lungime	Lățime	Mp	Complexe
S1	5	2,3	11,5	C1, C1/1, C1/2, C1/3, C1/3.1, C3, C4, C5, C8, C9, C9/1
S2	5,3	2	10,6	C2
S3	3,9	2,7	10,53	C6, C7, C12, C13
S4	4	4	16	
S5	2,8	2,6	7,28	C10, C11
S6	3,5	3,5	12,25	C1, C1/4, C1/5, C14, C14/1, C15, C16, C17, C18
S7	4	4	16	C19
S8	4	3,5	14	
S9	2,6	1	2,6	C20
Total			100,76	28

Tipuri funcționale de complexe arheologice descoperite:

Complex	Locuință	Gropi stâlp	Gropi provizii	Mormânt înhumatie	Cuptor menajer
1	x				
1/1		x			
1/2					x

1/3		x			
1/3.1		x			
1/4		x			
1/5		x			
2			x		
3				x	
4			x		
5				x	
6					x
7		x			
8				x	
9			x		
9/1	x				
10			x		
11			x		
12			x		
13	x				
14					x
14/1	x				
15			x		
16			x		
17				x	
18			x		
19				x	
20			x		
Total 28	4	6	10	5	3

Repartiția cronologică a complexelor descoperite

Complex	Neolitic	Bronz Târziu	Epocă romană	Epoca premodernă
1			X	
1/1			X	
1/2			X	
1/3			X	
1/3.1			X	
1/4			X	
1/5			X	
2	X			
3	X			
4	X			
5	X			
6			X	
7			X	
8	X			
9	X			
9/1	X			
10			X	
11	X			
12	X			
13	X			
14				X
14/1				X
15				X
16				X
17	X			
18		X		

19	X			
20		X		
Total 28	12	2	10	4

17. Moigrad-Porolisum, com. Mirșid, jud. Sălaj (175)

Lista complexelor descoperite pe drumul amenajat pe versantul estic al Măgurii Moigradului în anul 2009

COMPLEX	INVENTAR	DATARE	VATRĂ	CUPTOR	LOCUINȚĂ	GROAPĂ
C1	1 buză de cățuie, 4 frg. atipice lucrate cu mâna	I d.Chr.	X			
C2	1 fragm. atipic ceramic lucrat cu mâna	I d. Chr.		X		
C2/1	cenușă și arsură neagră	I a.Chr.-I d. Chr.				X
C3		I a.Chr.-I d. Chr.		X		
C4		I a.Chr.-I d. Chr.		X		
C5		I a.Chr.		X		
C6		I a.Chr.			X	
C7	os de animal și 2 fragmente de oale	I a.Chr.				X
C8	buză de oală lucrată cu mâna	I a.Chr.		X		

INDICI

INDICE DE LOCALITĂȚI

Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	1, 173
Aghireș, com. Meseșenii de Jos, jud. Sălaj	93, 94
Alba Iulia, jud. Alba	2, 5, 95, 96, 97, 98
Albești, com. Albești, jud. Constanța	3
Antoncenii, com. Forăști, jud. Suceava	174
Ardeu, con. Balșa, jud. Hunedoara	4
Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	99
Avrig, jud. Sibiu	100
Babadag, jud. Tulcea	101
Baia Mare, jud. Maramureș	102
Beclean, jud. Bistrița-Năsăud	6
Belciug, com. Drăgănești, jud. Prahova	103
Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș	7
Brașov, jud. Brașov	104
Brăila, jud. Brăila	105
Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	8, 106
Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița	9
București	106, 107, 108, 109, 110
Bumbești-Jiu, jud. Gorj	10
Capidava, com. Capidava, jud. Constanța	11
Caransebeș, jud. Caraș-Severin	12
Câmpina, jud. Prahova	111
Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău	13
Cârța, com. Cârța, jud. Sibiu	112
Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj	14
Cheia, com. Grădina, jud. Constanța	15
Chiochiș, com. Chiochiș, jud. Bistrița-Năsăud	113
Cioroiu Nou, com. Cioroiu, jud. Dolj	16
Constantinești, com. Râmnicele, jud. Brăila	114
Corabia, jud. Olt	17
Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău	18
Crețești de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui	115
Crețuleasca, com. Ștefănești de Jos, jud. Ilfov	116
Cristur, com. Crișeni, jud. Sălaj	117
Crivina, com. Burila Mare, jud. Mehedinți	118
Dealul Frunos, com. Merghindeal, jud. Sibiu	119
Desa, com. Desa, jud. Dolj	19
Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	120
Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți	20
Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	21
Focșani, jud. Vrancea	121, 122
Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	123
Galați, jud. Galați	124
Gheorghieni, jud. Harghita	22, 23
Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova	24
Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița	25
Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara	26
Hârșova, jud. Constanța	27
Hunedoara, jud. Hunedoara	28, 125, 126, 127, 128, 129
Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin	29
Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	130
Ip, com. Ip, jud. Sălaj	131

Isaccea, jud. Tulcea	30, 31
Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași	32
Istria, com. Histria, jud. Constanța	33
Jac, com. Creaca, jud. Sălaj	34, 35
Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea	36
Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș	37
Limba, com. Ciugud, jud. Alba	38
Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	39
Mangalia, jud. Constanța	40, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139
Marca, com. Marca, jud. Sălaj	140
Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	41
Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	42
Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare	141
Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin	43
Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	44
Mineu, com. Sălățiș, jud. Sălaj	142
Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu	45
Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	175
Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea	46, 143
Nanov, com. Nanov, jud. Teleorman	144
Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	47, 145
Niculițel, com. Niculițel, jud. Tulcea	146
Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara	147
Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna	148
Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	48
Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	49
Ostrov, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara	50
Ovidiu, jud. Constanța	149
Pantelimon, jud. Ilfov	150
Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța	51
Parța, com. Parța, jud. Timiș	151
Pănade, com. Sâncel, jud. Alba	52
Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov	152
Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj	53
Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	54
Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	55
Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău	56
Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	57
Poduri, com. Poduri, jud. Bacău	58
Pistol, com. Pistol, jud. Mehedinți	153
Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	59
Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	60
Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, județul Hunedoara	61
Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	62
Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	154
Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	63
Râșnov, jud. Brașov	64
Românești, com. Tomești, jud. Timiș	155
Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov	65
Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	66
Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara	67
Sălard, com. Sălard, jud. Bihor	157
Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad	68
Sâncrăieni, com. Sâncrăieni, jud. Harghita	158
Sântana, jud. Arad	159

Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași	69
Seaca, com. Logrești, jud. Gorj	160
Seciu, oraș Boldești-Scăeni, jud. Prahova	161
Sibiu, jud. Sibiu	162
Sicrita, com. Râfov, jud. Prahova	163
Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara	70
Simeria, jud. Hunedoara	164
Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea	71
Stejari, com. Stejari, jud. Gorj	165
Strâmba Jiu, oraș Turceni, jud. Gorj	166
Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	72
Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	73
Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	74, 75, 76, 167
Șinca Nouă, com. Șinca Nouă, jud. Brașov	168
Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita	77
Șutești, com. Șutești, jud. Brăila	78
Tălmăcel, oraș Tâlmăciu, jud. Sibiu	169
Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău	79
Târgu Mureș, jud. Mureș	80
Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța	81
Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	82
Turda, jud. Cluj	83
Turnu Măgurele, jud. Teleorman	84
Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud	85
Unip, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș	86
Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara	61
Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova	87
Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin	88
Vârteju, oraș Măgurele, jud. Ilfov	170
Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara	89
Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman	90
Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	91
Zăvoi, com. Zăvoi, jud. Caraș-Severin	171, 172
Zimnicea, jud. Teleorman	92

INDICE CRONOLOGIC

1 – Preistorie

Ardeu (4), Beclean (6), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Ip (131), Limba (38), Marca (140), Mălăieștii de Jos (41), Nanov (144), Olteni (148), Rapoltu Mare, Uroi (61), Râmnicelu (63), Sălard (157), Șimleu Silvaniei (75), Șoimeni-Ciomortan (77)

11 - Paleolitic

Hunedoara (28), Silvașu de Jos (70)

112 – Paleolitic mijlociu

Hunedoara (28), Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Silvașu de Jos (70), Târgușor (81)

113 – Paleolitic superior

Peștera (152), Românești (155), Șinca Nouă (168), Târgușor (81)

12 - Mezolitic

Drobeta-Turnu Severin (20)

13 – Neolitic

Antoncenii (174), Cheia (15), Hunedoara (28), Isaccea (30), Isăia (32), Luncavița (39), Nanov (144), Olteni (148), Pistol (153), Seciu (161), Șimleu Silvaniei (167)

131 – Neolitic timpuriu

Drobeta-Turnu Severin (20), Hunedoara (28), Miercurea Sibiului (44)

132 – Neolitic mijlociu

Marca (140), Miercurea Sibiului (44), Negriștii (47), Negriștii (145), Parța (151), Petreștii de Jos (53), Șimleu Silvaniei (74)

133 – Neolitic târziu

Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139), Nanov (144), Olteni (148)

14 – Eneolitic

Antoncenii (174), Armășeni (99), Bușani (8), Bușani (106), Cheia (15), Crețuștii de Sus (115), Dolhești (120), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Isaccea (30), Isăia (32), Luncavița (39), Mălăieștii de Jos (41), Petreștii de Jos (53), Pietrele (54), Pietroasa Mică (55), Poduri (58), Rapoltu Mare, Uroi (61), Răducănenii (154), Râmnicelu (63), Rotăria (156), Ruginoasa (66), Scânteia (69), Seciu (161), Sultana (72), Șimleu Silvaniei (167), Șoimeni-Ciomortan (77), Vitănești (90)

141 – Eneolitic timpuriu

Cheia (15), Coțatcu (18), Hunedoara (28), Miercurea Sibiului (44), Sultana (72), Șoimeni-Ciomortan (77), Vitănești (90)

142 – Eneolitic mijlociu

Coțatcu (18), Fulgeriș (123), Hunedoara (28), Iepurești (130), Marca (140), Rapoltu Mare, Uroi (61), Sultana (72), Șoimeni-Ciomortan (77), Vitănești (90)

143 – Eneolitic târziu

Ardeu (4), Hunedoara (28), Hunedoara (128), Mironești (45), Parța (151), Silvașu de Jos (70), Sultana (72), Șeușa (73), Șimleu Silvaniei (74), Șoimeni-Ciomortan (77), Vitănești (90)

15 – Epoca bronzului

Aghireș (93), Ardeu (4), Beclean (6), Bozânta Mică (7), Bucșani (8), Bucșani (106), Capidava (11), Câmpina (111), Cărlomănești (13), Cheia (15), Desa (19), Hunedoara (28), Hunedoara (126), Hunedoara (127), Mălăiești de Jos (41), Nanov (144), Olteni (148), Pietroasa Mică (55), Poduri (58), Racoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61), Rotăria (156), Rotbav (65), Seaca (160), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (167), Șoimeni-Ciomortan (77), Târcov (79)

151 – Epoca bronzului timpuriu

Ardeu (4), Iepurești (130), Mironești (45), Rotbav (65), Săvârșin (68), Seaca (160), Șeușa (73), Șimleu Silvaniei (74)

152 – Epoca bronzului mijlociu

Ardeu (4), Ceplea (14), Crivina (118), Fulgeriș (123), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Ip (131), Mironești (45), Rapoltu Mare, Uroi (61), Rotbav (65), Sultana (72), Șimleu Silvaniei (74), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (167), Șoimeni-Ciomortan (77), Țigău (85)

153 – Epoca bronzului târziu

Ardeu (4), Beclean (6), Bucu (9), Capidava (11), Chiochiș (113), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Isăia (32), Lăpuș (37), Marca (140), Mironești (45), Nanov (144), Olteni (148), Pănade (52), Rapoltu Mare, Uroi (61), Rotbav (65), Sântana (159), Șimleu Silvaniei (74), Țigău (85), Vârteju (170)

16 - Hallstatt

Ardeu (4), Capidava (11), Cheia (15), Chiochiș (113), Desa (19), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Isăia (32), Istria (33), Murighiol (46), Negrilești (145), Racoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61), Sântana (159), Sicrita (163), Vadu Săpat (87)

161 – Hallstatt timpuriu

Ardeu (4), Bucu (9), Capidava (11), Desa (19), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Mironești (45), Pănade (52), Platonești (57), Rapoltu Mare, Uroi (61), Rotbav (65), Sălard (157), Simeria (164), Șimleu Silvaniei (74), Țigău (85)

162 – Hallstatt mijlociu

Capidava (11), Crivina (118), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Mironești (45), Rapoltu Mare, Uroi (61), Șimleu Silvaniei (74), Șutești (78)

163 – Hallstatt târziu

Aghireș (93), Drobeta-Turnu Severin (20), Unip (86)

21 – Latène

Aghireș (93), Beclean (6), Belciug (103), Bucșani (8), Bucșani (106), Capidava (11), Cărlomănești (13), Cheia (15), Corabia (17), Desa (19), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Istria (33), Mălăiești de Jos (41), Murighiol (46), Olteni (148), Pietroasa Mică (55), Racoșu de Jos (59), Radovanu (60), Rapoltu Mare, Uroi (61), Sălard (157), Săvârșin (68), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76), Șoimeni-Ciomortan (77), Târcov (79), Vadu Săpat (87), Vârteju (170), Vlădeni (91), Zimnicea (92)

211 – Latène timpuriu

Beclean (6), Capidava (11), Cărlomănești (13), Fântânele (21), Olteni (148), Pietroasa Mică (55), Târcov (79), Telița (82), Unip (86)

212 – Latène mijlociu

Bucu (9), Capidava (11), Cărlomănești (13), Fântânele (21), Fulgeriș (123), Miercurea Sibiului (44), Mironești (45),

Olteni (148), Pietroasa Mică (55), Platonești (57), Târcov (79)

213 – Latène târziu

Ardeu (4), București (110), Capidava (11), Grădiștea de Munte (26), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Miercurea Sibiului (44), Moigrad-Porolissum (175), Rapoltu Mare, Uroi (61), Șimleu Silvaniei (74), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76), Șoimeni-Ciomortan (77), Târcov (79)

3 – Epoca antică

Beclean (6), Hunedoara (28), Istria (33), Olteni (148)

31 – Epoca greacă

Istria (33), Jurilovca (36)

311 – Epoca arhaică

Istria (33)

312 – Epoca clasică

Istria (33)

313 – Epoca elenistică

Adamclisi (173), Albești (3), Cheia (15), Istria (33), Jurilovca (36), Mangalia (132), Mangalia (135), Mangalia (136), Murighiol (143), Ovidiu (149)

32 – Epoca romană

Adamclisi (173), Aghireș (94), Alba Iulia (2), Alba Iulia (5), Alba Iulia (95), Alba Iulia (96), Alba Iulia (97), Alba Iulia (98), Babadag (101), Bozânta Mică (7), Caransebeș (12), Cheia (15), Cioroiu Nou (16), Corabia (17), Desa (19), Galați (124), Grădiștea de Munte (26), Hârșova (27), Iaz (29), Isaccea (31), Istria (33), Jac (34), Jac (35), Jurilovca (36), Luncavița (39), Mangalia (40), Mangalia (135), Mangalia (136), Mehadia (43), Murighiol (46), Murighiol (143), Niculițel (146), Ostrov (49), Ostrov (50), Pantelimonu de Sus (51), Sarmizegetusa (67), Slava Rusă (71), Șimleu Silvaniei (167), Turda (83), Vărădia (88)

321 – Epoca romană timpurie

Adamclisi (1), Babadag (101), Capidava (11), Caransebeș (12), Istria (33), Murighiol (143), Ostrov (49), Răcarii de Jos (62), Râșnov (64), Vețel (89), Zăvoi (171), Zăvoi (172)

322 – Epoca romană târzie

Adamclisi (1), Aghireș (93), Bumbesti-Jiu (10), Capidava (11), Caransebeș (12), Corabia (17), Iaz (29), Isaccea (31), Istria (33), Jac (34), Jac (35), Jurilovca (36), Mehadia (43), Murighiol (143), Ostrov (49), Pantelimonu de Sus (51), Pietroasele (56), Slava Rusă (71)

33 – Epoca post-romană

Ardeu (4), Beclean (6), Constantinești (114), Hunedoara (28), Istria (33), Olteni (148), Pânade (52), Pietroasele (56)

34 – Epoca romano-bizantină

Adamclisi (1), Capidava (11), Corabia (17), Isaccea (31), Istria (33), Jurilovca (36), Mangalia (40), Mangalia (133), Mangalia (134), Murighiol (46), Pantelimonu de Sus (51), Slava Rusă (71)

4 – Evul Mediu

Aghireș (93), Belciug (103), Cristur (117), Hunedoara (28), Hunedoara (129), Nanov (144), Ostrov (49), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (167)

41 – Epoca bizantină

Capidava (11), Isaccea (31)

42 – Epoca migrațiilor

Belciug (103), Bucșani (106), Capidava (11), Cheia (15), Crivina (118), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Isaiia (32), Miercurea Sibiului (44), Negrilești (47), Pietroasele (56), Sicrita (163), Sultana (72), Vadu Săpat (87), Vârteju (170)

43 – Epoca medievală

Alba Iulia (98), Ardeu (4), Avrig (100), Baia Mare (102), Belciug (103), Brașov (104), Brăila (105), Bucșani (8), Bucșani (106), Capidava (11), Cârța (112), Cristur (117), Dealu Frumos (119), Focșani (121), Focșani (122), Gherghița (24), Hârșova (27), Hunedoara (28), Jac (35), Mangalia (40), Sâncrăieni (158), Sântana (159), Sibiu (162), Sicrita (163), Stejari (165), Strâmba Jiu (166), Tălmăcel (169), Târgu Mureș (80), Turnu Măgurele (84), Vadu Săpat (87), Vlădeni (91)

431 – Epoca medievală timpurie

Adamclisi (1), Adamclisi (173), Aghireș (93), Aghireș (94), Alba Iulia (2), Ardeu (4), Bozânta Mică (7), Brăila (105), Bucșani (106), Bucu (9), Capidava (11), Cheia (15), Crivina (118), Focșani (121), Hunedoara (28), Hunedoara (127), Isaccea (31), Ip (131), Isaiia (32), Marca (140), Miercurea Sibiului (44), Mironești (45), Murighiol (46), Nanov (144), Negrilești (145), Oltina (48), Pietroasele (56), Pristol (153), Simeria (164), Șimleu Silvaniei (74), Vârteju (170), Vlădeni (91)

432 – Epoca medievală târzie

Ardeu (4), Brăila (105), Bucu (9), București (107), București (108), București (109), Constantinești (114), Crețuleasca (116), Cristur (117), Drobeta-Turnu Severin (20), Focșani (121), Focșani (122), Gheorghieni (22), Gheorghieni (23), Gherghița (24), Giurgeni (25), Hunedoara (28), Măxineni (42), Medieșu Aurit (141), Mineu (142), Negrilești (47), Pantelimon (150), Stejari (165), Strâmba Jiu (166), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (167), Târgu Mureș (80), Turnu Măgurele (84), Vârteju (170)

5 – Epoca modernă

Beclean (6), Brașov (104), Brăila (105), București (107), București (108), București (109), Capidava (11), Cristur (117), Dealu Frumos (119), Focșani (121), Focșani (122), Gheorghieni (23), Hunedoara (125), Hunedoara (126), Hunedoara (129), Măxineni (42), Mineu (142), Pantelimon (150), Sibiu (162), Stejari (165), Strâmba Jiu (166), Șimleu Silvaniei (167), Turnu Măgurele (84)

7 – Epoca contemporană

Sibiu (162)

INDICE DE TIPURI DE SIT

1 - locuire

Adamclisi (1), Adamclisi (173), Aghireș (93), Ardeu (4), Capidava (11), Cârломănești (13), Corabia (17), Crivina (118), Gheorghieni (23), Hunedoara (28), Hunedoara (125), Hunedoara (126), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Hunedoara (129), Ip (131), Isaiia (32), Jac (34), Limba (38), Luncavița (39), Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139), Marca (140), Murighiol (46), Nanov (144), Olteni (148), Pânade (52), Pîistol (153), Racoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61), Românești (155), Sălard (157), Sântana (159), Silvașu de Jos (70), Șimleu Silvaniei (167), Șoimeni-Ciomortan (77), Târcov (79), Vlădeni (91)

11 – locuire civilă

Adamclisi (1), Ardeu (4), Babadag (101), Capidava (11), Fulgeriș (123), Hunedoara (28), Istria (33), Moigrad-Porolissum (175), Nanov (144), Ostrov (49), Pietroasele (56), Rapoltu Mare, Uroi (61), Șimleu Silvaniei (167), Zăvoi (172)

111- așezare deschisă

Adamclisi (173), Aghireș (93), Aghireș (94), Antonceni (174), Armășeni (99), Belciug (103), Bozânta Mică (7), București (110), Bucu (9), Capidava (11), Cârломănești (13), Ceplea (14), Cheia (15), Chiochiș (113), Constantinești (114), Crețești de Sus (115), Desa (19), Dolhești (120), Drobeta-Turnu Severin (20), Giurgeni (25), Grădiștea de Munte (26), Hunedoara (28), Isaccea (30), Isaiia (32), Mălăiești de Jos (41), Miercurea Sibiului (44), Mironești (45), Moigrad-Porolissum (175), Nanov (144), Negriștea (47), Negriștea (145), Olteni (148), Ostrov (49), Ovidiu (149), Parța (151), Pânade (52), Pietroasa Mică (55), Pietroasele (56), Platonești (57), Pîistol (153), Rapoltu Mare, Uroi (61), Răcarii de Jos (62), Răducăneni (154), Râmnicelu (63), Rotăria (156), Rotbav (65), Ruginoasa (66), Sălard (157), Săvârșin (68), Sâncrăieni (158), Scânteia (69), Seaca (160), Seciu (161), Sicrita (163), Simeria (164), Șeușa (73), Șimleu Silvaniei (74), Șimleu Silvaniei (167), Șoimeni-Ciomortan (77), Șutești (78), Țigău (85), Vadu Săpat (87), Vârteju (170), Vlădeni (91)

112 – așezare fortificată

Adamclisi (1), Albești (3), Capidava (11), Cârломănești (13), Hunedoara (28), Miercurea Sibiului (44), Mironești (45), Moigrad-Porolissum (175), Olteni (148), Oltina (48), Parța (151), Racoșu de Jos (59), Radovanu (60), Rapoltu Mare, Uroi (61), Rotăria (156), Șimleu Silvaniei (74), Șoimeni-Ciomortan (77), Târcov (79), Unip (86)

113 – așezare urbană

Adamclisi (1), Alba Iulia (2), Alba Iulia (5), Alba Iulia (97), Brăila (105), București (107), București (108), București (109), Capidava (11), Corabia (17), Focșani (121), Gherghița (24), Grădiștea de Munte (26), Hunedoara (28), Iaz (29), Istria (33), Jac (34), Jurilovca (36), Mangalia (132), Mangalia (133), Mangalia (134), Sarmizegetusa (67), Sibiu (162), Slava Rusă (71), Vețel (89)

114 – așezare rurală

Babadag (101), Bucu (9), Capidava (11), Caransebeș (12), Gherghița (24), Giurgeni (25), Hunedoara (28), Măxineni (42), Vadu Săpat (87), Vârteju (170), Vlădeni (91)

115 – locuire în peșteră

Cheia (15), Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Petrești de Jos (53), Târgușor (81)

116 – locuire sezonieră

Mironești (45), Silvașu de Jos (70), Șinca Nouă (168)

117 - tell

Bucșani (8), Bucșani (106), Coțatcu (18), Iepurești (130), Luncavița (39), Pietrele (54), Poduri (58), Sultana (72), Șeușa (73), Vitănești (90)

118 – villa rustica

Niculițel (146), Ostrov (50)

119 – așezare civilă

Alba Iulia (2), Murighiol (143)

12 – locuire militară

Capidava (11), Hunedoara (28), Rapoltu Mare, Uroi (61), Vețel (89)

121 - castru

Bumbești-Jiu (10), Capidava (11), Caransebeș (12), Cioroiu Nou (16), Iaz (29), Jac (35), Mehadia (43), Pietroasele (56), Răcarii de Jos (62), Râșnov (64), Turda (83), Vărădia (88), Vețel (89), Zăvoi (171)

122 - cetate

Adamclisi (1), Adamclisi (173), Ardeu (4), Avrig (100), Capidava (11), Gheorghieni (22), Grădiștea de Munte (26), Hunedoara (28), Isaccea (31), Istria (33), Jurilovca (36), Mangalia (40), Medieșu Aurit (141), Murighiol (46), Pantelimonu de Sus (51), Racoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61), Săvârșin (68), Slava Rusă (71), Șimleu Silvaniei (74), Târcov (79), Târgu Mureș (80), Turnu Măgurele (84)

123 - castel

Medieșu Aurit (141)

124 – fort

Capidava (11)

125 – fortificații

Adamclisi (173), Avrig (100), Baia Mare (102), Capidava (11), Corabia (17), Dealu Frumos (119), Focșani (121), Hârșova (27), Istria (33), Mangalia (40), Mangalia (134), Pantelimonu de Sus (51), Pietroasa Mică (55), Radovanu (60), Rotăria (156), Sântana (159), Slava Rusă (71), Tălmăcel (169), Târcov (79)

13 – structură de cult/religioasă

Capidava (11), Istria (33), Mineu (142), Moigrad-Porolissum (175), Pantelimon (150), Pietroasa Mică (55), Silvașu de Jos (70)

132 - sanctuar

Grădiștea de Munte (26)

133 - biserică

Alba Iulia (98), Brașov (104), Capidava (11), Cârța (112), Cristur (117), Dealu Frumos (119), Focșani (121), Focșani (122), Mineu (142), Pantelimon (150), Stejari (165), Strâmba Jiu (166)

134 – mănăstire

Cârța (112), Focșani (121), Măxineni (42), Târgu Mureș (80)

14 – amenajare/construcție

Adamclisi (173), Alba Iulia (5), București (107), București (108), București (109), Desa (19), Gheorghieni (23), Mangalia (132), Mangalia (133), Mangalia (135), Mangalia (136), Sibiu (162)

144 - terme

Cioroiu Nou (16), Corabia (17)

2 – descoperire funerară

Capidava (11), Hunedoara (28), Luncavița (39), Miercurea Sibiului (44), Olteni (148), Rapoltu Mare, Uroi (61), Sultana (72), Șoimeni-Ciomortan (77)

21 - necropolă

Alba Iulia (95), Alba Iulia (96), Alba Iulia (98), Brașov (104), Bucșani (106), Capidava (11), Câmpina (111), Crețuleasca (116), Cristur (117), Crivina (118), Dealu Frumos (119), Drobeta-Turnu Severin (20), Focșani (121), Focșani (122), Gherghița (24), Hunedoara (28), Isăia (32), Jac (35), Jurilovca (36), Mangalia (135), Mangalia (136), Pantelimon (150), Sultana (72), Șimleu Silvaniei (167), Zimnicea (92)

211 – necropolă plană

Bucu (9), Capidava (11), Câmpina (111), Cârța (112), Fântânele (21), Ostrov (49), Sultana (72), Șimleu Silvaniei (167), Telița (82)

212 – necropolă tumulară

Capidava (11), Galați (124), Jurilovca (36), Lăpuș (37), Telița (82)

22 – mormânt izolat

Adamclisi (173), Alba Iulia (2), Belciug (103), Bucu (9), Capidava (11), Focșani (121), Focșani (122), Hunedoara (28), Miercurea Sibiului (44), Olteni (148), Platonești (57), Șimleu Silvaniei (74), Sântana (159), Strâmba Jiu (166), Șoimeni-Ciomortan (77)

221 – mormânt tumular

Adamclisi (173), Capidava (11), Olteni (148), Platonești (57)

3 – descoperire izolată

Capidava (11), Olteni (148), Șoimeni-Ciomortan (77)

31 – depozit/tezaur

Șimleu Silvaniei (75)

311 – depozit de bronzuri

Pănade (52), Rapoltu Mare, Uroi (61), Țigău (85)

312 - tezaur

Șimleu Silvaniei (76),

313 – tezaur monetar

Grădiștea de Munte (26), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76),

32 – obiect izolat

Capidava (11), Olteni (148), Șimleu Silvaniei (76), Șoimeni-Ciomortan (77)

321 – descoperire monetară

Jurilovca (36), Mangalia (40)

4 – exploatare/carieră

Beclean (6), Capidava (11)

41 – exploatare minieră

Beclean (6)

42- carieră

Capidava (11)

INDICE DE INSTITUȚII

- Allard Pierson Museum, Amsterdam
 Anthropology Dept., S.U.N.Y. at Buffalo
 Archaeo/Community Foundation, SUA
 ASPJ Constanța
 CCA București
 CCB Iași
 Centrul pentru Studii Arheologice "Otar Lordkipanidze", Tbilisi
 cImeC
 CM Arad
 CMB Suceava
 CMIA Bacău
 CMJ Bistrița
 CMJ Neamț
 CMNM Iași

 CNMCD Târgoviște
 Colegiul Tehnic Erfurt
 DAI – Eurasien Abteilung, Berlin
 DAI-Orient Abteilung, Berlin
 DCCPCN Alba
 DCCPCN Harghita
 DCCPCN Hunedoara
 DCCPCN Mehedinți
 DCCPCN Prahova
 Deutsches Bergbau-Museum, Bochum
 EnviroSystems Inc., Flagstaff, Arizona, SUA
 FGGB
 FIB

 FU Berlin
 GEI PROSECO
 IA Iași

 IAB

 IAIA Cluj

 ICEM Tulcea
- Pietrele (54)
 Racoșu de Jos (59)
 Iepurești (130), Radovanu (60)
 Cheia (15)
 Câmpina (111), Cheia (15), Slava Rusă (71)
 Ruginoasa (66), Scânteia (69)
 Pietrele (54)

 Bucșani (8), Bucșani (106)
 Săvârșin (68), Sântana (159)
 Antonceni (174)
 Fulgeriș (123)
 Chiochiș (113), Fântânele (21), Țigău (85)
 Poduri (58), Șoimeni-Ciomortan (77)
 Dolhești (120), Răducăneni (154), Rotăria (156), Ruginoasa (66), Scânteia (69)
 Ohaba Ponor (147), Peștera (152)
 Jac (35)
 Pânade (52), Pietrele (54)
 Pietrele (54)
 Alba Iulia (5)
 Gheorghieni (23)
 Racoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61)
 Drobeta-Turnu Severin (20), Sultana (72)
 Coțatcu (18)
 Pietrele (54)
 Iepurești (130), Radovanu (60)
 Adamclisi (1)
 Adamclisi (1), Adamclisi (173), București (107), București (108), București (109), Capidava (11), Istria (33), Jurilovca (36), Mironești (45), Murighiol (46), Sultana (72), Vitănești (90)
 Pânade (52), Pietrele (54), Rotbav (65)
 Adamclisi (1)
 Isaccea (31), Jurilovca (36), Negriștești (47), Oltina (48), Parța (151), Petreștii de Jos (53), Poduri (58), Ruginoasa (66), Scânteia (69), Slava Rusă (71)
 Adamclisi (1), București (107), București (108), București (109), București (110), Capidava (11), Cărlomănești (13), Drobeta-Turnu Severin (20), Iepurești (130), Istria (33), Jurilovca (36), Miercurea Sibiului (44), Mironești (45), Peștera (152), Pietrele (54), Radovanu (60), Rotbav (65), Săvârșin (68), Slava Rusă (71), Târgușor (81), Vadu Săpat (87), Zimnicea (92)
 Adamclisi (1), Baia Mare (102), Bozânta Mică (7), Gheorghieni (22), Gheorghieni (23), Jac (35), Sântana (159), Târgu Mureș (80)
 Babadag (101), Isaccea (30), Isaccea (31), Jurilovca (36), Luncavița (39), Murighiol (143), Niculițel (146), Slava Rusă (71), Telița (82)

INMI	Giurgeni (25)
Institut für Archäologische Wissenschaften, Labor für Archäobotanik, Frankfurt am Main	Pietrele (54)
Institut für Physische Geographie Berlin	Pietrele (54)
Institut für Physische Geographie, Frankfurt am Main	Pietrele (54)
Institut für Prähistorische Archäologie, FU Berlin	Pietrele (54)
Institut für Vor- und Frühgeschichte, Leipzig	Pietrele (54)
Institutul de Arheologie al Academiei de Științe din China, Beijing	Pietrele (54)
Institutul de Arheologie și Etnologie Cracovia	Cheia (15)
ISER	Târgușor (81)
ISSEE București	Jurilovca (36)
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya Anabilim Dalı, İstanbul	Pietrele (54)
Liceul Nădlac	Turda (83)
Liceul Tehnologic Mehadia	Mehadia (43)
Liceul Teoretic "Traian Doda" Caransebeș	Iaz (29), Zăvoi (171), Zăvoi (172)
LM Univ. München	Lăpuș (37)
M Brăila	Brăila (105), Constantinești (114), Hunedoara (28), Isaccea (31), Măxineni (42), Pietroasa Mică (55), Racoșu de Jos (59), Râmnicelu (63), Săvârșin (68), Șutești (78), Târcov (79), Telița (82), Turnu Măgurele (84)
M Gheorghieni	Gheorghieni (22), Gheorghieni (23)
M Huși	Armășeni (99), Crețești de Sus (115), Dolhești (120), Răducăneni (154), Rotăria (156)
M Odorheiu Secuiesc	Gheorghieni (22)
M Vrancei	Focșani (121), Focșani (122)
MA Mangalia	Adamclisi (1), Albești (3), Isaccea (31), Mangalia (40), Mangalia (132), Mangalia (133), Mangalia (134), Mangalia (135), Mangalia (136), Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139)
MAE Corabia	Corabia (17)
MB Timișoara	Pața (151)
MBM Reșița	Pața (151), Vărădia (88)
MCC Hunedoara	Alba Iulia (98), Ardeu (4), Dealu Frumos (119), Hunedoara (28), Hunedoara (125), Hunedoara (126), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Hunedoara (129), Miercurea Sibiului (44), Ohaba Ponor (147), Pața (151), Petrești de Jos (53), Silvașu de Jos (70)
MCDR Deva	Ardeu (4), Grădiștea de Munte (26), Ostrov (50), Rapoltu Mare, Uroi (61), Râșnov (64), Sarmizegetusa (67), Săvârșin (68), Simeria (164), Șeușa (73), Vețel (89)
MCG Oltenița	Radovanu (60)
MCPN	Adamclisi (1)
MDJ Călărași	Ostrov (49)
MG Năsăud	Fântânele (21), Țigău (85)
MI Galați	Galați (124), Negrilești (47), Negrilești (145)
MI Turda	Turda (83)
MINAC	Adamclisi (1), Albești (3), Capidava (11), Cheia (15), Hârșova (27), Oltina (48), Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51), Sultana (72)
Mission archéologique française	Târgușor (81)
MJ Argeș	Zimnicea (92)

MJ Buzău	Cârlomănești (13), Coțatcu (18), Pietroasa Mică (55), Pietroasele (56), Târcov (79)
MJ Gorj	Bumbești-Jiu (10), Ceplea (14), Seaca (160), Stejari (165), Strâmba Jiu (166)
MJ Ialomița	Bucu (9), Giurgeni (25), Platonești (57), Vlădeni (91)
MJ Mureș	Târgu Mureș (80)
MJ Satu Mare	Medieșu Aurit (141)
MJ Teleorman	Nanov (144), Turnu Măgurele (84), Vitănești (90), Zimnicea (92)
MJ Vâlcea	Radovanu (60)
MJERG Caransebeș	Iaz (29), Zăvoi (171), Zăvoi (172)
MJI Brașov	Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Racoșu de Jos (59), Râșnov (64), Șinca Nouă (168)
MJIA Maramureș	Bozânta Mică (7), Lăpuș (37)
MJIA Prahova	Belciug (103), Câmpina (111), Gherghița (24), Mălăieștii de Jos (41), Seciu (161), Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
MJIA Zalău	Aghireș (93), Aghireș (94), Cristur (117), Ip (131), Jac (34), Jac (35), Marca (140), Mineu (142), Moigrad-Porolissum (175), Șimleu Silvaniei (74), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76), Șimleu Silvaniei (167)
MJTA Giurgiu	Bucșani (8), Bucșani (106), Iepurești (130), Mironcești (45), Radovanu (60)
MM București	București (107), București (108), București (109), București (110), Pietrele (54), Sultana (72), Vârteju (170)
MM Tecuci	Negrilești (47), Negrilești (145)
MN Brukenthal	Avrig (100), Cârța (112), Hunedoara (28), Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Petreștii de Jos (53), Sibiu (162), Silvașu de Jos (70), Tălmăcel (169)
MNCR	Beclean (6), Olteni (148), Șoimeni-Ciomortan (77)
MNIR	Belciug (103), Bucșani (8), Bucșani (106), Cheia (15), Coțatcu (18), Crețuleasca (116), Giurgeni (25), Isaccea (30), Istria (33), Luncavița (39), Mălăieștii de Jos (41), Ostrov (49), Pantelimon (150), Răcarii de Jos (62), Râșnov (64), Sălard (157), Seciu (161), Sicrita (163), Sultana (72), Târcov (79), Vețel (89), Vitănești (90)
MNIT	Alba Iulia (5), Ardeu (4), Grădiștea de Munte (26), Istria (33), Jac (35), Ostrov (50), Parța (151), Sarmizegetusa (67), Turda (83)
MNUAI	Alba Iulia (2), Alba Iulia (5), Alba Iulia (95), Alba Iulia (96), Alba Iulia (97), Limba (38), Pănade (52)
MO Craiova	Cioroiu Nou (16), Desa (19)
MRPF Turnu Severin	Crivina (118), Pristol (153)
MSC Miercurea Ciuc	Sâncrăieni (158)
Muzeul BNR	Istria (33)
Muzeul Ispirih – Bulgaria	Radovanu (60)
Nov Bîlgarski Universitet, Sofia	Pietrele (54)
OSPA Iași	Slava Rusă (71)
Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz	Pietrele (54)
SC Damasus SRL	Alba Iulia (98), Brașov (104), Dealu Frumos (119)
SC Digital Domain SRL	Adamclisi (1), Cârlomănești (13), Pietroasa Mică (55), Târcov (79), Telița (82)
SC Medstar2000 Constanța	Cheia (15)
SC RMGC SA	Românești (155)

Societatea Numismatică Română	Corabia (17)
Școala Antropologică Superioară, Chișinău	Pietrele (54)
Școala Generală Iepurești	Iepurești (130)
U București	Beclean (6), Belciug (103), Isaccea (31), Jurilovca (36), Slava Rusă (71)
UAIC Iași	Bucșani (8), Bucșani (106), Fulgeriș (123), Isaccea (31), Isaiia (32), Jurilovca (36), Pantelimonu de Sus (51), Sântana (159), Slava Rusă (71)
UAIM București	Istria (33)
UBB Cluj	Alba Iulia (5), Bozânta Mică (7), Cristur (117), Fântânele (21), Gheorghieni (22), Gheorghieni (23), Grădiștea de Munte (26), Istria (33), Jac (35), Lăpuș (37), Sarmizegetusa (67), Sântana (159), Șimleu Silvaniei (74), Turda (83), Vărădia (88)
UBB Cluj, filiala Sfântu Gheorghe	Racoșu de Jos (59),
UCDC București	București (107), București (108), București (109), Capidava (11), Gherghița (24), Istria (33), Miercurea Sibiului (44), Ostrov (49), Șoimeni-Ciomortan (77)
UDJ Galați	Negriștea (47), Slava Rusă (71)
UEM Reșița	Parța (151), Petrești de Jos (53), Ruginoasa (66), Șoimeni-Ciomortan (77)
UKSW Varșovia	Lăpuș (37)
ULB Sibiu	Capidava (11), Hunedoara (28), Istria (33), Lăpuș (37), Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Ostrov (49), Parța (151), Petrești de Jos (53), Silvașu de Jos (70), Șeușa (73), Șoimeni-Ciomortan (77)
UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse	Luncavița (39)
UMR 5608 TRACES-CRPPM	Luncavița (39)
UMR 5140 Lattes	Luncavița (39)
Univ. Adam Mickiewicz Poznań	Lăpuș (37)
Univ. Alba Iulia	Alba Iulia (2), Alba Iulia (5), Ardeu (4), Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Petrești de Jos (53), Șeușa (73)
Univ. Augsburg	Lăpuș (37)
Univ. Boemiei de Vest Plzen	Lăpuș (37)
Univ. Craiova	Corabia (17), Desa (19)
Univ. Eötvös Lóránd Budapesta	Gheorghieni (23), Jac (35)
Univ. Exeter	Beclean (6)
Univ. Lille	Peștera (152)
Univ. Petroșani	Rapoltu Mare, Uroi (61)
Univ. Salzburg	Lăpuș (37)
Univ. Torun	Slava Rusă (71)
Universita di Bologna	Slava Rusă (71)
Universitatea Albertus Magnus Köln	Jac (35)
Universitatea de Stat „Ivane Javakhishvili”, Tbilisi	Pietrele (54)
Universitatea de Stat din San Francisco	Scânteia (69)
Universitatea din Le Mans	Istria (33)
Universitatea din Rostock	Istria (33)
Universitatea din Viena	Istria (33)
Universitatea Humboldt Berlin	Jac (35)
Universitatea Rzeszow – Polonia	Telița (82)
Universitatea Tehnică și de Studii Economice Budapesta	Jac (35)
University College of London	Jac (35)
University of Arkansas, Department of Anthropology	Pietrele (54)

University of Edinburgh	Drobeta-Turnu Severin (20)
UO Constanța	Albești (3), Hârșova (27), Oltina (48), Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51)
UȘtCM Suceava	Antoncenii (174)
UV Târgoviște	Iepurești (130), Mironești (45), Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Radovanu (60), Românești (155), Rotbav (65), Sultana (72), Șinca Nouă (168)
UV Timișoara	Caransebeș (12), Parța (151), Ruginoasa (66), Scânteia (69), Mehadia (43), Unip (86)

INDICE DE PERSOANE

- Joni ABULADZE
 Irina Adriana ACHIM
 Adrian Ionuț ADAMESCU
 Nicolae ALEXANDRU
 Alexandru ALEXIU
 Dorin ALICU
 Lucian AMON
 Radian-Romus ANDREESCU

 Luminița ANDREICA
 Mugur ANDRONIC
 Mircea Victor ANGELESCU
 Sote ANGELESKI
 Mircea ANGHELINU
 Alin ANTON
 Dan APARASCHIVEI
 Virgil APOSTOL
 Aurora-Emilia APOSTU
 Mircea ARDELEAN
 Marius ARDELEANU
 Adrian ARDEȚ
 Lucia Carmen ARDEȚ
 Andrei ASĂNDULESEI
 Alexandru AVRAM
 Daniela BABA
 Mircea BABEȘ
 István BAJUSZ
 Mariana BALACI
 Radu BALAUR
 Ana BARABANCIUC
 Ioana BARBU
 Marius BARBU
 Alexandru BARNEA
 Ionel BAUMAN
 Victor Heinrich BAUMANN
 Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN
 Sanda BĂCUEȚ-CRIȘAN
 Alexandru BĂDESCU
 Gică BĂEȘTEAN
 Constantin BĂJENARU
 Gabriel BĂLAN
 Adrian BĂLĂȘESCU
 Sanda BĂLESCU
 Angelica BĂLOS
 Ion Cornel BĂLTEAN
 Maria BĂRBULESCU
 Mihai BĂRBULESCU
 Adela BĂLTĂC
 Vitalie BÂRCĂ
 Andreea BÂRZU
 Marius Cristian BÂSCEANU
 Miki BEAVIS

 Pietrele (54)
 Capidava (11), Istria (33)
 Galați (124), Negriștea (47), Negriștea (145)
 Adamclisi (1), Albești (3), Mangalia (132)
 Adamclisi (1), Mangalia (132)
 Ostrov (50), Sarmizegetusa (67)
 Corabia (17)
 Belciug (103), Coțatcu (18), Mălăiești de Jos (41), Seciu (161), Sicrita (163), Sultana (72), Vitănești (90)
 Sântana (159)
 Antonceni (174)
 Istria (33)
 Parța (151), Petrești de Jos (53)
 Românești (155)
 Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
 Isaccea (31), Oltina (48), Slava Rusă (71)
 Istria (33), Jurilovca (36), Ostrov (49)
 Focșani (121), Focșani (122)
 Parța (151)
 Bozânta Mică (7)
 Iaz (29), Zăvoi (171), Zăvoi (172)
 Iaz (29), Zăvoi (171), Zăvoi (172)
 Bucșani (8), Bucșani (106), Fulgeriș (123), Isaiia (32)
 Istria (33)
 Adamclisi (173), Murighiol (46)
 Cărlomănești (13), Zimnicea (92)
 Jac (35)
 Caransebeș (12)
 Fulgeriș (123), Isaiia (32)
 Slava Rusă (71)
 Rapoltu Mare, Uroi (61), Simeria (164), Vețel (89)
 Ostrov (50), Sarmizegetusa (67)
 Adamclisi (1)
 Râșnov (64)
 Isaccea (31)
 Aghireș (93), Ip (131), Marca (140), Mineu (142)
 Aghireș (93), Marca (140)
 Istria (33)
 Ostrov (50), Sarmizegetusa (67)
 Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51)
 Alba Iulia (2), Alba Iulia (97)
 Cheia (15), Isaccea (30), Luncavița (39), Sultana (72), Vitănești (90)
 Târgușor (81)
 Răcoșu de Jos (59), Rapoltu Mare, Uroi (61)
 Românești (155)
 Albești (3)
 Turda (83)
 Ostrov (49)
 Baia Mare (102)
 Vitănești (90)
 Desa (19)
 Răcoșu de Jos (59)

Nele BECKMANN	Pietrele (54)
Adrian BEJAN	Unip (86)
Luminița BEJENARU	Isaccea (31)
Ioan BEJINARIU	Aghireș (93), Aghireș (94), Șimleu Silvaniei (74)
Corneliu BELDIMAN	Capidava (11), Istria (33), Miercurea Sibiului (44), Ostrov (49), Șoimeni-Ciomortan (77)
Carmen BEM	Bucșani (8), Bucșani (106)
Cătălin BEM	Bucșani (8), Bucșani (106), Sălard (157)
Ünige BENCZE	Jac (35)
Doina BENEĂ	Caransebeș (12), Mehadia (43)
Norbert BENECKE	Pietrele (54)
Irma BERDZENSIVILI	Pietrele (54)
Petre BEȘLIU MUNTEANU	Avrig (100), Cârța (112), Sibiu (162), Tălmăcel (169)
Katrin BEUTLER	Pietrele (54)
Mihai BICA	Alba Iulia (5)
George BILAVSCHI	Isaccea (31)
Diana BINDEA	Pața (151)
Iulian BÎRZESCU	Istria (33)
Jennifer BLACK	Racoșu de Jos (59)
Dragoș BLAGA	Turda (83)
Bogdan BOBÎNĂ	Bozânta Mică (7)
Ionuț BOCAN	Crețuleasca (116), Pantelimon (150)
Tomasz BOCHNAK	Telița (82)
Vitalie BODOLICĂ	Adamclisi (1)
Cristina BODÓ	Grădiștea de Munte (26), Săvârșin (68)
Dragomira BOEVA-KANCEVA	Ostrov (49)
Ioana BOGDAN CĂTĂNICIU	Adamclisi (1),
Loredana BOJIN	Pața (151)
Adrian BOLOG	Alba Iulia (95), Alba Iulia (96), Alba Iulia (97)
Daniel BOLOG	Alba Iulia (2)
Dorel BONDOC	Cioroiu Nou (16)
Clive BONSALL	Drobeta-Turnu Severin (20)
Nikolaus BOROFFKA	Pănade (52)
Adina BORONEANȚ	București (107), București (108), București (109), Drobeta-Turnu Severin (20)
Vasile BORONEANȚ	Drobeta-Turnu Severin (20)
Corina BORȘ	Crețuleasca (116)
Emilian BOTA	Sarmizegetusa (67)
BOTAR Istvan	Sâncrăieni (158)
BOTHA Zoltán József	Gheorghieni (22), Sântana (159)
Valentin Victor BOTTEZ	Istria (33)
Sever BOȚAN	Slava Rusă (71)
Bianca BOZU	Pața (151)
Flavius BOZU	Pața (151)
Ovidiu BOZU	Vărădia (88)
Alexandru BREHULESCU	Sântana (159)
Sven BRUMMACK	Pietrele (54)
Adrian BUCUREI	Adamclisi (1)
Dan Lucian BUZEA	Beclean (6), Olteni (148), Șoimeni-Ciomortan (77)
Livia BUZOIANU	Albești (3)
Gheorghe CALOTOIU	Ceplea (14), Seaca (160), Stejari (165), Strâmba Jiu (166)
Raul CARDOȘ	Bozânta Mică (7)
Laurent CAROZZA	Luncavița (39)

Amanda CARR	Racoșu de Jos (59)
Romeo CAVALERIU	Isaccea (31)
Cornelia CĂRPUȘ	Cheia (15)
Leonid CĂRPUȘ	Cheia (15)
Mihai Cristian CĂSTĂIAN	Ardeu (4)
Ana CĂTINAȘ	Turda (83)
Ionel CÂNDEA	Brăila (105), Măxineni (42), Turnu Măgurele (84)
Marin CÂRCIUMARU	Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Șinca Nouă (168)
Ionuț CERVEANU	Adamclisi (1)
Ioana CHIRA	Fântânele (21)
Costel CHIRIAC	Oltina (48), Slava Rusă (71)
Florina CHITEA	Adamclisi (1)
Mădălin CHITONU	Sultana (72)
Schwan CHRISTENSEN	Racoșu de Jos (59)
Narcis CIOBANU	Sântana (159)
Dan CIOBOTARU	Parța (151)
Paul CIOBOTARU	Negrilești (47), Negrilești (145)
Mihaela CIOC	Racoșu de Jos (59)
Camelia-Mirela CIOCĂNEL	București (110),
Carmen CIONGRADI	Sarmizegetusa (67)
Alexandru CIORNEI	Crețuleasca (116)
Horia CIUGUDEAN	Limba (38), Pânade (52)
Bogdan CIUPERCĂ	Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
Beatrice CIUTĂ	Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Petrești de Jos (53), Șeușa (73)
Marius CIUTĂ	Limba (38), Șeușa (73)
Adrian CÎNTAR	Unip (86)
Ovidiu CÎRSTINA	Ohaba Ponor (147)
Sorin CLEȘIU	Crețuleasca (116)
Laurențiu CLIANTE	Albești (3)
Roxana COADĂ	Slava Rusă (71)
Ovidiu COCA	Iepurești (130)
Alexandra Ioana COCIȘ	Sântana (159)
Sorin COCIȘ	Jac (35)
Mirela COJOC	Corabia (17)
Esther COLE	Racoșu de Jos (59)
Sorin Marcel COLESNIUC	Mangalia (133), Mangalia (135), Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139)
Petre COLȚEANU	Ovidiu (149)
Radu COMAN	Bucu (9), Platonești (57)
Cătălin CONSTANTIN	Adamclisi (1), Pietroasa Mică (55), Telița (82)
Monica CONSTANTIN	Adamclisi (1), Pietroasa Mică (55), Telița (82)
Robert CONSTANTIN	Adamclisi (1), Mangalia (132)
Eugen-Marius CONSTANTINESCU	Pietroasele (56)
Emilia CORBU	Vlădeni (91)
Elena Cristina CORDOȘ	Gheorghieni (23), Sântana (159)
Ion COROPCEANU	Slava Rusă (71)
Călin COSMA	Baia Mare (102)
Daniel COSTACHE	Cârlomănești (13), Pietroasa Mică (55), Târcov (79)
Florea COSTEA	Racoșu de Jos (59)
Georgică COSTEA	Niculițel (146)
Iuliana COSTEA	Isaccea (31)
Stelian COȘULEȚ	Râșnov (64)
Ovidiu Soleriu COTOI	Negrilești (47)
Adina Gabriela COTOROGEA	Ceplea (14), Strâmba Jiu (166)

Zaharia COVACEF	Capidava (11), Pantelimonu de Sus (51)
Adam COX	Racoșu de Jos (59)
John CRARY	Iepurești (130), Radovanu (60)
Florentina CRĂCANĂ	Slava Rusă (71)
Gabriel CRĂCIUNESCU	Crivina (118), Pristol (153)
Costin CROITORU	Brăila (105), Constantinești (114), Măxineni (42), Râmnicelu (63)
Zsolt CSOK	Ip (131), Jac (34)
Dan CULIC	Aghireș (93), Cristur (117), Mineu (142)
Daniela Maria CULIC	Cristur (117), Șimleu Silvaniei (74), Sântana (159)
Cornel CUMURCIUC	Jac (35)
Gabriel CUSTUREA	Oltina (48)
Marta CZARNOCKA	Slava Rusă (71)
Mircea Mihail DABĂCA	Istria (33)
Paul DAMIAN	Crețuleasca (116), Ostrov (49)
Mitsch DARNELL	Racoșu de Jos (59)
DARVAS Lorant	Sâncrăieni (158)
DEMJÉN Andrea	Gheorghieni (22), Gheorghieni (23)
Julie DEWAS	Slava Rusă (71)
Sarah DEWEESE	Racoșu de Jos (59)
Zsuzsanna Dénes	Bozânta Mică (7)
Alexandru DIACONESCU	Sarmizegetusa (67)
Dragoș DIACONESCU	Hunedoara (28), Miercurea Sibiului (44), Silvașu de Jos (70)
Vasile DIACONU	Poduri (58)
Laura DIETRICH	Rotbav (65)
Oliver DIETRICH	Rotbav (65)
Cristian DIMA	Ardeu (4)
Mihai DIMA	Istria (33)
Cătălin Constantin DINU	Pietroasele (56)
Niculina DINU	Isaccea (31)
Alpár DOBOS	Jac (35)
Adrian DOBOȘ	Slava Rusă (71), Târgușor (81)
Roxana DOBRESCU	Drobeta-Turnu Severin (20), Peștera (152), Târgușor (81)
Cătălin DOBRINESCU	Capidava (11), Ovidiu (149)
Sebastian DOBROTĂ	Pantelimonu de Sus (51)
Alexandra DOLEA	Adamclisi (1), Jurilovca (36)
<u>Catrinel DOMĂNEANTU</u>	Istria (33)
Gregor DÖHNER	Jac (35)
Monica DRAGOSTIN	Adamclisi (1)
Andreea DRĂGAN	Jac (35)
Filica DRĂGHICI	Adamclisi (1)
Matei DRĂMBĂREAN	Alba Iulia (5)
Emil DUMITRAȘCU	Bucșani (106), Crețuleasca (116), Sălard (157)
Valentin DUMITRAȘCU	Bucșani (106), Iepurești (130)
Claudia DUMITRESCU	Câmpina (111), Seciu (161)
Florian DUMITRESCU	Miercurea Sibiului (44), Silvașu de Jos (70)
Gheorghe DUMITROAIA	Poduri (58), Șoimeni-Ciomortan (77)
George DUMITRU	Hârșova (27)
Mădălina DUMITRU	Vitănești (90)
Louis von DURJVENBODEN	Racoșu de Jos (59)
Elisabeth EDWARDS	Racoșu de Jos (59)
Richard EHRICH	Pietrele (54)
Georgeta EL SUSI	Miercurea Sibiului (44), Radovanu (60), Săvârșin (68)
Dan ELEFTERESCU	Ostrov (49)
Linda ELLIS	Scânteia (69)
Daniel ENE	Capidava (11)
Eduard Silviu ENE	Crețuleasca (116)

Irina ENE	Crețuleasca (116), Giurgeni (25), Pantelimon (150)
Sergiu ENEA	Isaiia (32)
Cristinel FĂNTÂNEANU	Alba Iulia (95), Alba Iulia (96), Limba (38), Pănade (52)
Iosif Vasile FERENCZ	Ardeu (4)
Ágota FERENCZ-MÁTÉFI	Jac (35)
Manuel FIEDLER	Jac (35)
Thomas FISCHER	Jac (35)
Alexandra FLOAREA	Sântana (159)
Gelu FLOREA	Grădiștea de Munte (26)
Mihai FLOREA	Bucșani (8), Bucșani (106), Isaccea (30), Luncavița (39), Sultana (72)
Cristian FLORESCU	Limba (38)
Iwona FLORKIEWICZ	Telița (82)
Florin FODOREAN	Turda (83)
Daniel FOX	Racoșu de Jos (59)
Arne FRIEDMANN	Lăpuș (37)
Alin FRÎNCULEASA	Belciug (103), Câmpina (111), Mălăieștii de Jos (41), Seciu (161), Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
Radu-Gabriel FURNICĂ	Isaiia (32)
Anca GANCIU	Zimnicea (92)
Daniel GARVĂN	Poduri (58), Șoimeni-Ciomortan (77)
Ivan GATSOV	Pietrele (54)
Lili GATSOVA	Pietrele (54)
Elena Florentina GAVRILĂ	București (107), București (108), București (109), București (110), Pietrele (54)
Emilian GĂMUREAC	Adamclisi (1)
Mihaela GĂTEJ	Slava Rusă (71)
Alexandra GĂVAN	Gheorghieni (23), Jac (35)
Cristian GĂZDAC	Jac (35)
Ágnes GĂZDAC-ALFÖLDY	Jac (35)
Erwin GÁLL	București (108), București (109)
Maria GEBA	Scânteia (69)
Adrian GEORGESCU	Cârța (112), Miercurea Sibiului (44), Sibiu (162)
Cristina GEORGESCU	Pietrele (54)
Silvia Raluca GEORGESCU	Istria (33)
Ștefan GEORGESCU	Ovidiu (149)
Ana GHENEA	Slava Rusă (71)
Gabriela GHEORGHIU	Grădiștea de Munte (26)
Petre GHERGHE	Corabia (17), Desa (19)
Dorian GHIMAN	Bozânta Mică (7)
Keneth GIBSON	Racoșu de Jos (59)
Ioan GLODARIU	Grădiștea de Munte (26)
Sabrina GLOUX	Racoșu de Jos (59)
Florin GOGĂLTAN	Baia Mare (102), Gheorghieni (22), Gheorghieni (23), Sântana (159)
Andrei GONCIAR	Racoșu de Jos (59)
Abneries GONZALES	Racoșu de Jos (59)
Laurențiu GRIGORAȘ	Coțatcu (18), Pietroasa Mică (55)
Ioana GRIGORE	Crețuleasca (116), Ostrov (49), Pantelimon (150)
Nina GRIGORE	Gherghița (24)
Florin GROFU	Iepurești (130)
Lavinia GRUMEZA	Alba Iulia (5), Istria (33)
Nicolae GUDEA	Jac (35)
Constantin HAITĂ	Bucșani (8), Bucșani (106), Coțatcu (18), Crețuleasca (116), Isaccea (30), Luncavița (39), Sălard (157), Sultana (72), Vitănești (90)
Caitlin HANNA	Racoșu de Jos (59)
Svend HANSEN	Pănade (52), Pietrele (54)
Anthony F. HARDING	Beclean (6)

Marius HÂRBEA	Alba Iulia (2)
Theresa HEITHAUS	Răcoșu de Jos (59)
Andrei HEROIU	Pantelimonu de Sus (51)
David HÉRISSE	Târgușor (81)
John HODGSON	Lăpuș (37)
Ștefan HONCU	Jurilovca (36), Slava Rusă (71)
Dumitru HORTOPAN	Seaca (160), Stejari (165), Strâmba Jiu (166)
Robert HORVATH	Alba Iulia (5)
Volker Höck	Lăpuș (37)
Constanze Höpken	Jac (35)
Chao HUANG	Pietrele (54)
George Pascu HUREZAN	Săvârșin (68)
Pavel HUSZARIK	Turda (83)
Arina HUȘLEAG	Scânteia (69)
Peter HÜGEL	Săvârșin (68), Sântana (159)
Mihaela IACOB	Jurilovca (36), Niculițel (146), Slava Rusă (71)
Daniela IAMANDI	Ohaba Ponor (147), Peștera (152)
Eugen IAROSLAVSCHI	Grădiștea de Munte (26)
Diana IEGAR	Medieșu Aurit (141)
Ana Lucreția IGNAT	Gheorghieni (23), Istria (33), Sântana (159)
Ion IGNAT	Isaia (32)
Theodor IGNAT	București (107), București (108), București (109), București (110)
Sorin IGNĂTESCU	Antoncenii (174)
Costel ILIE	Galați (124), Negriștea (47), Negriștea (145)
Constantin INEL	Alba Iulia (5)
Dumitru IOANE	Adamclisi (1)
Alexandra ION	Sultana (72)
Mihaela ION	Răpolțu Mare, Uroi (61), Sarmizegetusa (67)
Corina IONESCU	Lăpuș (37)
Mihai IONESCU	Mangalia (40), Mangalia (132), Mangalia (133), Mangalia (134), Mangalia (135), Mangalia (136), Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139)
Mihai Severus IONESCU	Adamclisi (1)
Nicolae Adrian IONESCU	Adamclisi (1)
Claudiu IOV	Jac (35)
Luciana Adela IRIMUȘ	Sântana (159)
Lăcrămioara Elena ISTINA	Fulgeriș (123)
Niculița IVĂNUȚA	Corabia (17)
Gabriel IZDRĂILĂ	Brașov (104)
Susanne JAHNS	Jac (35)
Emily JIRA	Răcoșu de Jos (59)
Claire JONES	Răcoșu de Jos (59)
Gabriel JUGĂNARU	Telița (82)
Mehmet KARAUCAK	Pietrele (54)
Carol KACSÓ	Lăpuș (37)
Valerii KAVRUK	Beclean (6), Olteni (148), Șoimeni-Ciomortan (77)
KADAS Zoltan	Medieșu Aurit (141)
Marvin KAY	Pietrele (54)
Jarod KEARNEY	Răcoșu de Jos (59)
Jorrit KELDERS	Pietrele (54)
KIRÁLY József	Gheorghieni (23)
Florian KLIMSCHA	Pietrele (54)
Alexandra KNAPIK	Lăpuș (37)
Raluca KOGĂLNICEANU	Iepurești (130), Radovanu (60)
KOPPÁNY-BÜLCSEI Ötvös	Jac (35)
Ute KOPRIVC	Pietrele (54)

KOSZA Antal	Gheorghieni (23)
Iulian LALESCU	Mehadia (43)
Thesa LAROSE	Racoșu de Jos (59)
Cornelia Magda LAZAROVICI	Parța (151), Petreștii de Jos (53), Ruginoasa (66), Scânteia (69)
Gheorghe LAZAROVICI	Parța (151), Petreștii de Jos (53), Ruginoasa (66), Șoimeni-Ciomortan (77)
Alexandru Cătălin LAZĂR	Crețuleasca (116), Sultana (72)
Vlad Andrei LĂZĂRESCU	Istria (33)
Bertrand LEFEVRE	Târgușor (81)
Dan LEPĂDATU	Pantelimonu de Sus (51)
<u>Dan LICHARDOPOL</u>	Belciug (103), Câmpina (111), Mălăieștii de Jos (41), Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
Marian Adrian LIE	Gheorghieni (23), Sântana (159)
Iulian LIONTE	Isaiia (32)
Claudia LUCA	Turda (83)
Sabin Adrian LUCA	Hunedoara (28), Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Silvașu de Jos (70)
Liviu LUNGU	Pantelimonu de Sus (51)
Vasilica LUNGU	Jurilovca (36)
Nickhola LYONS	Jac (35)
Grzegorz ŁYSZKOWICZ	Lăpuș (37)
Michel MAILLE	Luncavița (39)
Carmen MANEA	Jurilovca (36)
Antoni Marc	Șeușa (73)
Ioana MARCHIȘ	Cristur (117), Moigrad-Porolissum (175), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76), Șimleu Silvaniei (167)
Liliana MARCU	Niculitel (146)
Daniela MARCU ISTRATE	Alba Iulia (98), Brașov (104), Dealu Frumos (119)
Tamalia Elena MARIN	Dolhești (120), Răducăneni (154), Rotăria (156)
George G. MARINESCU	Chiochiș (113), Fântânele (21), Țigău (85)
Gheorghe MARINESCU	Chiochiș (113)
Vasile MARINOIU	Bumbești-Jiu (10)
Elena MARINOVA	Pietrele (54)
Christine MARKUSSEN	Iepurești (130), Radovanu (60)
Judith MARSHAL	Racoșu de Jos (59)
Răzvan MATEESCU	Grădiștea de Munte (26)
Alexandru V. MATEI	Aghireș (93), Jac (34)
Dan MATEI	Turda (83)
Gheorghe MATEI	Giurgeni (25)
Sebastian MATEI	Cârlomănești (13), Pietroasa Mică (55), Târcov (79)
Adela MATEȘ	Beclean (6), Olteni (148), Parța (151), Șoimeni-Ciomortan (77)
Anca MATIȘ	Alba Iulia (98)
Karen MAURER	Istria (33)
Zoia MAXIM	Parța (151)
Andrei MĂGUREANU	București (107), București (108), București (109), București (110), Vadu Săpat (87)
Despina MĂGUREANU	București (110), Cârlomănești (13)
Dragoș MĂNDESCU	Zimnicea (92)
Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU	București (107), București (108), București (109), București (110)
Mihaela MĂNUCU-ADAMEȘTEANU	Jurilovca (36)
Monica MĂRGĂRIT	Iepurești (130), Mironești (45)
Monica MĂRGINEANU-CÂRSTOIU	Istria (33), Jurilovca (36)
Liviu MĂRUIA	Parța (151), Ruginoasa (66), Scânteia (69), Unip (86)

Laurențiu MECU	Radovanu (60)
Vicu MERLAN	Armășeni (99), Crețeștii de Sus (115), Dolhești (120), Răducăneni (154), Rotăria (156)
Christoph Merzenich	Jac (35)
Addison MESSIK	Racoșu de Jos (59)
Carola METZNER-NEBELSICK	Lăpuș (37)
Matei MEZINCESCU	Adamclisi (1)
Dorel MICLE	Parța (151), Ruginoasa (66), Scânteia (69), Unip (86)
Cristian MICU	Isaccea (30), Luncavița (39)
Natalia MIDVICH	Slava Rusă (71)
Andrei MIHAI	Gheorghieni (23)
Dana MIHAI	Giurgeni (25)
Florian MIHAIL	Isaccea (30), Luncavița (39)
Panait MIHAIL	Belciug (103)
Carmen MIHĂILĂ	Turda (83)
Lucrețiu MIHĂILESCU-BÎRLIBA	Slava Rusă (71)
Pavel MIREA	Nanov (144), Vitănești (90)
Nicolae MIRIȚOIU	Slava Rusă (71)
Costin MIRON	Capidava (11)
George MIRONESCU	Slava Rusă (71)
Cristina MITAR	Râșnov (64), Simeria (164), Vețel (89)
Cristina MITROI	București (107), București (108), București (109)
Marian MOCANU	Jurilovca (36), Slava Rusă (71)
Vasile MOGA	Alba Iulia (2)
Katia MOLDOVEANU	Coțatcu (18), Sultana (72), Vitănești (90)
Dan MONAH	Poduri (58)
Corneliu MORARU	Galați (124)
Alexandru MORINTZ	Iepurești (130), Radovanu (60)
Constantin-Aurel MOTOTOLEA	Hârșova (27), Oltina (48)
Teodor MUNTEAN	Alba Iulia (2), Alba Iulia (5)
Claudiu MUNTEANU	Sibiu (162)
Elena Roxana MUNTEANU	Poduri (58), Șoimeni-Ciomortan (77)
Florentin MUNTEANU	Capidava (11), Istria (33)
Lucian MUNTEANU	Slava Rusă (71)
Simona MUNTEANU	Bucu (9), Platonești (57)
Silvia MUSTAȚĂ	Jac (35)
Alina MUȘAT	Adamclisi (1), Jurilovca (36)
Crîșan MUȘETEANU	Ostrov (49)
Michael MÜLLER	Pietrele (54)
NAGY Ioszeff Gabor	Sântana (159)
Irina NASTASI	Albești (3)
Gheorghe NATEA	Miercurea Sibiului (44), Petreștii de Jos (53), Silvașu de Jos (70)
Alexandru NÂLBITORU	Radovanu (60)
Alexandra NEAGU	Istria (33)
Alina NEAGU	Slava Rusă (71)
Cătălina NEAGU	Crețuleasca (116)
George NEAGU	Cheia (15), Sultana (72)
Louis D. NEBELSICK	Lăpuș (37)
Petranka NEDELICHEVA	Pietrele (54)
Reinder NEEF	Pietrele (54)
Octav NEGREA	Belciug (103), Câmpina (111), Mălăieștii de Jos (41), Seciu (161)
Dimitrie Pavel NEGREI	Iaz (29), Parța (151), Zăvoi (171), Zăvoi (172)
Adrian NEMEȘ	Alba Iulia (2)
Eduard Marius NEMETH	Vărădia (88)
Irina NEMETI	Turda (83)
Sorin NEMETI	Turda (83)

Bianka NESSEL	Pănade (52)
Tiberiu NICA	Mălăieștii de Jos (41)
Dorin NICOLA	Poduri (58)
Cătălin NICOLAE	Bucșani (8), Bucșani (106)
Constantin NICOLAE	Hârșova (27)
Corina NICOLAE	Răcarii de Jos (62)
Mirel NICOLAE	Adamclisi (1)
Liviu NICOLESCU	Nanov (144)
Cristi NICU	Isaia (32)
Mircea NICU	Negrilești (47), Negrilești (145)
Bogdan Petru NICULICĂ	Antoncenii (174)
Loredana Cristina NIȚĂ	Iepurești (130), Mironești (45), Românești (155)
BĂLĂȘESCU	
Elena Cristina NIȚU	Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Șinca Nouă (168)
Florina Maria NIȚU	Miercurea Sibiului (44)
Cătălin-Mircea NOPCEA	Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51)
Dirk NOWACKI	Pietrele (54)
George NUȚU	Babadag (101), Murighiol (143), Niculițel (146), Slava Rusă (71)
NYÁRÁDI Zsolt	Gheorghieni (22)
Sorin OANȚĂ-MARGHITU	Crețuleasca (116)
Ovidiu OARGĂ	Alba Iulia (95), Alba Iulia (96)
Cristian OLARIU	Adamclisi (173), Murighiol (46)
Claudiu OLARU	Nanov (144)
Eric OLSON	Răcoșu de Jos (59)
Ștefan OLTEANU	Gherghița (24)
Andrei OPAIȚ	Jurilovca (36), Slava Rusă (71)
Ioan Carol OPRÎȘ	Capidava (11)
Florinel OTOMEGA	Nanov (144)
Silviu OȚA	Bucșani (106)
Alexandru PAÁL	Bozânta Mică (7)
Séverine PADBERG	Târgușor (81)
Vasile PALAGHIE	Silvașu de Jos (70)
Marin PANAIT	Mironești (45)
Panait I. PANAIT	București (107), București (108), București (109)
Florina PANAIT BÎRZESCU	Istria (33)
Adriana PANAITE	Adamclisi (1)
Corina PANĂ	Adamclisi (1)
Stănică PANDREA	Constantinești (114), Râmnicelu (63), Șutești (78)
Gheorghe PAPUC	Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (51)
Dorel PARASCHIV	Jurilovca (36), Niculițel (146), Slava Rusă (71)
Eugen PARASCHIV	Bucșani (106), Ostrov (49), Pantelimon (150), Sălard (157)
Ashley PARKS	Răcoșu de Jos (59)
Romică PAVEL	Răpolțu Mare, Uroi (61)
Eugen PAVELEȚ	Coțatcu (18)
Valentin PĂTRAȘCU	Stejari (165)
Nicolae Cătălin PĂTROI	Drobeta-Turnu Severin (20)
Anca PĂUNESCU	Giurgeni (25), Pantelimon (150)
Ion PÂSLARU	Mangalia (133), Mangalia (135), Mangalia (137), Mangalia (138), Mangalia (139)
	Turda (83)
Mariana PÂSLARU	Jac (35)
Szilamér-Péter PÁNCZÉL	Gherghița (24)
Marinela PENEȘ	Pietrele (54)
Wang PENG	Răpolțu Mare, Uroi (61)
Adriana PESCARU	Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51)
Radu PETCU	Cheia (15)
Răzvan PETCU	

Alexandru PETCULESCU	Târgușor (81)
Liviu PETCULESCU	Corabia (17), Râșnov (64), Vețel (89)
Anita PETERS	Lăpuș (37)
Michael PETERS	Lăpuș (37)
Sorin PETRESCU	Pața (151)
Dávid PETRUȚ	Jac (35)
Valentin PIFOR	Slava Rusă (71)
Zeno PINTER	Capidava (11)
Radu PÎRNĂU	Slava Rusă (71)
Cosmin-Dan PÎRVULESCU	București (110)
Răzvan PLEDERER	Adamclisi (1)
Darren POLTORAK	Racoșu de Jos (59)
Dan POP	Bozânta Mică (7)
Horea POP	Aghireș (93), Aghireș (94), Cristur (117), Moigrad-Porolissum (175), Șimleu Silvaniei (74), Șimleu Silvaniei (75), Șimleu Silvaniei (76), Șimleu Silvaniei (167)
Cristian Ioan POPA	Alba Iulia (5), Ardeu (4)
Elek POPA	Cheia (15)
Silviu POPA	Alba Iulia (2), Alba Iulia (5)
Traian POPA	Bucșani (8), Bucșani (106), Iepurești (130), Mironcești (45)
Raluca-Iuliana POPESCU	București (107), București (108), București (109), București (110)
Łukasz POSZPIESNY	Lăpuș (37)
Tiberiu POTĂRNICHE	Capidava (11)
Michael PRANGE	Pietrele (54)
Constantin PREOTEASA	Poduri (58)
Ștefan PRISECARU	Alba Iulia (2)
Noelle PROVENZANO	Luncavița (39)
Paul PUPEZĂ	Grădiștea de Munte (26)
Silviu Istrate PURECE	Hunedoara (28)
PUSKÁS Frederic	Gheorghieni (23)
Marta QUARANTA	Slava Rusă (71)
Laurențiu RADU	Isaccea (31), Mangalia (134), Mangalia (136)
Valentin RADU	Cheia (15), Isaccea (30), Luncavița (39), Sultana (72), Vitănești (90)
Elena RAICU	Istria (33)
Alexandru Mircea RAȚIU	Capidava (11), Crețuleasca (116)
Maria Violeta RĂILEANU	Slava Rusă (71)
Andrei RĂZVAN	Șeușa (73)
Marius RÂZA	Alba Iulia (2)
Simona REGEP	Caransebeș (12), Mehadia (43)
Agathe REINGRUBER	Pietrele (54)
Angelica REMALEY	Racoșu de Jos (59)
Elena RENȚA	Bucu (9), Platonești (57)
Simone REUSS	Lăpuș (37)
Florin RIDICHE	Desa (19)
Cristian Constantin ROMAN	Ardeu (4), Hunedoara (28), Hunedoara (125), Hunedoara (126), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Hunedoara (129), Ohaba Ponor (147), Pața (151), Petreștii de Jos (53)
Delia-Maria ROMAN	Alba Iulia (98), Dealu Frumos (119), Hunedoara (28)
Astrid RÖPKE	Pietrele (54)
Alexander RUBEL	Slava Rusă (71)
Kai RUESS	Pietrele (54)
Vlad RUMEGA	Isaia (32)
Aurel RUSTOIU	Baia Mare (102)
Gabriel Tiberiu RUSTOIU	Alba Iulia (97), Limba (38), Pânade (52)
Adrian Andrei RUSU	Târgu Mureș (80)
Aurelian RUSU	Miercurea Sibiului (44), Silvașu de Jos (70)

Vera RUSU	Jurilovca (36)
Viorica RUSU-BOLINDEȚ	Alba Iulia (5), Istria (33)
Paul SALOMEIA	Armășeni (99), Crețești de Sus (115), Dolhești (120), Răducăneni (154), Rotăria (156)
Vasilica SANDU-CUCULEA	Vârteju (170)
Victor SAVA	Săvârșin (68), Sântana (159)
Lucica SAVU	Racoșu de Jos (59)
Mihaela SĂLĂȘAN	Turda (83)
Nils SCHÄKEL	Pietrele (54)
Konstantin SCHEELE	Pietrele (54)
Christoph SCHRÖDER	Pietrele (54)
Christian SCHUSTER	Iepurești (130), Mironești (45), Radovanu (60)
Marian SCRIPNIC	Galați (124)
Florin SCURTU	Adamclisi (1)
Eric de SENA	Jac (34)
Christopher SHANE	Racoșu de Jos (59)
Anișoara SION	Capidava (11)
Valeriu SÎRBU	Hunedoara (28), Pietroasa Mică (55), Racoșu de Jos (59), Săvârșin (68), Șutești (78), Târcov (79), Telița (82)
Paul SNOXELL	Racoșu de Jos (59)
Luminița SOBARU	Alba Iulia (2), Șeușa (73)
Adrian SOCACI	Sântana (159)
Andrei SOFICARU	Câmpina (111), Cheia (15), Slava Rusă (71), Sultana (72)
Soós Zoltán	Târgu Mureș (80)
SÓFALVI András	Gheorghieni (22)
Daniel SPÂNU	Pietrele (54)
Simina STANC	Slava Rusă (71)
Ioan STANCIU	Bozânta Mică (7)
Gabriel Ion STĂICUȚ	Pietroasele (56)
Alexandra Theodora STĂNESCU	Istria (33)
Mădălina STĂNESCU	Focșani (121), Focșani (122)
Aurel STĂNICĂ	Isaccea (31)
Gabriel STOIAN	Capidava (11)
Viorel STOIAN	Șutești (78)
Onoriu STOICA	Corabia (17)
Veit STÜRMER	Jac (35)
Alexandru SUCEVEANU	Istria (33)
Cosmin SUCIU	Limba (38), Miercurea Sibiului (44), Petrești de Jos (53)
Liliana SUCIU	Grădiștea de Munte (26)
Mikko SUNNARI	Racoșu de Jos (59)
Zsolt SZEKELY	Racoșu de Jos (59)
Bartłomiej SZMONIEWSKI	Cheia (15)
Szőcs Péter Levente	Medieșu Aurit (141)
Diana-Maria SZTANCS	Capidava (11), Istria (33), Ostrov (49), Șoimeni-Ciomortan (77)
Nicolae ȘERBAN	Belciug (103), Sicrita (163), Vadu Săpat (87)
Done ȘERBĂNESCU	Radovanu (60)
Anamaria ȘEULEAN	Miercurea Sibiului (44)
Zamfir ȘOMCUTEAN	Bozânta Mică (7)
Constantin ȘOVA	Oltina (48)
Dan ȘTEFAN	Adamclisi (1), Beclean (6), Capidava (11), Cârlo-mănești (13), Pietroasa Mică (55), Târcov (79), Telița (82)
Maria Magdalena ȘTEFAN	Adamclisi (1), Beclean (6), Capidava (11), Cârlo-mănești (13), Pietroasa Mică (55), Târcov (79), Telița (82)
Alis ȘTEFĂNESCU	Crețuleasca (116), Pantelimon (150), Vețel (89)
Radu ȘTEFĂNESCU	Ohaba Ponor (147), Peștera (152), Racoșu de Jos (59), Șinca Nouă (168)

Maria ȘTIRBU	Ruginoasa (66), Scânteia (69)
Christina ȘTIRBULESCU	Ostrov (49)
Emanoil ȘTIUCĂ	Târgușor (81)
Adela ȘUFAN	Slava Rusă (71)
Cristina TALMAȚCHI	Hârșova (27), Oltina (48)
Gabriel TALMAȚCHI	Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (51)
Dan TAMBA	Jac (35)
Claudiu TĂNASE	Adamclisi (173), Murighiol (46)
Felix Adrian TENCARIU	Isaia (32)
Daniel TENTIȘ	Alba Iulia (2)
Alexandra TEODOR	Isaccea (31)
Dan Gh. TEODOR	Negrilești (47)
Eugen Silviu TEODOR	Răcarii de Jos (62)
Raluca TEODORESCU	Miercurea Sibiului (44)
Liliana TERENCE	Slava Rusă (71)
Oliver THIEL	Lăpuș (37)
Călin TIMOC	Caransebeș (12)
Anca TIMOFAN	Alba Iulia (2), Alba Iulia (97)
Sorin TINCU	Hunedoara (28), Hunedoara (125), Hunedoara (126), Hunedoara (127), Hunedoara (128), Hunedoara (129), Miercurea Sibiului (44), Petrești de Jos (53)
Cristina TIUȚ	Gheorghieni (23)
Meda TODERAȘ	București (107), București (108), București (109), Pietrele (54)
Florin TOPOLEANU	Babadag (101), Jurilovca (36), Murighiol (143)
Ion TORCICĂ	Nanov (144), Vitănești (90), Zimnicea (92)
George TROHANI	Coțatcu (18), Târcov (79)
Allain TUFFREAU	Peștera (152), Târgușor (81)
Christine Marie TURCU	Alba Iulia (5)
Ionuț TUȚULESCU	Radovanu (60)
Ecaterina ȚÂNȚĂREANU	Turnu Măgurele (84)
Alexandra Clara ȚÂRLEA	Istria (33)
Ovidiu ȚENTEA	Crețuleasca (116)
Stanislav ȚERNA	Pietrele (54)
Senica ȚURCANU	Ruginoasa (66), Scânteia (69)
Cristian ȚUȚU	Rotbav (65)
Costin ȚUȚUIANU	Simeria (164), Vețel (89)
Malvinka URĂK	Jac (35)
Claudia URDUZIA	Capidava (11)
Nicolae URSULESCU	Isaia (32)
Lucian UȚĂ	Poduri (58)
Tilman VACHTA	Pietrele (54)
Dan Lucian VAIDA	Fântânele (21), Țigău (85)
Florin VARGA	Alba Iulia (2)
Rada VARGA	Alba Iulia (5)
Zsolt Vasáros	Jac (35)
Gabriel VASILE	Bucșani (106), Crețuleasca (116)
Mihai VASILE	Pantelimon (150)
Dan VASILESCU	Ovidiu (149), Pantelimonu de Sus (51)
Teodora VASILEVA	Radovanu (60)
Lóránt Vass	Jac (35)
Vlad Bogdan VĂTAVU	Sântana (159)
Bogdan VENEDICT	Fulgeriș (123), Isaia (32)
Mirela VERNESCU	Constantinești (114), Râmnicelu (63)
Matthijs VERSCHURE	Racoșu de Jos (59)
Bogdan VIFOR	Slava Rusă (71)
Constanța VÎLCU	Isaccea (31)

Decebal VLEJA	Bucșani (106), Crețuleasca (116), Sălard (157)
Ioan VOINA	Alba Iulia (2)
Valentina-Mihaela VOINEA	Cheia (15)
Valentin VOIȘIAN	Sarmizegetusa (67)
Diana-Măriuca VORNICU	Fulgeriș (123), Isaiia (32)
Alexandru VULPE	Pietrele (54), Rotbav (65)
Robert WANNER	Jac (34)
Autumn WHITEWAY	Racoșu de Jos (59)
Reymond WHITLOW	Racoșu de Jos (59)
Elisabeth WHYTE	Racoșu de Jos (59)
Nathaniel WILES	Racoșu de Jos (59)
Teresa WILSON	Racoșu de Jos (59)
Jürgen WUNDERLICH	Pietrele (54)
Kelly YEATES	Racoșu de Jos (59)
Pompilia ZAHARIA	Vitănești (90)
Theodor ZAVALAȘ	Jurilovca (36)
Radu ZĂGREANU	Beclean (6), Olteni (148)
Petar ZIDAROV	Pietrele (54)
Dimitri ZHVANIA	Pietrele (54)
Konrad ZIMMERMAN	Istria (33)
ZOLYA Levente	Gheorghieni (22)

**DATE STATISTICE
ALE DIRECȚIEI PATRIMONIU CULTURAL
REFERITOARE LA CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN ANUL 2009**

Numărul de șantiere pe tipuri de cercetare:

	Nr. șantiere
Cercetări sistematice	141
Cercetări preventive	404
Supravegheri arheologice	287
Evaluări de teren	95
TOTAL	927

Numărul de șantiere pe regiuni istorice:

	Banat	Dobrogea	Crișana și Maramureș	Moldova	Muntenia	Oltenia	Transilvania
Cercetări sistematice	15	25	10	12	28	12	39
Cercetări preventive	11	100	30	39	89	26	109
Supravegheri arheologice	6	149	16	33	26	16	37
Evaluări de teren	5	18	20	3	11	2	36
TOTAL	37	292	76	87	154	56	221

Numărul de șantiere pe județe:

Județ	Cercetări sistematice	Cercetări preventive	Supravegheri arheologice	Evaluări de teren	TOTAL
ALBA	9	25	2	10	46
ARAD	4	2	1	2	9
ARGEȘ	1	13	1	0	15
BACĂU	1	2	4	1	8
BIHOR	1	13	1	0	15
BISTRIȚA-NĂSĂUD	5	10	0	0	15
BOTOȘANI	0	1	1	0	2
BRAȘOV	3	5	4	0	12
BRĂILA	4	25	9	0	38
BUCUREȘTI	1	11	5	0	17
BUZĂU	7	13	4	0	24
CARAȘ-SEVERIN	5	4	3	0	12
CĂLĂRAȘI	5	1	0	0	6
CLUJ	3	20	23	5	51
CONSTANȚA	14	71	115	7	207
COVASNA	1	4	0	6	11
DÂMBOVIȚA	0	10	0	0	10
DOLJ	5	1	1	0	7
GALAȚI	1	2	1	0	4
GIURGIU	3	7	0	2	12
GORJ	2	2	2	1	7
HARGHITA	3	8	3	2	16
HUNEDOARA	11	23	2	6	42
IALOMIȚA	6	0	0	2	8
IAȘI	1	14	4	0	19
ILFOV	0	13	9	1	23
MARAMUREȘ	2	4	13	1	20
MEHEDINȚI	1	7	2	0	10
MUREȘ	1	7	1	4	13
NEAMȚ	2	2	6	1	11
OLT	3	3	1	0	7
PRAHOVA	4	7	2	0	13
SATU MARE	0	2	0	8	10
SĂLAJ	7	11	2	11	31
SIBIU	3	7	6	3	19
SUCEAVA	0	3	7	1	11
TELEORMAN	4	2	0	6	12
TIMIȘ	6	5	2	3	16
TULCEA	11	29	34	11	85
VASLUI	0	2	0	0	2
VÂLCEA	1	13	10	1	25
VRANCEA	0	0	6	0	6

**HARTA
CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE
DIN 2009**



ISBN 978-973-7930-29-3